BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE
13
5 H
7

G1 II
2

13-25.D.33

[illegible] nisi [illegible] proprio

[illegible] ex cap. [illegible] d licet aptia [illegible]
[illegible] extra tempus quo [illegible] anno [illegible]
proprio sacerdoti ~~et [illegible]~~ [illegible] pena. [illegible]

Ex eo cap. colligit etiam quod licet unicuique extra illud tempus [illegible] anni confiteri cui libuerit quod et adversarij concedunt negari non potest. quod ~~[illegible]~~ data licentia alicui ut confiteatur non [illegible] catur consequenter absolute licentia cuilibet non proprio cum alias [illegible] quod aut data licentia confitendi detur consequenter patet quia de facto ita experimur quod proprij sacerdotes dant passim licentiam [illegible] ut confiteantur cui voluerint non determinando [illegible] facultate confitendi intelligitur data facultas absolvendi. Quam tamen facultatem absolvendi certum est sacerdotem [illegible] habere ab illo proprio quia proprius nunquam concessit de tali [illegible] confessario. habet etiam absolvendi. [illegible] sufficit ut videmus quod data facultate confitendi cuilibet non proprio [illegible] facultas non proprio absolvendi; [illegible] facultas infra annum confitendi proprio sacerdoti.

COMMENTARIA IN SEPTEM DISTINCTIONES DE PAENITENTIA,

AVCTORE MARTINO AB AZPILCVETA
Doctore Nauarro

SACRI ORDINIS RONCAE VALLIS COMMENDATARIO, Gymnaſtaq. primæ functionis ſacræ Canonum facultatis in inclyta Luſitaniæ Conimbricenſi Academia, iampridem rude donato, ſiue iubilato, & comitatu ornato.

Ad S. D. N. Sixtum V. Pont. Opt. Max.

Cum Priuilegio, & Permiſſu Superiorum.

ROMAE
Apud Iacobum Tornerium. MDLXXXVI.

Bibliothecæ Domus Romanæ Pauperum
Matris Dei Scholarum Piarum.

Inſignis forma, doctrina inſignior vnus:
At ſuperat ſummi cultus vtrumque Dei.

AVTHORIS INSIGNIA GENTILICIA.

SIXTO QVINTO
PONTIFICI MAXIMO

MARTINVS AZPILCVETA
Doctor Nauarrus.

EXCELLENS *illa Beatiſſime pater tui animi magnitudo, integritas, conſtantia, ſapientia, humanitas; & in rebus heroicis agendis pene incredibilis & admirãda dexteritas, ita me ab ijſdem laudibus natura non abhorrentem affecerunt, commoueruntq. vt incredibili quodam illius amore ſemper flagrauerim, eiusque præſentia diu frui, ſi per ætatem liceret ei obſequi, ac deſeruire, atque ad illius exemplum meos confirmare mores vehementiſſime cuperem. Cum autẽ Beatiſs. Pater mea opera omnibus paſsim propoſita ſint; nullũ alium meorum laborum expeto fructum, quã vt illos Deus opt. max. tanquam pro eccleſia ſancta ſua, tuque ſummus illius miniſter impenſos, charos, ac probatos habeas. Quam ob rem, cum in totum de Pœ-*

nitentia tractatum, quo nullus in vtroque iure eſt ad vitam recte inſtituendam, omneque ius diſcendum aptior, commentarios, quadraginta ab hinc annos Conimbricæ cœptos in Vrbe perfeciſſem, in tuo nomine, quod ſplendoris, & reuerentiæ pleniſsimum eſt, apparere volui. Quamuis enim eos, qui ante me ſcripſerunt, maiorem eſſe laudem promeritos ingenue confiteor, quòd ipſi nobis lumen prætulerunt, atque aditum patefecerunt: Attamen ſi hæc noſtra multo vberiora, & praxi Chriſtianæ accommodatiora eſſe dixero, nō erit fortaſſe impudentiæ crimen valde mihi pertimeſcendum. Itaq. Beatiſsime pater, humiliter ſupplico S. tuæ vt benigna, qua ſoles alia, hos Commentarios fronte ſuſcipere digneris; quos iterum ſimul cum alijs meis operibus, ſi vita comes fuerit, meliori ordine diſpoſitos eidem S. V. dicaturum ſpero.

GREGORIVS PAPA XIII.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM.

Cum à fel. record. Pio Papa Quinto prædeceſſore noſtro emanauerint literæ tenoris ſubſequentis: Dilecto filio Martino ab Azpilcueta Decretorum Doctori Pius Papa Quintus. Dilecte fili, ſalutem & apoſtolicam benedictionem. Dudum à fœl. record. Paulo Papa tertio prædeceſſore noſtro emanarunt literę tenoris ſubſequentis. Dilecto filio Martino ab Azpilcueta Decretorum Doctori, primariam cathedram Iuris Canonici in uniuerſitate ſtudij Conimbricenſis actu Regenti Paulus Papa Tertius, Dilecte fili ſalutem, & apoſtolicam benedictionem. Cum ſicut nobis exponi feciſti, ut alijs iuxta traditum tibi a Deo talentum prodeſſe poſſes, nonnullas lecturas ſuper voluminibus Decreti & Decretalium non ſine maximis laboribus & vigilijs, ad laudem diuini nominis, cuius ope, literariæ rei, & Chriſtianæ Reipublicæ conſuluiſſe, & profeciſſe credis, ſcribendo compoſueris, & compilaueris, eaſque de proximo tuis proprijs expenſis in lucem edere & imprimi facere intendas, pro parte tua nobis fuit humiliter ſupplicatum, ut tibi, quod lecturæ huiuſmodi abſq; tuo conſenſu imprimi non poſſint, ut tuarum vigiliarum effectu lateris, concedere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos volentes te ſpecialis gratiæ fauore proſequi huiuſmodi ſupplicationibus inclinati, tibi quod ad ſeptennium a die; quo tu lecturas prædictas imprimi feceris computandum, nullus alius per vniuerſum orbem Chriſtianum conſtitutus lecturas ipſas vel illarum partem aliquam imprimere, ſeu imprimi facere, uel impreſſas in ſua domo, aut alibi habere, & tenere, nec illas vendere, ſeu mutuo aut ex dono vel alias donare poſſit auctoritate apoſtolica tenore præſentium de ſpeciali gratia indulgemus, diſtricte inhibentes in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub excommunicationis pœna, eo ipſo ſi contrafactum fuerit incurrenda, omnibus, & ſingulis, cuiuſcunque ſtatus, gradus, ordinis, & conditionis exiſtentibus, & quauis apoſtolica authoritate, aut facultate fungen. per vniuerſum orbem conſtitutis, ne lecturas huiuſmodi, vel earum partem aliquam abſque tuo expreſſo conſenſu, & licentia ſeptennio prædicto dumtaxat durante imprimere, ſeu imprimi facere, aut vendere, ſeu donare præſumat. Non obſtantibus conſtitutionibus, & ordinationibus apoſtolicis, ac quarumcunque prouinciarum, & locorum ſtatutis, & conſuetudinibus, etiam iuramento, confirmatione apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, necnon priuilegijs Indultis, & literis apoſtolicis quibuſuis prouincijs, & illarum perſonis, ac uniuerſitatibus, & collegijs, etiam per nos, & Sedem Apoſtolicam ſub quibuſcunque tenoribus, & formis, ac cum quibuſuis clauſulis, & decretis, etiam derogatoriarum derogatorijs, vel alias quomodolibet conceſſis, confirmatis, ac etiam iteratis vicibus innouatis. Quibus omnibus, etiam ſi de illis, eorumque totis tenoribus ſpecialis, ſpecifica, expreſſa, & indiuidua, ac de verbo ad verbum, non autem per clauſulas generales idem importantes mentio, ſeu quauis alia expreſſio habenda aut exquiſita forma ad hoc ſeruanda foret, tenores huiuſmodi, ac ſi de verbo ad verbum inſererentur præſentibus pro expreſſis ac de verbo ad verbum inſertis habentes illis alias in ſuo robore permanſuris hac vice dumtaxat ſpecialiter & expreſſe derogamus, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Datum Romæ apud Sanctum Petrũ ſub annulo piſcatoris die viij Ianuary M. D. X L I I I I. Pontificatus noſtri anno nono. Et deinde cũ ſicut nobis nuper exponi feciſti, tu ſicut aſſeris, rogeris a multis, ut opera tua tam prius edita, quàm nondum edita, quæ ſuper iure pontificio, & ad declarationem illius pertinentibus habes compoſita typis excudi faceres, idque facere properas, vita comite, & Deo iuuante impenſis tuis, & te præſente, quo correctiora, auctiora, & pientiora prodeant, nobis humiliter ſupplicari feciſti, ut in præmiſſis opportune prouidere de benignitate apoſtolica dignaremur. Nos te amplioris gratiæ fauore proſequi volentes, huiuſmodi ſupplicationibus inclinati apoſtolica auctoritate tenore præſentium declaramus, intentionem noſtram eſſe, ut prædicti Pauli prædeceſſoris noſtri literæ, quæ de lecturis loquuntur, habeant etiam locum in

alijs

alijs Commentarijs, libris, & tractatibus, quos tu edideris ſuper his, quæ pertinent ad prædicti Iuris pontificij declarationem. Non obſtantibus omnibus ſupradictis, quæ idem Paulus Prædeceſſor in dictis præinſertis literis uoluit non obſtare. Datum Romæ apud ſanctum Petrum ſub annullo piſcatori die xviij Maij M D L X X I. pontificatus noſtri anno ſexto. Ac cum poſtmodum videlicet nonis Nouembris, Pontificatus noſtri anno primo, eundem Martinum ſpecialibus fauoribus & gratijs proſequi volentes ſtatuerimus, prædictoque Martino conceſſerimus literas fal. record. Pauli Tertij & Pij V. prædeceſſorum noſtrorum præinſertas locum habere, & ſe extendi in his, quæ de lecturis, & alijs loquuntur in quibuſcumque Commentarijs, & tractatibus quæ idem Martinus ediderit, ſuper prædicti Iuris Canonici declaratione, & interpretatione, & præſertim ſuper Manuali Confeſſariorum, ab eo prius lingua Hiſpanica edito, nunc recognito, aucto, latinitateque donato. Cum autem ut accepimus, in obſequium Dei ſacroſanctæq; Sedis Apoſtolicę non ſine magno labore duobus annis proxime præteritis idem Martinus intenderit, & in præſentia intendat recognitioni operum ſuorum tam editorum, quàm non editorum, quo emendatiora, defecatiora, auctiera, & vtiliora effecta typis excudantur. Nos eundem Martinũ amplioribus fauoribus & gratijs proſequi volentes, Motu proprio, non ad dicti Martini, aut alterius pro nobis deſuper oblatæ petitionis inſtantiam, ſed ex certa noſtra ſcientia, indultum, inhibitionem, declarationem, decretum, derogationem, aliaque omnia in præinſertis literis apoſtolicis & earum ſingulis contenta ad decem annos a Data præſentium computandos, ita vt quis ea, vel illorum partem aliquam ſine ſuo expreſſo ad id in ſcriptis conſenſu imprimere vel alibi impreſſa dicto decennio durante uendere, aut venalia tenere, donare, aut permutare non poſſit Apoſtolica auctoritate tenore præſentium prorogamus, extendimus, & ampliamus, & quemlibet contrauenientem cenſuras, & pœnas in præinſertis litteris contentas eo ipſo, & abſque alia declaratione incurrere. Sicque per quoſcunque Iudices & Commiſſarios quauis auctoritate fungentes, ſublata eis & eorum cuilibet quauis aliter iudicandi, & interpretandi facultate, & auctoritate vbique iudicari, & diffiniri debere, irritum quoque & inane decernimus. ſi ſecus ſuper his a quoquam quauis auctoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Non obſtantibus præmiſsis ac omnibus illis, quæ in omnibus ſupradictis litteris conceſſum eſt non obſtare, cæteriſque contrarijs quibuſcunque. Inſuper quia difficile foret. præſentes literas ad quæcunque loca deferri; uolumus, & dicta auctoritate decernimus ipſarum tranſumptis, & exemplis, & in eiſdẽ exemplis, lecturis, Commentarijs, Manuali, & alijs operibus huiuſmodi impreſſis plenam, & eandem prorſus fidem vbique in Iudicio & extra adhiberi, quæ originalibus adhiberetur, ſi forent exhibita vel oſtenſa. Datum Romę apud ſanctum Petrum ſub annulo piſcatoris die xxij. Nouembris, Pontificatus noſtri Anno Nono.

Cæ. Glorierius.

SIXTVS PAPA V.

AD FVTVRAM REI MEMORIAM. Exponi nobis nuper fecit dilectus filius Martinus Zuria nepos, & donatarius quondam Martini ab Azpilcueta Doctoris Nauarri nuncupati, quòd Manuale Confeſſariorum, & Pœnitentium, ac de Pœnitentia diſtinct. prima, & de horis canonicis, necnon Miſcelanea de Oratione, & de redditibus Eccleſiaſticis, ac de regularibus, præterea de iudicijs, necnon de Iubilæo, & de Iudæis, ac de ſpolijs clericorum, & de reſtitutione ſpoliatorum, ac de vſuris, & de finibus humanorum actuum, & in capitulo inter verba, & in cap. humanæ aures, & de datis & promiſſis, ac de reſcriptis, opera dicti Martini ſæpe fuerunt impreſſa, & ad publicam ſtudioſorum vtilitatem de nouo imprimenda vnà cum conſiliis, & reſponſis, & lecturis in uarios titulos Iuris Pontificij operibus ipſius quõdam Martini nondum impreſsis in tomos redigenda ſunt. Nos ſupplicationibus dicti Martini hac in parte inclinati, Omnibus & ſingulis vtriuſque ſexus perſonis, præſertim Bibliopolis, & librorum impreſſoribus, tàm in Vrbe, quàm in reliquis terris Sanctæ Romanæ Eccleſiæ mediate uel immediate ſubiectis, in virtute ſanctæ obedientię, & ſub mille ducatorum auri de Camera eidem Cameræ apoſtolicę applican. & inſuper amiſsionis librorum, & excommunicationis maioris latæ ſententię pœnis, toties ipſo facto, & abſque ulla declaratione, incurrendis, quoties contrafactum fuerit, ne duráte Decennio proximo a die impreſſionis nouæ dictorum operum, ipſa opera, quæ a dilectis filijs Vicario Vrbis, & a Magiſtro ſacri Palatij examinata, & approbata fuerunt, ſine expreſſa dicti Martini voluntate, & licẽtia imprimere, ſeu ab ipſis, vel alijs, præterquàm de eiuſdem Martini, vt præfertur, uoluntate, quę ex litteris ipſius manu propria ſcriptis, conſtare debeat, imprimere, vendere, ſeu uenalia habere, aut proponere, vel eorũ & cuiuslibet ipſorum exemplaria etiam manu ſcripta tenere audeant, ſeu pręſumant, etiam ſub quacunq; conditione, uel quouis prætextu colore præſtita vel mutuata ab alijs, quàm ipſis hæredibus apoſtolicá auctoritate tenore præſentium diſtrictius inhibemus. Mandantes vniuerſis Venerabilibus fratribus Patriarchis, Archiepiſcopis, Epiſcopis, eorumque Vicarijs in ſpiritualibus generalibus, ac ipſius ſtatus Eccleſiaſtici Gubernatoribus, vt quoties pro parte dictorum hæredum fuerint requiſiti, vel eorum aliquis fuerit requiſitus eiſdem hæredibus in pręmiſsis efficacis defenſionis præſidio aſsiſtentes, pręmiſſa ad omnem illorum requiſitionem in noſtræ ſedis apoſtolicæ terris mediatè vel immediatè ſubiectis, contra inobedientes & rebelles per cenſuras Eccleſiaſticas, aliaq; iuris remedia dicta auctoritate

exe-

exequantur, inuocato etiam ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachij ſecularis. Non obſtantibus conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, ac in Prouincialibus, & Synodalibus Concilijs editis generalibus vel ſpecialibus, necnon iuramento, confirmatione Apoſtolica, vel quauis firmitate alia roboratis, ſtatutis & conſuetudinibus, cæterisque contrarijs quibuſcunque. Datum Romę apud Sanctum Marcum ſub annulo Piſcatoris, Die III. Septembris, M. D. LXXXVI. Pontificatus Noſtri Anno Secundo.

Tho. Thom. Gualterutius.

COMMENTARIA
IN SEPTEM DISTINCTIONES DE PAENITENTIA.

AVTHORE

MARTINO AB AZPILCVETA,

DOCTORE NAVARRO.

Præfatiuncula.

EDituri tertiò Commentaria, quæ ſcripſimus in tres poſteriores diſtinctiones huius tractatus de Pœnitentia; primum Conimbricæ ann. M.D.XLII. *deinde Lugduni.* M.D.LXIX. *impreſſa; & rogati vt ſimul cum eis ederemus ea, quæ in eadem Conimbrica academia commenti fuimus in quatuor priores diſtinctiones nõdum typis excuſa; decreuimus ex illis tantum vtiliora decerpere, omiſſis plurimis, quæ non ſunt adeo vtilia, ſuffectis eis breuiter alijs, quæ ſunt vtiliora, magiſque praxi quotidianæ accommoda in hanc quæ ſequitur formam.*

AD ILLVSTRE AVDITORIVM CONIMBRICENSE

PRAEFATIO.

QVoniam, viri illuſtres, & cuiuſque ordinis ornatiſſimi, ac auditores feruentiſſimi, prælegẽdo ſacros canones in celeberrimis Toloſæ, & Caturſij Galliarum, & Salmanticæ Hiſpaniarum academijs, animaduerti plurimos eſſe in illis decretorum doctores callentiſſimos quidem illorum canonũ, qui ad forum exterius, & ad materias, vt vocant, de pane lucrando pertinent: pauciſſimos tamen etiam prælectores cognoui vel mediocriter callentes eos, qui de rebus ſpiritualibus, & animæ ſalut di-recto concernentibus diſponunt; quique iuri Pontificio ſunt propriores, & de anima lucranda vocari poſſunt. Adeo quidem vt non meminerim vidiſſe in pręfatis academijs præter vnum aut alterum, qui ad vllas fere quæſtiones prædictas res tangentes reſpondere recte valerent. Nec quidem mirum: quoniam etiã Theologi maiore cum ſtudio, & cura illo tempore diſputabant de relationibus realibus, & rationis; de quidditatibus, ecceitatibus, formalitatibus, & alijs quęſtionibus phyſicis; maximo quod ſic, minimo quod non, de triplici motu, & alijs rebus metaphyſicis, quam de quæſtionibus practicis, & animæ ſalutem concernentibus. Quoniam, inquam, in pręfatis academijs animaduerti, & bono, vt puto, ſpiritu ductus conſideraui, poſſe me in ea re aliquod obſequium Deo Opt. Max. ſua ope diuina, pręſtare: cùm pro ſua infinita bonitate, immenſaq. clementia prouidiſſet, vt à pueritia artibus liberalibus, & Philoſophia naturali, & morali in florentiſſima Complutenſi academia mediocriter inſtruerer, & in eadem antequam Toloſam ad iura diſcenda migrarem

rem quatuor lib. ſententiarum à viris doctiſſimis audirem, & mediocrem commeatum ad intelligendos prętatos canones de rebus ſpiritualibus diſponentes haurirem. Quare cũ primum ex academia Toloſana in Salmanticenſem tranſmigraſſem, & ea, quæ prędixi, animaduertiſſem; eodem ſpiritu impellente, cœpi extraordinaria lectione interpretari titulos Decretalium tractantes de ſacramentis, & alijs ſpiritualibus ad animę ſalutem directo pertinentibus, & promotus ad cathedram huius celeberrimi Decretorũ libri ordinaria lectione pręlegi decem dd. primæ partis eius; & ſeptem de pœnitentia ſecundę partis pręter cauſſam duodecimam, & decimam quartam cum ſuis omnibus qq. cum magno mille, & amplius auditorum applauſu, & tanto fructu, vt multi qui me tribus tantum annis illa pręlegentem audierunt, aptius & fructuoſius quęſitis de rebus pręfatis animę ſalutem directo concernentibus reſponderent, quàm multi doctores, & cathedrarij, qui multis annis in ea canones pręlegerant. nec mirum: quoniam antea ibi nihil fere aliud pręter ſecundum lib. Decretalium pręlegebatur, & audiebatur, quàm de reſcriptis, de officio delegati, de prębendis, de contractibus, de iurepatronatus, & accuſationibus. Et cathedrarius Decreti, vt auditores attentos haberet, propoſito caſu pro forma, vt ita dicã, & ſatisfactione obligationis pręlegendi Decretũ reliquum tempus alicui titulo Decretalium interpretando impendebat. Nunc autẽ ab antiquiſſima Salmãticenſi academia in hanc recentẽ, ſed inclytã, & florentiſſimam, tanta glorioſiſſimi Imperatoris Caroli V. glorioſiſſimęq. Imperatricis Iſabellę II. importunitate, licet fauorabili translatus, & D. N. Ioannis III. omnium Monarcharũ, quos terra colit pientiſſimi, tanto honorario annuo perpetuo, quanto nullus cathedrarius ante nos in Hiſpanijs, nec Gallijs fuit donatus; circonſpicio in hoc quoq; florentiſſimo regno paucos vtriuſqne iuris eſſe ſtudioſos, & peritos, præter eos, qui nos Salmanticæ audierũt, & nobiſcũ, vel paulo ante ad hoc trãſierunt, quibus prętatorũ canonũ ſpiritualiũ notitia nequeat eſſe vtilis. Quãobrẽ ne ingratus videar tãto Regi, tamq. fœli-

ci Regno;cui plurimum debeo,quodq.terris magis omnibus vnum, colo & ſuſpicio, cuius me in vniuerſum omnes ſummates, mediocres,& infimates tanto,tum honore,tum amore proſequuntur, quanto nullum alium exterum, ætate noſtra, ſunt proſequuti; decreui facere hic, quod Salmanticæ feci: tanto maiori cum fructu, quanto altius & profundius præfatorum canonum intelligentiam,ope diuina, videor aſſequutus. Non obſtante omnium fere amicorum conſilio, quibus videtur abſtinere me debere à tam grandi labore voluntario, quē nulla lege academiæ ſubire teneor. Tum quod viginti circiter annorum prælectionibus quottidianis ordinarijs laſſus & fractus,non potero ferre onus huius lectionis extraordinariæ additum ponderi prēlectionis ordinariē, eiuſdemq; primariē functionis vnam horam & dimidiam durantis. Tum quod ętas iam ingraueſcens, quę ad quinquaginta ſex circiter annos peruenit, non feret, vt corpus iam attenuatum ſuggerat vires animo pares. Decreui inquam hoc facere,non obſtante prēfatorum conſilio,memor Pauli,
2. Cor 3. qui cum in vno loco dixiſſet, *Non ſumus ſufficientes cogitare*
Ad Phi- *aliquid ex nobis:* alibi dixit, *Omnia poſſum in eo,qui me confortat.*
lip. 4. in te nempe,Chriſte,quem ſupplex oro ſis prēſens,operique tuo largita futuro præſidium noſtrē veniens illabare menti; ita eam confortaturus, vt prēſenti auditorio tam ſtudioſo, tamq; erudito,& illuſtri ſatisfaciam,miniſtrando doctrinam tuis de ſacris fontibus hauſtam: quam,& me ipſum,omniaq. à me dicenda infallibili Eccleſię ſanctæ Romanę, Summiq; illius Prēſidis tui vnici ſupremiq. in terris Vicarij cenſuræ ſubijcio, nihil quod ille non probauerit probaturus, & omnia quę approbauerit in gloriam tuam(glorioſiſſima illa *παρθενομήτωρ* Maria intercedente) relaturus. Amen.

PRAE-

PRAELVDIA.

SVMMARIVM.

1 *STylum quem omittit author.*
2 *Decretum tres partes ſic finitas habet.*
3 *Pœnitere quid; & pœnitentia eſſe verbum Latinum.*
4 *Pœnitentia verbum æquiuocum quatuor ſignificat, virtutem, actum pœnitendi, & ſacramentum pœnitentiæ, atque pœnam in eo iniunctam.*
5 *Aphoriſmus, & diſtinctio quid ſignificent.*
5 *Verborum ſignificationi non tantum, quantum ipſi rei attendendum.*
6 *Numerus ſeptenarius laudatus, ſextus perfectus.*
7 *Numeri quæ pars dicitur aliquota.*

1 PRæmoneo igitur vos (auditores ſtudioſiſſimi & clariſſimi) me non ſequuturum in interpretandis ijs diſtinctionibus ſtylum: Archidiaconi (viri quidem vtriuſq. iuris peritiſſimi) neque Cardinalis S. Sixti à Turrecremata (viri profecto multis nominibus ſuſpiciendi, & in re Theologica præſertim in theorica verſatiſſimi, doctrinęq. S. Tho. addictiſſimi) quia ſtylus illius eſt valde breuis, & ieiunus, & ob affectatam breuitatem, plura remittens, quàm determinans; huius vero prolixus, & à Iuriſperitorum conſuetudine longe alienus.

2 Præmoneo ſecundo, hunc tractatum non eſſe partem principalem huius aurei voluminis; quod ex tribus partibus conſtat. Quarum prima continet vnam & centum diſtinctiones: ſecunda trigintaquinque cauſas: & tertia quinque, de conſecratione diſtinctiones; ſed eſſe quoddam parergon, ſiue appendicem reſolutionis quæſt. 3. cauſæ 33. quod eſt vtile ſcire volenti ordinem huius voluminis; ne decipiatur credendo ſecundam partem eius hoc loco finiri; quoniam etiam ad hanc partem pertinent duæ quæſtiones proxime inſequentes, quarta nempe, & quinta cum ſuis omnibus quæſtionibus.

3 Præmoneo tertio pro declaratione tituli ſequutus illud Vlpiani l. 1. ff. de reb. cred. *Bene eſt pauca de tituli ſignificatione referre*. Et illud Celſi in l. 1. ff. de iuſt. & iur. *Iuri operam daturum prius noſſe oportet, vnde nomē iuris deſcendat*, id quod ex copioſius hic, & alibi à nobis dictis de ſignificatione, & Latinitate huius verbi pœnitentia in compendiū contraximus, in Man. Confeſ. prælud. 10. nempe, quod pœnitere dicitur generaliter ille, qui nollet feciſſe, vel omiſiſſe aliquid à ſe factū, vel omiſſum. quod dupliciter contingit vel ſine dolore; vt in beatis, quos ſine dolore ſuorū erratorum pœnitet: vel cum dolore, vt in viatoribus, qui non ſolum nolunt, ſed etiam dolent peccaſſe, iuxta illud Auguſtini in

cap.8.lib.de vera & falſa pen. *Pœnitere eſt pœnam tenere.* relatum in cap. pœnitentia. inf. diſt.3. Ita quod pleriſque viſum eſt verbum, pęnitentia, minime latinum eſſe, & vtendum loco eius verbo Gręco μετάνοια, ſed quia illo vtitur Pli. in illo epiſt.12. *Nihil fœdius agricolis, quàm geſtæ rei pœnitentia.* Et quia verbo pęnitudo vtitur Diuus Hieronymus Deut. 3. & Reg.16. nihil nobis neceſſum erit vti verbo Græco μετάνοια. Item quod vtrumque horum verborum pœnitentia, & pœnitudo proprie ſignificat habitum, vel actum pœnitendi; hoc eſt nolendi feciſſe, vel omiſiſſe facere aliquid à ſe factum, vel omiſſum: improprie vero & per figuram Metaphoram, ſeu Metonymiam transfertur ad ſignificandũ ſacramentum pœnitentię à Domino Deo noſtro Ieſu Chriſto inſtitutum, vt in cap. quod in te. de pœn. & remiſſ. & improprius per eaſdem figuras ad ſignificandum pœnam in ſatiſfactionem à ſacerdote pœnitenti iniunctam cap. falſas inf. diſt.5.

4 Ex quo ſequitur, verbum pœnitentia æquiuocum eſſe; quippe quod proprie ſignificat habitũ vel actum pęnitendi, & improprie ſacramentum Pœnitẽtiæ, & improprius pœnã pœnitenti à confeſſario iniunctã. Item quod verbum pęnitentia generaliter acceptum, quatenus non ſolum complectitur pœnitentiam peccatorum: ſed etiam omniũ aliorum actorum, diuiditur vt genus in ſuas ſpecies, in bonam, & malam. Mala eſt, quę de actu bono male habetur, & bona, quæ de malo bene habetur. Verbum item pœnitentia ſtricte acceptum pro bona, id eſt, quę de peccatis bene habetur, eſt verbum ęquiuocum, ſignificans proprie, vt dictum eſt, habitum virtutis, vel actum bene pœnitẽdi de peccato: improprie vero ſacramentum pęnitentiæ; improprius autem pœnam pœnitenti à ſacerdote iniunctam. In his uero diſtinctionibus accipitur pro virtute, & actu pœnitendi, ideſt pro pœnitentia, quatenus eſt virtus, vel actus eius; & non quatenus eſt ſacramentũ pœnitentiæ, vel pœna in ſatiſfactionẽ à confeſſario iniuncta, iuxta illud quę omnes Theologi tradũt in 4. lib. ſen. diſt.14. & S. Thomas in 3. par. quęſt. 85. ar.1. pœnitentiam ſcilicet accipi pro virtute, & actu pœnitendi.

Quid autem ſit pęnitentia prout eſt virtus, vel actus eius dicetur infra cap. pœnitentia. diſt.3. & quid prout eſt ſacramentum in cap. perfecta. ead. diſt.5.

5 Pręmoneo quarto, quod quærenti; cur cum verbum diſtinctio, quo vſi ſunt noſter Gratianus in hoc volumine, & Petrus Lõbardus in quatuor lib. ſen. & alij multi, pręſertim regulares in cõpilationibus ſuarũ definitionum & conſtitutionum, idem ſignificet, quod diuiſio & ſeparatio; & ita potius actionẽ, quàm paſſionem & membra diuiſa, vel ſeparata; pręfati omnes potius videntur ſignificare per hoc verbum membra diſtincta, diuiſa, & ſeparata, quam actionẽ diſtinguẽdi, & diuidendi. Septem quippe ex diſtinctiones potius videntur ſignificare ſeptem

quæſtiones diſtinctas, & ſeparatas, quæ in illis diſputantur, quam ſeptē actiones eas diſtinguentes. Hoc inquam querenti reſponderi poteſt primum, queſtionem eſſe de lana (vt dicunt) caprina, & de re parum fructuoſa. Deinde, quod forte imitati ſunt Hippocratem, qui quendā ſuum precellentem librū, Aphoriſmorum inſcripſit: Aphoriſmus vero, Grecis eſt definitio, diſtinctio, & ſeparatio, vt etiā Budæus in l. omnis definitio. ff. de reg. iur. annotauit. Quamuis replicari poſſet, prædictum verbum aphoriſmus etiam ſignificare ſententioſe dicta, vt Budæus ibidē annotauit. Tertio, quod vſi ſunt tropo, vel figura Metonymia, qua ſæpe cauſa ſumitur pro effectu, vt in illo Auguſtini, *Fides eſt credere quod non vides*. relatum à gloſ. in rub. de Sum. Trin. & fid. Cathol. & probatū in cap. in domo, infra diſt. 4. & interdum effectus pro cauſa; vt pro inuentore id, quod inuentum eſt, vt in illo Terentij,

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Vult enim per Cererem frumenti inuentricem, intelligere panem: per Bacchum vero inuentorem viris, vinum: per Venerem, libidinem. Itaque hæc verba (diſtinctio prima) ſignificant quæſtionem primam ſeptem quæſtionum in hoc parergo, ſiue appendice diſtinctarum, ſiue diſtincte tractandarum. His autem quibus hæc non ſatisfecerint, ſi attulerint aliquid decoctius & aptius, libenter aſſentiemur: modo non conuicientur viris grauiſſimis, dicendo errorem eſſe Canoniſtarum, more quorundam recentiorum, parum religioſe ſacras litteras tractantium; de quibus quidam eruditiſſimus ſic inquit, *Sunt quidam argutuli, qui contemptis ſpretiſq. veterum loquendi formulis, oſtentandi ſe cauſa, noui verborum magiſtri videri affectant, & volunt licere ſibi arbitratu ſuo, veterum ſcriptorum de religione loquendi leges, ceu mollem quampiam & ductilē ceram modo in arctum, modo in extenſum fuſumq. difformare*. Cuius rei eſſe bonam partem cauſæ nos quoque diximus infra diſt. 5. in princ. & in cap. cum miniſter. 23. q. 5. num. 4. quod aliquot iuuenes plus ſtudij verborum ſignificationi, quam rerum exactę cognitioni impendant.

6 Præmoneo quinto, quod gloſ. 1. princ. huius diſt. ſub finem habet, ideo Gratianum ſeptem poſuiſſe diſtinctiones, quod numerus ſeptanarius ſit perfectus. Pro gloſſa facit glo. cap. 1. de celebra. miſſ. referens multa, quibus ſeptenarium numerum ornat in hæc verba, *Septem ſunt horæ, ſicut ſunt ſeptem dona Spiritusſancti. 30. quæſt. 1. peruenit: ſeptē dies ſæculi; ſeptem ætates, quibus completis finietur mundus; ſeptem petitiones in oratione dominica; ſeptem pſalmi pænitentiales; item ſeptem diaconi, ſic ſeptem candelabra. 93. diſt. diaconi.* Cui adde, quod ſeptem ſunt ſacramenta; ſeptem diſciplinæ liberalium artium; ſeptem planetæ: & ſeptē ſunt peccata capitalia.

7 Ceterum contra gloſ. facit, quod numerus perfectus dicitur, quem omnes partes aliquotæ preciſe reddunt; qualis eſt ſenarius numerus;

quem vnum, duo, tria; quæ ſunt omnes partes eius aliquot præciſe reddunt, vt copioſe declarat gloſ. in procem. Sexti, in verbo, perfectus, quę inquir, partē aliquotā eam eſſe, quæ aliquoties repetita reddit totum præciſe, nec plus, nec minus: numerus vero ſeptenarius nō habet niſi vnam partem aliquotā: ſcilicet vnum; quia nulla eius alia pars aliquoties repetita reddit totū præciſe: & ita cum non habeat plu res partes aliquotas, non poſſunt illum ſuæ partes aliquotæ præciſe red dere. Quare tutius eſſet dicere, ideo Gratianum ſeptem has diſtinctiones poſuiſſe; quia ſeptē quæſtiones occurrebant ei diſtincte tractandæ; & ꝙ numerus ſeptenarius eſt habitus dignus, vt maximis rebus o.netur.

In gloſſam Summæ.

SVMMARIVM.

1 *Gloſſæ ſummarium Decreti quæ, & cur ſic dictæ.*
2 *Contritione ſola cordis (legitima tamen) remitti peccata; nulla tamen id ſcriptura veteris teſtamenti expreſſe probari. n. 3. & qua ratione maxime probetur. n. 4.*
4 *Concilio Oecumenico neceſſario ſtandum.*
4 *Peccata condonandi media non minuit, ſed auxit Chriſtus.*
5 *Contritus de attrito quis ſit per ſacramentum.*
6 *Contritio legitima votum confitendi, & ſatisfaciendi continet. Sed ſufficit virtuale.*
7 *Contritio etiam iuſta delet peccata: ſed non obligationem confitendi ea. & peccat non confitendo, licet id non contemnat.*
8 *Præceptum frangitur neglectu, & conſilium contemptu.*

1 NOta primo circa glo. hanc, eam appellari glo. Summæ huius diſtinctionis. Et quoniam vidi aliquos non ſolum Theologos, ſed etiam iuris vtriuſque ſtudioſos ignorare, quales gloſſæ Decreti appellentur gloſſæ ſummæ, & cur hoc nomine appellentur, non grauabor in præſentia illud admonere, quod nemo (quod ſciā) admonuit, eo, vt arbitror, quod viſum ſit puerile. Admoneo igitur apparatum gloſſarum huius voluminis Decreti in principio cuiuſlibet fere diſtinſtionis, & quæſtionis ponere ſcopum ſiue ſummā, & diuiſionem eorū, quæ Magiſter Gratianus in illā diſt. vel quæſt. præcipue tractat; atque fere ſemper implicite, vel explicite quæſtionem determinare, vel ſententiā confirmare, interdum latius, interdū vero breuius. Quā ob cauſſam gloſſæ illæ appellantur gloſſæ ſummæ, eo quod redigunt in compendiū, ſiue ſummā implicite, vel explicite diuidendo, determinando, vel vt diximus, confirmando quæſt. & ſententiā propoſitam. Quapropter cum allagatur gloſſa ſummæ, per ſummā non intelligimus vllū cap. neque

glo.

glo. cap. ſed gloſ. ipſam in princ. diſt. vel quæſt. propoſitã, eam in ſummam redigentem, ſiue ſummantẽ, aut aliquod prædictorũ facientem.

2 Nota ſecundo ex gloſ. determinationem quæſtionis hic à Gratiano propoſitæ, nempe: ſola cordis contritione (Dei gratia interueniente) poſſe remitti peccata. Quam quidem concluſionem approbat hic Archidiaconus, & ſatis Card. S. Sixti à turre Cremata nu. 24. & clarius Magiſter in 4. ſenten. diſt. 17. poſt longam pro vtraque parte diſputationem, & magnus ille Thomas Aquinas in 3. par. quæſt. 86. ar. 2. & in diſt. 17. quæſt. 2. ar. 5. quæſtiun. 1. quem Palud. ibi quæſt. 1. cum communi opinione poſteriorum ſequitur. Magnus, inquam, ille Thomas, quem multis nominibus in ijs commentaris, & alijs noſtris opuſculis ſequimur tanquam aurigam & anteſignanum omnium doctorũ Theologorum tam antiquorum, quàm recentiorum; in cuius doctrinę vaſtiſſimo inexhauſtoq. pelago certius inuenitur, aut ex eo certe hauriri poteſt ferè quidquid alibi quęritur. Id ipſum etiam tenent canonum periti, vt Hoſtien. & Panorm. in cap. Deus qui. de pęn. & remiſſ.

3 Contra tamen hanc concluſionem facit primo, quod viſum eſt Magiſtro id irrefragabiliter probari per illud Ezech. 18. *In quacunque hora ingemuerit peccator, vita viuet, & non morietur.* & per illud Pſal. 50. *Cor contritũ & humil atũ Deus non deſpicies.* & per illud Pſal. 31. *Dixi confitebór aduerſum me iniuſtitiã meã domino, & tu remiſiſti impietatẽ peccati mei.* Quæ quidem elogia gemitum & contritionem, atque votum, ſeu propoſitum confitendi tantum requirunt, & non actualem confeſſionem.

Sed quòd illa nihil probent, monſtrabitur infra in primis quinque capp. ea ratione, quòd illa loquantur de tempore præcedente paſſionem Chriſti, in quo nondum erat ſacramentalis confeſſio inſtituta nec pręcepta: & ita nõ requirebatur tunc ſacramentalis confeſſio, nec propoſitum eam faciendi, ad hoc vt remitterentur peccata: ſicut & tunc ſine baptiſmo aquæ, & propoſito ſumendi illum, remittebantur peccata; quia nondum erat ille inſtitutus, neque præceptus: non autẽ nunc, quando ille fuit à D. N. Ieſu Chriſto inſtitutus, & pręceptus Matth. 28. & Ioan. 3. & Marc. 16. vt declarat Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. nam ſine illo, vel propoſito actuali, vel virtuali accipiendi illum tempore debito adultis non remittuntur peccata.

4 Contra tamen hanc cõcluſionem facit primo, quod ſicut nullo tex. legis veteris, ſiue ſcriptę probari poteſt, ſolam contritionẽ ſufficere ad condonandum peccata tempore legis Euangelicæ per ſupra dicta: ita nullus Theologus, nec canonũ peritus, videtur adducere vllum textũ legis Euangelicæ, nec vllam rationem efficaciter probantẽ, ſola contritione, ſine confeſſione, & ſatisfactione condonari peccata. Tum quia peccatorum remiſſiones factæ à Chriſto glorioſę Magdalenæ, latroni, & alijs multis nihil probant; cum factæ fuerint ante inſtitutionem ſacramenti

cramenti pœnitentiæ,quod (vt ſupra dictum eſt) poſt Chriſti reſurrectionem fuit inſtitutum & præceptum. Tum quia fuerũt factæ ab ipſomet Chriſto,qui per excellentem poteſtatem quam habebat, poterat effectum ſacramentorum ſine ſacramentis cõferre, ſecundum omnes. Secũdo,quòd vir eruditus Magiſter Cano in releɫ. de ſacramen. multis argumentis conatur probare, pœnitentiam etiam exteriorem, non ſolum tempore legis Euangelicæ, ſed etiam tempore legis naturę & ſcriptæ,ad ſalutem fuiſſe neceſſariã,actu quidem, ſi facultas faciendi eam adeſſet, & voto ſeu propoſito,ſi deeſſet.

4 Ad horum tamen prius reſpondemus primo, ſatis nobis eſſe, quod Conc. Oecumenicum definierit, prædictam concluſionem veram, & catholicam eſſe cap.4. ſeſſ. 14. Conc. Trid. cui neceſſario credendum eſt cap. maiores.24. q.1. Secundo, quod efficaciter confirmatur hac noua,& neruoſa ratione, quòd D. N. Ieſus Chriſtus, qui ſua ſumma bonitate dignatus eſt venire ad augendas vias quærendi miſericordiã, & veniam peccatorũ, noluit tollere, neque minuere antiquas; ſed addere nouas,& iam datas reddere efficaciores: at ante aduẽtum eius lege naturæ,ac ſcripturæ per ſolam contritionem,ſeu interiorem confeſſionem remittebantur peccata, vt ſupra probatũ eſt, & infra probabitur: ergo etiam euangelica lege remittentur. Neque etiam obſtat, ꝙ per inſtitutionem ſacramentalis confeſſionis,videtur imminutum eſſe remedium antiquum quęrendi veniam peccatorum per ſolam contritionem; ante enim illius inſtitutionem,non erat neceſſarium propoſitum actuale, nec virtuale ſacramentaliter confitendi; nunc autem ſic. Non inquã hoc obſtat. Tum quia nihil vel parũ augetur difficultas, cũ tam vel parum minus facile valeat quis concipere dolorem ſuorũ peccatorum, cum propoſito actuali, vel virtuali ſumendi hoc ſacramentum,quàm ſine illo,vt palam eſt. Tum quod multum augetur vtilitas, cum per minorem dolorẽ, ac contritionem peccatorum quęratur remiſſio,adiunctis confeſſione & abſolutione, quàm illis non adiunctis olim quærebatur. Tum quod præbetur maior occaſio concipiẽdi maiorem contritionem illis adiunctis,quàm illis non adiunctis: nam per

5 illorum adiunctionem, ſæpiſſime fit de attrito contritus. Vnde multi certo modo attriti ante paſſum Chriſtum per ſuam attritionem non conſequebantur ſuorum peccatorum veniam: qui tamen nunc eodem modo attriti,ſumpto ſacramento,fœliciter eam conſequuntur: quidquid enim dicat Ioannes Maior in 4.diſt. 14. quæſt. 2. concl.3. verior eſt opinio S. Thomę, & aliorum communis, quæ habet per attritionem, & ſacramentum pœnitentiæ actualiter aſſumptum, peccatorum remiſſionem nobis à Deo tribui, vt efficaciter colligitur ex Caietano in paru. opuſc.tract. 4.quæſt.1.tom.1. quam opinionem videtur probare S. Tridentina Synodus ſeſſ.14.cap.6. & can.9. quatenus damnat

cum,

eum, qui dixerit, abſolutionem ſacramentalem ſacerdotis non eſſe actum iudicialem, ſed nudum miniſterium declarãdi remiſſa eſſe peccata confitenti.

6 Ad poſterius argumentum ſiue dictum Magiſtri Cano reſpondebitur in cap. pœnitentia. inf. diſt. 3. ne nimis ſuper hac gloſ. immoremur: reſoluendo in præſentia per ſolam contritionem, ſiue pœnitentiam interiorem, ſine actuali confeſſione, & confeſſarij abſolutione, cũ voto tamen ſiue propoſito confitendi, & ſatisfaciendi nos delictorum veniam ſtatim à Domino impetrare; de quo non licet hodie dubitare, cum per S. Conc. Trid. præcitata ſeſſ. 14. cap. 4. ſic definitum ſit. *Contritione, charitate perfecta ſeu ornata aliquando contingit, vt homo Deo reconcilietur, priuſquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiat.* Cęterũ votum ſeu propoſitum confitendi & ſatisfaciẽdi virtuale, licèt non ſit expreſſum videtur ſufficere: quoniam de æquipollentibus idem iudicatur. l. fin. ff. mand. cap. licet ex quadã. de teſtib. iuxta ea quę de propoſito attendendi horis pronuntiandis diximus in Enchir. de orat. cap. 13. n. 17.

Nota tertio ex eadem gloſ. quatenus ſentit, tunc demum per ſolam contritionem remitti peccatum, cum eam Dei Opt. Max. gratia comitatur, quod ad hoc, vt per ſolam contritionem capitalia peccata remittantur, neceſſarium eſt, eam eſſe legitimam. Quę autem talis ſit, dicemus infra in prædicto cap. nullus. ead. diſt. in cap. pœnitentia. infra diſt. 3. referendo illa, quę breuius, & clarius diximus in Manu. Conf. cap. 1. num. 1.

7 Nota quarto ex gloſ. quòd licèt per ſolam contritionem ſine exteriore confeſſione, condonentur mortifera peccata; is tamen cui condonantur, tenetur illa tempore debito (ſi facultas adſit) confiteri. Id quod ea ratione probatur; quia contritio nequit eſſe legitima ſine propoſito implicito, vel explicito, ſiue actuali vel virtuali rite confitendi, perfecteq. ſatisfaciendi tempore debito: adeo quod Conc. Trid. præfata ſeſſ. 14. cap. 4. definierit, hanc reconciliationẽ peccatoris, quæ per ſolam contritionem contingit, non eſſe ipſi contritioni adſcribendam; ſed ſacramenti voto, quod in ea includitur: intelligendo per votum ſacramenti propoſitum lęgitime confitendi; & rite ſacramentum pœnitentię accipiendi, quod formaliter in hac abſolutione ſacramentali à confeſſario facienda conſiſtit. Et ita quidquid ſenſerit gloſ. 1. & 2. cap. lachrimę. infra ead. vera concluſio eſt, quod per nullam contritionem, & nullam ſatisfactionem, excuſatur peccator à cõfitendo peccatum mortiferum tempore debito.

8 Nota quinto, poſſe videri alicui gloſſ. ſentire, tunc demum quẽ peccare mortifere, non confitendo peccatum, per contritionem deletum, cum per contemptũ omittit confiteri, quod aperte falſum eſt. Tũ quia ſecundum communem omnium ſententiam, ſatis à prędicto Conc.

con-

confirmatam, ita tenetur ad id faciendum, quod peccaret, etiam ſi omitteret confiteri per ſolam negligentiam, ſine vllo contemptu admiſſam; ſicut etiam peccat non confitendo tempore debito per negligentiam peccatum, de quo non erat legitime contritus. Tum quia nõ ſolum mortifere delinquit, qui præceptum obligans ſub peccato mortali infringit, non adimplendo per contemptum illud: ſed etiam non adimplendo per negligentiam, arg. §. fin. 4. diſt. & cap. fin. 14. quæſt. 1. ibi: *Quod imperatur neceſſe eſt fieri, ſi non fiat pœnam habet*. igitur ſufficit quod non fiat, etiamſi non adſit contemptus. Tum quia alioqui nõ eſſet differentia inter omiſſionem conſiliorum Euangelicorũ, & præceptorum, quod eſt contra pręfata iura: quia etiam is, qui ex contemptu illa conſilia tranſgreditur, mortifere delinquit, iuxta gloſ. in cap. quis autem. 10. diſt. quam ſequitur Dominic. Card. & Prępoſit. ibidem, & Panorm & Felin. cum citatis ab eis in cap. 1. nu. 22. de conſt. & etiam nos tradidimus in Manu. Conf. cap. 20. nu. 2. addendo quędam aptius, quàm alibi de huiuſmodi contemptu.

DISTIN-

DISTINCTIO PRIMA

PRINCIPIVM

GRATIANVS.

HIs breuiter decurſis, in quibus extra negotij finem aliquantulum euagati ſumus, ad propoſitæ cauſæ tertiam quæſtionem pertractandam (qua quæritur Vtrum ſola cordis contritione, & ſecreta ſatisfactione abſque oris confeſſione quis poſſit Deo ſatisfacere) redeamus.

SVMMARIVM.

1 *Digreſſio Hieronymi gratior, quàm recentiorum.*
2 *Pœnitentia de virtute, non de ſacramento eſt diſt. 1.*
3 *Sacramenta quo ordine Magiſter & Theologi tractant in 4. lib. ſent.*
3 *Pœnitentia virtus vbi definitur, & vbi vt eſt ſacramentum.*

1 NOta ex hoc principio, licere authori alicuius libri iuxta occaſionẽ à propoſito diſcedere, quod apposite facit D. Hieronymus in vita S. Pauli Eremitæ, & Hilarionis, atq; alibi ſępe: ob quod quidã de illo dixit, *Quis exorditur dexterius? Quis expatiatur vel amenius, vel appoſitius?* nullus tamen (vt arbitrot) frequentius, quàm Gratianus noſter id facit, qui paſſim oblata, immo & aliunde quæſita occaſione lõgius digreditur, & multa quæ ſuo propoſito vidẽtur vtilia, adiũgit. Quę quidẽ licèt delicato lectori videãtur nimia, ſuperuacanea & extraria: tñ nõ fuerũt ſine magno fructu adiuncta; qm̃ multa eorũ noſtro ſeculo ſunt Eccleſię orthodoxę in hęreticos acerrima tela, ſcutaq. calybea, partim per ſemetipſa, partim quia indicãt auctores, & loca vñ alia ſimilia depromi poſſint: quẽ imitati recẽtiores iuriſcõſulti nihil ſibi vident ſcripſiſſe, niſi omnia ſimilia, & aliqua ex parte ſuo propoſito conſentanea congerãt, & accumulent. qua quidẽ re licet aliqua ratione indoctioribus proſint; doctioribus tñ (præſertim multis occupatis) faſtidio ſunt.

In gloſſ. primam.

2 Nota primo ex hac gloſſ. duas rationes continuãdi hanc diſtinctionem ad præcedentia, id eſt, quare Gratianus tractauit de pœnitentia,

quas

quas(quia parum ſunt vtiles,& minus aptę)nō ſcribo,quia ſatis eſt uoce retuliſſe,& confutaſſe,& in ea poſſe illas legi.

Nota ſecundo ex eadem gloſs. quod reddendo rationem prædictę continuationis huius tractatus ad præcedentia; quare Gratianus in hac diſt.agit de ſacramento pœnitentiæ,videtur præſupponere quod Gratianus tractat hic de pęnitentia,quatenus eſt ſacramentum; quod ipſū etiam præſupponit Archid.in hac gloſ.& Card.in quęſt.1.ſed id videtur eſſe falſum.Tum quia ſolum tractat de effectu ſolius contritionis, quæ non eſt ſacramentū pœnitentiæ; nec loquitur de illa,quatenus eſt pars eius, & ei coniuncta ; ſed quatenus eſt ab ea ſeparata ; non enim quærit,an per ſacramentū pœnitentiæ remittantur peccata; ſed an ſola contritione ſine illo,& ſine cōfeſſione,& ſatisfactione poſſint illa remitti;quæ longe diuerſa ſunt, & tractans de vno, nō cenſetur tractare de alio ſeparato,arg.l. Papinianus.ff. de minoribus, cap.ad audientiā. de decimis. Tum quia imo affirmans aliquid de vno, videtur id negare de altero,cap.nonne.de præſum.& l.cum prætor.ff.de iudic.Tū deniq. quia incidenter allegare aliqua iura de ſacramēto pœnitentię, nō eſt tractare ex propoſito de illo,arg.l.ſiquis ne cauſam.ff.de reb.cred.

3 Nota tertio ex ead. gloſs. quatenus reddit præfatam rationem prædictę cōtinuationis, & ordinis videri determinare,quod loco,& ordine congruo tractat in hac diſt. Gratianus de ſacramento pœnitentiæ: quod late conatur defendere Car.in quęſt.1.ſed mea ſententia parum caute,& inutiliter.Parū quidē caute, quoniam , vt in 1. notab. dictū eſt, nō tractat Gratianus in hac diſt. principaliter , & ex propoſito de ſacramento pœnitentiæ,nec de pœnitentia, quatenus eſt ſacramentū. Inutiliter autē,quia nihil,vel parū prodeſt ſcrutari, qua ratione Gratianus in tractando ſacramenta,nō eſt ſequutus illum ordinē tractandi ea , quē Magiſter ſent. & omnes eius commentatores , & Hugo de ſancto Victore in lib.de ſacramen. & D.Tho.in 3.par.& alij alibi ſeruauerunt . Tū quia ipſemet Card. fatetur , quod facile excuſari poteſt Gratianus à tranſgreſſione ordinis aliorum,dicendo,quod ipſi nō fuit propoſitum conficiendi tractatum ordinatum,& continuatū de ſacramentis ; quāuis de illis in varijs ſui operis partibus, nunc incidenter, nunc ex propoſito tractauerit,ſuæ intentioni cōuenietibus.Fateor autem eſſe vtile noſſe ordinem , quem in tractando ea ſeruauit Magiſter ſent.in ſuo 4.lib. nō ſolum Theologis;ſed etiā Iuriſperitis, quo facilius meminiſſe,& inuenire poſſint ea , quæ ipſe, alijq. commentatores eius,tractant opportuna eis & neceſſaria;nempe quod primo loco tractat de Baptiſmo,ſecundo de Cōfirmatione,tertio de Euchariſtia,quarto de Pœnitentia,quinto de extrema Vnctione, ſexto de Ordine,ſeptimo de Matrimonio . Cuius ordinis rationem tradit S. Thomas in 2. diſt. eiuſdem libri 4. quæſt.1.ar.3 . quam tamen non citat hic Card.ea

(vt ar-

(vt arbitror) ratione, quod viſa ſibi fuerit congruentior illa, quàm reddit Alber. Magn. in 1. diſt. eiuſdem libri 4. Sed quia parum refert vtrã earum, vel aliam teneamus, modo nouerimus ordinem, quem ille ſeruat pulchrum, & omnibus placidum, non refero illas.

4 Nota quarto ex ead. gloſ. definitionem pœnitentiæ, & etymon, ſiue etymologiam eius remiſſiue, de quo etymo & eius propria, larga, metaphorica, & tranſlatitia ſignificatione dictum eſt ſupra in expoſitione tituli breuiter: ſed altius & reſoluti⁹, quàm vſq; ad nos (quod ſciamus) dictum fuit. De definitione autẽ dicimus, eam nõ poſſe recte dari, niſi præmiſſa priùs æquiuocatione ipſius, iuxta illud Ariſtotelis in antecategorijs, ſiue antepręedicamentis, *Omne æquiuocum eſt prius diuidendũ, quàm definiendum*. & conſtat verbum pœnitentia ęquiuocum eſſe, vt dictum eſt ſupra in expoſitione tituli: quippe quod proprie ſignificat virtutem, ſeu actum pœnitendi; & improprie ſacramentũ pœnitentię, & impropriius pœnã pro peccato iniunctam. Præſuppoſito tamen hic pro comperto, quod in hac diſt. Gratianus non agit, nec voluit agere principaliter de pœnitentia, prout eſt ſacramentũ; nec prout eſt pœna iniuncta à confeſſario; ſed prout eſt virtus, vel actus pœnitendi, quod & ex domino Card. parum in hoc ſibi conſtante colligitur in quæſt. 3. & irrefragabiliter per definitiones in locis prędictis dandas concludit.

Nota quinto ex ead. gloſ. definitionem ſatisfactionis, ſed remiſſiue tantum, & merito: quia non erat hic locus conueniens ad eam tractandam; quam tamen trademus perfectam, & exactam in cap. ſatisfactio. infra diſt. 3. ad quod gloſſ. nos remittit.

Nota ſexto ex ead. gloſſ. ſeptem eſſe attendenda in agenda pœnitentia, quorum declarationi locus proprius nõ eſt hic: ſed in cap. conſideret, infra diſt. 5. vbi dicimus, quę illorum de præcepto ſint attendenda, & quæ de conſilio.

Nota ſeptimo ex ead. gloſſ. tres opiniones ſuper deciſione quæſt. propoſitæ hic à Gratiano, an per ſolam contritionem remittantur peccata, quas ſatis incogitanter recitat: quia id facit quaſi immemor eorũ, quæ paulo antea dixit in gloſſ. ſummæ, decidendo eam abſolute, & quidem recte, vt ibi diximus.

Nota octauo ex ead. gloſſ. ſummam eorum, quæ Gratianus in ijs ſeptẽ diſtinctionibus tractat, quod nullius neceſſitatis, & paruę vtilitatis fuit: cum in principio cuiuſlibet illarum clare pręponantur quæſtiones, quas in vnaquaque illarum tractat, & quia id facile videri poteſt tam in gloſſ. quàm in prædictarum diſtinctionum principijs, nõ refero illas. Rationem vero, quam reddit gloſſ. cur Grat. ſeptenarium numerum delegit ad tractandas ſeptem quęſtiones in his ſeptem diſtin. propoſitas, ſcilicet quod numerus ſeptenarius eſt perfectus, parum eſſe aptam ſupra in expoſitione tit. nu. 6. monſtratum eſt.

Cap. Pe-

D. Ambro. ſuper Luc. cap. 22. in commentarijs.

Luc. 22. *Petrus doluit, & fleuit: † quia errauit vt homo, nō inuenio, quid dixerit; ſcio quod fleuit. Lacrymas eius legō, ſatisfactionē nō lego.*

Cap. Lacrymæ.

Ioannes Chryſoſt. ſuper Luc. cap. 22.

Lacrymæ lauant delictum, quod pudor eſt confiteri.

SVMMARIVM.

1 *Petro remiſſum fuiſſe peccatum ſine confeſſione, non probat eam non eſſe hodie neceſſariam ad peccati remiſſionem.*
1 *Euangelium non continet omnia facta Chriſti.*
2 *Confeſſio ſacramentalis inſtituta poſt reſurrectionem per hæc verba.*
3 *Petro ante reſurrectionem & confeſſionē inſtitutā fuit remiſſum peccatū.*
3 *Confitendi obligatio per nullam contritionem, nec ſatisfactionem tollitur.*
4 *Lacrymæ proprie exteriores improprie interiores.*
4 *Indefinita quę, & quando æquipollet vniuerſali.*
5 *Lex generalis quæ non includit omnes ſpecies.*
6 *Lex dictans hoc facere illud, non excludit alia requiſita.*

1 PRo reſolutione cōmuni quæſt. quam gloſſ. ſummæ ponit; ſcilicet per ſolā contritionem ſine actuali confeſſione, & ſatisfactione poſſe peccata remitti, quam ibi nu. 2. noua ratione muniuimus, adducit Gratianus hæc duo cap. Primum ſcilicet cap. Petrus. quatenus videtur probare, Petro fuiſſe dimiſſum peccatum, quod admiſerat negando Chriſtum, ſine confeſſione ſacramentali: ſed hoc argumentum facile diluitur, reſpondendo primo, quod vt ait gloſſ. & quidem recte, Ambroſius non dicit, Petrum non fuiſſe confeſſum; ſed ſolum quod no legitur in Euangelio eius confeſſio; quoniam non bene ſequitur, non legitur in Euangelio, ergo non fuit factum: nam neque omnia facta etiā Chriſti fuerunt ſcripta in Euangelio, vt teſtatur D. Ioannes in cap. vlt.

2 Secundo, quod nondū erat inſtituta, neque præcepta confeſſio ſacramentalis a Chriſto; quoniam illam inſtituit (vt ſupra dictum eſt) in gloſ. ſummę nu. 5.) poſt reſurrectionē, per illa verba, *Accipite Spiritū ſanctum, quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta ſunt.* Ioan. cap. vlt. quod clarius quàm vnquam definit Sacroſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 1. & 5. adiunctis cano. 3. & 4. negatio autem Petri, fuit ante reſurrectionem, vt palam eſt Matth. cap 26. Mar. cap. 14. Luc. 22. Ioan. cap. 18. & ita non tenebatur Petrus illam

nega-

3 negationem ſacramentaliter confiteri. Tertio Gratianus ipſe reſpõdet in cap. quis aliquando. §. his auctoritatibus. inf. ead. quod Petrus etſi non fuiſſet confeſſus, ſatis fecit tamen Deo, pro ſuo peccato multis modis, dolendo, flendo, lacrymando, & ter confitendo, ſe amare illum, cũ interrogaretur, an illum diligeret, Ioan. cap. penult. & alia multa pro amore Chriſti faciendo. Sed hæc reſponſio, bona venia tanti Magiſtri, incauta fuit. Tum quia peccatum illud fuit condonatum Petro ante reſurrectionem, imo & ante mortem Chriſti, cũ fleuiſſet amare, vt aperte ſatis colligitur ex Luca cap. 23. & confeſſio illa trina fuit poſt reſurrectionem. Tum quia præſupponit, quod peccator per ſolam contritionem & ſatisfactionem, abſoluatur ab obligatione confitendi tempore debito peccata mortifera a ſe admiſſa legitimo cõfeſſori, quod eſt falſum: quoniam vt ſupra in gloſſ. ſummæ. num. 7. monſtratum eſt, per nullam contritionem, neque ſatisfactionem quamlibet magnam, abſoluitur ab obligatione confitendi ea, tempore debito.

4 Ad idem propoſitum etiam adducit Grat. cap. lacrymæ. ſed facile dilui poteſt, reſpondendo primo, quod non ait confeſſionem, neq; aliam pœnitentiam exteriorem, eſſe neceſſariã ad ablutionem peccati. Deinde quod verbum lacrymæ proprius intelligitur de lacrymis exterioribus (quæ propriẽ ſunt lacrymæ) quam de interioribus, quę improprie ac metaphorice dicuntur lacrymę: & conſequenter proprius poteſt intelligi hoc cap. de lacrymis exterioribus veris, quam de cõtritione, quę tantum improprie, & tranſlatitie appellatur lacryma. Quapropter magis probat, pœnitentiam exteriorem eſſe neceſſariam, quam nõ neceſſariam. Tertio, quod non dixit vniuerſaliter, omnes lacrymas lauare peccatũ; ſed indefinite, lacrymas lauare peccatum; & ita ſolum probat, aliquas lacrymas lauare peccatum: quia indefinita oratio communis loquutionis in materia contingenti non æquipollet vniuerſali; nec illam infert: non enim ſequitur, Homo currit: ergo omnis homo currit; vt reſoluit gloſſ. ſolennis in cap. vt circa. de elect. lib. 6. Cum igitur oratio hæc, Lacrymæ lauant peccatum, ſit indefinita; & communis locutionis D. Ioan. Chryſoſtomi, & in materia contingenti, non æquipollet illi vniuerſali, Omnes lacrymæ lauant peccatum, nec illam infert, & ad verificandam illam, ſufficit quod aliquæ lacrymę lauent peccatum; ex quo non infertur, quod omnis contritio ſola mundet peccatum; etiam ſi proprie contritio eſſet lacryma, quanto minus quod non eſt proprie, ſed tantum metaphorice. Nec prodeſt dicere, quod indefinita canonis, vel legis æquipollet vniuerſali, vt eadem ſolẽnis gloſſ. dicit, & quod cap. hoc eſt canon, vel lex. Tum quia Ioan. Chryſoſtomus auctor eius, non dicit illud vt legiſlator, ſed vt doctor; nec Grat. habuit auctoritatẽ legem ferendi, nec poſuit hic illud tamquã legem; ſed tamquã quoddam elogium doctoris pręcellentis. Tum quia etiam indefinita canonis

5 nis vel legis, non æquipollet uniuerſali, nec omnes ſpecies eius infert,
quando ex aliquo notabili accidenti alicui ſpeciei additur notabilis ra-
tio diuerſificandi: non enim qui legat marmor, videtur ſtatuas mar-
moreas legare, ſed tantum rude marmor, l. quæſitum. §. illud fortaſſis.
ff. de legat. 3. licet ſic qui legat omne marmor, l. heres meus. §. 1. ff. eod.
nec qui legat lanã, videtur legare tinctam, l. ſi chi. in prin. ff. de legat.
3. licet ſic qui legat omnem lanã. l. pediculis. §. Labeo. ff. eiusd. & arg.
leg. Aprior ad hoc tex. in cap. ſtatutũ. de elect. lib. 6. adiuncto cap. licet
canon. eod. tit. quatenus probant, cap. illud licet canon. diſponens ab-
ſolute de eccleſia parochiali, non includere eccleſiam parochialẽ col-
legiatã, quamuis vere ſit parochialis. Dixi autem, *notabili accidenti*, &
notabis ratio: quoniam non ſufficit quodlibet maius, vel minus accidẽs
nec quælibet maior, vel minor ratio: lex enim diſponens indefinite, &
generaliter, comprehendit omnes ſpecies eius, etiamſi aliqua maior
ratio comprehendendi in vna ſpecie, quam in alia reperiatur. l. 1. §.
quod autem. ff. de aleę luſ. & aleatorib. & tradit poſt alios Dec. in con-
ſil. 669. nume. 3. At magna ratio diuerſificandi inuenitur inter lacry-
mas exteriores, & interiores: quia exteriores ſunt propriè lacrymę, &
interiores tantum impropriè, & metaphoricè: & exteriores, quę præ-
ſupponunt interiores, ſunt maioris virtutis, quam ſolæ interiores, ergo
ex hac indefinita, Lacrymę lauant peccatum, (etiamſi eſſet canonis,
vel legis) non poteſt inferri, quod ſolę lacrymę interiores, ſine exterio-
ribus, & ſine confeſſione, & ſatisfactione lauẽt peccatum. Nec etiã ob-
ſtat, quod illa verba, *Quod pudor eſt confiteri.* videntur ſignificare, non
eſſe neceſſarium confiteri: quia nullatenus ſignificant illud: ſed quod
qui recte confitentur cum pudore id faciunt, & facere debent cap. quę
pœnitet. in §. ead. diſt. quod etiamſi tex. haberet, lacrymas interiores la-
uare peccatum non concluderet neceſſario, Ioã. Chryſoſtomũ velle, ꝙ
ſolæ illę ſufficerent, ſine pœnitentia exteriori ſufficienti: quia nõ dice-
ret, ſolas interiores ſufficere: ſicut Paulus dicens, quem fide iuſtificari
6 ad Rom. 3. & 5. cap. noluit dicere, id fieri ſola fide, ſine ſpe, & charitate,
quia id hereticum, & dãnatũ eſt à Conc. Trid. ſeſs. 6. cap. 7. & 8. & can.
9. Neque Tobia dicens cap. 12. *Eleemoſyna a morte liberat.* & Dani. 4.
Peccata tua eleemoſynis redime. & Dominus Luc. 11. *Date eleemoſynam,
& ecce omnia ſunt munda vobis.* ſignificant per ſolam eleemoſynã ſine fi-
de, ſpe, & charitate, hominẽ a peccatis abſolui: ſed illã cũ alijs requiſi-
tis ad remiſſionem peccatorũ aſſequendã, plurimũ operari, vel ad delẽ-
da illa plurimum diſponere. Quapropter reſpõderi poſſet, Chryſoſto-
mũ dicendo, lacrymas interiores lauare peccatum, non intellexiſſe de
ſolis lacrymis interioribus, ſiue de ſola contritione; ſed adiuncta cõfeſ-
ſione, & alia exteriori ſatisfactione: ſicut nec excluderet fidẽ, ſpẽ, & cha
ritatẽ, ſine quibus peccatũ deleri nequit. & apte intelligi poſſet, quod

lacrymę diſponunt quidem ad concipiendam, & augendam contritionem: licet illæ ſolę non ſufficerent ad delendum peccatum, nec requirerētur, vt nos poſt alios in Manual. Conſe. cap. 1. nu. 23. tradidimus.

In gloſ. cap. lacrymæ.

Gloſſa hæc ſignificat, lacrymas ſupplere defectum confeſſionis per pudorem omiſſę, quod eſt falſum: nam, ut ſupra in glo. ſum. nu. 7. diximus per nullam contritionem, per nullā q; ſatisfactionem abſoluitur peccator ab obligatione confitendi peccata mortalia tempore debito.

Cap. ſacrificium.

.Propheta in Pſal. 50.

SAcrificium Deo ſpiritus contribulatus: cor contritum, & humiliatum Deus non deſpicies.

SVMMARIVM.

1 *Contritio requirit votū confitendi ſacramentaliter, & non ſufficit non contemnere id facere.*

2 *Confeſſio ſacramentalis tempore Dauidis non erat neceſſaria.*

1 PRO eadē ſupra dicta cōmuni reſolutione adducit Grat. hoc cap. quatenus probat, ſolam contritionem ſuffeciſſe Dauidi ad delendū peccata. Sed neque hoc argumentum eſt firmum. Tum quia ex mente gloſs. quam Cardinalis ſequitur, reſponderi poteſt primo, Dauidē loqui de uera contritione, qualis non eſt illa, quę habetur cum contem-
2 ptu Confeſſionis. Qua in re bis videntur peccare, primum ꝙ pręſupponitur tempore Dauidis, Confeſſionem ſacramentalem peccati fuiſſe neceſsariam: quod eſt falſum, cum ſecundum fidem catholicam; non fuerit præcepta, nec inſtituta ante paſſum Chriſtum: ſed poſt reſurrectionem eius Ioan. cap. penult. & definit Concil. Trident. ſeſs. 14. cap. 1. & 5. adiunctis can. 1. 3. & 4. Deinde, quod pręſupponūt ſufficere ad legitimam contritionē, quod non contemnat confiteri, quod etiā falſum eſt. Requiritur enim, vt habeat propoſitū formale, aut uirtuale ſuſcipiendi ſacramentum pœnitentiæ, & cōſequenter confitendi, ꝙ eſt pars eius, ſine qua illud nō cōſiſtit, vt poſt alios tradimus in Manu. Cōfeſs. cap. 1. n. 1. & colligitur ex pręcitato Conc. vbi ſup. cap. 4. & 5. & can. 4. Secundo igitur reſpōdetur, cap. hoc nihil neque pro, neque contra probare; quia, vt dictum eſt, neque tempore Dauidis, nec ante paſſum Chriſtum erat pręcepta, neque inſtituta confeſſio, de qua loquimur, ſacramentalis, nec ſacramentū pęnitentię, quod poſt Chriſti reſurrectionem incępit, vt ſupra traditum, & ſępe repetitum eſt, &

definit præfatum Conc. Trid. in præallegata ſeſſ. 14. cap. 1. & can. 5. vt etiam ſupra diximus, ꝙ Petro fuit remiſſum peccatum ſine Confeſſione, quia illa nondum erat inſtituta, neque præcepta. Gloſſarum intellectus tangitur in tex.

Cap. dixi.

Propheta Pſal. 31.

Dixi, confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino. & tu remiſiſti impietatem peccati mei.

Cap. magna.

Auguſt. ſup. Pſal. 31.

Magna pietas Dei, vt ad ſolam promiſſionem peccata dimiſerit. nondum pronunciat ore, & tamen Deus iam audit in corde: quia ipſum dicere quaſi quoddam pronunciare eſt. votum enim pro opere reputatur.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſionis conditiones male colligi ex dicto Dauid.*
2 *Votum proprie promiſſum Deo, & improprie velle.*
3 *Iuramentum non delatum remitti poſſe contra gloſſ.*
4 *Contritio, remiſſio, & iuſtificatio vt ſimul fiunt.*
5 *Voluntas, ſiue votum quando pro facto habeatur.*
5 Velle confiteri, & baptizari, communicare, & alia ſacramenta ſumere non æquari ſumptioni.
6 *Peccatum veniale cur per voluntatem communicandi deletur contra gloſ.*
7 *Martyrium pati maius, quam velle pati.*
8 *Contritio non requirit, vt eam ſtatim confeſſio ſequatur; nec vt quamprimum facultas eam faciendi adſit.*
8 *Intellectus illius*: Errarunt in inuio, & non in via.
9 *Actus interior, & exterior eiuſdem malitiæ, & bonitatis.* 11.
10 *Actus poteſt eſſe bonus, vel malus ex ſuo obiecto, vel ſolo fine, vel ex vtroque.*
11 *Actus interior et exterior ſũt duo in genere entis, & vnº in genere moris.*
12 *Actus interior ſolus, tam bonus, quam malus, ac comitatus exteriori; quia ceteris paribus hic nihil addit illi. Sed communiter ſunt impares numero, extenſione, vel intentione.*
13 *Maius vel minus, peius, vel melius nihil ſe ipſo.*
14 *Voluntas agendi, perfecta, imperfecta, perfectiſſima.*
15 *Præmium meriti duplex eſſentiale, & accidentale: Illud reſpondet charitati; hoc operi per eam facto.*

16 *Pœna demeriti duplex eſſentialis,& accidentalis. Illa reſpondet contemptui Dei;hæc operi per eum facto.*
17 *Opus operatum facit quædam,& quædam operans.*
18 *Voluntas dicta velleitas,non habetur pro facto; ſed perfecta ſic, quo ad præmium,vel ſupplicium eſſentiale, ſed non quoad accidentale. nu. 19. Neque quoad id,quod opus operatum facit.nu. 20.*
20 *Excommunicatio,cenſuræ,& irregularitas cur ſola voluntate non contrahuntur.*
20 *Voluntas ſola non parit excommunicationem,nec irregularitatem.*
21 *Voluntas ſola interior non æquatur in hoc eid.executæ.*
22 *Voluntas ſubeundi martyrium non reputatur pro facto. Nec etiam teſtatoris in hoc. nu.23.*

1 NOTA primo, ꝙ Grat. adducit hęc duo capp. ad probandam eandem reſolutionem præfatæ gloſſ. Summæ, ſcilicet ꝙ per contritionem ſine confeſſione, & ſatisfactione poſſunt remitti peccata. Ad quam probandam adduxit etiam tria pręcedentia capp. quæ ſupra monſtrauimus, non probare propoſitum eius, quod neque duo hæc probant, pluſquam eorum primum & tertium: nam ſicut illa loquuntur de tempore præcedente paſſionem, & reſurrectionem Chriſti, ita & hæc: quoniam loquũtur de remiſſione peccati facta Dauidi, & conſequenter de tempore, in quo nondum erat præcepta, neque inſtituta confeſſio ſacramentalis: & reſolutio prædictę gloſſ. Sum. loquitur de tempore, quo inſtituta, & pręcepta eſt illa: licet dominus Archid. nitatur colligere ex hoc dicto Dauidis, ſeptem conditiones confeſſionis ſacramentalis; nempe quod ſit deliberata, integra, aperta, amara, ſiue accuſatoria propriorum peccatorum, verecunda, & voluntaria.

Secundo nota, quod verbum, votum, ſignificat voluntatem, & deſiderium alicuius rei, iuxta illud Ouidij.

Iraſcor votis heu leuis ipſa meis.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

& illud Perſij,

Velle ſuum cuique eſt, nec voto viuitur vno.

2 Quæ tamen non videtur propria & germana ſignificatio: ſed impropria & translatitia. Votũ enim proprie ſignificat promiſſionem, vel dedicationem, aut promiſſum vel dedicatum Deo, vt in rub. & tot. tit. de voto, & in illo Plin. epiſt. 45. *Hanc ego vitam voto, & cognitione præſumo.* Vouere namque proprie eſt aliquid Deo ſancte promittere, vt in illo Pſal. 75. *Vouete & reddite vota veſtra Deo.* relatum in cap. magna. de voto. & in illo Hieronymi, lib. 1. contr. Ioui. circa medium, *Vouẽtibus virginitatem, non ſolum nubere, ſed etiam velle damnabile eſt.* relatum in cap. vouentibus. 17. q. 1. Quoniam vero, quę vehementer deſideramus ea, voto à Deo poſcimus, efficitur, vt per metonymiam, votum ad ſigni-

ficandum deſider um alicuius rei, & voluntatem ſeu propoſitum eam conſequendi, vel faciendi transferatur, vt in hoc cap. & in alijs ſupra citatis, & in ſacroſancto Conc. Trid ſeſſ. 14. cap. 4. dum docet; per contritionem ſine voto ſacramenti pœnitentię nõ reconciliari peccatorẽ.

Tertio nota, illud ſollenne dictum, *Votum pro facto reputatur*. id eſt, voluntas, vel propoſitum faciendi pro facto hab etur, quod tres gloſſæ poſtremæ huius cap. multis tractant.

In gloſſas.

3 Nota ex gloſſ. ſecunda cap. dixi. iuramentum non remitti, ni ſi iurare volenti. Contra quod facit cap. tuis. de teſtib. quatenus probat, poſſe aduerſarium remittere teſtibus ſui aduerſarij iuramentum, & quatenus ſoli verbo aduerſarij poteſt totum ius ſuũ relinquere, l. fi. C. de fideicom. & quod lex remitti. quam ad id allegat gloſſ. non probat illud: ſed quod in dubio videtur remitti ei iuramentũ, qui nõ ſuſcipit illud ſibi delatum, ſed ſi actor dixerit quod eſt contentus ſtare verbo rei etiam non iurati, etſi iudex deferat iuramentem reo, qui nollet iurare, nec peteret remiſſionem iuramenti, ſed quod ipſe cõfitebitur veritatẽ, & actor eſſet contentus, remiſſum eſſet iuramentum, quidquid dicat gloſſ. per iura contra eam citata, nec ſcribentes in dict. l. remitti. contrarium dicunt, licet hoc non ſantis exprimant.

4 Nota quarto gloſſ. cap. magna. in verb. dimiſit, iuſtificationem peccatoris, contritionem, dilectionẽ, & remiſſionem eſſe ſimul tempore: ita quod nulla earum aliam tempore præcedit, ſed in eodem inſtanti & momẽto ſunt omnes: licet alias aliæ natura pręcedãt: ſicut ignis & calor eius ſimul ſunt tempore: & ſicut ſol, & radij eius, licèt ſimul ſint tẽpore, ſol tamen natura ſuos radios præcedit. quod quia copioſius tradit glo. in cap. conuertimini. inf. ead. ibi declarabitur.

5 Nota primo ex glo. ſuper verb. pronũciare, quæ collegit ex tex. illud quod nos collegimus paulo ſuperius not. 3. ſcilicet, votũ pro opere reputari, quod cõfirmat glo. per prin. diſt. 3. inf. quod tñ nõ probat hoc, quia licet probet voluntatẽ confitendi (ſi deſit facultas id faciendi) ſufficere ad remiſſionẽ peccatorũ: non tñ probat, illam voluntatẽ tantum valere, quantũ valet ipſa confeſſio reapſe, ſiue realiter facta, vt ipſa eadẽ glo. paulo inferius dicit, & repetit in gloſ. verb. reputatur. & quidem merito. Tum quia voluntas confitendi, etiamſi deſit facultas id faciendi, non excuſat à confitendo peccatum tempore debito, cum acceſſerit facultas id faciendi: confeſſio autem realiter facta ſic. Tum quia confeſſio realiter facta, meretur abſolutionẽ ſacramentalem, quæ dat gratiam primam; quam tamen nõ meretur ſola voluntas confitendi, etiãſi deſit facultas id faciendi. Tum quia voluntas non confitendi non facit de attrito contritum, ſicut ipſa confeſſio, abſolutione ſubſecuta.

Secun-

Secundo nota ex eadem glo. voluntatem ſumendi baptiſmum, non æquiparati ſumptioni reali.cap.ſine pęnitētia.de cōſ.diſt.4.et probatur firma ratione. Tum quod per ſumptionem realem remittuntur omnia peccata, tam mortalia,quā venialia,quoad oēm pęnā pro illis demerítā,cap.debitū.de baptiſ.& eius effect. & c.baptiſmi vicem.de conſ.diſt. 4.& in Conc.Trid.ſeſs.14.cap.2.nō tamen per ſolā voluntatē ſumendi illū, di.cap. baptiſmi vicem.quoniā ſumptio realis cum minori contritione,ſiue attritione remittit illa,quam voluntas ſumendi.Cum etiā minor cōtritio requiratur ad veniam peccati adiuncta ſumptione reali Euchariſtiæ,quā ſine illa, vt colligitur ex S.Thom.3.par.q.79.art.3.

Tertio nota ex glo. quod nec volūtas ſumēdi Euchariſtiā æquiparatur ſumptioni eiuſdem: quia,vt ait,per ſumptionem remittūtur peccata venialia:non aūt per voluntatē ſumēdi.Cui addo, ꝙ efficacior rō eſt ꝙ per actualē ſumptionē infundit͛ gratia ſacramētalis ex opere operato,non tamen per volūtatem ſumendi,quamuis voluntas eſſet meritoria ex opere operantis,ſecundum omnes:& ꝙ per ſumptionē realē poteſt fieri de attrito contritus, & non per ſolam voluntatem ſumendi.

6 Quarto nota ex eadem glo.per ſumptionē Euchariſtiæ remitti peccata venialia, ꝙ docet S.Thom.communiter receptus 3. par.q.79. art. 4.& probatur in cap.iteratur.de conſ.diſt.2.

Quinto nota, quod ex ſola voluntate ſumendi Euchariſtiam nō remittuntur peccata venialia.Contra quod tamen facit, ꝙ triplici modo aliqua opera remittunt illa, vt tradit S. Thom.cōmuniter receptus 3. par. quæſt. 87. ar.3. Primo inquantum per ea infunditur gratia; quia per infuſionem gratiæ tollūtur venialia peccata, vt ibid.ar.1. definit. quo modo per Euchariſtiam, & extremā Vnctionem, & alia omnia ſacramenta nouæ legis,peccata venialia remittuntur:quia par illa omnia confertur gratia, nō ponenti obicem,ſecundum pleroſque omnes catholicos,quidquid glo.contradixerit cap.quidquid. 1.q.1.vt definiuit & in ar.titulū fidei redegit Conc.Trid.ſeſs.7.can.6.Secūdo remittunt͛ peccata venialia per illa opera quæ fiunt cū aliquo motu deteſtationis peccatorū,quales ſunt cōfeſſio generalis,tūſio pectoris, & oratio dominica quę operātur ad remiſſionē venialium peccatorū:nam in oratione dominica petimus, *Dimitte nobis debita noſtra.* vt idem S.Thom.in eod. art.3.definit. Tertio etiam illa opera fiunt cū aliquo motu reuerentię in Deū, & ad res diuinas,qualis eſt benedictio epiſcopalis, & aſperſio aquę benedictę,quęlibet ſacramentalis vnctio, oratio in eccleſia dedicata,& alia huiuſmodi,quę operātur remiſſionem venialiū peccatorū. At per ſolā voluntatem ſumendi Euchariſtiā infunditur gratia ei, qui habet illā: quia eſt meritū de cōdigno ex opere operantis.Illa item voluntas ſumendi Euchariſtiam continet implicite diſplicentiam, & deteſtationē peccatorum,immo & reuerentiam erga Deū,& eius ſancta:

ergo etiam per ſolam voluntatem ſumendi remittũtur venialia. Quare verius videtur contrarium eius, quod ait gloſ. niſi reſtringatur quo ad illam voluntatem ſumendi, quæ ſine infuſione gratiæ, & ſine diſplicentia, & deteſtatione, & ſine vlla reuerentia erga Deum, & eius ſancta habetur. quod tamen raro videtur accidere.

7 Sexto nota, voluntatem patiendi martyrium, non eſſe tanti effectus quanti paſſio ipſa cap. nullus. inf. diſt. 7. & cap. baptiſmi vicem. de coſ. diſt. 4. Tum quia per paſſionẽ remittuntur omnia peccata, quo ad omnem pœnam, tam purgatorij, quam inferni: non autem per ſolam patiendi voluntatem, ſecundum S. Thomam receptum 3. par. q. 68. art. 2. ad 2. & q. 87. art. 1. ad 2. cum ob ea, quæ infra num. 15. addentur.

8 Nota, ꝙ glo. in verb. opere. ſignificat, tunc demũ per ſolã contritionem condonari peccata, cum deeſt facultas cõfitendi, ꝙ falſum eſt. Tũ quia ſcite id ſignificat Conc. Trid. dũ ad cõtritionis perfectionem non requirit, vt concurrat cum ea, vel continuo ſequatur, ſi fuerit facultas confitendi, vel cum primum adfuerit; ſed debito tempore. Tum ꝙ, vt diximus in 3. par. Summæ inf. diſt. 5. num. 32. ad omnium ſacramentorum (excepto ſacramento Euchariſtiæ) iuſtam legitimamq; ſumptionem, ſufficit ſecundum omnes, contritio ſine actuali cõfeſſione: quamuis adſit facultas illam faciendi, dummodo habeatur propoſitũ eam tempore debito faciendi; ſolum enim ſacramentum Euchariſtiæ requirit actualem confeſſionem: ergo per cõtritionem ſine actuali confeſſione remittuntur peccata, licet adſit facultas confitendi, cum abſq; contritione (per quam peccata remittuntur, vel probabiliter creduntur remiſſa) nullum ſacramentum ſumere licet. cap. per Eſaiam. & cap. omnia ſacramenta. 1. q. 1.

9 Nota primo ex glo. vlt. cõcluſionem illã, quam ſupra notabili 3. nu. 2. collegimus, nempe votũ, ſiue volũtatem pro facto reputari, nõ habere locũ in malis operibus, ſed tantũ in bonis. Pro qua limitatione videtur adducere glo. illud; *In via, & non inuio.* ꝙ habetur in Pſal. 106. ꝙ nõ tãgitur per Card. hic: & exiliter per Archi. ſed profecto parũ facit: quoniã ſenſus illorũ verborũ, vt ex Aug. Turrecremata, Irnerio, & Iãſenio colligitur, eſt, Deum Opt. Max. propter peccata Principũ, & Rectorum populi permiſiſſe, vt ſtulti fierent, & nõ cognoſcerent vias rectas: & ita magis ac magis errarent incedentes per vias tortuoſas & obliquas: ſicut magis errãt, qui incedũt per deſerta inuia, ſiue ſine via, quã qui incedũt per vias regias. Sed pro ea parte, qua gloſ. dicit, præfatã concluſionem habere locũ in bonis, facit optime cap. duę. 45. diſt. quatenus habet, voluntatem faciendi eleemoſynam ſufficere: & aptius quam alia pro gloſ. faciunt hęc duo capp. dixi. & magna. & alia iura, quę allegat glo. cap. 1. de eo, qui mitt. in poſſ. cauſſ. rei ſeruan. verb. volũtatem, quę ſub finem approbat reſolutionẽ huius gloſ. ſcilicet, ꝙ hęc concluſio habet locũ in bonis

bonis operibus,& non in alijs.Contrà quam tamen concluſionē,qua-
tenus dicit eā habere locum in bonis,facit illud Ambr.cap.30.lib.1.
officior.*Non ſatis eſt bene velle niſi ſtudeas etiā bene facere.* relatū in cap.
nō ſatis eſt.86.diſt.Secundo faciūt præfatum cap.1.de eo,qui mitt.in
poſs.caſs.rei ſeruā.&.cap.2.de re iud.cū alijs iuribus,quę loquūtur de
bonis operibus,& aiūt,non ſufficere voluntatē ea faciendi ſine opere.
Tertio faciūt ea quę determinauimus ſupra in glo.pronūciare nu.5.de
ſacramēto Baptiſmi,Euchariſtiæ,& Pænitētiæ in quibus licet ſint bona
& optima;volūtas tamen ea ſuſcipiēdi nō æquipoller ſumptioni reali.

Cōtra eādem cōcluſionem quatenus habet,præfatū notabile nō ha-
bere locū in malis,faciunt primo nouem leges proxime ſeqq.a Grat.ci-
tatæ,quæ probant, voluntatē faciendi mala, oſtenſā foris,per attenta-
tionem,conatū,vel alia ſigna exteriora eſſe puniendam. Secūdo faciūt
cap.periculoſe.& cap. ſi cui.& alia multa inf.ead.quæ probant,volūta-
tē ſine vlla ipſius oſtētatione p attētationē,conatū,vel alia exteriora ſi-
gna eſſe puniendā.Tertio facit Cōc.Trid.ꝙ in ſeſs.14.c.5.& cā.7. de-
clarat eſſe de fide catholica, neceſſario cōfitēda eſſe oīa; & ſingula pec-
cata mortalia,quorū memoria cū debita,& diligenti p̄meditatione ha-
beatur etiā occulta & interiora.Contra eādē cōcluſionem quoad vtrā-
que partem eius facit,ꝙ S.Tho. receptus ab alijs determinat in 1.2.q.
20.art.3.eādem bonitatem,& malitiā eſſe actus interioris boni & ma-
li,& exterioris ei rn̄dentis.ergo idem dicēdū eſt de volūtate faciendi bo
na & faciendi mala,quoad hoc,vt reputetur, vel nō reputet̄ ꝓ facto:cū
nihil ſit ſe ipſo maius vel min⁹,arg.l.qui iuriſdictioni præeſt.ff.de iuri.
omn.iud.& l.penul.ff.de recep.arb.& c.innotuit cū ei annot.de elect.

10 Pro reſolutione horum videtur dicendū primo cum Panor.in d.c.
1.de eo q.mitt.in poſs.cau.re.ſer.elogium,ſiue brochardicū hoc ſup.ī
not.3.nu.2.collectum;*Voluntas pro facto reputatur.* continere multa mē
bra,quæ vna ſola reſolutione generali vix reſolui poſſunt:& ideo non
fuit auſus illud ipſe ibidē ꝓ dignitate tractare, remittendo lectorē ad
Archid.in c. q bona. ꝙ legit cū c.Ananias. 17.q.2.q rē copioſe quidē
& erudite,ſed aliqua ex parte cōfuſe videtur tractaſſe. Quaꝓpter ſolū
tractabimus hic illud membrū, ꝙ ptinet ad forū cōſcientię,& pęniten-
tiariū.ſ.an volūtas reputet̄ ꝓ facto,ſiue æquipollear illi quoad natura-
les,& diuinas leges,& quoad meritū,vel demeritū,& p̄miū, & pænam
ſiue ſupplicium in foro Dei,& conſcientiæ quærendum,aut patiendū.

Pro cuius quæſtionis reſolutione præſuppono primo ex S.Thoma
cōmuniter recepto in 1.2.q.20.ar.1.actū exteriorē poſſe habere duas
bonitates,vel duas malitias,alterā ex genere ſuo, alterā ex fine,ad quē
ordinatur.Exemplū primi membri Eleemoſyna facta, ſeruatis debitis
circunſtātijs,ex genere ſuo eſt bona; quia eſt conformis rectæ rationi:
omiſſis vero illis,eſt mala;quia eſt difformis eidem.exemplum ſecundi

mem-

membri, Deambulatio relata ad finem tuendi ſanitatem in obſequiũ Dei eſt bona; relata uero in finẽ luxuriandi eſt mala, quę quidẽ duę bonitates adeo differunt; ut bonitas prior natura vel tempore, ſit prior in ipſo actu exteriori; quàm in actu voluntatis interiori, vt reſoluit ibidẽ in ar. 2. & 3. idem S. Thom. defenſus à Caietano & recentioribus.

11 Secundo pręſuppono verum eſſe id quod ſupra nu. 9. arguendo aſſumitur; eadẽ nempe bonitate, vel malitia eſſe bonũ vel malũ actũ interiorem & exteriorẽ, ſecundũ eundem S. Thom. vbi ſupra ar. 3. Nec quidem mirũ: nam licet in eſſe naturali, & in genere entis diuerſi, ſeparatiq. ſint actus interior & exterior ei reſpondens, in genere tamen moris vnũ ſunt: & ita eadẽ bonitas, & malitia moralis poteſt eſſe in eis, quæ ſunt vnũ genere moris, quamuis bonitas & malitia naturalis, ſint diuerſę; quoniam ſunt diuerſę in genere entis, ut nos clare diximus in prælud. 7. Manu. Confeſs. nu. 23. & prælud. 9. nu. 2.

12 Neque obſtat, ꝙ ſupra dictũ eſt, aliam nẽpe bonitatẽ uel malitiã eſſe actus exterioris, & aliã actus interioris: quoniã illud procedit conſiderando actum exteriorẽ ſeparatum ab interiori, tamquam materiã, à ſua forma, & actũ interiorem ſeparatũ ab exteriori, tamquã formã à materia: hoc autẽ ꝙ hic diximus, intelligitur de bonitate & malitia conueniente toti actui cõpoſito ex interiori, & exteriori, tãquã ex forma & materia: ut in ſimili aliquid per prius conuenit corpori, ſiue materię hominis quatenus eſt quid ſeparatum ab anima, ut candor: & aliquid per prius conuenit animę, quatenus eſt quid ſeparatũ à corpore, ut ſcientia: uerumtamẽ totus homo compoſitus ex illis eodẽ cãdore, denominatur candidus, & eadem ſcientia, ſciens.

13 Tertio pręſuppono, ꝙ etiã ex ijs ſequitur actus vel operis exterioris exequutionẽ, uel exercitiũ nihil bonitatis, vel malitię, cæteris paribus addere bonitati, uel malitię actus interioris. Si enim eadẽ bonitate uel malitia actus interior, & exterior sũt boni, uel mali cõſequi plane, vt, actũ exteriorẽ, ſiue interioris cõſequutionẽ nullã bonitatẽ, uel malitiam addere voluntati, & actui interiori ſolũ uolenti exſequi & exercere actum exteriorẽ: nihil enim, ut paulo ſuperius diximus, eſt ſe ipſo maius, uel melius. arg. l. pen. ff. de recep. arb. & l. qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. om. iud. & c. innotuit. de elect. Dixi autẽ, ceteris paribus, qualia cõmuniter nõ ſunt: nã, ut ait S. Thom. communiter receptus, ubi ſup. ar. 4. triplici modo poſſunt eſſe imparia. Primo modo ſecũdũ numerũ, puta cũ aliquis uult aliquid facere bono fine vel malo: & tunc quidẽ nõ facit; poſtmodũ autẽ uult, & facit, duplicatur actus uolũtatis. & ſic fit duplex bonum, uel duplex malum. Secundo modo quantum ad extenſionem exteriorem; puta cum aliquis uult facere aliquid bono fine, uel malo, & propter aliquod impedimẽtum deſiſtit: alius autẽ continuat motum voluntatis, quouſq. perficiat opus: manifeſtũ eſt, quod huiuſ-

huiuſmodi uoluntas eſt diuturnior in bono uel malo, & ſecũdum hoc eſt peior, uel melior. Tertio ſecundũ intenſionem; ſunt enim quidã actus exteriores, qui in quantũ ſunt delectabiles, uel exoſi nati ſunt intẽdere uoluntatẽ, uel remittere, ſiue minuere. Cõſtat aũt, quod quãto uolũtas intenſius tẽdit in bonũ vel malum, tanto eſt melior, uel peior cæteris paribus. at raro cõtingit, quod aliquo horũ modorum nõ ſint imparia, cum cõiter pluries, vel diuturnius, vel ardentius uelit quis quod re uera ſiue realiter facit, quã qui mente uult facere, & nõ facit.

14 Quarto præſuppono, duplicẽ eſſe voluntatẽ faciendi aliquid, alterã imperfectã, & alterã perfectã. Voluntas imperfecta eſt, quę nõ exequit opus, etiãſi facultas exequẽdi adſit, quę à quibuſdã appellat̃ uelleitas, ideſt, volũtas, qua quis aliqua parte vellet quidẽ facere aliquid; ſed nõ ex omni, nec oĩno efficaciter illud facit: qualẽ habẽt concubinarius, & alij multi peccatores, qui vellẽt quidẽ aliquo reſpectu abſtinere à vitijs; ſed nõ proponũt oĩno ab illis abſtinere. Perfecta vero ſiue deliberata dr̃, quę eſt parata exequi opus, ſi facultas adſit; qualis fuit Marię Magdalenę tolendi corpus Chriſti, ꝙ putabat eſſe ablatũ Ioan. 20. Et hęc quidẽ diuidit̃ in eã, quę eſt pfecta perfectione interiori tm̃; qua quis vult omnino facere ꝙ appetit: & in eã, quę non ſolũ eſt perfecta perfectione interiori, verumẽt exteriori, hoc eſt exequutione operis uoliti, quæ poſſet appellari perfectiſſima, ut colligitur ex S. Thoma, & Caiet. in d. quæſt. 20. ar. 4.

15 Quinto præſuppono, prẽmium meritorum eſſe duplex, alterũ eſſentiale, & alterũ accidentale. Prẽmiũ eſſentiale eſt gaudiũ de Deo ꝙ rñdet charitati, quę ad uolũtatẽ pertinet. Accidentale autẽ eſt gaudiũ de quocũque bene facto, uel de oĩbus, quę conſequuntur illud; & eſt gaudiũ, ꝙ habet̃ de creatura, ſiue aliquo bono facto meritorio, cuiuſmodi eſt laureola, & alia varia gaudia de uarijs benefactis quę colligũt̃ ex S. Thom. in lib. 4. diſt. 49. q. 5. ar. 1. & ſeqq. & ex Ioan. Maio. ibid. q. 13. Et hoc quidem non eſt de eſſentia beatitudinis; ſed quoddam auctariũ eius aduentitiũ, vt colligitur ex eod. S. Tho. vbi ſup. & melius in q. 2. de malo. ar. 2. ad 8. Itaque prẽmiũ eſſentiale reſpondet merito charitatis, quæ eſt in uoluntate: prẽmium uero accidentale operi bono exteriori per charitatem operato.

16 Simili modo eſt dicendum, duplicem eſſe pœnam, ſiue ſupplicium demeriti, alterum eſſentiale, & accidentale alterum. Eſſentiale eſt, quod cõſiſtit in ſeparatione à Deo, & dolore exinde prouẽniente; & reſpondet contemptui Dei, qui reſpicit volũtatem. Accidentale uero eſt auctariũ quoddam pœnæ, vel ſupplicij eſſentialis reſpõdens operi male per malam voluntatem operato. quod conſiſtit in dolore de illo male facto, & de omnibus malis cõſequutis illud. Etenim cęteris paribus, magis dolebit, qui male voluit & fecit, quàm qui voluit tantũ, vt col-

vt colligitur ex ſupradictis. Exemplum de exiſtente in purgatorio, cui reſcienti per aliquem angelum, vel animam illuc euntem, heredē eius non curare agere pro illo debita ſuffragia, augetur pœna: non quidem eſſentialis, ſed accidentaria, quam de illa omiſſione concipit. Et dānato exiſtenti in inferno, ſi nouerit heredes eius pro eo ſuffragia facere, adijcitur pœna, eo quod illa ei non proſint: non quidem, vt diximus, eſſentialis, quæ eſt priuatio beatificæ viſionis, & fruitionis de Deo: ſed accidentaria, eo quod ei non proſint.

17 Sexto præſuppono, quędam eſſe, quæ ex ſolo opere operato naſcuntur vel proueniunt, quę nulla voluntas quamlibet perfecta ſine opere operato poteſt producere; cuiuſmodi ſunt characteres qui per Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinationem imprimuntur: cuiuſmodi etiam eſt gratia ſacramentalis, quę ex opere operato conficitur; cuiuſmodi item ſunt irregularitas, & excommunicatio, quæ ſola mala mēte non contrahuntur.

18 His igitur breuiter præſuppoſitis, dicimus primo reſoluendo vt propoſuimus, illud; *Voluntas pro facto reputatur*. quoad Deum & forū pœnitentiarium, reſolutionem huius gloſſ. aientis votum pro facto reputari in bonis, & non malis, nō eſſe tenendam per ea, quæ in princ. contra eam adduximus.

19 Secundo dico, quod voluntas imperfecta, quæ ab aliquibus (vt paulo ſuperius tradidimus) appellatur velleitas, non reputatur pro facto ſecundum omnes, qui de ſola illa voluntate (quæ cōſequeretur actum, ſi facultas adeſſet) querunt, an pro facto reputetur, & nō de alia, quę eſt imperfecta ex defectu deliberationis efficacis: nec de illa quę eſt perfectiſſima per cōſequutionē; cū de illa nō ſit dubiū, cū ſit operi coniūcta.

20 Tertio dico, quod oīs voluntas pfecta pfectione interiori, reputatur tam in malis, quam in bonis pro facto quoad meritum, vel demeritum eſſentiale. Tum quia meritum eſſentiale reſpondet charitati interiori voluntatis, & gratiæ cooperanti, vt colligitur ex S. Thoma 1.2. quæſt. 114. art. 2. & in. 4. diſt. 49. quæſt. 5. ar. 1. & Ioan. Maiore ibid. quſt. 13. Pœna item ſiue ſuppliciū eſſentiale, reſpōdet quantitati demeriti, quātitas autem demeriti offenſæ, reſpondet quantitati vluntatis interioris actus mali, non habita ratione, an opus volitum exequatur nec ne? Cū ergo præmium eſſentiale meriti, & pœna eſſentialis demeriti reſpondeat actui interiori voluntatis bonæ vel malæ, neceſſario conſequitur, voluntatem perfectam merendi & demerendi æquipollere quoad prę mium & ſuppliciū eſſentiale voluntati perfectæ non impeditæ, & exequutæ. Tum quia, vt prædictum eſt in 2. præſupp. nu. 11. eadem bonitas, & malitia inuenitur in huiuſmodi voluntate perfecta, opere non ſequuto, & in voluntate perfecta, opere ſequuto: ergo vtraque eſt par quoad prępmium, vel pœnā, ſiue ſupplicium eſſentiale, per ea quæ de illis

Iis præſuppoſita ſunt in 5. præſupp. nume. 15. non autem quoad pœnã, ſiue ſupplicium accidẽtale, quòd reſpõdet actui & operi operato exercito, & exequuto per bonam vel malam volũtatem; cum illa non debeatur propter ſolam voluntatem: ſed propter opus factum & exequutum per ſolam voluntatem interiorem.

20 Quarto dico, quod nulla voluntas ſine opere operato æquiparatᷣ eidẽ cũ opere coniunctę quoad ea, q̃ ex ſolo opere operato naſcuntur: & conſequenter nulla voluntas ſuſcipiendi ſacramenta quamlibet perfecta, ſine reali ſuſceptione æquiparatur eidem quoad illum effectum. & ſubinde nemo ſola voluntate poteſt quærere characteres vel gratias ſacramentales ſine reali ſacramentorum perceptione; neq; incurrere vllam irregularitatem, vel cenſuram opere, pro quo illæ imponuntur, nõ conſequuto; quia cauſa ceſſante ceſſat effectus. cap. cum ceſsãte. de appel. cum concordan. & cauſa effectuum ex opere operato emanantium ſunt opera illa, ex quibus emanant, & non ſola voluntas, per quam illa fiunt, vel fieri proponuntur.

21 Quinto, quod nulla voluntas interior quamlibet perfecta in bonis, nec malis ęquiparatur eidem exequutæ, & cum opere facto coniunctę quoad præmium, vel pœnam ſiue ſupplicium accidentale: quia prę- mium, vel ſupplicium accidentale, naſcitur ex opere bono, vel malo iã operato, & non ex ſola volũtate bona, vel mala operantis, vt colligitur ex S. Thom. in 4. lib. ſen. dict. 49. art. 1. & in 1. 2. quæſt. 20. art. 4. & clarius ex Ioan. Maior. in d. diſtinct. 49. quæſt. 13. & per prędicta in vlt. præſupp. & proxime repetita; nulla volũtas quamlibet perfecta faciendi aliquod bonum vel malum, ſufficit ad producendum ea, quæ ex opere operato naſcuntur. Tum quia præmium accidentale reſpondet actui, & operi bono per bonam vel malam volũtatem operato. Cum igitur aliud ſit voluntas perfecta bene, vel male operandi, & aliud opus ipſum, bene vel male operatum, & premium vel ſupplicium accidentale reſpondeat ipſi operi operato, conſequens eſt, nullam voluntatem operãdi ſine opere operato æquiparari eidem cnm opere perfecto coniunctæ quoad præmium ſiue ſupplicium accidentale.

22 Ex ijs infertur primo id quod ſupra dixit glo. cap. magna. in verb. pronuntiare nu. 5. quod votum ſiue voluntas ſubeundi martyrium nõ reputatur pro facto. Tum quia aureola, quæ datur pro martyrio prouenit ex opere operato, & non ex ſolo opere operantis, vt colligitur ex S. Thoma in 4. lib. ſen. diſt. 49. quæſt. 5 art. 1. Tum quia de ſubſtantia & eſſentia martyrij eſt, vt actu mors pro Chriſto ſubeatur ſecundum eundem 2. 2. quæſt. 124. art. 4. Ita quod vulnus, vel afflictio duret vſq; ad ipſam mortem incluſiue. quod ibidem efficaciter, & latiſſime probat Caiet. contra Martinum de magiſtris. Vnde ſequitur, neque Virginem Mariam, neque D. Ioannem Euangeliſtam proprie perfecteque

fuiſſe

fuiſſe martyres, ſed tantum metaphoricos & inchoatiue, vt ipſemet ibidem aſſerit, & probat. Tum quia martyrium eſt ſummũ teſtimonium de veritate, vel iuſtitia fidei chriſtianæ latum per ſanguinis effuſionem, ſiue depoſitionem aut contemptum vitæ temporalis, quæ eſt bonorũ temporalium ſummum, iuxta illud Ioannis 15. *Maiorem charitatem nemo habet, quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* in quo ponderandum eſt, quod dixit ponat, & non quod velit ponere.

23 Secundo infertur, quod voluntas teſtatoris legantis, & iubentis, vt aliquot miſſæ pro anima ſua poſt mortem eius dicantur, non reputatur pro facto: quia licet quoad pręmiũ eſſentiale viſionis Dei, & gaudij ſiue fruitionis de eo tantum proſit ei legatio, ſiue iuſſio ſine illius exequutione, quantum illa exequuta: non tamen quoad præmium accidentale, quod ex opere operato illarum miſſarum prouenit iuxta S. Thom. recep. in 4. lib. ſen. diſt. 45. quæſt. 1. ar. 1. quæſtiun. 3. dilatatum à nobis in Enchirid. de orat. cap. 19. nu. 62. & cap. 20. nu. 39. Ex quo ſequitur, grauem eſſe negligentiam heredum, qui huiuſmodi legata, & iuſſiones debita cum diligentia non adimplent. Quod ipſum dicendũ eſt de alijs precibus, præſertim, Pater noſter, Aue Maria, & horis canonicis, quę a miniſtris Eccleſię aguntur, quas operari aliquid ex opere operato dixit poſt alios Gabriel in canone miſſæ lec. 57. col. 2. relatus a nobis in dicto Enchir. cap. 19. nu. 62. Id item ipſum dici poſſet de pijs legatis, eleemoſynis, & debitorum ſolutionibus, quoad bona opera, preces, vel benedictiones, quas facerent legatarij, pauperes & creditores, quibus illa impartirentur; quod parum aliquot heredes magis ſui, quam mortuorum curam habentes perpendunt.

Cap. ſi quis non dicam. eſt l. ſi quis. C. de epiſcop. & cler.

Imp. Iouinianus A. Secundo P.P.

SI quis non dicam rapere, ſed attentare tantummodo iungendi cauſſa matrimonÿ ſacratiſſimas Virgines auſus fuerit; *capitali pœna puniatur.*

SVMMARIVM.

1 *Propoſitum in propoſito operatur id, quod oppoſitum in oppoſito.*
2 *Attentatio ſola delicti punitur.*
3 *Conatus ſolus punitur regulariter fallit in octo caſibus. nu. 5. qui profundius quam alibi declarantur nu. ſeqq.*
4 *Voluntas ſola non parit excommunicationem, nec irregularitatem.*
5 *Conatus non eſt ſolus actus mentalis. Et ideo non fallit proprie regula in illo num. 8.*

6 *Conatus*

6 *Conatus ſemper punitur ſaltem extraordinarie. nu. 11. & 15. etiamſi conans pœniteat, & non lędat. nu. 7.*
8 *Mente ſola credens vſuram licere non eſt excommunicatus.*
9 *Sacramentum omne requirit ſignum ſenſile.*
10 *Suſpenſus proprie non eſt omnis peccato mortifero infectus.*
10 *Suſpenſus proprie celebrans irregularis.*
11 *Alienare conatus non punitur ut alienans.*
12 *Conatus ſolus pœna etiam inſligenda non punitur.*
14 *Conatus ſolus non parit excom. nec irregularitatem.*
15 *Excommunico te ſi appellas, & ſi appellaueris differunt.*
16 *Conatum non puniri in ciuilibus vt intelligendum.*
17 *Conatum non puniri per ſtatuta; vt intelligendum.*
17 *Excommunicans facientem non includit conantem, nec mandantem, &c.*
17 *Ratio communis cur conatum non puniunt ſtatuta fragilis.*
18 *Conatus, an puniatur breuiſſime reſoluitur.*
18 *Conatum quare non punit ſtatutum; vera & noua ratio, quæ conuincit idem de lege, quod de ſtatuto dicendum.*
18 *Conatum punientes leges communes derogatæ.*

1 NOta primo, quod Gratianus adducit hanc l. & octo ſeqq. ad probandum; vt ait glo. per locum a ſimili, ſolam cordis contritionem ſine exteriori Confeſſione, & ſatisfactione ſufficere ad remiſſionem peccatorũ. Veruntamen non declarat, quomodo procedat hoc argumentum a ſimili: ſed dici poteſt, quod ſic; Sicut ſe habet pœna, & ſupplicium ad malam voluntatem & demeritum, ſic ſe habet pręmium ad bonam voluntatem & meritum: ſicut enim ſe habet oppoſitum in oppoſito, ita ſe habet propoſitũ in propoſito, cap. ſciendũ. 8. q. 1. & l. cum contra tabulas. ff. de vulg. & pup. ſubſtit. at per hanc l. & octo ſeqq. pœna ſiue ſupplicium debetur ſoli malę voluntati, & eius malitię: ergo & pręmium debetur ſoli bonę voluntati, & eius bonitati, & cõſequenter remiſſio debetur contritioni cordis, quę in ſola voluntate cõſiſtit. Hoc tamen argumentum parum concludit, vt inquit glo. vlt. huius cap. Tũ quia neque per hanc l. neque per ſeqq. punitur ſola voluntas deliquendi, nullo actu exteriori ſequuto: quoniam omnes requirunt, vt illa mala voluntas per attentationem, conatum, vel alium exteriorem actum palã fiat, vt conſtat ex eis. Tum quia æque poſſunt induci pro contraria parte argumentãdo hoc modo; Per pręcitatas leges nõ punitur ſola voluntas delinquendi, niſi eam comitetur aliquis actus exterior: ergo neque per ſolam cordis contritionem, ſine exteriori cõfeſſione cõdonandum eſt peccatum. per quę manent expeditę gloſſ. 1. & vltima.

2 Nota ſecundo, attentationẽ delicti eſſe puniendam; & addit hic Archid. alios caſus, in quibus etiam alij actus exteriores ſignificantes vo-

lunta-

luntatem delinquendi opere non perfecto puniũtur, quorum quia fere omnes, licet ipſe non admonuerit, recitat glo. cap. ſi quis tam maſculum. inf. ead. non expedit eos hic referre.

3 Nota tertio votũ ſiue volũtatem, non ſolũ quoad naturales, & diuinas leges pro facto reputari, vt late diximus in gl. vlt. cap. magna. n. 9. ſed etiã quoad leges humanas, & earũ pœnas. quã quidem quæſtionẽ proponit hic Card. eam ſatis frigide tractans: quam tamen, quia propria eius ſedes eſt cap. cogitationis. inf. ead. ibi vtilius, & pertinentius tractabimus: hic autem eius loco tractabimus quæſtionem illã quottidianã, & vtiliſſimã, An conatus ad delinquendum, opere nõ ſequuto, debeat puniri lege humana. Et pro parte quidem affirmante faciunt hæc l. & octo ſeqq. quę probant, puniendum eſſe quem propter attentationem, & aliquos exteriores actus factos ad delinquendũ, & ſignificantes malam voluntatem delinquendi. Secundo, quod licet voluntas interior male faciendi intra ſuos fines & terminos contenta, lege humana non debeat caſtigari; tum quia nemini nocet, neque quemquam ſcandalizat; tum quia nequit probari, vt in præallegato cap. cogitationis. dicemus: demonſtrata tamen per conatum, & alios ſimiles actus exteriores, quibus reſpub. vel proximi ſcandalizantur, punienda eſt; tum quia probari poteſt; tum quia conatus ille, & alij actus exteriores facti ad exequendam malam voluntatem nocent proximis & reipub. cuius intereſt ea puniri. l. ita vulneratus. alias ſi ita vulneratus. ff. ad Leg. Aqu. cap. vt famæ. de ſent. excom.

4 Pro parte autem negante faciunt multa, quæ probãt, malam voluntatem, etiam adiuncto conatu & attentatione, non reputari pro facto, etiam quoad Deum ipſum, vt in cap. proximo a nu. 18. diximus. Secũdo, quod attentans ferire clericũ non eſt excommunicatus, niſi actu feriat ſecundum gloſ. ab omnibus receptam in cap. ſi quis pulſatus. inf. ead. Neque attentans occidere hominem, ſi non occidit nec mutilat eum, eſt irregularis, ſecundum glo. cap. ſi aliquis. de homic. receptam a

5 pleriſque omnibus contra gloſ. cap. periculoſe. inf. ead. Huius articuli quæſtionis reſolutionẽ poſuit Fel. in tract. quando conatus, & cet. laudato fere ab omnibus poſteris, pręſertim ab Hippoly. in l. qui falſam. ff. ad Leg. Corn. de falſ. referendo fere ad verbũ omnia ipſius dicta; quem nos quoq; ſemper magni fecimus: ſed nunc altius nobis contenta in eis perpendentibus viſa ſunt digna, vt aliqua ex parte dolentur.

Pro reſolutione igitur ponit ipſe regulam cum octo fallentijs, ſiue limitationibus. Regula eſt, Solus conatus ad delinquendum, etiã non ſequuto delicto regulariter meretur pœnam. quę probatur per duo argumenta pręd icta, & per alia multa, quę tradit Felin. in pręfato tractatu nu. 1. Cui addo primo, id procul dubio eſſe verum in quibus caſibus lex id exprimit; quia in certis non eſt locus coniecturis. l. continuus. §. 1

cum

cum ita.ff.de verb.oblig.& cap.non eſt dubium.de ſent.exco m. Exemplũ eſt in cap.1.de homic.lib.6.& in præſenti cap.& octo,vel no uem ſeqq. in quibus exprimitur conatum eſſe puniendũ. Addo ſecundo, quod ead. ratione proculdubio conatus nõ eſt puniendus,quãdo ipſa lex exprimit conatum non eſſe puniendũ,ut in cap.cogitationis.inf. ead. Addo tertio ex ijs inferri,præfatã regulam intelligendã eſſe in caſu dubio, videlicet quãdo lex punit aliquid,nulla facta mentione de conatu. Addo quarto, ſolam voluntatem delinquendi nullo actu exteriori comitatam, non dici conatum ſecundum propriã verbi conatus ſignificationẽ,& ſecundũ iura,quę de conatu diſponũt. Itaq; regulæ ſenſus ſit,voluntatẽ delinquendi per aliquos exteriores actus factos ad delinquendũ expreſſam pœnam mereri.

6 Ceterum hæc reg. fallit primo, ſecundum eundem Felin. quando qui habet affectum delinquendi, addit ei conatum; ſed ductus pœnitentia, vel quia perficere non valuit,illum non perfecit, in quod allegat, l.qui ea mente.ff.de furtis.& præcitatam l.qui falſam. quatenus habet,abſoluendum eſſe illum, qui monetam falſam percuſſit, ſi tamen eam nõ efformauit,vbi glo.alia quamplurima iura citat. quæ tamen fallentia (quam etiã ſequitur Hippoly.in præallegata l.qui falſam. num.2.) non videtur vera. Tum quia iura per eos,& per præfatam gloſ. citata id non probant. ſiquidem lex illa,qui ea mente.potius probat contrarium: lex vero qui falſam. & alia iura citata per gloſſ.probant quidem,quod in caſibus illorum non punitur ſic pœnitens pœna ordinaria per ea impoſita; nec tantum quantum ſi conſequeretur factum: non tamen quod nullatenus puniri debeat, ſicut ſollicitatores virginum, & interpellatores aliarum nuptiarum, non ſequuto effectu,non debent caſtigari pœna ordinaria ſtuprorum,& adulterorum, ſed ſic extraordinaria. Tum quia, licet qui conſuluit delictum, eo non ſequuto, non caſtigetur pœna ordinaria impoſita illi delicto, vt tradit Card.in clem.1.q.12.de pœn.debet tamen caſtigari pœna extraordinaria iudicis arbitrio imponenda; quatenus nempe conſulere illud eſt delictum in ſe,vt tradit poſt alios Dec.in cap.1.de offic.deleg.nu.10. Sic igitur qui parauit præparamenta ad delinquendum,licet delictũ non perfecerit,quia eum pœnituit,vel quia non potuit,debet quidem puniri propter delictum & peccatum,quod admiſit delinquendo,& conando exterius delinquere,nõ pœna ordinaria,ſed arbitrio iudicis ſecundum quantitatem & qualitatem conatus,& præparamentorum.

7 Secundo fallit,quando conatus tendit in delictum, quod factum nemini nocet, arg. l. damus. adiunct.gloſ. in verb. priuatus.C.ad leg. Corne.de falſ. vbi Bal.& Saly.notant,cõmittentem falſum,quod nemini nocet,non eſſe puniendum pœna falſi,quod Ioan. ab Anan.commendat,in cap.1.nu.14.de crim.falſ. allegans in id glo.penul.cap.quanto.de iurein. quam etiã Felin.& Hippol.citant;ſed male; quia eſt antepenul.quæ aperte id non dicit: ſed Panor.& cõmunis ad id eam inducũt. Arbitror autem; etiam hanc fallentiam limandam eſſe,ſicut & præcedentem: nempe quod

committens falſum nemini nocens, non eſt quidem puniendus pœna ordinaria falſi; ſed ſic extraordinaria arbitraria, & ſic poteſt defendi gloſſ. præfati cap. 1. de crim. fal. quę habet, affectum fabricandi falſum, etiam non ſequuto effectu, eſſe puniendum.

8 Tertio fallit, quando conatus non habuit actum exteriorem: ſed ſtetit in ſola voluntate, etiam cum conſenſu rationis ſecundum Felin. vbi ſup. per l. cogitationis. ff. de pœnis. & aliquot alia, quæ ad verbum refert, & ſequitur Hippoly. vbi ſup. nu. 17. Quibus addo primum, hanc fallentiam veram quidem eſſe in ſe ſed ineptam: quia exceptio apta debet eſſe de cōtentis in regula, vt tradit Dyn. in rub. de reg. iur. & alij, quos refert Dec. in l. 1. nu. 22. ff. eod. & ſatis probat contextus in l. nam quod liquidę. ff. de penu lega. & hęc exceptio loquitur de ſola voluntate interiori non comitata exteriore actu; prędicta vero regula de conatu; & ſic de uoluntate actu exteriori comitata.

Addo ſecundo, non eſſe uerum id, quod adducunt ex Card. in clem. 1. quęſt. 3. de vſur. nempe illum, qui mente ſola credit, vſuram licere contra determinationem illius clementinę, non eſſe quidem excommunicatum quoad homines, eſſe tamen quoad Deum, quoniam non eſt excommunicatus etiam quoad Deum, quamuis ſit hęreticus mentalis tantum; nulla enim propter hæreſim mentalem incurritur excommunicatio, vt in dict. cap. cogitationis. latius dicetur.

Addo tertio, minus item apte confirmare eos hanc fallentiam per illud eiuſdem Card. in clem. 1. quæſt. 3. de pœni. nempe non incidere in excōmunicationem cap. conqueſtus. de ſen. excom. illum, qui venit animo infringendi oſtia eccleſię, & non fregit, eo quod forte alius ea fregerat: quia licet verum ſit in ſe; minus tamen aptum eſt ad confirmandū hanc fallentiam. Primo quidem, quod illa (vt paulo ſuperius diximus) loquitur de voluntate nullo actu exteriori comitata, & qui venit animo frāgendi oſtia eccleſię, habet voluntatē actu exteriori comitatā: illud vero dictum Card. de illo, qui habet animū veniendi ad infringendū oſtia eccleſiæ, & conſequenter de uoluntate actu exteriori comitata. Secūdo, ideo hęc fallentia eſt inepta, quod nemo propter ſolam mentem, & voluntatem interiorem faciēdi aliquid, dicitur conari facere illud, ut ſupra dictū eſt: & conſequēter hęc fallentia loquens de ſolo actu interiori nō eſt apta exceptio regulæ loquentis de conatu, qui (vt prędictum eſt) non eſt ſine actu exteriori.

Addo quarto, inepte item confirmare pręfatam fallentiam per illud Bald. in l. non ideo minus. quæſt. 6. C. de accuſat. & inſcription. ſolum ſcilicet tractatum & ſolam ordinationem de iure non puniri, etiam in atrociſſimis, niſi ſit proceſſum ad aliquem actum ordinatū de pręſenti ad ipſum factum. Tum quia dictū Bald. non videtur verum propter ea, quæ adducimus ſupra nu. 6. tum quia, vt diximus, hæc fallētia loquitur de ſola voluntate interiori, & dictum Bald. de voluntate, actu exteriori comitata.

9 Addo quinto, minus apte adducere illud Cardin. in clemen. 1. quæſt. 10. de

20. de conſan. & affin. de dicente mulieri; Volo te in vxorem. tum quia non habet ille voluntatē ſine actu exteriori, cum verbis exterioribus eam exprimat. tum quia ſignificat poſſe contrahi matrimonium ſola interiori voluntate, quod eſt falſum, & erroneum, cum nulla ſacramenta Eccleſiæ catholicę abſque rebus ſenſibilibus, & ſignis exterioribus cōſtare poſſint ſecundum S. Thomam receptum in 3. par. quęſt. 60. art. 1. & omnes in 4. diſt. 1. & defin. Sacroſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 2. & 13.

10 Addo ſexto, incogitanter etiam eos prǽſupponere, exiſtentē in peccato mortali eſſe ſuſpenſum. Primum, quia peccatum, eo ſolo quod eſt mortiferum, neque eſt ſuſpenſio, neque inducit ſuſpenſionem, quę dicitur vna de tribus cenſuris in cap. quærenti. de verbor. ſignif. vt diximus in cap. ſi celebrat. de cler. excom. miniſt. & in Manua. Confeſſ. cap. 27. nu. 151. & 152. Deinde, quod alioqui, qui celebrarent exiſtentes in mortali peccato eſſent irregulares, arg. cap. 1. de re iud. lib. 6. & cap. 1. de ſent. excom. eod. lib. 6. quę probant, ſuſpenſum, qui celebrat miſſam, eſſe irregularem; quod tamen eſt falſum, & a nemine aſſertum: quamuis verum ſit exiſtentem in peccato mortali poſſe dici ſuſpenſum largo modo in hunc ſenſum, quod peccaret celebrando miſſam cap. de homine. de celeb. miſs. & cap. quotidie. de conſ. diſt. 2.

Addo ſeptimo, non eſſe verum, vt prǽdixi, quod ręperitur de hęreſi ex Bald. in l. ſi quis non dicam. C. de epiſc. & cler. quia licet mente ſola poſſit quis eſſe hęreticus: mentalis tamen hęreſis nullo actu exteriori comitata, non inducit excommunicationem, vt in dict. cap. cogitationis. dicemus.

11 Quarto fallit prǽfata regula ſecundum Felin. vbi ſup. quoad incurrendam pœnam ipſo iure: quia ad eam incurrendam non ſufficit conatus niſi perficiatur, cap. cum in cunctis. §. penult. de elect. per quę iura ita tenet Ioan. Andr. in cap. perpetuo. eod. tit. lib. 6 & in reg. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. in Mercur. quod etiā extollit Panor. in d. cap. cum in cunctis § penult. & in cap. 1. col. 5. verſi. ex prǽdictis. de eo qui mit. in poſſ. & Card. in clem. 1. verſic. ſi quis. in 2. quæſt. de reb. eccl. non alienan. dicens quod pœna illius clem. non habet locum in prǽlato faciente omnem conatum, vt alienaret contra formam, de qua ibi; cum ibi ponatur pœna ipſo iure.

12 Quibus addo primo, quod licet conatus ad delinquendum non puniatur pœna ordinaria ipſo iure poſita pro delicto: puniri tamen debet pœna extraordinaria per ſupra dicta num. 6. Secundo, quod non videtur hęc doctrina tam extollenda, cum (ſi res ſatis expendatur) idem dici debeat de pœna à iudice imponenda: cum etiam illa debeat non incurri, niſi fiat delictum, vel illud exprimatur, vt ſupra dictum eſt.

Quinto, fallit ſecundū eundem Felin. & Hippoly. in delictis atrocibus: quia (vt illi aiunt) ſolus conatus in illis non punitur, in quod allegāt Bald. in d. l. ſi quis non dicam. in 2. col. in ſolutione quam dat ad l. 1. ff. ꝙ qui. iur. dum dicitur ibi, *Quid enim obfuit conatus cum iniuria nullū habuerit effectum?* quia inquit Fel. intelligit Bald. quod crimen erat atrox.

13 Contra tamen hæc faciunt primo ea, quæ ſup. nu. 6. addidimus; ſcilicet quod licet non puniatur conatus ſine effectu in hoc, & in alijs caſibus pœna ordinaria, & tantũ, quantum, ſi ſequeretur ille: punitur tamen pœna extraordinaria, vt ibi probatum eſt. Secundo, quod idem Felin. in hac ipſa fallentia dicit, quod fur intrans domum ad furandum, licet non puniatur pœna ordinaria furtis punitur tamen extraordinaria per l. ſaccularij. ff. de varijs, & extraord. crim. quod tamen l. illa nõ probat: ſed verum eſt, vt Bald. ibidem dicit: ergo in minoribus delictis conatus punitur ſaltem pœna extraordinaria, etiamſi non ſequatur effectus. Tertio, quod Bal. quem ipſemet Felin. inf. fall. 8. nu. 17. ſequitur, ait in l. ſi fugitiui. col. 2. C. de ſeru. fug. quod etiam in delictis, quæ ſtatuta puniunt, attentates illa debent puniri; non quidem pœna ſtatuti, ſed alia extraordinaria. Vnde, ait, ſi ſtatuto caueatur, vt qui extrahit à territorio aliquid puniatur certa pœna non debet illa puniri portans illud ad extrahendum, niſi aliud in ſtatuto exprimatur, ſed ſic alia extraordinaria.

14 Sexto fallit, ſecundum eoſdem in excommunicatione, & alijs cenſuris: quia ad illas incurrendas requiritur factũ, ſecundum Card. in cap. præterea requiſiſti. ad fin. de appell. Vnde inquiunt, conatus percutere clericũ, non eſt excommunicatus, ſi eum non percuſſerit iuxta gloſſ. cap. ſi quis pulſatus. inf. ead. quæ melius probat, quam gloſſ. 1. cap. ſi vero. & cap. in audientia. de ſenten. excom. quas illi citant. non tamen intendunt dicere, conatum illum non eſſe puniendum alia pœna extraordinaria: qui enim eleuaret manum ad feriendum clericum, licet non eſſet excommunicatus manum eleuando: puniri tamen poſſet propter iniuriã, quam eam eleuando fecit d. cap. ſi quis pulſatus.

15 Ceterum contra illud, quod ait Felin. in hac fall. incurrere nempe quẽ excõmunicationem, ſi parauerit ſe ad appellandũ, quamuis non appellet, ſi excõmunicatio lata fuit ſub conditione; Si appellabis: non autem ſi ſub conditione; Si appellaueris, facit primo, quod Card. quem ad hoc citat in cap. præterea. 2. de appellat, non diſtinguit inter excõmunicationẽ latam ſub conditione; ſi appellabis, & inter latam ſub cõditione; Si appellaueris: ſed inter latam ſub conditione; Si appellaueris, & latam ſub conditione, Si appellas. Secundo facit, quod verior ſententia videtur eſſe, quã tenet Ant. ibi poſt Hoſtien. & defendit Dec. ibid. num. 13. nempe quod non incurritur excommunicatio propter preparamenta appellandi, donec conſummetur actus appellandi: adeo quod electio facta à canonicis poſt excommunicationem latam cum conditione; Si appellauerint, vel; Si appellabunt, valet tamquam facta à non excommunicatis: licet per eam incurrerint excommunicationem: quia videtur electio præceſſiſſe excommunicationem; & non e contrario excommunicatio appellationem.

16. Septimo fallit in ciuilibus; quia inquiunt, conatus in ciuilibus non punitur, per glo. in verb. voluiſſe. l. ſi conſtiterit. C. finium regundo. quam parum apte citant. Tum quia illa gloſſ. non loquitur de conatu, & actu

exterio-

exteriori ad voluntatem malam exequendam, de qua regula loquitur; ſed de voluntate interiori non commitata actu exteriori: allegat enim l. cogitationis. ff. de pæn. quæ, vt inf. dicemus in cap. cogitationis. loquitur de voluntate interiori non comitata vllo actu exteriori. Tum quia gloſs. illa etiam intellecta de volũtate, exteriori actu comitata, non dicit quod conatus, ſi eſſet malus, in caſu illius legis non deberet puniri; ſed quod nõ haberet locum pęna illius legis, niſi perficeret actum quem intendebat facere. Quapropter etiam in ciuilibus, qui deliquit conando, licet non pfecerit opus, debet puniri extraordinarie, licet non debeat perdere illud, quod perderet ſi perficeret opus; iuxta ea quæ addimus ſup. eod. num. 6. Tum quia hæc fallentia traditur de conante agere actum, & illum non pficiẽte, & illud quod ipſi dicunt, intelligitur de perficiẽte actum; licet nulliter. Tum quia falſum eſt, agentem actum nulliter, ſi actio eſt mala, non eſſe puniendum, quamuis aliquando excuſetur propter actus nullitatem à pœna, vel onere aliquo, vt clarius alijs trademus in cap. hæc aũt verba. not. 2. nũ. 3. inf. ead. ſi quis enim paciſcatur de committendo ſimoniam, vel de aliquo delicto faciendo, licet actus ſit nullus, cap. fi. de pact. & l. iuriſgentium. §. ait prætor, alias Pomponius ait. verſi. pacta. ff. de pact. paciſcentes tamen peccant; & puniri debent, licet nõ tantum, quantum punirentur, ſi exequerẽtur illa ſecundum omnes, vt tradidimus in Manua. Confeſs. cap. 23. nume. 103.

17 Octauo fallit ſecundum eoſdem in ſtatutis punientibus delicta: quia ſemper intelliguntur de delictis conſummatis, allegant Bald. in l. 1. ff. ad Leg. Corn. de ſicar. & Imol. in cap. 1. de præſcrip. & rationem illam, quod verba in ſtatutis proprie debent intelligi l. 3. §. hæc verba. ff. de nego. geſt. & quod conatus ad delictum, non eſt vere illud delictum, in quod conatus intenditur: ſed tantum ficte. Quibus addo primo, fallentiam quidem hanc eſſe veram in hunc ſenſum, quod ſtatuta punientia facientem aliquod delictum, non includunt conantem facere illud, ſi non facit: ſed nõ in hunc ſenſum, quod conatus ſi eſt malus, non debeat puniri: ſaltem alia pœna, quã ſtatutaria, ſcilicet extraordinaria, & arbitraria, per ea quę prædiximus ſup. eod. num. 6. Addo ſecundo, quod non videtur, hoc eſſe ſpeciale in ſtatutis: nam etiam generaliter idem dicendum eſt de alijs legibus punientibus facientes delicta eà firma ratione, quod lex omnis puniens, eſt pœnalis: & nulla lex pœnalis regulariter, ſiue ſit ſtatutum, ſiue alia lex debet extendi extra caſum, de quo loquitur, niſi exprimatur illud in ea cap. pœnæ. inf. ead. vbi dicemus. & in l. ſi præſes. ff. de pœn. Vnde nos etiam poſt alios diximus in Manu. Confeſs. cap. 27. num. 51. quod lex excõmunicans facientem aliquid, non comprehendit regulariter conſentientem, etiam mandando, conſulendo, fauendo, & auxiliando antequam fiat; niſi ex eius, vel aliarũ legum tenore, id expreſſe, aut tacite colligatur. Tertio addo, non eſſe veram illam rationem, quam adducunt ex Bar. in d. l. 1. ff. ad Leg. Corn. de ſicar. ſcilicet, quod ratio quare per totã

Italiam non punitur ſolus conatus eſt, quod in ea delicta puniuntur ſecundum ſtatuta: quoniam etiamſi iure communi punirentur, non deberent puniri tentantes & conantes admittere illa, ſicut admittentes; niſi exprimeretur id in eis, vt in aliquot illarũ exprimitur: & idem fieret in pœna impoſita per ſtatuta, ſi exprimeretur in eis, vt ſic, vel ſic conantes punirentur. Ex quo infertur, longe cautius fuiſſe loquutum Speculatorem in tit. de accuſ. §. 1. verſi. quid ſi. in fin. ideo non puniri hodie conãtes delinquere, ſicut delinquentes: quia per conſuetudinem derogatũ eſt legibus, ſolum conatum punientibus. quod dictum valde communiter cõmendatur à pleriſque omnibus, & in ijs à Panor. in cap. mulieres. de ſent. excom. nu. 14. & ab Angel. & Paul. de Caſt. in l. 1. ff. quod quiſque iur. & ab alijs, quos Nicol. Mill. in repert. verb. affectus. verſi. penult. citat.

18 Per quæ omnia probatur, veram reſolutionem quęſt. in hoc 5. notab. propoſitæ eſſe, quod conatus ad delinquendum non conſequuto delicto debet quidem puniri pœna ordinaria legis pœnalis humanæ, ſi hoc exprimatur in illa: ſi autem hoc non exprimatur, debet vtique puniri pœna extraordinaria, quatenus conatus, & attentatio delicti eſt per ſe actus malus: non autem ordinaria. Et id quod dicitur in ſtatutis punientibus, quæ ſunt pœnalia, eſt dicendum in legibus cõmunibus punientibus, quæ ſunt pœnales; & è contrario id, quod dicitur de legibus punientibus, eſt dicendum de ſtatutis punientibus. Et quod conſuetudo generalis videtur derogaſſe legibus communibus, quæ iubent puniri tantum conantes, quantum facientes; quodque parum refert quoad hoc, an pœna ſit ipſo iure impoſita, aut per ſententiam imponenda: & an pœnæ impoſitæ vel imponendæ ſint cenſurę, vel aliud.

Cap. nemo. Eſt Lex nemo. C. de poſtulando.

Impp. Leo, & Anthemius AA. Nicoſtrato P. P.

NEmo vel in foro magnitudinis tuæ, vel prouinciali iudicio, vel apud quem iudicem accedas ad togatorum conſortium, niſi ſacroſancta catholicæ religionis fuerit imbutus myſterijs. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Aduocatus cauſarum nequit eſſe non baptizatus,*
1 *Et qua pœna puniatur, ſi contra fecerit.*
1 *Et qui illum ad aduocandum admiſerit.*
2 *Aduocati cur dicantur togati.*
3 *Officium vnde dicitur, & interdum eſt tota curia. nu. 5.*
4 *Appellare quando fidelis ad infidelem poteſt.*
4 *Poſtulare poteſt Iudæus pro ſe coram iudice Chriſtiano.*

Nota

1 NOTA primo, quod hęc lex lata fuit ab Impp. Leone, & Anthemio, & miſſa ad Nicoſtratum P.P. & conſequenter incogitanter dixiſſe Card. fuiſſe ſcriptam ab Imp. ad Leonem P.P.

Nota ſecundo, ex quatuor partibus eius, quatuor. Primũ ex prima, ꝙ nemo qui non eſt baptizatus, poteſt aduocare in iudicio. Secũdum ex ſecunda, quod curia, ſiue officiales curiæ admittentes, vel attentãtes admittere ad aduocandum eum, qui non eſt baptizatus, puniãtur in centum libras auri. Tertiũ ex tertia, quod qui nõ baptizatus aduocauerit, publicatis bonis exulet perpetuo. Quartũ ex quarta, ꝙ rector prouincię, in qua id fuerit admiſſum, dimidio bonorũ ſuorũ proſcripto exulet quinquennio.

2 Nota tertio, quod patrocinantes clientibus in iudicio, vocantur hic togati, vt vocantur aduocati in tit. C. *de aduocatis diuerſorum iudicum*: & in tit. *De aduocatis diuerſorum iudiciorum*, & tit. *De aduocatis Fiſci*. l. Fiſci aduocatus. Et patroni cauſarum. in l. rem non nouam. §. patroni autem cauſarum. C. de iud. Non quidem ea ratione, quod alij multi vtentes toga, non dicantur togati: ſed ea forte, quod nullus hominum ordo magis aſſidue vtatur toga, ſeu veſte rogata, quam illi.

3 Nota quarto, quod licet verbum officium, quod originẽ ducit ab efficio, ſecundum Ambroſium lib. 1. offic. & pleroſque omnes alios, vel ab officio, ſecundũ alios, accipiendo præpoſitionem, ob, pro circũ, ita quod ſignificet circunſpecte facio; proprie ſignificat id, quod vnuſquiſque ſecundum ſuã conditionem circunſpecte facere debet. Per tranſlationem tamen, Metonymiam, & Metaphoram ſignificat alia plurima, quod late probat Albericus in ſuo dictionario, verbo officiũ. In hoc autem cap. videtur ſignificare curiam ipſam officialiũ, ſiue ipſos officiales collectiue, vt in authen. de defenſ. ciuit. §. deinde eos. collat. 2. ibi, *Officiũ prouinciale.* adiuncta glo. ſignificatur curia prouincialium prouinciæ, vt etiam gloſſ. hic in verb. officium videtur ſentire, vt in ea dicemus. Pro quo facit, quod vulgus videtur appellare curiam Cancellarię, officium Cancellarię; curiã Cameræ, officium Cameræ; curiam Auditoris, officium Auditoris.

Nota quinto, quod in huius cap. caſu, attentatio operis, etiam illo non conſequuto, punitur, propter quod Gratianus induxit hãc legem, ad probandum à ſimili, quod etiam per contritionem (quæ videtur quidam conatus ad conſequendã veniã peccati) debeat illa concedi abſque alia confeſſione, & ſatisfactione. quod tamen eſſe fragile & infirmum argumentum, duplici nomine monſtrauimus in cap. præcedenti notab. 1. nu. 1.

In gloſſam.

4 NOTA ex glo. quod nõ licet chriſtiano appellare ad iudicem infidelem, vt eſt caſus expreſſus in cap. catholicus. 2. quęſtio. 6. pro quo facit, quod Paulus 1. ad Corinth. 6. reprehendit fideles recurrentes ad iudices infideles: & quod prohibitum eſt, nę infideles ſint iudices cap. conſtituit. 17. quæſt. 4. & l. fin. C. de Iudę. & ne habeant aliquam poteſtatem ſuper

fideles; nec vlla publica officia cap. cum omnis. de Iudę. Contra quod tamen facit, quod Paulus ad Cæſarem appellauit actor. cap. 25. & quod christiani habitantes, vel morantes in Alexandria, & alijs terris Turcis, vel Sarracenis ſubiectis, cum iniuſte condemnantur ab inferiore iudice, recurrunt ad ſuperiorem eius infidelem. Et in Anglia, & Germania hodie plurimi Chriſtiani appellant ad iudices hæreticos, qui ſunt omnium infidelium peſſimi, ſecundum S. Thomam 2.2. q. 10. art. 5. Ad quæ reſpondetur, illa procedere in terris, quibus dominantur reges infideles, vt ait gloſſ. ita vt concluſio ipſius prædicta debeat ſeruari in terris, in quibus poteſt ad iudicem fidelem appellari. Ita quod ſi eſſent duo iudices, quorum alter eſſet fidelis, alter vero infidelis, ad quorum quemlibet poſſet appellari, Chriſtianus deberet appellare ad fidelem.

Nota ſecũdo, quod Iudæus poteſt poſtulare pro ſe coram iudice Chriſtiano, quod quamuis iura à gloſſ. citata non probent, ſatis tamen perſuadet illa ratio, quod quilibet prohibitus poſtulare, poteſt pro ſemetipſo id facere. l. 1. §. ijs igitur, ff. de poſtulan.

5 Nota tertio, ex gloſſ. 2. eam ſentire, id quod diximus in 4. notab. nempe, verbum officium non ſignificare hic opus faciendum, ſed curiam officialium, vel officiales ipſius curiæ collectiue: exponit enim verbum officium, per verbũ officialis, ſed non ſatis caute. Tum quia nõ ſignificat tex. quod vnus officialis curiæ debeat multari prædictis centũ libris auri: ſed tota ipſa curia officialium, ſiue omnes officiales curiæ collectiue debent illis multari. Tũ quia ratio puniendi tam grandi pœna officium pro peccato alieno, magis quadrat toti curiæ permittenti aduocationem infideli, quam vni officiali: eſt enim ratio ſecundum gloſſ. adiuncto dicto Archid. quod debet officialis repugnare iudici male iubenti; quæ repugnantia & reſiſtentia magis quadrat toti curiæ, quam vni curiali. Tum quia dubium eſſet quis officialis deberet puniri tanta multa: & quod friuolum videtur dicere, quod ait Archid. eſſe notarium qui multo minoris auctoritatis eſt, quam tota curia ad reſiſtendum iudici. Tum denique quod non poteſt dari iuſta ratio, cur vnus officialis magis peccet, quam alius, niſi vno tantum officiali tota curia conſtaret, quod perrarum videtur.

Cap. quisquis. eſt lex deſumpta ex tit. C. ad Leg. Iuliam Maieſtatis.

Impp. Arcad. & Honor. A A. Eutychiano P.P.

*Q*Viſquis cum militibus, vel priuatis, vel barbaris ſceleſtam inierit factionem.* Et reliqua.

S V M M A R I V M.

1 *Lex humana puniens voluntatem intelligenda eſt de voluntate exterius per aliquem actum, vel conatum expreſſa.*

Pœna

2 *Pœna huius cap. ipſo iure imponitur. nu. 3.*
3 *Pœna non cenſetur impoſita, niſi lege exprimatur.*

1 NOTA primo, quod hic non ponitur à Gratiano principium legis ſed ratio illius. Principium enim omiſit (vt puto) cauſa breuitatis: & habet, Cõſpirantes contra principem, vel eos qui ſunt ad latus eius pœnis criminis lęſæ maieſtatis puniendos eſſe; & ſubdit pro ratione id, quod tranſtulit hic Gratianus nempe; *Eadem enim ſeueritate*, & cæt.

Nota ſecũdo, quod hanc legem, ſicut duas præcedentes, inducit Gratianus ad probandum, condonari peccata per ſolã contritionem. Induxit autem à ſimili ſic, Tractatus & conatus, opere non ſequuto, ſufficit vt quis caſtigetur pœna maxima criminis lęſæ maieſtatis: ergo & cõtritio, quæ eſt conatus ad veniã promerendã, ſufficiet vt illa quæratur. ſed fragilitas huius argumẽti mõſtrata eſt in 1. not. cap. ſi quis non dicam. ſup. ead. nu. 1.

In gloſſas.

NOTA ex gloſſ. 1. quod præfata l. quiſquis. transfertur tota in §. verum. 6. quęſt. 1. qui alias eſt cap. ſi quis cum militibus. poſt pręfatum §. verum. qui eſt ſub cap. quæro.

2 Nota ex gloſſ. 2. quod pœna pręfatæ legis, non imponitur pro ſola voluntate interiori volendi committere crimen lęſæ maieſtatis; quia illa nõ eſt punibilis lege humana, vt habet cap. cogitationis. inf. ead. & quod ad hanc legem quę habet abſolute, puniendos eſſe, qui voluerunt crimen læſæ maieſtatis committere, reſpondendum eſt, debere intelligi de voluntate deducta foras, per aliquem tractatum, & conatũ exteriorem. Ex quo deſumitur argumentum ad probandum, affectum ſiue conatum, non ſequuto effectu, eſſe puniendum. Quod quomodo ſit reſoluendum copioſe dictum eſt in d. cap. ſi quis non dicam. a nu. 3.

3 Extra gloſ. quęritur, an confiſcatio, ſiue publicatio bonorũ, quæ ob crimen lęſæ maieſtatis, de quo hoc cap. agit, fiat ipſo iure an ſit facienda per ſententiã. & quod nõ fiat ipſo iure, facit quod non eſt dicendũ vllã pœnã ipſo iure impoſitã eſſe; niſi aliquo iure id exprimatur, iuxta gloſ. ſingularem, & receptam in cap. ſi. de iur. patron. & non videtur inueniri aliquod tale in corpore iuris communis clauſum. nam hęc l. per Gratianũ hic citata, & relata integre per eundẽ in cap. quæro. §. verũ. 6. quæſt. 1. qui alias eſt cap. ſi quis cum militibus. quę maxime id probare videtur, habet quidem publicari, & cõfiſcari bona huiuſmodi crimen cõmittentis, ſed non exprimit eam ipſo iure incurri: & in dubio dicendũ eſt, imponendam eſſe per ſententiam, & non ipſo iure; cum grauior ſit ipſo iure impoſita, quã quæ imponitur per ſententiã: & in dubio benignior interpretatio eſt accipienda, cap. in pœnis. de reg. iur. lib. 6. vbi hoc exprimit glo. recepta.

Sed contrarium videtur dicendum, tum per l. donationes. §. fi. ff. de donat. quæ habet, perduellem nõ poſſe valide donare, tũ quod lex penult. & vlt. C. ad leg. Iuliam. maieſt. habent, perduellem qui cõmiſſit hoc crimẽ,

non

non poſſe alienare valide bona ſua, nec manumittere; nec debitores ſoluere illi debita:& a ſucceſſoribus eſſe auferenda bona, etiam ſi dum viueret, non fuiſſet accuſatus, vt habet præfata l.donationes.& §. per contrarium.inſtit. de hered. quę ab inteſt.deferun. quorum tamen contrarium dicendum eſſet, ſi eſſet ferenda ſententia, per l. poſt contractum.ff. de donat.& ei adnotata. Tum quod præfata l.vlt.per illa verba; *exinde*, & cæt: ſignificat perdere ipſum bona ex tempore delicti commiſſi, vel tractati. Tum quod per inceſtas, & neferias nuptias, bona ipſo iure confiſcantur. C.de inceſt.nupr.auth.inceſtas nuptias.& auth.ex complexu.& cap.cum ſecundum.de hæret. lib.6. quod longe minus eſt crimin. læſæ maieſtatis: Tum quod Speculator, a nemine reprehenſus in tit.de actor. verſ. item quod commiſit crimen læſæ maieſtatis nu.18.determinat, actorem poſſe repelli a reo per exceptionem huius criminis; quod nullatenus eſſet verũ, niſi per illud ipſo iure perderentur bona,& actiones; & gloſſa a nemine, quem viderim, in hoc citata, expreſſe habet in d.cap. cum ſecundum. ſuper verbo, ipſo. ita confiſcari bona ob crimen læſæ maieſtatis, ſicuti ob hęreſim, ob quam ipſo iure confiſcari, declaratum eſt per illud cap. cum ſecundum. quamuis antea ſubdubitaretur per cap. excommunicamus. §. 1. & 2.de hæret.

Non obſtant citata in contrarium: quia licet, vt illa probant, non videatur expreſſe iure communi cautum, perduelles,& crimen læſæ maieſtatis cõmittentes, ipſo iure perdere bona, cauetur tamen implicite, quatenus in pręcitatis legibus cauetur, ne valide poſſint alienare illa, nec donare, nec manumittere, nec eis ſolui debita. quę omnia non eſſent ipſi vetita; niſi a tempore delicti perderet ipſo iure illa, argumento l. poſt contractum. ff.de donat.

Cap. is qui. Eſt l. 7.C.ad Leg.Corneliam de Sicarijs.

Impp.Diocletianus,& Maximianus.AA.& CC.Philiſco.

IS, qui cum telo ambulauerit hominis necandi cauſa, ſicut is; qui hominem occiderit, vel cuius dolo malo factum erit commiſſum, legis Corneliæ de ſicarijs pœna coercetur.

SVMMARIVM.

1 *Telum a iuriſconſulto melius, quam a gloſ. definitur.*
2 *Votum bonis, & non in malis pro facto haberi male ait gloſſa.*
2 *Sica & ſicarius quid ſint.*

1 NOTA primo ex gloſſ. 1. huius cap. quod telum dicitur quid quid nocere poteſt. quod non eſt ſatis caute dictum; cum omnia corporea nocere poſſint: & glo.non dixiſſet, omnia corporea eſſe tela. Quare longe cautius

cautius definitur telum ab imperatore in.§. item lex cornelia.inſt. de publicic.iudic.& a Caio in l.ſi calumnietur. §. telum.ff.de verbo. ſignific. in hæc verba; *Telum vulgo quidem id appellatur, quod ab arcu mittitur. ſed nunc omne ſignificatur, quod mittitur manu. Ita ſequitur, vt & lapis & lignū & ferrum hoc nomine contineantur, dictumque ab eo quod in longinquū mittitur, Græca voce figuratum* ἀπὸ τοῦ τηλοῦ.

2 Nota ſecundo ex glo. 2. ſentire illam id, quod expreſſius dixit in cap. magna pietas. in verb. pronunciare,& in verb. reputatur. nempe votum pro facto reputari in bonis, & non in malis. quod late confutauimus in præfata glo. verbo pronunciare nu. 5.

Nota tertio ex glo. vltima, ſicam eſſe cultellum à ſecando dictam:& ſicarium, qui ea ad occidendum vtitur.& recte quidem videtur vocari cultellus; quia non omnis culter, qui ſcindere poteſt, appellatur ſica; ſed tantum paruus, qui eſt genus gladij breuioris, quem vulgus appellat dagha, & pugnale.

Cap. ſi quis necandi. eſt l. 8. C. ad Leg. Corneliam de ſicarijs.

Imppp. Valentin. Valens, & Grat. AAA. ad Probum PP.

SI quis necandi infantis piaculum aggreſſus agreſſaue ſit, ſciat ſe capitali ſupplicio eſſe puniendum.

SVMMARIVM.

1 *Piaculum pium opus, & crimen expiandum.*
2 *Peccat magis, qui magis nocet.*
2 *Peccat magis occidens adultum, quam infantem.*
2 *Occidens fœtum nondum natum vt includitur hoc cap.*
3 *Homo eſt verus nondum natus.*
4 *Lex etiam odioſa, includit omnia per ipſius verba proprie ſignificata.*
5 *Abortiens, abbortum ve procurans, vt puniendus.*

NOTA primo ex hoc cap. eum qui conatur occidere infantem, eſſe occidendum:& quod eodem modo inducit Grat. hanc legem, ad probandum ſuum propoſitum, quo induxit præcedentes, vt diximus in primo notab. cap. ſi quis non dicam. num. 1. ſimul monſtrando fragilitatem argumenti.

1 Nota ſecundo, quod verbum piaculū, licet alibi ſignificet opus pium, ſiue ſatisfactionem piam, qua expiatur peccatum iuxta illud Verg. Aed. 6. *Ea prima piaculm ſunto.* & illud Hora. lib. 1. Carm. *Teque piacula nulla reſoluent.* hoc eſt nulla opera pia ſatisfacient. Hoc tamen loco ſignificat ſcelus,

& cri-

2 & crimen grande, ſanguinis effuſione, vel aliqua ſatisfactione magna expiandum, iuxta illud eiuſdem Verg. Aeneid. 6. *Diſtulit in ſerã piacula mortem*. Vbi Seruius inquit, piacula eſſe crimina, propter quæ expiatio debetur. quod ſentiunt Archid. & Card. hic, & antea gl. in dict. l. ſi quis necandi. vbi Saly. dicit, maius crimen eſſe occidere infantem quam adultum. Pro quo facit, quod poſt l. 7. quæ incipit is qui. quæ iubet occidere conantem necare alium, ponitur hęc 8. quæ iubet occidere conãtem necare infantem, innuens id eſſe grande piaculum. Quæ concluſio licet ſecundum quid, & illo reſpectu, quod infans eſt omnino innocens, vera ſit: mea tamen ſententia ſimpliciter falſa eſt. quia ſimpliciter plus nocet qui occidit adultum, quam qui infantem; cum ſit maioris valoris, & ad maiora habilis, vt palam eſt; & cęteris paribus, qui magis nocet, magis peccat, arg. cap. ſi. 14. q. 6. & tradit S. Thomas 1. 2. quæſt. 73. art. 8. & certum eſt, maioris eſſe condemnandum lege Aquilia, qui occidit ſeruum, equum, aut aliud animal adultum, quam qui ſeruum infantem, vel equulus, aut aliud animal recens natum argum. l. 2. ff. ad leg. Aqu. Ad quod facit etiam id, quod ipſemet Saly. fatetur, cum qui occidit infantem nondum natum, nec anima rationali informatum & viuificatum, vt quia non ſunt elapſi quadraginta dies a conceptione, non incurrere pœnam illius legis. pro quo text. optimus, quem ipſe non citat in cap. quod vero non formatũ. 32. quæſt. 2. Facit etiam quod longe difficilius diſpenſat ſacra Pœnitentiaria in irregularitate contracta per volũtariam occiſionem adulti, & pueri diſcretionem animi aſſequuti, quam in voluntaria abortione infantis, etiam anima rationali formati. Facit item quod non incurrit irregularitatem is, qui occidit huiuſmodi infantem nõdum anima rationali animatum; cap. ſicut ex tuarum. 2. de homici.

3 An autem infans nondum natus dici debeat homo, quæſtionis eſt. Nã Bald. (quem multi ſequuntur, & in ijs Dec. conſ. 535) in l. cum inter veteres. C. de fidei commiſs. liber. notat ex illa l. nondum natum non eſſe hominem re, ſed ſolum ſpe; & ideo ſtatutum loquens de homicida, non includere occidentem nondum natum. Qua in re licet in longum diſputatio poſſet protrahi, dicendũ tamen eſt primo, certum eſſe, quod fœtus ante animæ rationalis infuſionem, quæ maſculo fit die quadrageſimo, & feminæ, ſexageſimo non eſſe hominem. cap. quod vero non formatum. & cap. Moyſes. 32. quæſtio. 2. Secũdo, erroneum eſſe dicere fœtum rationali anima informatum, non eſſe hominem. tum per prefata duo capp. & cap. ſicut. 2. de homicidio. tum quia ſicut nihil eſt homo, quod non ſit cõpoſitum ex corpore, & anima rationali; ita omne compoſitum ex illis eſt homo cap. in quadam. de celeb. miſſ. Tertio, quod qui occidit huiuſmodi fœtum, vere occidit hominem, & vere dici poteſt homicida; vt dicit Panor. in dict. cap. ſicut. 2. nu. 1. & errant, qui contrarium leuiter dicunt. Quarto, quod huiuſmodi fœtus, antequam naſcatur, habetur pro nato, quoad ea, quæ ſibi proſunt per l. qui in vtero. ff. de ſtat. hominum: quam-

uis

uis non quoad ea, quę aliis proſunt, iuxta l. quod dicimus. ff. de verbor. ſignif. vbi Paulus ſic inquit, *Quod dicimus, eum, qui naſci ſperatur pro ſuperſtite eſſe, tunc verum eſt, cum de ipſius iure quæritur. aliis autem non prodeſt, niſi natus ſit.* eadem fere verba ponuntur in l. æquiſſimum, ad Senatuſcon. Tertull. Quinto, quod Bald. multa ſolet dicere in ſuperficie pulchra, quę tamen ſunt in receſſu dolanda; & ideo dictum eius, & lex illa, cum inter veteres. ex qua illud collegit, non ſunt intelligenda, vt velint negare, huiuſmodi fœtum rationali anima informatum vere eſſe hominem; ſed quod fingitur non eſſe homo quoad vtilitatem, vel nocumentum aliorũ donec naſcatur. tum quia nec Bald. nec vllus alius ſine præiudicio fidei catholicę poteſt aſſerere contrarium. tum quia omnes ipſi fatentur, eum haberi pro homine nato, quoad ea quæ ſunt ei fauorabilia: & certum eſt non poſſe haberi pro homine nato, ſi non eſſet homo. Sexto, hac ratione prudenter ſtatutum eſſe, ne occidens fœtum anteaquam rationali anima ſit informatum, dicatur homicida, neque irregularis; occidens vero poſtea ſic. Septimo, quod hoc cap. & l. penul. C. ad Leg. Corneliam de ſicar. vnde ſumptum eſt eſt; immo & ſtatutum, quo punitur homici-
4 da, includit occidentem fœtum anima rationali animatum, ea firma ratione, quam nemo reiicit, quod diſpoſitio quamlibet odioſa & pœnalis, includit omnia, quæ ſua verba propria ſignificant. l. cum lege. adiuncta gloſſ. & doctrina Aretini communiter recepta. ff. de teſtam. & per prædicta huiuſmodi fœtus eſt verus homo; & occidens eum vere occidit hominem, & ita proprie eſt homicida; ergo includitur ſub lege
5 diſponente de homicida, etiam ſi ſit odioſa, & reſtringenda. Pro quo facit l. Cicero. ff. de pœn. quatenus habet, mulierem, quę accepta pecunia a ſubſtitutis per medicamenta abortiuit, vt illi ſuccederent, morte puniendam eſſe. Et hanc partem tenent gloſſa, Ang. & Saly. in d. l. penult. & Angel. Aretinus in tract. maleficio. in verb. & ex interuallo dictus Titius, in verſ. quid ſi quis feriat, & Ioan. ab Anan. in d. cap. ſicut. 2. quem ſequitur Fel. ibi. nu. 4. poſt Albericũ de Roſate in 5. par. ſtatutor. q. 57. Quamuis æque dicatur non eſſe locum pœnę integrę huius cap. niſi quando data opera, dolo, & odio fœtus principaliter cauſa exanimandi, quis percutit mulierem pregnantem, vel procuraret abortum. Non quidem ea ratione, quod non fiat homicidium; ſed quia eſt cauſa diminuendi pœnam iuxta l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de poſtulan. & l. aut facta, ff de pœnis. Vnde mea ſententia, minuenda eſſet pœna ei, qui non principaliter odio fœtus, ſed cauſa ſeruandi honoris ſui, & ſuorum id faceret, aut faciendum conſuleret; vt frequentiſſime accidit illis fœminis, quę ex fornicatione clam concipiunt, & procurant abortum, ne ex vteri tumore, aut partu ſequenti, infamentur ipſæ, & qui eas prægnantes fecerunt, argumento l. ſeruos. C. de vi public. vbi in ſeruo, qui grauiter deliquit, domino exhortante, pœna mortis, in minorem pœnam commutatur; & ibi Saly. in. 6. notab. dicit, quod licet mandatum

n3 in atro-

in atrocioribus non excuſet in totum ſeruum qui paruit domino: pœna tamen debet mitigari. Et dicit Bald. quod ille, qui interficit aliquem metu tirãni non debet mori; quia debet pœna mitigari per illum tex. & gloſſ. ibi idem dicit. Et Barth. Veronẽ. in cautela 4. nota quod licet mãdatũ. tradit cautelam pro illis, qui interficiunt hominem, de mãdato dominorum vt non debeãt decapitari per illum tex. in dict. l. ſeruos. Sic etiam abortiẽs vel abortiri faciens, principaliter ob honorem ſeruandum, & ob ſcandalũ vitãdum, & non odio fœtus videtur lõge minus peccare: ideoque minori pœna puniendus. cap. non adferamus. 24. q. 1.

Cap. ſi forte mulier. Eſt l. vlti. C. ad leg. Corneliam de ſicarijs.

Impppp. Grat. Valentin. Theod. & Arcad. AAAA. Cynegio. P. P.

SI forte mulier marito mortis paraſſe inſidias, vel quouis alio genere voluntatem occidendi habuiſſe inueniatur, vel ſi forte maritus eodẽ modo inſectetur vxorem in eadem quæſtione ab omni familia non ſolum mariti, ſed etiam vxoris (quæ tamen tunc temporis domi fuerit) quærendum eſt, ſine cuiuſquam defenſione.

SVMMARIVM.

1 *Quæſtio de ſeruis coniugum contra eos habenda.*
1 *Quæſtio de ſeruo contra dominum regulariter non habenda.*
2 *Tormenta non ſint cognitionis principium.*
3 *Seruos non iuuantes dominum morte puniendos.*
4 *Diuertitur iuſte a coniuge mortem machinante.*

1 NOTA ex hoc cap. contra coniugem conantem occidere ſuum, vel ſuam coniugem, poſſe cogi ad teſtificandum ſeruos vtriuſque. Contra quod facit lex. 1. §. diuus Antoninus. ff. de quæſtionib. quæ habet, non eſſe habendã quæſtionem de ſeruis contra dominos ſuos. Sed reſpondetur id eſſe regulare, fallereque in huius l. caſu propter atrocitatem delicti, vt ſentit gl. recepta in illa l. Facit item cõtra hoc cap. quod à tormẽtis non
2 eſt incipiẽdum l. 1. §. 1. ff. de quæſt. ſed reſpõdetur, quod hæc l. non probat eſſe incipiendum, etiam in hoc caſu à tormentis, immo præſupponit debere præcedere aliqua indicia, vt colligitur ex ipſomet tex. in verb. inueniatur. quod ſignificat legem hanc loqui cum aliqua indicia probant, ſed non ſufficiunt ad condemnandum. ſi enim ſufficerent non eſſet neceſſaria quæſtio ſeruorum, arg. cap. 2. de prob. cum ei adnot.

In gloſſas.

3 Nota ex gloſ. 1. quod contra tex. facit l. vlt. C. ad Silanian. quæ habet, ſeruos non iuuantes dominum periclitantem, vltimo ſupplicio eſſe puniendos, & conſequenter non (vt hic dicitur) in teſtimonium adducẽdos. Ad quod videtur gl. reſpondere, quod illa l. vlt. loquitur de ſeruis ſcientibus inſidias, & potentibus iuuare, & non iuuantibus: hoc autem cap. de neſcientibus inſidias, vel infirmis; & ita non valentibus iuuare, iuxta l. ſi quis in graui. ff. ad Silanian. Sed planius videtur hoc cap. intelligendum eſſe de coniuge, qui vel quæ non periclitabatur de morte, a qua ſerui iuuando, liberare poſſent ſuccurrendo; ſed de morte, quæ e longinquo, & per machinationem quandam ſecretã inferri procuratur: quod (quia non adeo pertinet ad propoſitum) minime proſequimur.

4 Nota ex gl. vlt. quod iuſtam cauſam diuertendi a coniuge: habet coniux, cuius ſuus, vel ſua coniux machinatur mortem. in quod allegat l. conſenſu. C. de repud. ſed longe aptior, & neruoſior eſt tex. in cap. literas. §. fi. de reſt. ſpoliator. qui eſt in hoc ſingularis, vbi tractatur de cautione, quæ ſufficit ad excuſandum diuortium.

Cap. ſi quis tam fœminam. deſumptum ex tribus legibus infraſcriptis.

Vlpianus lib. quinquageſimoſeptimo ad Edictum.

SI *quis tam fœminam, quàm maſculum.* Et reliqua.

S V M M A R I V M.

1 *Pudicum tentans facere impudicum, quam graue peccet.*
1 *Pudicitiam attentare quid.*
1 *Iniuriam facit, qui eam fieri curat.*
2 *Pudicitia duo noua exempla, vt excuſanda.*
2 *Pudicitiam tentat qui, formoſam eſſe vel amare, dicit.*
2 *S. Vincentij pro caſtitate ſalubre conſilium.*
3 *Affectus ſine effectu punibilis, varie appellatur.*

NOTA primo, hoc cap. eſſe deſumptum ex l. ſed eſt quæſtionis. §. ſi quis tam. & l. attentari. & l. non ſolum. ff. de iniu. quas induxit Gratianus ad probãdum ſuum propoſitũ eo modo, quo cap. ſi quis non dicã. ſup. ead. eo quod etiam in ijs legibus punitur affectus, & conatus ſine effectu; & ideo de huius inductionis vi & imbecillitate dicendũ eſt id, quod ibi diximus in 1. notab. nu. 1.

1 Nota ſecundo ex hoc cap. tria, prout tres leges cõtinẽt, Primũ eſt (quatenus

tenus continet prefatum. §. ſi quis tam.) iniuriarũ actione teneri, qui attẽtat facere aliquem, vel aliquam impudicum, vel impudicam. Secundum eſt (quatenus continet prefatam legẽ attentari) attentari pudicitiam eſſe agere, vt ex pudico impudicus quis fiat. Tertium (quatenus continet prefatam legem non ſolum) iniuriam facere, qui eam fieri procurat.

2 Nota tertio argumentum pro nobili quadam Romana, quæ ſolea ſua in eccleſia quendam nobilem in facie grauiter percuſſit, eo quod ei in eccleſia ſtanti ſignificauit ſe carnali eius amore teneri. Qui videtur iniuriã ei feciſſe per hunc tex. cui ſatis concordat l. itẽ apud Labeonem. §. ſi quis virginem. ff. de iniur. quatenus habet iniuriarũ teneri, qui appellat virginẽ & eum dici appellare virginem, qui blanda oratione alterius pudicitiã attentat. Facit item pro quadã monacha nobiliſſima Hiſpana, quę in monaſterio quodam Illuſtriſſ. quendam nobiliſſimum alapa percuſſit, eo q. eam appellauit formoſam. quamuis, vt audio, tritum Italis ſit adagium, quo ſignificatur, fœminas moleſte ferre, ſe appellari deformes. Dixi facere has leges pro præfatis fœminis nobilibus, nõ quidem (mea ſententia) ad excuſandas illas penitus a peccato, & vt aiũt a toto, ſed a tanto, & ad laudandum earum affectum, & amorem erga pudicitiam, & honeſtatem, ſine qua nemo apud Deum, & homines probos ſatis nobilis eſſe poteſt, licet genere ſit nobiliſſimus, & illuſtriſſimus, iuxta illud Pauli Hebr. 12. *Sine ſanctimonia, id eſt caſtimonia, nemo videbit Deum.*

Ex quibus infertur, multos ſub ſpecie vrbanitatis & ciuilitatis, grauiter peccare, dum blandis verbis, eiſdemque artificioſe cõpoſitis, alloquũtur fœminas, & eas amare inſinuant, ſeque illarum ſeruitores appellãt, cũ vere coram Deo, & angelis eius, viriſque incorruptis, inciuiles & ruſtici habeantur angelis cuſtodibus earum, & ſuis veræ vrbanitatis, & ciuilitatis calentiſſimis. quod poteſt eſſe ratio, quare ſaluberrime ſanctis. Vincentius conſuluit in libello de vita ſpirituali, vt volentes ſeruare caſtitatem aſpere & dure alloquantur fœminas. quod tamen dictum temperandũ eſt, ne aſperitas & durities modeſtiæ limites excedat, exemplo Chriſti, quem legimus Ioan. 4. ſuauiter alloquutum Samaritanam; & adulteram Ioan. 8. & Magdalenam Ioan. 20. & matrem ſuam chariſſimam Ioan. 18. dum virginem virgini commendauit.

In gloſſas.

3 NOTA ex glo. b. multis verbis ſignificari exteriorem actum mali affectus, qui nõ ſecuto effectu puniitur, quos retulit Archid. in cap. ſi quis non dicam. nempe, ſola attentatio, vt hic, & 36. quæſt. 2. cap. ſi quis nõ dicam. Solus conatus, vt 13. quęſt. 4. quoniam multi. Sola voluntas; vt 27. quæſt. 1. cap. nuptiarum. Sola expectatio mercedis. 14. quæſt. 3. ſi fœneraueris. Sola cogitatio. 6. quæſt. 1. ſi quis. Sola intentio; vt ſup. ead. cap. ſi quis ipſum tolo. Sola aggreſſio. ſup. ead. cap. ſi quis nocandi. Solus auſus, ut

infra

infra ead. cap. ſi quis pulſatus. Sola ſollicitatio, vt inf. ead. cap. ſollicitatores alienarum.

Nota ſecundo ex glo. ideo ſolam voluntatem ſine actu exteriori non puniri, quia ſola voluntas interior, nullo ſigno exteriori prolata, probari non poteſt. Quæ ratio non eſt ſatis exacta, quia vt dicemus in cap. cogitationis. infr. ead. nu. 3. & 9. etiam per confeſſionem probatam non poteſt puniri.

Cap. ſi quis pulſatus. Eſt §. ſi quis pulſatus. l. item apud Labeonem. ff. de iniurijs.

Vlpianus libro ſeptuageſimo ſeptimo ad Edictum.

SI quis pulſatus quidem non eſt, verum manus aduerſus eum leuatæ, & ſæpe territus eſt, quaſi percuſſurus, non tamen percuſſit, vtili iniuriarum actione tenetur.

SVMMARIVM.

1 *Iniuriarum tenetur manus leuans, licet non percutiat.*
2 *Excommunicatum non facit ſolus conatus percutiendi.*
3 *Pœna ipſo iure impoſita non infertur ob ſolum conatum; immo nec per ſententiam inferenda noua ratione. nu. 5.*
4 *Conatus ſine effectu punitur, ſed non pœna ordinaria.*
4 *Intellectus cap. ſicut. 2. 17. quæſt. 4.*

NOTA primo, Gratianum adducere hanc l. ad probandum ſuũ propoſitum, ſicut ſuperiores; & quomodo à ſimili ſit inducenda, & quam vim habeat inductio, dicendum eſt vt ſupra cap. ſi quis non dicam. 1. notab. nu. 1.

1 Nota ſecundo ex eadem, leuantem manũ ad percutiendũ alium teneri actione iniuriarum, etiamſi non percutiat; quod eſt valde quotidianum.

In gloſſam.

2 NOTA ex glo. eum, qui conatur, & pro viribus nititur percutere clericum, & non percutit non incurrere excommunicationem latam in percuſſores clericorum, per cap. ſi quis ſuadente. 17. quæſt. 4. Pro quo facit primo contextus præfati cap. ſi quis ſuadente. qui ſolum excommunicat inijcientes manus in clericos, & qui nititur percutere, & nõ percutit, non inijcit eas in eum. Secundo, quod lex pœnalis non eſt extendenda extra caſum, in quo loquitur cap. pœnæ. inf. ead. vbi latius dicemus: & aliud eſt inijcere manus, & aliud ad id conari, & præfatus canon loquitur tantum de inijciente: ergo non eſt extendendus ad conantem tantũ. Tertio facit, quod conatus non habetur pro facto, quoad pœnam, quæ ipſo iure incurritur, per ea quę tradit Feli. in tract. quando conatus fall. 4. nu. 5. & excõmunicatio præfata eſt pœna quę ipſo iure incurritur ſecundum omnes.

Contra tamen gloſſ. fere ab omnibus recepiam faciunt primo hoc cap. & omnia iura citata in gloſſ. cap. pręcedentis, quę probant, conatum ad male faciendum eſſe puniendum. Secundo cap. ſicut. 2. 17. queſt. 4. quod probat, tam ſacrilegum eſſe illum, qui clericos inſequitur, ac qui bona eccleſiæ diripit. Tertio, quod nulla iuſta ratio diuerſitatis dari poteſt inter conantem facere delictum, pro quo ponitur pœna per ſententiam ferenda: & inter conantem facere delictum, pro quo ponitur pœna ipſo iure ad effectum, vt alter eorum incurrat pœnam, & alter non; vt probamus in dicto cap. ſi quis non dicam. in fall. 8. no. 17. ſup. ead. ergo ſicut pœna per ſententiam ferenda incurritur per conatum, ita quę incurritur ipſo iure, debet incurri per conatum.

4 Ad quæ tamen reſponderi poteſt; ad primum quidem, concedendo, quod omnis conatus ad male faciendum eſt puniendus, quia eſt malus; non tamen regulariter tantum, quantum ſequuto effectu, vt in dict. cap. ſiquis non dicam. num. 6. 13. & 18. diximus. Et ita concedimus, eum qui conatur percutere clericum, & nō percutit, eſſe quidem puniendum pœna extraordinaria, ſed non ordinaria; qualis eſt excommunicatio, quę ob talem percuſſionem ipſo iure incurritur.

Ad ſecundum reſpondetur primo cap. illud intelligendum eſſe de inſequente clericum, & percutiente, & non ſolum de inſequente; ſic enim habet, *Sicut qui eccleſiam Dei deuaſtat, & eius prædia, & donaria ſpoliat, & inuadit, fit ſacrilegus: ſic ille, qui eius ſacerdotes inſequitur, ſacrilegus iudicatur.* at qui diripit bona eccleſię non eſt ſacrilegus propter voluntatem, & conatum diripiendi quoad propoſitum illius cap. ergo neque qui inſequitur clericum, ſi non percutit eum, erit ſacrilegus quoad propoſitum eius, & vt incurrat pœnam ſacrilegi percutientis clericum. Secundo reſpondetur, quod qui inſequitur clericum, & qui diripit eccleſiæ bona exequantur ibi in hunc ſenſum; quod ſicut conatus diripere bona eccleſiæ, & non diripit, eſt ſacrilegus quoad mentem & conatum; non tamen quoad pœnam ordinariam: ita conatus percutere clericum, & non percutiens, eſt ſacrilegus quoad mentem & conatum; ſed non quoad pœnam ordinariã. & quod ſicut conatus diripere bona eccleſię, & diripit eſt ſacrilegus perfectus, & punitur pœna ordinaria; ſic conatus percutere clericum & percutiens eſt ſacrilegus perfectus quoad pœnam ordinariam.

5 Ad tertium reſpondetur (quidquid communiter, ſed incogitanter dicatur) concedendum eſſe, non poſſe dari iuſtam rationem diuerſitatis, inter conatum ad delictum, propter quod incurritur pœna ipſo iure, & inter conatum ad delictum, propter quod incurritur pœna per ſententiã ferenda, vt nos in d. cap. ſi quis non dicam. in 8. fall. num. 17. efficaciter probamus: & conſequenter, quod non eſt ratio efficax ad dicendum, conantem percutere clericum non eſſe excommunicatum; quia pœna incurritur ipſo iure, ſed alia ibi dicta.

5. Con-

§. *Contra.*
GRATIANVS.

C*ontra.*

SVMMARIVM.

1 *Intellectus §. contra.*
2 *Orationis vitium maximum rerum inconſequentia.*

1 NOTA, quod Cardinalis, & qui poſuit caſum huius §. qui nihil aliud, quam hoc verbum, *Contra*, continet, intellexerunt, quod Gratianus allegat ſequentes leges vſque ad cap. pœnę. contra omnes præcedentes leges ſupra poſitas à cap. ſi quis non dicam. vſque huc, quatenus illæ probant affectum ſine effectu eſſe puniendum; cuius contrarium videntur probare ſequentes leges vſque ad cap. pœnę.

2 Contra quod tamen facit primo, quod non videtur conuenire tanto viro, vt omiſſa indeciſa quæſtione principali, pro cuius altera parte tã multa allegauit, tranſeat ad nouam diſputationem nouæ quæſtionis, ne dicatur admittere vitium inconſequentiæ rerum; quod eſſe magnum Quinctilianus merito docuit, & ſignificat iuriſconſultus in l. 2. ff. de ſtat. homi. & Imperator in l. 1. §. quibus. C. de nouo Cod. faciend. Deinde quod colligitur ex gloſſ. cap. ſollicitatores. inf. ead. Gratianum allegare ſequentes leges vſque ad cap. pœnę. pro altera parte quęſtionis à principio propoſitę, nempe quod ſola contritione interiori non remittitur peccatum, inducendo in hunc modũ, Sola voluntas interior, ſine opere non meretur pœnam, vel certe non tantam, quantã opere conſequuto: ergo nec ſola interior contritio merebitur veniam, vel ſaltem non integram. Verumtamen tutius fuerit dicere, vtroſque bene dicere; gloſſa quidem ſubtilius; alios vero planius. quoniã non poteſt negari, omnia iura citata à cap. ſi quis nõ dicam. vſque ad hunc §. facere pro parte affirmante quęſtionis principalis a Gratiano in principio propoſitę; ſcilicet per ſolam contritionem poſſe remitti peccata, inducendo illa eo modo, quo ſentit gloſſ. d. cap. ſollicitatores. vt ibi dicemus, per quod illa gloſſ. defenditur: & quia etiam nagari non poteſt, pręfata iura præcedentia facere pro parte affirmante alterius quæſtionis; ſcilicet affectum, & voluntatem abſque opere conſequuto debere puniri: & quod pręfata capp. ſeqq. vſque ad cap. pœnæ. faciunt pro parte negante poſſunt defendi etiam caſus fictor, & Card.

Cap. cogitationis. Eſt lex cogitationis. ff. de pœn.

C Vlpianus libro tertio ad Edictum.

Ogitationis pœnam nemo patitur.

SVMMARIVM.

1 *Cogitatio ſola eſt impunis ſoli Deo cognita.*
1 *Cogitare de peccato non eſt peccatum; nam etiam ſancti hoc faciunt.*

D 2 *Indicium*

1 *Iudicium pręcedit cognitio.*
2 *Concupiſcentia ſeu fomes peccati remanet in baptizatis, at non eſt vere peccatum; ſed ex illo, & inclinans ad illud.*
2 *Volitum nihil, quod non prius cognitum.*
3 *Eccleſiæ poteſtas non includit penitus interiora, etiam confeſſa. nu. 9.*
3 *Lex diuina cur neceſſaria homini ob actus interiores.*
4 *Beatitudinis æternæ notio, ſuperat notionem naturalem.*
4 *Cogitatio propriè actus potentię cognitiuæ; quę de ſe nec bona, nec mala. num. 5.*
5 *Cogitatio voluntatis omnino interior impunibilis lege humana, ſecus diuina. nu. 11.*
6 *Hæreſim falſam imponens, vel veram diſſimulans, vt excommunicatus.*
6 *Excommunicatio in hæreticos, non includit mentales tantum.*
7 *Occultum duplex per ſe, & per accidens: & occultum per ſe duplex.*
8 *Hæreticus occultus quis excommunicatus.*
9 *Excommunicatur, cur nemo propter actum omnino interiorem.*
10 *Hęreſis ſola mente perficitur; non ſic regulariter alia mala.*
10 *Hæretici tepidi confeſſarius hoc roget.*
11 *Cogitatio voluntatis omnino interior, lege diuina punibilis.*
12 *Paccatum eſt legis fractio, voluntas frangendi, & quę delectatio.*
12 *Delectatio moroſa, quæ mortifera.*

1 NOTA primo, neminem propter ſolam cogitationem puniendum. Pro quo facit primo cap. cogitatio. inf. ead. vbi eadem fere ſententia ponitur. Secundo, quod nemo debet puniri pro peccatis occultis, cap. ſi omnia. 6. quæſt. 1. at cogitationes ſunt penitus occultæ, & ſoli Deo cognitę, iuxta illud cantici Hannę. 1. Reg. cap. 2. *Deus ſcientiarum dominus eſt, & ipſi præparantur cogitationes.* ergo nemo poteſt eas punire, cum punitionem debeat præcedere cognitio. l. de qua re. ff. de iudic. Tertio, quod nec cogitare de peccato, nec per cogitationem cognoſcere, intelligere, vel apprehendere peccata eſt peccatum: nam id paſſim faciunt multi ſancti, dum audiunt ſacras confeſſiones, concionantur, legunt, & andiunt ſacras, vel alias bonas litteras, de peccatis differentes: immo & ipſe ſanctus ſanctorum dominus, & Saluator noſter Ieſus Chriſtus, cogitabat de illis, dum prædicabat contra illa, & cogitabit de illis cum ad iudicandum venerit: cum rem, de qua iudicaturus eſt iudex præcognoſcere debeat, & præcogitare cap. *Iudicantem oportet cuncta rimari.* 30. quæſt. 5. & abſur-
2 dum eſt dicere, eos ob hoc peccare, & debere puniri. Quarto, quod ſi qua cogitatio eſſet punibilis, maxime eſſet illa, quam prærequirit cõcupiſcentia; quia ſecundum Auguſtinum 10. lib. de Trinit. *Nihil volitum quin præcognitum.* at licet in baptizatis remaneat concupiſcentia cap. omnis ætas. 12. quæſt. 1. & nos poſt S. Thom. & alios compendioſe tradimus in Manu. Confe. in prę l. 8. & Conc. Trid. definit in ſeſſ. 5. decreto de peccato originali, §. ſi quis. per Ieſus Chriſti. in hęc verba. *Manere autẽ in baptizatis*

concu-

3 *concupiſcentiam, vel fomitem, hac ſancta Synodus fatetur & ſentit.* quę plane concupiſcentia non eſt punibilis; quia non eſt peccatum, vt idem Conc. definiuit per hæc alia ſequẽtia, *Hanc concupiſcentiam, quam aliquando Apoſtolus peccatum appellat, ſancta Synodus declarat, Eccleſiam catholicam nunquam intellexiſſe peccatum appellari, quod vere, & proprie in renatis peccatum ſit; ſed quia ex peccato eſt, & ad peccatum inclinat.* Quinto denique, quod Eccleſię auctoritas, & poteſtas non pertingit actus omnino interiores humanos, & ideo non includuntur ſub eius poteſtate, vt ait S. Thom. 1. 2. quæſt. 91. art. 4. in hæc verba, *De ijs poteſt homo legem facere, de quibus poteſt iudicare: iudicium autem hominis eſſe non poteſt de interioribus motibus, qui latent; ſed ſolum de exterioribus actibus, qui apparent.* Ex quibus infertur, legem diuinam fuiſſe generi humano neceſſariam; quia nulla lege naturali, nec humana poterat ſatis bene inſtrui de actibus interioribus, vt requiritur ad conſequendam beatitudinem æternam, ad quam creati ſumus: non quidem naturali, quia beatitudo æterna excidit eam, & rationem naturalem. nec humana, quia poteſtas ferendi eam, nõ attingit actus interiores. Adeo quod non debet quis in exteriori foro puniri pro delicto omnino mentali, etiam ſi per confeſſionem eius de illo cõſtet iudici, vt ſingulariter determinat Palud. lib. 4. ſenten. diſtin. 17. quæſt. 2. quem etiam pridẽ retulimus in gloſſ. ſummæ. nu. 21. infr. diſt. 5.

4 Cęterum contra hoc notabile ſic confirmatum facit primo, quod omnis mala cogitatio eſt punibilis; quia eſt peccatum, primo, per duo vltima præcepta Decalogi data Exod. 20. de non deſiderando vxorem alienam; & de non cõcupiſcẽdo rem alienam. Secundo, per illud Eſa. cap. 1. *Auferte malum cogitationum veſtrarũ ab oculis meis.* Tertio, per illud Apoſt. ad Rom. 7. trãſlatum in cap. nam concupiſcentiam. de conſt. quo ſignificatur, concupiſcentiam ſolam ſine actu exteriori eſſe peccatum. Quarto quod culpa, ratione cuius debetur pœna, vt ſignificat cap. 2. de conſt. in ſola voluntate, aut certe magis in ea, quam actu exteriori conſiſtit, vt recte probat, & reſoluit Angelicus Doctor in quęſtio. 2. ar. 2. de malo. & in 1. 2. quęſt. 20. art. 1. 2. & 3. Pro quo vltra citata per illum facit definitio peccati, quam dat Auguſtinus lib. de duab. animab. cap. 11. relatus a Gratiano §. 1. 15. quęſt. 1. ſcilicet. *Peccatum eſt volũtas retinendi, vel conſequendi quod iuſtitia vetat.* Imo addit S. Tho. in d. quæſt. 20. art. 4. & in d. quæſt. de malo art. 2. ad 8. quod, cæteris paribus exterior actus non addit actui interiori bonitatem vel malitiam. ergo cogitatio mala meretur pœnam.

Pro reſolutione horum dicimus primo, verbum cogitatio, dupliciter ſumi. Primo proprie, pro actu potentiæ cognitiuæ, ſiue accipiatur pro inquiſitione veritatis, diſcurrẽdo per multa, vt videtur accipere Marc. Tullius lib. 5. quæſt. Tuſcul. ibi, *Viuere docto viro, eſt cogitare.* Et 2. de Legib. *Siue quid mecum ipſe cogito, ſiue aut ſcribo, aut ego.* vt etiam accipit Ricard. a Sancto Vict. relatus a S. Thom. 2. 2. quęſt. 180. art. 3. ad. 1. & Damaſcenus lib. 2. de orth. fide cap. 22. relatus ab eod. S. Tho. in 1. par. quæſt. 79.

ar. 10. ad 3. ſiue capiatur pro quacunque operatione intellectus, vt ſolere capi ait Auguſtinus lib. 14. cap. 7. de Trin. to. 3. relatus a S. Thom. in d. quęſt. 180. ar. 3. ad 1. Secundo accipitur improprie pro actu potentiæ appetitiuę & voluntatis, vt in cap. quiſquis. ſup. ead. & in l. quiſquis. C. ad Leg. Iuli. maieſt. vnde illud ſumitur: id enim quod in principio appellat cogitatũ, appellat poſtea volitum: & etiam in ſacris litteris ita frequenter accipitur, vt Gene. cap. 6. ibi, *Cum cuncta cogitatio cordis intenta eſſet ad malum.* & 8. ibi, *Cogitatio humani cordis in malum prona eſſet.* & alibi ſæpe.

5 Secundo, quod cogitatio, prout eſt quædam cognitio, & actus potentię cognitiuæ ſeparatus ab actu potentiæ appetitiuę, ſiue volũtatis, per ſe non eſt bonus neq; malus; ſed indifferens, ſicut loqui, ambulare, ſedere; & accipiẽdo in hoc ſenſu cogitationẽ, certum eſt locũ eſſe in ea huic cap. quod cogitatio nõ eſt punienda; quia nullatenus eſt peccatũ. quod abunde probat argumentũ tertiũ pro præfato notabili adductũ. Si autẽ accipiatur pro actu potentiæ appetitiuæ, & volũtatis, ſicut videtur accipi in hoc cap. diſtinguendũ eſt, an ſit bona cogitatio vel mala: quia ſi eſt bona non eſt punienda; quia non eſt peccatũ, & in illa etiam procedit prædictũ notabile. Si autem eſt mala diſtinguendũ etiam eſt, an ſit ſuis finibus cõtenta, vt dicit Gratianus, in cap. cogitatio. infra eadem. id eſt intra ſolã mentẽ retenta, & nullo actu exteriori prolata, nec patefacta: & etiam in illa eſt locus præfato notabili, quod probat ſecundũ argumentum pro illo inductum.

Tertio dicimus ex prædictis ſequi, ꝙ regulariter cogitatio ſumpta pro appetitu, ſiue interiori volũtate nullo conatu, vel attẽtatione exteriori comitata nõ meretur pœnam in foro exteriori, ſiue lege ciuili, vt inquit Gratianus, in d. cap. cogitatio. quod probãt argumentum ſecũdum, & fortius quintum, pro prædicto notab. adducta: probant etiam cap. erubeſcãt. 32. diſt. & alia multa inducta per gl. clem. 1. §. verum. verb. eo ipſo, de hęret.

6 Contra tamen hoc dictum facit primo præcitatus §. verum. quatenus excommunicat ipſo iure Epiſcopos, & inquiſitores, qui odio vel amore, pretio, vel precibus imponunt alicui hæreticam prauitatem, quam non debent imponere, vel omittunt imponere, quam imponere debẽt; quamlibet ſint occulta, & intra mentem retenta odium & amor.

Secundo, quod excommunicatio lata contra hęreticos in cap. excommunicamus. 1. & 2. de hæret. & in bulla cenæ Domini, quam nos poſt alios declaramus in Manu. Confeſſ. cap. 27. nu. 55. ligat occultos hæreticos iuxta gloſ. recept. in ſum. 24. quæſt. 1. & glo. huius cap.

Tertio contra faciunt multa iura, per quę præfata gloſſ. prædicti §. verum. in fin. concludit, conſtitutionem militantis Eccleſiæ ligare criminoſos omnino occultos; licet non poſſit eos nominatim punire, nec eijcere, immo teneatur tollerare.

7 Quibus tamen non obſtantibus, tenendum eſt prædictum tertium dictum, & ad diluenda oppoſita pręſuppono duo, quę ſolerter quidem; ſed prolixius, & obſcurius Caiet. adnotauit in 2. 2. quęſt. 11. ſuper ar. 3. & 4.

Primum, quod occultum eſt duplex. Alterum per ſe, & quod ſuapte natura non eſt probabile; qualia ſunt omnia ſola mente, & corde concepta. Alterum per accidens, quod ſuapte quidem natura eſt probabile; ſed quia nullo præſente factum eſt, non poteſt probari. Secundum, quod occultũ per ſe eſt duplex. Alterum non comitatum actu exteriori, per quem vti per effectum, & ſignum eius probari poſſit. Alterum comitatum tali actu exteriori. & præfatum noſtrum dictum tertium intelligendum eſt de cogitatu occulto, quod ſuapte natura probari non poteſt, nec comitato effectu, vel ſigno aliquo exteriori, per quæ probari poſſit.

Quibus præſuppoſitis, reſpondetur ad primum concedendo, quod ille §. verum. in eo allegatus excõmunicat iudicem odio, vel amore imponẽtem hæreſim alicui, cui non debet, vel omittentem imponere illam ei, cui debet: ſed negando quod illud odium, & amor ſint occulta ſuapte natura, non comitata vllo effectu vel ſigno exteriori prodente illa: comitatur etenim illa cõmiſſio vel omiſſio actu exteriori imponendi, vel non imponẽdi hæreſim, quæ ſunt effectus exteriores, vel ſigna, quibus illud odiũ, vel amor proditur: & ita ille §. verum. non excommunicat ſolum propter odium, vel amorem ſolo corde conceptum: ſed propter effectum exteriorem, & ſignum, quo illa produntur, quod eo manifeſte probatur; quia Inquiſitor, qui odio, vel amore id facere proponeret, & deliberaret; non tamen faceret, non eſſet excommunicatus ſecundum omnium mentem.

8 Ad ſecundum reſpondetur concedendo, quod iura citata in eo excommunicant quidem hæreticos occultos per accidens: non autem occultos per ſe, & ſuapte natura; qui nullo effectu vel ſigno exteriori ſuam hæreſim prodiderunt, vt paulo latius infra tangemus.

Ad tertium reſpondetur, aliquot iura citata per gloſ. in ea allegata parũ, vel nihil facere pro eius concluſione: alia vero quæ aliquid faciunt intelligẽda eſſe de occultis per ſe, nullo effectu, vel ſigno exteriori, per quæ probari poſſint, comitatis, ſupradictus enim §. verum. vt paulo ſuperius dictum eſt, loquitur de occultis per effectus, & ſigna exteriora proditis. §. item quia. clem. ne in agro. de ſtat. monach. qui eſt de argumentis vrgentibus, non excommunicat monachum propter voluntatem ſolam eundi ad curiam animo nocendi monaſterio: ſed propter aditum realem in curiam, qui eſt effectus exterior comitans, & prodens illum malum animũ. Et nullum aliorum citatorum ab ea excommunicat aliquem propter ſolam voluntatem puram; quæ non ſit ſuapte natura probabilis: ſed propter actum exteriorem loquendi, machinandi, fauendi, vel conſulendi.

9 Ex ijs infertur primo, id quod ſupra in cap. ſi quis non dicam. nu. 8. 9. & 10. diximus; nempe quod nemo propter ſolum actum interiorem malum quamlibet mortiferum excommunicatur per aliqua iura, quamlibet generaliter excommunicantia; immo quod longe maius eſt, nõ poteſt per legem, neque poteſtatem vllam humanam excommunicari, quod probatur per doctrinam S. Thomæ 1. 2. quæſtio. 91. art. 4. ſup. relatam, quam

tenet Ioan. Maior lib. 3. ſen. diſt. 25. quęſt. 3. ſub fin. & Iacobus Almainus de auct. Eccl. cap. 4. & Silueſt. verb. excommunicatio. 7. caſu. 2. & verb. hęreſis. quæſt. 8. & ante illum Ang. à Clauaſio verb. hæreticus. nu. 1. Eandem etiam tenet, licet non meminerit illius expreſſe, Caiet. 2. 2. quæſt. 11. ſuper art. 3. & 4. citans pro illa illud 1. Reg. cap. 16. *Homo videt quæ parent, Dominus autem intuetur cor.* & illud Pauli 1. ad Corn. 4. *Nolite ante tempus iudicare, quouſque veniat Dominus, qui manifeſtabit conſilia cordium.* Pro quo pręter prędicta facit, quod nemo propter ſolam voluntatem percutiendi clericum, furandi rem ſacram, rapiendi virgines etiam ſacras, ingrediendi monaſterium, committendi ſimoniã, vel aliquod aliud ſcelus, quamlibet atrox, excommunicatur, ſi voluntatem illam nullo exteriori effectu, vel ſigno prodiderit: & ita nos quoque poſt alios diximus in Manua. Confeſſ. cap. 27. nu. 56. declarando cap. 1. bullæ cenę, quod per illud non excommunicatur hæreticus omnino mentalis.

10 Contra quod tamen facit, quod multo maior ratio videtur, cur hęreticus omnino mentalis incidat in excommunicationem latam generaliter contra hæreticos, quam alius ſceleratorum prędictorum: quoniam ſimonia, percuſſio, rapina, furtum, & alia huiuſmodi nõ cẽſentur completa per ſolam voluntatẽ faciendi ea, ſi nullus actus exterior eam comitetur: hęreſis autem eo ipſo, quod aliquis ſcienter credit eam perfecta, & completa eſt: & ita maior ratio dictat, hæreticum putæ mentalem incidere in excõmunicationem, quàm alium crimino ſum. Hoc argumentũ tetigit Caietanus in dict. 2. 2. quæſt. 11. ſuper. 3. & 4. art. quo non obſtante, tenet id, quod prędictũ eſt: quamuis ei formaliter non reſpõdeat; nec citet S. Tho. pro prędicta doctrina. Sed reſponderi poteſt negando, ꝙ grauitas, & perfectio delicti ſufficiant, vt excõmunicationi ſit locus: ſed poteſtas, & mens excõmunicandi requiritur. & quia poteſtas, & lex humana pure interiora non attingũt, ideo excommunicatio non inficit illa, etiam ſi ſint completiſſima: & ideo licet aliqua lex Eccleſię excommunicaret omnem, qui luxuria carnis mortali ſe inficeret; non tamen eſſet excõmunicatus, qui ſola mente mortali vellet luxuriari, immo neque qui ſola mente delectatiõe moroſa, & mortifera ſe delectaret, nullo id actu exteriori prodendo.

Secundo infertur, quod hæreticus mentalis, qui ſuam hæreſim proderet exteriore aliquo actu, etiam tãtum verbo, ſtatim eſſet excõmunicatus, etiamſi nullus alius audiret, videret, aut quolibet alio modo perciperet: quia p id fit, vt ſua hæreſis, tantũ p accidẽs ſit occulta Eccleſiæ. tũ quia eſt comitata exteriori actu, vel ſigno, quo ꝓbari poteſt. tũ qa incipit eſſe hęreſis exterior, verbalis, vel ſcripta, vel aperta, quę ſuapte natura eſt ꝓbabilis.

Tertio infertur, quod confeſſarij, cum audiunt pœnitentes tepidos in fide, qui victi tentationibus diſſentiunt fidei, debent eos interrogare, an etiam ſaltem ore ſolo protulerint hæreſim ſuam, quando in ea erant: vt ſciant, an inciderint in cẽſuras præfatę bullæ Cœnę, & aliorum canonum contra hæreticos latas.

11 Quarto principaliter dicimus, cogitationem accipiendo verbum pro actu potentię appetitiuę, & voluntate, ſi eſt mala, eſſe punibilē lege diuina; etiamſi fuerit omnino interior, & ſuis terminis contenta. Tum quia Gratia. in cap. cogitatio. infra ead. habet, cogitationē huiuſmodi non mereri pœnam lege ciuili, ſignificando mereri lege Dei: eo quod, qui dę vno negat, de alio aſſirmare videtur. cap. nonne. de præſump. l. cum prętor. ff. de iudic. Tum per ea multa, quæ attulimus in 4. argu. num. 2. contra hoc notabile formato, probando, cogitationem huiuſmodi eſſe adeo malam, vt culpa & malitia peccati magis conſiſtat in ea, quam in actu exteriori eo modo, quo dicit S. Thomas in locis citatis in eod. 4. argu.

12 Ex quibus omnibus ſequitur id, ꝙ in epilogum redigendo ea, quę olim in hoc cap. latius ſcripſimus, tradidimus in Man. Confeſſ. cap. 11. num. 9. Primum, quod non ſolum eſt peccatum mortale tranſgreſſio pręcepti ſub eius pœna obligantis: ſed etiam propoſitum tranſgrediendi; immo & deſiderium deliberatum id faciendi; immo & quod maius eſt, ipſa voluntas vera, & expreſſa delectandi ſe illa tranſgreſſione cogitata; licet neque faciat, neque proponat, neque deſideret facere; qualis eſt conſenſus illius, qui de aliquo peccato mortali cogitat abſque propoſito id faciendi: eo tamen animo, vt ex eo naſcatur, & creſcat ei aliqua delectatio, qua fruatur. Quinimmo, quod maius eſt, conſenſus, & voluntas interpretatiua, vel tacita illius eſt pœna letalis. Quæ omnia cōſonant communi opinioni, quæ colligitur ex B. Auguſt. lib. 10. de Trinit. & Magiſt. ſent. in 2. diſt. 24. cum ſuis commentatoribus, & ex S. Thom. 1. 2. quæſt. 74. & B. Ant. 3. part. tit. 5. cap. 1. §. 5. & Ioan. Maiore in 2. diſt. 24. quęſt. 18. & Caiet. in ſum. verb. delectatio. & quęſt. 16. lib. 27. quæſt. quæ nunc eſt in 14. tract. 1. tom. opuſculor. eius.

Secundo tradidimus etiam ibidem, non ſolum propoſitum peccandi, vel conſenſum expreſſum in peccatum eſſe peccatum lege Dei punibile: ſed etiam tacitum, quem alij interpretatiuum; alij moroſam delectationem dixerunt: Caiet. autem negatiuum non poſitiuum appellat.

Tertio, quod huiuſmodi conſenſus tacitus interpretatiuus, vel negatiuus, vt loquitur Caiet. ſiue delectatio moraſa, tunc demum eſt peccatum, quando quatuor concurrunt. Primum, vt id, de quo ſumitur delectatio ſit letalis culpa, S. Thom. 1. 2. quęſt. 74. art. 8. Secundum, vt qui delectatur, aduertat ſe delectari: nam ſi id non aduerteret, quamuis integrum diem delectatio perduraret, non peccaret, ſaltem mortaliter, iuxta doctrinam mihi ſingularem D. Gregorij cap. 11. interrogationum Auguſtini, relatam à Gratiano in cap. ſed penſandum. 6. diſt. ibi, *Ex deliberatione conſentit*. Neque ſatis eſt aduertere, niſi integre aduertat ſecundum Caietanū vbi ſupra. Tertium, vt non obſiſtat delectationi eam à ſe depellere contēdens: quoniam ſi id conaretur, iam potius virtuti, quā vitio eſſet tribuendum, quāuis non omnino eā à ſe repelleret, d. cap. ſed penſandū. Quartū, vt abſque rationabili cauſa omitteret eam à ſe reijcere: etenim ſi omitteret

eam

eam depellere, quia nouit ſe ea vi, & virtute animi pollere vt certus ſit, ſe non ita victum, vel flexum iri ab ea, vt actum, de quo eſt, velit: neque ita vt voluntas eius ſuperior, ſeu rationalis velit, ea ſenſuali delectatione frui non eſſet culpa ſaltē letifera, dummodo expreſſe non conſentiret in illam.

Quarto, quod idem dicerem, ſi ideo delectationi nō reſiſteret, eamque a ſe non repelleret, quod crederet, quo magis tentationi obſiſteret, & contra ipſam pugnaret, eo illa magis augeretur, quam minueretur. ſicut contingere ſolet in carnis illecebris, quæ quidem fugiendo, potius quam reſiſtendo ſuperantur ſecundum S.Thom. 2.2. quæſt. 35. ar. 1. ad. 4. Ioan. Gerſonum de pollution. nota. 7. & alios alibi. Idem eſſet, ſi delectationem illam omiſiſſet expellere, ne ſuam occupationem honeſtam, & neceſſariam aut vtilem derelinqueret, quale eſt ſtudium, & lectio rerum impudicarū ad huiuſmodi delectationes prouocātium neceſſaria ad perlegendū ſcholaſticis, uel concionandum populo, qualem item audire confeſſionem de rebus impudicis, & alia huiuſmodi; argumento eorum, quæ ſingulariter ſcripſit Caiet. in d. quæſt. 16. lib. 27. quæſtionum, quę nunc eſt tractatus 14. 1. tom. oper. eius. Et conſequenter, vt hoc ſit mortale, oportet illū, cui hæc delectatio oritur, eſſe talem vt ſuæ imbecillitatis, & conſuetudinis præteritæ ratione habita, merito credere teneatur, niſi illam reprimeret in ipſum opus malum, vnde naſcitur delectatio, vel ſaltem in delectationem eiuſdem operis vere, ac realiter conſenſurum.

Caſus autem circa prędicta contingentes, quos in prẹfato Manu. cap. 11. nu. 9. dixi me hic olim tractaſſe, ponam in cap. ſi cui. inf. ead. puta de conditionali actu præterito, de delectatione pulchrę mulieris viſæ, &, de delectatione confeſſarij peccata impudica audientis, & quoſdam alios.

Cap. ſollicitatores. Eſt l. 1. ff. de extraordinarijs criminibus.

Paulus libro quinto Sententiarum tit. de iniurijs.

Sollicitatores alienarum nuptiarum, itemque matrimoniorum interpellatores, etſi effectu ſceleris potiri non poſſunt, propter voluntatem tamen pernicioſæ libidinis extra ordinē puniuntur. Fit iniuria contra bonos mores, veluti ſi quis fimo corrupto aliquē perfuderit, cœno, vel luto oblinierit, aquas ſpurcauerit, fiſtulas, lacus, vel quid aliud ad iniuriā publicā cōtaminauerit. in quos grauiter animaduerti ſolet. Qui puero ſtuprū, abducto ab eo vel corrupto comite, perſuaſerit, aut mulierē puellā ve interpellauerit, quid ve impudicitiæ gratia fecerit, donū præbuerit, pretium ve, quo is perſuadeat, dederit, perfecto flagitio, punitur capite, imperfecto, ī inſulā deportatur, corrupti comites ſūmo ſupplicio afficiūtur.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Sollicitans vxorem alienam vt puniendus*

1 *Romani adhuc ethnici caſtitatis cultores.*

2 *Votum etiam in malis haberi pro facto contra gloſſ.*

1 NOTA ex hoc cap. duo principaliter. Alterum eſt, quod ſollicitatores alienarum vxorum ad adulterandum, vel contrahendum matrimonium, non ſequuto effectu, extraordinaria pœna ſunt puniendi. Alterũ magnum fuiſſe Romanis, etiam cum adhuc eſſent ethnici, in caſtitatem amorem, & obſeruantiam, & in carnis luxuriam vene reaſque voluptates odium & indignationem; cum hæc lex Iulij Pauli in hoc cap. citata tam acriter in libidinoſos luxurioſoſque ſtatuat.

Nota ſecũdo id, in quo Gratiani propoſito ſeruit; nempe conatum abſque opere non eſſe tantum puniendum, quãtum illo ſequuto, de quo late dictum eſt in cap. ſi quis non dicam. a. num. 7. ſup. eadem.

In gloſſas.

2 Nota ex gloſſ. 1. id, quod diximus ſupra in §. contra. nempe gloſſ. hanc tenere quod Gratianus legem præcedentem, hanc, & ſeqq. vſque ad cap. pœnæ. allegat ad probandum, quod ſola cantritione interiori non remittuntur peccatum; & non ad probandum illud, quod Card. & fictor caſus illius §. putauerunt, vt diximus ibi num. 1. declarando modum & ſenſum, quo vtrorumque opinio defendi poſſit.

Nota ex gloſſ. vltima illud, quod ſup. in cap. magna. ſuper gloſ. pronũciare. nu. 5. & gloſſ. reputatur. nu. 8. confutauimus: nempe votum pro facto reputari quoad bona: non autem quoad mala concludendo, idem dicendum eſſe in vtriſque quoad remunerationem, & pœnam principalem, & præcipuam a Deo infligendam.

Cap. Vulgaris. Eſt lex vulgaris. ff. de furtis.

Vlpianus libro quadrageſimo ad Sabinum.

Vulgaris eſt quæſtio, an is, qui ex aceruo frumenti modium ſuſtulit totius rei furtum faciat, an vero eius tantum, quod abſtulit, Ofilius totius acerui furem eſſe putat: nam & qui aurem alicuius tetigit, inquit Trebatius, totum eum videri tetigiſſe: proinde, inquit, & qui dolium aperuit, & inde parum vini abſtulit, non tantũ eius quod abſtulit, verum totius videtur fur eſſe. ſed verum eſt in tantũ eum furti actione teneri, quantum abſtulerit.

*SV*M-

SVMMARIVM.

1 *Intellectus inductionis cap. vulgaris. & ipſius cap. xu. 4.*
2 *Iniuriam factam collegæ redundare in collegium.*
2 *Iniuriam factam monacho remitti a monaſterio, non autem factam canonico ſeculari.*
3 *Baptizata parte apparente infantis, totus baptizatus.*
4 *Furtum non efficit ſolus tactus, ſed contrectatio.*
4 *Tangi dicitur omne totum diſcontinuum tacta eius parte.*

1 NOTA primo, quod ſecundum mentem Card. hoc cap. ideo facit ad propoſitum Gratiani, quod furans partem tantum acerui frumēti, licet videatur totum aceruum furari, non tamen tenetur furti, niſi pro parte ſublata. Sed contra hoc facit, quod non eſt verum, vt infra dicemus, eum, qui partem acerui furatur, totum aceruum furari. Tum quia Gratianus loquitur de effectu, opere non ſequuto, & inductio prędicta nihil facit ad hoc: ſed ſolum ad aliud diuerſum; ſcilicet quod qui furatur partem videtur furari, vel non furari totum, & à diuerſis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minorib. Poſſet tamen induci alio modo, licet remotiore, quam aliæ ll. præcitatę; ſcilicet quod ſicut qui accipit partem acerui frumenti nō tenetur tanti, quanti accipiens totum: ita concipiens contritionem, quæ eſt pars ſacramenti pœnitentiæ non meretur tantam veniam, quantam adiungens contritioni confeſſionem, & ſacramentalē abſolutionem, quæ perficiunt totum ſacramentum pœnitentiæ. Sed neque hæc inductio cōcludit contra receptam ſententiam probatam ſupra in gloſſ. ſummæ. nu. 5. quia poteſt reſponderi, concedendo quidem, quod non meretur tantū, cęteris paribus, qui ſolum veram concipit contritionem, quantū qui adiūgit ei confeſſionem, & abſolutionem ſacramentalē, & ſatiſfactionem: negando tamen, quòd ex hoc ſequatur quod per ſolam contritionem non deleatur peccatum ſufficienter quoad culpā; quamuis, vt plurimum, non deleatur quoad tantam pœnam, quoad quantam deleretur adiunctis illis partibus, neque quoad quęrendam tantam gratiam; quia per ſolam cōtritionem non quęritur gratia ſacramentalis, quę per ſacramentum ex opere operato confertur confeſſo.

Nota ſecundo, Ofilium, & Trebatium in ea fuiſſe opinione, quod furās partem acerui videtur furari totum: cuius contrarium tenet Bar. in d. l. vulgaris. ff. de fur. quæ eſt ead. cum hoc cap. de quo mox in gloſſ.

In gloſſas.

2 Nota ex glo. 1. iniuriam factam vni canonico, vel monacho alicuius collegij redūdare in totum collegium regulare, vel ſeculare, gloſſ. ſimilis in cap. parochianos. de ſent. excom. quę recepta communiter addit, non poſſe monachum, nec filiumfamilias, nec conſequenter canonicum remittere iniuriā ſibi factam in præiudiciū collegij, & patris: quia poſſent

-M X 2 colle-

collegium, & pater agere actione iniuriarum, non obſtante illorũ remiſſione: immo quod collegium regulare poteſt remittere iniuriam factam ſuo monacho, etiam eo nolente, licèt nõ ſeculare iniuriam factam ſuo canonico ipſo nolente.

3 Nota ſecundo, quod ad hoc vt aliquis ſit vere baptizatus, ſufficit quod quantulacunque pars eius tangatur aqua quamlibet parua, arg. cap. nec quenquam. de conſ. diſt. 4. ratio pulchre redditur a S. Tho. 3. par. quæſt. 66. art. 7. & 68. art. 11. & in 4. diſtin. 6. q. 1. art. 1. Quo efficitur, vt recte faciant illi, qui cum difficile mulier parit infantem, & timetur de morte eius, antequam totus exeat procurant baptizare illum, fundendo aquam in partem, quam iam peperit, & apparet foris.

4 Nota tertio ex gloſſ. 2. concordiam inter Ofilium ex vna parte, & Vlpianum ex altera, nempe quod opinio Ofilij, quæ habet, furantem partẽ acerui frumenti cenſeri furari totum aceruum, procedat de rigore iuris: opinio vero Vlpiani contraria procedat de ęquitate. Bart. tamen prorſus damnat Ofilij opinionem in præcitata l. vulgaris. reſpondendo ad argumentum Trebatij, quod pro Ofilio in tex. adducitur; ſcilicet, quod qui tãgit auriculam hominis, tangit totum hominem; ergo & qui furatur partẽ acerui frumenti, totum aceruum furatur. Reſpondet enim Bar. male arguere Trebatium à tangente partem alicuius rei cõtinuę, & ſolidæ, qualis eſt homo, ad tangentem partem rei diuiſę, & diſcontinuæ, qualis eſt aceruus. Sed reſpõſio Bar. non eſt tuta. Tum quia negare non potuit ille, nec alius poteſt, aceruum frumenti poſſe tangi: neque aſſerere, quod ad tactũ eius requiratur tactus omnium granorum totius acerui; neque conſequenter conſtituere illam differentiam inter totum continuum, & diſcontinuum, quod hoc non dicatur tangi, niſi omnes eius partes tãgantur: illud autem ſic. Tum quia ſicut ad quærẽdam poſſeſſionem alicuius fundi non requiritur, vt quis omnes glebas eius circumambulet; ſed ſufficit quamlibet partem eius introire l. 3. §. 1. ff. de acquir. poſſ. ita ad quęrendam poſſeſſionem acerui frumenti lapidum, lignorum, nummorum vel aliarum rerum, ſiue intra ſaccos vel horrea, ſiue ſepta incluſarum, non eſt neceſſe ſingulas earum tradi, & tangere; ſed ſufficit aliquam earum cum animo quęrendi poſſeſſionem omniũ, arg. l. clauibus. ff. de contrah. emp. §. ſi quis merces. inſtit. de rer. diuiſ. & l. 1. §. ſi iuſſerim. ff. de adquir. poſſ. Tum quia, ſi l. caueretur, vt aliquod præmiũ vel ſupplicium deberetur ei, qui primum aceruum tritici tãgeret, non quęreretur quis prius eius omnia grana tetigiſſet: ſed quis prius aliqua. Alia tamen ratione negari poteſt conſequentia Ofilij, quam facit de tangente, ad furantem; quia tactus non requirit vllam contrectationem, & motionem de loco ad locum, ſed furtum ſic, iuxta definitionem eius traditam in l. 1. ff. de fur. & §. furtum. Inſtitut. de oblig. quæ ex delict. naſcun. prædicta enim l. vulgaris. ſingulariter probat, furem, qui tangit armarium, quod tollere non poteſt, & contrectauit res in eo incluſas non facere furtum armarij.

armarij. & ita non ſequitur, Qui tangit partem tangit totum: ergo qui ſuratur partem furatur totum. Quare tenendum eſt, eum, qui furatur partem acerui frumenti, non furari totum aceruum, licet qui partem tangit, totum tangat.

Cap. hac autem verba. eſt §. hac autem verba. l. 1. ff. quod quiſque iuris.

Vlpianus libro tertio ad Edictum.

HAEC autem verba, QVOD STATVERIT QVI IVRISDICTIONI PRAEEST. cum effectu accipimus, non verbotenus. & ideo ſi cum vellet ſtatuere, prohibitus ſit, nec effectum decretum habuerit, ceſſat edictum; nam STATVIT, verbum rem perfecte ſignificat, & conſumatam iniuriam, non cœptam.

SVMMARIVM.

1 *Iure, quod quis ſtatuit, vti debet.*
1 *Verba ſubiunctiua futuri temporis, an perfectum ſignent.*
1 *Promiſſio, ſi volam, & cum voluero cur differunt.*
2 *Verbum,* ſtatuerit, *cur hic perfectum ſignificet, ratio noua.*
3 *Actum inutilem ageus non videtur illum agere, niſi, & cet. nu. 5.*
4 *Maritum vel prælatum inutilem habere, vt eſt illos non habere.*
6 *Verba cum effectu intelligenda profunde traditur.*

NOTA primo, quod hoc verbum, *ſtatuerit,* licet ſit futuri temporis, ſignificat rem perfectam; habet enim textus, eum, qui voluerit ſtatuere, & impeditus non ſtatuit, non dici ſtatuiſſe quod non perfecit. Ex quo infertur, quod verba futuri ſubiunctiui modi rem perfectam ſignificant. cuius rei rationem eſſe, ait gloſſa in l. hæc venditio. ff. de contrah. emp. & in l. centeſimis. §. ſi. ff. de ver. obli. quod verbum futuri ſubiunctiui formatur a præterito indicatiui, & ita ſignificat rem quadantenus perfectam. Per quam rationem aiunt prędictę gloſſ. venditionem, & promiſſionem, Cum volam. non valere: venditionem autem, & promiſſionem, Cum voluero, ſic, arg. l. ſub hac. ff. de actio. & l. ſi quis ſtipulatus ſit Sticũ. ff. de verb. oblig. Quæ plane omnia quamuis frequentiori doctorum ſententia probentur; non tamen videntur ſatis caute dicta. tum quia ratio præfatarum gloſſ. videtur eſſe friuola, & nullo iure firmata. Lex enim ſub hac. potius videtur contrarium probare; quatenus habet, promiſſionem illam, Si volam, non valere. & præfata l. ſi quis ſtipulatus ſit Sticum. non loquitur de promiſſione, Cum volam. tum quia verba futuri temporis ſiue formentur à verbo præteriti temporis ſiue præſentis, rem vel actum

futurum

futurum ſignificant, vt palam eſt. tum quia ratio quare venditio & promiſſio, Si volam, non valet: & facta, Cum voluero, valet, non eſt quod verbum voluero ſignificet rem perfectam: ſed quod coniunctio, cum, principaliter ſignificat tempus, minus principaliter conditionem: coniunctio autem, ſi, contra principaliter ſignificat cõditionem, & minus principaliter tempus. Et ita verbum Si voluero, clare ponit rem in libera promittẽtis volũtate: verbum autem, cum voluero, non item; ſed tacite monendo promiſſionem eſſe factam, & determinandam tempore, quo voluero, vt irrefragabiliter probatur in d.l. cẽteſimis. §. fi. quatenus probat, promiſſionem de dando, Cum voluero, valere, etiam ſi promittens moriatur antequam declaret, ſe velle, & poteſt peti ab herede: promiſſio autem, ſi volam non valere, niſi viuens declarauerit ſe id velle, vt colligitur ibidem ex Bar. Alex. Iaſ. & alijs recentiorib. tum quia (licet nemo aduertat neque hic neque ibi, neque in d.l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quiſque iur.) ratio vera, quare verbum ſtatuerit in hoc cap. & in d. §. hæc autem verba. debeat intelligi de illo, qui perficit ſtatutum, eſt quod verba l. in dubio intelligenda ſunt ſecundum propriam ſignificationem, ſecundũ quam non dicit ſtatuere, qui vult vel inchoauit ſtatuere, & non ſtatuit: ſed tantum qui perficit ſtatutum: ſicut ad hoc, vt quis dicatur occidiſſe non ſufficit velle occidere, vel ſe præparare ad occidendũ: neque vt quis dicatur emere, ſufficit velle emere, vel ad emendum ſe præparare. tum quia idem dicendum eſſet ſi edictum prætoris dictatum fuiſſet per illa verba, Quod quiſque iuris ſtatuet, quod eſt futurum indicatiui: vel; Si quis aliquod ius ſtatuat, per verbum pręſentis ſubiunctiui, vel futuri optatiui, formati a pręſenti indicatiui: vel, Quod quiſque ius ſtatuit, per verbum præſentis temporis indicatiui.

3 Nota ſecundo, eum, qui facit inutiliter actum non videri facere illum. quod clarius probatur in dict. l. 1. §. & ideo. quatenus ex verſ. ſequenti, quem nõ trãſtulit huc Gratianus infert, eum qui ſtatuit non habens poteſtatem ſtatuendi, & eum qui inter eos dixit ius, inter quos iuriſdictionem non habuit, non incidere in edictum; quia inutiliter ſtatuit, nullamque ſententiam dixit. Ad idem eſt l. quoties. ff. qui ſatiſd. cogan. quæ habet, eum qui ſatiſdat inutiliter, non cenſeri ſatiſdare. unde glo. ſingularis in l. fi. ff. de varijs & extraor. cognit. dicit, iudicem, qui tulit ſententiam nullam non facere litem ſuã. Pro quibus facit illud tritum ſermone prouerbium a Perſio in metrum redactum.

Ex nihilo nihil in nihilum nil poſſe reuerti.

Et illud quod paria ſunt aliquid non eſſe factum vel non idonee. l. nulla eſt. ff. de auct. tutor. & l. quãuis. §. ſi conuenerit. vbi Bartol. notat. ff. ad S.C. Velle. & l. non putauit. §. non quæuis. ff. de bon. poſſ. cont. tab. & ꝙ nihil, & inualidum ęquiparantur. l. ſi aut nullum. & ibi Bald. C. de leg. heredib. & quod paria ſunt non comparere, vel minus legitime comparere cap. Nicolao. vbi hoc notat Bald. de appell. & quod paria ſunt nõ eſſe,

vel

vel eſſe inutile l. 1. §. quib. cum. ff. quod quis iur. & quod paria ſunt vxori, non habere maritũ, vel habere inutilem. gloſſ. in l. fi. C. ad l. Flau. de pla-
4 giar. & non habere prælatum, & habere inutilem, cap. inter corporalia. de tranſl. prælator. & non adire hereditatem, vel nulliter adire, ſeu via incompetẽti, l. 2. & ibi Saly. Fulgo. & alij hoc notant. C. de ſucceſſ. edic. l. fi. ff. de lib. & poſtu. & l. filius emancipatus. ff. de collat. dot. Et quod paria ſunt, vel quod nulla cauſa exprimatur, vel friuola; quia habetur pro nulla gloſſ. in l. 1. in gloſſ. mag. in verſ. hactenus circa princ. & ibi Bald. ad hoc notat. ff. de oper. noui nunt.

Aduertendum tamen primo, quod illa duo ſupra dicta de epiſcopo, & marito inutili non ſunt generatim intelligenda, vt quidam videtur intelligere, in quibus eſt quędam notatiuncula impreſſa ſuper præcitata gloſſ. l. plagiarij. C. ad l. Flau. de plag. quæ dixit, vxorem habentem maritũ inutilem dici viduam. quoniam hoc falſum & hęreticum eſt. cum matrimonium conſumatum nullatenus diſolui poſſit, niſi morte, quantalibet ſuperueniat malitia, furor, ægritudo, vel alia qualitas, quæ reddat alterum coniugum inutilem teſte Ambroſio in Hexameron. cap. 7. lib. 5. relato à Gratiano in cap. horrendus. 32. quęſt. 5. & cap. quoniam. de coniu. leproſ. iuxta illud Matthęi 19. *Quos Deus coniunxit, homo non ſeparet.* relatũ in cap. quos Deus. 33. quæſt. 2. & in cap. inter corporalia. de tranſl. pręlator. Neque eccleſia cathedralis cenſetur viduata, eo quod epiſcopus ægrotet, vel fiat inutilis: adeo quod ſine ſua culpa priuari non poteſt, neque donec priuetur ob culpã alius poteſt ſibi ſubſtitui: licet ex iuſta cauſſa coadiutor ei dari poſſit, cap. cum percuſſio. 7. quęſt. 1. & cap. 1. de cle. ægrotan. lib. 6. Et ita ſic reſtringẽda ſunt pręfata elogia, vt non ſignificent parificari omnino prælatum vel maritum inutilẽ, & non habere, ſed tantũ quoad illa quoad quæ ille ab ſuam culpam, vel ob aliam cauſam eſt inutilis.

5 Aduertendum ſecundo, quod etiam id, quod probat hoc cap. cum ſuis concordantibus, quod paria ſunt, facere actum, & facere inutiliter illum, eſt intelligendum quoad hoc, vt non mereatur pœnam, vel præmium, quam, vel quod mereretur faciendo illum validè; non autem quoad alia; nam ſi propter actum inutiliter geſtum fierent ab aliquo aliquot impẽſę, vel alicui aliqua damna euenirent, poſſet ipſe cogi in foro exteriori, & in foro cõſcientiæ teneretur ſoluere impenſas, & reſarciri damna, quę ex illa inutili actione ſequeretur. arg. cap. fi. de iniur. & l. qui occidit. ff. ad l. Aqu. Quam declarationem ſentiunt quidem, licet non ita clare, Alex. & Dec. in d. l. 1. §. 1. ff. quod quiſqu. iur.

6 Nota tertio, quod verba cum effectu ſunt intelligenda, quod profundius, quam alij cum gloſſ. declarabitur.

In gloſſas.

SVMMARIVM.

7 *Tituli qui, & ad quid pro legibus ſub eis poſitis allegentur.*

Rubricæ

7 *Rubricæ Decreti non ſunt Gratiani, ſed Cotæ Paleæ.*
8 *Lex æqua,* Necis artificem arte perire ſua.
8 *Legis auctor legis ſuæ vi directoriæ ſubeſt.*
9 *Ius nouum impetratum contra alium ſeruandum contra impetrantem.*
9 *Doctor qui conſulens debet ſuo conſilio vti contra ſe.*
10 *Legis extenſio, & limitatio quædam noua legis latio eſt.*
11 *Verba eſſe intelligenda cum effectu ſignificat eſſe faciendum totum, & ſolum id, quod proprie verba ſignificant. Niſi aliud de mente proferentis conſtet: & quod fiat vt conuenit in finem proferentis. nu. 12.*

7 NOTA primo ex gloſſ. rubricas ſiue titt. poſſe allegari pro iuribus ſub illis conſtitutis. de quo latiſſime tractat Iaſ. in rub. de action. nu. 9. concludens tandem rubb. & titt. habentes orationem perfectam perinde allegari poſſe ad cauſarum deciſiones, ac leges & capp. ſub illis ſita; qualis eſt, de qua loquitur glo. hæc ſcilicet, *Quod quiſque iuris in alterũ ſtatuit, vt ipſe eodem iure vtatur.* qualis illa, *Ne fideiuſſores, vel mandatores dotium dentur.* qualis illa, *Ne ſanctum baptiſma iteretur.* qualis illa, *Vt beneficia eccleſiaſtica ſine diminutione conferantur.* quales plereque aliæ, quas vbi ſupra citat Iaſ. Quod tamen non procedit in rubb. Decreti ſiue ſummarijs; quia non ſunt facta ab habente poteſtatem legis condendæ: immo neque à Gratiano; ſed à quodam diſcipulo ſuo cognomine Cota Palea, vt annotat Ioan. Imol. in rub. de verbor. oblig. col. 2. Poſſunt etiam aliæ rubb. nõ habentes orationem perfectam allegari ad aliquos alios effectus; puta q̀ eſt dignius id, de quo in anteriori rub. tractatur, vel ad eliciendum verũ & germanum intellectum legis, de qua diſputatur: quia in dubio ille eſt verior, qui plus congruit titulo; & ad alios effectus; quos refert Iaſ. vbi ſupra nu. 12. Quamuis defendi poſſet nullam rubricam, etiam habentem orationem perfectã, poſſe allegari pro efficaci lege, ea ratione, quod actus agentiũ non operantur vltra fines eorum. l. in agris. ff. de adqui. rer. dom. cap. fin. de præb. & intentio ponendi rubb. ſiue titt. nõ fuit decidere quęſtiones per ipſos: ſed mõſtrare de quibus rebus tractetur in legib. & capp. ſub illis poſitis. parum tamen refert, vtrum horum teneatur.

8 Nota ſecundo illud pulchrum Ouid.

Neque enim lex iuſtior vlla eſt,
Quam necis artifices arte perire ſua.

Cui concordat præfata rub. in princ. & l. 1. in princ. quæ id ipſum continet, & illud Catonis ſupra relatum, *Patere legem quam ipſe tuleris.* quod olim ibi diximus eſſe legem naturalem, ſicut illud, *Non facies alteri, quod tibi non vis fieri.* cap. 1. diſt. 1. & colligitur ex illo dicto domini noſtri Ieſu Chriſti Matth. 7. *Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, ita & vos facite illis.* Qua ratione etiam legiſlatorem ſuæ legi ſubijci quoad vim directiuam, definit S. Thom. 1. 2. quæſt. 96. art. 5. & ibi fuſe Caiet.

9 Nota tertio, ex gloſ. quòd præfatum dictum, *Quod quiſque iuris in al-*

terum ſtatuit,& cet. non ſolum habet locū in iudice cōſtituente ius nouū, vel iniquum;ſed etiam in impetrante illud.quod colligitur ex ea , quatenus allegat cap. 1. de mut.petition.quod probat,eum,qui impetrat iudicem delegatum contra alium teneri reſpondere illi coram eodem , ſi mutua petitione illum reconuenire velit. & melius probat cap. 2. quatenus habet,actorem,qui impetrat reſcriptum appellatione remota, teneri reſpondere reo eum reconuenienti , etiam appellatione remota . Et confirmatur ex eo,quod l. prædicta prima.ff. quod qui. iur. non ſolum habet locum in iudice,qui conſtituit ius iniquum ; ſed etiam in eo , qui facit illud dici; & ita in adſeſſore,& etiam in collitigante,vt annotauit ibid. glo. in verb. ſi quis. & conſequenter in impetrante illud ius nouum à Principe,quod per plura confirmat Iaſ. in dict,l. 1.nu.7. & 8. non tamen videtur verum id quod Angelus & Alexander dixerunt ibidem , quod doctor conſulens aliquid , tenetur ſeruare idem contra ſe . Tum quia conſultus, qui vno modo conſulit,reperta poſtea veritate, poteſt conſulere contrarium ſecundum Bald. recep.in cap.ne initaris. de conſt. Tum quia nullo iure probatur illud:& à ius dicente & faciente ius dicere non arguitur efficaciter ad conſulentem parti conſilium quærenti, niſi conſuleret iudici vt adſeſſor,vel aliàs doloſe per ſuum conſilium moueret iudicem ad conſtituendum tale ius; quia tunc poſſet dici auctor conſtituendi tale ius : & ita comprehenderetur ſub verbis legis complectentis facientem ius dicere, quo caſu poſſet illorum opinio procedere.

10 Nota ex gloſſ. vlti. id,quod in notab. 3. nu. 6.collegimus, ſcilicet verba cum effectu eſſe intelligenda.pro quo gloſſ.allegat cap. ſi quis ſuadente. 17.queſt.4.quatenus adiunctis illis, quæ adducit gloſſ. in cap. ſi quis pulſatus.ſupra ead.probat,verba illius canonis; *Violentas manus iniecerit*, intelligenda eſſe de iniijciente cum effectu , hoc eſt percuriente . quod multis alijs confirmant Iaſo. & Dec. in di. §. hæc autem verba. Sed quia nullius vnquam doctrina hac in re nobis ſatisfecit, quamuis multi ſæpe id tetigerint,ideo referam primum quę adducunt Iaſ. & Dec. & deinde aperiam , quid me in hac re ſemper anxit. Allegant ergo ſecundo vltra gloſſ. prædictam penult. §. docere. ff. ne quis eum qui in ius voc. eſt vi exim.quæ determinat,eum qui conatus fuit in ius vocatum vi eximere, ne ad iudicem veniret, ſi nihilominus venit non incidere in pœnam illius edicti.Tertio,quod qui vitioſe, vel nulliter ſatiſdat non videtur ſatiſdare l. quoties.ff.qui ſatiſd. cogan.Quarto,quod nixus ad copulam non habetur pro copula,cap. fin.de ſpon. Quinto , quod verba Conc. Lateranen. poſita in cap.relatum.de cler. non reſiden. *Qui per ſe valeant curam exercere.* non verificantur in non exercente, licet id facere valeat . quia vt ibi exprimitur verba cum effectu ſunt intelligenda. Sexto,quod ea,quę promittuntur,opere debent compleri,cap.qualiter.de pact. Septimo , quod non cenſetur capere,qui capit,vt ſtatim reſtituat, l. aliud eſt capere. ff. de verb.ſigni. & l.ſi cui pluſquam per legem Falcidiam. ff. de prætor. ſtipul.

Octauo, quod promittens quidquid eum, qui furatus eſt ſeruum oporteret facere dare, non ſatisfaceret verbaliter offerendo ſeruum abſentem, l. qui decem. §. idem reſpondet. ff. de ſolu. Nono, quod vbi opus eſt factis, non ſufficiunt verba, vt probat hoc cap. ibi, *Verbotenus*. & textus adiuncta glo. recepta in cap. 1. de eo, qui mitt. in poſſ. cauſ. rei ſeruan. quę habet; nõ ſufficere uoluntatem dandi cautionem, niſi facto data fuerit ad tollendã miſſionem in poſſeſſionem cauſſa rei ſeruandę. Decimo, quod promittẽs inuenire latronem non ſatisfacit, niſi cęperit, & iudici exhibuerit. l. ſi Barſatoram. C. de fideiuſſ. Vndecimo, quod pręmium propoſitum capienti bannitum non debetur, niſi captum ducat ad iudicem, ſecundum Barth. communiter receptum in d. §. hæc autem uerba. Duodecimo, quod idem Bar. in l. 1. in princ. ff. de adq. poſſ. ait, quod ſtante ſtatuto, ut inuentus cũ armis puniatur certa pœna, non punitur, ſi non fuerit captus.

Hęc ſunt, quę faciunt pro glo. noſtra, & not. 3. quod autem circa hęc me ſemper anxit, eſt hoc dilemma, ſiue ſyllogiſmus triplici cornu cornutus, quod aut textus, gloſſæ, & doctores, qui habent, uerba legis cum effectu eſſe intelligenda, intendunt loqui de effectu, quem uerba illius ſignificant: aut intendunt loqui de alio effectu ſubaudito vel improprio, quem uerba non proprie ſignificant, ſed improprie, ſumendo uerba figurate per translationem, Metaphoram, Metonymiam, Synecdochen, vel aliam figuram: aut quod conatus ad aliquid faciendum non habetur pro facto, quod gloſſ. noſtra ſatis ſentit. Si primum inutiliter videntur loqui, & vt aiunt aerem verberare, & litus arare. quis enim dubitat, omnem diſpoſitionem, & orationem intelligendam eſſe de effectu, quem verba proprie ſignificant? Si autem ſecundum, non videtur eſſe verum. tum quia lex, & diſpoſitio intelligenda eſt ſecundum propriam verborum ſignificatio-
11 nem. l. non aliter. ff. de leg. 3. tum quia omnis extenſio, limitatio, & vt ita dicam, impropriatio videtur quædam legis & diſpoſitionis mutatio; quæ non poteſt fieri, niſi per ipſum legislatorem, cuius eſt interpretari ſuam legem. l. 1. & vlt. C. de legib. & cap. cum veniſſent. de iudi. cum eis adnotatis. tum quia nullum fere ſuperius adductorum probat aliud, quam quod verba ſunt intelligenda cum effectu, quem proprie ipſa ſignificant: nam primum, ſcilicet cap. ſi quis ſuadente. 17. q. 4. adiunct. glo. in cap. ſi quis pulſatus. de effectu, quem verba proprie ſignificant, intelligũtur; de iniectione nempe, & percuſſione reali, quam illa verba; *manus iniecerit*, proprie ſignificant. Et ſecundum, prædicta nempe lex penult. §. docere. qui habet, conantem eximere, & non eximentem non dici eximere, de effectu per verba legis proprie ſignificato intelligitur. Tertium, ſcilicet lex quoties. ff. qui ſatiſd. cogan. etiam loquitur de effectu, quem verba proprie ſignificãt; quia non videtur ſatiſdare ad mentem ſaltem iubentis, niſi legiume & vtiliter id faciat. Quartum, nempe cap. relatum. de cler. non reſiden. non recte inducitur ad hoc, nam non probat id, ad quod inducitur; ſcilicet non eſſe conferendum beneficium uolenti

ſeruire illi, ſed quod oportet ut de facto ſeruiat: quia imo, ſi ſatis perpendatur, probat iuſte poſſe quidem conferri illi: ſed quod ipſe non ſatisfacit per ſolam voluntatem, ſiue potentiam, niſi de facto ſeruiat. Quintũ, ſcilicet cap. finale de ſpon. intelligitur de conatu ad copulam, qui eſt effectus, quem verba illius ſignificant. Sextum vero, nempe cap. qualiter. nihil etiam probat. tum quia ſolum probat, promiſſionem eſſe opere complendam. tum quia illa operi completio eſt effectus, quem verba promiſſionis proprie ſignificant. Septimum, præallegata nempe l. aliud eſt. nihil aliud probat, quàm verbum capio proprie communiter ſignificare ſolam illam acceptionem, qua quis capit ſine obligatione reſtituendi, & ita de effectu proprio per uerba ſignificato loquitur. Octauum, ſcilicet prædicta l. qui decem. ſolum probat, quod promittens dare facere, quod fur ſerui tenetur, non ſatisfacit offerendo ſeruum abſentem, quem fur tenebatur offerre præſentem. Nonum, ſcilicet quod non ſufficiunt uerba, vbi opus eſt facto: vel quod non ſatisfacit quis volendo, ſi tenetur facere, nihil probat, aut intelligendum eſt de effectu, quem verba proprie ſignificant. Tria uero illa poſteriora de promittente inuenire latronem, capere bannitum, & inuenire aliquem cum armis faciunt quidem ad propoſitum, quia loquuntur de effectu alio ab illo, quem proprie uerba ſignificant: quandoquidem inuenire latronem, capere bannitum, & inuenire aliquẽ cum armis non ſignificat proprie retinere, & iudici præſentare: neque inuenire ſignificat proprie capere inuentum; niſi ex mente aut intentione ſtatuentium illud colligatur. Et conſequenter per nullum præfatorum iurium probatur, uerba eſſe intelligenda cum alio effectu ab illo, quem proprie ſignificant: niſi cum expreſſe conſtat, uel tacite per coniecturas præſumitur, id voluiſſe legiſlatorem, aut ſtatuentes, vel promittentes. Si autem tertio præfati text. gloſſ. & doct. intendunt docere, conatum non haberi pro effectu, nõ ſatis apte videntur loqui: nam id diuerſum tractatum requirit, & iam habitus eſt in cap. ſi quis non dicam. ſupra ead.

12 Reſoluendo igitur, & euoluendo hoc inuolucrum, dicendum eſt, ꝙ ſenſus præfati elogij, *Verba cum effectu ſunt intelligenda.* eſt quod fiat totum, & ſolum id, quod verba proprie ſignificant; nempe uelle tantum, ſi ſolam uoluntatem requirunt: conari autem, & incipere, ſi ſolum conatum & principium deſiderant: perficere uero, ſi requirunt operis perfectionem; niſi aliud aliunde de mente diſponentis appareat, uel conſtare, aut præſumi ualeat: & quod eſt uolendum, conandum, incipiendum, uel perficiendum fiat, ut conuenit ad finem, quem proferens illa intendit. quod ultimum ſenſit iuriſconſultus in di. §. hæc autem uerba. ſignificando, quod non ſufficit pręſtare quouis modo effectum uerborum, ſed iuridice ac ualide. Ita quod ſi uerba requirunt ſatiſdationem, detur illa legitime & utiliter. l. quoties. ff. qui ſatiſd. cogan. quia, ut gloſſ. illius ait non refert, an non fiat, uel minus bene fiat per iura, quę ipſa citat, & cap. Nicolao. de appell. quod probat, paria eſſe non comparere, uel minus

legitime

legitime comparere, vt adnotat. Bald.& cap. inter corporalia. de tranſla. prælator. quod parificat, non habere prælatum, vel habere inutilẽ, & alia multa, quæ adducit Iaſ. in d. l. quoties. & in terminis noſtris eſt tex. in d. §. hæc autem verba. qui habet, iudicem, qui nulliter, ſiue inualide ius iniquum ſtatuit, quia ſententiam ipſo iure nullam tulit, nõ cenſeri ſtatuere: quia faciens actum inualidum non videtur illum feciſſe, vt adnotauit Iaſ. notab. 5. confirmans illud multis, in quibus eſt gloſſ. 1. ſolennis in fi. ff. de var. & extraor. cog. quæ habet, iudicem, qui male iudicat ferendo ſententiam nullam, non facere litem ſuam.

Cap. Pœnæ. eſt lex interpretatione. ff. de pœnis.

Hermogenianus libro primo Epiſtolar.

P*Oenæ (ſicut in ff. titulo de pœnis legitur) legum interpretatione molliendæ ſunt potius quam exaſperandæ.*

SVMMARIVM.

1 *Legis pœnalis reſtringendæ triplex ratio.*
Lex pœnalis quæ & cur dicitur exorbitans a iure communi.
2 *Lex pœnalis non extenditur ad aliũ caſum. fallit vno & viginti modis. n. 4.*
2 *Lex diſponens contra ius commune, vt pœnalis reſtringitur.*
3 *Argumentum a ſimili non valet de l. pœnali.*
4 *Lex pœnalis, & odioſa includit omnia, quæ verba eius proprie ſignificant.*
4 *Inteſtabilis eſt qui, & cui non teſtatur.*
5 *Lex pœnalis extenditur per eandem vel parem rationem vno & viginti modis.*
5 *Primo ad correlatiua.*
6 *Secundo ad æquiparata.*
7 *Tertio ad late ſignificata.*
8 *Quarto fauora animæ.*
9 *Quinto fauore eccleſiæ.*
10 *Sexto ratione expreſſa.*
11 *Septimo ad gradata.*
12 *Octauo de vno ad alterum præambulum.*
13 *Nono ad commenſurata.*
14 *Decimo ad parificata.*
15 *vndecimo ad reiterationem.*
16 *Duodecimo ne fruſtetur.*
17 *Decimo tertiò de numero ad numerum.*
18 *Decimo quarto ad iuxta modum loquendi vulgarem contenta.*
19 *Decimo quinto ad contenta in l. interpretata.*
20 *Decimo ſexto ad ſubrogatum.*

21 *Decimoſeptimo cum exprimitur exempli cauſa.*
21 *Decimooctauo ne fiat vana.*
21 *Decimonono ad vitandum abſurdum.*
21 *Vigeſimo cum ſeipſam extendit ad ſimilia.*
21 *Vigeſimo primo, ſi non eſt vere pœnalis.*
22 *Lex pœnalis humana non punit ſolam voluntatem, nec attentationẽ ad delinquendũ pœna temporali ordinaria: ſed extraordinaria ſic; ſecus de diuina.*
23 *Leges punientes conatum pro facto abrogatæ ſunt hodie.*

1 OMiſſis breuitatis cauſſa diuiſione Cardinalis & intentione, qua Gratianus poſuit hoc cap. ſiue §. quæ ſunt paruæ vtilitatis, nota primo id, ad quod paſſim ab vtriuſque iuris interpretibus citatur; nempe legem pœnalem non excedere proprium caſum, id eſt non eſſe extendendam ad caſum non expreſſum ſub eius verborum ſignificatione. Cuius vna ratio poteſt ſumi ex illo cap. *Odia reſtringi fauores conuenit ampliari.* de reg. iur. lib. 6. quia pœnæ odioſæ videntur. Secunda ratio poteſt deſumi ex cap. *Quę a iure communi exorbitant, ſunt reſtringenda.* eod tit. & lib. quoniam licet leges quæ generaliter puniunt delicta non exorbitent à iure communi, quod habet delicta eſſe punienda. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aqu. cap. vt famæ. de ſent. excom. quæ tamen imponunt ſpeciales pœnas, quas ius naturale non ponit, poſſunt dici exorbitantes à iure naturali, quod eſt omnibus commune cap. ius naturale. 1. diſt. Tertia ratio poteſt deſumi ex cap. *In pœnis benignior interpretatio facienda eſt.* eod. tit. lib. 6. & videtur benignius aliquem debere puniri, quam ſic debere puniri: ſicut benignius eſt iubere, vt detur, quam vt intra certum diem propinquum detur. l. Celſus. ff. de receptis arbitris. quia mitius agitur cum lege, quam cum homine, vt annotat ibidem gloſ. Et condemnatus ob vim illatam in dubio intelligitur damnatus ob priuatam, quæ non infamat, & non ob publicam, quæ infamat. l. ſi præſes. ff. de pœn. Faciũt & alia multa, quæ gloſſæ illius l. & dicti cap. in pœnis. & alibi ſæpe citant.

2 Ex quibus ſequitur, quod hæc reg. debet ampliari primo, vt etiam procedat cũ eadem omnino ratio militat in alio caſu, quæ militat in expreſſo in lege pœnali, quod probat cap. conſtitutionẽ. de regular. lib. 6. quatenus extendit cap. non ſolũ pręcedens diſponens de fratribus Prædicatoribus & Minoribus ad fratres Auguſtinianos & Carmelitas, in quib⁹ erat eadẽ omnino ratio, quæ in fratribus Prædicatoribus & Minoribus, vt in ipſomet cap. conſtitutionẽ. exprimitur. & hoc tenet Ioan. Imolen. in d. cap. 1. de tem. ordinan. lib. 6. quẽ Domin. & Franc. ibidem referunt & ſequũtur.

3 Secundo ſequitur, ampliandam eſſe hanc regulam etiam ad legem diſponentem aliquid aduerſus ius commune; quia non extenditur ad aliũ caſum, etiam ex ſola identitate rationis, per l. præcipimus. vbi hoc notat Bart. C. de appell. & per l. ſi vero. §. de viro. ff. ſolu. matrimo. vbi etiam idem tenet Bart. communiter recept.

Tertio

Tertio infertur,regulam eſſe tenendã per rationes prædictas, licet hoc cap.non probaret efficaciter eam per illa verba, *Pœna non debent excedere proprium caſum*.eo quod ſint verba Gratiani,vt Archid.Card.& Bellame. dicunt,quem conſtat non habuiſſe poteſtatem legis condendæ.

Quarto infertur, argumentum à ſimili(quod regulariter eſt validum l. non poſſunt.ff.de legib.cap.dudum.2.de elect. l. illud.ff. ad l. Aqu. cum ſimilibus) non valere in l.pœnali.

Quinto ſequitur,non eſſe veram illam glo.cap.1. de temporibus ordinando.lib.6. in verbo Italiæ,quæ habet id,ꝙ Archid.antea dixit hic, non relatus ab ea,quod lex pœnalis extenditur de vno caſu ad alium, in quo eſt omnino eadem ratio;licet Card.& Bellame.ſequantur hic Archid.

4 Sexto ſequitur,quod non obſtantibus ijs verum eſt, quod omnis lex, etiã odioſa,& pœnalis extendenda eſt ad omnia, quæ verba illius ex propria ſignificatione comprehendũt,quæ eſt celebris doctrina Franc. Aret. in l. cum lege. ff. de teſt.quæ adiuncta gloſ. probat,eum, qui aliqua lege fit inteſtabilis,non ſolũ fieri inhabilẽ ad teſtimoniũ ferendum alicui, ſed etiam ad hoc, vt ei non feratur in teſtamento; cum tamen benigne poſſet intelligi ſtrictius, vt tantum fieret inhabilis ad teſtimoniũ ferendũ alteri. Quã doctrinã cõmendat Dec.in cap.quia intantum.de pręb.& l. factum. §.in pœnalib.ff.de reg.iuris.& alibi ſæpe.& Alciat.in rub. de verbor. ſignif.nu.2.Cuius ratio eſt,quod extendere legẽ ad omnia illa,quę proprie verba eius ſignificãt, nõ eſt extendere illã ad caſum non cõprehenſum in illa. quia omnia ſignificata proprie per verba illius,cẽſentur cõtẽta in ea.

Hoc autem notabile limitant Domic. & Francus, licet præfata non adferant in d.cap. 1.de temp. ord.in gloſ. verb. Italiæ. Dominicus quidem ſexdecim modis, & Francus vno & viginti, quorum multis verbis
5 parum neceſſarijs omiſſis, dicendum quod primo limitatur in correlatiuis,quia de vno correlatiuo ad aliud extenditur in cap. 2.& ibi gloſ. de locat.& in l. fin.C.de indicta viduitate tollenda. & ibi Bar. & Bal.

6 Secundo,quando caſus ſunt æquiparati iure antiquo: quia tunc noua conſtitutio,etiam pœnalis,loquens in vno extenditur ad reliquum in eo, in quo ſunt ęquiparati,ſecundum gloſſ. & Bar. in l. quod vero. ff. de legibus. & l. ſi quis ſeruo. C.de furt.

7 Tertio,quando caſus ille alius comprehenditur ſub lata ſignificatione verborum legis pœnalis.l.illud.ff. ad l. Aqu. nam ſtatutum quod excluderet filiam à ſucceſſione, excluderet etiam neptem; quia eſt eadem vel maior ratio in ea,& ſaltẽ large poteſt dici filia.l. liberorum. ff. de verbor. ſignif.& per Bald. in l.maximum vitium.C.de liber.prę.

8 Quarto fauore animę, Bart. in auth.ſacramenta puberum.C.ſi aduer. vend.facit glo.in l.omnes.C de ferijs.verb.apoſtolicę,niſi conſtitutio eſſet pœnalis,& correctoria;quia tunc etiam fauore animę,non fieret extẽſio,vt videtur velle gloſſ.in clem.vt ij qui.de ętat.& qual.ver.eiſdem.

9 Quinto,cum conſtitutio pœnalis continet fauorem eccleſiarum, vt in

cap. ſciant cũcti. de elect. lib. 6.

10 Sexto, cum in ipſa conſtitutione exprimitur ratio expreſſa; quia tunc fiet extentio ad omnia ſub ipſa ratione comprehenſa, ſecundum gloſ. in clem. 1. de elect. verb. eligantur.

11 Septimo, cum duo habent ſe gradatim; puta ſi eſt determinatum certũ tempus ordini ſubdiaconatus, & certum tempus ordini diaconatus: nam facta mutatione in vno ex prædictis gradibus, videtur facta in alio, ita gl. ſingul. in clem. generalem. de ætat. & qual.

12 Octauo, cum habent ſe, vt præambula ad vnum finem, vt electio, poſtulatio, præſentatio, & collatio, quę tendunt ad finem prouidendi eccleſiæ vacanti: nam tunc ex identitate rationis diſpoſitũ in vno, cenſetur diſpoſitum in altero gloſ. fin. in cap. 1. de poſtula. præl. & in d. cap. quam ſit. & d. cap. ſciant cuncti. & per Pan. in clem. 1. de elect.

13 Nono, cum duo ſic ſe habent ad inuicem, vt vnum commenſuretur inſtar alterius, vt eſt publica honeſtas, vel affinitas, quæ commenſurantur inſtar graduum conſanguinitatis: nam correctis gradibus conſanguinitatis, corriguntur etiam affinitatis, licet de illis non fiat mentio, ſecundum gloſ. in cap. non debet. de conſan. & affin.

14 Decimo, cum aliqui caſus reperiuntur à iure parificati, vt eſt electio, poſtulatio, prouiſio, & præſentatio. quia tunc ſtatutum in vno extenditur ad reliquum, ſecundũ gloſ. in cap. ſi poſtquam. in verb. prouiſio. de elect. lib. 6. & in clem. 1. verb. ſacerdotium. de offic. vic. ſed hæc limitatio comprehenditur in ſupradicta ſecunda.

15 Vndecimo, cum cõſtitutio diſponit ſuper certo caſu: nam ſi poſtea idẽ caſus reiteretur pluries, & ſubſit eadem ratio, fit extenſio per gloſ. in cap. ſi electio. de ele. lib. 6. verbo aliam, quamuis hęc limitatio, ſi ſatis perpendatur, non eſt apta.

16 Duodecimo, cum fit extentio ad caſum, ſine quo conſtitutio nullum ſortiretur iuris effectum arg. l. 2. ff. de iuriſdictio. omni iudic. & cap. prętereà. de offic. deleg.

17 Decimotertio, quãdo cõſtitutio loquitur in certo caſu in ſingulari: vt ſi quis produxerit falſum teſtem: nã tunc extenditur ad producentẽ plures. l. ſi quis id ꝙ. ff. de iuriſdictio. omni. iudic. & cap. ſi cõpromiſſarius. de ele. lib. 6. adiunctis gloſſ. 2. & ibi notatis per Dominic. & Francum.

18 Decimoquarto, quando caſus ad quem extenditur, cõprehenditur ſub expreſſo, ſecundum communem vſum loquendi, licet non ex propria ſignificatione verborum. l. librorum. §. ꝙ tamen Caſſius. ff. de leg. 3. & ibi per Bar. & in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iur. & not. in d. cap. ſi poſtquã.

19 Decimoquinto, cum noua conſtitutio fit ad interpretandum antiquã: nam extenditur etiam ad alium caſum in illa antiqua contentum ſecundum gloſſ. in cap. qui contra certam. de elect. lib. 6. & clem. ſtatutum. verb. conſuetudinem. de elect. vbi pulchre Card.

20 Decimoſexto, cum fit extenſio ad ſubrogatum loco illius, de quo ipſa conſtitu-

conſtitutio; & ita conſtitutio loquens de vicario epiſcopi locum habet in vicario capituli, vacante ſede, quãdo ſubeſſet eadem ratio ſecundum glo. clem. 2. verb. epiſcopi. de reſcrip.

21 Decimoſeptimo, quando caſus eſt expreſſus gratia exempli: nam tunc non reſtringitur diſpoſitio, vt notatur in cap. ſi Papa. de priuil. lib. 6. ſecus ſi alia ratione, quam exempli exprimatur, quo caſu procedit gloſſ. verb. clericorum in d. cap. 1. de tempor. ord. lib. 6.

Decimooctauo, cum (niſi fieret extenſio) conſtitutio redderetur vana cap. 2. adiunct. gloſſ. in verb. facta. de vſuris. lib. 6. cap. ſi ciuitas. de ſent. excom. eod. lib. Sed hæc extenſio videtur eadem, quæ duodecima.

Decimonono, cum (ſi non fieret extenſio) reſultaret abſurdum, vt l. ſcire. §. oportet. ff. de excuſ. tutor. & not. in d. cap. ſi poſtquam. & in cle. fin. de reſcrip.

Vigeſimo, cum in eadem conſtitutione eſt appoſita clauſula, extendens ad ſimilia, vt voluit Bald. in l. 3. C. de legibus.

Vigeſimoprimo, quando conſtitutio non eſt mere pœnalis: ſed ſolum reſpectu impenſarum, vel nullitatis proceſſus, quia illæ non videntur eſſe veræ pœnæ, quamuis de hoc dubitari poſſit.

22 Nota ſecundo, quod nulla pœna per legem humanam pro aliquo delicto impoſita, debet caſtigari quis propter ſolam voluntatem, etiam actu exteriori, vel aliquo conatu, vel præparatione monſtratam, & probatam, niſi in caſibus in iure expreſſis. quod notabiliter dicit hic Gratianus. pro quo eſt tex. optimus in cap. cum in cunctis. §. fin. de electione adiuncto cap. perpetuo. eod. tit. lib. 6. quæ coniuncta probant, pœnam impoſitam male eligenti indignum prælatum non eſſe imponendam ei, qui ſuffragium, vel votum ſuum dedit indigno, ſi non conſequatur electio; quæ debet conſequi publicationem ſuffragiorum, ſeu votorum, cap. publicatio. de elect. Cuius optima ratio, quam à nemine redditam video, eſt, quod lex pœnalis non eſt extendenda de vno caſu ad alium regulariter, vt ſupra in 1. not. late traditum eſt; at facere delictum eſt aliud, quam velle facere, vel attentare, vel incipere illud, vel ſe ad id præparare: ergo pœna impoſita facienti delictum, non eſt imponenda volenti, attentanti, vel incipienti facere illud. Quod notabile limitãdum eſt procedere in foro exteriori, quoad pœnam ordinariam pro delicto à lege humana impoſitam: non autem quoad forum conſcientiæ, & pœnam æternam; quia eam incurrit, vt habet præfatum cap. perpetuo. de elect. lib. 6. Non item procedit in foro exteriori, quoad pœnam extraordinariam; quia debet puniri voluntas illa per actum exteriorem attentationis, vel conatus patefacta plus vel minus, prout magnitudo, vel paruitas culpę id exegerit l. 1. ff. de var. & extraord. cogn. & tradimus ſupra in cap. ſi quis non dicam. à num. 12. declarando fall. fine limit. 8. Felin. quam ponit in tract. quando conatus: nam licet per ea, quæ diximus ibi à nu. 3. regulariter conatus vel attentatio ad delinquendum non debeat puniri pœna ordinaria impoſita

per

per l. humanam facienti delictum: debent tamen puniri pœna ordinaria impoſita illud facienti in caſibus a iure expreſſis, & in alijs. extraordinaria
23 iudicis arbitrio imponẽda. Limitandum eſt etiam hoc dictum Gratiani, quod habet, voluntatẽ ſolam delinquẽdi patefactã per aliquem exteriorẽ actũ debere puniri pœna ordinaria delicti in caſibus à iure expreſſis, hodie non habere locum; quia ſecundum Speculat. quẽ citant omnes in tit. de accuſat. §. 1. videtur derogatum eſſe per conſuetudinem generalem, cuius determinationem commendant plurimi, quos refert Felin. in d. tract. quando conatus. & Iaſ. in l. 1. §. hæc autem verba. ff. quod quiſq. iur. & alij alibi ſæpe.

Cap. aut facta. Eſt lex aut facta. ff. de pœnis.

Claudius Saturni. libro ſingul. de Pœnis paganorum.

AVt facta puniuntur, vt furta, cædeſque: aut dicta, vt conuincia, & infidæ aduocationes: aut ſcripta, vt falſa, & famoſi libelli: aut cõſilia, vt coniurationes, & latronum conſcientia: quoſque alios ſuadendo iuuiſſe ſceleris eſt inſtar. Sed hæc quattuor genera conſideranda ſunt ſeptem modis, cauſa, perſona, loco, tempore, qualitate, quantitate, euentu. et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Crimen quaduplex, factum, dictum. ſcriptum, & conſultum.*
2 *Diuiſionis vt bonæ membra ſunt ſibi ipſis oppoſita.*
3 *Peccatum triplex, cordis, oris, & operis.*
3 *Maleficium. genus eſt ad omne peccatum, & delictum.*
4 *Circunſtantię quot remiſſiue, vtrique foro neceſſaria, potiſſima finis.*
5 *Miles quis dicatur emanſor, & quis fugitiuus.*
5 *Effractor eſt, qui frangit aliqua vt euadat, vel rapiat.*
5 *Graſſaturas graſſatio, graſſor, & graſſatores quid.*
5 *Expilatio ſubtractio rei hæreditatis iacentis.*
6 *Abigeus a fure vt differt.*

1 NOTA primo in hoc cap. elegantiſſimo, perpetuaque memoria digno, quaduplicia eſſe crimina, quæ puniuntur, facta nempe, dicta, ſcripta, & conſilia.

2 Contra quã tamen diuiſionem, licet nemo id aduertat, neruoſe poſſet opponi primo, quod membra bonæ diuiſionis debent eſſe oppoſita ſecundum Ariſtotelicam doctrinam ab omnibus receptam, cuiuſmodi non ſũt membra huius diuiſionis: nam omnia includuntur ſub primo membro: omnia quippe punibilia poſſunt vere dicę facta, ſicut omnes ſtipulationes

nes,quæ non conſiſtunt in dando,conſiſtunt in faciendo;& conſequenter ſtipulans ab alio dictum,ſcriptum,vel conſilium,dicitur ſtipulari factum l.2.de verb.oblig.Quinimo non facere eſt quodda facere,vt colligitur ex l.ſtipulatio iſta.ff.eod.& eſt tex.in l.qui nõ facit.ff.de reg.iur.iunct. gloſſ. quæ allegat in hoc §.ſi uxor.inſtit.de nupt. & potuit allegare l. ſi mora. vbi gloſſa id adnotauit.ff.ſol. mat.Secundo, quod pleraque omnia conſilia exceptis perpaucis,quæ dantur nutibus ſolent dari verbis,vel ſcriptis. Tertio,quod omnia peccata,& crimina diuidūtur in peccata cordis, oris & operis,vt poſt Thom.1.2.quęſt. 162.art.4.ad.4.& in 4.di.16.q.1.ar.1.& diſt.38.q.2.art.1.tradimus nos in Man.cõfeſſ.pręlud.9.nu.2.Quarto,quod omnia delicta vocantur maleficia.l.ex maleficijs.ff. de action.& oblig.& §.1.Inſt.de oblig.quæ ex delict. naſcun. & §. ex maleficijs.inſti. de actionib.Ad quæ omnia reſponderi poteſt, iu riſconſultum in prędicta l.aut facta.quam Gratianus huc trãſtulit,non intendiſſe tradere diuiſionem abſolutam & exactam : ſed quandam planam doctrinam cognoſcendi varietatem criminum,quæ puniuntur:& facta dici, quę opere ipſo ſine verbis,& ſcriptis fiunt:& conſilia, quę ſine verbis ſcriptis,& opere conſummato ſaltem à conſulente fiunt.

Nota ſecundo, contextum huius cap. in noua impreſſione Lugdunẽſi apud Hugonem a Porta,correctiorem eſſe,quam olim erat. Siquidem olim erat verbum innuiſſe,pro quo nunc eſt iuuiſſe, quo modo legẽdum omnino eſſe cenſet Budęus in d. l. aut facta.addens textum contextumque aptiorẽ fore,ſi pro illis verbis *Quoſque alios ſuadendo innuiſſe ſceleris eſt inſtar.* legatur, *Quoſque alios ſuadendo iuuiſſe ſceleris eſt inſtar.*

4 Nota tertio hunc text.vti omnium iuris optimum ad hoc, quod circunſtantię actuum humanorum conſiderandæ ſunt iudicibus, vt iuſte ac æquè crimina punire poſſint.In quod facit cap. ſicut dignum. de homic. & cap.homo chriſtianus.40.diſt. & l. reſpiciendum,alias perſpiciẽdum. ff.de pœn.cum ſimilib. Quotum tamen omnium optimum videtur hoc cap.quod eſt iuriſconſulti in pręcitata l.aut facta.ff.de pœn.Demiror autem, D. Cardinal. hoc in loco adeo oportuno,non meminiſſe quidquam eorum,quæ S.Tho. de circunſtantijs tradit in 1. 2.quæſt.7.& quæſt.18. & in 4.libro ſent.diſt.16.q.3. cum eius doctrinam locis oportunis ſoleat inſerere, etiam frequẽtiſſime ad litteram: de quibus,quia tractauimus in cap.1.infra diſt.5.a nu.4.& in Manuali confeſſ.cap.7.nil aliud in pręſentia dicemus,quam quod per hoc cap.probatur optime iuriſperitis, & iudicibus exterioris fori, neceſſariam eſſe illarum cognitionem. Et quod S.Thom.1.2.quæſt.7.art.2.& in 4.lib. ſenten.diſt.16.q.3.art.1. quęſtiuncula 1.ad 1.ab omnib. receptus, triplici ratione probat, pertinere quoque ad theologos, & ad forũ interius.& quod in art.4.monſtrat, circumſtantiarũ potiſſimam eſſe circunſtantiam finis : & poſt eam,quid ſit illud,quod agitur. Quę vero ſint illæ,& quæ neceſſario cõfitendæ ſatis ſuperque,tradidimus vbi ſupra in cap.conſideret.diſt.5.in princ.

Nota

5 Nota quarto ex hoc tex. adiunctis eius gloſſ. quod emanſor eſt miles, qui diu euagatus, tardius ad caſtra redit: & furtiuus, qui diu latuit, & poſtea redijt ad caſtra l. §. emanſor. ff. de re mil. & quod effractor eſt, qui carcerem, vel aliud frangit, vt inde euadat, vel aliquid rapiat. l. 1. & 2. ff. de effractorib. & l. 3. §. effracturæ. ff. de offi. præf. vigil. & quod graſſatura eſt agreſſio, quę fit in vijs, & nemoribus a latronibus. nam inquit gloſſ. deriuatur graſſor: graſſor autem videtur eſſe frequentatiuum a verbo gradior. vnde graſſari eſt cũ impetu, vehementia, & frequẽtia inuadere; quod quia faciunt qui vias, & nemora obſident ad expoliandũ veſtibus, pecunijs, & alijs rebus iter facientes: ideo frequenter illi vocantur graſſatores, & actus ille quo agrediuntur, & ſpoliant, aut iniuria afficiunt graſſatura.

6 Nota item, quod expilatio eſt ſubtractio rei alicuius hæreditatis iacentis non aditæ, quę non habet dominum: furtum vero, ſubtractio rei alienę habentis dominum. & quod abigeus difert à fure; quoniam omnis pecoris ſubtractio furem facit, abigeum autem non facit niſi gregis. l. 1. 2. & 3. ff. de abigeis.

Poſt hęc ſcripta legi Budæum, qui Accurſianos ignorantiæ arguens ſatis concordat prædictis, addens quod etiam obſeſſores viarum, vrbium, & vicorum ad pulſandum, & expoliandum, vel iniuria afficiendum alios dicuntur etiam graſſatores. & quod a Græcis appellantur λωποδύται. & quod verbum graſſari nonnumquam in bonam partem accipitur, vt in illo Salluſtij, *Ad gloriam virtutis via graſſatur*. Et quod interdum graſſari ſignificat ſæuire; quod ante illum gloſſ. huius cap. dixit, licet eam ille nõ citet. A quibus quidem omnibus non longe recedit Accurſius, cum in dicta l. aut facta. graſſatores tradat in vna gloſſ. eſſe, qui ad malum nituntur, & in altera, qui in malum tendunt. Solum enim deuiat in eo, quod ſignificat, omnes gradientes in malum poſſe dici graſſatores. quod ſatis concedi poſſet de ſignificatione lata, cum quoad illos etimologia ſatis reſpondeat: ſed de propria, & apud iuriſconſultos vſitata ſolum ſignificat eos, quos ſupra diximus.

§. *Euentus.*

Eſt §. Euentus. præfatæ l. aut facta.

Euentus ſpectatur, vt a demẽtiſſimo quoque facta. quamquam lex non minus eum, qui occidendi hominis cauſa cum telo fuerit, quã eum qui occiderit, puniat. & ideo apud Græcos exilio volũtario fortuiti cauſs luebantur, vt apud præcipuum poetarum ſcriptum eſt.

SVMMARIVM.

7 *Intellectus, correctio, & explanatio cap. aut facta.*

8 *Euentus, vt facit etiam dementiſſimum puniri.*

Fortuiti

9 *Fortuiti caſus interdum cur puniuntur.*
10 *Furioſus,& demens cur interdum caſtigantur.*
11 *Pœna ſpirituali nemo pro alio punitur.*
12 *Actus exterior, an quidquam mali, vel boni addat interiori.*
13 *Morte non punitur puer, qui gladio iratus occidit alium.*
13 *Minori minuitur pœne delicti.*

7 NOTA primo ex hoc §. quod contextus eius in Decreto, quo nunc Romę vtor, habet dementiſſimo pro clementiſſimo, quod aliquot alij Decretorum libri habent, vt poſt alios Cardin. quem Bellamera, ſequitur, adnotauit, quod neſcio cur non meminerit Budæus in dicta l. aut facta. nec Alciatus in lib. 1. diſpunctionum. cap. 17. neque in lib. prętermiſſorum ſuper ead. gloſſ. licet Budęus plurima, & Alciatus aliqua ei adnotauerint. Vtramque vero lectionem probāt Archid. Card. & Bellamera ſed non ſatis recte, aut certe clare. tum quia nō monſtrant, quomodo magis ſumatur argumentum ab euentu quoad iudicandas cauſſas dementiſſimorum, quam quoad iudicandas cauſſas humaniſſimorum, aut inhumanorum, vel crudeliſſimorum. tum quia non ſatis oſtendunt, quo modo ex prędictis inferatur illa illatio, *& ideo fortuiti caſus.* &c. tum quia relinquunt verba, *a dementiſſimo quoque facta.* ſine verbo, a quo regātur. tum denique, quod non declarant, an illa dictio, quoque, ſit coniunctio poſita pro etiam, quod Accur. ſentit, dum in præfata l. verbo *dementiſſimo* addit non ſolum, a ſapienti, an ſit ablatiuus a nominatiuo quiſque. Equidem fateor me prælegiſſe Salmanticæ, atque Conimbricæ hoc cap. & nunquā ſatis illud intellexiſſe: & opinor præfatis omnibus, etiam Bar. & alijs, qui præcitatam l. aut facta. in ſcholis interpretati fuerunt, idem contigiſſe. Vnde Bar. ſentiens difficultatem dixit, illi verbo facta ſubaudiendum eſſe puniuntur: ſed ex eo non colligitur complanatio prędictarum difficultatum. Alciatum item credo intellexiſſe ſcabriciem textus, & ideo concluſiſſe parentheſi omnia illa verba; *Quamquam lex non minus eum, qui occidendi hominis cauſſa cum telo fuerit, quam eum, qui occiderit puniat.* (quod nemo aliorum videtur animaduertiſſe) per quam coniungit verba prędentia cum ſequentibus: ſed nō complanat alias difficultates. Budęo autem arbitror maiori curæ fuiſſe honor, & gloria redundans ex reconditæ eruditionis oſtentatione non adeo vtili, quam enucleatio intellectus germani huius cap. ad caſus quotidianos vtilis. Nunc autem ijs omnibus pēſatis videtur dicendum primo, quod lectio, quę habet à dementiſſimo eſt correctior illa, quæ habet à clementiſſimo. tum quia ſic legūt Accurſius, & Bartolus, & alij communiter, & etiam Budæus, & Alciatus. tum quia non poteſt bene aptari ſenſus huius §. verbo clementiſſimo, vt mox patebit.

8 Secundo, quod adeo circunſtantia euentus conſideratur in puniendis delictis quod quādoque illo ſequuto facta etiam demētiſſimorū puniunt

quę

quæ alias punirentur:quamuis multa ſapientum facta puniuntur, etiam illo non ſequuto, vt in exemplis præſentis cap.

Tertio, quod ſenſus illationis,quam facit tex. in verſ.& ideo. eſt: quia facta dementium propter aliquos euentus puniuntur.*ideo apud Græcos fur tuiti caſus exilio voluntario luebantur.*

Quarto,quod totius huius §.ſic explicati praxis, & exemplum poteſt eſſe,quod multi dementes arripiunt arma,incedunt cum illis, minantur, intentant alijs mortem & iniurias,qui ſi ea non eueniant,ſiue non perducantur ad effectum, nulla pœna puniuntur,etiam ordinaria in caſibus expreſſis in parentheſi:ſed ſi illa intentata euenerint, & ſequatur mors,vel aliquod magnum malum,caſtigantur aliqua pœna arbitraria, non obſtāte dementia,in exemplum cohibendi delicta;propter ſuſpicionem,quam talis euentus generare poteſt,quod aliquid mentis,& culpæ habet ille demens; ſicut caſus furtuiti, non ſequuto euentu, non puniuntur : ſequuto tamen euentu puniebantur apud Grçcos.Si quis enim in aliquem ru brū denſum nemoris,vbi nullus homo probabiliter putatur eſſe abſconditus ſoluerit inſtrumentum manuarium,ſiue ſclopetum,& nihil mali euenerit nullatenus punitur, nec accuſatur,nec contra eum inquiritur:atſi contigerit aliquem , qui erat abſconditus pila exploſa,occidi,accuſatur , vel cōtra eum inquiritur: & vt plurimum in exemplum,vel ob horrorem tā-
9 ti mali, vel ſolatium cognatorum aliquo exilio, vel aliqua pia impēſa pro anima eius facienda puniri ſolet.

Quinto,quod recte Accurſius cenſuit verbum,quoque,pro,etiam,poni:certum enim eſt,etiam , ſapientes propter euentum interdum grauius puniri,vt paulo inferius dicetur.& conſequenter voluiſſe iuriſconſultum dicere,propter euentum non habere ſapientes puniri. vt mox trademus; ſed quandoque propter illum , etiam dementiſſimos , vt ſupra monſtratum eſt,puniri.

Sexto, quod recte ſubaudiuit Bar. verbum,puniuntur,poſt verbū , facta:& apto iudicio Alciatus adhibuit prædictam parentheſim.

Septimo,quod ex ijs ſequuntur tria; ſcilicet,dementem & furioſum aliquando pro grandi malo euentu puniri,& ſapientem pro fortuito caſu:& per euentum augeri delictum,& eius pœnam.

Contra quæ omnia faciunt primo l.diuus.ff.de offic. præſi.& l.infans. ad leg.Corn.de ſicar.& l. penul.ff.ad leg.Cornel.de parricid.quę habent, furioſum non eſſe puniendum pro delicto:quia ſatis ſuo furore punitur. Secundo,quod nemo abſque culpa debet puniri.l. ad ea. ff. de regu. iur. cap.2. de conſt.& caſus fortuitus contingit abſque culpa:quia non poteſt quis illi reſiſtere.l.contractus. verſ.animaliū vero.ff.de reg.iur.ergo propter furtuitum caſum nemo debet puniri.Tertio, quod non licet occidere innocentem & iuſtum,iuxta illud Exod.23.*Inſontem & iuſtum nō occides.*& l.abſentem.ff.de pœn.Quarto, quod iudicium non eſt ſumendum de aliqua re per ea,quę conueniunt ei per accidens;ſed per ea quæ cōueniunt

niunt ei per ſe.l. ſiquis ne cauſam.ff.de reb.cred. & tradit S. Thom.ſæpe, præſertim 1.2.quæſt.20.ar.5.at euentus per accidens conuenit actui: ergo non eſt ſecundum eum iudicandus: ad quod facit illud Penelopes

Careat ſucceſſibus opto.
Quiſquis ab euentu facta notanda putat.

10 Ad horum oppoſitorũ primũ reſpõdet Bar.in d.l.aut facti. §.euentus. dicens, hunc textum non eſſe intelligendum de omnino demente; ſed de temerario, qui temere & ſubito deliquit. etenim talis puniri debet.l. reſpiciendum.§.delinquitur.ff.pœn. vbi Bat.id latius tradit. Attamen is intellectus non eſt aptus huic cap. tum quia loquitur de demẽtiſſimo. tum quia loquitur de eo, qui nullatenus deberet puniri, niſi malus euentus conſequutus eſſet. tum quia exemplum Græcorum puniendi delicta fortuita nõ eſſet aptum propoſito iuriſconſulti. Quare reſpondendum ſecundo, textum intelligendum eſſe de illo, qui iudicaretur demẽtiſſimus; niſi conſequeretur euentus aliquis grãdis inſigniter malus; tunc enim quia ille arguit aliqualem ſuſpicionem, quod aliquantulam mentem habuit, & cõſequẽter culpam, punitur pro bono exemplo reip. & ſolatio damno affe-
11 ctorũ, vt paullo ſuperius dictũ eſt. Tertio, quod licet quis non debeat puniri pro alio ſine culpa propria, vt tradit S. Thom. 2.2.quæſt.64.art.6. poteſt tamen in fortunis, & fama ſine culpa propria; dum tamen ſubſit cauſa, vt filij perduellium puniuntur, l.ſi quis cum militibus.§.filij vero. C. ad leg. Iuliam maieſt. tranſlata in cap.ſi quis cũ militib.6.q.1. & filij hæreticorum.cap.2.§.quicunque.de heretic.lib. 6. Vnde cap. ſine culpa. de reg.iur.lib.6. nõ habet ſimpliciter ſine culpa neminem eſſe puniendum, ſed cum adiectione, *Niſi ſubſit cauſſa.* vt adnotauit gloſſ.ibid.& in cap. renouantes.22.diſt. & in cap.2.de conſt. Facit item, quod etiam animal brutum comburitur pro crimine hominis nefando, Leui.19.& cap. mulier.15.quæſt.1. tradit S.Thom.2.2.q.108.ar.4.& verit.q.24.art.2.ad.6. Ad ſecundum reſpondetur eo modo, quo ad primum concedendo, quod caſus fortuitus non eſt puniendus ſpiritaliter, neque corporaliter ſine ſua propria culpa, nec in fortunis, & fama ſine cauſſa. Ad tertium reſpõdetur
12 ſecundum tertium modum, quo reſpondimus primo. Ad quartum conceditur, quod ceteris paribus, ſicut nullus actus exterior addit bonitatem vel malitiam actui interiori quoad Deum, & forum interius, vt tradit S. Thom.in d.1.2.quæſt.20.art.5. ita neque euentus, vt probat argumentũ, niſi tacite vel expreſſe fuerit præcognitus, & præuiſus ab agẽte, vt declarat S.Thom.in d.art.5. ſed negatur quod euentus nõ inducat frequenter indicium, & cauſam ad augendum, vel minuendum pænam vel præmium agenti actũ iuxta l.quid ergo.§. pœna grauior. ff.de his, qui notan.infa. & l.deſertorem.§.is, qui ad hoſtes. ff.de re militari.

13 Nota ſecundo, præfatum Alciatum lib.1. diſpuncti. cap. 17. per hunc §. decidere quæſtionem ortam ex ſequenti caſu a ſe ita narrato, *Cum duo pueri aleam luderent, atque, vt fieri ſolet, iurgio orto, quod in regione aluei recte diſpo-*

diſpoſitam tabellam alter negaret, paulo iracundior alter, temperatorio cultro, quem forte de ludo litterario adtulerat, colluſorem percuſſit, ita ſuper pubem, vt ſtatim & e veſtigio moreretur. Quæſitum eſt, qua pena puer plectendus eſſet. decidit enim, illum nō puniendum vltra exilij vltionem. Tum quia hic tex. habet, caſus furtuitos puniri ſolitos eſſe à Græcis exilio. tum quia verba Homeri, quem & hic, & ibi iuriſconſultus citat, ſic habent per eundem Alciatum de Græco in Latinum conuerſa.

In veſtras puerum ex Opoente Menetius ædes
Me duxit, cædem quo fugi propter amaram
Tempore, cum fatuus genitum Amphidamante peremi
Inuitus, propter talos, cum incanduit ira.

Quæ vtique viſa ſunt Alciato continere caſum ſimilem ei, qui contigit illi, & ita ſimiliter decidendum. tum quia verbum illud, inuitus contentū in illis ſignificat, vt ille ait, nolentem, ſiue mentem non habentem illum occidiſſe. tum quia gladius temperatorius calamorum, quo alterum interfecit, non eſt de genere inſtrumentorum volentium occidere: vnde pręſumitur, prædictum puerum non habuiſſe mentem occidendi, arg. l. 1. §. Diuus. ff. ad legem Corn. de ſicarijs & veneficis. quapropter non fuit ipſe occidendus, ſed ſolum exilij pœna puniendus. Quæ quidem Alciati deciſio nobis placet: ſed non credimus, eam per præcitatum §. probari. tum quod ille loquitur de pœna fortuiti caſus: at caſus ſupra commemoratus non continet fortuitum homicidium, ſed voluntarium: quia potuit euitari: & conſequenter non erat fortuitus. l. contractus. ff. de reg. iur. tum quia de induſtria & propoſito percuſſit eum in loco periculoſiſſimo. quare licet genus gladij argumento ſit non fuiſſe illi mentem occidendi: genus tamen loci, in quo eum percuſſit contrarium arguit. tum quia legem illā Gręcorum parum conuenire legibus Romanis ſignificat gloſſ. vlt. huius §. dum ait, id ſeruari apud Gręcos, denotans non eſſe idem apud Romanos. Deciſio vero Alciati videtur vera ea ratione, quod facta puerorum nō ſunt pœna ordinaria puniēda l. auxilium. §. in delictis. ff. de minoribus. & glo. in cap. 1. de delict. puer. & quod ſubito, & iracundo calore id fecit, quod etiā pœnā diminuit, arg. l. quidquid calore iracundiæ. ff. de reg. iur.

Nota tertio. quod in aliquibus libris in fine huius §. ponitur Grægo. & in aliquibus Gregorius: ſicut & ſupra in principio huius cap. in fine verſ. qualitate. Greg. vitioſe; quia loco illorum deberet ſcribi Græcū, ſiue Gręc. abbreuiatum ad ſignificādum, quod in Pādectis in l. aut facta. ff. de pœn. vnde hoc cap. eſt deſumptum, ponuntur Gręca auctorum Gręcorum, quę Gratianus omiſit, ſignificando lectori per verbum Græc. vel Græcum ibidem poſſe verba Græca legi. In quibuſdam tamen libris nouiſſime inpreſſis nihil horum habetur. quod etiam non eſt probandum. tum quia Gratiani verba ſine cauſa tollūtur. tum quia demptis omnino illis non ſignificatur inueniri Gręca in libris Pandectarum. Quare videntur tollenda Greg. & Grego. & Gregorius, & loco illorum reponendum Græcum, ſiue

Græc.

Græc. abbreuiatum, quo ſignificetur ab Homero, & Demoſthene ſuper rebus in ijs duobus locis tactis eſſe ſcriptum Græce, id quod in Pandectis legi poteſt.

Cap. Cogitatio.

Cogitatio non meretur pœnam lege ciuili, cum ſuis terminis contenta eſt. diſcernuntur tamen à maleficijs ea, quæ de iure effectum deſiderant. In ijs enim non niſi animi iudicium conſideratur.

SVMMARIVM.

1 *Gregorio incuria librarij tribui cap. cogitatio.*
2 *Intellectus ſuperſcriptionis cap. cogitatio.*
3 *Cogitatio quæ punienda.*

1 NOTA primo, hoc caput in alijs libris habere ſuperſcriptionē Gregorius ad longum; & in alijs Greg. abbreuiatum, & male. tum quia neutrum eorum pertinet ad hoc cap. tum quia nec pertinet ad finem §. præcedentis, in quo debet eſſe Græc. & non Greg. neque Gregorius, vt diximus in 3. eius notabili. tum quia verba huius cap. non ſunt Gregorij, ſed Gratiani: & ad intellectum eorum debent ſuppleri, & ſubaudiri illæ
2 duæ coniunctiones, *Vel, Sic*, ſecundum gloſſam, Archidiaconum, Card. & Bellamer. ita quod ſit ſenſus; Ego Gratianus poſt quęſtionem propoſitam in princ. huius diſt. primę, An per ſolam contritionem ſine confeſſione interiori remitti poſſent peccata, inſerui alterum, ſcilicet, An mereatur quis ob ſolam voluntatem, & cogitationem puniri. & adduxi quædam pro parte affirmante ante cap. cogitationis. ſupra ead. & ab illo cap. vſque ad cap. pœnę. quædam alia pro parte negante: & in d. cap. pœnæ. poſui vnam concordiam inter illa; nempe quod iura punientia ſolam voluntatem habent locum tantum in caſibus expreſſis in eis, & non alijs: quia pœnę non ſunt extendendæ ad alios caſus non expreſſos: nunc autem addo aliam concordiam; nempe, iura decernentia, cogitationem ſolam non eſſe puniendam, intelligenda eſſe de cogitatione interiori ſuis limitibus contenta: alia vero de cogitatione, & voluntate actu exteriori comitata, & perfecta.

3 Nota ſecundo, quod in hoc cap. vel §. continentur ſola verba Gratiani vſque ad cap. diuortium. quæ continent duo. alterum eſt, quod cogitatio non meretur pœnam lege ciuili, cum intra ſuos terminos cōtenta eſt, de quo ſatis ſuperque dictum eſt ſupra in cap. cogitationis. alterum eſt, quod maleficia, & contractus in hac re differunt; quia in contractibus ad hoc, vt valeant, requiritur iudicium. ſiquidem per illa verba; *Quæ iuris effectum deſiderant*. ſoli contractus, vltimæ voluntates, vel iudiciales actus intellexiſſe videtur. quod an ſit verum, & quo modo ſit intelligendum, patebit ex ijs, quæ in duobus capp. ſeqq. dicemus.

Cap. diuortium. eſt lex diuortium. ff. de diuor. & repu.

Paulus libro trigeſimoquinto ad Edictum.

Diuortium non eſt verum, niſi quod animo perpetuam conſtituendi diuiſionem ſit. itaque quidquid calore iracundiæ vel ſit, vel dicitur, non prius ratum eſt, quàm ſi perſeuerantia apparuit iudicium animi fuiſſe. ideoq; per calorem miſſo repudio, ſi breui reuerſa vxor eſt, nec diuertiſſe videtur.

SVMMARIVM.

1 *Diuortium quid ſtricte, & quid generaliter acceptum.*
2 *Diuortium ſecundum iura canonica, & non Cæſarea iudicandum.*
3 *Diuortium triplex quoad vinculum, torum, & cohabitationem.*
3 *Matrimonium diuidi religione, & diſpenſatione, quoad vinculum. nu. 4.*
5 *Matrimonium infidelium conſumatum cur, & quando diuidatur.*
6 *Matrimonium quoad torum diuidi fornicatione, ſæpe, & ipſo iure,*
6 *Matrimonium quoad habitationem diuidi ſæuitia cum ſententia iudicis. n. 7.*
8 *Matrimonium non diuidi ob furorem, nec ob morbum.*
9 *Coniux qui, vel quæ non diuertens ob adulterium excuſatur.*
10 *Facta calore iracundiæ quæ videantur rata.*
11 *Diuortium ſic factum quare non valeat.*
12 *Donatio piæ cauſæ facta quando ſuſtinetur.*
13 *Votum per iracundiam emiſſum quando irritum.*

1 NOTA primo, verbum diuortium ſignificare ſeparationem matrimonij. quo modo accipitur in tit. de diuortijs, & repudijs in Pandectis, & in tit. de diuortijs in Decretalibus. Et ſecundum communem vſum, quo iuriſperiti loquuntur, tametſi multa ſignificet acceptum generaliter ſecundum ſuam originem, quam deducit à verbo diuerto, vel diuertor, quod eſt à via declino iuxta illud Cic. 6. Philip. *Nuntiat ſe Pompeij conueniendi cauſſa diuertiſſe Maſſiliam.* et inter alia diuerſas vias, ſiue ſemitas tranſuerſas iuxta illud Vergil. Aen. 9.

Obijciunt æquites ſeſe ad diuortia nota.

2 De quo diuortio dicimus primo, quod hoc cap. quoad contentum in eo principaliter, & l. diuortium. 2. ff. de diuortijs & repudijs. & aliæ multæ leges ſeculares præſertim Cæſarum ethnicorũ, nihil vel parum ſeruiũt Eccleſiæ Chriſtianæ, ſecundum cuius diuinas, & Pontificias leges matrimonium eſt ſacramentum, iuxta illud Pauli apoſtoli Ephe. 5. *Sacramentum hoc magnum eſt.* quod eſſe de fide definiuit S. Conc. Triden. ſeſſ. 24. can. 1. & perpetuum, & indiſſolubile iuxta illud Marc. 10. & Matth. 19. *Quod Deus coniunxit, homo non ſeparet.* translatum in cap. quos Deus. 33. quæſt. 2. & in cap. inter corporalia. de transl. præl. & definit idem Conc. Trid.

Trid. in dict. ſeſſ. 24. in decreto de ſacramento matrimonij in princ.

3 Secundo dicimus, quod licet raro fiat diuortium ſecundũ iura Pontificia: fit tamen aliquãdo, vt diximus in Manu. Conf. cap. 22. à nu. 21. tripliciter. Interdum in totum, etiam quoad vinculũ: interdum quoad torum, & habitationem tantum: & interdũ quoad torum tantum: nam diuiditur in totum antequam ſit copula carnali conſumatũ per profeſſionẽ ſollennem religionis approbatę cap. ex publico. de conuerſ. coniug. cap. commiſſum. de ſponſ. quod eſſe de fide definit Conc. Trid. vbi ſup. can. 6.

4 Diuiditur etiam ante conſumationem per diſpenſationem Papæ iuſta de cauſſa factam, ſecundum gloſ. fin. in d. cap. ex publico. receptam ab omnibus puris canoniſtis, & theologis canonũ peritis contra puros theologos, excepto Caietano, in tomo 1. opuſculor. tract. 28. quorum opinio adeo ſeruatur, quod etiam ter vel quater ad petitiones conſilio meo antequam ad vrbem veniſſem oblatas fel. recor. Paulus Papa iij. & Pius iiij. per ſuas diſpenſationes diſſoluerunt quędam matrimonia omnino clandeſtine contracta nondum conſumata in remedium animarum alioquin periturarum. Quod atteſtor, ne quis ſequutus Sotum lib. 7. de iuſt. & iur. contra Caiet. vllum ſcrupulum ingerat his, qui huiuſmodi ſanctiſſima gratia fruuntur, vel poſthac fruentur: nam & poſt eum Michael à Medina Franciſcanus vir eruditiſſimus, idemque pius theologus lib. 5. de ſacror. hominum continen. Caietanum, & communem eſt ſequutus.

5 Diuiditur item matrimoniũ contractũ inter infideles etiam poſt conſumationem, ſi altera pars eorum ad fidem catholicam conuertatur, & altera noluit ei cohabitare ſine contumelia creatoris, & ſine niſu ad peruertẽdam, vel inducendam eam in mortale. cap. gaudemus. de diuor. quia, non eſt inter eas ſacramentum, ſed contractus tantum.

6 Diuiditur autem quoad torum, & cohabitationem, & non quoad vinculum propter fornicationem iudicis auctoritate, iuxta illud Lucæ 16. *Quicunque dimiſerit vxorem, niſi ob fornicationem, & cet.* relatum in cap. dixit dominus. 32. quęſt. 1. & cap. dominus. ead. cauſſ. quæſt. 7. & etiam propter ſęuitiam coniugis, & ob aliquas cauſas notatas ſuper tex. ſingulari in cap. litteras. §. fin. de reſt. expoliator.

7 Diuiditur autem quoad torum tantum ob fornicationem per ſolam Euangelij auctoritatem ſine alia iudicis ſententia, ſecundum gloſſ. cap. noſſe. 32. quæſt. 1. & communem. Circa quę alias hic addidimus primo poſſe coniugem catholicum, vel catholicam diſcedere à cohabitatione coniugis Lutherani, vel Lutheranę ad ſuam hęreſim inducentis per cap. 2. de diuor. non tamen noue contrahere. Secundo, idem eſſe dicendum de coniuge, qui vel quę à ſuo, vel ſua coniuge inducitur ad aliud peccatũ mortale, & non poteſt ab inducendo retrahi Palud. in 4. diſt. 39. q. 1. col. fin. Tertio, reſpondiſſe nos cuidam nuptæ, poſſe illam recedere à ſuo marito adeo laxo animo, & nimiũ fidenti, quod inducebat in domum ſuam quoſdam amicos parum pudicos, quibus vel aliquo eorum in ea relictis

exibat domo,& illi modo directe, modo indirecte; modo verbis, modo
tactu inducebant eam ad aliquod peccatum cordis, & in grande periculũ
operis:& rogatus ab ea,ne id faceret negligebat,per multa,quæ ibi addu-
ximus.Quarto,coniugem à coniuge recedere non poſſe propter morbũ,
quem alij Gallicum,alij appellant Neapolitanum, arg. cap. ſi vxorem &
cap. horrendus.32.quæſt.5. Alex.in l.ſi cum dotem.§. ſi maritus.ff.ſolu.
mat.quia non poteſt etiam ob morbum Lepræ. Quinto, quod coniux à
coniuge non poteſt ob amentiam diſcedere,niſi probabile mortis pericu-
lum induceret per prædicta:quod dolens reſpõdi cuidam amico religio-
nem intrare volenti,eo quod vxor furere cœperat; quia cõmode poterat à
ſe offendendo arcere. Sexto,non peccare vxorem,eo quod non diſcedit à
marito adultero, etiam in adulterio perſeuerante: neque eo quod non ei
reddat,vel petat debitum, etiam ſi publice adulteretur, modo id ei non
placeat (quod fere ſemper contingit) & probabiliter arbitretur, eum non
8 deſtiturum ab eo,licet ipſa ei debitum neget. Immo nec maritus peccaret
idem faciendo cum vxore adultera,ſi diſpliceret ei adulterium, & pēſatis
perſonarum,loci,& temporis,alijsq. circumſtantijs fieret probabile, eam
non poſſe ab adulterando arceri ſine maximo ſcandalo, & damno publi-
co vel priuato. Per quod limitandum eſt illud Chryſoſtomi Homilia 26.
ſuper Matthæum cap. 9. relatum à Gratiano in cap. 1.32.quæſt.1. *Patro-*
9 *nus turpitudinis eſt,qui celat crimen vxoris.* Cui cõcordat cap.ſi vir.de adul.
Septimo,quod coniux adulterans non poteſt exigere debitum à conſorte
innocente tamquam iure debitum: ſed poteſt petere tamquam licitum,
ſiue publicum ſiue occultum ſit adulteriũ,& ſiue coniux innocens ſciat,
ſiue neſciat illud: quia licet adulterans ipſo iure perdat ius exigendi : non
tamen perdit ius rogandi, vt concedat illud, ſi voluerit: eo quod vincu-
lum matrimonij durat,non obſtante adulterio. quod eſſe de fide prædi-
ctum Conc. Trid. vbi ſup. declarauit,& facit illud licitum;cum nullo iu-
10 re naturali diuino, vel humano prohibeatur: nam licèt Dominus Mat-
thęi 5. & Luc.16.concedat innocenti facultatem negandi debitum : non
tamen negat poteſtatem reddendi illud,ſi voluerit, nec adultero faculta-
tem petendi tamquam rem licitam,licet non debitam. Ex quibus conſe-
quitur, poſſe coniugem innocentem adulteranti denegare debitum ſine
vlla iudicis auctoritate iuxta illud, *Frangenti fidem, fides frangatur eidem.*
l.cum proponas. C.de pact. cap. peruenit. de iureiuran. quę breuis de-
claratio eſt mentis Caietani in tract.17.reſpõſor.reſponſ.4. tom.1. Octa-
uo,quod coniux innocens etiamſi cœperit negare debitum adulteranti,
& poſtea adulteretur,tenetur ei reddere debitum, quia per compenſatio-
nem tollitur, quoad poteſtatem negandi hoc crimen, cap.intelleximus.
de adulter. quod confeſſarij magnopere aduertant ad præcipiendum
multis maritis, qui recedunt à totis vxorum propter pręſumptum, vel
verum adulterium,& ſe copulant alijs, vt redeant ad eas: hi enim nulla-
tenus ſunt abſoluendi, niſi prius incipiant reddere debitum vxoribus,

aut certe concipiant propoſitum efficax reddendi illud arg. cap. peccatũ. de reg. iur. lib. 6. cum ſimilibus. Nono, quod non obſtant prædictis cap. ſignificaſti. & cap. porro. de diuort. quatenus habet, non poſſe coniugem innocentem diſcedere ab adulterante ſine iudicis auctoritate; niſi adulterium ſit notorium; quia illa intelligenda ſunt quoad forum exterius, nõ autem quoad interius, de quo agimus. Per quæ declaranda eſt gloſſ. cap. 1. 32. quęſt. 1.

10 Nota ſecundo, calore iracundiæ facta non videri valida eſſe, niſi eo ceſſante ratifficentur, de quo eſt reg. iur. cuius initium eſt quidquid. vbi ponuntur eadẽ verba, quæ hic. Per quæ Ludouicus Roma. in ſingulari 414. quod incipit. Volo commentari tibi l. quidquid. ff. de reg. iur. addit multa quorum aliqua ſunt emendanda, vel ſaltem declaranda. Primum enim dicit contractus per iracundiam factos non valere. tum per l. diuortium. 2. ff. de diuort. & repud. vnde hoc cap. deſumptum eſt, quod loquitur de cõtractu diuortij & ſeparationis: & habet non valere illud, niſi poſt ſedatam iracundiam ratificetur. tum per l. quidquid. ff. de reg. iur. vbi ait Bar. vẽditionem factam ab eo, qui erat iratus in ſuos cognatos non valere. tũ per l. licitatio. in princ. ff. de publican. quę videtur probare, obligationem argumenti pretij, quam quis facit in ſubhaſtatione calore licitationis ab altero factę non valere.

Quę tamẽ cõcluſio videtur falſa, niſi calor iracũdię tãtus fuerit, vt cõtrahẽtẽ a ſuo iudicio penitus alienet. Primo quidẽ per cap. ſunt qui opes. 17. quęſt. 4 ꝙ irrefragabiliter probat, donationẽ bonorũ tumultuario ſiue turbuto iudicio factã valere. Secũdo per cap. dudũ. de cõuer. cõiug. ꝙ probat, votũ per iracundiam factũ valere: niſi tanta fuerit iracundia, quæ vouentẽ penitus iudicio deturbaret, vt Ioan. Andræ. Panor. & commu. intellexerunt. Tertio, ꝙ etiã iuramẽtũ per iracũdiã factũ obligat arg. cap. ſicut ex litteris. de iureiuran. quaten⁹ ibi iuramẽtũ factũ calore iracundię non declaratur nõ valere ob iracundiã; ſed ob aliã rationẽ. Quarto, quod contractus etiam metu factus regulariter valet iuxta gloſſ. ſollennem, & receptã cap. Abbas. de ijs quæ vi me. & citata per illam. Quinto, quia votum facilius redditur inualidum, quam contractus, vt dictum eſt: at valet votum per iracundiam emiſſum a vouente non penitus a ſuo iudicio deturbato: ergo & contractus. Tum quod non videmus vllibi iudicari contractus eſſe nullos propter ſolam iracundiam, immo non memini vllum ob id ſolum, quod iratus contraxiſſet, reciſſionem contractus obtinuiſſe, tãtũ abeſt, vt debeat dici nullus, & inualid⁹. Quod etiã Dec. in dicta reg. qdquid. tenet, quãuis adeo breuiter, vt multis videri poſſit Romanũ, quẽ ibi citat, ſequut⁹ & ante illũ Feli. licet p trãſitũ in cap. dilecti. n. 15. de exceptionib⁹: nemo tamẽ reſpõdet argumẽtis Romani, ſed reſpõderi poteſt.

Ad primum quidem, ſcilicet l. diuortium. ff. de diuort. tranſlatam in d. l. quidquid calore. ff. de reg. iur. & in hoc cap. quod ipſe non citat primo; ꝙ eſt lex ciuilis & ſecularis facta a legiſlatore laico, immo & ethnico,

cui nulla erat poteſtas legis ferendæ in re ſpiritali cap. bene quidem. 96. diſt. & cap. Eccleſia. de conſt. quale eſt matrimonium præſertim quoad ea, quæ tangunt firmitatem, vinculum, & diſſolutionem eius, cap. tuam.
11 de ordin. cognit. cum ei adnotatis. Secundo concedendo, diuortium per iracundiã ſine auctoritate Eccleſiæ factum non valere: ſed negando, quod id eueniat ea ſola ratione, quod fiat per iracundiam, ſed quia eſt illicitũ, & malum, quod fieri nequit, etiam ſedato, & ſereno animo: ſicut etiã in præfato cap. ſicut ex litteris. de iureiuran. dicitur iuramentum monachi per iracundiam factum de non manendo in monaſterio cum quodam alio monacho non valere, non prouenit ex ſola ratione iracundiæ, vt ſupra dictum eſt, ſed quia iuramentum erat illicitum: quippe contra votum obedientię, & contra perſeuerantiam promiſſam, vt habet tex. & declarat gloſſ. & commu. opinio ibid. Tertio, magis mirandum eſſe tot iuris vtriuſque interpretes quidquã fundamenti iecisse ſuper illo cap. & illa l. infirma & vana, quam ſerio cogitandum, quid illi reſpondendum ſit. cum eos omnes oporteat fateri, diuortiũ nec irato, nec ſedato animo fieri poſſe ſine auctoritate Eccleſię, etiam impedimento ſubſiſtente cap. porro. de diuor. niſi adulterium eſſet notorium cap. ſignificaſti. eod.

Ad ſecundum etiam reſpondetur illam legem quidquid. & hoc cap. ei concordans, & deciſionem Bart. in d. l. quidquid. intelligenda eſſe de contractu facto calore tantæ iracundiæ, quæ mentis alienationem induceret, & non de illa, quæ ſolam perturbationem per prædictum cap. ſunt qui opes. 17. quæſt. 4. & cap. ſi quis iratus. 2. quæſt. 3. quod Bart. citat, & ita nihil inſeruire ſuo propoſito; quippe quod loquitur de delinquente, & iurante, & non de contrahente.

Ad tertium reſpondetur, quod illa lex licitatio. ſolum probat, non eſſe adiudicandam rem in auctionem, ſiue ſubhaſtationem poſitam plus offerenti antequam fideiuſſores, vel idoneam cautionem præſtet: quod non eſt contra concluſionem noſtram.

Ad quartũ conceditur, quod ea, quæ ioco promittuntur, non obligãt. l. 3. ff. de act. & oblig. ſed negatur ex eo inferri ad promittentem per iracundiam, niſi quando eſt tanta, quæ alienet a mente. quia arguitur à non habente animum obligandi ad habentem illum, licet turbatum; & ita à ſeparato ad valde ſeparatum contra l. Papinianus. ff de minorib.

12 Ex ijs infertur primo, non eſſe ſpeciale priuilegium piæ cauſſæ, vt donatio per iracundiam ei facta valeat: quia ſi fiat per iracundiam à iudicio prorſus aliena ntem non valet, pluſquam ſi fieret rei profanæ. quod etiam ſentit vbi ſupra Dec. & quidem recte ea ratione, quam ipſe nõ citat, quod Eccleſia eſt æquitatis amica cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. cum gloſſ. & ei adnotatis, & non vult, vt ſibi detur, vel relinquatur cum aliena iactura pluſquam alij cap. fin. 17. quæſtio. 4. immo nec quantum alij, vt gloſ. eius ſentit.

Secundo infertur, inſipidam eſſe illam differentiam, quam ſenſit Gratianus

tianus inter delicta & contractus in cap. præced. vt ibi dixi.

13 Tertio, non eſſe verum id, quod Roman. vbi ſup. de voto ait; ſcilicet, votum per iracundiam factum nullum eſſe; ſequutus gloſſ. in cap. dudū. de conuerſ. coniug. quæ plane falſa eſt: niſi intelligatur de ira alienante vouentem prorſus à iudicio, vt Ioan. Andr. vbi ſup. receptus ibi, & communiter à canoniſtis recte tenet. licet Iaſ. in l. ſi filiam. C. de inoffic. teſtamen. & Felin. in cap. Matthæus. de ſimon. ſimpliciter ſequantur Romanum. Vnde & prætorium Sacię Pœnitentiariæ omnia vota per iracundiam, vel aliam paſſionem & turbationem facta iudicat eſſe valida: niſi tanta fuerit iracundia, tantaque paſſio, & turbatio, quę vouentem extra mentem ad inſaniam trahat.

Quarto, quod idem à fortiori eſt dicendum de iuramento, vt etiam Felin. cum communi tenet in præcitato cap. ſicut ex litteris. quamuis Roman. vbi ſupra male contradicat.

In gloſſam.

Nota ex gloſſa prima, non cenſeri quid factum niſi perſeuerauerit, de quo in cap. ſeq. dicetur.

Cap. ſi quis iratus.

Fabianus Papa epiſtola tertia ad Hilarium Epiſcopum.

SI quis iratus crimen cuilibet temere obiecerit, conuitium non eſt pro accuſatione habendum: ſed permiſſo tractandi ſpacio, ſi id quod iratus dixit, per ſcripturam ſeſe probaturum fateatur; vt ſi forte reſipiſcēs quæ per iracundiam dixerit iterare, aut inſcribere noluerit: non vt reus criminis teneatur. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Facta ſine perſeuerantia non haberi pro factis in malis; & in bonis ſic incaute reſoluit Bald. communiter receptus.*
2 *Deus poteſt facere, ne facta ſint facta in ſenſu diuiſo.*
2 *Facta vere frequenter ficte ſunt facta.*
3 *Ira quæ non alienat à ſenſu, facta valent.*
4 *Diſpenſatio voti & iuramenti ob iram facti datur.*
5 *Tempus infra quod ira poteſt allegari pro impunitate.*

NOTA primo non videri quem facere id, in quo non perſeuerat: nec fuiſſe id, quod non durat. Pro quo primo facit cap. præcedens cum gloſſ. quæ habet, non dici quid factum, ſi non eſt in eo perſeueratū. Secundo facit, quod frater Salomonis, qui ſtatim ab ortu mortem obijt, dicitur non fuiſſe. cap. nam ego. de verbor. ſignif. adiunct. gloſ. & prohibitio prętoris ceſſat per conceſſionem contrariam l. ſi opus. ff. de operis nou. nūtiatione. & qui cœpit cudere falſam monetā, non videtur cudiſſe,

niſi perfecerit.l.qui falſam.ff. ad leg. Corn.de falſ. Et non videtur erratũ quod emendatur. cap.apud miſericordem.32.quæſt.1. Tertio, quod qui ſoluit,ita vt illud ſtatim recipiat,non videtur ſoluere.l.qui ſoluit.ff.de ſolutionib.neq; qui capit,vt ſtatim reſtituat.l.aliud eſt capere.ff. de verbor. ſigni.& quem recte pœnitet,non videtur peccaſſe,cap.ferrum. 50. diſt.

2 Sed contra hæc omnia,& ſimilia facit primo, quod Agatho relatus ab Ariſt.in 6.Ethic. aiebat,non poſſe Deum facere non fuiſſe quod fuit. Pro quo eſt lex in bello.§. factæ.ff.de captiuis,& poſtlim.reuerſ.& illud Hieronymi in epiſt.ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis,relatum in cap. ſi Paulus.32.quæſt.5. *Cum omnia poſſit Deus ſuſcitare non poteſt virginem poſt ruinam.* Secundo,& qui nouit,& qui iurauit aliquid quod eſt licitum, licet ſtatim pœniteat,tenetur voto & iuramento ſecundum omnes. Et qui ſe obligat alicui,licet pœniteat,manet obligatus extra contractus, in quibus eſt locus pœnitentiæ.l. ſicut initio.C.de actic.& obligationib. & cap. quod ſemel placuit.& cap. mutare.de reg.iur.lib.6.Quæ plane omnia videtur conciliare Bald.in l. ſi nõn conuicij.C.de iniurijs. vbiq; fere receptus, cuius concordiam ante omnes videtur ſenſiſſe Gratianus in cap.cogitatio ſupra ead. ſcilicet quod notabile præfatum procedit in maleficijs & in delictis,quæ non ſortiuntur iuris effectum:contraria vero in licitis,quę ſortiuntur iuris effectum. Quæ tamen concordia & reſolutio confutatur per eadem iura ſupra citata.nam cap. hoc,& cap.nam & ego.& cap.apud iudicem.& lex qui falſam.loquũtur de delinquentibus, & delictis, & habent facta, de quibus in eis, haberi pro non factis ob defectum perſeuerantiæ:& e cõtrario, votum,iuramentũ,& multi alij contractus non ſunt delicta;quę tamen non habentur pro non factis propter præſentiã, & defectum perſeuerantię. Quare dicendum primo,quod veritas præfatorum dictorum Agathonis,& Hieronymi petenda eſt ex doctrina,quæ traditur à logicis in materia enuntiationũ modalium in lib.2. Periermenyas, ſiue de interpretatione, quæ fuſe traditur à S. Thoma, in lib. opuſculorum, opuſc.40.& preſſius in 3. lib. ſent.diſt.2. quæſt. 1.art.1. quæſtiuncula.3. & in 1. par. quæſt. 25.art.4.quam ſenſit glo.ſubtilis in cap.Nabuchodonoſor.§.vaſis iræ.qui alias eſt cap.in verb. quamuis. 23.quęſt. 4. quæ doctrina habet in ſumma,quod hęc propoſitio,Poſſibile eſt,factũ non fuiſſe factũ,poteſt capi in ſenſu diuiſo,& in ſenſu compoſito:& in compoſito eſt falſa; quia ſignificat,quod Deus poteſt facere,aliquid quod eſt factũ,non fuiſſe factum. quod eſt falſum: quia Deus non poteſt facere duo contradictoria eſſe ſimul vera: & hæc propoſitio continet duo cõtradictoria, ſcilicet,Hoc eſſe factum, Hoc nõ eſſe factum:in ſenſu tamen diuiſo eſt vera; quia ſenſus eſt, poſſibile eſſe Deo, qui habet, habuit, & habebit ſemper vnam & eandem omnipotentiam,quod hoc tantũ conſideratum,vt poſſibile contingens ſine qualitate factionis præteritæ non ſit factum.

Secũdo,quod fictione iuris effici poteſt,vt vere factũ vel omiſſum fingatur non eſſe factum,vel omiſſum, & habeatur pro tali: vt in §.fuerat. Inſtitu.

ſtitu. de actionib. & l. 1. ff. de rei vxoriæ act. & tot. tit. ff. & C. de capt. & poſtlim. reu. in quibus is, qui vere viuit, fingitur eſſe mortuus, & habetur pro tali, vt late tradunt Bart. & alij repetẽtes in l. ſi is, qui pro emptore. ff. de vſucap.

Tertio, quod multa facta, & omiſſa, tam in delictis, quam in contractibus habentur pro non factis, & non omiſſis per conſenſum partium, per ſolutionem, pœnitentiam, & abſolutionem, & per aliquot alias cauſas, quoad omnia, vel quoad partem, prout in diuerſis materijs diuerſimode ſtatutum inuenitur. quę quia ſunt varia, & diuerſa, non poſſunt certa iuris regula comprehendi.

3 Nota ſecundo, eum, qui alteri crimen per iracundiam obijcit excuſari, ſi non perſeuetet in obiectione. Pro quo eſt cap. præcedens, qua parte cõtinet id, quod regula quidquid. de reg. iur. nempe calore iracundiæ factũ non valere, niſi poſtea ratum habeatur. per quam ibi Bart. dixit, alienationem bonorum per iracundiam factam non valere. allegãdo in id hunc tex. quatenus eſt ſitus in cap. ſi quis iratus. 2. quæſt. 3 quod tamen nõ ſeruire ſuo propoſito diximus in cap. diuortium. ſup. ead. nu. 14. quia ſua deciſio eſt de contractu: & cap. hoc agit de delicto, inter quæ quoad hoc eſſe magnam differentiam cenſuit Gratianus in cap. cogitatio. ſupra ead. & Ludouic. Roman. in ſingu. 414. & Bald. in l. ſi nõ conuicij. C. de iniurijs.

4 Cõtra tamen hoc notabile videtur eſſe primo caſus in l. item apud Labeonem. §. ait pretor. ff. de iniurijs, quatenus habet, eum qui conuiciatur teneri actione iniuriarum. Secundo l. ſi non conuincij. C. eod. tit. quæ habet duo: alterum verba iniurioſa prolata in aliquem in dubio præſumi animo iniuriandi prolata: alterũ quod qui ea protulit intra annum actione iniuriarum conueniri poteſt. Tertio quod, vt plurimum, omnia conuicia per iracundiam obijciuntur, & ſi ob eam obijciens excuſaretur, impune quis alios verbis iniuria afficeret.

Quare dicendum eſt primo, male communiter allegari contextum illius cap. ad fundandum notabile prædictum: quia non habet textus, eũ, qui obijcit, excuſari à pœna, & impunem eſſe debere, niſi perſeueret in obiectione: ſed longe aliud; obiectionem ſcilicet criminis per iracundiam propoſitam nõ eſſe habendam pro accuſatione, niſi ſequantur inſcriptio, & alia neceſſaria ad accuſationem, de quibus in cap. ſuper ijs. de accuſ. & in l. libellorum. ff. eod. & ita excuſabitur à pœna talionis, & alijs multis, quibus calumnioſus accuſator eſt puniendus. cap. quiſquis. & cap. qui crimen. 2. quæſt. 8. alias tamen punietur extraordinarie iudicis arbitrio.

Secundo, quod Decius in d. l. quidquid. nũ. 7. dixit, quod vt differẽtia inter delicta & alia, de quibus ſupra diſputatum eſt, habeat locum, dicendum eſt, quod in delictis non excuſatur delinquens ex calore iracundię dato quod maxima ſit iracundia, propter quam alienetur à mente, per ea quæ ſupra in cap. diuortium. nu. 12. adduximus. Quod tamen nõ videtur tenendum, tum per finem cap. merito. 15. quęſt. 1. ibi, *Non ſunt peccata nolen-*

nolentium, niſi neſcientium, quæ diſcernuntur a peccatis volentium. Tum per l.illud.ff. de iniurijs, ibi, *Sane ſunt quidam, qui iniuriam facere non poſſunt. vt puta furioſus, & impubes qui doli capax non eſt. namque hi pati iniuriam ſolent non facere.* Fateor tamen difficile probari poſſe, fuiſſe tantam, quæ adeo abſtulerit iudicium & mentem, ita vt tunc peccare non potuiſſet ſecundũ Panor. in cap. dudum. de conuerſ. coniug. præſertim ſi conſtaret ante, atq; poſt illud delictum, habuiſſe ad id ſufficiens iudicium.

Tertio, quod quamuis ex toto non excuſetur ille, qui iracundiæ calore deliquit: pœna tamen mitigari debet in delicto commiſſo cum tali iracundia propter quam alienatus ſit a mente, vt Roman. cõcludit in ſingul. ſupra allegato. & facit tex. in l. 1. C. ſi quis Imperatori maledixe. & in l. famoſi. ad leg. Iuliam maieſtat. & idem Panor. concludit in cap. dilecti. nu. 18. de exception. vbi concludit, quod ille qui prouocatus ad iracundiam deliquit mitius debet puniri arg. l. ſi adulterium cum inceſtu. §. imperatores. ff. ad legem Iuliam de adulter. vbi dicitur difficillimum eſſe iuſtum dolorem temperare: idem Panormita. dicit in cap. dilectus. colum. ſin. verſ. credo tamen. de reſcrip. cum ſimilib. vt ibi Felin. tradit. Et ſicut iracundię calor eſt cauſſa minuendi pœnã delicti: ita eſt cauſſã diſpenſandi, & relaxandi votum, & iuramentum vim voti habens cum aliqua recompenſatione ſalutari. quod frequenter in ſacro Pœnitentiariæ prętorio fieri videmus.

5 Quarto, quod infra quãtum tempus allegari poſſit, dictum vel factum fuiſſe per iracundiam notat Lucas de Penna in l. omnes omnino curiales. De curion. lib. 10. Cod. colum. 2. verſ. ſed pone Titius. vbi varias refert opiniones, & videtur reſidere, ꝙ infra triginta dies hoc allegari poſſit, & allegat bonum tex. 11. quæſt. 3. cum apud. & in l. ſi vindicari. C. de pœnis. quem refert & ſequitur Dec. in præall. reg. quidquid. ſub fin. ff. de reg. iur. Quamquam ipſe non video ad quid plus prodeſſe poſſit allegatio illius irę facta ante triginta dies, quam facta paullo poſt: cum tantum poſſit mollire & pacare animum iniuriam affecti, & mouere ad condonãdum eam, vel iudicis ad minuendum pœnam, ſi fiat trigeſimo primo, vel trigeſimo quinto, aut quadrageſimo, ſignicando iuſtam pœnitentiam, & petendo debite veniam, vel pœnę diminutionem.

Cap. Pericloſe.

Auguſtinus ad Hilarium.

Periculoſe decipiuntur, qui exiſtimant, eos tantum homicidas eſſe, qui manibus homines occidunt, & non potius eos, per quorum conſilium, & fraudem, & exhortationem homines extinguntur. nam Iudæi nequaquam proprijs manibus Chriſtum occiderunt, ſicut ſcriptum eſt,

Nobis

Nobis non licet interficere quemquam. ſed tamen illis mors Domini imputatur, quia ipſi lingua eum interfecerunt, Et reliq.

SVMMARIVM.

1 *Dilexiſſe nos Ieſum vſque ad mortem meminiſſe oportet.*
2 *Homicida omnis, qui occidit inordinate, qui conſulit, & mandat ad hunc effectum. nu. 6.*
3 *Facere non dicitur proprie qui conſulit, mandat, &c.*
4 *Occidere quos, & quo modo licuit Iudæis.*
4 *Iudæis ob quod crimen, & quomodo licuit occidere.*
5 *Chriſtus qua ratione dicitur crucifixus hora tertia, & ſexta.*
5 *Dies artificialis vt diuiditur in horas duodecim.*

1 MVLTA ex hoc cap. notari poſſunt, tam quoad forum interius, quam exterius. & in primis nota, D. N. Ieſum Chriſtum dilexiſſe nos vſque ad mortem, Ioan. cap. 13. & ad Philipp. 2. quod ſemper meminiſſe, atque nos parare ad ſubeundam quotieſcunque oportuerit pro eius amore, & honore mortem, plurimum profuerit. Deinde, quod eam intulerunt illi Iudęi verbis, & gentes factis: & quod non Iudas, ſed Iudæi eum tradiderunt Pilato morte condemnandum. Tertio, quod manus, quia eſt membrum ad operandum magis, quàm cętera corporis membra paratũ, accipitur pro opere reali: & quod homicidium eſt grauiſſimum peccatũ: & quod omnes homicidę etiam verbo tantum ſunt tales: & quod pœnitentiam agere debent.

2 Nota ſecundo, quod licet interdum occidere hominem, in quo multum moratur D. Card. multa trita & vulgaria pro vtraque parte adducendo. quę omnia breuiter reſolui poſſunt diendo ex mente S. Thomæ diſt. 37. quæſt. 1. art. 4. lib. 4. ſen. & omnium, quod per quintum præceptum Decalogi traditum Exod. 20. non prohibetur omnis hominis occiſio: ſed tantum occiſio inordinata illius, qui non meretur occidi, vel non eo modo, quo occiditur, vt nos poſt alios tradidimus in Manual. Confeſſ. cap. 15. num. 1. & 2.

Nota tertio id in quod principaliter citatur hoc cap. a Gratiano; ſcilicet conſultorem homicidij eſſe homicidam, etiamſi ipſe ſuis manibus non occidat. quod extenditur per cap. ſi quis viduam. 50. diſtin. ad præcipientem, defendentem, & facientem: & per cap. ſicut dignum. de homic. ad exhortantem, comitantem, & quoquo modo adiuuantem: & per cap. quãtæ. de ſent. excom. ad nõ defendentem, & per gloſſ. prędictam cap. ſi quis viduam. ad ratum habentem. Quæ plane omnia ſunt vera quoad finem in quem grauiſſimus ille patriarcha noſter Auguſtinus omnia in hoc cap. contenta inducit; ſcilicet quod omnes prædicti peccant mortifere: ſicut & is, qui manibus proprijs occidit: quoniã etiam omnes, qui ſimpliciter cõſentiunt; & quibus ſimpliciter placet non ſolum homicidium iniuſtum,

ſed

ſed etiã quodlibet aliud peccatum mortiferum, peccant mortifere per illud Pauli ad Rom. 1. *Facientes & conſentientes digni ſunt morte.* relatum in cap. 1. de offic. deleg. & in præcitato cap. quantæ. de ſent. excom. Faciunt, & multa alia ſimilia, & tradidimus in cap. cogitationis. ſupra ead. & in Manu. Confeſſ. cap. 11. nu. 9.

3 Quæſtio tamen maior & vtilior eſt, an omnis canon, & lex imponens pœnam excommunicationis, vel aliam facièti homicidium, vel aliud delictum includat cõſulentem, & omnes alios prædictos. nam pro parte affirmante facit, quod lex Iulia maieſtatis, & lex Cornelia de ſicarijs, & veneficijs, quę ſunt latæ contra perduelles & ſicarios, non ſolum includunt facientes perduellionẽ, id eſt, ſumentes arma aduerſus patriam, vel principem, ſed etiam volentes, & tentantes ſumere, & conſulentes l. ſi quis. & l. quiſquis. C. ad leg. Iuliam maieſta. & eos, qui occidendi animo tela ferunt. l. 1. ff. ad leg. Corn. de ſicar. & cap. quisquis. & cap. ſi quis cum telo. ſupra ead.

Secundo, quod non ſolum feriens clericum, ſed etiam mandans, vel conſulens eſt excommunicatus. cap. mulieres. de ſent. excom. & non ſolũ percutiens S. R. E. Cardinales, Archiepiſcopos Epiſcopos, aut Nũtios vel Legatos, ſed etiam conſulentes ſunt excommunicati, cap. 1. de ſchiſmati. lib. 6. clem. ſi quis ſuadente. de pœn. Et non ſolum hæretici ſunt excommunicati, ſed etiam conſulentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum. cap. excommunicamus. de hęreticis, & cap. 2. eod. tit. lib. 6. & cap. 1. bullę cœnæ Domini.

Sed contrarium eſt tenendum, vt nos tenuimus in Manu. Cõfeſſa. cap. 27. num. 51. nempe, quod lex excommunicans facientem aliquid, non comprehendit regulariter conſentientem, etiam mandando, conſulendo, fauendo, receptando, vel auxiliãdo antequam fiat, niſi ex eius tenore, vel aliarum legum id expreſſe, aut tacite colligatur. quod firmiter aſſeuerat Caietan. in ſumma. verbo excommunicatio. pag. 2. & cap. 47. & notab. 3. & Silue. ſibi contrarius, in verb. excommunicatio. dubio. 10. & Ioan. Tabien. verb. excommunicatio 5. caſu 40. Bonifacius cum communi in clẽ. 1. de conſanguin. quod & nos vbi ſup. confirmamus. Tum ea ratione, ꝙ canones & leges nõ debẽt cõtinere ſuperflua & ſuperuacanea, §. quibus. l. 1. C. de nouo codice facien. & in proœmio Gregoriano: at cap. 1. de ſchiſmatic. lib. 6. & clem. ſi quis ſuadente. de pęnis. exprimunt conſulentes, quod ſuperfluum & ſuperuacaneum fuiſſet, ſi abſque illa expreſſione fuiſſent incluſi. Tum quia participãs cum excõmunicato ante cõmiſſum crimen habens annexam excommunicationem, vel cum committitur, non incurrit eam per reſolutionem poſitam in pręfato Manua. prædicto cap. 27. nu. 32. & conſtat, omnes pręd ictos communicare in crimine ante crimen commiſſum. Tum quia cap. quod in dubijs. de ſen. excom. habet participantem cum excommunicato eſſe excommunicãdum, & non excommunicatum. Tum quod Ioan. relatus à gloſ. illius cap. quod ſuper. bat

inte-

intellexit etiam de participante in crimine, qui licet merito carpatur ibi à Panorm. & communi quoad participantem in crimine commiſſo: non tamen carpitur quoad participãtem ante illud commiſſum; qualiter participãt ij, de quibus loquitur. Tũ, quod cap. felicis. de pœn. lib. 6. & clé. ſi quis ſuadente. eod. tit. & multa capp. bullæ cenæ. & l. ſi quis id, quod. ff. de iuriſ. omnium iudic. & alia multa exprimunt conſulentes, mandantes & cet. cum intendunt eos includere. Tum denique, quod in cap. pœnæ. ſupra ead. num. 2. late reſoluimus, legem pœnalem non extendi vltra proprium caſum ex ſimilitudine, neque ex identitate etiam omnimoda eiuſdem rationis: at palam eſt per prædicta, alium eſſe facientem actũ, & aliũ conſulentem, & mandantem: ergo lex loquens de faciente non eſt extendenda ad conſulentem, & mandantem.

Ad oppoſita reſpondetur, illa procedere quando legiſlator in ipſamet lege, qua imponit pœnam facienti, vel in alia, extendit eam ad conſulentẽ, vel mandantem; vel aliter conſtat de mente ipſius, vt ſupra tactum eſt.

4 Nota tertio, hic videri probari, nõ licuiſſe Iudæis à tempore, quo cœperunt Romanorum ditioni ſubijci, occidere quemquam criminoſum; quia vt inquit text. Ioan. 18. ipſimet dixerũt, ſibi non licere occidere quẽquam. In quod item facit, quod erat ab eis ablatum ſceptrum, & regnum, iuxta illud Gen. 39. *Non auferetur ſceptrum de Iuda, donec veniat, qui mittendus eſt.* quo ſignificatur aduentu Chriſti adimendum eſſe illud ab eis: & ita regia poteſtas deſijt eſſe apud eos; & conſequenter merum imperium, quod videtur pertinere ad Regem, & ad eius miniſtros, quales non erant Iudęi. arg. l. imperium. cum ei adnotatis. ff. de iuriſdictione omn. iud. per Panormitanum & alios in cap. quod ſedem. de offic. ord. quod tenet D. Thom. in 3. par. quęſtio. 47. art. 4. ad. 3. & etiam ſuper Ioan. cap. 18. lectione 5.

Contra quod tamen facit primo illud Exod. 22. *Maleficos non patieris viuere ſuper terrã.* & illud Pſal. 100. *In matutino interficiebã peccatores terræ.* Secundo facit, quod ipſi auctoritate ſua occiderũt Stephanum, Act. cap. 7. & quod voluerunt lapidare ſiue lapidibus obruere de mõtis præcipitio eijciendo ipſummet Chriſtũ. Tertio, quod voluerunt lapidare mulierem adulteram, quam Ieſu de adulterio accuſauerant, ſi iudicata fuiſſet ab eo rea adulterij.

Pro horum concordia, quidquid gloſ. ſentiat, dicendum primo licuiſſe Iudaico populo antequam ſceptrum, & regia poteſtas auferretur ab eis a Romanis occidere maleficos, ſicut licebat alijs regibus: quod probant duo teſtimonia primo loco citata. Secundo, quod etiã lege diuina licebat eis idem poſteaquã à Romanis fuit eis ablata regia poteſtas: quia iniuſte videntur Romani eam illis abſtuliſſe abſque legitimo titulo: ſed lege humana Romanorum (licet iniuſta) fuit illis de facto, & non de iure ablata. Tertio, quod Romani ſicut permiſerunt eis vti lege ſua, ita videntur permiſiſſe illis occidere ſolo ictu lapidũ, non quidẽ ꝓpter crimina penitus

ſecularia: qualia ſunt homicidia, crimen læſę maieſtatis, rapinæ, furta; & id genus alia: ſed pro criminibus cõtra ſuam legem peculiarem admiſſis, & quæ lapidum ictu puniri pro ea iubebantur, de quibus eſt adulterium, blaſphemia, & alia Iudæis ſpeciatim & particulatim pro ſuæ legis defenſione à Deo conceſſa.

Ex qua concordia infertur primo, Iudæos per illud, quod reſponderũt Pilato, Ioan. 18. *Nobis non licet interficere quemquam.* noluiſſe ſignificare, non licuiſſe illis antequam Romanis iure, vel iniuria ſubderantur interficere malefactores, ſicut alijs Regibus: neque abſolute omnem mortis inferendę poteſtatem ſibi ademptam per Romanos; cum non eſſet adempta poteſtas inferendi mortem pro quibuſdam criminibus modo ab eis conceſſo: neque lege diuina quoad omnem modum, & pro quocunque crimine occidendi; ſed quod non liceret eis id facere, lege humana Romanorum iuſte, vel iniuſte ſibi id vetante, per mortem crucis qua Chriſtũ ob maiorem ignominiam afficere volebant, & alios modos, quam iactum lapidũ per ſuam legem pro quibuſdã criminibus ſibi conceſſum: quo genere mortis nolebant illi Chriſtũ occidere. Neque petebant, eum occidi ob crimen, pro quo eis licebat occidere: ſed pro crimine læſę maieſtatis humanæ, quo illum ſe regem facere, & rempub. commouere atque perturbare, à Romanoque imperio auertere dicebant, & acerbiſſima, & turpiſſima crucis morte plecteretur.

Secundo ſequitur, Pilatũ, cum dixit. *Accipite eum vos & ſecundum legẽ veſtrã iudicate eum.* noluiſſe dicere, quod liceret Iudæis occidere Chriſtũ quocunque mortis genere, & ob quodcunque crimen morte dignũ; ſed ſolum mortis lapidum ictu infarendæ, & ſolum pro criminibus, iudaicis legibus peculiariter ſibi ſub pœna iactus lapidum vetitis.

5 Nota quarto concordiã, qua conſiliantur Marcus dicens cap. 15. Chriſtum fuiſſe crucifixum hora tertia, & Ioannes dicens, eum crucifixũ hora ſexta, vt Marcus intelligatur de crucifixione verbali, & Ioannes de reali. Quæ concordia, etſi ſatis ſubtilis & pia ſit, planius tamen & ſimplicius dici poſſe videtur, quod Marcus intellexit de vltima hora tertię, prout eſt ſecunda pars diei continens tres horas: & Ioãnes de ſexta hora totius diei quæ eſt eadem quæ vltima hora tertię, prout eſt ſecunda pars diei, diuidẽdo diem artificialem in quatuor partes, vt diuiſit Silueſter relatus à nobis in Enchirid. de oratione compoſito ſuper cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. cap. 3. n. 38. ita quod ex duodecim horis, quas prędictus dies artificialis habet, duæ partes priores, ſcilicet prima, & ſecunda, & tertia, quę durant vſque ad meridiem: & poſtriores, ſcilicet ſexta, & nona totidem horarum incipiant a meridie. Et ita prima pars continet tres horas, & ſecunda quæ appellatur tertia, alias tres, quarum vltima eſt ſexta totius diei incluſiue, à qua incipit tertia pars, quę vocatur ſexta, quæ continet tres horas vſque ad nonam, à qua incipit quarta pars totius diei, & continet totidem horas vſque ad ſolis occaſum. Et ita factum in vltima hora tertię

prout

prout eſt ſecunda pars totius diei, eſt factum in ſexta totius diei artificialis: & conſequenter factum in fine horæ tertię, quatenus eſt pars ſecunda totius diei eſt factum hora ſexta totius diei, quę eſt vltima trium horarũ tertię, prout eſt ſecunda pars diei. Quare Marcus intelligitur de hora tertia prout eſt ſecunda pars totius diei, & continet horam ſextam totius diei: & Ioannes de eadem hora ſexta totius diei, non de hora ſexta prout eſt tertia pars totius diei, quæ incipit à meridie, qui eſt finis horę ſextæ totius diei, quæ eſt vltima hora tertiæ, prout eſt ſecunda pars totius diei continens tres horas.

In gloſſam vltimam.

6 Nota primo ex gloſſ. vlt. non ſolum eſſe irregularẽ, qui occidit; ſed etiã qui conſuluit occidere, de quo eſt expreſſus caſus in cap. ſi quis viduã. 50. diſt. quod eſt intelligendum conſequuto effectu, ſecundum omnes.

Nota ſecundo etiam eſſe irregularem, qui tradit furem vel maleficum iudici, qui poſtea fecit eum occidere etiam iuſte. Pro quo eſt glo. expreſſa adiũcto tex. in cap. vnum. 23. quęſt. 5. Quod fallit in eo, qui ciuiliter tãtũ conqueritur de malefactore ſuo, proteſtatione pręmiſſa, nolle ſe vt pœna ſanguinis puniatur per tex. nouũ in cap. prælatis. ne cler. vel mona. lib. 6.

Nota tertio, homicidam tantum mentalem, id eſt, qui voluit occidere, & non occidit, quia non potuit, eſſe irregularem. Quod tamen falſum eſt per gloſſ. in cap. ſi aliquis. de homic. receptam communiter per omnes: quæ ſatis probatur in cap. ſicut ex litterarum. eod. tit. Nota item, quod lex lata contra facientem non includit volentem facere, immo nec attentantem; niſi exprimatur in ea, per ea, quæ late diximus in cap. pœnæ. ſup. ead. a nu. 2. & conſtat canones pœnam irregularitatis imponentes, latos eſſe contra facientes, & non contra volentes tantum facere.

Cap. Homicidiorum.

Clemens epiſtola prima ad Iacobum.

HOmicidiorum tria genera dicebat eſſe Petrus. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Homicidium large triplex; ſed proprie vnum.*
2 *Lex puniens homicidam non punit infamantem.*
3 *Peccata omnia eſſe paria aſſerere hæreticum.*
4 *Homicida triplex vt punitur pari pœna.*
4 *Pœnę paritas duplex durationis & extenſionis, &c.*
5 *Mali omnes pari pœna durationis, & priuationis viſionis intuitiuæ Dei, ſed non intenſionis poſt mortem punientur.*
5 *Præmio pari vt boni omnes poſt mortem donandi.*

NOTA

1 NOTA primo, triplex eſſe homicidiū: primum, quo tollitur homi-
nis vita vera, ſiue quo occiditur homo: ſecundum, quo tollitur ho-
minis fama; tertium, quo odio habetur homo. quod quidem eſt verum
capiendo verbum homicidium improprie per tranſlationem, Metapho-
ram, Metonymiam, Synecdochen, vel aliam figuram: proprie enim ho-
micidium eſt hominis cædes, interfectio, vel occiſio, qua ferro, vel alia vi
illata tollitur vera hominis vita, ſiue qua homo cęditur, necatur, vel oc-
ciditur. l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aqu. Ratio autem quare detractio, &
odium dicuntur homicidia improprie per aliquam prædictarum figura-
rum eſt, quod præbent occaſionem, vel ſunt cauſa occidendi hominem,
vt tradit S. Thom. 1. 2. quæſt. 73. art. 4. ad 2. & 3. & 2. 2. q. 34. art. 2. Poteſt
etiā eſſe ratio, quod per ea videtur tolli fama, & amicitia, quæ ſunt quę-
dam vita hominis ſimilitudinaria, & metaphorica: ſicut & alibi faculta-
tes, & bona temporalia dicuntur hominis vita, iuxta glo. ſingu. in l. aduo-
cati. C. de aduoc. diuerſor. iudicior. adiuncto textu in illis verbis, *Militāt*
namque patroni cauſſarum qui glorioſæ vocis confiſi munimine, laborantium ſpē,
2 *vitam, & poſteros defendūt.* Ex quo ſequitur, quod in lege pœnali, & odio-
ſa lata cōtra homicidas, & faciētes homicidia nō includuntur detrahen-
tes hominibus, nec oſores eorum; ſed nec aliena rapientes, vel ſurripiētes
quia lex pœnalis & odioſa licet includat omnia, quę verba eius proprie ſi-
gnificant, l. cum lege. adiuncta glo. & doctrina Franciſ. Aretin. ff. de teſt.
(etiamſi maior ratio militet in vno quam in alio, l. 1. §. quod autem. ff. de
aleę. luſ. & aleatorib.) non tamen extenditur ad alia, quæ improprie ſigni
ficant, niſi concurrāt aliquot ex vno, & viginti, quę retulimus in cap. pœ-
næ. ſupra ead. a nu. 6.
3 Nota ſecundo, prædicta trium generum homicidia parili, ſiue pari &
æquali pœna eſſe punienda. Pro quo facit, quod omnia illa ſunt ſuo ge-
nere peccata mortifera, vt declarat S. Thom. in 1. 2. quęſt. 73. ar. 4. & con-
ſtat, quod non ſolum præfata tria genera homicidiorum, ſed etiam omnia
alia peccata mortifera in foro interiori, & diuina lege puniuntur pœna
ęquali, quoad durationē, & perpetuitatē, & quoad priuationem viſionis
intuitiuę Dei: ſicut & omnes boni æquali præmio remunerabūtur quoad
durationem & perpetuitatem, & viſionē intuitiuā Dei, iuxta illud Sym-
boli Athanaſij, *Et qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam; qui vero mala in*
ignem æternum. Pro eodem facit illud Iac. 2. *Defleat peccator, quia offendens*
in vno factus eſt omnium reus: relatū in cap. defleat. de reg. iur. id eſt pœna
pro vno peccato mortifero Dei lege infligenda tantum durabit, & tātum
priuabit viſione Dei, quantū duratura eſt pro omnibus infligenda: quia
vtraque erit ęterna, & vtraque omnino viſione Dei priuabit. Facit item,
quod per vnumquodque horum homicidiorum æqualiter amittitur gra-
tia & amicitia Dei, ac per illud: quoniam per vnum quodque peccatum
mortiferum amittitur illa, quantacunque fuerit in peccante ante pecca-
tum, iuxta B. Thom. receptum 1. 2. quęſt. 113. art. 2. & 2. 2. quęſt. 10. art.

4. &

4. & quæſt. 24. art. 12 & alibi ſæpe.

3 Contra tamen hoc notabile facit primo, quod hæreticum eſt illud paradoxum Stoicorum à Marco Tullio in lib. paradoxorum relatum; *Ὅτι ἴσα τὰ ἁμαρτήματα καὶ τὰ κατορθώματα*, id eſt omnia peccata ſunt æqualia, & recte facta. quod late probat S. Thomas in quæſt. 2. de malo. artic. 9. & in 1. 2. quæſtio. 73. artic. 2. & in 2. lib. ſenten. diſtinct. 42. q. 2. art. 5. In quod ſufficit illud Ioannis cap. 19. *Qui me tradidit tibi maius peccatū habet*. ergo non ſunt omnia pari pœna punienda; nec conſequenter hæc tria homicidiorum genera. Secundo facit illud Deut. cap. 25. *Pro menſura peccati erit & plagarum modus*. cap. non afferamus. 24. quæſt. 1. ſi peccatum primi generis horum homicidiorum eſt maius, quam aliorum: ergo maiore pœna eſt dignum. Tertio, quod peccata, quę in proximum committuntur eo maiora ſunt, cęteris paribus, quo maiora nocumenta ſaltē pręuiſa, & intenta proximo inferunt, vt idem S. Thom. receptus determinauit in pręfata quæſt. 73. art. 8. at qui tollit proximo vitam naturalem magis nocet ei, quam qui tollit famam, vel amorem, vel amicitiam: ergo homicidium primi generis prędictorum homicidiorū eſt multo maius peccatum, quam homicidium ſecundi, & tertij generis. quod in ſpecie tradit ipſemet S. Thom. in 2. 2. q. 73. art. 3. ergo maiori pœna eſt puniendum. Quarto, quod etiam lege diuina & humana maior pœna imponitur pro primo genere homicidij, quam pro alijs duobus: quoniam pro illo imponitur pœna mortis naturalis, ſiue priuationis veræ vitæ, iuxta illud nu. 35. *Propinquus occiſi homicidam interficiet*. & illud l. 3. C. de Epiſcop. audient. *Homicida, parricidaque quod fecit, ſemper expectet*. at homicidium ſecundi & tertij generis non punitur tanta pœna. Quinto, quod etiam in foro pœnitentiæ maior pœnitentia imponitur homicidæ primi generis, cap. miror. & cap. eos. & cap. ſeq. 50. diſt.

4 Pro quorum concordia prænotandum eſt primo, quod paritas pœnæ peccati poteſt duobus modis conſiderari: altero reſpectu interioris fori, & legis diuinę quoad alterū ſeculum: altero vero reſpectu exterioris fori huius ſeculi, & quoad pœnā, quę in illo debetur ei lege diuina & humana.

Secundo, quod paritas pœnę poteſt conſiderari quoad durationem, & extenſionem eius, vel quoad intenſionem & grauitatem ipſius: & quod pœna vnicuique peccato mortifero debita eſt par, & æqualis quoad durationem pœnę, cuique alij peccato mortifero; immo & omnibus coniunctis infligendæ per primum argumentum pro noſtro notab. adductum.

5 Tertio, quod pœnę quoad intenſionem & grauitatem in altero ſeculo imponendę pro peccatis non ſunt pares: quoniam pro maiori peccato maior pœna quoad intenſionem, & grauitatē imponitur, iuxta illud Sap. 6. *Potentes potenter tormenta patientur*. & illud Pauli ad Rom. 2. *Qui reddet vnicuique ſecundum opera eius*. ſicuti neque omnes boni paria pręmia quoad intenſionem pro ſuis bonis operibus conſequentur in cœlis, iuxta illud Ioann. 14. *In domo patris mei manſiones multæ ſunt*. relatum,

ex Auguſtino in tract. 68. à Gratiano in cap. in domo. inf. diſt. 4. quod ſub medium habet, multitudinem & varietatem manſionum eſſe multitudinem & varietatem præmiorũ, quæ pro multitudine & varietate meritorum iuſtis retribuuntur in regno cœlorum.

Per quæ pręſuppoſita facile conciliantur notabile noſtrum, & argumenta contra illud adducta, intelligendo notabile noſtrum quoad durationem & perpetuitatem pœnę, & priuationem viſionis Dei in futuro ſeculo, & gratię eius in pręſenti, quæ debetur in interiori foro, & futuro ſeculo præfatis præfatorum trium generum homicidijs: id vero, quod argumenta concludunt, intelligendo quoad forum exterius huius ſeculi, & quoad intenſionem & grauitatem pœnæ in altero ſeculo infligendæ.

Cap. omnis.

Hieronymus in Eſaiam, cap. 33.

O*Mnis iniquitas, oppreſſio, & iniuſtitia iudicium ſanguinis eſt: & licet gladio non occidas, voluntate tamen interficis.*

SVMMARIVM.

1 *Hieronymi phraſis in hoc cap. vt valde figurata.*
1 *Iniquitas habitum proprie, & non actum ſignificat.*
2 *Homicida figurate omnis mortifere peccans.*
3 *Sanguinis vel ſanguis mortifera peccata ſignat.*

1 NOTA primo, quod in ſuperſcriptione, hoc cap. tribuitur Hieronymo: & quia vir diligentiſſimus, itidemque doctiſſimus Antonius Demochares non addit in ſuo Decreto locum vbi hoc dicat Hieronymus, ſuſpicamur, ipſum nõ potuiſſe eum inuenire: legitur autem apud Hieronymum in Eſaiam cap. 33.

Nota ſecundo, quod triplici figura videtur vſus Hieronymus illis verbis, *Omnis iniquitas, oppreſſio, & iniuſtitia.* ſcilicet Metonymia, quatenus cauſſam pro effectu poſuit, id eſt habitum iniquum pro actu iniquo, in quem ille inclinat. Iniquitas enim proprie non eſt actio iniqua; ſed habitudo vel habitus mentis, quo quis propenſus eſt ad agenda, quę iniqua ſunt, vt ait Ambroſius in apologia Dauid. cap. 2. relatus à Gratiano in cap. ille rex. inf. de pœnit. diſt. 3. poſt Ariſt. lib. 5. Ethic. & Synecdoche, quatenus ſecundum intellectum Cardinalis vtitur toto generis vniuerſali ſigno aucto pro ſpecie parte illius; hoc eſt verbo omnis iniquitas in genere pro ſpeciali iniquitate directa in ſanguinis effuſionem, vt mox dicemus. Tertia eſt Endiadys, quatenus de duobus facit vnum, id eſt pro iniqua oppreſſio ponit iniquitas, & oppreſſio, vt Vlpianus in l. 1. ff. de pact. dixit, pactum eſſe placitum, & conſenſum, pro placitum cõſenſum. vbi gloſſ. ita exponendo dixit, Vlpianum vſum fuiſſe figura Endiadys,

ſicut

ſicut & Vergilius, *Pateris libamus & auro*, pro pateris aureis, &, *Arma virumq; cano*. pro armatum virum. Vtitur etiam quarta figura Metaphorę, quatenus ſecundum Hugonem vtitur verbo ſanguinis, ſubintellecto verbo effuſio, pro morte, quæ eſt effectus ſanguinis effuſionis.

Tertio nota ſecundum intellectum Cardinalis, ſenten iam huius cap. eſſe, quod ſola iniquitas, & iniuſta oppreſſio, qua quis proximum inducit ad ſui ſanguinis veram effuſionem poteſt appellari homicidium. Pro quo faciunt illa verba, *Iudicium ſanguinis eſt*. accipiendo ea figurate per Metonymiam pro ſola ſanguinis effuſione, & morte illam conſequente. Faciunt item illa verba paullo inferius poſita, *Etſi gladio non occidas, volun-*
2 *tate tamen interficis*. Nobis autem planior & vtilior ſenſus eſſe videtur, quod Hieronymus voluit dicere vniuerſaliter, omnem iniquam actionem & oppreſſionem, omnemque voluntatem eam faciendi eſſe quoddam homicidium & iudicium ſanguinis: eo quod inducat mortem ſpiritalem, quam mortiferum peccatum infert, iuxta illud Pauli ad Rom. 6. *Stipendia enim peccati mors*. tum quia gloſſ. ſecunda videtur ita ſenſiſſe, dum inquit, prædictos iniuſtos oppreſſores eſſe dignos iudicio ſanguinis; quia vtrique damnantur. tum quia in dubio verba proprie ſunt intelligenda l. non aliter. ff. ad leg. 3. at magna verborum improprietas tribueretur D. Hieronymo ſecundum intellectum Cardinalis; cum oporteret verba illa vniuerſalia, Omnis iniquitas, reſtringere ad ſolam iniquitatem occidendi, vel directam ad occidendum. tum quia Eſaias dict. cap. 33. non ſolum damnat eos, qui occidunt, vel procurant occidere, ſed omnes alios mortifere peccantes; puta tyrannidem exercentes, depredantes, contemnentes, calumniantes, detrahentes, & munera
3 accipientes. tum quod, verbum ſanguis numero plurali pro omnibus peccatis mortiferis accipitur in illo Pſal. 50. *Libera me de ſanguinibus Deus*. & etiam numero ſingulari in illo Eſaiæ cap. 1. *Manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt*. tum quia qui mentem Eſaiæ ſatis expenderit, intelliget, eum in præfato cap. 33. ſcribere contra omnes peccatores, contra quos ſcribit cap. 1. & multis alijs; puta contra affligentes pauperes, opprimentes viduas, & pupillos, & non reddentes eis iuſtitiam, nec opem eis oppreſſis ferentes, neue eorum cauſſam ſuſcipientes. Tum quod oppreſſores iniqui, & iniuſti homines æque, immo magis poſſunt appellari homicidæ, quàm detractores, & oſores; cum peius ſit inique & iniuſte opprimere, quàm ſolum odiſſe, & ſimpliciter detrahere: at ſupra in cap. pericuſoſe. diximus, & ibi probatur num. 4. detractores & oſores poſſe dici homicidas. Tum denique, quod quemcunque intellectum ſequamur oportet nos dicere, D. Hieronymum non loqui de homicida proprie dicto, id eſt occidente; quia etiam volentem occidere, licet non occidat, appellat occiſorem: qui tamen non eſt proprie occiſor, neque homicida, vt dictum eſt in præallegato cap. periculoſe. Et intelligendum eſt de illis, qui ſunt homicidæ improprie per Metonymiam, Metaphoram, Synec-

dochen, vel quamlibet aliam figuram, per quas poteſt appellari homicida quisquis opprimit proximum, detrahendo, calumniando, odio habendo, conuiçijs, & iniurijs afficiendo, & expoliando: ergo apte intelligi poteſt hoc cap. de qualibet oppreſſione, etiam ab ea, quæ fit per ſanguinis effuſionem.

Ex quibus ſequitur, legem vel diſpoſitionem pœnalem latam, vel factam contra homicidas, & admittentes homicidia non includere præfatos iniuſtos oppreſſores, niſi homicidium verum & proprium perficiant, vt etiam ſupra ead. in præcitato cap. periculoſe. nu. 2. diximus.

Cap. nunquid Cain.

Cyprianus tractatu quarto de mortalitate.

N*Vmquid Cain cum Domino munus offerret, peremerat fratrem?* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Cor potius intentionem, quam cogitatum ſignificat.*
2 *Deus ſe, omniaque alia nouit per ſemetipſum.*
3 *Scientiam ad quærendam nulla etas ſera.*
3 *Scit nulla creatura præter animam Chriſti omnia.*
3 *Scientia de quibus, & a quibus non quærenda.*
4 *Diuinos ad caſtigandum exhortatio.*
4 *Credere diuinos ſcire longe, vel ſecreta facta ſine ope Dæmonis ſtultum, & ſtultius ſcire illos futura. De quibus iniurijs qui ſummates conniuere videntur.*
4 *Transfuga quis à Chriſti caſtris in caſtra diaboli.*
5 *Rex qui ſuos transfugas horret, ſit ipſe transfuga Chriſti.*
5 *Dæmonis præſens familiaritas initium perpetuæ familiaritatis futuræ.*
6 *Dæmoni dat dexteram, qui vult diſcere ab eo quidquam.*
7 *Rex Luſitaniæ Ioannes III. heroica laude dignus.*
7 *Superſtitioſa quibus regulis ſecernuntur à pijs remiſſiue.*

1 NOTA primo, intellectum illius Pſal. 7. *Scrutans corda, & renes Deus.* in quo, vt ait Hugo probatus ab Archidiach. Card. & Bellame. per corda cogitationes ſignificantur, & per renes delectationes. Sed cautius videtur dicere S. Thomas in eod. Pſal. per corda intelligi intentiones, & per renes delectationes. quia cogitatio eſt actus potentiæ cognoſcitiuæ, intentio vero eſt actus appetitiuæ, vt docet idem S. Thom. 1. 2. quæſt. 12. art. 1. & 2. 2. quæſt. 180. art. 1. & in 2. ſenten. diſt. 38. art. 3. & vt plurimum per cor intelligitur actus voluntatis, iuxta illud 1. Reg. *Inueni virum ſecundum cor meum.* præſertim cum agitur de operibus bonis, vel malis, ſicut in dicto verſiculo, qui agit de iudicio Dei ferendo de actibus bonis & malis.

Nota

2 Nota ſecundo, cognoſcere Deum omnia interiora cordium, & rerum iuxta præfatum dictum pſalmi repetitum Apocalyp. 2. & iuxta illud Hierem. 17. *Prauum eſt cor hominis, & inſcrutabile, & quis cognoſcit illud? ego dominus ſcrutans cor, & probans renes.* & iuxta illud, *Nouit ille, qui nihil ignorat.* cap. nouit. de iudic.

3 Ex quo ab hinc circiciter quadraginta annis collegimus duo notabilia: alterum, Deum omnia ſcire: alterum nullam putam creaturam ſcire omnia. Et in primo notabili diximus multa de ſcientia infinita, nempe quod quadruplici modo probatur, quod ipſemet Deus ſit ipſa omnium rerum, etiam cogitationum, ſcientia. Quod nec augeri, nec minui poteſt. Quod non eſt mutabilis. Quod non ponat neceſſitatem rebus contingenter agẽdis; & id genus alia, quæ ibi videri poſſunt, & tractantur latius a B. Tho. 1. par. q. 14. per totam. In poſteriori multa etiã de ſcientia creaturę, quod laudabile ſit eam quærere. Quod nulla ſit ętas ad quærendum eam ſera. Quod nemo ſcit, an ſit Dei amore dignus. Quod nec angelus futura in ſeſe nouit, neque cordis cogitatus, ſi cogitans nolit. Quod conſulere Cacodæmones de futuris interdum ſapit hęreſim. Quod Aſtrologia non ſit vetita contra Decium: ſed quod multi aſtrologi ſunt ablegandi. Quod ſola Chriſti anima nouit omnia: licet non ita perfecte ac Deus, & id genus alia, quæ ibi legi poſſunt.

Quoniam autem audio, magnam partem Chriſtianorum imitari Turcas, Sarracenos, & Paganos in deſiderando ſcire futura & præſentia, quę in longinquis locis & terris aguntur, & ſecreta, quę prope fiunt: quin & cogitatus ipſos Deo reſeruatos per vanas, & execrabiles ſuperſtitiones; nõ grauabor tranſcribere hic, quam olim præfato notab. adiunximus ad caſtigandos diuinos, exhortationem in hæc verba.

Exhortatio ad caſtigandum diuinos.

4 Locus ſimul, & pietas exigunt à me, in præſentia, candide lector, vt admoneam omnes quos diuini honoris cura tenet, caſtigandos eſſe illos, qui ea, quę in longinquis locis & terris fiunt, nullo inde nuntio accepto, vel ea, quę in ſecretis locis accidunt, nemine illa ipſis prodente, nuntiant, cum alijs, tum pricipibus iactantes ſe ſe (O impudentiã arrogantiſſimã, & arrogantiam impudẽtiſſimam) per Aſtronomiam illa cognouiſſe, cum à Cacodæmonibus illa ſuperſtitioſiſſime, & vtinam non hęretice. didiſcerint. Qua in re quis ſatis demiretur quanta cum ſocordia, ne dicam impudentia, bona pars chriſtianorum (pro dolor) & in ijs ſummatum, & aliquot litterarum cultorum cum multis ægrotantium centurijs errent? dũ alij habent Cacodęmones familiares, aut habere percupiunt, à quibus quę in longinquis partibus, alijsque locis ſecretis fiunt, quãcitiſſime addiſcant, & quorum obſequio & miniſterio multis in locis vtuntur. Alij vero quęrunt homũtiones, etiam à Chriſtiana fide alienos, qui obſequio maligni ſpiritus ſe vti iactant: aut talem certe ſe Aſtronomiam callere mentiuntur; qua ſciant & nouerint quędam in remotis, occultiſque locis

facta: quos cum inuenerint altis donant muneribus, digniores qui cruentis donarentur verberibus. Alij ſe in ſpecubus, & ſubterraneis, alijſq; locis abditiſſimis docendos Cacodæmonibus (vt audio) tradunt. Alij ægroti, & grauiter vulnerati adorant carmina quædam, quibus nulla eſt vis à natura, neque à diuino, vel eccleſiaſtico inſtituto. Alij (quorum neſcio, an maior ſit culpa) cum ſciāt aliquot ſibi ſubditos talia vel facere, vel curare: nullo tamen pietatis zelo in eos armantur; ſed veluti cōniuentibus oculis altiſſimi Domini diſſimulant iniurias. Quod ne fiat, intelligite iam adhortante propheta, Pſal. 2. Reges intelligite, qui latera eorum clauditis; & erudimini, qui iudicatis terram. Erudimini qui ipſis aſſidetis, *Scitote quoniam Dominus ipſe eſt Deus: ipſe fecit vos, & nō ipſi vos*. Pſal. 99. Meminerimus omnes, vitam hominis ſuper terrā quandā eſſe militiā. Iob. 7. Meminerimus, duos eſſe huius militiæ ſummos duces: alterū, qui pro nobis eſt, Chriſtū, lucis ſcilicet pacisq; principē, Eſai. 9. alterū (qui cōtra nos eſt) Sathanam principem item, ſed huius mundi, ſed tenebrarum. Meminerimus inter hos ductores, & ipſorum exercitus, bellum eſſe perpetuum, & irreconciliabile: & quòd merito ἄσπονδος πόλεμος dici debeat. Meminerimus, nos dediſſe Duci noſtro nomina, & in eius verba iuraſſe, cum ſalutaribus aquis tingeremur. cap. baptizandi. de conſec. diſt. 4. Veniat in mentem, quàm exoſi, quàm turpes, quanta pœna digni habeātur transfugæ & deſertores. l. 3. ff. de re milit. §. is qui. Non obliuiſcamur multis nos erratis à Chriſto deſciſcere, cap. omnis. de pœn. diſt. 1. at quò maxime morū peruerſitate defecimus & transfugimus, infidelitatem eſſe, S. Tho. 2. 2. q. 10. art. 6. Cui proxima eſt hæc (quam inſectamur) cacodæmonum familiaritas. quia eſt ſuperſtitio contraria religioni, quæ maxima virtutū moralium eſt, S. Tho. 2. 2. q. 81. arti. 6. Veniant hæc in mentem, veniāt, pudeatque Chriſti (ſub quo militare cœpimus) vexillum deſerere: vos Reges præſertim & ſummates, qui odio impotenti ferimini in veſtros milites, non ſolum transfugas & proditores, ſed etiam in emanſores. l. 3. §. emanſor. adiunctis ſequentibus. ff. de re mili. Pudeat cum illo iungere amicitias, illum habere familiarem, qui vt Chriſti, qui vt totius generis humani hoſtis eſt antiquiſſimus, ita & truculentiſſimus. cap. viſis. 18. q. 2. Pudeat, quod eſt apud Eſaiam 28. cap. percutere fœdus cum morte, & facere pactum cum inferno. Expendamus nobiſcum dæmonum in hac vita ſocietatem, initium eſſe quoddam æternæ damnationis, & (quæ perpetua eſt) inferorum cohabitationis: quemadmodum contra, conuerſatio cum Angelis & Sanctis his, quibus interdum apparent, initium quoddam eſt futuræ fœlicitatis, & (quæ in cęlis futura eſt) perpetuæ cohabitationis. Expendamus nobiſcum illud S. Auguſtini. cap. *Qui ſine Saluatore ſalutem vult habere, & ſine vera ſapientia ęſtimat prudentem ſe fieri poſſe; non ſanus, ſed æger, non prudens, ſed ſtultus; in ægritudine aſſidua laborabit, & in cæcitate noxia ſtultus & demens permanebit.* 26. quęſt. 2. Expendamus cacodæmones diuini honoris auidiſſimos, nil non agere, quo

ↄ pro

pro Dijs habeantur. cap. ſciendum. 26. quæſt. 3. & 4. Cuius rei teſtis eſt locupletiſſimus, tamdiu deluſa, & quæ in hunc vſque diem deluditur Gentilitas. Non dubitemus toties illis videri tribui diuinum honorem, quoties curamus ab illis diſcere futura, quorum præſcientia ſoli Deo eſt peculiaris. Non dubitemus nos toties dare dexteras ipſis; quoties cupimus aliquid ab eis diſcere, vel per ſcientiam (quam habent de his, quæ nobis ſunt ſecreta) vel abſentia iuuari, vel opera medicari, vterque Thomas 2. 2. quæſt. 75. artic. 4. Quid per Deum prodeſt cap. nihil prodeſt. de conſecrat. diſt. 6. remotiſſimas gentes fidei Chriſtianæ ſubigere, imperium Chriſtianum extendere, operam pro virili ſtrenuam ſummatibus (qui hæc curant) impendere; ſi nos interim, & noſtros principis tenebrarum tyrannidi inquieta curioſitate, ac peſtilenti ſuperſtitione ſubijcimus, aut certe ſubijci patimur impune; non ſine magno infirmorum ſcandalo?

6 At inquies, res dulciſſima eſt mens ſana in corpore ſano, Perſ. ſat. 3. corpus fidele in ſenecta: longe pulcherrimum alijs eruditione præeminere: maxime vero è Rempu. ſcire quid cum ſuis proceribus ſecreto moliatur hoſtis, quid amicus, quid Luſitanus, aut Caſtellanus, quid Gallus, aut Italus, & Germanus; quid deeſt noſtro, vel hoſtium exercitui abſenti. Fateor quidem hoc, dum illa illis cõtingant modis, quos Deus probat, quos vigilans prudentia, parque diligentia inuenit. At, *O curuæ in terras animæ, & cæleſtium inanes.* Perſ. Sat. 1. poteſt ne mortalibus quicquam dulce, pulchrum, vel commodum venire à cacodæmone hoſte verſuto, mille ad nocendum ipſis vias habenti, cap. viſis. 16. q. 2. & totidem alias quærenti? qui à ruinę ſuæ principio conatur omnibus modis humanum genus euertere & perturbare? qui dolet & erubeſcit charitatem, quam in cœlo nequiuit ſeruare, homines lutea materia in terra tenere? qui humanum intellectum non poteſt, quemadmodum angelus bonus illuminare, S. Thom. 2. 2. q. 172. artic. 5. ſed tantum obtenebrare? qui mendax eſt & pater mendacij? qui ſi aliquando quidpiam vel dicat, vel faciat, quo ſuis cultoribus vel parum commodet: non tamen id facit vt proſit, ſed vt grauiſſimè aliquo mendacio poſtea (illi fide habita) obſit? Athanaſ. apud S. Thom. 2. 2. q. 75. art. 4. Si cauendum eſt ab inimico reconciliato, cap. accuſatores. 1. 3. q. 5. quid de inimico prorſus irreconciliabili? Iam quòd prodeſſet fortunis, nec obeſſet vnquam illis (quod prorſus contra eſt) quid prodeſt homini totum mundum lucrari cum animæ ſuæ detrimento? cap. Matthęus. de ſymo. & Matth. 16. Vbi eſt illa charitas, qua Deum pluſquam nos diligere tenemur. cap. charitas eſt. de pœnit. diſt. 2. Si Deum Opti. Max. pro domino ducimus, vbi eſt ipſius timor? Malach. 1. ſi pro patre; vbi ipſius amor? Abſint à nobis, hæc remedia; quę ipſis morbis ſunt grauiora. Abſit à nobis Leonina ſocietas. l. ſi non fuerint. §. Ariſto. ff. pro ſocio. cum eo pręſertim, qui tanquam Leo rugiens circuit quęrens quem deuoret. 1. Petri 5. Quod bellum iam inde à baptiſmo

indiximus illi perpetuũ,geramus gnauiter,geramus & ſtrenuè,alta mente verſantes illud Pauli paulo immutatum ad Rom. 1. Quid nos ſeparabit à charitate Chriſti? Quid nos faciet deſerere crucis vexillum, in quo vincendum? Quid nos faciet ad ſigna funeſta perfidi hoſtis per familiaritatem transfugere? An tribulatio,an anguſtia,an nuditas, an periculum? Decernamus ope diuina,exequi ea quæ inſequuntur,ſcilicet,quòd neque mors,neque vita,neque angeli,neque principatus,neque inſtantia,neque futura,neque creatura aliqua nos ſeparet à charitate Dei,quæ eſt in Chriſto Ieſu Domino noſtro.

7 Inter alia,chriſtiane lector,quæ me ad hanc exhortationem faciendam mouerunt,fuerunt quidam,qui quo tempore præfatam relectionem Conymbricæ compoſui & pronunciaui, frequentabant curiam Regis Ioannis huius nominis iij. non ſolum Luſitaniæ, ſed etiam totius orbis Chriſtiani Regum cum primis religioſiſſimi,prudentiſſimi,& iuſtiſſimi, & in ſibi ſubditos amore paterno, & Regia magnificentia benigniſſimi; & iactantes ſe aſtrologos,euentus futuros prænuntiabant; conſilia,dicta, & facta in prouintijs longiſſime remotis denuntiabant; fures & furta ſecreta indicabãt;& plagas aliquas;& morbos nulla medicina facta, curabãt, quos ante menſem poſt hanc repetionem in eiuſdem Regis curia publicatam,inde abijſſe accepimus (vtinam & in vrbe aliqui ob eam editam reſipiſcant.) Et quoniam ab egregijs confeſſarijs audio, nonnullos eſſe in vrbe,& in vicinis prouincijs,qui cacodæmonum opera in prædicta quatuor vtuntur; & plurimi præſertim fœminæ multiplici ſuperſtitione ſibi victum quæritant, etiam atque etiam rogo & obſecro omnes cuiuslibet ordinis confeſſarios, vt occaſione oblata doceant ſibi confitentes illas baſes ad ſecernenda ſuperſtitioſa à religioſis aptiſſimas,eaſdemque breuiſſimas,quas in Manua. Confeſſ. cap.11.nu.22. poſuimus.

Cap. noli putare.

Auguſtinus tract. 42. cap.8. Ioannis.

Noli putare,te non eſſe homicidam quando fratri tuo mala perſuades. Si fratri tuo mala perſuades occidis. Et vt ſcias, quia occidis audi Pſalmiſtam, Filij hominum dentes eorum arma & ſagittæ:& lingua eorum machera acuta.

SVMMARIVM.

1 *Homicida eſt ſuadens malum. quod ſic amplia & limita.*
2 *Reſtitutio bonorum animæ vt eſt neceſſaria. nu.8.*
3 *Bona animæ meliora,quàm corporis & fortunæ.*
3 *Gratia etiam parua præſtantior omni naturali bono.*
4 *Animæ vita præſtantior corporali.*
5 *Reſtitutionem ſola legis iuſtitiæ fractio inducit.*

Occi-

5 *Occidit animam, ſed non vere peccatum.*
6 *Bona animæ voluntate ſola perduntur.*
7 *Reſtitutio bonorum animæ cuique à Chriſto parata.*
8 *Bona animæ alia gratuita, alia naturalia.*
9 *Reſtituendi obligatio, oblato debito, ceſſat.*
10 *Peccans minus ſæpe magis reſtituere tenetur.*
11 *Peccatum intentum directe in malum vt peius.*
12 *Reſtituat qui dolo, metu, vel fraude facit peccare.*
13 *Reſtituet cur plus interdum furans, quam fornicans.*

1 NOTA primo ex hoc cap. eum, qui perſuadet proximo malum, eſſe homicidam, eo quod occidit animam eius: quod ampliatur duobus modis, & limitatur totidem. Ampliatur primo, vt non ſolum procedat in perſuadente, ſed etiam ſuadente, & quomodolibet rogante, & inuitante. Tum quia conſentit in peccatum mortale, quod ipſe vult facere, vel fieri vult ab alio: & qui conſentit in aliquod peccatũ mortale volendo illud admittere, vel volendo vt alius admittat, mortifere peccat. cap. 1. ad Rom. & cap. qui conſentit. 11. quæſt. 3. & tradimus poſt alios in Manua. Confeſſ. cap. 11. nu. 15. & ſupra ead. cap. cogitationis. Vnde colligere licet non abs re, totam orthodoxam Eccleſiã poſt Dauidem precatorẽ maximum pſal. 18. prece humili orare Deum Opt. Max. *ab alienis parce ſeruo tuo.* hoc eſt condona nobis peccata, quæ admittimus inducendo directe vel indirecte alios ad peccandum, & volendo vt alij peccent. nõnumquam in vtilitatem noſtram, vel alienam: & nonnumquam in ſuum proprium damnum. Licet item ex eadem colligere illud eiuſdem Prophetæ dicto Pſal. 18. *Delicta quis intelligit? ab occultis meis munda me.* quandoquidem pauci ſunt collatione aliorum, qui huiuſmodi peccata ſatis meminerint, & pauciores qui ea confiteantur.

Secundo ampliatur, vt procedat etiam in volente perſuadere, licèt nec perſuadeat, nec ſuadeat, nec vllatenus ad peccandum moueat. quia ſicut volens occidere, licet nõ occidat, dicitur eſſe homicida mentalis, vt in fine huius cap. dicitur: ita volens perſuadere, licet nullatenus perſuadeat, dicitur perſuaſor, ſaltem mentalis: & ita homicida mentalis per prædicta.

Limitatur autem duobus modis. Primo quidem, vt non procedat in perſuadente peccatum veniale: quia illud nõ occidit animã; quippe quod non tollit gratiam ſecundum S. Thom. recep. 2. 2. quæſt. 24. art. pen. quæ eſt animæ vita cap. omnis inf. ead. & cap. charitas. 2. inf. diſt. 2. Secũdo limitatur, vt non procedat ſecundum ſignificationem propriam per ea quæ dicta ſunt in cap. periculoſe. nu. 4. Non enim perſuaſor mali occidit eum, cui perſuadet: cum vitam corporalem nõ adimat, quod requiritur, vt dictum eſt in dicto cap. periculoſe. in præcitato nu. 4. ad hoc vt dicatur vere occiſus, & probatur per l. ita vulneratus, ff. ad leg. Aqu.

2 Secũdo nota, quæſtionis eſſe grauiſſimæ, An qui nocet in bonis animæ proximo,

proximo, teneatur ad reſtituendum damnum. Nam partem affirmantem aſſeruit Scotus in 4. lib. ſen. diſt. 15. quæſt. 3, art. 1. in hoc ibi communiter receptus, & Adrianus in 4. de reſtit. quęſt. 31. & alij alibi. quę videtur cõmunis opinio eo ratione quod ſi rerum corporalium reſtitutio eſt neceſſaria, multo amplius ſpiritalium;, quę ad animam pertinent, argumento cap. cum in cunctis. de elect. & authen. multo magis. C. de ſacroſan. eccle. ſiquidem hæc notabiliora ſunt illis. Proinde, modo quo nocuit, reſtituere debet, inducendo ad pœnitentiam eum, quem induxit adpeccandum: & opera meritoria conſulendo, exhortando, & pro eo Deum præcibus, tum proprijs, tum alienis, ſi opus eſt, interpellando, eiuſque conuerſionem im-
3 petrando, reuocare cõtendat: abſque tamen peccati occulti manifeſtatione. Pro qua communi opinione facit primo, quòd qui nocet proximo in bonis pecuniarijs, & corporalibus tenetur reſtituere ſecundum omnes in cap. ſi res aliena. 14. quæſt. 6. & cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. At animæ bona pręſertim gratia gratũ faciẽs, & virtutes ſunt prętioſiora prædictis, cap. ex merito. & cap. deteriores. 6. quęſt. 1. maxime gratia, quæ quamlibet parua valet pluſquam vniuerſa totius orbis bona naturalia ſecundũ S. Thom. recep. 1. 2. quęſt. 113. art. 9. ad 2. & in 4. diſt. 5. quæſt. 1. art. 3. quęſtiũcula 1. Ergo à fortiori, qui nocuit proximo in illis, tenebitur ea reſtituere, quã optimo modo poſſit. Secũdo, quod qui plus nocet proximo, cęteris paribus, plus peccat ſecundum eundem S. Tho. recep. 1. 2. q. 73.
4 art. 8. Tertio, quod anima prætioſior eſt corpore cap. præcipimus. 12. q. 1. & cap. qui exigit. 22. q. 5 conſequenter vita animæ plus valet, quam vita vera corporis: & a fortiori quam fama, vel honor, vel pecunia; quæ licet interdum impropriè vocentur hominis vita, vt probatur, & dictum eſt in cap. homicidiorum. num. 1. ſupra ead. non tamen vere ſunt vita. Et conſequenter plus videtur obligatus reſtituere, qui animam hominis occidit & vitam eius tollit, quam qui reliqua bona ſubtrahit. Quarto, quod memoria, iudiciũ, ars & ſciẽtia ſunt animi bona. at qui alium lęderet in eis, ita vt non poſſet per ſuam induſtriam viuere, vt poterat vtendo eis teneretur reſtituere, ſecundum omnium mentem: ergo etiã qui lędit in alijs bonis gretuitis, quę longe ſunt ijs maiora, ad idem tenebitur.

5 Pro contraria tamen parte facit primo, quod ſola peccata contra leges veræ iuſtitię ſpecialis inducunt neceſſitatem reſtituendi, & non alia quæ ſunt contra leges charitatis, & aliarum virtutum ſecundum Alexandrum Halen. communiter receptum in 2. par. q. 87. quę bene defenditur ab Adriano in 4. de reſt. quæſt. 1. col. 9. in §. de currentibus cum fure. quẽ nos quoque ſequuti fuimus in repetition. cap. inter verba. & in Manu al. Cõfeſſ. cap. 24. n. 7. & Dominicus Sotus lib. 5. q. 3. ar. 4. & lib. 4. de iuſt. & iure q. 7. art. 3. col. 4. & alibi ſæpe. at nocere proximo in bonis animæ non eſt facere contra leges iuſtitię vere ſpecialis; ſed cõtra legẽ charitatis. nam inducere aliquem ad peccandum mortifere non eſt contra quintum pręceptum Decal. NON OCCIDES, vt aliqui pie putant, & nos etiam

dixi-

diximus in pręfato Manual. Confeſſ. cap. 15. nu. 1. poſt Conc. Colonien. in declaratione quinti præcepti: nõ enim occidit animam vere, ſed metaphoricos, vt dictum eſt ſupra in cap. homicidiorum. num. 4.

6 Secundo, quod ſcienti & conſentienti non fit iniuria neque dolus cap. ſcienti. de reg. iur. lib. 6. cum ſuis cõcordantibus: at nemo tollit alteri animæ bona, ſaltem gratuita, niſi volenti, & conſentienti, cum illa non tollãtur, niſi per peccatum, & peccatum, vt Auguſtinus ait cap. 15. lib. 1. Retractationum, relatus a Grat. in §. 1. 15. q. 1. adeo eſt voluntarium, quod non eſſet peccatum, ſi non eſſet voluntarium.

7 Tertio, quod qui lędit, ſatisfacere videtur offerendo lęſo per ſe vel aliũ id, in quo lęſit arg. l. 1. & adnotatorũ ei. ff. qui ſatiſd. cogan. & in pręallegatis cap. ſi res. 14. q. 6. & cap. peccatum. de reg. iur. lib. 6. at oblata eſt, & quotidie offertur peccatori a Deo per pœnitentiam refectio bonorũ gratuitorum per peccatum perditorum, & ablatorum iuxta illud Actor. 3. *Pœnitemini & conuertimini, vt deleantur peccata veſtra*. & per totam huius diſt. ſeriem. ergo qui lęſit in prędictis bonis aut nõ tenetur reſtituere, aut reſtitutionem factam habet, ſi lęſus vult eam oblatam accipere: & ſi non vult in mora eſt accipiẽdi, & ita ſibi debet imputare; quia, vt habet regula iuris ſupra allegata, *Mora ſua cuique eſt damnoſa*.

Quarto, quod nulli confeſſarij quamlibet pij & docti conſueuerũt huiuſmodi reſtitutiones iniũgere pœnitentibus: nec vllus videtur eſſe canõ, qui huiuſmodi reſtitutionem iubeat fieri: ergo nec nos debemus dicere, illam de præcepto eſſe faciendam argumento cap. conſuluiſti. 2. q. 4. & authen. de trien. & ſemiſſ. §. conſideremus. col. 3.

8 Pro quorum omnium concordia videtur dicendum primo, animę bona eſſe duplicia. Altera naturalia, quæ tolli quidem poſſunt abſque conſenſu habentis ea, & non recuperari ſola voluntate perdentis illa; qualia ſunt iudicium, memoria, ars, ſcientia, & mentis ſanitas, de quibus dicendum eſt, eum qui aliquo modo diminuerit, vel prorſus abſtulerit teneri ad reſtitutionem; quod probat argumentum quartum pro parte affirmante ſupra formatum. Altera ſunt bona gratuita ſpiritalia, quæ nequeũt tolli ſine conſenſu habẽtis ea; qualia ſunt gratia Dei, dona Spiritusſancti, & virtutes infuſæ, quę abſque letali peccato nequeunt perdi: & ſola volũtate perdentis ea, & miſericordia Dei poſſunt recuperari. De quibus videtur dicendum, non eſſe de iuſtitia reſtituenda ab eo, qui læſerit illa propter argumenta pro parte negante formata: niſi aliquid aliud vltra peccati perſuaſionem, & inductionem in illud interuenerit, propter ea, quę mox dicemus. Et ad oppoſita reſpondetur.

Ad primum concedendo quidem, bona gratuita animę, gratiam gratum facientem, & dona Spiritusſancti eſſe quidem multo pretioſiora bonis corporalibus, honorarijs, & pecuniariis: negando tamen quod ex hoc ſequatur, magis teneri ad reſtituendum illa, quam hęc. tum quia hęc tolluntur ab inuito ſine conſenſu ſaltem libero habentis ea; illa vero à volente

terminat S.Thom.de nocumento intento.1.2.quæſt.73.art.8.

Ad quartum argumentum reſpondeo concedendo, quod lædens aliũ in bonis animæ naturalibus, de quib9 arguitur, perinde tenetur reſtituere boni viri ſeu iudicis arbitrio, ac is qui lęſit aliũ in bonis corporalibus & honorarijs; negando tamẽ quod ex hoc ſequatur ad reſtitutionem bonorum gratuitorum, per eaſdem rationes, per quas mõſtrauimus non inferri hoc ex propoſitis in tribus argumentis prioribus.

12 Ex quibus infertur primo, præfatam communem opinionem, pro qua fuerunt allata quatuor prędicta argumenta, non eſſe intelligendã de inducente ad peccatum veniale, per quod non amittitur gratia Dei, & aliã ſpiritalia ei coniuncta, vt prædictum eſt. Neque de quolibet inducente ad peccatum letale: ſed de illo, qui vi, dolo, aut fraude alium ad peccatum inducit; vt ſi paterfamilias, aut dominus auctoritate ſua induceret filium ſuum, aut clientẽ, vel ſeruum, vt cum alio inimicitias exerceret: aut literarum peritus, vel hæreticus quiſpiam alteri perſuaderet, illum, aut illum contractum non eſſe vſurarium: aut illam vel illam doctrinam non eſſe veram: cum tamen contrarium eſſet verum: vel qui ſuſurrando, vel falſa renuntiando inter duos inimicitias diſſeminaret. Neque eſt item intelligenda de illo, qui ad peccandum impulit alium qui ſcit illud eſſe peccatũ & poteſt libere, & abſque vllo timore, aut erubeſcentia illius, qui inducit illum ad peccãdum, abſtinere ab illo peccato, aut ab illo reſilire: nam hic ad nullam tenetur reſtitutionem a iuſtitia præceptam, de qua hic loquimur. ſiquidem nihil commiſit contra iuſtitiam, quamquam debeat illũ ex charitate, ſicut alios peccatores, & aliquanto plus corrigere: id quod erudite inſinuauit, & meo iudicio efficaciter probauit magiſter Sotus lib. 4.q.6.art.3.de iuſt.& iur.

13 Secundo verum eſſe, id quod Sotus vbi ſupra ait, eum qui aliquam parum honeſtam induxit ad fornicandum, non vt animam eius occideret; ſed vt ſuam libidinem voluptatemque expleret, non peccare tantum, quãtum peccaſſet auferendo, vel furando ab aliquo magnam pecunię quantitatem. tum quia non intendit animam eius occidere; neque vita gratiæ priuare, niſi ſolum per quandam conſequutionem forte a ſe non prçuiſã, nec præcogitatam. tum quia parum illam lęderet quoad temporalia, cũ non eſſet integræ famæ: alium vero, cui auferret magnam pecuniæ quantitatem grauiter læderet. Cui conſequens eſt, eum nõ teneri per illam inductionem ad fornicandum, tantum reſtituere, quantum per pręfatam rapinam, vel furtum. tum quia non nocuit illi nolenti vel inuito, ſed volenti, huic autem nocuit nolenti & inuitę. tum quia, vt paullo ſuperius dictum eſt, offertur ei à miſericordiſſimo Deo reſtitutio gratiæ, ſi qua fuit ablata, per quod videtur ei ſatisfactum; quæ tamen oblatio non fieret huic, pecunia ſua priuato.

Auguſtinus lib. 19. contra Fauſtum, cap. 25.

H*Omicidium lege vetitum putabatur, non aliud eſſe, niſi corporis peremptio. Aperuit ergo Dominus, omnem iniquum motum ad nocendum fratri in homicidij genere deputari.*

SVMMARIVM.

1 *Homicidium quare voluntas occidendi, & nocendi perſonæ, licet non eius bo-*
2 *nis honoris, & pecuniæ.*

1 NOTA primo, quod Iudæi ante aduentum Chriſti putabant, ſolam voluntatem occidendi non eſſe peccatum; ſed male. tum quod ipſe Chriſtus damnauit eorum ſententiam Matth. 5. tum quod deſiderium ſiue cupiditas, & concupiſcentia male faciendi eſt peccatum, vt poſtrema duo Decalogi præcepta probant. tum quod peccata ſolius cordis, & peccata oris, & operis eiſdem reſpondentia eiuſdem ſpeciei ſunt, vt tradit S. Thom. recep. 1. 2. quæſt. 72. art. 2. & 7. ad 3. relatus etiam à nobis in Manual. Confeſſ. prælud. 9. num. 2. tum quod culpa & malitia peccati proprius ineſt malę voluntati, quàm operi, vt tradit idem S. Thom. in eadem. 1. 2. quæſt. 20. art. 1. 2. & 3.

2 Nota ſecundo, omnem appetitum nocendi proximo dici poſſe homicidium. Quod eſt verum intelligendo primo de appetitu nocendi proximo in perſona, & bonis corporalibus; non autem de appetitu nocendi ei in bonis pecuniarijs, vel honorarijs: quia quintum præceptum, de non occidendo traditum. Exod. 20. ſolum prohibet damna perſonalia in proximum, & non damna pecuniaria, quæ prohibentur per ſeptimum; nec honoraria, quæ prohibentur per octauum, vt poſt alios diximus & nos in prǽcitato Manual. Confeſſ. cap. 15. & 17. & 18. neque damna in bonis gratuitis, vt in præcedenti cap. diximus. Non eſt etiam intelligendum de primo motu occidendi, vel vulnerandi, quem non poſſumus impedire, vt ait gloſſ. notabilis huius cap. & probatur in illo Apoſtoli ad Rom. 9. *Non enim quod volo bonum, hoc ago; ſed quod odi malum illud facio.* Neque item eſt intelligendum de ſola voluntate occidendi, vulnerandi, vel peccandi, non ſequuta morte, quoad hoc, vt lege humanę contra homicidas editæ habeant locum in huiuſmodi vulnerantes: quia vt diximus in cap. periculoſe. num. 3. & cap. noli. num. 6. non dicũtur proprie homicidæ, qui non occidunt, etiam ſi vulnerẽt. l. ita vulneratus. ff. ad l. Aqu. Addo tamen, quod etiam nocens proximo in bonis honorarijs, vel pecuniarijs poteſt dici homicida improprie per Metaphorã, Metonimiam, aut Synecdochen, quatenus præbent occaſionem homicidij, & quodammodo tollunt vitam, quę in honore, amore, amicitia & pecunia quodãmodo cõſiſtit, vt diximus in cap. homicidiorũ. ſup. ead. n. 2.

Cap.

Cap. ſi Propterea.

Auguſtinus libro 50. homil. homilia 28.

SI propterea non facis furtum, quia times ne iudiceris, intus in corde feciſti. reus furti teneris, & nil tuliſti.

S V M M A R I V M.

1 *Furtum eſt voluntas furandi quoad hoc, & non quoad hæc alia.*

NOTA ex hoc cap. volentem furari, furem eſſe. Quod quidem eſt eo modo intelligendum, quo diximus ſupra in cap. cogitationis. n. 2. 4. 5. & 11. voluntatem, & appetentiam malam eſſe peccatum; & quando veniale, & quando mortale. Quod vero ſubditur teneri furti, intelligẽdum eſt quoad Deum & legem eius, & quoad forum conſcientię tantũ: non autem quoad homines, & legem eorum, & forum exterius, vt ibidẽ diximus. Neque quoad Deum, & forum conſcientię quoad reſtitutionẽ, neque quoad pœnã dupli, tripli, vel quadrupli, de qua in §. in duplum. & §. tripli. & §. quadrupli. Inſtit. de actionib. ſed ad longe grauiorẽ, & acerbiorem inferni, vel purgatorij iuxta ea, quæ diximus vbi ſup. & in cap. dixi. ſup. ead. nume. 15. 16. & 17.

Cap. ſi cui etiam.

Auguſtinus libro 1. de libero arbitrio, capite 3.

SI cui etiam non contingat facultas concumbendi cum hac coniuge aliena: planũ tamẽ aliquo modo ſit id eum cupere, & ſi poteſtas detur eſſe facturũ, non minus reus eſt, quam ſi in ipſo facto deprehenderetur.

S V M M A R I V M.

1 *Delectatio condicionalis; Si dux ero illam, an mortalis.*
2 *Vidua delectari poteſt actu coniugali prẹterito dupliciter: ſic bene, & ſic*
3 *male contra Caietanum.*
4 *Delectatio venerea præſens non ordinata in generationem prolis ex qualibet re bona, vel mala prohibita.*
5 *Delectari de ſententia data, & de habita copula, vt differunt.*
6 *Coniugi cui difficilior, quam cælibi caſtitas.*
7 *Delectatio maris de femina viſa, vel e contrario, vt peccatum.*
7 *Viſus nec tactus regulariter per ſe malus.*
8 *Viſus feminæ malus, ſed tactus peior. neuter tamen per ſe bonus, nec malus. 11.*
9 *Viſus, & tactus ad delectandum mortiferi ſunt.*
10 *Viſus vel tactus vt mortifer ob delectationem.*

Tactus

11 *Tactus feminæ ob aliud, quam libidinem, vt malus.*
12 *Delectatio inſurgens ex tactu feminæ an letalis.*
13 *Tactus feminę frequentiſſime licitus.*
13 *Tactus venerei non per ſe mali, boni interdum.*
14 *Oſcula & alii tactus feminæ ſuo genere indiferentes, ſed ſic facti mortiferi.*
15 *Tactus feminæ ad delectationem honeſtam, vt non malus.*
16 *Tangens compreſſus delectando ſe, vt non peccat.*
16 *Delectationis venereæ paruitas, an excuſet a mortali.*

NOTA primo, cupientem fornicari cenſeri fornicari. Pro quo facit illud Matth. 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam iam mæchatus eſt eam in corde ſuo*. Et ponderandum eſt, quod licet non dicat Auguſtinus ſimpliciter, volentem ſeu cupientem fornicari: ſed cum illa adiectione, aliquo modo, quaſi diceret quantulocũque modo volentem for-
1 nicari arg. gloſſ. ſingularis in clem. 1. de foro competen. verb. aliqua. per verba tamen ſequentia ſignificat loqui ſe de illo, qui aliquo modo, quantuluſcũque ille ſit, ita vult fornicari, vt id faceret, ſi facultas ad id adeſſet. Propter quod decidemus hic breuiter dubia, quæ remiſimus decidẽda in fine cap. cogitationis. ſup. ead. num. 12. verſ. caſus autem. Quorum primum eſt, an peccet mortaliter, qui vellet delectari ſe condicionaliter cũ aliqua, vel aliquo, ſi vel quando ſua, vel ſuus conjux eſſet. Et quidem mea ſententia hoc cap. nihil facit pro parte negante, neque affirmante huius quæſtionis; quia, vt prædixit, diſponit de ita volente fornicari, quod id faceret, ſi facultas adeſſet; & ita non loquitur de condicionali voluntate ſe delectandi actu aliquo, ſi vel quando licitus eſſet, de qua quęſtio proponitur: ſed de volũtate abſoluta fornicandi, ſi facultas adeſſet: facit tamen pro parte negante, quod diſpoſitio condicionalis nihil ponit in eſſe, donec adimpleatur condicio. l. obligationum fere. ff. de actionib. & obligationib. & §. omnis. inſt. de verbor. obligat. cap. ſi pro te. de reſcrip. lib. 6. Ergo voluntas delectandi ſe copula coniugali habita cum aliquo, vel aliqua, ſi eſſet, vel fieret ſua, vel ſuus coniunx, non eſt peccatũ mortale; quia non eſt de actu illicito.

Pro parte autem affirmante facit, quod delectatio naſcens ex illa cogitatione non eſt conditionalis, nec pendens de futuro euentu, ſi, vel, quando fuerit coniux: imo eſt præſens, vt palam eſt. Videtur ergo dicendum, quod aut is, de quo quæritur, concipit delectationem pręſentem ex pręfata cogitatione inſurgentem, & aduertenter illa ſe delectat, & cõſentit in ea deliberate, & peccat mortaliter per rationem pro parte affirmãte adductam: aut non habet præfatam delectationem pręſentem inſurgentem ex tali cogitatu condicional; ſed ſolum volũtatem ſe delectandi tali copula, cum ſibi fuerit licita, & non peccat per rationem pro parte negante allatam. quod vtiliter quidem, ſed pluribus, & paulo obſcurioribus verbis determinat Caietanus in opuſculis, tom. 1. tract. 14. dub. 10.

Secun

2 Secundum dubium eſt, An vidua, quæ ſe delectat cogitando de copula licita habita cum marito ſuo, dum viueret, peccet letaliter. Et pro parte quidem negante facit, quod qui non tranſgreditur legem non peccat, vt ait Auguſt. cap. 79. lib. 2. contra litteras Petiliani relatus à Gratiano in cap. qui peccat. 23. quæſtio. 4. at vidua, de qua quæritur, nullam legem tranſgredi videtur: quia non habet, nec uult, nec deſiderat habere copulam carnalem illicitam: & ita non videtur tranſgredi ſextum præceptum Decalogi, de non mechando, neque de non deſiderando copulam carnalem illicitam.

Pro parte autem affirmante facit, quod qui ſe exponit periculo probabili peccandi mortifere, peccat mortifere, iuxta illud Eccl. 3. *Qui amat periculum peribit in illo.* at huiuſmodi uidua exponit ſe periculo habẽdi pollutionem præſentem, & conſenſum, & deſiderium copulæ carnalis præſentis, quæ ſunt peccata mortifera per prefata duo precepta prohibita.

Hoc dubium reſoluens Caietanus ubi ſup. dub. 2. dicit, quod uoluntaria delectatio de præterito actu coniugij non eſt peccatum mortale: quia eiuſdem moris eſt delectari de præſenti, preterito, uel futuro; huiuſmodi enim, inquit, differentiæ non uariant ſpeciem moris de bono in malum: & propterea ſicut ſimpliciter, & abſolute conſenſu approbatiuo poteſt placere uiduę actus præteritus, ita poteſt delectari de illo. Quod utique confirmat ex eo, quod iudex, qui iuſte iuſſit occidere aliquem, iuſte poſtquam deſiuit eſſe iudex poteſt delectari, & gaudere de illa occiſione. Veruntamen periculoſa uidetur hęc reſolutio. tum per reſolutionem eiuſdem, qua ibidem reſoluit primum dubium, dicens poſſe quidem velle, quem delectare ſe copula carnali condicionali habenda, Si & quando fuerit licita: non tamen habere delectationem pręſentem, quę inſurgit ex illa cogitatione moroſa. Contrarietas autem colligitur ex eo, quod in utroque caſu cogitatio & memoria habentur de actu licito; & utrobique quęritur de delectatione inſurgente ex illa cogitatione: & de altera dicit, quod eſt mortifera, de altera uero quod non. Tum
3 quod uidua, de qua loquimur, poteſt habere duplicem delectationem fluentem, atque manantem ex memoria & cogitatione copulæ iuſtæ pręteritę. Altera quidem qua gaudet & delectatur, ſe fuiſſe vxorem talis uiri, & ſe habuiſſe copulam cum illo, & ſe delectatam fuiſſe illo actu: ſine tamen pręſenti delectatione uenerea, ex tali cogitatione inſurgente; quę certe licita eſt, quia nullo iure prohibita. Altera comitata prædicta delectatione uenerea, qua in præſenti delectatur cogitando de illa copula carnali præterita, quę non eſt licita. Tum quia prohibitum eſt omnibus, qui non ſunt legitimo matrimonio iuncti, non ſolum habere & uelle habere copulam carnalem, & conſentire in illam; ſed etiam delectare ſe carnaliter, & frui uoluptate uenerea, ſiue naſcatur ex cogitatione de copula carnali licita ſiue illicita. Tum quod, ſecundũ ſuam reſolutionẽ liceret cuilibet religioſo atque religioſæ delectare ſe carnaliter, & habere

delectationes venereas manãtes ex viſione licita pulchræ mulieris, vel viri: vel ex cogitatione copulæ carnalis licitæ aliquorũ coniugatorum, vel coniugandorum: vel ex lectione licita ſponſaliorum, & matrimoniorum inter aliquos contractorum, & vſu licito eorum. quod eſt contra mentem omnium Sanctorũ, qui ſentiunt, quod per præceptum de non mechando, non ſolum prohibetur actus exterior mechiæ, vel fornicationis, & voluntas habendi eam; ſed etiam voluntas fruendi delectatione venerea vndecunque aliunde inſurgente, quàm ex actu licito morali, quando illũ exercet.
4 Tum quod, licet coniux abſens ſicut poteſt velle habere copulam carnalem cum coniuge abſente, quando pręſens fuerit, ita poſſit etiam velle delectare ſe, cum illam copulam habuerit: non tamen poteſt habere in abſentia delectationem moroſam, ſicut non poteſt habere copulam præſentem, neque polluere ſe pollutione inſurgente ex cogitatione copulæ, quã habuit, vel ſperat habere ex copula iam habita, vel habenda cum coniuge, cum fuerit vel erit pręſens. Tum quod fatetur vbi ſupra, peccare mortaliter viduam, quæ delectationem habet de actu præterito licito cũ periculo probabili pollutionis: quod non eſſet verum, ſi delectatio illa eſſet licita: quia ipſemet in tractatu 22. præfati 1. tomi. ait confeſſarium, neque alium exercẽtem rem licitam peccare mortifere propter pollutionem contra ſuam voluntatem euenientem. Tum denique, quod omnis delectatio venerea inordinata, & conſenſus in eam prohibetur per ſextum præceptum Decalogi, de *non mechando*, & nonum in eo contentum, de *non deſiderando vxorem proximi.* vt ſentit S. Thom. 2. 2. quęſt. 154. art. 1. & 3. definiens, illam, & conſenſum in eam eſſe peccatum: & conſequenter prohibitam illo ſexto præcepto, vel nono in eo comprehenſo, quod & ipſemet Caietan. ait art. 4. at omnis delectatio venerea non ordinata in generationem prolis eſt inordinata, vt ipſemet S. Thom. ait in d. quæſt. 154. art. 1. ergo conſequitur, delectationem veneream & conſenſum in eam deliberatum præfatæ viduæ, vel cuiuſcunque alterius non ordinatum in generationem prolis eſſe peccatum.

5 Ad duo vero argumenta Caietani reſpondetur, ad primum quidem concedendo, quod præfata vidua poteſt gaudere & delectare ſe de carnali copula licita pręterita, delectatione illa honeſta, qua gaudet, ſe habuiſſe illam licite cum tali, & tali marito, nobili, vel ſibi charo: non tamen delectatione venerea inordinata, & libidinoſa, vt dicitur in ſecundo, & vltimo argumentis pro nobis adductis.

6 Ad ſecundum autem concedendo, quod iudex poteſt gaudere, & delectare ſe de occiſione, quam iuſte fieri iuſſit: quia huiuſmodi delectatio eſt de actu licito, & nulla lege prohibita: & conſequenter, quòd etiam vidua pręfata poteſt delectare ſe delectatione honeſta, & gaudio honeſto, quod habuit rem cum ſuo marito, & quod delectata fuerit tunc delectatione ordinata in generationem prolis intenta: negando tamen ex hoc inferri, quod poſſit licite delectare ſe delectatione præſenti venerea

& libi-

& libidinoſa, quę eſt prohibita, cum non ſit ad generationem prolis ordinata. Quare videtur concludendum, omnes clericos, monachos, ſeculares coniugatos & non coniugatos, licite quidem poſſe velle condicionaliter delectare ſe delectatione venerea, ſi liceret eis: & gaudere ſe delectatos fuiſſe: cum licuit habere rem, & eam actu habuerunt, modo id fiat ſine delectatione moroſa præſenti: nulli tamen etiam coniugato licere habere delectationem veneream præſentem moroſam, & ea deliberate frui; etiamſi naſcatur ex licito cogitatu copulæ carnali habitæ, vel habendæ à ſe, vel ab alio, vel lectæ, vel ſcriptæ, vel auditæ. Et conſequenter, poſſe viduam gaudere, & ſe delectare eo quod fuerit vxor illius vel illius viri; & quod habuerit rem cum illo, & quod delectata fuerit eam habendo: ſine tamen delectatione præſenti, & eius fruitione deliberata: etiamſi probabiliter putaret ſe intactā à pollutione ſeruare: quia, vt dictum eſt, omnis delectatio venerea nō intenta, & ordinata in prolis procreationem eſt omnibus prohibita, & conſenſus in illam deliberatus eſt peccatum mortiferum.

Ex quibus infertur, difficilius eſſe coniugibus abſentibus à ſuis coniugibus ſeruare caſtitatem, quam cœlibibus ob cogitationes frequentes copularum carnalium præteritarum, & delectationes ex eis manantes, quę prouocant eos, vel eas ad fruendum eis præſentibus: & ideo non ſatis chriſtiana prudentia vti eas, quæ ambitionis, vel auaritię cauſſa nubent profecturis in Indiam, vel Orbem nouum, & alia remota loca ad munera magna ibi adminiſtranda & conficienda, ipſis relictis in Hiſpania.

7 Tertium dubium, An delectatio de pulchra muliere, vel pulchro viro viſo ſit peccatum mortale. Ad hoc dubium reſpondet Caietanus in dicto tract. 14. quod non, ea ratione quod huiuſmodi viſio non eſt de ſe libidinoſa, ſicut ſunt oſcula & amplexus, quæ ait eſſe de ſe libidinoſa.

Contra quod tamē facit primo, quod ipſemet ait in 2.2. quæſt. 154. art. 4. quod regulariter nullus tactus pręterquam membrorū verendorum eſt per ſe malus; quia non ſolū, vt ipſe ait, ſed etiam vt ante illū dixit ille caſtiſſimus S. Thomas, poſſunt fieri, & quotidie bene fiūt cauſa amicitię, pacis, amoris honeſti, cōſuetudinis regionis, & alijſ, vt in ſeq. dubio dicem⁹.

8 Secundo, quod quamuis tactum magis conſequatur delectatio venerea quam viſum: tamen frequētiſſime conſequitur etiam viſum: quod ſignificauit domin⁹, et Saluator noſter per illud Matthęi 5. *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, iam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* relatum ex Gregorio cap. 9. lib. 21. ſuper Iob. à Gratiano in cap. qui viderit. 32. q. 5. quod declarauit B. Auguſtinus in ſua regula Canonicorum regularium relatus in cap. nec ſolo. ead. cauſ. & quęſt. in hęc verba, *Nec ſolo effectu & tactu, ſed aſpectu quoque appetitur, & appetit concupiſcentia feminarum. nec dicatis vos animos habere pudicos, ſi habeatis oculos impudicos: quia impudicus oculus impudici cordis eſt nuntius: & cum ſe ſibi inuicem etiam tacente linguā conſpectu mutuo corda nuntiant impudica, & ſecundum concupiſcentiam*

carnis alterutro delectantur ardore, etiam intactis ab immunda violatione corporibus fugit caſtitas ipſa de moribus.

Tertio, quod magis & minus non faciunt differre ſpecie, ſecundũ Philoſophum, & probatur in l. vlt. ff. de fundo inſtr. vel inſtru. lega. accipiendo ſpeciem prout logici capiunt pro ſpecie ſpecialiſſima, quam Iuriſperiti appellant genus: ſed tantum numero, ſiue indiuiduo, vt loquuntur Logici, vel ſpecie, vt iuriſconſulti. ergo propterea quod tactus magis moueat ad libidinem, & viſus minus, non differunt quoad hoc genere; ita vt tactus per ſe ſit libidinoſus, & non viſus, cum vterque poſſit fieri bene, &
9 quottidie fiat, & vterque male, vt etiam quottidie fit. Quare rectius videtur dicendum primo, quod nec viſus nec tactus eſt de ſe peccatũ etiam veniale, ſi fiat honeſta de cauſa, & ſine delectatione venerea. neq; etiam ſi fiat cum illa primo motu inſurgente: quia cum non ſit illa in poteſtate noſtra, vt dicit glo. quam ibi ad hoc notauimus in cap. homicidium. ſupra ead. non eſt peccatum. Secundo, quod tam viſus, quã tactus eſt peccatum mortale, ſi fiat deliberate ad habendam delectationem veneream vti præambulam ad copulam carnalem: imo etſi fiat deliberate ad habendam ſolam delectationem veneream ſine relatione ad copulam carnalem per præfatum cap. nec ſolo. B. Auguſtini ſupra relatum, & per gloſſ. memorabilem, quæ in cap. odi. 24. quæſt. 1. reprehendit ſcolaſticos adeũtes eccleſias, vt videant dominas. Tertio, quod nec tactus, nec viſus ex cauſa honeſta factus eſt peccatũ propterea quod ex eo inſurgat delectatio venerea in ſenſualitate, contra, vel præter voluntatẽ rationalem tangentis, vel videntis, ſi nullus cõſenſus voluntatis portionis ſuperioris animę accedat.
10 Quarto, quod nec etiam tact⁹, nec viſus ex cauſa licita, ſed nõ luxurioſa factus, erit maius peccatũ propter primum motum inſurgentem cõtra, vel præter voluntatem tangentis, vel videntis, quàm ſi ille nõ inſurgeret. tum quia licet illicita cauſa tangendi, vel videndi ob inimicitiam, auaritiam, vanam gloriam, vel ſcandalum, vel aliam cauſam illicitam faciat, vt ille tactus, vel viſus ſit peccatum mortale, vel veniale iuxta qualitatẽ cauſæ illicitæ: non tamen facit, illum eſſe peccatum mortale, vel veniale luxuriæ, ſi cauſa tangendi, vel videndi non eſt luxurioſa, nec in finem luxuriæ ordinata, nec vllus conſenſus rationalis illi motui primo accedit.
11 Ex quo infertur, non peccare mortifere illum, qui tangit, aut videt mulierem pulchram, aut quæ tangit, & videt virum pulchrum cauſa vanitatis, leuitatis, curioſitatis, vel alia ſimili, non dirigendo id ad carnalem copulam, nec ad delectationem veneream; ſed ad quandam aliam vanam animi recreationem, vel aliam venialiter tantum malam, etiamſi exinde inſurgat delectatio venerea contra, vel præter voluntatem eius, nullo aſſenſu ſuperioris portionis animæ accedente.

Quinto, quod inter tactum & viſum hoc videtur in hac materia diſtare, quod ex pluribus cauſis honeſtis, & in pluribus locis, & temporibus poteſt eſſe licitus viſus, quam tactus: & ꝙ periculoſior eſt, cęteris paribus,

tactus

tactus, quam viſus, iuxta illud Pauli 1. ad. Cor. 7. *Bonum eſt homini mulierem non tangere.*

12 Quartum dubiū eſt, An delectatio inſurgens ex tactu feminæ, vel maſculi ſit peccatum mortale. Et pro parte quidem negāte facit, quod tactus genere ſuo non videtur talis: quia poteſt fieri bene & male. male quidem notum eſt: bene autem fit à medico, & chirurgis medicando; à patre, & matre oſculando; & amplexando; imo & à cognatis, & fere ab omnibus, ſecundum morem regionis oſculando, & alias tangendo manus cauſa amoris honeſti, amicitię, fauoris, & ioci honeſti: aut ducendo choreas ob feſtum, recreationem, ſolatium, iucunditatē ad conſeruandam, & augendam charitatem, vel amorem honeſtum.

Pro parte vero affirmante facit, quod tactus pudēdorum de ſe iudicatur eſſe letalis: & quod Apoſt. ait. 1. ad Cor. 7. *Bonum eſt homini mulierem non tangere.* ex quo à cōtrario ſenſu arguit D. Hieronymus in epiſt. ad Nepotianum de vita clericorum. & epiſt. 1. contra Iouinianum, quem refert Gratianus in cap. hoſpitiolum. 32. diſt. *Ergo malum eſt tangere.* & illud ſeptimæ ſynodi relatum in cap. definiuimus. 18. quæſt. 2. *Periculoſa ſexuum commiſtio.* Et illud B. Cypriani lib. 1. epiſt. 9. ad Pomponium de virginibus *Certe ipſe concubitus, ipſe complexus, ipſa confabulatio, & inoſculatio, & coniacentium duorum turpis, & fœda dormitio, quantum dedecoris, & criminis confitetur?*

Pro concordia horum præmoneo, Caietanum hanc rem laborioſe, ſubtiliter, vtiliter, atque copioſe quidem tractaſſe 2. 2. quæſt. 154. art. 4. ſed ita vt eius dicta videantur indigere declaratione, & limitatione. Primo quidem circa illud, quod in col. penul. ſuę additionis videtur aſſerere, tactus pudendorum eſſe ſuo genere malos, dum ait nullatenus debere mulierem pati eos, & teneri ad ſe defendendum (etiam cl. more, ſi opus eſt) à volente eam tangere. in quo citat illud Deutero. 22. de virgine, quæ oppreſſa in ciuitate, ſi non clamauit, meretur mortem. Pro quo addo, quod mea ętate duę principes feminæ potentiſſimę laborantes in medicabili carcere in abditis verendiſq; locis non ſuſtinuerunt ſe curari à chirurgis.

13 Quibus tamen non obſtantibus, contrarium videtur verius. tum quod negari non poteſt, illos tactus bene poſſe fieri cauſa medicandi, & curandi: probari etenim poteſt puella nupta non fuiſſe cognita à viro per aſpectum mulierum, cap. propoſuiſti. de prob. & cap. nec aliqua. 27. quæſt. 1. & quod mulier, quæ dicitur eſſe inepta viro propter arctitudinem membri genitalis poteſt interdum fieri apta per artem chirurgicam, vel medicinalem vt colligitur ex cap. fraternitatis. de frigi. & malefic. & quod ſępe vetulæ mulieres infundunt clyſteres viris infirmis; quamuis oporteat, eas tangere pudenda. & quod parentes ſolent filijs ſuis dolore aliquo in membris genitalibus languentibus mederi. tum quia infantium & ſenium decrepitorum non ſe valentium mouere omnia membra ſolent tangi à miniſtris eis inſeruientibus. tum quia auctoritas illa Deut.

nihil obſtat, cum loquatur de virgine deſponſata, & non de ſolum tacta, ſed oppreſſa & vitiata; ex quo non infertur ad ſolum tactum pudendorũ mulieris in genere, de quibus loquimur. Neque etiam obſtat id, quod de duabus illis principibus feminis diximus, quoniam etſi teneri poſſit, eas bene feciſſe præferentes pudicitiam medicinæ (qua vt plurimũ ægrotantes non tenentur vti, licet bene vti poſſint, iuxta doctrinam Innoc. & aliorum in cap. tua nos. de homic.) non tamen peccaſſent, ſi paſſæ fuiſſent ſibi medicinam fieri, neque qui eas curaſſent animo mundo & caſto.

Quare videtur hac in re dicendum, tactum præfatum eſſe quidem longe periculoſiorem, quam aliorum membrorum: & longe magis fugiendum, vel patiendum ab eis tantum, qui, vel quæ probabiliter crederent, ſe delectationi venereæ inde inſurgenti non conſenſuros: non tamen ita eſſe per ſe malum, vt nullatenus poſſit eſſe bonus. quod videri poteſt ſenſiſſe Caietanus; cui quidẽ, ſi ſenſit ex iuſta cauſa fieri poſſe interdum bene, ſed quaſi ſemper eſſe malum, libenter aſſentimur.

Ex quo infertur primo, non peccaſſe illos, qui in quadã ciuitate Hiſpaniæ aſpexerunt, & quatenus oportuit contrectauerunt pudenda cuiuſdã hermaphroditi ad æſtimandum quo ſexu magis incaleſceret, vt reputaretur maſculus, vel fœmina iuxta. l. quæritur. ff. de ſtatu homin. quamuis nos rogati, vt id faceremus, noluimus annuare, remittentes negotium ad medicos & chirurgos, vt in cap. inter verba. 11. queſt. 3. ſcripſimus.

14 Secũdo, quod recte videtur dixiſſe præfatus Caietanus 2. 2. queſt. 159. art. 4. oſcula, amplexus, & alios tactus, quibus ſe maſculi & fœminæ mutuo tangunt, regulariter eſſe per ſe, ac ſuo genere indifferentes, quippe qui poſſunt fieri bene ac male, vt ſupra nu. 7. monſtratum eſt.

Tertio recte dicere ipſum, quod tactus præfati, ſi fiant ad finem perueniendi ad copulã carnalẽ, vel tamquã præuiſa, & pręambula perueniendi ad illam ſunt peccata mortalia; quia finis in quem fiunt eſt peccatũ mortale; & omnis actus directus in peccatum mortale eſt mortalis ſecundum omnes, & nos fuſe tradidimus in cap. cum miniſter. 23. q. 5. num. 38. & in Enchirid. de orat. cap. 6. per tot. & in præcitato cap. inter verba. 11. q. 3.

15 Quarto dolandum eſſe id, quod ait præfatus Caietan. ſcilicet, prædictos tactus, cum fiunt tamquam delectabilia ad delectandum ſe ſola delectatione ex eis inſurgente, etiam non volendo peruenire ad actum carnalem, nec faciendo eos tamquã præambula & præludia perueniendi ad illum, eſſe peccata mortalia contra Martinum de Magiſtris, quem fuiſſe in Hiſpania quoſdam alios ſequutos ſubintelleximus. Dolandũ inquam eſt primo id, quando fierent tamquam delectabilia libidinoſa, & prouocantia, ſeu mouentia ad delectationem veneream & libidinoſam: ſecus autem quando fieret tamquam delectabilia mouentia ad delectationem honeſtam: puta ad augendam amicitiam, beneuolentiam, & amorem naturalem paternum, filialem, ciuilem, ſcholaſticum, vel alium honeſtum: vt cum agnati, gentiles, conciues, municipes, & conterranei extra patriam

amore

amore patrio oſculantur viciſſim manus, veſtes, vel ſe amplexantur, vel de honeſto patriæ more ſeſe oſculantur abſque delectatione venerea turpi & inhoneſta: negari enim non poteſt, huiuſmodi tactus eſſe delectabiles delectatione honeſta, quæ naſcitur ex amore naturali honeſto, vt palam eſt ex illo Marci Tullij 1. Offic. *Chari ſunt parētes, chari liberi, propinqui, familiares, ſed omnium charitates patria vna complexa eſt.* Et ex illis dicterijs; *Dulcis amor patriæ; dulce videre ſuos.* dulcis amicitia; dulces amici, & id genus alijs. Dolandum eſſe item ſecundo, vt procedat, quãdo illi fiunt principaliter ad delectandum ſe delectatione venerea: ſecus autem ſi fierent ad ſe delectandum præfata delectatione honeſta: licèt ſenſualiter ac fomite peccati originalis, vel etiam diabolo ſuggerente inſurgeret delectatio venerea in ſenſualitate: quia tunc non ſunt peccata mortifera; imo neque venialia, ſi nullatenus conſentiatur eis conſenſu voluntario voluntatis partis ſuperioris, (niſi quatenus inquiunt S. Thomas, & Caietanus 1. 2. quæſt. 74. art. 3.) vt tradidimus in præcitato cap. cogitationis. nu. 12. & in Manua. Confeſſ. cap. 11. a nu. 11.

16 Propter quod reſpondimus aliàs interroganti, non peccare mortaliter eos, vel eas qui, vel quę viſitantes eccleſias, & multitudine oppreſſi volentes nolentes tangunt ſe ſe; & ex illo tactu inſurgit delectatio venerea in ſenſualitate, ſi voluntas nec expreſſe, nec tacite conſentiat illi: præſertim ſi pigeat huiuſmodi motus venerei, & repugnet ei, quamuis non expellat, nec poſſit eam omnino expellere per prædicta in præcitato cap. cogitationis. d. nu. 12. & per cap. ſed pẽſandum. cum ei adnotatis. 6. diſt. Quod ipſum videtur dicendum de omnibus alijs huiuſmodi tactibus, qui fiunt principaliter quidem ex cauſſa honeſta hoſpitalitatis, conuiuij, affabilitatis & comitatus honeſti; etiam ſi tangentes pręuiderint ante illos tactus, ſibi motum iri pręfatam in ſua ſenſualitate delectationem veneream; modo non ſe tangant ob eam principaliter, nec minus principaliter; ſed conſequeretur prę̄ter voluntatem eorum, etiam repugnante parte animę ſuperiore. quoniam tales motus dicuntur primi, & non ſunt in hominis poteſtate, vt ait gloſſ. in verb. motum. cap. homicidiorum. ſup. ead. & S. Thom. 1. 2. q. 77. art. 3. & 7. An vero ſint venialia, licet nullatenus eis conſentiatur, dicetur infra tangendo differẽtiam inter primum & ſecundum motum ſenſualitatis. quia peccatum, vt ſupra ex Auguſtino relato à Gratiano 15. q. 1. §. 1. diximus, adeo eſt voluntarium, quod alias non eſſet peccatum.

17 Quinto, quod ſæpe venit nobis in mentem, an etiam dolandum ſit hoc dictum, ne procedat in aliqua parua delectatione venerea, quæ ſine periculo conſentiendi in actum carnalem, & incidendi in pollutionem inſurgeret alicui. Et quidem pro parte negante facit, quod nemo, quem legerim, hanc limitationem ſcripſit. Pro parte vero affirmãte facit, quod tranſgreſſio cuiuſcunque præcepti excuſatur à mortali culpa propter rei paruitatem, vt in multis locis affirmat S. Thom. receptus, & à

nobis ſæpe citatus, præſertim in prçallegato cap. cogitationis. & in cap. 11. Manua. Confeſſ. & hoc præceptum non eſt maius, nec ab alio datum, quàm ab eo, qui alia nouem præcepta tulit. Nec obſtat reſponſio, quod non poteſt dari paruitas copulæ carnalis, quæ ſola videtur eſſe transgreſſio eius: quoniam poteſt dari paruitas delectationis venereç, quæ prohibetur per illud, vt prçdictum eſt: & ita licet non poſſit dari paruitas copulæ carnalis; videtur tamen poſſe dari paruitas declarationis venereæ, quæ ex ſolo cogitatu, vel tactu inſurgeret.

§. *Item ſicut.*

GRATIANVS.

I*Tem ſicut auctoritas teſtatur, Voluntas remuneratur, non opus.*

SVMMARIVM.

1 *Voluntas peccandi interior, & actus exterior vnum peccatum ſunt.*
2 *Voluntas efficax ſine opere tantum meretur, quantum cum illo, quoad meritum vel pœnam eſſentialem cæteris paribus; quod raro contingit.*
3 *Voluntas non habetur pro facto in ſacramentis.*
4 *Intellectus illius D. Chryſoſtomi,* Voluntas non opus remuneratur.
5 *Bonitas & malitia actus, prius obiectiuè in actu exteriori, quàm interiori.*
5 *Bonitas & malitia exterior nulli, niſi ob interiorem imputatur.*
6 *Peccata cogitationis vt tolluntur.*

1 HAEC auctoritas in hoc §. à Gratiano citata, cui neque ipſe, neque Antonius Demochares dederunt locum ſpecificum, vnde ſumpta fuerit, habetur apud D. Chryſoſtomum in homilijs, homilia 26. quem recentiores citant in 1. 2. quæſt. 20. art. 4. Ex qua, & ex mente Gratiani collige duas concluſiones. Altera eſt, quod interior voluntas faciendi aliquod peccatum, & exterior actus illi reſpondens ſunt vnum peccatum, quam concluſionem tenet S. Thom. in 2. lib. ſenten. diſtin. 40. quæſt.
2 1. art. 1. Altera eſt, quod ſola voluntas faciendi aliquid efficax, id eſt talis, quæ faceret, niſi impediretur, tantum prçmij vel pœnæ meretur, opere non ſequuto, quantum illo ſequuto. quam etiam tenet S. Thom. in d. lib. 2. ſentent. diſt. 42. quæſt. 1. art. 1. & in 3. ſent. diſtin. 4. quæſt. 1. art. 1. & quæſt. 2. de malo art. 2. ad 8. Pro qua primo facit hæc auctoritas Chryſoſtomi, *Voluntas remuneratur non opus.* Secundo facit cap. ſi cui. ſup. ead. quatenus habet, volentem fornicari ſi poſſet, non minus peccare, quam ſi voluntatem facto expleret. Tertio faciunt omnia illa, quæ ſupra ead. in cap. magna. attulimus ad probandũ, votum ſiue propoſitum faciendi haberi pro facto.

Con-

3 Contrarium tamen tenuit Scotus in quolibetis quæſt. 18. art. 3. Pro quo, & contraria opinione communi multa fundamenta recentiores in pręfato art. 4. adferunt: ſed omnia diſſolui poſſunt per diſtinctionem, quam ſupra in d. cap. magna. nu. 15. tradidimus, nempe opinionem communem S. Thomæ communiter receptam in 1.2. quæſt. 20. art. 4. & 2.2. quęſt. 81. art. 6. ad 1. & 3. par. quęſt. 68. art. 2. & in 4. diſt. 4. quęſt. 3. art. 3. quęſtiun. 2. & diſt. 15. quęſt. 2. art. 1. quæſt. 2. ad 4. eſſe veram quoad præmium eſſentiale meriti, vel pœnam eſſentialem demeriti, & quando cętera ſunt paria quoad numerum, extenſionem, & intenſionem, quod, vt ibi diximus, perraro contingit: & numquam quando exterior actus, ſeu opus eſt ſacramentum, quod ex opere operato gratiam confert, vt vbi ſupra inquit S. Thomas.

NOTA ſecundo dictum Gratiani, ſcilicet luce clarius probari per hanc auctoritatem D. Chryſoſtomi, ſola cordis contritione condonari peccata. quod latius probauimus in gloſſ. ſummæ à num. 2. quatenus ipſemet Gratianus inf. ead. ſuper cap. penul. non ſatis forte memor eorum, quæ hic dixerat, non idem affirmat etiam tamquam ita clarum ſicut eſt lux, imo relinquit illud arbitrio lectoris: quod tamen poſt Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 4. non eſſe relinquendum, imo pro luce clariori tenendum in præfata gloſſ. ſummę diximus nu. 2. & 6.

In gloſſas.

4 Nota primo ex gloſſ. prima, tacitam ſolutionem argumenti, quod fieri poterat contra pręfatam auctoritatem B. Chryſoſtomi ex illo Apocal. 14. *Opera enim illorum ſequuntur illos.* Et ex illo Pauli 2. Cor. 5. *Vnuſquiſque recipiet prout in corpore geſſit, ſiue bonum, ſiue malum.* Et ex illa ſententia Domini, Matth. 25. qua inquit, remuneranda eſſe opera miſericordię. Et ex illo Symboli Athanaſij, *Qui bona egerunt, ibunt in vitam æternam: qui vero mala in ignem æternum.* Etenim illa omnia probant, opera bona eſſe pręmijs donanda, & opera mala eſſe ſupplicijs caſtiganda: præfata vero auctoritas dicit, non remunerari opera. Gloſſa ſentiens hanc difficultatem ſoluit primo per figuram Eclypſim, ſiue ſubauditionem ſubaudiendo dictionem tantum. Ita quod non ſit ſenſus, quod opus non remuneratur, ſed quod non tantum opus remuneratur, ſed etiam voluntas ſine opere. qui ſenſus verus in ſe eſt, & aptus litteræ: quoniam pręfata figura frequentiſſima eſt, tam in ſacris, quam in profanis litteris. ſic etiam gloſſ. in cap. cantantes. 92. diſt. ſubaudit dictionem tantum illi dicto B. Hieronymi ad cap. 5. epiſtolę ad Ephe. lib. 3. *Deo corde, & non ore cantandum.* ita vt ſit ſenſus non voce tantum, ſed etiam corde eſſe cantandum: & ſic gloſſ. ſentit, non ſolum actum & opus interius eſſe remunerandũ, ſed etiam exterius. Quod adeo quidẽ verum eſt (vt ſuper textu dicimus) quod cæteris paribus tantum quis meretur, vel demeretur ſola volũtate perfecta & efficaci quoad præmium & ſuppliciũ eſſentiale ſine opere, quàm cum illo.

Secundo ſoluit, quod ſenſus D. Chryſoſtomi eſt, opus non remunerari propter ſe: ſed propter volũtatem, vnde procedit. & ita ſentit gloſſa boni-
5 tatem, & malitiam actus eſſe potius in actu interiori, quàm exteriori. ſuper quo eſt magna diſceptatio B. Thomę, Caietani, et recentiorũ Theologorum in 1.2. quęſt. 20. art. 1. Sed breuius & planius reſolui poteſt, dicẽdo primo quod bonitas, & malitia operis in ſe, & obiectiue prius ſunt in opere exteriori, quàm in voluntate: prius enim in ſe, & obiectiue, eſt bonum opus largitio eleemoſynæ debitis circũſtantijs comitata, quam voluntas elargiendi eam: quoniam ſuam bonitatem recipit à Deo, & à ſua lege ęterna, & naturali, qua opus rectę rationi conforme eſt bonum, & eſt tale etiam ſi numquam ab aliquo fiat, neque illam aliquis facere velit: & quoniam non ideo præfata largitio eſt bona, quia voluntas faciendi eam eſt bona; ſed potius contra voluntas illam faciendi eſt bona, quia illá eſt bona. Furtum item ideo eſt malum, quia eſt prohibitum à Deo, & contrarium recte rationi, & legi naturali & diuinæ: & eſt malum etiamſi nemo furetur, neque velit furari: & voluntas furãdi ideo eſt mala, quia furtum eſt malum. Dicendo ſecundo, volũtatem eſſe cauſam, quare aliquod opus imputetur agẽti pro peccato ad prēmium vel ſupplicium. tum quia nihil poteſt eſſe peccatũ, niſi ſit volũtarium 15. quæſt. 1. §. 1. tum quia voluntas eſt cauſſa omnium actuum humanorum, quales ſola ſunt peccata moralia hominum, vt diximus in Manual. Confeſſ. prelud. 6. a nu. 7. Et ita, vt alicui imputetur aliquid pro peccato ad ſupplicium, oportet, vt voluntas, & malitia pręcedant. quapropter bonitas & malitia cauſatiue dicitur prius eſſe in voluntate, quam in opere.

Tertio, eſt inferendum ex ijs breuiter quod vno reſpectu, ſcilicet obiectiue, ſeu tamquã obiectum, opus exterius per prius dicitur bonum, vel malum in ſe, quam volũtas interior id faciendi. Contra vero alio reſpectu ſcilicet cauſatiue, ſeu tamquam cauſa volũtas dicitur bona, vel mala perprius, quam opus exterius dicitur bonum vel malum. Secundum quod nullum opus exterius, licet ſit bonum, vel malum in ſe imputatur alicui ad præmium vel ſupplicium, niſi voluntarie velit illud facere. Ita quod voluntas faciendi illud eſt cauſa, quare illud bonum, vel malum imputetur alicui ad prēmium vel ſupplicium. Et in hoc ſenſu gloſſ. hæc accepta, & auctoritas B. Chryſoſtomi ſic intellecta ſunt valde memoranda.

6 Nota ſecundo, quod nulla peccata cogitata, ſi modo cogitans conſentiat in eis, tolluntur eo ſolo, quod cogitans nolit ea cogitaſſe (vt quidam dixerunt tolli) arg. l. ab emptione. ff. de pact. quę concluſio catholica & de fide eſt: quoniam non ſolum habenda eſt contritio peccatorum omnium quamlibet occultorum, & tantum mẽtalium: ſed etiam confeſſio eorum exterior eſt facienda, vt definit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & can. 7.

Nota denique ex gloſſa vltima, nõ ſufficere quamlibet contritionẽ ad delenda peccata: qualis autem ſufficiat dicemus in cap. perfecta. diſt. 3.

Cap. porro.

Proſper cap. 7. libri 2. de contemplatiua vita.

Porro illi, quorum peccata humanam notitiam latent, non ab ipſis confeſſa, nec ab alijs publicata: ſi ea cõfiteri vel emẽdari noluerint, Deum quem habent teſtem, ipsũ habituri ſunt & vltorem. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Deus iudex & teſtis noſtra errata puniet, niſi illa præueniendo puniamus.*
2 *Iudices noſtri non ſumus veri, vt confeſſarij.*

1 Nota primo ex hoc eleganti cap. eleganter ab elegantiſſimo Proſpero dictato duo ex duabus partibus eius, quę multum nos mouere poſſunt ad pœnitendum. Primum, quod Deus ipſe omnipotens & omniſcius eſt iudex, & teſtis omnium noſtrorum erratorum, etiam occultorũ. Secundum, quod æterno iudicio puniemur, niſi temporali pœna nos ipſos puniamus. Pro priori eſt illud Hieremiæ cap. 29. *Ego ſum teſtis, & index.* declaratum à S. Tho. 2. 2. q. 67. art. 1. ad. 1. & ar. 3. ad. 3. & illud Symmachi Papæ in libro Ennodij relatum in cap. aliorum. 9. q. 3. Pro poſteriori vero eſt illud Luc. 13. *Niſi pœnitentiam habueritis, omnes ſimul peribitis.* Adde tertiũ, quod in cap. ſequ. ponitur; nempe quod per pœnitentiam non ſolum aſſequimur veniam peccatorum, ſed etiam prȩmia ęterna beatorum.

2 Nota ſecundo, debere nos eſſe iudices & vltores peccatorũ noſtrorum, non quidem proprij, vt ſunt confeſſarij, qui habent veram iuriſdictionẽ ſuper pęnitentibus ſibi confeſſis, vt contrarium dicentem clare damnat Sacrum Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 1. & cap. 6. & can. 9. nemo enim verã poteſt ſupra ſe habere iuriſdictionem, l. penu. ff. de receptis arbitris. ſed impropriè, metaphoricos, & per ſimilitudinem, vtpote cognoſcendo vltro ſponte noſtra errata, priuato & ſingulari iudicio, & puniendo ea aliqua pœna, vt gloſſ. quę per hoc manet expedita, declarat.

Cap. Facilius.

Proſper cap. 7. libri 2. de contemplatiua vita.

Facilius Deum ſibi placabunt, qui non humano conuicti iudicio, ſed vltro crimen agnoſcunt. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio criminis tollit, vel minuit pœnam.*
2 *Confeſſio metu probationis vel pmiſſo pceſſu, licet coacta, vt minuit pœnam.*
3 *Confeſſus crimen negando qualitatem eius non eſt confeſſus.*

Nota

1 NOta primo, mitius eſſe puniendum ſpõte confeſſum, quam conui-
ctum. Pro quo facit cap. ſerpens. inf. ead. & cap. presbyterum. 50.
diſt. & cap. ſi quis presbyter. 15. q. 8. & alia iura, quę citat gloſſ. in d. cap.
presbyterum.

Contra quod facit primo cap. non dicatis. 12. q. 1. quod habet, parcẽ-
dum eſſe ſponte confitenti. Secundo facit cap. vlt. 15. q. 8. quod habet de-
bere quem deponi propter crimen confeſſum. Tertio facit, quod intereſt
reip. vt delicta puniantur l. ita vulneratus. ff. ad leg. Aquil. & omnis cul-
pa eſt digna pœna, vt innuit cap. 2. de conſtit.

Ad horum primum reſponderi poteſt primo, illud cap. eſſe D. Auguſti
ni, qui non habuit poteſtatem condendi legem generalem. Secundo, ꝙ
illud dicit, eſſe ſeruandum in ſua regula, quę non ligat niſi eos, qui eam
profitentur, id eſt canonicos regulares, & alios religioſos, qui ſub ea mili-
tant. Tertio, quòd poteſt intelligi de conditione non totali; ſed partis pœ-
næ; & ita de diminutione. & conſequenter concordat textui noſtro, qui
hoc ipſum habet. Pro quo intellectu facit, quod non ait ſimpliciter, vt ei
parcatur: ſed cum adiectione, vt oretur pro eo; quaſi dicat. Partem pœnæ
ſibi debitæ ſoluant fratres per ſuas orationes.

Ad ſecundum reſpondetur, pręfatum cap. vlt. agere de confeſſione nõ
animo ſpontaneo facta, ſed timore probationis: noſtrum autem cap. de
omnino ſpontanea, vt reſoluit glo. communiter recepta in dict. cap. preſ-
byterum. 50. diſt. & cap. vlt. 15. quæſt. 8.

Ad tertium reſpondetur concedendo quidem intereſſe reip. vt delicta
puniantur: ſed negatur quod non legitime puniantur, ſi pœna ex cauſſa
diminuatur: cum vtique certum ſit eam ex cauſa & diminui, & augeri
poſſe. l. quid ergo. §. pœna grauior. ff. de his qui notan. infa. tradunt om-
nes in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs vero. de iudic. & vna iuſta cauſa mi-
nuendi eſt confeſſio ſpontanea.

2 Quibus addo primo, quod etiam æquius & verius videtur id, quod ait
Panor. in præallegato cap. at ſi clerici. nu. 7. ſcilicet quòd etiam confeſſio
ſpontanea, facta timore probationis aliqua ex parte debet minuere pœ-
nam, licèt non tantum, quantum omnino ſpontanea. quod ſatis ipſe ſen-
tit, & merito arg. de toto ad partem, quod eſt validum, l. quę de tota. ff. de
rei vendic. cap. paſtoralis. §. item cum totum. de offic. delegat. Etenim ſi
omnino ſpontanea tollit certam partem, debet ſemiſpontanea tollere ali-
quantulam partem.

Addo ſecundo, confeſſionem iudicialem factam pręcedente proceſſu,
non cenſeri omnino ſpontanea. vnde Panor. vbi ſup. dicit, huiuſmodi de
crimine confeſſum non eſſe habendũ pro confeſſo; ſed pro conuicto.

3 Addo tertio, non haberi pro confeſſo, ſi confiteatur aliquid negando
qualitatem neceſſariam ad ſuam condemnationem: vt ſi fur confiteatur
contrectaſſe quidem rem alienam, ſed vt amicus; & non fraude, neque
dolo, quia furtum non fiat ſine dolo l. 1. §. furtum. ff. de furtis. & §. fur-
tum.

tum. inſtitut. de obligationib. quæ ex delicto naſcun. negat, id quod eſt neceſſarium ad ſuam condemnationem. Dixi qualitatem neceſſariam: quia ſi non eſſet talis, nihil ſufficeret, quominus eſſet confeſſio ſpontanea; cuius rei exemplum ponit Bald. in l. contra negantē. C. de lege Aquilia. de illo, qui confitetur quidem damnum dediſſe, ſed negat illud dediſſe dolo, & per iniuriam: quoniam ad condemnationē per actionem legis Aquiliæ requiritur dolus: ſufficit enim quod non iure fiat, iuxta gloſſ. in l. ſi putator. & in l. ſi quis fumo. ff. ad l. Aquiliam.

§. *Hoc ipſum.*
GRATIANVS.

H*Oc ipſum probatur auctoritate illa prophetica. In quacunque hora peccator fuerit conuerſus, & ingemuerit.* Et reliqua.

Cap. ſcindite corda veſtra.
Iohel cap. Secundo.

S*Cindite corda veſtra, & non veſtimenta.* Et reliqua.

Cap. conuertimini.
Idem Propheta.

C*Onuertimini ad me in toto corde veſtro, & ego conuertar ad vos.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Iuſtificatio fit regulariter per motum à peccato in Deum.*
2 *Licet Deus illa poſſit facere ſine illo.*
3 *Signum exterius doloris ſine interiori paruum.*
4 *Gratiam Deus parato non dat neceſſario.*
5 *Confitentur multi priuſquam contritione condonentur.*
6 *Infinitatum ſuperius eſt infinitati inferioris.*
7 *Infinitum nomen eſt, cui præmittitur negatio.*

1 NOTA primo ex hoc §. quod ad iuſtificationem adulti letali peccato infecti, requiritur motus eius, quo per liberum arbitrium diſcedat à peccato per deteſtationem eius, & accedat ad Deum per amorem ipſius, & veniæ deſiderium. Ezechiel enim cap. 18. & 33. in hoc §. citatus habet in ſumma, quod in quacunque hora ingemuerit peccator pænitendo peccaſſe, & conuerſus fuerit deſiderando, & petendo veniam, vita viuet: ergo præſupponit, requiri ad iuſtificationem, quod recedatur à peccato, & accedatur ad Deū per amorem, & deſideriū veniæ; quę

requirunt

requiritur motum præfatum liberi arbitrij. Tum quia Deus Opt. Max. ſapienter , & ſuauiter regit creaturas ſecundum ſuam naturam, quam eis indidit, iuxta illud pſal. 103. *Omnia in ſapientia feciſti, Domine, quæ in cœlis ſunt, & quæ in terris.* & illud Sap. 8. *Omnia diſponit ſuauiter.* at hominem pręomnibus corporeis creaturis libero arbitrio dotauit dando ei voluntatem & condicionem liberam ; ergo conuenit, vt per motum ſui liberi arbitrij ſaluet eum, vel damnet. Quæ ratio eſt S. Thomæ 1. 2. quęſt. 113. art. 1. & 3. & in 4. ſentent. diſt. 17. q. 1. art. 3. quęſtiun. 2. & 3. par. q. 86. ar. 6. ad. 1. Non obſtat, quod Paulus Actorum, cap. 9. videatur fuiſſe abſque aliquo motu ſubito iuſtificatus: quia prius ſaltem natura habuit præfatum motum, quo ſui actus mali pœnitens Dei gratiam deſiderauit obtinere. Nec
2 obſtat, quod Deus Opt. Max. poſſet de abſoluta poteſtate, peccatorẽ abſque præfato motu iuſtificare: quoniam, vt illud verum eſt, ita certum eſt, conuenientius eſſe, vt per præfatum motum iuſtificetur: & ita ſua diuina maieſtas agit id, quod magis conſonat æquitati, & iuſtitiæ, quam ſuę infinitæ immenſęque poteſtati. Adieci tamen initio notabilis, adulti: quia pueri, amentes, iudicioque ad hunc motum concipiendum carentes paſſim per baptiſmum iuſtificantur, quia non poſſunt illum habere. cap. firmiſſime. 15. q. 1. & cap. firmiſſime. de conſecratio. diſt. 4. & tradit S. Tho. in 4. diſt. 17. q. 1. ar. 2. quæſtiun. 1. & diſt. 20. art. 1. quæſtiun. 1. & quolibe. 5. art. 2. Non obſtat etiã, quod ſubito ad martyrium abreptus abſque tali motu iuſtificetur, cap. baptiſmi vicem. de conſe. diſt. 4. quia id ſpeciali ratione benigniſſimus Deus facit; vel vt reddat vicem amori, quo ſic abreptus pro eius amore mortem libenter ſuſcipit; vel quia etſi non concipiat illum expreſſe: concipit tamen tacite ſiue virtualiter, concipiendo voluntatem moriendi pro Chriſto, quę virtute ſiue, vt ita dicam, virtualiter continet voluntatem diſcedendi à peccato, vti maior ſumma continet minorem, l. 1. §. ſi tamen. ff. de verbor. oblig. Non obſtat etiam, quod in momẽto temporis nõ poteſt quis meminiſſe omnia peccata, quę fecit, vt ea deteſtando ab eis recedat: quia ſatis eſt deteſtari ſpeciatim ſiue particulatim occurrentia, deteſtando generatim omnia oblita cum propoſito deteſtandi ea ſingulatim tempore debito, vt nos poſt Ioan. Maior. & Caiet. clarius alijs diximus in Manual. Confeſſ. cap. 1. nu. 25.

3 Nota ſecundo, ex cap. ſcindite. parui momenti eſſe coram Deo ſigna exteriora, quibus non reſpondent interiora: ſciſſus enim ſiue ſciſſura, veſtium erat olim ſignum magni doloris, qua vſi fuerunt Dauid, & viri eius 2. Reg. cap. 1. propter mortem Saulis & Ionatæ. Et Ioel in hoc cap. ſcindite. citatus ſignificat, parum eſſe ſcindere veſtimenta ad ſignificandum iuſtum de peccato dolorem, niſi etiam cor ſcindatur per triſtitiam interiorem. Sic parum proſunt pompa funeris, & ſepulchri animæ defuncti, niſi pręces & ſacrificia legitime cum debita cordium deuotione offerantur, cap. animę. 13. quęſtio. 2. Sic veſtes pullę quorundam agnatorum acceptę pro defunctis, quibus ſuccedunt, parum illos commouent ad con-

dolendum

dolendum, qui nouerunt eos lætis animis illis ſuccedere. Sic conatus exterior parum Deo placet, niſi comitetur eum interior, cap. cantantes. 92. diſt. Nec ſufficit, vt reſpondeat qualiſcunque interior, ſed oportet, vt ſit legitimus, vt infra dicemus in cap. pœnitētia. diſt. 3. cum legitimam contritionē definiuerimus, vt in prin. cap. 1. præfati Manual. definiuimus.

Nota tertio ex cap. conuertimini. quod Deus benigniſſimus, ſimul ac nos conuertimus ad eum, conuertitur ad nos gratiam ſuam infundendo & remittendo nobis errata. Quærit autē Cardinalis hic, An neceſſariō id
4 Deus teneatur facere: & concludit, quod non de neceſſitate abſoluta. Tū quod ſic homo comparatur ad Deum, ſicut lutum ad figulum ſecundū illud Ierem. 18. *Sicut lutum in manu figuli, ſic vos in manu mea*. ſed lutum nō ex neceſſitate accipit formam a figulo, quantumcunque ſit paratum: ergo homo non recipit ex neceſſitate gratiam à Deo quantumcunque ad eum ſe cōuertendo præparet, & diſponat. tum quod, omne illud, quod fit gratis, fit ex libertate non ex neceſſitate. tū quod gratis iuſtificamur. Roma. 3. de neceſſitate autem benignæ promiſſionis debet id facere. tum per illud pſal. 88. *Et quę procedunt de labijs meis, non faciam irrita*. tum quod Deus obligatur ſua promiſſione, vt ait Bald. allegans in hoc Magiſtrum ſenten. in l. 1. ff. pact. quem ſequitur Dec. in cap. 1. de probation. non quidem alij, ſed ſibimetipſi, vt diximus.

5 Nota quarto ex verſ. item leproſi. poſito in cap. cōuertimini. quod omnis peccator iuſtificatur per ſolam contritionem, antequam confiteatur. Pro quo dicto Gratianus adducit cap. 17. Lucæ, in quo leproſi miſſi à Domino ad ſacerdotes antequam peruenirent ad eos fuerunt mundati. Et illud Ioan. 11. de Lazaro reſuſcitato priuſquam ſolueretur à diſcipulis, & id genus alia. Quam quidem ſententiam etiam aſſeruit Maior in 4. diſt. 14.

Contrarium tamen tenendum eſt. Tū quia, vt opinor, bona pars chriſtianorum prius, vt plurimum, vadit ad cōfitendum ſua peccata ſacerdoti, quam concipiat tantam eorum contritionem, quanta requiritur ad remiſſionem eorum ſine calore, aut virtute ſacramenti, quæ in abſolutione ſacerdotis conſiſtit. Tum denique, quod ſecundum S. Tho. & pleroſque omnes theologos, frequentiſſime quis de attrito fit contritus per calorē & virtutem ſacramenti pœnitentiæ ſuſcepti.

Non obſtat locus præfatus Euangelij, quia ad ſummum probat, aliquos pœnitentes prius aſſequi remiſſionem peccatorum, quam confiteātur, quod eſt verum, & nos cum communi confitemur. Tum quia receptum eſt illud Auguſtini dicentis infra ead. cap. nullus. *Nullus debitę grauioris pœnę accipit veniam, niſi qualemcunque etſi longe minorē quam debeat, pœnam ſoluerit*. & cap. omnis. diſt. 4. *Omnis qui iam ſuæ voluntati arbiter cōſtitutus eſt, niſi eum pœniteat veteris vitæ, nouam non poteſt inchoare*. Sed negamus id contingere omnibus. quin putamus bonę parti confitentium contrarium obtingere: hortandoſque eſſe magnopere pœnitentes, ne nimium

mium ſuę contritioni fidentes ſuorum letalium peccatorum confeſſionē nimis dilatent, putantes ſibi eſſe condonata peccata per attritionem, quā putabāt eſſe iuſtam contritionē; cum toto fere anno antequam confiteātur, maneant in ſtatu damnationis, & amittant fructum gratię omnium bonorum operum ſuorum, quæ toto illo tempore fecerunt.

In gloſſas cap. ſcindite.

6 Nota ex gloſſ. cap. ſcindite. vnum, quod non memini legiſſe vnquam in alia vlla vtriuſque iuris gloſſ. ſcilicet, quod omne ſuperius infinitatum efficitur pars inferioris infinitati. Cuius concluſionis terminos pauci theologi, & pauciores iuriſperiti declarant: & miror quod tantum operæ inſumpſerit Archid. in eis declarandis; cuius verba nihil eis addendo recitat ad litteram Bellamera. Nos autem addimus primum, ipſum erudite quidem, & laborioſe prędictos terminos declaraſſe; & tandem concluſiſſe, non ſatis apte ſua dicta dictis Gratiani applicaſſe. Secundo nos ea relinquere intacta: quia parum ſunt vtilia. Tum quod eſt verum in ſe id,
7 quod ait gloſſ. nempe ſuperius infinitatum fieri partem inferioris infinitati: quia perinde eſt, ac ſi diceret, genus infinitatum fieri ſpeciem ſpeciei infinitatę: cum genus ſit ſuperius & generalius, quàm ſpecies, quę eſt inferius, & pars ſubiiciens ſuperiori generi. Et hoc eſt verum in ſe, & probatur, quia nomen hoc infinitatum licet non ſit Ciceronianum; eſt tamē logicum, quo logici recentiores in principijs ſiue inſtitutionibus ſeu prę-ludijs, quæ prolegomena, & Logici præfationes & terminos appellant, (quos nos adhuc pueri audiuimus & didiſcimus) vtuntur: & definiunt, infinitatum eſſe terminum vel nomen, cui præiungitur negatio illa, *non*, vt, non animal, non homo, & ſignificat quidquid nō eſt illud, cui adiungitur negatio: ſiquidem non animal ſignificat quidquid non eſt animal: & non homo, quidquid non eſt homo. Ex quo vtique conſequitur, quod genus negatum, ſiue infinitatum minus ſignificat, quàm ſpecies negata, & infinitata: quoniam pauciora ſunt, quæ non continentur ſub genere, quam quæ non continentur ſub ſpecie: animal etenim eſt genus ſiue ſuperius, & homo ſpecies ſiue inferius: & ita pauciora ſunt, quæ non continentur ſub animal, quàm quæ non continentur ſub homo: & è contrario, conſequenter pauciora ſunt quæ continentur ſub non animal, quam quæ non continentur ſub non homo: equus enim eſt non homo, ſed non eſt non animal. Et ita non animal, quod eſt genus infinitatum, eſt ſpecies, ſiue inferius ad non homo, quod eſt ſpecies. infinitata.

In gloſſ. cap. conuertimini.

SVMMARIVM.

1 *Auxilium Dei, & gratia gratum faciens eius differunt.*
1 *Gratia gratum faciens eſt donum; auxilium tantum motio.*
2 *Auxilium Dei duplex, naturale & ſupernaturale.*

3 *Iuſtificatio conſtat ex quatuor, quorum gratia prior natura.*
3 *Iuſtificatio, & remiſſio idem ſunt.*
4 *Intellectus illius; Conuertimini ad me, &c.*
5 *Gratia vt cauſa efficiens præcedit alia, quæ ipſam, vt cauſa materialis præcedunt.*
6 *Ordo ſcripturæ ſeruandus.*
7 *Conuertitur quomodo peccator ad Deum, & ipſe ad illum.*
8 *Intellectus illius, Surge qui dormis, & exurge à mortuis.*
9 *Ordo qualis ad iuſtificationem requiſitorum.*

1 PRO declaratione gloſſæ 1. cap. conuertimini. quæ multa implicat præſupponendũ primo, quòd auxilium Dei, & gratia gratum faciẽs eius differunt: quoniam gratia gratum faciens, eſt donum ſupernaturale infuſum à Deo rationali creaturæ, quod eſt quædam qualitas infuſa inhęrens ei iuxta clem. 1. §. fin. de ſum. Trin. & can. 7. & 11. ſeſſ. 6. Conc. Triden. & colligitur ex omnibus art. quæſt. 110. 1. 2. S. Thom. Auxiliũ vero Dei, vel diuinũ eſt motus, ſiue motio qua iuuat Deus hominem abſque additione, & infuſione illius doni ſupernaturalis, vt colligitᵉ ex multis locis eiuſdem S. Thom. pręſertim vero ex art. 6. q. 109. 1. 2. vbi expreſſe ait, auxilio diuino opus eſſe peccatori ad ſe præparandũ ad conſequendum gratiæ habitualis donum; & quæſt. 113. art. 1. & 3. quatenus ait, quod vocatio Dei eſt auxilium diuinum, quo mouetur quis ad recedendũ à peccato per deteſtationem eius, per quam peruenitur ad remiſſionem eius per gratiam: & ita auxilium diuinum, quo peccator peruenit ad iuſtificationem non eſt præfata gratia; ſed præuenit eam.

2 Secundo, quod auxilium diuinum eſt multiplex: alterum naturale: ſupernaturale alterum. Naturale quidem eſt, quod à Deo Opt. Max. naturaliter datur creando ipſum hominem quibuſdam facultatibus, tam corporis, quam animi ornatum. Supernaturale vero, quo Deus mouet hominem ad ea, quæ ſuper rationẽ & facultatẽ naturales ſunt, vt colligitur ex S. Tho. in ead. 1. 2. q. 109. ar. 1. & Caieta. qui erudite ibidem explicat.

Tertio, quod ex ijs ſequitur, ad iuſtificationem & translationem peccatoris ab ſtatu peccati mortiferi & damnationis ad ſtatum approbationis & amicitiæ Dei, vt plurimum, interuenire auxilium diuinum ſine habituali dono & gratia, quo incipit moueri ad deteſtandum ſtatum illum malum, & deſiderandum hunc bonum. Nec obſtat, quod ait S. Thomas communiter receptus in dicta 1. 2. quæſtio. 113. ar. 6. & clarius ar. 8. in hęc verba, *Quatuor, quæ requiruntur ad iuſtificationem impij tempore quidem ſunt ſimul, quia iuſtificatio impij non eſt ſucceſſiua, vt dictum eſt: ſed ordine naturæ vnum eſt prius altero: & inter ea naturali ordine primum eſt gratiæ infuſio: ſecundum motus liberi arbitrij in Deum: tertium eſt motus liberi arbitrij in peccatum: quartum vero eſt remiſſio culpę.* Non inquam obſtat: quia S. Thomas ibi loquitur de fine iuſtificationis perfecto:

nos autem loquimur de initio conuerſionis & motus & actuum, qui ſunt præuij, & vt ita dicam, præparatiui ad illam, qui ante illam conſequutam ſolent haberi: & poſſunt eſſe boni moraliter, vt grauiter determinat præfatum Conc. Trid. vbi ſup. cap. 7. can. 4. & 10.

4 Quarto, quod ex ijs colligitur aptus modus intelligendi illud Zach. Proph. 1. & Ioel 2. *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* in hoc cap. citatum; ſcilicet quod nos mediante auxilio ſuo diuino debemus conuerti ad Deum, præparando nos per deteſtationem peccatorum, & deſideriũ veniæ, vt ipſe poſtea conuertatur ad nos, infundendo ſuam gratiam habitualem, qua nos ſibi gratos faciat.

5 Quinto, quod ex prædictis, præſertim ex doctrina S. Thom. ſupra ad litteram relata, & communiter recepta colligitur, gratiam gratum facientem & habitualem in genere cauſæ efficientis, vel formalis iuſtificationis, eſſe priorem natura, motu liberi arbitrij in amorem Dei: & amorem Dei priorem deteſtatione peccati: & hanc priorem remiſſione illius: quamuis in genere cauſæ materialis & diſpoſitionis, deteſtatio peccati & amor Dei poſſint eſſe priora natura & tempore, gratia & remiſſione.

His præſuppoſitis, nota primo ex glo. 1. præfati cap. conuertimini. ordinem ſcripturæ ſeruandum eſſe, ita quod præcedere debet illud, quod prius ſcriptum eſt; & ita prius nos debere conuerti ad Deum, quam ipſe conuertatur ad nos: quia contextus habet, *Conuertimini ad me, & ego conuertar ad vos.* Pro quo eſt cap. ſi rector. 43. diſt. quatenus habet per illud. 2. Tim. 4. *Inſta oportune, & importune.* quod oportunitas debet præire importunitatem, eo quod prius ſcribitur oportunitas, quam importunitas. & cap. quorundam adiuncta gloſſ. in verb. prædicatorum de elect. lib. 6. quatenus probat, ideo Prædicatores cenſendos digniores Minoribus quia prius ibi nominantur. Et gloſſ. cap. bene quidem. verb. Mediolanenſis. 96. diſt. quæ colligit, Mediolanenſem Archiepiſcopum eſſe digniorem Rauennatenſi ex eo, quod prius ibi reſpondiſſe dicitur. Faciunt & alia plurima, quæ tradit Felin. in cap. cum dilecta nu. 4. de reſcrip. poſt Bar. in l. 2. §. prius. ff. de vulg. & pupilla. vbi tractat de triplici ordine: cuius dicta recentiores dilatant.

Nota ſecundo, ex gloſſ. argumentum neruoſum contra præcedens notab. ſcilicet quòd non poteſt peccator conuertere ſe ad Deum, niſi diuino auxilio adiutus: pro quo, licèt illa nihil alleget, eſt illud Apoſtoli Roma. 9. *Non volentis nec currentis; ſed miſerentis eſt Dei.* per quæ S. Thom. 1. 2.
7 quæſt. 109. art. 2. concludit, non poſſe quem præparare ſe ad ſpiritalia dona infuſa, niſi auxilio diuino ſpeciali moueatur: neque conuertere ſe ad Deum, niſi ab eo conuertatur. Et in quæſt. 114. art. 5. concludit id, quod gloſſ. hic dicit, nihil pro eo allegando, ſcilicet neminem poſſe mereri primam gratiam. Quæ plane omnia confirmantur per Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 1. & 5. & can. 1. 3. & 32. Ad quod argumentum non reſpondet gloſſa formaliter, nec clare, nec firmiter; ſed ex ijs, quæ præmiſimus,

reſpon-

reſpondendum eſt, concedendo quidem, ordinem conuerſionis, qui tangitur in hoc cap. conuertimini, ſeruandum eſſe, & ſeruari. Concedendo item, quod peccator non poteſt ſe ita conuertere ad Deum, vt iuſtificetur, & ſit ei gratus ſine ſupernaturali dono gratiæ infuſo: negando tamẽ ꝙ nõ poſſit ſe ita conuertere, & præparare ad illud donũ gratiæ ſine quo adiutus mouetur auxilio ſpeciali diuino per liberum arbitrium ad deteſtandum peccata, & deſiderandũ veniam eorum. Ita quod Deus prius ſe conuertit ad peccatorem, mouendo illum per auxilium ſpeciale ad hoc, vt ſe conuertat, & præparet ad gratiam, & poſtea Deus iterum ſe conuertit ad eum infundendo eam illi, & per eam faciendo eum ſibi gratum, qua munitus meretur poſtea vitam æternam, non ſolum de congruo, ſed etiã de condigno, vt probat S. Thom. cum communi in dict. quæſt. 114. art. 3. & definit præfatum Conc. in pręcitato can. 32. Ex qua ſolutione colligitur modus intelligendi illud Apoſtoli, quod citat gloſſ. & eſt ad Ephe. 5. *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus.* nempe quod ſurrectio à mortuis, quæ eſt conuerſio vel initium conuerſionis
8 peccatoris ad Deum fit pręueniente diuino auxilio; & poſtea cum ſurrexerit præparando ſe ſufficienter, illuminat eum Chriſtus per gratiam & donum ſupernaturale infuſum, quo facit illum ſibi gratum.

Nota tertio, ex gloſſ. quod ordo iuſtificationis habet, vt contritio, qua conterimur, pręcedat remiſſionem; & quod contritionem perfe-
9 ctam ſequitur remiſſio, & quod gratia, quę illam præcedit eſt cauſa illarum, & quod quidam prius ponunt remiſſionem.

Sed contra gloſſ. facit primo, quod videtur ſecum pugnare dicendo primo, quod contritio præcedit iuſtificationem; & poſtea quod gratia præcedit omnia; & quod ſecundum aliquos remiſſio præcedit: Ideo quidquid illa ſentiat, eius dicta reducenda ſunt ad duo. Alterum eſt quod iuſtificatio impij non eſt ſucceſſiua; ſed in eodem momento incipit & fit: licet ordine naturę alia eorum, quæ requiruntur ad eam, alia præcedant, vt dictum eſt ſupra in 3. pręſuppoſito nu. 2. Alterum quod ille ordo eſt tenendus, conſiderando illa quattuor, quę ad illam requiruntur, tanquam cauſę efficientes, & effectus illarum; ſcilicet conſiderando motum liberi arbitrij ad deteſtandum peccatum, & ad optandam veniam amore Dei mediante auxilio diuino tanquam diſpoſitionem & cauſam materialem ad gratiam habitualem eſſe poſſe priores non ſolum natura; ſed etiam tempore gratia habituali, & iuſtificatione, ac remiſſione quæ idem ſunt ſecundum S. Thom. in d. quæſt. 113. art. 1. vt dictum eſt in 5. pręſuppoſito.

Auguſtinus in Pſalmo ſeptuageſimo.

R*Eſuſcitatus corpore, viuit abſente reſuſcitatore: non autem ſic reſuſcitatus in anima: cum enim Deus ſit vita animæ; anima vero vita corporis: ſicut corpus viuere non poteſt abſente anima, ita non niſi Deo præſente anima viuere poteſt.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Gratianus ſæpe ſenſum & non verba eiuſdem loci colligit.*
2 *Vitas duas naturalem & ſupernaturalem viuit iuſtus.*
3 *Gratia gratum faciens, vita animæ ſupernaturalis.*
4 *Gratia gratum faciens quid, & quam pratioſiſſima.*
5 *Dei dilectio operatur aliquid in dilecto. generalis quidem, eſſe; particularis vero, gratiam gratum facientem.*
6 *Belial quid, & cur diabolus ſic vocetur.*

1 NOTA primo, quod hoc elogium D. Auguſtini non videtur deſumptum ex eo ad verbum: ſed in ſententia, ſicuti cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. & cap. vlt. 16. quæſt. 1. & alia multa, quæ artificioſe quidem; ſed non ad litteram ſunt deſumpta ex auctoribus, quibus attribuuntur á Gratiano: ſiquidem hoc elogium non legitur ad litteram apud Auguſtinum in Pſal. 62. quem citat Gratianus, nec Antonius Demochares ei locum tribuit; ſed parum refert: quoniam ex multis ſacræ ſcripturæ locis illud irrefragabiliter colligi poteſt.

2 Nota ſecundo, hominem iuſtum duplicem vitam viuere; alterã corporalem; & ſpiritalem alteram. Corporalem quidem, per animam rationalẽ cap. ad eius. 5. diſt. & cap. Moyſes. 32. quæſt. 2. ſpiritalem autem per gratiã gratũ facientẽ, & per charitatẽ. tum per hoc cap. & cap. ſequẽs, & cap. charitas inf. diſt. 2. tum per illud Ioan. 3. Domini ad Nicodemũ, *Niſi quis renatus fuerit denuo, non poteſt videre regnum Dei.* Et iterum, *Niſi quis renatus fuerit ex aqua, & Spiritu ſancto.* Et rurſum, *Oportet vos naſci denuo.* tum per illud 2. Pet. cap. 1. *Vt per maxima dona, quæ donauit, efficiamini diuinæ conſortes naturæ.* tum per illud 1. Ioan. 3. *Tranſlati ſumus de morte ad vitam.* & alia multa eiuſdem, ibidem. Per quæ quidem omnia, clare conſtat, duas in homine iuſto eſſe naturas. Alteram naturalem, qua eſt homo naturalis viuens anima naturali: alteram ſupernaturalem, qua eſt homo ſupernaturalis viuens anima ſupernaturali, quæ eſt gratia. Tum quia ſicut Deus per dilectionem communem, qua diligit omnes creaturas, iuxta illud Sap. 11. *Diligit Deus omnia, quæ ſunt.* dat eis quoddam eſſe commune ad participandum bonum naturale: ita per dilectionem particularem, qua diligit rationalem creaturam ad bonum ſupernaturale, ſuperaddit illi per iuſtificationem, quandam formam ſupernaturalem, qua transformat eum in eſſe ſupernaturale, aptum ad participandũ naturam ipſam diuinã,

per

per beatitudinem ſupernaturalem. Et ita ſua diuina maieſtas vnum tantũ eſſe, & vnam tantum naturam indidit alijs creaturis: rationali vero & intellectuali; angelicæ ſcilicet & humanæ iuſtæ duo. alterum naturale, quo naturaliter ſit, & viuat: alterum gratuitum, quo ſupernaturaliter efficiatur diuinę naturę conſors. Vnde S. Thomas cum adhuc inſigniter ſupernaturaliter in via viueret, dixit 2.2. quæſt. 23. art. 1. ad 1. quod duplex eſt hominis vita. Vna quidem exterior, ſecundum naturam ſenſibilem & corporalem, & per hanc vitam non eſt nobis communicatio, vel conuerſatio cum Deo & angelis. Alia autem eſt vita hominis ſpiritalis ſecundũ mentem: & ſecundum hanc vitam eſt nobis conuerſatio & cum Deo & angelis; in præſenti quidem ſtatu imperfecte, vnde dicitur Phil. 3. *Noſtra conuerſatio in cœlis eſt.* ſed hæc conuerſatio perficietur in patria, quando ſerui eius ſeruient Deo, & videbunt faciem eius, vt dicitur Apocaly. vlt. & ideo hic eſt charitas imperfecta: ſed perficietur in patria. Quę plane omnia ſemper ob oculos nobis eſſent obuerſanda, vt tanti beneficij memores ſemper & vbique gratias ageremus tanto benefactori.

3 Cæterum hęc gratia, quæ hic dicitur animæ vita, & grandi encomio extollitur in d. cap. charitas. 2. inf. diſt. 2. non eſt ipſemet Deus, nec ipſa anima grata effecta, neque alia ſubſtantia; ſed quoddam accidens, & qualitas inhęrens animæ eam ad actus omniũ virtutum propter Deum mouens, per quam ab eſſe naturali eleuatur ad ſupernaturale, vt prędictum eſt, & eleganter confirmat S. Thom. in 1. 2. q. 110. in 4. art. & in q. 113. art. 9. ad 2. & in 4. diſt. 4. quæſt. 1. art. 3. quęſtiũ. 1. definit, eam eſſe maius 1

4 bonum, quam bonum naturale cæli, & terrę, & totius vniuerſi. Et ex mẽ eiuſdem S. Thomæ, & omnium aliorum in 2. lib. diſt. 26. art. 1. & 1. 2. q. 110. art. 1. definitur eſſe donum ſupernaturale infuſum à Deo rationali creaturæ, quo fit ei grata: & conſequenter, vt paulo ſuperius dictum eſt, non eſt ſubſtantia, ſed accidens inhærens creaturæ rationali, vt definit Conc. Triden. ſeſſio. 6. cap. 7. quamuis magiſter vbi ſupra, aliter ſentiat: cuius rei rationem reddit S. Thomas in d. q. 110. ar. 1. quæ decurtata cõſiſtit in eo, quòd dilectio Dei differt à dilectione hominis multis nominibus: & in ijs quod homo diligendo alium nihil boni creat in eo: ſed pręſupponit eſſe in eo aliquod bonum, ob quod diligit: Deus autem per ſuã dilectionem creat & operatur in dilecto aliquod bonum propter quod 2

5 facit eum diligibilem: vt per dilectionem communem, qua diligit omnẽ creaturam producit in ea bonum naturale, quo eſt, & largitur ei naturalem facultatem, qua dirigitur in finem naturalem, ad quem creata eſt. Et ita per dilectionem, qua iuſtificat & diligit creaturam rationalẽ ad bonũ ſupernaturale diuinũm, creat in ea quoddam bonum ſupernaturale diuinum, quo feratur in illud; quod cum non ſit ſubſtãtia, eſt accidens & qualitas inhærens animæ, cui conuenit definitio prędicta.

6 Nota tertio, quòd ex verbis Gratiani huic dicto Auguſtini ſubiectis adiuncta gloſſ. in verb. Belial, colligitur hoc nomine Belial diabolum intel

ligi, & recte quidem, etenim ſignificat apoſtatam; & ſecundum D. Hieronymum in interpretatione nominum Hebraicorum ſignificat abſque iugo & peruerſus, quod fere in idem recidit. Et apte diabolus dicitur apoſtata: quia retroceſſit à via, quam cœpit iuxta illud Eſaiæ 14. *Quomodo cecidiſti lucifer, qui mane quaſi ſol oriebaris?* & tradit S. Thom. 1. par. quæſt. 64. art. 4. 5. & 6. Dicitur item abſque iugo: quia noluit ſubiacere legi diuinæ. Dicitur itẽ peruerſus, id eſt prauus, & præpoſterus. quia praua & præpoſtera, & amat, & ſuggerit, iuxta cap. viſis. 16. quæſt. 2. ibi, *Mille nocendi artes habet, & conatur genus humanum omnibus modis peruertere, & perturbare.*

Cap. qui natus.

Ioannes Epiſtola prima capite tertio.

QVi natus eſt ex Deo non peccat. ergo non eſt filius diaboli: ſolo enim peccato diaboli filij ſumus. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Filius Dei, & natus ex eo cur dicitur omnis iuſtus.*

2 *Natus ex Deo, non peccat manens Dei natus.*

NOta primo, quod ſola verba ſuperiora huius cap. ſunt Ioan. reliqua vero Gratiani.

1 Nota ſecundo, quod ex eis colligitur, omnem iuſtum dici natum ex Deo: ſic Ioan. 1. *Et ex Deo nati ſunt.* Vbi etiam dicitur filius dei, ibi: *Dedit eis poteſtatem, filios Dei fieri.* quæ ſunt intelligenda de generatione & natiuitate ſpiritali, qua quis transformatur in ſupernaturalem vitam, quæ habetur per gratiam, vt fuſius dictum eſt in cap. præcedenti.

2 Nota tertio, quod hoc dictum beatiſſimi Apoſtoli Ioan. eſt vnum de fundamẽtis, quibus aliquot hæretici noſtra ætate aſſerunt, eum, qui ſemel adeptus eſt gratiam, & iuſtificatus per illam, non poſſe amplius peccare. quam tractat Caſtren. in lib. contra omnes hæreſes verbo opera. hæreſi prima. & damnatur à Conc. Tridẽt. ſeſſ. 6. cap. 14. & can. 13. Quorum hæreticorum ſenſus peruerſus eſt, & alienus à ſenſu Ioan. qui vt recte ac ſcite declarat gloſſ. fuit dicere, iuſtum non poſſe peccare permanendo in iuſtitia. Ita quod repugnant ſibi gratia & peccatum mortiferum, vt teſtatur D. Ambroſius cap. 4. lib. 2. de Cain, & Abel. relatus in cap. cum renunciatur. 32. q. 1. & cap. quia radix. inf. diſt. 2. & tradit poſt & ante alios S. Thom. 2. 2. quæſt. 24. art. 11. & 12.

Cap. omnis.

Ioannes Epiſtola prima cap. 3.

OMnis qui non diligit Deum in morte manet. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Dilectio charitatis Dei includit Deum & proximum.*

Milita-

2 *Militamus omnes viui ſub duce Chriſto, vel diabolo.*
3 *Dilectio Dei duplex, naturaliter quæſita & infuſa.*
4 *Scit cur nemo eſſe miles Chriſti, niſi eo reuelante.*
5 *Sciunt cur plurimi eſſe miletes diaboli.*
6 *Intellectus illius.* Nemo ſcit, an odio vel amore dignus ſit.
7 *Bona etiam ob Deum facta non probant quem illi gratum.*
8 *Virtutes morales infundi pueris baptizatis verius.*
9 *Charitas fons, cui non communicat vllus malus.*
10 *Contritione ante confeſſionem non delentur ſemper peccata.*

1 NOTA primo, quod ſola verba ſupra ſcripta ſunt Ioannis deſumpta ex 1. Ioan. cap. 3. reliqua vero Gratiani; imo verbum Deum in illis poſitum non eſt Ioannis, quia non tractat ibi de dilectione Dei explicite; ſed de dilectione proximi, vt palam eſt prædictum cap. 3. legẽti. Sed ſuppletio illa Gratiani defendi poteſt, ex eo quod quiſquis ex charitate diligit proximum, diligit etiam Deum: ſicut, & qui diligit Deum, diligit proximum ſuum iuxta illud 1. eiuſdem Ioan. 4. *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & odit fratrem ſuum mendax eſt.* diligere enim proximum ex charitate, vel dilectione charitatiua eſt diligere illum propter Deum, & vt in Deo ſit, iuxta S. Thom. 2. 2. quæſt. 1. art. 1. ad 3. & quæſt. 25. art. 1. vel quia eſt capax beatitudinis æternæ, & ad eam conſequendam habilis, optando expreſſe, vel tacite, vt ambo aliquando communicent in eius viſione beatifica, vt nos expreſſius alijs tradidimus in Manua. Confeſſ. cap. 14. nu. 6. & 7. & conſequenter omnis dilectio charitatis proximi includit dilectionem Dei, ſaltem tacite. Et ita Ioannes loquens de diligente proximum poteſt intelligi loqui de diligente Deum: & cõſequenter Gratianus ſicut dixit de diligente Deum; poterat etiam dicere de diligente proximum, & Deum & proximum; vt ſit ſenſus, Qui non diligit Deum ex charitate, non diligit proximum, vel, Qui non diligit Deum, nec proximum, manet in morte, & viciſſim, Qui diligit Deum, vel proximum, vel vtrumque, manet in vita. quandoquidem loquitur de dilectione charitatis, cuius obiectum principale eſt Deus, & minus principale proximus, & fertur in vtrumque: in Deum quidem propter ipſum ſolum: in proximum autem propter Deum.

2 Nota ſecũdo, quod ex hoc dicto Ioan. intelligitur id, quod nos inſinuabamus in cap. nouit. de iudic. notab. 2 a nu. 3. citando illud Iob. 7. *Militia eſt vita hominis ſuper terram.* duos eſſe duces, duoque ſigna, ſiue vexilla eorum, ſub quibus militamus mortales omnes quotquot in orbe terrarum viuimus, ſummates & infimates; Chriſtus ſcilicet & ſignum eius, vel vexillum viuificum, & ſalutiferum, & diabolus & ſignum eius funeſtum. Dilectus enim Chriſto Ioannes per prædicta verba in ſenſu directo, ſignificat quod omnes, qui non diligunt Deum & proximum manent in morte: & conſequenter militant ſub diabolo, & ſigno ſeu vexillo eius

funeſto & mortifero. In ſenſu autem obliquo, quod omnes qui diligunt Deum & proximum, manent in vita, id eſt militant ſub Chriſto, et ſigno eius vel vexillo viuifico & ſalutifero. Quod ſi ſatis nobiſcum animo reputaremus & rumina mus, longe magis abhorteremus à peccatis mortiferis, quæ nos animæ vita priuant, & tam peſſimo duci addicunt, magisque afficeremur ad diligendum Deum & proximum, quorum dilectio nos viuificat, & ſigno ſiue vexillo eius adſcribit.

3 Nota tertio, quod præfatum elogium Ioan. quatenus habet in ſenſu directo, omnes qui diligunt Deum, manere in vita; nempe ſpiritali, non eſt intelligendum de omni dilectione, & amore Dei & proximi; ſed tantum de dilectione infuſa charitatis habitualis & actualis, vel ſaltem habitualis. Duplex etenim eſt amor ſiue dilectio, vt vbi ſupra diximus, & colligitur ex S. Thom. 1.2. quæſt. 26. art. 1. ad 6. 2.2. quæſt. 23. art. 1. & 24. art. 1. & 66. art. 4. Altera naturalis & humana: altera ſupernaturalis & diuina, quę charitas, vel charitatiua appellatur. Naturalis ſiue humana illa eſt, qua ratione naturali & humana tantum diligimus Deum vti cauſam, & principiū noſtrum & noſtrorum: proximū vero vti hominem, cognatum, vicinum, & quocunque alio ſimili reſpectu. Altera eſt ſupernaturalis & diuina, ſeu charitatiua vel charitas infuſa, qua Deū diligimus propter ſe, & proximum propter Deum.

4 Ex quibus infertur primo, quod nemo certo ſcit abſque reuelatione diuina, ſe viuere vera vita ſpiritali gratiæ & charitatis: nec ſe militare ſub ſigno vel uexillo Chriſti: quia nemo ſcit, ſe habere gratiam gratum facientem, & charitatem infuſam, quæ eſt ipſamet gratia, ſecundum multos; vel indiuidua comes eius ſecundum S. Thomam & ſequaces eius in 1.2. quæſt. 110. art. 2. & 3. & quæſt. 112. art. 5. quorum ſententiam magis quam contrariam ſupra diximus conſonare Conc. Viennen. clem. 1. §. fin. de Summ. Trinit. & Tridentino ſeſſ. 6. cant. 11. Cum ergo nemo ſciat, ſe habere præfatā gratiam & charitatem, vt definit prædictū Conc. Trid. vbi ſup. cano. 16. cumque ſciat, vel debeat ſcire, neminem ea carentem militare in Chriſti caſtris: conſequens vtrique eſt, neminem ſcire, ſe militare in eis abſque diuina reuelatione.

5 Secundo infertur, non eſſe idem dicēdum quoad hoc de militia Chriſti & diaboli: quia licet nemo ſciat, ſe militare in caſtris Chriſti & ſub ſigno, ſiue vexillo eius viuifico ſine diuina reuelatione: poteſt tamen ſcire ſine illa ſe militare in caſtris diaboli, & ſub ſigno ſiue vexillo eius funeſto: quoniam poteſt ſcire, ſe eſſe infectum mortali peccato: cui conſequens neceſſarium eſt, ſe carere præfata charitate & gratia, qua qui caret manet, vt Ioannes inquit, in morte & miles diaboli. In quo facit illud Iob cap. 9. relatum in cap. final. de purg. cano. *Etſi ſimplex fuero, hoc neſcit anima mea.* Et illud Apoſtoli 1. Cor. 4. *Nihil mihi conſcius ſum, ſed non in hoc iuſtificatus ſum.* quatenus nihil dicunt de ignorantia ſtatus mali: ſed tantum de ignorantia ſtatus boni. Et ita argumento à contrario ſenſu ſignificat,

gnificat, ſcire quem poſſe;ſe eſſe in malo ſtatu:[quia qui de duobus [propoſitis alterum negat, videtur alterum affirmare. cap. qualis.25.diſt.cap. nonne.de præſump.

6 Tertio infertur illud Eccleſiaſtici 9. *Nemo ſcit an odio, vel amore dignus ſit.* intelligendum eſſe de illo,qui neſcit,ſe infectum eſſe peccato mortifero:non autem de illo,qui ſcit contrarium, & poteſt optime noſſe cognoſcendo ſe peccaſſe mortifere, & nullatenus pœnituiſſe, vel non ſatis legitime cap. legatur. 24. q. 2. & cap. peccati venia non datur niſi correcto. de reg.iur. lib.6.

7 Quarto,plurimos decipi putantes ſe militare Chriſto in eius caſtris: eo quod ſciāt ſe amare ipſum,& ob eius amorem elargiri eleemoſynas,& facere multa opera pia & bona, & quod faciunt & dicunt ea ob dilectionem & charitatem naturalem vel ſupernaturalem Dei & proximi; neſciunt tamen, an illa dilectio, & charitas ſint ſupernaturales diuinitus infuſæ,an vero humanæ naturales vel quæſitæ uirtute humana; cum poſſint produci à dilectione, & charitate habituali naturale, & quæſita actibus bonis apparenter ſine charitate actuali vel habituali infuſa promanantibus,vt colligitur ex S.Thoma locis ſupra citatis, & alijs,qui tenent infundi à Deo etiam paruulis baptizatis uirtutes tam morales,quam theologas
8 iuxta clemen.1.§.fin.de ſum.Trin. Tum quia paſſim videas feminas,immo & viros concubinos,& alios alijs uitijs & peccatis infectos & irretitos precari,ieiunare,ſtationes frequentare,eleemoſynas elargiri, & alia mille id genus opera bona facere,& miſereri inopum & afflictorum,etiam collacrymando: quos tamen palam eſt militare diabolo in caſtris eius: eo quod palam in aliquo letali peccato perſeuerent, cum ad id ſufficiat uel ſemel mortifere peccaſſe,& legitime peccati eos non pœnituiſſe: etiamſi alijs mille uirtutum actibus reſplendeant,& ſibi & alijs omnibus ſancti appareant,iuxta illud Iacobi 2. cap. *Defleat peccator, quia offendens in vno factus eſt omnium reus*, relatum in cap.defleat.de reg.iur.& in cap. fratres. inf. diſt. 5.& ibi à nobis nu. 107. declaratum.

9 Nota quarto illud,quod Gratianus præfato elogio ſubijcit; ſcilicet dilectionem eſſe fontem, cui non communicat alienus, id eſt, qui non eſt Dei amicus,eſſe intelligēdum de dilectione Dei & proximi, quæ eſt charitas à Deo infuſa cum gratia,cuius eſt comes indiuidua: ſiue ſit eadem cum illa,ſiue non ſecundum contrarias opiniones, vt dixi ſup.eod. nu. 4. & in cap. reſuſcitatus à nu.3. ſup. ead.

10 Nota quinto,non eſſe uerum id, quod ſignificat Gratianus ſub finem huius cap. omnem ſcilicet pœnitentem priuſquam peccata ſua confiteatur & abſoluatur à ſuo confeſſario,eſſe abſolutum à peccatis:& per abſolutionem non abſolui; ſed abſolutum eſſe declarari,ut diximus in gloſſ. cap. conuertimini. à nu.7. & dicemus in duob. capp. ſeqq.

§. *Alij*

GRATIANVS.

A*Lij autem è contrario teſtantur dicentes ſine confeſſione.* Et reliqua.

Cap. non poteſt.

Ambroſius lib. de Paradiſo cap. 14.

N*On poteſt quiſquam à peccato iuſtificari, niſi peccatum ante fuerit confeſſus.*

Cap. ecce.

Ambroſius in ſermone primo Quadrageſimę.

E*Cce nunc tempus acceptabile adeſt, quo confeſſio animam à morte liberat. Confeſſio aperit paradiſum, confeſſio ſpem ſaluandi tribuit.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Contritio licet interdum deleat peccatum ſine confeſſione actuali; non tamen ſine voto confitendi.*
2 *Iuſtificatio eſt idem quod remiſſio peccati.*
2 *Iuſtificatio quo ordine requirat quattuor.*
3 *Gratia iuſtificans vt præcedit, & præcedatur ab alijs.*
4 *Confeſſio ſacramentalis vt requiritur ad iuſtificationem.*
5 *Confeſſio cur liberatio, apertio paradiſi, ſpes ſalutis.*

NOta primo, quod hic incipit ſecunda pars huius diſt. in qua vſque ad §. ijs auctoritatibus. poſitum ſub cap. quis aliquando. allegat Gratianus multa quibus nititur opinio dicentium, peccata non condonari ſine confeſſione actuali eorum, facta ſacerdoti: ſicut vſque ad hunc §. allegauit multa pro contraria opinione; quam eſſe veram diximus, & defendimus in gloſſ. 1. ſummæ huius diſt. num. 6.

1 Nota ſecundo, quod gloſſ. 1. huius §. ſentit idem, quod gloſſ. prędicta ſummę, nempe quod per contritionem abſque confeſſione non condonantur peccata, ſi contemnatur confeſſio, ſignificando, quòd non requiritur confeſſio, etiam in voto & propoſito; ſed ſufficit quod non contemnatur. Sed quidquid illa hic & ibi ſentiat, veritas habet quod per contritionem legitimam cum propoſito rite, & legitime confitẽdi tempore debito condonantur interdum peccata, etiam ante confeſſionem eorum: ſed non ſine voto confitendi tempore debito: & non ſufficit, quòd non contemnatur, niſi habeatur votum ſiue propoſitum. Quæ plane omnia colliguntur ex Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 4. ibi. *Docet præterea, etſi contritionẽ hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingat; hominemque Deo reconciliare, priusquam hoc ſacramentum actu ſuſcipiat; ipſam nihilominus reconciliationem*

*nem ipſi contritioni ſacramenti voto, quod in illa includitur, non eſſe adſcri-
bendam.* In quibus tamen verbis aduertendum eſt, quod licet nō habeatur
in eis expreſſe ſufficere votum actuale, vel virtuale cōfitendi; id tamen eſt
dicendum. Tum quia habetur in eis ſufficere votum in genere, quod in-
cludit expreſſum & tacitum ſiue virtuale. Tum quia de illis regulariter
idem iudicatur l. cum quid. ff. de reb. cred. & cap. 2. de reſcrip. Et iterum
dicetur in cap. pœnitentia. infr. diſt. 3.

Nota tertio, quod hoc cap. non poteſt. videtur probare, iuſtificatio-
nem peccatoris prærequirere confeſſionem peccatorum actualiter & rea-
liter factam. quod tamen non eſt verum, vt paulo ſuperius dictum eſt,
& antea comprobauimus in prædicta gloſſ. ſummę: & ad hoc cap. reſpō-
deri poteſt, intelligendum eſſe de confeſſione in propoſito vel voto, &
non realiter facta.

2 Nota quarto, quod iuſtificatio impij ſiue peccatoris, de qua loquitur in
hoc cap. ecce. B. Ambroſius, eſt idem quod remiſſio peccati ſecundum
S. Thomam 1.2.q.113.art.1.5.& 6. ad 1. & in 4. ſen. diſtin. 17. quęſt. 1.
art. 1. quæſtiuncula 1. Et quod ad eam requiruntur illa quattuor quę de-
clarauimus in cap. facilius. §. hoc ipſum. nu. 1. & in cap. conuertimini. nu.
4. deſumpta ex ead. qu. 113. art. 1. 3. 6. 7. & 8. quia ibi erat propria ſedes
huius rei: quamuis Card. eam hic tractet. Et quod gratiæ infuſio requiri-
3 tur, vt ibidem S. Thom. art. 2. Et quomodo illa eſt prima cauſa non tem-
pore, ſed natura iuſtificationis & remiſſionis in genere cauſæ efficientis
art. 8. ſed deteſtatio peccati, & ſpes venię in genere cauſę diſponentis, &
materialis ſunt priores interdum etiam tempore. quod idem probat in 4.
ſen. diſt. 1. art. 4. quęſtiun. 1.

Nota quinto, quod dubitari poteſt, An confeſſio ſacramentalis ſit de
numero requiſitorum ad iuſtificationem. Et quidem nec S. Thomas in
prædictis art. nec nos in cap. conuertimini. eam in numero earum poſui-
mus: ſed in hoc cap. videtur D. Ambroſius eam eis adnumerare, quate-
4 nus dicit; neminem iuſtificari ſine confeſſione. Veruntamen reſponderi
poteſt, non requiri eam realiter: requiri tamen in voto ſeu propoſito: &
quod tacite requiratur ſub illis quatuor requiſitis. Quorum duo ſunt
deteſtatio peccati, & ſpes venię, quæ in effectu conſtituunt contritionem:
& vt illa ſit legitima, requirit realem ſumptionem ſacramenti pœnitentię
vel votū ſiue propoſitum actuale vel virtuale, ſumēdi illud: & conſequē-
ter ſubeundi partes eius, quarum vna eſt confeſſio ſacramentalis. Vnde
poteſt dici, ꝙ confeſſio requiritur ſaltem in voto ſeu propoſito faciendi
eam tempore debito, licet non requiratur re & actu facta.

5 Nota ſexto, quod ex cap. ecce. colligitur tres effectus pœnitentię ſcili-
cet liberatio à morte animæ, apertio paradiſi, ſpes ſalutis ęternę. Libera-
tio quidem à morte animę illa ratione; quia licet interdum quis à morte
animæ per contritionem liberetur; illa tamen, vt paulo ſuperius dictum
eſt, requirit votum ſiue propoſitum ſumendi ſacramentum pœnitentiæ:

& per conſequutionem faciendi confeſſionem, quæ eſt pars eius tertia. Apertio vero cęli ea ratione dicitur effectus pœnitentię, quod licet illa proprie dicatur effectus baptiſmi: eo quod principaliter tollat peccatum originale impediens ingreſſum cęli; vt inquit S.Tho. in 3. par. quęſt. 66. art.9.& in 4.ſent.diſt. 2. q. 1.art.2.& licet etiam contritioni conueniat, eoquod illa interdum ſine actuali confeſſione cęlum aperiat: conuenit nihilominus confeſſioni, quia per illam datur abſolutio ſacramentalis, quę tollit omnes reliquias, vel partem earum purgationis peccati remanentes poſt contritionem, quæ differunt ingreſſum cæli, vt tradit idem S. Thom. in 4.d. 18.q.1.art.3.quæſtiuncula. 1. Spes vero ſalutis, quia licet omnia bene merita prębeant illam: ſpeciatim tamen & particulatim ſacramentum pœnitentiæ, quo quis abſoluitur a vinculis impedientib' ſalutis adquiſitioně. quod ſacramentũ ſine confeſſione ſtare non poteſt.

§. *Pœnitentia.*

GRATIANVS.

P*oenitentia eſt dolor animi.* Et reliqua.

Cap. perfecta.

Ioannes Chryſoſtomus homil. de pœniten.

P*Erfecta pœnitentia cogit peccatorẽ oĩa libenter ſuffere* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia quid remiſſiue, & quod eſt planctus.*
2 *Pœnitentia cogit ſenſus, voluntatem, & omnia membra ſubire ad veniam neceſſaria.*
3 *Pœnitentia debat attingere omnia peccata etiam mentalia.*
4 *Voluntas radix omnium bonorum & malorum.*
5 *Peccatum continet tria quæ delentur per tria.*
6 *Peccatum veniale, an confitendum; & remiſſiue.*

1 NOTA primo, quod §. hic videtur continere definitionem pœnitentię, quatenus eſt virtus pœnitendi de peccato, vel actus eius: quam quia melius ibi cadit, declarabimus in cap. pœnitentia. 1. inf. d.3.

Nota ſecundo, quod cap. hoc perfecta, videtur deſcribere pœnitentiam quatenus eſt ſacramentum: & quia repetitur ad litteram in eadem diſtin. 3. vbi magis quadrat eius declaratio, ibidem eam explicabimus.

Nota tertio, quod glo. 2. huius §. videtur reprehẽdere definitionẽ pœnitentię in eo contentã: quod non videtur ſatis reuerenter facęte. tũ quia eam tribuit Gratianus Ambroſio doctori grauiſſimo non ſolum hic, ſed etiam in cap. pœnitentia. in f. diſt. 3. vbi eam ad verbum repetit, tum quia Magi-

Magiſter ſenteniarrum, & omnes in eius verba comminiſcentes probant eam in 4. lib. ſent. diſt. 14. tum quia declarata, vt in d. cap. pęnitentia. declarabimus, eſt optima. tum quia gloſſ. nititur fragillimo argumento deſumpto ex eo quod planctus Iudæ non fuit bona pœnitentia: ſiquidem noluit Ambroſius dicere, quod omnis planctus de peccato ſit pœnitẽtia, ſed quod plangere eſt genus ad bene pœnitere de peccato: & quod omnis bona pœnitentia eſt planctus: quod eſt erudite dictum, cum omnis bona definitio debeat conſtare genere & diferentia iuxta l. 1. ff. de teſtamen. & ibi Bar. receptus ab omnibus: & nos poſt alios late tradidimus in rubb. de iudi. prob. & pręb.

2 Nota quarto, quod gloſſ. 2. cap. perfecta. videtur ſignificare, quod vera pœnitentia non ſolum ſenſualitatem, quę rationi repugnat, cogit pati requiſita ad veniam peccati, eo quod caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem: iuxta Apoſt. ad Gala. 4. & 5. Quod tamen non videtur ſatis cautè facere, tum quia noluit Ambroſius dicere, quod ipſa pœnitentia, ſiue virtus vel actus pœnitendi formaliter cogat: ſed quod pœnitẽs ipſe debet ſe cogere ad ſubeundũ ea, quę ſunt ad veniam neceſſaria, iuxta illud Apoſtoli 1. ad Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutẽ redigo.* Et illud eiuſdem 2. Cor. 10. *In captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Dei.* Tum quia perfecta pœnitentia non ſolum ſenſualitatem, ſed etiam partem rationalem, non tantum inferiorem, verum etiam ſuperiorem; immo & alia membra, quæ ſunt ad parendum rationi apta debet cogere ad patiendum ea, quæ ſunt ad veniam neceſſaria, iuxta pręfata

3 Pauli elogia. Tum quia vera pœnitentia debet includere omnia peccata mortifera, etiam pure mentalia, etiam ea, quæ non attingit ſenſualitas, cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. ibi: *Omnia peccata ſua.* & expreſſius definit Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 7. Tum quia gloſſ. fragillimo & leuiſſimo argumento nititur. Quia ex eo quod caro concupiſcat aduerſus ſpiritum; & ſpiritus aduerſus carnem, per nullam bonam conſequentiam infertur, quod vera pœnitentia ſolam ſenſualitatem debeat cogere: vel quod plus debeat cogere illam, quam aliam potentiam; immo ſi res ad amuſſim ex-

4 pendatur, plus conuenit cogere voluntatem ſuperiorem, quę eſt radix omnium meritorum & demeritorum ad pœnitendum de peccato, quam ipſam ſenſualitatem, quæ per ſe nullius eſt meriti neque demeriti: ſed ſolum quatenus regitur vel negligitur à voluntate, vt dictum eſt ſup. in cap ſi cui. nu. 16.

Nota quarto, quod gloſſ. huius cap. in verbo humilitas eſt gloſſ. huius cap. perfecta, vſque ad verbum videtur, & à verbo videtur, eſt cap. non poteſt, vbi declarabimus eam.

5 Nota ſexto, quod gloſſ. vlt. videtur dolanda, quatenus ait, tria in peccato inueniri; ſcilicet impudentiam, delectationem, & perpetrationem: & ad eius deletionem tria eſſe neceſſaria, quæ tres partes pęnitentię præſtant. Contra impudentiam, verecundia, quam pręſtat confeſſio prima

pars

pars pœnitentiæ:contra delectationem, amaritudo,quam præſtat contritio, ſecunda pars pœnitentiæ: contra perpetrationem recompenſatio, quam præſtat ſatisfactio tertia pars pœnitentię. Dolanda inquam & limãda eſt hæc gloſſ. vt dictum eius communiter ſit verum: non tamẽ vniuerſaliter. Quoniam multa ſunt peccata ſaltem pure mentalia, quæ abſque impudentia committuntur, cum nemo illa videat iuxta illud 1. Reg. 16. *Homo videt quæ parent; Deus autem intuetur cor*. Multa item quæ fiunt ſola voluntate abſque operis perpetratione. cap. ſicut tribus. infr. ead Dolanda eſt item quatenus ſignificare poteſt, quod contra peccatum ſine impudẽtia, & ſine delectatione & operatione cõmiſſum nõ ſunt neceſſaria pudor amaritudo, & ſatisfactio, quod falſum eſt. Quoniam ad delendam quãlibet culpam mortalem quomodolibet admiſſam requiruntur prædicta tria iuxta tenorem huius cap. & communem ſententiã in 4. lib. ſent. diſt. 14. & cap. omnis. de pœn. & remiſſ. & cap. quem pœnitet. inf. ead.

6 Nota ſeptimo, quod in cap. Tres ſunt autem actiones. inf. ead. diſtin. vbi eſt aptior locus, tractabimus quinque quęſtiones, quas gloſſ. hic mouit. Prima, an neceſſe ſit peccata venialia confiteri. Secunda, an ſit neceſſe confiteri ſingulatim, ſingula peccata confitendo. Tertia, an ſit habenda de ſingulis contritio ſingularis. Quarta, an peccata venialia dimittantur ſine mortalibus. Quinta, an mortalia ſine venialibus.

Cap. non poteſt. el 2.

Ioannes. Chryſoſtomus homil. de pœnitent.

N*On poteſt quis gratiam Dei cæleſtis accipere, niſi prius purgatus fuerit ab omni ſorde peccati*. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Gratia præcedit remiſſionem, vt cauſa effectum.*
1 *Purgatio interdum diſpoſitio ad illam dicitur.*
2 *Gratia gratum faciens & auxilium diuinum diuerſa, vtrumque operans, & cooperans præueniens & ſubſequens.*
3 *Gratia eadem vno reſpectu operans, altero cooperans.*
3 *Gratia vno reſpectu præueniens, & altero ſubſequens.*
4 *Purgatus interdum pro diſpoſito ad purgationem.*

NOta primo, quod verba huius cap. ſupra ſcripta videntur vrgere pro opinione, quæ habet remiſſionem peccati eſſe quid diuerſum a iuſtificatione peccatoris; & quod debeat præcedere gratię infuſionem. Glorioſiſſimus enim Doctor Ioan. Chryſoſtomus expreſſe per præfata verba, definit non poſſe haberi gratiam à peccatore, niſi prius purgetur à crimine: nemo autem à crimine purgatur coram Deo, niſi per remiſſionem peccati. cap. firmiſſime 1 5. q. 1. & cap. legatur. 24. q6. 2. Sed contrarium eſt tenendum per illa, quę ſcripſimus in cap. conuertimini ſup. ead. nu. 10.

ſilicet

ſcilicet quod iuſtificatio & remiſſio peccati ſunt idem, & quod illæ fiunt per gratię infuſionem: & quod primam gratiam nemo poteſt mereri: & quod gratia præcedit natura remiſſionem tanquam efficiens ſuum effectum: quamuis vix poſſit huic cap. reſponderi, vt ſatis ſignificauit gloſſ. præcedens cap. perfecta, niſi dicatur aliter quam dicit illa, vt dicetur inf. 3. notab. ſub. fi. num. 3.

2 Nota ſecundo, quod gloſſ. huius cap. quæ per errorem coniungitur gloſſ. penultimæ cap. præcedentis ſenſit difficultatem ſolutionis pręfati argumenti, & ideo nititur vario modo reſpondere: ſed quia obſcure loquitur pro eius declaratione, & vera ad argumentū reſponſione, præſupponendū eſt primo id, quod diximus in gloſſ. cap. conuertimini ſup. ead. num. 1. & 2. gratiam. ſcilicet eſſe duplicem: Altera eſt auxilium diuinum, quo Deus per ſe ſine infuſione alicuius doni mouet nos ad bene operandum. Altera eſt gratia gratum faciens, vt colligitur ex S. Tho. ibidem citato 1. 2. q. 111. art. 2. & 113. art. 3. & 2. ſenten. diſt. 26. ar. 5. Secundo, quod
3 gratia ſiue capiatur pro præfato auxilio diuino, ſiue pro ipſa gratia gratū faciente, eſt duplex, altera operans, & altera cooperans iuxta illud Auguſtini lib. 1. de gratia & libero arbitrio cap. 17. to. 7. *Cooperando Deus in nobis perficit, quod operando incipit: quia ipſe, vt velimus, operatur incipiens qui volentibus cooperatur perficiens.* Prius enim, vt ibi diximus mouet nos Deꝰ ſuo diuino auxilio ad bene operandum, & prius infundit gratiam primā gratum facientem, quam nos mereamur quidquam de condigno. Nemo enim poteſt mereri de condigno primam gratiam, qua iuſtificatur, vt ibi diximus poſt S. Thom. receptum 1. 2. q. 114. art. 5. & 3. ſent. diſt. 19. q. 1. art. 1. quæſtiuncula 1. Et ita appellatur operans, quia ſine merito noſtro de condigno Deus per illam operatur in nobis iuſtitiam. Cooperans vero eſt, quæ ſiue ſit auxilium diuinum mouens ad bene operandum, ſiue ipſa gratia iuſtificans, quod, vel quę primo operatur nobis ad merendum de condigno augmentum gratiæ primę, qua iuſtificamur. Tertio, quod gratia eſt duplex pręuenies & ſubſequen iuxta illud pſal. 58. *Miſericordia eius præueniet me.* Et iterum: *Miſericordia eius ſubſequetur me:* quamuis, vt ait S. Tho. receptus in d. q. 111. art. 3. ſicut gratia diuiditur in operantem & cooperantem ſecundum diuerſos effectus: ita etiam in pręuenientem & ſubſequentem qualitercunque gratia accipiatur.

Sunt autem quinque effectus gratię in nobis, quorum, primus eſt, vt anima ſanetur; ſecundum vt bonum velit; tertius vt bonum, quod velit, efficaciter operetur; quartus vt in bono perſeueret; quintus vt ad gloriam perueniat. Et ideo gratia, ſecundum quod cauſat in nobis primum effectum vocatur pręueniens reſpectu ſecundi effectus, & prout cauſat in nobis ſecundum vocatur ſubſequens reſpectu primi effectus. Et ſicut vnus effectus eſt potior vno effectu, & prior alio: ita gratia poteſt dici præueniens & ſubſequens ſecundum eundem effectum reſpectu diuerſorum: & hoc eſt quod Auguſtinus dicit in lib. de natur. & grat cap. 32. *Præuenit*

vt ſa-

vt ſanemur, ſubſequitur vt ſanati vegetemur. Prævenit. vt vocemur, ſubſequitur vt glorificemur.

4 Nota tertio, quod ex ijs colligi poteſt ſolutio præfati argumenti fundati ſuper hoc cap. Primo ex mente gloſſ. declarando paulo plus illam; ſcilicet quod hoc cap. non eſt intelligendum de gratia gratum faciente, operante, ſiue iuſtificante: neque de gratia prçueniente; ſcilicet p rima gratum faciente: quia illa tamquam cauſa efficiens, iuſtificationem prçcedit natura, licet non tempore purgationem à peccato, remiſſionem eius: ſed eſt intelligendum de gratia cooperante, & ſubſequente quoad merendũ augmentum gratię, vel alium effectum de quinque prędictis, excepto primo, ſecundo quod verbum purgatus nou eſt accipiendum proprię, ita quod ſignificet rem purgatam; ſed improprie ad purgationem diſpoſitã per deteſtationem peccati, & ſpem venię auxilio diuino ante gratiam primam conceptas, vt tactum eſt in dicto cap. conuertimini. Ita quod mens D. Gregorij eſt dicere, non poſſe quem accipere gratiam cęleſtem cooperantem, aut ſubſequentem, niſi prius fuerit purgatus à crimine per operantem & præuenientem, neque etiam poteſt accipere operantem & prçuenientem, niſi prius fuerit paratus legitime ad purgationem per iuſtam deteſtationem auxilio diuino conceptam.

Cap. nullus.

Auguſtiuus. in lib. de continent. cap. 6.

NVllus debitæ grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcũnque, etſi longe minorem, quam debeat pœnam ſoluerit. Ita enim impartitur à Deo largitas miſericordiæ, vt non reliquatur iuſtitia diſciplina.

Cap. neminem.

Auguſtinus Epiſtola 48. ad Vincentium.

NEminem putes ab errore ad veritatem & à quocũque ſeu magno ſeu paruo peccato ad correctionem ſine pœnitentia poſſe tranſire.

SVMMARIVM.

1 *Miſericordia non eſt facienda ſine iuſtitiæ diſciplina.*
1 *Diſciplina iuſtitiæ ſemper miſcenda miſericordia.*
2 *Contritio pœnam, & diſciplinam iuſtitiæ continet.*
3 *Diſciplina vide, & quid proprie quid ue improprie dicitur.*
3 *Diſciplina in lege odioſa pro ſcientia, vel arte ponitur.*
4 *Pœna interior & exterior peccati vt ſe habent,*
5 *Charitas male dicitur a gloſſ. pœna.*
6 *Pœna non requiritur maior ad veniam, quam ad culpam.*
6 *Culpa remiſſa, remittatur ne tota pœna remiſſiuè.*

Nota

1 NOTA primo, quod Gratianus confirmat id quod incœpit probare ſup. in §. alij autem. quadam ratione fundata in ijs duobus capp. ſcilicet quod non decet, vt à diuina maieſtate impartiatur largitas miſericordiæ, relicta diſciplina iuſtitiæ: at ſi ob ſolam contritionem Deus condonaret peccata, videretur largiri miſericordiam relicta iuſtitia. Quam rationem copioſe, eleganter & pientiſſimè munit Gregorius in cap. 6. lib. 20. ad cap. 29. Iob. relatus in cap. diſciplina. 45. diſt. permulta loca & exempla ſacræ ſcripturæ, probando quod circa ſubditos ineſſe debet rectoribus, & iuſte conſulentibus miſericordia & piè ſæuiens diſciplina. Eandem etiam rationem munit gloſſ. vlt. huius cap. per illud pſal. 100. *Miſericordiam & iudicium cantabo tibi domine.* Et per illud elogium ſingulare. *Confiſi de miſericordia, timeamus de iuſtitia. Miſericors eſt, quia neminem punit citra demeritum, & remunerat vltra meritum. iuſtus quia nullum peccatum præterit impunitum.* 22. quæſtio. vlt. cap. quoties. Sed huic reſponderi poteſt, concedendo quidem non eſſe miſericordiam ſeparandam à iuſtitia; nec contra iuſtitiam à miſericordia: negando tamen, quod Deus parcendo peccatori propter contritionem legitimam vtatur miſericordia ſi-
2 ne diſciplina & pœna iuſtitiæ. Quoniam contritio legitima, quæ includit diſciplinam & dolorem de peccato commiſſo, propter amorem Dei pœna & diſciplina magna eſt: non ſolum iuxta ſacras litteras, ſacroſque doctores, gemitum de peccatis magni facientes iuxta illud Ezech. 18. & 33. *In quacunque hora ingemuerit peccator.* Et illud pſal. 6. *Laboraui in gemitu meo, lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo*, & illud Auguſtini ſerm. 19. de verbis apoſtoli relatum in cap. ſi quid inueniſti. 14. quæſt. 5. *Deus cor interrogat non manum*: ſed etiam iuxta illud Perſij ſatyra 3.

Magne pater diuum, ſæuos punire tyrannos.
Haud alia ratione velis, cum dira libido.
Mouerit ingenium feruenti tincta veneno;
Virtutem vt videant intabeſcantq; relicta. Et alibi.
Annè magis Siculi gemuerunt æra iuuenci?

3 Nota ſecundo, quod licet Iſidorus libro primo originum, ſiue etymologiarum cap. 1. dicat, quod diſciplina à diſcendo nomen accepit, vnde & ſcientia dici poteſt; nam ſcire dictum eſt à diſcere, quia nemo noſtrum ſcit, niſi qui diſcit: cui ſatis conſonat Vlpia. in l. ſi pendentes fructus. §. ſi ſeruis. ff. de vſufruct. ibi; *Si eum diſciplinis vel arte inſtituerit.* Licet item verbum diſciplina accipiatur pro doctrina, more vel lege, vel ſecta iuxta inſcriptionem illius libelli Boetij De ſcholarium diſciplina: & Vegetij De diſciplina militari. Et illud M. Tullij. 5. Tuſcul. *Omnes fere philoſophi omnium diſciplinarum.* Hic tamen Auguſtinus accipit pro pœna vt ait gloſſ. & ex textu colligitur: quo eodē modo accipit D. Gregorius in d. cap. diſciplina, & omnes fere religioſi in ſuis regulis & expoſitionibus earū. Immo & vulgus pro flagello, quo quis ſe vel alios pro pœnitentia &

pœna peccatorum & erratorum ferit & caſtigat. Quinimmo & eos, qui publice hoc faciunt cauſa religionis & implorandi à Deo veniam, ſalutē, pluuiam, vel aliquod beneficiū vocamus diſciplinantes, & collegiū eorum collegium diſciplinatorum. Et quamuis id nemo admoneat, dicendum eſt, quod quia verbo diſciplina proprie vocatur ſcientia vel ars, vt inquiunt Iſidorus, Vlpianus, & Marcus Tullius: reliqua vero improprie per translationem, Metonymiam, Metaphoram, Synecdochen vel aliam figuram, verbum hoc poſitum in diſpoſitione ſtricte interpretanda in dubio ſignificare ſcientiam, doctrinam & artem, & non alia iuxta l. non aliter. ff. de leg. 3. & cap. quæ à iure, de reg. iur. lib. 6.

In gloſſas.

Nota tertio, quod gloſſ. 2. opponit contra textum, quatenus habet: *Nullus debitæ grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcunque; & ſi longe minorem, quam debeat pœnam ſoluerit.* Per quæ videtur ſignificare, pœnam interiorem eſſe minorem exteriori. Opponit inquam primo hoc non eſſe verum de pœna interiori, neque exteriori. Nō de interiori, quia per interiorem remittitur peccatum, & conſequenter adeſt charitas, ſine qua non remittitur peccatum, & charitas eſt quid maius, quam omnis alia pœna.

Secundo, quod aliquando remittitur peccatum ſine vlla pœna iuxta illud Ioan. 8. *Vade & amplius noli peccare.*

Tertio, quod B. Gregorius in 19. libro moralium cap. 25. ad cap. 28. Iob, relatus à Gratiano in cap. omnes, 47. diſt. per illud Apoſtoli Rom. 6. *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſeruire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatē: ita exhibete membra veſtra ſeruire iuſtitiæ in ſanctificationem,* concludit tantum debere nos pati pœnitendo, quantum egimus peccando.

Quarto, ꝙ maior debet eſſe pœna, quā culpa cap. ꝓductior. inf. diſt. 3. ad quæ non reſpondet formaliter, nec clare gloſſ. ſed reſponderi poteſt.

4 Ad primum quidem, quod id, quod videtur ſignificare Auguſtinus intelligi poteſt, tam de interiori, quam de exteriori pœna. Quoniam nec contritio, quæ eſt interior pœna, neque confeſſio & ſatisfactio, quæ ſunt exteriores pœnæ ſunt tam grandes, quam eſt pœna per mortiferū peccatum demerita. Hæc enim eſt perpetua carentia viſionis Dei, & perpetuus animæ & corporis cruciatus: contritio autem & confeſſio atque ſatisfactio temporarię, ſunt paruæ, & quaſi nullę, collatione illarum. Quod vero
5 ait gloſſ. charitatem, eſſe quid maius alijs pœnis, incogitanter dictum eſt; tum quia charitas non eſt pœna, ſed maxima gratia; tum quia illa eſt venia vel qua mediante fit illa & cauſa ſaltim formalis remiſſionis, vt dictum eſt in cap. conuertimini. nu. 3. & cap. reſuſcitatus. nu. 1. & cap. non poteſt. 2. ſup. ead. tum quia illa à Deo ipſo ſupernaturaliter immediate & gratis datur peccatori non merenti eam, ſaltem de condigno vt probat S. Thom. 1. 2. quæſt. 114. art. 5. & 3. lib. ſent. diſt. 19. q. 1. art. 1. & ita non debet cōputari inter pœnas, quas pro ſua culpa dat peccator: ſed inter beneficia

neficia & dona, quæ recipit à Deo Opt. Max. gratis & miſericorditer data.

6 Ad ſecundũ reſpondetur concedendo, quod dominus illi mulieri nullam pœnam exteriorem impoſuit: ſed negamus quod non ſuſtinuerit aliquam pœnã interiorem pœnitudinis: immo & exterioris pudoris denuntiationis, & præſentationis, atque accuſationis coram ſummo iudice.

Ad tertiũ autem reſpondetur, ꝙ non fuit mens Pauli, nec Gregorij aſſerere per illa verba in argumento contentã, peccatorem eſſe obligatum de præcepto ad ſuſcipiendum ac ſuſtinendum tantum laborem per membra ſua ſeruiendo iuſtitiæ, quantum accepit ſeruiendo per eadem iniuſtitiæ: ſed de bono conſilio, & ad maiorem fructum conſequendum.

Ad quartum, reſpondebitur in d. cap. productior. ad quod gloſſ. ſe remittit.

Nota quarto, quod Cardin. quærit hic: An culpa peccati remiſſa, remittatur omnis pœna pro illo debita. Quod & nos alias hic tetigimus; ſed tractauimus in cap. fin. & cap. ſi quis. inf. diſt. 5. longe preſſius Conc. Triden. & alijs lectione dignis adiunctis.

Cap. agite.

August. in Homilijs Homilia 49. de pœniten.

A*Gite pœnitentiam, qualis agitur in eccleſia, vt oret pro vobis eccleſia*. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccata publica, an publice confitenda remiſſiuè.*

1 NOTA quod videtur Cardinali, B. Auguſtinum in hoc cap. agite. ſignificare non ſufficere occulte confiteri ſacerdoti publica peccata: ſed quod oportet illa publicè confiteri; quod ait non eſſe verum: & recte quidem, vt nos diximus clarius & vtilius in cap. ſacerdos. inf. diſt. 6. nu. 86. licet non ſatis caute dicat, Auguſtinum id hic ſignificare: quia ſolum dicit, non ſufficere occultè ſolo corde pœnitere; non tamen ex hoc infertur, eum dicere non ſufficere confiteri occultè ſacerdoti publica peccata; quod longe diuerſum eſt, & à diuerſis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minorib.

Cap. & venit.

Hierony. ſuper Exodum ad cap. 18.

E*T venit, inquit, Aaron & omnes presbyteri de Iſrael manducare panem cum ſocero Moyſi in conſpectu Dei.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Deus aliter dicitur noſſe bonos & aliter malos.*

2 *Mali quidam, vt ſunt in conſpectu Dei; quidam vero non.*

1 NOTA primo, ex hoc cap. iuſtos omnes eſſe in conſpectu Dei; non autem ſic malos. Non quidem quod non omnes ſint in conſpectu eius verè, quia ipſe conſpicit omnes. Etenim. *In manu eius ſunt omnes fines terræ, & altitudines montium ipſe conſpicit.* Pſal. 94. & nihil ignorat. cap. nouit. de iudic. & omnia ſunt nuda & aperta oculis eius, vt ait Paulus ad Hebr. 4. relatus in cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. ſed quia Deus omniſcius iuſtos nouit, approbando iuxta illud pſal. 1. *Nouit dominus vias iuſtorum:* quo modo neſcit malos iuxta illud Matthæ. 25. *Neſcio vos.*

2 Nota ſecundo, quod aliquot mali dicuntur eſſe in conſpectu Dei; immo & peccare in conſpectu Dei, qualis fuit Dauid, qui pſal. 50. ait; *Tibi ſoli peccaui, & malum coram te feci.* Aliquot autem non dicuntur eſſe in conſpectu Dei, immo fugere & abſcondere ſe ab eo: ſic Adam cum peccauit poſt peccatum ſe abſcondit. Gen. 4. De quo in cap. nunquid Cain. ſup. ead. Sed difficile plane eſt hanc malorum diuiſionem defendere. Dicenti enim cum Cardinali, malos pœnitentes eſſe in conſpectu Dei; non pœnitentes vero fugere & abſcondere ſe, obſtat grauiſſime, quod pœnitentes vere ſunt iuſti, & ita non ſunt mali; quia nemo poteſt ſimul eſſe iuſtus & malus cap. omnis. ſup. ead. Dicenti autem, intelligendum eſſe de malis, qui poſtea conuerſi fecerunt pœnitentiam, vt Dauid, obſtat quod Adam computatur in textu inter fugientes & ſe abſcondentes, & tamen fecit pœnitentiam. Dicenti vero quod intelligatur de malis volentibus pœnitere: ſed nondum pœnitentibus, obſtat quod Dauid ponitur in numero ordinis prioris malorum, etiam quãdo peccauit: & tamen tunc nolebat pœnitere. Dicenti denique (quod & D. Hieronymus ipſe declarat) illos malos eſſe, & peccare in conſpectu Dei, qui pleniorem ſcientiam de Deo habent, & plenius diuinis imbuti ſunt diſciplinis, grauiter obſtat quod Plato, Ariſtoteles, & tot millia peccatorum ethnicorum, Iudæorũ, & hæreticorum habuerunt & habent longe maiorem ſcientiam, & multo magis fuerunt & ſunt inſtructi doctrinis: attamen videntur computandi inter fugientes & abſcondentes ſe; niſi reſpondeatur, Hieronymum per habentes pleniorem ſcientiam Dei & inſtructionem doctrinæ, intellexiſſe illos malos, qui mouentur auxilio diuino ad ſe parandum; & incipiunt ſe parare ad gratiam eius gratum facientem quærendam: ſed nondum quæſierunt. De quibus agit Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 14. & can. 4. & 29. & ſeſſ. 14. can. 15. de pœnit. & cap. firmiter. in fin. de ſum. Trin. & fid. Cath. & quamuis contra hæc replicari & triplicari poſſit: tamen quia non expedit, gratia breuitatis ea relinquo.

Cap. ſed & continuo.

Ambroſius lib. 1. de pœniten. cap. 4.

SED *& continuo qui dixerat, ſicut Adam faciam te, & ſicut Seboim.* Et reliqua.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Deo non eſt paſſio affectiua, nec mutabilitas.*

1 NOta primo, quod videtur Auguſtinus ſignificare primo eſſe in Deo paſſiones affectiuas, ſicut in homine. Quod non eſt verum, Cũ nulla paſſio ſit in Deo, vt probat S. Thom. 1. par. quæſt. 20. art. 1 & q. 21. art. 1. ad 1. & in 1. ſent. diſt. 42. q. 1. art. 1. & dicit hic Cardinalis, & probatur per cap. productior. infr. diſt. 3. vbi eſt propior huius rei ſedes, & ideo ibi eam tractabimus.

Secundo, videtur ſignificare, Deum eſſe mutabilem, quod etiam eſt falſum, vt ait D. Card. & nos tractabimus clarius & vtilius in cap. nouit dominus. infr. eod. vbi eſt aptior locus.

Cap. ſerpens.

Ambroſius in libro de Paradiſo cap. 14

SErpens decepit me, & manducaui. Venialis culpa,† *quam ſequitur profeſſio delictorum.* Et reliqua. *Gen. 3.*

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio peccati prodeſt, negatio obeſt.*
2 *Parricidæ qui proprie, & qui plus punitur.*
3 *Quæſtores criminum cur dicti parricidiorum.*
4 *Vicarius Epiſcopi auctus re, non augetur nomine.*
5 *Parricidium cum duplici rr. ſcribendum.*
6 *Cain peccauit ne plus mentiendo, quam occidendo?*
7 *Dei odium ſuo genere peccatorum maximum.*
8 *Peccata multa in proximum maiora, quam aliqua in Deum.*
9 *Peccatum in Deum auget auerſio formalis ab eo.*
10 *Dei blaſphemia leuis, minus peccatum, quam graue homicidium.*
11 *Cui non præſumitur peccaſſe per infidelitatem.*
12 *Veniale peccatum tribus modis dicitur.*

1 NOta primo, quod ad probandum confeſſionem ſacramentalem eſſe neceſſariam, vt condonentur peccata, inducit Gratianus hoc cap. in cuius prima parte habetur, eum, qui peccata ſua confitetur, dignum eſſe venia: & ponit exemplum de Eua, quæ ſuum peccatum confeſſa veniã obtinuit. In ſecunda, eum qui confiteri renuit, non eſſe venia dignum, exẽplo Cain, cui ſuum peccatum neganti venia negata fuit. In tertia comparat parricidium, quo Cain fratrem ſuum occidit cum mendacio quod mentitus eſt Deo. In quarta, exemplo Chriſti inducit cõfeſſarios & paſtores animarum, vt penitentibus ſint pij & benigni.

Nota ſecundo, quod confeſſio multum prodeſt ad peccati veniam impetrandam; de quo dictum eſt ſup. ead. cap. porro. nu. 1. & 2.

2 Nota tertio, D. Ambroſium appellare hoc in loco occiſionem fratris

parricidium cum duplici rr. Ex quo colligo primum non ſolum patrum & parentum; ſed & fratrum occiſores appellari parricidas. quod Budæus in l. 2. ff. de origin. iur. ampliat auctoritate Feſti, & Marci Tullij ad omnes homicidas. Pro quo facit præcitata l. 2. §. deinde. ibi, *Et quia, vt diximus, de capite ciuis Romani iniuſſu populi non erat lege permiſſum conſulibus ius dicere: propterea quæſtores conſtituebantur à populo, qui capitalibus rebus præeſſent: hi appellabantur Quæſtores Parricidij, quorum etiam meminit lex duodecim tabularum.* Facit & illud Priſciani, *Parricida à pari & patre deduci poteſt t. in r. commutato.* quod profecto non videtur ſatis caute dictum. tum quia alius eſt titulus ad legem Corneliam de ſicarijs. qui de omnibus homicidijs diſponit, & alius titulus ad legem Pompeiam de parricidijs. qui ſpeciatim diſponit de parricidijs. tum, quia l. 1. & aliquot ll. ſeqq. eiuſdem tit. ſerio docent, quorum occiſores dicantur parricidæ, palam ſignificando, non omnes homicidas eſſe parricidas: ſed tantum eos, qui patrem, matrem, auum, auiam, fratrem, ſororem, aut filios, aut nepotes, aut conſobrinos, & alios ibi expreſſos occidunt. tum quia l. penul. aliam pœnam imponit aliquibus parricidis, quàm ſicarijs. Quare iuri conſonantius videtur dicere propriiſſime ſolum occiſorem parentum ſiue adſcendentium aut filiorum, ſiue deſcendentium dici parricidam. tum quia frequentior ſententia ſcientium latine habet, illam dictionem deriuari à dictione parens, vel pater. tum quia illorum tantum occiſor iubetur puniri hodie illa grauiſſima pœna, quam ponit l. penult. ff. ad leg. Pomp. de parricid. & l. 1. C. de his, qui parentes occid. & §. alia deinde lex. inſtit. de publicis iudicijs, ſcilicet, *Vt inſutus culleo cum Cane, & Gallo gallinaceo, & Vipera, & Simia, & inter eas ferales anguſtias comprehenſus ſerpentium contubernijs miſceatur (ſecundum quod regionis qualitas tulerit) vel in vicinum mare, vel amnem proijciatur, vt omni elementorum vſu viuus carere incipiat, & ei cælum ſuperſtiti, & terra mortuo auferatur.* (quamuis ſint qui putent, omnes, quos appellant parricidas lex 1. & aliquot ll. ſeqq. ff. ad legem Pompe. de parrici. puniendos eſſe hac pœna; verumtamen præcedens opinio videtur verior, quam tenet gloſſ. in d. l. 1.) proprie autem dici parricidas occiſores omnes illorum, quos parricidarum numero adſcribunt d. l. 1. & ſeq. ff. ad Legem Pompe. de parrici. quo modo videtur hic accepiſſe D. Ambroſius, qui fratris cædem appellauit parricidium, ſicut præcitata l. 1. ff. de parricid. Improprie vero per tranſlationē, & Metaphoram omnes homicidas, quaſi occidentes fratres, & cognatos ſuos, cognatione illa, qua natura omnes homines cognatos effecit l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. Tum quia non obſtant oppoſita.

Ad prius enim nempe l. 2. §. alia deinde lex, verſ. & quia. ff. de orig. iur. reſponderi poteſt, quod non cœperunt dici quæſtores parricidij, eo quòd haberent ius dicendi ſuper cauſis capitalibus, & homicidiorum: ſed eo quod cum ab initio nulla lege eſſet permiſſum de capite ciuium Romanorum iniuſſu Populi conſulibus ius dicere, conſtituti fuerunt à

populo

populo quæſtores, qui poſſent ius dicere de parricidijs, propter magnam eorum grauitatem & ſcandalum populi, & cœperunt appellari quæſtores parricidij. Et quia poſtea viſum fuit expedire; vt etiam alia crimina capitalia, breuius punirentur, ampliata fuit eis poteſtas ad omnes cauſas

4 capitales, & nomen remanſit idem: ſicut Vicarius generalis epiſcopi, non eo ſolo quod ſit Vicarius, poteſt cognoſcere de criminibus, cap. licet. de offic. Vicar. lib. 6. nec conferre beneficia, cap. vlt. eod. tit. & lib. ſed frequenter per ſpeciales clauſulas augetur eius poteſtas: idem tamen nomen, & eadem penitus dignitas ei remanet ſecundum omnes.

Ad poſterius autem; ſcilicet dictum Priſciani citatum à Budæo reſponderi poteſt, quod eadem facilitate negare poſſumus cum frequentiſſima tot auctorum ſententia, qua ille dicit ſua propria.

5 Secundo colligo, dictiones illas parricidium & parricida exarandas eſſe duplici rr. vt in omnibus Pandectis, ſaltim ante hæc nouiſſima tempora impreſſis exarantur, vt & Budæus ipſe in præallegata l. 2. ſcribit. Quod ideo videtur factum, quod formantur à genitiuo patris mutando Euphoniæ gratia, & blandioris ſoni cauſſa, t. in r. Et recentiores, qui cœperunt ſcribere per ſimplex, r. poſſunt poſtponi eis, qui tot ſeculis ſcripſerunt per duplex rr. vt & Budæus ſcripſit conſeruando antiqua, quę ſine euidenti vtilitate non ſunt mutanda l. 2. ff. de conſtit. princ. & l. minime. ff. de legib.

6 Nota quarto, magis peccaſſe Cain mentiendo Deo, quam occidendo fratrē germanum Abel, Gen. 3. q hic affirmat Cardin. & ſentiunt alij. Pro quibus facit primo, quod mentiendo Deo peccauit contra primū pręceptum, de amando & colendo Deo: occidendo vero fratrem contra quintum pręceptū, de non occidendo; & peccata contra priora præcepta ſunt maiora peccatis cōmiſſis cōtra poſteriora, vt recte colligitur ex cap. quid in omnibus. 32. q. 5. adiuncta glo. & ex S. Thom. 2. 2. q. 122. per totam.

7 Secundo, quod negando veritatem interrogatam à Deo viſus fuit commiſiſſe peccatum infidelitatis, ſignificando non credere, Deum omnia ſcire, contra cap. *nouit ille, qui nihil ignorat.* de iudic. & cap. multi. 2. quæſt. 1. & ad Hebræ. 4. & infidelitas eſt maius peccatum, quam parricidium, vt colligitur ex S. Thom. 2 2. quæſt. 10. art. 3. dum quærit, An infidelitas ſit maximum peccatorum.

8 Tertio, quod peccata commiſſa contra Deum maiora ſunt, quàm commiſſa contra proximum, vt docet idem S. Thom. in 1. 2. quæſt. 73. art. 4. ad 3. & 2. 2. quæſt. 34. art. 2. vnde odium Dei eſt omnium peccatorum maximum, vt idem vbi ſupra definit.

9 Quarto, quod videtur hoc expreſſum in præſenti cap. Sed iure ſtricto contrarium videtur verius. Tum quia licet odium proximi de ſe, & vt quædam radix ſit maximum peccatorum, quæ in proximum committuntur: maius tamen peccatum eſt homicidium; immo & maximum furtum ratione nocumenti maioris, ſecundum omnes. Ergo licet odium Dei

formale ſuo genere ſit maximum peccatorum: parricidium tamen, & alia peccata; vt prælia iniuſta, quibus multi occiduntur, poſſunt eſſe maiora ratione nocumenti. Tum quia licèt omne periurium ſit peccatum in Deum; multa tamen peccata in proximum ſunt maiora & grauiora, quam aliqua periuria, vt homicidia & bella iniuſta (vt paulo ſuperius dictum eſt) argu. cap. verum de iureiuran. adiunct. cap. 1. de homic. lib. 6. & cap. quid culpatur, 23. quæſt. 1. Tum quia magna eſt differentia quoad magnitudinem peccati, an quis recta via & formaliter ſiue expreſſe auertat ſe à Deo per odium & irreuerentiam formalem, quod pauci faciunt, an indirecto faciendo aliqua peccata mortifera, per quæ per quandam conſequutionem fit auerſio à Deo, & incurritur odiũ eius, quod plurimi, proh dolor, paſſim faciunt: & Cain potuit mentiri Deo ſine odio, & irreuerentia formali eius, & ſine infidelitate, quo peius paſſim periuri faciunt: cum grauius videatur iurari mendacium, per quod Deus fit teſtis mendacij, quam mentiri ſimpliciter abſque iuramẽto, argu. notatorũ in cap. 1. 22.
10 q. 1. & melius in gloſſ. cap. iuramenti ead. cauſ. quæſt. 5. Tum quod arbitror eſſe verum id quod quidam recentiores affirmãt, maius peccatum eſſe occidere aliquem hominem, quàm ſit leuis blaſphemia & irreuerentia, etiam formalis in Deum; immo & maius, quàm aliquod odium Dei formale ratione nocumẽti grauiſſimi, per quæ multum creſcit peccatum, vt tradit S. Thom. receptus 1. 2. quæſt. 73. art. 8.

Ad argumenta pro notabili noſtro reſponderi poteſt. Ad primum quidem, & ad tertiũ reſpondetur primo, quod aſſumpta in eis procedunt, cæteris paribus, quod nõ contingit in Cain, qui non occidit, nec voluit occidere Deum: at fratrem vita & amore digniſſimũ occidit. Secundo, quòd non conſtat ex contextu, Cain habuiſſe odium, & irreuerentiam formalẽ intra ſuam mentem cõtra Deum; ſed ſolũ mentitũ fuiſſe propter verecundiam, vel timorẽ, quod multi frequenter faciunt: & ita non eſt arguendũ ab odio & irreuerentia Dei formalibus, quæ non probantur infuiſſe illi.

11 Ad ſecundum reſpondetur negando, quòd Cain habuerit infidelitatẽ; cum id non habeat contextus præfati cap. 3. Gen. & in dubio non eſt præſumendũ delictum, cap. 1. de ſcrutin. in ord. facien. l. merito. ff. pro ſocio.

Ad quartum reſpondetur, Ambroſium non aſſerere, id quod prædicti aſſerunt, & noſtrũ notabile habet; ſed ſolum ait, fortaſſe, & quaſi diceret, Ex contextu id non apparet, ſed potuit eſſe maius, quoniam forte id fecit ex odio, vel contẽptu, & infidelitate grandi & formali Dei, quæ potuerũt eſſe tanta, vt facerent mendacium grauius, quàm fuerit parricidium.

In gloſſas.

Nota ex gloſſ. 2. ꝙ peccatum dicitur tribus modis veniale. Primo id, ꝙ conſequitur veniam per confeſſionẽ, vel alio modo, vt in hoc cap. accipitur. Secundo, ꝙ mortem non meretur; ſed alio modo punitur, vt inf. diſt. 6. cap. 1. verſ. venialia. Tertio id, quod habet aliquam circunſtantiam,

quæ

quæ alleuat peccatum, & facit aliqua ex parte venia dignum, iuxta illud Apoſtoli, *Veniam merui quia ignorans feci.* 1. ad Thim. 1. & facit cap. apoſtolicæ. de cler. excom. miniſtran. cum ſimilibus. S. Thomas etiam in 4. lib. ſent. diſt. 17. quæ. 3. art. 5. quæſtiunc. 1. dixit, vt hæc gloſſ. peccatum tripliciter dici veniale; ſed aliter in hæc verba, *Vno modo ex genere, ſicut verbum otioſum. Alio modo ex cauſa, ic eſt veniæ cauſam in ſe habens, ſicut peccatum ex infirmitate. Alio modo ex euentu; eoquod euenit, vt per confeſſionem, vel alias condonetur.* Sed aduertendum quod tertius modus S. Thomæ eſt idẽ, qui tertius: & tertius S. Thom. ſatis conſentit cum ſecundo gloſſæ: veruntamen clarior eſt doctrina S. Thomæ, quam gloſſæ.

Cap. libenter.

Ambroſius cap. 11. lib. 1. de pœnitentia.

Libenter ignoſco, prompte indulgeo, miſericordiam magis volo, quam ſacrificium:† quia per ſacrificium iuſtus commendatur, per Oſeæ 6. *miſericordiam peccator redimitur: non enim venit vocare iuſtos, ſed peccatores ad pænitẽtiam.† In lege ſacrificium, in euangelio miſericor-* Marc. 2. *dia eſt. Lex per Moyſem data eſt, per me gratia.* cap.

SVMMARIVM.

1 *Culpa ignoſcitur, pœna indulgetur.*
2 *Miſericordia an maior alijs virtutibus.*
3 *Charitas omnium maxima & perfectiſſima virtutum, cur Fide, & Spe maior.*
4 *Religio maxima virtutum moralium.*
4 *Iuſtitia maxima moralium quoad proximum.*
5 *Miſericordia duplex, altera moralis communis, quæ eſt in concupiſcibili: altera ſuperior, quæ eſt in appetitu rationali.*
6 *Virtutes omnes Theologicæ maiores omnibus moralibus.*
7 *Iuſtitia legalis etiam ad bonum diuinum ſe extendit.*
7 *Miſericordia quæ maior iuſtitia etiam legali.*
8 *Intellectus tres illius,* Miſericordiam volo, & non ſacrificium.
9 *Iuſtificatio cur magis tribuitur miſericordiæ, quàm iuſtitiæ.*
10 *Deus ipſe eſt quidquid in Deo eſt.*
10 *Deus omnino ſimplex, nullatenus compoſitus, neque pars compoſiti, neque mens mundi.*
11 *Iuſtificatio impij vt maximum operum Dei. nu. 16.*
12 *Dei potentia, ſapientia, iuſtitia, & bonitas (cui tribuitur miſericordia) in quolibet opere concurrunt.*
13 *Dei tributa reipſa ſunt idem; ratione tamen differunt.*

Deus

14 *Deus omnium factor & finis, nullius forma, vel materia.*
15 *Deus non prius creauit ſpiritalia, quam corporalia.*
16 *Dei effectus cur tribuitur uni attributo, & non alijs.*

NOta primo, parum facere hoc cap. ad probandum id pro quo Gratianus citat illud, & alia omnia à §. alij. vſque huc inſerta.

1 Nota ſecundo, quod rectè videtur Hugo, quem ſequuntur Archidia. Cardin. & Bellamera exponere verbum ignoſcere peccatum quoad culpã & indulgere quoad pœnam. Tum quia ignoſcere proprius ſignificat non cognoſcere, vel pro non cognito habere, iuxta illud Perſij.

Ignouiſſe putas, quia cum tonat illex fulmine.
Diſcutitur potius, quam tuque domuſque.

Indulgere autem proprius obſequi, nimirũ, vel blandius tractare. Tũ quia per id euitatur Batthalogia, ſiue redundans vérborum inculcatio: & munitur illa concluſio catholica in articulum fidei ad ſalutem neceſſariũ à Sacroſancto Conc. Trid. redata in ſeſſ. 6. can. 30. & ſeſſ. 14. cap. 8. de pœnit. & can. 12. & ſeſſ. 25. in princ. ſcilicet, remiſſa peccatori pœnitenti culpa peccati à Deo non ſemper remitti totam pœuam ei debitam: quamuis differentia hęc paſſim confundatur capiendo pro eodẽ indulgeri, & ignoſci culpã et pœnam: vnde & illud indulgentia à culpa & pœna, de qua in clem. 2. de pœnit. & remiſſ.

2 Nota tertio, quod illud Oſeę. 6. & Matthęi 9. citatum hic ab Ambroſio, *Miſericordiam volo, nõ ſacrificium.* ſignificare videtur miſericordiã pręcellere ſacrificium; immo & eſſe maximam omnium virtutum, & melius eſſe miſereri, quam ſacrificare. Pro qua facit illud pſal. 144. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* & illud 1. Iac. 2. *Miſericordia ſuper exaltat iudicium.* & illud 1. Timo. 4. *Pietas ad omnia vtilis eſt*, adiuncta gloſſ. Ambroſij, *Omnis ſumma diſciplinæ Chriſtianæ in miſericordia, & pietate eſt.* & illud eiuſdem Ambroſij ſuper Luc. cap. 3. *Miſericordia plenitudo virtutum eſt: & ideo omnibus eſt propoſita perfecta forma virtutis*. relatum in cap. in omnibus. 86. diſt.

3 Cõtra quod tamen facit, primo quod charitas eſt omnium virtutum non ſolum moralium, ſed etiam theologicarum maxima iuxta illud, 1. Cor. 13. *Spes, Fides, & Charitas, tria hæc maior autem horum eſt Charitas.*

Secundo faciunt illa multa, quæ de encomio charitatis adducit Proſper in cap. charitas. 2. inf. diſt. 2. pręſertim illud, *Summa actionum bonarum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, via virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentium, cauſa meritorum bonorum, præmium perfectorum, ſine qua nullus Deo placuit, & cum qua nullus vnquam ei diſplicuit.*

Tertio, facit illa irrefragabilis ratio, qua S. Thom. 2. 2. quæſt. 24. ar. 6. probat, charitatem eſſe maximam omnium virtutum: nempe quod illius obiectum eſt ipſemet Deus Opt. Max. quem ea ratione magis attingit,

quàm

quàm etiam fides & ſpes, quod illæ attingunt quidem Deum, ſecundum quod ex ipſo prouenit nobis, vel cognitio veri, vel adeptio boni, charitas autem attingit ipſum Deum, vt in eo ipſo ſiſtamus, non vt ex eo aliquid nobis proueniat.

4 Quarto, quod virtus religionis eſt moralis, vt probat S. Thom. 2. 2. quęſt. 81. art. 5. & maxima moralium, vt probat ibidem art. 6. at ſacrificare pertinet ad virtutem religionis, vt tradit idem S. Thom. in dict. 2. 2. quæſt. 85. per totam.

Quinto, quod etiam iuſtitia eſt virtus moralis ſecundum omnes: & eſt maxima virtutum moralium, quę ad proximum ſunt, vt probat S. Tho. in d. 2. 2. quæſt. 58. art. fi.

5 Pro reſponſione horum, dicendum primo, quod miſericordia accipitur duobus modis. Vno modo pro virtute, quę mouet ad contriſtandum ordinate de aliena miſeria: & hoc modo ponitur à S. Thom. 2. 2. quęſt. 30. art. 4. inter virtutes morales circa paſſiones, & eſt ſubiectiue in appetitu concupiſcibili, in quo eſt paſſio triſtitiæ: & ſic accepta proculdubio eſt minor virtus iuſtitia legali, & particulari. legali quidem, quia illa pręſtat ei tamquam virtus vniuerſalis: nam lex publica, ſicut pręcipit quæ ſunt manſueti, & quæ temperati; ita etiam præcipit quę ſunt miſericordis; vnde paſſim conſtituuntur hoſpitalia, vbi opera miſericordię exercentur. Iuſtitia vero particularis præſtat miſericordię ſic acceptę; pręſertim quia in ſubiecto nobiliori eſt, ſcilicet voluntate rationali, vt probat S. Thom. 2. 2. quęſt. 58. art. 4. pręſertim propter ea per quę iuſtitia pręcedit liberalitatem, quæ tangit pręfatus S. Thom. in d. quęſtio. 58. art. vlt. Altero autē modo ſumitur miſericordia pro virtute, qua voluntas rationalis mouetur ad miſerendum alteri, & tollendum malum, vel ſupplendum defectū eius: & miſericordia ſic accepta ponitur potiſſima virtutum moralium, quę ſunt ad proximum. Tum quia quadantenus participat naturam diuinam, cuius proprium eſt parcere miſereri, & ſupplere defectus aliorū, iuxta illud Eccleſiæ collectæ, *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper & parcere.* Tum quia hoc modo accepta ſuperat etiam iuſtitiam legalem, quatenus ſaltem reſpicit bonum commune humanum, vt ex vtriuſque actuū comparatione colligitur. Longe ſiquidem maioris eſt ſubleuare communitatem à miſeria, ſeu defectu; quod eſt actus miſericordiæ hoc modo acceptæ, quam tribuere bono communi humano, quod ſibi debetur; quod eſt actus iuſtitię legalis. Pro quo facit, quod opera miſericordiæ hoc modo conſideratę ſunt quædam hoſtiæ, & ſacrificia, iuxta illud Pauli ad Hæbr. vlt. *Benificentiæ, & communionis nolite obliuiſci; talibus enim hoſtijs promeretur Deus.* Et quod miſericordia hoc modo conſiderata videtur filia charitatis; qua mediante exercentur opera miſericordię, quę etiam dicūtur opera charitatis cap. inter opera charitatis. de ſponſal. & mat. & tradit S. Thom. in d. 2. 2. q. 30. art. 2. & 3. & 32. ar. 1.

Ad prima ergo tria oppoſita dicendum, concedendo, quòd non ſolum

charitas

charitas, ſed etiam fides, & ſpes, quæ ſunt virtutes theologicæ ſunt maiores, quàm miſericordia quocũque modo accipipiatur; quia virtutes theologicę præcedunt morales ſecundum omnes, per ea quæ S. Thom. ſcribit in 1. 2. quæſt. 62. præſertim art. 2. E ita dicendum eſt, quod B. Ambroſius in hoc cap. non comparat miſericordiam, quatenus eſt virtus moralis cũ virtutibus theologicis, ſed cum moralibus.

7 Ad quartum reſpondetur concedendo, religionem eſſe maiorem etiã miſericordia: quia licèt non ſit virtus theologica; ſed tantum moralis: eſt tamen maxima moralium, accepta ſaltem iuſtitia legali, vt dictum eſt ea, ratione, quòd obiectum eius, quod eſt cultus, & honor diuinus, magis appropinquat Deo, quam finis aliarum virtutum moralium. Dixi, excepta ſaltem iuſtitia legali; quia illa quatenus ſe extendit etiam ad reddendum Deo quod ei debetur, poteſt dici ſuperior illa, vt declarat Caietanus in. 2. 2. q. 8. art. 6.

Ad quintum reſpondetur concedendo, quod iuſtitia præcellit miſericordiam primo modo acceptam pro virtute morali, quæ eſt in appetitu concupiſcibili circa triſtitiam de malo, & defectu proximi ad tollendum & ſupplendum ilia, de qua non loquitur Ambroſius in hoc cap. negando tamen quod iuſtitia, nec ſpecialis. nec legalis ſit maior miſericordia ſecũdo modo accepta, vt probatum eſt ſupra, de qua poſſunt intelligi hoc cap. Ambroſij, & confirmationes addectę pro illo. illud autem Oſeę citatum

8 hic ab Ambroſio, ſcilicet. *Miſericordiam volo non ſacrificium*: poteſt intelligi de miſericordia vtroque modo accepta, in hoc ſenſu, quod ſit melior, quàm ſacrificium exterius irreligioſe oblatum, iuxta illud Iſaię. 1. *Holocauſta nolui, quia manus veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* vt declarat S. Tho. in prædict. cap. 9. Matth. vel etiam per figuram Eclypſim, ſiue ſubauditionem aduerbij tantum, vt ſit ſenſus, Miſericordiam volo, & non tantũ ſacrificium. Poteſt etiam intelligi, vt aliqua miſericordiæ opera præferantur aliquibus oblationibus, & operibus religioſis, licèt eſſent in ſe bona: vt cum quis ob miſericordiam, largitur extreme, immo & grauiter egenti illis, quę volebat offerre ob honorem Dei voluntarie ſine obligatione legali monachis, vel ſacerdotibus parum egentibus, quod ſatis colligitur ex eodem S. Thom. 2. 2. quęſt. 30. art. 4. ad 1. Cæterum ijs omnibus addendum eſt, quod non tantum curare debemus ſcire metaphyſice harum virtutum quidditates, & comparationes, quantum practice vti eis bono fine in gloriam, & honorem Dei, & Eccleſiæ ſuæ ſanctę, & vtilitatem proximorum temporalem, & ſpiritalem ad iuuandum illos, & illo adiutorio placere Deo principio primo, & fini vltimo noſtro ſupremo glorioſiſſimo. Amen.

9 Nota quarto, iuſtificationem peccatoris magis attribui miſericordiæ Dei quam iuſtitię, potentię, vel ſapientiæ. quod quidem verum eſt, & late ac ſtudioſe comprobat Card. ſed quia id facit ſubobſcure, & ſtylo iuriſperitis parum conſueto; & ea, quę tractat pertinent ad habendam ſcientiam

de Deo

de Deo nobis ab Apoſtolo commendatam, vt omnia clareſcant oppono contra hoc cap. primo. quod quidquid vere dicitur eſſe in Deo, eſt ipſemet Deus: & ita deitas eſt Deus, & trinitas diuina eſt Deus, & potentia, & bonitas, & ſapientia, & miſericordia, & iuſtitia, & omnia alia attributa Deo, q omnino ſimplex eſt, ſunt ipſemet Deus. cap. firmiter. de ſum. Tri. & fid. cath. De cuius ſumma ſimplicitate tractans angelus Doctor 1. par. queſt. 3. poſteaquam per ſex art. concludit, Deum non eſſe corpus, nec cõpoſitum ex quibuſdam alijs, in ſeptimo ſic concludit, *Dicendum, quod Deũ omnino eſſe ſimplicẽ, multipliciter poteſt eſſe manifeſtum. Primo quidem per ſupradicta in hac queſtione: Cum enim in Deo nõ ſit cõpoſitio, neque quãtitatiuarũ partium; quia corpus nõ eſt: neque cõpoſitio formæ, & materiæ; neq; in eo ſit aliud natura & ſuppoſitum; neque aliud eſſentia & eſſe; neque in eo ſit compoſitio generis & differentiæ; neque ſubiecti & accidentis, manifeſtum eſt, quod Deus nullo modo compoſitus eſt, ſed eſt omnino ſimplex.* Cum igitur quidquid eſt in Deo, ſit Deus, & conſequenter miſericordia & iuſtitia, quę ſunt ipſemet Deus; uideri poteſt cuipiam, iuſtificationem non plus pertinere ad miſericordiam quam iuſtitiam, cum vtraque ſit Deus ipſe.

Secundo, quod vt eſt in ſeſe ſimpliciſſimus, ita in nullius alius rei compoſitionem venit, vt ipſemet S. Thom. concludit in art. 8. poſt Dionyſiũ cap. 2. de diuin. nominibus. non longe à principio. vnde ſtolide quidam, quos refert Plin. lib. 1. natur. Hiſtor. dixerunt eſſe animam ſiue mentem mundi neque principium formale, ſiue cauſam formalẽ, vt ſtolidi aliqui dixerunt: neque materiam primã, nequ eens vniuerſale quod aliqui ſtolidiſſime aſſeruerunt, vt inquit S. Thom. 1. ſent. diſt. 36. quæſt. 2. ar. 2.

11 Tertio oppono, quòd iuſtificatio impij eſt maximum operum Dei, iuxta illud pſal. 114. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* & in collecta dicitur *Deus qui omnipotentiã tuã parcendo maxime, & miſerendo manifeſtas.* & Auguſtinus dicit exponens illud Ioan 14. *Maiora horum facient.* quod maius opus eſt, vt ex impio iuſtus fiat, quam creare cælum & terram, vt concludit S. Tho. receptus 1. 2. q. 113. ar. penult. & in 3. par. q. 43. ar. 4. ad 2. & in 4. diſt. 5. queſt. 1. art. 3. queſtiũn. 1. potius videtur tribuenda potentię Dei quam miſericordię.

12 Quarto, quod in omni effectu diuino concurrunt attributa illa Dei, potentia, ſapientia, iuſtitia, & bonitas, cui attribuitur miſericordia, vt colligitur ex S. Thom. 1. par. q. 45. art. 6.

13 Sed ad harum primum reſpondetur, primo quidem concedendo Deũ Opt. Max. eſſe omnino ſimplicem, & omnis compoſitionis, tam materiæ formę, quàm generis, & ſpeciei, ſubiecti & accidentis, & alterius cuiuslibet expertem: & quod omnia ſibi attributa, tam miſericordia & iuſtitia, quam potentia & ſapientia, & quęcunque alia ſunt realiter ipſemet Deus qui ſe ſolo abſque vlla notitia, & ſcientia, & qualitate aliqua omnia nouit fecit & gubernat, iuxta illud poetæ,

Quidquid habet Phlegenton, quidquid caua viſcera terræ,

Quid

Quidquid habet pelagus, quidquid ſecat aera pennis
Omnia feciſti, & ſolus totum ipſe gubernas.

Sed negando, quod non differant ratione; alia enim ratione dicitur potens, alia ſapiens; & alia iuſtus & miſericors. & ita dicere iuſtificationem pertinere magis ad miſericordiam Dei, quam ad iuſtitiam, non eſt dicere, quod magis pertineat ad virtutem miſericordię, quæ eſt in Deo ſeparata realiter ab eius eſſentia; ſicut eſt in angelis & hominibus, ſed quòd magis pertinet ad ipſum ea ratione, qua eſt miſericors, quàm ea, qua eſt iuſtus.

14 Ad ſecundum concedimus, etiam Deum, ſicut non eſt vllatenus compoſitus, ita in nullius rei compoſitionem venire, neque eſſe cauſam materialem, vel formalem alicuius rei; ſed ſic omnium efficientem, & finalem, iuxta illud Boetij lib. 3. de conſolatione philoſophica.

Tu requies æterna pijs, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

Et illud Conc. Oecumenici tranſlatum in cap. firmiter. de ſum. Trin. & fid. Cath. *Vnum vniuerſorum principium, creator omnium viſibilium & inuiſibilium, ſpiritualium & corporalium; qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis vtrãque de nihilo, cõdidit creaturam ſpiritualem; & corporalem angelicam ſcilicet & mundanam.* In quibus verbis obiter perpendendum eſt, verbũ illud, ſ. *Simul*, pro illa concluſione, quòd non prius ſua infinita bonitas condidit angelicam naturam ſpiritalem. quam corporalem. Cuius contrarium, cum prędicaretur olim Tholoſę ante ſexaginta & vltra annos à quodam celeberrimo concionatore, viſum fuit mihi periculoſum p hunc canonem in Conc. Oecumenico per Inno. III. latum, per quem à me ſibi oſtenſum mutauit ſententiam; licet S. Tho. in 1. par. quęſt. 61. ar. 3. non damnet eam propter auctoritatẽ Gregorij Nazianzeni, & aliorum Græcorum quos citat ibi. Sed in Opuſculo 25. vbi in præfatum canonem commentus fuit abſolute ſequitur hanc ſententiam, nulla de contraria facta mentione.

16 Ad tertium reſpondetur concedendo, iuſtificationem peccatoris eſſe maximum operum Dei, eo quod licèt quoad modum agendi maius ſit creare; quòd eſt ex nihilo aliquid facere, vt dicit gloſſ. ſuper illud Gen. 1. *In principio creauit Deus cœlum & terram.* & cet. & probat S. Thom. 1. par. quæſt. 45. art. 1. & 2. lib. 2. ſen. diſt. 1. quæſt. 2, art. 2. maius eſt tamẽ iuſtificatio quantum ad id, quod fit; quia vt idem S. Thom. ait in d. quæſt. 113. art. penult. terminatur ad bonum æternum diuinæ participationis quam creatio cęli & terræ, quæ terminantur ad bonum naturæ mutabilis. Et ideo B. Auguſt. cum dixiſſet, quod maius eſt, quòd ex impio fiat iuſtus quam creare cęlum, & terram ſubiungit; *Cœlum enim & terra tranſibunt, prædeſtinatorum autem ſalus, & iuſtificatio permanebit.* negando tamen, quod eoquod ſit maius quantum ad id quod fit, debeat attribui magis potentiæ, quam miſericordiæ: licèt id quod eſt maius, quoad mo-

dum agendi magis tribuatur potentię, vt præclare dixit idem S. Thom. vbi ſupra.

Ad quartum reſpondetur, concedendo aſſumptum in eo: negando tamen conſequentiam; quia, vt ait præcitatus S.Thom. 1. par. quæſt. 45. art. 6. ad 3. licet effectus Dei procedat ex quolibet attributorum; tamen reducitur vnuſquiſque effectus ad illud attributum, cum quo habet conuenientiam ſecundum propriam rationem: ſicut ordinatio rerum ad ſapiētiam, & iuſtificatio impij ad miſericordiam, & bonitatem ſe ſuperabundanter diffundentem; creatio vero, quæ eſt productio ipſius ſubſtantię rei reducitur ad potentiam.

Cap. Multiplex.

Leo. 1. Theodoro Foroolienſi Epiſcopo epiſtola 89.

MVltiplex Dei miſericordia ita lapſibus humanis ſubuenit, vt non ſolum per baptiſmi gratiam, ſed etiam per pœnitentiæ medicinā ſpes vitæ reparetur æternæ. Et reliqua.

S V M M A R I V M.

1 *Abſolutio ſacrementalis fit, per verba indicatiua.*
2 *Intellectus cap. multiplex.*
3 *Abſoluo te, non eſt abſolutum te declaro.*
4 *Iuſtificatur nemo poſt mortem.*

1 NOta primo, ex hoc cap. eleganti, & ad multa vtili B. Leonis, colligi, miſericorditer conſtitutum eſſe à Deo Miſericordiſſimo, vt lapſis poſt baptiſmum in peccatum mortiferum ſacramentum pœnitentiæ ſuccurreret. quod per totum hunc tractatum confirmari poteſt. Item quòd videtur ſignificare pręfatus Leo, abſolutionem non eſſe faciendam à confeſſario per verbum indicatiui, Abſoluo te, ſed per verbum optatiui, & deprecatiui; Abſoluat te Deus: ait enim indulgentiam peccatorū non poſſe a Deo obtineri, niſi ſupplicationibus ſacerdotum. Pro quo facit ſecundo, quòd non videtur à Chriſto inſtituta hęc forma abſoluendi indicatiua. Tertio quod in abſolutionibus, quæ confitentibus generaliter peccata fiunt ad primam & Completorium, vtimur verbis deprecatiuis; *Miſereatur veſtri.* vel; *Indulgentiam concedat vobis.* Quarto, quod etiam temeraria videtur illa interpretatio, qua quidam per verbum; abſoluo intelligunt, abſolutum eſſe declaro. Quinto quod eadem ratione, qua confeſſarius dicit; Abſoluo te à peccatis, poſſet dici, Remitto tibi peccata, quod tamen non facit.

2 Sed contrarium eſt tenendum, cum S. Thom. communiter recepto in 3. par. quęſtio. 84. art. 3. Tum quia, ſicut Dominus dixit diſcipulis Matth. vltimo, *Euntes docete omnes gentes baptizates eos.* ita dixit Petro, Matth. 16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram*, ſed ſacerdos auctoritate illorum verborum Chriſti fretus dicit, Ego te baptizo: ergo eadem auctoritate dicere debet,

debet, Ego te, abſoluo. Tum quia peccata ſunt quædam vincula, ſecūdū illud Prouer. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum quiſque conſtringitur.* & quia per ſacramentum pœnitentię rumpuntur, & tolluntur illa vincula, cōuenienter dicit cōfeſſarius; Abſoluo te, id eſt, ſoluo te à vinculis, quibus ligatus & cōſtrictus teneris. Tum denique, quod poſt prædicta ſcripta Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 3. de confeſſ. hoc per hęc verba definit. *Docet præterea ſancta ſynodus, ſacramēti Pœnitentiæ formā, in qua præcipue ipſius vis ſita eſt, in illis miniſtri verbis poſitam eſſe Ego te abſoluo, & cap. quibus quidem de Eccleſiæ ſanctæ more preces quadā laudabiliter adiungunt: ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquam ſpectant, neque ad ipſius ſacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſaria.*

Ad oppoſita autem reſponderi poteſt. Ad primum, quod Leo in hoc cap. loquitur de precibus confeſſarij, quas de more pręmittit abſolutioni, vel alijs, quibus rogat Deum pro venia pęnitentis, non autem de verbis ſubſtantialibus ipſius abſolutionis, qua perficitur ſacramentum.

Ad ſecundum, quod licèt formaliter, & expreſſe non inſtituerit Chriſtus: vt confeſſarius vteretur huiuſmodi verbo indicatiuo: tacite tamen id facit per illa verba, *Quodcunque ſolueris.* vt dictum eſt in fundamento principali concluſionis.

Ad tertium, quod abſolutiones illę, quæ dantur generalem confeſſionē facientibus, non ſunt ſacramentales; ſed quędam bonæ præcationes, de quibus etiam poteſt intelligi hoc cap. Leonis: nos autem loquimur de abſolutione ſacramētali, quæ ſacramentum pœnitentię perficit.

3 Ad quartum concedimus, ineptam eſſe interpretationem, qua verbum abſoluo, exponitur abſolutum eſſe oſtendo. Tum quia impropriantur verba contra l. non aliter. ff. de leg. 3. Tum quia per eandem videtur negari poteſtas abſoluendi, iudicialiter data ſacerdotibus, quod eſt cōtra Cōc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 6. & can. 9.

Ad quintum concedimus, poſſe confeſſarium de rigore iuris, abſoluere per illa verba, Remitto tibi peccata tua: quia ſicut Dominus dixit Matth. 16. *Quæcunque ſolueritis ſuper terram*, &c. ita dixit Ioan. 20. *Quorum remiſeritis peccata*, &c. quamuis quia peccata ſunt quædam vincula, vt prędiximus, aptius videtur verbum abſoluo.

Nota ſecundo ex illis verbis, *Quod manens in corpore non recepit, conſequi carne exutus non poteſt.* quod mortus in ſtatu mortiferi peccati non poteſt per vllam pœnitentiam poſtea factā iuſtificari, nec ſaluari. quod eſt verū, quodque D. Card. latius, quàm ſit neceſſe, hic confirmat: cum id ab omnibus ſit receptum, & clarius quam hic definit in cap. qualis. 25. diſt. per illa verba, *Qualis hinc quiſque egreditur, talis in iudicio apparebit, & repreſentabitur.* Pro quo eſt illud dictum Eccl. 11. adiuncto ibi dicto Hieronymi, *Si ceciderit lignum ad Auſtrum, vel ad Aquilonem, in quocunque loco ceciderit ibi erit.* Dixi, peccati mortiferi: quia venialia etiam poſt mortem purgantur, vt in d. cap. qualis. expreſſe determinat Gregorius.

Cap.

Cap. nemo.

Ambroſius cap. 1. lib. 1. de pœnit.

NEmo poteſt agere pœnitentiam, niſi qui ſperauerit indulgentiam: ſed negant ijs oportere communionem reddi, qui prauaricatione lapſi ſunt. Deus autem nullum crimen excepit, qui omnia donauit.

SVMMARIVM.

1 *Peccator duplici mola molendus; ſuperiori, quæ eſt ſpes veniæ, & inferiori, quæ eſt timor pœnæ.*

1 NOTA ex hoc cap. quod ſpes veniæ requiritur ad iuſtificationem. Pro quo eſt illud gloſſ. ſolennis in cap. ſerpens. ſup. ead. ſic aientis, *Non debemus deſperare; ſed potius moli inter duas molas, ſcilicet ſpei & timoris. Vnde dictum eſt. Noli pignerare ſuperiorem molem, nec inferiorem. Ille ſuperiorem pignerat, qui non timet: ille inferiorem, qui ita timet, quod in deſperationẽ cadit, ſicut Cain. 90. diſt. cap. neque Cain.* Quæ per Tropologiam applicauit huic propoſito illud Deute. 24. *Non accipies loco pigneris inferiorem, & ſuperiorem molam.* quamuis ibi loquatur de accipiente pigneri, & gloſſa de dante pigneri, cui inf. ead. diſt. cap. vlt. nu. 19. addidimus, has duas molas circundandas eſſe charitatis cantho, vt bona farina fiat.

Cap. verbum.

Ambroſius cap. 4. lib. 2. de Cain, & Abel.

VErbum Dei dimittit peccata; ſacerdos eſt index. Sacerdos quidem ſuum officium exhibet, & nullius poteſtatis iura exercet, & paulo poſt. *Dominus par ius & ſoluendi eſſe voluit, & ligandi* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Abſoluere qui poteſt, poteſt & condemnare, & contra.*
1 *Condemnare non potens abſoluere nequit, & contra.*
2 *Epiſcopi de depoſitione ſolus Papa cognoſcit & definit.*
3 *Abſoluendi poteſtas manet, ablata poteſtate damnandi.*
4 *Lex corrigens aliam in vno non extenditur ad aliud.*
5 *Statutum in vno quando includit æquiparatum.*

NOTA primo, hoc eſſe præcipuum cap. iuris Pontificij, quod allegatur pro illa concluſione; Qui poteſt condemnare, poteſt & abſoluere, & è contrario. Pro qua eſt in iure Cæſareo l. qui condemnare. ff. de re iudicata. vbi & in reg. nemo qui condemnare. ff. de reg. iur. multa alia citantur à gloſſ. & doctoribus. Ita quod in effectu ſunt quatuor regulæ,

quas exprimit gloſſ. in d. l. qui condemnare. ſcilicet, Qui condemnare poteſt, poteſt & abſoluere. Et; Qui abſoluere poteſt, poteſt & condemnare. Et; Qui condemnare non poteſt, non poteſt abſoluere. Et; Qui nõ poteſt abſoluere, non poteſt condemnare. Pro quibus facit, quòd qui poteſt dare, poteſt tollere ſeu adimere. l. datum. & ibi Bald. ad hoc notat. C. de lega. & l. 3. §. cum Titio. in fin. ff. de adimend. legat. allegata per gloſſ. in d. l. qui cõdemnare. ff. de re iud. vbi gloſſ. ponit has quattuor regulas, duas affirmatiuas & duas negatiuas. Et ſic qui habet potentiã condemnandi, habet etiam potentiã abſoluendi, & e contrario; & qui non habet vnũ nõ habet aliud: ſicut in ſimili qui poteſt adire, poteſt etiã repudiare, & è conuerſo: & qui vnũ non poteſt. non poteſt etiã aliud, l. is poteſt. ff. de adq. hæred. & cap. firmior. 21. diſt. vbi gloſſ. ponit tres prædictarum regularum. Facit item, quòd contrariorum contraria eſt diſciplina cap. ſciendum. 8. q. 1. & l. 1. ff. de ijs, qui ſunt ſui vel alien. iur. & tradit gloſſ. & late diſputatur ibi à doctoribus in rub. ff. de adq. poſſ.

Contra quod tamen facit primo cap. quamuis. & cap. accuſatus. 3. q. 6. quatenus habet, Conc. Prouinciale poſſe cognoſcere de crimine depoſitionis epiſcopi, ſed non illum deponere. Secundo facit cap. quærenti. de offic. deleg. quatenus habet, delegatum non poſſe abſoluere poſt annũ à ſententia lata eum, quem excommunicauit contemnentem parere rei iudicatæ. Tertio cap. tua. & cap. conquæſti. de ſent. excom. quatenus probãt, incendiarum, poſtquam fuerit denuntiatus excommunicatus, non poſſe abſolui ab epiſcopo, qui eum excommunicauit. Quarto, cap. ſanctum. de conſecr. diſt. 4. quatenus videtur probare, quendam pœnitentem potuiſſe recõciliare alium in mari ſecum periclitantem; quem tamẽ non videtur potuiſſe condemnare. Quinto facit l. 3. C. ubi ſenator vel clariſſ. vbi dicitur, eũ, qui priuilegio factus eſt clariſſimus, poſſe accuſari coram inferiore à principe & abſolui, non tamen condẽmari principe incõſulto. Sexto, ꝙ confitens peccata parocho alieno videtur poſſe abſolui ab eo; ſed non condemnari, vt dicit gloſſ. Ioan. in præcitato cap. inferior. 21. diſt. Septimo, quod epiſcopus ſine inquiſitore, & inquiſitor ſine epiſcopo poteſt abſoluere accuſatum, vel inquiſitum de hæreſi: condemnare tamẽ minime, gloſſ. memor. in clem. 1. §. 1. de hæretic. in verb. contra eos. Octauo, quod abſens accuſatus poteſt abſolui probata innocentia; non autem damnari. l. abſentem. ff. de pœn. Nono, ꝙ legatus à latere abſoluit ab excommunicatione lata in clericos non ſubiectos ſibi ratione legationis: quos tamen non poteſt excommunicare.

2 Ad horum primum reſpondet gloſſ. prædicti cap. inferior. 21. diſtin. quod fallit in caſu illorum cápp. quamuis. & accuſatus. Et idem in effectu tenet in dicto cap. accuſatus. gloſſ. Ioan. ſed gloſſæ additio tenet contrarium, & recte: quia prædictum cap. quamuis. non ſolum habet, Concilium prouinciale non poſſe epiſcopum condemnare; ſed neque accuſationem eius definire, & conſequenter neque abſoluere accuſatum.

Tum

Tum quia in cap. dudum. ead. cauſ. & quæſt. ſtatuitur, non poſſe quidquam in cauſſa depoſitionis epiſcopi decerni ab alio, quàm à Romano Pontifice: & ita nec condemnationem, nec abſolutionem fieri. Tum denique, quod Conc. Trid. clarius, & fuſius hanc rem definiens ſtatuit in cap. 5. ſeſſ. 24. in decreto de reformatione in hæc verba, *Cauſæ crimales grauiores contra epiſcopos, etiam hæreſis, quod abſit, quæ deoſitione, aut priuatione dignæ ſunt, ab ipſo tantum ſummo Romano Pontifice cognoſcantur, & terminentur. Quod ſi eiuſmodi ſit cauſa, quæ neceſſario extra Romanam Curiam ſit committenda; nemini prorſus ea committatur, niſi Metropolytanis, aut epiſcopis, à Beatiſſimo Papa eligendis. Hæc vero commiſſio & ſpecialis ſit, & manu ipſius Sanctiſſimi Pontificis ſignata; nec vnquam plus ijs tribuat, quàm vt ſolam facti inſtructionem ſumant, proceſſumque conficiant; quem ſtatim ad Romanum Pontificem tranſmittant; reſeruata eidem ſanctiſſimo ſententia definitiua.* Per quod videtur corrigi præfatum cap. quamuis. quatenus permittebat Concilio prouinciali cognitionem cauſarum depoſitionum epiſcoporum excepta ſola definitione: per hoc autem decretum ſublata eſt etiam omnis cognitio: quinimo prohibetur etiam cognitionis commiſſio ſine reſeruatione ſententiæ definitiuæ.

3 Ad ſecundum, ſcilicet cap. quærenti. de offic. deleg. reſpondetur, quòd incaute communiter inducitur ad hoc: quia non eſt verum, ibi probari, potentem excommunicare non poſſe abſoluere; ſed ſolum quòd qui potuit excommunicare, officio ſuo durante, non poteſt, eo finito, abſoluere. quia non poteſt etiam excommunicare, cum ſit iam officio ſuo functus. l. iudex. ff. de re iud. & cap. in litteris. de offic. deleg.

Ad tertium, nempe cap. tua. & cap. conquæſti; de ſen. excom. reſpódetur, quod duo illa capp. loquuntur in caſu, quo expreſſe vetatur abſolutio potenti excommunicare: regulæ autem præfatæ loquuntur de dubio cum expreſſe conceditur, vel vetatur alterum, & alterum tacetur. Quia in certis non eſt locus coniecturis. l. continuus. §. cum ita. ff. de verbor. oblig.

Ad quartum reſponderi poteſt, primo quidem, quod non loquitur de abſolutione, neque de condemnatione vera, ſed de quadam recóciliatione ob neceſſitatem facta. Secundo, quòd loquitur de reconciliatione facta in articulo mortis, in quo etiam laico licet confiteri. cap. quem pœnitet. inf. ead. diſt. licet ipſe veram abſolutionem ſacramentalem non poſſit dare, vt latius diximus in cap. 1. in princ. inf. diſtin. 6. & declarauit Conc. Triden. ſeſſ. 7. can. 10. & ſeſſ. 14. de pœniten. cap. 6. & cano. 9.

Ad quintum reſponderi poteſt ſicut ad tertium, quod loquitur in caſu, quo expreſſe vnum conceditur, & alterum negatur.

Ad ſextum, quod illa gloſſ. Ioannis non eſt vera, & ibidem reprehenditur à Bartholom. Brixien. in additione: & nos latius tradimus infra in cap. placuit. de pœnit. diſt. 6. num. 1.

Ad ſeptimum, conceditur præfata gloſſa, quæ habet, ſublata poteſtate condemnandi alicui habenti poteſtatem condemnandi, & abſoluendi,

non tolli poteſtatem abſoluendi. Tum quia eam ibi ſequitur Card. & Imol.& Iaſ.in preallegata l. qui condemnare. nu. 8.& Dec. in d. reg. nemo num.4.Tum quia non eſt eadem ratio: quoniam poteſtas condemnandi tollitur in dicta clem.in fauorem rei: & ideo non debet extendi ad ſublationem poteſtatis abſoluendi,quod eſſet damnum & odium ei·cum inducta in fauorem alicuius,non debeāt inducere odium & damnū eius. l. quod fauore.C.de legib. Tum quia rei ſunt fauorabiles. l. fauorabiliores.ff. de reg. iur. & cap. cum iura partium. eod.tit.lib.6. Tum quia lex
4 noua corrigens,vel limitans antiquam non eſt extendenda vltra caſum quem continet.l. præcipimus. D. de appellat. & in l.ſi vero. §. de uiro. ff. ſoluto matrim. & vtrobique Bar.& communis in authen. quas actiones. C.de ſacroſan. eccle.& in terminis noſtris affirmat Iaſ. in d.l.qui condemnare.nu.8.Tum quia,qui de vno dicit, de alio negare videtur. cap. nonne. de præſump.l. cum prætor.ff.de iud. ergo præfata clem. 1. tollendo ſolum poteſtatem condemnandi,videtur noluiſſe tollere poteſtatem abſoluendi. Neque obſtat ratio illa neruoſa Franciſci Aretini, qui cum Bar-
5 tholom. Socino tenet contrarium in rub.de adqu. poſſeſſ. ſcilicet, quòd quando ſunt duo per antiquam legem parificata; & in altero eorum ſtatuitur nouè aliquid,videtur etiam ſtatutum in altero, iuxta gloſſ. celebrē in cap.ſi poſtquam.de electión.lib.6. & alias multas ſibi concordantes: ergo cum condemnare & abſoluere ſint æquata iure huius cap. antiquo, & alijs pro eo ſupra citatis,clem.illa prima,quæ noue abſtulit poteſtatem condemnandi epiſcopo per ſe ſolum, poteſtatem abſoluendi videtur etiā tollere. Non inquam,obſtat hæc ratio: quia illa non habet locum, quando diuerſa eſt ratio,vt in hoc caſu eſſe ſupra monſtratum eſt.

Ad octauum reſpondetur, id eſſe ſpeciale,ratione fauoris innocentiæ, ne innocens indefenſus cōdemnetur. quæ ſolutio facit etiam pro ſolutione ſeptimi:& contra pro hac, ſolutio illius.

Ad nonum reſpondetur,illud procedere,cum alterum eorum datur in priuilegium:quia non cenſetur dari alterum; eo quod priuilegia ſunt reſtringenda.cap.priuilegia.3.diſt. & cap. porro.de priuilegijs.

Nota ſecūdo, D.Card.tractare hic de clauibus Eccleſiæ;eo,vt arbitror, quòd licèt nullam de illis Ambroſius faciat expreſſam mentionem: facit tamen implicitam,cum loquatur de poteſtate ſoluendi, & ligandi ſacerdotum,quæ eſt clauis,vt definitur à Ioan.xxij. in Extrauagan. quia inter non nullos. de verbor. ſignif. Veruntamen quia aptior eſt ad id locus in cap. voluiſſent iniqui.§.ex ijs.infr.ead,illuc eam remitto.

In gloſſ. primam.

SVMMARIVM.

6 *Verbum Dei quid, & rectius quam ſermo dicitur.*

7 *Trinitatis opera exteriora indiuiſa.*

NOTA

6 NOTA primo ex hac gloſſ. rationem, qua ſecunda perſona trinitatis quæ eſt filius, dicitur verbum, ſcilicet, quod ſicut per verbum manifeſtatur voluntas loquentis: ita per filium manifeſtatur voluntas patris. Pro quo faciunt ea, quę quidam recentiores dicunt ſuper cap. Ioan. 1. *In principio erat verbum, & verbum erat apud Deum, & Deus erat verbum.* aientes aptius potuiſſe verti ſermo, & eoquod verbum λόγος ſignificat verbũ & ſermonem: & ſermo magis explicat mentem loquentis, quam verbum. Quod tamen recte reprobat eruditiſſimus, idemque doctiſſimus Cornelius Ianſenius in prima parte ſuę cõcordiæ euangelicæ. cap. 1. Cuius reprehendendi ratio colligitur ex iis, quę profunde angelicus Doctor in d. ct. cap. 1. Ioan. prędixerat, poſtquã in 1. lib. ſent. diſt. 27. quæſt. 2. ſubtiliſſime monſtrauit in art. 1. verbũ proprie dici, & eſſe in diuinis: & in 2. poſſe capi eſſentialiter & perſonaliter: licet communiter capiatur perſonaliter pro ſapientia genita. & in tertio, verbum dici abſolute ſine relatione ad creaturas, & etiam cum ea. Ex cuius vtrobique dictis colligitur, verbum, dę quo ambroſius hic loquitur, quod eſt filius, ſecũda perſona Trinitatis, eſſe verbum æternaliter genititum à patre, perfectum, cõſubſtãtiale illi, & coeuum: quod tandem caro factum, & animatum corpus aſſumens de virgine naſci dignatum, procedensque homo ſine ſemine largitnm eſt nobis ſuam deitatem, vt vniuerſa hoc die purificationis virginis matris ſacro, per orbem diffuſa reſonat Eccleſia.

6 Nota ſecundo ex eadem gloſſ. omnia opera Trinitatis ad extra eſſe indiuiſa; & quod quidquid vna facit, facit tota trinitas, & quælibet illius perſona, vt inquit Auguſtinus in Enchirid. cap. 24. & lib. 13. de Tri. cap. 11. citato à magiſtro in. 3. lib. ſen. diſt. 1. §. 3. adeo quidem, quod etſi ſolus filius ſumpſerit humanitatẽ, & factus fuerit homo: illã tamẽ aſſumptionẽ & vnionem hypoſtaticam tota Trinitas effecit, vt Magiſter cum S. Tho. & alijs omnibus in eum comminiſcentibus tradit vbi ſup. Vnde S. Tho. 3. par. q. 3. ar. 4 concludit in hæc verba, *Tres perſonæ fecerunt, vt humana natura vniretur vni perſonæ filij; licet filius ſolus fuerit terminus vnionis.*

Cap. Poteſt fieri.

Ambroſius cap. 3. lib. 1. de pœnitentia.

P*oteſt fieri vt aliquis victus ſupplicijs, ſermone neget Deum, & corde adoret.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Deum nullo metu licet, etiam ore tantum negare.*
1 *Confeſſio fidei oris neceſſaria.*
2 *Fides nec verbo, nec ſigno etiam metu neganda.*
3 *Eleazarius nec ſigno voluit ſe ſimulare gentilem.*
4 *Fidem negare ſponte peius, quam vi vel metu.*

5 *Bona facta in peccato mortali ad quid proſint.*
6 *Diabolus vt per patientiam illuditur.*
7 *Veniam quis pœnitens, & confeſſus quærit.*

1 NOTA primo, ex principio huius cap. quòd non ſolum qui ſponte negat Deum; ſed etiam qui metu quamlibet graui id facit, peccat. tum quia non ſolum corde, ſed etiam ore oportet confiteri Deum, iuxta illud ad Rom. 10. *Corde creditur ad iuſtitiam: ore autem fit confeſſio ad ſalutem.* tum quia Petrus peccauit ore tantum negando, cap. fidelior. 50. diſt. & inſignis martyr Marcellinus exteriori tantum actu, ſacrificando, cap. nunc autem. 21. diſtin. tradit S. Thom. 2. 2. quæſtio. 3. artic. 2. vbi alter Thom. addit aliqua ex quibus colliguntur quædam quotidiana; ſcilicet quòd non licet chriſtiano vti ſigno, quo diſcernuntur Iudæi vel Sarraceni à Chriſtianis, tempore quo Chriſtiani cogniti eſſe tales expoliarentur, ca-
2 perentur, iniurijs afficerentur, vel trucidarentur. Per quæ ſæpe reſpondimus, miſere peccare catholicos illos, qui tranſeuntes per Gallias, & Germaniam, timore territi, verecundia confuſi, vel vtilitate, aut voluptate allecti, negant ſe ore tantum Papiſtas; vel verbis vel ſignis fatentur ſe Lutheranos, vel alterius falſæ religionis profeſſores. Per quæ ipſa conuincitur etiam, eſſe falſa illa Iudæorum concluſio in Concilio illorum, quod Thalmut vocant, vt aiunt, aſſerta, quod licet Iudæo ſimulare ſe Chriſtianum exterius, modo corde agat Iudæum. Quod in cauſa eſt, vt illorum multi ſub pallio Chriſtiano ſuum Iudaiſmum tegant, non ſatis perpendentes illud Eleazari glorioſiſſimi Iudæi, qui vt habetur 2. Machab. 6. cum duceretur ad mortem, impium duxit ædere carnes ſuilas, per quod ſimulando ſe à ſua recta fide diſcedere, poterat illam euadere.

4 Nota ſecundo, ex eodem principio, longe minus peccare, qui metu adacti, negant fidem neceſſario confitendam, quàm qui ſponte. Pro quo eſt illud Conc. Ancyritani cap. 1. relatum in cap. presbyteros. 50. diſt. quo ſtatutum fuit, vt licet qui ſponte labuntur non debeant recipi, niſi difficulter, vt habet cap. quicunque. præcedens illud: qui tamen coacti metu id faciunt, & potea redeunt, retineant honorem, ſeu beneficium; non tamen officium: qui vero per vim abſolutam ad id adacti id faciunt, vtrunque retineāt. Ex quo potuit deriuari gratia, vt qui capti à Turcis per grauia verbera, vel grauem metum, verbis tantum profeſſi fuerunt ſectam Turcarum, corde ſeruantes fidem catholicam, redeuntes ad patriam ab epiſcopis & inquiſitoribus benigne recipiantur.

5 Nota tertio, ex illis verbis, Quoniam, &c. quod bona geſta in peccato mortali, proſunt: non quidem quoad gratiam & gloriam, quas ſine charitate, & gratia gratū faciente non poteſt quis bene mereri, vt optime dicit hic gloſſ. per illud Apoſt. 1. ad Cor. 13. *Si tradidero corpus meū, ita vt ardeā; charitatem autē non habuero nihil mihi prodeſt.* & cap. nihil. de cōſecrat. diſt. 5. ſed quoad alia multa iuxta gloſſam celebrem cap. ꝙ quidam. de pœnit. & remiſſ. & §. quod autem. inf. diſt. 3. ſub cap. quærat. vbi fuſius dicetur.

Nota

6 Nota quarto ex illis verbis, *Aegritudo carnis peccatum repellit*, &c. quod frequenter diabolus illuditur; quia frequenter inducit aduerſitates aliquibus, vt per deſperationem pereant: quę tamen patienter ea ſufferentibus multum poſſunt. Pro quo eſt tota hiſtoria Iob, & Tobiæ: & illud Apoſtoli. 1. Cor. 19. *Fidelis eſt, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis, ſed faciet cum tentatione etiam prouentum.*

7 Nota quinto, ex fine, quòd omnes per pœnitentiam & confeſſionem venia digni fiunt. Quod eſt verum, ſi pœnitentia & confeſſio fiunt legitime, vt dicetur in cap. pœnitentia. & in cap. perfecta. inf. diſt. 3.

Cap. quantuslibet.

Ambroſius cap. 7. lib. 2. de pœnitentia.

Q*Vantuslibet ergo mortui fœtor ſit, aboletur omnis, vbi ſacrum redoleuerit vnguentum.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Lapſis, veniam non eſſe dandam, hęreticum.*
2 *Lazarus mortuus & fœtidus quis.*
2 *Eccleſia per Bethaniam in quo repreſentatur.*
2 *Alabaſtri vas fractum, Chriſtus in cruce factus.*
3 *Chriſti fama prædicata cuius odor vnguenti.*
3 *Vnguentum in barbam, barbam autem Aaron quid myſtice.*

1 NOTA primo, ex hoc cap. in ſumma, cuique pœnitenti veniam à Deo pientiſſimo dari, & damnandos, & hæreticos eſſe, qui lapſis pœnitentiam negant.

2 Nota ſecundo, ex gloſſis, quæ certe ſunt aptiſſimæ, primum quòd contextus loquitur de Lazaro reſuſcitato à Chriſto, Bethaniæ: & quòd Lazarus fœtidus ſignificat quemlibet peccatorem, ſe & alios ſuo exemplo corrumpentē; & quòd Bethania ſignificat Eccleſiam: & quòd fractio alabaſtri, quod fregit Maria Magdalena ad vngendum Chriſtū, cuius vnguenti odore, repleta fuit tota domus, Ioan. 11. ſignificat fractionem corporis Chriſti in cruce per paſſionem, cuius odor vniuerſalem Eccleſiā implens mortuos viuificauit: quia fama paſſionis eius per totum orbem terrarum diffuſa peccatores credentes iuſtificat. Et quòd vnguentum illud odoriferū ſignificabat virtutes, & bona opera, vel Chriſti miracula: vel gratia, eſt illud vnguentū, de quo dixit Euāgeliū, quod fracto alabaſtro, id eſt Chriſti latere lancea reſerato, & corpore clauis trāsfixo repleuit totam domū, 3 id eſt, vniuerſalem Eccleſiam. Et quòd illud vnguentum interpretatum, ſicut dictum eſt, poteſt dici vnguentū, de quo pſal. 132. ait, *Sicut vnguentum in capite, quod deſcendit in barbam, barbam Aaron.* eo quòd proxima barba, in quam deſcendit, fuerunt Apoſtoli; & ab eis deſcendit in barbam Aaron, id eſt epiſcopos & alios prẹlatos. Et quòd etiam hoc vnguentū poteſt

dici pœnitentia fructifera, quod cõficitur ex tribus rebus odoriferis; nempe oris confeſſione, cordis contritione, & operis ſatisfactione. Quorum ampliorem amplificationem remitto concionatoribus, quorum fuerit applicare illa praxi, & operationi bene pœnitere volentium.

Cap. iȷs poteſtatis.

Ambroſius cap. 4. lib. 2. de pœnitentia.

Is † poteſtatis ſuæ gratiam negat (quæ in remiſsione peccatorum eſt) qui cæleſtem eius poteſtatem diabolico fultam ſuffragio vendicarët. Et reliqua.

Cap. nonnulli.

Ambroſius cap. 9. lib. 2. de pœnitentia.

Nonnulli enim ideo poſcunt pœnitentiam, vt ſtatim ſibi communionem reddi velint. iȷ non tantum ſoluere ſe cupiunt, quàm ſacerdotem ligare. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Bonus nulli, qui ſibi malus.*
2 *Euchariſtiæ communio rectè commercium diuinum.*

NOTA primo, quod hæc duo capp. in ſumma continent inuectiuã, ſeu inuectionem in hæreticos negantes, veniam eſſe dandam pœnitentibus: & in eos, qui per pœnitentiam fictam ſacram communionem accipere præſumunt, & merito quidem: quoniam alterum eſt hæreticum per cap. poteſt fieri. & cap. quantuslibet. proxime præcedentia, & alia multa ſupra, & infra ead. & aliȷs multis diſtinctionib. ſeqq. à Gratiano citata. Alterum autem peccatum mortiferum, & valde graue cap. ſane. de celebr. miſſ. & cap. quotidie. de conſecr. diſt. 1.

1 Nota ſecundo, ex cap. iis poteſtis. non mirandum, quod ſalutem neget aliȷs, qui ſibi eam negat. Pro quo facit illud Eccle. 14. *Qui ſibi nequam cui bonus erit?* & illud quod gloſſ. hic citat, *Conueniet nulli, qui ſibi diffidet ipſe.* & illud gloſſ. l. preſes. C. de ſeruitutibus & aqua.

Alpibus ille perit, qui ſe plus diligit vllum.

Et quòd charitas bene ordinata incipit à ſe ipſo d. l. præſes. adiuncta gloſſ. & cap. ſi non licet. 23. quæſt. 5.

2 Nota tertio, ex hoc cap. nonnulli. communionem ſacram ſacratiſſimi corporis domini, conſortiũ dici diuinum, & merito: ſic etenim de illa Gregorius inquit, in homilia Paſchali relatus in cap. quid ſit ſanguis. de conſecr. diſt. 2. *Quis fidelis habere dubium poteſt, in ipſa immolationis hora ad ſacerdotis vocem cælos aperiri? in illo Ieſu Chriſti myſterio angelorũ choros adeſſe? Summa & ima ſociari, vnumque ex inuiſibilibus atque viſibilibus fieri?*

Cap. ſunt qui.

Ambroſius cap. 9. lib. 2. de pœnit.

SVnt qui arbitrantur, hanc eſſe pœnitentiam, ſi abſtineant à ſacramentis. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Bonorum operum impedimentis gaudere vt eſt malum.*
2 *Diuitias nolle ob distribuendi laborem, vt malum.*
3 *Gaudet, & dolet quis de eadem re diuerſo reſpectu.*

1 NOTA hoc cap. in ſumma continere, errare communiter illos, qui putant, aptam ſuis peccatis pœnitentiam eſſe à ſacramentis abſtinentiam. Quod facit contra illos, de quibus in Enchirid. de orat. cap. 10. nu. 52. diximus, gaudere, eo quod elapſa ſit hora audiendi miſſam, ea non audita, vel tempus dicendi, aut cantandi preces, quas dicere, aut cantare tenebantur; quia eius lapſu ab illa obligatione liberabantur. Facit item contra illos, qui gaudent iantaſſe mane die ieiunij ignoranter, eo quod ſint à ieiunio illius die ſoluti, & maxime contra illos, qui gaudent ſe excommunicatos, ne teneantur ad facienda diuina cum alijs, vel eis intereſſe: & denique contra omnes, qui gaudent impedimentis bene faciendi, quibus à bene faciendi obligatione liberentur, quorum magnus eſt nu-
2 merus: quorum de numero etiam ſunt, qui propterea principaliter gaudent diuitiarum, & redituum carentia, ne in eis diſtribuendis labore vexentur, vt tradit Cardin. S. Sixti in cap. penult. 30. diſt. quamuis in noue impreſſis id non inueniam. Dixi ſupra initio notabilis communiter; quia interdum poteſt eſſe apta pœna peccati abſtinere à ſacramento, vt eſt caſus expreſſus in cap. in actione. infra eadem. Per multos item canones pœnitentiales multi à communione ſacta ſeparant, vt in cap. presbyter. 82. diſt. & cap. admonere. 33. quæſtio. 2. vbi occidenti vxorem præter alia multa imponitur ſeparatio à communione ſacra vſque in finem vitæ. Et gloſſ. in cap. is qui. de ſent. excom. lib. 6. præſupponit, iuſte poſſe quẽ
3 ſuſpendi à diuinis etiam à confeſſario. Addo præterea, quòd alij, in quos hoc notabile torſi poſſunt iuſte interdũ ſine peccato gaudere impedimẽtis faciendi aliqua bona opera. Etenim quãuis nulli liceat gaudere ſimpliciter, quòd hora dicendi horas, nõ dictis per negligentiam illis, ſit elapſa; quia id eſſet gaudere de peccato: licèt tamen, dolẽdo de peccato, quod admiſit nõ dicendo illas tẽpore debito, gaudere quòd inueniatur ſolutus ab obligatione dicendi eas. Similiter quamuis non liceat ſimpliciter gaudere quod ſit excommunicatus: licet tamen dolendo, quod ſit excommunicatus, propter multos reſpectus, gaudere, quod ſit ſolutus ab obligatione faciendi aliquid. quod teneretur facere, ſi non eſſet excommunicatus. Sic item quamuis nõ liceat ſimpliciter nolle diuitias, ne bene faciat: licet

tamen

tamen nolle illas, ne impediatur labore diſtribuendi illas ab alio bono actu. Neque obſtat, quod duo contraria non poſſunt eidem ſubiecto ineſſe; quoniam id quidem eſt verum eodem reſpectu, ſed non diuerſo: ſiquidem poteſt quis dolore de morte patris, quia priuatur eius præſentia, & gaudere de eadem, quia id Deo placuit.

Cap. miror.

Cyprianus epiſtola 2. lib. 4. ad Antonianum.

Miror autem quoſdam ſic obſtinatos eſſe, vt dandam non putent lapſis pœnitentiam: aut pœnitentibus exiſtimant veniam denegandam. Et reliqua.

Cap. importuna.

Hieronymus ad Damaſum tom. 2.

Math. 20. *Importuna in Euangelio mulier tandem meruit audiri, † & clauſo cum ſeris oſtio, media licet nocte ab amico amicus panes tres accepit*
Luc. 11. *† Deus ipſe, qui nullius in ſe ſuperari viribus poteſt, publicani viribus*
Ionæ 3. *ſuperatur Niniue ciuitas, quæ peccato perÿt, fletibus ſtetit. † Quorſum iſta tam longo repetita principio? videlicet, vt paruum, magnus aſpicias: vt diues paſtor, morbidam ouem non contemnas. Chriſtus, in paradi-*
Luc. 23. *ſum de cruce etiam latronem tulit, † & ne quis aliquando ſeram pœnitentiam putaret, fecit homicidÿ pœnam martyrium. Chriſtus prodi-*
Luc. 15. *gum filium reuertentem lætus amplectitur, † & nonaginta nouem pecudibus derelictis, vna ouicula, quæ remanſit, humeris boni paſtoris*
Math. 18. *aduehitur. † Vbi vero peccator intelligens vulnus ſuum tradit medico ſe curandum: vbi non eſt virga neceſſaria, ſed ſpiritus lenitatis.*

SVMMARIVM.

1 *Lapſi, ad veniam benigne ſuſcipiendi.*
2 *Deum precibus flecti, vt intelligendum remiſſiuè.*
3 *Martyrÿ proprÿ de ratione mors eſt.*
4 *Martyr cur teſtis ſummus, & perfectus fidei.*
5 *Contemptus ſummus bonorum mundi, contemptus mortis.*
6 *Martyrem non pœna, ſed cauſa facit.*
7 *Martyres metaphorice ſunt B. Virgo Maria, Ioan. & latro.*
8 *Martyr abſque ſanguinis effuſione inuenitur.*

1 Nota primo, quod in hoc cap. elegantiſſimo eleganter, breuiter, & neruoſe D. Hieronymus probat id quod ſupra proximo cap. & alÿs multis ſup. ead. diſt. probatur; nempe grauiter errare, qui negant lapſis pœni-

pœnitentibus veniam eſſe dandam, exemplis in textu breuiter ſcriptis. & prælatos benigne debere peccatores ad pœnitentiam ſuſcipere, exemplis etiam ad id aptis.

2 Nota ſecundo illa verba, *Deus ipſe, qui in ſe ſuperari nullis viribus poteſt, publicani precibus ſuperatur : & Niniue ciuitas, quæ peccato perijt, fletibus ſtetit.* per quæ ſignificat Hieronymus, Deum poſſe precibus flecti, & eius voluntatem fletibus mutari. quod quemadmodum ſit intelligendum. & temperandum in cap. nouit. inf. dicetur ex ijs, quę in Enchir. de orat. cap. 19. a nu. 51. fuſe ſatis ſcripſimus.

3 Nota tertio, illa verba *Chriſtus homicidij pœnam fecit martyrium.* per quę ſignificat, bonum latronem à Chriſto in cruce pendente conuerſum fuiſſe martyrem. Pro quo ſecundo facit illud Cypriani in cap. numquid Cain ſup. ead. *In Dei ſeruis apud quos cogitatur, & martyrium mente concipitur, animus ad bonum deditus, Deo iudice, coronatur. Aliud enim eſt martyrio animum deeſſe: aliud animo defuiſſe martyrium.* ſignificando martyres eſſe, qui pro Chriſto martyrium pati cupiunt, etiamſi actu non occidantur. Tertio, quod ibidem Hieronymus in ſermone aſſumptionis Virginis, ait eã fuiſſe martyrem: & alij multi dixerunt, B. Ioannem Apoſtolum fuiſſe martyrẽ eo quod tempore Domiciani in feruentis olei dolium miſſus fuit, licet mortẽ non obierit, & poſtea in pace quieuerit. Quarto, facit illa ratio Martini de Magiſtris relata late à Caietano in 2. 2. queſt. 124. art. 4. quod votũ vel voluntas efficax faciendi aliquid pro facto habetur, cap. magna. ſup. ead. Et quod, cæteris paribus, tantum meretur qui efficaciter vult actum bonum facere, quantum qui facit etiam in actu martyrij, vt ait Cyprianus in dicto cap. numquid Cain. Quinto, quod alioqui ſequeretur quod ſi duo pari charitate, parique voluntate ſubeundi martyriũ ſiſterentur tyranno; qui alterum occideret, alterũ vero ſeruaret, qui viuus remaneret, minus mereretur: quia non eſſet martyr. Sexto, quod non eſſet dicendus martyr, qui protractis, & dilatatis in longum afflictionibus, per eas abſq; ſanguinis effuſione moreretur, quod eſt falſum, cum B. Marcellus ſic mortus, ab Eccleſia pro martyre colatur.

5 Quibus tamen non obſtantibus, contrarium tenet S. Thomas commu tur receptus in d. q. 124. art. 4. tum per illud Maximi in quodam ſermone de martyre, *Quod vincit pro fide moriendo, qui vinceretur ſine fide viuendo.* tum quia, vt idem S. Thomas ait, martyr dicitur quaſi teſtis fidei Chriſtianæ, per quẽ nobis viſibilia pro inuiſibilibus contemnenda proponũtur, vt dicitur ad Hebr. 11. ad martyriũ ergo pertinet, vt homo teſtificetur fidẽ, & ſe propter illã omnia præſentia contemnere, vt ad futura & inuiſibilia bona perueniat. Quandiu autẽ homini remanet vita corporalis, nondũ ſe opere oſtendit corporalia cuncta deſpicere. Conſueuerũt enim homines, & conſanguineos, & omnia bona poſſeſſa contemnere, & etiam dolores corporis pati, vt vitam conſeruent. Vnde & Sathan contra Iob. dixit. Iob. cap. 2. *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ homo habet, dabit pro anima ſua.* id eſt,

pro

pro vita ſua corporali: & ideo ad perfectã rationem martyrij requiritur, quòd aliquis mortem ſuſtineat propter Chriſtum. Tum quia ex præfata S. Thomæ ratione colligitur, eſſe de ratione martyrij dare teſtimonium non ſolum verum & ſufficiens; ſed ſummum de fidei catholicæ veritate per contemptum ſummum bonorum temporalium, quod eſt vita iuxta illud Ioan. 15. *Maiorem hac charitatem nemo habet quam vt animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.* Tum denique, quod non ait Dominus, quod maior charitas ſit velle ponere animam pro amico, ſed ponere. ita quod voluntas opere perficiatur. per quæ plane omnia, breuius, quàm Caietanus reſpondet, reſonderi poteſt ad oppoſita.

6 Ad primum quidem, ſcilicet cap. hoc, quod loquitur de martyrio valde improprio, & metaphorico, & ſimilitudinario. Tum quia ille latro bonus, licet fuerit occiſus: non tamen fuit occiſus pro Chriſto, & veritate fidei orthodoxæ; ſed pro ſuis facinioribus: & vt rectè ait hic gloſſ. ex B. Auguſt. *Non pœna, ſed cauſa facit martyrem.* vt etiam in dicta quæſt. 124. art. 4. S. Thomas ex Maximo dicit. Similitudo autem inter illum latronem in cruce pendentem, & iamiam morientem, & martyres fuit: quia ſicut martyres moriuntur in gratia, ita & ille: & ſicut martyres rectà abeunt in gloriam, cap. baptiſmi vicem. de conſec. diſt. 4. ita & ille: & quod auſus fuit confiteri, Chriſtum eſſe Deum in conſpectu tot, & tantorum contradicentium, vt ſentit gloſſ.

Ad ſecundum, nempe cap. numquid Cain. ſupra ead. reſpondetur, quod Cyprianus appellat ibi martyres inchoatiuè, & imperfectè volentes martyrium pro Chriſto ſubire, & non ſubeunt: nos autem loquimur de martyrio perfecto.

7 Ad tertium reſpondetur, quod nec Virgo mater, nec B. Ioannes fuerunt proprie, & vere martyres; licet paſſiones ipſorum multorum Martyrum merita ſuperauerint, præſertim paſſio Virginis matris, cuius animam gladius ille ſummi doloris iuxta crucem pertranſiui, iuxta vaticinium Simeonis. Luc. 2.

Ad quartum conceditur, votum efficax cæteris paribus, æquati facto quoad præmium & meritum eſſentiale: non autem quoad accidentale: qualis eſt laureola martyrij, vt late diximus in cap. dixi. &c. cap. magna. ſupra ead.

Ad quintum negatur, quod cæteris paribus, qui viuus remaneret ex duobus propoſitis in argumento, minus meritum eſſentale mereretur, quam qui occideretur: licet minus accidentale conſequeretur, vt prædictum eſt in præcitato cap. magna.

8 Ad ſextum negatur, quod definat eſſe martyr, qui afflictionibus in longum protractis per eas ante illum finem ſine ſanguinis effuſione moreretur, vt recte declarat Caietanus, ſub. fi. vbi ſupra.

§. Quod

§. *Quod autem.*

GRATIANVS.

QVod autem omni peccanti (auctoritate Ambroſii) venia promittitur, falſum videtur. quibuſdam enim venia denegatur, aut ex magnitudine peccati, aut ex gladio officij. Et reliqua.

Cap. ſi ſacerdos.

Ambroſius lib. I de pænitent. cap. 8.

SI ſacerdos peccauerit, quis orabit pro eo.

SVMMARIVM.

1 *Peccata quædam irremiſsibilia difficile remittuntur, vel quia non implicant cauſam remiſſionis.* 2.

2 *Peccatum nullum, cuius venia diſcreto negetur.*

1 NOTA quod ex hoc §. quod autem. & cap. ſequenti colliguntur aliquot fundamenta contra id, quod Hieronymus dixit in cap. proxime præcedēti, & Ambroſius in alijs præcedētibus illud; ſcilicet quod omni peccatori volenti pœnitere conceditur venia. Primum eſt illud. I. Ioan. 5. *Eſt peccatum ad mortem; non dico vt quis oret pro eo*. Secundum illud Eccles. 12. *Quis medebitur incantatori vulnerato à ſerpente*; Tertium eſt initium cap. ſequentis, *Si peccauerit ſacerdos*, &c.

Ad quæ tria reſpondet Gratianus in verſic. ſed huiuſmodi. Primo quod per hæc non ſignificatur, quod ulli peccatori negetur venia: ſed quod difficilius cōceditur peccato grauiſſimo, quàm paruo, vt primum fundamentum probat: & grauius ſacerdoti & alijs habentibus curam animarū, quam non habentibus illā; quibus poteſt dici illud vulgatum, *Medice cura te ipſum*. & illud Domini Matth. cap. 5. *Vos eſtis ſal terræ, quòd ſi ſal euanuerit, in quo ſalietur: ad nihilum valet vltra, niſi vt mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* quæ ſolutio Gratiani defendi poteſt, Sed vltra prædicta tria neruoſius facit contra præfatum dictum Hieronymi, & Ambroſij illud ad Hebr. 10. *Voluntarie peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis iam nō relinquitur hoſtia pro peccato.* ſed in pœnitētia homo ſe offert hoſtiam Deo pro peccato, iuxta illud eiuſdem Apoſtoli ad Rom. cap. 12. *Exhibeatis corda veſtra hoſtiam viuentem Deo ſanctam, & bene placentem*. ergo pœnitentia non delet peccata eorum, qui poſt notitiam veritatis prolapſi ſunt. & illud ad Heb. 12. *Eſau non inuenit pœnitentiæ locum*. cui addit eiuſdem gloſſ. 2. locum veniæ: quamquam cum lacrymis inquiſiſſet eam. & illud 2. Macab 9. de Antioco. quòd orabat ſceleſtus ille Dominū, à quò non erat miſericordiam conſequuturus. Et illud Matth. 12. *Qui dixerit contra ſpiritum ſanctū* ſcilicet verbum, *non remittetur ei neque in hoc ſaculo neque in futuro.* Et Iſidorus. in lib. de ordine creaturarū de dæmonib' loquens

loquens ait, quod nõ pœnituerunt, nec ſi pœnituiſſent, veniã inueniſſent.

5 Quibus tamen non obſtantibus, contrarium tenet ſancta catholica Eccleſia, tum per illud quod Dominus ait Ezech. 18. de peccatore pœnitente, *Omnium iniquitatum eius, quas operatus eſt non recordabor.* Et Lucæ 5. *Nõ veni vocare iuſtos: ſed peccatores ad pœnitentiam.* ſed inutilis eſſet iſta vocatio pœnitentibus, niſi veniam de quocunque peccato largiretur: ergo omne peccatum in hac vita per pœnitentiam deleri poteſt: quia maior eſt miſericordia Dei, quã iniquitas hominis. Vnde reprehenditur Cain, qui dixit Gen. 4. relatus infra in cap. voluiſſent. §. denique. *Maior eſt iniquitas mea, quam vt veniam merear.* Quocirca poſt & ante alios tradit S. Thom. receptus in 3. par. q. 86. art. 1. duo circa hoc eſſe erronea. Alterum eſt dicere, eſſe aliquem diſcretum, qui vſque ad mortem omnium peccatorum quamlibet grauium, non poſſit fructifere dum viuit, pœnitere. Alterum aliquod peccatum eſſe, quod ante mortem per pœnitentiam remitti non poſſit. Et reſpondet ad obiectionem de Eſau, quod vere non pœnituit; dixit enim, *Venient dies luctus patris mei, vt occidam Iacob fratrem meum.* Similiter etiam nec Antiocum vere pœnituit: qui licet doleret de culpa præterita: non tamen dolebat, eoquod eſſet offenſa Dei, ſed eoquod ægrotabat: & veræ pœnitentiæ cauſa eſt amor Dei, & ſpes veniæ, per quæ diſplicet eius offenſa, vt habetur cap. nemo poteſt. ſupra ead.

Ad obiectionem autem de peccato in Spiritumſanctum, quod dicitur irremiſſibile Matth. 12. reſpõdetur primo, quod eſt intelligendum de ſola impœnitentia finali, in qua quis moritur, vt Auguſtinus dicit in lib. de verbis Domini, quæ pœnitus irremiſſibilis eſt: quia poſt finem huius vitæ non eſt remiſſio letalium peccatorum cap. qualis. 25. diſt. Secundo, quod ſi intelligatur de omni peccato in Spiritum ſanctum, quale eſt omne, quod ex certa malitia, & ipſa blaſphemia in Spiritumſanctũ, vt determinat S. Thom. 2. 2. q. 14. art. 1. dicitur irremiſſibile; quia tale peccatum non habet in ſe cauſam excuſationis, vel quia pro tali peccato punitur aliquis, & in hoc ſeculo & in futuro, vt tradit idem S. Thom. ibidem art. 3. ad quæ reducendus eſt Gratianus in hoc cap. ſi ſacerdos. §. fi.

Cap. voluiſſent.

Gregorius cap. 43. lib. 4. dialogorum.

Voluiſſent iniqui, ſi potuiſſent, ſine fine viuere, vt potuiſſent ſine fine peccare. Oſtendunt quia in peccato ſemper viuere cupiunt, qui numquam deſinunt paccare, dum viuunt. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccator ſine fine punietur, licet ad horam peccauerit.*

1 Contra initium huius cap. facit primo, quod plurimi peccãt cum voluntate corrigendi ſe poſt aliquod tempus: immo nolent niſi ſemel peccare, & malentes non peccare, quam peccare, ſi metus, neceſſitas, vel tentatio

tentatio aliqua voluptatis, perſequutionis, contumeliæ, aut alius iniuriç, eos ad id non adigeret arg. cap. tollerabilius. & cap. itane. 32. quçſt. 5. & cap. defleat de reg. iur.

Secundo, quod ſignificat, non debere puniri perpetuo, qui nõ habuit propoſitum peccandi perpetuum. quod eſt tam falſum, quàm certum quod damnabitur peccator ad pœnam perpetuam, etiamſi tantum vnum peccatum mortiferum peccet, & ab eo deſiſtat, & nolit amplius peccare; niſi pœniteat eum, cum iuſto dolore peccati iam admiſſi arg. cap. defleat. de reg. iur. cum ei adnotatis, & cap. firmiſſime. 15. quçſt. 1. & cap. omnis. de conſ. diſt. 4. quia non ſufficit reſipiſcere, & nouam inchoare vitam, vt declarauit Conc Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & 9. & can. 13. Quare reſtringendum eſt hoc Gregorij elogium ad quoſdam Atheiſtas, & cuius ſeculi valde amatores, qui non credunt, aut certe frigide, & ideo inſipientes, vt eſt ille, de quo pſal. 13. *Dixit inſipiens in corde ſuo, non eſt Deus.* vel vt ille, de quo in pſal. 35. *Dixit iniuſtus, vt delinquat in ſemetipſo: non eſt timor Dei ante oculos eius.*

§. *ex ijs.*

GRATIANVS.

E*X ijs itaque apparet.* Et reliqua; In quibus ſunt illa verba. *Fruſtratur Euangelium, & claues datas Eccleſiæ.*

SVMMARIVM.

1 *Claues eſſe in Eccleſia, & quid ſint illæ 2.*
3 *Claues Eccleſiæ non propriè: & cur metaphoricè.*
4 *Claues huiuſmodi negantes cur hæretici.*
5 *Clauis eſt poteſtas, & non vllus habitus vel actus infuſus, vel quæſitus, ſed character ipſe ſacerdotalis.*
6 *Clauis poteſtatis, & ſcientiç eadem re, ratione diuerſa.*
7 *Claues, vt in trinitate, in Chriſto, & in miniſtro.*
8 *Claues huiuſmodi non fuerunt ante Chriſtum.*
9 *Claue interdum ſacerdos remittit culpam interdum non.*
10 *Contritus de non attrito, quis fit per clauem*

1 NOTA quod per hæc verba Gratianus aſſerit, Eccleſiam habere claues aperiendi, & claudendi portas regni cælorum. de quibus implicite facit mentionem Ambroſius in cap. verbum. ſup. ead. & expreſſe Auguſtinus in cap. agite. ſupra ead. & in cap. quodcunque. 24. quæſt. 1. ſed expreſſius tradit Gratianus cum glo. in cap. 1. 20. diſt. in verb dedit. & Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 3. & vlt. de pœnit. Et quia de ijs clauibus me aliquid hic tractaturum dixi in pręcitato cap. verbum. dico primo quod pręcipuum clauium fundamentum eſt illa promiſſio facta Petro Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quocunque ligaueris ſuper terrã*

erit

erit ligatum in cęlis: & quodcunque ſolueris ſuper terram erit ſolutum & in cęlis, Quam quidem promiſſionem poſtea Dominus compleuit Ioan.20.& Matth.18. per illa verba ipſi dicta. *Paſce oues meas.* & per alia ipſi, & alijs Apoſtolis dicta, *Accipite ſpiritumſanctum; quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis retenta ſunt.* quę in ſumma referuntur in d.cap. quodcunque.

2 Secundo, ꝙ definitio clauis Eccleſię ſerio valde data fuit à Ioan.xxij. in extrauagan. quia quorundam, de verborum ſig. ſcilicet quod, *Clauis eſt ſpecialis poteſtas ligandi, atque ſoluendi, qua iudex eccleſiaſticus dignos recipere, & indignos excludere debet à regno Dei.* quam breuius deſcripſit præfata gloſſ. in d. cap. 1. 20. diſt. dicens quod, *Eſt poteſtas ſacerdotalis ſoluendi & ligandi* & aptius Magiſt. lib.4. ſenten. diſt.18.q.1.art.1. vnde videtur accepta definitio Ioan.xxij.

3 Tertio, quòd ex ijs infertur, clauem vel claues datas Petro, & Eccleſię non eſſe veras claues: ſed metaphoricas, vt declarat gloſſ. ſingularis in dicta extrauagan. verb. clauem ſpiritualem. dicens quod clauis ſpiritualis eſt inducta inſtar clauis materialis ſicut enim clauis materialis dicitur inſtrumentum, quo clauſum oſtium apperitur: ſic illa poteſtas, quę attributa eſt diſpenſatoribus ſacramentorum, clauis dicitur: nam oſtium cæli, licet de ſe apertum exiſtat, Apocaly. cap. 4. ibi. *Ecce in cælo oſtium apertum, quod eſt Chriſtus.* clauſum tamen dicitur propter impedimentum originalis peccati, vel actualis impedientis humanam creaturam, cęlũ & Dei gloriam ingredi. Et quia per talem poteſtatem in virtute paſſionis Chriſti illud impedimentum tollitur; ex hoc porta cæli aperiri, & reſerari dicitur cap. proprie. de conſecrat. diſt.4. & cap. maiores §. caute. de baptiſ. ſicut alias contingit, quod per ſublationẽ impedimenti via præparari & aperiri dicitur ad aliquid, vt eſt videre in pacto facto vltimo de petendo, per quod tollitur impedimentũ exceptionis ortę ex pacto de nõ petendo, præcedẽti, & ex hoc aperitur via ad agendũ. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. & ſublato impedimento exhæredationis per querelã inofficioſi teſtamenti aperritur, & paratur etiam via efficax ad agendum. l. qui de inofficioſo. ff. de inoffic. teſtamen. Et ſublato impedimento prēteritionis per petitam bonorum poſſeſſionem cõtra tabulas aperitur via augmenti, vel diminutionis legatorum ab impubere relictorum. l. & ſi contra tablas. ff. d evulg. & pup. ſubſtitut. & l. vlt. §. fi. ff. de legat. 3.

4 Quarto, quod ſunt hæretici, qui negant claues prædictas, ſiue poteſtatem præfatam ſoluendi & ligandi peccatores (quæ metapharicos, vt prędictum eſt, dicitur clauis) eſſe in Eccleſia; qualis fuit Ioannes Vuicleſus, cuius dogma valde reprobat Thom. Vualdenſis lib. de ſacramen. cap. 144. & ſeqq. qualis item Lutherus, & omnes eius ſequaces fuerunt, & sũt noſtra ætate, quos alij alibi efficaciter reprobant: quorumque argumenta tangit S.Tho. in 4. lib ſenten. diſt.18.q.1.art.1. & alij poſt eum ibidẽ. Primum eſt, quod non videtur, quod requirantur claues ad intrãdũ domum

cuius

cuius oſtium eſt apertum, vt Apocaly.4. dicitur. *Vidi, & ecce de cælo oſtiũ apertum.* quod Chriſtus eſt, qui de ſemetipſo dicit Ioan.10. *Ego ſum oſtiũ.* ergo ad intrandum in cœlum Eccleſia clauibus non indiget. Secundo ꝙ clauis eſt ad aperiendum & claudendum: ſed hoc ſolius Chriſti eſt, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit Apoca ly.3. ergo Eccleſia in miniſtris ſuis claues non habet. Ad quorum prius colligitur ſolutio ex verbis relatis ſupra in glo. proxime relata. Ad ſecundum reſpondet S. Thom. quòd oppoſitum intelligitur de clauſione, qua limbum clauſit, ne aliquis vltra in illum deſcendat: & de apertione, qua paradiſum aperuit, remoto impedimento naturę; ſcilicet originali peccato per ſuam paſſionem. Claues autem datæ ſunt ad abſoluendum à peccato actuali per pœnitentiæ ſacramentum.

5 Quinto, quòd ex ijs ſequitur, quòd claues Petro, Eccleſiæ, & miniſtris eius datæ non ſunt actus, neque virtutes infuſę, vel adquiſitę: ſed quędã poteſtas ſpiritalis indelebilis data ſacerdotibus, quę, vt S. Tho. communiter receptus in dicta q.1.ar.1. quęſtiun.1.ait, eſt ipſemet character ſacerdotalis, per quē datur principaliter poteſtas ſuper corpus Chriſti verum ad conficiendum, & conſecrandum illud, & ſecundario ſuper corpus Chriſti myſticum ad ſoluendum & ligandum peccatores. Ita quòd vere, & proprie eę duæ poteſtates non ſunt duæ res realiter ſeparatę; ſed vna tantum, quæ diuerſa ratione dicitur duplex.

6 Sexto, ex ijs etiam ſequi, ꝙ poteſtas præfata ſuper corpus Chriſti myſtycum, quæ ratione prædicta dicitur eſſe clauis, non diuiditur in duas; ſcilicet clauem poteſtatis, & clauem ſcientiæ: ſed vna tantum eſt realiter; ſed alia ratione dicitur clauis poteſtatis, & alia clauis ſcientiæ. Dicitur autem clauis poteſtatis: quia per eam habet ſacerdos poteſtatem abſoluendi & ligandi: dicitur autem poteſtas ſcientiæ, ſiue diſcretionis; quia per eam habet poteſtatem diſcernendi, qualia ſunt peccata, quæ confitentur peccantes; & an ſint digna ſolutione, vel non. Et ita non obſtat argumentum, quod contra hæc opponitur, quòd vna ſera nõ indiget, niſi vna claui. Tum quia etiam nos cõcedimus, has duas claues realiter eſſe vnã. Tum quia licet ad aperiendum vnam ſeram vna clauis immediate ordinetur, ſicut eſt in propoſito: ſecunda enim clauis, quæ dicitur poteſtas ligandi & ſoluendi, eſt quæ immediate ſeram aperit peccati: ſed clauis, quę dicitur ſcientię, oſtendit cui aperienda ſit ſera.

7 Septimo, quòd præfata poteſtas ſoluendi & ligandi, vt eleganter dicit S. Thom. receptus in d.q.1.ar.1.quæſtiun.3. eſt quidē in ſanctiſſima Trinitate per auctoritatem: & ideo dicitur à quibuſdam, quòd habet clauē auctoritatis; ſed in Chriſto homine fuit hæc poteſtas ad remouendum prædictum obſtaculum per meritum paſſionis, quæ etiam dicitur ianuã aperire: & ideo dicitur habere ſecundum quoſdam claues excellentiæ. Sed quia ex latere dormientis in cruce ſacramenta fluxerunt, quibus Eccleſia fabricatur; ideo in ſacramentis Eccleſiæ efficacia paſſionis manet;

& propter hoc etiam in miniſtris Eccleſiæ, qui ſunt diſpenſatores ſacramentorum, poteſtas aliqua manet ad prędictũ obſtaculum remouendũ, non propria virtute; ſed virtute diuina & paſſionis Chriſti: & hęc poteſtas metaphorice clauis Eccleſiæ dicitur, quæ eſt clauis Eccleſiæ miniſterij.

8 Octauo, quòd licèt ſacerdotibus veteris legis fuerit data poteſtas aliqua diſcernendi inter leprã & leprã, & inter dignos & indignos ad ingrediendũ templum, vel aliquam partẽ eius; non habuerunt tamen præfatas claues aperiendi, vel obſerandi regnum cælorum. quamuis eorum illa poteſtas quamdam præ ſe figuram harum attulerit, ſecundum omnes.

9 Nono, quòd magna eſt quæſtio, an ſacerdos per huiuſmodi claues remittat culpam, & pœnam æternam ei debitam, an vero ſolam pœnam in purgatorio luendam; quam tractat Magiſter in dict. quæſt. 18. & omnes in eum comminiſcentes pręſertim S. Thom. quæſt. 1. art. 3. inquiens eodem modo ſe habere poteſtatem clauiũ, quæ eſt in ſacerdote ad effectum ſacramenti pœnitentię, ſicut ſe habet virtus, quę eſt in aqua baptiſmi ad effectum baptiſmi. Baptiſmus autem & ſacramentum pœnitentiæ conueniunt quodammodo in effectu: quia vtrunque contra culpam directe ordinatur, quod non eſt de alijs ſacramentis: ſed in hoc differunt, quia ſacramentum pœnitentiæ, eo quòd habet actus ſuſcipientis quaſi materiales, non poteſt dari, niſi adultis, in quibus requiritur pręparatio ad ſuſcipiendum effectum ſacramentorum: ſed baptiſmus quandoque datur adultis, & quandoque pueris, & alijs carentibus vſu rationis, & ideo per baptiſmũ datur gratia, & remiſſio peccatorũ pueris ſine aliqua ſui pręparatione præcedente: non autem adultis, in quibus præexigitur præparatio remouens fictionẽ. quę quidẽ pręparatio quandoq; pręcedit, ſufficiens ad gratię ſuſceptionẽ, antequã baptiſmus actu percipiatur, ſed non ante votũ baptiſmi poſt tempus propalatę veritatis. Quandoque autem talis pręparatio tempore non pręcedit, ſed eſt ſimul cum baptiſmi ſuſceptione; & tũc per baptiſmi ſuſceptionem gratia remiſſionis culpę confertur: ſed per pœnitentię ſacramentum numquam datur gratia, niſi pręparatio adſit, vel prius fuerit. Vnde virtus clauium operatur ad culpę remiſſionem, vel in voto exiſtens; vel etiam in actu ſe exercens, ſicut & aqua baptiſmi. Sed ſicut baptiſmus non agit vt principale agens; ſed vt inſtrumentum non quidem pertingens ad ipſam gratię ſuſceptionem cauſandam etiam inſtrumentaliter, ſed diſponens ad gratiam, per quam fit remiſſio culpę: ita eſt de poteſtate clauium. Vnde ſolus Deus remittit per ſe culpam, & in virtute eius agit inſtrumentaliter, & baptiſmus vt inſtrumentum animatum, quod dicitur inſtrumentũ ſecundum Philoſophum in 8. Ethic. cap. 8. & ideo ſacerdos agit, vt miniſter. & ſic patet, quod poteſtas clauium ordinatur aliquo modo ad remiſſionem culpę, non ſicut cauſans, ſed ſicut diſponens ad eam. Vnde ſi ante abſolutionem aliquis non fuiſſet perfecte diſpoſitus ad gratiam ſuſcipiendam, in ipſa cõfeſſione & abſolutione ſacramentali gratiam conſequeretur, ſi obicem non poneret.

Ex qua

10 Ex qua reſponſione colligitur id, quod ſupra diximus, per ſumptionem ſacramenti pœnitentiæ, & abſolutionē confeſſarij fieri quem frequenter de attrito contritum: & quód pœnitens tripliciter poteſt accedere ad ſacramentum. Primo quidem cum legitima contritione, per quam conſequitur gratiam ante cōfeſſionem, quo caſu confeſſarius per ſuam abſolutionem nō remittit culpam, quia non inuenit illam in pœnitente: ſed auget gratiam, & remittit aliquam partem pœnæ in purgatorio delendæ, ſi qua talis remanſit. Secundo modo poteſt accedere ſine contritione legitima, & ſine attritione tali, quæ ſufficiat etiam cum calore ſacramenti ad veniam: & tunc nullatenus remittit culpam, ſed manet confeſſio informis. Tertio modo, poteſt accedere ſine contritione quidem legitima; ſed cum tali attritione, quæ ſufficiat ad hoc, vt per ſumptionem ſacramenti remittatur ei culpa: & tunc ſacerdos per poteſtatem clauium abſoluendo remittit culpā diſpoſitiue, & miniſterialiter: ſicut virtus baptiſmi remitteret in ſimili cathecumeno; quamuis auctoritatiue, & tamquam cauſſa vera efficiens ſolus Deus remittat.

Cap. ſufficit.

Leo PP. 1. epiſt. 78. ad epiſcopos Campaniæ.

SVfficit pœnitenti confeſſio, quæ primum Domino offertur. Et reliqua.

Cap. pœnitentia.

Idem Leo epiſtola 90.

POenitentia quæ dilata eſt, cum ſtudioſius petita fuerit, non negetur. Et reliqua.

NOTA quod hæc duo capp. in ſumma continent id, quod ſuperiora; & ſunt intelligenda & reſoluenda eo modo, quo reſoluta ſunt alia omnia citata per Gratianum in cap. voluiſſent. à §. denique.

Cap. non ſufficit.

Auguſtinus lib. de pœnitentiæ medicina.

NOn ſufficit mores in melius commutare, et à præteritis malis recedere, niſi etiam de ijs, quæ facta ſunt, ſatisfiat Domino per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificiū, cooperantibus eleemoſynis & ieiunijs. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia iuſta non eſt ſola noua vita.*
2 *Satiſfactio quid, &c. remiſſiue.*

1 NOTA textum iuris in corpore clauſi optimum contra hæreſim Lutheranam, quę habet ſummā pœnitentiā eſſe, non amplius peccare,

Cap. Aliud.

Leo 1. epiſtola 90. ad Ruſticum.

ALiud quidem eſt debita iuſtitiæ repoſcere, aliud propria perfe-ctionis amore contemnere. Et reliqua.

NOTA quod hoc dictum Leonis Papæ pertinentius fuit propoſitum in cap. aliud. 11. q. 1. quàm in hoc loco repetitum, niſi quatenus de pœnitente ſolenniter intelligeretur, vt gloſſ. ibidem dicit, de quo agit cap. ſequens.

Cap. qui ſanctus.

Hieronymus ad cap. 1. Ioel. in commentar. Malach. 3.

QVi ſanctus ſacerdos eſt, & comedit in paſcha Domini, accingatur baltheo caſtitatis, & audiat cum apoſtolis, † *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris.* Et reliqua. Luc. 12.

SVMMARIVM.

1 *Caſtitas baltheus ſacerdotum.*
1 *Caſtitas ſanctimonia, ſine qua nemo Deum videbit.*
2 *Caſtitas ſola ſaluat, vt intelligendum.*
2 *Virtus nulla ſine charitate ſaluat.*
3 *Caſtitas ob Deum ſeruata has virtutes habet comites.*
4 *Caſtitatis agones, cur maximi Chriſtianis.*
5 *Caſtitas quibus coniugatis grauior, quàm cælibibus.*
6 *Caſtitas ni reformetur, totus periclitatur mundus.*
6 *Caſtitas, vt radix omnium bonorum.*
7 *Caſtitas & inceſtitas, radices omnium bonorum, & malorum.*

1 NOTA, caſtitatem eſſe ſacerdoti cōuenientiſſimam virtutem, quatenus ſignificat, non poſſe eſſe abſque illa ſanctum; & illam eſſe baltheum eius, alludendo ad cingulum, quo ſacerdos cingens ſe ad miſſandum ſacerdotales veſtes induit dicens, *Præcinge me Domine, cingulo puritatis; & extingue in lumbis meis humorem libidinis, vt maneat in me virtus continentiæ, & caſtitatis*. In quod eſt illud Apoſtoli ad Hebræ. 1 *. *Habete pacem & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* intelligendo per ſanctimoniam puritatem, & carnis munditiem, vt poſt & ante alios intelligit S. Thom. ibid. Illud Hieronymi lib. 1. aduerſus Iouinianum relatum in cap. hoc ſolum. 33. quæſt 5. *Solum dico, quod quomodo abſque cæteris operibus, virginitas ſola non ſaluat, ſic omnia opera abſque virginitate, puritate, continentia, & caſtitate imperfecta ſunt.* Illud item authen. quomodo oporteat epiſcopos. §. nihil. coll. 5. *Nihil ſic in ſacris ordinibus deligimus, quàm cum caſtitate viuentes*. Et paulo inferius dicitur, caſtitatem eſſe principium, & fundamentum reſiduarum virtutum ſacerdotis. Accedit & illud Hieronymi lib. 1. contra Iouinianum relatum in cap. nuptiæ. 32. quæſt. 1.

Nuptiæ terram implent, virginitas paradiſum. Plus videtur dicere Iuſtinia-
2 nus in auth. de lenonibus.§ ſancimus.coll.3.ibi, *Caſtitas ſola, Deo cum fiducia potis eſt hominum animas præſentare.*

Cōtra quod facit catholica illa veritas, quod nec caſtitas, nec fides, nec ſpes, nec vlla alia virtus, neque omnes ſimul virtutes coniunctæ, poſſunt nos ſaluare abſque gratia, & charitate infuſa, vt colligitur ex S. Thoma ab omnibus recepto in 1.2. quæſt. 113. per totam. Et probatur illo Apoſtoli 1. ad Cor. 13. *Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum velut æs ſonans, aut cymbalum tinniens. Et ſi habuero prophetiam, & nouerim myſteria omnia, & omnem ſcientiam: & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam; charitatem autem non habuero, nihil ſum. Et ſi diſtribuero in cibos pauperum, omnes facultates meas, & ſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam; charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt,* relatum in cap. ſi quis autem, infr. diſt. 3. & nuper definit Conc. Trid. cap. 7. & can. 9. 11. & 12. ſeſſ. 6.

Ad quod videtur reſpondere quædam additio Panor. in procemio Rex pacificus. nu. 9. quod verbum illud, ſola, non debet coniungi cum verbo caſtitas, ſed ſolum cum verbo fiducia. Quæ ſolutio nullo modo eſt tenenda. Tum quia quadantenus videtur redolere hæreſim Lutheranam, de fiducia, damnatam à ſacroſancto Conc. Trid. dict. ſeſſ. 6. cap. 9. & can. 12. & 13. & 14. Tum quia innuit, aliquos ſine caſtitate ſaluari poſſe; eo quod, ait, paucos illam habere iuxta cap. quia tua. 50. diſt. intelligendo multos ſaluari. Quare ſecurius ſentit ibi Panor. quem additio videtur carpere; dicens quòd verbum, ſola, non excludit comitatum aliarum virtutū ad ſalutem neceſſariarum. Quæ plane ſolutio in ſe vera eſt; non tamen ſatisfacit. Tum quia quædam de connexitate virtutum parum firma, & digeſta ei adiungit. tum quia imperator voluit ibi caſtitati inſignem quandam præſtantiam tribuere: & ſecundum intellectum Panor. nullam tribueret: quoniam nō ſolum caſtitas, ſed quælibet alia virtus comitata aliis
3 ad ſalutem neceſſarijs, poteſt nos Deo præſentare. Quare reſpondendum videtur noue, Iuſtinianū voluiſſe dicere caſtitatem legitime propter Deum, & eius amorem ſeruatam, eſſe tantam, & tantæ potentiæ virtutem, quod nulli, vel rari ſunt, vel erunt, quibus eam habentibus, non inſint etiā aliæ virtutes ad ſalutem neceſſariæ. Pro qua conſideratione facit illud, quod omne rarum eſt pretioſum; cap. diaconi. in 5. 93. diſtin. & caſtitas legitime propter Deū ſeruata eſt adeo rara, vt Gregorius in cap. 1. reſponſionum ad Auguſtinum, relatus in dicto cap. quia tua. aſſerat, paucos ſine
4 vitio carnis viuere. Tum per illud Cypriani, *Inter Agones Chriſtianorum maxima ſunt bella caſtitatis, vbi continua pugna, & rara victoria.* Quod confirmari videtur illo Redemptoris noſtri Matth. 19. loquentis de eunuchis propter Deum factis, *Quis poteſt capere capiat.* Tum ꝙ huiuſmodi caſtus valde abnegat ſemetipſum: quod eſſe valde difficile aſſerit elegāter Gregorius in homil. 32. ſtatim in principio exponens illud Dn̄i apud Matth. 16.

& apud

2 Et quidem pro vtriuſque parte affirmante faciũt primo hęc duo capp. quę firmum fundamentum habent in illo Hieremiæ cap. 18. relatum ex Conc. Toletan. 8. cap. 2. à Gratiano in cap. incõmutabilis. 22. q. 4. *Si pœnitentiã egerit gens illa à malo ſuo, agam ego pœnitentiã à malo, quod cogitaui, vt facerẽ eis*. Secundò, ꝙ Sap. 7. dicitur de ſapientia, qđ eſt mobilior omnibus mobilibus; ſed Deus eſt ipſa ſapientia: ergo. Tertio, quod ap propinquari, & elongari motũ ſignificant: huiuſmodi aũt dicuntur de Deo in ſcripturis Iac. 4. *Appropinquate Deo, & appropinquabit vobis*. Quarto, quod alio qui nihil prodeſſet orare, nihil pœnitere, nihil prouidere futuris, & alia id genus facere, quæ niſi Deus mutaret ſuã ſententiam, vel voluntatẽ nihil prodeſſent oranti, petenti, conſulenti, & prouidenti: ſiquidem ſi Deus velit, fiet quod eum rogamus, etiamſi nõ rogemus, ſi nolit, ſuperuacaneum eſt eum orare, cum non ſit mutaturus ſuam voluntatem.

3 Quibus tamen non obſtantibus, contrarium neceſſario pro fide Catholica firmiter tenendum eſt. tum per illud Malach. 3. *Ego Deus & non mutor*. Tum quia Deus eſt primum ens ſimpliciſſimum ſine vlla potentia in aliud quod non eſt, aut non habet, vt poſt & ante alios tradit S. Thom. 1. par. quæſt. 9. art. 1. Tum per illud S. Ambroſii quotidie in Hymno Nonæ a ſua Eccleſia cantatum,

Rerum Deus tenax vigor,
Immotus in te permanens.

Tum per illud Seuerini Boetij.

Stabiliſque manens dat cuncta moueri.

Tum per illud Conc. Toletan. 8. *Incommutabilis Deus, idemque ſemper exiſtens*. relatum in d. cap. incommutabilis. 22. quęſt. 4. Tum per illud Conc. Oecumenici in cap. 1. de ſum. trin. & fid. cathol. *Vnus ſolus eſt verus Deus, æternus, immenſus, & incommutabilis, incomprehenſibilis, omnipotẽs, & ineffabilis*. Tum quod propter hęc, & alia tradit S. Tho. communiter receptus in 2. 2. quæſt. 83. art. 2. non poſſe quidquam oratione impetrari, quod ab æterno Deus non conſtituerit dare. Tum quod etiam nos poſt alios diximus in Enchirid. de oratione cap. 19. num. 51. neminem orare debere, aut Deum rogare quidquam exiſtimando ſe ſuis præcibus flexurum eũ ad volendum aliquid, quod antea nolebat. tum per prędicta. tum per illud Gregorij cap. 8. lib. 1. dialogorum, relatum in cap. obtineri. 23. quęſt. 4. *Obtineri non poſſunt, quę prædeſtinata non ſunt*. Tum quia, vt ait Auguſtinus in lib. de natura boni. *Solus Deus eſt immutabilis, cum neque quoad ſubſtantiam mutari poſſit, vt alia corruptioni obnoxia: neque quoad locum, vt corpora cæleſtia: neque alio modo, vti angeli*. quod d. cap. firmiter. de ſum. Trinit. & fide catho. probat. Tum quia, vt eſt ineffabilis illa ſubſtantia, & ſuum eſſe ſupra modum admirabile; ita eius ſcientia & voluntas non mutatur, vt ante & poſt alios tradit S. Thomas in d. 1. par. quæſt. 14. art. 15. & quæſt. 19. art. 7. Tum quia, vt impium eſt dicere, Deo curę nõ eſſe regimen inferiorum, aut humana omnia fato quodã ineuitabili,

& miſericordiam eius proponeret. Quod parum videntur perpendere quidam, qui eam nimium feſtinata, & tumultuaria voce pronunciant; pręſertim omittendo vnum, ė, dicendo Kyrieleiſon pro Kyrie eleiſon: & minus qui pronunciant Kyſon pro Kyrie eleiſon, & vt quidam eruditus monet Kyrchaleiſon. Sed neque videtur laudanda curioſitas eorum, qui pronunciant Kyrie eleeſon mutando I. Iota Græcum in E. Latinum. quoniam Gregorius voluit, vt illa Gręce pronunciaretur, quo nouitas idiomatis toties reperita, mentem moueret pronunciantis: quandoquidem repetitio eiuſdem dictionis, color rhetoricus eſt ad excitandum, iflammandumque affectum aptiſſimus; quale fuit ille Redemptoris noſtri in cruce Matth. 27. Marc. 15. Luc. 23. Ioan. 19. Eloi, Eloi lammaſabathani, id eſt Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquiſti me? & illud pſal. 21, *Deus, Deus meus reſpice in me quare me dereliquiſti?* & illud pſal. 62. *Deus Deus meus ad te de luce vigilo*, Qua ratione conueniret multum, vt miniſtri, cum quibus alternatim debent ſacerdotes illa repetere, mouerētur, vt attente, & modeſte illa repeterent, ne (quod aliquid pueri diſcoli faciunt) vaga mente tumultuoſaque voce reſpondentes, infrigident potius, quam inflamment affectum.

3 Secundum, quod *Eleemoſyna*, auctore S. Thom. in. 2. 2. quęſt. 3. art. 2. & in 4 ſenten. diſt. 15. quæſt. 2. art. 1. quæſt. 1. ad. 1. & quæſt. 2. ad. 4. *Eſt opus, in quo datur aliquid indigēti ex compaſſione propter Deum.* Dicitur opus, ſiue operatio pro genere; quia omnis eleemoſyna, propria eſt operatio & communicatio, qua quis ſua bona communicet ſubueniendo alteri: quamuis per Metonymiam frequenter accipiatur pro ipſo bono communicato, vt in illo Lucæ. 11. *Date eleemoſynam.* quomodo in hoc cap. aptius accipi poſſe videtur, quam pro ipſa datione: licet etiam pro illa non inepte poſſit exponi. Dicitur in quo: quia plerique omnes ita dicunt: quamuis clarius, & forte terſius dici poſſet, per quod quoniam prępoſitio, per proprius videtur ſignificare latinis cauſam inſtrumentalem, vel aliam mediāte qua res fit, quam præpoſitio, in, quæ fere ſemper ſignificat in loco, vel tempore: licèt in ſacris litteris frequēter ſignificet etiam cauſam mediāte qua res fit; vt in illo pſal. 40. *In hoc cognoui, quoniam voluiſti me* &c. & in illo, Cōſtantino reuelato: in hoc ſigno vinces. Dicitur, datur aliquid egēti, quia de eleemoſynę eſſentia eſt, vt detur aliquid; & detur egenti. Dicit', ex compaſſione: quia recta eleemoſyna naſcitur ex miſericordia, quę eſt paſſio, vel compaſſio incitans ad dandum; adeo quod Auguſtinus homilia 6. lib. 50. homil. relatus in cap. duę 45. diſt. dixerit eleemoſynam corporis ſine corde benigno datam non ſufficere. Dicitur propter Deum, non quidem, quod ſit de ratione eleemoſynæ, prout eſt actus miſericordię, vel bonum opus morale tantum: quia multas eleemoſynas bonas faciunt multi peccatis mortiferis infecti: ſed quod, niſi fiat propter Deum non poteſt eſſe meritoria, ſaltem de cōdigno iuxta ea, quę de merito, poſt & ante alios tradit S. Tho. 1, 2. q. 114.

Cui

Cui tamen definitioni addo primum, quod illud per opus, ſiue operatio, non ſolum intelligitur exterior; ſed etiam interior quia teſte Auguſtino in præfato cap. duæ, duplex eſt eleemoſyna; altera cordis; & altera corporis, adeo quidẽ vt hæc ſine illa nihil valeat: illa vero ſine hac multũ cum voluntas ſubueniendi egeno efficax, id eſt, quæ ſubueniret, ſi adeſſet facultas, multum prodeſt abſque reali; immo cęteris paribus tantum, quantum adiuncta reali, per dicta ſupra in cap. magna. nu. 5.

5 Secundo addo, quòd per illud ly datum, intelligendum eſt etiam cupitum, vel vt clarius dicam volitum efficaciter dari, vt includatur voluntas omnium pauperum volentium efficaciter largiri eleemoſynam, quã ob defectum facultatis eam dandi, non dant per prædicta.

6 Tertio, quod per illud egenti, non ſolum ſignificatur mendicus; ſed etiam habens quidem quo viuat; ſed carens quo decenter viuat, arg. cap. 1 eſt probanda. & cap. in ſingulis. 86. diſt. immo & diues, modo ratione egeſtatis ipſius, vel illorum, quibus ipſe diſtribuere debet, tribuatur; quales ſunt multæ eccleſiæ, multique clerici ſatis ſuperque habentes, quo decenter ſuſtententur, & viuant, & relinquantur eis inteſtamentis, & donãtur inter viuos multa piè, ac miſericorditer in eleemoſynam, quo ipſi, ſua honeſta ſuſtentatione reſeruata, diſtribuant alijs egenis ſuperflua.

7 Quarto, quod ſicut non eſt de eſſentia, & ratione eleemoſynæ, vt detur propter Deum aliquid egenti; quoad hoc vt ſit bona moraliter: ita non eſt neceſſarium vt detur expreſſe propter Deũ, ſed ſufficit quod detur propter eum tacite ſiue virtualiter. quod quando fiat, late diximus in Enchirid. de oratione. cap. 13. num. 18. & plurimum contingit quando interrogatus, an id ageret propter Deum, vere affirmare poſſet, quod ſic: quinimmo ſufficeret, quod eleemoſynam bene moraliter ageret, in ſtatu gratiæ Deo grato: quia tantæ virtutis eſt gratia gratum faciens, vt omnia opera eius bona moraliter referantur in Deum, & cenſeantur ipſius amore facta.

8 Tertium principale, quod eleemoſyna eſt actus virtutis, ſiue virtuoſus vt probat S. Thom. receptus vbi ſupra: & quòd proprie, & immediate eſt actus virtutis miſericordiæ: licet eo reſpectu, quo fit propter Deũ ſit etiã charitatis, & eo reſpecto, quo plerumque fit obligatione legali, vel edicto ſuperioris, ſit iuſtitiæ, vt probat idem S. Thomas in d. q. 32. art. 1. Immo etiam frequenter eſt actus penitentiæ, & computatur inter fructus, illa dignos, vt Daniel & Hieronymus in hoc cap. citati probant.

Quartum, quod eleemoſyna à Magiſtro, & alijs omnibus definitur eſſe maximum opus ſatisfactionis, quæ eſt tertia pars pœnitentiæ, vt dicemus in cap. ſatisfactio. inf. diſt. 3.

9 Quintum, quod id, quod ſignificant Daniel, & Hieronymus hic, & Dominus in illo Lucæ. 11. *Date eleemoſynã, & ecce omnia ſunt mũda vobis.* non eſt ita intelligendum, quòd eleemoſyna per ſe ſola ſufficiat ad redimendum peccata, & pœnas pro eis debitas, vt multi ſtulte putant reti-

nentes

& apud Lucam. 9. *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Et alibi, Lucę 14. *dicitur vt abnegemus noſtra, hic dicitur vt abnegemus nos. Et fortaſſe laborioſum non eſt homini relinquere ſua; ſed valde laborioſum eſt relinquere ſemetipſum. Minus quippe eſt abnegare quod habet, valde autem multum eſt, abnegare quod eſt.*

Et ne quis opponat illa de perpetua virginitate agere: nos autem de caſtitate, quę in matrimonio etiam inuenitur, cap. Nicæna. 31. diſt. conſideret, quòd licèt virginitas cælibi difficilior ſit, quàm coniugatis caſtitas; ea ratione ꝙ vtitur matrimonio inſtituto in remediũ contra fornicationem,
5 iuxta cap. nuptiarum. 27. quæſt. 1. alia tamen ratione difficilior eſt coniugatis, à ſuis ſaltem coniugibus abſentibus, concupiſcentiam quippe libidinis plurimũ auget experientia, & frequentia eius, vt colligitur ex Ioan. Caſſiano lib. 10. de inſt. monachor. quem S. Thom. 2. 2. q. 35. art. 1. ad 4. & omnes alij ſequuntur. qui ſuper illud apoſtoli ad Cor. 6. *Fugite fornicationem.* ſic ait; *Nullo faciliori modo luxuria quàm ſuarum occaſionum fuga vinci poteſt. Illa enim experientia creſcit: & habitus quò auctior eſt additus naturę corruptæ, tanto eſt fortior hoſtis fortiuſque impugnat.* Et quidem meritò; conſuetudo enim eſt altera natura, l. qui poſthumos. ad iũcta gloſſ. ff. de liber. & poſthu. & omnis habitus in actus, ex quibus gignitur inclinat: & difficile eſt vitam mutare, aſſuetaq; relinquere pręcitato authen. de monach. §. ſancimus. coll. 1. Equidem cùm hanc de caſtitate laudem iam inde à puero audierim, eiuſque cuſtodiam, & obſeruantiam, ſtatui cęlibi adeo exiſtimauerim neceſſariam, vt quiſquis cælibum ea careret, apud Deum, & homines merito infamia laboraret: nũc autem factus nonagintaduorũ annorum; & per multa & varia regna peregrinatus, arbitror non ſolum cælibum ſtatui, ſed etiam coniugum adeo eſſe neceſſariam, vt niſi ea vtrũ-
6 que ſtatum propugnare incipiat, totus mundus periclitetur: tanta enim videtur in vtroque incuria, & negligentia ſeruãdi eam, & vtendi medicinis & antidotis ad eius conſeruationẽ à ſanctis patribus inſtitutis pręſertim illo D. Ambroſij à tota Eccleſia in hymno primæ horę decantato.

Carnis terat ſuperbiam.
Potus, cibique parcitas.

Et contra, tanta cura & diligentia in parandis cibis, potu, veſtitu, conuerſatione impudica, & alijs multis fomentis, & irritamentis gulę, & libidinis, quòd illud Auguſtini tract. 8. 1. Ioan. relatum in cap. *Quia radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum eſt caſtitas.* inf. diſt. 2. poſſet conuerti ſic, Radix omnium bonorum eſt caſtitas, & radix omniũ
7 malorum impudicitia & inceſtitas, accipiendo vt ibi accipit glo. diſtributionem verbi, omnia, pro generibus ſingulorum, & non pro ſingulis generum, & intelligendo totum in hunc ſenſum, Vbi moratur caſtitas legitime propter Deum ſeruata, morabitur vt plurimum & omnis alia virtus actu, vel affectu: & contra vbi morabitur inceſtitas morabitur vt plurimũ omnis alia turba vitiorum actu, vel affectu.

Cap.

nentes vſuras, & alia male quæſita, alendo concubinas, & alios ſicarios reſpublicas, & priuatos perturbãtes: quoniam ſicut in cap. ſanctus. num. 2. ſupra diximus, caſtitatem eſſe quidem maximam virtutem; ſed non ſaluare ſine comitatu aliarum ad id neceſſariarum: & ſicut nec fide, licèt ſit prima, quamuis non maxima virtutum ſecundum S. Thom. 2. 2. quæſt. 4. art. 7. non tamen ſola ſine comitatu charitatis, quę eſt earum maxima, ſufficit ad ſalutem, ſic etiam eleemoſyna, licet ſit actus proprius, & immediatus miſericordiæ prçclariſſimæ virtutis, & mediatus aliarum præcellentium: non tamen ſufficit ad ſalutem, niſi comitentur eam fides, ſpes, & charitas, nec earum comitatum vnquã aſſequeretur vllus peccator, niſi prius legitime pœniteat eum omniũ peccatorum mortiferorũ cũ propoſito ea legitime, ac rite conferendi, confitendi, & iuſta ſatisfactione cõpẽſandi; quæ nunquam non eſſent populo à concionatoribus inculcanda.

Cap. vide benignum.

Origenes homi. 3. ad cap. tertium Iudic.

Vide benignum Dominum miſericordiã cum ſeueritate miſcentẽ, & ipſius pœnæ modum iuſta, & clementi deliberatione penſantẽ. Et infra. *Diſce & hoc tu, o tu auditor, quiſquis ille es, qui tibi conſcius es alicuius erroris, & quanto tempore errare te noſti, & quanto tempore deliquiſti, tãto nihilominus tempore humilia te ipſum Deo, & ſatisfacito illi in confeſſione pœnitentiæ.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Iuſtificatio per miſericordiam, & iuſtitiam ſimul fit.*
1 *Gubernatio miſericordiam, & iuſtitiam ſimul requirit.*
2 *Dei omni operi miſericordia, & iuſtitia cur inſunt.*
3 *Miſericordia immenſa Dei non tollit iuſtitiam.*
4 *Operi omni Dei etiam creationi inſunt miſericordia, & iuſtitia.*
5 *Pœnitentiam durare quantum peccata non neceſſe.*
6 *Peccatorem de grauiori grauius dolere conſilium.*
7 *Peccati memoria vt interdum nocius.*

1 NOTA primo, Deum Opt. Max. in iuſtificando peccatorem miſericordia ſimul & iuſtitia vti. quod confirmatur, eo quòd Gregorius in cap. diſciplina. 45. diſt. per multa probat, etiam gubernatores humanos, qui non ſunt adeo miſericordes, vt Deus in omni ſuæ gubernationis
2 opere miſericordiam iuſtitiæ miſcere debere. Confirmatur item illa ratione irrefragabili, quod eius diuina maieſtas in omni opere vtramque miſcet, iuxta illud pſal. 24. *Vniuerſæ viæ Domini miſericordia & veritas.* ſuper quo verbo dicit Caſſiadorus, *Hæc duo in opere Domini ſimul ſunt,*

etſi non nobis ſimul appareant. & declaratur per S. Tho. 1.par.q.21.art.3.& 4.adiuncto art.1.& reſolutius in 4.lib.ſen.diſt.46.q.2.art.2. quæſt. 2. in
3 ea verba, quæ apud eum videri poſſunt. Per quæ vtique apparet in omni opere diuino concurrere miſericordiam cum iuſtitia, & conſequenter in opere iuſtificationis, cum ſit maximum operum dei ſecundum conſiderationem poſitam ab eod. S.Tho.1.2.q.113.art.9.& in 3.par.q.43.ar. 4.ad.2.& in 4.ſenten.diſt. 17.quæſt.1.art.5.queſtiun.1.ad 1. & in diſt. 46.quæſt.2.art.1.quæſtiu.3.ad.2.
4 Ea vero, quæ huic concluſioni opponi poſſent, ea potiſſimum conſideratione diluuntur, quod alia ratione dicitur cõcurrere iuſtitia, & alia miſericordia: iuſtitia enim concurrit ea ratione, qua promiſit Deus parcere poſtratis, per legitimam pœnitentiam humilitatis: miſericordia vero ea ratione, quod ſine merito parcit.
5 Nota ſecundo, ex eodem cap. peccatorem debere tanto tempore pœnitere, quanto peccauit. Pro quo eſt illud Deuter. 25. *Pro menſura peccati erit & plagarum modus.* & illud Apoc. 18. *Quantum glorificauit ſe, & in delicijs fuit, tantum date illi tormentorum.* Cui concordat cap. Deus. infra ead. & melius cap. Iudas. infra diſt. 3.& cap.1.§.defleat. infra diſt. 3. cũ alijs, quę ibi adduximus à nu.1. vſque ad 4.

Contra quod tamen neruoſiſſime facit, quod nemo ad impoſſibile obligatur. cap. nemo. de reg. iur. lib.6.& l. *Impoſſibilium nulla obligatio eſt.* ff. de reg. iuris. & multi peccatores maiori tempore peccarũt, quã eorũ vita durabit: & quòd nemo poſſet iuſtificari priuſquam longo tẽpore ſua pœnitentia duraret, quod directo contradicit illi Ezech. 18.& 33. *In quacunque hora ingemuerit peccator peccatorum eius amplius non recordabor.* & illi Dauidis pſal. 31. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino, & tu remiſiſti impietatẽ peccati mei.* Et quod omnis peccator toto tempore, quo viuit, poteſt per pœnitentiã quęrere veniam. cap. nemo. cap. nullus. inf. d. 7.& cap. talis. inf. ead. diſt. Per quod relatum ad litteram tenet contrariũ rationibus efficacibus Ioan. Maior in 4.lib. ſenten. diſt. 14. quæſt. 1. col. 6. & 7. quem expreſſius alijs hoc explicãtem, & alios ſecuti, diximus in Manua. confeſſ. cap. 1. num. 35. notabile noſtrum procedere de conſilio, & honeſtate, & non de neceſſitate, quia pœnitudo circumamicta debitis circunſtantijs quantumcunque ſit remiſſa, & breuiſſimo tempore, etiam inſtanti concepta ſatis eſt ad crimina diluenda, quantum ad culpam, & ad commutandam pœnam æternam inferni in temporalem purgatorij. Quod iterum repetemus in cap. talis (quidquid in cap. Deus. D. Card. determinet) & ſit bonum ſeruare illud de conſilio: ſed non eſt neceſſarium
6 de pręcepto: nam & in dict. cap. 1. num. 35. addidimus pro ſimili, quod illud elogium; De grauiori peccato grauior requiritur pœnitentia ſiue pœnitudo, eſt intelligendum de conſilio, & honeſtate arg. cap. tempora. 26.q.7. ſecundum S. Thomam, Palud. & communem in 4. diſt. 17. non autem de neceſſitate, argu. prędicti cap. talis. Quinimmo neque cõſilium

continet,

continet, quoad peccatores, qui admiſerunt peccata, quæ ſine periculo ſibi ea placedi non poſſunt in memoriam reuocare, & diu ruminare: qualia ſunt fere omnia venerea, vt & nos pridem monuimus, non expedire illa in memoriam moroſe reuocare; niſi cum corpus eſſet ad id afflictum, & animus contra ea grauiter iratus.

Cap. Eccleſia.

Hieronym. cap. 5. epiſt. ad Epheſi.

ECcleſia Chriſti eſt non habens maculam, neque rugam, aut aliquid iſtiuſmodi. qui ergo peccator eſt aliqua ſorde maculatus, de Eccleſia Chriſti nō poteſt appellari, nec Chriſti ſubiectus dici. Poſſibile autem eſt vt quomodo Eccleſia Chriſti, quæ prius rugam habuit, & maculam, & immunditiam, & poſtea reſtituta eſt, ita & peccator currat ad medicum: quia non habent opus ſani medico, ſed male habentes, vt curentur vulnera ipſorum, & fiant de Eccleſia, quæ eſt corpus Chriſti.

SVMMARIVM.

1 *Eccleſia vox Greca vnde deducitur.*
1 *Concio, ſuggeſtum, oratio concionantis, & auditorium.*
2 *Eccleſia proprie vocatio, & collectio fidelium: improprie verò, & figurate alia multa.*
3 *Eccleſia in veteri teſtamento dicitur interdum ſynagoga: in nouo verò nūquam, & quare.*
4 *Eccleſia proprie continet militantem, & triumphantem.*
5 *Eccleſia includit omnes fideles etiam malos. & 8.*
6 *Eccleſię potior pars iuſtorum, & ita inuiſibilis. de qua nullus eſt mortifere malus.*
7 *Eccleſiæ quæ pars macula, & ruga caret.*

NOTA primo, Eccleſiam Chriſti non habere maculam, neque rugam.

Nota ſecundo, quod peccator letali peccato infectus non eſt de Eccleſia, nec ſubiectus Chriſto. Pro quo eſt etiam textus in cap. omnibus. 24. q. 1. & quod eam alloquitur ſponſus Can. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te.* Pro quo eſt etiam illa ratio neruoſa, quod in ſymbolo fidei tam maiori, quam minori confitemur, Eccleſiam eſſe ſanctam: at ſanctum dicitur, mundum & ab omni ſorde intactum, & purum ſecundum Diony. cap. 12. de diuinis nominib. Et facit illud Leuit. 20. ad ſacerdotes, *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* relatum in cap. propoſuiſti. 28. diſt.

Contra amen facit neruoſe illud 1. Ioan. 1. *Si dixerimus, quoniam peccatum*

tum non hebemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et quod omnes quotquot ſumus in Eccleſia chriſtiana confidenter dicimus, *Dimitte nobis debita noſtra.* confitendo eſſe in nobis peccata, quę dimittantur. Et quòd Eccleſiæ militanti non conuenit titulus, & epithetũ ſiue appoſitum illud, nõ habens maculam, nec rugam, vt ſuper illis verbis quæ ad Ephe. 5. ponũtur, Auguſtinus teſtatur & probat. & quòd error, & hæreſis eſt aſſerere, ꝙ peccatores orthodoxi baptizati fidẽ catholicam firmiter tenẽtes non ſint de Eccleſia catholica, & partes eius, vt paulo inferius probabitur.

1 Quare pro præfatorum cõcordia, dico primo, verbũ hoc Eccleſia multa ſignificare: alia quidẽ proprie: alia vero improprie, & figurate; eſt enim deductum à verbo Græco ἐκκλησία, quod proprie eſt concio; non quidem qua parte accipitur pro ſuggeſto, vnde concionatur, iuxta illud Liuij lib. 1. *Vocato in conciliũ populo ſummiſſis faſcibus in cõcionẽ adſcendit.* nec prout accipitur pro ipſa oratione concionantis, iuxta illud Ciceronis ad Læliũ, *Legi concionẽ tuam, nihil illa ſapientius.* ſed prout ſignificat cœtum, & multitudinem ad audiendum ipſam concionem coactã, iuxta illud M. Tullij in Lælium. *Concio, quæ ex imperitiſſimis conſtat, tamen iudicare ſolet.* Itaque eccleſia Latinis proprie ſignificat vocationem fidelium, iuxta illud Nico-
2 lai Papæ epiſtola vnica clero, & plebi Viennenſis Eccleſię, *Eccleſia, id eſt catholicorum collectio.* in cap. eccleſia. de conſecrat. diſt. 1. Improprie vero, & figurate, per Metonymiam, Metaphoram, Synecdochen, & alias figuras ſignificat & alia multa, vt colligit gloſſ. in cap. vlt. ne prælati vic. ſuas. in hæc verba, *Eccleſia dicitur malignãtium;* In eccleſia malignantium non introibo. *& dicitur Eccleſia collectio fideliũ. de conſecrat. diſt. 1. cap. eccleſia. & dicitur eccleſia murorum ambitus, de conſecrat. diſt. 1. cap. de fabrica. & dicitur eccleſia corpus Chriſti. 1. q. 1. cap. in eccleſia. & 26. q. 2. cap. ſed illud. & dicitur eccleſia præfectura, ſiue prælatura ipſius eccleſiæ, vt ſupra cap. proximo. Item dicitur eccleſia ipſæ obuentiones eccleſiaſticæ prouenientes ratione eccleſiæ, vt hic.* Ex prædicta gloſſa non relata, nec acceptis omnibus modis ſignificandi ab ea collectis D. Cardinalis S. Sixti colligit quindecim modos in illo copioſiſſimo tractatu de poteſtate eccleſiæ libro 1. cap. 2.

Secundò dico, duo illa verba Eccleſia, & Synagoga, eſſe Græca, & idẽ fere ſignificare: licèt Eccleſia videatur magis ſignificare conuocationem;
3 Synagoga congregationem. Quare autem litteræ ſacræ veteris teſtamenti appellauerint fidelem populum, vt plurimum ſynagogam, & interdum Eccleſiam, ſacræ verò litteræ noui teſtamenti numquam conuocationem chriſtianorum appellant Synagogam; ſed ſemper Eccleſiam, tradit B. Auguſtinus ſuper pſal. 81. *Deus ſtetit in Synagoga deorum, in medio autem Deos diiudicat.* in hæc verba, *In Synagoga populum Iſrael accipimus: & ipſorum proprie Synagoga dici ſolet; quamuis & Eccleſia dicta ſit: ſed noſtram Apoſtoli Synagogam numquam dixerunt, ſed ſemper Eccleſiam, ſiue diſcernendi cauſſa, ſiue quòd inter congregationem, vnde Synagoga, & conuocationem, vnde Eccleſia nomen accepit, aliquid diſtet: quod ſcilicet congregari & pecora ſolent, atque*

ipſa

ipſa proprie, quorum & greges proprie dicimus: conuocare eſt magis vtentium ratione, ſicut ſunt homines.

4 Tertio, quòd Eccleſia accepta ſecundum tertiam ſignificationem pro concione, ſiue cœtu, vel collectione fideliũ generaliter ſemper comprehendit, non ſolum viatores in hac vita peregrinantes, & militantes pro quærenda beatitudine, ſed etiam comprehenſores, etiam conquieſcentes in altera, & triumphantes de victoria. Quod vtique ſatis colligitur ex illo Apocaly. cap. 21. *Vidi ciuitatem ſanctam Hieruſalem nouam deſcendentem de cælo.* & ex hymnis officij dedicationis Eccleſię, & ex D. Bernardo ſermone 68. ſuper Can. quia vna eſt Eccleſia, & vnum caput eius Chriſtus, cap. loquitur. 24. quæſt. 1. & extrauag. vnam ſanctam. de maior. & obedien. & conſequenter, quòd vna pars eius inferior appellatur Eccleſia militans; altera triumphans.

5 Quarto, quòd Eccleſia militans eſt collectio omnium fidelium baptizatorum, tam non prædeſtinatorũ, quàm prædeſtinatorum; & tam bonorum, quam malorum firmã & ſincerã fidem catholicam tenentiũ. Quod eſſe de fide catholica, cui non poteſt ſubeſſe falſum, multis argumentis poſt & ante alios probat Caſtrenſis in lib. contra omnes hæreſes verbo eccleſia. contra Donatum auctorem hæreſis huic articulo contrariæ, & nouatores eius Ioannem Hus, Lutherum, & alios eorum ſequaces; qui vel illa ſola ratione, confunduntur, quòd hæreſim illorum conſequeretur, nullatenus ſciri poſſe, vbi, nec apud quos eſſet Eccleſia catholica: cum ſecundum orthodoxam fidem de nemine ſciri poſſit abſque ſpeciali reuelatione, quis ſit prędeſtinatus ad gloriam, & quis ſit Deo gratus per gratiã, iuxta illud Eccleſiaſt. 9. *Nemo ſcit, an ſit amore dignus.* & illud Iobi cap. 9. relatum in cap. fin. de purgat. cano. & tradit S. Tho. 1. 2. quęſt. 112. art. 5. & in 3. par. quæſt. 80. art. 4. ad 5. *Et ſi ſimplex fuero, hoc neſcit anima mea.* Conſequeretur item, quòd Eccleſia eſſet inuiſibilis, & neſciretur, quis eſſet eius Præfectus, & Vicarius Chriſti ſupremus: & quòd non poſſet refugi ad Eccleſiam, nec præſidem eius pro vllo dubiorum cõſilio, nec pro vllo litium fine, & ad alia id genus; quæ cuiuis rationis capaci ſunt abſurda, & ita non audienda. l. nam quod abſurdum. ff. de bonis libertor.

6 Quinto, quòd Eccleſia ſic accepta pro collectione omnium fidelium in Deum credentium cum, vt prædictum eſt, contineat iuſtos, & iniuſtos, bonos, & malos, habet vnam partem præcipuam, quæ ſolos bonos & iuſtos continet: quę eſt pars inuiſibilis, & de communi lege minime nota: quę tamen eſt potior pars Eccleſiæ militantis; ex qua nullus reijcitur, niſi per amiſſionem charitatis, & gratiæ gratum facientis: per illam tamen ſic. & conſequenter per vnum ſolum letale peccatum quantalibet gratia, & charitate ante illud polleat, vt S. Thom. receptus determinat 1. 2. quæſtio. 71. art. 4. & 2. 2. quęſt. 24. art. 12. & in 3. par. quæſt. 79. art. 6. ad 2. & 1. lib. ſenten. diſt. 17. q. 2. art. 5. & in 3. diſt. 27. q. 2. art. 4. quæſtiun. 4. & in 4. diſt. 16. q. 2. art. 1. q. 1. ad 2. & probatur in cap.

defleat. de reg. iur. & cap. cum renunciatur. 32. q. 1.

7 Sexto, quòd primum notabile noſtrum collectum ex textu, nempe quòd Eccleſia non habet maculam, nec rugam, eſt intelligendum de Eccleſia triumphante, & non de Eccleſia militante: ſiquidem multi conſiſtẽtes intra illam ſunt multis peccatis mortiferis infecti, & gratia, & charitate infuſa orbati, vt ſupra probatum eſt. Poſſet tamen intelligi etiam de præfata potiori parte Eccleſiæ militãtis, in qua ſoli iuſti, & grati Deo ſunt; ſi per maculam, & rugam intelligamus culpam mortalem, & non venialem: nam pars illa eſt immunis, & libera à peccato mortifero; licèt aliquibus venialibus leuiter ſordeat.

8 Septimo, quòd ſecundũ notabile; nempe quòd peccator infectus mortali peccato non ſit de Eccleſia, eſt verum primo, intelligendo de infecto peccato mortali hęreſeos, vel ſchiſmatis implicantis hæreſim: quia per hæreſim perditur donum fidei, vt probat S. Thom. 2. 2. q. 39. ar. 1. & in 4. ſenten. diſt. 13. quęſt. 2. art. 1. ſine quo non poteſt eſſe pars Eccleſię, quã fides catholica facit. Eſt item verum ſecundo, intelligẽdo de præfata parte potiori Eccleſiæ militantis, quæ conſtat ex ſolis iuſtis, & charitatẽ habentibus, quę tota amittitur quouis mortali peccato, vt paulo ſupra dictum eſt. Non eſt autem verum, intelligendo de peccatore mortiferi peccati maculà inquinati, quod non eſt hæreſis, nec implicat illam: & intelligendo de Eccleſia integra fidelium firmiter fidem tenentium: quoniam illa non ſolum admittit intra ſe bonos, & iuſtos, ſed etiam malos, & iniuſtiſſimos, modò catholicam fidem ſibi retineant, vt ſupra probatum eſt. Per quę facile omnia pro vtraque parte citata conciliari poſſunt.

Cap. ſuper tribus.

Hieronym. ad cap. 1. Amos in comment.

SVper tribus ſceleribus Damaſci, & ſuper quattuor non conuertam eum. Iuxta tropologiam hoc poſſumus dicere. Primum peccatum eſt cogitaſſe, quæ mala ſunt. Secundum cogitationibus adquieuiſſe peruerſis. Tertium, quod mente decreuimus, opere compleuiſſe. Quartum poſt peccatum non agere pœnitentiã, & in ſuo ſibi complacere delicto.

SVMMARIVM.

1 *Motus ſenſualitatis in peccatum, an ſit peccatum.*
1 *Senſualitas non tam ſerua, ac membra exteriora.*
2 *Dominium duplex deſpoticum, & regale.*
3 *Senſualitas vt peccati ſubiectum.*
4 *Peccati de eſſentia eſt, vt ſit voluntarium.*
5 *Senſualitas ſeruat actum nolente volente voluntate.*
6 *Motus primo primus, & ſecundo primus, & deliberatus quis.*
7 *Senſualitas non peccat, ſine culpa voluntatis.*

Concu-

8 *Concupiſcentia ſolum voluntaria prohibita.*
9 *Peccati omne ſubiectum non poteſt agere illud.*
10 *Intellectus cap. ſuper tribus.*

NOTA primo, mentem Gratiani fuiſſe velle probare per hoc cap. quòd pœnitenti condonantur peccata; ſed non impœnitenti, & in peccato perſeueranti. Pro quo facit cap. legatur. 24. quęſt. 2. & reg. *Peccati venia non datur, niſi correcto.* de reg. iur. lib. 6.

1 Nota ſecundo, hic videri probari opinionem, quam videtur tenere Caietanus in 1. 2. quęſt. 74. art. 3. & expreſſe tenuit Altiſiodorenſis, lib. 2. tract. 18. cap. 1. nempe quod omnis motus ſenſualitatis in peccatum, eſt
2 peccatum ſaltem veniale. Pro quo facit primo, quod ſenſualitas, licet non ſit tam libera, ac voluntas rationalis: nō eſt tamen tam ſerua, ac membra hominis exteriora: quoniam hęc per omnia obediunt volūtati, tamquam ſerui obediunt dominis ſuis; quia habent ſuper eos dominiū deſpoticum: illa autem non obedit animo; ſed poteſt appetere, & paſſim appetit contra illam, quę non habet in ipſam dominium deſpoticum, ſed regale, quale habet Rex in ciues, qui poſſunt obedire, & eſſe rebelles, vt ait Ariſt. 1. Politicor. cap. 3. & hęc libertas videtur ſufficere, vt motus eius ante vllum conſenſum voluntatis ſit veniale peccatum; quamuis non ſit mortale.

Secundo facit, ꝙ omnis concupiſcentia inordinata videtur eſſe prohibita per 9. pręceptum Decalogi, *Non concupiſces.* datum Exod. 20. cum negatio quidquid poſt ſe inuenit, deſtruat, & cōtrarium eius ponat iuxta gloſſ. ſingul. & recep. in cap. cum dilectus. de conſuetud.

3 Tertio, quòd S. Thom. in d. art. 3. ait, ſenſualitatem poſſe eſſe ſubiectum peccati: & in reſponſione ad 3. motum ſenſualitatis; qui præuenit rationem eſſe peccatum veniale. Pro quo videtur caſus hic, quatenus habet, primum peccatum eſſe peruerſe cogitare; ſecundum ei adquieſcere; tertium opere complere.

4 Contrarium tamen tenendum eſt. tum quia S. Thom. in 2. lib. ſenten. diſt. 24. quęſt. 3. art. 2. ait, nullum actum poſſe eſſe moraliter bonum, neque malum, niſi ex dominio, quod voluntas habet in illum: ergo motus ſenſualitatis naturaliter inſurgens, & pręueniens omnem rationem & voluntatem non poteſt eſſe peccatum, etiam veniale. Et in d. q. 74. art. 3. ait, quod ideo ſenſualitas poteſt eſſe ſubiectū peccati; quia actus eius poteſt eſſe voluntarius, quatenus illa nata eſt moueri á voluntate. Tum quia eruditiſſimus Auguſt. in lib. 1 Retract. cap. 15. relatus 15. q. 1. §. 1. ait, *Voluntas eſt, qua peccatur, & recte viuitur.* & paulo poſt. *Non niſi voluntate peccatur.* vbi, & in lib. de duabus animabus cap. 11. inquit, *Peccatum vſque adeo voluntarium eſt, vt nullo modo peccatum ſit, ſi non ſit volunta-*
5 *rium.* Tum quia opinionem Caietani conſequeretur poſſe quem nullatenus volentem, immo & omnino nolentem, & pro viribus repugnantem peccare: quoniam ſenſualitas poteſt gignere, & cōſeruare motum illici-

tum volente, nolente, ac renitente voluntate, vt paſſim in omnibus facit, & fecit in illo ſtrenuiſſimo milite Paulo, qui ad Roma. 7. ait, *Sentio legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ, & captiuantem me in lege peccati.* Quod allegans Hiero. in epiſt. ad Euſtochium de cuſtodia virginitatis, relatus in cap. ſi Paulus. 32. quæſt. 5. clare ſignificat, motum carnis in illicita non poſſe facile reprimi & tolli: nam vt ibidem idem Paulus ait, *Non quod volo bonum, illud ago, ſed quod malum odi, illud facio.* ſignificans nõ agere bona tam libere, ac volebat repugnante motu carnis, quem oderat. Tum quia 1. Cor. 10. ipſemet ait, *Fidelis eſt Deus, qui non patietur vos tentari ſupra id, quod poteſtis; ſed cum tentatione faciet prouentum.* At ſi primus motus malus naturaliter inſurgens eſſet peccatum, ſine vllo actu voluntatis, & repugnante pro viribus voluntate tentaremur contra voluntatem noſtram. Tum quia ipſemet Paulus ait ad Rom. 8. nihil damnationis eſſe in eo, in quo ſpiritus repugnat legitime aduerſus carnem.

6 Pro reſolutione oppoſitorum diſtinguendum eſt ſecundum recentiorum ſententiam inter motus primo primos, & motus ſecundo primos, & inter motus deliberatos: & quod primi nullatenus ſunt peccata: ſecundi vero tantum venialia: tertij, ſi ſunt circa peccatum veniale, ſunt venialia; ſi circa mortale ſunt mortalia. Motus autem primo primus eſt, qui inſurgit naturaliter antequam voluntas ei reſiſtere poſſit; qualis ſolet eſſe, qui aliquando de muliere formoſa, vel viro pulchro viſo ſubito inſurgit. Secundus primo eſt, qui inſurgit, vel durat poſtquam voluntas poteſt repugnare, quamuis difficile, & non repugnat. Deliberatus autem eſt, cum ei voluntas conſentit, vel potens facile, & debens repugnare, non repugnat. Qua diſtinctione præmiſſa, reſponderi poteſt generaliter ad omnia argumenta, quæ in contrarium adduci poſſunt.

7 Ad primum oppoſitorum ſpeciatim, atque particulatim reſpõderi poteſt, concedendo quidem, ſenſualitatem non ſubijcere voluntati tantum, quantum alia membra: ſed negando eam habere tantam libertatem, quę ſufficiat ad producendũ actum, qui ſine aliquo voluntatis rationalis conſenſu vero, vel interpretatiuo, ſiue negligentia poſſit eſſe peccatum mortale, vel veniale: quia de ipſorum eſſentia eſt, vt ſint voluntaria per prędicta. alioquin enim etiam dormientes ſomniando & appetendo, vel operando aliqua illicita de ſe mortalia, vel venialia peccarent contra clem. 1. de homic. & contra cap. teſtamentum, diſtinct. 6. & contra cap. ſi concupiſcentia. 15. quęſt. 1. quod probat concupiſcentiam vigilantis non conſentientis minus culpę habere, quam concupiſcentiam dormientis.

8 Ad ſecundum reſpondetur negando, quòd omnis concupiſcentia prohibeatur in prefato precepto nono; ſed ſolum concupiſcentia voluntaria: licèt enim ſit negatiuum, & neget omne quod ſequitur; & ſequatur verbum, concupiſces: & ita poſſit videri alicui, omnem concupiſcentiam generatim prohiberi: non tamen eſt verum; quia verbo, concopiſces, poſito in illo precepto ſubaudiendum eſt aduerbium, male: & ita

ſolum

ſolum negat, & prohibet concupiſcentiam malam, qualis non eſt motus primo primus, cum non ſit voluntarius.

9 Ad tertium reſpondetur concedendo peccati ſubiectum poſſe eſſe ſenſualitatem; negando tamen, quòd poſſit eſſe agens illius per ſe ſufficiens: quoniam omnis potentia, in qua poteſt inueniri actus voluntarius, poteſt eſſe ſubiectum peccati: licet non poſſit peccare ſine conſenſu, vel negligentia voluntatis, in qua eſt radix omnis peccati: nam omnis actus, qui eſt, & dirigitur in finem à principio intrinſeco dicitur voluntarius ſecundum eundem S. Thom. 1. 2. q. 6. ar. 1.

Ad quartum, ſcilicet illud, quòd ex eod. S. Thom. in præcitato ar. deſumitur; ſcilicet motũ ſenſualitatis præuenientem rationem eſſe veniale peccatum, reſpondetur non eſſe intelligendũ de motu primo primo, qui exurgit antequam voluntas reſiſtere poſſit: ſed de motu ſecundo primo, qui inſurgit, vel cõtinuatur poſtquã volũtas reſiſtere põt, licet difficulter.

10 Ad hoc autẽ cap. reſpondetur, intelligendũ eſſe de ſecundo primo motu, & non de primo primo, & minus de cogitatu, prout ſolũ eſt actus potentiæ cognoſcitiuę: quia illa non poteſt eſſe magis peccatũ, quam actus exterior vel interior imperatus, vt diximus in cap. cogitationis. ſupra eadem à num. 2.

Cap. ſecunda.

Hieronymus epiſt. 65. ad Pammach. & Oceanum.

SEcunda poſt naufragium tubula eſt culpam ſimpliciter confiteri. Imitati eſtis errantem, imitamini & correctum. Errauimus iuuenes, emendemus ſenes, iungamus gemitus, & lacrymas copulemus.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia cur ſecunda tabula.*
2 *Pœnitentia cur quartum ſacramentorum.*
3 *Peccata ſic bene, ſic male abſconduntur.*
4 *Pœnitentia ſacramentum reædificat, non ædificat.*
5 *Pœnitentiæ ſacramentum, & baptiſmum non eſſe idem de fide.*
6 *Pœnitentia laborioſus baptiſmus metaphoricos.*
7 *Naui vera verum mare nauigatur, & metaphorica baptiſmi, & pœnitentiæ metaphoricum.*
8 *Baptiſmus contra peccatum originale, pœnitentia contra actuale.*

1 NOta primo hoc cap. celebre paſſim tam à theologis, quàm à iuriſperitis citari ad probandum, pœnitentiam nuncupari ſecundam poſt naufragium tabulam. Quam palam eſt, non eſſe proprie talem: quia non eſt proprie tabula prima, nec ſecunda nauis naufragæ; ſed metaphorice, ſiue ſimilitudinarie. quod poſt & ante alios declarat S. Thom. receptus 3. par. quęſt. 84. artic. 6. in hęc verba, *Pœnitentia metaphorice*

dicitur ſecunda tabula poſt naufragium: nam ſicut primum remedium mare tranſeuntibus eſt, vt conſeruentur in naui integra. ſecundum autem eſt poſt nauem fractam, vt quis tabulæ adhæreat: ita etiam primum remedium in mari huius vitæ eſt, quod homo integritatem ſeruet; ſecundum autem remedium eſt, ſi per peccatum integritatem perdiderit, quod per pœnitentiam redeat.

Cęterum contra hoc facit primo, quòd omnia ſacramenta ſunt quædam tabulæ, id eſt remedia contra peccatum: ſed ſacramentum pœnitentię non tenet ſecũdum locum inter ſacramenta; ſed potius quartum iuxta ordinem, quem in ſacramentis tractandis ponit Magiſt. in 4. lib. ſenten. vbi primum locum tribuit Baptiſmo; ſecundum Confirmationi; tertium Euchariſtiæ: quartum Pœnitentiæ.

Secundo, quòd ſuper illud Iſaiæ 3. *Peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicauerunt.* dicit gloſſa, *Secunda tabula poſt naufragium eſt peccata abſcondere.* pœnitentia autem non abſcondit peccata; ſed magis ea reuelat.

Tertio, quòd fundamentum in ædificio non tenet ſecundum, ſed primum locũ: pœnitentia autem in ſpiritali ædificio eſt fundamentũ, ſecundum illud Hebr. 6. *Non rurſum iacentes fundamentum pœnitentię ab operibus mortuis.* vnde & præcedit ipſum baptiſmum, ſecundum illud Act. 2. *Pœnitentiam agite, & baptizetur vnuſquiſque veſtrũ.* & declarat S. Thom. 3. par. q. 49. art. 3. & q. 68. art. 5. & 6. & 7. & in 4. ſenten. diſt. 4. q. 2. art. 1. quæſtiun. 1. & diſt. 18. q. 1. art. 3. quęſtiun. 1.

2 Pro reſponſione prę notandũ eſt, ꝙ id, quod eſt per ſe naturaliter, prius eſt eo, quod eſt per accidens: ſicut ſubſtãtia prius eſt accidente: ſacramẽta autem quędam per ſe ordinantur ad ſalutẽ hominis, ſicut Baptiſmus, qui eſt ſpiritalis generatio; & Confirmatio, quę eſt ſpiritale augmentum; & Euchariſtia, quę eſt ſpiritale nutrimentum. Pœnitentia autem ordinatur ad ſalutem hominis quaſi per accidens, pręſuppoſito quodam, ſcilicet ex ſuppoſitione peccati: niſi enim homo peccaret actualiter pœnitentia nõ indigeret: indigeret tamen Baptiſmo, Confirmatione, & Euchariſtia: ſicut in vita corporali non indigeret homo medicatione, niſi infirmaretur; indigeret autem per ſe ad vitam generatione, augmento, & nutrimento.

Quo prę notato reſpondetur ad oppoſita. Ad primum quidem, quòd ſacramenta pręcedentia pertinent ad nauem integram, id eſt ad ſtatum integritatis, cuius reſpectu pœnitentia dicitur ſecunda tabula.

Ad ſecundum reſpondetur, quòd abſcondere peccata contingit dupliciter; vno modo dum ipſa peccata fiunt: ſiquidem peius eſt publice peccare, quam occulte. tum quia peccator publicus videtur ex maiori contemptu peccare. tum etiam quia peccat cum ſcandalo aliorum. Quapropter quoddam remedium eſt in peccatis, quod aliquis in occulto pec-
3 cet: & ſecundum hoc dicit gloſſ. quod ſecunda tabula poſt naufragium eſt peccata abſcondere, nõ quod per hoc tollatur peccatum, ſicut per pœnitentiam: ſed quia per hoc peccatum minuitur. Alio modo aliquis abſcondit peccatum prius factum per negligentiam cõfeſſionis, & hoc con-

trariatur

trariatur pœnitentiæ: & ſic abſcondere peccata, non eſt ſecunda tabula; ſed magis contrarium tabulę: dicitur enim Prouerb. 28. *Qui abſcondit ſcelera ſua, non dirigetur.*

4 Ad tertium reſpondetur, quòd pœnitentia non poteſt dici fundamentum ſpiritalis ædificij ſimpliciter, quia non fundat ędificium primum, ſed reędificat & reficit illud: ſed poteſt dici fundamentum in ſecunda reędificatione, quæ fit per deteſtationem peccati: primo enim redeuntibus ad Deum occurrit pœnitentia: Apoſtolus autem ibi loquitur de fundamento ſpiritalis doctrinæ; pœnitentia vero, quę baptiſmum præcedit, nō eſt ſacramentum pœnitentiæ.

5 Nota ſecundo, hic eſſe textum irrefragabilem contra hæreticos noſtræ ætatis dicentes, ſacramentum baptiſmi, & pœnitentiæ eſſe idem ſacramētum: quos vt alios pleroſque taceamus Conc. Triden. non ſolum auctoritate ſua; ſed etiam irrefragabilibus argumentis damnat ſeſſ. 6. de iuſtif. cap. 14. & ſeſſ. 14. cap. 2. & can. 2. de pœnit. In cap. quidem. 2. in hæc verba. *Cæterum hoc ſacramentum multis rationibus à Baptiſmo differre dignoſcitur. nam præterquam quod materia, & forma, quibus Sacramenti eſſentia perficitur, longiſſime diſſidet, conſtat certe, Baptiſmi miniſtrum iudicem eſſe non oportere, cum Eccleſia in neminem iudicium exerceat, qui non prius in ipſam per Baptiſmi ianuam fuerit ingreſſus. Quid enim mihi inquit Apoſtolus, de ijs, qui foris ſunt iudicare? † ſecus eſt de domeſticis fidei, quos Chriſtus Dominus lauacro Baptiſmi ſui corporis membra ſemel effecit. nam hos, ſi ſe poſtea crimine aliquo contaminauerint, non iam repetito Baptiſmo ablui, cum id in Eccleſia catholica nulla ratione liceat ſed ante hoc tribunal, tamquam reos, ſiſti voluit: vt per ſacerdotum ſententiam non ſemel ſed quoties ab admiſſis peccatis ad ipſum pœnitentes confugerint, poſſent liberare. Alius eſt præterea Baptiſmi, & alius Pœnitentiæ fructus. per Baptiſmum enim Chriſtum induentes, noua prorſus in illo efficimur creatura, plenam & integram peccatorum omnium remiſſionem conſequentes: ad quam tamen nouitatem, & integritatem per ſacramentum Pœnitentię, ſine magnis noſtris fletibus, & laboribus, diuina id exigente iuſtitia, peruenire nequaquam poſſumus: vt merito Pœnitentia laborioſus quidam Baptiſmus à ſanctis Patribus dictus fuerit. eſt autem hoc Sacramentum Pœnitentiæ lapſis poſt Baptiſmum ad ſalutem neceſſarium, vt nondum regeneratis ipſe Baptiſmus.* In præfato autem canone ſecundo damnat per hæc verba, *Si quis, Sacramenta confundēs ipſum Baptiſmum Pœnitentiæ Sacramentum eſſe dixerit, quaſi hæc duo Sacramenta diſtincta non ſint, atque ideo Pœnitentiam non recte ſecundam poſt naufragium tabulam appellari; anathema ſit.*

1. Cor. 5 in fin.

6

In gloſſam.

7 Hæc gloſſ. vnica, ſi ſatis perpendatur, confirmat, & declarat verba præfata S. Thomæ, quibus explicat metaphoram, & ſimilitudinem inter nauem & tabulam, in quibus ſaluatur nauigans in vero mari ab vna parte; & inter Baptiſmum, & Pœnitentiam, quibus ſaluatur nauigans in mari

metaphorico huius mundi tendens ad gloriam æternam: & è contrario verba præfata S. Thomæ confirmant, & explicant hanc gloſſ. quæ notabiliter dicit primo, Pœnitentiam eſſe ſecundam tabulam procellarum
8 huius mundi, in quo nauigamus tendentes ad patriam. Secundo, quòd incurrimus naufragium originalis peccati per peccatum primi parentis, iuxta illud Apoſtoli 1. Cor. 15. *Sicut in Adam omnes moriuntur.* & illud, *Eramus omnes filij iræ.* relatum in cap. firmiſſime. de conſecr. diſt. 4. Tertio, quòd baptiſmus eſt prima tabula, vbi purgatur vetus homo, & induitur nouus cap. deinde. 26. diſtin. Secunda eſt Pœnitentia, qua poſt baptiſmum reſurgimus, vt probant hoc cap. & multa alia per Gratianum ſupra citata. Quarto, quòd peccantes mortifere poſt baptiſmum poſſunt redire per pœnitentiam; ſed non per Baptiſmum contra impios Anabaptiſtas, quos prædictum Concilium damnat in dicto cap. 2. vbi ſupra, & can. 11. & de Baptiſmo ſeſſ. 7. quatenus damnat reiterationem baptiſmi rite collati, etiam in illo, qui negauit Chriſti fidem apud infideles, & per pœnitentiam ad Eccleſiæ ſanctum conſortium reuertitur.

Cap. quia diuinitatis.

Hierony. ſiue Rabanus ad cap. *3.* Lamentat. Ieremiæ.

Quia diuinitatis natura eſt clemens & pia, magiſque ad indulgentiam, quam ad vindictam prona: quia non vult mortem peccatoris; ſed vt conuertatur & viuat, ſi quis poſt lapſum peccatorum ad veram pœnitentiã ſe conuerterit, cito à miſericorde iudice veniam impetrabit.

SVMMARIVM.

1 *Pietas proprie accepta non conuenit Deo.*
2 *Pietas parentes; religio Deum colit.*
3 *Pietas improprie pro miſericordia Deo conuenit.*
4 *Deus pronior ad veniam, quàm ad vindictam cur? nu. 9.*
5 *Deus eſt quidquid in eo eſt: quia omnino ſimplex.*
6 *Deo attributa omnia infinita.*
7 *Prioritas eſt multiplex temporis, naturæ, &c.*
8 *Attributa Deo omnia re idem, ratione diuerſa, & alia vt prius eſſe alijs aliqua ratione conuenit.*
9 *Pietas prius natura, quàm iuſtitia conuenit Deo.*
10 *Miſericordia duplex, hæc minor, hæc maior iuſtitia.*

NOTA primo, Deum eſſe clementem & pium. Contra quod facit,
1 quòd pietas eſt virtus attributa iuſtitiæ tamquam pars potentialis eius, de qua poſt & ante alios tractat S. Thom. 2. 2. q. 101. in cuius ar. 3. definit eam eſſe ſpecialem virtutem ſeparatam ab alijs, quæ à M. Tullio lib. 2. de inuentione rethorica, relato ab eodem in art. 1. eiuſ. quæſt. 101. definitur eſſe virtus, per quam ſanguine iunctis, patriæq. beneuolis offi-

cium

cium,& diligens tribuitur cultus. Quod nullatenus diuinitati conuenire
palam eſt; cum ipſa ſit Apocal. 1. α & ω, principium & finis omnis crea-
turę, à qua vt in Enchirid. de orat. cap. 1. num. 20. ſatis ſuperque dixi-
mus, debetur ei omnis latrię honor, iuxta illud glo. cap. ſi canonici. §. ce-
terum. de offic. ord. lib. 6.

Latria ſit Domino, debetur Dulia ſeruo.

Ob quę memini iampridem audiſſe quendam lingue Latinę ſcientiſ-
ſimum grauiſſime carpentem eos qui pietatem Deo tribuebant, & eum
appellabant pium. Nec, equidem miror, quia etiam quędam Lexica cū-
primis approbata ita exponunt verbum, pietas, vt nullatenus conueniat
creatori, ſed tantum creaturę: quod tamen non debuiſſent facere. Tum
2 quia Hieronymus Græce & Latine calentiſſimus in hoc cap. diuinitatem
appellat clementem & piam, & 2. Paralipomen. 30. Deus appellatur cle-
mens & pius. & Iudich. 7. dicitur ei, *Tu qui pius es miſerere noſtri.* & Ec-
cl. 2. *Pius, & miſericors eſt Dominus.* Tum quia pro concordia omnium di-
ci poteſt primò, quòd pietas & religio proprie ſumptæ ſunt duæ virtutes
attributæ iuſtitię, & partes potentiales eius, per quas agnoſcimus & red-
dimus debita, quæ Deo & parentibus debemus, non quidem pro æquali-
tate debiti: ſed pro tenuitate noſtra; quarum maior, ſcilicet religio eſt vir-
tus, qua Deus ſummo latrię honore colitur, vt poſt Marcum Tullium 2.
Rhet. docet S. Thom. 2. 2. quęſt. 81. ar. 1. pietas vero eſt virtus, qua co-
luntur parentes, patria, & conſanguinei, vt poſt eundem Marcum
Tullium idem S. Thom. declarat in ead. 2. 2. quæſt. 101. art. 3. & pietas
hoc modo proprie ſumpta nullatenus conuenire poteſt Deo, qui nulli
quidquam debet, nec debere poteſt. Alio verò modo improprie exten-
dendo per metaphoram, & ſimilitudinem à filiis, qui ſubueniunt paren-
tibus ad omnes qui ſubueniunt & opitulantur alijs egentibus: quod po-
tius pertinet ad virtutem charitatis, miſericordiæ, vel liberalitatis, quàm
pietatis & religionis: & hoc modo poteſt vocari pius, quicunque opitu-
latur alii; & Deus omnium pijſſimus, qui opitulatur omnibus, adeo vt
etiam ſuum eſſe, ſuamque eſſentiam donet eis.

4 Nota ſecundo, Deum proniorem eſſe ad indulgēdum, quàm ad vindi-
candum. Pro quo eſt illud Collectæ, *Deus cui proprium eſt miſereri ſemper
& parcere.* & illud Pſal. 144. *Miſerationes eius ſuper omnia opera eius.* & il-
lud Iacobi 2. *Miſericordia ſuperexaltat iudicium.*

Cōtra quod tamē facit primo, quod in Deo & ſumma illa Trinitate pa-
tris, & filij, & Spiritusſancti, nihil eſt prius, aut poſterius; nihil maius aut
5 minus, iuxta Symbolū Athanaſij. Secundo, quod omne quod eſt in Deo
eſt ipſemet Deus cap. firmiter. de ſum. Trin. & fid. cath. quia eſt omnino
ſimplex, & ab omni cōpoſitione materię & formæ, generis & ſpeciei, ſub-
iecti & accidentis omnino alienus d. cap. firmiter. adiuncta gloſ. in
verb. ſimplex omnino. & tradit S. Thomas par. 1. quæſt. 3. & quæſt. 9.
art. 1. & quæſt. 25. art. 1. & quæſt. 13. art. 12. & in 1. lib. ſent. diſtin. 19.

quęſt.

quæſt. 3. art. 2. ad. 1. Tertio, quòd horrendum eſt incidere in manus Dei.
6 Hebr. 10. Per quod ſignificatur iuſtitia eius eſſe maxima. Quarto, quod omnia Deo attributa ſunt ſimpliciter infinita, vt dicit S. Thom. 1. par. diſt, 43. quæſt. 1. art. 1. & in opuſc. de potent. quæſt. 1. art. 2. & vnum ſimpliciter infinitum non poteſt eſſe alio infinito maius, vt dicit idẽ S. Tho. in 3. par. quęſt. 10. art. 3. ad. 3. & in 2. ſenten. diſt. 1. ar. 5. ad 18. & tam iuſtitia, quam miſericordia, & pietas ſunt Deo attributa: ergo non videtur poſſe reddi ratio, quare natura diuina magis dicatꝰ prona ad actus vnius horum, quam alterius.

7 Pro reſolutione horum prępſuppono, multiplicem eſſe prioritatem, tẽporis, naturę, originis, cauſæ, perfectionis, intentionis, & aſſequutionis, vt colligitur ex S. Thoma 1. par. quęſt. 66. arti. 1. & quęſt. 4. de creatione materiæ, art. 1. dum concludit informitatem materię non pręceſſiſſe tempore, ſed natura formitatem eiuſdem. & quolib. 4. art. 24. ad. 16. dum ſignificat, viuere in angelis non eſſe prius tempore, quam intelligere, licet ſit prius natura: ſicut ſol nõ eſt prius tempore ſua luce, ſed tantũ natura. & gratia nõ præcedit tempore in iuſtificatione impij remiſſionem peccati, ſed ſolum natura, ſecundum quam cauſa eſt prior ſuo effectu, vt diximus in cap. conuertimini. ſupra ead. poſt. S. Thom. 1. 2. q. 113. art. 8.

8 Secundo præſuppono, quod licet omnia attributa Deo ſint ipſemet Deus, conſequenter infinita, vt ipſemet eſt, & æquelia quoad eſſentiam & ſubſtantiam: differunt tamen ratione, vt probat S. Thom. in 1. ſenten. diſt. 2. quæſt. 1. art. 3. & diſt. 22. quæſt. 1. ar. 3. & in 1. par. q. 21. art. 3. Alia enim ratione dicitur eſſentia, alia ſimplex, alia bonus, alia miſericordia, & pietas, & iuſtitia.

Tertio præſuppono, quod ſicut attributa præfata diuerſa ratione dicũtur de Deo, licet realiter ſint ipſemet Deus: ita etiam quędam illorũ prius aliqua ratione dicuntur de ipſo, quam alia: ſicut licet vnumquodque dicatur ens & bonum: prius tamen diciur eſſe & ens, quam bonum, vt ante & poſt alios tradit S. Thom. in 1. par. q. 8. art. 2. Et ſicut licet vnumquodque ſit ens & vnum: prius tamen dicitur ens, quam vnum, vt idem S. Tho. declarat in d. 1. par. quæſt. 15. art. 4. ita etiam aliqua Deo attributa prius ratione dicuntur de eo, quam alia. Vnde idem S. Thom. in præd. 1. par. prius tractauit de alijs attributis, quam de alijs: nam in 2. q. tractauit de eſſe & eſſentia Dei: in 3. de ſimplicitate: & poſtquam tractauit in 4. de perfectione Dei, & in 5. de bono in communi, tractauit in 6. de bonitate Dei: & poſtea quęſt. 21. de iuſtitia.

9 Quarto præſuppono, quod miſericordia, ſiue pietas (pro eodem enim hic accipiuntur) prius ratione conuenit Deo, quam iuſtitia, ſaltem punitiua. tum quia pietas tribuitur bonitati diuinę, quę vt dictum eſt, præcedit iuſtitiam præſertim punitiuam. tum quia in dicto cap. firmiter. quod ponit ordinem de Deo credendorum, vltimus locus tribuitur iuſtitiæ actibus.

Neque

Neque obſtat, quòd præfatus S.Thomas in pręd.1.par.quęſt.21.ar.1. tractat de iuſtitia Dei,& in 3. de ipſius miſericordia; quia videt̃ reſpexiſſe ad ordinem,quem habent in nobis miſericordia prout eſt uirtus moralis ſita in appetitu concupiſcibili,& etiam iuſtitia prout eſt virtus moralis ſita in appetitu rationali,quę pręcedit miſericordiam & alias virtutes morales in appetitu concupiſcibili ſitas,vt tradit S.Thom. 2.2.quęſt.58.art. vlt.textus autem ipſe, & noſtrum notabile loquuntur de miſericordia ſiue pietate,prout eſt quoddam ſupplens defectus & miſerias:quod in Deo eſt ſuper omnia opera eius,quomodo accipiendo etiã apud homines miſericordia eſt pluſquam moralis virtus,& præcedit iuſtitiam etiã legalem vt erudite probat Caietan.d.2.2.quæſt.58.art.vlt.

His præſuppoſitis reſpondeo ad primum,quod illud Athanaſij intelligitur de prioritate temporis,& magnitudine perfectionis reali:& non de prioritate naturæ,vel rationis de qua loquitur hic Hieronymus , & noſtrum notabile; quæ prioritas rationis inuenitur in attributis ſuę diuinæ maieſtati,vt dictum eſt ſupra in 3.pręſuppoſito.

Ad ſecundum concedendo quidem, quidquid eſt in Deo eſſe re ipſa ipſum Deũ,eſſeque re ipſa ęquale cuilibet alij réi,quę in eo eſt,quia quælibet eſt infinita:negando tamen , quòd quidquid attribuitur Deo eadem ratione attribuatur ei : & conſequenter negando quod non attribuatur magis Deo aliquid aliqua ratione.

Ad tertium concedendo, attribui Deo iuſtitiam maximam & infinitam,& quod ipſe dicitur iuſtiſſimus, & infinite iuſtus: negando tamen conſequentiam, quod ex hoc ſequatur,quòd aliqua ratione non tribuatur ei magis miſericordia & pietas,quam iuſtitia.

Ad quartum concedendo,omnia attributa Deo eſſe infinita , & re ipſa æqualia: negando tamen quod eadem ratione attribuantur omnia , vt ex præſuppoſitis patet:& concludendo,quod aliqua ratione poteſt & debet dici Dei natura eſſe magis prona ad miſerendum, quam ad vindicandũ, vt ait hic Hieronymus.

Cap. ne forte peccati.

Hieronymus ad cap.12.Oſeæ.

NE forte peccati memores tardius reuertantur,adhuc inquit;ſedere vos faciã in tabernaculis,ſicut in diebus feſtiuitatis , vt quod facit baptiſma, hoc faciat pœnitentia ; & vt habitent in tabernaculis Saluatoris ,hoc eſt in Eccleſijs.

SVMMARIVM.

1 *Iſraelitici populi exitus de Aegypto quid ſignat.*
2 *Maris rubri tranſitus peregrinatió, &c. quid ſignet.*
3 *Tabernaculorum habitatio cur ſtatus huius vitæ.*

Mili-

3 *Militia vita hominis ſuper terram,*
4 *Peregrini, & aduenæ cur ſimus viatores.*

1 AD intelligentiam tam litteralem, quam myſticam huius cap. oportet meminiſſe id quod habetur Exo. 12. & tangitur in pſal. 113. *In exitu Iſrael de Aegypto, domus Iacob de populo berbaro.* & in pſal. 103. à verſ. *Et duxit cum argento, & auro, & non erat in tribubus eorum infirmus.* nempe populum Iſrael numeroſiſſimum, ſcilicet. 600. millium abſque fœminis & paruulis exijſſe, duce Moyſe, de Aegypto, & tranſijſſe mare rubrum ſua ſponte mirabiliter diuiſum, vt adiret terram melle lateque fluentem ſibi promiſſam: immo quadraginta annis per Arabiæ deſerta peregrinatū fuiſſe victitādo in tabernaculis, & tentorijs, nulla domo ædificata, paſtūque manna de cælo miſſo, & poſt quadraginta annos, purgatis iam maculis incredulitatis, puſillanimitatis, & aliarū in Deum offenſarum, duce Ioſue fortiſſimo viro, intraſſe præfatam terram promiſſam Ioſ. cap. 3.

Quo quidem memoria repetito, nota primo ex eodem cap. in quo D. Hieronymus ponit ſenſum myſticum quorundam verborum Oſeæ 12. adiuncta gloſa, præfatum exitum Iſraelitici populi de Aegypto cum trā-
2 ſitu maris rubri ſignificare myſticum ſacramentum baptiſmi; & exitum eiuſdē populi de præfatis tabernaculis ad prædictam terram promiſſionis ſignificare ſacramentū pœnitentię: & quod ſicut ſe habuit ille primus exitus ad habitationē deſerti; & ſecundus de illo ad terrā promiſſionis: ita ſe habet, vt plurimū, ſacramētum baptiſmi ad ſacramentum pœnitentiæ, & ſacramentum pœnitētię ad patriā, ad quam vocati ſumus; ſcilicet gloriam cęleſtem: ſicut enim populus Iſrael non intrauit ſtatim poſt trāſitū maris rubri terrā promiſſionis, ſed peregrinatus fuit quadraginta annis per deſertum victitans in tabernaculis, & tentorijs, vt victitant peregrini, & milites dum ſunt in expeditione, ita, vt plurimum, populus Chriſtianus non ingreditur gloriam cęleſtem ſtatim poſt baptiſmum: ſed peregrinatur in hoc mundi deſerto militando Iob. 7. in tabernaculis Eccleſiæ, &. inquinatur multis maculis, quæ impediūt ingreſſum cœli, ad ꝙ intrandū. egent ablutione ſiue mundatione illarum, quæ fit per ſacramentum pœnitentię; ſicut populus Iſrael eguit purgatione macularum, quibus impediebatur ei ingreſſus terrę promiſſionis.

5 Nota ſecundo, quod Eccleſia militans, vt certando per violentiam capiat regnum Dei, iuxta illud Domini Matth. 11. *Violenti rapiunt illud.* apte ſignificatur ꝑ tabernacula & tentoria, in quibus præfatus populus Iſrael in deſerto fuit moratus, iuxta illud Apocal. 21. *Ecce tabernaculum Dei cum hominibus & habitabit cum eis.* tum quia ſtatus huius vitæ eſt ſtatus militię iuxta illud Iob. 7. *Militia eſt vita hominis ſuper terrā.* Tum quia ſtatus eius eſt ſtatꝰ peregrinationis, quia dum viuimꝰ in hoc mortali corpore à Dn̄o peregrinamur. 2. Cor. 5. tum quod Auguſtinꝰ ſuper illo pſal. 30. *Proteges eos in tabernaculo tuo.* ait ſtatum huius vitæ ideo tabernaculū dici; quia adhuc in terra eſt, & peregrinatur: & tabernaculum eſſe habitaculum mili-

tum in expeditione degentium. Quod nos ſæpe nobiſcum reputare deberemus memores illius egregię exhortationis principis Apoſtolorum primę ſuæ epiſtolæ cap. 2. *Chariſſimi obſecro vos tamquam aduenas, & peregrinos abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam, conuerſationem inter gentes habentes bonam.* & illius Pauli 1. Cor. 9. *Neſcitis, quod ij, qui in ſtadio currunt, omnes quidem currunt; ſed vnus accipit brauium? ſic currite, vt comprehendatis. Omnis autem qui in agone currit ab omnibus ſe abſtinet.* & illius 2. ad Tim. 2. *Labora ſicut bonus miles Ieſu Chriſti. nemo militans Deo implicat ſe negotijs ſecularibus, vt ei placeat, cui ſe probauit: nam & qui certat in agone non coronabitur, niſi legitime certauerit.*

Cap. prædixerat.

Hieronymus ad cap. 9. Danie.

PRædixerat Hieremias ſeptuaginta annos deſolationis templi, poſt quos rurſum veniret populus in Iudæam, & ædificaretur templum in Hieruſalem. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1. *Securitas parit negligentiam, & hæc offenſam.*
2. *Securitas curæ vacuitas bona, & mala.*
3. *Securitas mala damnatur, bona laudatur.*
4. *Cura iuſta quæ nec maior, nec minor conuenienti.*

NOTA primo, Deum poſſe precibus ita flecti, vt velit quod antea nolebat. Contra quod inter alia eſt illud. 1. Reg. 15. *Triumphator in Iſrael non parcet; nec enim homo eſt, qui agat pęnitentiam.* quod quemadmodum reſolui debeat in cap. nouit. ſupra eadem dictum eſt.

1 Nota ſecundo illa verba; *Securitas parit negligentiam, & negligentia offenſam.* ex quibus colligitur, vituperabilem eſſe curæ vacuitatem; quandoquidem ſecuritas eſt animi tranquillitas & vacuitas anxietatis: & eã Hieronymus hic damnat: ſic ſocordia, ſiue vecordia damnatur in illo hymno Ambroſij.

Abſiſtat & vecordia.

Et Marcus Tullius ad Atti. *Vituperanda eſt rei tam neceſſariæ tanta incuria.* & incurioſi, qui animi cura carent, pingueſcere ſignificantur ab Apuleio, cum agnum pinguem appellat incurioſum. Et rectores iubentur habere curam regendorum Eccl. 32. Et omnes iubentur habere curã de bono nomine Eccl. 41. & qui de illo nõ curat crudelis appellatur ab Auguſtino in cap. non ſunt audiendi. 11. q. 3. Et merito huiuſmodi ſecuritas & curæ vacuitas damnatur, cum pariat negligentiam, vt ait Hieronymus; & negligentia ſit peccatum, etiã frequenter mortiferũ, iuxta gloſſ. ſollen.

in cap.

in cap. ea, quę. de offic. Archid. Quo fit, vt non pauci erremus in pronunciandis horis, & alijs officijs diuinis agendis; qui ſecuri, & nimium confidentes de noſtra (quam credimus habere artem) & exercitio nõ adhibemus ſatis curæ ad præuidendum ea priuſquam pronunciemus.

Contra tamen hęc omnia faciunt, quod tranquillitas animi, quę ſecuritas quædam eſt, laudatur in illo Poetæ.

Vult hilares vultus, tranquillaque pectora carmen.

Et ſunt Philoſophi, qui definiunt, ſecuritatem eſſe rectam, placidamque animi conſtitutionem malorum pendentium cura vacantẽ: & illud Pſal. 54. *Iacta ſuper Dominum curam tuã, & ipſe te enutriet.* & illud Domini Matthæi 6. *Nolite ſolliciti eſſe animæ veſtræ, quid comedatis aut bibatis.* & Luc. 12. *Nolite ſolliciti eſſe qualiter, aut quid reſpondeatis.* & illud Pet. 1. cap. 2. *Ipſi cura eſt de vobis.* quod ſapit illud Perſij, ſatyra 1.

O curas hominum, o quantum eſt in rebus inane?

Et illud Beatæ Annæ apud Baptiſtam Mantuanum.

O curæ, o vani pro poſteritate labores?

Et quod cura dicitur, quod cor vrat, id eſt, quod anxium facit hominem, vt inquit Cornelius Frõto lib. de proprietatibus, & differentijs latini ſermonis: & gloſſ. in authen. de hęredib. & Falcid. in princ.

3 Pro concordia horum, dicendum primò, quod tam ſecuritas, & incuria, quam ſollicitudo & cura eſt duplex; altera honeſta, conueniens, & apta; altera vero inhoneſta, inconueniens, & inepta. Et hæc poteſt eſſe talis dupliciter, vel per exceſſum, vel per defectum; eo quod eſt maior vel minor, quam rei gerendæ conueniat.

4 Secundo, quòd, vt ſingulariter dicit Marcus Tullius lib. 1. offic. cuiq; rei gerendę iuſta cura eſt adhibenda, nec maior, nec minor, quàm illa requirit. Et quidem merito: quia omnis virtus, & actio virtuoſa in medio duorum vitiorum eſt conſtituta ſecundum Ariſto. 2. Ethic. & S. Thom. 1. 2. quæſt. 64. art. 1. & gloſſ. in §. hæc, quæ. ſub cap. charitas eſt aqua. in f. diſt. 2. quę citat illud Horatij.

Virtus eſt medium vitiorum vtrinque redactum.

Tertio, quòd hoc cap. cum omnibus. pro eo adductis intelligẽda sũt de ſecuritate, & incuria inordinata, quæ excludit curã honeſtam, iuſtam, & conuenientẽ: contraria vero de cura honeſta, iuſta, & cõueniente: quæ neque eſt ſuperflua, nec nimis parua, ſed mediocris, & rei gerendę apta.

Quarto, quod quanta debeat eſſe cura conueniens, & apta rei gerendę non poteſt pro quolibet caſu determinari: ſed eſt determinandum in caſu occurrenti arbitrio viri prudentis. tum quod omnis virtus conſiſtit in mediocritate, quã vir prudens definierit, vt ait Ariſtoteles vbi ſupra receptus in hoc ab omnibus Catholicis. tum quia determinatio eius, quod generaliter iure pręcipitur pertinet ad bonum virum ſiue iudicem. l. 1. ff. de iure deliber. cap. de cauſis. de offic. deleg.

Cap.

Cap. medecina.

Ambroſius in ſermo. in Dominica de Abraham.

MEdicina miſericordiæ tollit peccata magna. habemus etiam plura ſubſidia, quibus peccata noſtra redimimus. pecuniam habes, redime peccatum tuum. non venalis eſt Dominus: ſed tu ipſe venalis es. peccatis venundatus es; redime te operibus tuis; redime te pecunia tua, vilis eſt pecunia, ſed pretioſa eſt miſericordia. Eleemoſyna, inquit, à peccato liberat, crimina ergo eleemoſynis redimuntur.

SVMMARIVM.

1 *Eleemoſyna corporalis, vt parit effectum ſpiritalem.*
2 *Eleemoſyna penſatur ſecundum ſe, ſuam cauſam, & effectum.*
3 *Eleemoſyna iuſte datur pro ſpiritali minus principaliter.*
4 *Peccatum pro pœna peccati ſæpe ponitur.*
5 *Peccator vt dicitur diabolo venundatus.*
6 *Peccator Deo, & diabolo diuerſe obligatur.*
7 *Peccator emitur, & redimitur tantum metaphorice.*
8 *Peccator dum ſe redimit Deo ſoluit, non diabolo.*
9 *Peccator ſeruus diaboli, cur non ſoluit illi.*

1 NOTA primo, ex hoc cap. concluſionem S. Tho. 2.2. queſt. 32. art. 4. nempe eleemoſynam habere effectum ſpiritalem. Pro qua concluſione plurima faciunt præſentim illud Eccle. 24. *Eleemoſyna viri gratiam hominis, quaſi pupillam conſeruauit.* & illud Domini Luc. 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia ſunt munda vobis.* relatum in proxime ſequenti cap.

Cõtra quod facit primo quod inferiora & debiliora non poſſunt agere in ſe maiora & fortiora: quia agens vt tale eſt maius paſſo, vt tale, argu. cap. inferior. 21. diſt. & l. 1. ff. de aqua pluuia arcen. Et ſpiritualia ſunt maiora, & fortiora corporalibus cap. illud. de maior. obedi. Secundo, quod emere ſpiritale pecunia, eſt ſimonia cap. qui ſanctorum. cap. qui ſtudet. 1. q. 1. & gloſſ. in ſumma. Tertio quòd cum datur eleemoſyna, plus attenditur dilectio Dei, & proximi, quę eſt quoddam ſpiritale, quam pecunia, quę datur iuxta ſententiam Domini qui Luc. 21. ait viduam, quæ duo æra minuta miſerat in Gazophilacium plus meruiſſe, quàm multos diuites.

2 Hæc oppoſita ſoluuntur per illa verba S. Thomæ in d. art. 4. ſcilicet, *quòd eleemoſyna corporalis tripliciter poteſt conſiderari, vno modo ſecundum ſuam ſubſtantiam, & ſecundum hoc non habet, niſi corporalem effectum; in quantum ſcilicet ſupplet corporales deffectus proximorum. Alio modo poteſt conſiderari ex parte cauſæ eius, in quãtum ſcilicet aliquis eleemoſynam corporalem dat propter dilectionem Dei & proximi: & quantum ad hoc habet fructum ſpiri-*

ſpiritalem ſecundum illud Eccl. 29. Perde pecuniam propter fratrem. & paulo poſt. *Pone theſaurum tuum in præceptis altiſſimi, & proderit tibi magis, quam aurum. Tertio modo ex parte effectus: & ſic etiam habet ſpiritalem effectum; in quantum ſcilicet proximus, cui per corporalem eleemoſynam ſubuenitur, mouetur ad orandum pro benefactore. Vnde & ibidem ſubditur; Conclude eleemoſynam in ſinu pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.*

Ad primum igitur oppoſitum reſpondetur, concedendo id, quod aſſumitur in eo: & conſequenter eleemoſynam, quatenus eſt res corporea, per ſe non producere effectum ſpiritalem: negando tamen, eam id non facere quatenus procedit ex cauſſa ſpiritali; ſcilicet ex dilectione Dei, &
3 proximi. Ad ſecundum reſpondetur, negando, quòd faciens eleemoſynã emat quidquam ſpiritale: quia ſolum intendit ſubuenire proximo egenti propter Deum. Neque obſtat, quòd etiam intendit prouocare inopem ad orandũ pro eo: quia hoc ſolum intendit minus principaliter; & intẽtio minus principalis quærendi ſpiritale per temporale, vel e contrario non facit ſimoniam, iuxta gloſſ. memorabilem in cap. 1. ſub finem de cleric. non reſiden. lib. 6. & irrefragabiliter probatur in cap. ſi officia. 59. diſt. & in cap. quid proderit. 61. diſt. adiuncta gloſſa: etiam ſi actus non fieret, niſi cauſa minus principalis interueniret, vt latius tradidimus in cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. & in Enchirid. de oratione ſuper cap. quando. de conſecrat. diſt. 1. cap. 6. Ad tertium reſpondetur concedendo id, quod aſſumitur in argumento: ſed negando quòd ex eo ſequatur, eleemoſynam ipſam corporalem recte datam non operari effectum ſpiritalem.

4 Nota ſecundo iuncta gloſſ. in verbo peccata, quod verbum peccatum accipitur pro pœna peccati, quod ſæpe fit, vt in illo Daniel. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* & in illo Alexandri Papæ epiſt. 2. relatum in cap. ipſi ſacerdotes. 1. quæſt. 1. ibi. *Et ſacerdotes peccata populi comedunt; quia ſuis precibus ea delent atque conſumunt.* adiuncta gloſſ. & in cap. animę. 13. q. 2. & alibi ſæpe.

5 Nota tertio ex illis verbis, *Peccatis tuis venundatus es.* peccatorem vendere ſe Diabolo pro prætio peccati mortiferi. quod paulo clarius dicit idem Ambroſius in cap. 3. lib. 1. de Iob, & vita beata, quem refert Gratianus in cap. non eſt. 15. q. 1. illis verbis, *Neminem iugo ſeruitutis, adſtrictum poſſidet, niſi ſe ei prius peccatorum ære vendiderit.* vbi gloſſ. ſingulariter dicit, *Ipſum peccatum dat nobis Diabolus pro pretio, vt nos demus ei ius ad occidendum nos.* Quod ſi ſatis meminiſſemus non tam facile mortifere peccaremus.

6 Aduertendum eſt autem primo, quod S. Thomas ait 3. par. quæſt. 48. art. 4. quod homo per peccatũ obligatur Deo, & Diabolo. Deo quidem per reatum, & obligationem pœnæ ſecundum iuſtitiam, quam incurrit ob offenſam. Diabolo verò iure ſeruitutis; quia qui facit peccatum ſeruus eſt peccati. Ioan. 8. & 2. Pet. 2. at quo quis ſuperatus eſt, huius & ſeruus

ſeruus eſt, & Diabolus vincit peccatorem. Quæ S. Thomę ſententia videtur contraria gloſſæ prædictę: quoniam gloſſa dicit peccatorem emi à Diabolo, & ita eſſe Diaboli iure emptionis: Thomas autem è contrario quòd eſt Diaboli iure belli, quo vincit eum. Et quidem textus hic, & melius in d. cap. non eſt. ſentiunt id, quod ait gloſ. hic, & melius ibi. Quare videtur dicendum, quòd emptio, & ſeruitus prędictæ ſpirituales nō ſunt vera emptio, nec vera ſeruitus: ſed metaphoricę & ſimilitudinarię. Et ita peccator dupli ci ratione poteſt dici eſſe Diaboli, primo iure belli: quia poteſt dici victus ab eo in prælio ſpirituali. Secundo iure emptionis; eo quòd poteſt dici metaphorice emptus ab eo per pretium voluptatis, & oblectamenti, quod dat ei ſuggerendo, vel offerendo illi peccatum, quod qualecunque ſit aliqua ratione eſt delectabile. Quare ita S. Thomas recte intelligi poteſt de debito ſeruitutis metaphoricę: Ambroſius autem de debito emptionis metaphoricæ.

7 Aduertendum ſecundo, quòd nec etiam redemptio, nec liberatio à ſeruitute diaboli, quibus nos redimimus, & in libertatem vindicamus per eleemoſynā, & alia bona opera gratia diuina facta, ſunt vere redemptio & liberatio; ſed metaphoricę: & ideo nō ſeruātur ad amuſſim leges emptio-
8 nis & liberationis verę: nec enim offert, nec ſoluit peccator diabolo quidquam vti emptori & domino, quo ſe redimat vel liberet, ſed Deo: quia peccator ſoluit de pretio paſſionis Domini noſtri Ieſu Chriſti, quod pro ipſius redemptione ſoluit, iuxta illud Pſal. 68. *Quæ non rapui, tunc exoluebam*. non quidem diabolo, ſed Deo patri omnipotenti, & toti ſummæ Trinitati; quod vtique pretium communicatur ſibi per ſacramenta ſupernaturaliter ab ipſo Chriſto inſtituta, vt tradit B. Thom. in d. ar. 4. ad 3. in hęc verba, *Quia redemptio requirebatur ad hominis liberationem per reſpectum ad Deum; non autem per reſpectum ad diabolum: non enim erat pretiū ſoluendum diabolo, ſed Deo. Et ideo Chriſtus ſanguinem ſuum, qui eſt prętium noſtræ redemptionis, non dicitur obtuliſſe diabolo, ſed Deo.*

Neque obſtat, quòd iuſtitia iubet vnicuique ius ſuum tribui. l. iuſtitia. ff. de iuſtit. & iur. & §. iuſtitia. Inſtitu. eod. tit. ergo etiam diabolo,
9 cui debet ſeruitutem, tenetur pro illa ſoluere, ſicut ſoluit Deo pro reatu. tum quia quoad pœnam homo principaliter erat Deo obligatus ſicut ſummo iudici: diabolo autem tamquam tortori, ſecūdum illud Matth. 5. *Ne forte tradat te aduerſarius tuus iudici, & iudex tradat te miniſtro*, id eſt. *angelo pœnarum crudeli*. vt ait D. Chryſoſtomus. & ita ſufficit ſatisfacere Deo principali creditori. tum quia nemini debet ſua fraus, & dolus prodeſſe cap. ſedes apoſtolica. de reſcript. & diabolus dolo & fraude vincit peccatorem. tum quia tortori nihil debetur, donec executio torquendi fiat, iudice auctore; & Deus non facit poteſtatem torquendi peccatorem vere ante mortem pœnitentis.

Ioannes os Aureum homil. 9. ad cap. 6. epiſt. ad Hebræos.

Medicamentum fortius, quod maxime operatur in pœnitentia eſt eleemoſyna. & infra. *Audi enim quid dicat ſcriptura diuina, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.*

SVMMARIVM.

1 *Satisfactionis partes eleemoſyna, ieiunium, & oratio.*
1 *Eleemoſyna maxima partium ſatisfactionis.*
2 *Eleemoſyna non obligat, ſed incitat ad orandum.*
3 *Eleemoſyna vt virtualiter ieiunium, & oratio.*
4 *Eleemoſyna ſine pœnitentia non delet peccatum.*

1 NOTA primo hic videri caſum expreſſum, quòd maxima partium ſatisfactionis, quæ omnium conſenſu ſunt tres, eſt eleemoſyna, vt tradit S. Thom. in 4. lib. ſenten. diſt. 15. quæſt. 1. art. 4. quæſtiun. 3. de quibus communiter omnes Theologi tractant in d. quæſt. 15. licet Sotus quadam ratione non inepta tractet de illis in diſt. 19. quæſt. 2. art. 3.

Pro qua concluſione facit primo, quòd S. Thom. recenſendo partes pœnitentię primo nominat eleemoſynam, ſecundo ieiunium, tertio orationem: licet Sotus vbi ſupra primo nominet ieiunium, ſecundo orationem, tertio eleemoſynam; quamuis ſub finem etiam primas partes concedat eleemoſynæ.

Secundo, quòd plura vincula fortiora ſunt vno, iuxta illud Eccl. 4. *Triplex funiculus difficilius rumpitur.* relatum in cap. 1. de treug. & pac. & eleemoſyna virtualiter videtur continere omnes tres ſatisfactionis partes. ſe ſe quidem quatenus iuuat miſerum inopem: ieiunium verò quatenus porrigendo, quæ ad ſui corporis ſubſtentationem pertinent, quadantenus affligit corpus: orationem autem quatenus excitat eum, cui ſubuenit ad
2 orandum pro ipſo. Dixi autem ſupra, quod excitat inopem ad orandum, & non quod obligat, vt dixit D. Card. in proxime pręcedenti cap. quia id nullo iure probatur; immo ſi quis daret eleemoſynam in pretium orationis, admitteret ſimoniam, argumento definitionis ſimoniæ datę à gloſſ. communiter recepta 1. q. 1. in ſumma. quod etiam aſſerit Sotus.

Tertio, quòd de nulla prædictarũ partium tam abſolute dicitur tollere, & mundare peccata, quàm de eleemoſyna Luc. 11. *Date eleemoſynã, & ecce omnia munda ſunt vobis.* & Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* & Tob. 4. *Eleemoſyna ab omni peccato liberat.*

Contra tamen hoc facit, quòd oratio eſt actus Latriæ, ſiue religionis maxime Deo gratus. Religio enim eſt virtutum moralium maxima, vt probat S. Thom. 2. 2. quæſt. 81. art. 6. & quæſt. 88. art. 6. & quolib. 6. art. 11. Secundo, quòd in pręfatione miſſæ Quadrageſimæ dicitur de ieiunio, *Vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris & præmia.* Tertio, quòd Dominus Matth. 17. dicit, *Hoc genus Dæmoniorum non eijcitur*

tur, niſi ieiunio, & oratione.

3 Ad horum primum, & ſecundum reſpondetur, quod eleemoſyna legitime facta eſt virtualiter oratio, & ieiunium; cum tamen illæ non ſint virtualiter eleemoſyna. Ad tertium reſpondetur negando conſequentiam; nullo enim medio apto ſequitur, pœnitentiam non eſſe potiſſimam partem ſatisfactionis, ex eo quod ad eiectionem cuiuſdam generis Dæmoniorum requirantur ieiunium & oratio, vt palam eſt.

4 Nota tertio, quòd finis huius cap. videtur probare, ſolam eleemoſynam ſufficere ad condonandum peccata. Contra quod eſt textus expreſſus ſupra in cap. non ſufficit. vbi reſoluimus, quòd hoc cap. & omnia iura diuina & humana ſignificantia, eleemoſynam, fidem, vel aliquam virtutem ſufficere ad remiſſionem peccati, non ſunt ita intelligenda, quod illa per ſe ſola ſufficiant ad remiſſionem peccati: ſed quod ſunt magna pars ad illam conſequendam per legitimam pœnitentiam. Ob quod diximus ſupra, ſtultè errare quoſdam diuites, qui putant ſe ſine vlla iuſta pœnitentia, immo etiam ſine ceſſatione, neque propoſito ceſſandi, à peccatis eorum veniam eſſe conſequuturos.

Cap. Deus.

Ambroſius cap. 2. lib. 1. de pœnitentia.

Deus definitionem non facit, qui miſericordiam ſuam omnibus promiſit, & relaxãdi licentiam ſacerdotibus ſuis ſine vlla exceptione conceſſit. ſed qui culpam exaggerauerit, exaggeret pœnitentiam. Maiora enim crimina maioribus abluuntur fletibus.

SVMMARIVM.

1 *Peccato de diuturno, an diuturne pœnitendum.*

1 NOTA ex poſtremis huius cap. verbis, tanto maiorẽ pœnitudinem requiri ad deletionem peccati, quanto maius eſt peccatum; non ſolum quoad intenſionem ipſius pœnitudinis, ſed etiam quoad durationem eius: ita quod requiritur interior & diuturnior. Qua de re copioſe ſatis ſuperque dictum eſt ſupra in cap. vide benignum. nu. 5.

Cap. fleat pro te.

Ambroſius lib. 2. de pœniten. cap. 10.

Fleat pro te mater Eccleſia, & culpam tuam lacrymis lauet. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccator, etiam occultus petat ſuffragia miniſtrorum Eccleſiæ pro venia*
2 *pœnæ de conſilio tantum.*

1 NOTA, quòd hoc cap. intelligitur duobus modis. Primo quidem de peccato publico, vt ſentit gloſſa. pro quã facit verbum, *Mater Eccleſia.* cui non fit confeſſio occultorũ ſecrete, vt confeſſario cap. ſacerdos. infra diſt. 6. & cap. omnis. de pœniten. & remiſſ. Et ſenſus eſt, quòd peccator debet fletu, mœſtitia, & triſtitia exteriori ſignificare interiorem dolorem, quem habet de peccato, Eccleſiæ, id eſt miniſtris Eccleſiæ, qui pro eius venia Deum deprecentur.

Secundo modo intelligitur de omni peccato mortifero, ſiue ſit occultum, ſiue publicum: tum per illa verba, *Videat te Chriſtus mærentem.* tum quòd contextus loquitur generaliter, & ita generaliter eſt intelligendus l. de pretio. ff. de publ. in rem acti. & cap. ſolitæ. §. fin. de maiorit. & obedien. tum quòd eadem ratio videtur de vtroque: quoniam vterque indiget ſuffragio Eccleſiæ ad impetrãdam veniam pœnæ ſuo peccato debitæ; de quã textus videtur loqui, iuxta gloſſ. in verb. culpam. Et quidem vterque intellectus eſt in ſe verus; ſed ſecundus aptior videtur & vtilior, ita quod ſit ſenſus, peccantem mortifere, ſiue id palam, ſiue clam faciat, non ſolum debere contritionem, & animi dolorem de peccato habere, & illud confiteri, per quę remittatur quo ad culpam: ſed etiam debere quęrere ſuffragia Eccleſiæ; miſſas ſcilicet, & alias preces, vt condonetur ei quoad pœnam hic, vel in purgatorio ſubeundam, etiam poſt remiſſionem eius quo ad culpam, vt dicemus in cap. menſuram. inf. ead. Quod tamen
2 notabile temperandum eſt, vt procedat de bono conſilio, non autem de præcepto: quia peccator legitime contritus, & rite confeſſus non tenetur de præcepto ſub pœna noui peccati petere aliqua ſuffragia pro venia peccati quo ad pœnam, niſi id fuerit impoſitum ſibi à confeſſario, & ab eo acceptatum, vt diximus in cap. 1. infra diſt. 6. nu. 40. quidquid contra dicere videatur D. Card. per illud Auguſt. cap. 10. de vera & falſa pœnitentia. relatum in dicto cap. 1. ſcilicet, *Niſi vnitas Eccleſiæ ſuccurrat; niſi quod deeſt peccatori, ſua operatione compleat, de manibus inimici non eripietur anima mortui.* quoniam illud dictum eſt temperandum eo modo, quo notabile noſtrum temperauimus.

Cap. Adam.

Ambroſius cap. 11. libri ſecundi de pœnitentia.

ADam poſt culpam Deus ſtatim de Paradiſo eiecit: non diſtulit, ſed ſtatim ſeparauit à delicijs, vt ageret pœnitentiam. ſtatim tunica veſtiuit eum pellicea non ſerica.

SVMMARIVM.

1 *Adam frequenter Gratianus meminit.*
2 *Adam vox Hebræa ſignificat id, quod homo Latinis.*
3 *Adam creatus extra paradiſum in agro Damaſceno.*

Adam

4 *Adam, ſiue ruber, cur dictus prothoplaſtus.*
5 *Adam creatus in gratia, & iuſtitia, & ſaluatus.*

SVper hoc celebri cap. in quo de primis diebus Adam, ſiue Adami tractat D. Ambroſius, ego poſtremis diebus meis ſcribens dicam de illo tamquam de parente omnium primo ſequentia.

1 Primũ, quod in multis locis Magiſter noſter Gratianus de illo, & illius factis meminit, vt hic, & in cap. Adam. 33. quæſt. 5 & in cap. vt cognouerunt. & in cap. tolle. inf. diſt. 2. & in cap. placuit igitur. de conſecrat. diſt. 4. & alibi ſæpe.

2 Secundum, quod Adam vox Hebræa ſignificat idem, quod homo ſiue terrenus, aut terra rubra, vel indigena, ſecũdum Hieronymum in interpretatione nominum Hebraicorum. qui ſuper Matth. cap. 16. ait, in omnibus locis ſacrę Scripturę in quibus à Latinis ſcribitur filius hominis, vel filij hominis, ab Hebræis ſcribi filium Adam, vel filios Adam, & multos recentiorum ſcribere Adamus pro Adam.

3 Tertium, quod licet in Geneſi non exprimatur, quo loco fuerit creatus Adam, tamen exprimitur fuiſſe creatum extra paradiſum, & Euam intra illum. cap. illud. 40. diſt. & in agro Damaſceno, vt addit gloſſ. eius, quod potuit deſumere ex gloſſ. l. filij. ff. ad municip. & de incol. & vtraque à magiſtro Hiſtoriæ Eccleſiaſticę.

4 Quartum, quod probabilius videtur dici, primum parentem noſtrum vocatum fuiſſe Adam, ſiue Adamum id eſt rubrum, eo quod corpus eius fuit de terra rubra formatum, quam quod, vt Archidiaconus inquit, terra illa, ex qua formatum fuit ſanguine replenda erat; quia ſedes animę in ſanguine eſt, cap. Moyſes. 32. quęſt. 2. vel quia peccaturus erat: & peccata appellantur ſanguis vel ſanguines, vt ait gloſſ. diſt. 3. Pro quo potuit allegare pſal. 50. *Libera me de ſanguinibus Deus Deus ſalutis meæ.* & gloſſ. cap. inter hęc, verbo ſanguine, inf. diſt. 3. ibi, *Sanguinem ſanguis tãgit, id eſt peccatum peccato additur. cap. admonere. inf. ead. q. 2.* Probabilius, inquam, quã illud Archid. quoniam antequam peccaret fuit appellatus Adam, hoc eſt ruber: & à ſanguine, quem nondum habuerat, non ſatis apte nomen accipere poterat. Et quòd ſunt qui dicant in agro Damaſceno terrã eſſe rubeã; aut certe ad colorem rubeum inclinantem; quamuis parum referat, vtrũ horum dicatur; cum magis curioſitatem, quam vtilitatem ſapiant.

5 Quintum, quod Adam fuit creatus in gratia, ita quod non ſolùm habuit gratiam gratum facientem antequam peccaret, vt probatur hic auctoritate D. Ambroſij, & multis alijs adductis à Gratiano inf. diſt. 2. cap. vt cognouerũt. & cap. tolle. cum multis §§. ſeqq. ſed etiam habuit à principio ſuę creationis, non ſolum iuſtitiam originalem, qua ſenſus rationi, & ratio Deo ſubdebatur; verum etiam gratiam, qua fuit gratus Deo ab inſtanti ſuæ creationis; quaque iuſtitia originali tamquam ſua vera radice ſuſtentabatur, vt declarat S. Thom. communiter receptus 1. par.

quæſt.95.art.1.declaratus ibi à Caietano. quod ipſum tenet poſt Magiſtrum & communem idem S.Thom.in 2.lib.ſenten.diſt.29.quęſt.2.arr.3.& diſt.20. quæſt.1.art.3.& 2.2. quæſt.5.art.1. quodque poſt recuperatam gratiam, quam cum Paradiſo terreſtri per peccatum amiſerat, tandem cæleſtem eandem que æternam cum gloria introiuit; teſtari videtur D.Ambroſius in cap.ſexto die.35. diſt. & Auguſtinus in cap. ſicut primi. inf.ead.vbi pro nobis orare dignetur. Amen.

Cap. tres ſunt autem.

Auguſtinus in lib.50. homilia.homil.vlt.cap.3.

TRes ſunt autem actiones pœnitentiæ. *& infra.* Omnis enim, qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramenta fidelium; niſi eum veteris vitæ pœniteat, nouam inchoare non poteſt. *& infra.* Quid enim intereſt ad naufragium, vtrum vno grandi fluctu nauis opertatur, & obruatur, an paulatim ſubrepens aqua in ſentinam; & per negligentium culpam derelicta atque contempta impleat nauem, atque ſubmergatur? Propter hæc ieiunia, eleemoſynæ, & orationes inuigilant, in quibus cum dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, &c. manifeſtamus nos habere, quod nobis dimittatur. *Et reliqua.*

SVMMARIVM.

1 *POenitendi tres modi pro triplici ſtatu.*
1 *Baptiſmus ianua ſacramentorum.*
2 *Vita carens ſpiritali nequit ſpiritaliter viuere.*
3 *Diuiſionis membrorum diſiunctum conuertitur cum eo.*
4 *Pœnitentia virtus, non ſacramentum, præit Baptiſmum.*
5 *Peccata non delet ceſſatio peccandi, nec noua vita.*
6 *Peccata venialia quotcumque non faciunt vnum mortale; niſi diſpoſitiue. num. 16.*
7 *Peccata venialia, quę quomodo mortalia.*
8 *Actus idem cur non poteſt eſſe mortifer, & venialis.*
8 *Peccata venialia, quibus modis remittantur remiſſiue.*

1 NOTA primo tres eſſe pœnitentiæ ſpecies, ſiue modos pœnitendi. Prima eſt, quæ præcedit baptiſmum. Secunda mortalium poſt baptiſmum. Tertia venialium poſt baptiſmum.

Contra quam diuiſionem facit primo, quòd baptiſmus eſt ianua ſacramentorum, cap.veniens.de presby.non bapt.& tradit S.Tho.in 3.par. quæſt. 63. art. 5. & quæſt. 69. artic. 5. ad 1. & in 4. diſt. 3. art. 1. quæſtiun. 3. nam pœnitentia, ſecundum Hieronymum, dicitur ſecunda tabula reſpe ctu baptiſmi cap. ſecunda. ſupra ead. ſed ſecundum non eſt ante primum.

Secundo

2 Secundo, quòd nondum viuens vita ſpiritali non poteſt actum viuẽtis ſpiritaliter agere arg. præ dicti cap. veniens. at aſſumere ſacramenta eſt actus viuentis ſpiritaliter: ergo non poteſt illa prius, quam baptiſmum, per quem incipit illa vita ſumere.

3 Tertio, quòd adiunctum ex membris bonæ diuiſionis debet conuerti cum diuiſo. §. 1. inſt. de obligat. quæ ex quaſi delict. naſcun. quod non contingit in hac diuiſione: ſiquidem diuiſum, quod eſt pænitentia conuenit peccato veniali ante baptiſmum admiſſo; quę tamen nõ includitur ſub disiuncto membrorum huius diuiſionis, vt palam eſt, nec pœnitentia ſollennis, de qua in cap. ex pœnitentibus. 50. diſt. videtur includi ſub vllo illorum.

4 Ad horum primum, & ſecundum reſpondetur, quòd vt ſupra in rubrica huius diſt. & in gloſſ. ſumtnæ tactum eſt, & tradetur in cap. pænitentia. in fi. diſt. 3. pœnitẽtia dupliciter accipitur; vno modo pro pœnitẽtia virtute, ſeu actu pęnitendi; alio modo pro ſacramento pœnitentiæ, vt in cap. quod in te. de pœn. & remiſſ. & cap. hoc loquitur de pœnitentia virtute, quæ eſt prior baptiſmo, vt tradit S. Thom. in 3. par. quæſt. 84. art. 6. ad 2. & quęſt. 90. art. 4. ad 1. & in 4. diſt. 16. queſt. 1. art. 2. quæſtiunc. 1.

Ad tertium reſpondetur, negando quòd pœnitentia, quæ eſt diuiſum non conuertatur cum diſiuncto ex membris diuiſionis: quia non eſt verum, quod peccatum veniale admiſſum ante baptiſmum, & pœnitentia ſollennis non includatur ſub aliquo membro diuiſionis: illa enim includitur ſub primo, & hæc ſub ſecundo. Itaque pro triplici ſtatu pœnitentis triplex eſt ſtatuta pœnitentia. Prima pro pœnitente qui nõ eſt baptizatus, & eſt omnino extra Eccleſiam. Secunda pro exiſtente intra illam per baptiſmum, ſed non per meritum. Tertia pro exiſtente intra Eccleſiam, etiam per meritum; ſed obfuſcatus veniali.

5 Nota ſecundo id, quòd ſupra eadem cap. non ſufficit. nu. 1. notauimus contra hæreticos ætatis noſtræ; ſcilicet non ſufficere ad remiſſionem peccatorum, ceſſare ab eis, mutare vitam, & non amplius illa peccare: ſed oportere deteſtari præterita, & de illorũ admiſſione dolere. Habent etenim ſupra ſcripta verba, ***Omnis enim, qui iam ſuæ voluntatis arbiter cõſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramenta fidelium; niſi eum veteris vitę pæniteat, nouam inchoare non poteſt.*** de quo latius diximus in d. cap. non ſufficit.

Nota tertio ex illis verbis, *Quid enim intereſt ad naufragium?* &c. quòd per ſola peccata venialia poteſt perdi gratia baptiſmalis: & conſequenter, quòd plurima venialia poſſunt conſtituere vnũ mortale, cui apparet concordans illud eiuſdem Auguſt. ſuper illud Ioan. 3. *Qui incredulus eſt filio, non habebit vitam.* relatũ à S. Tho. 1. 2 quęſt. 88. art. 2. & 4. *Peccata minima, ſi negligantur occidunt.*

Sed contrarium eſt tenendum, vt idem S. Thom. communiter receptus ibidem tenet: tum quia ea, quæ differunt in infinitum non tranſmutantur ad inuicem: ſed peccatum mortale, & veniale differunt in infi-

nitum, vt probat idem S. Thom. 1. 2. quęſ. 72. art. 5. ad 1. & quæſt. 87. art. 3. ad 1. & in 4. diſt. 16. q. 3. ar. 2. quęſtiun. 4. ad 5. quia mortali debetur pœna æterna, & veniali temporalis, vt probat idem S. Thom. communiter receptus, vbi ſupra. tum quia nullę ſummæ finitæ poſſunt conſtituere
6 ſummā infinitam; quia implicat contradictionē, quæ non poteſt cōſiſtere l. vbi repugnan-ia. ff. de reg. iuris. cap. ſollicitudinem. de appellat. Ad hoc autem cap. & ei concordantia reſpondetur, non eſſe ita intelligenda, vt vlla venialia, etiam totius mūdi coniūcta poſſint efficere vnū mortale, nec inducere iacturam gratię; ſed diſponere poſſe ad mortale. ita quòd aſſuetus admittere, & negligere illa, facile inducatur ad cōſentiendū alicui mortali, & ipſemet S. Thom. ibi reſpondet: non tamen citando hunc tex.

7 Ex quibus ſequitur primò, illud Auguſtini ſermone quarto de animabus defunctorum relatum in §. criminis. 25. diſt. *Nullum peccatum adeo eſt veniale, quòd non fiat mortale, dum placet*. non eſſe ita intelligendum; vt venialia, eo ſolo quod placeanr fiant mortalia: quia ex eo ſequeretur, quòd omnia venialia eſſent mortalia: ſiquidem omnia placent, & ſunt volun-aria: quandoquidem nullum eſt peccatum, quod non ſit voluntarium ſecundum eundem vbi ſupra cap. 11. relatum in §. 1. 15. quæſt. 1. & Ambroſium ad cap. 15. lib. 4. 24. quæſtionum ſuper Numeros, quem refert Gratianus in cap. merito. ead. cauſ. & quæſt. ſed quod illa venialia, quę ita placent, vt fierent, etiamſi eſſent mortalia, vel contra leges ad mortale obligantes; aut ita vt in eis conſtituatur finis vltimus: tunc enim per talem circumſtantiam mutantem illum de vna ſpecie moris in aliam efficitur mortalis: ſed non eſt idem in genere moris, licèt ſit in genere entis, vt colligitur ex eod. S. Thom. vbi ſupra art. 5. & ex ijs, quæ nos diximus in Manua. confeſſ. prælud. 9. à num. 18.

8 Sequitur ſecundo, quòd licèt vnus & idem actus manens idem in genere entis poſſit eſſe venialis in vna parte alicuius temporis, & mortifer in alia parte eiuſdem: non tamen poteſt fieri, quòd idem actus manens idem in genere moris pro eodem temporis momento ſit venialis & mortifer. Quod quidem corollarium totum verificatur in actu nolendi aliquid per totam vnam horam, in cuius dimidio primo erat illicitum venialiter id velle: & in altero dimidio incipit eſſe mortiferum per legem, vel præceptum, vel circumſtantiam ſuperuenientem: huiuſmodi enim actus in priore dimidio eſſet venialis, & in poſteriori mortalis; in nullo tamen momento ſimul mortalis, & venialis. quod colligitur ex S. Thom. vbi ſupra, & præludio præfato.

9 Nota quarto, ex illis verbis, *Cum dicimus, Dimitte nobis debita noſtra, &c.* quod venialia peccata per orationem dominicam remittuntur. Pro quo eſt gloſſ. ſolennis in proœmio lib. 6. verbo benedictionem, quæ admonet ſeptem alios modos, quibus condonatur peccatum veniale: de quibus, & alijs modis, quibus illud condonatur, dicemus latius in cap. de quotidianis, inf. diſt. 2. reddendo rationem, quare per illa cōdonantur: & quare

multi

multi decipiuntur putantes ſibi ea condonari, quoties illa faciunt, vel eis fiunt: vbi etiam ſoluentur quinque quęſtiones, de peccatis venialibus, quas in cap. perfectæ.ſup.ead.nu.1. huc remiſimus ſoluendas.

In gloſſas.

SVMMARIVM.

9 *Peccans venialiter ex contemptu, an peccet mortifere.*
9 *Contemptus auget peccatum, & mutat ſpeciem.*
10 *Contemptus auget demeritum, vt charitas meritum.*
11 *Peccandi venialiter nulla cauſa iuſta.*
13 *Contemptus quis, & quis præſumptus.*
13 *Contemptum verum non inducit conſuetudo.*
14 *Contemptus minus principalis non attenditur ad hoc.*
16 *Contemptu clauium quis peccet.*
16 *Peccando venialiter qui paraſiti peccant mortifere.*
17 *Pœnitentia an vlla proprie parturiat vllum hominem.*
18 *Emendandum vt illud,* Singula, quæ non proſunt, &c.

9 NOTA ex gloſſ. prima concluſionem quotidianam, quòd qui peccat peccata venialia ex contemptu, peccat mortaliter. Pro qua facit primo gloſſ. ſingularis, & recepta in cap. quis autem. 10. diſt. quatenus habet, quòd licèt tranſgreſſio conſiliorum Chriſti regulariter non ſit peccatum, vt nos poſt alios diximus in Manua. confeſſ. cap. 20. nu. 20. & ſupra ead. in gloſſ. ſummæ. nu. 8. eſt tamen quando illa fit ex contemptu.

10 Secundo, quòd S. Thom. huic gloſſę concordans 1.2. quæſt. 88. art. 5. ait, reſpondendo ad primum argum. formatum ad probandum, quòd frequentia venialium efficit de peccato veniali mortale, quòd diuturnitas non eſt circumſtantia trahens in aliam ſpeciem: ſimiliter nec frequentia, vel aſſiduitas, niſi forte per accidens ex aliquo ſuperueniente: non enim aliquid adquirit nouam ſpeciem in eo, quod multiplicatur, vel protelatur, niſi forte in actu protelato, vel multiplicato ſuperueniat aliquid, quod variet ſpeciem; puta inobedientia, vel contemptus, vel aliquid huiuſmodi. Per quæ clare inquit, peccantem venialiter ex contemptu mortaliter peccare.

11 Tertio, quòd per illud S. Thomæ in 4. diſt. 9. q. 1. art. 3. quæſt. 3. ſcilicet, ſicut meritum pręcipue conſiſtit penes charitatem; ita demeritum præcipue conſiſtit penes contemptum Dei. Vnde ſecundum quod aliquis Deum per actum peccati magis contemnit, ſecundum hoc maiorem reatum incurrit: quod probatur per illud Ariſtotelis lib. 2. Ethic. cap. 2. in medio, *Sicut ſe habet oppoſitum in oppoſito, ita propoſitum in propoſito.* probatum in cap. ſciendum. 8. quæſt. 1. & l. & ſi contra tabulas. ff. de vulg. & pupil. & tradit & declarat S. Thom. in quęſt. de malo. quæſt. 4. art. 6. ad 6. & quæſt. 13. art. 4. Probatur item per illud eiuſdem S. Thomæ, in 4. diſt. 9. q. 1. ar. 3. quęſt. 3. ſcilicet quod peccato ſuo genere veniali poteſt in-

eſſe

eſſe à parte contemnentis maior contemptus Dei , quàm ineſt alicui grauiſſimo peccato mortifero. Pro quibus omnibus eſt gloſſ. in cap. cũ quidam. de iureiuran. verbo dignitate, ibi, *In quantitate cõtẽptus metitur Deus quantitatem reatus; quantum enim frangitur* (aliàs fringitur) *iuſſus, tantũ amat 7. quaſt. 1. cap. aduerſitas. §. cum vero.* ergo contraria ratione quantum cõtemnit, tantum peccat; arg. 11. quæſt. 3. cap. non ſolum. §. cum ergo.

Contra tamen hanc concluſionem facit neruoſe, quòd ex ea videtur ſequi, omnes fere, qui peccamus venialiter, peccare mortaliter: quoniam omnes qui facimus vel omittimus facere ſine cauſa videmur facere ex cõtẽptu, gloſſ. ſollennis & memorabilis in cap. metropolitanum. 2. quæſt. 7. oẽs item qui ſcienter facimus aliquid cõtra ius ſecundũ gloſſam cap. cum illorum. de ſent. excommu. verb. in cõtemptum. & conſtat omnes peccantes venialiter facere id ſine iuſta cauſſa: quia nulla de cauſſa poſſunt iuſte peccare. tum argum. §. 1. 15. q. 1. tum quia repugnant inter ſe peccare,
12 & iuſta cauſa id facere; quia ob nullam cauſam licet peccare cap. ſi aliquid. iuncta gloſſ. 2. 2. quęſt. 4. & bona pars hominum, qui venialiter peccant, ſcit, vel ſcire debet venialiter peccare.

13 Ad hoc argumentũ reſpondetur, quod aliud eſt pręſumi aliquem ex cõtemptu peccare: aliud vere ex contemptu coram Deo peccare. Is enim pręſumitur ex contemptu peccare, qui per indicia, & coniecturas iuridicas in foro exteriori eſt cenſendus ex contemptu peccare. Et de hoc ſunt intelligendę duę glo. prędictę cap. metropolitanum. & cap. cum illorum. Ille vero dicitur vere ex contemptu peccare, vt reſolutius alijs diximus in Manua. confeſſ. cap. 23. nu. 42. qui principaliter mouetur ad id eo, quod legem vel illius auctorem paruifacit: non autem qui mouetur, & inducitur ad id principaliter per iram, auaritiam, aut aliam cauſam, etiam iniuſtam ſecundum vtrumque Thomam 2. 2. quęſt. 186. ar. 9. Archid. in cap. quicumque. 81. diſt. & Dominic. in cap. nullus. 55. diſt. quantũlibet hoc inuoluat Felin. in cap. cum quidam. de iureiuran. col. 3. & 4. Nec etiam ad id ſufficit conſuetudo peccandi, iuxta mentem S. Thom. 2. 2. quæſt. 186. art. 9. quam optime & dilucide declarat Caietanus, quidquid dicat Ricard. in quolib. 1. quæſt. 19. quem ſequitur Angelus in verb. inobedientia. §. 1. & verb. ferię. §. 42. & alibi ſæpe: quia quamuis conſuetudo multum faciat ad pręſumendum huiuſmodi contemptum in foro exteriori: nihil tamen facit, quoad interius, vbi ſola veritas conſideratur, cap. tua. de ſponſal.
14 cap. humanæ. 22. quæſt. 5. Dixi vltra alios, principaliter: quia non ſufficeret, quòd minus principalis cauſſa peccandi eſſet, quòd non tanti, quãti deberet, faceret legem, regulam, vel præceptum, contra quod peccat venialiter. Tum quia id eſt principaliter attẽdendũ quod principaliter intenditur l. ſi quis nec cauſſam. ff. de reb. credit. & cap. quid proderit. 61. diſt. Tum quia ratus eſt, qui ſcienter peccet aliquod veniale, quod non peccatet, ſi eſſe mortale, qui quadamtenus non contemnat legem, vel regulã illud vetantem. Sed ad hoc vt non incurrat mortale, ſufficit, quòd prin-

principaliter non moueatur ad id peccandũ ex eo, quòd non facit illam tanti, quãti debet: ſed propter aliã cauſſam iuſtã pietatis, uel vrbanitatis, aut iniuſtam irę, auaritię, voluptatis, vel alias ſimiles. Facit ad hęc ſtylus curię, cuius meminit Archid. in dicto cap. nullus. 55. diſt. ſecundũ quem petitur, & datur abſolutio à cenſuris petentibus illam, & allegantibus non contrauenisſe illis per contemptum; quamuis ſcienter, & ſine cauſa iuſta contraueniant, vel non pareant eis: quia aliud eſt non parere, vel contrauenire, & aliud principaliter ex contemptu illarum id facere.

16 Ex hoc notab. & ex dictis in 3. notab. ſuper textu ſequitur primo nulla peccata venialia, quotquot ſint illa, æquipollere vni mortali. Secundo nullũ veniale manens idem in genere moris effici mortale. Tertio, nullum idem, etiam in genere entis, eſſe mortale, & veniale pro eodem momento temporis, licèt poſſit eſſe pro diuerſis. Quarto, venialia poſſe diſponere, cauſſamque diſpoſitiuam eſſe ad committendum mortale, parando gradum, & occaſionem ad peccandum mortaliter, & aſſuefaciendo ad tranſgrediendum legem obligantem ad veniale tantum. Quinto, omnes, qui peccant venialiter ſcienter, & aduertenter eo principaliter, quòd renuunt ſubdere ſe, vel obedire legi obliganti ad veniale, vel tam affecti, quòd omitterent id facere; licet eſſet mortale, vel finem vltimum in eo conſtituendo, peccare mortaliter. Sexto, non videri ex contemptu peccare mortaliter eo ſolo, quòd ſcienter & ſine iuſta cauſſa, vel iniuſta id faciat, vel omittat aliquid, quod ex ſe eſt veniale; nec etiam ſi principaliter alia de cauſa iuſta, vel iniuſta id faciat, vel omittat; licet minus principaliter ſit etiã cauſa quod legẽ obligantẽ ad veniale nõ faciat tanti, quanti deberet: quæ ſunt maxime quotidiana, & memorãda, tam confeſſarijs, quàm pœnitentibus. Septimo, ex ijs ſequitur, quoſdã paraſitos dicaces, irriſores, ſubſannatores, ac murmuratores, qui faceta dicteria, & parua ſchomata, vel alia parum nocentia dicunt cauſſa iocandi, & placendi ſibi uel alijs eo affectu, ut non abſtinerent à ſuis dicterijs & facetijs, etiam ſi id eſſet peccatum mortiferum, peccare mortaliter. Octauo, impium eſſe illud adagium cuiuſdã Ethnici

Licet perdere amicum, ne taceatur ſalſum dictum.

17 Nota ex gloſſa ſecunda, quòd verbum, parturit, improprie ponitur in hoc cap. quatenus inquit pœnitentiam ante baptiſmum parturire hominem natum: quia non parit illum, ſed diſponit ad pariendum per baptiſmum.

Contra quod facit, quòd uerbum, parturio, ſecundum originariã & propriam ſignificationem refertur ad partum corporalem, & per tranſlationem, & metaphoram refertur ad partum ſpiritalem, de quo loquitur textus; & conſequenter improprie ponitur. Quare cautius dixiſſet gloſ. quòd uerbum parturit, ponitur metaphorice, cum proprie ſignificet partum corporalem: & quòd apte transfertur per figuram metaphoram ad ſignificandum partum ſpiritalem.

18 Nota ex gloſſ. verbo collecta, illud pentametrum celebre: ***Et quæ non proſunt ſingula, multa iuuant.*** Per quod Speculator in titulo de diſputationib. & allegationib. aduocat. §. 3. num. 4. admonet aduocatum, vt in poſtrema allegatione adducat omnia fundamenta, quæ poſſunt prodeſſe ſui clientis cauſę. Et ſuſpicor, multos cepiſſe occaſionem male pronunciandi hunc verſum ex eo, quod ipſe exponẽdo adiecit verbo multa, verbum collecta: pronunciant enim multi hunc verſum ſic, ***ſingula, quæ nõ proſunt multa collecta iuuant.*** Et male, quia in Emiſtichio priore redũdat vna ſyllaba: & in poſteriore pro pede Dactylo ponitur pes Amphimacrus, cuius duæ hinc inde longæ habent in medio incluſam breuem, vt inquit Iſidorus lib. 1. Originum, ſiue Etymologiarum cap. 16. de pedibus.

Cap. ſi peccatum Dauid.

Gregorius.

SI peccatum Dauid Dominus tranſtulit tam deteſtabile, quid eſt quod poſt omnia, quæ de eodem peccato per prophetã à Domino ei dicta ſunt, poſtmodum tanta tolerauit? Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Culpa remiſſa, non ſemper remittitur tota pæna.*
2 *Peccatum & delictum, licet origine differant; non tamen ſecundum vſum receptum, qui eſt ſeruandus.*

1 NOTA, quod quamuis per contritionem, & etiam confeſſionem condonetur peccatum mortiferum quoad culpam, & pœnam æternam: remanet tamen, vt plurimum aliqua pœna corporalis, in quam trãſfertur ęterna luenda in hoc ſęculo, vel in purgatorio, vt dictum eſt ſupra ead. in cap. libenter. num. 1. quod probat Gregorius hic multis, & præcipue exemplo Dauid, qui, vt habetur 2. Reg. cap. 11. poſt quam Nathan propheta dixit ei remiſſum eſſe ſibi peccatum adulterij commiſſum cum Berſabe vxore Vriæ, & homicidium eiuſdem Vriæ, multis malis afflictus fuit ob illa. Diximus autem ſupra, vt plurimum: quia id non ſemper contingit: tãta enim poteſt eſſe contritio ex parte charitatis, & doloris ſenſibilis, quod per illam ſolam, vel ſacramẽto pœnitentiæ comitatam peccatum penitus, tam quoad pœnam, quam quoad culpam, remittatur, iuxta textum & gloſſ. ſollennem cap. menſuram. infr. ead. vbi hoc idem cum aliquot alijs adiunctis repetemus, & tradit S. Thom. in 3. lib. ſenten. diſt. 19. art. 3. q. 2. in corpore quæſt. & in 4. d. 15. quæſt. 2. art. 2. quæſtiun. 3. & diſt. 17. q. 2. art. 1. quæſtiun. 1. ad 8. & alibi ſępe.

In gloſſas.

2 NOTA ex gloſſ. 1. illam differentiam inter peccatum & delictum, quam etiam ponit gloſſ. celebris, quæ hanc allegat in reg. peccatum. de reg.

de reg. iur. lib. 6. & Auguſtinus in quæſt. ſuper Leuitic. & Magiſt. in 4. ſent. diſt. 42. quos nos retulimus in Manua. confeſſ. prælud. 7. num. 9. & S. Thom. in 2. lib. ſen. diſt. 42. ar. 2. quæſt. 3. & Pſal. 24. ſuper illis verbis, *Delicta iuuẽtutis meæ, & ignorãtias meas ne memineris.* & ad Gal. 6. lect. 1. in princ. ſcilicet quòd peccatum eſt perpetratio mali, ſiue actio mala: delictum autem omiſſio boni, quaſi derelictum, ſiue derelictio boni faciẽdi. Et addit prędicta gloſſ. aliud eſſe crimen; nempe peccatum graue, accuſatione, & depoſitione dignum cap. 1. 81. diſt. quam item differentiam ſentit gloſſ. in reg. delictum. de reg. iur. lib. 6. Facit etiam gloſſ. cap. ille rex. infra diſt. 3. quatenus inquit, peccatum eſſe peccantis actionem.

Cęterum quamuis prędicta differentia videatur verior ſecundum originariam, & propriam ſignificationem: tamen ſecundum communem vſum loquendi receptum, etiam omiſſio, & deſertio ſiue derelictio boni faciendi appellatur delictum, vt hæc gloſſ. clarius ait, quam gloſſ. pręcitati cap. peccatum. Pro qua facit gloſſ. pręallegati cap. ille rex. quatenus ait, omne, quod non eſt ex Deo, eſſe peccatum, & fortius quatenus refert definitionem peccati traditam ab Auguſtino lib. 22. contra Fauſtum; quam nos retulimus in præfato Manua. confeſſ. prælud. 9. num. 5. & declarauimus nu. 6. 7. & 8. ſcilicet, *Peccatum eſt dictum, factum, aut concupitum contra legem Dei æternam.* quia in ea per dictum, debet intelligi, etiam non dictũ: & per factum, etiam non factum: & per concupitum, etiam non concupitum.

Ex quibus ſequitur, quod leges, ſtatuta, & aliæ diſpoſitiones loquentes de peccato, vel delicto debent intelligi de omni peccato, vel delicto: eo ꝙ eſt vitioſum, & inordinatum: quia verba potius ſunt intelligenda ſecundum vſum & modum communem loquendi, quam ſecundum originariam ſignificationem. l. Labeo. ff. de ſuppel. legat. & l. librorũ. §. quod tamen Caſſius. ff. de leg. 3. & cap. ex litteris. de ſponſalib.

Cap. ſicut primi.

Auguſtinus cap. 34. lib. 2. de peccatorum meritis.

Sicut primi homines poſtea iuſte viuendo merito creduntur per Domini ſanguinem ab extremo iudicio liberati; tamen non in illa vita meruerunt ad paradiſum reuocari. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Parentes primos ſaluatos fuiſſe.*
2 *Angelos cuſtodes omnes habent præter Chriſtum.*

1 NOTA primo, idipſum, quod in notabili primo proxime pręcedentis cap. eſt adnotatum.

2 Nota ſecundo, primos parentes, Adam ſcilicet, & Euam ſaluatos fuiſſe & nunc

& nunc incolere paradiſum cęleſtem, quamuis fuerint à terreſtri eiecti Gen.cap.3.Cui concordat D. Ambroſius cap.4.lib.de Helia & ieiunio, relatus in cap.ſexto die.35.diſt.Et quamuis Adam nouiſſimus,id eſt,dominus noſter Ieſus Chriſtus,non habuerit angelum cuſtodem;quia non eguit illo,qui omnes angelos ex nihilo creauit, & ſua cuſtodia protegit, vt poſt & ante alios determinat S.Thomas 1. par.quęſt.113. art.4.ad.1. & in 2. ſenten. diſt.11.q.1.art.3.ad 6. & 7.Adam tamen habuit illum, vt ipſemet S.Thom.vbi ſupra definit.ſicut & alij omnes homines habēt ſingulos, vt ipſemet probat vbi ſupra vtrobiq; art.1. & 2. Vnde Diabolus fallidicus male applicauit Ieſu domino Deo noſtro Matth. 4.illud Pſal. 90. *Angelis ſuis mandauit de te, vt cuſtodiant te in omnibus vijs tuis*. quia Chriſtus non habuit angelum cuſtodem.

Cap.in actione.

Auguſtinus in homilia de pœnitent.

IN actione pœnitentiæ vbi tale commiſſum eſt, vt is, qui commiſit, etiam à Chriſti corpore ſeparetur, non tam conſideranda eſt menſura temporis, quàm doloris. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccator ſuſpendi poteſt interdum à communione.*

1 NOTA ex hoc cap.quòd penitens, ob aliqua peccata grauiora eſt arcendus, & ad aliquod tempus prohibendus à ſacra communione, ꝙ facit ad ſupra dicta in cap.non nulli ſunt, qui arbitrantur.ead.diſt.

Cap. iudicet.

Auguſtinus in homili.50.de pœnitent.cap.11.

IVdicet ſeipſum homo voluntate, dum poteſt. Et infra. *Vt ſi peccatum eius non ſolum in graui eius malo, ſed etiam in tanto ſcandalo aliorum eſt, atque hoc expedire vtilitati Eccleſiæ videtur Antiſtiti, in notitia multorum, vel coram totius plebis multitudine agere pœnitentiam non recuſet, nec reſiſtat; nec letali & mortiferæ plagæ per pudorem addat timorem.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccato pro publico, an pœnitentia publica, remiſſiue.*

1 NOTA, quod pro peccato publico publica pœnitentia eſt agenda, ꝙ qualiter ſit intelligendum, dicemus in cap.quis aliquando.§. ſecreta.infra ead.& diximus late in cap.1.inf.diſt.6.a nu.90.

Cap. menſuram.

Hieronymus.

MEnſuram autem temporis in agenda pœnitentia idcirco non ſatis aperte præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicant, qualiter vnumquodque emendandum ſit. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentię imponendæ confeſſo arbitrariæ.*
2 *Confeſſarius vt tenetur iuſtam pœnitentiam imponere.*
2 *Pœnitentia iuſta quæ ſit, ſolus Deus nouit.*
4 *Pœnitentia ſeptennis cuique peccato debita non probatur.*
5 *Pęnitentiæ in quem finem ſunt, & fuerunt arbitrariæ.*
6 *Confeſsarius, in imponenda pœnitentia hæc conſideret.*
7 *Confeſſarius moneat ſic pœnitentias antiquas.*
8 *Pœnitentias aliquot antiquas reuocare vtile.*
9 *Pœnitentia, quæ minuenda confeſſo, & quæ non.*
10 *Abſtinentia cibi minor, quam vitij mortificatio.*
11 *Abſtinentia vitiorum cur melior, quam ciborum.*
12 *Ieiunium magnum à vitijs abſtinere.*

1 NOTA primo, ex hoc cap. pœnitentiam imponendam à confeſſario pœnitenti confeſſo eſſe arbitrariam, ideſt arbitrio eius relinqui, quanta pœnitentia imponenda ſit pœnitenti confeſſo.

Contra quod facit cap. falſas. infra diſt. 5. quatenus habet, pœnitentias, quæ non imponuntur ſecundum decreta patrum, eſſe falſas. Facit item, quod pro quolibet peccato mortali eſt imponenda pœnitentia ſeptennis cap. hoc ipſum. 33. q. 2. Quorum concordiam cum multis alijs ad ea ſpectantibus in dicto cap. falſas. ſatis ſuperque ſerio tractamus: & poſtea in Manua. confeſſ. cap. 26. num. 15. reſoluimus. Primum, quod confeſſarius debet curare imponere pœnitentiam iuſtam pœnitenti, tum quia ea mi-
2 norem falſam Gregorius appellat in præcitato cap. falſas. inf. diſt. 5. non eo quod nihil proſit, vel abſolutionem irritam faciat: ſed quia pœnitentē fallere poteſt, præbendo ei occaſionem credendi ſe per illam plene ſatisfacere. tum quia Abulenſis ſuper cap. 18. Matth. quęſt. 46. circa finem dixit, confeſſarium imponentem pœnitentiam pro ſuo libito ſine alia circumſpectione peccare: quamuis non declaret, an mortaliter, an venialiter: niſi quando nullam ſcienter iniungit. cui ſatis concordat Conc. Colonien. de ſatisfactione. §. ex pędictis. multa de hac re tangens, & Adrianus in 4. de clauibus. quæſt. 2. colum. 6. ait, ſacerdotem non debere condonare offenſas contra Deū factas ſine multa prudentia, & pœnitētia, argu. cap. ſi is, qui prelatus. 23. q. 4. & Maior in 4. ſent. diſt. 20. col. 3. nō eſſe veri amici imponere paruam pœnitentiam, neque prudentiæ eius paruitate

quidem, vt ſentit gloſſa huius cap. & Panor. in prædicto cap. Deus qui. nu. 4. & Anton. Burgen. in cap. 2. de empt. ad effectũ, vt pœnitens completa pœnitentia iniuncta magna, vel parua ab omni pœna purgatorij liberetur: quia hoc falſum eſt, iuxta Magiſtrum & cõmunem in 4. ſenten. diſt. 20. & probamus in dict. cap. Deus qui. & in repetit. §. in Leuitico. infra ead. Nec etiam ad effectum, vt pœnitens ad pœnitentiã impoſitam acceptandam teneatur, ſecundũ aliquos; ſed ad effectum, vt animæ negotia, quo ad hunc mũdum, & quo ad alterum mediocriter gerantur.

6 Sexto, confeſſarium circumſpicere debere in æſtimanda pœnitentia magnitudinem & paruitatem peccati, & contritionis, & qualitatem perſonæ pœnitentis; an ſit robuſtus, an debilis; iuuenis, an ſenex; aſſue factus pœnitere, an non. An item videatur magnam recuſaturus, aut, quamuis accepter eam, non impleturus. An ſit pauper, an diues: magnopereque curare debere, ne pœnitẽtiam minus aptã imponat, qualis eſt eleemoſyna pauperi, ieiunium perpetuo morbo laboranti, auſteritas magna delicato, & in altiori loco poſito. qualis item, quæ imponitur vxori, filio, ſeruo, aut famulo, in notabile obſequiorũ debitorũ impedimentum: vel in periculum lapſus ſpiritualis, aut detectionis peccati occulti, iuxta mentẽ S. Antonini 3. par. tit. 17. cap. 10. §. 10. qualis item peregrinatio mulieribus, iuxta Hoſt. cap. mulier. de ſent. excom. maxime ſine ſuis maritis, vel cum illis in longinquum: cum domi manentes ſanctos inuiſere ſpiritu poſſint. ita Maior in 4. diſt. 17. quæſt. 2. qualis panis & aquæ, & ſollitudinis melancholico, & ſcrupuloſo. qualis item multa recitatio prælectori, & ad longas preces obligato, vt dicimus in præcitato §. ponat. num. 4. & 8. infra diſt. 5. & aliæ ſimiles.

7 Septimo, confeſſarium pœnitẽti dicere debere iuſtam pœnitentiã, quæ ſibi imponenda erat, ſolum Deum Opt. Max. ſcire: & timentes Deum, & cupiẽtes vitare pœnas alterius vitæ antiquitus ſeptem annorum pœnitentiã pro vnoquoq; maximo peccato mortali facere ſolitos fuiſſe, iudicantes tam longã pœnam, tam magnę offenſæ purgandę adhiberi oportere: ſed quòd nõ intendit imponere ipſe, niſi ſpõte velit eam ſuſcipere. Et ſi reſponderit ſe velle, & iudicat, illũ impoſitã impleturũ, iniungat eam, quę iuſta videbitur, habito reſpectu ad eas, quę prędictis canonibus pœnitentialibus pręcipiuntur: nam, vt habet Conc. Colon. vbi ſupra, *Iam quod*

8 *ſperandum non ſit, vt communiter ab hominibus iterũ ſuſcipiantur pœnitentiæ antiquæ, bonum tamen eſſet, vt aliqui ad illas reuocarentur*. In quod mouere poteſt etiam formula antiqua concedendi indulgentias per relaxationẽ annorum, & dierum in pœnitentiam iniunctorum; de quarum modo intelligendi paucula, quæ hoc in loco ſcripſimus, remittimus ad repetitionem §. in Leuitico. inf. ead. not. 11. a nũ. 12.

9 Octauo, quòd confeſſarius pœnitenti nolenti acceptare tam magnã pœnitentiam ſatisfactoriam, debet diminuere illam, quantum ei placuerit, declarando ei pœnam alterius mundi, iuxta Maiorem in 4. ſen. diſt. 20.

P quęſt.

quæſt. 1. col. 3. Dixi ſatisfactoriam: quia reſtitutoria, vel ad exeundum à peccato neceſſaria; qualis eſt alieni reſtitutio; odij mortalis depoſitio; & dimiſſio concubinæ, & officij, quod ſine peccato exercere nequit & conuerſationis, qua ſe credit in peccatum mortale lapſurum, neceſſariò imponenda eſt, quam ſi nolit acceptare, nullatenus eſt abſoluendus, vt dicam in cap. ſatiſfactio. inf. diſt. 3. & præcitato §. ponat ſe.

10 Nota ſecundo, quòd nõ valet tantũ abſtinentia ciborũ, quantum mortificatio vitiorum. Contra quod facit, quòd incaute videtur ſeparare abſtinentiam à mortificatione vitij: quoniam abſtinentia cibi videtur eſſe mortificatio, iuxta illud Pauli ad Cor. 9. *Caſtigo corpus meum, & in ſeruitutem redigo.* & illud Ambroſij cap. 4. lib. de Helia & ieiunio. *Gula à paradiſo regnantẽ expulit, abſtinentia ad paradiſum reuocauit errantem.* relatum in cap ſexto die. 35. diſt. Et faciunt alia multa, de quibus ibi, & in cap. non dico. cap. nec tales. cap. ieiunium. inf. de conſ. diſt 5.

11 Ad quod reſponderi poteſt primo, quod Hieronymus non intendit dicere, abſtinentiam non eſſe ſpeciem mortificationis, nec ſeparari illã à genere mortificationis, niſi tamquã ſpeciem à ſuo genere. Secundo, quòd non loquitur de abſtinentia & mortificatione abſolute: ſed de abſtinentia ciborum, & mortificatione vitiorum: & melius eſſe mortificare vitia generaliter, quàm abſtinere à cibis, per quod ſolum ſaltim directe vitium gulæ mortificatur: quia vnius vitij gulæ mortificatio eſt abſtinentia ciborum. In quod facit illud Papę Pij epiſt. 1. relatum in cap. nihil enim. infra de conſecrat. diſtinct. 5. *Nihil enim prodeſt homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere: niſi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cobibeatur.*

Cap. quis aliquando.

Ioannes Chriſoſtomus in Matth. homil. 40.

QVis aliquando vidit clericum cito pœnitentiam agentem, & ſi deprehenſus humiliauerit ſe, non ideo dolet, quia peccauit, ſed ideo confunditur, quia perdit gloriam ſuam?

SVMMARIVM.

1 *POenitens qui plus dolet de amiſſo honore, quàm de amiſſo Deo.*
2 *Clericos deteriores eſſe laicis res peſtilens. 3. & 4.*

NOTA primo, raros eſſe ſacerdotes honorabiles, & qui actu honorantur, quos ſui peccati mortiferi, per quod ſuam famam perdunt, recte pœniteant. Ex quo infert glo. id, quod in ea infra dicemus.

Nota ſecundo pœnitentẽ magis debere pœnitere peccati, & dolere de ipſius commiſſione, propterea quòd offenſa Dei eſt, quã quòd per illud perdit honorem, famam, gradum, beneficium, vel alia bona quæcum-

que

que eccleſiaſtica vel profana. Tum quòd B. Ioannes Chryſoſtomus ait, nō ſufficere, vt pœniteat, & doleat, ideo quod honorem & famam perdat; & conſtat, honorem bonorum omnium exteriorum eſſe maximum, iuxta Philoſophum Ethicor. 4. & S. Thom. 1. 2. quæſt. 2. art. 2. ad 1. & 2. 2. quæſt. 103. art. 1. ad. 2. & quæſt. 129. art. 1. ad 2. & gloſſ. memorabilem in extrauagan. ad conditorem. Ioan. XXII. verbo honorem. de verbor. ſignificat. & gloſs. cap. ſua. de pœn. Pro quo eſt illud Prouer. 22. *Melius eſt bonum nomen, quam diuitię multa.* & Eccl. 41. *Curam habe de bono nomine; quia illud magis tibi permanebit, quàm multi theſauri.* Tū quia vna de conditionibus requiſitis ad contritionem legitimā eſt, quòd magis doleat propter Deum, ſeu amorem eius, quia offendit illum, & diſplicuit ei: quàm propter aliquid aliud, vt dicemus in cap. pœnitentia 1. inf. diſt. 5. & diximus in Manua. confeſs. cap. 1. poſt principium.

Contra quod facit experientia, quę eſt magiſtra rerum. cap. quam ſit. de elect. lib. 6. quę nos docet, clericos, & etiam laicos, qui admiſerunt delicta, ob quę ipſo iure perdunt, vel per ſententiam perdere debent ſua beneficia, vel alia bona profana & laica maiorem diligentiam adhibere in adeundo Papam, Regem, vel alios ad impetrandam condonationem pœnæ iam incurſę, vel per ſententiam incurrendę, quàm in obtinendo à Deo veniam offenſę ipſi per peccatum factæ.

Ad quod reſpondetur primo, concedendo id, quidem fieri, vt ſatis teſtatur hic D. Chryſoſtomus: negando tamen id bene fieri, vt ipſemet innuit. Secundo reſponderi pót, pręſupponēdo, quòd dolor de aliquo bono amiſso dupliciter poteſt eſse maior, ſcilicet quoad intenſionē, & quoad firmitatem, ſiue æſtimationem: verbi gratia eſt aliquis filius, qui peccauit mortiferum aliquod peccatum, cui pater moritur, & vult iuſte pœnitere ſui peccati, ſi amat multum patrem, longe intenſius dolebit de morte patris præſentis, quàm de aliquo peccato mortifero à ſe admiſso. quod clare ſignificabunt lacrymę corporales, & ſingultus eius: magis tamen dolebit ęſtimatiue, ſiue appretiatiue de peccato mortifero contra Deum admiſso, in hunc ſenſum, quod mallet non peccaſse illud, quàm patrem ſuum non eſse mortuum.

Reſpondetur igitur tertio, quòd licite poſsunt pręfati, de quibus arguitur, plus intenſiue dolere propter amiſſionem honoris, & bonorum, quàm propter offenſam Deo factam, modo ęſtiment, & appretient magis offenſam Deo factam, quàm illorum iacturam. Ita quod, ſi daretur eis optio, mallent non offendiſse Deum, nec per illam offenſam eius amicitiam perdidiſse, quàm non perdidiſse; vel non perditum iri ſua beneficia eccleſiaſtica vel alia profana, & laica bona, quamlibet magna & pretioſa, iuxta illud Matth. 16. *Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, &cęt.* & iuxta illud Lucę cap. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem ſuum, & matrem ſuam, & cet. adhuc autem & animam ſuam non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Repplicanti autem paucos eſſe, quos

ſic pœniteat, reſpondendum eſt, paucos eſſe forte, qui hoc expreſſe agant: ſed multos, qui tacite, vel virtualiter id efficiant: et nullos conſequuturos veniã, qui hoc expreſſe, vel uirtualiter nõ efficiant, vt in dicto cap. pœnitentia. dicemus: orãdumque eſſe ſummopere Deum vt miſereatur noſtri, & auxilietur nobis ad ſic pœnitendum. Amen.

In gloſſas.

2 NOTA ex gloſs. poſita in verbo gloriam. corallarium lamentabilẽ, quòd infert ex hoc tex. adiuncto notabili noſtro primo, ſcilicet clericos eſſe deteriores laicis. Quod probat hoc cap. quatenus habet peius eos pœnitere ſuorum peccatorum, quàm laicos. Et confirmatur illo elogio Hieronymi ad cap. 5. Oſeę in cõmenta. relato in cap. transferunt. 24. queſt. 3. *Veteres ſcrutans hiſtorias inuenire nõ poſſum aliquos alios ſcidiſſe Eccleſiam. & de domo Domini pop ulos ſeduxiſſe, præter eos qui ſacerdotes à Deo poſiti fuerant.* Et illo Auguſt. in epiſt. 137. ad Hipponenſes. relato in cap. quantumlibet. 47. diſt. *Non ſum deteriores expertus, quàm qui in monaſterio defecerunt.* cum tamen Hieronymus dicat in commentarijs epiſt. ad Titũ cap. 2. in vltimis verbis relatus à Gratiano in cap. qualis. 8. quæſt. 1. vehe-
3 menter Eccleſiam Dei deſtruere meliores laicos eſſe, quàm clericos. vbi eleganter de more aſſerit, non ſolum epiſcopos, presbyteros, & diaconos & alios prępoſitos; ſed etiam alios inferiores gradus; exorciſtas, lectores, & alios omnes, qui domui Dei ſeruiũt, cõuerſatione & ſermone populũ, cui præſident præcedere debere. Ex quibus verbis poteſt videri deſumptum illud ſacroſanct. Conc. Trid. ſeſſ. 22. cap. 1. de reformatione in princ. *Nihil eſt, quod alios magis ad pietatem, & Dei cultum aſſidue inſtruat, quàm eorum vita. & exemplum, qui ſe diuino miniſterio dedicarunt.* & paullo poſt. *Quapropter ſic decet omnino clericos in ſortem Domini vocatos vitam, moreſque ſuos omnes componere. vt habitu, geſtu, inceſſu, ſermone, alijſque omnibus rebus nil niſi graue, moderatum, ac religione plenum, præſeferant.*

Quibus conſequens primo eſt, magna laude dignos eſſe Præſules, qui omni cura & ſtudio intendunt animos ad purgandos omnes clericos, iuxta illud præfati Hieronymi in cap. & purgabit. 50. diſt. *Tempus eſt, vt iudiciũ à domo Dei incipiat.* & alibi ſcribitur, *A ſanctis meis incipite: in filijs*
4 *autem Leui omnẽ intellige dignitatem.* Secundo, maximas gratias eſſe agendas Deo, quod ætate noſtra multi clerici, & religioſi libenter ſeſe reformarunt, vel reformationem ſuſceperunt in illis locis, in quibus nos quoque vidimus laxatis eccleſiaſticæ diſciplinę repagulis eos vix clericaliter viuere. Tertio, vehementer errare eos, qui peccata clericorum, etiam ſecreta palam faciunt; cum potius deberent etiam publica, quaod eius fieri poſſet, obtegere exemplo Conſtantini relato à Gratiano in cap. in ſcripturis. 96. diſt. quod & alij multa in hoc ſcite atque circunſpecte perpendit D. HIERONYMVS ALBANVS ob heroicas

virtutes

virtutes, et maximam eruditionem iampridem in Summum Sacrumque Ordinem Illuſtriſſimorum, & Reuerendiſſimorum S.R.E. Cardinalium meritiſſime aſſumptus, in lib. de poteſtate Papæ 1. par. nu. 164.

§. *non tibi dico.*

Ioannes Chryſoſtomus.

N*On tibi dico, vt te prodas in publicum, neque apud aliquos.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

5 *Peccata ſecreta, nec tenetur quis cõfiteri, nec debet.*
6 *Peccatum ſuum ſecretum, quod quis debeat fateri, octo argumenta.*
7 *Iudex interrogans reos crimina occulta, vt peccat.*
8 *Reum antę indicia, nec tormentis, nec iuramento cogendum.*
8 *Lege naturali ſumus liberi à fatendo peccata occulta; immo & obligati ad ea tacenda. & num. 9*
10 *Infamans ſe tormentorum metu, vt peccat.*
11 *Lege naturali vetamur ſcandalizare, & detrahere.*
12 *Pręcepta Decalogi eſſe leges naturales*
12 *Detractio vetatur octauo præcepto.*
13 *Lege naturæ vetamur peccato conſentire.*
14 *Iudex, qui fit detractor inordinate inquirendo.*
15 *Lege naturali defenſio corporalis, & ciuilis competit.*
15 *Interrogari nemo de crimine regulariter poteſt.*
16 *Famam ſeruare, cur melius, quàm occulta puniri.*
17 *Iuramentum tortura ſpiritalis indicia requirit.*
18 *Conſuetudo quę corruptela.*
19 *Poſitio criminalis, & eam includens non obligat. nu. 26.*
20 *Iudici reus hæc tantum tenetur fateri.*
20 *Infamia qualis ad inquirendum neceſſaria.*
21 *Indicium duplex, & quod requirit inquiſitio.*
22 *Teſtis vnus de crimine, ſed non de indicio ſufficit.*
23 *Indicium, & manifeſtum, & intimatum debet eſſe.*
24 *Poteſtas publica, publica ſcientia ducenda.*
25 *Prælato interroganti occulta non eſt obediendum.*
27 *Interrogans quis non reſpondens excuſatur.*
28 *Famam fœdans reſtituat, etiam læſa ſua fama.*
29 *Intellectus cap. qualiter, & quando. 2. de accuſat.*

1 NOTA hoc dictum celebre D. Ioannis Chryſoſtomi paſſim ab vtriuſque iuris peritis citatum, quod ſecundum vnum intellectum probat, neminem teneri ad confitendum delicta ſua, præterquam in ſacra confeſſione: & ſecundum alium intellectum, quòd male facit, qui ſecreta ſua delicta publicat.

Contra quos tamen duos intellectus facit primo l. vbicunque. ff. de interrog. actionib. quæ habet, iudicem, vbicunque æquitas mouerit, poſſe interrogare partes. Secundo, quòd Innoc. in cap. dudum. 2. de elect. in gloſſ. magna, & in cap. cum ſuper. de confeſſ. tenet, reum debere reſpondere, & confiteri veritatem iudici interroganti ſuper crimine notorio, vel famoſo: & quòd eadem ratio videtur militare in alijs: nam ratio quare tenetur reſpondere in illis eſt; quia tenetur parere ſuperiori præcipienti, cap. 2. de maior. & obedien. & etiam in occultis iudex interrogás eſt ſuperior: ergo, &c. Tertio, prædictum cap. dudum. 2. de electione: quatenus ſignificat quendam fuiſſe interrogatum, an plura beneficia curata poſſediſſet. Quarto, præcitatum cap. cum ſuper. de confeſſ. quatenus habet, quendam fuiſſe cõfeſſum ſimoniam admiſiſſe, & eius mediatorem fuiſſe. Quinto, cap. vlt. §. fin. de iureiuran. quatenus innuit poſſe quem cogi ad iurandum ſuper re petita. Sexto, cap. 2. de confeſſ. lib. 6. quatenus habet, reum iuſſum à iudice reſpondere, haberi pro confeſſo, niſi reſponderit. Septimo cap. quidam. 5. q. 1. quatenus per illud Gregorij epiſt. 30. lib. 5. præcipit, vt qui famoſo libello ſecreto publicato Caſtorij famam læſit, proderet ſe ad ei ſatisfaciendum. Octauo, quod Angelus in tractatu maleficiorum. verb. hæc eſt quędam inquiſitio. verſ. 4. principaliter quæro, ſic dicit, *Iudex debet animaduertere, quod antequam faciat inquiſitionem interroget reum ſuper quo contendit inquirere contra eum: aliàs ſi primo formaretur inquiſitio, & poſtea interrogaret, non valeret, vt in cap. qualiter, & quando. verſ. debet igitur. de accuſat.*

7 Quibus tamen non obſtantibus, hoc dictum D. Ioan. Chryſoſtomi eſt tenendum, & reuerendum, atque inferendum ex eo id, quod nos intulimus in rubr. de iud. nu. 53. ſcilicet vehementer errare iudices, vt iampridem ſcripſimus in cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. qui per tormenta vel iuramentum (quod quædam tortura eſt) prædictum; immo & abſque illis, non probatis coram ipſis prius indicijs in id ſufficientibus, interrogãt & compellunt partes ad reſpondendum ſuper omnibus occultis contra cap. erubeſcant. 32. diſtinctio. ibi; *Secretorum autem, & cognitor Deus & iudex eſt.* cap. Chriſtiana. 32. quæſt. 5. & cap. conſuluiſti. 2. quæſt. 4. ibi, *Occulta vero, & incognita illi ſunt relinquenda, qui ſolus nouit corda filiorum hominum.* Vnde in ſpecie tenuerunt Aretinus in cap. qualiter & quando. 2. §. debet. de accuſatio. & Cardin. Alexan. in cap. de accuſationibus. col. 37. poſt medium. 3. quæſt. 5. Iulius Clarus in prax. criminali. quæſt. 45 verſ. ſed pone. adiuncto verſ. aduerte tamen. Hippoly. in l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtion. & in pract. crimin. §. conſtante. num. 14. & conſ. 8. num. 11. & 12. & conſ. 14. num. 15. neminem de ſuis criminibus ſine indicijs huiuſmodi præuijs interrogari poſſe. quod in infraſcriptis argumentis adeo aliàs muniuimus, vt etiam ſi præfati, & alij plerique contradicant, à quouis tamen chriſtiano aſſerendum eſſet.

Quorum

8 Quorum primum eſt, quòd lege naturali, & diuina ſumus omnes liberi, & immunes ab onere prodendi crimina noſtra ſecreta in foro exteriori, vt probat Auguſtinus in ſermone 16. de verbis Domini. relatus in cap. ſi peccauerit. 2. quæſt. 1. iuxta hoc elogiũ D. Ioannis Chryſoſtomi. *Non dico tibi, vt te prodas.* id eſt peccatum tuum ſecretum publices, ſecundum gloſſ. hic: at priuilegium Dei, vtpote ſuperioris non poteſt tolli ab homine, vt inferiori cap. inferior. 21. diſtin. ergo nemo poteſt ab vllo iudice humano cogi ad publicanda ſua ſecreta delicta.

9 Secundum, quòd non ſolum præfata lege naturali, & diuina ſumus liberi ab hoc onere prodendi nos, & publicandi crimina noſtra ſecreta: ſed etiam grauati onere illa tacendi ſub pœnã peccati, per præfatum elogium, ſecundum alium intelligendi modum: qui confirmatur per cap. *Quam ſit graue gloriari cum quis male fecerit.* de exceſſ. prælator. & cap. non ſunt audiendi. 11. quæſt. 3. quatenus habet, peccare, qui famam ſuam negligit; quanto magis qui diſſipat? Quod poſt alios confirmat D. Antonin.
10 3. par. tit. 8. cap. 1. §. 1. verſ. primo modo. & ſentit Caietan. 2. 2. quæſt. 73. art. 2. dicentes peccare eos, qui ſe ipſos infamant, etiamſi metu tormentorum id faciant: ita quòd etiam tormenta, & cruciatus nõ excuſant propalantem ob ea ſua crimina ſecreta: ergo nullus iudex humanus, cum legi naturali & diuinę ſubdatur. cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 1. poteſt iubere cuiquam, vt ſe, ſiue ſua peccata prodat.

11 Tertium, quòd lege naturali & Euangelica Matthęi 18. & Marc. 9. & cap. nihil. de pręſcrip. & cap. 2. de noui oper. nunt. vetamur ſcandalizare proximum: & cum peccare publice, vel publicare ſe peccaſſe ſit ſcandalizare, vt colligitur ex S. Thom. 2. 2. quæſt. 44. art. 2. & efficaciter probatur in cap. presbyter ſi à plebe. & cap. ſi mala. 2. quæſt. 5. conſequitur euangelica lege nos vetari à publicando peccato ſecreto: & conſequenter neminem poſſe ab vllo homine ad illud cogi.

12 Quartum, quòd eadem lege naturali, & diuina eſt vetitum detrahere & infamare alium: quia præcepta Decalogi ſunt leges naturales, & diuinę ſecundum S. Thom. 1. 2. quæſt. 94. art. 2. & 2. 2. quæſt. 122. art. 1. & detrahere eſt contra pręceptum octauum Decalogi. nam per illud, vt nos poſt alios tradidimus in Manua. Confeſſ. cap. 18. num. 1. ex mente S. Thom. recepti 2. 2. quæſt. 122. art. 1. ad 2. & melius Alexan. Halen. in 3. par. quæſt. 1. pręcipue & principaliter prohibetur latio falſi teſtimonij, & veri celatio, & ſecundario omnis ſignificatio inordinata verborum, ſignorum, & factorum, quę fit mentiendo, inhonorando, ſuſurrando, deridendo, maledicendo, & detrahendo. Detrahere autem, vt ibidem diximus à num. 18. non ſolum dicitur, qui falſum crimen imponit, vel eſt cauſa imponendi: ſed etiam, qui crimen ſecretum alterius, vel proprium citra ordinem iuris detegit, vel eſt cauſa, vt detegatur. ergo lege naturali & diuina vetantur iudices infamare, vel præſtare cauſam infamandi. Cum ergo interrogare, & cogere reum ad reſpondendum

de ſuis criminibus occultis non ſeruato iuris ordine, ſit dare proximo cauſſam infamandi; imo cogere illum ad ſe infamandum, conſequitur lege naturali & diuina eos ab hoc faciendo arceri: & conſequenter nullatenus poſſe id iuſte facere.

13 Quintum, quòd lex illa naturalis & diuina ad Rom. 1. *Digni ſunt morte non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus.* relata in cap. 1. de offic. deleg. & alibi ſępe, vetat, ne curemus, neve procuremus, vt alij peccent; imo, ne conſentiamus illis peccantibus: at qui interrogat reum de crimine ſecreto, & cogit eum reſpondere de illo, nó ſolum conſentit peccato, quod ipſe faceret infamando ſe, præſertim ſi eſſet perſona publica: ſed etiam curat & procurat, vt peccet; imo cogit peccare: ergo lege naturæ & diuina debent iudices ab hoc faciendo abſtinere.

14 Sextũ, quòd audiens detrahere, dicitur detractor, & peccat aſſerendo, & non reſiſtendo, vt præfati tradunt vbi ſupra nu. 93. poſt Bernardũ lib. 2. de conſid. ad Eugenium, circa finem illius, relatum à B. Thom. 2. 2. q. 73. art. 4. in corp. quæſt. ergo à fortiori, iudex qui cogit proximum ad reuelandum peccata ſua ſecreta per interrogationes citra iuris ordinem factas dicetur detrahere; & conſequenter legi naturali & diuinæ contraire. Vnde in dict. cap. inter verba. 11. q. 3. concl. 6. intulimus, peccare iudicem, qui ſpecialiter inquirit, vel per viam inquiſitionis ſpecialis procedit contra aliquẽ, nulla pręcedẽte infamia, quia intendit lędere famã illius, aut lædit, aut dat cauſſam læſioni inordinatæ contra iura, quæ prohibent ſpecialiter procedi per viam inquiſitionis contra aliquem non præuia iuſta infamia cap. ſuper his. & cap. qualiter, & quando. 2. de accuſationibus.

15 Septimum, quod lex naturalis, & diuina præbent homini facultatem defendendi ſe non ſolum corporaliter, iuxta l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. ſed etiam ciuiliter. clem. paſtoralis. §. ceterum. de iureiuran. Et conſequenter facit ei facultatem, ne teneatur impugnanti ſe arma ſua, vel de domo ſua præſtare. Quod ſentit iuriſconſultus in dicta l. de minore. §. tormenta. ff. de quæſtionibus. ibi, *Non debet initium probationum de domo rei accuſator ſumere.* Et Imperator in l. nimis graue eſt. C. de teſtib. ibi, *Nimis graue eſt, quod petis vrgeri partem aduerſam ad exhibitionem eorum per quos ipſi negotium fiat.* Ex qua lege, & naturali facultate deſcendit illa lex; *Qui accuſare volunt probationes habere debent.* C. de edendo. & illa; *Actore non probante reus abſoluitur.* cap. fin. §. fin. de iniurijs. Et illud. l. 1. §. interrogatorijs. ff. de interrogat. actionib. *Nemo cogitur ante iudicium de ſuo iure aliquid reſpondere.* et quod in nulla legum, quæ ſunt vigintiduę, aliàs vigintitres illius tituli, [illegible] interrogatione rei ſuper crimine.

Octauum, quod adeo veramur lege naturali, & diuina, ne inquiramus iniquitatem in domo aliena Prouer. 24. & vt bona fama proximi ſeruetur:, quod etiam epiſcopus non poteſt obijcere ſuo clerico crimen, quod

quod ſcit eum commiſiſſe, ſi non poteſt illud probare, per textum ſingularem in cap. ſi tantũ. & cap placuit. 6. quæſt. 2. et eruditiſſimus idemque Pont. Max. Innoc. III. in cap. inquiſitionis. de accuſationib. expreſſe ait, non poſſe à prælato inquiri contra clericum, etiam ſi duo, vel tres teſtes de uiſu id ei dixerint, ſi nulla infamia laborat; longe enim vtilius
16 cenſet Eccleſia Chriſtiana ſeruare bonam famam clerici, qui deliquit, quam punire delictũ diſſipando eius famam. Plus enim nocet exemplum delinquendi, quod ex delicto reuelato per punitionem præbetur, quàm condonatio delicti ſecreti præteriti facta pœnitenti, argumento cap. magnæ. de uot. & cap. præcipue. 11. quæſt. 3. Quod multi iudices parum conſiderantes nihil non agunt; quo per fas, vel nefas crimina vera, vel falſa iuſte, vel iniuſte ſciantur, & puniantur, quo ſibi famam crudeliũ queſtorũ adquirant contra l. reſpiciendum. ff. de pœn. ob quorum forte peccata permittit Deus, vt in quibuſdam terris eo plura delinquantur quo plura male puniantur.

17 Nonum, quòd ratio naturalis dictat, ne à tormentis incipiatur. l. 1. in princ. ff. de quæſtionib. l. milites. C. eod. at iuramentum de dicenda veritate, quod iudex interrogaturus reum ſubire cogit, eſt tormentum ſpirituale, vt probat Panor. in cap. per tuas. de probat. & Marian. conſ. 253. col. 2. par. 2. Et adeo quidẽ, quòd multi reperiuntur confeſſi ob reuerentiam iuramenti, qui ob tormenta non feciſſent, vt tradimus in reper. dicti cap. inter verba. concl. 6. et S. Tho. receptus 2. 2. quęſt. 33. ar. 7. ad 5. ait, nõ poſſe quem cogi ad iuramentum dicendi veritatem ſuper occulto crimine. ergo nõ debet iudex interrogare reum, iuramento ei delato, antequã habeat plenam, vel ſemiplenam de culpa inſtructionem. Per quæ omnia probatur, non ſolum eſſe veram præfatam propoſitionem: ſed
18 vſum illi contrarium, ſicubi eſſet, merito dicendum eſſe corruptelam, ea firma ratione, quod omnis vſus & conſuetudo contraria legi naturæ, vel diuinæ, vel conſequentibus neceſſario ex illis, eſt appellanda corruptela cap. quo iure. ſub fi. cap. mala. cap. fruſtra. 8. diſt. cap. fin. de conſuetud. cum ei late adnotatis: & per pręfata conſtat, talem vſum eſſe, non ſolum contra vnam; ſed contra multas leges naturales, & diuinas, & contra neceſſariò ex illis conſequentia.

20 NON obſtant ea, quæ ſupra contra hunc §. oppoſuimus. Ad primum enim reſpondetur, quod dicta l. vbicunque. ff. de interrog. actionib. non habet locum in criminalibus, vt dixit Bal. 2. lectura, allegans in id Innoc. in cap. dudum. 2. de electíon. in gloſs. magna. qui idem repetit in cap. cum ſuper. de confeſs. cuius mentem ſequuta glos. celebris & recepta in cap. 1. de confeſs. lib. 6. dicit, non teneri quem ad reſpondendum poſitioni criminali, nec alicui ciuili ex qua neceſsario concluderetur crimen, quæ communis eſt ſententia.

Ad ſecundũ reſpondetur, concedẽdo teneri ad reſpondendũ, & confitendum iudici veritatẽ in notorijs & famoſis, vt dicit Innoc. in locis in argu-

argumento citatis:negando tamen,quod idem teneatur in alijs facere:.& quòd eadem ratio idem ſuadeat in illis.Ratio enim , quare in notorijs & famoſis tenetur reſpondere,eſt,quod interrogando de illis,interrogat de aliquo modo ſibi notis ,& ſecundum ordinem iuris, vt eleganter de mo-
20 re ait S.Thom.2.2.queſt. 69.art.2 in hæc verba,*Nemo tenetur iudici omnem veritatem confiteri:ſed illam ſolum, quam ab eo poteſt,& debet requirere iudex.ſecundum ordinem iuris; puta cum præceßit infamia ſuper aliquo crimine, vel aliqua expreſſa indicia apparuerint, vel etiam cum præceßit ſemiplena probatio.* quod ipſum repe,it in queſt.70.art. 1. Quam doctrinam commendans Card.in dicta q.69.art.1.& 2. addit primo , quòd non ſufficit qualis qualis infamia,& frequens vox;ſed talis,qua apud probos & prouidos
21 viros reddatur perſona de tali crimine rationabiliter ſuſpecta.Pro quo licet ipſe non alleget eſt caſus in cap.qualiter,& quando.2. iuncta gloſſ.de accuſat.Secundo addit non ſufficere indicia qualia qualia,ſed tantũ perfecta.Indiciũ enim,vt ille ait, dupliciter ſumi poteſt:vno modo pro qualicumque ſigno, quod frequenti vſu indiciũ vocatur:alio modo proprie, vt iuriſperiti indicij nomine vtuntur:quomodo, ait, ſumi in propoſito, & diſtingui in indicium perfectum,& imperfectũ,adeo vt multi teſtes ſingulares,niſi aliquis ſit omni exceptione maior non faciant apud eos vnũ perfectum;quia requirunt,vt probetur per duos teſtes.Pro quo,licet ipſe
22 non alleget,eſt doctrina Bart.communiter recepta in l.fin.ff.de quæſtionib.nu.7.dicentis,quod illud dictum , Vnus teſtis facit indicium,eſt intelligendum de vno teſte,qui teſtificatur tantum de indicio , puta quòd ipſe fuit tali nocte repertus in loco vicino illi,in quo fuit factum furtum. quia tale indicium debet probari per duos teſtes : & non ſufficit probari per vnum,argumento eorum,quę notantur in l.fin.C. familię herciſcun. & l.vbi numerus.ff.de teſtib.

23 Tertio addit idem Caietanus præfatæ doctrinę S.Thomæ , ponderandum eſſe in ea,quòd requirit, vt indicia ſint manifeſta,quod ait, eſſe referendum ad tria.Primo ad factum,cuius eſt indicium,ita quod manifeſte indicent tale factum.Secundo ad perſonam , ita quod manifeſtent , ꝙ ipſa perpetrauerit tale facinus . nam ſicut præcedens infamia de crimine debet eſſe talis,quæ infamet perſonam inquiſitam:ita oportet quod indicia ſint talia,quæ perſonam indicatã indicent. Tertio quo ad proceſſum : ita quod indicia huiuſmodi intimentur reo,vt ſciat ſe eſſe in tali articulo conſtitutum,quod tenetur obedire iudici præcipienti, & exigẽti veritatẽ. Vnde videtur orta praxis, licet eam ipſe non alleget , dandi copiam indiciorum reo antequam torqueatur.

Quarto addit,quod nec indicia,neque infamia præcedẽs obligant reũ ad reſpondendum, ſi quid rationabile habet, ꝙ contra illa obijciat. Quinto denique addit ſingulariter,quod ratio iuris naturalis,& diuini,qua re⁹ nõ debet interrogari de occultis,eſt illa,quod poteſtas publica, quę ſciẽtia publica duci debet, non debet duci occulta.

Pro

24 Pro quo faciunt omnia iura probãtia, quod iudices, qui vtuntur publica poteſtate, non debent iudicare ſecundum ſuam ſcientiam priuatã, ſed ſecundum publicam, quam allegata, & probata inducunt l. illic. tas. §. veritas, ff. de officio pręſid. & cap. iudicet. 3. quæſt. 7. cap. paſtoralis. §. quia vero. de offic. delegat. ergo iudex nõ poteſt interrogare, neque cogere ad reſpõdẽdũ reum, niſi pręuia probatione ad id ſufficiente, in acta publica valide & rite deducta; & ita ſolum, præcedente notorietate, vel ſaltim infamia legitima, aut indicijs illi equipollẽtibus. Quam rationem
25 prius tetigit S. Thom. 2. 2. quæſt. 33. art. 7. ad. 5. in hęc verba, *Prælatus nõ eſt iudex iudiciorum occultorum, ſed ſolus Deus. Vnde non habet poteſtatem præcipiendi aliquid ſuper occultis; niſi in quantum per aliqua indicia manifeſtantur: puta per infamiam, vel per aliquas ſuſ itiones. in quibus caſibus poteſt prælatus præcipere eodem modo, ſicut & iudex ſecularis, vel eccleſiaſticus poteſt exigere iuramentum de veritate dicendã.*

Quibus duobus addo, quod poteſt reddi & alia ratio, non minus firma nec minus apta, deſumpta ex eo, quod ſubditus non tenetur obedire pręceptis ſuperioris hominis contra priuilegium, vel pręceptum ſuperioris Dei, cap. ſi dominus. & cap. Iulianus. 11. quęſt. 3. & tradit S. Thom. 2. 2. quęſt. 33. art. 7. & priuilegio Dei, vt ſupra traditum eſt, liberamur ab onere detegendi peccata noſtra; immo & iubemur tegere illa, niſi ob aliquã iuſtam vtilitatem. Quæ vtique ratio confirmatur ex eo, quod in ſimili ait idem S. Thom. receptus ab omnibus in d. 2. 2. quęſt. 33. art. 7. ad. 5. ibi. *Prælato non eſt obediendum contra præceptum Domini ſecũdum illud* Actor. 5. Obedire oportet Deo magis, quam hominibus. *Et ideo quando prælatus pręcepit, vt ſibi dicatur quod quis ſciuerit corrigendum, intelligendum eſt præceptum ſane ſaluo ordine fraternæ correctionis: ſiue præceptum communiter fiat ad omnes, ſiue ad aliquem ſpecialiter. Sed ſi prælatus expreſſe præciperet contra hunc ordinem à Domino inſtitutum; & ipſe peccaret præcipiens, & ei obediens, quaſi contra Domini præceptum agens. Vnde non eſſet ei obediendum.* Ex qua confirmatione colligitur, quod iudex non habet poteſtatem cogendi reũ ad iurãdum de veritate dicenda, niſi infamia, vel ſemiplena probatio pręceſſerit, vt prædictum eſt in nono fundamento noſtræ concluſionis. per quę ſatisfactum eſt argumento ſecundo.

26 Ad tertium autem reſpondent aliqui, quod tenere duas eccleſias curatas non ſonat directe crimen; & ideo interrogatus de illo non cenſetur interrogatus de crimine. Quam tamen ſolutionem efficaciter confutat Innoc. in hęc verba, *Quod ſicut non tenetur reſpondere, an ſit crimino ſus, ſic nec illis poſitionibus, per quas peruenitur ad illud.* ex quibus aperte colligitur id quod ait gloſſ. in cap. 2. de confeſſ. lib. 6. quod ſicut nemo tenetur reſpondere poſitioni criminali: ita nec vlli, ex qua infertur crimen. quare melius reſpondet ibidem ipſemet Innoc. quod fuit notorium, vel famoſum eas tenuiſſe illum, qui fuit interrogatus: nos autem loquimur de crimine occulto; ſcilicet non notorio, nec famoſo, nec

ſemi-

ſemiplene probato per proxime dicta.

Ad quartum reſpondetur, quòd cap. cum ſuper. de confeſſis. non probat ibi, quem fuiſſe interrogatum, & iuſſum reſpondere ſuper ſimonia: ſed aliud; ſcilicet fuiſſe quem eam confeſſum, & ita non infertur ex hoc illud, cum à diuerſis non fiat illatio. l. Papinianus. ff. de minoribus.

Ad quintum reſpondetur id, quod ad primum; nempe cap. vltimum. §. vlt. de iureiuran. loqui in ciuilibus: immo & quod loquitur, quando eſt præſumptio faciens aliquam ſemiplenam probationem.

27 Ad ſextum, quòd cap. 2. de confeſs. lib. 6. non loquitur de quolibet, qui iuſſus reſpondere poſitioni, non reſpondet: ſed de eo, qui abſque rationabili cauſſa reſpondere recuſat: qualis non eſt, qui recuſat eo quod poſitio ſit criminalis, vt gloſſa recepta ibidem dicit, & ſupra ſatis ſuperque monſtratum eſt.

28 Ad ſeptimum reſpondet primo gloſſa, quod loquitur de occulto crimino ſo criminis manifeſti. Contra quam faciunt deducta in reſpōſione ad ſecundum; & ideo reſpondetur ſecundo, quod Gregorius in d. cap. quidam. 5. quæſt. 1. non præcepit ſimpliciter alicui, vt reuelaret ſuum delictum ſecretum: ſed diſiunctiue, vt reuelaret, vel faceret alia, de quibus ibi dicit Caiet. in d. quæſt. 69. ar. 1. & 2. Tertio reſponderi poteſt germanius, vt olim reſpondimus, in dicto cap. 2. de confeſſis. illud cap. agere de illo, qui læſerat famam alterius, quam non poterat reſarcire, niſi reuelando, & infamando ſe, quo caſu tenetur ſe prodere: quia qui læſit famam alterius, & non poteſt reſarcire illam, niſi infamando ſeipſum, & teſtando ſe male illum infamaſſe, tenetur id facere ſecundum Scotum in 4. lib. ſenten. diſt. 15. quęſt. 4. ar. 1. & ſecundum doctrinam Caietani 2. 2. quęſt. 72. ar. 6. ad 3. & in paruis Opuſc. lib. 17. reſponſionum reſpon. 14.* quæ nunc eſt in paruis Opuſc. ſuis tom. 1. tractatu vlt.* relatam à nobis in cōm. cap. inter verba. 11. quæſt. 3. conclu. 6. & in Manua. Confeſs. cap. 18. nu. 47.

29 Ad octauum reſpondeo, mirari me primum, quòd Angelus uir alioquin doctiſſimus dixerit illud. Deinde quòd nec Auguſtinus, nec Hieronymus in additionibus eius illi repugnauerint ibidem. Tertio quòd, nec Angelus, nec ipſi perpenderint, quòd §. debet. cap. qualiter & quādo 2. de accuſ. quem Angelus pro ſe citat, nihil diſponit de interrogatione: ſed ſolum de facienda copia inquiſito capitulorum, de quibus eſt inquirēdus. Verba enim eius hæc ſunt, *Debet igitur eſſe præſens is contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentauerit; & exponenda ſunt ei capita, de quibus fuerit inquirendū*: ſuper quo Panor. ibi receptus quærit, An valeat proceſſus capitulis, ſeu poſitionibus nō traditis, & reſpondet valere, ſi non petatur copia: & nec ille, nec vllus alius ait, quidquam de interrogatione facienda ibi diſponi. Quarto vehementer miror, quòd dicat; quòd non valet proceſſus, ſi præponat inquiſitionē, & poſtea interroget: cuius contrarium ille §. docet, dicens, ante omnia eſſe dandam inquiſito

capi-

capitulorum, ſuper quibus contra illum inquirendum eſt, copiam.

30 Ex quibus omnibus infertur, falſam eſſe opinionem, & malam praxim eorum, qui cenſent, interrogari poſſe quem de crimine, cuius non eſt infamatus, nec vllis indicijs in id ſufficientibus notatus; eo quòd ſit de alio crimine infamatus, imo & conuictus. Quod irrefragabilibus argumentis, & auctoritatibus probauimus in rub. de iudic. nu. 62. quæ qui legerit operæ pretium meo iudicio fecerit, quæque gratia breuitatis hic non repeto.

Verſ. ſecreta.

GRATIANVS.

SEcreta namque peccata, ſecreta confeſsione, & occulta ſatisfactione purgantur. Et reliqua.

SVMMARIVM.

31 *Publica peccata, an publice confitenda?*

31 NOTA, quòd hic locus ſignificat à contrario ſenſu, publica peccata eſſe publice confitenda, quod ipſum verſ. ea vero quæ. poſitus infra eod. cap. affirmat, & confirmat auctoritate Auguſtini. Quod quēadmodum ſit intelligendum, vtiliter declaramus in capit. 1. in princ. & melius in capit. ſacerdos. nu. 87. infra diſt. 6.

§. *Nunc autem.*

Ioannes Chriſoſt. homil. 31. ad cap. 12. epiſt. ad Hebr.

NVnc autem ſi recorderis peccatorũ tuorum, & frequenter in conſpectu Dei pronuncies, & pro eis clementiam eius depreceris; citius illa delebis. Et reliqua.

SVMMARIVM.

32 *Peccati commiſsi memoria ad quid bona vel mala.*

NOTA ex hoc dicto D. Ioan. Chryſoſtomi, & ex illo ſupra in eodē cap. poſito, *Si habueris peccata in mente tua continuo*. peccati cōmiſsi memoriam eſſe vtilē. In quod facit illud Ezechiæ regis Iſaiæ 38. *Recogitabo tibi annos meos in amaritudine animę meæ*. & illud Pſal. 50. *Et peccatum meum contra me eſt ſemper.* id eſt aſsidue illud ob oculos mentis meæ obuerſo, triſti animo voluens tam grauiter peccaſſe.

Contra quod tamē facit illud Eccl. 21. *Quaſi à facie colubri fuge peccata.* & illud Iſa. 1. *Auferte malum cogitationum veſtrarum.* Et quod cogitatio peccati, licet, quatenus eſt actus purus partis cognitiuę, non ſit peccatū, vt diximus in cap. cogitationis. ſupra eadem. nu. 2. eſt tamen occaſio peccandi, quæ tollenda eſt cap. 1. 12. quæſt. 1. & quòd delectabilia, quo magis cogitantur, & circunſpiciuntur magis ad ſuam concupiſcentiam mouent ſecundum Philoſophum receptum. Quo fit, vt Iſidorus lib. de ſummo bono cap. 10. relatus in cap. valet. 81. diſt. conſulat conuerſis, vt

mutent

mutent locum, vbi peccauerunt, ne ille in cõſpectu mentium eorum cogitationes peccatorum renouet. Quare limitandum eſt hoc notabile, vt procedat, quando memoria peccati cõſeruatur, uel renouatur ad pœnitendũ & dolendum de ipſius commiſſione, & ad confitendũ illud rite & legitime, & ad operandũ aliqua pia opera pro pœnæ illi debitę venia quærenda, vt ſentit gloſſ. & probant hic §. & pro illo adducta: non eſt tamẽ vtilis, immo valde nocua, quando conſeruatur, vel renouatur ad illud iterandum, vel ſe de illo delectandum, vel laudandum, vel cum periculo in illud recidendi, vt probant in contrarium adducta.

§. *Item in Leuitico.*

ITem in Leuitico. & infra *Sacerdos ergo numerum annorum vſque ad iobelæum ſupputat.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Indulgentiæ iobelææ tractatus Auctoris ſumma.*

1 ADmonemus te hic, candide lector, edi diſſe nos ab hinc triginta annos; nẽpe anno iobelæo 1550. in inclyta Conimbricenſi academia ſollennem commentariũ ſuper hoc §. qui de anno iobelæo veteris teſtamenti mentionem facit, in quo largiſſime tractauimus, de indulgentia iobelæa, quam orthodoxi ſuſpicimus, quamque Romana Eccleſia olim indulgere ſolebat centiſimo quoquo anno, deinde quinquageſimo, nunc autem ſingulo vigeſimo quinto, viſentibus limina Apoſtolorum ſollenniſſime indulget, declarando tres extrauagantes typis excuſas in tit. de pœnit. & remiſs. inter communes, per vnũ & triginta notabilia. Cui quidẽ poſtea an. 1575. qui fuit annus iobelæus in hac eadem alma vrbe addidimus expoſitionẽ duarum extrauagantium fœl. rec. Greg. XIII. quarum altera indixit pleniſſimã indulgentiã iobelęam: in altera verò ſuſpenſionem indulgentiarum plenarum extra vrbem conceſſarum, cum aliquot alijs gloſſis, & auctarijs. Et quia credimus nos operęprętiũ facturos, ſi tibi per quãdam breuem ſummam in eo tractata indicauerimus eam, ſic ſcribemus.

Primum principale fuit, vnde vox illa, Iobelęus, deriuatur, quid ſignificet, & quod ſcribi debeat iobelęum, & non iubilæum, ex probatis auctoribus not. 1. Quid remittebat condonabatq; annus iobelęus Hebręis not. 2. Quid figurabat anni iobelæi Hebręorum remiſſio: & quòd non præmoſtrabat noſtrum hunc annum iobelęum, licet ei ſimilis fuerit. Et quotus ſit, fueritue not. 3.

Secundũ principale, quid iobelæa indulgẽtia pleniſſima ſit, & quo iure id probetur not. 6. Et quis eius inuentor not. 7. Et à quo die incipit annus iobelęus not. 24. Et quæ indulgentię ſuſpendantur per illum nota. 25. Et quę alię gratię; not. 28. Et indulgentia, inſtar iobelæi quanta ſit; notab. 6.

Tertium principale, vnde hoc verbum indulgentia deducatur, & quid ſignificet. Et an ſit vox latina notab. 20. & aliquid notab. 8. Definitio eius, prout in hac materia accipitur, exactior quam hactenus fuit data: notab. 20. nempe, quod eſt remiſſio pœnę temporarię debitę actuali peccato pœnitentis, extra ſacramentalem abſolutionem facta à prælato Eccleſię ob rationabilem cauſſam eam de theſauris ſatisfactionum Eccleſiæ compenſante. Cuius omnes particulæ ibi declarantur: multa ex illa ſic declarata vtilia, & quotidiana inferendo.

Quartum principale, quòd indulgentia diuiditur in plenam, pleniorē, & pleniſſimam, cum earum perfectis ac abſolutis definitionibus, & multis alijs ad eam rem pertinentibus; notab. 19.

Quintum principale, quòd indulgentiæ vtiles ſunt, & etiam à perfectis quęrendę; notab. 5. Quæ origo earum, & quam antiquę; notab. 7.

Sextum principale, quòd merita Chriſti, quorum virtute ſatisfactiua maxime nituntur indulgentiæ, mira ſunt, & infinita; notab. 12.

Septimum principale, quid ſit, & qualis theſaurus ille indulgentiarum inexauſtus: & quod ex meritis Chriſti, & ſanctorum eius ſit collectus; notab. 13. & quod theſaurus hic diſpenſari poſſit: & quod aliter per ſacramentorum collationem, aliter per indulgentias diſpenſatur, & alia huc pertinentia; notab. 14.

Octauū principale, quòd condonato per penitentiā peccato, vt plurimum, non condonatur tota pœna ei debita: & quid ſit purgatorius locus quem indulgentiæ præſupponunt eſſe; notab. 16.

Nonum principale, quòd indulgentię valent, quantum ſonant; & plus vni, quam alteri, cum pluribus ad id pertinentibus, notab. 11.

Decimum principale, quòd ad concedendum indulgentiam, iuſta cauſa requiritur: An autem debeat eſſe ſufficiens ad tantam indulgentiam, an aliquantulam, & id genus alia? notab. 15.

Vndecimum principale, Romanum Pontificem eſſe primum, & ſummum huius theſauri diſpenſatorem: ſolumque poſſe plenam indulgentiam de illo depromere, & illam concedere ſecutum communem in cap. quod autem. de pœnitent. & remiſſ. non excluſo tamen Concilio Oecumenico rite ac legitime coacto: quia etiam illud hoc facere poteſt, ſecundum Panor. in quodam ſermone, quem refert, & ſequitur Felin. in ſermone de indulg. col. fin. Alios item epiſcopos eſſe ordinarios, licet ſecundarios illius ſanctiſſimi thęſauri diſpenſatores ad concedendas indulgentias minime plenas, & à iure ſtrictas: non autem parochos, nec alios inferiores epiſcopis; & alia quędam quotidiana, & non pœnitenda.

Duodecimū principale, quòd licet prædicti parochi, & inferiores epiſcopis non poſſint concedere aliquam indulgentiam: poſſunt tamen, etiā laici, communicare alijs ſua merita, etiam quoad vim ſatisfactoriam. Prælatos quoque inferiores cuiuſcumque congregationis poſſe cōmunicare merita ſuarum congregationū pro benefactoribus ſuis facta: quia id non

eſt

eſt concedere indulgētiam, vt ex definitione eius poſita in dicto notab. 10.) colligitur, & ex S. Tho. communiter recepto in 4. diſt. 20. quæſt. 4.

Decimum tertium principale continet prædictas duas extrauagantes nouas fœl. rec. Greg. XIII. cum multis gloſſ. vtilibus à nobis additis.

Cap. quem pœnitet.

Auguſtinus cap. 10. de vera, & falſa pœnit.

Q*Vem pœnitet, omnino pœniteat, & dolorem lacrymis oſtendat.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *POenitentia interior contritio, & quæ legitima.*
2 *Pœnitentia quas lacrymas neceſſario requirit.*
3 *Confeſsione ſine reali condonari peccatum.*
4 *Confeſsio ſacramentalis vt debet eſſe perſonalis.*
5 *Veniale peccatum trifariam dicitur.*
6 *Confeſſarius arbitratur, non diſpenſat, nec indulget. nu. 8.*
7 *Canones pœnitentiales multi; & aliqui ligant.*
9 *Peccatum confeſſum etiam veniale ſatis ſacramento.*
10 *Abſolui nequit, nullum peccatum ſpeciale confitens.*
11 *Confeſſarius vt optimus eligendus.*
12 *Confitens alij, quàm parocho, vt ſatisfacit.*

1 NOta primo ex hoc cap. adiuncta gloſſ. pœnitentiam interiorem dici contritionem; eamq. debere eſſe legitimam, ideſt, omnium peccatorum, & circumſtantiarum eorum: quam infra in cap. pænitentia, diſt. 3. definiemus.

2 Nota ſecundo, quòd pœnitentiam perfectam debent comitari lacrymæ. quod eſt verum in hoc ſenſu, quòd lacrymæ interiores, id eſt, pœnitudo, ſiue diſplicentia peccati, & dolor ex ea reſultans, ſunt neceſſaria & non ſufficit ſola ceſſatio à peccatis, & noua vita, & reſipiſcentia. quod male aiunt Lutherani, contra quos eſt Auguſtinus relatus in cap. non ſufficit. ſupra ead. & ibi latius dictū eſt, & definit ſacroſanctum Conc. Trid. ſeſs. 14. cap. 4. de contritione. in hæc verba, *Declarat igitur ſancta Synodus, contritionem, non ſolum ceſſationem à peccato, & vitæ nouæ propoſitū: & inchoationem; ſed veteris etiam odium continere.* Lacrymæ autem corporales etſi ſint vtiles, & optandæ: non tamen ſunt neceſſariæ, vt diximus in cap. falſas. infra diſt. 5.

3 Nota tertio, quòd Auguſtinus videtur ſignificare per illa verba, *Repræſentet vitam ſuā Deo per ſacerdotem, præueniat iudicium Dei per confeſſionem.* non condonari peccata ſine confeſſione, & ob hoc allegaſſe Gratianū hoc cap. Quod tamen eſt intelligendum de confeſſione in voto, & propoſito faciendi eam ſtatim, vel tempore debito; & nō de actuali & reali: quia, vt prædictum eſt ſupra in gloſſ. ſummę nu. 6. interdum, & frequenter ſine

illa condonantur peccata, vt vbi ſupra præfatũ Conc. declarauit per hæc verba, *Docet præterea ſancta Synodus contritionẽ hanc aliquando charitate perfectam eſſe contingere, hominemq́; Deo reconciliare, priuſquã hoc ſacramentũ actu ſuſcipiatur.* id quod item probat eadem ſancta Synodus ſeſ. 6. cap. 24.

4 Nota quarto, quòd ex illis verbis, *Docens corporali præſentia, confitenda eſſe peccata non per nuntiũ, nõ per ſcriptum manifeſtãda.* colligitur ſacramentalem confeſſionem debere fieri perſonaliter: & non poſſe fieri per procurarorem, neque per nuntiũ, nec per alium negotiorum geſtorem, nec per epiſtolam, vt alias hic diximus, ~~dummodo id poſſit facere per ſemetipſũ.~~ Quid autem ſi non poteſt reſpondere? Dicimus illa duo, quę tradidimus in cap. fratres. nu. 85. infra diſt. 5. & in Manua. confeſſ. cap. 21. nu. 36. Alterum eſt, quod nõ tenetur ad confitendum per alium, nec per ſcriptum, nec per interpretem. Alterum vero, quod ſi id faceret, valerẽt confeſſio, & abſolutio, quę ſcriptę mitterẽtur ſecundum Palud. in 4. diſt. 17. quęſt. 2. art. 5. & clarius Adrian. in 4. de confeſſ. quæſt. 1. col. 6. Tum quia illa, quę per interpretem fit ſemper fuit, & eſt in vſu Eccleſię, & eã, quæ per ſcriptum à pęnitente pręſente fit, probat gloſſ. in cap. qualis. 30. quęſt. 5. Tum quia falſum eſt de ratione intrinſeca confeſſionis eſſe, vt ſit ſecreta: Concilium enim Triden. in dicta. ſeſs. 14. cap. 5. expreſſe ait, eam publice fieri poſſe, licet nemo ad id teneatur. tum quia alioqui confeſſio, quam tertius inſidioſe audiret, nihil valeret. tum quia hoc cap. habens non eſſe faciendam per ſcriptum intelligi debet, quando verbo commode fieri poteſt, ne contradicat pręfato cap. qualis. quod ſecundum vnum intellectũ gloſſ. habet, eam per ſcripturam fieri poſſe: quod intelligendum eſt aliquando. tum quia hæc opinio miſericordiam Dei, virtutem ſacramenti pœnitentię, & deuotionem pœnitentium auget: oppoſita vero à confitendo alienę linguę homines, & multos ſcientes ſcribere, & ægrotos in domum parochi ęgrotantis migrare nequeuntes auocat.

valere declaravit Clem. viij.

5 Nota quinto, quod illa verba huius cap. *Per confeſſionem fit veniale, quod operatione erat criminale.* non ſunt ita intelligenda vt ſignificent, peccatum mortale fieri veniale, prout veniale eſt alterũ membrum diuiſionis peccati in mortale & veniale, vt etiam nos poſt S. Tho. 1. 2. quæſt. 72. ar. 5. & q. 88. ar. 1. & 2. & 1. ſent. diſt. 17. q. 2. ar. 5. & 2. diſt. 42. q. 1. artic. 3. & in 4. d. 16. q. 3. ar. 1. quęſtiun. 4. ad 5. in Manu. cõfeſſ. pręlud. 9. nu. 5. diximus ſed pro digno venia ſiue quod habet cauſam, ob quam veniam meretur, vel eſt meritum iuxta gloſſ. 2. cap. ſerpens. ſupra ead. & B. Thom. lib. 4. ſentent. diſt. 17. quæſt. 3. art. 5. quæſtiu. 1. dicentes peccatum tripliciter dici veniale, vt in prædicta gloſſ. dictum eſt.

6 Nota ſexto ex illis verbis, *Ipſi enim ſacerdotes plus iam poſſunt proficere, plus iam confitentibus parcere.* confeſſarium poſſe diſpenſare circa canones pœnitentiales, diminuendo pœnam in eis decretam pœnitenti ſibi confeſſo. In quod dicit hunc textum optimũ, & ſingularem Panor. in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs vero. num. 5. de iudic. quẽ probat Felin. in cap.

ſicut dignum.col. 1. de homic.cuique plurima addunt poſteriores, præſertim Decius num.6. parum digeſta, & multis allegationibus obſcura. Primum enim omnes præſupponunt,eſſe multos canones pœnitentiales,id eſt,qui taxant pœnitentiam imponendam quibuſdam criminibus : quod quidem verum eſt;eorum enim quadraginta ſeptem collegit Hoſtien. in ſum.tit.de pœnit.& remiſſ.§.quæ pœna.

7 Secundo prǽſupponunt conditores illorum canonum voluiſſe,vt confeſſarij tenerentur imponere pœnitentibus ſibi confeſſis pœnas in eis cōtentas.quod non videtur verum,vt diximus in cap.falſas.infr. diſt. 5. nu. 3.& etiam in cap. menſuram.ſupra ead. à nu. 1.

Tertio,quòd confeſſarius poteſt diminuere pœnam in eis taxatam, ꝙ verum eſt, & quotidiana praxis ſeruat ; quia pœnitentię interioris fori sūt arbitrarię cap. mēſurā.vbi bona gloſſ.quā ibi declarauim*,ſupra ead.

8 Quarto,quòd probatur optime,confeſſarium poſſe diſpēſare circa canones pœnitentiales ; quod profectò non videtur verum.tum quia nulla de diſpenſatione fit hic mentio. tum quod verbum parcere non videtur ſatis bene aptari diſpenſationi:quia diſpenſatio non dicitur proprie condonatio, nec veniæ conceſſio ; ſed legis, vel canonis relaxatio ex cauſa,vt definit glo.recepta in cap.niſi rigor. 1. quæſt.7. Tum denique,quòd contextus expreſſe loquitur de venia,& condonatione, quę creſcit ex eo quod peccator pluribus ſacerdotibus cōfitetur idem peccatum.ſic enim habet, *Quanto pluribus confitetur in ſpe veniæ turpitudinem criminis,tanto facilius cōſequitur veniā remiſſionis.* Quę vtique verba nō ſignificant,facultatem diſpenſandi eſſe ſacerdotibus : ſed quòd confeſſio eiuſdem peccati pluribus ſacerdotibus facta plus prodeſt : & quòd plures ſacerdotes plus poſſunt parcere per plures abſolutiones, quam vnus per vnam ſine vlla diſpenſatione:quod eſt veriſſimum, & valde notandum.tum quia pudor & afflictio animi,& labor pluribus confitendi multiplicatus plus merentur; quā ſemel aſſumpta.quod verba eiuſdē cōtextus paulo ante præmiſſa probāt. tum quòd, vt diximus in cap.fratres. nu.28.infra diſt. 5. abſolutio ſacerdotum,& pœnitentia per eos iniuncta,& gratia ſacramentalis multiplicata multiplicant veniam,& cōdonationem peccati :& hic intellectus eſt contextui valde germanus, vt ibidem diximus.

Ex quibus ſequitur,non eſſe verum id,quod dixerunt aliqui per hunc textum,ſcilicet poſſe parochos cōcedere indulgentiam pœnitentibus ſibi confeſſis, cum eos abſoluunt; quos refellit Calderinus in cap.noſtro.col. 17. de pœnit. & remiſſ. quem ſequimur in comment. de Iobel. ſuper §.in Leuitico.ſub cap.quis aliquando.ſupra ead.not.31.nu.9. & merito: quia,vt ibi probamus, nullus inferior episcopo habet poteſtatem ordinariam ad concedendas indulgentias.

9 Nota ſeptimo,quòd ex hoc intelligendi modo,qui eſt veriſſimus, infertur notabilis illa concluſio, quòd non ſolum peccata nondum confeſſa,ſed etiā iam confeſſa, etiam legitime,iāque cōdonata poſſunt eſſe ſuffi

ciens

ciens materia ſacramenti pœnitentiæ; & poſſunt illa vtiliter confiteri, vt in dicto cap. fratres. nu. 28. diximus: ſicut & venialia, licet non ſint neceſſario confitenda, vt tradidit S. Thom. in 4. diſt. 16. q. 2. art. 2. quæſtiun. 3. poteſt tamen quis vtiliter ea confiteri, vt diximus in gloſ. ſummæ nu. 18.
10 infra diſt. 5. etiamſi ante fuiſſent confeſſa. Qua concluſione memini me vſum, audiendo confeſſionem ſacrã cuiuſdam magnæ principis, quę pridie alteri confeſſa communionem ſacram ſumptura voluit ſe reconciliari: & cum nihil eorum, quæ mihi cõfeſſa erat meo iudicio eſſet peccatum etiam veniale, ſed tantum omiſſio conſilij, dixi ei, vt confiteretur aliquod peccatum ſaltim veniale, etiam ante confeſſum: quia de ſubſtãtia confeſſionis ſacramentalis eſt alicuius peccati confeſſio, ſecundum S. Thom. 3. par. quæſt. 84. art. 2. & ſufficit, quod ſit alicuius venialis, vt ipſemet ſentit in 4. diſt. 26. quæſt. 2. art. 2. quęſtiu. 3. & in dict. diſt. 16. quæſt. 2. & art. 2. quod ipſa magna humilitate, parique religione præſtitit. Nec obſtat dicere, quòd illa confeſſa fuit generaliter ſe peccaſſe cogitando, loquendo, & operando: quia cofeſſio huiuſmodi generalis non ſufficit, vt latius diximus in cap. fratres. infr. diſt. 5. nu. 9. & roſolutius in Manual. confeſſ. cap. 2. num. 5. ob quod ipſum noluimus abſoluere quandam religioſam confitentem ſe plurima, ac plurima, peccata commiſiſſe videndo, audiendo, tangendo, loquendo, incedẽdo cõtra pręcepta Dei, Eccleſiæ, & cõtra conſilia, antequã ſpeciatim aliqua ſaltẽ venialia, & ſaltẽ antea cõfeſſa cõfiteretur. quod vt arbitror frequenter occurrere confeſſarijs in recõciliationibus, quę fiunt ad communicandum à recenter confeſſis, ita duco eis valde memorabile; non enim videtur ſufficere confeſſio generalis ſolita fieri publice ad hoc, vt abſolutio ſacramentalis eam facienti detur.

11 Nota octauo, quòd id quod Auguſtinus hic ſubijcit, confiteri volentem eligere debere confeſſarium ſcientem ſoluere, atque ligare, intelligẽdum eſt, vt diximus in cap. 1. not. 2. num. 16. infra diſt. 6. vbi eadem verba repetuntur: & quod ſubijcit de confeſſione laico facienda, cum deeſt ſacerdos, intelligẽdum eſt, vt dictum fuit in gloſſ. ſummæ 3. par. num. 5. infra diſt. 5. Quod autem infra, ſignificat non ſufficere confiteri occulte publica peccata, declarandum eſt, vt late declarauimus in cap. ſacerdos. infra diſt. 6. num. 86.

Nota nono, quòd D. Card. determinat hic ſeptem quæſtiones per ſex folia grãdia, & ſtylo profuſo, ac à iuriſperitorum alieno. Quarum prima eſt, Vtrum quis poſſit confiteri ſacerdoti per nuntium, aut litteras? Cui breuius, & vtilius reſponſum eſt in quarto notabili. Secunda, Vtrum, ſacerdote abſente, teneatur quis ei per litteras confiteri? Cui etiam reſpõſũ eſt ibidem. Tertia, Vtrum etiam neceſſarium ſit confiteri proprio parocho? Cui reſpondimus affirmatiue regulariter in dicto cap. ſacerdos. vbi
12 eſt propria illius ſedes. Quarta, Vtrum quis poſſit alteri, quam proprio ſacerdoti parochiali confiteri ex priuilegio, vel mandato ſuperioris? Cui reſpondimus affirmatiue, ibidem.

Quinta, Vtrum religioſi habentes ſuper hoc priuilegium, vel ab epiſcopo commiſſionem, poſſint ſine licentia plebani abſoluere? Cui reſpondimus etiam affirmatiue ibidem.

Sexta, Vtrum confeſſi religioſis; videlicet Prædicatoribus, vel Minoribus habentibus priuilegium audiendi confeſſiones, teneantur iterum ſuo proprio ſacerdoti parochiali confiteri? Cui etiam ibidem reſpondimus negatiue.

Septima, Vtrum quandoque quis poſſit licite laico confiteri? Cui reſpondimus affirmatiue cum certa modificatione in gloſſ. ſummæ. 3. par. nu. 5. infra diſt. 5.

Cap. quamuis.

Leo primus Epiſtola ſeptuageſima octaua.

Qvamuis plenitudo fidei videatur eſſe laudabilis, quæ propter Dei timorem apud omnes homines erubeſcere non veretur. Et reliqua.

NOta non eſſe neceſſarium confiteri publice: licèt ſit laudabile id aliquando facere, quod late ſatis ſuperq; tractamus in cap. fratres. in F. diſt. 5. nu. 93. quo etiam id remiſimus in cap. quis aliquando. §. ſecreta. ſupra ead.

Cap. quidam.

Theodorus Cantuarienſis Archiepiſ. in pœnitentiali ſuo.

Qvidam Deo ſolummodo confiteri debere peccata dicunt, vt Græci. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Græcos confiteri debere, & ſolitos id facere.*

NOta, quòd gloſſ. in ſumma infra diſt. 5. ex hoc colligit, Græcos nō teneri ad confitendum, nec confeſſionē, de qua loquimur, ſacramentalem fuiſſe in vſu apud eos. quorū vtrumq. falſum eſt, & nullatenus hic textus probat, vt monſtrauimus in 3. par. eiuſdem gloſ. à nu. 1

DISTINCTIO SECVNDA.

PRINCIPIVM.

GRATIANVS.

QVia vero de pœnitentia ſemel cœpit haberi ſermo, aliquantulum altius repetendum videtur, diuerſorum ſententias certis auctoribus munitas in mediū proponentes. Alij dicunt pœnitentiam ſemel tantum eſſe vtilem. vnica enim eſt, nec iterari poteſt. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Charitatem ſemel quæſitam amitti non poſſe, hereſis.*

2 *Charitas viæ cur amitti poteſt.*

OMiſſis illis, quę parum vtilia hic proponuntur, ſolum in hoc principio adnotandum eſt, quod Gratianus in eius initio proponit quæſtionem, quam late tractat infra diſt. 3. ſcilicet, An pœnitentia ſit iterabilis: & in §. item. ſub cap. 1. tangit alteram, ſcilicet, An charitas ſemel quęſita poſſit amitti, quam late in hac diſt. tractat. Et quia prior reſoluenda
1 eſt in diſt. 3. hanc reſoluendo cum hac gloſſa Summę dicimus primo, quod non ſolum eſt verum, ſed etiam pro articulo fidei catholicæ credendum, charitatem ſemel quæſitam amitti poſſe in hac vita, in qua peregrinamur, & ſumus viatores: immo & ſępius quæri, & ſæpius amitti, quātumcunque ſit perfecta, quod egregie Gratianus probat per cap. firmum. & cap. tolle. & alia multa capp. infra ead. & nuper definitum fuit à ſancto Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 13. & can. 22. & 23. Canone quidem 22. in hæc verba, *Si quis dixerit iuſtificatum, vel ſine ſpeciali auxilio Dei in accepta iuſtitia perſeuerare poſſe, vel cum eo nō poſſe; anathema ſit.* Canone vero 23. in hęc, *Si quis hominem ſemel iuſtificatum dixerit amplius peccare non poſſe, neque gratiam amittere, atque ideo eum, qui labitur, & peccat, nunquam vere fuiſſe iuſtificatum; aut contra, poſſe in tota vita peccata omnia, etiam venialia vitare, niſi ex ſpeciali Dei priuilegio (quemadmodum de Beata Virgine tenet Eccleſia) anathema ſit.* Et in cap. 12. 13. & 14. vbi hoc multis alijs auctoritatibus probatur, & ante illud omnium Catholicorum ſententia fuit in lib. 3. ſenten. diſt. 31. vbi Sāctus & omniſcius ille Tho. q. 1. ar. 1. & in 4. diſt. 14. quæſt. 1. art. 4. & in 2. 2. quæſt. 24. ar. 11. & quolibet. 3. ar. 11 ad 7.

2 Secundo, quod licet charitas viatoris, & peregrinantis à Deo in hac miſera vita amitti, & quæri poſſit, etiam ſæpius, ac ſæpiſſime, quam li-

bet perfecta fuerit, & conſummata: tamen perfectiſſima, quę eſt cõprehenſoris, & iam in patria quieſcentis nullatenus perdi poteſt. quia eſt vita æterna, vel inſeparabiliter adiuncta illi, quæ amitti non poteſt iuxta illud Matth. 25. *Iuſti ibunt in vitam ęternam.* vt tradit idem S. Thom. 1.2.q. 5.art.4.& 1.par.q.64.art.2.& 1.ſenten.diſt.8.q. 2. ar. 2.

Tertio, quòd rationẽ quare charitas amitti põt, & quare potius in hac vita, quam in alia tradit S.Thom. in d.2.2.quęſt. 24.ar.11. ſcilicet, quod charitas tripliciter poteſt conſiderari. Primo ex parte Spiritusſancti, mouentis animam ad diligendum Deum. Deinde ſecundum naturalem inclinationẽ ipſiusmet charitatis, quę inclinat ad bonum ſemper agendum. Tertio ex parte ſubiecti, in quo eſt, quodque eſt ipſa anima. Et quod charitas primo modo conſiderata, ſcilicet ex parte Spiritusſancti mouentis animam, eſt inamiſſibilis; quia Spiritusſanctus non poteſt peccare, nec conſequenter animam ad peccandum mouere. §. fin. inf. ead. & charitas ob ſolum mortiferum peccatum amittitur, vt tradit idem S.Thom. in d. quęſt.24.art.12. conſiderata etiã ſecundo modo eſt inamiſſibilis. quia ſicut ignis ſecundum naturalem ſuam inclinationem non frigefacit, neque aqua qualefacit: ita charitas ſecundum ſuam inclinationem naturalem non inuitat ad peccandum. Tertio vero modo conſiderata, non poteſt amitti in patria, in via vero ſic: quia in patria ita implet totam potentiam animę, vt ſemper actu feratur ad diligendum Deum, & ita nullũ locum ei relinquit vt feratur in contrarium, per quod charitas perdatur. In via vero, eſt amiſſibils, quia non inplet omnino potẽtiam animæ, ita vt illa actu ſemper feratur in Deum amandum: & ita relinquitur ei locus, vt per ſuũ liberum arbitrium poſſit in contrarium ferri.

Quarto principaliter dicimus, quod per hanc diſtinctionẽ videntur conciliari poſſe ſacri auctores, quorum alij aſſerunt, charitatẽ ſemel quæſitam non poſſe amitti, alij vero contrariũ, ita vt eorum dicta intelligãtur de charitate huius vitæ conſiderata ex parte ſubiecti, quod eſt vertibile p liberum arbitriũ: illorum vero aſſerta, intelligantur de charitate alterius vitæ, vel de charitate huius vitę conſiderata ex parte Spiritusſancti, qui eã infundit, & ex natura ipſius, quæ ad nullum peccatum inclinat.

Quinto, quod ex hoc videtur poſſe colligi profundior reſpõſio ad cap. charitas. cap. radicata. & alia inf. ead. innuentia, charitatem quę perditur non fuiſſe veram, quàm illa, quam ſentit gloſſ. 1. cap. charitas. 1. infr. ead. quę per vera intelligit perſeuerans vſque in finem, vel perducens ad vitam æternam. quoniam verbum vera proprie non ſignificat illa, & à propria verborum ſignificatione non eſt recedendum, niſi aliter de mẽte dicentis conſtet. l. non aliter. ff. de leg. 3. & quam illa ſignificata per gloſſ. cap. radicata. inf. ead. ſcilicet quod per verbum radicata intelligitur de charitate perfecta, quę dat ſecuritatem per ſpem perſeuerantiæ. tum quia hæc ſuppletio palã eſt extranea ſignificationi verbi perfecta, & verbi radicata. tum quia, vt ipſamet glo. ſentit, quælibet charitas quamlibet

magna,

magna,& quamlibet perfecta & radicata perdi poteſt, argumento cap. ſi Paulus.32.queſt.5.& illius 1.Cor. 10. *Qui ſtat, videat ne cadat.* Et quamuis reſponſio prefata,quæ poſſet colligi ex prędicta doctrina S.Thom.ſit profundior;germanior tamē eſſe videtur illa,quę colligitur ex mēte prætatarum gloſſarum:ſcilicet quod præcitata capp.non ſignificant charitatē quæ perditur non fuiſſe veram, ſed fuiſſe fragilem, & quaſi fictam,ſiue fictilem vt dixit Grat.in.§.fin.infr.ead.poſito ſub cap.fin.& inefficacē,quę non habuit effectum ſaluandi eam habentem. quoniam licet verba illorum capp.paululum improprientur, non tamen improprientur ad libitū ſed cogente neceſſitate irrefragabili, quod licet facere, vt iura iuribus concordent,cap.cum expediat.de elect.lib.6.

Cap. ſi quis.

Patres in octaua Synodo.

SI quis ſemel notatus fuerit inuidiæ,vel contentionis vitio , & rurſus in hoc ipſum inciderit;ſciat ſe primam cauſam, ex qua inuidia , vel contentio naſcitur in interioribus medullis habere reconditam.Oportet ergo eum per contraria atque diuerſa curari,id eſt, per humilitatis exercitiū.Exercitia uero humilitatis ſunt,ſi ſe vilioribus officijs ſubdat, & miniſterijs indignioribus tradat.ita namque arrogantiæ,& humanæ gloriæ vitium euitari vel curari poterit; vt in conſuetudinem humilitatis affectus vltra iam non incidat in arrogantiæ,& vanæ gloriæ delictum,ſed in ſingulis huiuſmodi uitijs cura ſimilis adhibeatur.

SVMMARIVM.

1 *Inuidia quid,& cur vitium.*
2 *Triſtitia de malo alieno multiplex;bona, & mala.*
3 *Inuidia dicitur capitalis,quia parit quinque filias.*
4 *Inuidia peccatum cur capitale,& de ſe mortale.*
5 *Nemeſis indignatio,eo quod Deus dat bona malis.*
6 *Conſuetudo quid,& qua mortalis, vel venialis.*
7 *Contraria etiam vitia contrarijs curantur.*
8 *Virtuoſos habitus curandi ratio Chriſtiana.*

1 NOTA primo inuidiam eſſe peccatum,quod latius proſequitur dominus Card.hic referendo fere ad litteram S.Thom.in.2.2.q.36. arti.1.cuius doctrinam vtiliter abbreuiando ac decurtando in Manuali confeſſ.cap.23.num.118.nouiter eam ex eius mente definimus aiētes,inuidiam eſſe vitium inclinans ad triſtandum de bono alieno,eo quod ſuam excellentiam minuit , quæ deſumitur ex mente Ariſt. 2. Rhetoricor.& præfato S.Thoma vbi ſupra,quem pulchre Caietan.ibidem defendit. Dixi, vitium pro genere;quia omnis inuidia eſt vitium:non tamen contra

omne vitium eſt inuidia. Dixi inclinans: quia definitur inuidia prout eſt vitiũ, & habitus generatus ex actibus inuidendi, inclinãs ad ſimiles actus quod eſt proprium habituum, vt poſt eundem S.Thom. 1.2.q.49.art.2. diximus in præfato Manuali, prælud. 5. num. 7. Dixi ad triſtandum de
2 alieno bono, eo quod minuit excellentiam ſuam : quia triſtitia de alieno bono ob alium reſpectum non pertinet ad inuidiam. Etenim triſtitia de bono alterius, eo quod ſit ſuum bonum, pertinet ad odium: ea vero, quę eſt de bono alieno, quatenus eſt damnoſum ſibi, vel alteri, & quæ poteſt eſſe bona, & mala pertinet ad aliud vitium, vel aliam virtutem: ea autem, quæ naſcitur ex eo, quod ille indignus eſt eo, pertinet ad indignationem; quæ eſt mala ſecundum doctrinam Chriſtianam; quamuis non ſecundũ Ariſtotelicam, vt docet S.Thom. vbi ſupra. Ita quod inuidia eſt illa ſola, quę concipitur de alieno bono, eo quod diminuit excellentiam inuidentis, quæ ſemper eſt peccatum, & ſuo genere mortale, ſecundum eundem S.Tho. vbi ſupra art. 3. quoniam repugnat charitati, quę inclinat ad gaudendum de quolibet bono proximi, quatenus eſt bonum ei.
3 Ratio autem, quare inuidię vitium dicitur capitale eſt, quia parit alia quinque, ſcilicet odium, ſuſurrationẽ, detractionem, & de aliorũ aduerſis lętitiam, & de proſperis triſtitiam iuxta B.Gregorium cap. 31. Moraliũ declaratum per S.Thom. receptum ab alijs vbi ſupra ar. 4.
4 Porro inuidia interdum eſt letalis, interdum tantum venialis. Letalis quidem primo, quando eſt de bono notabili proximi: ſcilicet ſcientia, honore, fama, diuitijs, fauore, veneratione, & id genus alijs ea ratione, quod ſua per illud excellẽtia diminuitur, per proxime dicta. Secũdo, qui triſtatur, eo quod non ſint ei tanta bona temporaria, quanta alijs ob finẽ mortiferum; quia eiuſmodi finis omnem actum efficit mortalem, iuxta ea, quę tradidimus in pręcitato Manuali, prælud. 9. num. 19. triſtari autem de hoc ob finem venialem eſt veniale tantum: triſtari vero ob bonum, eſt virtus; quale eſt triſtari eo quod careat virtutibus, quibus alium videt ornatum ad finem quærendi eas, iuxta mentem S.Thomæ vbi ſupra.
5 Tertio, qui deliberato triſtatur, eo quod Deus bona malis largiatur, ꝙ eſt peccatum appellatum Nemeſis, ſecundum omnes, maxime ſi id faciat incuſando diuinam in diuidendo bona prouidentiam. quod explicat late Caietanus in 2.2.quæſt. 36. att. 2. & in Summa verbo Nemeſis, definiens idem de illo, qui proponit imitari malos in actibus mortalibus, vt fortunarum copia ſimilis eis euadat contra illud Pſal. 36. *Noli æmulari in malignantibus*, id eſt, ne te ad ſui imitationem prouocent improbi. 2
6 Nota ſecundo, contentionem eſſe peccatum, quam eſſe ſextam filiam vanæ gloriæ, diximus in Manuali, confeſſ. cap. 23. nu. 11. definiendo eam eſſe altercationem inordinatam, & conſequẽter ſemper eſſe peccatũ, ſaltem veniale: cum omnis actus inordinatus, ſi eſt deliberatus, ſit peccatum ſaltem veniale, vt diximus in dicto Manuali, prælud. 7. nu. 4. Eſt autem mortiferum, vt in eod. cap. 23. num. 34. tradidimus, cum per eam contra

per-

perſpicuam ueritatem altercatur circa ea, quæ per tinēt ad fidem ſanctam catholicam, aut ad ſalutem animæ, aut corporis ne ceſſaria, alias non peccat; niſi venialiter iuxta Caiet. in ſumma, verbo Con tentio.

7 Nota tertio, contraria uitia contrarijs uirtutibus eſſe curanda: contraria enim contrarijs curantur, ut dicit gloſs. in cap. affectum.26.q.7.per illum textum,& hunc, quem ibi ad id citat. Vnde Hieronymus in cap. legimus.de conſecra.diſt. 5.teſtatur legiſſe quoſdam podagra & chiragra, quas ex epularum largitate contraxerant, laborantes, proſcriptione bonorum ad ſimplicem menſam redactos conualuiſſe.

8 Nota quarto, memorabilem doctrinā ab omnibus diſcendam, vel iam ſcitam, in praxim deducēdam ad erradicandū uitia, maxime quæ in puerili, iuuenili, & etiā uirili ætate imbibimus, ſcilicet ut non ſolū peccatorū per ea cōmiſſorū nos pœniteat, & deſinamus ea iam peccare: ſed ut exerceamur in actibus contrarijs, per quos minuantur, & eruantur habitus uitioſi quæſiti per actus uitioſos. In quod eſt illud B. Gregorij, qui elegātiſſime de more ſic ait in homilia 72. ſuper illud Matt. 16. *Qui vult venire poſt me: Dominus ac redemptor noſter vitæ noſtrę ueteri in vitiis enutritę contrarietatē oppoſuit nouitatis ſuæ.* & infra, *Caleſtis medicus ſingulis quibusque vitiis obuiantia adhibet medicamenta. nam ſicut arte medicinę calida frigidis, frigida calidis curantur: ita dominus noſter contraria oppoſuit medicamenta peccatis, vt lubricis continentiā, tenacibus largitatem, iracundis manſuetudinem, elatis, præceperit humilitatem.* Quare pij cōfeſſarij fue rit pœnitēti nimias, uel nimium delicatas, vel pretioſas eſcas edēti ſuadere abſtinētiā, nimis delicatas ueſtes induenti cilicium rationabile, nimis otianti & uaganti exercitium utile ac quietū, & aliis uitijs occupatis, alia contrariarū uirtutum officia: non tamē ad ea uoto uel iuramento adſtrigendo, argumento cap. clericos. de cleric. coniug.

§. item ſine charitate.

GRATIANVS.

Item ſine charitate nulli adulto peccatum remittitur: non autem habet charitatem, qui aliquando peccaturus eſt criminaliter.

SVMMARIVM.

1 *Paccatum non remittitur abſque charitate.*

2 *Charitas & gratia idem, aut inſeparabiles.*

NOTA primo ex priori parte huius §. non remitti peccatū ſine charitate. Pro quo facit illud Chriſti ad Simonem de Magdalena Luc.7 1
Remittūtur ei peccata multa, quoniam dilexit multum. & illud 1. Pet. cap. 4. *Charitas operit multitudinem peccatorum.* & illa multa Paul. 1. ad Cor. 13. quibus ea omnibus virtutibus præfecit. Et illud Proſperi in cap. charitas eſt. inf. ead. *Charitas eſt mors criminū, vita virtutū.* & illa ratio firma, ꝙ licet S. Thom. & eius ſequaces, & Scotus, & eius aſſeclę ſibi aduerſentur in eo,

quod

quod hi aiunt, vnã & eandẽ rem eſſe gratiã gratum facientẽ & charitatẽ, & ſola ratione differre; illi vero qđ realiter differunt: omnes tamẽ conueniunt in eo, quod nunquã altera ſine altera inuenitur, vt colligitur ex eodẽ S.Tho. 1.2.quæſt. 110.art.3. Cum ergo nunquam ſine gratia crimen remittatur, iuxta illud ad Roman. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius.* per quod id affirmat S. Thom. ab omnibus recep. in 1.2.quæſt.113.ar.2. & per totam: nunquam etiam ſine charitate remittetur. Ex qua ratione efficaciter infertur, quod etiam puero, & infanti non remittitur peccatum originale, ſine charitate: quãuis Gratianus hic ſignificet contrariũ quatenus inquit, non remitti adulto. quia peccatum etiam originale, per baptiſmum nõ remittitur ſine infuſione gratiæ, ſecundum omnes: omnis quippe iuſtificatio requirit illam, ſecundum S.Thom. in d.quæſt.113.ar. 1.2.& 3.& quaſi per totam.

Nota ſecundo ex ſecunda parte, quod Gratianus allegando, & non determinando ait, charitatem ſemel quæſitam numquam perdi poſſe. Siquidẽ non eſt ipſe in ea opinione, vt conſtat ex §. hæc quæ. & ex multis alijs, quæ allegat infra ead. licet tria capitula immediate ſequentia citet pro ipſa: quod gloſ. recte adnotauit.

Cap. charitas.

Auguſtinus ad Iulianum Comitem.

C*Haritas, quæ deſeri poteſt, numquam vera fuit.*

Cap. radicata.

Auguſtinus tract.8.in epiſt.1.Ioan.4.

R*Adicata eſt charitas; ſecurus eſto, nihil mali procedere poteſt.*

Cap. valida.

Gregorius cap.22.lib.10.ad cap.11.Iob.

V*Alida eſt vt mors dilectio. virtuti etenim mortis dilectio comparatur; quia nimirum mentem, quam ſemel cœperit à delectatione mundi funditus occidit.*

SVMMARIVM.

1 *Charitas viæ quamlibet magna perdi poteſt.* 1

2 *Mors, & dilectio quomodo fortes.* 2

1 NOta primo, quod Gratianus citat hæc tria capp. pro ſententia illorum, qui tenebant, charitatẽ ſemel quæſitam nunquam perdi, quod tamen falſum eſt, & hæreticum, vt ſupra dictum eſt in gloſ. ſummæ huius diſt. per can. 22.& 23.ſeſſ.6.Cõc.Trid. Pro quo etiã eſt illud Apocal.2. *Habeo aduerſum te pauca, quod primam charitatẽ reliquiſti.* per quod hoc tenet S.Thom. ab omnibus catholicis receptus 2.2. quæſt.24.ar.11.

Nota

2 Nota ſecundo ex cap. valida. adiuncta gloſſ. intellectũ illius Cant. 8. *Fortis eſt vt mors dilectio tua.* ſcilicet quod ſicut mors omnia ſoluit, vt habet authen. de nupt. §. deinceps. colla. 4. & ab omnibus terrenis ſeparat; ita charitas, & dilectio Dei ſeparat habentẽ eã ab omni malo affectu, cui cõcordat S. Thom. qui præfatũ verſ. in loco proprio ſic exponit, *Sicut mors animam à corpore ſeparat, vt iam nihil in præſenti vita homini liceat ambire: ita dilectio Chriſti, quem vere perſuaſerit, totum ſeculo huic mortificat, & quaſi inſenſibilẽ reddit, ſolumque Chriſto viuens, mundo mortuus eſt.* Pro quo eſt illud Ioann. 12. *Qui amat animam ſuam, perdet eam.* Charitas enim Dei efficit, ne animam noſtram, quatenus eſt prona in terrena, cœleſtibus contraria, amemus: ſed odio habeamus. Et illud 1. Per. cap. 3. *Chriſtus ſemel mortuus eſt, iuſtus pro iniuſtis, vt nos offerat Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem ſpiritu.*

Cap. charitas eſt.

Proſper capit. 13. libr. 3. de vita contempla.

Charitas eſt, vt mihi videtur, recta voluntas, & ab omnibus terrenis, ac præſentibus prorſus auerſa, iuncta vero Deo inſeparabiliter, & ignita igne quodam Spiritusſancti, à quo eſt, & in quem refertur incenſa, inquinamenti omnis extranea, corruptionis neſcia, nulli vitio mutabilitatis obnoxia, ſuper omnia, quæ carnaliter diliguntur excelſa, affectionum omnium potentiſſima, diuinæ contemplationis auida, in omnibus ſemper inuicta, ſumma actionum bonarum, ſalus morum, finis cæleſtium præceptorũ, mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentium, cauſſa meritorum bonorum, præmium perfectorum: ſine qua nullus Deo placuit, cum qua aliquis peccare non potuit, nec poterit: fructuoſa in pœnitentibus, glorioſa in perſeuerantibus, victorioſa in martyribus, operoſa in omnibus omnino fidelibus, ex qua quidquid eſt boni operis viuet. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Charitatis exacta definitio.*
2 *Charitas & gratia diuerſæ, at inſeparabiles.*
3 *Charitas res creata qualitas animæ inhærens, habitus & virtus ſpiritualis, ſed non de ſeptem donis.*
4 *Figurata valde oratione vtitur hic Proſper.*
5 *Charitas terrenis inordinatis, non ordinatis aduerſa.*
6 *Charitas non eſt habitus virtute naturali quæſitus, ſed infuſus à Deo, & eſt amicitia hominis cum Deo.*
7 *Bonum diuinum quo modo omnibus diligibile.*

8 Deus ſine dono fidei, vt cognoſcibilis.
9 Deus vi naturali vt noſci, & diligi poteſt ſuper omnia.
10 Deum ſine dono fidei noſſe non ſatis ſaluti.
11 Deum non omnes, qui putant, diligunt ſuper omnia.
12 Charitas vt omni inquinamento extranea.
13 Charitas non minuitur, licet tota tollatur.
14 Charitas vt immutabilis, & augmentabilis ſine termino; & an per omnem actum, & additionem gradus.
15 Charitas vt ſuperat omne bonum naturæ.
16 Charitas figurate non proprie eſt, quæ Proſper ait.
17 Charitas vt vita animæ, ſic illa corporis.
18 Bonum nullum meritorium, niſi ex charitate fluat.
19 Charitas cur dicitur omnium forma virtutum.
20 Charitas vi æ nullum facit impeccabilem.
21 Charitas cur refert in Deum omnia moraliter bona.
22 Charitas maxima virtutum contra hæreticos.

NOTA primo, quod gloſ. huius cap. diuidit, & ſummat illud pulchre, quam cui placuerit legere, poterit.

Nota ſecũdo, quòd Proſper videtur definire charitatem. Cuius definitionem defendit hic D. Cardinalis, ſed nobis vedetur magis more Rhetorico laudare illam, & pulcherrimum encomium eius proponere, quam modo Ariſtotelico definere. Tum quia non ponit genus eius: neque eſt breuis, qualis debet eſſe omnis optima definitio ſecundum Ariſtotelicã doctrinam. Tum quia non aperit quidditatem charitatis: ſed enumerat eleganter maximos eius effectus. Tum quia per hæc omnia, & ſola Proſperi dicta neſciet quis, an charitas ſit res creata, vel increata: ſubſtantia, vel quantitas: habitus, vel actus: virtus, an paſſio: naturaliter, vel ſuper-
1 naturaliter tantum quæſita. Quare per dicta ſupra diſt. 1. in cap. reſuſcitatus. num. 4. clarius dici poteſt, quod charitas eſt donum ſuperna-
2 turale, infuſum à Deo rationali creaturæ, quo diligit Deũ ſuper omnia, & proximum ſicut ſe ipſum. Cuius definitionis bonitas probatur primo; quia vt dictum eſt in cap. charitas. ſupra eadem ſecundũ Scotum & ſuos aſſeclas in 2. lib. ſenten. diſt. 26. & 27. gratia gratum faciens, & charitas eadem res ſunt, & non differunt re, ſed ratione tantum: & gratia gratum faciens eſt ſecundum omnes, quos etiam nos referimus in Manua. confeſſ. pręl. 7. nu. 2. & in pręcitato cap. reſuſcitatus. nu. 4. donum ſupernaturale infuſum à Deo rationali creaturæ, quo grata eſt ei, quę nulla re alia differt à prędicta noſtra definitione, quam quia in illa dicitur, quo grata eſt ei, & in noſtra loco illius ponitur, quo diligit Deum ſuper omnia, & proximum ſicut ſeipſum. Quę duo effectu ſunt vnum: quandoquidem nemo eſt Deo gratus, qui non diligat eum ſuper omnia; nec contra quis dono infuſo diligit Deum ſuper omnia, qui non ſit ei gratus. Tum quia vt diximus in dicto cap. charitas. tam qui dicunt eas eſſe diuerſas, vt S. Thom.

Tom.1.2.quęſt.110.art.3. & in dicta diſt.26.& ſequaces eius,quam qui dicunt eaſdem eſſe idem, conueniunt in dicendo,quod neutra earum ſine altera inuenitur:& quod nemo eſt gratus Deo, qui dono ſupernaturali non diligit eum ſuper omnia,nec e contrario.

Secundo probatur:quia conſtat ex genere,& differentia ſufficienti:habet enim donum pro genere,quippe omnis charitas eſt donum, non tamen contra omne donum eſt charitas. Reliqua vero conſtituunt differentiā, qua differt ab alijs omnibus donis. Per illud enim ſupernaturale, differt ab omnibus donis naturalibus. Per illud vero,infuſum à Deo,differt à donis quæſitis à creatura,licet eius ope diuina.Per illud autem,rationali creaturæ, differt ab omnibus,vi,& virtute indita creaturis rationis expertibus.Per illud denique,quo diligit,differt à dono fidei, & ſpei, de quibus 1.Cor.13. & à dono prophetiæ,& alijs gratijs, quas appellant gratis datas,de quibus eadem epiſt.cap.12.& per S.Tho.1.2.quęſt. 111. ar.1.& 4.Per eadem etiam differt à gratia gratum faciente,ratione quidē tantum,ſecundum eos,qui dicunt eas reapſe differre.

3 Ex qua definitione vltra ea, quæ Proſper dicit hic in textu,ſequitur primo, charitatem,de qua loquimur eſſe quiddam creatum,eſſeque accidēs & qualitatem inhærentem ipſi creaturæ rationali, vt tradidimus in dicto cap.reſuſcitatus.à nu.3.& probat S.Tho.2.2.quæſt.23.art.2.ſicut & gratia gratum faciens ſecundum eundem 1.2.quæſt.110.ar.1.& 2.

Secundo quod eſt habitus,& virtus ſpecialis,& vna,vt ipſemet probat in dict. quæſt.23.art.?. 4. & 5.

Tertio,quod charitas eſt quidem donum; ſed non de numero ſeptem donorum,quæ appellantur Spiritusſancti,quæ prædixit Iſaias cap. 11. habitū iri à Chriſto in hæc verba, *Et requieſcet ſuper eū ſpiritus Domini.* quorū nullum eſſe virtutē probat. S. Tho. com.recep.in 1.2.quæſt.68.art.1. quem defendit ibi Caiet.ab argumentis Scoti in 3.diſt.34.

4 Nota ſecundo,quod Proſper in hoc cap.pro ſua magna facundia vtitur in multis,oratione multis figuris figurata; nempe methonymia,hyperbole,metaphora,ſiue trāſlatione,ac alijs.Methonymia quidē in principio,accipiendo effectum pro cauſa.Siquidem,vt adnotauit prima gloſſa,charitas,quę eſt habitus à Deo infuſus,non eſt voluntas recta;ſed cauſa faciens volūtatem rectam, & Deo gratam, ſic Magiſter relatus à gloſ. cap.in domo. infra de conſecrat. diſt.4. *Fides eſt credere quod non vides.* cum tamen fides ſit habitus, & credere actus,quem illa facit. ita etiam Azo, & Bar. dicunt in. rub. de appellat. appellationem eſſe ſententiæ reciſionem; cum tamen non ſit reciſio,ſed cauſa reciſionis. Hyperbole autem vtitur, dum ait, charitatem eſſe terrenis omnibus prorſus aduerſa: cum tamen collecta Eccleſiæ ſignificet, terrena poſſe appeti, quatenus rogat in ea,vt ſic tranſeamus per bona temporalia, vt nō amittamus æterna.Et quotidie petimus à Deo panem noſtrum quotidianum:ſanam item mentem in corpore ſano: immo aliqua eorum cadunt

ſub

5 ſub merito de condigno ſecundum S. Thom. 1. 2. quæſt. 114. Quapropter reſtringi debet hoc ad deſideria, & uota inordinata; quibus tantum, & non ordinatis eſt aduerſa charitas. Sic item id, quod ſubiungit, inſeparabiliter Deo coniuncta, reſtringendum eſt ad inſeparabilitatem ex parte Spiritusſancti, à quo infunditur, & ex parte ſuæ inclinationis, vel conſumationis, quam habet in patria: quia ex parte ſubiecti, quod eſt vertibile, in via paſſim, & facile perditur, vt dictum eſt in gloſſ. ſummæ, & cap. charitas. ſupra ead. Metaphora vero, & translatione vtitur, dum inquit, ignita igne quodam Spiritusſancti; nõ enim charitas uere eſt ignis, neque ignita; ſed metaphoricos.

6 Nota tertio ibi; *A quo eſt.* quod charitas non quæritur naturali virtute, neque ex actibus noſtris, ſicuti alij habitus à nobis quęſiti: ſed à Deo infunditur, iuxta illud Apoſtoli ad Rom. 5. *Charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritumſanctum, qui datus eſt nobis.* cuius rationem tradit eleganter S. Thom. 2. 2. quæſt. 24. art. 2. in hæc verba, *Charitas eſt amicitia quædam hominis ad Deum, fundata ſuper cõmunicationem beatitudinis æternæ. Hec autem communicatio non eſt ſecundum bona naturalia: ſed ſecundum bona gratuita: quia vt dicitur Rom. 6.* Gratia Dei, vita æterna. *Vnde & ipſa charitas facultatem naturæ excedit. quod autem excedit neturę facultatem, nõ poteſt eſſe, neque naturale, neque per potentias naturales adquiſitum; quia effectus naturalis non tranſcendit ſuam cauſſam. Vnde charitas non poteſt neque naturaliter nobis ineſſe, neque per ſolas uires naturales acquiri: ſed per infuſionẽ Spiritusſancti, qui eſt amor patris & filij, cuius participatio in nobis eſt ipſa charitas.*

7 Nec obſtat illud Dionyſij in cap. 4. de diuin. nom. *Omnibus diligibile, & amabile eſt bonum diuinum, quod eſt obiectum charitatis.* quia intelligendum eſt de dilectione fundata ſuper cognitione, & communicatione naturalium bonorum: charitas autẽ fundatur ſuper communione beatitudinis quę eſt bonum ſupernaturale.

8 Non etiam obſtat, quòd Deus, cum ſit ſumme bonus, eſt maxime diligibilis: quia conceditur, eum in ſe, pout eſt obiectum beatitudinis, maxime eſſe diligibilem, ſicuti etiam eſt in ſe maxime cognoſcibilis: ſed ſicut propter defectum uirtutis naturalis noſtri intellectus nõ cognoſcitur à nobis ſine dono fidei, uti finis ſupernaturalis: ita propter defectum uirtutis naturalis noſtræ uoluntatis non poteſt à nobis ſine dono ſupernaturali ab eo infuſo diligi, vt conuenit noſtrę ſaluationi.

Non etiam obſtat illud Apoſtoli 1. ad Timot. 1. *Finis pręcepti eſt charitas de corde puro, & cõſcientia & fide non ficta.* Nec illud gloſſ. ſuper Matth 1. *Fides generat ſpem, & charitatem.* Nec illud Auguſtini relatum in cap. ſicut ſeta. infra ead. quod timor introducit charitatem: quia non ſignificãt quod illa producunt, vel efficiunt charitatẽ: ſed quod vel excitãt ad exercendum actum eius, vel quod diſponunt animam ad merendum ſaltẽ de condigno infuſionem eiuſdem, vt reſpondet S. Thom. vbi ſupra.

Non

9 Non obſtat etiam, quòd homo exiſtens in peccato mortali, carens charitate, poteſt Deum diligere ſuper omnia, vt tradit Caiet. in Opuſc. tom. 1. tract. 4. & ſatis in 1.2. quęſt. 112. ar. 1. ea ratione neruoſa, quod ſicut intellectus vi naturali poteſt cognoſcere Deum ſuper omnia diligibilem, ita & voluntas vi naturali poteſt diligere Deum ſuper omnia. Non inquã
10 hoc obſtat: quia vt colligitur ex eod. S. Thom. in pręcitato art. 1. licet Deus vi naturali cognoſci poſſit, vt principium naturale, & finis naturalis omnium creaturarum, & conſequenter poſſit diligi, vt talis: non tamen põt cognoſci vi naturali, quod eſt beatificator, & ſummę beatitudinis auctor: quia id excedit omnem cognitionem naturalem. et ita neque voluntas ſua vi naturali poteſt diligere illũ tamquã talem benefactorẽ ſine dono gratuito, qđ eſt charitas. Et ſi replices, Intellectus per donũ fidei additũ ſuæ vi naturali cognoſcit Deũ, vt ſupernaturalẽ finẽ beatificantẽ: ergo voluntas ſua vi naturali poterit ferri ſine alio dono charitatis ad ſumme, ſiue ſuper omnia diligendũ eum. Reſpondeo argumentũ eſſe neruoſum: ſed ſolubile, negãdo conſequentiã: tum quia arguit ex effectu cognitionis naturalis munitæ dono fidei gratuito ad effectum vis voluntatis dono gratuito deſtitutæ: tum quia argumentum poteſt retorqueri in arguentem ſic, Vis naturalis intelligendi ſine gratuito dono fidei non poteſt credere, vt conuenit ſaluationi, Deum ſupernaturalem finem: ergo nec uis naturalis voluntatis poterit, vt conuenit, eum vti ſupernaturalem finem diligere ſine dono gratuito, quod eſt charitas.

11 Ex quibus infertur, poſſe quidem hominem, etiam poſt naturam per peccatum originale corruptã, per vim puram naturalem ſine dono fidei habere aliquam cognitionem naturalem de Deo; ſcilicet quod eſt principium, & finis naturalis creaturarũ, qualem habuit Ariſtoteles: qualem itẽ Hæretici, Iudæi, & Sarraceni: & conſequenter poſſe illum diligere tanquam tale principiũ, & talem finẽ, ita vt putent ſe diligere illum (vt conuenit) ſuper omnia: nõ tamen credere vt cõuenit ſuæ ſaluationi ſine dono fidei, neq; cum illo amare ipſum ſuper omnia, ut conuenit eidẽ ſuæ ſaluationi, niſi addito bono charitatis. Ad ſaluationem enim nõ ſufficit qualis qualis fides nec qualis qualis dilectio: ſed perfecta; qua ſcilicet credantur omnia credenda explicite, vel implicite, quæ niſi quiſque fideliter firmiterq; crediderit, ſaluus eſſe non poterit, vt habet Symbolum Athanaſij, & cap. firmiter. de ſum. trin. & fid. cath. & vt omnia pręcepta ſaltem ad mortiferum peccatum obligãtia compleantur, iuxta ilud Ioan. 14. *Qui mandata mea ſeruat, is diligit me*. Et iterum, *Qui diligit me, ſermonem meũ ſeruabit*. Et 1. Ioan. 2. *Qui dicit ſe noſſe Deum, & mandata eius non ſeruat, mendax eſt: qui autem ſeruat verbũ eius, in hoc charitas Dei perfecta eſt.* Et cap. 6. *Hęc eſt dilectio, vt mandata eius cuſtodiamus*. Nec puto, aliud ſenſiſſe eruditiſſimum Caietanum (licet eum videantur grauiter carpere recentiores) in cõmentarijs ſuper S. Thom. in dicta 1.2. quęſt. 109. art. 3.

12 Nota quarto ibi, *Inquinamenti omnis extranea*, quod charitas omne inquina-

quinamentum expellit. Quod eſt verum in hoc ſenſu, quòd in nullum peccatum, etiam quamlibet leue, veniale inclinat: & quod omni peccato mortifero adeò repugnat, vt per quodlibet mortiferum peccatũ, quamlibet leue omnino amittatut, cap. cum renũciatur. 32. quęſt. 1. & tradit S. Thom. 2. 2. quæſt. 21. art. fi. Compatitur temen ſecum omnia peccata venialia, vt idem S. Thom. receptus probat in eadem quæſt. 24. ar. 11.

13 Nota quinto ibi; *Corruptionis neſcia.* quòd charitas nõ poteſt corrumpi. Quod verum eſt, quoad hoc, quod non poteſt diminui, vt probat S. Thomas in dicta quęſt. 24. ar. 10. per illud Cant. 8. *Lampades eius,* ſcilicet charitatis, *lampades ignis, atque flammarum.* et ignis ſemper aſcendit, vel extinguitur: et quia ceſſat ratio quare alij habitus diminuantur per ceſſationẽ actuũ iuxta illud Ariſt. 8. Ethic. *Multas amicitias inappellatio ſoluit.* quoniã charitas à ſolo Deo, vt dictũ eſt, producitur & conſeruatur: alij autem habitus per noſtros actus generantur, augentur, & diminuuntur. Non autẽ voluit dicere Proſper, illam eſſe incorruptibilem: quia, vt diximus in gloſum. & in cap. charitas. 1. ſupra ead. amittitur, & corrumpitur, auferẽte Deo illam ab habente propter peccatum mortiferum.

14 Nota ſexto ibi; *Nulli vitio mutabilitatis obnoxia.* charitatem eſſe immutabilem. Quod eſt verum in hoc ſenſu, quod non poteſt naturaliter mutari ex uno ſubiecto in aliud, quod etiam cuilibet alij accidenti, & qualitati conuenit, iuxta illud, omnium Philoſophorum, Accidens non poteſt migrare de ſubiecto in ſubiectum, & tradit S. Thom. 3. par. q. 62. ar. 3. ad 2. & quæſt. 77. ar. 1. in corpor. q. Poſſet aũt ſupernaturaliter, ſicuti notitiam mentis humanæ Deus ad mentem Angeli mutare, vt inter alios præſupponit Ioan. Maior, loquens in hac ipſa materia gratiæ lib. 1. ſent. diſt. 17. quęſt. 18. col. 2. Eſt etiam immutabilis per diminutionem, vt in præcedenti notabili dictum eſt: ſed mutabilis eſt, quo ad hoc, vt poſſit augeri ſecundum omnes in 1. lib. ſent. diſt. 17. & S. Thom. 2. 2. quæſt. 24. atr. 4. & Concil. Trident. iudicauit hęreticum dicentem contrarium in ſeſſ. 6. canon. 24. per hęc verba, *Si quis dixerit, iuſtitiam acceptam non conſeruari, atque etiã nõ augeri corã Deo per bona opera, ſed opera ipſa fructus ſolũmodo, & ſigna eſſe iuſtificationis adeptę, nõ autem ipſius augendę cauſſam; anathema ſit.* An autem per quemlibet actum augeatur, grandis quęſtionis eſt. nam S. Thom. Richardus, & frequentior in dicta diſt. 17. tenent partem negantem. Ego autem contrariam in celeberrima Complutenſi academia didiſci, cũ adhuc adoleſcens eſſem, vbi communiter id tenebatur: & mihi nũc etiã perſuadent argumenta Ioan. Maioris in dicta diſt. 17. quęſt. 14. Quęſtionis item eſt, an illud augmentũ fiat per additionem gtadus ad gradũ. Et quidem S. Thom. vbi ſupra, & eius ſcholę uiri mordicus tenent, quod non; ſed per maiotem radicationem in ſubiecto. quod ipſũ tenent in augmento omnium aliorum habituum, vt vterque Tho. in 1. 2. quæſt. 52. art. 2. Nobis tamen intelligibilior viſa eſt ſemper à tempore præfato, opinio prędictorum Complutentium: quorum aliquot fuerunt diſcipuli pręfati

Maioris

Maioris, qui eam affirmant, & mihi probat in dicta diſt. 17. quæſt. 18. quamuis parum referat quoad ſalutem animæ vtra opinio harum teneatur. Omnes autem conueniunt, poſſe illam augeri in infinitum in via; id eſt, quod nullus fidelis perueniet, dum viator eſt, ad gradum charitatis, quo maiorem habere nequeat, per illud Apoſtoli ad Philip. 3. *Non quod iam acceperim, aut quod iam perfectus ſim: ſequor autem, ſi quomodo comprehēdam.* vbi gloſſ. hoc annotauit. Pro quo mihi eſt textus ſingularis in clem. ad noſtrum. de hæret. dum iudicat hæreticos illos, qui dicunt poſſe quem in vita præſenti tantum & talem perfectionis gradum adquirere, quod reddatur pœnitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere nō valeat. Quæſtionis item eſt, an poſſit perfecta eſſe in via: nam pars negās videtur ſequi ex proxime dictis; partem autem affirmantem videtur probare cap. charitas. infra ead. vbi dicemus.

15 Nota ſeptimo ibi, *Super omnia, quæ carnaliter diliguntur.* videri textū pro illa mirabili concluſione S.Tho. 1.2. quęſt. 113. art. 9. ad. 2. & in 4. ſent. diſt. 5. quęſt. 1. art. 3. quæſtiuncula. 1. quod bonum gratiæ vnius maius eſt, quam bonum naturæ totius vniuerſi, vnde in corpore q. adducit illud Auguſtini ſuper illud Ioan. 14. *Maiora horum faciet.* quod maius opus eſt ex impio iuſtum fieri, quam creare cęlum, & terram. Per quod, & quædam alia concludit vir pijſſimus, idemque doctiſſimus, quod licet creare cælū, & terram ſit maius opus ex modo agendi: iuſtificare tamen impium eſt maius opus in ſe propter gratiam & charitatem, quam creat & infundit, & ſine qua nulla fit iuſtificatio. Quæ ſi nobiſcum animis noſtris ſatis reputaremus, non tam facile charitatem amitteremus, ac amittimus, valorem illis parum penſantes, & noſtram omnimodam perditionem illius amiſsionem conſequentem non animaduertentes.

16 Nota octauo ibi; *Affectionum omnium.* multa mirabilia epithera charitatis: quę tamen ſunt intelligēda per methonymiā, accipiendo effectum pro cauſa. Non enim voluit dicere Proſper, quod charitas, quę eſt habitus ſit affectionum omnium potentiſſima: ſed cauſa quæ illam facit. Neque voluit dicere, quod ipſa, quæ eſt quoddam accidens, carens potentia appetitiua, ſit contemplationis auida: ſed quod facit animam eam habentē, illius auidam. Neque quod ipſa eſt inuicta: ſed quod habentem eam facit inuictum, iuxta illud Apoſtoli ad Rom. cap. 10. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti, an mors? an vita?* & cet. Neque quod ſit actio ſumma, ſed quod facit eam, & ſic de reliquis. Similiter item dicitur ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum, mors criminum, uita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum. Dicitur enim eſſe prędicta: quia operatur ea, inclinando, & adiuuando animam habentem eam ad illa facienda.

17 Nota nono ibi; *Anima ſanctarum mentium*: quod charitas ſiue gratia, quæ eſt eadem, vel inſeparabiliter illi coniuncta, ſic ſe habet ad animam, vt anima ad corpus: ſicut enim corpus anima informatum viuit, & carēs ea mor-

ea mortuum eſt; ſic anima informata gratia & charitate viuit, & carens illa mortua eſt: immo addit Auguſtinus relatus in cap.reſuſcitatus.ſupra diſt.1.quòd corpus viuit abſente reſuſcitatore:anima vero non niſi reſuſcitante præſente per gratiã & charitatem,in ꝙ eſt illud 1.Ioan.3. relatũ in cap.omnis.ſupra diſt.1.*Omnis qui non diligit Deum in morte manet.*

18 Nota decimo ibi,*Cauſa meritorum bonorũ.* & ibi; *Sine qua nullus vnquam Deo placuit.* quod nulla opera qualibet de ſe bona,ſunt meritoria, niſi qui ea fecerit,habeat charitatem, & gratiam prædictam. Et ita omnia opera, quę fiunt ab infecto peccato mortifero dicuntur mortua: quia nihil proſunt ad quætendam gratiam, & gloriam æternam cap.nihil.de conſecrat. diſt 5.licet quoad alia multũ proſint, vt dicemus in cap.quærat.§.quod autem.infra diſt.3.poſt eius gloſſ. Vnde S.Tho. diſputando concludit 2.2. quęſt.23.ar.7.quòd nulla virtus poteſt eſſe vera ſine charitate, eo quod Apoſtolus 1. ad Cor. 13. ait, nulla opera, quamlibet bona prodeſſe ſine

19 charitate: & conſtat virtutes eſſe vtiles per illud Sap.8. *Sobrietatẽ & iuſtitiam docet, prudentiam, & virtutem, quibus nihil in hac vita eſt vtilius hominibus.* immo in art. vlt. eiuſdem quęſt. 23.poſt D.Ambroſium definit, charitatem eſſe formam omnium aliarum virtutum, ea ratione, quod in moralibus id quod dat actui ordinem ad finem, dat ei & formam. Manifeſtũ eſt autem ſecundum prædicta, quod per charitatem ordinatur actus omnium aliarum virtutum ad vltimum finem, & ſecundum hoc ipſa dat formam actibus omnibus aliarum virtutum.

20 Nota vndecimo ibi; *Cum qua aliquis peccare non potuit.* hunc textũ facere pro dicentibus, iuſtum non poſſe peccare, quod eſſe hęreticum diximus in cap.qui natus.ſup.diſt.1.nu. 2. Et ibi dictis adde, hęreticum eſſe dicere poſſe vllum peruenire ad illum ſtatum, in quo non poſſit peccare per clem.ad noſtrum. de hęretic.

Nota duodecimo ibi,*fructuoſa*, & cet. alia pulcherrima epithera charitatis, quæ etiã debẽt intelligi per methonymiã, id eſt, accipiẽdo effectũ ꝓ cauſa: charitas enim nõ eſt proprie illa, quæ hic dicuntur, ſed cauſa illorũ.

21 Nota decimotertio ex illis verbis, *Ex qua quidquid boni operis eſt viuet.* adiunctis illis ſuperius poſitis. *Cauſa bonorum operum.* quod omne opus bonum moraliter factum ab habente charitatem eſt meritorium, etiam ſi alias non referatur in amorem, & obſequium Dei: quia charitas tantam vim habet, quod omnia referibilia in Deum, quæ habens illam facit, refert in ipſum, vt inquit S.Thom. communiter receptus in 2.lib.ſent.diſt. 40. quęſt.1.ar.4.& expreſſius in 5.illa pulchra ratione, quod ſicut voluntas imperat omnibus potẽtijs, & refert actus earum in fines ſibi gratos, ita charitas, quæ eſt forma omnium vrtutum, vt prędictum eſt, & omnibus eis imperat, actus & fines earum in finem ſibi gratiſſimum, qui eſt Deus ſuper omnia ei charius, & dilectus ſaltem virtualiter refert. Ita ꝙ quidquid ordinatur in finem alicuius virtutis, ordinatur in finẽ charitatis: & cum omnis actus bonus ordinetur in finem alicuius virtutis, in finẽ charitatis

ritatis ordinatus remanebit:& ita erit meritorius. Et ſic comedere, & bibere, ſeruato modo temperantię, & ludere, ad recreationem, ſeruato modo eutropeliæ, quæ medium tenet in ludis, vt dicitur 2. Ethic. meritoriũ erit in eo, qui charitatem habet, qua Deum vltimum finem vitę ſuę conſtituit. S. Thomæ autem videtur concordare communis, quam etiam tenet Maior lib. 1. ſententiar. diſt. 17. quęſt. 3. & Thom. a Vio 1. 2. quęſt. 21. ar. 3. & quęſt. 110. ar. 10. & aptius quęſt. 8. art. 3. quos ſequuti hanc reſolutionem diximus eſſe vnam de tribus relationibus virtualibus, quibus omnia noſtra referimus in Deũ in cap. cum miniſter. 23. quæſt. 5. nu. 18. inferentes ex hoc vnum fructum ſępe à concionatoribs inculcandum illius felicis ſtatus in gratia Dei, nempe quod omnis actus moraliter bonus exiſtẽtis in gratia Dei cenſetur ſufficienter relatus in Deum, & meritori⁹ amplioris gratię, & glorię eo ſolo, quod agens illum ſit gratia Dei gratũ faciente ornatus.

22 Nota decimoquarto ex illis verbis, *Quam excellentiorem viam nominat Apoſtolus.* quod charitas eſt maxima omnium virtutum. Quæ concluſio eſt catholica contra hæreticos ætatis noſtræ, fundata in præfato dicto Apoſt. 1. Cor. cap. 12. & clarius cap. 13. ibi, *Nunc autem manent fides, ſpes, charitas, tria hæc; maior autem eſt charitas.* cum enim omnium virtutum maximæ ſint tres theologicæ, fides, ſpes, charitas, ſecumdum omnes: cũque charitas ſit maior fide, & ſpe; neceſſario conſequitur, charitatem eſſe omnium virtutum maximam: quod diſputando S. Thom. receptus poſt, & ante alios tradit 2. 2. quęſt. 23. ar. 6.

§. *Ergo ſi.*

Proſper cap. 15 lib. 3. de vita contemplatiua.

Ergo ſi charitatem Deo exhibemus, & proximo de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, facile peccato reſiſtimus, bonis omnibus abundamus, ſeculi blandimẽta contemnimus, & omnia, quæ difficilia ſunt humanæ fragilitati, vel aſpera, etiam cum dilectione perficimus, ſi tamen Deum charitate perfecta, quæ nobis ab illo eſt, ex toto corde, & ex tota anima, & ex totis viribus diligamus: ex ea enim parte quis peccat, ex qua minus diligit Deum: quoniam ſi ex toto corde diligamus, nihil erit in nobis vnde peccati deſiderijs ſeruiamus.

SVMMARIVM.

1 *Charitas cur amicitia creaturæ cum creatore.*
2 *Charitatis cur eſt magis amare quam amari.*
3 *Charitas facit deligere Deum propter ſe tantum.*
3 *Bonum amabile triplex: propter ſe tantum, & propter alium tantũ, & propter ſe*

ter ſe,& alium ſimul.

4 *Dei cognitio incipit à creaturis:dilectio vero ab ipſo.*

5 *Charitas iuuat ad reſiſtendum peccato.*

6 *Comparatiuo pro verbo ſæpè ponitur poſitiuum.*

7 *Dei dilectionis pulchra deſcriptio, ſed figurata.*

NOta primo ex hoc §. præcipuum charitatis actum eſſe dilectionem. 1 circa quod dicemus primo, quod S.Thom. poſt & ante alios 2.2. q. 23.art.1.probat, quod charitas propter dilectionem quam producit eſt quædam amicitia, qua creatura rationalis, quamlibet minima, fit amica Dei, & ille quamuis Opt. Max. amicus eius, iuxta illud Ioan.1.cap.5. *Non dicam vos ſeruos, ſed amicos meos.* & illud, *Vos amici mei eſtis.*

Neque obſtat, quòd amicitia requirit conuerſatio nem ſecundum Philoſo.8.Ethicor.& homo in via non videtur conuerſari cum Deo: quia licet non conuerſetur perfectè, conuerſatur tamē ſaltim imperfectè quoad mentē, & ſpiritualia iuxta illud ad Philip.3. *Noſtra conuerſatio in cęlis eſt.* & in collecta dominicæ Adſcenſionis orat tota Eccleſia Deū patrē, *vt qui vnigenitum ſuum redemptorem noſtrum ad cælum aſcendiſſe credimus, ipſi quoque mente in cæleſtibus habitemus.*

Neque item obſtat, quod amicitia ſecundum Philoſophum vbi ſupra requirit aliquā cōmunicationem bonorum, qualis nō videtur poſſibilis inter creatorē, qui nulla re indiget, & creaturā, quæ nihil habet ꝙ non acceperit à creatore: qa immo eſt maxima cōmunicatio circa maximū bonum, quod eſt beatitudo, quam Dei bonitas infinita decreuit dare ſeruiēti ſibi bene iuxta illud Ioan.12. *Si quis mihi miniſtrauerit, honorificabit eum pater meus, qui in cęlis eſt.* & cōtra creaturā per liberū arbitrium diuina ope munitum, vtcunque tantæ maieſtati ſeruire poteſt.

Non obſtat etiam, quod amicitia non videatur eſſe virtus, vt innuit Philoſophus vbi ſupra; charitas autem, vt ſupra dictum eſt, non ſolum eſt virtus, ſed maxima virtutum. tum quia Philoſophus non negat amicitiam eſſe virtutem. tum quia loquitur de amicitia humanitus, & naturaliter quæſita: nos autem de amicitia ſupernaturaliter infuſa.

Secundo dicimus, quod idem S.Thom. in ead.2.2. quæſt.27.ar.1. definit amare & diligere magis pertinere ad charitatem, quam amari & di-
2 ligi: quia ſecūdum Philoſophum vbi ſupra proprius eſt amicitiæ amare, quam amari; quia charitas habentem illam impellit ad diligendum aliū, & non ad hoc vt diligatur ab alio. quo fit, vt meliores magis diligant minus bonos, quam è contrario minus boni meliores, quia quilibet diligit magis, vel minus ſecundum proportionem maioris, vel minoris virtutis charitatis: & ſecundum eam ſunt meliores, vel minus boni.

3 Tertio, quòd charitas mouet eam habentem ad diligendum Deum propter ſe ipſum tantum, & non propter aliud, tum quia, vt poſt alios tradidimus in cap. cum miniſter.num.14.23.quęſt.5.triplex eſt bonum, primū, quod propter ſe tātū eſt amabile, quod eſt ſolus ipſe Deus. ſecūdū

quod

quod propter aliud tantum, qualis eſt pecunia, & res temporariæ, quæ nõ ſunt amãdæ propter ſe, ſed propter aliud. Tertiũ quod eſt amabile propter ſe, & propter aliud, quorũ de numero ſunt omnes virtutes, & ſcientiæ. Neque obſtat illud Pſal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas in æternum propter retributionẽ.* quia dictio illa, propter, non ſignificat ibi cauſam finalẽ principalẽ, ſed minus principalem, impulſiuã, & diſpoſitiuã: quia non diligimus Deum propter mercedẽ, & beneficia eius principaliter: ſed per illa diſponimur, impellimur, & mouemur ad diligendum ipſum principaliter propter ſe ipſum, tamquã rem ſuper omnia diligibilem, & amabilem.

4 Quarto, quod dilectio Dei, ad quam inclinat charitas, longe aliter ſe habet, quam cognitio eiuſdem, ad quam fides inclinat; quia ad cognitionem peruenit intellectus, mediante creaturarum ſenſilium cognitione, id eſt, conſiderando, quod ipſæ ſunt effectus, & ille cauſa earũ per viam eminentiæ; quia eis imminet infinite: vel per viam negationis, quod non eſt aliqua earum, ſed quiddã infinite maius, & melius; dilectio vero charitatis Dei non aſcendit mediante creaturarum: ſed contra incipit ab ipſo, & eo mediante deſcendit ad creaturarum dilectionem, vt colligitur ex mente S. Thom. communiter recepti in lib. 3. ſenten. diſt. 27. quæſt. 3. ar. 1. & breuius 2. 2. quæſt. 27. ar. 4. Ex quo infertur intellectus illorum verborum præfationis Miſſę Natalis Domini, *Dum viſibiliter Deum cognoſcimus, per hunc in inuiſibilium amorem rapiamur*: non enim ſignificant, quod mediãte viſibiliũ amore, rapiamur in inuiſibilis Dei amorem: ſed qđ per uiſionem, id eſt, cognitionem viſibilium adſcendamus ad viſionem, & cognitionem enigmaticam Dei, quem cognitum immediate diligimus: & mediante illius dilectione deſcendimus ad diligendas creaturas, quæ ſunt ex charitate diligendæ, vt ipſemet S. Thom. ſatis explicat in dicta diſtinctio. 27. q. 3. ar. 1.

5 Nota ſecundo, ex illis verbis; *Facile reſiſtimus.* quod charitas plurimũ iuuat eam habentem ad reſiſtendum uitiis & peccatis. quod adeo quidem verum eſt, vt aſſerens contrariũ cenſeatur hæreticus à Conc. Mileuitano cap. 3. relato in cap. antepenult. de conſecr. diſt. 4. in hæc verba, *Placuit vt quicunque dixerit, gratiam Dei, qua iuſtificamur per Ieſum Chriſtum dominum noſtrum, ad ſolam remiſſionem peccatorum valere, quæ iam commiſſa ſunt, & non etiam adiutorium, vt non committantur, anathema ſit.* Quod ipſum ſenſit Concil. Trid. in ſeſſ. 6. can. 22. per illa verba, *Si quis dixerit, iuſtificatum, vel ſine ſpeciali auxilio Dei, in accepta iuſtitia perſeuerare poſſe, vel cum eo non poſſe; anathema ſit.* Neque obſtat, quod illi canones loquuntur de gratia, & nos de charitate: quia, ut dictum eſt in primo notabili, gratia & charitas aut idem ſunt ſecũdum aliquos, aut certe inſeparabiles. Ad idem facit illud Auguſtini in lib. de perfectione iuſtitiæ, cõmendatum à S. Thom. 1. 2. quæſt. 109. ar. 8. eũ, qui negat nos orare debere, ne intremus in tentationẽ negare hoc, qui contendit ad non peccandum gratię Dei adiutorium nõ

eſſe neceſſariũ; qui eſt anathematizandus. Facit & illud, quod ei adiungit idem S.Tho. peccato mortifero infectum non poſſe diu abſtinere ab alio ſimili, per illud Gregorij ſuper Ezech. *Peccatum, quod mox per pœnitentiam non deletur, ſuo pondere ad aliud trahit.*

Contra tamen Proſperi dictum, quatenus habet, facile reſiſti cum charitate peccatis, facit primo illud Pauli ad Rom. 7. relatum per Hieronymum in cap. ſi Paulus. 32. quęſt. 5. in hęc verba, *Si Paulus poſt nuditatẽ, ieiunia, famẽ, carceres, flagella, ſupplicia, in ſemet reuerſus exclamat, Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Facit item quod S. Tho. in dicta quęſt. 109. ar. pen. probat, habentẽ gratiam, & charitatẽ egere auxilio Dei ad ſe conſeruandũ in eis. Qui etiam in ar. vlt. probat egere dono Dei particulari perſeuerãtię ad ſe cõſeruãdũ in illo fœlici ſtatu gratię vſque in finem, quod ſatis ſentit Conc. Trid. in dicta ſeſs. 6. can. 16. Facit item id quod ibi S. Tho. ait, *Nemo quãlibet iuſtus poteſt vitare omnia peccata uenialia ſine dono Dei ſpeciali.* quale datũ fuit virgini marri. quod in articulũ
6 fidei redegit ſacroſanctũ Conc. Trid. vbi ſupra can. 23. Per quę omnia videtur dicendum illud verbum, facile, poſitiuum accipi pro comparatiuo facilius. Ita quod ſit ſenſus, facilius reſiſti peccatis cum charitate, quam ſine illa, & vtitur figura Syntheſi, qua vna dictio ponitur pro alia, ſicut & in Pſal. 117. *Bonum eſt ſperare in Domino, quam ſperare in principibus.* ponitur bonum pro melius. niſi quis dicat, Proſperum reſpexiſſe ad ſtatum innocentię naturæ nondum lapſę, in quo quis, etiam ſine gratia habituali, non tamen ſine auxilio Dei ſpeciali, potuiſſet facile vitare omnia peccata mortalia, & venialia, vt docet ipſemet S. Thom. receptus in dicta q. 109. art. 8. ſed hic ſenſus parum germanus videtur Proſperi verbis.

7 Nota tertio pulchram deſcriptionẽ dilectionis charitatis perpetua memoria dignam, ſcilicet quod diligere Deũ eſt illi copulari animo, concipere fruendi eius viſione affectum, peccati odium, mundi faſtidium.

Contra quod tamẽ facit, quod ea, quæ ſunt idem, non poſſunt à ſe mutuo diuidi: nec alterũ poteſt ſine altero conſiſtere. arg. l. ſi idem. C. de codicill. & l. 1. ff. de pactis, & probatur ratione naturali ſpeculatiua omnibus indita: at vnio hominis cum Deo datur ſine dilectione Dei, anima enim hominis habens charitatẽ infuſam, cum dormit, eſt copulata Deo: attamen nõ diligit Deum actu. Vigilans item frequentiſſime amat Deum ſine affectu, ſine deſiderio viſionis eius, & ſine odio formali peccati, & ſine faſtidio, ſine diſplicentia mundi, vt experientia, quę rerum eſt magiſtra, nos paſſim docet.

Ad hoc reſpondendum eſt, præfatam deſcriptionem continere figuratam orationem, ſicut multa alia huius cap. & quod in ea per metaphoram effectus accipitur pro cauſſa, nempe diligere pro charitate, quę facit diligere, & copulationẽ hominis cum Deo pro charitate, quę facit copulari, & cauſſat deſideriũ videndi eum, & odium peccati, & faſtidium, ſiue diſplicentiã mundi, quatenus continet offenſas eius, vel impedit à fruitione

ipſius

ipſius, quæ etiam in hoc mũdo habetur imperfecta, vt prędictum eſt.

§. & quid eſt diligere.

SVMMARIVM.

1 *Charitatis ordo habet diligere Deum plus quam ſe: & ſe pluſ quam proximum: & animam proximi plus quã corpus.*
2 *Et ad quid plus meliores, quam coniunctiores.*
3 *Et ad quid plus patrem, quam filium.*
4 *Et patrem, quam matrem, & fratrem quam uxorem.*
4 *Et benefactorem, quam beneficiarium.*
5 *Et quod etiam in patria ſeruabitur ordo.*
6 *Charitatis amor quis differt ab alio, etiam honeſto.*

NOta primo in diligẽdo ex charitate, ſeruandũ eſſe ordinẽ id eſt, quod alia magis, quam alia diligantur. quod irrefragabiliter probatur per illud Can. 2. *Introduxit me rex in cellam vinariã, & ordinauit in me charitatẽ.* Per quod omnes, & in his S. Tho. 2. 2. q. 29. ar. 1. concludit, quod licet in his, quæ pertinet ad alias virtutes tam theologicas, quã morales non ſit eiuſmodi ordo neceſſarius, eſt tam in iis, quæ pertinent ad charitatẽ. Et in ar. 2. & 3. cõcludit, magis nos debere diligere Deũ, quàm proximũ, & quã noſmetiſpos per illud Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrẽ, matrem, vxorẽ, fratres, ſorores, adhuc etiã & animã ſuam, nõ poteſt meus eſſe diſcipulus.* ſcilicet quia amicitia charitatis fundatur ſuper cõicatione beatitudinis, quę cõſiſtit in Deo eſſentialiter, ſicut in primo principio, à quo deriuatur in oẽs, qui ſunt beatitudinis capaces. Et ideo principaliter maxime Deus eſt ex charitate diligendus: ipſe enim diligitur ſicut beatitudinis cauſſa: proximus autem ſicut beatitudinẽ ab eo ſimul nobiſcum participans. Et in ar. 4. concludit teneri quẽ ad diligendum ſe magis quam proximum: quia exemplar diligendi proximũ eſt dilectio ſui ipſius iuxta illud Leuit. 19. & Matth. 22. *Diliges proximum tuum, ſicut te ipſum.* Cui concordat cap. ſi non licet. 23. q. 5. & l. pręſes. C. de ſeruitu. & aqua, & illud glo. eiuſdem.

Alpibus ille perit, qui ſe plus diligit vllum.

Et in 9. concludit, magis eſſe diligendum proximũ quoad ſalutẽ animæ, quam eius corpus: quia hoc eſt capax beatitudinis per redũdãtiam eius de animá in corpus: illa aũt per ſe. quod etiã videtur ſentire Proſper in hoc §. Et in 7. ar. concludit, debere nos abſolute ratione obiecti diligere plus meliores, & magis Deo coniũctos cõiunctione ſpiritalis gratiæ & charitatis; quã coniũctos coniũctione ſãguinis: ſed poſſe nos aliqua ratione & reſpectu habito ad diligendũ, & ad aliquẽ finem diligere intẽſius cõiunctos ſãguine, vel alia coniũctione tẽporaria. Ita quod, vt ipſemet cõcludit ibid. ar. 8. & 13. magis tenemur ad prouidendũ quoad ſuſtentationem corpo-

ralem parentibus, & alijs ſanguine iunctis, quam extraneis melioribus, quod etiam determinauit gloſ. in cap. 1. 30. diſt. in illa quæſtione, quam dicit fuiſſe appellatum à Petro Manducat. Aquam tenebroſam in nubib⁹ aereis: ſcilicet, cui potius, cęteris paribus, ſit exhibēdus cibus, patri hæretico, aut extraneo fideli.

3 An autem magis quis teneatur diligere patrem, quam filium quæſtionis eſt. Et quidem D. Ambroſius relatus in gl. præcitati cap. 1. 30. diſt. parentes præponit filijs: quod certum eſt quo ad effectum honorandi & colendi eos per rationes, quas aſſignat S. Thom. vbi ſupra art. 9. quo ad prouiſionem autem, & vtilitatem pręferendos eſſe filios efficaci ratione concludit, excepto autem articulo neceſſitatis, in quo magis tenetur prouidere patri, quam filio: quia magis obligatur, & debet ei propter ea, quę ab eo ſuſcepit beneficia. quod eſt valde notandum: quamuis enim natura magis inclinet ad amandum filium, vt opus ſuum: beneficia tamen à patre ſuſcepta magis obligant ad exhibendum patri neceſſaria ad viuendum quàm filio iuxta Philoſophum in 8. Ethic.

4 Cęterum, quod pater per ſe, ac cęteris paribus, ſit plus diligendus, quā mater tradit ibidem ar. 10. & in 11. concludens, parentes magis eſſe diligendos, & honorandos, quam vxorem, ratione boni & obiecti, quia ſunt proprium: quamuis ratione coniunctionis inteſius poſſit diligi vxor, quia ſunt vna caro. Matt. 19. Eadem fere ratione cōcludit in ar. 12. debere magis diligere benefactorem, quam beneficiarium, ſeu beneficiatum, cui benefecit, qua ratione eſt principiū: licet beneficiatus quaten⁹ eſt quod-
5 dam opus benefacientis plus vt plurimum diligatur. Et tandem in artic. vltimo concludit, ordinem charitatis, etiam perduraturum in vita beata, quo ad hoc, vt ab omnibus beatis diligatur Deus ſuper omnia, etiam ſuper ſe ipſos diligentes. Et etiam quo ad hoc, vt quilibet beatus plus curet in ordinando ſuam mentem ad Deum, & gaudendo illa ordinatione, qua ſe ad id ordinat: immo & quoad hoc, vt cō iuncti ſecundum quid, ſcilicet ratione coniunctionis diligant coniunctos: ſed alios omnes tanto plus, quanto ſunt meliores, & Deo coniunctiores, ea ratione, quā ſunt meliores, & Deo amiciores & glorioſiores. Quæ ratio & reſpectus diligendi incomparabiliter, vt ait S. Thom. iam id expertus, præcellit omnes alias cōiunctiones ad diligendum mouentes.

6 Nota ſecundo illa verba; *Proximos autem tunc diligimus*. quod non eſt charitatis actus, vt plurimi opinantur, amare aliū, quia eſt cognatus, conterraneus, conciuis, collega, condiſcipulus, comilito, vel alia neceſſitudine coniunctus: ſed eo tantum reſpectu, quod eſt naturæ noſtræ particeps & ſupernę beatitudinis capax, vt hic pulchre definit Proſper: & nos tradidimus in Manua. Confeſs. cap. 14. nu. 6. diſtinguentes amorem honeſtū ab inhoneſto, & honeſtum charitatiuum ab honeſto naturali ex coniunctione, & ratione temporaria procedente.

Cap.

Cap. quærendum.

Beda ad cap. 1. primę Ioannis.

Quærendum eſt interea, quomodo ſpeciale filij Dei agnoſcendi ſignum fuerit, quod ſuper eum deſcenderit, & manſerit Spiritus ſanctus. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Spiritusſanctus Chriſto ſemper infuit; alijs autem omnibus non.*

1 NOTA, quòd licet Spiritus ſemper manſerit, & maneat in Chriſto qua parte homo eſt, quia fuit plenus gratiæ, & veritatis, Ioan. cap. 1. in alijs autem fere hominibus; etiam ſanctiſſimis, ita manet, vt etiam aliquando poſſit recedere, & in quibuſdā penitus recedat: ita vt perdāt omnino gratiam gratum facientem & charitatem, cōtra hæreticos ætatis noſtræ: & aliquando tantum quoad aliquas gratias gratis datas. vt per pulchra exempla hic Beda demonſtrat.

Cap. charitas.

Apoſtolus 1. Corint. 13.

Charitas numquam excidit.

SVMMARIVM.

1 *Intellectus illius, Charitas nunquam excidit.*

1 PER dicta ſupra eadem diſt. in gloſſ. Summę, & in cap. charitas. 1. dicendum eſt intentionem Pauli non fuiſſe dicere per hæc verba, quod charitas non excedit, ſeu amittitur per peccatum mortiferum; ſed quod vt gloſſ. hic, & S. Thom. 1. ad Cor. 13. lectione 3. recte dicunt, non finitur in hac vita: ſed conſumatur in alia; quia fides conuertitur in ſcientiam; ſpes in rem præſentem; charitas autem augebitur iuxta illud Eſaiæ 31. *Viuit dominus*, &c. Cuius rationis ratio eſt, quod fides non habetur de viſis & ſcitis, vt ait S. Thom. receptus 2. 2. quæſt. 1. art. 4. nec ſpes de rebus præſentibus: ſed de futuris, ſeu ſperatis tantum, ſecundum eundē S. Tho. 2. 2. quæſt. 18. art. 2.

Cap. vnctio.

Auguſtinus ſuper epiſtol. 1. Ioannis tract 3.

Vnctio inuiſibilis Spiritusſanctus eſt; vnctio inuiſibilis charitas eſt; quæ in quocunque fuerit, tamquam radix illi erit. Quæ quāuis, ardente ſole, areſcere non poteſt, vritur calore ſolis, non areſcit.

SVMMARIVM.

1 *Charitas non eſt Spiritus ſanctus: ſed donum creatum.*
2 *Charitatem tribulatio non perimit, ſed auget.*

NOTA

1 NOTA primo, quod hoc cap. & ſimilia dederunt anſam Magiſtro ſententiarũ, vt diceret in 2.lib. ſenten.diſt.27.quod charitas eſt ipſemet Spiritusſanctus, & non donum creatum,& infuſum à Deo diſtinctum ab ipſo Spirituſancto, & ab anima,in quam infunditur,& cui inhæret.quod eſſe falſum, declaratum fuit in Conc. Trid.ſeſſ.6.can.11.Et ita hodie eſt hęreticum,licet tempore Magiſtri forte nõ fuiſſet, vt modo definitum,quemadmodum diximus in cap.charitas.2.n.3. ſupra ead.

2 Nota ſecundo ex gloſſ. cui concordat D.Cardinalis, licet de illa non faciat mentionem,quod ea ratione charitas dicitur nõ areſcere, ſole ardẽte,quia per tribulationem,quæ inſtar ſolis ſuo grandi calore vrgentis premit tribulatos, non perit, nec minuitur,ſed augetur iuxta illud Pſal.59. *Da nobis auxilium de tribulatione*. Quod autem per ſolem feruor alicuius tribulationis poſſit intelligi,colligitur ex illo Cãt.1. *Nigra ſum,ſed formoſa,quia decolorauit me ſol.* id eſt tribulationis exercitatio ſecundum expoſitionem gloſſæ.

Cap. pennata.

Gregorius Homilia 3.in Ezechiel.3.

P*ennata animalia minime reuertuntur.* Et reliqua.

Cap.reuertebantur.

Gregorius Hom.5.Ezech.1.

N*on reuertebantur,cum ambularent.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Propoſitum non obligat,etiam ad veniale.*

2 *Verba illa;faciam id,tripliciter intelligi poſſunt.*

3 *Deus quomodo omnia in omnibus.*

1 NOTA primo,ex his duobus capp. quod initi debemus,ne à bonis, quæ cœpimus,reuertamur ad mala, quæ admiſimus: quod dicitur in hoc cap. ſignificari, primum per illud Ezech. *Animalia pennata,cum incederent non reuertebantur.* & per illud Luc.9. *Nemo mittens manum ad aratrum,& aſpeciens retro, aptus eſt regno Dei.* & per illud Pauli ad Philip.3. *Quę retro ſunt obliuiſcens ad ea,quæ ſunt priora extendens me ipſum,ad deſtinatum perſequor.* In quod facit illud eiuſdẽ Gregorij Homil.3.lib.1. *Qui bona agunt, ſi meliora agere deliberant,& poſt deliberata non faciunt, licet in bonis prioribus perſeuerẽt,in conſpectu tamen Dei ceciderunt ex deliberatione.* Per ꝙ Card.aiebat,peccare illũ, qui ꝓponit facere aliquod bonũ opus, ſi poſtea illud non exequitur: cuius contrarium probamus nos in Manua. confeſſ. cap.12.nu.26.quod etiam tenet S.Tho.2.2. quæſt.88.ar.1.quem nos referimus, & ſequimur per illud eiuſdem Manua. vbi ſupra; quia nullum propoſitum,quamuis ardenter conceptum, obligat aliquem,niſi promittat

tat animo ſe obligandi. quod frequentiſſime contingit, cum affabilitatis, vel amicitiæ gratia abeuntes dicunt remanentibus, vel contra remanentes abeuntibus, Viſitabo, aut ſalutabo illum, aut illum nomine veſtro: aut precabor illic, aut illic Deum, aut Virginẽ matrem: aut illũ, aut illum ſanctum in illo, aut illo loco, potius cauſa exprimẽdi amoris & propoſiti, vel intentionis, quã habet ad ea faciendum, quàm animo ſe ad ea obligandũ: nam vt ſubtiliter ait Caietanus in dict. quæſt. 88. art. 1. cum dicitur, Faciã
2 hoc, poteſt tripliciter exponi. Primo, vt ſit enuntiatio propoſiti, quaſi diceret, Intendo hoc facere. Secundo, ut ſit enuntiatio euentus, quaſi diceret, Ponetur hoc in effectu. Tertio, vt enuntiet promiſſionem, quaſi diceret, Promitto, quod faciam hoc: & in hoc ſolo tertio ſenſu habet vim promiſſionis. Immo & ſi quis promittat, ſine tamen animo obligandi ſe, ſed tantum exprimendi ſuum propoſitum non obligatur, in conſcientia ſaltem, ſi res eſt leuis, & non iurat illud, vt ipſemet ibidem proſequitur. Per quę poſſunt etiam limitari ea, quę ſcripſimus in pręcitato Manua. confeſſ. cap. 18. num. 6.

Ex quo infertur, confeſſiones eorum, qui confitentur, ſe omiſiſſe, aut deſtitiſſe ab executione diuinarum vocationum, & propoſitorum implẽdi pia conſilia, intelligendas eſſe de omiſſionibus, quæ per negligentiam, vel aliam inordinationem, ſaltem venialem contaminantur.

3 Nota ſecundo, ex cap. non reuertebantur. adiuncta gloſſ. illud Pauli 1. ad Corin. 15. quod in Regno cęleſti Deus erit omnia in omnibus. Contra quod facit, quòd nihil eſt quidquam in Deo, quod non ſit ipſemet Deus: & quod Deus eſt adeo ſimplex, & ſeparatus ab omnibus ſuis creaturis iuxta cap. firmiter. de ſum. Trin. ꝙ quidquid eſt in Deo, eſt ipſemet Deus ſine vlla generis, vel ſpeciei, vel accidentis compoſitione, & diuerſitate, vt probat S. Thom. 1. par. quęſt. 7. art. 1. & per totam, & in dicto cap. firmiter. at notitia, viſio, charitas, & gaudium, ſalus, & vita beatorum non ſunt Deus: ergo nec ipſe eſt in eis omnia. Quam oppoſitionem videtur ſenſiſſe gloſ. dum verbum omnia exponit per verbũ ſufficientia, cui videtur conſentire idem S. Thom. in loco proprio, ſcilicet dicto cap. 15. dum ait, Deũ eſſe omnia in beatis; quia creaturarum animæ omnino requieſcunt in eo: & quia eſt beatitudo earum. Sed clarius dici poſſet id, quod ambo ſentiũt ſcilicet quod ipſe eſt omnia in eis, non quidem realiter, ſed eminenter & cauſaliter, cauſando nẽpe in eis omnia, quæ homo naturaliter deſiderat, quæ reducuntur ad ſcientiam, aut ad vitæ rectitudinem, aut ad honoris ſublimitatem; aut ad famę celebritatem, aut ad diuitias, aut ad voluptatẽ, & delectationem, aut ad ſui conſeruationem, vt tradit S. Thom lib. 3. cõtra Gent. cap. 63. Cuius ſuper hoc dicta antehac redegimus in epilogum in pręcitato Manua. confeſſ. pręlud. 4. nu. 11. ſub finem, vbi etiam hoc Apoſtoli elogium ex Auguſtino citatur

Gregorius Homil.5.Ezech.1.

Poteſt diſcurſus, atque mobilitas ſpiritus ſic intelligi; in ſanctorum quippe cordibus iuxta quaſdam virtutes ſemper manet: iuxta quaſdam vero receſſurus venit, & venturus recedit.

Nota præcipuũ eorum, quæ ex hoc cap. colligi poſſunt; ſcilicet de acceſſu, & receſſu Spiritusſancti, qui uiris ſanctis contingit. De quo dictum eſt in cap. quærendum. ſupra eadem, nu.1.

Cap. ficta.

Ambroſius in commen. ad cap.6.2.ad Cor.

Ficta charitas eſt, quæ deſerit in aduerſitate.

SVMMARIVM.

1 *Charitas ficta cur hic appellatur vera?*

1 Nota, quod ex dictis ſupra eadem diſt. in gloſſ. Summæ, & in cap. charitas.1.& cap. valida.& ex mente gloſſ. huius cap.& ex D. Cardinali colligitur verbum, ficta, in hoc cap. non accipi proprie pro charitate, quæ apparet eſſe, & non eſt: ſed pro uera, quæ uere infunditur à Deo, & perditur per peccatum. quia licet neque ex parte Dei, à quo infunditur, neque ex parte ſuæ naturæ ſit amiſſibilis: eſt tamen talis ex parte ſubiecti, quod eſt vertibile per liberum arbitriũ, vt ibi declaratum eſt, & appellat eam Ambroſius hic, fictam, id eſt non duraturam in finem vſque vitæ, vt inquit gloſſ. vel fragilem ob fragilitatem, quam ſuſcipit ex ſubiecto.

Cap. quia radix.

Auguſtinus in lib.50.homiliar.homil. 8.

Quia radix omnium malorum eſt cupiditas, & radix omnium bonorum eſt charitas. & ſimul ambæ eſſe non poſſunt. niſi vna penitus euulſa fuerit, alia plantari nõ poteſt, ſine cauſa conatur aliquis incidere ramos, ſi radicem non contendit euellere. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Radix vera quid; metaphorica quid. nu.3.*
2 *Peccatorum origines multæ, maxima fomes.*
4 *Verbum, omne, ponitur pro ſingulis generum, pro genere ſingulorum.*
5 *Charitas aliter radix bonorum; quam cupiditas malorum.*
6 *Charitas peccato mortali, non veniali repugnat.*
7 *Peccatum exterius vix ſine interiori vetatur.*

1 Nota primo, cupiditatem eſſe radicem omnium malorum. Similis textus in cap. bonorum.47.diſt.& ante omnes Paulus 1. ad Timot. 6. Contra quod facit primo, quod radix proprie eſt id, per quod arbor uel herba ſuſcipit ex terra nutrimentum. Secundo illud Eccl. 10. *Initium omnis peccati eſt ſuperbia.* Tertio, quòd plurima mala oriuntur ex fomite peccati

peccati originalis, qui licèt per baptiſmum aliqua ex parte debilitetur: numquam tamen penitus extinguitur, & ſemper nos inclinat ad peccandum, iuxta illud Pauli ad Rom. 7. relatum à D. Hieronymo in cap. ſi Paulus 32. q. 5. *Infœlix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Ex quo fomite omnis ætas ab adoleſcẽtia dicitur prona ad malũ. cap. omnis. 12. quæſt. 1. & in proœmio Clementinarũ. Quarto, quod pleraque peccata naſcuntur ex paſſionibus amoris, odij, timoris, ſpei, & iræ: quę impellunt ad actus malos, ex quibus frequẽtatis generantur habitus vitioſi, qui et à impelluntad actus malos, ex quibus ſunt geniti, ſecundum omnes: quia & ex uno peccato generatur aliud. & alibi dicitur, quod ignorantia eſt mater cunctorum erratorum cap. ignorantia. 38. diſt. quę omnia ſolerter tangit Magiſter ſenten. lib. 2. diſt. 42.

3 Ad horum primum reſpondetur ex mente S. Thomę in præfata diſtin. quæſt. 2. ar. 1. quod radix proprie eſt id, quod dicitur in argumento: ſed per metaphoræ, ſiue tranſlationis figuram accipitur pro alijs, ex quibus naſcuntur, profluunt, & deriuãtur alia propter quandam ſimilitudinem, quam in hoc habent cum radice vera, ex quà naſcitur, & nutritur arbor, vel herba, & in hoc cap. radix. non accipitur proprie, ſed metaphorice.

Ad omnia autem alia argumenta reſpondetur, quod duplex eſt diſtributio huius nominis, omne, vel omnia, vt omnes tradunt, in quibus eſt etiã Magiſter ſententiar. in d. diſt. 42. & Accurſius cõmuniter receptus in l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſt. & iur. & clarius gl. huius cap. Altera vulgaris & magis vſitata, qua diſtribuit pro ſingulis generũ, ideſt pro omnibus ſpe-

4 ciebus & indiuiduis poſitis ſub nomine, cui adiungitur. Altra minus aſſueta, qua diſtribuit pro generibus ſingulorũ, vt in in illo celebri elogio, Omne animal fuit in arca Noæ: non enim ſignificat, quod omne contentum ſub illo uerbo animal in ſpecie, ſiue in indiuiduo fuit in arca Noæ: ſed quòd aliquod animal de quolibet genere animalium fuit ibi; & in hoc cap. verbum omnium diſtribuit poſteriori modo, & non priori; ita quòd non eſt ſenſus, quòd omnia mala in indiuiduo, & in ſpecie naſcuntur ex cupiditate, ſed quòd nullum eſt genus mali, cuius aliqua ſpecies, vel indiuiduum non prodeat, vel prodire non poſſit ex cupiditate, quod recte gloſ. intellexit.

5 Nota ſecundo, quòd radix omniũ bonorũ eſt charitas. in quod faciunt plurima illa, quæ in encomium eius dixit Proſper in cap. charitas. 2. ſup. ead. & multa, quę nos illis ex alijs auctoribus addidimus: & in ijs, ꝙ omnia opera moraliter bona facta ab habente charitatem cenſentur prodire ab ipſa: & tamquam ab ea procedentia ſunt grata Deo, & meritoria, tam gloriæ, quàm gratiæ gratum facientis.

Sed cõtra hoc urget, quòd infideles, & mali Chriſtiani, qui omnes ſunt expertes charitatis faciunt multa bona, & habent multas virtutes, vt diximus in cap. omnis. §. ex ijs. 28. quæſt. 1. vbi eſt illud Hieronymi, *Romani virtutibus meruerunt imperium.* & S. Thom, concludit in 2. 2. quæſt. 10.

ar.

ar.4.quod non omnia opera infideliũ ſunt mala; & conſequenter aliqua ſunt bona; & tamen non procedunt ex radice charitatis, qua penitus carent,& infra diſt.4.in cap. quamuis. §.quod autem.dicemus, bona facta in peccato mortali perdi.

Ad hæc reſpondemus primo id, quod paulo ſupra reſpondimus argumento primo contra notabile primum formato, intelligendo, qđ verbũ omnium diſtribuit pro generibus ſingulorum; & non pro ſingulis generum. Secundo reſpondemus, quòd verbum bonorum accipitur pro ſolis bonis Deo gratis & placitis,quorum nullũ poteſt inueniri, quod nõ procedat ex charitate,vt latius dictum eſt in dicto cap. charitas 2. Ex quibus infertur,quòd longe aliter charitas eſt radix omniũ bonorum, quàm cupiditas omnium malorum:quia hæc ſolum eſt radix omnium malorum, intelligendo, quòd illud verbũ omnium diſtribuat pro generibus ſingulorum, charitas autem eſt radix omnium bonorum,etiam intelligendo, quòd illud uerbum, omnium, diſtribuat pro ſingulis generũ,accipiendo verbũ bonorum pro ſolis operibus Deo gratis,atque acceptis,& vita æterna dignis.

6 Nota tertio, duo contraria nõ poſſe eidẽ ſubiecto ſimul ineſſe, & quòd charitas eſt contraria cupiditati,quod eſt verum de cupiditate mortifera, non autem de veniali: quia charitas patitur ſecum peccatũ veniale, iuxta doctrinam S. Thomæ communiter receptam 2.2. q.24.ar.10.non autem mortale,ſecundum ibidem ar. 12.

Nota quarto, ſine cauſſa quem compeſcere actus peccatorum exterio-
7 res,niſi etiã compeſcat interiores:quia ſicut ait hic Auguſtinus, ſine cauſa conatur quis incidere ramos, ſi radices non contendit euellere, ſicut enim è radice pululat ramus,ſic ab interiori actu exterior actus prouenit. Vnde Hieronymus ait illud Pſal. 136. *Beatus qui tenebit,& allidet paruulos ſuos ad petram.* intelligendum eſſe de illo, qui motus voluntatis prauos exorientes per memoriam petræ,quæ eſt Chriſtus confringit.& alibi, *Niſi prauos animi motus ſtatim confregeris, deducent te ad peccatum maximum.* Per quæ memini olim dixiſſe cuidam parocho cum primis amico,& ſatis diuiti,excuſanti ſe nõ poſſe à libidine abſtinere. Qui fieri poteſt ut abſtineas fere ſeruientibus aſſidue tibi puellis decoris,aſſidueq.lautis epulis tam in cœna,quam in prandio vtaris? cum neceſſario ſurgat tibi motus peccati, qui non colliſi ad petram ducunt te in peccatum operis, & cõſuetudinis, quod dicitur maximũ cap. ſuper tribus. ſupra diſt.1. cui conſentit Auguſtinus in cap.ſicut.infra eadem.

Contra tamen hoc notabile facit cap. vides.23.quæſt.6.& cap.diſplicet.& cap. nimiũ inquieti.23.quæſt.4.cum ſimilibus,quæ probant bonũ & utile multum eſſe arcere malos ab opere exteriori malo,etiã ſi non poſſent arceri à mala voluntate interiori: quia ceſſare à malo opere, & conſueſcere contrario eſt gradus, & via,vt incipiat placere bonũ; & vt ceſſet voluntas faciẽdi contrariũ. Quare non eſt dicendũ Auguſtinũ,cuius ſunt

præ-

prędictã duo capp. in oppoſitũ citata, voluiſſe dicere, in hoc nihil prodeſſe ceſſare vel arceri quẽ ab opere malo exteriori, etiam ſi nõ ceſſet, nec arceatur à malo interiori; ſed quòd non ſatis eſt abſtinere ab illo. Ita quod verbum illud ſine cauſſa, intelligendum eſt, de cauſſa ſufficienti ad pœnitudinem de peccato, vel quod ægre, & vix ceſſabit ab opere exteriori, niſi euellat opus interius: vel quòd vix, ne vix quidẽ abſtinebit ab illo, niſi abſtineat ab interiori.

Cap. charitas eſt aqua.

Auguſtinus in Pſal. 103.

CHaritas eſt aqua, de qua Dominus ait in euangelio, Qui biberit aquam, quam ego † dabo ei, non ſitiet in æternum. † *Ioan.* 4.

SVMMARIVM.

1 *Credere Deo, & in Deum diuerſa.*
2 *Nemo repente ſummus adquiſitione naturali.*
3 *Chriſti anima, & Apoſtoli, vt repente ſummi.*
4 *Virtus quid, & quæ infuſa, & quę quęſita.*
5 *Virtus cur communiter ſtat in medio rationis, non rei.*
6 *Charitas cur dicitur forma omnium virtutum.*
7 *Charitas creſcit in via ſine termino.*
8 *Charitas maxima patriæ non eſt Seraphica.*
8 *Seraphim, & Cherubim cur ita dicti.*
9 *Charitas Chriſti, & matris eius maior angelica.*
10 *Reſolutio breuis ſeptem quæſtionum Cardinalis.*

1 EA omnia, quę in hoc cap. ex Auguſtino eleganter differente adferuntur reducenda ſunt ad ſenſum, qui conueniat reſolutioni poſitæ in gloſ. Summę, & in cap. charitas. ſupra ead.

Nota duos illos ſenarios, quibus gloſſ. uerbo, credere, declarat differentiam inter credere Deo, & in Deum, ſcilicet,

Credo Deo, credasq. Deum, plus credo valere,
Si credas in eum, quam quod ei, vel eum.

Hoc ideo; quia credere Deo eſt, credere verum eſſe, quòd Deus dicit: credere Deum eſt credere Deum eſſe, quod & Dęmones credunt: ſed credere in Deum eſt amando credere in ipſum.

§. *Hæc quæ.*

GRATIANVS.

HAec quæ de charitate dicuntur, de perfecta intelligi poſſunt, quæ ſemel habita numquam amittitur. Et reliqua.

NOTA primo, quòd Gratianus inſinuat in hoc §. vnam ſolutionem ad omnia capp. præcedentia à cap. 1. vſque in hunc §. per quæ videtur

tur probari charitatẽ ſemel quæſitam amitti nõ poſſe;ſcilicet, quòd intelligatur de charitate perfecta. Quæ tamen ſolutio nihil valet:quia etiã perfecta huius vitę amitti poteſt,vt dictum eſt ſupra in gloſſ. Summę.

Nota ſecundo celebre illud elogium, *Nemo repente fit ſummus*. cui cõſonat illud Perſii,

Neque fonte prolui Caballino,
Neque diſſipiti ſomniaſſe Parnaſo
Memini, vt ſic repente Poeta prodirem.

Et illud Poetę de Maria Virgine Matre.

Omne quod excellens, atque ſublime futurum eſt.
Difficiles ortus habet, incrementaq; tarda.

Contra quod tamen facit, quòd humanitas Chriſti eodẽ momento, quo Virgo Mater humillime reſpondit ad angelum, *Ecce ancilla Domini*, &c. repente aſſumpſit animam & corpus, & fuit vnita per vnionem hypoſtaticam diuinitati, vt tradit S.Thom. receptus 3. par. quęſt. 33. per totã, & eandem animã repleuit tanta gratia, quanta maior nulla fuit, nec erit vmquã, quamq; alij ſummã, alii vocant infinitã, vt colligitur ex eadẽ 3. par. quæſt. 6. & 7. & alijs: adeo quidem, ꝙ non potuit, nec poteſt augeri vt ipſemet tradidit in dicta quæſt. 7. ar. 12. aſſerens, eam fuiſſe illi in primo inſtanti ſuæ conceptionis inditã. Quare pręfatum elogium eſt intelligendũ de iis, quæ fiunt, nutriuntur, & augęntur naturaliter; non autem quæ à Deo ſupernaturaliter fiunt, quę poſſunt ab eo repente fieri ſumma. nam & repente Apoſtolos fecit ſummos concionatores die Pentecoſtes Act. 1. & Paulum ex perſequutore vas electionis. Act. 9.

In gloſſas.

Nota tertio, gloſ. eſse hic memorabilem pro concluſione S.Thom. in 2.2. quæſtio. 24. art. 8. inueniri ſcilicet in hac vita charitatem perfectã, prò quibus eſt tex. iuris optimus in cap. charitas in quibuſdã. infra ead. vbi hoc declarabitur.

Nota quarto, hic eſſe gloſſam pro illo Ariſtot. Ethicor. 2. *Virtus in medio conſiſtit*. quod Horatius relatus à gloſs. reduxit in illud ſenarium.

Virtus eſt medium vitiorum vtrinque redactum.

S. Thomas autẽ clarius, & profundius in 1.2. queſt. 64. ar. 1. dixit, quòd virtus moralis eſt habitus electiuus in mediocritate conſiſtens: quamuis in 1.2. quęſtio. 55. ar. 4. definit eam ex Auguſtino, quod eſt qualitas bona, qua bene viuitur, qua nemo male utitur, quam Deus in nobis ſine nobis operatur. Quæ tamen definitio ſoli virtuti infuſæ conuenit propter vltimam particulam, qua dempta, poteſt conuenire utrique, tam adquęſitæ, quàm infuſæ, ut idem ibidem monſtrat.

Nota quinto ex hac gloſ. multa argumenta contra ſupradicta de medio, & mediocritate, in qua dictum eſt conſiſtere virtutem: quorum ſolutio clarior poteſt colligi ex mente eiuſdem S.Thom. in pręfata quæſt. 64. artic.

art. 1. & 2. & ex Ariſtot. 2. Ethicor. nempe, quòd medium virtutis non eſt communiter medium rei; ſed medium rationis, nō quidem in ipſa ratione poſitum; ſed medium, quod ipſa ratio conſtituit eſſe medium quoad nos; quia virtus moralis conſiſtit in conformitate ad rationem rectã. Dixi communiter: quia medium virtutis iuſtitiæ, etiam eſt medium rei; nam illa verſatur circa operationes exteriores; alię vero circa paſſiones interiores, vt declarat S. Tho. ibidem.

6 Nota ſexto, hic etiam eſſe gloſſ. pro illa concluſione S. Tho. 2. 2. q. 23. ar. 8. charitatem ſcilicet eſſe formam omnium virtutum. quod probat ex Ambroſio lib. 2. in Luc. ea ratione, quòd in moralibus forma actus attenditur principaliter ex parte finis: & per charitatem ordinantur actus omnium aliarum virtutum ad vltimum finem.

7 Nota ſeptimo hic eſſe gloſſam pro concluſione, quam latius tetigimus in cap. charitas. 2. nu. 14. ſupra ead. ſcilicet, charitatem poſſe creſcere in via in infinitum ſine termino.

8 Nota octauo, charitatem maximam patriæ eſſe Seraphicam. Pro quo facit, quòd Seraphim, idem ſignificat quod ardentes, vel accedentes, ſecundũ D. Hieronymũ in interpretatione nominũ Hebraicorũ in Eſaiã: & ſunt altiſſimi ordinis ſpirituũ cæleſtiũ, ſecũdũ Dionyſ. de cæleſti Hierarchia cap. 7. Et quòd dicuntur ab ardore charitatis quæ eſt maxima virtutũ, quæq; nō admittit peccatũ mortiferũ: licèt Cherubini, qui ſunt minoris ordinis dicãtur à ſciẽtia, quæ admittit peccatũ mortiferum. Et ꝙ nullus ordinis Cacodęmonũ dicitur Seraphim, vel de ordine Seraphim, licet ſic Cherubim, vel de ordine Cherubim, vt probat hoc cap. & tradit S. Tho. in 1. par. quæſt. 63. ar. 7. ad. 1. Hæc autẽ gloſſ. licet teneri poſſit quo ad charitatem patriæ, quæ in angelis & ſanctis regulariter inuenitur: non

9 tamẽ videtur vera ſimpliciter: quia charitas animę Chriſti longiſſime Seraphicã excedit, immò & charitas Virginis Matris. Tum quia ſuper omnes choros angelorum exaltata omnium ſanctorum princeps eſt, & regina, per dicta ſupra not. 2. tũ per illud Hierony. in ſermone de eius Aſſũptione, *Cæteris per partes gratia prçſtatur; Mariæ vero ſe totam ſimul infundit gratiæ plenitudo.* Per quod & alia S. Tho. in 3. par. quęſt. 27. art. 5. ait, eam habuiſſe plenitudinẽ gratiæ. Tum quia omne, quod eſt propinquius alicui principio magis participat de ipſius effectu ſecundum Diony. cap. 4. cæleſt. Hierar. & Virgo Mater fuit, & eſt propinquiſſima Chriſto: quia eſt principium gratiæ auctoritatiue ſecundum diuinitatem, & inſtrumentaliter ſecundum humanitatem. Tum quia, vt probat ibidem alter Thom. Virgo Mater propinquior eſt Deo, etiã quo ad Deitatem per gratiã, quã omnes angeli, licet illi propinquiores ſint per naturam.

10 Nota nono, quòd D. Card. nullum ordinem huius §. nec gloſſ. eius ſequutus mouet hic ſeptem quæſtiones, quas circiter quatuor magnis folijs tractat, & relinquit intacta omnia capp. ſeqq. vſque ad §. è contrario. ſub cap. ſi ſermo. Prima eſt, Vtrum vlla charitas vię poſſit eſſe perfecta.

quam nos in cap. charitas.2.in fi.num. 14. remiſſimus terminandam in cap.charitas in quibuſdam.infr. ead.vbi eſt propria ſedes eius.

Secunda, An in virtutibus ſint gradus: quam videtur S.Thom. in 1. 2. q. 66. art. 1. ijs verbis proponere, Vtrum virtus poſſit eſſe maior, vel minor: de quo nulla facta mentione D. Cardinalis reſpondet ſuæ quæſtioni per verba ipſius S.Tho. ad litteram relata. quorum breuis & clara reſolutio eſt, primo quidem, manifeſtum eſſe inter virtutes ſpecie differentes alias eſſe maiores alijs, vt infuſas adquiſitis, theologicas moralibus & inter theologicas charitatem alijs; & in moralibus prouidentiam, quatenus bonum rationis continet, eſſe maiorem alijs, vt ipſemet S. Thom. determinat in dict. quęſt. 66. ar. 1. & iuſtitia eſt maior, quam fortitudo, & fortitudo, quam temperantia, quod colligitur ex eod. S. Thom. qui prius prudentiam tractat 2. 2. quæſt. 47. quam de iuſtitia, de qua tractat q. 58. & de poſtea de fortitudine q. 123. & poſtea de tẽperãtia quęſt. 141. Nec obſtat, quod in præfata quæſt. 58. art. fin. præfert iuſtitiam alijs virtutibus moralibus, & quæ verſantur circa ipſas operationes exteriores, vel paſſiones interiores regendas: prudentia autem eſt partim intellectualis, & verſatur circa bonum ipſius rationis practicæ, vt colligitur ex tota præfata quęſt. 47. Secũdo quod manifeſtum eſt, etiam inter virtutes eiuſdem ſpeciei alias eſſe maiores alijs ex parte ſubiecti, ſiue in eodem homine ſecundum diuerſa tempora, ſiue in diuerſis ſubiectis: quia cum virtutes ſint habitus, & habitus poſſint augeri, & diminui ſecundum omnes, & S.Tho. 1. 2. q. 51. & 52. palam eſt, virtutem eius, qui pluries egerit actum, in quẽ illa inclinat, & à quo generatur, aut augetur, maiorem futuram eſſe quam alterius, qui rarius eius actus egerit.

Tertia quęſtio eſt, An charitas augeri poſſit in via. Ad quã reſpõdimus ſupra breuiter, & vtiliter in cap. charitas. 2. nu. 14. vbi erat ꝓpria ſedes ei⁹.

Quarta, An charitas viæ poſſit augeri in infinitum. Cui etiam ibidem reſponſum eſt, quod ſic.

Quinta, An charitas poſſit minui. ad quã reſpõſũ eſt ibidem quod non.

Sexta, An recte diuidatur charitas in incipientem, proficiẽtem, & perfectam. Ad quam reſpondet Dom. Cardin. per verba S.Tho. 2. 2. quęſt. 24. ar. 9. ad litteram relata: quorum ſumma eſt, quod recte diuiditur, tum per illud Auguſtini in 1. canonicam Ioan. *Charitas cum fuerit nata, nutritur, quod pertinet ad incipientes: cum fuerit nutrita roboratur, quod pertinet ad proficientes: cum fuerit roborata perficitur, quod pertinet ad perfectos.* Tum quia, primo incumbit homini ſtudium principale ad recedendum à peccato: & reſiſtendum cõcupiſcentijs eius, quæ in cõtrarium charitatis mouẽt: & hoc pertinet ad incipientes, in quibus charitas eſt nutriẽda, vel fouenda, ne corrumpatur. Secundum autem ſtudiũ ſuccedit, vt homo principaliter intendat ad hoc, quod in bono proficiat, & hoc ſtudium pertinet ad proficientes, qui principaliter intendunt, vt eis charitas per augmentum roboretur. Tertium eutem ſtudium eſt, vt homo principaliter inten-

intendat, vt Deo inhęreat,& eo fruatur; & hoc pertinet ad perfectos, qui cupiunt diſolui,& eſſe cum Chriſto.

Septima, An in fide poſſint gradus poni, quã mox in cap. ſequenti determinabimus.

Cap. cum ſanctam.

Greg. ſuper Ezech. Homil. 15.

CVm ſanctam Eccleſiam Dominus ſuſcipit, in gradibus eius dignoſcitur. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Virtus, vt alia maior in diuerſis, & in eodem.*

2 *In præpoſitio hic non negat, nec auget, ſed minuit.*

3 *Intellectus illius, Petro peccante non fuit herba.*

1 NOTA primo; quòd D. Gregorius in hoc cap. mira ſapientia, & pari eloquentia concludit in ſumma, primum, eſſe gradus in virtute, quod ſupra §. hæc quę. not. 9. diximus eſſe verum in hoc ſenſu, quod inter virtutes diuerſarum ſpecierum alia eſt alia maior: quamuis id non intendat in hoc cap. D. Gregorius. Eſt etiam verum in ſenſu, quem prętendit Gregorius; ſcilicet quod virtus vnius, & eiuſdem ſpeciei, etiam vnius & eiuſdem hominis, eſt maior vno tempore, quam alio. quod probat exẽplo Apoſtolorum petentium à Chriſto, Luc. 17. vt augeret fidem eorum; & exẽplo illius, qui interrogatus à Chriſto, Matthę. 9. an crederet, dixit, *Credo, Domine, adiuua incredulitatem meam.* ſignificando credere ſe quid em exiliter, & deſiderare augmentum fidei. Quomodo autem fiat hoc augmentum eiuſdem virtutis in eodem homine tradit S. Tho. in 1. 2. quęſtio. 66. per totam, & profundius in quęſt. 53. ar. 2. tractando de augmento omnium habituum, quorum de numero ſunt omnes virtutes. qui S. Tho. cum ſuis aſſeclis tenet, huiuſmodi augmentum non fieri per additionem gradus ad gradum; ſed per maiorem radicationem in ſubiecto. Alij vero contra: quorum opinionem dixi in cap. charitas. 2. nume. 14. mihi ſemper viſam fuiſſe veriorem, & intelligibiliorem ab eo tempore, quo adhuc iuuenis in celeberrima Complutenſi Academia imbibi; quãuis parui referat quo ad bonum conſcientiæ, vtra teneatur.

2 Nota gloſſ. in verbo incredulitatem, quæ adiuncto tex. probat prępoſitionem, in, compoſitam nonnumquã diminuere ſignificationẽ verbi, cum quo componitur; hoc enim verbum incredulitas ſignificat paruam credulitatem. Alibi autẽ auget, vt in l. Gallus. §. ille caſus. ff. de liber. & poſthum. vbi verbum, indifficilis, ſignificat valde difficilis: quamuis, vt plurimum, neget; vt in verbo, innocens, & inſons, cap. incommutabilis. & cap. innocens. 22. quæſt. 4. & alibi aliter, vt lexica probata docent:

quamuis nulla, vel pauca exempla, in quibus ſignificet diminutionem, forte inuenientur.

5 Nota in gloſſ. verbo herba, illum verſiculum, *Petro peccante tunc nō fuit herba.* ſed ante, id eſt Petrus antequam peccaret habuit charitatem, licet fragilem vti herbam: quam tamen per negationem omnino amiſit.

Cap. qui vult facere.

Auguſtinus in lib. de gratia, & libero arbitrio cap. 17.

Q*Vi vult facere Dei mandata, & non poteſt, iam quidem habet bonā voluntatē; ſed adhuc paruam, & inualidam.* Et reliqua.

OMNIA, quæ hic dicit Auguſtinus reſoluenda ſunt per dicta ſupra eadem in gloſſ. Summæ. & in cap. charitas. 1. & per dicenda in cap. perfecta. infra eadem.

Cap. ſicut ſeta.

Auguſt. tract. 9. in epiſt. Ioan.

S*Icut ſeta introducit filum; ita timor introducit charitatem. charitas creſcit, timor minuitur, & è conuerſo.*

SVMMARIVM.

1 *Charitas, & timor, vt filum & ſeta.*
2 *Timeri vt poteſt Deus.*
3 *Timor filialis, ſeruilis, mundanus, & initialis.*
4 *Timor mundanus omnis malus, ſeruilis & filialis non item.*
5 *Timor ſeruilis ſic differt à filiali.*
6 *Timor ſeruilis non omnis donum Dei.*
7 *Timore de quo ſeruili agit hoc cap.*
7 *Timor qui ſeruilis ſeta charitatis.*
8 *Charitas deficit, aut perficit, non minuitur.*

1 NOTA primum, hoc cap. eſſe celebre tam Theologis, quam iuriſperitis, quatenus agit de habitudine, quam habent charitas, & timor Dei: & ita præſupponit, Deum poſſe iuſte timeri, iuxta illud Malach. 1. *Si ego Dominus, vbi eſt timor meus?* & illud Pſal. 111. *Beatus vir, qui timet Dominum.* & illud Pſal. 127. *Beati omnes, qui timent Dominum.*

2 Contra quod facit, quòd Deus eſt obiectum ſpei, quæ eſt contraria timori: & quòd eſt ſummum bonum, iuxta illud Pſal. 72. *quam bonus Iſrael Deus iȷs, qui recto ſunt corde.* & illud Pſal. 106. *Confitemini Domino, quoniam bonus.* cum alijs multis. Et quòd nemo videtur poſſe iuſte timere bonum, præſertim ſummum, in quo nihil penitus eſt mali, quod ſolum timetur. Quam oppoſitionem ſoluit S. Thom. 2. 2. quæſt. 19. art. 1. dicens in ſumma, quod Deus non poteſt quidem eſſe iuſtum obiectum: ſed iuſte poteſt timeri tamquam cauſſa mali pœnæ, eo quod ipſe eſt cauſa efficiens

malorum

malorũ pœnæ:licèt malorum culpę ſit tantum permiſſor cap. nec mirum.
verſ.haruſpicinę.26. quęſt. 5.& tradit Magiſter cũ S.Tho.& alijs omni-
bus in 2.lib.ſenten.diſt. 37. quę iuſte nobis ob varias cauſſas infligit. quę
ratio timẽdi pertinet ad timorẽ ſeruilẽ:poſſumus enim iuſte timere receſ-
ſum ab eo per mala culpę à nobis admiſſa;quod pertinet ad timorẽ filialẽ.

1 Nota ſecundo ex tex.adiuncta gloſs.quòd duplex eſt timor. Alter filia-
lis, ſeruilis alter, quibus addit S.Tho.in dicta quæſt. 10.ar.2.initialẽ, &
mundanũ,ea ratione,quòd in hac materia tractatur de timore, quatenus
quis conuertitur ad Deũ,vel auertitur ab illo:cũ enim obiectum timoris
ſit malũ,quandoque homo propter mala,quæ timet,à Deo recedit; & iu-
ſte dicitur timor humanus, vel mundanus. Quandoque autẽ homo pro-
pter malũ, quod timet ad Deũ conuertitur, & ei inhæret.quod quidem
malũ eſt duplex, malũ pœnæ, & malũ culpæ.Si ergo aliquis conuertatur
ad Deũ,& ei inhæreat propter timorẽ pęnæ,erit timor ſeruilis:ſi autẽ pro-
pter timorẽ culpæ, erit timor filialis:nam filiorũ eſt timere offendere pa- 8
4 rentem:ſi autẽ propter vtrumque eſt timor initialis, qui eſt medius inter
vtrumque.timorẽ.Et in ar.3. probat,timorẽ mundanũ,ſemper eſſe malũ:
quia naſcitur ab amore mũdi propter eius mala vitãda,& receditur à Deo,
quod eſt ſemper malum.Et in ar.4.concludit timorẽ ſeruilẽ non eſſe ma-
lũ: quia eſt à Spiritusſancto ſecundũ gloſs.ad Rom. 8.quæ habet ab eodẽ
ſpiritu duos timores naſci, filialem ſcilicet, & ſeruilem. Duplex enim eſt
timor ſeruilis:alter quidẽ, quo quis conuertitur ad Deũ principaliter ob
timorẽ mali pœnæ, qui ſemper eſt malus: alter quo quis conuertitur ad
Deũ propter timorẽ quidem mali pœnę,ſed minus principaliter.quod nõ
eſt malũ, ſicut nec amare Deũ minus principaliter,propter bona tempora-
lia, iuxta illud Pſal. 118. *Inclinaui cor meum ad faciendas iuſtificationes tuas*
in æternũ propter retributionẽ. id eſt,propter repoſitã mercedẽ,quam promi-
ſiſti, qui tibi placuerint.Et in arti. 5.concludit, timorem ſeruilem eſſe al-
5 terius ſubſtantię,quã filialẽ:quoniã obiectũ huius eſt malũ culpę, quod
fugit:obiectum autem illius malũ pœnæ, quod fugitur.Porro timorem
ſeruilem poſſe remanere cũ charitate concludit idem S. Thom.in art. 6.
ſignificando tamen aliquando eſſe contrarium illi.

Contra quod neruoſe facit,quòd ipſemet in ar. 9.aſſerit,ipſum eſſe do-
num Dei illorum ſeptem, de quibus Eſa. 11. Et conſtat nullum illorum
ſeptem donorum eſſe ſine charitate,& gratia ſecundum eundẽ receptum
6 in 1.2.quęſt.68.ar.5.Sed reſponderi poteſt id,quod ait in ar. 6.habere lo-
cum in timore ſeruili,quo minus principaliter timetur malum pœnæ: id
vero,quod ait in ar.6.de timore ſeruili in genere, qui continet etiã timo-
rem quo principaliter,vel principalius timetur malum pœnæ.

7 Nota tertio,ex prędictis colligi intellectũ huius cap. ſcilicet,quòd intel
ligitur quidem de timore ſeruili, vt gloſs. & Card.dicunt:ſed nõ de quo-
libet ſeruili:ſed tãtum de illo,qui ſe compatitur cum charitate id eſt,quo
quis cõuertitur ad Deum propter timorem mali,ſed minus principaliter,

quam propter amorem Dei: timor enim ſeruilis, quo quis conuertitur ad Deũ principaliter ob euitandam pœnã; ita quod alias non conuerteretur ſẽper eſt peccatũ, & nõ introducit charitatẽ: immo impedit eius ingreſsũ, & expellit eã iã ingreſſam, vt diximus in cap. charitas. 2. nu. 14. ſup. ead.

In gloſſas

Nota ex prima gloſſ. timorem ſeruilem, de quo loquitur tex. non poſſe manere cum charitate, quod eſt falſum, quidquid Archid. in ea dicat: tum per ea, quæ ſupra tradita ſunt in fine notab. 2. nu. 6. tũ quia alioquin incongrua eſſet ſimilitudo ſetæ, & fili ad timorẽ & charitatẽ; quandoquidẽ pars ſetæ compatitur filum, cum introducat illud. tũ quia, vt ait S. Tho. in dic. ar. 9. aliquis timor ſeruilis eſt à Spirituſancto, & donũ eius, quod impium eſt dicere repugnare charitati: adeo quidem, quòd ſine illa nequit ſtare, ſecundum eundem S. Tho. in d. 1. 2. quæſt. 68. ar. 5.

8 Nota ex gloſſ. 2. quòd charitas poteſt decreſcere, & minui, quod etiã eſt falſum: tum per illud, quod citat gloſ. ſcilicet quòd charitas deficit, vel proficit: tum per ea, quæ diximus ſup. ead. in cap. charitas. 2. num. 14. poſt. S. Tho. receptum in 2. 2. quæſt. 24. art. penult. & vlt. Ex quo ſequitur, verbum è conuerſo, poſitum in tex. non eſſe ita interpretandum, vt ſignificet, decreſcente charitate, creſcere timorem, ſed quòd, ipſa deficiente, ille creſcit: quamuis duriuſcula ſit hæc intelligentia.

Cap. forte.

Auguſt. tract. 5. in 1. Ioan. 4

Forte nata eſt in te charitas; ſed nondum perfecta, noli deſperare, nutri eam, ne forte ſuffocetur.

EA, quæ pertinent ad hoc cap. reſoluenda ſunt per dicta in gloſſ. Summę ſupra ead.

Cap. charitas. V.

Auguſtinus ad Hieronymum epiſt. 29.

Charitas in quibuſdam eſt perfecta, in quibuſdam eſt imperfecta: perfectiſſima autem in hac vita haberi non poteſt.

SVMMARIVM.

1 *Charitas quæ, & quot modis perfecta.*

NOTA primo, quòd charitas viæ poteſt eſſe perfecta. cui conſonat cap. radicata. & cap. charitas. 2. §. item ergo. ſupra ead. & eſt concluſio S. Tho. 2. 2. quæſt. 24. ar. 8.

Contra quod facit primo, quòd Apoſtol. ad Philipp. 5. de ſe aiebat, ꝙ non erat perfectus. Secundo, quòd omnis charitas viæ augeri poteſt, clẽ. ad noſtrum. de heretic. per quam, & definitionem Conc. Trid. hoc probauimus in dicto cap. charitas. 2.

Pro

1 Pro quorum ſolutione dicendum eſt cum S. Thom. vbi ſupra, quòd charitas poteſt dici perfecta dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, cum ſcilicet diligitur tantum, quantum eſt diligibile; quomodo ſola charitas Dei, qua ſe ipſum diligit, eſt perfecta: quia cum obiectum charitatis primarium ſit Deus, qui vt eſt infinitus, ita eſt infinite diligibilis, nemo alius poteſt diligere ipſum tantum, quantum eſt diligibile, niſi Deus ipſe. Alio vero modo ex parte diligentis, & hoc quidem tripliciter, primo, cum totum cor hominis actualiter ſemper fertur in Deum, qualis eſt ſola charitas patriæ, quę non eſt poſſibilis in hac vita. Secundo, vt homo ſtudium ſuum dedicet ad vacandum Deo, & rebus diuinis, prętermiſſis alijs, niſi quantum neceſſitas præſentis vitæ requirit; & ita eſt perfectio charitatis, quæ eſt poſſibilis in via: non tamen eſt communis omnibus habentibus charitatem. Tertio modo, ita quòd habitualiter aliquis totum cor ſuum ponat in Deo; ita ſcilicet quòd nihil cupiat, neque velit, quod diuinæ dilectioni ſit contrarium, & hęc perfectio eſt communis omnibus charitatem habentibus. Ita quòd ſola charitas Dei eſt perfecta ex parte obiecti: ex parte vero diligentis, tribus modis dicitur perfecta; & tertio quidem modo quęlibet charitas quàlibet parua eſt perfecta, & ſufficiens ad vitā: nulla vero in via eſt ita perfecta, vt nequeat creſcere. quod etiā gloſ. ſentit.

Cap. ſi ſermo.

Auguſt. in lib. 50. homiliarum homil. 9.

SI ſermo meus inuenit aliquam in cordibus veſtris ſcintillam gratuiti amoris Dei, ipſam nutrite, & ad hanc augendā vos aduocare ſtudete. Et reliqua.

EA, quæ ad hoc cap. pertinent, reſoluenda ſunt per ſupra dicta in gloſſ. ſummæ.

§. è contrario.

GRATIANVS.

E *Contrario etiam gradus in virtute eſſe probantur: quia & ipſius peccati gradus euidenter apparent.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Summus nemo repente malus, aut bonus.*

1 NOTA; quòd ſicut ſunt gradus in virtute, & nemo fit in ea repente ſummus, vt habetur in §. hęc quæ. ſupra eadem: ita ſunt gradus in vitio, & nemo in eo repente fit ſummus.

Cap. ſicut tribus.

S. Auguſtinus lib. 1. de ſermone Domini in monte.

SIcut tribus gradibus ad peccatū peruenitur, ſuggeſtione, delectatione

conſenſione:ita ipſius peccati tres ſunt differentia,& in corde,& in facto,& in conſuetudine,tamquam tres mortes, vna quaſi in domo, id eſt,cum in corde conſentitur libidini.altera vero quaſi iam prolata extra portam, cum in factum procedit adſenſio,tertia cum vi conſuetudinis malæ tamquam mole terrena premitur animus, quaſi in ſepulchro iam putrens.quæ tria genera mortuorum Dominũ reſuſcitaſſe, quiſquis legit euãgelium, agnoſcit.

SVMMARIVM.

1 *Chriſtus tres ſuſcitando quid ſignificauit.*
2 *Mortuus triplex,mente, actu,& conſuetudine.*

1 NOta primo, tres eſſe gradus,quibus,vt plurimũ, peruenitur ad peccatum,de quibus dictum eſt in cap.ſerpens.ſup.diſt.1.& de motibus primis,& ſecundo primis;& quòd non omnis motus ſenſualitatis in peccatum,ſit peccatum, etiam veniale, dictũ eſt late in cap.ſuper tribus. ſup.diſt.1.Quare ſuper hoc cap. celebre ſolum reſtat memorandum tetraſthicon gloſſ.artificioſe compoſitum,quod continet quatuor.

Primum, dominum noſtrum Ieſum Chriſtum ſuſcitaſſe tres mortuos puellam intra domum, Matthæ.9.& puerum extra portas, Luc.7.& Lazarum quatriduanum iam fœtentem in ſepulchro, Ioan.11.

Secundum, quòd illa tria genera mortis temporalis ſignificãt tria genera mortis ſpiritalis:quarum vna contingit in ſola interiore voluntate: ſecunda in exteriori actu citra conſuetudinem:tertia in exteriori actu cõſuetudine confirmato.

Tertium, quòd ſuſcitauit puellam verbo,puerum motu, Lazarum lacrymando.

Quartum, quòd Dominus ſuſcitando facilius puellam, quàm puerũ, & puerum, quàm Lazarum ſignificauit, difficilius deleri, vt plurimum, peccatum exterioris actus,quàm interioris tãtum:& longe difficilius cõſuetudine cõfirmatum,quàm aliud. Quod cum experientia,quæ eſt rerũ magiſtra doceat,cap.quã ſit.de elect.lib.6.non eget confirmatione, quę facile multipliciter fieri poſſet.Tetraſthicon autem gloſſę eſt hoc.

Mens mala, mors intus;malus actus,mors foris;vſus.
Tumba puella;puer, Lazarus iſta notant:
Hanc verbo, hunc motu,lacrymando ſuſcitat illum
Chriſtus,& in modico naſcitur æger homo.

Cap.ſciendum.

Gregorius cap.16.lib.25.Moralium.

SCiendum quippe eſt,quòd tribus modis admittitur peccatum: nam aut ignorantia,aut infirmitate,aut ſtudio perpetratur. Et grauius qui-

quidem infirmitate quàm ignorantia; ſed multo grauius ſtudio, quàm infirmitate peccatur.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum habet cauſam poſitiuam & negatiuam; & vt tres interiores, & vt aliquot exteriora.*

2 *Ignorantia quæ cauſa peccati, & quæ comes eius.*

2 *Ignorantia quæ peccatum, & quæ cauſa, & quæ comes eius, quæ differt ab inſcientia.*

3 *Ignorantia probabilis, & inuincibilis idem, & quid.*

4 *Ignorantia quæ excuſat à toto, quæ à parte, quæ auget.*

5 *Peccat quis per ignorantiam, infirmitatem, vel ſtudium.*

6 *Paſſiones animæ. cur dictæ ægritudines.*

6 *Liberum arbitrium quid.*

1 NOTA primum, peccatũ habere cauſam. quod profunde probat S. Tho. 1.2. quęſt. 75. ar. 1. ea firma ratione, quód peccatum eſt actus inordinatus, & quatenus eſt actus habet cauſam poſitiuam, ſicut quilibet alius: quatenus autem eſt inordinatus, ſiue non ordinatus, habet cauſam priuatiuã, ſiue negatiuã, ſcilicet quòd non eſt iuſte directus, ſiue ꝙ abeſt ab eo iuſta directio: ſicut locus eſt umbroſus, quia non eſt illuminatus, ſiue quod lux abeſt ab eo. Qui idem S. Tho. concludit ibidem art. 2. peccatum habere tres cauſas interiores, voluntatem ſcilicet, rationem, & concupiſcentiã. quarũ prima & pręcipua eſt voluntas, quæ facit peccatũ, quatenus eſt actus: ſecũda ratio, quæ efficit deformitatem eius non dirigendo voluntatẽ debite: tertia concupiſcentia inclinans ad bonum apparens, & non verũ. Qui idem concludit in art. 7. etiã exteriora eſſe interdũ cauſã peccati, iuxta illud Num. 31. *Nonne iſtæ ſunt*, ſcilicet mulieres, *quæ præuaricari fecerunt vos in peccato Phagor?* Poſsũt, inquã, exteriora eſſe cauſa quędã mouens extrinſecus voluntatẽ ad peccandũ, ſicut & ſenſualitas interior; ſed non ſufficiens: quoniã ſola volũtas eſt, quę perficit illud iuxta illud Auguſtini, *Peccatũ adeo eſt voluntariũ, quod nõ eſſet peccatũ, niſi eſſet voluntariũ.* Et in quarto concludit, vnũ peccatũ interdum eſſe cauſam alterius peccati, iuxta illud Gregorij ſuper Exech. hom. 11. poſt medium. *Peccatũ, quod per pęnitentiam citius non deletur, eſt cauſa alterius peccati.*

2 Nota ſecundo, ignorantiam eſſe cauſam peccati, quę eſt omnium vna concluſio pręſertim S. Thom. 1.2. quæſt. 76. art. 1. modo ſit talis, qua ceſſante non fieret peccatum: ſi enim eſſet talis, qua ceſſante nihilominus peccaretur, non diceretur cauſa peccati, ſed comes illius, vel comitans illud; vt ſi quis occideret aliquem, quem ignorabat eſſe ſuum cognatum: ea tamen mente, quòd occidiſſet eum, etiam ſi cognoſceret illum, ſecundum Ariſtotelem 2. Ethic. quem ſequitur S. Thom. vbi ſupra. Qui idem concludit ibidem art. 2. etiam ipſammet ignorantiam, & ipſum ignorare interdum eſſe peccatum: quando eſt de illis, quæ quis eſt aptus natus

ſcire,& poteſt, & tenetur ea ſcire. Dixi, aptus natus: quia lapis, & ſimilia non dicuntur ignorare, ſed neſcire, & habere inſcientiã, ſecundum Diony. cap. 7. Cæleſt. Hierar. Dixi, poteſt: quia ignorantia eorum, quæ ſciri nõ poſſunt, nõ imputabitur alicui: quia eſt, vt aiũt Theologi, inuincibilis, vel, vt dicunt Iuriſperiti, probabilis, quæ excuſat etiam ſi ſit iuris, iuxta gloſs. celebrẽ, quam ibi notant Dominic. & Franc. in cap. 1. de poſtulat. prælat. lib. 6. verb. de cętero. Nec intelligendum eſt, ſolos illos hac ignorãtia laborare, qui nullatenus poſſunt ſcire: & ꝙ ideo dicitur inuincibilis: quia eſt impoſſibilis expulſu logica impoſſibilitate, vt aliqui putant: quia etiam dicuntur habere illam illi, qui poſt mediocrem diligentiam ſecundum conditionem ſuam adhibitam ignorant, quę dicitur impoſſibilitas moralis, arg. l. Nepos Proculo. ff. de verb. ſignific. & cap. ſi vero. de ſent. ex com. & omniũ fere iurium, quæ de ignorantia probabili loquuntur. Et in ar. 3. & 4. concludit, ignorantiam inuincibilem, ſiue probabilem, quæ

4 eſt cauſſa peccati excuſſare à toto peccato, & à parte peccati, quatenus eſt cauſſa illius; quia reddit actum inuoluntarium, & tollit voluntariũ, quod eſt de eſſentia peccati. 15. quæſt. 1. §. 1. Dixi, quæ eſt cauſſa peccati; primo quia ſi ſolùm eſſet comes, vel conſequens eius, nihil excuſaret: quoniã, vt ſupra dictum eſt, non eſſet cauſſa eius. Secundo, quòd ignorantia, quæ non eſt inuincibilis, nec probabilis, ſi eſt cauſſa peccati, ita quòd non admitteret illud, ſi ſciret eſſe peccatum, excuſat quidem à tanto, ſed non à toto. Tertio, quòd ignorantia affectata, id eſt, procurata, & deſiderata, ne à peccato retraheretur, qualis eſt illa illius, de quo Dauid Pſal. 35. relatus in cap. penult. 37. diſt. *Noluit intelligere, vt bene ageret.* & de qua eſt tex. cũ glo. in cap. 2. de tẽporib. ordin. lib. 6. nullatenus excuſat: immo auget peccatum, ut probat ratio S. Thom. tacta in d. ar. 4.

5 Nota tertio, minus peccare, cęteris paribus, qui peccat per ignorantiã, quàm qui per infirmitatem, & ſtudium, quod non eſt intelligendum de ignorãtia inuincibili, vel probabili: quia qui per illam facit aliquid non peccat, vt prædictum eſt, neque de ignorantia affectata; quia illa auget peccatum, vt etiam prædiximus: ſed de illa, quæ non eſt probabilis, nec excuſat à toto, ſed ſic à tanto: quia peccare per infirmitatẽ eſt peccare per aliquam paſſionem, puta amorem, odium, & ſimilia: quoniam multi philoſophi, & in ijs Marcus Tullius in Tuſcula. quęſt. lib. 4. relatus à S. Tho. 1. 2. quæſt. 77. artic. 3. vocant paſſiones animæ, ęgritudines illius: & ægritudo appellatur infirmitas, iuxta illud ad Virginem matrem.

Tu potis es etenim noſtros depellere morbos,
Aegraque de tepido membra leuare toro.

Et per aptam metaphoram; quia ſicut infirmitas corporis impedit mẽbra eius, ne pareant Imperio eius, cuius ſunt: ita paſſiones impediunt potentias animæ, ne pareant imperio rationis eius.

6 Nota quarto, minus peccare, qui peccat per infirmitatem, & paſſionẽ, quàm qui ſine illa, quod eſt verum, vt ait S. Thom. in dict. quęſt. 77. ar. 6.

quando

quando conſequitur illam; quia cùm præcedit, turbat rationem, & minuit libertatem liberi arbitrij; quod eſt facultas voluntatis & rationis, vt docet Magiſter cum omnib. cōmentatoribus ſuis lib. 2. ſent. diſt. 24. quãdo verò conſequitur auget voluntatem iam conceptã, quę eſt ipſum peccatum interius.

Nota quinto, eum, qui peccat ex ſtudio, cęteris paribus, magis peccare, quàm qui peccat per ignorantiam, vel infirmitatem, ſiue paſſionem: quia peccare ſtudio eſt peccare de induſtria & malitia, vt colligitur ex S. Thom. vbi ſup. ar. vlti. hæc enim tria peccare ſtudio, induſtria, & malitia ſignificant peccare ex ſe per ſuam libertatē voluntatis, & rationis nullo alio ad id impellente. quod tribus argumentis probat vbi ſupra S. Thom. eſſe grauius, quàm peccare paſſione, vel ignorantia in id impellente. quę quia uideri poſſunt apud eum in dicto ar. vltimo gratia breuitatis hic non refero.

Cap. inter hæc ſciendum.

Gregorius cap. 3. lib. 21. Moralium.

INter hæc ſciendum eſt, aliud eſſe, quod animus de tentationibus carnis patitur; aliud verò cum per conſenſum delectationis obligatur. Et reliqua.

OMnia, quę ad hoc cap. pertinent, remanēt tractata partim in cap. cogitationis. partim in cap. ſerpens. & partim in cap. ſuper tribus. ſupra diſt. 1.

Cap. ſuper tribus.

Hieronymus ad cap. 1. Amos in comment.

SVper tribus ſceleribus Damaſci. Et reliqua.

NOTA, quòd hoc cap. poſitum fuit in cap. ſuper tribus. ſupra diſtinct. 1.

Cap. firmum.

Auguſt. lib. de correctione & gratia, cap. 7.

FIrmum Dei fundamentum ſtat immobile habens ſignaculum hoc: Scit Dominus, qui ſunt eius. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Prædeſtinati ſæpe charitatem amittunt.*

2 *Prædeſtinatio nihil reale diſtinctum ponit.*

NOTA primo, quòd contenta in hoc cap. reſoluenda, & decclaranda ſunt per adiecta gloſſæ Summæ, & cap. charitas. 1. ſupr. ead.

1 Nota ſecundo, quòd etiam prædeſtinati amittunt frequenter charitatem quæſitam; licèt ante finem vitę redeāt ad eam, & ea muniti moriātur, & ſalui fiant.

Nota

2 Nota tertio, quòd gloſſ. in verb. ſcit. ha bet, prædeſtinatos habere quẽdam characterem vltra charitatẽ & gratiam gratum facientem, quo diſtinguntur à damnatis. Quæ concluſio videtur noua, & falſa: tum quia nullo firmo fulcro nititur: tum quia prædeſtinatio nihil rei ponit in prædeſtinato, vt S. Thom. receptus probat in 1. par. quæſt. 23. ar. 2. quia ſolum ponit in mente diuina, cuius prouidentia pars eſt, nihil realiter imprimens prædeſtinato: ſed ſolùm nomẽ illud dulciſſimũ, quo appellatur, & ſcitur à Deo eſſe prædeſtinatus, vt ibidem præfatus S. Thom. declarat.

Cap. nullus.

Auguſtinus lib. de correct. & gratia, cap. 9.

N*Vllus eorum ex bono in malum commutatus finit hanc vitam.*

SVMMARIVM.

1 *Prædeſtinatus omnis vt ſaluabitur.*

NOta id, quod in cap. præcedenti amplius probatur; nempe omnem prædeſtinatum ſaluum fore; & quamuis amittat charitatem, cum ea tamẽ recuperata moriturum. quæ concluſio catholica eſt: quia prædeſtinatio eſt certiſſima, & effectum ſortitur certiſſimum, vt tradit S. Tho. in 1. par. quæſt. 23. ar. 6.

Cap. talibus.

Auguſt. de correct. & grat. cap. 9.

T*Alibus Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum. vſque adeo prorſus omnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant, & exorbitant etiam hoc ipſum facie t eis proficere in bonum.*

SVMMARIVM.

1 *Intellectus illius, Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

NOta primo, quòd exiſtẽtibus in charitate omnia cooperantur in bonum. Pro quo facit illud Pſal. 18. *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.*

Contra quod tamen facit, quòd, vt ſupra dictum eſt, qui habet charitatem poteſt letaliter peccare, & per peccatum charitatem ſuam amittere: at peccata non cooperantur in bonum, ſed in malum. perdere item gratiam eſt maximum malum: ergo non omnia cooperantur in bonũ habentibus charitatem, & gratiam.

Secundo, quòd ex cap. ſi ex bono. infr. diſt. 4. colligitur, multos diligentes Deum condemnatum iri: ergo euenit eis aliquid, quod nõ cooperatur illis in bonum, ſed in malum.

Tertio, quòd multi ſcripti in libro vitę delentur ex illo, iuxta illud Pſal. 68. *Deleantur de libro viuentium*. at huiuſmodi deletio non cooperatur in bonum: quia facit, vt d ignus vita æterna ſecundum iuſtitiam præſentem fiat indignus ea, ſecundum ęternam prędiſtinetionem.

Pro

Pro reſolutione horum notandum primo, quòd duplex eſt iuſtitia viatoris; altera quam habet ſecundum præſentem ſtatum; altera quam habet, vel eſt habiturus ſecundum ſtatum futurū prędeſtinationis æternæ: vt late colligitur ex D. Auguſtino relato in dicto cap. ſi ex bono. infr. diſt. 4. & ex S. Thom. 1. par. quæſt. 23. ar. 6. & quæſt. 24. art. 1.

Secundo, quòd nec Auguſtinus hic, nec Apoſtolus ad Roman. 8. hic citatus loquitur de omnibus diligentibus Deum: ſed tantum de illis qui ſecundum propoſitum æternum Dei ſunt ſancti; id eſt, ad vitam æternam prędeſtinati, vt poſt, & ante alios declarat S. Thom. in dicto c. 8. lect. 6. & in prçcitata queſt. 23. & 24.

Ad primum igitur reſpondetur, concedendo aſſumptū, & deſtinguēdo ſubſumptum; ſcilicet dupliciter poſſe intelligi peccatum mortale non prodeſſe diligenti Deum; directe ſcilicet, & indirecte; & concedēdo, quòd directe non prodeſt: negando tamen, quòd ind irecte non poſſit prodeſſe: quia poteſt prodeſſe, præbendo occaſionem peccanti magis ſe humiliandi, & pœnitendi cap. conſiderandum. & cap. fidelior. 50. diſt. quæ habent, Petro ſuam negationem profuiſſe, ut fidelior reſurgeret; ſicut & Dauid iuſtior factus eſt per pœnitentiam, qua pœnituit eum adulterij, & homicidij, quę commiſerat, quàm eſſet ante illam, vt aperte colligitur ex Pſal. 50.

Ad ſecundum reſpondetur, concedendo aſſumptum, & diſtinguendo inter diligentes, & iuſtos, ſecundum ſtatum præſentem tantum, & inter diligentes, & iuſtos ſecundū prædeſtinationem ęternam: & concedendo quòd multis iuſtis ſecundum ſtatum prçſentem, quorū de numero videtur fuiſſe Iudas, nō profuerunt omnia: negando tamen id de iuſtis ſecundum ſtatum æternæ prædeſtinationis.

Ad tertium reſpondetur, concedendo eſſe librum vitę ſecundum iuſtitiam prç ſentem, & multos in eo ſcriptos deletū iri: cap. vero noſtrum non loquitur de illis, ſed tantum de ſcriptis in libro vitę prędeſtinationis æternę.

Cap. circumciſio.

Paulus in epiſt. ad Gala. cap. 5.

Circumciſio non eſt aliquid, neque præputium, ſed fides, quæ operatur per dilectionem. Et reliqua.

Cap. non eſt tam iniuſtus.

Paulus in epiſt. ad Hebr. cap. 6.

NON eſt tā iniuſtus Deus, vt obliniſcatur operis veſtri. Et reliqua

EA, quæ pertinent ad hęc duo capp. reſoluenda ſunt per ea, quæ dicta ſunt in gloſſ. Summæ, & cap. charitas. 1. ſupra ead.

Auguſtinus lib. de correct. & gratia, cap. 6.

†1. Io. 3. Luc. 16. Mat. 6. † Gen. 2. *Tolle charitatem, odium tenet. Item omnis, qui non diligit, odit. Item †in euangelio, † Nemo poteſt duobus dominis ſeruire: aut enim vnum odio habebit, aut alterū diliget: aut unum ſuſtinebit, alterumque contemnet.† Adam verò cum in virili ætate à Domino creatus eſſet, antequam à Diabolo tentaretur, cùm de latere eius vxorem formaret, dum in extaſi raptus angelicæ curiæ intererat, dum euigilans futura Chriſti, & Eccleſiæ ſacramenta vaticinabatur.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Homo quilibet, etiam infans gratus, aut exoſus Deo.*
2 *Deo exoſus quis dupliciter.*
3 *Adamo hęc infuerunt vltra ſupra dicta.*

1 Nota primo, quòd omnis homo eſt Deo gratus, aut exoſus; quia aut habet charitatem, & eſt gratus; aut caret ea, & eſt exoſus. pro quo eſt illud 1. Ioann. 1. relatum in cap. omnis. ſupr. diſt. 1. *Omnis, qui non diligit, odit.*

Contra quod facit, quòd paruuli nondum baptizati non habēt charitatem, nec videntur Deo exoſi: quia ſi in illo ſtatu moriantur, non ibūt in ignem æternum, nec umquam intrabunt in regnum Dei, ſed recipientur in lymbo, qui videtur locus medius inter locum beatorum, & damnatorum, vt colligitur ex cap. maiores. de baptiſ. & traditur per S. Thom. & alios in 4. lib. ſent. diſt. 45. definientes in lymbo non eſſe pœnam ſenſus, ſed ſolū priuationis viſionis Dei: quāuis Auguſ. in cap. firmiſſime. de conſec. diſt. 4. determinet, huiuſmodi pueros ſempiterno igne puniendos; quod tamen gloſſ. exponit de ſempiterna carentia viſionis Dei.

2 Sed reſpondetur, duplices eſſe Deo exoſos: alteros ob peccatū originale tantū, propter quod, vt ait Apoſt. ad Epheſ. 2. relatus in dicto cap. firmiſſime. naſcimur omnes filij iræ Dei, & indigni uiſione beata Dei: alteros vero ob peccatum actuale mortiferū, qui non ſolùm ſunt indigni viſione beata Dei; ſed etiam digni pœna ſenſus, & cruciatus æterna.

3 Nota ſecundo, de noſtro primo parente Adam vltra ea, quæ diximus in cap. Adam. ſupr. diſt. 1. quatuor relata per Gratianū in hoc verſ. Adam. ſcilicet, quòd fuit creatus in virili ætate: & quòd ex eius latere fuit formata noſtra prima parens Eua: & quòd raptus fuit in viſionē Dei ante quam peccaret, & prophetauit de ſacramentis Eccleſiæ. Quibus addo primo, quòd S. Thom. communiter receptus concludit in 1. par. quæſt. 92. ar. 3. & 4. Adamum fuiſſe creatum in optima diſpoſitione corporis ad animæ munia exercenda.

Secundo

Secundo, quòd idem S. Thom. vbi ſupra quæſt. 94. ar. 1. ait, non uidiſſe illũ Deũ per eſſentiam, ſed per creaturas, licèt clarius quàm nos: & quòd etiam videtur uidiſſe Deum in raptu, ſicut Paulus. Et in 2. art. ait, quòd nec etiã angelos vidit per eſſentiam; ſed ſic altiori modo, quàm nos cognouit eos. Et in art. 3. inquit, quòd habuit omnium ſcientiam naturalem quæſibilem, quę ad inſtructionem & gubernationem vitę humanę in illo ſtatu fuit neceſſaria; immo & omnium ſupernaturalium, quæ adq; inſtructionem, & gubernationem vitæ in ijs, quæ pertinent ad æternam, erat conueniens: non autem ſciuit aliqua, quæ ad prædictam inſtitutionem, & gubernationem non erant neceſſaria, vt cogitationem futurorum contingentium, quorundam ſingularium; vt quot lapilli iaceant in flumine, & id genus alia. Et in art. 4. concludit, ipſum non potuiſſe antequam peccaret decipi per illud Auguſt. lib. 3. de lib arbit. cap. 12. circa finem tom. 1. *Approbare vera pro falſis non eſt natura inſtituti hominis, ſed pœna damnati.* Contra quod adducit multa argumenta, quibus nos addimus illud hymni D. Ambroſij tempore Reſurrectionis.

Quem diabolus deceperat
Hoſtis humani generis.

Ad quod reſpondetur eo modo, quo ipſemet S. Thomas reſpondet ad illud 1. Thim. 2. *Mulier ſeducta in prǣuaricatione fuit.* ſcilicet, quòd licet Eua fuiſſet ſeducta ante peccatum operis: non tamen ante peccatum interius elationis animi.

Adde ſecundo ex gloſs. multa, pręcipue illud, quod celebrior opinio habet, Adamũ ſcilicet nõ fuiſſe creatũ in charitate, & gratia, cuius contrariũ ſupr. in dicto cap. Adam. poſt S. Thom. communiter recep. tenuimus.

Cap. quomodo.

Auguſtinus in Geneſ. ad literã lib. 6. c. 24.

Q*Vomodo renouari dicimur, ſi non recipimus, quod perdidit primus homo?* Et reliqua.

Cap. princeps.

Auguſtinus in Homil. vndecima.

P*Rinceps vitiorum omnium dũ vidit.* Et reliqua.

EA, quæ ad hæc duo capp. pertinent, reſoluenda ſunt per addita gloſſę Summæ, & cap. charitas. 1. ſupr. ead.

Cap. quando.

Ambroſius ad Sabinum epiſt. 41. lib. 6.

Q*Vando Adam ſolus erat, non eſt prauaricatus: quia mens eius adhærebat Deo.*

Idem Ambr. ad eundem epiſt. 42.

Primus homo recens opus Dei erat, confabulator aſsiduus, qui ſanctorum angelorum complantatus erat virtutibus.

SVMMARIVM.

1 *Vita ſolitaria cur ſimpliciter melior ſociali.*
2 *Solitudo non perficit vitam, & quibus non conuenit.*
3 *Eremi vita paucis, præſertim iuuenibus apta.*

NOTA, quòd viuere in ſolitudine eſt melius quàm viuere in ſocietate.
1 Pro quo eſt illud cap. *Nuptiæ replent terram, virginitas paradiſum.* 32. quęſt. 1. Et quòd vita ſolitaria concluditur eſſe melior ſimpliciter, quàm vita in ſocietate à S. Thom. in 2. 2. quęſt. 188. ar. 8. ſecundum quē eſt dicendum primũ, ſolitudinem non eſſe de eſſentia perfectionis: ſed inſtrumentum ad eam quærendam, ſicuti eſt etiam paupertas.

2 Secundo, quòd deputatis ad actiones vitæ ſiue ſpirtualis, ſiue temporalis non conuenit ſolitudo, ſed ſolùm deputatis ad contemplationem. Per quod aliquando reſpondimus, religioſos illos, qui ſunt inſtituti ad iuuandos parochos, plus operæ debere tribuere confeſſionibus ſacris audiendis & per conciones publicas, & ſermones priuatos inſtruendis populis, quorum eleemoſynis viuunt, quàm contemplationi.

Tertio, quòd ſolitudo debet eſſe per ſe ſufficiens: ita quòd eam amplexurus iã ſit perfectus, iuxta illud Apoſtoli ad Heb. 5. *Perfectorũ eſt ſolidus cibus.* id eſt, eorum, qui pro conſuetudine exercitatos habent ſenſus ad diſcretionem boni ac mali.

3 Quarto, quòd per hoc, & id, quod ex eo colligit Caiet. ibidem, ſæpe reſpondimus multis iuuenibus volentibus eligere vitam eremiticã, & quęrentibus litteras ad id à S.D.N. vt ab eo propoſito deſiſterent. quia huiuſmodi vita nõ conuenit iuuenibus, & in virtutum actibus parum exercitatis; ſed tantum eis, qui, vt ait Caiet. iam ſunt patientes, benigni, humiles, manſueti, & contenti pane & aqua; quales ſunt pauci.

Quinto, quod S. Thom. ibidē ait, duplici via fieri huiuſmodi ad ſolitudinem aptos; dono ſcilicet Dei, vt S. Ioannes Baptiſta. & magno magnarum virtutũ exercitio, de quali ait idem Caietanus; *Quis eſt hic & laudabimus eum?* & alibi, *Facilius inueni coruum album, & cygnũ nigrum, quàm virum eremiticæ vitæ aptum.* quod & ſi aliqua ex parte videatur hyperbolicum: admonendi tamē videntur id iuuenes, potius per paſſiones, quàm per virtutis perfectionem adquiſitam ad id anhelantes.

Cap. illa anima.

Ambroſius in Hexameron, cap. 7. lib. 6.

Illa anima à Deo compingitur. Et infra. *Secundum hanc imaginē, quæ refulget, pictura pretioſa eſt. Secundũ hanc imaginem ante peccatum depictus fuit Adã: ſed vbi lapſus eſt, depoſuit.* *SVM-*

SVMMARIVM.

1 *Imago Dei homini duplex, nulla tamen corporalis.*
2 *Imaginem Dei gerit homo ſecundum ſuam eſſentiam, & ſecundum ſuas potentias, & actus interiores.*
3 *Imago Dei cur homo, & cur ſimilis ei.*
3 *Imago Dei qua in re non eſt mulier, ſicut vir.*

1 NOTA primo, quòd in homine eſt imago Dei cap. hęc imago. 33. q. 5. in quod citatur illud Gen. 1. *Fecit Deus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem ſuam.* & latius tradit S. Tho. in 1. par. quæſt. 93. art. 1. qui in ar. 4. receptus communiter concludit, in homine eſſe triplicem imaginē, iuxta gloſſ. illius Pſalm. 4. *Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Domine.* quarum prima eſt creationis, qua homo ſecundum intellectualem naturā eſt aptus ad cognoſcēdum & amandum Deum. Secūda recreationis, qua diligit Deum in hac vita, imperfecte tamen. Tertia gloriæ, qua cognoſcit, & diligit Deum perfecte in gloria. & prima eſt communionis omnibus viris, & fœminis: bonis, & malis: ſecunda iuſtis tantum, gratia, & charitate Dei ornatis: tertia beatis, tantum gloria perpetua fruentibus. Porro prima imago, quæ communis eſt omnibus non eſt in homine ſecundum corporalem figuram: ſed ſecundū mentem tantum, qua recordatur, intelligit, & amat, vt ipſemet S. Thom. profunde tradit vbi ſup. ar. 6. quamuis etiam ſecundum corporalem figuram magis quā cætera animantia repręſentet Deum, non quidem per modū imaginis, ſed per modum veſtigij, iuxta quod poteſt intelligi illud Ouidij lib. 1. Methamor. 2

Pronaque cum ſpectent animalia cętera terram,
Os homini ſublime dedit, cælumq. videre,
Iuſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus.

Vt ipſemet S. Thom. inſinuat in dicto ar. 6. ad 2. ex cuius mente ibidem in art. 7. & eiuſdem, & aliorū in lib. 2. ſent. diſtinct. 2. colligimus in Manual. confeſſ. prælud. 3. nu. 18. quòd anima noſtra, non ſolum eſt imago Dei ſecūdum ſuam naturam intellectualem, ſed etiam ſecundū ſuas potentias & actus: quia non ſolum quatenus eſt apta ad cognoſcendum, & amandum Deum eſt illi ſimilis; ſed etiam quatenus habet vim memorandi, intelligendi, & volendi. Primo, quòd ſicut Deus ille ſummus habens in ſe ſimpliciſſimam ſubſtantiam poteſt meminiſſe, intelligere, ac velle ſine vlla qualitate: ita & anima noſtra habens immaterialem ſubſtantiam poteſt meminiſſe, intelligere, ac velle ſine aliqua materiali qualitate, licet non ſine immateriali, vti Deus.

Secundo, quòd ſicut in illa ſumma vna, diuina, & indiuidua eſſentia ſūt tres perſonę, Pater, Filius, & Spiritusſanctus: ita & in anima noſtra vna & indiuidua ſunt tres potentiæ, memoria, intellectus, & voluntas.

Tertio, quòd ſicut in illa ſūma & indiuidua ſubſtātia pater, qui cognoſcendo ſe generat notitiam & imaginem ſui, quę eſt verbum, & filius eius ei cōſubſtantialis. & rurſus pater, & notitia illa, & verbum ſup: equum;

Cap ſapiens.

Ambroſius lib.2.de Iacob,& vita beata. cap.5.

S*Apiens numquam inanis eſt,ſed ſemper habens in ſe amictum prudentiæ.*Et reliqua.

Cap. ſed nec Adam.

Ambroſius lib.de Iſac,& anima.cap.5.

S*Ed nec Adam primus homo nudus erat, quem innocentia veſtiebat.*

NOTA, id quod eſt dictum in cap.primus. ſuper ead. aliud ſcilicet eſſe in homine imaginem Dei, & aliud ſimilitudinem eiuſdem :quia ſimilitudo attenditur ſecundum iuſtitiam,& bonam operationem,& in ſolis iuſtis inuenitur:imago vero ſecundum intellectualem naturam,quę omnibus tã fœminis, quàm viris,tam malis,quàm bonis ineſt, vt dictum eſt in præfato cap. primus.

Cap. vt cognouerunt.

Ambroſius in lib.de Paradiſo,cap.13.

V*T cognouerunt quia nudi eſſent.& ante quidem nudi erant: ſed non ſine virtutum tegumento.*Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Adam & Eua,vt ante peccatum ſe nudos non norunt.*
2 *Moyſes Deo charus aliquando tamen ſubdubitauit.*
3 *Opus nullum meritorium abſque charitate.*
4 *Aaron charitatem habuit,& perdidit.*
5 *Dauid charitatem habuit,& perdidit.*

1 NOTA primò illa verba, *Primi parentes ante peccatum nudi erant,ſed non ſine virtutum tegumento.*Gen.3.quibus probatur,Adam veſtitum fuiſſe virtute ante peccatum, ſed non veſte corporali. quod autem hic dicitur,eos cognouiſſe poſt peccatum, non ideo dicitur,quod antea id minime poſſent: ſed quia non verecundabantur; quia eorum membra pudenda contra imperium ſuum non mouebantur.

2 Nota ſecundo illa;*Moyſes maluit affligi cum fratribus,quàm perfrui incũditate temporalis palatij.* Exod. 2. quo & multis alijs probatur fuiſſe Deo charum:tamen ad aquas cõtradictionis de benignitate Dei ſubdubitaſſe. Num.11.

3 Nota tertio illa, *Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, niſi procedat ex radice charitatis.*quo probatur, nullum opus factum ſine charitate eſſe meritorium gratiæ, vel glorię, de quo dictum eſt in cap. charitas.2. ſuper.ead.

4 Nota quarto illa; *Aaron, quia bonus erat præ cæteris, in pōtificē electus eſt.* Exod. 4. quibus probatur, Aarō fuiſſe charum Deo antequā populo idolatranti adſ enſiſſet. Num. 16.

5 Nota quinto illa; *Dauid charitatē habuit*; cum de illo Dominus dixit, *Inueni hominē ſecundū cor meum.* 1. Reg. cap. 16. quo, & alijs probatur Dauid fuiſſe Deo chariſſimum, tamen grauiſſime aliquando peccaſſe.

Cap. ſi enim.

Hierony. lib. 2. contra Iouinian. in princ.

SI enim, inquit, omnis, qui natus eſt ex Deo, non peccat, & à Diabolo tentari non poteſt, quomodo præcipit, vt caueant, ne tententur? dicens, Filioli mei, cuſtodite vos à ſimulacris.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Diabolus, qui non ſuggerit omne peccatum, vt cauſat illud.*
2 *Chriſtus & Diabolus contrarij non inſunt eidem.*
3 *Credere, vt dicuntur Dæmones & damnati.*
4 *Chriſtus via, vita &c. pulchro diſticho firmatum.*
5 *Chriſtus impeccabilis tripliciter dicitur peccatum.*
6 *Liberum arbitrium definitur, & declaratur.*
7 *Sancti veteris teſtamenti non omnes pares omnibus noui.*
8 *Maria Virgo omnibus ſanctis, & angelis prælata.*
9 *Intellectus illius*; Omnis creatura ſub vitio eſt.

1 NOTA primo illa verba, *Omne peccatum ex diabolo* eſt. Pro quo eſt illud Dionyſij cap. 4. de diuinis nominib. *Multitudo Dæmonum cauſſa eſt omnium malorum, & ſibi, & alijs.* quę faciunt ad illam quæſtionem S. Tho. 1. 2. quæſt. 80. ar. 4. An omnia peccata hominum ſint ex ſuggeſtione diaboli, & an ille ſit cauſa omnium peccatorum.

Ad quam dicēdum primo, quod ſic indirecte ac per occaſionē, in quātum induxit primum hominem ad peccandum, ex cuius peccato adeo vitiata eſt humana natura, vt omnes ad peccandū procliues ſimus, iuxta illud Gene. relatū in cap. omnis ætas. 12. q. 1. in quo ſenſu intelligēda sūt prædicta elogia Hieronymi & Dionyſij: non autem eſt cauſa particularis, & ſuggeſtor cuiuſuis peccati: quoniam, vt Origines relatus ibi à S. Thom. dicit in lib. 3. periar. cap. 2. etiamſi Diabolus non eſſet, homines appeterēt cibos, & alia: quod, niſi eſſet ratione ordinatum, foret peccatum.

Secundo, quòd diabolus non poteſt eſſe cauſa directe, & ſufficiens cuiuſquam peccati ſic, vt cogat vllum ad peccandum, vt idem S. Thomas concludit vbi ſupra ar. 1. difiniens, ſolam voluntatem eſſe hoc modo cauſam peccati.

Tertio, quòd diabolus poteſt eſſe, immo paſſim eſt cauſa indirecta peccati commouendo interius phantaſiam, & appetitum ſenſitiuum ad imaginandum aliqua, quæ moueant hominē ad peccandū: & obtenebrando

 rationem

rationem eius, quo appareat ſibi bonum, & delectabile, quod eſt malum, & horribile. Poteſt enim Diabolus cauſſare omnia, quæ ex motu locali corporum inferiorũ prouenire poſſunt, niſi uirtute diuina reprimatur, ſecũdum eundem S. Thom. 1. par. quæſt. 110. ar. 3.

Nota ſecundo illa verba, Qui natus eſt ex Deo non peccat, 1. Ioan. 3. quæ ſunt intelligenda, vt diximus in cap. qui natus. ſupra diſt. 1. nu. 2.

2 Nota tertio illa verba, *Quæ communicatio lucis ad tenebras? Chriſti ad Belial?* 2. Cor. 6. & illa; *Si ſuſceperimus Chriſtum in hoſpicio pectoris noſtri, illo fugamus Diabolum*. pro quo eſt illud D. Ambroſij in hymno ferię quartę ad laudes.

Nox & tenebræ, & nubila
Confuſa mundi, & turbida,
Lux intrat, albeſcit polus,
Chriſtus venit, diſcedite.

Per quæ probatur non poſſe contraria eidem ſubiecto ineſſe, de quo dictum eſt cap. 1. ſupra ead.

3 Nota quarto illa verba; *Dęmones Deum credunt, & contremiſcunt.* Iacobi 2. per quæ Hieronymus hic uidetur ſentire, Cacodęmones habere fidem informem, id eſt, à charitate ſeiunctam. Pro quo facit, quòd etiam Chriſtiani damnati videntur habere illa in inferno.

Contra tamen hoc facit primo, quòd donum ſcientiæ, quod eſt vnũ de ſeptem donis Spiritus ſancti, de quibus Iſaię 11. reſpondet fidei, ut docet S. Thomas 2. 2. q. 5. ar. 1. quo certũ eſt carere Dæmones, & damnatos: cũ omnia ſeptẽ dona Spiritus ſancti ſint ſemper charitati coniuncta, vt tradit idem S. Thom. 1. 2. quæſt. 68. ar. 2. & fides informis eſt à charitate aliena. Quare dicendum primo, Cacodęmones non habere fidem infuſam informem, ut quidam dicunt.

Secundo, quòd hoc cap. & Apoſtolus in eo citatus nõ debent ita intelligi, vt velint dicere Cacodęmones credere per habitũ infuſum informẽ fidei, ſed per quandã fidem coactã ex perſpicatia intellectus, & miraculis quę perſuadent eis ita eſſe, quod ipſum eſſet dicẽdum de Chriſtianis damnatis ſecundũ doctrinam eiuſdem S. Thom. quam defendit, & tuetur Caietanus in dicto ar. 2. definiens, eos illam habuiſſe, dum uixerunt fideles, & uiatores: ſed ſimul ac peruenerunt ad illum terminum malum damnationis perdidiſſe illã: credere tamẽ per cognitionem antiquam naturalem, vel quæſitam ea, quæ credebant in uia, dum uiuerent.

4 Nota quinto illa verba, *Ego ſum uia, veritas & uita*. Ioan. 14. cui conſonat illud elegans diſtichon Seuerini Boetij, relatum à nobis in cap. firmiter. nu. 14. ſup. diſt. 1.

Tu requies æterna piis, te cernere finis,
Principium, vector, dux, ſemita, terminus idem.

5 Nota ſexto, quòd Deus pro nobis ſecit Chriſtum peccatum, vt aſſerit Apoſtol. 2. ad Cor. 5. Contra quod facit, quòd Chriſtus non ſolum non

ſuit peccatũ, ſed nec fecit peccatum 1. Pet. 2. nec potuit peccare. vt diximus inf. ead. §. ſi. propter quod S. Thomas tripliciter exponit illud in dict. cap. 5. primo quidem, vt Hieronymus hic, quod peccatũ accipitur pro pœna peccati, ſecundo pro hoſtia oblata in expiatione peccati iuxta illud Oſæ. 4. *Peccata populi mei comedent*. relatum in cap. ipſi ſacerdotes. 1. quæſt. 1. tertio pro eo, quod reputatur peccatum, ſiue peccator, iuxta illud Eſai. 53. *Cum iniquis reputatus eſt*. ita quod Chriſtus poteſt dici peccatum, eoquod pœnam peccati ſoluit: & eo quod fuit hoſtia, & ſacrificium pro peccato Deo oblatum, & quod fuit reputatus à malignis peccator.

6 Nota ſeptimo illa verba, *Liberi arbitrij nos condidit Deus. nec ad virtutes, nec ad vitia neceſſitate trahimur*, homini eſſe liberum arbitriũ, quod definitur à Magiſtro in 2. lib. ſententiar. diſt. 24. eſſe facultas rationis, vel voluntatis, qua bonum eligitur, gratia adſiſtente, vel malum, eadem deſiſtente. Dixit facultas, ſiue poteſtas, & non habitus: quia liberum arbitrium non eſt proprie habitus, ſiue qualitas, & accidens diſtinctum ab anima, & potentijs eius ſuper aliquem illi, vel illis, ſecundum S. Thom. communiter receptum in dicta diſt. 24. quæſt. 1. art. 1. Dixit etiam facultas, ſiue poteſtas, quia non eſt eſſentialiter duæ potentiæ; ſed vna requirens ad ſuum actum alterius adiutorium: actus enim principalis eſt vnum de propoſitis eligere, & præparare: quod pertinet ad potentiam appetitiuam, & ita ad voluntatem cum adiutorio rationis, quę eſt potentia cognoſcitiua, per quam proponitur id, quod mouet ad præeligendum & præoptandum illud, vt colligitur ex eod. S. Thom. communiter recepto in 2. & 3. ar. eiuſdem quæſtionis. Dixit, rationis & volũtatis, ad ſignificandum quòd non pertinet ad nullã illaũ ſolam: ſed ad alterã cum adiutorio alterius: principalius tamen pertinet ad voluntatem. quia, vt ait ibidem S. Tho. principalis actus eius eſt eligere, vel pręoptare, quod eſſentialiter eſt actus voluntatis, ratione adiuuante, ſecundum eundem 1. 2. quæſt. 13. art. 1. Addidiſſe autem videtur reliqua ad ſignificandum, quòd liberum arbitrium non ſufficit ad bene merendum gratiã m de condigno abſque gratia gratum faciente iuxta cap. vltimum. de conſecr. diſt. 4. & can. 2. & 3. ſeſſ. 6. Con. Trid. Vnde nemo poteſt mereri primam gratiam, vt abunde dictum eſt in cap. conuertimini. ſupr. diſt. 1. Non autem voluit ſignificare, quòd nemo ſine gratia poſſit bonũ opus moraliter facere: quia immo põt quis in ſtatu peccati mortalis agere multa bona opera moraliter bona, vt dictũ eſt ſupra diſt. 1. cap. omnis. nu. 7. quę ad multa ꝓdeſſe tradidimus in cap. põt fieri. nu. 5. ſupra eadẽ diſt. 1. & probatur per cap. quęrat. §. quod autẽ. infr. diſt. 4. poſt glo. ibidem, & in cap. quod quidam. de pœnit. & remiſſ.

7 Nota octauo illa verba, *Cæterum quis ignorat ſub alia diſpenſatione Dei omnes retro ſanctos eiuſdem fuiſſe mereti, cuius nũc Chriſtiani ſunt?* Per quę videtur ſignificare Hieronymus, multos fuiſſe ſub veteri teſtamento tãti meriti, quanti etiam aliqui primores ſub euangelio: non autem id, quod ſuperficies verbi, omnes ſignificat; nempe omnes ſanctos veteris teſtamenti

menti fuiſſe tanti meriti, quanti omnes ſancti chriſtiani: in confeſſo eſt enim, neminem illorum, nec parentes primos fuiſſe tanti meriti, quanti Virgo Mater iuxta illud

Quæ ſola ſine exemplo placuiſti fœmina Chriſto.

Et illud Baptiſtæ Mantuani

Nulli tam fœlix aderit florentis gloria linguæ,

V*t Mariæ poſſit laudes æquare loquendo.* & illud eiuſdem.

Mortalibus æquas,

Cui pater æthereas mentes ſubiecit, & aſtra?

9 Nota nono expoſitionem illorum verborũ, *Omnis creatura ſub vitio eſt.* quæ repetitur etiam in §. fi. huius diſt. poſito ſub cap. fi. quæ conſonat illis verbis Apoſtoli, *Omnes ſub peccato ſunt.* ad Rom. 3. nempe quòd non omnes peccant; ſed quod omnes peccare poſſunt.

Contra quod tamen facit, quòd creatura irrationalis non põt peccare, nec humanitas Chriſti vnita verbo diuino iuxta illud 1. Pet. 2. *Qui peccatum non fecit.* &c. inductum ad hoc per S. Tho. 3. par. quęſt. 15. art. 1. & ꝙ omnes præter Chiſtum, & Virginem eius matrem peccarunt, & peccam' iuxta Ioan. citatum in hoc cap. & præcedenti. Quare aptior videtur expoſitio, quæ deſumi poteſt ex eodem S. Tho. 1. par. quæſt. 63. ar. 1. ſcilicet quòd intelligatur de ſola, & omni rationali creatura conſiderata ſecundum ſuam naturam ſeparatam à donis diuinis gratuitis; quia omnis voluntas creata etiam angelica ſecundum ſolam naturalem conditionem conſiderata poteſt peccare, ſeu eſt peccabilis per illam profundam rationem, qua id ibidem probat S. Doctor, quę expoſitio etiam aptari poteſt illi Pſal. 115. *Omnis homo mendax.* quem in hanc ſententiam adducit Gratianus in §. vlt. ſub cap. fin. inf. ead.

Cap. Apoſtolus.

Auguſtinus lib. de correct. & grat. cap. 9.

A*Poſtolus ſciens nonnullos diligere Deum, & in eo modo vſque in finem non perſeuerare, mox addidit.* Et reliqua.

Cap. mirandum eſt.

Auguſt. 8. cap. eiuſd. lib.

M*Irandum eſt, quare Deus quibuſdam filijs perditionis det fidem operantem per dilectionem.* Et reliqua.

Cap. multi.

Gregorius cap. 35. lib. 8. Moralium.

M*Vlti bene incipiunt, qui in malo vitam finiunt.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Senem in ſe puero peiorem, diſtichon.*

5 *Hierarchiæ angelorum tres, quæ hos trinos eorum ordines continent.*
6 *Luciferi peccatum primum, & præcipuum ſuperbia.*

1 NOTA primo ex hoc cap. adiuncta gloſſ. quòd Beemoth ſignificat hoc in loco Diabolũ, eo quòd eſt Hebrę a dictio ſignificans proprie idem, quod animal immundum: quale ideo diabolus dicitur, quòd propter ſuperbiam à cęleſti beatitudine tamquam immundum animal alienus factus eſt. Hieronymus autem ſuper Iob, cap. 40. ait, quod doctores Eccleſię, qui litteras Hebręas contigerunt hanc uocẽ Beemoth in Latinũ, quaſi plures, interpretati ſunt, ſignificantes per illam dictionem intelligi Dęmonum principem cum tota ſua multitudine. Sanctus vero Thom. ait in præcitato cap. 40. Iob, diabolum appellari Beemoth; & ibi deſcribi per conditiones elefantis, qui eſt omniũ animaliũ terreſtriũ magnitudine, & uirtute princeps: & per conditionem ceti, qui omnia aquarilia præcellit, quas conditiones naturales mirabili ſpiritu Gregorius in illius expoſitione ſenſu myſtico explicat. Qui quidem omnes videntur ſentire, illam vocem Beemoth ſignificare primum angelorum bonorum ſolum, vel ſuo peſſimo ſodalicio comitatũ. B. autẽ Gregorius ſentit in hoc cap. Luciferũ principem angelorum malorum appellari Beemoth, ut in ſequen. notab. dicetur, qui Apocaly. cap. 12. appellatur draco, qui pugnauit cũ Michaele; diciturq. habere maximam potentiam, qua terra marique aduerſus nos fragiles homines potenter, ac aſtute pugnat.

2 Nota ſecundo, quòd Beemoth eſt principium uiarum Dei, id eſt primum & præcipuum operum Dei, ex mente gloſſ. quę habet opera Dei appellari uias, eo quod ſicut uia per ueſtigium ei infixum ducit in cognitionem tranſeuntis: ita opus Dei ducit in cognitionẽ eius ipſum operantis, uti effectus in cognitionẽ ſuæ cauſſæ. Et ita licet in ſola creatura rationali inueniatur imago Dei: ueſtigium tamen eius, etiam in qualibet irrationali habetur, ſecundũ Magiſt. S. Thom. & omnes alios in 1. lib. ſenten. diſt. 3. & eundem S. Thom. in 1. par. q. 45. art. 7. Ex quo infertur, quòd Lucifer, qui appellatur hic à Gregorio Beemoth, eſt maxima omniũ creaturarum ſecundum ſuam naturã: quia ſecundum illam eſt maximus omnium angelorum, non ſolum malorum, ſed etiam bonorum. quod maxime probat hic Gregorius & S. Tho. communiter receptus in 1. par. quęſt. 63. ar. 7. & 2. lib. ſenten. diſt. 6. q. 1. art. 1. quod etiam D. Card. adnotauit hic reſpondendo ad argumenta contraria ſequutus Albertum, quem miror tacuiſſe S. Thom. eodem modo illa ſoluentem.

3 Nota tertio illa verba; *Diabolus ſine venia damnatus eſt; quia magnus ſine comparatione fuerat creatus.* pro illa concluſione Magiſtri, S. Thom. & aliorum in 2. lib. ſenten. diſt. 7. & S. Thom. in 1. par. quæſt. 64. ar. 2. & de veritate, quęſt. 24. ar. 1. & de malo, quæſt. 16. ar. 5. ſcilicet, quòd voluntas Cacodæmonum eſt obſtinata in malum, cuius non poteſt pœnitere, nec mutare ſuã malam voluntatẽ: ſicut & voluntas boni angeli ita eſt confirmata in bono, quod non poteſt pœnitere illius boni, quod ſemel elegit.

Contra

Contra quod facit, quòd omnes angeli, tam mali, quā boni natura ſua ſunt liberi arbitrij, ſicuti homines cap. ſi enim. §. liberi arbitrij. ſup. ead. & diabolus per peccatum nō perdidit ſuam naturam, nec illa quę conueniūt ei propter illam, ſecundum omnes: & ita diabolus non perdidit liberum arbitrium, & conſequenter ſicut per liberum arbitrium elegit malum, & peccauit: ita per illud poterit pęnitere, & eligere bonum contrarium mali eius, quod ante prælegit.

4 Ad quod argumentum, & alia, quæ S. Thom. & alij vbi ſupra formant, reſpondet multipliciter hic D. Card. & S. Tho. vbi ſupr. in ar. 2. Optimus autem reſpondendi modus videtur ille, qui magis placet S. Thom. ſcilicet, quòd natura liberi arbitrij Dei, Angeli, & hominis ſic differunt, quod diuinum non poteſt mutari ante, nec poſt electionem: angelicum autem eſt mutabile ante electionem, & non poſt: humanum vero ante, & poſt.

Sed contra hoc facit, quòd nec homines iam damnati poſſunt pœnitere, nec mutare voluntatem malam pluſquam diaboli damnati. Ad quod reſpondetur ex eodem S. Thom. vbi ſupra, quòd arbitrium angelicum & humanum poſſunt quidem mutari durante ſtatu viæ: non tamen finito eo, & quod ſtatus viæ angeli eſt ante electionem: ſtatus autem viæ hominis vſque ad mortē. Ita quòd ſicut finis viæ hominis quo ad hoc eſt mors: ita finis viæ angeli eſt electio boni, vel mali; & ita homines mortui damnati perinde ſunt obſtinati in malum, ſicuti diaboli poſt caſum ſuum, qui contigit ei per ſuam liberam electionem.

5 Nota quarto illa verba, *Nouem dixit genera lapidum; quia nimirū nouē ſunt ordines angelorum.* pro concluſione communi, quòd nouem ſunt ordines angelorum. Cui addendum primo, quod ἱεραρχία vox Græca ſonat idem, quod ſacer principatus: nā ἱερὸς ſonat ſacer, & ἀρχὸς principatus, vt tradit S. Thom. cōmuniter receptus in 2. lib. ſent. diſt. 9. ar. 1. & in 1. par. quæſt. 108. ar. 1. in quo concludit, tres eſſe hierarchias in angelis. Et in 2. in qualibet hierarchia eſſe plures ordines. Et in 3. plures angelos eſſe in quolibet ordine.

Addendū eſt ſecundo, ꝙ aliter aſſignat gradus Ordinū Dionyſius cap. 1. & duob. ſeqq. Cęleſtis Hierarchiæ, & in hoc cap. D. Greg. Dionyſius enim ponit tres hierarchias; in quatū infima ponit tres ordines. ſ. Angelorū, Archangelorū, & Virtutū: in ſuprema vero Tronotū, Cherubim, & Seraphim, & in media Princpatuū, Poteſtatū, & Dominationum. Gregorius autē ponit Principatus in medio Dominationū & poteſtatū: Virtutes uero in medio Poteſtatum, & Archangelorum. & vtramque cōſiderationem habere ſundamentum in ſacris literis, & rationē ſatis aptam tradit S. Thom. in dicta quęſt. 108. ar. 6. ſed aptiorem eſſe illam, quā facit Dionyſius, quæ omnia apud ipſum S. Thom. poſſunt videri.

6 Nota quinto illa verba, *Sed ſuperbiæ vitio charitas &c.* quòd primum, & præcipuum peccatum Luciferi fuit ſuperbia, quæ eſt concluſio D. Card. communiter hic recepti, & antea S. Thomę comuniter etiam recepti 2.

lib.

lib. ſenten. diſtinct. 5. ar. 3. & 1. par quæſt. 68. ar. 2. Pro quo eſt illud Eccl. 11. *Initium omnis peccati ſuperbia.*

§. *charitas autem.*

GRATIANVS.

CHaritas autem, quæ in aduerſitate deſeritur, ficta, id eſt fictilis, & fragilis eſſe perhibetur.. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccare poſſe, non eſt poſſe, ſed deficere, nihilque agere.*

3 *Deus puriſſimus actus potentia actiua, non paſſiua omnia quę ſibi non contradicunt agere poteſt.*

ADDE primo huic §. quòd omnia, quę dicit in eo Gratianus de charitate, an ſit vera, an ficta illa, quæ deſerit, & perit nec ne, sũt reſoluẽda, per ea, quæ addita ſunt gloſſ. Summæ, & cap. charitas. 1. ſupra ead.

Adde ſecundo, quòd quamuis expoſitio illius dicti, *Omnis creatura ſub vitio eſt.* quam hic ponit Gratianus, & ante adduxerat, in cap. ſi enim. ſupra ead. ſit probabilis: germanior tamen eſt illa, quam ibi notab. 9. attulimus ex S. Thom. ibidem citato.

1 Adde tertio, hic eſſe textum celebrem pro illo dicto, *Poſſe peccare non eſſe poſſe, ſed non poſſe.* & ideo non conuenire Deo, vt poſt & ante alios tra-
2 dit S. Thom. 1. par. quęſt. 25. ar. 3. qui in primo art. concludit in Deo nullam quidem eſſe potentiam paſſiuam, id eſt patiendi ab alio: eſſe autẽ in eo ſummã potentiam actiuã in aliud agendi. & in ſecundo, eam eſſe immenſam & infinitam, per quod in dicto ar. 3. concludit, eum eſſe omnipotentem, iuxta illud Exod. 25. *Omnipotens nomen eius.* ea ratione, quòd nihil eſt, dummodo non implicet contradictionem, quod ipſe facere non poſſit, iuxta illud Luc. *Non erit impoſſibile apud Deum omne verbum.* Dixi, dummodo non implicet contradictionem: quia id, quoniam fieri nequit, non eſt poſſibile. Vnde quia in Deo, cum ſit infinite perfectus, non poteſt eſſe vllus defectus, ideo non poteſt peccare: quia id eſt deficere, & nihil facere, & appellatur nihil ſecundũ S. Auguſtinum in illis verbis cap. 1. Ioan. *Sine ipſo factum eſt nihil.* id eſt peccatum.

DISTIN-

1 Nota tertio, quòd gloſſ. in verb. ſcit. ha bet, prædeſtinatos habere quẽdam characterem vltra charitatẽ & gratiam gratum facientem, quo diſtinguntur à damnatis. Quæ concluſio videtur noua, & falſa: tum quia nullo firmo fulcro nititur: tum quia prædeſtinatio nihil rei ponit in prædeſtinato, vt S. Thom. receptus probat in 1. par. quęſt. 23. ar. 2. quia ſolum ponit in mente diuina, cuius prouidentia pars eſt, nihil realiter imprimens prædeſtinato: ſed ſolùm nomẽ illud dulciſſimũ, quo appellatur, & ſcitur à Deo eſſe prædeſtinatus, vt ibidem præfatus S. Thom. declarat.

Cap. nullus.

Auguſtinus lib. de correct. & gratia, cap. 9.

N*Vllus eorum ex bono in malum commutatus finit hanc vitam.*

SVMMARIVM.

1 *Prædeſtinatus omnis vt ſaluabitur.*

NOta id, quod in cap. præcedenti amplius probatur; nempe omnem prædeſtinatum ſaluum fore; & quamuis amittat charitatem, cum ea tamẽ recuperata moriturum. quæ concluſio catholica eſt: quia prædeſtinatio eſt certiſſima, & effectum ſortitur certiſſimum, vt tradit S. Tho. in 1. par. quęſt. 23. ar. 6.

Cap. talibus.

Auguſt. de correct. & grat. cap. 9.

T*Alibus Deum diligentibus omnia cooperantur in bonum. vſque adeo prorſus omnia, vt etiam ſi qui eorum deuiant, & exorbitant etiam hoc ipſum facie t eis proficere in bonum.*

SVMMARIVM.

1 *Intellectus illius, Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.*

NOta primo, quòd exiſtẽtibus in charitate omnia cooperantur in bonum. Pro quo facit illud Pſal. 18. *Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.*

Contra quod tamen facit, quòd, vt ſupra dictum eſt, qui habet charitatem poteſt letaliter peccare, & per peccatum charitatem ſuam amittere: at peccata non cooperantur in bonum, ſed in malum. perdere item gratiam eſt maximum malum: ergo non omnia cooperantur in bonũ habentibus charitatem, & gratiam.

Secundo, quòd ex cap. ſi ex bono. infr. diſt. 4. colligitur, multos diligentes Deum condemnatum iri: ergo euenit eis aliquid, quod nõ cooperatur illis in bonum, ſed in malum.

Tertio, quòd multi ſcripti in libro vitę delentur ex illo, iuxta illud Pſal. 68. *Deleantur de libro viuentium.* at huiuſmodi deletio non cooperatur in bonum: quia facit, vt d ignus vita æterna ſecundum iuſtitiam præſentem fiat indignus ea, ſecundum ęternam prędiſtinetionem.

Pro

Pro reſolutione horum notandum primo, quòd duplex eſt iuſtitia viatoris; altera quam habet ſecundum prçſentem ſtatum; altera quam habet, vel eſt habiturus ſecundum ſtatum futurũ prçdeſtinationis æternæ: vt late colligitur ex D. Auguſtino relato in dicto cap. ſi ex bono. infr. diſt. 4. & ex S. Thom. 1. par. quæſt. 23. ar. 6. & quæſt. 24. art. 1.

Secundo, quòd nec Auguſtinus hic, nec Apoſtolus ad Roman. 8. hic citatus loquitur de omnibus diligentibus Deum: ſed tantum de illis qui ſecundum propoſitum æternum Dei ſunt ſancti; id eſt, ad vitam æternam prçdeſtinati, vt poſt, & ante alios declarat S. Thom. in dicto c. 8. lect. 6. & in prçcitata queſt. 23. & 24.

Ad primum igitur reſpondetur, concedendo aſſumptũ, & deſtinguẽdo ſubſumptum; ſcilicet dupliciter poſſe intelligi peccatum mortale non prodeſſe diligenti Deum; directe ſcilicet, & indirecte; & concedẽdo, quòd directe non prodeſt: negando tamen, quòd indirecte non poſſit prodeſſe: quia poteſt prodeſſe, præbendo occaſionem peccanti magis ſe humiliandi, & pœnitendi cap. conſiderandum. & cap. fidelior. 50. diſt. quæ habent, Petro ſuam negationem profuiſſe, ut fidelior reſurgeret; ſicut & Dauid iuſtior factus eſt per pœnitentiam, qua pœnituit eum adulterij, & homicidij, quç commiſerat, quàm eſſet ante illam, vt aperte colligitur ex Pſal. 50.

Ad ſecundum reſpondetur, concedendo aſſumptum, & diſtinguendo inter diligentes, & iuſtos, ſecundum ſtatum præſentem tantum, & inter diligentes, & iuſtos ſecundũ prædeſtinationem çternam: & concedendo quòd multis iuſtis ſecundum ſtatum prçſentem, quorũ de numero videtur fuiſſe Iudas, nõ profuerunt omnia: negando tamen id de iuſtis ſecundum ſtatum æternæ prædeſtinationis.

Ad tertium reſpondetur, concedendo eſſe librum vitç ſecundum iuſtitiam prçſentem, & multos in eo ſcriptos deletũ iri: cap. vero noſtrum non loquitur de illis, ſed tantum de ſcriptis in libro vitç prçdeſtinationis æternç.

Cap. circumciſio.

Paulus in epiſt. ad Gala. cap. 5.

C*Ircumciſio non eſt aliquid, neque præputium, ſed fides, quæ operatur per dilectionem.* Et reliqua.

Cap. non eſt tam iniuſtus.

Paulus in epiſt. ad Hebr. cap. 6.

N*ON eſt tã iniuſtus Deus, vt obliuiſcatur operis veſtri.* Et reliqua

EA, quæ pertinent ad hçc duo capp. reſoluenda ſunt per ea, quæ dicta ſunt in gloſſ. Summæ, & cap. charitas. 1. ſupra ead.

nominis pœnitentia, pręſertim, quòd pœnitentia de peccato accipitur in vna ſignificatione pro virtute, ſeu actu bene pœnitendi de peccato: in qua ſignificatione definitur hic ab Ambroſio, quod eſt mala pręterita plangere, & plangenda iterum non committere, quam etiam tradidit Gratianus in cap. ecce nunc tempus. §. pœnitentia. ſupra diſt. 1. ubi & in dicto pręludio prædiximus, nos hic eam exacte declaraturos. cui ſimilem ponit D. Gregorius homilia 34. ſuper Euangelia, & lib. 9. epiſtol. epiſt. 39. indict. 4. relatus à Magiſtro in 4. lib. ſen. diſt. 14. in principio aiens; *Pœnitere eſt anteacta peccata deflere, & flenda non committere.* quas communiter omnes defendunt.

Contra quas tamen fecit primo gloſſa in dict. §. pœnitentia. ſup. diſt. 1. quę ait, hanc nõ eſſe verã definitionẽ; ſed quandã deſcriptionẽ; quia etiã Iudas planxit peccatũ ſuũ, & nõ reiterauit illud; quẽ tamẽ nõ vere pęnituit & damnatus eſt. Secundo, quòd pœnitentia in hac ſignificatione, ſecundum Magiſtrũ ubi ſupra, eſt virtus: at plangere & deflere non eſt virtus, ſed actus virtutis, quæ non eſt actus, ſed habitus. Tertio, quòd nihil eorũ, quę ſunt ſecundum virtutem eſt ſtultum: at plagere, & flere pręterita videtur ſtultum; quia fieri non poteſt, ne fuerint. l. in bello. §. factæ. ff. de capt. & poſtlim. reuer. & cap. ſi Paulus. 32. q. 5. ergo plangere peccata præterita non pertinet ad pœnitentiã, quæ eſt virtus: ſed ad ſtultitiã & ignorantiam. Quarto, quòd pœnitentia eſt ſacramentum per definitionem ſacramenti pœnitẽtię tradendã in cap. perfecta. inf. ead. at nullũ ſacramentũ eſt virtus, cum virtus ſit habitus mẽtis, & omne ſacramentũ ſit actus viſibilis & ſenſibilis. cap. ſacrificiũ. inf. de conſecrat. diſt. 2. ergo pœnitentia non eſt virtus. Quinto, quòd omnis virtus ſecundum Ariſt. 2. Ethic. & S. Thom. 1. 2. q. 55. ar. 1. & 2. eſt habitus, ſed omnis actus generatur ex actibus: ergo pœnitentia antequam generetur habitus non eſt virtus.

Ijs tamen non obſtantibus, præfata definitio defendenda eſt: & ad primum oppoſitum reſpondetur primo, concedendo, quòd hęc definitio nõ eſt exacta, ſi ruditer & abſolute accipiatur: ſed ſic, ſi ſatis ſecundũ mentem Ambroſij explicetur, vt mox explicabitur. Secũdo, quòd fundamentũ planctus Iudę, quo nititur illa glo. eſt fragillimũ, vt ibi diximus, quia Ambroſius loquitur de planctu legitimo, qualis non fuit planctus Iudæ.

3 Ad ſecundum reſpondetur, concedendo, pœnitentiam eſſe virtutem: negando tamen, quod virtus non poſſit ſatis apte definiri per actum eius: quia ſacrorum auctorum mos habet definire cauſſam per effectũ, & virtutem per actum per figuram metonymiam, vt Auguſtinus relatus à glo. cap. in domo. de conſecrat. diſt. 4. definit fidem per effectum, & actũ eius inquiens, *Fides eſt credere quod nõ vides.* & Azo, & Bar. in rub. ff. de appell. definiuit appellationem, eſſe reciſſionem ſententię, cum reciſſio non ſit appellatio, ſed effectus eius.

Ad tertium reſpondetur, quòd dupliciter quis poteſt plangere præterita. primo abſolute, ne ſint præterita, quod eſt ſtultum; quo modo non

accipitur

accipitur in definitione prædicta: alio modò plangere ſecundum quid id eſt, ad aliquem effectum; puta vt per illam diſplicentiam placetur offenſus, vel generetur dolor, qui ſit vindicta, vel aliquid aliud ſimile fiat; & hoc modo accipitur in præfata definitione: nam pœnitens plangit peccatum præteritum, non quidem ne fuerit admiſſum; ſed vt per illum planctum, & diſplicentiam, ſiue nolitionem placet Deum, & vindicet peccatum admiſſum, & vt magis caueat, ne iterum peccet.

Ad quartum concedimus, nullum ſacramentum eſſe virtutem; & conſequenter nec ſacramentum pœnitentię: nec D. Ambroſium definire pœnitentiam prout eſt ſacramentum pœnitentiæ; ſed prout proprius accipitur pro virtute, vel actu pœnitendi: vt enim in pręfato præludio diximus, verbũ pœnitẽtia æquiuoce ſignificat virtutem pœnitẽdi, & ſacramentum pœnitentiæ.

Ad quartum reſpondetur primo, quòd virtus generatur ex actibus; verum tamen non omnis, ſed naturaliter quæſita: nam virtus infuſa ſupernaturaliter à ſolo Deo præcedit actus, licèt quæ naturaliter eſt quæſita, ſequatur illos. Secundo, quòd pœnitentia naturaliter quęſita licet non pręcedat actus priores, ex quibus generatur: præcedit tamen actus poſteriores ad quos generandos adiuuat.

4 Ex prędictis colligi poteſt primo quædam magiſtralis definitio pœnitentię (ut eſt virtus) continens, elucidans, & complens omnes omnium Catholicorum definitiones; immo quædam fere omniũ, quę de ipſa quęruntur reſolutio, ſcilicet, quòd pœnitentia vera eſt virtus, vel actus virtutis plangendi legitime mala pręterita, cum propoſito legitimo non committendi plagenda, in finem placandi Deum offenſum, & vindicandi offenſam. Dixi uirtus, vel actus pro genere, ex quo & differentia conſtare debet omnis bona definitio, ſecundum Philoſophos, & Iuriſconſultos in l. 1. ff. de teſtam. & in rub. de probationibus, vbi & in rubr. de præben. late alias diximus: omnis enim pœnitentia in hac ſignificatione eſt virtus, vel actus virtutis: non tamen contra, omnis virtus vel actus eius eſt pœnitentia. Dixi etiam virtus generaliter, ad ita includẽdũ pœnitentiam à ſolo Deo ſupernaturaliter infuſam, ac naturaliter ex actibus pœnitendi quæſitam: ſicut enim alię virtutes non ſolùm theologicę, ſed etiam morales infunduntur à Deo, etiam paruulis in baptiſmo, iuxta
5 clemen. 1. §. finale. de Sum. Trinit. adiunct. gloſ. in verb. virtutes. ſic eadem ratione etiam virtus pęnitentiæ arg. l. illud. ff. ad Leg. Aquil. Dixi plangendi legitime, prout ęquipollet verbo pœnitendi cum dolore contritione, vel attritione, de qua dicemus in cap. perfecta. infr. eadem. Dixi cum propoſito non committendi plangenda, ad declarandum non eſſe de ſubſtãtia, & eſſentia pœnitentię, quòd non committat plangenda: ſed quòd adſit propoſitum non committendi ea, vt diximus ſupra reſpõdendo ad primum argumentum. Dixi ad finem placãdi Deum offenſum, ad ſignificandum eſſe neceſſarium, vt id fiat amore Dei, & cùm ſpe

veniæ,

veniæ,cap.nemo pōt.ſupra diſt.1.Dixi & vindicandū offenſam,ad ſignificandum,quòd ſicut iudex punit alium delinqſientem ad publicam vtilitatem pro delicto:ita pœnitens pro placatione Dei debet vindicare ſuū delictum ad ſatisfaciendū ei', iuxta illud Auguſtini in cap.pœnitentia.infra ead. *Pænitentia eſt vindicta puniens in ſe quod dolet commiſiſſe.*

Secundo, colligi poteſt ex prædictis, quòd pœnitentia eſt virtus, vel actus virtutis, vt Magiſter cum omnibus alijs aſſerit lib. 4.ſenten.d.14. & S.Tho.communiter receptus probat in 3. par. quæſt. 85. art.1. ea firma ratione,quòd omnis actus à recta ratione directus pertinet ad aliquā virtutem, ſecundum Ariſt.2.Ethic.& actus,de quo loquimur vere pœnitētię,eſt directus ratione,quę dictat debere quem pœnitere eius,quod malefacit ad ſatisfaciendum ei,quem offendit. Nec obſtat, quòd pœnitētia dicatur paſſio,& quędam triſtitia conſiſtens in appetitu ſenſuali concupiſcibili:quia nō loquimur nos de illa pœnitentia, triſtitia, quę eſt in illo appetitu:ſed de diſplicentia, quę eſt in voluntate, quam conſequitur dolor,& triſtitia,quæ etiam eſt in ipſa voluntate,quę eſt actus virtutis pœnitentiæ,exiſtens in ea.

Tertio, quòd pœnitentia, licèt ſe extendat ad omnia peccata & mala culpæ,cuiuſcunque generis ſint illa: tamen eſt virtus ſpecialis, vt probat idem S.Tho.vbi ſupra ar.2. ea ratione, quòd ſpecies habituum diſtingūtur ſecundū ſpecies actuū; & vbi occurrit ſpecialis actus laudabilis,ibi neceſſe eſt ponere ſpecialē habitum virtutis:& conſtat actum verę pœnitentiæ eſſe laudabilem,ea ſpeciali ratione, quòd intendit deſtructionem peccatorum,quatenus ſunt offenſę Dei ſuper omnia diligendi,& colendi. Ex quo infertur non eſſe etiam charitatem:quia licet actus pœnitentię ſit, vel poſſit eſſe actus imperatus à charitate, vt etiam poſſunt eſſe omnes actus aliarum virtutum,non tamen eſt actus elicitus ab ea: quoniā actus principalis elicitus ab ea eſt dilectio Dei,vt probat S.Tho.2.2.q.27.ar.1. & actus pœnitentiæ eſt nolitio,ſiue nolle peccaſſe cū dolore inde naſcente ad vindicandum offenſam Dei,quem conſtat eſſe aliud à dilectione: & à ſeparatis non fit illatio, l. Papinianus.ff.de minorib. Et quamuis interueniat etiam amor Dei,ob quem dolet peccaſſe, hic tamen nō interuenit principaliter,ſed minus principaliter, vti quædam circunſtantia:& magis attenditur id quod principaliter,fit l.ſi quis nec cauſam.ff.de reb.cred.& vnumquodque denominandum eſt ab eo,quod in ipſo principaliter inuenitur, iuxta Ariſt.lib.2. de anima,probatum à S.Tho.1.2. quæſt 113. art.1.

6 Quarto,quòd pœnitentia pertinet ad iuſtitiam,non quidem illam veram & ſpecialem,quę eſt circa exteriores actus,& conſiſtit in medio rei, per quam reddendum eſt æquale pro æquali, vt docet Philoſophus 5.Ethicor.& S.Thom. communiter receptus in 2.2.quęſt.58.art.7. penult. & vlt.ſed ad illam,quę eſt inter inæquales,quorum alter ſubeſt alteri,qualis eſt inter Deum & creaturam rationalem:qualis inter parentes & liberos:

qualis inter magiſtrum & diſcipulum, ſecundum Ariſtot.in 8.Ethicor.& ſingulariter declarat S.Tho.2.2.q. 80. art.1.per pœnitentiá enim ſatisfit Deo Opt. Max.nō quidē reddēdo ęquale pro æquali, iuxta illud Pſa. 115. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quę retribuit mihi?* ſed id quod benignißima ſua maieſtas dignatur pro ſufficienti retributione acceptare; vt qui omnipotentiam ſuam parcendo maxime,& miſerando manifeſtat vt habet vniuerſę Eccleſię collecta, & cap.quia diuinitatis natura. ſupra eadem diſtinctio.1.Pertinet item ad iuſtitiam vindicatiuá, vt ait D. Auguſtinus in cap.pœnitentia.infra eadem,non quidem omnino veram,ſed metaphoricam,vt ibi dicemus.

Quinto,quòd ſubiectum pœnitentiæ,prout eſt virtus,eſt voluntas, licet prout eſt paſſio & triſtitia,maneat in appetitu concupiſcibili, vt prędictum eſt.

7 Sexto, quòd non ſolum tempore legis euangelicę,ſiue gratiæ, ſed etiá tempore legis naturalis, & ſcriptæ ſemper fuit neceſſaria hæc,de qua loquimur, pœnitentia virtus, vel actus eius interior ad remißioné letalium peccatorum,cap. firmißime.15.quæſt. & cap. omnis. de conſecr. diſt.4. & cap.1.& 4.14 ſeſſ.Concil.Trid.ibi. *Fuit autem omni tempore ad impetrādam veniam peccatorum hic contritionis motus neceſſarius.*

8 Septimo,quòd etiam ex prædictis colligi poſſent aliqua eorū,quę ſcribit S.Tho.ubi ſupr.art.penult.& in 4.ſentent.diſt.14.quæſt. 1. ar. 2. de origine pœnitētiæ,ſcilicet quòd infuſa à ſolo Deo eſt vti cauſa prinpalis, licet diſpoſitione incipiat à timore, & ſpe venię, & alijs actibus præparatiuis ad gratiam.

Octauo, quòd etiá colligi poteſt id quod ſupra in glo. Summę diſt. 1. huius tractatus,nu.3. diximus cōtra illud nouum Magſtri Cano aſſerētis in relection. de pœnitentia 3. par. ſemper ſub omni lege fuiſſe neceſſarium exteriorem actum ad remißioné peccati: veteris enim concluſio habet,per ſolam pœnitentiam, ſiue interiorem contritionem potuiſſe remitti peccata,priuſquam ſacramenta Baptiſmi, & Pœnitentię à D.N.Ieſu Chriſto inſtituerentur, abſque aliquo actu ſacro exteriori, præſertim certo,re,vel voto addito,etiáſi facultas adeſſet addendi:licet poſt ea inſtituta,id non poſſit contingere ſcienti, vel debenti ſcire ea, re, vel voto eſſe neceſſaria.Et ad argumēta & auctoritates,quæ ipſe adducit, nō reſpódeo ſingulatim,ne nimiū morer in re,quæ paruę vtilitatis eſt tpe legis noſtrę euāgelicæ:ſed rñdeo generatim. Primo, ꝙ bona pars illorū agit de tēpore legis euāgelicæ, ꝑ quā præfata ſacramēta ſūt re,vel voto ſumenda. Secūdo,ꝙ alia,quę agūt de tēpore anteriori nō probāt,id nullatenus cōtingere potuiſſe,ſed cōmuniter non cōtigiſſe.Tum quia licet cōmuniter omnes ex animo vere pœnitentes peccaſſe oſtenderent per aliqua ſigna exteriora illam pœnitudinem interiorem:potuerunt tamen habere interiorem ſine alijs ſignis exterioribus. Tum quia nō omnes eadem ſigna oſtēdebant;quia non erant talia inſtituta,ſed alij alia.nunc autem oportet, vt

omnes

omnes re,vel voto addant interiori eadem ſigna exteriora certa per Chriſtum inſtituta. Tum quia eſt ſcriptum, Ezech.18.& 33. *In quacunque hora ingemuerit peccator, peccatorum eius amplius non recordabor.* & pſal. 50. *Cor contritum,& humiliatum Deus non diſpicies.* ſine additione alicuius ſigni exterioris ſacri in re, vel voto habēdi: & experientia docet, talem gemitum, & tale cor contritum haberi potuiſſe abſque tali additione.

Cap. ſatisfactio.

Auguſtinus cap.54.lib.de dogmatibus eccleſiaſticis.

Satisfactio pœnitentiæ eſt peccatorum cauſas excidere, nec earum ſuggeſtionibus aditum indulgere.

SVMMARIVM.

1 *Satisfactio generaliter continet reſtitutionem;non autem ſtricte.*
2 *Satisfactio tertia pars pœnitentiæ quid.*
3 *Solutio ſimplex, & compenſatio vt differunt.*
4 *Voluntarium omne ſtudioſum,ſiue virtuoſum.*
5 *Satisfacit quomodo qui patitur mala à Deo illata.*
6 *Oratio qua ratione ſatisfactoria.*
7 *Fomes peccati non poteſt omnino humanitus toli.*

NOTA primo,quòd ſatisfactio,prout eſt tertia pars ſacramenti pœnitentię, vt dicemus in cap.perfecta.infr.ead.eſt cauſas peccatorum excidere,& illorū ſuggeſtionibus aditū non indulgere , quam definitionē Auguſtini, etiam Magiſter, S.Thomas,& alij referunt,& diſcutiunt in 4. lib.ſenten.diſt.15.Et quidem primo aſpectu videri poteſt parū apta ; primo quidem,quòd ſatisfacere eſt reddere contentum eum,cui aliquid debetur,vel placare alium quomodolibet offenſum.l.1.qui ſatiſd.cogan. & l.ſi rem.§.omnis.ff.de pignoratit.actio. At excidere cauſſas peccatorū, & eorum ſuggeſtionibus aditum non indulgere, non eſt reddere contentū eum,cui aliquid debetur, vel placare offenſum.

Secundo,quòd ad remiſſionem peccati non ſufficit noua vita,& ceſſatio à peccato:ſed oportet dolere de peccato iam admiſſo cap.pœnitentia. ſupr.ead.quod non fit per ſolam exciſionem cauſarum,& occaſionū peccandi,diſſentiendo ſuggeſtionibus,vt palam eſt.

Tertio , quòd ſatisfactio reſpicit præterita, pro quibus illa fit:& definitio prædicta nihil de præteritis meminit.

Quarto , quòd non eſt opis humanæ,extrudere à ſe fomitem peccati, quem nec Paulus potuit explodere à ſe,ad Rom.7.relatus in cap.ſi Paulus 32.quæſt. 5. & in primis cauſarum peccatorum eſt fomes peccati originalis,vt colligitur ex S.Tho.communiter recepto in 2.ſenten.d. 32. q. 2.ar. 1.& 1.2.q.82.& 3.par.quęſt.15.ar.2. & facit cap.omnis ætas. 13.q. 1. & procemium clementinarum , ergo pręfata definitio incaute videtur præſupponere hanc poteſtatem ineſſe peccatori.

Quinto, quòd ſatisfacere uidetur pertinere ad virtutem iuſtitię, quæ vnicuique ius ſuum reddit.§.1.inſtit. de iuſtit.& iur. immo videtur eſſe actus virtutis iuſtitię,cum per eam reddatur alteri debitum: at excidere cauſas peccatorum communiter nõ videtur pertinere ad iuſtitiã, ſed potius ad prudentiam;ad quam ſpectat prouidentia,per quam prouidentur media opportuna in finem, iuxta S.Tho..2.2.q.49.art.6.quo dirigimur ad tollendas malas occaſiones, & ad deligendas bonas.

Sexto quòd non conſentire ſuggeſtioni peccati non eſt tam ſatisfacere pro peccato,quàm non peccare,vel ab eo abſtinere;ergo inepte id adijcitur definitioni ſatisfactionis.

1 Pro horum argumentorum ſolutione, & claritate huius definitionis præſuppono primum illud Scoti lib.4.ſenten.diſt.15.quęſt.1.quod etiã retulimus in Manual.confeſſ.cap.3.ſcilicet,quod ſatisfactio bifariam accipitur;videlicet large,id eſt,pro ſolutione cuiuſuis modi debiti, vt in l.1.ff.qui ſatiſd. cogan.& in l.ſi rem.§.omnis.ff.de pignor. action. ſtricte pro tertia parte ſacramenti pœnitentię,vt in cap.perfecta.infra eadem,& in hoc cap.& accepta generaliter comprehendit reſtitutionẽ;eſt enim genus ad illam,vt innuit gloſ.cap.peccati venia.de reg.iur.lib.6.& diximus in rub.de reſtit.ſpoliat.accepta vero ſtricte, vel ſpecialiter ab illa differt. quoniam reſtitutio eſt redditio rei acceptę, vel damni illati repenſatio, ſecundum omnes in 4.lib. ſentent.diſt.15.& tot.tit.de reſtitu.ſpoliat.vel repoſitio rei in eum ſtatum,quem habuit l.reſtituere.ff.de verb.ſignif. & cap.ſi quem.§.fi.2.quæſt.3.& latius in dicta rub.diximus;neque enim eſt ſolutio ratione culpæ cõtra Deũ cõmiſſę,immo potius eſt à peccato ceſſatio iuxta cõmunem ſententiam in præcitata diſt.15.quod probat cap.ſæpe.de reſtit. ſpoliator. at vero ſatisfactio ſpecialiter accepta, nempe pro tertia ſacramenti Pœnitentię parte eſt compenſatio facta Deo propter peccatum contra ipſum admiſſum cum propoſito amplius non offendi eum, ſecundum mentem S. Tho. in 4.lib. ſenten. diſt. 15. quęſt. 1.art. 1. quæſtiun. 1. & latius probauimus in cap. 1. §. ponat ſe. infr. diſt. 5.

Ex quo infertur id,quod chatholica doctrina contra execrandam Lutheranorum hęreſim nos docet;videlicet, eum,qui peccauit, non ſolum teneri ad damnum illatum alteri reſtituendum, ſi quod intulit cap.ſi res. 14.q.6.&. cap. peccatum.de reg.iur.lib.6. verum etiam ad ſatisfaciendũ Deo pro offenſa,& iniuria irrogata ei per rebellem trangreſſionem eius præceptorum,ſiue alteri noceat,ſiue non, ſicut copioſe & reſolute diximus in dicto cap.1.§ ponat ſe. infr. diſt. 5.ſcilicet eſſe neceſſarium pœnitenti propoſitum Deo ſatisfaciendi in hac vita per pœnitentiam, aut indulgentiam,vel in purgatorio per pœnam.

2 Secundo prẹſuppono, quod ex ijs colligitur definitio magiſtralis ſatisfactionis ſtricte ſumptę pro tertia parte ſacramenti Pœnitentiæ, nẽpe quòd eſt paſſio voluntaria pœnæ pro peccato ad placandũ Deum, & cũ pro-

propoſito amplius non offendendi eum. Dixi paſſio, pro genere, & non vt alias ſequutus aliquos in præfato Manuali Confeſſ. compenſatio; quia compenſatio proprie nō eſt ſimplex ſolutio, ſed debiti & crediti inuicem inter ſe contributio. l. 1. ff. de compenſat. qualis non videtur proprie omnis, de qua loquimur, ſatisfactio. Dixi voluntaria; quia debet eſſe actus virtutis, vt probat S. Thom. communiter receptus in 4. diſt. 15. ar. 1. & omnis actus virtutis debet eſſe voluntarius, iuxta illud pſal. 118. *Volunta-*
4 *ria oris mei beneplacita fac Domine.* Non obſtat, quòd pœnæ aliqua ratione ſunt inuoluntariæ; & quòd inuoluntaria non videntur eſſe virtuoſa. cap. merito. 15. quæſt. 1. quia hoc eſt verum de omnino inuoluntarijs; non autem de ijs quæ aliqua ratione in id ſufficienti ſunt voluntaria: ſufficit
5 enim quòd eligatur à voluntate libere verum bonum aliqua ratione, vt colligitur ex eodem S. Thom. 1. 2. quæſt. 13. ar. 6. Quo fit, vt etiam per mortem, & alia mala etiam à Deo ipſo nobis miſſa, & quæ neceſſario ſubimus, poſſimus ſatisfacere, voluntarie acceptando illa in purgationem peccatorū, vt efficaciter probat S. Tho. in 4. diſt. 15. quęſt. 1. art. 4. quęſt. 2 & grauiter definit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 8. & 9. & can. 13. Dixi pœnæ in genere pro quacumque læſione, labore, & dolore animi, corporis, hono-
6 ris, vel pecunię, vt accipitur in cap. pœnitentia. infr. ead. Vnde oratio, licet frequenter ſit valde dulcis & ſuauis, quatenus tamen aliqua ex parte fatigat mentē, pōt dici pœna ſatisfactiua, vt ſingulariter dicit S. Thom. in dict. diſt. 15. q. 1. ar. 4. quæſtiun. 3. Dixi pro peccato, ad differentiam paſſionum, quæ ob aliud aſſumuntur. Dixi, ad placandum Deum, ad differentiam eorum, quę in alium finem aſſumuntur. Dixi demum, cum propoſito, & cet. quia hoc videtur eſſe de ſubſtantia veræ ſatisfactionis per hunc textum, in quo hoc Patriarcha noſter Auguſtinus magis, qu àm aliquid aliud expreſſe requirit, & deducitur ex S. Thom. in dicta diſt. 15. quęſt. 1. art. 3.

Tertio principaliter dicimus, quòd ex ijs infertur ſolutio ad oppoſita. Ad primum quidem, ſecundum, & tertiū, quòd ſatisfactio reſpicit duo: alterum eſt redditio debiti, vel placatio offenſi: alterum eſt cautio, & abſtinentia à nouo debito, & noua offenſa. et Auguſtinus ſolum ſecundū expreſſe tangit; tacite verò etiam primum: nam definiendo, expreſſe oportere cauere à nouo peccato, nouaque offenſa, tacite videtur dicere oportere peccati pęnitere, vel offenſæ pœnam pati; vt ipſemet expreſſit in cap. pœnitentia. infr. ead. Et ita concedimus, quòd definitio huius cap. non eſt completa, & ſuis numeris abſoluta, ſi ſola expreſſa in ea perpendantur: ſed ſic ſi ſuppleātur ea, quæ ipſe tacite ſenſit ſupplenda, per ea, quę dicit in dicto cap. pœnitentia.

7 Ad quartum, quòd fomes peccati originalis eſt cauſſa remota peccādi, quæ non poteſt omnino tolli humanitus, quamuis ſic diminui, de qua nō loquitur Auguſtinus; ſed de cauſſis & occaſionibus propinquis, quæ tolli poſſunt, vt recte ait S. Thom. ubi ſupr.

Ad quintum concedimus, ſatisfactionem pertinere quidem ad virtutem iuſtitiæ, eo modo, quo pœnitentiam pertinere ad illam diximus in cap. pœnitentia. ſupr. ead. & clarius in cap. pœnitentia. infr. ead. dicemus.

Quarto principaliter admonemus, omittere nos hic, quæ de ſatisfactione olim ſcripſimus: quia ex eis compoſuimus in cap. 3. Manua. Confeſſ. vtile, clarum, & reſolutum compendium admonendo ea lectoré per modum cuiuſdam indicis in hanc, quæ ſequitur formam.

Satisfactio quid. nu. 1.

Satisfactionem eſſe neceſſariam etiam poſt reſtitutionem, & vt plurimum etiam poſt culpæ mortalis condonationem. nu. 2.

Satisfactionum tria genera; nempe cordis, oris, & operis fieri ob tria ſimilia genera peccatorum, non eſſe ſatis caute dictum. nu. 3.

Satisfactio fieri poteſt, etiam operibus alias debitis: eſt autem melior, quæ à confeſſario præcipitur, quam quæ voluntarie aſſumitur. nu. 4.

Satisfactio ſacramentalis in peccato mortali facta quid prodeſt. nu. 5.

Satisfactio duas partes habet, alteram, qua penſatur offenſa facta; alteram, qua vitatur facienda. nu. 9.

Occaſio peccandi duplex; propinqua & remota. hæc non neceſſario cauenda: illa ſic num. 10.

Occaſio peccandi propinqua difficilis definitu. nu. 10.

Miles & negotiator non tenetur neceſſario abſtinere ab arte ſua, licet ſit ei occaſio peccandi. 11.

Occaſio quæ eſt propinqua peccandi vni, nō ſemper eſt alteri, cum exemplis quotidianis. num. 12.

Pœnitentem non oportet credere, quod numquam peccabit mortaliter in ſuo officio num. 13.

Occaſio propinqua ſcite, ac ſtudioſe definita. nu. 14.

Occaſione de qua credendum, quòd raro inducet confitentem ad mortale. nume. 15.

Matrimonio inualido coniuncti quando poſſunt licite cohabitare. nu. 16.

Abſoluendus quando quis, licet peccati occaſionem non vitet. nu. 17.

Miles volens redire ad bellum, quod credit iniuſtum, non eſt abſoluendus. nume. 18.

Concubinarij, qui non poſſunt abſolui, & qui ſic. nu. 19.

Hoſpita ſolita polui con hoſpite quomodo poteſt abſolui. nu. 20.

Abſoluendæ quæ familiares peccantes cum cognatis, & heris. nu. 21. & 22.

Abſoluendi non eſſe quoſdam aulicos non proponentes adſiſtere Reginarum menſis laſciue cum domicellis colloquendo. nu. 23.

Abſoluendos non eſſe eos, qui non proponunt abſtinere conuenticulis diurnis, vel nocturnis laſciue habendis. nu. 24.

Comedens ea, quæ incitant ad peccandum mortaliter, quando poteſt abſolui ſine propoſi-

propoſito ab eis abſtinendi.nu.25.
Abſoluendus quando qui ex manuductione fœminæ nobilis peccauit abſque propoſito ab ea abſtinendi.nu.25.
Abſoluendi qui clyſteribus fundendis, vel curandis mẽbris ſecretioribus mariũ, aut feminarum peccarunt.ſine propoſito ab ea re abſtinendi.nu.26.
Confeſſarius,qui peccat audiendo confeſſionem certæ perſonæ, quando abſoluendus ſine propoſito non audiendi eam vlterius.nu.26.
Satisfacere qui dicit pro tota pœna per qualemcumque culpę remiſſionem: vel quod ſatisfactio non fiat ratione pœnæ operibus pœnitentium,in virtute meritorum redemptoris noſtri Ieſu Chriſti,eſt hæreticus nu.26.

Cap. pœnitentia. II.

P Auguſtinus cap.8. lib.de vera & falſa pœn.
Oenitentia eſt quædam dolentis vindicta. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia vt iuſtitia metaphorica vindicans.*
2 *Pœna quid,& quid proprie continet.*

1 NOTA primo verba illa,*Pœnitẽtia eſt quædam dolentis vindicta,puniẽs in ſe quod dolet commiſiſſe.* per quæ valde fulcitur definitio pœnitentiæ virtutis in cap. pœnitentia. ſupr.ead. à nobis data.nu.4.& quòd illa pertinet ad iuſtitiam vindicatiuam, vt diximus ibi; non quidem veram, per quam iudex habens veram iuriſdictionem,de qua in l.1.ff.de iuriſd. omn.iudic.vindicat delicta aliorum in publicam vtilitatem,de qua agit S.Tho.2.2. quæſt.108.& etiam parochus, vel alius confeſſarius habens iuriſdictionem in confitentem ſibi peccata,iuxta cap.ſacerdos.infra diſt, 6.& cap.omnis.de pœnit.& remiſſ.& expreſſius in can.9. Cõc. Trident. ſeſſ.14. imponit ei pœnam,vel pœnitentiã ſalutarem: ſed ad metaphoricam,per quam quilibet priuatus ad ſimilitudinem præfatorum iudicum exterioris, & interioris fori imponit ſibi pœnam in uindictam offenſæ, quam Deo Opt. Max.intulit.

2 Nota ſecundo illa verba,*Pœna dicitur læſio,quę punit.* per quæ Auguſtinus definit pœnam.ex qua inferri poſſet non ſatis caute dixiſſe Panormitanum in cap. inter alia.de immu.eccleſi.ſolam pœnam corporis afflictiuam dici proprie pœnam,& non pecuniariam, vel alias, quæ non afflĩgũt corpus. Tum quia omnes ſpecies contentæ ſub aliquo genere dicuntur proprie nomine generis,vt Bald.receptus dicit in l. 2.C. de iure aureor. anulor. Et pœnæ pecuniariæ,& alię mulctæ,quę non ſunt corporis afflictiones,ſunt ſpecies pœnæ;ergo proprie ſunt pœnæ.Tum quia ſub omnibus titulis de pœnis,tam iuris canonici,quàm ciuilis tractatur de pœnis, quę non ſunt corporis afflictiones. Tum quia facile reſponderi poteſt ad prę fatum cap.inter alia. quod in contrariam ſententiam mouit Panormitanum;ſcilicet quòd ratio, quare verbum pœna abſolute in eo poſitum

ſignificat ſolam corporis afflictionem non eſt, quia aliæ aliter punientes non ſint proprie pœnæ: ſed quia ratio immunitatis conceſſę clericis non extenditur ad alias, ſicut ad corporis afflictrices. Tum denique, quòd Auguſt. in hoc cap. præſupponit, omnem veram pœnitentiam eſſe pœnam: qualem tamen omnem conſtat non eſſe afflictiuam corporis, de qua Panor. loquitur: uerumtamen videtur debere addi ei pro culpa; quia ſola læſio pro culpa impoſita videtur dicenda proprie pœna, cap. ſatis peruerſum. 56. diſt. Nec obſtat, quòd filij hæreticorum, & rebellium puniuntur ſine culpa propria. l. quiſquis. C. ad leg. Iul. Maieſt. cap. 2. & cap. ſtatutũ. de hæretic. lib. 6. quia puniuntur pro aliena, vt ibidem probatur: nec videtur obſtare regula iuris, lib. 6. *Sine culpa, niſi ſubſit cauſſa, nõ eſt quis puniendus.* quia reſponderi poteſt verbum, puniẽdus, accipi improprie, quoad exceptionẽ regulæ, & proprie, quoad ipſam regulã, ſicut & alibi ſępe vna & eadem dictio relata ad diuerſa diuerſimode accipitur, iuxta cap. ab excommunicatò. de reſcrip. putatum in hoc ſingulare à multis. quod tamẽ habet multa ſimilia, quę citat Decius in cap. quoniam abbas. de offic. deleg. pœna enim menſura eſt culpę, cap. ſane. de offic. deleg. & ei, quod nõ eſt menſurandum, non conuenit menſura, vt dicit glo. in dicto cap. ſine culpa. quamuis non perpenderit illud ad dicendum id, quod nos adijcimus; nempe priuationem cuiuſpiã iuris ob aliquã cauſſam abſque culpa ſua, vel aliena factã non eſſe dicendam proprie pœnam; cum is, qui culpa propria, vel aliena caret, non videatur vlla pœna dignus.

Cap. ſi Apoſtolus.

Auguſtinus cap. 13. lib. de vera, & falſa pœnit.

SI Apoſtolus etiam peccata per baptiſmum dimiſſa continue plorat, nobis etiam ſuper fundamentum Apoſtolorum poſitis, quid præter plorare reſtat? Et reliqua.

NOta ex hoc cap. & duobus ſeqq. & cap. Iudas. inf. ead. eum, qui peccauit, ſẽper ſui peccati meminiſſe, eiuſq; pœnitere debere. quod quemadmodum intelligendum ſit, diximus in cap. uide benignum. nu. 7. ſup. diſt. 1. & in cap. 1. §. defleat. infr. diſt. 5.

Cap. productior.

Gregorius Homil. 34. Euang.

PRoductior eſt enim pœna, quã culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cũ illa finiretur & pœna. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia cur debet eſſe productior culpa.*

2 *Ira Dei quid, cum careat ipſe paſſionibus.*

NOTA

1 NOta primo quatuor rationes, ob quas, ſaltem de conſilio, maiore tempore debet durare pœnitentia de peccato habenda, quàm ipſum peccatum, quod communiter breui tempore fit. Prima, ne parui fieret diuinæ maieſtatis, quæ infinita eſt, offenſa. Secunda vt meminerimus infirmitatem, & miſeriam humanam, iuxta illud Iob. 23. *Homo breui viuens tempore repletur multis miſerijs.* Terita ad emendationem labilis vitæ. Quarta ad ſanctum exercitium.

Nota ſecundo illa verba; *Ira Dei non eſt vt hominis, id eſt, perturbatio concitati animi, ſed trãquilla iuſti ſupplicij cõſtitutio.* quod neque ira, neque vllę aliæ paſſiones diſtinctę realiter à Deo inueniuntur in eo ſicut in homine, vt S. Thom. communiter receptus tradit in 1. par. q. 20. ar. 1. quidquid enim eſt in Deo. eſt Deus ipſe, quia eſt ſimpliciſſimus, cap. firmiter. de Sum. Trinit. & fid. cath. adiuncta gloſſ. & probat S. Thom. 1 par. quæſt. 3. & quæſt. 9. art. 1. & alibi ſæpe. & diximus in cap. quia diuinitatis natura. ſupr. diſt. 1. nu. 5.

Cap. perfecta.

Ioannes os aureum in homil. de pœniten.

PErfecta *pœnitentia cogit peccatorem omnia libenter ſufferre*, & infra. *In corde eius contritio; in ore eius confeſſio; in opere tota humilitas, hæc eſt fructifera pœnitentia.*

SVMMARIVM.

1 *Stanislaus Hoſius Card. ſcriptor celebris.*
2 *Sacramentum verbum æquiuocum; & quid ſacramentum.*
3 *Sacramentum omne ſignum ſenſile; & efficax.*
4 *Sacramenta vt ex opere operato gratiam operantur.*
5 *Sacramentum pœnitentię quid.*
6 *Sacramentum pœnitentiæ à quo, & per quę verba inſtitutum, differre à Baptiſmo etiam in miniſtro.*
7 *Sacramentum pœnitentiæ tres partes intregales, & ſubſtantiales quaſi materia eius.*
8 *Confeſſio ſacramentalis pars ſecunda pœnitentiæ quid.*

QVoniam in gloſſ. Summæ diſt. 1. huius tractatus promiſimus tractaturos nos in hoc cap. de pœnitentia. prout eſt ſacramentum, ſicut in cap. pœnitentia. 1. ſupra ead. de pœnitentia prout eſt uirtus, & ibi præſtitimus, quod promiſeramus, oportet vt & in hoc idem faciamus. Quia vero definitio pœnitentię, prout eſt ſacramẽtum præſupponit cognitionem definitionis ſacramenti, exordiendum eſt ab illa.

Verumtamen primo admoneo, multa de ſacramentis eſſe tradita à Magiſtro, & ab alijs omnibus in eum comminiſcentibus lib. 4. ſenten. diſt. 1. poſt antiquiores, & ante recentiores; qui varijs in locis, vario ſtylo ſcripſerunt. Alij quidem ſcholaſtico, alij vero altiore, politioreque di-

ctionę

1 ctione ornato. In quorum primis fuit eruditiſſimus, & ſanctiſſimus Staniſlaus Hoſius ille magnus, idemque Illuſtriſſimus S.R.E. Cardin. & Epiſcopus Vermienſis, qui olim Cóc. Trid. interfuit lagatus; & tãdem in Sũmum Pœnitentiarium aſſumptus, verbo ſimul, & vita per totam vitã pœnitentiam docens, maxima cum laude vitam hanc temporariam & miſeram, cum perpetua & fœlice nuper non ſine magno, publicoque partim dolore, partim gaudio commutauit. Nos autem repetemus hic ea quæ in
2 Manuali Confeſſ. cap. 22. viſa fuerunt praxi confeſſariorum, & pœnitentium commodiora. Et in primis quidem, quòd verbum ſacramẽtum, primo ſignificat ſecretum, iuxta illud Tobię 12. *Sacramentum regis abſcõdere bonum eſt.* Secundo iuramentum, authe. ſacramenta puberum. C. ſi aduerſum vendi. Tertio ſignum rei ſacræ, vt accipitur in pręſentia. Sed quia duplex eſt ſignum; vnum, quod tantum ſignificat, cap. ſignum. de cõſecrat. diſt. 2. & alterum quod ſignificat, & facit rem ſignificatã; quo modo acceptum varie definitur à Magiſtro, & alijs in lib. 4. ſenten. diſt. 1. & à Ioan. Andræ. & alijs in rub. de ſacramen. non iteran. breuiſſime verò definiri poteſt ex mente Auguſtini in libro de Ciuitate Dei cap. 5. relati in cap. ſacrificium. de conſec. diſt. 2. vt ibi diximus, ſignum rei ſacrę. Di-
3 xi, ſignum, pro genere: quia omne ſacramentum eſt ſignum: non tamen è contrario omne ſignum eſt ſacramentum. Dixi item, ſignum, intelligendo de ſenſibili; quia quodlibet verũ ſacramẽtum eſt aliquo quinque ſenſuum ſenſibile ex mente Auguſtini in cap. detrahe. 1. quęſt. 1. & melius in dicto cap. ſacrificium, ibi, *Viſibilis forma.* intelligendo item de ſigno efficaci, ſeu effectiuo: quia quodlibet illorum efficit ſaltim inſtrumentaliter gratiam, quam ſignificat, ſecundum S. Tho. 3. par. q. 62. ar. 1. licet Scotus, & alij ſequaces aliter dicant; pro S. Thom. tamen vrget Conc. Trid. can. 8. ſeſſ. 7. de ſacramentis. Dixi, rei ſacræ, ad differentiam aliorum ſignorum alia ſignificantium, & operantium, qualia ſunt ſigna Zodiaci. Intelligẽdo item per rem ſacram, gratiam Dei ſacram gratum faciẽtẽ, quam quodlibet ſacramentũ ſignificat, & producit. Cui definitioni conſonat illa eiuſdem Auguſtini; *Inuiſibilis gratiæ viſibilis forma.* relata in precitato cap. ſacrificium. cum illa additione Magiſtri in 4. lib. ſent. di. 1. cuius ſimilitudinem gerit, & cauſa exiſtit; quia perinde eſt ac ſi dixiſſet; ſignum ſenſibile, ſiue viſibile effectiuum rei ſacræ, quæ eſt gratia inuiſibilis: nam dicere, quòd ſacramentum eſt viſibilis forma, eſt dicere quod eſt ſignũ viſibile, ſeu ſenſibile, & dicere, quòd gerit ſimilitudinẽ gratiæ, eſt dicere, quòd per quandam ſimilitudinem ſignificat illã: & dicere, cuius cauſa exiſtit, eſt dicere, quod efficit eam. Itaque interrogatus, Quid eſt Sacramentum? breuiter & ſecure reſpondere poteſt, quòd eſt rei ſacræ ſignum, intelligendo per rem ſacram, gratiam, & per ſignum ſignum ſẽſibile aliquo quinque ſenſuum, efficiens inſtrumentaliter gratiam, quam ſignificat. Dixi inſtrumẽtaliter: quia ſolus De' poteſt creare principaliter gratiam, iuxta S. Tho. ab omnibus receptum. 2. 2. quęſt. 1. art. 8. & ideo

ipſe

4 ipſe ſolus poteſt inſtituere ſacramētum, vt definit Conc. Trid. ſeſſ. 7. can. 1. Itaque ſacramenta ab alijs operibus differunt in eo, quòd ipſa cōferunt gratiam ex opere operato, vt habet prędictum Conc. can. 8. ubi ſupra: alia vero tantum ex opere operantis; hoc eſt, vnumquodque ſacramentū per virtutem, & inſtitutionem diuinam aliquam determinatam a Deo gratiā in anima ſuſcipientis, etiam iudicij expertis, & nec mereri, nec peccare valentis, inſtrumentaliter producit, modo peccati mortalis obicem non ponat. Et ita in omnibus parem gratiam ſacramentalem confert: quāuis præter illam Deus illud ſuſcipienti aliam maiorem, vel minorem gratiā pro maiori, vel minori merito, & affectu ſuſcipientis conferat.

Secundo, præſuppoſita definitione præfata ſacramenti, dicimus, quòd pœnitentia, prout eſt ſacramentum, ſiue ſacramentum pœnitentię poteſt definiri, vt nos in præfato Manuali cap. 22. nu. 11. definiuimus, eſſe ſacramentum, quo ſacerdos ſibi ſubditum, rite & legitime cōfeſſum peccata ſua cum iuſto dolore, & propoſito ſatisfaciendi abſoluit ab eis. Dixi ſacra-
5 mentū pro genere, reliqua pro differētia, quæ tangūt tres partes integrales eius, ſcilicet confeſſionem, contritionem, & ſatisfactionem, quæ ſunt quędā eius materia, de quibus diximus in præ lud. 10. pręfati Manua. generatim, & in tribus cap. primis ſingulatim, & addemus aliqua infra.

Tertio plurima, quæ à præfatis doctoribus diſputata ſunt, & partim aſſerta, & partim in medium relicta, definita fuere in præfato Conc. ſeſ. 14. Cuius deciſa tamquam ſecuriora & vtiliora pro ipſorū diſputatis &
6 opinatis breuiter ſubſtituemus, tamquam, pro parte fidei catholicę ita tenenda, vt mortaliter peccet, & ſit hęreticus, qui credit illa non eſſe vera, aut eſſe dubia: ſi ſcit, vel credit, aut credere debet, ea eſſe à tāto Conc. definita, & ſi verbo aut ſcripto id expreſſerit, erit excommunicatus per principium Bullæ Cęnę Domini.

Quarto, quòd præfata definita in dicto Conc. ſunt hęc, Quòd ſacramentum pœnitentiæ non fuit ante aduentum Chriſti, nec ante mortem & reſurrectionem eius. Quòd poſtea nihil prodeſt nondum baptizato. Quòd Chriſtus principaliter inſtituit illud per illa verba, ***Quorū remiſeritis peccata, remittuntur eis: & quorū retinueritis retenta ſūt eis.*** Per quę eadē fuit data poteſtas reconciliandi Deo eos, qui poſt baptiſmum mortaliter peccant. cap. 1. ſeſſ. 14. Quòd hæreticum eſt dicere, ſacramentum pœnitentiæ non eſſe vere ac proprie ſacramentū inſtitutum ad recōciliandum Deo peccantes mortaliter poſt baptiſmum, dicto cap. 1. & can. 1. Aut vnū & idem eſſe Sacramentū baptiſmi & Pœnitentiæ; & ideo Pœnitentiam non recte appellari ſecundam poſt naufragium tabulam. ſeſſ. 6. cap. 14. de iuſtif. & prædicta ſeſſ. 14. can. 2. quia, vt idem Conc. prędixit in cap. 2. materia & forma eorum eſt diuerſa; & non oportet, vt miniſter Baptiſmi ſit iudex, ſicut miniſter pœnitentię: & quia ſacramentum Pœnitentię nihil prodeſt non baptizato, nec baptiſmus relapſo poſt eum in mortale; & contra baptiſmus prodeſt non Baptizato, & pœnitentia

lapſo

lapſo poſt baptiſmum in mortale. cap. 2. Quòd etiã hæreticum eſt dicere uerba illa, *Quorum remiſeritis*, & cet. non eſſe intelligenda, de poteſtate remittendi peccata. cap. 1. & can. 3. & ſeſſ. 6. de iuſtif. cap. 14. aut ad perfectam pœnitentiam non requiri contritionem, confeſſionem, & ſatiſfactionẽ, quaſi materiã & partes eius. cap. 3. & can. 4. aut dicere alium, quàm Epiſcopum vel presbyterũ abſoluendi poteſtatem habere. cap. 5. & can. 10. aut eoſdem, ſi mali ſunt, eam deperdere; aut non eſſe iudices ad abſoluendum confeſſum, ſed ad declarandum illum abſolutum. cap. 6. & can. 9. ſeſſ. 14. & cap. 5. in princ. & cap. 6. in fin. de iuſtif. ſeſſ. 6.

7 Quinto, quòd ex hoc cap. colligitur, quòd tres ſunt partes ſacramẽti Pœnitentiæ: ſcilicet Contritio, Confeſſio, & Satisfactio: per illa enim verba humilitas, & cet. ſignificatur ſatisfactio: nam qui ſatiſfacit pro peccato humiliat ſe Deo, pœnitet ſui facti, & paret rationi iubenti, ut ſe uindictæ ſubdat, numquam iterum ita ſuperbiturus. Multa uerò late diſputata ſuper materia, & forma ſacramẽti Pœnitentiæ per Magiſtrum S. Thom. Scotum, & alios lib. 4. ſenten. diſt. 14. & ſuper ijs tribus eius partibus in ead. diſt. 15. & S. Thom. 3. par. quæſt. 81. per totam, & alios alibi, grauiter, clare, & breuiter Conc. Trid. definiuit in cap. 3. ſeſſ. 14. in hęc verba, *Docet præterea ſancta Synodus, ſacramenti Pœnitentię formam in qua præcipue ipſius uis ſita eſt in illis miniſtri verbis poſitam eſſe, Ego te abſoluo, & ce. quibus quidem de Eccleſiæ ſanctæ more preces quædam laudabiliter adiunguntur: ad ipſius tamen formæ eſſentiam nequaquam ſpectant, neque ad ipſius ſacramenti adminiſtrationem ſunt neceſſariæ. Sunt autem quaſi materia huius ſacramenti ipſius pœnitentis actus: nempe, Contritio, Confeſſio, & Satisfactio; qui quatenus in pœnitente ad integritatem ſacramenti, ad plenamque, & perfectam peccatorum remiſſionem ex Dei inſtitutione requiruntur, hac ratione Pœnitentię partes dicuntur.* Et poſtea canone quarto. *Si quis negauerit, ad integram, & perfectam peccatorum remiſſionem requiri tres actus in pœnitente, quaſi materiam ſacramenti Pœnitentiæ, videlicet Contritionem, Confeſſionem, & Satisfactionem, quæ tres pœnitentiæ partes dicuntur; aut dixerit duas tantum eſſe pœnitentiæ partes, terrores ſcilicet incuſſos conſcientiæ, agnito peccato, & fidem conceptam ex Euangelio, vel abſolutione, qua credit quis ſibi per Chriſtum remiſſa peccata, anathema ſit.* Et canone quinto in hæc verba, *Si quis dixerit eam contritionem, quę paratur per diſcuſſionem, collectionem, & deteſtationem peccatorum, qua quis recogitat annos ſuos in amaritudine animæ ſuæ, ponderando peccatorum ſuorum grauitatem multitudinem, fœditatem, amiſſionem æternæ beatitudinis, & æternæ damnationis incurſum, cum propoſito melioris vitæ, non eſſe verum & vtilem dolorem, nec præparare ad gratiam, ſed facere hominem hypocritam, & magis peccatorem: demum illam eſſe dolorem coactum, & non liberum, ac voluntarium; anathema ſit.*

Sexto, quòd ex prædictis & aliis, quę olim hic diſputauims ſequuti mentem antiquorum, & recentiorum, colligimus illam exactam definitionem

nitionem contritionis, quam in principio cap. 1. Manua. confeſſ. poſuimus, ſcilicet, quòd Contritio eſt pœnitudo voluntaria cum dolore maximo actuali, vel virtuali peccati proprij iam commiſsi, quatenus eſt offenſa Dei ſuper omnia dilecti, cum ſpe veniæ, & propoſito non peccandi amplius, ſaltē mortaliter, & confitendi & ſatisfaciendi vt minimum virtuali. Cuius definitionis, quia ſingula verba ibi ſerio, & profūde declaramus, & facile ibi poſſunt uideri, gratia breuitatis hic non repetimus: ſed ſummā eorum, & uiginti quatuor illationum ex ea deductarum per modum cuiuſdam indicis lectorem admonemus.

Contritio quid. nu. 1. Et quod non eſt eſſentialiter dolor. 16. Sed pœnitudo unde ille naſcitur. num. 3. Et debet eſſe voluntaria non coacta. nu. 4. Et maxima quo ad firmitatem, non quo ad intenſionem num. 7. niſi, &c. nu. 8. Neque neceſſario requirit lacrymas exteriores. nu. 23.

Pœnitudo peccati eſt nolle illud admiſiſſe. nu. 2. Quod inuenitur ſine dolore, vt in beatis. nu. 6. Quid requirit vt ſit contritio. nu. 20. Amor Dei debet eſſe maximus quo ad firmitatē, ſed non neceſſario quo ad intenſionem, & feruorem nū. 9. Qui cum eſt ſuper omnia, & obedientialis eſt virtualis contritio. num. 10.

Contritio legitima qualem, & quantum dolorem requirit. nu. 11.

Pœnitudo non eſt neceſſaria de futuris; ſed propoſitum, nec illa, nec alia admittendi. num. 12.

Pœnitens non tenetur ad credendum ſe numquam mortaliter peccaturum. nu. 13.

Contritio licet deleat peccatum, non tamen delet obligationem confitendi illud. nu. 14. Nec cum eſt virtualis tollit obligationem habendi formalem, & actualē loco, & tempore debitis. nu. 14. Neque id cum ratione pugnat. nu. 16.

Contritio non eſt quicunque dolor, aut pectoris percuſſio quare multi, qui ſe illā habere putant, minime illam habent. num. 17.

Contritionem habere, vel eam ob aliqua ſigna præſumi, longe diuerſa. num. 18. & ea dilata vſque ad mortem dubia quo ad ſalutem: ſed non quo ad abſolutionem & ſepulturam. nu. 19.

Contritus non eſt, qui actualiter, vel virtualiter nollet potius non peccaſſe, quam quodcunque aliud malum non paſſum eſſe. nu. 21. Sed nullus tenetur ad huiuſmodi comparationes. nu. 22.

Contritus vt eſt, qui deſiderat habere contritionem, & piget ipſum in id conantem non poſſe perfecte attingere illam. nu. 22.

Pœnitens volens vlciſci, vel peccare ſi talis, aut talis occaſio offerretur, non abſoluendus. nu. 23.

Dolor, qui pœnitentiæ non debet eſſe obnoxius per exceſſum. nu. 24.

Contritio quādam ſpecialis, aut ſingularis requiritur de ſingulis peccatis. nu. 25. Et non eſt neceſſario ad remiſſionē venialum, niſi quando dubium eſt, an ſint mortalia. nu. 26.

Contritio delet quæcunque mortalia, etiam antequam quis confiteatur. nu. 27. Et ſemper etiam ante legem gratiæ fuit neceſſaria nu. 28. Non tamen eſt neceſſario ſub pœna noui peccati habenda ſtatim poſt peccatum. nu. 31.

Con-

Contritio in quibus caſibus, & quando neceſſario habenda.nu. 31.
Contritio quomodo haberi poterit ſine memoria generali, aut particulari alicuius peccati mortalis nondum remiſſi. nu. 34.
Pænitudo maior de maiori peccato bona, ſed non neceſſaria. nu. 35. *Et illa, quæ caret debitis circumſtantijs non eſt contritio.nu.*36.
Attritio duplex, & quæ ſufficit ad abſoluendum pœnitentem, & ad peccati remiſſionem, nu. 37.
*Pænitudo tanta non eſt neceſſaria ad ſacramentum baptiſmi, quanta ad ſacramẽtum pœnitentiæ.nu.*38.
Attritio, quæ agnoſcitur non eſſe contritio non ſufficit ad Baptiſmum nu. 39.
*Contritus quamuis fiat ex attrito: attamen attritio non fit contritio, niſi quando defectus eſt extrinſecus.nu.*40.
*Contritionẽ perficit Deus per ſuã gratiã, ad quam ſex nos poſſent mouere.nu.*30.
*Contritionis effectus.nu.*40.
*Contritionem dicere non eſſe vnam ex tribus partibus materialibus ſacramentĩ pœnitentiæ, vel attritiones eſſe malas hæreſis.nu.*41.
Contritionis circa materiam decem modis peccatur.nu 41.
*Attritio non omnis ſufficiens ad abſolutionem ſacramentalem; illa tamen ſic, quę ante illam fit contritio, vel probabiliter creditur eſſe contritio, vel attritio ſufficiens ad illam abſolutionẽ ſuſcipiendam; quæ ſunt tria diuerſa.nu.*45.
*Sacramenta baptiſmi & pœnitentiæ per ſe inſtituta ad delenda peccata; & dandã, vel reſtituendam vitam: & per accidens ad eandem conſeruandam, & augendam: ſicut econtrario ſacramentum Euchariſtię per ſe inſtitutũ eſt ad conſeruandam, & augendam eãdem: ſed per accidens delet peccata, etiam mortalia, & dat vitam. num.*43.
*Attritionẽ vt ſuffitiat ad ſumendum Euchariſtiã ante confeſſionẽ non data copia cõfeſſarij, oportet fieri cõtritionẽ, vel vt probabiliter putetur eſſe talis. nu.*44.
*Attritionem vt ſufficiat ad ſumendum ſacramentum pœnitentiæ, non oportet fieri antea contritionem, nec putari eſſe talem: ſed ſufficit, vt probabiliter putetur eſſe ſufficiens ad illud recte ſuſcipiendum; & per illud conſequendã veniã. nu.*44.

8 Septimo principaliter dicimus, ex hoc eodẽ cap. colligi, confeſſionem ſacramentalem, quam quidam appellant auricularem; eo quòd in aurem fiat, eſſe vnam ex tribus partibus Sacramenti pœnitentiæ. Cuius ex ijs, quæ olim hic, & infr. in Summa diſt. 5. diximus, collegimus breuem definitionem in Manu. Confeſ.cap. 2. nempe quòd confeſſio ſacramentalis eſt accuſatio peccatoris ſecreta de ſuis peccatis coram proprio ſacerdote, vt ab illis ſacramentaliter abſoluatur. Dixi accuſatio pro genere: quia omnis definitio ex genere & differentia debet conſtare: & ad differentiam accuſationum, & confeſſionum iudicialium, & extraiudicialium, quæ quidem non gratia ſe ipſos accuſandi; ſed propter fines alios fieri ſolent tott. titt. de confeſſ. ff. C. & Decret. & lib. 6. Dixi, ſecreta: tum ad excludendum generalem illam, publicamq. confeſſionem, quæ fit in principio,

cipio, aut medio miſſæ, vel alias ſæpiſſime: tum ad inſinuandum, quòd non eſt neceſſarium, vt fiat publice, vel aliquo tertio audiente, quamuis alijs audientibus facta, valere poſſit, vt in dicto cap. 2. nu. 5. reſoluimus. Dixi, de ſuis peccatis, ad reijciendam illam, qua quidam ſe de virtutibus, quidam vero de peccatis alienis accuſant. cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. ibi, *Peccata*, & ibi, *Sua*. Dixi, coram ſacerdote, ad excludendam illam quæ fit alij, quàm ſacerdoti; quoniam illa ſacramentalis non eſt, dicto cap. oĩs. ibi, *Sacerdoti*. & clarius in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. & 6. Dixi proprio, id eſt habenti iuriſdictionem in foro conſcientiæ ſupra illum qui ſe ipſum accuſat, præcitato cap. omnis. ibi, *Proprio*. nam illa, quæ fit alij non eſt ſacramentalis: ſiquidem abſolutio facta ab illo, qui non eſt ſacerdos, vel à ſacerdote, qui non eſt proprius, non eſt ſacramentalis, cap. placuit. vbi hoc diximus, infra diſt. 6. num. 171. Dixi, vt ab illis abſoluatur: quoniam quæ fit propter alium finem non eſt ſacramentalis accuſatio; cum eſſentia ſacramenti pœnitentię in abſolutione conſiſtat, vt ibidem, & in cap. ſacrificium. de conſecrat. diſt. 2. late diximus.

Ex quo infertur, errare grauiter multos, qui putant ſe ſacramentaliter confiteri, eo quod facto ſigno crucis confiteantur alijs male facta ſua in finem, ne poſſint vlli reualare illa ſine voluntate vlla aſſequendi abſolutionem. Ex eadem etiam definitione intullimus alia in dicto cap. 2. ex ijs quæ hic olim latius ſcripſimus: quæ quia ibidem uideri poſſunt, gratia breuitatis hic non repetimus, proponentes tamen lectori ſummã eorum quaſi per modum indicis, vti proxime fecimus de additis definitioni Contritionis in hanc, quę ſequitur formam.

Confeſſio ſacramentalis, quid. nu. 1.

Confeſſio non fuit inducta iure naturæ. nu. 2. Sed diuino iure Chriſti domini noſtri. nu. 3.

Confeſſio facta laico non eſt ſacramentalis. nu. 4.

Confeſſio ſacramentalis, quas exigat conditiones: & quòd multi confeſſarij, & pœnitentes errant peccata generaliter, & non ſatis ſpecifice exprimentes nu. 5.

Confeſſio quo tempore facienda ſit lege diuina, & quo lege humana. num. 6.

Et quo extra tempus præſcriptum, maxime ante communionem, vel poſt eam. nu. 7. 8. 9. & 10.

Confeſſionem ſacramẽtalem non fuiſſe inſtitutam, & præceptã à Domino noſtro, vel non eſſe nos obligatos ad confitendum omnia mortalia, vel circunſtantias quæ mutant vnam ſpeciem peccati in aliam aſſerere; hæreſis. nu. 10.

Confeſſionem circa ſacramentalem tredecim modis peccatur. nu. 10.

Cap. de quotidianis.

Auguſtinus cap. 71. Enchiridij.

D*E quotidianis breuibus, leuibusq́; peccatis, ſine quibus hæc vita non ducitur.* Et reliqua.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Peccata venialia omnia vitari nequeunt in ſtatu naturæ lapſæ, etiam in gratia, nec mortalia diu ſine illa.*
2 *Peccata venialia per Pater noſter, & alia ſeptem remitti.*
3 *Remiſſio culpæ fit per coniunctionem ad Deum.*
4 *Culpa nulla ſine pœnitentia tollitur, & qua mortalis.*
5 *Peccato etiam veniali, vt pœna ineſt culpa ſublata. & 8.*
6 *Peccatum veniale triplici ratione remittitur.*
7 *Pœnitentia minor tollit venialia, quàm mortalia.*
9 *Peccata venialia, vt vtile; ſed non neceſſe confiteri.*
10 *Confiteri, nec conteri non oportet ſigillatim peccata.*
11 *Peccatum ueniale ſine mortali tolli, cur placet.*
12 *Peccatum mortale non remttitur ſine veniali.*

1 NOta primo verba præſcripta, quibus probatur peccata venialia difficile vitari. Pro quo facit illud Cõc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 11. *In hac mortali vita quantumuis ſancti, & iuſti in leuia ſaltem, & quotidiana, quæ etiam venialia dicuntur, peccata quandoque cadunt.* Quin etiam in can. 23. eiuſdem ſeſſ. definitur, neminẽ poſſe vitare omnia venialia, niſi ſpeciali Dei priuilegio, quo glorioſiſſima Virgo Mater vitauit. Cui arridet illud Prouer. 14. *Septies in die cadit iuſtus.* relatũ in cap. ſepties. inf. ead. Licèt enim homo iñ ſtatu innocentiæ naturæ potuiſſet, etiam ſine gratia vitare omnia peccata: in ſtatu tamen naturæ lapſæ non poteſt, etiam cum gratia vitare omnia venialia; licèt ſic ſingula, vt pulchre tradit S. Thomas 1.2. quæſt. 109. ar. 8. in ſtatu autem peccati mortalis non poteſt, etiam diu omnia peccata mortalia vitare, licèt poſſet in ſtatu gratiẹ, vt idem S. Thom. ibidem pulcherrima ratione, quẹ apud eum videri poteſt, probat.

2 Nota ſecundo, peccata venialia remitti p orationẽ dominicã. ꝙ ipſum probat Augu. cap. 2. lib. de pœnitentiẹ medicina, relatus in cap. tres ſunt aũt. ſupr. diſt. 1. ſub fi. Glo. uerò ſollennis in proœ. Sexti, verbo, benedictionẽ. addit ſeptẽ alia, quẹ illa dimitũt; ſcilicet Benedictio prẹlati, arg. cap. dictũ. 1 q. 1. Generalis cõfeſſio, arg. huius cap. 1. Aqua benedicta. cap. aquam. de conſecreat. diſt. 4. Eleemoſyna, & ieiunium, cap. ſane cauendum. ſupra ead. Euchariſtita, cap. cum omne. de conſecrat. diſt. 2. Extrema Vnctio cap. 1. in principio de ſacr. Vnctione. Deuota pectoris tunctio, dicto cap. tres ſunt. ſupr. diſt. 1.

Contra quẹ omnia facit primo, quòd peccata venialia non remittũtur abſque pœnitentia, vt ſentit Auguſtinus in prẹallegato cap. tres ſunt. & affirmat S. Thomas receptus in 3. par. queſt. 87. ar. 1. at quẹuis pœnitentia ſine prædictis ſufficit ad ea delenda, vt ſentit idem Auguſtinus vbi ſupra: ergo prẹdicta ſuperfluunt. Secundo, quòd qua ratione quodlibet præfatorum tolleret aliqua venialia, tolleret etiam omnia; ſicut & ſublato vno mortali tolluntur omnia: quod videtur nimiũ. Tertio, quòd peccatis venialibus non ſolùm ineſt culpa, ſed etiam pœna, id eſt, reatus

ſeu

ſeu obligatio ad ſuſtinendam pœnam, quod ſignificat Apoſtolus ſecundum vnum intelligendi modum, quem ſentit ibi S. Thom. 1. ad Cor. 3. dum ait; *Super ædificantes lignum, fœnum, & ſtipulam.* id eſt, peccantes venialiter ſaluos fore, ſed per ignem.

3 Pro reſolutione horum prænotandum eſt primo, quòd remiſſio culpæ fit per coniunctionem hominis ad Deum, à quo illum ſeparat culpa: ſed hæc ſeparatio perfectè quidē fit per peccatū mortale, imperfectè autē per peccatum veniale: nam per peccatum mortale mens omnino à Deo auertitur, vt pote contra charitatem agens; per peccatum autem veniale tardior fit ad ſe in Deum prompte ferendum. Et ideo vtraque culpa tam venialis, quàm mortalis aliquam pœnitentiam requirit, qua mens Deo reiungatur.

Prænotandum ſecundo, quòd perfectior pœnitentia exigitur ad dele-
4 ctionem culpæ mortalis, quàm venialis; ad delectionē enim mortalis requiritur deteſtatio omnium mortalium cum propoſito vitandi omnia, vt dictum eſt in cap. pœnitentia. 1. ſupr. ead. nu. 5. ponendo definitionē magiſtralem pœnitentię, prout eſt uirtus, & rurſus in cap. perfecta. nu. 7. in definitione Contritionis: ad delectionem autem venialis ſufficit, vt mox dicetur, infuſio noue gratiæ, vel diſplicentia aliquorum venialiū ſine diſplicētia aliorum, uel motus notabilis reuerentiæ in Deum, & diuina.

Prænotandum tertio, quòd ſicut mortali peccato inſunt culpa & pœna,
5 ſiue reatus, & obligatio ad pœnam æternam: ita etiam veniali inſunt culpa, qua offenditur Deus, & pœna, ſiue reatus, ſeu obligatio ad pœnam tēporariam, iuxta ſupra dictū Apoſto. 1. ad. Cor. 3. *Si quis ſuperędificat.* &c. Et ita ſicut condonata culpa peccati mortalis, non ſemper condonatur tota pœna ei debita, iuxta latius dicta in cap. menſurā. ſupr. diſtinct. 1. ita condonata culpa alicuius venialis, non cenſetur ſemper condonata tota pœna ei debita arg. à ſimili, quod valet, cap. dudum. 2. de election. & l. illud. ff. ad Leg. Aqu.

Prænotanda eſt quarto ratio illa radicalis, quam S. Thom. reddit in di-
6 cta q. 87. ar. 3. quare prædicta octo, & etiam id genus alia, tollunt venialia; ſcilicet quòd ad remiſſionem peccati venialis non requiritur noue gratiæ infuſio; ſed ſufficit aliquis actus procedens ex gratia, quo aliquis deteſtetur peccatum veniale vel explicite, vel ſaltem implicite: ſicut cum aliquis feruenter mouetur in Deum. Et ideo triplici ratione aliqua poſſunt remittere venialia peccata. Prima, quia in eis infunditur gratia; & hoc modo per Euchariſtiam, & extremam Vnctionem, & vniuerſaliter per omnia ſacramenta nouæ legis, quia in illis confertur gratia, peccata venialia remittuntur. Secunda, quia ſunt cum aliqua deteſtatione peccatorum, & hoc modo confeſſio generalis, tunſio pectoris, & oratio dominica operantur ad remiſſionem venialium peccatorum: nam in ea petimus, *Dimitte nobis debita noſtra.* Tertia in quantum ſunt aliquo motu reuerentię in Deum, & ad res diuinas, & hoc modo bene-

X dictio

dictio epiſcopalis, aſperſio aquę benedictæ, quęlibet ſacramentalis vnctio, oratio in eccleſia dedicata, & ſi aliqua alia ſunt huiuſmodi, operantur remiſſionem venialium peccatorum.

Quibus prænotatis reſpondetur ad primum oppoſitum, concedendo
7 quidem venialia non dimitti ſine aliquali pœnitentia, ſed ſic cum pœnitentia minori, quàm mortalia, vt prędictum eſt. Ad ſecundum negatur aſſumptum, & ſimilitudo in eo allata: quoniam vnum mortale non poteſt dimitti abſque alijs mortalibus, cap. ſunt plures. vbi latius dicemus nu. 1. infr. ead. venialia tamen aliqua remitti poſſunt ſine alijs, vt prędictum eſt.
8 Ad tertium conceditur aſſumptum: & conſequenter, quòd non ſemper dimiſſa culpa venialium, cenſetur remiſſa tota pœna eis debita.

Ex quibus omnibus infertur primo ſolutio primæ quęſtionis quinque ſupra remiſſarum in cap. perfecta. diſt. 1. & cap. tres ſunt autem. eiuſd. diſtinct. & in illo iterum huc; ſcilicet, quòd non eſt neceſſe confiteri pecca-
9 ta venialia: quamuis neceſſe ſit aliqualem habere de illis pœnitentiam, & diſplicentiam. Tum quia triplici ratione multis modis ſine confeſſionę remittuntur illa, vt prædictum eſt. Tum quia id habet gloſſ. ab omnibus vbique recepta in cap. omnis. de pęniten. & remiſſ. & clarius Sacroſanctū Conc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 5. relatum à nobis ad verbum in cap. fratres. infr. diſtinct. 5. num. 62. niſi cum probabiliter dubitatur, an ſint mortalia, vt ibidem diximus: quamuis vtile ſit illa confiteri; & ſola ſine alijs mortalibus poſſunt eſſe iuſta materia ſacramenti pœnitentiæ; vt diximus ſupr. in cap. quem pœnitet. diſt. 1. nu. 9. & 10. & in Manual. Confeſſ. cap. 21. nu. 33. & ſeq.

Solutio autem ſecundæ prædictarum quinque eſt; ſcilicet quòd nō eſt
10 neceſſe confiteri ſingulatim, ſiue in indiuiduo, vt loquuntur Logici ſingula peccata; ſed ſufficit confiteri in ſpecie ſpecialiſſima, quam Iuriſperiti genus appellant, l. legato generaliter homine. ff. de leg. 1. Vnde pœnitens vno verbo poteſt confiteri mille fornicationes, vt dicit Caiet. ad S. Thō. in 3. par. q. 87. ar. 1. & altero centum periuria, vt diximus nos in cap. fratres. nu. 53. infr. diſt. 5. nu. 40.

Tertiæ quæſtionis prędictarum ſolutio eſt, quòd nemo tenetur ſingularem pœnitudinem, ſiue contritionem interiorem habere de ſingulis peccatis, vt latius & opportunius diximus in Manua. Confeſſ. cap. 1. nu. 22. referendo alios graues doctores, qui cōtrarium ſignificarunt: qui tamen nullatenus videntur audiendi, neque vnquam eos praxis audiuit, niſi reducendo ad declarationem in dicto nu. 22. poſitam, poſt Caietan. vbi ſup.

Quartę autē quęſtionis prædictarum ſolutio eſt, quòd opinio S. Tho.
11 quæ communis erat, ſaltim olim, teſtante id Maiore lib. 4. d. 15. q. 1. col. 4. habet, quòd peccatum veniale non remittitur, nec condonatur abſque mortali. Sed contrarium tenuit Scotus in 4. libr. ſent. diſt. 15. quem ſequuntur ibi Ioan. Maior, & Gabriel, & Vuēdelinus ad Gabrielem in eod.

lib.diſt.46.ſub litteta H.col.3.quorū opinio ea ratione placuit magis, etiā nobis olim,infr.diſt.6.cap.1.§.ſacerdos. num.28.quòd exaltat miſericordiam Dei,cuius natura eſt magis ad indulgendum, quam ad vindicandum prona,vt inquit D.Hierony. in cap. quia diuinitatis. ſup.diſt. 1. vbi nos ſatis multa dximus. & quia per eam magis animantur homines ad bene operandum,licèt priorem opinionem iudicemus vtiliorem quo ad effectum citius deteſtandi mortifera;eo quòd tot venialium condonationes paſſim impediant.

12 Quintæ demum quçſtionis prædictarum ſolutio eſt,quòd regulariter etiam mortale,non remittitur,niſi remiſſo veniali,ea firma ratione,quòd numquam mortale dimittitur, niſi per infuſionem gratię, vt late traditū eſt ſupr.in cap.conuertimini.à num.1.diſt.1.poſt S.Thom.in.3.par. q. 87.ar.1.dixi regulariter:quia ſi is,quem pœnitet legitime ſuorum mortalium,habet actualiter propoſitum peccandi aliquod peccatum veniale, vel non recedendi ab eo, conſequetur gratiam nouam & remiſſionem mortalium;non tamen illius venialis; quia nullam habet de tali veniali pœnitentiam, neque diſplicentiam implicitam,nec explicitam,& ſine illa non dimittitur veniale, vt expreſſe aſſeruit S. Thom. vbi ſupr. in. 1. & 3.art.

Cap.ſunt plures.

Auguſt.lib.de vera & falſa pœnit.cap.6.

S*Vnt plures,quos peccaſſe pœnitet,ſed non omnium peccatorum*. Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum nullum mortale tollitur ſine altero.*
2 *Veniam dimidiam à Deo ſperare,impium.*

1 NOTA, quòd B.Auguſtinus per multas auctoritates,& rationes irrefragabiles probat hic fieri non poſſe,vt quis per pœnitentiā conſequatur veniā, & gratiam Dei, niſi omnino pœniteat omniū peccatorū; adeo ꝙ ille, qui mille peccata mortifera peccauit, & pœnituit eū noningentorū, & nonaginta nouem nullius veniam conſequatur. quæ catholica concluſio aſſerta eſt à S.Tho.3.par.quęſt.86.ar.3.& ante illū à Magiſtro in 4.ſenten.diſt.15.vbi idem S.Tho.& alij omnes, & alibi ſępe eam affirmant. Quæ tamen ab aliquot potentibus, & diuitibus parum videtur perpendi,cum ac ſi eam non crederent,contrarium exerceant, cum tamē hic tex.habeat, impium eſſe dimidiam à Deo ſperare veniam, & quòd dominus Ieſus neminem ex parte,ſed omnino totum ſanauit.

Q Hierony. ad cap. 1. Naum, in comment.

Væ rat hic aliquis, ſi fidelis deprehenſus. Et reliqua.

§. *quod autem.*

GRATIANVS.

Q*Vod autem in fine obijcitur.* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Bona in malo ſtatu facta non proſunt ad gratiam, & gloriam; ſed ſic ad alia multa. nu. 2.*

3 *Opera mortificata, & non mortua ſuſcitat pœnitentia.*

4 *Opera mortua, & mortificata valde differunt.*

NOta primo, quòd hic §. ſola Gratiani verba continens, celebrior eſt
1 ob ſuam gloſſ. quàm ob ſe ipſum, eo quòd illa determinat in ſumma duas celebres q̃ſtiones. Prior eſt, An bona facta in ſtatu peccati mortalis quidquã proſint? Poſterior, An bona facta in ſtatu gratiæ, & mortificata per ſuperuenientem culpam mortiferam reſurgant per pœnitentiã ſequentem: ita vt miſericors Deus perinde remuneret ea, ac ſi numquam fuiſſent mortificata.

2 Ad quarum priorem tandem gloſſ. reſpondet tria. Primum eſt prodeſſe quidem ad multa, quod expreſſe probant cap. ſi quando. & cap. cauendum. & cap. quid ergo. infr. ead. quatenus probant multis malis euenire multa bona temporaria; puta ſalutem, honorem, potentiam, & diuitias, quę videntur habere Turcæ, Hęretici, & alij infideles, & mali Chriſtiani; & frequenter multo maiora, quàm boni. Ob quod Dauid pſalm. 72. aiebat. *Ecce ipſi peccatores, & abundantes in ſeculo, obtinuerunt diuitias. Et dixi, ergo ſine cauſa iuſtificaui cor meum*, &c. & Ieremias cap. 13. ad Deum clamabat, *Quare via impiorum proſperatur?* & Seuerinus Boetius de conſolatione philoſoph. metro quinto, lib. 1. exclamat ad Deum.

Nam cur tantas lubrica verſat
Fortuna vices? premit inſontes
Debita ſceleri noxia Pœna.
At peruerſi reſident celſo
Mores ſolio ſanctaquę calcant
Iniuſte vice colla nocentes. Et paſſim videmus bonos multa mala tẽporaria patiẽtes, cap. nõ omnis. 5. q. 5. & malos bonis multis fruẽtes, iuxta illud Pſ. 143. *Prõptuaria eorũ plena eructãtia ex hoc in illud, oues eorũ fœtoſę abundantes in egreſſibus ſuis, boues eorum craſſæ. Non eſt ruina maceriæ*, &c.

Secundũ, quod dicit gloſſ. eſt, quòd bona in peccato mortali facta pſunt ad contenta in illo diſticho glo. cap. quod quidã. de pœnit. & remiſſ.

Quæ cum mortali bono fiunt, dant bona terræ;
Cor faciũt humile, minuũt tormẽta gehennæ. Quod trãſtulimus in Manua. Confeſſ. præl ud. 7. nu. 3. & tribus modis contentis in prædicto diſticho addidimus alia multa in eod. Manua. cap. 27. num. 267. ſcilicet quòd

proſunt etiam ad implenda præcepta; & excuſandũ à nouo peccato, iuxta ea, quæ diximus in cap. 1. infr. diſt. 6. nu. 45. & ad illuſtrandã mentẽ peccatoris, quo ſuũ malũ ſtatũ agnoſcat, & eius pœniteat cap. falſas. inf. diſt. 5. & ad quęrendum virtutes morales cap. vides. 23. q. 6. & ne peccatũ nos ſuo pondere ad aliud trahat, ſecundũ Altiſiod. in 4. par. sũ. & ad quærendã cordis lætitiam, iuxta illud Pauli Rom. 12. *Spe gaudentes.* Et ne angelus noſter tutelaris ob ingratitudinẽ nos omnino deſerat: & ne tã citò Deus nos puniat. Tardius enim puniuit Achab, quia ſe humiliauit, Reg. 3.

Tertiũ, quod gloſs. dicit, eſt quòd bona in ſtatu mortalis peccati facta nihil proſunt ad quærendã, vel augendã gratiã gratũ facientem, vel gloriã beatificantem. Pro quo dicto eſt cap. nihil. de cõſec. diſt. 5. *Nihil prodeſt homini ieiunare, & orare, & alia religionis bona agere: niſi mens ab iniquitate, & ab obtrectationibus lingua cohibeatur.* Cuius vniuerſale dictũ limitat glo. ibidẽ recepta per omnes, vt procedat quo ad vitã æternã, id eſt, quoad gratiã & gloriã præfatas; quia quo ad temporalia prodeſt, cap. ſi quęlibet. 22. quęſt. 2.

5 Ad poſteriorem quæſtionẽ reſpondet gloſſ. affirmatiue, ſcilicet quòd bona pręfata mortificata reſurgunt per pœnitentiã, quæ communis cõcluſio eſt, quã tenet S. Tho. receptus communiter ab alijs lib. 4. ſenten. diſt. 22. quęſ. 1. ar. 1. ad 6. & latius in 3. par. quęſt. 89. ar. 5. Pro qua videtur tex. iuris aptiſſimus in cap. piũ. inf. ead. & confirmatur ea ratione, quòd ceſſante cauſſa ceſſat effectus cap. cum ceſſante. de appellat. at cauſſa, quare merita mortificata ante pœnitentiam nõ ſunt digna vita æterna, eſt, quia ſuperuenit culpa mortifera, quæ impedit eius adeptionem: ergo ſublata illa manebunt digna ea; cum iam fuerint à Deo ad illam acceptata.

Non obſtat, quòd peccata per pœnitentiã ſublata nõ redeant, per citata in gloſſ. Summæ diſt. ſequen. quia peccata per ſe tolluntur à Deo per pœnitentiam: bona autem & merita nõ abolentur per ſe à Deo, ſed tantũ ponitur impedimentum ab homine peccatore, ne ſortiatur effectũ. et ita, ſublato illo impedimento, remanent viua, & digna vt antea erant.

Non obſtat etiã, ꝙ opera bona facta in ſtatu mortalis peccati nihil proſunt ad vitã ęternã, vt paullo ante dictũ eſt: quia illa numquã fuerunt viua, ſiue acceptata à Deo ad vitam ęternam: facta verò in ſtatu gratiæ ſic.

Nec obſtat etiam, quòd mortificata & mortua videtur æquari: quoniã illud eſt verũ de omnino mortificatis: at bona & merita nõ omnino mortificantur; ſed ſolùm impediuntur à conſequutione ſui effectus per culpam mortalem, qua ſublata perinde viuere incipiunt, acſi numqnam illa ſuperueniſſet per acceptationem Dei antea factam. Quare licet homo per peccatum impedire poſſet illorum effectum, nõ tamen omnino tollere: quia inferior non poteſt acta ſuperioris abolere cap. cũ inferior. de maiorit. & obed. cap. inferior. 21. diſt. An autem omnis, qui reſurgit à peccato per pœnitentiam, reſurgat ad maiorem gratiam, dicetur infr. diſt. ſequen. cap. vlt.

DISTINCTIO QVARTA.

PRINCIPIVM.

GRATIANVS.

*Q**Via vero multorũ auctoritatibus ſupra monſtratũ eſt,pœnitentiã vere celebrari , & peccata vere dimitti ei,qui aliquando in crimen recaſurus eſt,quæritur, An peccata dimiſſa redeant?* Et reliqua.

SVMMARIVM.

1 *Peccata dimiſſa vt redeant per noua commiſſa.*
2 *Donationis ſuæ Deum non pœnitet.*
3 *Pœna ſenſus,& priuationis viſus Dei differunt.*
4 *Peccata generum quattuor cur magis redire videantur?*
5 *Circunſtantia ingratitudinis, qua nouum peccatum augeatur ob vetus remiſſum,an confitenda?*

NOTA primo continuationem huius diſt.ad præcedentem;ſcilicet, in præcedenti definitum eſt peccata vere remitti, & condonari per pœnitentiam legitimam;quamuis poſtea illa per culpam mortiferam ſequentem pereat:nunc in hac quæritur,An illa peccata iam dimiſſa redeãt denuo,perempta pœnitentia,per quam illa dimiſſa fuerunt.

Nota ſecundo,quòd Ioann.de Fantuſis diuidit hanc diſt.vt videri poteſt in gloſſ.caſui præpoſita.

Nota tertio,quòd gloſſ. Summæ late diſcutit hanc quæſtionem referẽdo omnes,quæ circa eam verſantur,opiniones,quæque referũtur in caſus poſitione.

1 Nota quarto,quòd præcipua opinio fuit dicentium,quod redeant, nõ ſolum quo ad reatum; ſed etiam quo ad eſſentiam & pœnam ; id eſt, quòd ianium pœna patieniur pro illis dimiſſis, & per nouam culpam mortalem redeuntibus, acſi numquam fuiſſent dimiſſa.Et in hanc opinionem inclinat Magiſter noſter Gratianus ſub finem diſt. vt ibidem repetemus.Pro qua,primum fundamentum eſt illud Bedæ, quod Gratianus citat in cap.reuertar.infr.ead.& S.Tho.3.par.quæſt.88.ar. 1. ſcilicet, *Reuertar in domum meam,vnde exiui, timendus eſt iſte verſiculus non exponendus, ne culpa quam in nobis extinctam credebamus,per incuriam nos vacantes opprimat.* Secundum,quòd peccata præterita per penitentiam dimiſſa dicuntur tegi,iuxta illud pſal.31. *Beati quorũ remiſſæ ſunt iniquitates,& quorũ*

tecta ſunt peccata. At gratia, per quam virtute pœnitentiæ remittuntur peccata, tollitur per nouum peccatum mortale: ergo ea ſublata deteguntur priora peccata per eam tecta, & remiſſa. Tertium illud Gregorij in cap. conſtat. infr. ead. ſcilicet, *Conſtat quia ſi quod in nos delinquitur, ex corde non dimittimus; & illud rurſus exigitur, quod nobis iam per pœnitentiam dimiſſum fuiſſe gaudebamus.* Quartum vrgentiſſimum illud Rabani, quod non ſolum Gratianus in cap. ſi Iudas. infr. ead. & S. Tom. vbi ſupr. ſed etiam Magiſter ſententiar. lib. 4. diſtin. 22. citat; ſcilicet, *Conſiderandum eſt, quod dicit vniuerſum debitum; quia non ſolum peccata, quæ poſt baptiſmum homo egerit, reputabuntur ei ad pœnam; verum etiam peccata originalia quæ in baptiſmo ei dimiſſa ſunt.*

Sed contrarium eſt tenendum cum Magiſtro ſententiarum, S. Thom. & communi in dicta diſt. 22. S. Thom. in dicta quæſt. 88. ar. 1. & alijs alibi, ſcilicet quòd nulla peccata remiſſa redeunt, ſecũ dum ſuam eſſentiam, neque ſecundum eundem reatum, & maculam, quam cauſſabant; ſed ſolum per circunſtantiam ingratitudinis, per quam nouum peccatum fit grauius, cęteris paribus, quàm futurum eſſet, ſi peccata priora non fuiſſet ei condonata. Tum quia ſine pœnitentia ſunt dona, & vocatio Dei, ſecũdum Apoſtolum Rom. 11. & refertur in cap. ſine pœnitentia. infr. de conſecrat. diſt. 4. quod ſecundum S. Thom. ibidem, & alios alibi ſignificat

2 Deum non pœnitere donationum ſuarum, quas facit; & ita non reuocat condonationẽ peccatorũ alicui factam, eoquod ille iterum peccet, iuxta regulam iuris, indultum. cum ſuis concordan. de reg. iur. lib. 6. Tum quia Auguſtinus in lib. reſponſionum Proſperi id expreſſe affirmat. Tum quia alioquin ſequeretur, quòd vnum contrarium produceret ſuũ contrarium: ſequeretur ſiquidem, quòd peccatum auaritię condonatum per veram pœnitentiãm produceret poſtea peccatum mortale prodigalitatis, per quod perimeretur pœnitentia, quæ peccatum auaritiæ deleuit; quod eſt impoſſibile.

Non obſtant argumenta ſupra oppoſita, & alia multa, quæ ſignificant peccata remiſſa redire per nouum peccatum: quia non ſunt intelligenda de reditu per ſuam eſſentiam, vel per eundem reatum, & maculam, quæ ante remiſſionem efficiebãt; ſed de reatu per circumſtantiam ingratitudinis, quam cõmittit peccando noue poſt acceptum beneficiũ remiſſionis.

Non obſtat etiam, quòd merita ante peccatum quæſita redeant, peccato per pœnitentiam ſublato, ſaltem quo ad hoc, vt perinde remunerẽtur à Deo, ac ſi pœnitentia non fuiſſet per peccatum ſublata. Tum per rationem diuerſitatis, redditam in cap. quærat. §. quod autem. ſupra diſtin. ꝓxima. Tũ quia diuinitatis natura pronior eſt ad indulgẽdũ, quàm ad vindicandum, cap. quia diuinitatis. ſup. diſt. 1. Tum quia non decet, vt opus miſericordię Dei donantis peccata tollatur per malitiã hominis peccãtis.

3 Non obſtat etiam, quòd pœna primis peccatis debita carendi perpetuo viſione Dei, videtur redire per peccatum nouum mortale; ſiquidem

numquã videbit plus Deum, quàm ſi prima peccata rediſſent, & cũ omnibus illis, & hoc nouo moreretur, iuxta illud Iacob. 2. *Qui offendit in vno factus eſt omnium reus.* Non inquam hoc obſtat, quoniam duplex eſt pœna peccati mortalis. Altera eſt priuatio perpetua viſionis Dei, quæ eſt communis, & vna omnium mortalium. Altera eſt pœna ſenſus, & cruciatus, quæ maior & interior debetur vni, quàm alteri, & multis, quàm paucis, vt colligitur ex cap. maiores. §. ſed adhuc quęrenti. de baptiſ. Et prior quidem omnibus & ſingulis peccatis mortiferis, quatenus auertunt à Deo eſt communis, & ęqualis: & ita hęc pœna perinde incurritur per vnum mortale ac per mille. Et ideo propterea quòd per peccatum nouum, per quod pœnitentia primorum peccatorum tollitur, incurratur pœna priuationis viſionis Dei perpetua: non ideo poſſunt dici redire prima: quia etiã ſi redirent illa; non ideo magis, neque maior incurreretur hęc pœna, quã incurratur per hoc ſolum nouum peccatum. Altera vero pœna, ſcilicet ſenſus, & cruciatus debetur peccatis, quatenus per ea conuertitur peccator ad bona temporalia, quæ non eſt eadem, neque ęqualis omnibus: quia longe maior debetur vni quam alteri, & multis, quàm vni, & ideo quo ad hanc pœnam non redeunt poſtquam ſemel remiſſa fuerunt: nam licet quis mille peccata mortifera peccauerit, ſi pœnituerit eum omnium illorum legitime, & cõdonata fuerint ei omnia, quamuis per peccatum nouũ deleatur pœnitentia eorum: illa tamen nõ redibunt, quo ad hanc pœnã, quia non punientur illa pœna maiore, vel minore, quæ illis debebatur; ſed ſolum pœna debita nouo peccato; grauato tamen & aucto circunſtãtia ingratitudinis ſupra dicta.

4 Non obſtat etiam, quòd ſunt, qui dicant, ſaltem quattuor genera peccatorum redire; ſcilicet odium fraternum, apoſtaſia à fide, contemptus confeſſionis, & dolor de pœnitentia habita: quę continentur in hoc diſticho relato à S. Tho. vbi ſupr. in dicta quęſt. 86. ar. 4.

Fratres odit, apoſtata fit, ſpernitque fateri,

Pœnituiſſe piget, priſtina culpa redit. Nõ inquam hoc obſtat: quoniã nec illa redeunt in ſpecie, & ſua eſſentia, neque ita vt perinde debeat caſtigari noue peccans, ac ſi numquam fuiſſent illa ſibi remiſſa: neque quia illa ſint maiora alijs, cum hæreſis, blaſphemia, & odiũ Dei ſint multo maiora: ſed quia circumſtantia maioris ingratitudinis veſtiuntur: eo quod directius opponuntur beneficio remiſſionis peccatorum, vt latius declarat S. Thomas vbi ſupra.

5 Eſt tamen quęſtio frequentiſſima, An pręfata circunſtantia ingratitudinis, ſit de neceſſitate pręcepti confitenda, ita quod qui poſt remiſſionẽ peccatorum noue peccat, teneatur confiteri, ſe antea peccaſſe illo, vel illo genere peccati, & quoties: vt cõfeſſarius noſcat magnitudinem noui peccati ratione ingratitudinis noue peccando admiſſę. Super quo licet longa diſputatio texi poſſet, perpendendo argumenta Ioa. Maioris in 4. diſt. 22. col. 4. gratia tamen breuitatis reſpondeo, placere nobis ſuam, in qua

tandem

tandem reſidet, opinionem negatiuam, quòd non eſt de præcepto confitenda. Tum quia ſecundum opinionem S.Tho. magis receptam, quę approbari videtur à Conc.Trid., cap. 5. & can, 7. ſeſſ. 14. quamque paulo latius affirmauimus in Manua.Confeſſ. cap. 7. n. 3. circunſtantię non mutantes ſpeciem peccati non ſunt neceſſario confitendę. Tum quia videtur ipſe Maior recedere à ſua illa rigidiſſima ſententia, quam ſequutus Scotũ & aliquot alios in eod. 4. diſt. 17. q. 3. ſub finem, dicit omnem circunſtantiam aggrauantem peccatum eſſe neceſſario confitendam: nam ex illa neceſſario ſequitur pars affirmatiua huius quæſtionis: & ex hac negatiua ẽt ſequitur negatiua illi⁹. Tum quia ingratitudo vt inuenitur in omni peccato nõ eſt ſpeciale peccatũ, vt prefatus omniſcius S. Doctor ſingulariter declarat in dicta q. 88. ar. 4. Dixi, quatenus ineſt omni peccato, ea ratione, ꝙ offendit Deum benefactorem ſuũ, debens ei ſemper & vbique gratias agere: nam qui peccaret in contemptum beneficiorum Dei, is committeret peccatum ſpeciale ingratitudinis, & teneretur illam circumſtantiam confiteri: quia mutat ſpeciem peccati. ſicut enim, vt Ariſt. ait, 5. Ethic. qui mœchatur, vt furetur, magis eſt fur, quàm adulter: ita qui mœcharetur, vel admitteret aliud peccatum, vt contemneret beneficia Dei, magis diceretur ingratus, quàm mœchus; & ita vtrumque eſſet confitendum.

Cap. diuina.

GELASIVS PAPA.

D*Iuina clementia dimiſſa peccata in vltionem vlterius redire non patitur.* Et reliqua.

§. *ſicut ergo.*

GRATIANVS

S*Icut ergo bona, quæ peccato moriuntur, per pœnitentiam reuiuiſcunt ad præmium: ſic & mala, quæ per pœnitentiam delentur, reuiuiſcunt ad ſupplicium. Vnde Propheta ex perſona pœnitentis deplorat dicens,* † *Putruerunt, & corruptæ ſunt cicatrices meæ à facie inſipientiæ meæ. id eſt, plagæ per baptiſmum ſanatæ. Hinc etiam idem Propheta, quamuis fide, & ſacramento circumciſionis ab originali peccato ſe mũdatum cognoſceret: tamen adulterio, & homicidio, quod commiſerat, illud reuixiſſe intelligens, non ſine cauſa inter cætera ipſum confitetur, & dicit,* † *Ecce enim in iniquitatibus conceptus ſum.* Et reliqua.

† Pſalm. 37.

† Pſalm. 50.

SVMMARIVM.

1 *Bona mortificata cur redeant plus quàm mala dimiſſa.*
2 *Peccator omnis an ad maius meritum, & gratiam reſurgat.*
3 *Actui omni ex gratia nato debetur gratia, ſed non ſemper ſtatim infunditur.*

ſecundũ

ſecundum communem; licet ſic ſecundum quoſdam.
4 *Bona mortua, an proſint ad pœnam dimittendam.*
5 *AVGVSTINVS TRIVMPHVS AB ANCONA.* *ſuſpiciendus.*

NOTA primo ex hoc §. Magiſtrum Gratianum propendere in opinioné, quæ habet peccata per pœnitentiam remiſſa, per culpā mortalem ſuperuenientem redire, perinde punienda, ac ſi nunquam fuiſſent remiſſa. Cuius contrarium cum communi ſentētia tenuimus cum gloſſ. Summæ huiuſmet diſt. à nu. 1.

1 Nota ſecundo, bona cum charitate facta, & per culpam mortalē mortificata reſtitui, & reuiuiſcere per pœnitentiā ſubſequentem. pro quo eſt tex. iuris optimus in cap. pium. ſup. diſt. præceden. quod eſt B. Auguſt. quem ad hoc etiam citant Magiſter, & Scotus lib. 4. ſent. diſt. 22. quod paullo magis confirm auimus cum gloſſ. cap. quærat. §. quod autem.
2 nu. 3. ſupr. diſt proxima, vbi remiſimus huc illam quæſtionem; An peccator reſurgens à peccato per pœnitentiam ſemper reſurgat ad maiorem gratiam, vel maiora merita. Et pro parte quidem affirmante urget primo argumentū illud cōmune Scoti vbi ſupra q. 1. ar. 2. ſcilicet, quòd per pœnitētiam redeunt, ſiue reuiuunt omnia illa bona, & merita, quæ peccator habuit antequā peccaret: & præter ea meritum illud nouum pœnitentiæ, quo reſurgit à peccato, ſiue ſit interior tantùm, ſiue, vt plurimum accidit, coniuncta cum exteriori ſacramento pœnitentiæ; ergo ſemper maiora merita habebit, poſtquam ſurrexerit, quàm antea.

3 Vrget ſecundo, quòd etiam S. Tho. in 1. 2. quæſt. 114. ar. 8. expreſſe ait, cuilibet actui bono procedenti ex charitate deberi augmentum gratiæ. quamuis in 2. lib. ſen. diſt. 27. q. 1. arti. 5. contrarium videatur ſenſiſſe, vt Caietan. in dict. arti. 8. animaduertit, approbando illud, quod ibi dixit; quod etiam videtur approbare Conc. Trid. ſeſſ. 6. can. 32. in hęc verba, *Siquis dixerit hominis iuſtificati bona opera ita eſſe dona Dei, vt non ſint etiam bona ipſius iuſtificati merita; aut ipſum iuſtificatū bonis operibus, quæ ab eo per Dei gratiam, & Ieſu Chriſti meritum, cuius viuum membrum eſt, non vere mereri augmentum gratiæ, vitam æternā, & ipſius vitę ęternæ, ſi tamen in gratia deceſſerit, conſecutionem, atque etiam glorię augmentum; anathema ſit.* ergo actui pœnitendi, qui ex gratia procedit, debebitur augmentū gratię, quod additum gratiæ, quam peccator antequam peccaret, habebat, auget illam; & cōſequenter reſurgit ad maiorem gratiam.

Tertio, quòd nō obſtat dicere, quòd licèt cuilibet actui bono ex gratia procedenti debeatur augmentum gratiæ reddendum ſuo tempore, vt dicit ibidem Caietanus: non tamen redditur ſtatim, neque infunditur vſque ad ſuum tempus, id eſt, donec vtatur gratia pręhabita ſecūdum omnes ſuas vires, & omnē inclinationē gratię, vt ipſe S. Thom. ait in dicta diſtin. 27. art. 5. Non inquam hoc obſtat, tum quia licèt id teneant etiam

alij

alij multi, quos refert idem Maior in lib.4. ſentent. diſt. 21.q.1.concl.2. ipſe tamen multis argumentis conatur defendere contrarium ibidem, & in lib.2.diſt.26.q.2. Tum quia ſufficit noſtro propoſito, quòd reſurgat maior meritis, & maiori gratia ęterna dignus; cum nemo neget, illum, ſi moreretur antequam augmentũ gratiæ infunderetur, fruiturum iri maiori augmento gloriæ, quod merito nouo deberetur. Itaque tenendum eſt, vere pœnitentem reſurgere cum omnibus meritis ante peccatum quęſitis, & cum nouo merito eis addito, & ſic digniorem meritis, & maiore gloria ęterna, etiam ſecundum tenentes non infundi ſtatim pro quolibet merito gratiam ei debitam: ſecundum autem tenentes infundi gratiam ſtatim cuilibet merenti reſurgere cum maioribus meritis, & cum maiore gratia.

4 Ad alia vero argumenta leuiora reſpondet Maior vbi ſupra. Reſtat autem quęſtio grauis, An bona mortua, id eſt, facta in ſtatu malo, quæ ſupra in cap. quęrat. §. quod autem. num.1. & 2. diſtinct. præcedenti, diximus non reuiuiſcere per pœnitentiam ſequentem, neque valere quidquam ad gratiam & gloriam quærendam: multum tamen ad quęrenda bona temporalia, & alia præparatiua gratiæ, reſtituãtur per pœnitentiam ſequentem ad ſatisfaciendum pro pœna temporaria, debita peccatis antea remiſſis: ſicuti merita, ſiue bona facta in ſtatu gratiæ, mortificata per peccatum ſequens reuiuiſcunt per pęnitentiam ſequentem ad quærendam & augendam gratiam & gloriam, vt proxime dictum eſt in 2.notab. huius §. Ad quam quęſtionẽ reſpondetur, quòd non ſecundum communem opinionem, quę habet, peccatum veniale non poſſe remitti abſque mortali: neque per bona facta in ſtatu malo poſſe remitti pœnam temporariam debitam peccato mortali dimiſſo per pęnitentiam, vt diximus in cap. de quotidianis.nu.11. ſupra diſt. precedenti: quia ſecundum illam nulla, etiam per pęnitentiam iniunctam complectam in peccato mortali, tollitur pœna debita pro peccato remiſſo: quoniam Deus nõ acceptat bona inimicorũ ſuorum pro ſatisfactione offenſę ſibi factæ. Sed ſic ſecundum opinionem eorum, qui tenẽt veniale poſſe remitti ſine mortali per opera pœnitẽtiæ, & alia bona opera facta in mortali. Quam opinionẽ vti bonitati diuinæ conuenientiorẽ, & non habentẽ auctoritatẽ authenticã, neque rationẽ irrefragabilem, contrarium tenuimus in cap.1.§.ſacerdos.nu.27. 28. & 29. inf.diſt.6. illa firma ratione, quòd ſi bona in ſtatu malo facta, durante illo, proſunt ad hoc, à fortiori proderunt poſt illum ſublatum & quæſitum bonum, argumento auth. multo magis. C. de Sacroſan.Eccleſ. & cap. cum in cunctis. de elect. In cuius confirmationẽ allego ſingularẽ determinationẽ illius celeberrimi AVGVSTINI TRIVMPHI ANCONITANI magnæ Illuſtriſſimi Ordinis Auguſtinianorũ glorię, viri genere illuſtris, & doctrina, & eruditione inſignis, relatã à nobis in Commen.de anno Iobelæo, not. 12. num.30. qui in Summa illa copioſiſſima & admirabili ordine digeſta de

ſta de poteſt. Papę 1. par. quæſt. 32. artic. 2. affirmat; *Quod bona, quæ fiunt in Eccleſia poſſunt eſſe meritoria illis, qui ſunt in purgatorio, vel per modũ ſuffragiorũ, vel per modum indulgentiarum ad relaxationẽ pœnæ, vel ad totalem liberationem; quantumcunque fiant ab exiſtentibus in peccato mortali.* In quod potuit allegari S. Thomas in 2. ſent. diſt. 40. q. 1. art. 4. ad 5. Quæ plane determinatio nulla firmiori ratione fulciri poſſe videtur, quàm quòd bona facta à Chriſtianis in malo ſtatu proſunt ſibi ad remiſſionem pœnarum pro peccatis mortalibus dimiſſis debitarum.

DISTIN-

DISTINCTIO QVINTA.

PRINCIPIVM.

GRATIANVS.

IN pœnitentia autem, quæ peccatorem conſiderare oportet, Auguſtinus in libro de pœnitentia docet, dicens.

SVMMARIVM.

1 *Liber de pœnitentia nonnullis male videtur non eſſe B. Auguſtini.*
2 *Petrum Lombar. Theologis, & Gratianum iuriſpe. eodem honoris gradu haberi.*

1 NOta ex hoc principio, libellum illum, qui operibus magni, & eruditione iuxta ac ſanctitate incomparabilis viri Patris noſtri Auguſtini iampridē miſcetur, & de vera & falſa pœnitentia inſcribitur, eſſe ipſius. Cui concluſioni cōſentit etiam Petrus Lombardus, recentiorum fere omnium Theologorum dux, & auriga minime vulgaris, ſententiarum Magiſter dictus, qui hoc ipſum cap. quod ſequitur, primum tribuit Auguſt. in 4. lib. ſent. diſt. 16. Et alia multa illius libelli extra diſtinctionē hanc Gratianus vir multis nominibus ſuſpiciēdus, eodemq. honoris, & aucto-
2 ritatis gradu apud Canonum Eccleſiaſticorum peritos habitus, quo apud Theologos ille habetur; & idē Petrus Lombardus extra prædictā diſtin. 16. ipſi Auguſtino tribuunt, nemine fere, multis ſeculis, reclamante. Contrariū tamen aſſerunt ętate noſtra Ioānes Tritemus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis, & aliquot alij recentiores, tum quòd non videtur eis ſtylus eius redolere phraſim Auguſtinianā. tum quod in cap. 17. eiuſdem lib. Auguſtinus ipſe citatur. A quibus, quamuis in prima & ſecūda editionibus Conimbricæ an. 1542. & Lugduni 1569. factis, nō oīno receſſiſſemus; ſed ſolū damnaſſemus eorum ſtomachum, quo prędictum libellum quaſi parum dignū, qui Auguſtini operibus inſeratur, plus ſatis deijciunt; nunc tamen ab eis recedendum putamus. tum qđ apud quoſque grauiſſimos auctores, multis ſeculis, eſt pro libro B. Auguſtini habitus. tum qđ antiqua & recepta non ſunt mutanda, ſine maxima, & euidēti neceſſitate. l. In rebus. ff. de conſtitutionib. Princi. &, vt ait Nicolaus, ridiculum eſt, traditiones, quas antiquitus à Patribus accepimus infringi patiamur, cap. ridiculū. 12. diſt. vnde S. Thom. receptus 1. 2. q. 97. ar. 2. definit, legem etiam humanam non eſſe mutandā pro-

propter quamlibet vtilitatem; ſed propter maximam, quę ſuperet damnum, quod mutatio adducit. Tum quòd prędictorum opinio nō ſolū fuit inutilis; ſed valde damnoſa, quatenus illi libro eruditorum omniū conſenſu vtiliſſimo, nec minus pio, nō paruam detrahit auctoritatē. tū quòd varietas ſtyli non ſatis fundat eorum opinionem, cū eiuſdem auctoris ſtylus poſſit eſſe pro varietate ætatis, eruditionis, & experientiæ varius. Nec etiam concludit, quòd in illo libello, unde ſumptum eſt cap. vlt. §. quod quamuis. inf. diſt. 7. citatur ipſemet Auguſtinus: quippe, vt ibidem Archidiaconus, & Cardinalis ſancti Syxti tradunt, allegat ſe Auguſtinus in tertia perſona, vt ſe allegauit in cap. quamquā. 2. q. 7. & in cap. ſi. 17. q. 4. Tum quòd prudentius, & modeſtius eſt putare partem illā cap. 17. qua citatur B. Auguſti. fuiſſe notatiunculam alicuius viri docti prius in margine adſcriptam, & deinde contextui à librariis inſertā, quàm ob eam negare Auguſtini eſſe librum optimum tot ſæculis ei tributum: hoc etenim eſt inconſtantiæ ac curioſitatis; de qua S. Thom. 2. 2. q. 167. art. 1. illud aūt conſtantię, & firmitatis; de qua idem S. Tho. 2. 2. q. 137. ar. 3. Cuius quidem & ſimilium curioſitatum, & nouitatum eſſe vnam cauſſam arbitratus ſum in Commen. cap. cum miniſter. 23. q. 5. nu. 2. quòd multi iuuenes plus ſtudij verborum ſignificationi, quā rerum exactæ cognitioni ætate noſtra impendunt.

In gloſſam Summa.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio, qua vtimur ſacramentalis non fuit in paradiſo inſtituta.*

2 *Confeſſio ſacramentalis non eſt iuris naturę, nec fuit ante Chriſtum paſſum; ſed neque iuri naturæ repugnat.*

3 *Ius naturale quid noue finitum.*

4 *Pœniteat eum, qui peccauit, lex eſt naturæ, & omni genti communis. n. 5.*

6 *Confeſſio non eſt pars illius pœnitentiæ, quæ virtus, vel actus virtutis eſt: ſed illius quæ ſacramentum.*

7 *Ius diuinum non omne eſt naturale.*

8 *Lex de baptizando diuina; ſed non naturalis.*

9 *Gratianus male intelligitur in principio Decreti.*

10 *Achor trinominis.*

11 *Confeſſio Achor iudicialis non ſacramentalis.*

12 *Confeſſio non eſt inuentum Iacobi.*

13 *Petrus non Iacobus ſummus Chriſti vicarius.*

14 *Sacramentum, aut vlla illius pars ſubſtantialis à Iacobo, vel alio puro homine inſtitui non potuit. & nu. 31.*

15 *Gloſſa digna, quæ de libro abradatur.*

16 *Eraſmus pro confeſione.*

17 *Colonienſe Concilium nuperrimum laudatur.*

18 *Confitenda eſſe peccata interna, etiam ſi quis nulla habeat externa.*

Præ-

19 *Prɛcipere quis non poteſt id, cuius tranſgreſsionem punire nequit. Et ideo, ſicut nō pōt punire: ita neq. prɛcipere vllus homo purus pura interna.* 20.
21 *Cogitatio mala etiam confeſſa cur non punitur in foro exteriori, & ſeq.*
22 *Confeſſio probatur præcepta. & ſeq.*
25 *Adrianus Paludanum non ſatis expendit.*
26 *Occultam ob intentionem tantum malum non punit Eccleſia.*
27 *Occultum nullatenus probabile caſtigatur.*
28 *Conceſſio vno, conceduntur non ſolum ea, ſine quibus id fieri non poteſt: ſed etiam ſine quibus non poteſt commode, etiam in materia ſtricta.*
29 *Delegatus ſimpliciter abſoluit ad cautelam contra gloſ.*
20 *Confeſſionem audiendi poteſtas data, neceſſitatem induxit illam faciendi.*
32 *Confiteri tenetur Papa ſecundum communem, immo etiam ſemel in anno ſecundum quoſdam nouiſſimos.*
33 *Panormitam caute legendum in cap omnis. de pœnit. & remiſ. col. 5.*
34 *Papa ligari ab alio vt aliquando poteſt.*

GLOSSAM hanc in ſeptē partes diuido. Primo proponit quinque quæſtiones de Confeſſione ſacramentali, quarū prima eſt, quis illius fuerit auctor ſeu quando fuerit inuenta: ſecunda, an neceſſariò ſit facieda: tertia qualiter: quarta, cui: quinta, quando: ſexta quinque aliis partibus ſoluit prædictas quinque qōnes: in ſeptima mouet aliam quæſtionē neceſſariam. Secunda ibi, *Dicunt.* tertia, *Et traditio.* quarta, *eſt autem.* quinta *Et eſt.* ſexta, *Et eſt autem.* ſeptima, *Sed quando.*

Prima pars non indiget alia explanatione. Ex ſecunda parte colliguntur quattuor opiniones ſuper Confeſſionis inſtitutione. Quarum prima tenet, eam inſtitutā in paradiſo terreſtri per illa verba, *Adam vbi es?* Gen. cap. 3. quod explicatius factū fuit extra paradiſum eis verbis, quib. Gen. 4. cap. Dominus interrogauit Caim, *Vbi eſt frater tuus?* † Hæc tamē opinio falſa eſt: quia primo ſi hoc eſſet verū, ſequeretur, confeſſionē ſacramentalem iuris eſſe naturæ: nondū enim erat vlla lex alia, quæ nō eſſet naturalis in illo innocentiæ ſtatu aureo lata, præter illā, quæ de ſcientiæ boni & mali arbore veſci vetabat, vt colligitur ex cap. 1. & 2. Geneſ. & in
2 confeſſo eſt apud omnes. at legē de confeſſione facienda eſſe naturalē † falſum eſt: quia ius naturale eſt cōe omnium nationū, quod vbiq. inſtintu naturæ, nō conſtitutione habetur aliqua. cap. ius naturale. 1. diſt. at lex de Confeſſione hac ſacramentali facienda, nō eſt cōis omnium nationū: imo apud nullā gentem eſt, vel fuit, niſi apud Chriſtianā, ergo. Secundo quia, vt ius naturale animaliū eſt, quod omnia animalia natura docuit, l. 1. §. ius naturale. ff. de iuſt. & iur. ita naturale hominū eſt, quod omnes ho
3 mines natura docuit, ſcilicet ius, † quod per ſe ſolū eſt notū homini, aut ex per ſe notis infert. Id qđ late ſimul & clare monſtramus in repetitione cap. ius naturale. 1. diſt. Id aūt per ſe notū appellamus, quod ſine vlla reuelatione, ſine vlla doctrina, eſt homini notū, iuxta illud, *Signatū eſt ſuper nos lumē vultus tui Domine,* ad cognoſcendū. ſ. tā per ſe nota, q̄ quæ imme-

diate,ac neceſſario illa conſequuntur: ſed confeſſionem peccatorum ſpeciatim, tam occultorum, quàm publicorum criminum faciendam alteri, adeo neque per ſe notum eſt, neque deduci neceſſario ex per ſe notis poteſt,vt nullum hominum genus vſque ad Chriſtianum eam in vſu habuerit: ergo confeſſio hæc, de qua loquitur ſacramentalis, non eſt iuris naturæ. Tertio id clare monſtratur, quoniam presbyterium,quo à Chriſto paſſo ſacerdotes poteſtatem accipimus tam ſuper corpus Chriſti verum, quàm myſticum,non fuit in illo ſtatu aureo,ſine quo nulla eſſe poteſt confeſſio ſacramentalis, vt in cap. 1. inf. diſt. 6. monſtrabitur. Cui conſequens eſt,hanc, quę hæc præſupponit, opinionem falſam eſſe. Cauendum tamen, ne vel per ſomnium cuiquam in mentem veniat, quod quidam odio,quo ſunt in ſacramenta impotenti, cæcutientes dicere ſunt auſi,ſcilicet eam contra legem eſſe naturæ.

Contra tamen hanc concluſionẽ eſt, quòd ius naturale videtur eſſe,vt
4 quemque ſuorum erratorum pœniteat:† apud omnes enim gentes neminem non pudet erraſſe: immo vero peccati memoriã omni pœna maiorẽ eſſe,etiam ipſi ethnici teſtati ſunt:Perſius enim Satyra 3.ſic ait,

Magne pater diuum ſæuos punire tyrannos
Haud alia ratione velis, cum dira libido
Mouerit ingenium feruenti tincta veneno,
Virtutem vt videant, intabeſcantque relicta.
Anne magis Siculi gemuerunt æra iuuenci? &c. & Iuuenalis Satyr. 13.
Exemplo quodcunque malo committitur, ipſi
Diſplicet authori. Prima eſt hæc vltio, quod ſe
Iudice nemo nocens abſoluitur; improba quamuis
Gratia fallacis prætoris vicerit vrnam. & iterum ibidem.
Euaſiſſe putas, quos diri conſcia facti
Mens habet attonitos, & ſurdo verbere cædit
Occultum quatiens animo tortore flagellum?
Pœna autem vehemens, ac multo ſæuior illis,
Quas & Seditius grauis inuenit, & Rhadamantus
Nocte dieque ſuum geſtare in pectore teſtem. & Lucanus lib. 7.
Heu quantum pœnæ miſero mens conſcia donat?

Si ergo pœnitere iuris eſt naturæ, cum Confeſſio ſit vna è tribus pœnitentiæ partibus. cap. perfecta. de pęnit. diſt. 1. tradit Thom. communiter receptus 3. parte, quæſt. 90. art. 3. & 4. diſt. 14. vbi omnes eum ſequuntur & Conc. Trid. Seſſ. 14. cap. 3. ergo & Confeſſio legis erit naturę, arg. l. quæ de tota. ff. de rei vendica. cap. paſtoralis. §. item cum totum. de offic. deleg. Secundo facit, quòd omne ius diuinũ eſt naturale. 1. diſt. in prin. *Ius aũt naturale eſt, quod in lege, & Euangelio continetur.* Pœnitentia, prout eſt ſacramentũ, iuris diuini eſt, ergo & partes eius, ergo & Confeſſio, quæ ipſius eſt vna pars, ergo & Confeſſio iuris eſt naturæ.

Ad horum argumentorum prius reſpondeo, concedendo lege ipſa naturæ

5 turæ nos ad erratorum pœnitudinem teneri;& ita fatemur,† illam legem
Eum,qui peccauit; pœniteat. eſſe naturalem.Et in hoc ſenſu concedo,Pœni-
tentiam peccatorum iuris eſſe naturę. Cum autem ſubſumẽdo pergis in-
6 tegram & perfectam Pœnitentiam tres habere partes,quarũ vna eſt Con-
feſſio ſacramentalis, diſtinguo:† aut loqueris de Pœnitentia, vt eſt virtus,
aut virtutis actus,vt eſt apud S.Tho. 3.parte, quęſt.85.art. 1.& quędam
res lege naturę præcepta,& nego illud:aut loqueris de pœnitentia, vt eſt
nouę legis ſacramẽtũ,& ſic cõcedo.at,vt eſt ta le,nulla naturę lege pcipit.
7 Ad poſterius autem argumentũ reſpondeo negando aſſumptum †.ſ.
omne ius diuinum eſſe naturale: to tum enim teſtamẽtum vetus ius erat
diuinum. cap.Moyſes.7. diſt. in illis verbis, *Moyſes gentis Hebrææ primus*
omnium diuinas leges ſacris litteris explicauit. Adde ibi, *diuinas?* Cui verbo
nos pridem cũ illud Salmanticæ interpretaremur,hæc verba addidimus.
Ergo nõ Moyſes tulit Hebræis legem,ſed quã Deus à ſe latã ipſi per an-
gelos,tradidit,illam eis promulgauit ſecundũ S.Tho.1.2.q.98. ar. 1. &
2. illarũ enim legũ etiam cæremonialiũ, & iudicialiũ nõ auctor,vt quidã
parũ eruditi putarunt,ſed prouulgator fuit Moyſes vir eorum,quę à Deo
accipiebat , veridicus ad populũ nuncius.Omnes ergo leges teſtamenti
veteris erant diuinę:at quę cęremoniales,quęque iudiciales fuerunt,non
erant naturales;quoniam à paſſo Chriſto expirauerunt.6.diſt.§.fi. cap.1.
de purif. poſt part.ergo falſum eſt,omne ius diuinum eſſe naturale. Sic †
8 lex de baptiſmo ſumendo diuina eſt,ſed non naturalis:non enim à mun-
di exordio cœpit,à quo naturalis omnis initiũ habet. 5.diſt.in prin. Neq;
9 † magiſter Gratianus in ſui libri principio male à multis intellectus id
intellexit: eius. n. mens fuit dicere,ſolũ ius naturale omne in lege, & in
Euãgelio cõtineri:non etiã aſſerere,omne in lege,& in Euãgelio contentũ
eſſe ius naturale.Aut certe voluit dicere, ius illud naturale,quo quiſq; iu-
bet alij facere, ꝙ ſibi vult fieri,& è contrario in lege & Euãgelio cõtineri.
10 Secunda opinio à gloſſa relata tenet,†Confeſſionem inſtitutam fuiſſe
Ioſue 7.cap. cum illi miſero Achor,ſeu Acham, ſeu Achior, nam trino-
minis erat,dixit,*Fili mi da gloriam Domino Deo Iſrael, & confitere,ac indica*
mihi, quid feceris,ne abſcondas. qui mox confeſſus lapidibus obruitur . ſed
hæc opinio falſa eſt.Primo,quia illud cap.agit de iudiciaria confeſſione,
11 quæ longe alia eſt ab hac, de qua loquimur,ſacramentali.Secũdo, † quia
illa non fuit omniũ peccatorũ;ſed ſolũ vnius:hæc vero,de qua loquimur
omniũ eſt.cap.omnis.de pœni. & remiſſ.Tertio, ꝙ noſtra Confeſſio à fę-
liciſſimo Ieſu Chriſti aduentu,glorioſaque eius paſſione,ac reſurrectione
vt infra dicetur,incœpit, quę Ioſue multis annorum centurijs præceſſit.
12 Tertia vero opinio habet,†confeſſionẽ inſtitutã fuiſſe à B. Iacobo Apo
ſtolo epiſtolæ ſuę cap. 5.per ea verba,*Cõfitemini alterutrũ peccata veſtra,&*
orate pro inuicẽ, vt ſaluemini. Pro qua opinione facit cap. fi. ſupra diſt. 1. ꝙ
habet,ſequendã inſtitutionem Apoſtoli dicentis, *Confitemini.&c.* Ponde-
ra verbum inſtituere,quod ſignificat nouam legem edere.cap.in iſtis.4.

13 diſt. ſed & hæc opinio intolerabilis eſt. Primo,† quia nõ Iacobus, ſed Pe-
trus erat ſupremus Chriſti Vicarius. cap. ita Dominus. 19. diſt. cap. in no-
uo. 21. diſt. cap. 1. 22. diſt. & ita non decebat Romanã Eccleſiam, cui Pe-
trus præfuit à Hieroſolymitana, cui Iacobus præerat, cap. Iacobus. de cõ-
ſec. diſt. 1. ligari. Secundo, quòd hanc opinionem conſequitur, cõfeſſio-
nem iure prorſus humano inductam, & tali iure humano, vt inferior Põ-
tifice ſupremo cõdiderit. Tertio, quòd confeſſio eſt pars ſacramenti Pœ-
14 nitentię ſubſtantialis. cap. perfecta. de pœnit. diſt. 1. † Et neque Iacobus,
neque alius homo purus potuit, neque poteſt inſtituere ſacramentum ſe-
cundũ ſententiã in 4. diſt. 1. cõmuniter à pleriſque omnibus receptam, &
à S. Tho. 3. part. q. 46. ar. 2.* & nuper à Conc. Trident. ſeſſ. 7. probatam.*
Quarto hanc opinionem deſtruunt ea, quibus ſequens fundatur.

Quarta vero opinio eſt gloſſ. noſtræ, nempe integram peccatorũ Con-
feſſionem ex Eccleſiæ vniuerſalis traditione inductã eſſe, & nulla veteris
vel noui teſtamenti auctoritate inſtitutã, & ſentit gloſſa, illam, de qua lo
quitur, traditionẽ eſſe cõſuetudinẽ Eccleſiæ generalẽ: quoniã paulo poſt
ait, hac traditione oẽs nos obligari. pro quo allegat cap. in his. 11. diſt. ꝙ
de conſuetudinis virtute agit. Et doctoris dictum ſecũdũ l. ab ipſo allega-
tã intelligi debere docuit Ioan. Andr. cap. cũ nuncius. de teſtib. Bartol. in
l. nõ ſolũ. §. ſi liberationis. ff. de liber. lega. Et gloſſ. hãc ita intellectã ſequi-
tur Panormita. in cap. omnis. de pœnit. in quo pręter Collectariũ neminẽ
video, qui repugnet: quin & Decius cũ ea cõcordat in cap. ſane. 2. de offic.
15 delegat. Hæc tamen opinio á pleriſq; omnibus reprobatᷣ in 4. diſt. 17. & in
his à Durãdo ibi, qui ait, eã †dignã, quæ de hoc aureo volumine tolleretᷣ.
Io. Maior item ibidẽ ait, eã cũ noſtro Panorm. in d. cap. omnis. non ſolum
parum erudite, ſed etiam delire loquutam. & multi, qui noſtra ætate in
Lutheranos ſcripſerunt viri eruditiſſimi eam damnãt, in quibus eſt & ille
eloquentiſſimus Comes ſiue princeps Carpenſis in reſponſione ad Epi-
ſtolam Eraſmicã fo. 4. & in margine reſpõſionis Eraſmi fol. 5. Ipſe quoq;
16 Eraſmus magis in communem ſententiã inclinat, in Diatriba † cõtra Lu-
therũ fol. 2. & in Exomologeſi potius hoc, quàm contrariũ, ſentit: quem
ideo tam ſollicite citare volui; quia multi ei opinionẽ gloſ. noſtræ tribue-
runt. alij, quo ſuã cauſsã meliorem redderent; alij, quo ille impietatis ha-
beretur reus; alij, quo ad clare, ac aperte affirmandã eã, quæ recepta eſt,
ſententiam inuitaretur, quod doleo ipſum non feciſſe: nam vel dubitare
de hoc periculoſum fuit poſt Concilium Florentinũ, & ſummopere gau-
deo diligenter excuſum eſſe à Concilio Colonienſi tempore quidem nu-
17 perrimo; † ſed eruditione ac grauiloquentia longe antiquiſſimo fol. 145.
& alijs ſequentibus. Nos quoque tribus, quæ ſolidæ videntur, machinis
hanc huius gloſſę opinionem quatiemus, &, vt ſpero, ſolo ęquabimus.

Primum horum fuerit, probare hanc, de qua loquimur, Confeſſionem
ſacramentalem eo modo quo Chriſtianiſmus ea vtitur, non potuiſſe iure
humano induci & pręcipi, quod ita oſtendo, Confeſſio huiuſmodi, non

18 ſolum de actis externis eſt facienda, † ſed etiam de internis, quæ neque
verbo, neque ſcripto, neque facto foras prodierunt. Et non ſolum ab eo,
qui externa & interna errata commiſit; ſed etiam, qui tãtum interna cap.
omnis. ibi, *Omnia peccata ſua.* Et eſt ſentẽtia cõmunis & recepta,*& hodie
in articulum fidei à ſacroſancto Conc. Trid. redacta ſeſſ. 14. cap. 5. & can.
7.* ſed nulla humana poteſtas talem confeſſionem præcipere poteſt, & ea
præcepta eſt: ergo diuina id poteſtate factum eſt. Quod autem nulla hu-
19 mana poteſtate illam præcipi potuerit, ex eo apparet, † quòd nulla pote-
ſtas præcipit aliquid, cuius tranſgreſſionem punire nequit. cap. 2. de. cõſt.
lib. 6. & l. fin. ff. de iuriſd. omn. iud. & innuit Iacobus cap. 4. epiſtolæ ſuæ
Catholicę illis verbis, *Vnus eſt legiſlator & iudex, qui poteſt perdere & libe-
rare.* & Ariſto. Ethic. 4. dum ait, omnẽ legẽ habere vim coactiuã per pœ-
20 nam: at † nulla poteſtas humana punire poteſt hominẽ propter acta in-
terna quæ nec verbo, nec ſcripto, nec facto foras prodierũt. 1. ad. Corint.
4. *Nolite ante tempus iudicare, quoad vſque veniat Dominus, qui & illuminabit
abſcondita tenebrarũ, & manifeſtabit cogitationes cordium.* & 1. Reg. 16. *Homo
videt, quæ parent; Dominus autem intuetur cor.* Facit lex, *Cogitationis pœnam
nemo meretur.* ff. de pœnis. & cap. cogitationis. de pœnit. diſtin. 1. Facit cap.
21 erubeſcãt. 32. diſt. & cap. ſi omnia. 6. q. 1. † nã & ſi per Confeſſionem pec-
cantis, de huiuſmodi malicia interna iudici conſtaret, nõ tamen eũ ob eã
caſtigare poſſet. id qđ ſingulariter Palud. in 4. diſt. 17. q. 2. dicebat. Ergo
nulla humana poteſtas potuit hanc, de qua loquimur, Confeſſionem, quę
fit de hactis pœnitus internis, præcipere. Quod autẽ cõfeſſio hæc ſit pręe-
22 cepta, probat†, quia in toto orbe Chriſtiano ea vſi ſunt, & vtunt Chriſtia-
ni. ꝙ late probat Conciliũ Colonien. fol. 115. & ſex alijs ſequentibus in-
cipiens à Clemente, & Dionyſio, & percurrẽs omnes eruditione illuſtres
viros, tam Gręcos, quam Latinos. Et conſtat omnium, quæ nos Chriſtiani
facimus, difficillimam eſſe hanc confeſſionem; at quę difficillima ſunt fa-
ctu, vix facimus etiã, quando ſunt præcepta: nam etſi vnus vel alter ea fa-
ciat; nũquã tamen omnes in talibus peragẽdis conueniunt, vt experiẽtia
conſtat. Cui alludit illud verbum Euãgelicum, *Non omnes capiũt verbum
iſtud qui poteſt capere, capiat.* Matth. 19. Quis credat Papas, Cardinales,
Patriarchas, Archiepiſcopos, & Epiſcopos cum toto clero; Imperatores,
Reges, Duces Comites, cum omni ad vnum alio populo Confeſſione hac
perpetuo vſuros fuiſſe, niſi eam nouiſſent præceptam? Præterea modus
eius, & tẽpus conſtituta, determinataq; fuerunt, & præcepta in Concilio
Lateranenſi eodemque generali ſub Innocent. iij coacto anno 215. ſu-
pra mileſimũ, cap. illius. 15. quod ponitur in cap. omnis. ſub titul. de pœ-
nit. & remiſſ. quod certe patres, qui eo conuenerant, non pręcepiſſent;
niſi antea præceptum cognouiſſent: quoniam refrigeſcente iam charitate
moribus in peius declinantibus, neque ipſi tanti oneris præceptum noue
tuliſſent, neque à ſubditis vnanimi fuiſſet acceptum aſſenſu. Par ergo
eſt credere, illam fuiſſe præceptam, immo id negare perfrictæ fuerit frõ-

Y 2 tis. Cum

tis.Cum igitur illa fuerit præcepta,neque humana poteſtate præcipi potuerit,conſtat,diuina eam poteſtate ac lege factam.

23 Non obſtat,quod Adrianus ait in 4. q.2.de Confeſſione ſcilicet † etiã occulta ſubiacere poteſtati Eccleſię per gloſſam,quę ſingularis putatur in clem.1.§.verũ.ſuper verbo,eo ipſo,de hęreticis,quę habet,etiã ſola mẽte hæreticũ excõmunicatũ eſſe ipſo facto,cui ſimilis ẽ in ſumma 24.quæſt. 1.& in cap. cogitationis pœnã.ſupra diſt.1.huius tractatus. Quæ gloſſæ fere vbique à noſtris receptæ ſunt,vt patet in illo §. verum. & per Panor. in cap.extirpãdæ.§.qui vero.col.8.num.21.de præb. & in proœmio Rex pacificus.colum.3.& Bald.in l.ſi quis non dicam C.de epiſco.& cleric.& Feli.in cap.nullus.de ſentent.excommuni.Non inquam, hoc obſtat,quoniam contrarium tenet communis ſententia,cum qua tranſit S.Thom. 1. 2.q.100.art.9.& Palud. in 4. d. 17.quęſt.2.colum.3. ſingulariter affir-
24 mans,† non poſſe vlla humana lege, nec ab vllo humano iudice caſtigari eum,qui confiteretur in iudicio, ſe ſuper faciendo qualicunque crimine conſenſiſſe,ſi modo neque verbo,neque facto,is conſenſus fuerit expreſſus.cum S.Thoma ſentit & D.Antoninus 3. parte, titul.24.cap.4.& Angelus verbo hęreticus.§.2.& Prieras verbo hæreſis. quæſt.8.& verbo excommunicatio.7.§.2.& verbo pœna.§.25.& Maior in 3.libro ſententia. diſtin.25.quæſt.3.col.2..in fin.&.Caietanus in ſumma verbo,hæreſis.& pulchrius longe 2.2.q.11.art.4.& in paruis opuſculis q.2.in materia cõfeſſionis.fol.37.quæ nunc eſt in tomo 1.tract.5.q.2. opuſ.eius. Neq; occurrit Theologus aliquis purus,neque canonum peritus,qui cum ſua facultate Theologicam coniunxerit cognitionem,qui ab hac parte nõ ſtet
25 præter Adrianum in illa quæſt.2. † auctoritate Paludani non ſatis expẽſi ad hoc motum,Paludanus enim in illis verbis,in quibus ab illo citatur de actu exteriori,& de illius omiſſione occultis loquitur;& paulo ſuperi⁹ palam docuit,interiora hominis acta nulli humanę ſubiacere legi. Quin Iacobus Almaynus vir ingenio, & eruditione clarus in libro de auct.ec-
26 cleſia.aſſeruit † Eccleſiam nullam habere poteſtatem ad caſtigandũ actũ exteriorem ſuapte natura bonum,qui ſola relatione ad mentem eſſet malũ; qualis eſt eleemoſyna ob gloriam mundi mente ſola conceptam elar-
27 gita;quin & S.Thomas quolib.4.art.12.† idem videtur ſenſiſſe de occulto ſuapte natura probabili,hoc eſt de illo,quod vel verbo,vel facto foras prodiiſſet,cuius omnis omnino probatio deeſſet.Quod tamẽ aſſerere;nimium arbitror:quoniam,vt ait Palud.in illa col. 3. ſi qui occulte omnino furatus eſt, furtum confiteretur,iuſte à iudice caſtigari non poſſet; & ea, quę dicto aut facto extra prodierunt,quamuis ſint occulta: non tamen per ſe,ac ſuapte natura occulta ſunt,ſed per accidens, vt eleganter Caietanus tradit in illa quæſt.2. in materia confeſſionis, & in illa quæſt.11.art.4.Cum igitur frequentior, firmior, & verior opinio ſit hęc vt patet per ſupradicta,& probari poſſet per iura in gloſſ. illius §. verum. allegata,& alias rationes quas in cap.cogitationis.ſup.diſt.1.alias adduximus:

mus: conſequitur, argumento noſtro non obſtare illam Adriani reſponſionem; licèt illa ſatis obſtet alteri Scoti argumento, quod ante illum ſoluit Palud.

Secundum fundamentũ, quo probatur, hanc, de qua loquimur, ſecre-
28 tam, quamque auricularem vocant, Confeſſionẽ non lege humana, ſed diuina inductam eſſe, tale eſt, † Quicunque aliquam poteſtatem cuipiã cõcedit, concedere videtur etiam ea, ſine quibus illa exerceri non poteſt. l. ad rem mobilem. & l. ad legatũ. ff. de procur. & l. 2. ff. de iuriſd. omn. iu. imo etiam illa ſine quibus poteſt quidem, ſed non ſatis cõmode, optimus text. in l. cuicunque. §. ſi ei, quem. ff. de inſtit. act. & l. pen. ff. de vſu, & vſufr. per quos acerrimus Aretinus in cap. de teſtibus. col. 3. de teſtib. damnauit gloſſ. 2. cap. ſolet. de ſent. excommunic. lib. 6. quæ dixit, delegatũ nõ poſſe quẽ ad cautelã abſoluere. contra quam etiã docuit De-
29 cius in cap. præterea. de offic. deleg. & cap. vt debitus. col. 8. de appella. & idẽ tenuit Iaſon in illa l. 2. Quo fit, vt in materia odioſa, & reſtringẽda, diſpoſito aliquo, diſpoſitum eſſe cenſeatur nõ ſolũ id, ſine quo illud nullius effectus eſſet; ſed etiam illud, ſine quo non eſſet ſufficentis; vt interdicta ciuitate, etiam ſuburbana cẽſentur interdicta, cap. ſi ciuitas. de ſenten. excommun. lib. 6. Quamuis aliàs in materia reſtringibili, appellatione ciuitatis ſolùm illud, quod murorum ambitu comprehenditur, contineatur. cap. Rodulphus. cum ei annotatis. de reſcript. Et licèt aliud ſit teſtamentum, aliud codicillus l. ſi idem. C. de codicil. ſtatuto tamen, vt uſurarij manifeſti teſtamentum ſit nullum, niſi antea cauerit eo modo, qui continetur in cap. quamquam. de uſur. lib. 6. ſtatutum quoque cenſetur, vt etiam codicillus non valeat, gloſſ. memorabilis eademque poſtrema prędicti cap. quamquã. At Saluator noſter Deus, & homo, diuina & humana prouidentia ſummus, poteſtatem abſoluendi à peccatis, & ob ea condemnandi Apoſtolis, eorumque ſucceſſoribus dedit Ioan. 20. cap. illis verbis, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Ergo etiam dedit eis poteſtatem audiendi illa, & cognoſcendi, an ligari, an vero diſſolui dabeant. l. de qua re. ff. de iud. quæ habet de illa re pronunciare, ſiue iudicare iudicem, de qua cognouit.

30 Neque argumenti vim franges, ſi dixeris eò tantũ concludi, † poteſtatem audiendi ac cognoſcendi de peccatis, confeſſarijs quidem eſſe: nõ tamen aliis neceſſitatem fuiſſe illis ea confitendi. Cui ſimile fuerit quod de iudicibus, quos Chartularios vocant, traditur à Bartol. & aliis in l. 1. ff. de iud. eos ſcilicet audire poſſe cauſſas eorum, qui coram ipſis elegerint litigare; neminem autem, ſi noluerit, ad litigandum coram illis teneri. Non inquã, hoc impedit vim argumenti: quoniam, ſi talem poteſtatẽ Saluator dediſſet, fruſtranea illa manere potuiſſet, & illã concedendo, nõ cõceſſiſſet alia, ſine quibus illa ſatis cõmode nõ potuit exerceri, neq; ea ſine quibus poteſtas illa ridicula manere potuiſſet: nã finge, neminẽ velle Cõfeſſario ſua peccata dicere, quia nõ tenetur id facere: nõne videbit ridicula illa

confeſſariorum abſoluendi, vel ligandi poteſtas? Poteſtas, inquam, quæ tanta grauitate, tanta deliberatione, tantis cum inſufflationis cæremonijs data fuit, teſte Ioan. in illo cap. 20. vbi ait, *Hæc cũ dixiſſet inſufflauit, & dixit eis, Accipite Spiritumſanctum, quorum remiſeritis peccata remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta ſunt.* Cum igitur hoc dici nequeat, conſequens eſt etiam alijs neceſſitatem impoſuiſſe confitendi.

31. Tertium, quo noſtra propoſitio fundatur, illud eſt, quòd † nullum ſacramentum à puro poteſt inſtitui homine, ſine commiſſione ſaltem ad id ſpeciali, quod late monſtro in cap. ſacrifitiũ. de conſecrat. diſt. 2. poſt S. Thom. & alios in 4. diſt. 1. & S. Thomam 3. par. quæſt. 64. art. 1. & 2. * q clare colligitur ex can. 1. ſeſſ. 7. & ex can. 1. ſeſſ. 14. Conc. Trid.* ergo neque illa pars ſacramenti ſubſtantialis ab homine inſtitui potuit, argu. l. quæ de data. ff. de rei vendi. & cap. paſtoralis. §. item cum totum. de offi. deleg. Ergo neque ſacramentum Pœnitentiæ, neque vlla pars eius ab homine puro, ſed à Deo, ſcilicet Saluatore noſtro inſtituta eſt. At confeſſio de qua tractamus, ſecreta & auricularis, pars eſſentialis eſt, & ſubſtantialis ſacramenti Pœnitentiæ, nõ enim ſine illa vllatenus illud conſiſtere poteſt, ſecundum omnes. * & definiuit Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 4. * ergo etiã illa inſtituta eſt à Saluatore Deo & Domino noſtro Ieſu Chriſto.

Neque vero dicas, quòd Thomas à Vio ait in illo cap. 20. Confeſſionẽ inſtitutam quidem à Deo; non tamen præceptam, neque aliud hoc argumento probari: quoniam hoc eodem modo refellitur, quo replicationem præcedentis fundamenti refellebamus dicentes, datam quidem ſacerdotibus audiendi Confeſſiones poteſtatem; nõ tamen aliis impoſitam confitendi neceſſitatem. Addo his, tempore Sixti iiij. Salmanticę, ac in aliquot alijs Hiſpaniæ locis, Petrum ab Oſma, & quoſdam ipſius aſſeclas fuiſſe, qui dicerent cõfeſſionem ex inſtituto humano, & Eccleſię traditione cœpiſſe cum quibuſdam alijs erroribus. Contra quos Toletanus Præſul permiſſione ſedis Apoſtolicę cognouit, ac eruditorum collatione habita de vnanimi cõſilio, & aſſenſu magiſtrorũ, & doctorum declarauit, illas propopoſitiones, per quas ille Petrus de Oſma, & eius ſequaces prædicti temere, ac pertinaciter affirmare non verebantur, Confeſſionem peccatorũ in ſpecie ex vniuerſalis Eccleſiæ ſtatuto, non diuino iure compertã eſſe, & peccata mortalia, quoad culpam, & pœnam alterius ſæculi, abſque Confeſſione ſola cordis contritione, prauas vero cogitationes ſola diſplicentia deleri; & vt confeſſio ſecreta ſit, neceſſario non exigi, & non peracta pœnitentia confitentes abſolui non debere, & Romanorum Pontificem purgatorij pœnam remittere, & ſuper his, quæ vniuerſalis Eccleſia ſtatuit, diſpenſare non poſſe; Sacramentum quoque Pœnitentiæ, quantũ ad collationem gratiæ, naturę, non autem inſtitutionis noui, aut veteris teſtamenti exiſtere, falſas ſanctæ fidei Catholicæ cõtrarias, erroneas, & ſcãdaloſas, ac à fidei veritate alienas, ac ſanctorum patrum decretis, & Apoſtolicis conſtitutionibus contrarias eſſe, manifeſtam hęreſim continere,

dictæ permiſſionis, & per illa ſibi conceſſæ facultatis vigore declarauit, & pro talibus haberi & reputari debere decreuit. Quam declarationem poſtea ipſemet Sixtus cum Cardinalium conſilio cõfirmauit, & eam pro indubitata voluit haberi, vt latius hæc omnia continentur in quadam extraua.cuius caput eſt, Licet ea.quæ fide digni auctores teſtantur.* Quod autem ſupra in hac extrauagan. ſignificatur, Confeſſionem neceſſario eſſe debere ſecretã; non ita intelligendum eſt, vt ſubſtantia, & eſſentia Cõfeſſionis ſacramentalis ſit ſecretũ: ſed quòd Ieſus Chriſtus Dominus noſter non præcepit, illam fieri publice, & quòd regulariter non debet publice fieri. quamuis aliquando in vindictam ſcelerum, & alios ſanctos fines recte quis publice cõfiteri poſſit, vt declarat Conc. Trid. in. cap. 5. ſeſſ. 14. quod etiam citauimus in Manual. Confeſſ. cap. 2. nu. 5.*

32 Ex hac ccõluſione primo infertur, † Pontificem Romanum ad confitẽdum ſua peccata teneri: quia diuina lege obligatur. cap. ſunt quidã. 25. quæſt. 1. quamuis verum ſit non ligari per cap. illud omnis. de pœnit. & ita non teneri abſolute ad confitendum ſemel in anno. quod etiam ſenſit Io. Andr. in cap. ſignificaſti. de foro competen. & Feli. cap. 1. de conſtitut. colum. 9. quod procedit tenendo illam, quã pleroſqúe omnes Italos audio tenere, opinionem; quamque magnis viribus probare ac tutari conatur Thomas à Vio in lib. de primatu eccleſiaſt. ſcilicet Papam eſſe ſupra Concilium. nam ſi teneremus alterã ſententiam, quam ſchola Pariſienſis cum tota fere Gallia ſequitur, Concilium vniuerſale ſupra Papam eſſe. & adeo quidem ſequitur, vt Iacobus Almaynus ſcribens in hoc ipſo articulo in 4. diſt. 17. col. 32. dixerit, eum, qui contrarium aſſereret, in Francia hæreticum iudicatum iri, diceremus, vt ait ille, Romanum Pontif. ſtatuto Conciliorum ligari, ac proinde ad illud cap. omnis. de pœnit. ſeruandum teneri, & vt quemuis alium illius canonis vigore debere ſemel in anno Euchariſtiam ſumere: & conſequẽter, ſi peccati mortalis eſſet ſibi cõſcius, ſua peccata confeſſario à ſe delecto confiteri: niſi ſecum eo modo, quo cũ alio poſſet diſpenſaret. neutri tamen harum opinionum ſubſcribimus, niſi quatenus Catholica Romana Eccleſia ei ſubſcribit.

33 Secundo infertur, quiddam periculoſum videri dixiſſe Panor. † in illo cap. omnis. col. 5. ſcilicet, pręcepto de cõfitendo, ſi iure fuiſſet poſitiuo inductum, non potuiſſe Papam ligari, neque, illum obligari, nec illud cap. omnis. in Concilio Generali ſtatutum. Et tamen, quia Confeſſio ex generali quadam traditione, & conſuetudine vniuerſę Eccleſiæ eſſet inducta, eum illa ligari. his enim verbis Pan. indicare videtur, in Eccleſia dari poſſe poteſtatem aliquam inducendi legem, quæ maior eſſet, & efficacior, quàm ſit poteſtas Concilij vniuerſalis. quod tamen, vt falſum, & hæreticum eſſe, ita puto, eum id non ſenſiſſe: ſed ipſius mentem fuiſſe dicere, ſtatutum Eccleſiæ ac decus, & colorem perditum iri, ſi Papa ſolus nõ cõfiteretur. quod tamen etiã falſum eſt, & adeo quidem falſum; vt Ioann. Andr. & Fel. loco ſuperius citato ſentire velint, quod dictum eſt, eum

non teneri annuatim confiteri.

34 Tertio infertur, caſum inueniri planum, in quo † ſupremus Chriſti vicarius ab alio in terris ligari poſſit & abſolui, nempe à cōfeſſario ſacerdote, cui ſe ſubdiderit, iuxta glo. 2. quæ ab Andr. Sicul. & Rauen. putatur ibi ſingular. cap. ſane. 2. de offic. deleg. quæ tamen ſimilem habet in cap. nemo. 9. q. 3. de quo plura in cap. placuit. infra diſt. ſequen. in oppoſ. prima.

In tertiam, & reliquas partes gloſſæ Summæ.

SVMMARIVM.

1 *Confiteri tenentur Græci, & confiteri ſunt ſoliti. nu. 2.*
3 *Præceptum aliquod omnium Apoſtolorum abrogatum.*
4 *Confitendæ circunſtantiæ.*
5 *Confeſſio nunquam laico neceſſario eſt facienda: interdum pernicioſe illi fit.*
6 *Præcepta negatiua ſemper, & ad ſemper obligare; affirmatiua vero ſēper, ſed non ad ſemper, nu. 7.*
8 *Lex de baptiſmo ſuſcipiendo non obligat ad ſemper.*
9 *Peccat mortifere, cui peccatum mortiferum etiam præteritum placet.*
10 *Contritio peccatorum ſemel contritorum; vel quæ contrita eſſe probabiliter putantur, non neceſſaria. Immo neque nondum contritorum quoties illa memoriæ occurrunt etiam plene, ac ad praxim accommodanti.*
11 *Contritionem legitimam ſe habere nullus nouit.*
13 *Dauidis non omnia imitanda.*
14 *Peccat qui mortem internam non vitat.*
15 *Mortuo nō tenemur illico exhibere, quo vitæ reſtituatur, etiam ſi præſtare id poſſemus.*
16 *Mori ſemper poſſumus, ſed non ſemper in mortalis articulo ſumus.*
17 *Obligatus ſimpliciter ſtatim ſoluere debet.*
18 *Confiteri non tenetur qui venialia tantum habet. Et ideo confiteri quidem poterant, ſed non tenebantur Apoſtoli poſt hauſtum Spiritumſanctum. num. 19.*
20 *Obligatio ex contractu ſecundum mentem contrahentium ligat: obligatio vero legis ſecundum mentem legislatoris. nu. 21.*
22 *Obligatus ex delicto damnum ſtatim reſtituat, pœnam non item.*
23 *Pœna etiam ipſo iure debita, in conſcientiæ foro non debetur.*
24 *Præceptum de inimicitia Dei deſerenda nullum eſt ſpeciale.*
25 *Meremur neque demeremur ſtatibus vel habitibus.*
26 *Statum placere non ſtatus ſed actus eſt.*
27 *Contritioni, aut Confeſſioni nullum certum tempus lege diuina præſcriptū.*
29 *Contritio, & Confeſſio iamiam morituro neceſſaria.*
30 *Sacramentum danti, ſumentiq. neceſſaria contritio. & ſeqq.*
36 *Confirmans, & confirmandus non contriti vt peccant.*
37 *Matrimonium contrahentes non contriti vt peccant.*

40 *Ordines minores verum eſſe ſacramentum an tenere tutius.*
41 *Confeſſio ſolis duobus ſacramentis neceſſario præmittenda.*
41 *Monitio conſilium & non praeceptum iuriſperitis.*

EX hac tertia parte gloſſ. colligitur, Confeſſionem erratorum mortalium neceſſario nobis Latinis faciendam eſſe. Quæ concluſio clare fluit ex præcedenti, quam ſuperius tenuimus: nempe illam inſtitutam & præceptam, & ſi non aperte & explicite, certe re ipſa, & tacite, ac implicite à Saluatore Deo ac Domino noſtro Ieſu Chriſto.

1 Ex qua eadem infertur ſecundo † falſum eſſe, quod ſubijcit glo. Gręcos ad eandem faciendam minime teneri.

Infertur & tertio, falſum eſſe illud, quod noſtra gl. ſubdit, ſcilicet per verba illa Iacobi, cap. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra.* qua parte de Confeſſione ſacramẽtali accipiuntur, conſilium inducere non præceptũ. quoniam verum continent præceptum. Non quidẽ ipſius Iacobi, ſed domini Iacobi, nempe ipſiuſmet Saluatoris.

Addo quarto, falſum item eſſe, quod gloſſ. ſubdit, hoc præceptum, ſi fuiſſet Iacobi, & ita puri hominis, non potuiſſe aboleri conſuetudine con-
2 traria. quoniam facile eſt dare † præceptũ, nõ tantum à Iacobo illo vulgo Minore vocato (quamquã ſemper magnus fuerit) ſed etiam à Petro & toto Apoſtolorum Concilio inductum, abrogatum deinde conſuetudine fuiſſe: atque ideo neminem eo ligari hodie. Actorum quidem 15. cap. ſtatutum fuit à toto Apoſtolorum Sacra Conc. ne quis ſuffocatũ aliquid ęderet. Et poſtea in Concilio Gangrenſi renouatũ, vt eſt videre in cap. ſi quis carnem. 30. diſtin. & tamen conſuetudine vniuerſi orbis Chriſtiani abolitum eſt: & licite hodie gallinis, perdicibus, & alijs multis ſuffocatis Chriſtiani veſcuntur, ſiue lex illa Apoſtolica conſuetudine ſublata fuerit, ſiue à. D. Paulo in cap. 14. ad Roman. cuius dicta probata fuerunt per Petrum Romanum Pontificem in fine ſecundæ epiſtolæ. quod voluit S. Thomas. 1. 2. quęſtio. 103. ar. 4. & Cardinal. S. Sixti cap. ſi quis carnem. 30. diſt.

3 Addo quinto, falſum item eſſe, quod ſubijcit glo. † apud Gręcos non fuiſſe in vſu hanc, de qua loquimur, Confeſſionem ſacramentalem: fuit etenim, vt teſtatur Scotus in 4. diſt. 17. & diffuſe mõſtrat Cõc. Coloniẽſe. fol. 151. §. reſtat. cum multis ſequentibus. Neque obſtare videtur, cap. ſi. quo ſe fundauit gloſſator ſupra diſt. 1. huius Tractatus de pœn. quia nõ habetur ibi, nullos Græcos illa vti; ſed Gręcos indefinite ait peccata Deo confiteri. Secundo, quod ait totam fere ſanctam Eccleſiã ea vti. at eccleſia Græca, quę ſcilicet Gręcis litteris vtebatur, magna erat tunc Eccleſię pars: & ita implicite ſentit, ꝙ ſupra de Gręcis indefinite dixit nõ eſſe vniuerſaliter accipiendũ. Tertio, ꝙ quando dixiſſet Thedorus, qui fuit illius cap. auctor, & Anglus non tanta erat ei fides adhibenda, quanta illis, qui contrarium aſſerunt, quos Conc. illud Colonienſe citat multos & magnos, cum eruditione, tum ſanctitate viros.

Ex quarta

4 Ex quarta gloſſę parte colligitur, † peccatorum confeſſionem faciendam eſſe cum omnibus eorũ circumſtantijs. Quid vero circumſtantia ſit, & quotuplex, & quot ſint circumſtantiæ, & quæ illarum confeſſario aperiendæ neceſſario, & quę non, infra 1. cap. dicemus.

Ex quinta parte glo. colligitur, nonnumquam laico eſſe confitendũ: nempe quando presbyter non adeſſet, & articulus mortis inſtaret. Allegat pro hac concluſione tex. in cap. quẽ pęnitet. ſupra diſt. 1. quod parũ probat. Sed textus iuris optimus eſt in cap. qui vult. infra diſtin. 6. in illis verbis, *Tanta itaque vis eſt Confeſſionis, vt ſi deeſt ſacerdos, confiteatur † laico.*
5 vbi dicemus, † numquam eſſe neceſſarium confiteri laico; interdum vtile; interdum inutile, imo pernicioſum.

Ex ſexta parte gloſ. colliguntur tria. Primum teneri nos ad conterendum peccatum mortale ſtatim ac illud admiſerimus. Secundum, teneri nos etiam confiteri, ſi modo peccatum fuerit publicum. Tertium publica peccata in hoc differre ab occultis. Pro duobus primis facit primo cap. ille rex. ſupra diſt. 3. quod habet, regem illum tantum ac tam potentẽ, nempe Dauidem, nec exiguo temporis momento penes ſe delicti paſſum fuiſſe manere conſcientiam; ſed præmatura confeſſione, atq; immenſo dolore reddidiſſe peccatum ſuum Domino. 2. Reg. 12.

Secundo, quòd Symmachus Papa relatus à Gratiano in Summa ſupra diſt. 83 ait, *Non eſt grandis differentia, an lethum inferas vel admittas. mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cum poteſt, non excludit.* Ergo paria videntur, quod te formaliter occidas, vel occiſum ab illa ſpiritali morte, cum poſſis, non liberes. Sed quando te ſpiritaliter occidis, mortaliter peccas. cap. reſuſcitatus. cap. omnis. ſupra de pœni. diſt. 1. ergo, & quoties te in peccato mortali eſſe meminiſti, ni te ipſius pęnituerit, mortaliter peccas.

Tertio facit, quòd mors ſpiritalis peior eſt tẽporali, iuxta illud, *Mors peccatorum peſſima.* Pſal. 33. textus vulgatus cap. itane. 32. q. 5. & iuris optimus in cap. ſacris. quod met. cauſ. ibi, *Pro nullo metu quis debet peccatum mortale.* &c. ergo magis debeo vitare mortem ſpiritalem, quam corporalem. At qui non vitat mortem corporalem, ab intrinſeco ſaltẽ manantẽ, peccat. cap. paſce. 86. diſt. iuncto cap. ſi non licet. 23 quęſt. 5.

Quarto Eccleſiaſtici 5. ſcribitur, *Ne tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.* at is, quem non ſtatim, ac meminit ſui peccati, pœnitet, tardat ad Dominũ conuerti; & ita trãſgreditur illud pręceptum: præcepti autem tranſgreſſio peccatum eſt letale regulariter. cap. nam. de conſtitut. cap. 2. de maiorit. & obed.

Quinto ꝙ regula eſt iuris. ff. *In omnibus obligationibus quibus dies nõ ponitur, præſenti die debetur.* Habetur ẽt in l. eum qui kalendis. §. quoties. ff. de verbor. oblig. §. omnis. inſtitut. de verbor. oblig. Sed qui mortifere peccauit, conterere illud corde, & confiteri ore ſine die tenetur cap. dixi. cap. quem pęnitet. ſupra diſt. 1. ergo ſtatim debet id facere.

Sexto

6 Sexto†, pręcepta negatiua ſemper & ad ſemper, obligāt. Archid. in cap. præſenti. & in cap. præcepta. infra de conſecrat. diſt. 1. & in cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & Panor. & alij in cap. nouit. de iudic. licet affirmatiua ſemper, ſed non ad ſemper: cuius diuerſitatis rationem ponit S. Thomas 2. 2. quęſt. 53. art. 2. at negatiuo pręcepto vetamur eſſe Deo inimici: ergo quoties agnoſcimus, nos eſſe tales, & illico nō curamus eam inimicitiam deponere, denuo peccare videmur.

Septimo, confirmantur hęc auctoritate S. Thomæ, quatenus in 4. diſtinct. 17. quæſtio. 3. articu. 1. ait, ad contritionem teneri hominem quoties memorię occurrunt peccata; cùm pręcipuè in periculo mortis exiſtit, aut in alio att. &cęt. Facit, quòd ibidem Palud. limitando S. Thom. dictum ait eſſe verum, quando peccata occurrunt memorię in materia practica, ſcilicet tamquam reijcienda, ſiue deteſtanda, vel acceptanda.

7 Pro contraria tamen parte facit primo, quòd † affirmatiua præcepta quamuis ſemper obligent; non tamen, vt dictum eſt, ad ſemper, id eſt pro quouis tempore obligant ſecundū Archid. & Panor. in locis in poſtremo argumento pro altera parte citatis: ſed pręceptum de conterendo mortali peccato, & præceptum de confitendo eodem ſunt affirmatiua: ergo non ligant, niſi pro tempore determinato ab eo, qui poteſtatē id faciendi habet, vel tempore naturali ratione determinando. at nulla lege determinatum eſt, vt illico poſt peccatum admiſſum, vel eius habitam memoriam, ſub noui peccati pœna exeamus à peccato: ſed neque vlla id naturali ratione concludi poteſt: ergo non tenemur ad id illico faciendum.

8 Secundo facit, quòd † lex de baptizando nō obligat catech umenos, vt illico baptizentur; immo iure nequeūt, niſi duobus anni temporibus baptizari. cap. duo. de conſecrat. diſt. 4. ergo neque præceptum de confitendo vel conterendo, argumento à ſimili, vel maiori deſumpto.

Tertio facit, quòd lex de communicando nō obligat, niſi pro certo anni tempore. cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. ergo neque lex de conterendo vel confitendo; ſiue occulta ſint, ſiue publica peccata ad illico id faciendū obligāt.

Quarto, pro hac parte facit cap. quod quidam. de pęnit. & rem iſſ. quod habet, audiendam eſſe illius confeſſionem, qui confitetur quidem crimē, ſed ait abſtinere non poſſe; immo etiam text. habet, talem pœnitentiam admittendam eſſe; quamquam vera nō eſt. Ecce memoriā peccati, & plenam & in materia practica ſine contritione, quę non eſt cum tali diſplicentia peccati, quam propoſitum vitandi peccata comitetur.

Poſtremo dura res eſſet, ꝙ toties nouo peccato peccaremus, quoties meminimus pręterita peccata, ſiue placeant, ſiue diſpliceant, ſed adeo tenuiter, vt ad cōtritionem non ſufficiat; ſiue neque placeant vllatenus, neque etiam vlla ex parte diſpliceant: durum item, & moleſtum recolere, quoties id à nobis factum fuerit. At Dominus apud Matth. 11. cap. ait, *Venite ad me oēs, qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* & mox, *Iugū*

enim

enim meum ſuaue eſt, & onus meum leue.

Pro reſolutione omnium horum, annotandum primo, aliquot eſſe in hac re omnibus recepta; aliquot autem controuerſa. Et de receptis quidẽ primum eſt, teneri nos ad cauendũ, ne vmquam peccatum quod admiſimus, nobis placeat: omnis enim conſenſus in peccatum mortale, mortalis eſt & lethifer. cap. ſicut tribus gradibus. ſupra diſt. 1. cap. ſed penſandum. diſt. 6. Secũdo, non teneri nos cõterere peccata ſemel cõtrita, argumen. illius Nahum. 1. *Non iudicat Deus bis in idipſum.* & habetur in cap. quid ergo. 23. quęſt. 5. & cap. at ſi. §. de adulteriis. de iudic. Tertio, non teneri nos conterere etiam illa peccata, quę nos exiſtimamus iam contriuiſſe: quamquam vere non fuerint contrita: ſiue quia dolor ille noſter nõ fuit gratia illa, quam gratum facientem appellant, informatus: ſiue, quia forte non fuit ſufficiens ex parte noſtra; quamquam probabiliter ſufficiens ęſtimari potuiſſet, illi pręſertim, qui eã habuit. Probatur hoc: nam ſi contrarium dicatur ſequeretur omnes, qui vmquam peccarunt, ſemper teneri ad contritionem omnium peccatorum, quamlibet bene contrito-
11 rum, & confeſſione detectorum: nemo † enim, niſi ſuperne id ſibi reueletur, ſcit, vtrum amore, an odio dignus ſit, Eccleſ. cap. 9. cap. ſi. de purg. cano. Ergo qui ſemel capitaliter peccauit, cùm neſcierit, an vmquam vere fuerit ſibi peccatum condonatum, ſequitur numquam non teneri ad cõterendũ illud. Quarto quòd non tenemur conterere, quando non occurrunt memorię. Quinto, quòd neque etiam quãdo obiter & aliud agẽti occurrunt, vt ſi quando, aut doctori docenti, aut verbum diuinum facienti, aut orationem in concione habenti, vel diſputanti, memoria peccati alicuius occurrat, ad illud tunc conterendum non tenebitur: quoniam in agendis ordo eſt ſeruandus. §. nihil inordinatum. auth. de hęred. & falc. cap. ad hoc. 89. diſt. At ſi aliud agentem oporteret conterere peccatum, cuius incidit memoria, actiones diuerſę confunderẽtur. Sexto, quòd neque ſufficit, vt plene & nihil aliud agenti occurrat huiuſmodi memoria: ſed oportet, quòd practica, vel ad practicam ſeu praxim directa memoria occurrat; puta quia memini plene peccatũ non vt diſputẽ quale, vel an ſit peccatum; ſed quod illud abominer, vel amplectar, & placeat. Hanc concluſionem affirmauit Paludanus in 4. diſt. 17. quæſt. 1. col. 3. verſic. ſecũda concluſio. probatur: quia non tenetur quis plus ad conterendum peccatum, quàm ad diligendum Deum: at ſi cui Deus occurrat ſpeculatiue, non tenetur ipſum tunc diligere: ergo neque peccata ſpeculatiue occurrentia tenetur conterere. quia ſimilium idẽ eſt iudicium. cap. dudum. 3. de electio. l. illud. ff. ad leg. Aqui. Hęc dicta ſex pleriſque omnibus recepta ſunt, ſeptimum autem. inter auctores controuerſum eſt, quando plene ac practice peccatũ memoriæ occurrerit, abominandum videlicet ſit, ſiue deteſtandum, aut amplectendum: an tunc noue peccetur, ſi contritio non habeatur. In qua re nobis ea opinio videtur verior, quæ habet non eſſe ſub noui peccati pœna illius contritionem habendam: ſed ſatis eſſe, quòd

peccatũ

peccatum non placeat, licet neque diſpliceat; vel etiam diſpliceat, ita tamen, vt illa diſplicentia non perueniat ad illum, quem contritio exigit, gradum & ſtatum. Hoc ſeptimum efficaciter videtur probari quarto fundamento, & aliis tribus abſurdis, quę contrariam opinionem conſequerentur: quorum primum eſt, quòd latius eſſet populum à parochis, & cõcionatoribus non inuitari ad confeſſionem peccatorum generalem. quoniam verbis illius confeſſionis generalis multis veniunt in memoriã peccata ſua practice tamquam deteſtabilia: & tamen maior pars populi; immo fere totus, non vſque adeo dolet, vt ad contritionem perueniat ille dolor, & ita peccaret mortaliter nouo peccato. Secundum abſurdũ, quod conſequeretur, eſt, eos, qui Confeſſionem adornãt, & ſe ad illam faciendã parant, cum id facere incipiunt, peccare mortaliter, vt plurimum: quia vt plurimum non eſt eis ab initio dolor contritionis: ſed ſolum attritionis. Tertium autem, quod conſequeretur, abſurdum eſt, omnes, qui peccatũ mortiferum nondum contritum atterũt, mortaliter peccare. quibus quid à uero alienus? Quare in conc. Triden. ſeſſ. 14. cap. 4. daclarara fuerunt, hęc eſſe hæretica, multo tempore, poſtquam nos hæc ſcripſimus. Quod autem hæc ſequerentur, patet, quoniam in temporis momento contritio haberi poteſt, iuxta illud Ezechiel. 33. *In quacunque hora ingemuerit peccator, omnium iniquitatum eius non recordabor.* cap. ponderet. 50. diſt. Si ergo quàm citiſſime commode potes, ad contritionem peccati memoriæ occurrentis habendam, ſub nouo teneris peccato, & triplex genus hominum prædictum recordatur peccata mortalia nondum contrita; & temporis momento ea conterere poteſt; ſequitur profecto, eos præcepti trãſgreſſores eſſe, eo quòd ea non contriuerunt; & per conſequutionem mortaliter peccare. Et ita primis, malum fuiſſe generalem Confeſſionem feciſſe; malum ſecundis peccata ſua reminiſci cœpiſſe; malum tertijs attritionem habuiſſe.

12 Neque mihi dicas, ſcandalũ hoc eſſe acceptum non datum & cæt. quia nolo concludere inducentes ad attritionem peccare, ſed eos qui inducuntur. Quin & facile fuerit concludere, inducentes ad attritionem primum quo paulatim ad contritionem inducantur, peccare. quod vix vllus pius audiat. Hanc concluſionem in ſpecie aſſeruit Adrianus Papa VI. vir plane pius in 4. de Confeſſ. quæſt. 3. col. 2. & Thom. à Vio quolib. 7. quod in paruis opuſculis eſt, ubi ſubtiliter hoc probat. Idem tenet etiam in eod. tomo tract. 18. quęſtio. 3. & ante illos vir piiſſimus Thomas ille Aquinas 2. 2. quęſt. 14. art. 2. cum ait, *Finalis impœnitentia dupliciter capitur: vno modo pro propoſito nõ pœnitendi; & ſic eſt ſpeciale peccatum. Alio modo pro permanentia in peccato; quia non dolet; & hæc eſt circunſtantia peccati, & non ſpeciale peccatum.* ecce quòd permanere in peccato mortali non auget numerum peccatorum: nam ſecundum hunc grauiſſimum auctorem, numerus non eſt peccati circunſtantia, vt mox in capitulo ſequenti trademus. Facit vltra prędicta, quòd niſi hanc opinionem teneamus, tenere

Non

oportebit numquam aliquem de ſolo vno peccato puniendum: quando quidem ſemper aderit aliud, quod in non conterendo illud admiſit.

Non obſtant, quæ pro contraria parte allegata fuere. non primum, cócedo enim Dauidem à monitione Nathan prophetę ſtatim habuiſſe con-
13 tritionem. 2. Reg. 11. ſed nego eſſe neceſſariã illationem, † Dauid hoc fecit, ergo & nos id facere tenemur: nã & Dauid media nocte ad laudandũ Dominũ ſurgebat, *Media nocte*, inquit, *ſurgebam ad confitendum tibi.* Pſalm. 118. At non quiuis rex, & quilibet alius eius conditionis, cuius erat Dauid ille rex tantus, tenetur id facere. Secundo, quòd ſuum illud peccatum non contriuit Dauid, ſtatim atque illud admiſit; ſed poſteaquam fuit monitus: & tamen non legimus, Dauidem pœnituiſſe; quod non pęnituiſſet ſtatim, ſed tantum, quòd non pœnituiſſet adulterij, & homicidij. Et ita ex Dauidis facto fortius argumentum pro noſtra, quàm pro contraria parte colligitur. quo ſoluitur primum, ſcilicet cap. ille rex. ſupra de pœn. diſt. 3.

14 Ad ſecundum concedo, † peccare illum, qui non liberat, quum poteſt, à morte corporea interne ſaltem manante; puta fame antequam illa mors eueniat, iuxta illud Symmachi, 83. diſt. in ſumma. ſic etiam fateor, eum, qui ſe, vel alium à morte ſpiritali; nempe mortali peccato liberare poteſt,
15 antequam moriatur, debere illum liberare: at ſicut † iam mortuum non tenetur illico reſuſcitare corporaliter, etiã ſi poſſet, quod ſuo frequenter exemplo docuit Ieſus, ita etiã, qui ſe, vel alium ſpiritaliter mortuum videt, non tenetur ilico ſub nouo peccato ſuſcitare vel facere, quantum poteſt, quo ſuſcitetur. Prędicta duo, quæ de non liberante aliũ à morte corporali, vel ſpiritali diximus, limanda ſunt iuxta ea, quæ longe poſt hæc ſcripſimus in cõment. cap. nõ in inferẽda. 23. q. 3.* cuius medula trãsfertur in Manual. Confeſſ. cap. 24. à num. 17. Ad tertium eodem modo reſpondeo, quo ad ſecundum.

Ad quartum reſpondeo illud ſapientis Eccleſ. 5. *Non tardes conuerti ad Dominum, neque differas de die in diem.* conſilium, non pręceptum; vtilitatẽ, non neceſſitatem continere ſecundum Alexandrũ Alenſem 4. part. quęſt. 77. membro 4. art. 1. Et ſi quis vrgeat, vnde ſcit Alexander id eſſe potius conſilij, quàm præcepti? Reſpondeo, id poſſe colligi ex ea, quam ſapiens ſubijcit ratione, ſcilicet, *Subito enim venit ira illius &c.* Hæc enim ratio demonſtrat dictum, quod per illam confirmatur, non ligare neceſſario: quoniam non concludit periculum neceſſario timendum. quamuis enim ira Dei quandoque ſubito adueniat: vt plurimum tamen non ita euenit.
16 Et ita licet quolibet momento perire poſſimus & mori: † nõ tamen ideo dicimur in extremis, vel ipſo articulo mortis conſtituti, quia probabiliter putamus non inſtare mortem. Hinc eſt, quòd ſiquis lethali culpa infectus ſubito moriatur, damnabitur quidem & caſtigabitur ob eam culpam: nõ tamen ob illam, quam contraxit, eo quod in periculo moriendi conſtitutus ſibi non cauit ſecundum Adrianũ. quæſt. 3. de Confeſſ. col. 4. Secundo poteſt ad hoc argumentum reſponderi, dictum illud Eccleſiaſtici ne-

ceſſitatem quidem ſignificare vitandi periculi, quod moriens incurrere poſſet: non autem quòd nouum peccatum incurratur nõ euitando illud peccatum, quod ferè in priorem ſolutionem recidit.

Ad quintum concedo, eum, qui ſine die, & ſine conditione promittit,
17 præſenti die debere, & regulariter † omnes, qui ex aliquo contractu ſimpliciter obligantur, teneri ad ſtatim ſoluendum: ita tamen, vt non veniat veluti cum ſacco paratus, l. ratũ. l. quod dicimus. ff de ſolut. ſed cum quodam moderamine, & cum quodam competenti ſpatio; quod iudex arbitretur, gloſſ. memorabilis in §. final. Inſt. de inutil. ſtipul. & ibi Angelus; qui & omnes alij hoc ipſum tenent in §. hominis. Inſt. de verb. oblig. quamuis cõſuetudo iam fere vbique declarauit, illud moderamẽ decem dierũ eſſe, vt dixit gloſſ. in l. ſi debitori. ff. de iudi. & facit l. promiſſor. §. 1. ff. de conſt. pecun. qui decem dies dat conſtituenti ſe pro alio ſoluturũ. at non tenemur nos conterere peccata ex noſtra promiſſione; ſed ex lege diuina, & naturali id diſponente.

18 Contra tamẽn hoc opponat aliquis primo; quòd † eadẽ ratio videatur in obligatione, quæ ex lege deſcendit; & in ea, quæ ex contractu. Secundo, quòd obligatus ex delicto, ad ſtatim ſatisfaciendum tenetur: nam & fur, ſemper dicitur in mora eſſe. l. in re furtiua. & l. fin. ff. de cond. furt. & nos ex delicto tenemur conterere ac confiteri: quoniam qui non peccat non tenetur conterere, neque confiteri, ſecundũ omnes in 4. diſtin. 17. Vbi rectè quidam annotarunt, vanum eſſe putare virginem matrem ſolitam confiteri Ioanni, ſuo filio Ieſu ſubſtituto. Quin & recepta ſententia eſt, etiam qui tantum venialiter peccat, non teneri ad conterendum, vel confitendum, iure ſaltem communi, quod forte in cauſa fuit, † quòd
19 de nullius Apoſtolorum Confeſſione vllus quidquam prodiderit, quippe quòd nullus eorum ab hauſto Spirituſancto ſaltẽ mortifere peccauerit, & neminem eorum oportuerit confiteri, licèt potuiſſet vel venialia vel mortalia prius admiſſa, quàm ad Chriſtum ſe conuertiſſent, aut cęlitus die Pentecoſtes confirmati fuiſſent. Igitur cum ex delicto, & nõ qualicunque; ſed mortifero ad contritionem, & Confeſſionem teneamur; ſequitur nos ad eam ſtatim faciendam teneri.

Ad horum prius reſpondeo, longam eſſe differentiam inter obligatio-
20 nem ex contractu, & obligationem ex lege deſcendentem: † quia cõtractus ſecundum propoſitum contrahentium obligant, l. 1. §. ſi cõuenerit. ff. depoſit. & cap. contractus. de regul. iur. lib. 6. lex autem ſecundũ men-
21 tem eam ferentis. quæ † vero mens ſit contrahentium in dubio, lege declaratũ eſt, nempe vt qui obligatur, ad ſtatim ſoluendũ teneatur. quę verò mens ſit legiſlatoris, per eius ipſam legem, vel alias leges apparere poteſt: apparet aũt per plurimas leges & rationes naturales, affirmatiua pręcepta pro quouis tẽpore nõ obligare. Quibus illud Ezechielis cap. 18. addi poteſt, *Nolo mortẽ peccatoris; ſed vt magis cõuertatur & viuat*. dedit em̃ Deus clementiſſimus, quæ ipſius maxima eſt clementia, totum vitæ ſpatium,

quo

quo erratorum pœniteat, cap. nemo. cap nullus. infra diſtin. 7. cum tamen contrarium de contrahentium animo experientia conſtet. Secundo, quòd per contractus ita obligamur, vt conſtituamur quaſi alieni detentores, l. *qui actionem habet, rem videtur habere.* ff. de regul. iur. per legem vero affirmatiuã, non ita; ſed vt ad opera virtutis peragenda, quæ loco, tempore, modo, & fine debitis ſunt facienda. S. Tho. 2. 2. q. 33. artic. 2.

Ad poſterius autem reſpondeo, ex delictis duas vt plurimum obligationes naſci, vna, qua damnum paſſo tenemur damnum à nobis illatum reſtituere. altera, qua Reipub. vel iniuiram paſſo, tenemur non pro bo-

22 nis, quę abſtulimus, ſed pro iniuria illata ſatisfacere. Concedo ergo † eũ, qui ex delicto tenetur, teneri ad reſtituendum ſtatim damnum, quod intulit, iuxta leges illas in argumento allatas, & iuxta cap. ſæpe. de reſtitut. ſpoliat. & ſcripta, per vtrumque Thomam 2. 2. quæſt. 62. art. fin. Nego tamen, vllum pro delicto teneri ſtatim, quoad alteram obligationem, ſcilicet quoad pœnam pro iniuria exoluendam; ſiue illa corporea fuerit, ſiue pecuniaria. immo à pleriſque omnibus recepta eſt gloſſ. putata ſing.

23 quæ poſtrema eſt cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. quę habet, neminem † in conſcientia donec condemnetur, ad pœnam exoluendam teneri. quam etiam in pœna ipſo iure incurſa locum habere, alias probauimus, in cap. 1. de conſtit. contra Panor. & Feli. ibi col. 12. ſecuti, in hoc multos, & in his Thom. à Vio omnium ſubtiliſſime in hac re loquutum in illa q. 62. Obligatio autem hæc conterendi vel confitendi, nõ tangit reſtitutionem alicuius ablati; ſed ſatisfactionem iniurię à nobis Deo illatæ, idcirco non tenemur ad illam ſtatim faciendam; quamquam ſtatim teneamur, damnum quod alicui dedimus, reſtiture.

Ad ſextum reſpondeo, concedendo illum, qui Dei amicus eſt, teneri præcepto, non quidem ſpeciali; ſed generali, ne fiat inimicus eius. concedendo item, eum, qui eſt inimicus Dei, teneri, ne fiat magis inimicus eius. & concedo eum, qui fit inimicus Dei, vel inimicior, quam erat, peccare quidem nouo peccato, contra illud præceptum generale, & contra

24 aliud aliquod particulare: nego tamen eſſe, † vllum præceptum negatiuum, quo vetemur manere in illa inimicitia contracta. Et ita, licet con

25 cedam, † malũ quidem eſſe manere in inimicitia tali, quia malus eſt ſtatus; ſicut & malum eſt habere habitum vitioſum: nego tamen male fieri quia id non eſt actus, ſed ſtatus. Et conſtat neque bene neque male nos de Deo mereri ſtatibus vel habitibus bonis vel malis: ſed actis recte aut praue perfectis per ea, quæ tradit Aquinas 2. 2. quęſt. 183. art. 1. & quæſt.

26 184. art. 4. Actio tamen eſt, † etiam ſi talis malus ſtatus placeat; quod peccatum eſſe nemo negat. Sed aliud eſt ſtatum, in quo quis eſt, malum ipſi placere, aliud eum ſimpliciter in malo illo ſtatu manere; neque abominando illum, neque mente, vel verbis laudando.

Ex his ergo perſpicuum fuerit, primo tanta eſſe in nos Deum clemen

27 tiſſimum clementia, † vt nolit nos noue peccare, non conterendo peccatum

catum lethale, etiam ſi memoria verſemus illud ſine dolore, modo nulla-
tenus placeat; quamquam periculo proximum videtur, plene ad vſũ me-
miniſſe peccati; & illud neque placere; neque diſplicere; quod aliquos in
diuerſam partem mouere potuit. Sed hoc primo, vt verum eſt in peccatis
carnis, ita non eſt in alijs multis. Secundo, quòd tantum periculi eſt in cõ-
tritis, ac in non contritis. Tertio, quòd diſplicere poſſunt citra contritionẽ
& dolorem ea dignum. Conſilium tamen longe ſaluberrimum & omni
affectu amplectendum fuerit, de omnibus peccatis ſiue contritis ſiue nõ
contritis, quoties ita memoriæ occurrerint, dolorem concipere pro viribꝰ
egregium. Perſpicuum fuerit & ſecundo, non teneri nos ad ſtatim pecca-
ta, quæ admiſimus, lethalia confitendũ. nam ſi quod magis videtur ineſ-
ſe, non ineſt, neque id quod minus. gloſſ. cap. cum in cunct. de elect. in
princ. textus in cap. ſi Paulus. 3 2. quæſt. 5. cap. quælibet. 40. diſt. At magis
eſt neceſſaria contritio, quæ ſola ſine Confeſſione actuali iuſtificat animã
cap. dixi. ſupra diſt. 1. quàm Confeſſio actualis, quæ ſola id non efficit. &
ita magis videmur ad eam, quam ad Confeſſionem teneri. ergo ſi non te-
nemur ſtatim conterere, neque ſtatim confiteri obligabimur.

Suboritur tamẽ quæſtio neceſſaria, ſcilicet, quãdo igitur tenebimur ita
conterere, aut confiteri, vt niſi hoc fecerimꝰ, noue ac capitaliter peccaturi
ſimus? Ad hoc reſpondeo primum, attenta ſola diuina lege, nullum † tem-
28 pus contritioni, uel confeſſioni faciendæ determinatum eſſe. Primo enim
hoc nulla lege diuina cautum inuenias, & erubeſcendum ſine lege dicere
aliquid lege definitum dixit Imperator in §: conſideremus. auth. de trien.
& ſemiſſ. collat. 3. facit cap. ligatur. 24. quæſt. 1. Deinde, quia lex de con-
terendo ac cõfitendo affirmatiua eſt, neque magis aſtringere videtur, quã
lex de baptizãdo; quia de ſimilibus idem iudicamus. cap. dudũ. 2. de elect.
at lex de baptizando iure diuino nullum tempus habet determinatum, vt
ſentit S. Thoma. 3. par. quæſt. 68. art. 3. quod clarius ibi alter Thomas af-
29 firmat. † nam & Martinus octo annis mãſit cathecumenus, & Ambroſius
longo tempore: Conſtantinum autem Imperatorem in obitũ vſque ſuũ
diſtuliſſe baptiſmum auctor eſt Ambroſius in oratione de morte Theo-
doſij. Tertio, quia præcepta affirmatiua ex parte temporis, tunc demum
ligant, quãdo tẽpus neceſſitatis articulũ adducit. S. Tho. in 4. diſt. 17. q. 3.
ar. 1. at præceptũ de cõterendo, ac confitendo affirmatiuũ eſt. ergo ex par-
te tẽporis tunc ligabit, quando tempus neceſſitatis articulum induxerit.

30 Ex hac poſtrema ratione ſequitur primo, † in mortis articulo conſtitu-
tum ad conterendum & confitendum teneri: quoniam talis articulus ne-
ceſſitatem concludit faciendi, quod illis præceptis affirmatiuis iubetur,
nam ille articulus indicat, veriſimilem huius uitæ terminũ adeſſe: & con-
tritio cum confeſſione, durante hac uita, facienda eſt: ergo tunc oportet
illa facere. & in hac concluſione omnes conueniunt.

Ex eadem ratione ſequitur ſecundo, toties quem ad conterendum, &
ad confitendũ peccata teneri, quoties occurrit ei actio aliqua, quæ neceſ-

31 ſario exigit, vt illam contritio, & confeſſio præcedat, † qualis eſt illa dul-
ciſſima Euchariſtię ſacramenti aſſumptio. illud enim poſt lethale peccatũ
admiſſum nemo percipere debet, niſi contritus antea fuerit, & confeſſus
gloſſ. in iure vnica cap. de homine. de celeb. miſ. quam totus mundus ſer-
uat. quę omni dubio procul tenẽda eſt & ſeruanda, vt ibi aliàs late oſtẽ-
dimus: quamquam Thomas à Vio in ſumma, verbo, Communio. & latiꝰ
3. parte. q. 80. ar. 4. ad Corint. 11. cap. aſſeruerit, non peccaturum morta-
liter, qui habita contritione ante Confeſſionẽ Euchariſtiã ſumeret. quã-
uis id nemini ſit conſulendum. Quæ opinio licèt meo iudicio difficile re-
pelli poſſit per ſolas ſacras litteras, aut per ſolam naturalẽ rationẽ, aut ſo-
la iura Pontificia, ſatis tamen mea ſententia exploditur per conſuetu-
32 dinem: quandoquidẽ † conſuetudo vniuerſalis perinde ligat, ac lex vni-
uerſalis; & conſuetudo particularis, ac lex particularis, cap. fin. de con-
ſuetud. l. de quibus. ff. de legib. text. iuris optimus in propoſito, cap. eccle-
ſiaſticũ. 11. diſtin. at conſuetudo Eccleſiæ vniuerſæ, iam inde ab Apoſto-
lorum tempore habet, ne quis, niſi confeſſus, ad ſacram admittatur com-
munionem, ſi eſt copia confeſſarij: ergo illa lex conſuetudinaria obligat.
Per quam conſiderationẽ noſtrã, quã gloſſa illa ſingularis olim aſſeruit,
fundatur propoſito, & omnia Thomæ à Vio argumenta ſoluunt, quippe
quę ſolo eo fundantur, quod nullo iure Pontificio noſtra probatur poſitio:
ſatis enim ſuperque eſt, eadem totius Chriſtianiſmi conſenſu mille quin-
gentos annos ſeruatã, quando & multo minus temporis ad huiuſmodi.
legẽ inducendã ſuffeciſſet, iuxta quę in illo cap. fin. & in illa l. de quibus.
diſponuntur, & concluduntur. Facit, quòd maiorem ad hoc ſacramentũ
ſuſcipiendũ pręparationẽ voluit Apoſtolus fieri, vt ſentit in illo 1. ad Co-
rin. cap. 11. quã ad alia ſacramenta ſuſcipiẽda: de illo enim ſolo dixit, *Pro-
bet autẽ ſe homo, &c.* at in alijs quoq; ſacramentis ſuſcipiendis exigitur cõ-
tritio: ergo ad hoc ſuſcipiendũ deſideratur Confeſſio. Facit & quòd con-
ſuetudo eſt legum interpres optima. cap. cum dilectus. de conſuetu. l. mi-
nime. ff. de legib. etiam iuris diuini dubij, quod aſſerit Panor. receptus ab
alijs in cap. at ſi clerici. de iudi. col. 13. n. 25. & illud Apoſtoli, *Probet autẽ,
&c.* de probatione per Cõfeſſionẽ interpretata, eſt cõſuetudo mille quin-
gentorũ annorũ. ergo de illa eſt intelligendũ. *Quare Conciliũ Trid. ſeſſ.
13. cap. 7 declarauit, verã eſſe opinionẽ prædictæ gloſſ. quin & in can. 7.
eiuſdẽ ſeſſ. excõmunicauit eum, qui contrarium docuerit, vel prædicare
vel in ſcholis diſputando defendere præſumpſerit.*

33 Infertur tertio, † neceſſariam eſſe contritionem quodlibet aliud ſacra-
mentum danti vel accipienti; quoniam illa ſacramenti datio vel acceptio,
neceſſitatem inducit adimplendi pręceptum illud affirmatiuum de con-
terendo: quia ſacramenta neq; accipi poſſunt iuſte, neque dati ab eo, qui
ſaltem non eſt contritus, vel ſe non exiſtimat contritum. De accipien-
te quidem videtur tex. in cap. per Iſaiam. 1. q. 1. verſ. ſacrificia. ibi, *Ta-
le cuique ſit, quali corde ad accipiendum acceſſerit*. Sed quia ibi ſolum de

Euchariſtia loquitur, aptiora ſunt propoſito verba illa. verſ. hoc pene. ibi, *Omnia ſacramenta proſunt digne ſumentibus*. quę à contrario innuunt indigne ſumentibus obeſſe. textus tamen mea ſententia iuris optimus eſt in cap. illud. 95. diſtin. in quo Innocentius de ſacramento vnctionis extremæ agens ait, *Non pœnitentibus iſtud fundi non poteſt; quia genus eſt ſacramenti*. quæ ratio concludit, nullum ſacramentum impœnitenti eſſe dandum. Facit & ratio neceſſaria, Sacramenta inſtituta ſunt à Saluatore noſtro, & data, quo per illam gratiam primam, vel eius augmentum conſequamur: qui ergo agnoſcens, vel agnoſcere debens, ſe in eo eſſe ſtatu, qui gratiæ conſequendæ repugnat; nempe in peccato mortali, ſcit aut ſcire debet in vanum, & fruſtra ſe illud accipere. Ergo irreuerentiam erga

34 ſacramentum committit †, quod peccatum eſſe grande, nemo ambigit: eſt enim ſacrilegium, argumento eorum, quæ ſcribit S. Thom. 2. 2. q. 99. artic. 1. Quod verò dans ſacramentum, niſi prius ſe per contritionem probauerit, peccet, probat illud cap. per Iſaiam. 1. quæſt. 1. verſ. hoc pene. in illis verbis, *Omnia ſacramenta indigne tractantibus obſunt, proſunt tamen per eos digne ſumentibus*. Quamquam dici poſſet, quod quidam vir grauis aiebat, dantem, vel recipientem ſacramentum in mortali, non ideo peccare, quia non conteritur: ſed quia irreuérenter, & indiſpoſitus miniſtrat ſacramentum vel recipit. Sed quia hoc effectu idem fere eſt cum eo, quod dixi & dicam, quamquam ſubtilius, cóiorem loquendi modum ſequar.

35 Quarto ſubinfertur, † adultum, qui baptiſmum contritione peccatorum, vel certe attritione tali, quę ſacramenti acceſſione fiat contritio, non pręhabita ſuſcipit peccare. cap. firmiſſime. 15. quæſt. 1. cap. omnis. cap. agunt. de conſecrat. diſt. 4. tradit S. Thomas 3. parte. quæſt. 68. art. 6.

36 Quinto ſubinfertur, † eum, qui ſine contritione vel attritione prędicta ſua peccata confitetur confeſſario, & ab eo abſolutionem ſuſcipit, peccare; accipit enim in malo ſtatu ſacramentum. cap. quod quidam. de pœniten. & remiſſ. quod habet, Confeſſionem illius, qui non eſt contritus, admittendam quidem: ſed eum nó eſſe abſoluendum. Quot ergo, bone De⁹, iracundi & infenſi peccant; confitentes & abſolutionem irreuerentiſſime accipientes, antequam è ſuis pectoribus ſimultatem, & odium & vindictę appetitum eradicent? Quot concubinarij, & alij vitio carnis infecti, & in his etiam ſacrifici nonnulli horrende peccant, dum antequam concubinas & peccandi occaſiones propinquiſſimas integre relinquant, vel ſine firmo numquam ad eas redeundi propoſito, diebus vel heddomadis ſingulis cõfitentur & communicãt, vel celebrant ter horrende peccantes? Primo quòd concubinas, vel occaſiones peccandi nõ dimittant. Secundo, quòd abſolutionem impudentes accipiant. Tertio, quòd impudentius cómunicant. Quot item magnatũ obſequijs deputatorum confitentes peccant, dum ſine firmo, ac integro propoſito numquã ſuis heris cum offenſa diuina parendi, ſe abſolui patiuntur? Et tamen huiuſmodi peccatorum nec pœnitet eos, immo nec ſunt memores.

37 Sexto ſubinfertur,† quòd dolor ſimul, ac pudor eſt dicere, omnes fere,
qui ad diſcretionis ętatem, antequam confirmaren tur, peruenerũt, pec-
caſſe, aut peccare mortaliter, dum confirmationis ſacramentum accipiũt.
vix enim quemquam reperias, qui ſacramentum illud ſacroſanctiſſimum
ſuſcepturus, ſuam magis verrat cõſcientiam, quam ſi pranſurus eſſet, aut
tantum Epiſcopum alloquuturus. Et tãto meo iudicio grauius in hoc pec-
catur, quanto id ſacramentum eſt maius, ac tale, quo ſine nullus eſt perfe-
38 ctus Chriſtianus. cap. 1. de conſecrat. diſt. 5.† quin & auſim dicere me nõ
intelligere ſatis, quomodo à peccato excuſẽ Epiſcopos pueros grandiu-
ſculos, & alios maiores cõfirmantes nulla prius, quo per cõtritionem ani-
mos Deo parent, monitione præmiſſa. præſertim quòd in cap. vt ieiuni. de
conſec. diſt. 5. ſtatutum video monendos eſſe, qui confirmandi ſunt, vt
Confeſſionem faciant peccatorum.

Septimo infertur, quòd multis lacrymis erat deplorandum, omnes fe-
re quotquot contrahũt matrimonia cum ſanctiſſimum ſacramentum ac-
cipiant, fœdiſſimũ lethaleque peccatum contrahere: ſiquidem pauci sũt
& collactione aliorum vnus vel duo, vel, vt ille ait, nemo; qui ad eam rẽ,
tanquam ad ſacramentum accedat; ſed potius tamquam ad rem quã dam
voluptuoſam, & pecuariam. Quod corollarium ante nos D. Antoninus
& omnes alij poſteriores aſſeruerunt.* quo factum fuit, vt Conc. Trid. li-
cet nõ præceperit: hortatum tamen fuerit coniuges ad hoc in hæc verba,
*Poſtremo ſancta Synodus coniuges hortatur, vt antequam contrahant, vel ſaltim
triduo ante matrimonij conſumationem ſua peccata diligenter confiteãtur, & ad
ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum pie accedant.**

39 Octauo infertur,† vt honeſtum & ſanctum, ita neceſſariũ eſſe quod or-
dine inſigniendi ſacro faciunt; nempe quòd animas ſuas ad eam rem ſal-
tem per contritionem peccatorum ſuorum præparant: Ordo enim vnum
è ſeptem noui teſtamenti ſacramentis eſt glo. putata ſing. in cap. veniens.
de tranſact. probatur late in 4. ſenten. diſt. 24. probat neruoſe Concilium
Colonienſe nuperrimum. fol. 190. §. cum autem. Quæ me ipſa ratio an-
tehac mouit, vt affirmarem eum, qui minoribus ordinibus, aut certe vno
ex illis inſigniendus eſt neceſſario debere ſuorum peccatorum contritio-
nem præmittere: quoniam frequentior docentiũ opinio eſt, proprie quẽ-
libet minorem ordinem ſacramentum eſſe, quamquam poſtea, quia ma-
gnæ apud me auctoritatis viros contra ſentire vidi, Concilium Coloniẽ-
ſe id indefinitum reliquit fol. 198. pag. 2. prope finem, paulum in eo aſſe-
rẽdo ceſſaui. & tandem in Manual. Confeſſ. cap. 22. num. 18. poſt ma-
40 gnam meditationem † affirmaui, quatuor minores ordines eſſe qui-
dem ſacramentalia ordinis, non tamen vere, & proprie ſacramentum
ordinis: quod etiam nunc id ipſum aſſero, aſſerturus, donec con-
trarium Eccleſia iudicet, & in ea ero opinione, vt credam eos non
fuiſſe à Chriſto ſaluatore noſtro inſtitutos: & cõſequenter ſanctum qui
dem conſiliũ eſſe præmittere illis aſſumendis confeſſionem, vel ſaltem
con-

contritionem;non eſſe tamen præceptum, ſaltem obligans ad peccatum mortiferum omiſſionem illarum ſine alia irreuerentia, & dubietate, credendo opinionem Theologorum in hoc eſſe veram.quod dixerim,ne per controuentionem dubiæ conſcientiæ peccetur mortaliter, iuxta illud, *Qui ſe exponit periculo,peribet in illo.* Eccleſ. 3. & cap. ad audientiam. de homicid. quod late trademus in cap. ſi quis autem.inf. diſt. 7. ceſſat enim hoc argumentum in eo, qui hanc opinionem Theologorum bona fide crederet eſſe veram, iuxta gloſſ. ſing. cap. capellanus. de feris, & alia multa, quæ in d. cap. ſi quis autem. citabuntur.

41 Nono infertur, non † eſſe præceptũ vllum, quo ſub damnatione perpetua teneamur prius confeſſi alia ſacramenta ſuſcipere, præterquam Euchariſtię, ac Pœnitẽtiæ: nulla enim lege naturaliter, vel ſuperne à Deo data id vſquam reperitur præceptum. nulla item humana lege id iuberi comperies.

Contra quæ tamen facit primo cap. vt ieiuni. de conſecrat. diſt. 5. quod habet, Confirmationis ſacramento inſigniendos, ad Confeſſionem eſſe monendos. Secundo facit, quòd Palu. in 4. diſt. 7. quęſt. 2. col. 1. dixit ad ſacramentum Confirmationis, Ordinis, & extremæ Vnctionis ſuſcipiendum, neceſſariam eſſe peccatorum Confeſſionem actualem. Tertio, quòd S. Thomas quolib. 1. art. 11. ait ante ordinem ſacrum ſuſcipiendum prę mittendam eſſe Confeſſionem, quod canon. 26. Conc. Colonien. nuperrimi atteſtatur; & multorum habet conſuetudo.

42 Ad horum primum reſpondeo, † verbum monitio iuriſperitis conſilium, & exhortationem ſignificare, nõ præceptum. gloſſ. fi. in cap. cum noſtris. de conceſſ. præben. quæ aſſerit etiam illa verba; *moneas & inducas.* nõ inducere compulſionem. quod regulariter eſſe verũ, late firmat per plurima iura Feli. in cap. 2. de ſponſal. col. 5. fortiori ergo ratione non inducit verbum ſolum moneas. Facit, quòd illud etiam, quod de confirmatione à ieiunis ſuſcipiẽda paulo ante id habet, conſilium eſt, ſecundum Silueſt. verbo confirmatio. quæſt. 5. de quo licèt alias dubitauerim, nunc tamen quia vidi confirmationis ſacramentum miniſtrari ab epiſcopis, tã in vrbe, quàm alibi poſt prandium, ſine vlla ieiunii mentione, eius opinioni accedo.*

Ad ſecundum reſpondeo illud Paludani ſoli cap. vt ieiuni. pręallegato inniti: & ideo ita illi ac cap. in quo ſe fundat, reſpondendum.

Ad tertium reſpondeo primum, ſanctum quidem eſſe illud Thomę: ne quis ab Epiſcopis ordine inſigniretur, niſi prius confeſſus, idque noue ſtatutum fuiſſe in prædicto Conc. Colo. tamen nullo iure Romano communi hactenus eſſe cautum, niſi quãdo in ordinis ſacri aſſumptione fuerit communicandum. quod de more fit in presbyterio.

Ex vltima parte gloſſ. colligitur, dilationem Confeſſionis vltra debitũ tempus peccatũ quidẽ eſſe vnũ; ſed non plura, & quo diuturnius eo grauius eſſe, at nõ multiplicius, quod declarabim° cap. quod ſequitur primo.

PRINCIPIVM.

Onſideret qualitatem criminis in loco, in tempore, in perſeuerantia, in varietate perſonæ, & quali fecerit hoc tentatione; & in ipſius vitij multiplici executione: oportet enim pænitere fornicantem ſecundum excellentiam ſui ſtatus, aut ſecundum modum meretricis, & in modo ſui operis, & qualiter ſuam turpitudinem peregerit; ſi in loco ſacrato, aut cui debuit excellētiam fidei. vt ſunt domus dominorum, aut aliorũ multorũ; ſi tẽpore orationi conſtituto, vt feſtiuitates ſanctorũ, & tempora ieiunij. Conſideret quantum perſeuerauerit, & defleat, quod perſeueranter peccauit: & quãta virtus fuerit in impugnatione. Sunt enim qui non ſolũ † vincuntur, ſed vltro ſe peccato offerunt. nec expectant tentationem; ſed præueniunt voluptatem, & pertractãt ſecum quã multiplici actione vitij delectabiliter peccauerint. Omnis iſta varietas confitenda eſt, & deflenda; vt cum agnouerit, quod peccatum eſt multum, cito inueniat Deum propicium, id eſt cognoſcendo augmentum peccati, inueniat ſe, cuius ætatis fuerit, cuius ſapientiæ, & ordinis, & ſtatum omnem alterius non peccãtis. Immoretur in iſtis ſingulis, & ſentiat modũ criminis, purgans lacrymis omnem qualitatem vitij.

† al. non vincũtur.

SVMMARIVM.

1 Circunſtantia quid.
2 Peccata multa ob circunſtantiam ſolam.
3 Circunſtantiam quandoque ſubſtantiale actui eſſe, in quantum ille peccatum eſt.
4 Circunſtantiæ ſeptem, & quare tot.
5 Circunſtantiam non eſſe numerum peccatorum.
6 Circunſtantiam, quæ grauat, & non mutat ſpeciem peccati, non neceſſario confitendam nu 13. neque grauare infinitum. nu. 7. Et quæ dicitur grauare infinitum. nu. 9. & quæ mutat ſpeciem. nu. 14. & 52.
8 Pœna inferni infinita extenſione, non intenſione.
10 Circunſtantiarum anxietas nimia confeſſioni forte nocuit.
11 Circunſtantiæ quocunque modo grauantes an confitendæ.
12 Peccata in hac vita, nec exacte, nec propter ſe puniri in foro exteriori, & minus in interiori. 17.
15 Circunſtantia loci ſola ſanguinis, & ſeminis effuſionem malam frequenter efficit.
16 Peccati ſpeciem confitendam, quando vt plurimum eſt nota. nu. 18.
19 Circunſtantia loci ſacri quando confitenda. nu. 20. 21.

Circun-

22 *Circunſtantiam temporis confiteri vtile ſed non neceſſe, niſi. num. 33. & 39. & 40.*

23 *Opus omne ſeruile manuale eſt, & mechanicum: & ideo mentis ſolius opus nullum vere ſeruile nu. 24. neque peccator vere ſeruus. n. 25. Sed ſolum metaphoricos. n. 27.*

28 *Præcepti finis non præcipitur, niſi in præceptis ſuper charitate latis. nume. 29.*

30 *Præceptum de colendo die Dominico laxius Chriſtiano, quam Iudæo de colendo Sabbatho.*

31 *Feſtis diebus contritionem non habendam neceſſario.*

32 *Franciſcus à Victoria cum alijs duobus ſui ordinis laudatur.*

34 *Præceptum de colendo die Dominico myſtice generale, ad litteram ſpeciale, myſtice quietem à peccatis, ad litteram ab opere ſeruili iubet.*

35 *Peccatum mortale rerum dominia non tollit.*

36 *Præcepti feſtorum fini magis contrarium peccatum mortale, quam aliud opus ſeruile; non tamen ipſi præcepto.*

37 *Feſto cur peius ſeditioſum agere, quàm texere, vel arare.*

38 *Peccat minime faciens tutum, quod credit tale tutiore relicto.*

CAp. hoc conſideret diues eſt, & diuiditur in nouem partes Prima circunſtãtias peccatorum & dolendas, & cõfitendas determinat.

Ex quo nota primo, multas eſſe peccatorum circunſtantias, quod ipsũ
probat cap. aut facta. ſupra diſt. 1. & l. aut facta. ff. de pœnis. & cap. ſicut
dignum. de homic. tradit S. Thom. in 1. 2. q. 7. & 18. & in 4. diſt. 16. vbi
etiam alii. S. Anto. 3. par. tit. 17. cap. 17. §. 4. & alij alibi, & Ioannes Gerſonus
2. par. fol. 170. Neque ſolum peccatorum ſunt circunſtantiæ; ſed etiã
omnium aliorum actorum hominum, vt Ariſt. in. 3. Ethi. & S. Tho. in
d. quęſt. 7. tractant. Dicam ergo breuiter, quid circunſtantia ſit, & quotuplex,
& qualis ſit illa, quam confiteri tenemur. Et quidem circunſtantia
1 actus in genere definiri poteſt, † eſſe accidens actus humani, ſecundum
S. Tho. in illa q. 7. art. 1. & per conſequens, circunſtantia peccati accidens
quoddam ipſius erit peccati. Quę vera eſſe, cõſtat ex eo, quod quę circũſtãt
aliquid, licèt ipſum attingant: tamen non ſunt de ipſius ſubſtantia &
eſſentia, vt ad ſenſum patet. Cum ergo circunſtantia ideo ſic appelletur,
quòd peccatum, vel alium actum circunſtet, conſequitur, ipſam non eſſe
ſubſtantialem, vel eſſentialem, actui humano, neque per conſequutionẽ
illi actui, qui peccatum eſt; quod enim rei conſtituendæ, ſeu ſubſtantiandæ,
vt ita dicã, non eſt neceſſarium; ſed ei iam conſtitutæ ac perfectę, ſiue
ſubſtãtiatę aduenit, accidẽs eſt, vt Bald. cuius verbis vtor, ait in l. in vendentis.
quęſt. 4. C. de cont. emp. quod potuit ille deſumere ab Ariſt. vel
Porphyrio.

Contra quod tamen poſſet opponi, quòd multa quidem ſunt peccata,
quę ſuo quidem genere, vel bona ſunt, vel certe non mala; immo ad bonũ
2 & ad malum indifferentia, † ſed ex ſola circunſtantia ſunt mala, & pecca-

ta.cap.venerabilibus.§.fi.de ſent.excõ. lib.6.qualis eſt eleemoſyna prop-
ter vanam gloriam data;qualis eſt dupplicatus;ſed alioqui moderatus die
ieiunij eſus: in priore quidem exemplo circunſtantia finis efficit illam
eleemoſynam eſſe peccatum,qua ſublata non eſſet:& in poſteriore circũ-
ſtantia temporis efficit, illum eſum eſſe malum,qua ſublata potius eſſet
virtus.Facit quod Ariſt.3.Ethic.cap.1.ait,probũ quidẽ operari, ꝙ opor-
tet,& ſecundũ alias circunſtãtias.ergo vitioſus operatur,ſecũdũ quod nõ
oportet,& quando non oportet,& ſecundum alias circunſtãtias;& ꝑ cõ-
ſequentiam aliquid eſt malum ob malã tantũ circunſtantiam. Cui con-
ſequens eſt,illam eſſe de illius peccati ſubſtantia. Ad hoc reſpõdeo,circũ-
ſtantias quidem dici accidẽtia peccati,in quantum peccatum eſt quędam
actio,& quoddam ens naturale ſimpliciter conſideratũ:† quamuis, qua
3 parte actio illa peccatũ eſt,frequenter contingat,aliquã circũſtãtiã eſſe de
illius peccati eſſẽtia in hũc ſenſũ,ꝙ actio illa nõ eſſet peccatũ, niſi adeſſet
illi ea circunſtãtia.quod Alexan.Halen.in 4.par.q.77.ar.2. col.2.placuit.
Diuiditur † autem primo circunſtantia in ſeptem ſpecies,quæ illo verſ.
4 antiquo à Paludano relato continentur.

Quis,quid,vbi,per quos,quoties,cur,quomodo,quando,
Dicitur per quos,loco,quibus auxilijs. quem ponit S.Tho.in præd.
q.7.ar.5.qui non addit illam particulam,*quoties*,ea ratione,ꝙ numerus †
5 peccatorũ neque ab Ariſt.neq; à S.Tho.pro circunſtantia ponitur,& me-
rito:quoniam circunſtantiæ circa eundem actum ſunt,vt docet S.Tho. in
d.q.7.art.1. numerus autem operationũ non circũſtat vnam & eãdẽ ope-
rationem:non enim ſecundũ furtum eſt circunſtantia primi,aut è cõtra-
rio:neque tertiũ ſecundi. Ex quo ſequitur,ꝙ mox dicã,non minus quẽ te-
neri ad cõfitendum ſecundũ,quàm primũ; neq; minus centeſimũ quam
ſecundũ. Harũ circunſtantiarum tres tangunt actum,veluti metientes ip-
ſum;tempus.ſ.locus,& modus. Vna tãgit actum ex parte effectus,ſcilicet,
quid. Tres ex parte cauſæ,vna.ſ.ex parte agentis principalis, quam ſignat
illa dictio,*quis*. Altera quæ ſe tenet ex parte cauſę inſtrumentalis, quam
ſignat illa dictio,*per quos*,vel *quibus auxilijs*. Tertia quæ tangit finalẽ cau-
ſam,quam deſignat illa dictio,*cur*. Et illa dictio,*quoties*, quę à Paludano
& à S.Antonino in locis prędictis ponitur;potius explendi carminis cau-
ſa poſita eſt,quàm ob aliam neceſſitatem; niſi dicamus ideo poſitam, vt
meminerimus numerum peccatorum eiuſdem ſpeciei aperiendũ eſſe cõ-
feſſario:quamuis non ſit circunſtantia. Vnde aptior in ſe videtur verſ. ille
S.Tho. *Quis, quid, vbi, quibus auxilijs,cur,quomodo,quado.* quoad circũſtã-
tias actorum ſciendas; quoad Confeſſionem faciendã vtilior alter verſ.
propter illa,quæ de numero confitendo monere videtur.

Rurſus diuiditur circunſtantia in quinque membra:quędam enim ne-
que grauat culpam,neque leuat,qualis eſt dextera manu, vel ſiniſtra fu-
rari.alia leuat,qualis eſt finis bonus, vel ignorantia cap.ſicut dignum.de
homic.alia vero grauat culpam, ſed non mutat in aliam ſpeciem, qualis
eſt ma-

eſt magnitudo rei furto ſublatę. cap. fin. 14.q.6.alia vero mutat, ſed non in infinitum;qualis eſt feſtinatio ſuperaddita eſui non oportuno,quę alia gulæ ſpecies eſt cap.quinque.de conſecr. diſt. 5. alia vero grauat,& mutat in aliam ſpeciem,& in infinitum; qualis eſt anticipatio notabilis horæ in die ieiunij addita eſui prępropero ſecundũ Paludanum in 4. diſt. 16. quęſt. 3. communiter receptum: de cuius dicti veritate dicam proximo anno hac eadem extraordinaria prælectione in cap. ſolent.de conſecrat. diſt. 1. ſed communi opinione retenta,merito dicatur mutare in aliã ſpeciem,& in infinitũ grauare, quia efficit ex vna ſpecie gulę veniali, aliam mortalem,vt poſt hęc ſcripta latius tradidimus in Man.Confeſſ. prælud. 9.nu.6.Et primi quidem generis circunſtantias non tenemur confeſſario aperire neque pręcepto neque conſilio;immo melius eſt eas tacere.Secũdas poſſumus aperire, ſed non tenemur: immo perfectionis fuerit non aperire.locus enim ille accuſationi, & nõ excuſationi eſt deputatus,cap. omnis. de pœniten. & remiſſ.at circunſtantiæ ſecundæ pœnitentem excuſant:ergo aptius tacentur,quã dicuntur. Omnia enim ſuis locis & temporibus conuenire debent. cap. ſi Eccleſia. 23. q.4.facit cap. in primis.2. q.1.& cap.3.28.diſt. Quod tamen intellige verũ,niſi timeretur ſcandalũ in audiente, ut ſi quis confiteretur ſe carnes in Quadrageſima comediſſe, & non aperiret ſe id ob ægritudinem feciſſe, vel fateretur ſe polluiſſe, aut à fidei articulo aliquo diſſenſiſſe,& non apperiret ea dormientem inſomnijs potius paſſum fuiſſe,quam feciſſe.Tertij vero generis circunſtãtias,quę videlicet augent culpam,licèt in aliam ſpeciem non transferant confitendas eſſe tenent multi; quorum de numero eſt Ioannes Maior in 4.diſt.17. q.3. ſub fin. Pro quibus eſt primo hic tex. his verbis, ***Omnis hęc varietas confitenda eſt.*** innuit enim omnes circunſtantias in ipſo contentas confitendas eſſe. & cõſtat multas illarũ eſſe huiuſmodi, puta,illa quę tãgitur in verbo, ***Tentatione***, in verbo, ***Status & Officij***, & alias ſimiles. Secũdo facit, quia ſecundum menſuram delicti debet eſſe plagarum modus,Deut.25. & cap.non afferamus. 24. quęſt. 1. ergo grauitas peccati detegenda eſt confeſſariis ergo & huius generis circunſtãtię, quæ culpam efficiunt grauiorem.Tertio facit, quòd alicubi excommunicatio maior incurritur pro magno furto,& non paruo ;an neceſſarium eſt confeſſario ſcire,an confitens ſit excommunicatus,arg.cap.excommunicatus.& cap. rogo.11.q.3.ergo neceſſarium erit ſcire an furtum fuerit magnum, an paruum.

6 Contrariã † tamen opinionem arbitror veriorẽ, moueor primo, ꝙ in illam eſt gloſſ.noſtri cap.in uerbo, Oportet.& S.Thomas in 4.diſt.16.q. 3.art.2.quęſt. 5.& diſt.32.art. 5.quæſt.2.& diſt.41.q.1.ar.2.quæſt.1.art. fin.quem bona doctorum pars probat,in quibus eſt Palud.in illa diſt.16. q.3. art. 3. & etiam Gabriel quæſt.1.col.9. ubi etiam Iacobns Almaynus col.14.idem aſſerit.& S.Antonin⁹ 3.part.tit. 17.cap.17.§.5.& Adrianus in 4.de Confeſſione.quęſtio.3. colum. 4.verſ. Venio nunc. & Thomas à

Vio

Vio idipſum dicit, & præſupponit in 1.2.quæſtio. 18. artic. 1. & in paruis Opuſculis quolib. 10. fol. 55. aliàs tom. 1. tract. 5. & in ſumma, verbo, dies feſtos. & Prieras, cum in multis ſuæ ſummæ locis, tum in Roſa aurea. caſu 63. pro quibus facit primo, ꝙ illa circunſtantia tantum eſt neceſſariò confitenda, quę in infinitum grauat, alioqui quælibet circunſtãtia venia-
7 lis eſſet confitenda : quod tamen omnes negant. At † circunſtantia, quæ non mutat in aliam ſpeciem peccati, nõ grauat infinitè culpam. quod patet; nam ſolum grauat intenſione, qua. ſ. dolor pœnæ fit maior: at nunquã infinitè intenditur. quia nunquam ille dolor erit infinitus, quo argumento Paludanus & S. Antoni. nituntur.

Quibus tamẽ reſponderi poſſet negando primo quod aſſumunt. ſ. nullam circunſtantiam, quæ non grauat infinitè eſſe confitendam : & aliam quidem rationem eſſe de circunſtantia veniali, aliam de circunſtantia mortali. Secundo, negari poſſet huius tertij generis circunſtantias, non grauare in infinitum: quoniam magnitudo rei direptæ dici poſſet grauare in infinitum; non quidem quoad intenſionem, neque quoad extenſionẽ:
8 † quia cũ omni peccato mortali pœna debeatur infinita, extenſiuè. i. quoad durationem ; & finita intenſiue, quoad doloris magnitudinem, nulla circunſtantia etiam in aliam ſpeciem mortalem trahens, poteſt augere culpam in infinitum, ad ſenſum prædictum : nam quęcunque illa fuerit non poteſt pœnam extendere, quo ad durationem, neque intendere quoad dolorem infinitè: quia propter nullam peccatorum multitudinem, neque magnitudinem cuipiam incutietur dolor infinitè intenſus, ſecundum omnes. at ſolũ efficere poteſt vt tempore infinito pro illa caſtigetur. Et in hoc ſenſu quælibet circunſtantia grauiorem culpam efficiens poteſt dici in infinitum grauare : quia tempore infinito pro ea punietur damnatus, ſecundũ omnes. Ergo, cum vel nulla circunſtantia debeat dici grauare immenſè, vel quęlibet debeat huiuſmodi appellari: conſequens videtur, vel nullas vel omnes grauantes confitendas. Argumentũ tamẽ Paludani corroborari poteſt ; & hæc ſolutio dilui ea conſideratione, quod di-
9 cere poſſumus, † ideo aliquam circunſtantiam appellari in infinitum grauantem, quòd ipſius ſola deformitas ad infligendã pœnam infinitæ durationis ſufficeret; etiam ſi aliunde peccato illi non deberetur infinitę durationis punitio. de quo paulo poſt dicemus.

Secundo moueor ad hanc communem opinionem tuendam argumẽto ab abſurdo, quod validum eſt Iuriſperitis, cap. dudum. de præbend. lib. 6. l. nam quod abſurdum. ff. de bon. liber. at ſi contraria opinio eſſet vera, ſequeretur, ꝙ vix vllus eorum, qui ſemel tãtum in anno confitetur, & multa peccata mortalia committunt, inueniretur, qui ſua peccata eſſet legitime cõfeſſus. quis enim (te rogo) tã ſollicitus eſt, vt nõ ſolùm peccata ipſa operis, & oris, & cordis ad memoriam reuocet, & numerum illorum meminerit; ſed etiam quantam in quocunque malo propoſito moram traxerit; quantam in dicendo; quantam in faciendo; quoties potuit illam

volun-

voluntatem abigere, & non abegit: quanta cum aduertentia, quanto iudicio & animi vigilantia? Quis denique locum ſacrum publicum, tempus orationis, ieiuniorũ, tentationis; in vnoquoque magnitudinem, vel exiguitatem ſatis vnquam expreſſit, qui multis lethalibus infectus fuerit?

10 Tertio moueor, quod † hæc nimia circuſtantiarum anxietas, & hæc conſcientiæ tortura in cauſa forte fuerunt, quòd multi abiecerint hanc de qua loquimur ſacramentalem Confeſſionem rem pijſſimam, & diuinum inuentum.

Quarto moueor, quòd opinio altera moleſtam videtur & damnoſam occupationem inducere Chriſtianis. Cuius rei teſtimonium fuerũt, qui ea ſunt vſi in Confeſſionibus generalibus multorum annorũ reiterandis quo Iobelæis aptiores fierent. quorum de numero & nos aliquãdo fuimus. Moleſtiſſimam enim eſſe illam, & ſcrupulis pleniſſimam viã, qua numquam tibi videare ſatis confeſſus, noto eſt notius. Eam vero inutilẽ eſſe patet ex eo, quòd paulo plus tuus ſtatus à Confeſſario cognoſcitur per illam nimium anxiam narrationem, quam per aliam bona fide pectore ſimplici factam. Quòd autem damnoſa ſit eiuſmodi occupatio illinc conſtat; quia quod illi operæ tribuis, illud amando Deo, & dulciter eo fruendo dare potuiſſes.

Poſtremo adducor, quòd vix vllus, qui ea vtitur opinione, quieta mente & amore Dei ornata ad ſacroſanctam communionem accedit. Ingenti enim ſcrupulorum turba à tranquillitate deturbatus, totus eſt in timendo, neque circunſtantia exciderit; quod frequenter expertus atteſtor. Quæ fuſius ſcribere non ſum grauatus, ne quis tam facile arbitretur facere, ſicut eſt dicere, omnes circunſtantias quomodolibet culpam maiorem efficientes eſſe confitendas.* Hanc quam olim defendimus partem nuper probaſſe videtur Concil. Triden. ſeſſ. 14. cap. 5. quatenus ait, circunſtatiam, quæ mutat ſpeciem eſſe confitendam, & nullius alterius meminit*.

11 Non obſtant quę pro contraria parte fuere allegata. Non primum, ſcilicet hoc cap. quia, vt à docentibus declaratur in illa diſt. 16. multa conſulendo non præcipiendo ponit. Non obſtat ſecundũ; quia nego in hoc ſecreto conſcientiæ iudicio parem omnino pœnam pro delicti ſatisfactione ponendam: quia immo, vt poſtea dicemus, pœnitens, ſi noluerit aſſumere pœnitentiam à confeſſario taxatam, rogare poteſt vt eam ei mi-

12 nuat: † immo quod neque in iudicio penitus exteriori huius ſeculi culpas exacte, ac propter ſe caſtigandas late oſtendit Thomas à Vio, Tom. 1. tract. 5. q. 3. de Confeſſ. Non obſtat tertium; quia eo caſu non ideo eſt pandenda circunſtãtia, quia culpam augeat: ſed quia cauſa eſt, quare excommunicatio incurſa ſit, cuius abſolutionem præexigit peccatorum diſſolutio, argumento per locum à fortiori, cap. duobus. de ſent. exc. & cap. ſi celebrat. de cler. exc. miniſt. Hæc de tertio circunſtantię genere.

13 Hæc tamen concluſio limari poſſe videtur † Marſilio in 4. lib. ſenten. quæſt. 12. art. 1. col. 3. ne procedat in circunſtantiis, quæ non ſolum grauius ſimpliciter reddunt peccatum, ſed quadam notabili, ac omnibus euidenti grauitate longe deformius efficiunt. Cuius rei pono aliquot exẽpla, quibus probetur ſimul & declaretur vtiliter hæc limitatio quotidiana: quorum primum eſt in eo, qui cum matre coiuit, & ita inceſtum admiſit; quia conſanguineam cognouit. cap. lex illa. 36. quęſt. 1. glo. in authen. de inceſt. nup. in princ. & Panor. in cap. 1. & 2. de eo, qui cogno. conſang. vxoris ſuę. Sed quia is inceſtus longe, ac omnibus euidenti grauitate deformior eſt; quàm alij multi, eam circunſtantiam confitebitur. quamquam in hoc exemplo dici poteſt, huiuſmodi circunſtãtiam ſpeciem ab aliis inceſtibus efficere differentem; & quòd alia ſpecies eſt inceſtus, quæ in linea committitur aſcẽdentium & deſcendentiũ; & alia, quę in linea collaterali. Facit, quòd alia eſt cognatio ſpiritalis, quæ paternitas dicitur; alia, quę compaternitas; & alia, quę fraternitas, ſecundum S. Thom. in 4. diſtin. 42. communiter receptum. Vbi pulchre Palud. quęſt. 1. art. 1. conclu. 4. 5. & 6. Sed replicari etiam poteſt, eum, qui cognouit matrem, nõ videri ſatiſfacere, ſi dixerit, ſe cognouiſſe vnã ex aſcendentibus: neque, qui cognouit filiam, ſe cognouiſſe vnam ex deſcendentibus: neque qui neptem ex fratre cognouit, ſi dixerit ſe cognouiſſe vnam ex collateralibus: & tamen videtur peccatum in ſpecie vltima cõfiteri. Sed etiã hęc replicatio tolli poteſt, ſi dixerim⁹ nõ ſolũ cum cõſanguinitatis, vel affinitatis linea mutari ſpeciẽ inceſt⁹; ſed ẽt cũ gradu.

Secundum exemplũ poni poteſt de illo, qui odium forte proximi totũ annum, vel menſem continuauit: non enim ſufficere videtur huic fateri, *Odio habui proximũ.* niſi & tempus tã longum, quo illud habuit, declaret. Sed & in hoc exemplo dici poteſt, per huiuſmodi cõtinuationem numerum creuiſſe peccatorum. Et quia numerus eſt confitendus, vt poſtea dicam; hanc cotinuationem confitendam quidem eſſe, non prout eſt circunſtantia quædam aggrauãs peccatum; ſed prout eſt manifeſtatiua numeri peccatorum. Quamquam & replicari poteſt de illo, qui totum annum impendit operę, qua proximum occideret, alio tempore alio vadẽs cum interruptione quidem operis interioris; non tamen exterioris. quod in multis quoque alijs peccatis contingere poteſt: nam is, vt poſtea dicemus, ſolùm vnum admittit peccatum: & tamen quis dicere audeat, eum ſatis facere ſi dixerit; primum occidere volui?

Tertium exemplum poni poteſt de illo, qui mille ducatos, vel aliud quid magnum furto ſurripuit: non enim videtur ſatisfacere, dicendo ſe tantam quantitatem furatum eſſe, vt ad conſtituendum mortale ſufficiat. Et quamquam hoc exemplum euitari poſſet, admittendum tamen videtur primo; quòd fere nullus eſt, qui quãtitatem veroſimilem rei furto, vel violenter ſubtractę non fateatur. Secundo, ꝙ quædam occaſio daretur mentiendi ei, qui furatus eſt, ſi liceret quãtitatem tacere: nam ſi, quod fere ſem-

re ſemper ſit interrogaretur à confeſſario quantitatem, occaſionem haberet veritatẽ negandi, cum id fateri non teneatur:at nulli eſt huiuſmodi occaſio danda cap.fin.de iniur. l.qui occidit.ff.ad Leg.Aq.Et quamuis hæc quoque ratio facile vitari poſſet;tamen placet exemplum ea ratione, potiſſimum, quòd ſemper & ab omnibus ita fieri arbitror,&, vt ita fiat omnes perſuadere debemus,præſertim quia hoc facile factu eſt, & omnibus notum ſimul & certum, eiuſmodi furtum per magnitudinem illam egregia grauitate deformari.

Quartum exemplum dari poteſt in eo, qui vna mala voluntate mille homines occidere voluiſſet:non enim videtur ſatis is facturus, ſi fateatur ſe voluiſſe occidere hominẽ, vel etiam homines. Neque hoc exemplũ tolli poteſt, ſi dicatur eiuſmodi voluntatem, etſi quoad ſuam eſſentiam vnũ ſit peccatum;effectu tamen tam mentis, quàm morum genere multiplex eſſe, immo mille peccata:ſicut & tot ſunt effectu ſtipulationes, quot ſunt res, quas ſtipulamur, etiã ſi eas omnes vno verborũ contextu petamus, & promittantur.l.ſcire debemus.ff.de verb.ob.Non, inquam, ita tolli poteſt hoc exemplum:quia id verum eſt, quando res exprimuntur, non quando ſub nomine vno petuntur, & promittuntur omnes.l.quod dicitur. cum gloſſ.& communi.ff.de verb. obli. quin & Archidiaconus communiter receptus in cap.inter cætera.22.q.4.tenuit, vnũ eſſe iuramẽtum, licet plura iurentur;etiam ſi ſpeciatim illa exprimantur.

Quintũ exemplũ dari poteſt in eo, qui ferro tricipiti alium percuteret, triaque illi vulnera grauia infligeret.de quo ſententia cõmunis, vt Alexãder in illa l.ſcire.teſtatur, habet vnam quidẽ eo caſu eſſe percuſſionẽ, ſed multa vulnera. quis enim auſit dicere, eiuſmodi percuſſorem non teneri ad dicendum, ea ſe percuſſione tria æque grauia vulnera inflixiſſe?

Poſſunt & alia multa id genus exempla tradi;quale eſt illud, ſuper quo antehac fui rogatus, de illo, qui totam fere noctem fœde, ac turpiter cum fœmina concubuit, & ſe mille modis fœdauit; copulam tamen carnis cũ ea ſemel habuit, confeſſuſq; fuit ſe cum quadã fœmina ſemel coiſſe. Reſpondi certe non videri mihi ſatisfeciſſe. tunc autem non tantũ in peccati magnitudine;quantum in numero meum fundabam reſponſum: at quia potuit eſſe vnum tantum peccatũ, per hanc limitationem videri poſſum vere reſpondiſſe, etiam ſola magnitudine attenta. Pro limitatione & exẽplis prædictis faciat, quod vbi eadem ratio iuris inuenitur, idem quoque ius ſtatuendum eſt. l.illud.ff.ad Leg.Aq.cap.dudum.2. de elect. At eadẽ ratio confitendi videtur inueniri in circunſtantia, qua tam inſigniter & notabiliter augetur peccatum, ſicut in ea, qua de vna ſpecie in aliam peccatum transfertur: nam ratio, quare circunſtãtia mutans ſpeciem peccati confitenda eſt, non naſcitur ex illa metaphyſica cõſideratione, qua in genere morum alius videtur actus, ſed quia noua malitia inuenitur, cũ qua pręcedens cõiuncta, multo, & inſigniter eſt maior. quę ratio ſibi locũ vendicare videtur in ea, de qua loquimur circunſtantia.

p

Ex

Ex quibus infertur, intenſionem & feruorem illum voluntatis peccandi non eſſe confitendum; quippe qui difficile comprehenditur; vel certe non facile, neque cuilibet eſt notus, neque tam inſigniter, vt prædictum eſt, peccatum augere videtur. Quamquam negari non poteſt fieri poſſe, vt tanta cum intenſione aliquis vellet furari vnum ducatum, quo tantum peccaret, quantum alius, qui remiſſe vellet furari mille. Neque negari poteſt, grauitatem huiuſmodi aliquibus eruditis adeo & plus notam eſſe; quàm quantitatis magnę, vel alterius circunſtantię aliter, & inſigniter grauantis eſt aliis rudioribus: at durum videtur, vllos homines ad intenſionē voluntatis malæ vllo caſu confitendam obligare: quamuis arbitrer eum, qui hanc limitationem tenuerit, teneri quoque ad concedendum id frequenter faciendum eſſe, pręſertim docto & acuto.

Secundo ſequitur eum, qui hanc limitationem aſſeruerit, oportere fateri non poſſe dari regulam, qua dinoſcatur, quanta grauitas ſufficiat & requiratur, vt circuſtantia grauans, & nō mutans confitenda ſit. Quoties n. aliquid faciendum eſſe ſtatuitur, nec determinatur quātitas; boni viri arbitratu determinandum eſt. l. 1. iuncta gloſſ. ff. de iur. delib. & cap. de cauſſis. de offici. deleg.

Ex quo infertur, vnumquemque oportere ſuorum actorum in hoc iudicem eſſe. Quod conſequitur occaſio plurimorum ſcrupulorum in bonis mentibus oriturorum; quibus tranquillitas animi tota pereat. Quandoquidē uix etiam doctiſſimus in particulari determinet, quę grauitas fuerit neceſſario confitenda, & quæ non.

Quod ſi mihi non credas, exemplis agamus: ponas mortaliter peccare, qui centuſſem furatur; qui duos centuſſes furabitur, licet grauius peccet, tamen certum eſt apud hanc limitationem tenentes non teneri ad illam circunſtantiam cōfitendam; immo, vt aliquos audio dicere, neque qui centum centuſſes furatus fuerit: qui autem centum aureos, tenebitur. Dicat hic qui poteſt rationem efficacem, qua tam diuerſe in his iudicat.

Pone item voluiſſe aliquem alium occidere hominem ſubitanea quadam voluntate; ſed deliberata, is mortaliter peccat, ſi cōtinuauit paulum illam; certum eſt apud hos nondum teneri ad illam extenſionem confitēdam: ſed neque ſi contrinuet vnam horam, vel duas, vel tres, licet grauius peccet. ſi tamen octo dies vel menſem continuet, tenebitur. Quis, te rogo, audeat determinare temporis illam quantitatem, poſt quam tenetur, & citra quam non tenetur? Iam qui peccauit in loco ſacro grauius peccat, quàm qui in profano. at vt ſupra in hac eadē annotatione probabamus, non tenetur neceſſariò confiteri quis circunſtantiam loci; niſi quando cōtra libertatem, vel ſanctitatem loci peccatur: at qui ſacratiore loco peccat, grauius delinquit, & qui ſacratiſſimo in loco, grauius. Quis, te amabo, audeat determinare in ſua præſertim cauſſa, quanta ſit illa ſanctitas, citra quam non tenebitur confiteri circunſtantiam loci, & quanta illa, vltra quam tenebitur?

Hoc

Hoc tertium corollariũ, & quæ illud ſequuntur magnopere me mouet, vt arbitrer facilius eſſe, quam ſupra poſuimus concluſionem ſine hac limitatione defendere; quàm cum illa. Mouent me item, quòd nullatenus damnare auſim eum, qui non vteretur illa, quamuis vtentem plurimum commendarem. Valde item ad idem me mouet, quòd in primo corollario diximus; neque parum, quòd Aquinas ille doctiſſimus cum ſuis aſſeclis has cõſcientię torturas ſenſiſſe videtur, & arbitratus candide illius
14 Chriſti pectori conformis eſſe, † Confeſſionẽ omniũ peccatorũ tranquillo animo ſine huiuſmodi circunſtantijs, bona tamen fide factam, quam quæ cum his fieret animo ſcrupuloſo, & inquieto ſcrupuloq. ſcrupulum, anſam velut anſa trahente.

Neque obſtat ratio prędicta; quia nego cauſam finalẽ & integram confitendi circunſtantiam, quæ mutat ſpeciem, eſſe illam; quia per illam peccari augetur malitia: ſed quia & augetur malitia, & numerus peccatorũ, & tenemur omnia peccata confiteri. quæ ratio tota in ea, de qua loquimur, circunſtantia non inuenitur.

Non obſtant prefata exempla; quia dici poteſt neceſſarium eſſe in illis fere ſemper circunſtantiam eiuſmodi fateri, non ideo ſolùm, quia grauat, ſed quia vt plurimũ peccatorũ numerum auget: & per illius circunſtãtiæ confeſſionẽ explicite vel implicite colligitur numerus veriſimilis peccatorũ: quia item etſi nõ augeat numerũ peccatorũ, auget tamen reſtituendi obligationem. & ita, vt reſtitutio iuſta pręcipiatur, & determinata, fit quoque inquiſitio & manifeſtatio illati damni: nam raro, aut numquam contingit in illis caſibus, vnum tantum peccatum peccari, & reſtituendi obligationem non augeri. & lex, quæ populo magno datur, non reſpicit rara. l. nam ad ea. ff. de legib.

Quarti vero generis circunſtantiæ, nempe quæ mutant actionẽ in aliã ſpeciem peccati venialem, non ſunt neceſſari o confitendæ. ſola. n. mortalia peccata tenemur confiteri dicto cap. omnis. cum ibi annotatis. at huius generis circunſtantiæ ſolùm venialem efficiunt actionem: ergo propter malitiam ex illis orientem illa culpa ſolum eſt venialis, & per conſequutionem non neceſſariò aperienda Confeſſario.

Quinti vero generis circunſtantiæ, ſcilicet, quę mutant actionem in aliã mortiferę culpę ſpeciẽ, neceſſariò ſunt ſecundum omnes confitendæ. exemplum in furto rei ſacræ, & in effuſione ſaguinis iniurioſa, quæ fit in Eccleſia: nam omne peccatum ſpeciatim confitendũ eſt, vt mox dicemus declarando textum in verbo, *Qualitatem criminis*. at niſi qui furatus eſt rẽ ſacram, dixerit ſe rem ſacram abſtuliſſe, non confitetur peccatum in ſua ſpecie: ipſe enim ſacrilegium admiſerat; & ſolum ſimplex furtum fatetur. Sic & qui ſolùm confitetur, ſe aliquem vulneraſſe, nec addit illud in eccleſia feciſſe, tacet quod admiſit, ſacrilegiũ. Operæpretium tamen fuerit ſcire, quam dicemus circunmſtantiam huiuſmodi, quæ actionem de vna in aliam transferat ſpeciẽ. Ad quod Tho. ait in 4. diſt. 16. q. 3. ar. 2. quęſt.

3. illam eſſe talem dicendam, quæ vltra malitiam actus principalē, ſpe-
cialem cum ratione repugnantiam habet, vt in duobus exēplis prædictis.
Ex quo infertur, magnitudinem quantitatis rei furto ablatæ non indu-
cere nouam peccati ſpeciem: quoniam non addit ſpecialem cum ratione
repugnantiam; quia furari ea ratione peccatum eſt, quòd capiatur alienū
inuito domino. Et ſiue multum capiatur, ſiue parum, modo res ſit nota-
bilis, eadem eſt cum ratione repugnantia; quia ideo ſolū id malum eſt,
quia inuito domino capitur alienum. Alij vero cum Scoto dicunt, illam
circūſtantia de vna in aliam ſpeciem mutare peccatum; quę ſpeciali pro-
hibitione vetatur, vt in exemplis prædictis: nam per ſecundum ſecundæ
Tabulę pręceptū, vetatur occidi homo & vulnerari. Exod. 20. cap. ſi non
licet. 23. quæſt. 5. At ſpeciatim prohibetur, ne in eccleſia id fiat. cap. ec-
cleſijs. cum alijs ſequentibus, infra, de conſec. diſt. 1. cap. propoſuiſti. de
conſecr. eccl. vel alt. Io. Maior autem in illa diſt. 17. quæſt. 4. eam appellat
circunſtantiam mutantem de vna ſpecie in aliam mortalem, quádo actio,
etiam ſi alio reſpectu mala non eſſet; ratione tamen illius circunſtantię
fieret mala. Exemplum de circūſtantia loci in effuſione ſanguinis, vel ſe-
15 minis in eccleſia facta: † quamuis enim illa ſeminis, vel ſanguinis effuſio
extra eccleſiam non eſſet mala: quia inter maritum & vxorem habita eſ-
ſet, vel quia iudicis alioqui iuſte iudicantis auctoritate quis in ea occide-
retur, vel vulneraretur; quia tamen in loco ſacro fiunt, iniuſta ſunt & ma-
la, per ea, quæ late contra gloſſ. ſcripſimus in cap. eccleſijs, infra, de con-
ſec. diſt. 1. Et omnes tres hi declarandi modi ſatis conueniunt; ſecundum
videtur exponere primum; & tertius ſecundum: ideo enim circunſtantia
videtur habere ſpecialem cum ratione repugnantiam, quia ſpecialiter ꝓ-
hibetur aliquo pręcepto. & quia ſpecialiter illa prohibetur, ideo efficit,
vt actio ſit mala: quamuis aliunde nullam haberet malitiam.
NOTA ſecundo ex verbo, *Qualitatem criminis.* eſſe Confeſſario ape-
16 riendam; † hoc eſt, ſpecies peccatorum eſſe aperiēdas. Pro qua facit, quod
non ſufficit peccatū in genere confiteri ſic; decem peccata ſuperbiæ feci;
decē peccata luxuriæ admiſi; decies pręceptū de non occidendo ſū tranſ-
greſſus. & ita de reliquis; ſed ſpeciatim tot fornicationes, tot adulteria,
tot homicidia perpetraui: extat enim illa faceta cuiuſdam ſacrifici abſo-
lutio: cum enim pœnitens ſe ſe accuſaſſet contra primum præceptum, to-
tum poſſibile peccaſſe, contra ſecundum item totū poſſibile, & ſic de alijs
nec vellet ſpeciatim ſe alicuius criminis accuſare, dixit confeſſarius; Age
igitur totam poſſibilem pœnitentiam; & abſoluo te tota poſſibili abſolu-
tione. Secūdo facit, quòd Confeſſio fit ſacerdoti, vt ille de pœnitentis ſta
tu diiudicet; & iuxta delicti quantitatē taxet ei ſatisfactionem, cap. qui
Vult. col. 3. ibi, *Caueat ſpiritalis iudex.* iunctis, quę paulo poſt ſubijciūtur,
videlicet, *Iudiciaria enim poteſtas hoc poſtulat, vt quod debet iudicare diſcernat.*
optimus caſus in extrauag. quia quorundam. Ioan. XXII. de verbor. ſi-
gnifi. col. 6. Sed hoc facere nequit, niſi qui nouerit delictum pœnitentis.

argum.

argum. l.de qua re.ff.de iudic. cap.iudicantem. 30.q.5.l. vbicunque.ff. de interl.act.Tertio probatur, quia vel omnes peccatorum ſpecies exprimere oportet,aut nullas;aut quaſdā ſic,& quaſdam non.Non ſecundum, alioqui ſufficeret dicere,decies mortaliter peccaui; licet vnū peccatū fuiſſet homicidij, aliud adulterij,aliud ſacrilegij,aliud aliuſmodi. Nō tertiū, nulla enim ratio reddi poſſe videtur, quòd quaſdam ſpecies confiteri teneamur; quaſdam vero non teneamur.ergo dicendum eſt primum,ſcilicet, teneri nos ad confitendum omnes.

Contra tamen hanc concluſionem facit primo,quòd hęc diſcuſſio moleſta & melioris boni præpeditiua videtur. moleſta expertis patet, quòd ſit inutilis concluditur: quia ad eundem modum punıet Confeſſarius eū, qui ſuperſtitione vſus eſt per Geomantiam & Hydromantiam, ſicut per Aeromantiam,vel Pyromātiam:quas tamen ſpecies ſuperſtitionis diuerſas eſſe conſtat.cap.1. 26.q. 2. Quod autem ſit impeditiua maioris boni, colligitur etiam experientia: nam & confeſſarij impediuntur à multis audiendis,& pœnitentes minus deuote confitentur,dum illis tricis intricātur.Secundo contra concluſionem hanc facit,quòd communis cōfitentium,& confeſſariorum conſuetudo contrarium habet.Tertio, quòd iudicium hoc pœnitentiale dicitur medicinale & ſalutare, & pertinet ad aduentum Dei primum.ſecundum quem non venit iudicare;ſed ſaluare iuxta illud Ioan.3.*Non enim miſit Dominus filium ſuum in mundum, vt iudi-*
17 *cet ipſum,ſed vt mundus ſaluetur per ipſum.*† Et ita iudicium hoc pœnitētiale non eſt propter ſemetipſum,ſed propter aliud.ſ.propter ſalutē, & medicinā eius, qui peccauit, ſicut neque cętera iudicia exteriora propter ſemetipſa ſunt,ſed vt per ipſa caſtigentur alij peccantes.l. 1. ff. de iuſt.& iur.cap.irrefragabilis.de offi..ordi. & ita non tam exacta cognitio exigit in hoc iudicio, ſicut in illo diuino ac tremendo, in quo exacta & ęqua culpę pœna ad amuſſim imponetur.

Ad horum primum reſpondeo,concluſionem huius textus temperan-
18 dam eſſe,† ne procedat in illis peccati ſpeciebus; quæ non ſunt vt plurimum notæ;& quibus non expreſſis confeſſarius perinde condemnaturus ſit,vel abſoluturus pœnitentem, ac ſi ea expreſſiſſet.Facit cap. poſtulaſti.& cap.ſuper litteris. de reſcript.cum ibi annotatis,quæ habent illam taciturnitatem obeſſe impetranti,quæ cauſa fuit concedendi aliquid,q đ non fuiſſet conceſſum expreſſa veritate.Hanc concluſionem eleganter nō ſine magno mentium bonarum,& Deum timentium conſolatu defendit Thom.à Vio,in paruis Opuſculis. Tom. 1.tract. 5. de Confeſſ. q.5.Ad ſecundum nego,eruditorum confeſſariorum & confitentium conſuetudinem aliud habere, quam concluſio noſtra, modo prædicto temperata.Ad tertium reſpondeo concedendo,in hoc iudicio non eſſe neceſſariā exactam omnino malitię peccati cognitionem; dum vice verſa concedatur,neceſſariam eſſe illam,quæ ſufficiat ad morbi hominis ægroti curandi cognitionem.& ideo ſupra diximus, non omnium circunſtantiarum,

etiam augentiũ culpam confeſſionem eſſe neceſſariam; ſed earum tantũ, quæ ſpeciem mutant,& nouam addunt cum ratione repugnantiam:& ita quædam media via(quam concluſio noſtra,vt dictum eſt temperata,docet)eligenda eſt,& tenenda.

19 NOTA tertio ex illa Locó,adiunctis illis uerbis,quę poſtea ponuntur *loco ſacrato*,& illis alijs.*Omnis hæc varietas confitenda eſt*. circunſtantiã loci ſacri eſſe confitendam.Pro quo ſecundo facit,quia omnis circunſtantia, quæ de vna in aliam ſpeciem mortalem transfert peccatum, confitenda eſt,vt in primo colligebamus notab. At circunſtantia loci eſt huiuſmodi: nam ſi quis furetur rem non ſacram è loco non ſacro,ſimplex furtum eſt: ſi autem è ſacro,ſacrilegiũ eſt:quia violatur locus ſacer per irreuerentiam illi factam.cap.quiſquis.17.q.4. ſi quis item extra eccleſiam alium vulnerat,ſimplex vulneratio eſt.ſi quis autem id intra eccleſiam faciat, ſacrilegium eſt propter irreuerentiam loco ſacro factam. Facit l.ſi quis in hoc genus.cum authen.quæ ſequitur,ſed nouo iure.C.de epiſc.& cleric.

Contra quam tamen concluſionem facit,quòd illam conſequeretur, omnem malam voluntatem ſolo animo in eccleſia conceptam eſſe ſacrilegium; & in cuiuſlibet talis volũtatis confeſſione aperiendam eſſe loci circunſtantiã. ꝙ & durum videtur,& raro fieri arbitror. Secundo facit, ꝙ nulla lege ſpeciali prohibitum videtur,vt nullus inuideat in eccleſia. Itẽ nullam ſpecialem cum ratione repugnantiam videtur habere eiuſmodi inuidia intra eccleſiam concepta:non certe magis,quàm furtũ maius reſpectu minoris.neque illa inuidia eſſet mala ratione loci,niſi aliunde malitiam haberet:ergo ſecundum nullam conſiderationem ex tribus in notab.primo nu.14.relatis,poteſt dici circunſtantia mutans de vna in aliã ſpeciem mortalem,ergo non eſt neceſſario confitenda.

20 Pro reſolutione horum dicendum, † omnem illam & ſolam circunſtantiã loci eſſe neceſſario confitendã,quæ ſpecialiter repugnat cũ aliqua lege ſpeciali;qualis eſt ſanguinis vel ſeminis effuſio, vel volũtas ea in illo loco effundendi,qualis itẽ oĩs actio quę cõtra libertatẽ & immunitatẽ eſt eccleſiaſticã:vt ad eccleſiã cõfugientis extractio contra cap. inter alia.de immunit.eccleſ.& l.præſenti.C.de his,qui ad eccleſ.cõfug. Cõfirmatur per illud Thomæ à Vio 1.2.q.7.ar.1. Circunſtãtia,inquit,loci ſacri, quãuis omnia peccata per accidens grauet: illa tamen ſola in ſacrilegiũ conuertit, quæ loci ſanctitati directe opponit,aut his, quæ annexa ſunt immunitati:vt eſt effuſio ſanguinis vel ſeminis humani,qua diuinus impeditᶜ cultus,ad quẽ habendũ eccleſia ſanctificatur,& violentę extractiones, quę immunitati aduerſãtur,& his ſimilia, Corroboratur per illud eiuſdẽ in Opuſculis * 1.tomo tracta.31.reſpon.12.verſ.ſecundũ,* vbi ait, tunc demum loci ſacri circunſtantiã eſſe confitendam,quando actus peccati directo eſt ſanctitati loci contrarius, id eſt, ei, ad quod locus eſt ſanctificatus, vt quia eſt contra ſepulturam, vel contra diuinum cultum, vel contra libertatem ad illum confugientium, & depoſitarum re-

rum,

rum, & aliarum huiuſmodi.

21 Ex quibus infero primo †, eum, qui inuidiã, negligentiam, ſuperbiam, auaritiam, gulam, periurium, & his ſimilia in eccleſia commiſſa confitetur, non teneri neceſſario ad confitendam loci ſacri circunſtantiam. Secundo infero, idem eſſe de illis, qui cum intra eccleſiam ſunt, cupiunt percutere vel occidere aliquem, vel rem habere cum aliqua; extra tamen locum ſacrum. Tertio infero voluntatem, quam quis extra eccleſiam habet faciendi prædicta intra eam, circunſtantiam loci neceſſariò confitendam habere inuolutam. Quarto infero, verum eſſe, quod interrogatus ante hac reſpondi ei, qui cum eſſet in eccleſia, cupiuit rem habere abſolute cum aliqua forte, quę in ipſius erat conſpectu; non tamen deſcendit ad conſiderationem loci ſacri, vel non ſacri; memini enim, me reſpondere non inuoluere huiuſmodi circunſtantiam; niſi forte illa mente fuit, ut data ei turpitudinis peragendæ opportunitate intra Eccleſiam, ibi eam peregiſſet: eo enim caſu non haberet abſolutam voluntatem. facit cap. *cum voluntate ac propoſito, maleficia diſtinguantur*. de ſenten. excommun. & l. qui ea mente. ff. de furtis. Quinto infero, circunſtantiam loci raro eſſe neceſſario confitendam

22 NOTA quarto ex illo verbo, Tempore. † circunſtantiam temporis eſſe confitendam. Pro quo facit ſecundo, ꝙ paulo poſt ait, *Si in tẽpore orationi conſtituto, vt feſtiuitates ſanctorum, & tempora ieiunij*, Facit tertio, quòd omnis illa circunſtantia eſt neceſſario confitenda, quæ ſpecialem cum ratione repugnantiã habet, vt probatum eſt in notab. primo. At circunſtãtia hæc temporis ſacri, ſpecialem videtur habere repugnantiam cũ ratione. rationi enim repugnat, vt tempus, quod laudando Deo eſt dicatum, in offendendo ipſo impendatur, argu. cap. ad noſtram. de appellat. & l. legata inutiliter. ff. de adimen. legat. cap. fi. de verb. ſignifi. Quarto facit, quòd omne peccatum mortale eſt opus ſeruile, iuxta illud Ioannis 8. *Qui facit peccatum ſeruus eſt peccati*. opus autem ſeruile prohibetur fieri die feſto Exhod. 20. iũcto cap. 23. Leuit. & per conſequens ſpeciatim prohibetur fieri peccatum mortale die feſto. Cui conſequens eſt, circunſtantiam diei feſti eſſe prohibitã ſpecialiter: & ideo neceſſario confitendã. Quinto facit, quòd magis aduerſatur obſeruantiæ diei feſti peccatum mortale, quã alia opera manualia. quod aſſeuerat S. Tho. 2. 2. q. 122. art. 4. verſ. ad 3. Et ſi forte S. Thomam neges, audi Auguſtinum lib. de decem Chor. dicentem, *Melius faceret Iudæus in agro ſuo aliquid vtile, quàm ſi in theatro ſeditioſus exiſteret; & melius fœminæ eorum in die ſabbati lanam facerent, quàm quod tota die næomenijs ſuis impudice ſaltarent*. Sexto facit, quòd in dubio pars tutior eſt eligenda. cap. iuuenis. de ſponſal. cap. ad audientiam. de homic. at tutius eſt prædictam circunſtantiam confiteri. Septimo facit, quòd circunſtantia ſacri loci confitenda eſt, vt prędictum fuit in notab. 3. Adde, quod Alexãder Alenſis in 3. parte. quęſt. 32. membro 5. art. 2. aiebat, eum, qui mortaliter peccat in die feſto, vnum quidem peccatum pec-

care, quantum ad actum; duo vero quantum ad reatum: ſicut is qui virginem deflorando necat. & Nicolaus Lyranus Exodi 20. cap. hanc partem aſſeruit, quem ſequitur D. Antoninus 3. par. tit. 17. cap. 17. §. 5. col. 2. quē rurſus Angelus ſecutus eſt. & idem tenet Maior in 4. diſt. 17. q. 4. Adrianus etiam in 4. de Confeſſ. quęſt. 4. col. 4. verſ. Venio nunc. Poſtremo facit, quòd Ambroſius ſuper illis verbis; Archiſynagogus indignās, quòd ſabbato curaſſet, *Lex non hominem in ſabbato curare; ſed opera ſeruilia facere, id eſt peccatis grauari prohibet*. quod ipſum Auguſtinus tradit in epiſtola ad Ianuarium 119. quibus conſentit Theophilactus ſuper Ioann. cap. 5.

22 His tamen non obſtantibus † contrariū videtur dicēdum. primo, quia nullo ſpeciali pręcepto prohibetur fieri peccatum mortale in die feſto. ſi enim aliqua talis prohibitio eſſet maxime foret illa, *Non facies omne opus ſeruile*. quod colligitur ex cap. 20. Exodi, iuncto cap. 23. Leuitici, ſed per
23 illam ſolum prohibetur opus manuale mecanicum: † ſolum enim illud dicitur ſeruile, ſecundum S. Thomam in 3. ſenten. diſt. 37. art. 5. q. 2. ad 2. ergo peccata mortalia, quæ alioquin non ſunt opera manualia, nō prohibentur per illam prohibitionem feſto die fieri. Secūdo facit, quòd multa peccata mortalia ſunt pœnitus mentalia, & quæ nullatenus inter manualia connumerari poſſunt, cap. teſtamentum. cap. ſed penſandum.
24 6. diſt. cap. ſicut. de pœnit. diſt. 1. Ergo † per illa nō violantur feſta. Tertio facit, quòd è ſacra Scriptura non colligitur argumentum efficax; niſi iuxta ſenſum litteralem ſecundum S. Thomam recep. 1. parte. quæſt. 1. art. fin. ad 1. at ſecundum litteralem & proprium ſenſum, appellatione operum ſeruilium ſola veniunt mechanica manualia, iuxta eundem S. Thomam receptū in illa diſt. 37. Quarto facit, quòd lex pœnalis reſtringenda eſt; & non debet extra proprium caſum trahi, cap. pœnę. de pœnit. diſt. 1. & l. interpretatione. ff. de pœn. ſed lex illa, *Non fiat omne opus ſeruile, in ſabbato*. pœnalis eſt; quippe quæ pœnā æternā infligit trāſgreſſori, ergo
25 non eſt extenda vltra quam propria ſignificatio verborū patitur. † at ſicut exiſtens in peccato mortali non eſt proprie ſeruus: ſed tātū metaphoricos, ſiue ſimilitudinarie, apud Ioan. cap. 8. appellatur ſeruus: vt in ſimili auaritia non eſt idololatria, quamuis metaphorice ab Apoſtolo vocetur idolorū ſeruitus. cap. 5. ad Epheſ. quod declarat S. Thom. 2. 2. quæſt. 118. ar.
26 5. ad 4. † ita ſeruile proprie dicitur, quod ad ſeruos pertinet; quamuis metaphorice dici poſſit etiam ea, quæ ad eos, qui ſunt ſerui, metaphorice pertinent: at nō omnia peccata mortalia proprie pertinent ad eos, qui vere ſunt ſerui. quæ enim peccata in gubernandis regnis, & regendis populis, in belligerando & id genus alijs fiunt, ad liberrimos pertinēt. l. Barbarius. ff de offic. Præſid. §. verum. 3. q. 7. quāuis dici valeant metaphorice, ac per ſimilitudinem ſerui. ergo etiam non dicentur vere ac proprie ſeruilia. Cui conſequens eſt, ea non prohiberi, per illam legē pœnalē de opere ſeruili non faciendo in ſabbato: & per conſequens neque in alio feſto.

Facit

27 Facit in ſimili, † quòd metaphorice omnis, qui ſe ſuóſq. affectus rectè regit, rex dicitur; qui verò id non facit, minimè cap. fin. 2. q. 1. cum tamē multi vitijs ſeruientes, vere ſint reges, & è contrario multi virtuti ſtudentes, vere ſerui. nec de his, ſed de illis accipiendę ſunt leges de regibus ſta-
28 tuentes. Quinto facit, † quòd finis pręcepti non eſt in præcepto, S. Thomas recep. 1. 2. q. 100. ar. 9. vbi per hoc concludit modū virtutis nō cadere ſub legis pręcepta: & 2. 2. q. 44. ar. 1. aiebat, finē præcepti charitatem eſſe,
29 iuxta illud Pauli 1. ad Timoth. 1. *Finis præcepti charitas.* Et ideo † ſola ipſa de charitate præcepta dari de fine aliorū præceptorum; non autem alia. Facit cap. vides. 23. q. 6. vbi ait Auguſtinus, neminem quidē inuitum fieri bonum: at omnes debere cogi ad ſubeunda media, quibus tandem volentes boni fiant. Igitur & tertiū Decalogi præceptū non præcipit finem illius, ſcilicet, quietem in Deo per gratiā; ſed id, quod eſt mediū, quoad illam perueniamus quietem, nempe corporeā, & exteriorem quendā cultū, quo in interiorem inducamur. Sexto facit, quòd quemadmodū omni populo feſta ſunt ad orandū deputata, ita clericis omnes dies: & tamen nemo dixerit, clericum bis peccare ſingulis diebus, quibus ſemel mortaliter peccat. Neque obſtat, ſi dicatur, totum feſtum populo ad quietē eſſe deputatū; non aūt omnes dies totos clericis ad orandum. Non, inquam, hoc obſtat: quia primo diebus feſtis in qualibet illarum parte non tenemur orare. Secundo, quia poteſt peccare vnus clericus, quando alij clerici matutinis, primæ, vel alijs precibus horarijs incumbunt, & incumbere debēt:
30 at quis dicat ipſum ob hoc bis peccaſſe? Septimo facit, quòd † præceptum de colendo die Dominico & alijs feſtis, non eſt Chriſtianis arctius, quàm Iudæis præceptū de Sabbato colendo; immo laxius, vt teſtatur S. Thom. 2. 2. q. 122. ar. 4. ad 4. at Iudæis ſolus exterior cultus, & quies imperabatur externa: ergo Chriſtianis non eſt præcepta vtraque quies; corporis ſci-
31 licet, & animæ. Alioqui ſequeretur † quemuis mortali peccato infectū, quouis die feſto ſub pœna noui peccati ad peccatorum contritionem teneri. quod non ſine maximo conſcientiarum ſcrupulo aliqui, pie quidem, ſed leuiter aſſeruerunt: quod tamen ridet Thomas à Vio 2. 2. q. 122. ar. 4. Facit, quòd ibi Aquinas doctiſſime de more dixit, ſcilicet, præceptum illud Decalogi de colendo Sabbato, ſolum de cultu exteriori fuiſſe datum, non de interiori: quia, vt inquit, ad cultum interiorem, qui oratione, ac deuotione conſtat, magis inducitur homo ex interiore ſancti Spiritus inſtinctu: & ideo præceptum legis dandum fuit de exteriori cultu, ſecundum aliquod ſenſibile ſignum. Octauo moueor per textum ipſum, Exodi 20. qui habet, *Sex diebus operaberis, & facies omnia opera tua: ſeptimo autem die ſabbatum Domini eſt. Non facies in eo omne opus, &c.* per quæ verba non obſcure oſtendit illa ſcriptura eo ſolum opera ibi, ne die feſto fiant, prohiberi, quæ alijs diebus facere licebat. Cum igitur peccare mortaliter nunquam liceat. cap. itane. 32. quæſt. 5. ſequitur per illud præceptum, quatenus ſpeciale eſt, ſola illa opera prohiberi, quæ alijs die-

bus licite fieri poſſunt, quod confirmant verba illa omnia quę ſequuntur, inter quę eſt illud, *Iumentum tuum, &c.* quod etiam repetitur Deutero. 5. cap. additis alijs in hæc verba, *Bos, & aſinus, & omne iumentum tuum:* poſt quę ſubſequuntur & illa, *Et peregrinus qui eſt intra portas tuas, vt requieſcat, ſeruus & ancilla tua, ſicut & tu.* per quæ verba poſtrema facile intelligas de quiete corporis, & non animæ diſponere. Denique in hãc partem moueor, quod inter recentiores hęc incipit eſſe frequentior opinio:
32 nam † & eam Franciſcus à Victoria vir cũ primis in Theologiæ facultate & doctus & reſolutus Salmanticæ tutabatur; quando nos ibi, antequam ad cathedrã canonum primariam aſcenderemus, hunc ipſum locum interpretantes hanc opinionem affirmauimus. quam etiam duo inſignes viri ex ipſius auditorio, & ante illos tertius omnes ex eodem ſodalitio nẽpe illo ſplendidiſſimo Dominicano, qui in hac accademia laureã in ſacris litteris ſupremam ſuſceperunt, publice defenderunt. quam firmauit Thomas à Vio 1.2.q.7.ar.1 2.2.q.122.ar.4. & in Summa. verbo, Dies feſtos. & in Opuſculis quolib. 10. fo. 55. * alias tom. 1. trac. 18. q. 3. * & ante illum Prieras verbo, Circunſtantia. q. 3. & verbo, Dominica. q. fi. & late in Aurea Roſa, caſu 93. vbi refert ſuper hac quęſtione doctiſſimos quoſque ordinis Dominicani conueniſſe, ac definiſſe hãc tẽporis ſacri circunſtantiam, neque neceſſario confitendam eſſe, neque illud doctrinæ Thomę congruere. Tandem & ad redundãtiam facit, quòd illa dicitur circunſtãtia mutans peccatum in aliam ſpeciẽ, quæ faceret actionem lethalem etiã ſi alioqui non eſſet, vt ſupra ex Maioris, & aliorum mente cõcludebatur. at circunſtantia feſti non facit vllum actum capitalem, niſi aliunde talis fuerit: ergo eiuſmodi circunſtantia non eſt de illarum numero, quæ ſpeciem mutant. Cum hac parte tranſit etiam Iacobus Almayn. in 4. diſt. 17. col. 24. ſed & in libello Concordantiarum Oppoſitionum dictorum D. Thomę in dub. 348. hoc idem determinatur. Cuius concluſionis veritas ex ſolutione eorũ, quę ꝓ contraria parte ſunt adducta clarius apparebit.

33 Ad primum igitur eorum & ſecundum reſpondeo, Auguſtinum in noſtro cap. multa conſulendo dixiſſe, quorum de numero ſunt ea, quę de temporis circunſtantia confitenda colligi poſſunt: fateor enim, cæteris paribus, grauius eſſe peccatũ die feſto, & die orationi vel ieiunio deputato, admiſſum propter quãdam irreuerentiam, quę licet præter intentionem, & propoſitum conſequatur peccatum; non tamen in aliã transfert ſpeciem. Et ita verbis illis, *Omnis iſta varietas confitenda eſt.* ſuperaddi poteſt, de bono conſilio, non autem de pręcepto: niſi varietas illa talis ſit, quæ peccatum in aliam ſpeciem lethalem transferat. Dixi ſupra, *præter intentionem & propoſitum*: nam ſi quis eo animo, quo violet feſtum, vel frangat ieiunium, vel orationem ipſam deputatam reddat inutilem, mortaliter peccet proculdubio tenetur illam circunſtantiam confiteri argu. cap. cum voluntate. de ſen. excõmu. & l. qui iniuriæ. ff. de furtis. is enim plane violat, ſiue violare vult diem feſtum.

Ad

Ad tertium vero nego peccatũ mortale in feſto die admiſſum ſpecialẽ
cum ratione repugnantiam habere. nego item ſpeciali pręcepto id prohi-
34 bitum eſſe: † nam illud præceptum de ſabbato colendo, quatenus ſecun-
dum ſenſum myſticum continet ab omni peccato abſtinentiam, & men-
tis in Deo quietem, generale præceptũ eſt: & cum præcepto illo de decli-
nando à malo, & bono faciendo conuertitur: vt ipſe Thom. qui pro alte-
ra parte allegatur, ait in illo art. 4. prædictæ quæſt. 122. quatenus autem
eſt ſpeciale, quale eſt ſecundum litteralem ſenſum, tantum occupationes
prohibet exteriores: vt ipſemet Thom. ait, & non qua ratione occupa-
tio illa eſt peccatum; ſed qua ratione eſt manuale opus mechanicum &
vere ſeruile.

Ad quartum nego, omne peccatum mortale opus eſſe ſeruile; ſed ſo-
lum illud quod opus eſt mechanicum. Et illud Ioan. 8. *Qui facit peccatum*
ſeruus eſt peccati. debet intelligi de ſeruitute metaphorica ac ſimilitudina-
35 ria, & non vera & propria: † alioqui nullus exiſtens in peccato mortali
haberet verum rerum ſuarum dominium; quod eſt incidere in illam
opinionem pęnitus falſam Arnachani, quam poſuit cap. 10. lib. 4. ad Ar-
menos; quamque late confutat Maior. in 2. ſent. diſt. 44. quæſt. 9. quam-
que veluti hæreticam Concilium damnauit Conſtantienſe, quæ eſt 15.
inter articulos Ioannis Vvicleff, damnatos ibidẽ. & vt peccans mortaliter
eſt ſeruus metaphorice: ita & peccatum mortale ſeruile opus eſt non
proprie; ſed metaphorice. Cui conſequens eſt, illam legem grauem, &
pœnalem de non faciendo ſeruili opere in die feſto ad illud non ex-
tendendam.

36 Ad quintum † concedo, peccatum quidem mortale magis aduerſari fi-
ni, in quem illud pręceptum tendit; quàm opus aliud mechanicum: quo-
niam finis illius præcepti, & cuiuſlibet alterius aſt charitas. 1. ad Timo-
th. 1. charitati vero maxime repugnat peccatum mortale, quod de lege
ordinata incompatibile pęnitus eſt cum ea, cap. charitas eſt, vt mihi vide-
tur. coniuncto cap. ſi enim. ſupra diſt. 2. & aptior tex. cap. qui natus eſt ex
Deo, non peccat. & cap. omnis, qui non diligit, in morte eſt. ſupra diſt. 1.
Nego tamen peccatum mortale magis repugnare præcepto ipſi, quã opus
mechanicum, quandoquidem hoc ad litteram eo prohibetur. & inter oẽs
conuenit aliud eſſe, quod præcipitur, aliud finem, in quem præceptũ ten-
dit, iuxta illa, quæ ſupra ex S. Tho. 1. 2. q. 100. art. 9. excerpta citauimus,
quando ſaltem præceptum traditur non de fine, ſed de his, quę ad illum
ordinantur: qualia ſunt omnia pręcepta præter ea, quæ de charitate
dantur, ſecundum eundem S. Thomam 2. 2. quæſt. 44. art. 1. Qua ra-
tione præcepta de charitate dicuntur maxima ſecundum ipſum ibidem,
& ita intelligitur, quod ait 2. 2. q. 122. ar. 4. peccatum mortale magis ad-
uerſari præcepto de colendo ſabbato, quàm opus manuale: quia eius fini
magis aduerſatur.

Illud autem Auguſtini lib. de decem chord. vt eſt verum, ita noſtro

propoſito non repugnat. quis enim neget, minus malum eſſe arare bobus, & fodere ligonibus die feſto, quàm ſeditionem in populo tumultuariã excitare? quis item non videat minus malum eſſe filare, aut texere die
37 feſto; quàm laſciue ſaltare: † quandoquidem, ſeditionis malę excitatio, & impudicitia pręcepto diuino naturali ſunt contraria, arare vero, vel fodere feſto die in lege noua contraria ſunt tantum legi humanæ. & in veteri tantum erant contraria legi diuinæ ſupernæ, & non naturaliter datę. i. ei quam multi appellant legem diuinam poſitiuam.

Ad ſextum nego primo in hoc caſu, rem eſſe dubiam: quoniam, quando aliquid creditur eſſe verum per legem, rationem, vel auctoritatẽ ſufficientem, non cenſetur res dubia, etiam ſi contrariam partem maior docentium pars teneat, text. qui multis putatur ſing. in cap. capellanus. de feriis. cui ſimilis, aut certe aptior, neque à paucioribus putatus ſing. in l. 2. §. ſed neque. C. de veteri iure enucle. facit tex. pulcherrimus in cap. Ni-
38 cęna. 31. diſt. Reſpõdeo ſecundo, negando † ſemper tutiorem partem eligendam eſſe; quoniã ſatis eſt eligere tutam, vt erudite, & vtiliter declarat S. Antoninus 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. col. 7. & facit gloſ. recepta, quæ ſecunda eſt. d. cap. capellanus. de ferijs. quã dixit ſing. Alexander conſil. 1. lib. 2. col. 4. quãquã verũ eſt, eum peccare mortaliter, qui facit aliquid dubitans, an ſit peccatũ mortale, necne, iuxta illud Eccleſiaſti. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* ſed aliud eſt dubitare, an tale quid faciendum ſit; aliud credere ratione probabili, & auctoritate alicuius illuſtris doctoris admonente; vt pulchre in loco præcitato declarauit D. Antoninus, & nos latius, & magis ad viuum diſputabimus in cap. 3. infra diſt. 7. ſuper illis verbis, *Tene certum, & relinque incertum.* * & reſolutius poſt hęc tradidimus in Manual. Confeſſ. cap. 27. nu. 286.

Ad ſeptimum nego in omni peccato circunſtantiam ſacri loci confitẽdam eſſe; ſed tunc ſolum, quando peccatum ſpeciatim in ſacro loco fieri prohibetur iuxta illa, quę ſupra in notab. 3. ſunt declarata. ſic nego in om-
39 ni peccato circunſtantiam feſti eſſe confitendam; † ſed tãtum in illo peccato quod ſpeciatim die feſto fieri prohibetur; quale eſt arare, ſerere, vel metere die feſto illa prędia, quæ ſcis eſſe aliena. in cuiuſmodi peccato ſaluari poſſet determinatio illa Alexãdri Alenſis in argumẽto citata; quãuis forte eius propoſito non congrueret ſaluatio. Lyranus autẽ deceptus videtur ex verbis S. Tho. in illo art. 4. quæſt. 122. 2. 2. qui primo aſpectu in ea videtur eſſe opinione. quod tamen ipſius ſcholæ viri conſtanter negant, & contrarium mõſtrare magnis viribus contendunt. Adrianus autẽ leuiter id tetigit: Maioris vero auctoritas in hoc non eſt magni faienda: quoniam in ea eſt ipſe opinione, vt dicat omnem circunſtantiam augentem culpam eſſe confitendam. Cui opinioni conſequens eſt, circunſtantiam feſti etiam ſi non mutet in aliam ſpeciem eſſe cõfitendam. at nos cõtrariam, & communem ſequimur ſententiam. Denique nõ exemplis ſed legibus iudicandum eſt. l. nemo. C. de ſent. & interloc. omn. iudic.

Ad vltimum reſpondeo, illa dicta Ambroſij, Auguſtini, & Theophila-

ĉti procedere ſecundum ſenſum myſticum illius præcepti de ſabbato colẽdo: qm̃ ſecũdũ ſensũ litteralẽ falſa eſsẽt & intollerabilia. Quis.n.audeat dicere ꝑ illud pręceptũ, *Nõ facies omne opus ſeruile in ſabbato.* nõ fuiſſe opera manualia, etiã de ſe non mala, prohibita Iudęis? Quis neget ita eos vbique, & ſemper intellexiſſe, & in hunc vſque diẽ intelligere? Quis item nõ affirmet pręceptũ de dominico die colendo eſſe, quod ad prohibitionem operũ attinet, conforme pręcepto illi diuino de ſabbato colendo, niſi quã parte aliquã eſt laxius? Et tamen conſtat per hoc præceptũ de dominicõ die colendo multa nobis opera manualia, & quę alioqui nõ ſunt peccata eſſe prohibita. ergo & illis illa prohibebãtur. quod tamẽ videntur illi tres proceres negare: & ita claret eos ſecundum ſenſum myſticum loqui.

40 Igitur † circunſtantia temporis non eſt neceſſario confitenda, niſi quãdo peccatum ipſum eſſet opus manuale prohibitum fieri die feſto; vel niſi ea mente quis peccaret, vt feſtum ipſum violaret. & idem dicendum eſt de circunſtantia diei, qui ieiunio, vel orationi eſt deputatus.

S V M M A R I V M.

41 *Circunſtantia numeri potius peccati multiplicatio eſt. & ideo confitenda, & quomodo.* 42.

43 *Frequenter fit, quod bis fit.*

44 *Vſuram, qui decies voluit ſibi ſolui, decem peccata confiteatur; & ſi ſemel tãtum pecuniam dedit.*

45 *Circunſtantia numeri à meretrice, & ab eo, qui iampridem non recitat preces horarias, quomodo confitenda.*

46 *Peccatorum numerum augeri voluntate interiori tantum multiplicata, niſi quando exterius opus non interrumpitur. nu.* 48.

47 *Peccati numerus augetur à fure furtum pluries contrectante, quoad forum interius non quoad exterius.*

49 *Circunſtantia perſonæ auget peccatum, ſed non eſt confitenda neceſſario, niſi quando cum voto, vel ſtatu peccantis directo pugnat. n.* 50.

51 *Circunſtantia conſcientiæ neceſſario confitenda ſic temperatur. nu.* 64.

53 *Conſcientiam etiam erroneam ligare.*

54 *Circunſtatia dubietatis animi confitenda ſic temperatur. nu.* 64.

55 *Peccat mortaliter, qui quod dubitat eſſe mortale, facit.*

56 *Peccant bis multi dum ſe putant tantum ſemel peccare.*

57 *Peccans omnis aut ſcit, aut pręſumitur ſcire, ſe peccare, dum peccat.*

58 *Circunſtantiæ manifeſtatio implicita ſufficit.*

59 *Qualitas, quæ iure communi ineſt, non exprimenda.*

60 *Circunſtantia nota confeſſario, non confitenda, alias ſic quamuis peccatum ſit etiam notorium. num.* 61.

62 *Confiteri homicidium non expreſſa occidendi voluntate, ſatis.*

63 *Gratia, in qua monachus genere nobilis ſe monachum & nobilem exprimit, ob hoc non inualida.*

64 *Circũſtantiã cõſciẽtiæ contrariã fere ſemper implicite cũ peccato aperiri niſi erronea ſit cõſciẽtia. n.* 65. *Et idẽ de circũſtãtia dubietatis animi. n.* 66.

67 *Circunſtantia ſpecialiſſima non ſemper exprimenda.*
68 *Circunſtantia conſcientiæ vel dubitatis diſiunctim expreſſa ſufficit.*
69 *Circunſtantiam minuentem tacere non eſſe mendacium; ſicuti neque tacere, quæ expreſſa iuuiſſent, gratiæ officiunt. & ſeq.*
72 *Circunſtantia ſcientiæ grauat; ignorãtiæ verò minuit: ſed contra ſpeciem mutat: quamuis altera frequenter excuſet.*
73 *Peccatum vnius ſpeciei, quæ ſcientes, & ignorantes peccant.*
74 *Lex generalis non addit malitiam peccato ſpeciali lege prohibito: & ideo nec lex de conſcientiæ contraueniendo. nu. 75.*
76 *Speciei derogat indiuiduum.*
77 *Conſcientiæ contraueniens legi diuinæ naturali contrauenit; licet non ita legi ſuperioris repugnans. nu. 78.*
79 *Conſuetudo legi conſona nil obligationis nouæ illi adijcit.*

NOta quinto ex illis verbis, *multiplici executione*. numerum peccatorũ
confeſſario aperiendum eſſe, quod omnes neceſſario faciẽdum ore
vno affirmant. Pro quo facit ſecundo tex. ibi, *Quantum perſeuerauerit*. Fa-
cit tertio, quia nõ eſt maior ratio, quare potius primũ confiteare periuriũ,
quàm ſecundum, & quàm tertium, vel decimum, vel centeſimum; & cõ-
41 ſtat vnum illorum confitendum: ergo alia omnia etiam ſunt cõfitenda †
argu. cap. 2. de tranſlat. prælat. & l. 1. C. vnde vi. Quarto facit, quòd cap.
omnis. de pœnit. & remiſſ. ait omnia peccata, ſed vt ſupra in princip. anno-
tauimus, numerus peccatorum non eſt circunſtantia; ſed additio peccati
ad peccatum; & ita non eſt confitendus numerus, tanquam circũſtantia
peccati; ſed tanquam quid principale ac per ſe conſideratum.

42 Addo tamen primo, † quòd non oportet, confitentem nimium eſſe an-
xium in exacte confitendo numero; ſed ſufficit bona fide exprimere cer-
tum, ſi recolit; alioqui veriſimile, puta 20. plus minus duo, vel centũ plus
minus decẽ, & ſic de ſimilibus, vt erudite de more docuit Thomas à Vio
quæſt. 3. de confeſſ. in paruis Opuſc. fol. 38. *alias tom. 1. tract. 5. quæſt. 3.
& ante illũ Angel. verb. Interrogationes in confeſſione. §. 6. & verbo, Cõ-
feſſio ſacramẽtalis. §. 22. Addo ſecũdo, quòd nõ ſufficit dicere, Frequen-
ter, ſiuè, quod aiunt, multoties hoc feci. quod monſtrat etiam idem Tho-
mas à Vio ibidem; quamuis Archidiaconus hic illud ſenſerit, & clari-
us expreſſerit in cap. imitare. 6. quæſt. 1. neque reprobare voluerit eum
Angel. in illo §. 25. ſed male mea ſententia per prædicta; & quia eum re-
43 probauit Alexandrinus ibidem; & quia † verbum frequenter, ſiuè mul-
toties in duobus actis verificatur gloſ. 1. cap. monaſteria. de vita & ho-
neſt. cler. recepta per omnes, & cõmendata per Geor. in repetit. clem. ſæpe.
de verb. ſignifi. in princ. col. 1. & ita ſequeretur, quòd qui centies fornica-
tus eſt, ſatisfaceret dicendo tantum, quantũ qui bis; quod nulla ratio ad-
mittit, & conſtat eſſe falſum; quippe non ſatis aperit ſuum ſtatum. Vnde
ait Maior in 4. diſt. 15. quæſt. 29. vſurariũ, qui decies voluit aliquid vltra
ſortem vi mutui capere, etiã circa eãdẽ pecuniã, nõ ſatisfacere, ſi dixerit,

ſe ſemel pecuniam dediſſe ad uſuram; niſi exprimat etiam id decies facere
44 voluiſſe. Addo tertio ſufficere ſine illo numero ſuū † ſtatum explicare, ut ſi meretrix parata fuit decem annis ſui copiā facere tam laicis, quàm clericis: tam non religioſis, quàm religioſis: tam virginibus, quàm non virginibus: nunc tandem conuerſa confiteatur. Satis enim fuerit confiteri tanto ſe tempore, tam fœdæ turpitudini ſic manſiſſe paratā, vt idem Thomas ibi concludit. Pro quo pondero, hic eſſe textum ſingularem dum paulo inferius ait, *Conſideret, quantum perſeuerauerit, & defleat, quod perſe-*
45 *ueranter peccauit.* Ex quo item ſumenda praxis confitendi illam † peccatorū illiadem, in quam merguntur illi clerici diuino mancipati officio, qui
46 tempore multo nil minus, quàm precationes horarias recitarunt. Addo quarto, † augeri numerū peccatorū, quoties peccatū vel voluntas peccandi interrupta iteratur, ſecundum Ioan. And. in reg. delictum. col. pen. de regul. iur. lib. 6. in Mercur. pro quo facit illud Bart. in l. infitiando. §. infans. ff. de furt. num. 5. ſcilicet eum, qui vendiderit certi vini menſuram decē minis, ſtante lege, quòd ſolis octo vendatur, toties delinquere, quoties vendit etiam eodem die. Facit etiam, quòd vt receptior, ita verior eſt ſententia, tenens in actu interiori formalem eſſe bonitatem, vel malitiā peccati, quam firmat S. Thomas 1. 2. quæſt. 20. ar. 1. & 2. neque illam per exteriorem augeri, vel minui, ſi cętera paria manſerint ſecundum eundē in illa quæſt. 20. & ſecundum eundem, & alios in 2. lib. diſt. 40.

Contra tamen hanc concluſionem videtur facere l. nemo. §. quoties. ff. de reg. iur. quæ habet, quando plures actiones ex eodem facto manant, vna tantum agi poſſe. Contra hoc item facit l. et qui. ff. de fur. & l. inficiādo. §. infans. ff. eod. quibus cauetur, furem non teneri diuerſis ac pluribus furti actionibus; licèt eam rem, quam furatus fuerat, ſæpius contrectauerit: immo neque ſi eandem rem ab alio fure, qui ei furatus fuerat, recupe-
47 rarit, quod ille §. infans. habet. Ad hæc reſpondendum eſt, † negando cōtrectationes illas interpollatas varias, non eſſe varia furta, & peccata; ſunt etenim, quod aſſerit l. quamuis. ff. de furr. & gl. in l. vulgaris. eod. tit. & in cap. vulgaris. ſupra diſt. 1. & ita quoad forum conſcientiæ, vbi de veritate criminum agitur, numero multa ſunt delicta; ſed quoad iudicium exterius, in quo litium finis, & raritas deſideratur, non eſt niſi unum, & vna tātum datur actio. Diſtinguendo tamen inter momentanea crimina & ſucceſſiua; & rurſus in ſucceſſiuis, inter ea, quibus plus animus attenditur, quàm actus; & inter ea, in quibus plus actus, quàm animus. quod proſequitur Bart. cum alijs in d. l. inficiando. & in l. numquam. ff. de priua. delict. quæ hic ego veluti impertinentia non excutio: nam & qui pluries ad alienam vxorem accedit, æquali pœna punitur, ac qui ſemel. gloſſ. memor. recepta in d. l. vulgaris. & tamen quoad forum, de quo agimus, ani-
48 mæ, pluries deliquit. Inuenio tamen hanc additionem †, ſiue concluſionem egregie limitatam, quando opus ipſum exterius non interrumpitur; vt ſi quis vadat occiſum aliquem, & totum diem forte iter faciat; & ſæpe

cogi-

cogitatum ad alia diuertens interrumpat, ac reuocet: quoniam vnum tantum dicetur peccatum ſecundum Thom. à Vio. qui ſubtiliter à viro quopiam erudito interrogatus reſpondit in libello 17. Reſponſorum, reſpon. 15. quod eſt in paruis Opuſculis, fol. 69 * aliàs tom. 1. tract. 31. q. 15. *

Ex quibus inferri videtur, illam concluſionem, peccatum toties multiplicatur, quoties iteratur, intelligendam eſſe primo plenę procedere, quãdo ſemel perfectum poſtea iteratur: vt ſi quis fornicationem opere completam iteret. quando verò iteratur, antequam opere perficiatur, nõ multiplicari; licet exteriori opere durante frequenter interior voluntas nouetur: ſed neque contra, ſi manente voluntate eadem, opus exterius ante delictum perfectum multiplicetur. Pro quo videtur caſus in cap. cum pro cauſa. de ſenten. excom. quod habet, eum, qui verberauit clericum in dormitorio, & poſtea eundem verberando traxit per clauſtrum, quamuis dũ eum verberando trahebat, multo pluries, quàm ſemel percuſsiſſet; non tamen niſi ſemel excõmunicationem incurrere, quaſi ſolum ſemel tantũ percuſſiſſet. Facit & quod Ioa. And. determinat in illa reg. delictum. ſ. eũ, qui ter pugione clericum continuatis percuſſit vulneribus, vnam tantum excommunicationem incurriſſe, non plures. Facit, quod ait Bart. in l. inficiando. ff. de fur. ſcilicet, eum, qui tota vna nocte cum pluribus luſu prohibito luſit, ſemel tantũ luſiſſe. & nu. 6. addit, ſtante lege, ne quis vltra tres famulos ſecum ducat, qui viginti duxerit ſemel tantum peccaturum.

Ex hac limitatione uidetur oriri altera generalior, videlicet, ꝙ vnum tantum ſit peccatum, quoties acta, ſiue interiora ſiue exteriora ſolum ſunt, via in aliquod vnum peccatum: nam illa etiam ſi fuerint interrupta, ſolũ vnum peccatum conſtituent. Pro quo facit illud commune dictum, vbi vnum propter aliud, utrobique tantum unum. quod exponit Aquinas 1. parte, quæſt. 5. ar. fin. ad ulti. arg. quando illud, quod eſt propter aliud, recipit vniuocam rationem ab illo. Et ne tes exemplis egeat, primum fuerit in eo, qui uolens aliquem occidere accipit arma, inſidet equo, uocat familiam & amicos iam paratos ad occidendum, facit iter longum, & tandẽ occidit; omnia enim hęc vnum conſtituent homicidium, quamuis interea multę fuiſſent interruptiones. Secundum exemplum fuerit in illo, qui uadit ad furandum, parat ſcalas, aperit feneſtram, & furatur: is. n. tantum uidetur unum furti peccatum committere. Tertium fuerit exemplum in eo, qui in domum concubinę conſedit, & quo in illum malum finem perueniat, longum iter facit, & in itinere multa in eundem finem tendentia efficit: is non uidetur peccare, niſi unum peccatum fornicationis, eſto fuerint interruptiones multę.

Ex quo ſubinfertur acta interiora, quę multa in ſupra ſcriptis exemplis contingunt interrupta, non eſſe, niſi vnum peccatum: nam ſi prędicti medio tempore loquantur cum amicis, aut comedant, aut dormiant, & redeant aliç numero diſtinctę voluntates malæ, non ſunt illæ diſtincta peccata; ſed omnia faciunt vnum peccatum: nam, quamuis ſint plura entia &

in en-

in entis genere ſint plura; in genere tamen peccati unum ſunt, ſicut quę multa ſunt in entis genere, vna domus ſunt, vel vnus calceus in genere domus, aut calcei. l. eum qui. ff. de vſucap. Non tamen otioſe dictum eſt in corollario, quando ſunt via vel viæ ad aliud; quia ſi fuit interruptio per contrariam opinionem, vt ſi prędicti ante peccatũ perfectum propoſuiſſent non perficere illud; vel pœnitentes propoſiti prioris, vel quia feſſi, & poſtea iterato, perfectioni intenderent, iam diſtinctum peccatum peccarent. aliud enim fuit terminatum, & nõ manſit tamquam via: nam ſi quis feſſus mutaſſet propoſitum perueniendi ad concubinam, aut pecuniam alienam ſurripiendi, & perſuaſus à ſuperueniente fure, uel alio leui homine, iterum proponit ire, & vadit; tunc duo diſtincta peccata uidentur. quo caſu plane procedit, quod ait in d. Mercuriali Ioán. And.

Ex quo iterum ſubinfertur ratio diuerſitatis, quare qui rem habet cum fęmina non tenetur fateri præambula, colloquia, & tactus, quæ tunc immediate præceſſerunt: & tamen ſi poſtquã ſemel rem habuiſſet, iterũ etiã continuo haberet, teneretur illam iteratã carnis copulã confiteri. Eſt inquam illa ratio, quòd duarum copularum carnis altera non eſt uia, neque ordinatur ad alterã, alia tamen pręambula ſic. * Quę omnia procul dubio ſunt uera quoad effectum neceſſitatis confitendi, uel non confitendi numerum peccatorum, ut latius monſtramus in reſponſo, quod nuper dedimus ad ſex quęſtiones ſuper pertinẽtibus ad hæc nobis propoſitas à quodam uiro egregie pio, & erudito; & quod decreuimus inſerere in Manua. Confeſſariorum, cap. 6. num. 16. ubi quo ad hunc effectum ęquauimus præambula, & conſequentia, & ea in quę quis uno impetu fertur. *

49 Noto ſexto ex illis uerbis, *ſtatus aut officij.* † circumſtantiam perſonę augere aliquando delictum: cęteris enim paribus magis peccat conſtitutus in dignitate, quàm priuatus. cap. homo Chriſtianus. 40. diſt. cuius uerba ſunt, *Homo Chriſtianus propter duo fortiter cadit; aut propter magnitudinem criminis, aut propter altitudinem dignitatis.* egregius tex. in cap. 2. de tranſl. pręlat. col. 3. ibi, *Iidem Archiepiſcopi tamquam maiores plus exceſſerint.* ubi gloſſ. citat illud Iuuenalis, ex Satyr. 8.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe

Crimen hàbet, quanto, qui peccat, maior habetur. ſic magis pręlatus, quàm ſubditus peccat, cap. præcipue. 11. quęſt. 3. magis ſciens; quàm ignarus; & magis qui affectat ignorantiam, quo liberius peccet; quàm qui ſcit. cap. excellentiſſimus. 11. q. 3. Denique magis melior; quàm minus bonus vel malus. §. defleat etiam. infra eodẽ cap. in illis uerbis, *Hoc quiſque peccator eſt culpa vilior, quo Deo erat acceptior.* & rurſus in illis uerbis, *Ideo enim Adam plus peccauit, quia omni bono abundauit.* faciunt quę ibi ſcribemus Hæc tamen circunſtantia, etſi utiliter manifeſtatur confeſſario; non eſt tamen confitenda neceſſario: quia non traſfert de una in aliam ſpeciem,

50 † niſi peccatum uoto, uel ſtatui confitentis directo aduerſetur; ut quando religioſus fornicatur: nam tunc in ſacrilegium tranſit. Cæterum ſi religioſus

gioſus blaſphemet, ſolius blaſphemiæ reus erit, ſicut & quilibet alius blaſphemans. quod declarat Thom. à Vio 1.2.q.7.artic.1. Ad hanc tamen circunſtantiam perſonæ reduci poteſt illa conſcientiæ contraria, quando
51 videlicet quis facit, quod ſibi non faciendum eſſe putat; † oportet enim confiteri non ſolum ſe peccaſſe; ſed contra conſcientiam id feciſſe; hoc eſt ſcienter mortaliter peccaſſe ſecundum Adrianum in 4. de Confeſſ. quæſt. 4. col. 4. cui, qui contradicat, inuenio neminem. Quod verum eſſe clare
52 demonſtrari videtur ex eo, ꝙ omnis circunſtantia, quæ habet ſpecialem cum ratione repugnantiam, ſiue quæ ſpeciali lege prohibetur; ſiue quę ſola efficeret actum mortalem, etiam ſi aliunde non eſſet malus, eſt neceſſariò confitenda per ea, quæ in not. 1. ſunt dicta. at circunſtantia hęc eſt huiuſmodi; nã ſiue actus ex ſe bonus fuerit, ſiue malus, ſiue indifferens: qualis eſt feſtucam ex area tollere, mortale peccatũ eſt, ſi fiat contra conſcientiam, ſiue verè ſiue falſò dictantem eum eſſe mortiferum, per illud Apoſtoli, *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* ad Rom. 14. vbi gloſſ. dixit, omne quod eſt contra conſcientiam, ædificare ad gehennam. & habetur in cap. fi. de præſcript. & in cap. omnis. §. illud. 28. q. 1. textus iuris opti-
53 mus in cap. per tuas. 2. de ſimo. † quod clarè id definit de cõſcientia etiam erronea. & tradit vterque Thomas 1.2.q.19. art. 5. & 6. & late Ioan. Gerſon de natura, & qualitate conſcien. in 2. parte ſuorum operum. fol. 167. quod ipſum docet Panor. cum aliis noſtris in dicto cap. per tuas. & dicto cap. fin. & alibi ſępe. ideo propoſitum.

54 Ad eandem circunſtantiam perſonę pari ratione pertinebit etiam † circunſtantia illa, quod peccatum eſt contra dubietatẽ animi; hoc eſt, quòd peccatum fuit per eum, qui dubitabat, eſſet ne illud mortale, necne: quod etiam neceſſario confitendum eſſe tenet Adrianus in illa quæſt. 4. Et probatur, quia ſpecialem cum ratione repugnantiam habet, & ſpeciali lege prohibetur, & ſola illa efficeret actum, qui alioqui eſſet bonus, vel indifferens, mortalem; nam contra rationem eſt periculo perdendi amicitiã Dei, propter amorẽ vel mei vel alterius me exponere. Lege item ſpeciali prohibet̃ per illud Eccleſiaſ. 3. *Qui amat periculũ, peribit in illo.* per quod S. Tho.
55 8. quolib. art. 13. pronunciauit, quod receptũ eſt ab omnibus, † eum qui facit aliquid, quod eſt ei dubium, an ſit peccatũ mortale, mortaliter peccare.

Contra tamen has duas concluſiones facit primo, quòd ex his ſequeretur omnes fere peccantes bis peccare. Primo, quòd contra legem Dei, vel aliam præceptiuã agunt. deinde quòd contra conſcientiã, quæ hoc ipſum, quod lex illa dictat, faciunt. Secundo contra concluſiones prędictas facit, quòd rarus eſt, qui has circunſtantias cõfiteatur; rarior, qui hoc nouerit, rariſſimus qui hoc doceat. Tertio facit, quòd, ſi veræ ſunt hę concluſiones omnes fere Chriſtianos, quas antehac fecerunt, confeſſiones iterare oportebit, aut certe magnam eorum, quę legitime cõfeſſi ſunt peccatorũ partẽ.

Ad horum primũ reſpondeo primo concedendo, eum, qui hanc Adria-
56 ni opinionem eſt defenſurus, oportere fateri † complures bis peccare,

aut vnum, quod duobus æquipollet, ſecundum varias auctorum opiniones in 4. diſt. 16. putando ſe tantum ſemel, vel ſimplex peccatum peccare: ſicut etiam bis peccat, qui furatur, vt mechetur: licet putet, ſe tātum ſemel peccare, ſecundum mentem Ariſtotelis. quoniam qui furatur, vt mechetur, potius eſt adulter, quàm fur, ſecūdum Ariſto. Ethic. 5. & S. Thom. receptos 1. 2. q. 18. arti. 6. concedendo item bis peccare ad ſenſū prædictū omnes, qui ſcienter peccant. pro quo facit, quòd Alexander iij. in cap. ſicut dignū. de homic. ſcientiā inter circūſtantias aggrauantes numerat. Nō tamen ex hoc infertur ad omnes ſcienter peccantes; nā qui peccant, nō animaduertētes ſe peccare, quorū de numero ſunt plurimi, ſemel tm̄ peccant; etiā ſi in genere ſcirent, illud eſſe peccatū: in ſpecie aūt & in ſe applicando ad illud opus nō animaduertūt illud, per quiddā ſimile, quod ſubtiliter in alio propoſito Tho. à Vio docet in libel. 17. Reſpōſionū, reſpon. 13. * aliàs tom. 1. tract. 31. q. 13. verſ. ſeptimū dubiū. * de peccante contra conſciētiā generalem, vel ſpecialē, ſatis obſcure, quod nos clarius explicamus poſt hæc ſcripta in Man. Conf. prælu. 9. n. 9. & tractabimus in cap. 3. inf. diſt. 7.

Ad ſecundum, reſponderi primò poteſt, defendendo prædictam Adriani opinionem, concedendo raritatem illam in argumento propoſitam, non tamen ex ea ſequitur noſtram concluſionem eſſe falſam. immo magis edendam & inculcandam, quo magis mortales à peccatis deterreantur, & minus diuinam offendant maieſtatem. Secūdo & vtilius reſponderi poteſt, concedendo raros eſſe, qui circūſtantias has duas confiteātur expreſſe: at plurimos confiteri eas implicitè ac inuolutè, omnes nempe illos, qui præſumuntur à confeſſario ſciuiſſe illa eſſe peccata cum ea cōmitte-
57 rent, † quorū de numero ſunt ferè omnes: nā qui confitentur, quę contra legem naturæ vel diuinam ſunt peccata, confitentur, quæ ab omnibus ferè ſciunt, vel ſciri debēt eſſe peccata. l. fin. ff. de rit. nup. l. venia. C. de in ius vocan. 1. q. 4. §. notandū. traditur in reg. ignorantia. de reg. iur. lib. 6. Qui verò confitentur, quæ contra humanas leges ſunt peccata, etiam confitentur ea, quæ ab omnibus præſumuntur ſciri eſſe peccata. l. leges. C. de legib. cap. fi. de conſtit. & ita qui cōfitetur aliquod peccatum, videtur cōfiteri ſcienter ſe peccaſſe: niſi addiderit, ſe ignoranter id commiſiſſe. Ex qua ſolutione videtur inferri, circunſtantiam illam, ſecundum opinionem hanc, confitendam quidem neceſſario; ſed ſemper vel quaſi ſem-
58 per implicitè illam à confitentibus manifeſtari; † quæ manifeſtatio implicita videtur ſufficere: quoniam qualitas quæ communi iure ineſt, vel ex narratis ſecundum ius commune colligitur, exprimi non debet; vt ſi quis archidiaconatum impetret, non oportet eum exprimere illum eſſe curatum; quia iure communi cura ei ineſt. cap. ad hęc. de offi. Archid. tradit Rota, dec. 13. de præben. in antiquio. Et qui ait beneficio quod impetrat, ineſſe poteſtatem excommunicandi, & neceſſitatem audiendi Confeſſiones, ſatis exprimit, illud habere curam ſecundum
59 eandem deciſionem. Et in vniuerſum, † quod communi iure ineſt, non eſſe

non eſſe exprimendum tradidit Vrbanus,quem refert Rota in 610. deci-
ſio.in antiq.* quę in noue rub. eſt 75.de reſcript. in antiq. * tradit etia m
Feli.in cap.in noſtra. col. 4. de reſcript.Sed iure communi pręſumitur, eũ,
qui peccauit,ſcienter peccaſſe.ergo etiam, qui confitetur peccaſſe,confi-
60 teri uidetur ſe ſcienter peccaſſe. Facit ſecundo, quòd † ſacerdos, vel mo-
nachus, qui confitetur ſe rem cum muliere habuiſſe, uel aliquid admi-
ſiſſe,ſuo voto vel ſtatui directo contrarium confeſſario, qui probe nouit
confitentem eſſe monachum vel ſacerdotem, non tenetur perſonę circũ-
ſtantiam fateri arg.reg. eum qui certus eſt,certiorari non oportet.de reg.
iur.lib.6.l.2.ff.de actio.emp.quod pridem,& non ſemel nec ſine auctore
reſpondimus.

Nec opponas non ſufficere,confeſſarium ſcire peccata confitentis; ſed
61 oportere, ut ipſe confitens ore ſuo illa patefaciat †, etiam ſi notoria ſint
ſecundum communem in cap.omnes.de pęnit.& remiſ.& in 4.diſt.17.&
probatur in cap.quem pęnitet.ſupra diſt.1.quoniam reſpondeo primo,id
uerum eſſe de peccatis in ſe,non autem de circũſtantiis,quas ſufficit noſſe
confeſſarium. Secundo reſpondeo eum,qui peccatũ confitetur ei,qui cir
cunſtantiam nouit, ſatis eam confiteri, ſaltem implicite,licet non fateatur
explicite, quam implicitam Confeſſionem ſufficere probare ſatagimus.
Facit tertio quòd ait Syluester verbo Confeſſio.1.q.11.in fine,circũſtan-
tiam numeri ſatis palam fieri,quando ex verborum complexu confitẽtis,
confeſſarius ęque intelligit illum,ac confitens. Facit quarto,quòd & Ma-
ior in 4 diſt.17.q.4.col.3. dixit, quòd quamuis interior voluntas occi-
dendi ſit adeo magnum peccatum;ſicut homicidium exterius,imo, cęte-
ris paribus, exterius nil addat interiori, ut docet S.Thom.1.2.quęſt.10.
62 ar.4.&nos tradidimus in cap.magna.ſupra diſt.1.† tamen ſatis eſt homi-
cidam fateri ſe occidiſſe hominem, licet nil de voluntate occidendi alias
palam faciat, quia implicite ſatis aperit. Quinto facit, quòd Angelus ait
in uerb. interrogationes.§.6.eum, qui confitetur frequenter rem cũ mu-
lieribus habuiſſe, ſatis confiteri ſe delectationes moroſas frequenter ha-
buiſſe; eo quòd vt plurimum ita ſe res habet. Sexto facit, quod ſingulari-
ter & vtiliter ait Bonauentura receptus in 4.diſt.17.eum, qui ſua pecca-
ta ita eſt confeſſus, vt aliqua de cauſa oporteat Confeſſionem iterare, ſa-
tisfacere, ſi eidem confeſſario peccatorum memori, vel ſaltem pœniten-
tiæ pro illis impoſitæ ſecundum Paludan. dixerit, *Accuſo me pater om-*
63 *nium prius à me tibi patefactorum peccatorum, &c.* Septimo facit, † quòd
qui genere nobilis eſt,dicens Papę ſe monachum & nobilem, non deci-
pit illum ſuper nobilitate: quia iure ſatis intelligitur, qua nobilitate ille
ſit nobilis. Rom.ſing.37. Vtrum nobilis. tradit Feli. in cap.ſuper litte-
ris..num.8.verſ.ſecunda concluſio. de reſcript. & ipſe ac alij alibi ſæpe.

Ex quo infertur primo,quòd licet opinio Adriani prædicta ſit vera;nõ
tamen videri verum, quod ait in illa quæſt.4.col.4. eum, qui contra le-
gem Dei,& ſuam conſcientiam peccauit,teneri ad confitendum,ſe ſcien-

64 ter peccaſſe: quia † immo, niſi addat ſe ignoranter errasſe, videtur confiteri per prędicta, ſe ſcienter deliquiſſe. quod certe meam, quæ aliquando fuit ſcrupuloſa, conſcientiam ſuauiter conſolatum eſt.

65 Secundo † infertur remedium, immo vera conſolatio eorum, qui cum ſua confiterentur peccata, id non expreſſerunt.

66 Tertio infertur, † tunc ſolum neceſſario confitendum contra conſciētiam aliquod factum, quando nullam ob aliam legem id erat peccatum; niſi quia contra conſcientiam erroneam factum fuit.

Quarto infertur, tunc demum neceſſario exprimendū, ſe contra dubiū conſciētiæ peccaſſe, quando nullam ob aliā cauſā id eſſet peccatum, niſi quia contra legē prædictā de non ſe dubio peccandi mortaliter exponendo factum fuit. quod etiam maxime Deum timentes animas conſolatur: nā qui cōfitetur peccatum, videtur in dubio confiteri, ſe id ſciēter admiſiſſe. Cū ergo ſcienter peccaſſe ram, vel magis graue ſit, quàm dubitanter id feciſſe, ſatis confitetur illam dubietatis animæ circanſtantiam.

Occurrit tamen hic oppoſitio grauis: quoniam in caſu propoſito mentiri videtur confitens, quia videtur fateri, ſe ſcienter mortale peccatū admiſiſſe, & ſic contra conſciētię legem dictantem, ei nō eſſe id faciendū: & tamē aliud eſt, quod dubius animi aliquid efficiat, & aliud, quod ſciēs ac prudens. l. de ſtatu. ff. de teſtam. Hoc quamuis maxime terreat, non tamen obſtat: quoniam, quod ſupra dixi, eum qui confitetur peccaſſe, præſumi ſcientem & prudentem id malum feciſſe, debet intelligi vel ſaltem dubitantem. quod quidam vnico verbo ſignificate viſus eſt. Sed ſcio replicari poſſe eruditum, peccatorum ſpecies exprimendas eſſe, vt ſupra notab. 2. dictum eſt. at alterius ſpeciei eſſe peccatum, quod fit contra dubietatem animi; alterius, quod fit contra conſcientiam: immo poſterius, grauius aliquanto videtur priori. & ita cum ſecundum hanc ſolutionem cōfitens ſe peccaſſe, videatur confiteri ſub diſiunctione peccaſſe, vel ſcientē & prudentem contra conſcientiam, vel dubitātem, contra animi dubietatem nullam ſpeciem determinatam confitetur; & ita neutram confiteri videtur, argumento eorum, quæ dicemus in cap. falſas. infra ead. diſt. in prima bonæ confeſſionis conditione.

Ad hoc reſpondeo primo negando, hæc peccata ſpecie differre: nam & neruoſe probat Tho. à Vio 1. 2. quæſt. 77. ar. 4. peccatum ſcientis & ignorantis eiuſdem ſpeciei eſſe. Secundo reſpondeo, non ſemper † peccatorū

67 ſpecies ſpecialiſſimas exprimendas eſſe; ſed eas tantum, quæ vt plurimum notæ ſunt. quod ſupra not. 2. dictum eſt, cum de Manię ſpeciebus, ſcilicet, Pyromantia Aeromantia, Hydromantia confitendis ex Thoma à Vio, tom. 1. tract. 5. quæſt. 3. longe pulcherrimam doctrinam citauimus: ſic à ſimili circunſtantias non ſemper in ſpecie ſpecialiſſima exprimēdas; ſed tunc demum, cum vt plurimum notę ſunt, arbitrari poſſumus. Cum igitur tam contra conſcientiam factum, quam contra ipſius dubietatem admiſſa redigi valeant ad vnam ſpeciem, ad peccata, ſ. facta cōtra legem,

68 animi non eſt requirenda ſpecialior ſpecies neceſſario confitenda: † & ita ſufficit etiam diſiunctim eas confiteri. Tertio reſponderi poteſt, eum qui contra dubietatem agit animi, contra conſcientiam agere ſaltem tacitã: qui enim anceps animi de faciendo à ſe, an ſit mortale, operatur illud, cõtra id, quod ſcit, aut ſcire debet, non licere ipſi facit: quamquam fateor grauius aliquanto eſſe facere contra expreſſam conſcientiam, quam con-
69 tra tacitam; non tamen adeo, vt mutet ſpeciem. Quarto reſpondeo † non eſſe mendacium tacere in Confeſſione cicunſtantiam minuentem peccatum; immo perfectionis id eſſe, vt in primo notabili cõcluſum fuit. Quãdo igitur, qui confitetur ſe peccaſſe, intelligatur iuris pręſumptione ſciẽter id feciſſe, niſi addiderit, ſe id contra dubium animi operatum eſſe, addere hoc, nil aliud fuerit; quàm circunſtantiam minuentem peccatum exprimere. quod nõ eſt neceſſe, & illud tacere nil aliud, quàm circũſtantiam minuentem peccatum tacere. quod non eſt mendacium, neque
70 vlla ſubreptio nocens: quia † tacere illa, vel exprimere, quib⁹ tacitis, uel expreſſis difficilius impetratur gratia, minime illi nocet, iuxta illa, quę leguntur & notantur in cap. ad aures. & cap. ſuper litteris. & cap. poſtulaſti. de reſcriptis.

Ex his omnibus infertur, quòd licet opinio Adriani prædicta, cui, vt dixi non inuenio vllum contradicentem, ſit vera, videlicet, circunſtantiã conſcientiæ, vel dubietatis animi contra quam peccatur, eſſe circunſtantiam, quę mutat ſpeciem, & ideo neceſſario confitendam: tamen ita temperari debet, vt procedat in his, quæ non alia de cauſa ſunt peccata; niſi quia contra conſcientiam, vel dubietatem erroneam facta ſunt. ſed tunc non eſt tam circunſtantia peccati, quàm lex, cõtra quam peccatur, priua-
71 ta & erronea ligans eam hábentẽ. Secundo, temperãda eſt ita, † vt teneamus, quòd quamuis hæc ſit circunſtantia neceſſario cõfitenda; tamẽ quicunque confitetur ſe peccaſſe, ſatis videtur illam implicite confiteri: & ideo quamuis non dixerit expreſſe confitens ſe ſcientẽ, vel dubio animo peccaſſe, non tamen tenebitur ad iterandam Confeſſionem eorum peccatorum, quę ſciens, vel dubio animo admiſiſſet.

Cęterũ, & ſi Adriani auctoritas apud me magna ſit in re maxime tam frequenti, tamq. animę ſalutem contingente, tamen rem altius perpendenti, eius opinio parum tenenda videtur. Primo, quòd nec S. Thom. nec Gerſon, nec alij quamplurimi, qui de conſcientia ſcripſerunt huius tam
72 duræ concluſionis meminerunt. Secundo, quòd licet † omnes poſuerint ſcientiam inter circunſtantias peccatum grauantes, & ignorantiam, vt plurimum inter circunſtantias peccatum diminuentes; nemo tamen eorum dixit ſcientiam de vna in aliam ſpeciem mutare peccatum, pręterquam, quod ignorantia probabilis frequenter excuſet omnino à culpa. cap. 2. de conſtitut. & 1. quæſt. 4. §. notandum. Tertio facit, quòd factum contra legem non eſſet peccatum, niſi qui facit illud vel ſciret illam, vel teneretur ſcire, arg. l. quod te. ff. ſi cert. petat. & cap. 2.

de

de conſtit. nam ignorantiam inuincibilem ſiue probabilem, vt noſtri vocant, à peccato excuſare receptum eſt ab omnibus, pręcipue à S.Tho. 1. 2. q.76.art.3. pro quo text. in cap. Apoſtolicę. de cler. excom. miniſt. vbi Panor. dixit, ignorantiā probabilem excuſare, neque oportere nimis eſſe in inquirendo curioſum, modo non ſit nimis deſidioſus. ergo ſcientia non eſt peccati circunſtantia, quę mutat ſpeciem peccati; ſed quiddam neceſſarium ad hoc, ut lex liget, & ad hoc, vt dicatur peccatum quod cōtra legem fit. Quarto facit, quod Tho. à Vio cōcludit 1.2.q.77.art.4. † pecca-
73 ta ſcienter & ignoranter facta eiuſdem eſſe ſpeciei. Facit prætereà neruoſiſſime ſolutio, quę ſequitur, illius argumēti, ꝙ pro Adriano ſupra fecim⁹ valde apparens, quod non obſtare oſtendo concedendo primo circunſtātiam illā mutare ſpeciē peccati, quę ſpecialiter cum ratione repugnat, vel ſpeciali lege prohibetur: at nego, talem eſſe omnem circunſtantiam conſcientię, vel dubietatis; ſed ſolam illam, quæ erronea eſt, & non concurrit
74 cum alia lege ſpeciali: † nam quæ lex generalis cum alia lege ſpeciali concurrit, actui contra illam facto non dat ſpecialem deformitatem; vt lex de declinando à malo, non dat ſpecialem deformitatem homicidio, quod lege prohibetur ſpeciali ſecundum omnes; at illa lex de non cōtraueniendo conſcientię, vel non ſe exponendo dubio peccati generalis
75 eſt. & ideo † quando concurrit cum alia ſpeciali, quę vetat illam eundem actum quē conſcientia dictat non faciendum, nō dat ei ſpecialem deformitatem, dat autem quando non concurrit cum alia.

Non obſtat, ſi quis dicat, eum, qui contra conſcientiā peccat; non ſolū in illam legem de non faciendo contra conſcientiam peccare, ſed etiam in illam legem particularem, qua conſcientia dictat, hoc non eſſe faciendum, & ita contra legē hāc ſpecialiſſimam. Non etiam obſtat, ſi quis adhuc magis vrgeat conſiderando, quòd vbicunque contra conſcientiam, vel animi dubium agitur, legi ſpecialiori contrauenitur, quàm ſit lex illa publica, in quam peccatur: nam lex publica dictat, *Tale quid nemo facito.*
76 lex vero conſcientiæ in indiuiduo, *Hoc tu ne facito.* † Et conſtat indiuidua ſpeciei derogare. Bald. in l. hac cōſultiſſima. col. 1. C. qui teſt. facere. poſſ. & in l. executorem. col. 6. verſ. et redeo. C. de execut. rei iudic. non in quam hęc obſtant. Ad quæ reſpōdeo primo, quòd facere contra cōſciētiæ dictamen particulare, ideo peccatum eſt; quia facere contra conſciētiam eſt peccatum: & ita malitia illius actus non oritur ex virtute illius legis particularis, *hoc ne facito.* ſed illius generalis, contra quod conſcientia dictat, *Ne facito,* & ita in effectu contra legem generalem peccatur. Pro hac ſolutione facit, quòd, qui contra conſcientiam, vel animi dubietatē peccat, in legem diuinam naturalem peccat, vt in cap. 3. infra diſt. 7. demonſtrabitur: at lex naturalis non dictat, *Hoc ne facito.* ſed, *Tale quid ne facito,* vnde intellect⁹ practic⁹ cōcludit, *Hoc quod eſt tale, ne fiat.* Neq, huic ſolutioni obſtat dicere illū qui ſuperioris legē contēnit non ſolū peccare in illā legē diuinam, *Qui vos ſpernit, me ſpernit,* Lucę 10. & cap. qui reſiſtit. 11.

77 quæſt.3.†ſed etiam in illam legem particularem, quam trãſgreditur. cap. 2.de maior. & obe. quod adeo verum eſt, vt is non dicatur in legẽ diuinam & naturalem peccaſſe; ſed tantum in legem humanam; quippe quæ
78 ſpecialior eſt illa diuina. Non inquam† hoc obſtat, quia lex illa ſuperioris ex ſe virtutem habet, quippe quæ iuſta eſt, & ab habente legem condendi poteſtatem conſtituta iuxta illa, quę tradit S. Tho. 1.2. q.96.ar.4. Panorm.& alij in cap.1.de conſtit.per illud, *Quodcũq; ligaueris. &c.*cap.quocunque.24.q.1.at dictamen hoc conſcientiæ particulare nullam ex ſe habet virtutem; ſed tota eius virtus pendet ab illa generali lege, *Omne quod non eſt ex fide peccatum eſt.* vel à lege publica, cui conſentit:& ideo qua parte non conſonat alij legi validæ ac iuſtæ, tollenda eſt, & è mente radenda cap.per tuas.2.de ſimo.& gl.in ſumma.13.diſt.docet Pan.in illo cap.per tuas.& S.Tho.1.2.q.19.

Secundo principaliter ad eadem reſpondeo, quòd ideo quis putat, & ideo alicui ſua conſcientia dictat, vel dubitat, aliquid nõ eſſe faciendum, quia credit vel dubitat, eſſe legẽ aliquam, quę id vetat: & ita ſi lex alia eſt quæ vetat, non addit nouam obligationem, ſed tantum nititur illa, quam
79 illa lex inducit, †ſicut & cõſuetudo, quando nil aliud eſt, quàm obſeruãtia legis alicuius, non efficit nouum vinculũ, immo, ſublata illa lege, tollitur & illa conſuetudo; immo & ſtatutum illi conforme. gloſſ. memorabilis & multis commendata in cap. 1. verbo *facti.* de conſtitut.lib.6. quã pro regula ſumendo late declarat Felin.in cap. 1. colum. antepenult. de reſcript. Quare cõcludo primo, circunſtautiã ſcientię, vel dubietatis animi, qua ſcit vel credit eſſe peccatum, quod fit, nunquam eſſe talem, quæ mutet ſpeciem peccati: ſed frequenter talem, quæ peccatum inducat, nẽpe quando eſt erronea. Secũdo, eã quando non eſt erronea, nõ eſſe neceſſario exprimendam. Tertio, etiam ſi eſſet exprimenda, ſatis eam implicite exprimi, quando exprimitur peccatum; niſi addatur ignoranter, & ſine vllo dubio eſſe factum.

SVMMARIVM.

80 *Circunſtantia modi auget peccatum; ſed raro mutat ſpeciem: & ideo raro confitenda, & quomodo id faciendum. nu. ſeq.*

84 *Circunſtantia concubitus vxorij tangentia duo ſingularia.*

85 *Peccandi cauſa minor maius efficit peccatũ, & ideo carnis peccata minoris culpæ ſunt, licet maioris infamiæ. nu.86. & minus qui cũ formoſa, quàm cum deformi. nu 87.*

88 *Ignorantia probabilis excuſat, non probabilis minuit, auget affectata.*

89 *Peccat magis cæteris paribus, maritus adulterãs, quàm vxor; licet ea non accuſet maritum adulterij criminaliter nu. ſeq.*

91 *Circunſtantia tentationis non confitenda, niſi quæ de fine malo manat: talis autem frequenter nu. 92. licet frequenter omittatur vulgo. nu.93.*

94 *Medendæ animæ cura parua, corporis vero curandi magna.*

95 *Lex minor maiori concurrenti cedit.*

Cir-

96 *Circunſtantia, per quam reuelatur tertia perſona quando confitenda, & quando non ſecundum veriorem opinionem contra communem. n.* 104.
97 *Confitere habitu, & voce ſimulatis licet; nam ſufficit cōfeſſario ex relatione pœnitentis ſcire illum ſibi ſubeſſe.* 98.
99 *Præceptum de non lædendo alium potentius quam hoc.*
100 *Circunſtantia per quam apertam fieret periculum alicui non cōfitenda: neque illa per quam reuelaretur tertia perſona illi, qui non creditur proſuturus. & ſeq.*
102 *Confeſſarij facultatem non habet, qui ſine periculo confiteri nequit: & ideo confeſſione non facta communicat. nu.* 103.
104 *Circunſtantiam per obliuionem omiſſam ſine peccato, quod antea iam confeſſus es fateri licet.*
105 *Gratia reformatoria valet tacitis quæ oportuit exprimi, ſi ea in reformata expreſſa fuerunt: etiamſi coram alio reformatio facta ſit. n. ſeq.*
107 *Confitens actum ſuo genere bonum in genere, & circunſtantiam, quæ malum illum redit, in ſpecie ſatisfacit.*
108 *Confiteri quis vnico verbo poteſt centum peccata, & circunſtantias eorum eiuſdem ſpeciei alio vnico verbo eidem, vel alteri confeſſario. nume. ſeq.*
111 *Circunſtantiarum ſic omiſſarum facile, & neceſſarium remedium.*
112 *Circūſtantiæ ſacrilegij an omnes in ſpecie ſpecialiſſima confitēdæ. &* 113.
114 *Luxuriæ plures quam ſex ſpecies vulgatæ, & ſpecialiores.*
115 *Circunſtantiam ſcandali omiſſam confiteri remedium.*
116 *Circunſtantia ſcandali ſaltem formalis ſic confitenda.*
117 *Actus ſortitur ſpeciem ab obiecto, & fine in genere morum.*
118 *Circunſtantia quæ non neceſſario confitenda licet culpam augeat.*
119 *Fornicationem ſimplicem non eſſe mortiferum dicere hæreticum.*
120 *Copula tam ordinaria quam extraord. coniugum, & aliorum differunt.*
121 *Fornicationem ob continuatam etiam hodie deponi clericum.*
122 *Peccandi voluntas maior quo diuturnior.*
123 *Peccatum dum continuatur non idem quod peccatum pridem factum.*
124 *Intellectus l. ſi diutino. ff. de pœnis.*
125 *Homicidium pridem factum non eſſe morte dignum.*
126 *Antiqua quæ peccata ob antiquitatem impunia, & in quo foro. ſeq.*

81 NOTA ſeptimo ex illis verbis, *Qualiter ſuam turpitudinem peregerit.* †circunſtātiam modi, quo delinquitur, augere nonnumquam peccatum: grauius eſt enim alio quam alio modo peccare iuxta illud Ouid.

Peius adulterio turpis adulter obeſt. Facit cap. origo. 32. quæſt. 4. Eſt tamē aduertendum, modum peccandi raro mutare ſpeciem; & ideo raro eſſe neceſſario confitendū: immo omniū eſt vnū hac in re conſiliū, vt is in peccatis venereis taceatur, & parū vel nihil in eo confitendo immoretur confitens, & minus confeſſarius in interrogādo propter vtriuſque periculum euitandum, quod inter alios annotauit D. Ant. 3. part. titu. 17. cap. 17. §. 3. &

3. & Angelus verb. Interrogationes. §. 9. ſub finem. & ante illos omnes fe-
82 re ſcribentes in 4. ſent. diſt. 16. Ratio eſt, † quia delectabile carnis, quanto magis in particulari conſideratur; tanto magis appetitũ mouet, auctore Ariſt. 3. Ethic. & tradit S. Thom. in illa diſt. 16. q. 3. art. 2. quęſt. 4. at omnibus conuenit huiuſmodi fugere appetitum, ſecundum illud Apo-
83 ſtoli, *Fugite fornicationem*. 1. ad. Corint. 6. † Qui ergo cum fœmina oſculo, tactu, aut pollutione extra vas naturale peccauit, fateatur id ſimpliciter, & taceat illas corporis partes, in quibus, & eos modos, quibus ea tam fœda turpitudo miſero contigit. Et ſi dicere pergat, obuiet illi confeſſarius, & eum doceat non eſſe neceſſarium, neque vtile modum, quo ita ſe fœdauit, exprimere: nam & nos non à pœnitentibus ſed à confeſſariis, qui nos in his & alijs conſulere, quæ ipſorum modeſtia fuit, dignati ſunt aliquot audiuimus tam fœda, tam exhorrenda in his venereis contingere inter aliquos, etiam coniuges adeo ſolo nomine, vt neque homines appellari deberent. quæ nullatenus voluiſſemus audiſſe; & fategimus ope diuina è memoria raſiſſe. Quod ipſum faciat etiam, qui ſolus, aut cum alia; vel alia etiam vxore pollutionem voluntariam extra vas naturale paſſus eſt, aut pati effecit: omnis. n. eiuſmodi operatio ſpecies eſt luxuriæ contra naturam, ſecundum S. Thomam 2. 2. q. 154. art. 1. & ſatis eſt ſpeciem confiteri, licet illud in indiuiduo non dicas, per ſupra
84 in 2. not. dicta. in qua tamen materia† illud ſingulare, licet parum decorum, annotabo, non eſſe peccatum, ſi maritus, qui ſeminare non poteſt, concumbat cum ſua coniuge nitens id facere, ſi poſſet, ſecundum Thom. à Vio in illo ar. 1. col. 5. Ex cuius dictis etiam colligo alterum confeſſarijs memorabile; videlicet omnem concubitum mariti & vxoris, in quo modus naturalis non ſeruatur, etiam ſi fiat intra vas naturale, peccatum eſſe, non tamẽ mortale; niſi quando exorbitat à naturali tantum, vt conceptio prolis fieri nequeat, qualem nullũ reperiri contendit ibi diligenter, vt mihi videtur, quamuis maleuolo videri poſſit curioſus; dum relatione fidedignorum ait ſe accepiſſe etiam illum concubendi modum, quo fœmina ſupergreditur, nõ obſtare prolis conceptioni, quamuis in Summa, verbo Matrimonialis vſus. in hoc addubitet.

NOTA octauo ex illis verbis, *Sunt qui non ſolum vincuntur, ſed vltra ſe*
85 *ſoſſerunt peccato*. tentationem & cauſam peccandi confitendam eſſe. Collige item, cæteris paribus, eo maius peccatum eſſe, † quo minore ad id tẽtatione adacti peccamus. quod ipſum ſignificat text. paulo ſuperius, cum ait, & qualiſ fecerit tentatione.

86 Ex quo infertur primo, verum eſſe illud Gregorij, quod retulit S. Tho. 1. 2. q. 73. art. 5. † ſcilicet carnalia minoris eſſe culpę, & maioris infamię, quam ſpiritualia: concupiſcentia enim carnis nobis innata vehementius impellit nos ad carnalia.

87 Secundo infertur, verum etiam eſſe, quod ipſemet S. Thomas ait in eadem 1. 2 q. 77. ar. 3. † ignorantiam, aut excuſare à tota culpa, quando ſcilicet

licet eſt inuincibilis, quam noſtri probabilẽ appellant, vt Panorm. in cap. Apoſtolicæ. de cler. excom. miniſt. vel certe à tanta, quoniã ignorãtia peccãdi cauſã auget. Quod tñ intelligo, ſi nõ ſit deſiderata & affectata: qualis eſt illius, qui noluit intelligere, vt bene ageret. Pſal. 35. & habetur in cap. penult. 38. diſt. nam illa peccatũ adauget, vt declarat S. Tho. vbi ſupra.

Tertio infertur, verum eſſe, quod gloſſ celebris in cap. fin. 14. q. 6. dixit, maius eſſe peccatum carnis cum muliere deformi; quam cũ formoſa, eo quòd forma, & pulchritudo anſam maiorem peccandi efficiunt. quod intelligendum eſt, ſi cætera fuerint paria.

88 Ad hęc quarto poſſet reduci, quod habetur in cap. indignantur. 32. q. 6. † ſcilicet maritum cęteris paribus, adulterantem magis peccare, quã vxorem; quia fœminei ſexus fragilitate attenta maior eſt, qua fœmina impellitur, tentatio, quam ea, qua vir incutitur: quoniam, vt ibi Auguſt. ait *Ad maritos pertinet vxores ſuas & virtute vincere; & exemplo regere.* quod, proh dolor, parum aduertunt innumeri, qui fere venialem faciunt in maſculis fornicationẽ: in feminis autẽ crimen horrendũ. Nec venit eis in mentem quod ipſemet Augu. in cap. ſeq. cuius cap. eſt, non mœchaberis. *Tu ſub vno impetu libidinis cadis, & vis vxorem tuam victricẽ eſſe tu cum caput vxoris ſis, præcedit te ad Deũ ea, cuius caput es, Caput enim mulieris vir eſt.* & rurſus, *Melius debet viuere vir, quam mulier, & præcedere in omnibus bonis factis vxorem ſuam.* nam, ut ibidem dicitur, *Vbi mulier melius viuit, quam vir, capite deorſum pendet domus.*

89 Contra tamen hoc facit l. 1. C. ad l. Iul. de adul. quæ habet, † maritum ab vxore non poſſe accuſari adulterij; cum tamen contra vxor à marito

90 accuſetur. Sed reſpondeo, † illud ſtatutum quoad criminalem accuſationem: nam quoad ciuilem poteſt vxor maritum accuſare. §. ſi igitur ſecundum Thedoſij. auth. de nupt. collat. 4. & cap. 1. vt lit. non conteſt. vbi prima gloſſ. Neque ideo maritis, quoad criminales cauſas, id priuilegij datũ eſt; quia minus peccẽt: ſed vel quia ipſi eam legem tulerint; vel certe, quiã multæ conſiderari poſſunt cauſæ; propter quas non decet muliebrem ſexum criminaliter ob eam cauſam agere contra virilem.

Infero & quinto è contrarió, quo maius eſt virtutis impedimentum, eo maiorem eſſe illam: quo enim eſt difficilius eo eſt præclarius. cap. ante omnia. 40. diſtinct. & tradit S. Tho. 1. 2. q. 114. art. 4. & facit illud, pauli, 1. ad Corinth. 3. *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundum ſuũ*

91 *proprium laborem.* Hęc tamen circunſtantia † non videtur neceſſario confitenda regulariter; quia vt plurimum non mutat ſpeciem peccati. quan-

92 docunque igitur ſpeciem mutaret tunc eſſet confitenda. † Mutat autem ſpeciem, quoties tentatio fundatur in cauſa finali, alio præcepto particulari prohibita, quam operatio ipſa: puta ſi quis furetur, quo fornicetur: hic enim tentatio furandi manat ex fornicandi libidine, quę fuit ad furandũ impulſus quidã, & finis furandi; qui finis alio pręcepto ſpeciali prohibetur, quàm ipſum furtum. Et ideo circunſtantia hęc confitenda eſt neceſ-

ſario; quandoquidem mutat ſpeciē peccati, & multiplicat ipſum peccatū iuxta illud Philoſophi Ethic. 5. *Ille, qui furatur, vt adulteretur, potius eſt adulter, quam fur.* text. in hoc aptus in l. verum. ff. de furt. & cap. cum voluntate. de ſent. excom munic.

93 Ex quo facile inferas † quot ſint in orbe Chriſtiani, qui ad iterato magnā ſuorum peccatorum partē confitendā teneantur. quotus enim quiſque eſt, doctis exceptis, qui confiteatur, ſe ieiunium fregiſſe, quo ad libidinem potentior eſſet; ſe miſſam die feſto non audiſſe; minatum fuiſſe alteri; nō ſe ab ære alieno liberaſſe: parentibus aliqua furatū fuiſſe, & multa id genus alia feciſſe, quo mulierculę alicui placeret? quo illius miſeræ miſer fœde turpitudine abuteretur? Reperias, qui confiteantur feſta non coluiſſe, periculo ſe mortis ſine neceſſitate, & Reipub. vtilitate obieciſſe; pericula peccandi non vitaſſe. at qui addant, hęc ob auaritiam, & ſimoniā feciſſe, aut ſuperbiam, aut gulam mertales; *rari ſunt nantes in gurgite vaſto.*

94 tam tenuis eſt † medendi animæ cura, cum tamen corporis medicandi tam ſit ſollicita.

NOTA nono ex verbis illis, *Omnis hæc varietas confitenda eſt.* circunſtantias omnium peccatorum confitendas. quod imitandum eſt, vt gl. facit. & glo. intelligenda iuxta illa, quæ ſupra in not. 1. dicta ſunt de circūſtantia ſpeciem mutante. Quid tamen, ſi non poteſt quis circunſtantiam eiuſmodi fateri, niſi reueletur alia perſona? puta, quod eſt nefandum, quis rem cum matre habuit, aut mediator, quo illam tertius haberet, fuit, quā

95 matrem confeſſarius nouit. Et videtur aperienda cōfeſſario: † quia cōfeſſio debet eſſe integra per textum infra eod. cap. verſ. cautus. vbi late dicemus: ad integritatem aūt cōfeſſionis pertinent circunſtantię huiuſmodi, per ſuperius dicta: ergo propoſitum.

Pro contraria parte facit, quòd concurrētibus duabus legibus contrarijs minor cedit maiori, vt lex de non furando cedit legi de paſcendo fame morientem. 86. diſt. cap. paſce. adiuncto illi cap. ſiquis propter neceſſitatem. de furtis. Sed lex de non lędendo alterum eſt maior: quippe quæ diuina eſt naturalis, quam lex de confitendo; quæ diuina quidem eſt, ſed non naturalis, vt ſupra in ſumma huius diſtinctionis dicebamus. ergo lex de confitenda huiuſmodi circunſtantia legi de non infamando alium, cedere debet. cui conſequens eſt hunc, de quo eſt quæſtio propoſita, non teneri ad aperiendam confeſſario illam circunſtantiam. Reſpondeo in hac quæſtione, partim inter auctores conuenire, partim non conuenire.

96 Cōuenit primum † in eo, quod aiunt aperiendam hanc circunſtantiam confeſſario, quando is eſt perſona, quæ proderit, & non oberit, arg. cap. hoc videtur. 22. q. 5. quod habet, non eſſe peccatū manifeſtare delinquentē perſonę, quā putamus profuturā, & nō obfuturā. Conuenit ſecūdo in-

97 ter auctores, ꝙ quādo confeſſarius nō eſt talis perſona, † cōfiteatur ei pœnitens velatus ſeu trāsformatus ita, vt nullatenus eū, etiā ex voce diſcernere queat, & taceat nomen ſuum; non enim tenetur pœnitens manife-

ſtare

ſtare ſeipſum, quis eſt, niſi quantum ad ea, quæ ſunt neceſſaria ad hoc ſacramentum, ad quod non eſt neceſſe ſcire, quod nomen, vel quod domicilium ſit pœnitenti: neque an ſit coniugatus, ſi matrimonium non offendit: neque, an ſit religioſus, ſi caſtitatem, paupertatem, & obedientiam nõ violauit. ſufficit enim cõfeſſario, vt aliquẽ audire poſſit & abſoluere, certiorem eſſe factũ à pœnitente, quòd ipſe poteſt eligere ſibi confeſſarium, vel ꝙ habet facultatẽ à ſuo ſuperiore, vel quod ſcit poſſe ab eo audiri & abſolui. quæ docet Tho. à Vio verbo, Confeſſio. pag. 2. & probantur eſſe vera, quia nulla lege, nulla ratione ad ea pœnitens obligatur, & quod non eſt patrum canonibus inductum, non eſt ſuperſtitioſis adinuentionibus inducendum 2. q. 5. cap. conſuluiſti. cap. 2. col. 3. de. tranſl. prel. Conuenit tertio inter auctores, quòd ſi neque huic remedio locus fuerit quærendũ eſſe alium confeſſariũ, cui confiteatur, ſi haberi poteſt, petita primum facultate ab ipſo proprio confeſſario, aut ab ipſius ſuperiore, non tamẽ poteſt eo ipſo alteri confiteri, niſi ſacerdos ſit in culpa propter inſcitiam; vel quia confeſſiones reuelat, vt verbis utar Palud. in 4. diſtin. 16. q. 3. ſub fi-
98 nem. quod declarabitur in cap. fin. infra diſt. 6. poſt gloſſ.

Male uero conuenit inter † auctores, quando nulli horũ remediorum eſt locus: alij enim dicunt detegendam eſſe perſonam tertiam: quorum de numero eſt S. Thom. in 4. diſt. 16. & Palud. in 4. diſt. 21. q. 3. col. 4. dicens, mulierem, quæ commiſit inceſtum cum fratre vnico, teneri ad dicẽdum ſe commiſiſſe cum ſuo fratre, quamuis per hoc ſacerdoti notificet peccatum alterius: immo Richardus in eadem diſt. ar. 4. q. 4. & in ar. 5. q. 2. idem ait, ſi eſt vtile pœnitenti perſonam nominare; quamuis non ſit neceſſe. quod tamen poſterius negat Palud. Idem tenet etiam Gabriel ibidẽ q. 1. dub. 2. Maior item q. 3. arg. 8. hanc aſſerit eſſe communem ſententiã à qua ſecundum eum imprudentis fuerit recedere. idem Syluеſter, verbo Confeſſio. 1. q. 24.

Contra tamen hanc opinionem facit argumentum ſupra formatum
99 pro altera parte. ſ. † quòd præceptum de non lędendo alium, quod eſt diuinum naturale, potentius eſt pręcepto de cõfitendo circunſtantiam: immo & vt videtur, quã præceptum de confitendo ſimpliciter, quod eſt diuinum, ſed poſitiuum, ſeu ex tempore datum. Facit ſecundo, quòd tam Richardus, quam Palud. & omnes alij tenent, eum qui nõ poſſet confiteri
100 circunſtantiam mutantem ſpeciem, ſine Cõfeſſionis ſibi factę reuelatione, non teneri ad illam confitendam. Facit & tertio, quòd † dominus Altiſiodorus, quẽ refert & ſequitur Maior in 4. diſt. 15. q. 5. col. 5. verſ. ſed remanet. ait, eum, qui occidit fratrem ſacerdotis, vel habet circunſtantiã, quam conſueuit ſacerdos plerunque reuelare; vel eſt tale peccatum, quod ſacerdotem moueret ad peccandũ: vel ſi quis propriam conſanguineã cognouerit, quæ eſt filia ſacerdotis non teneri illi confiteri talia peccata. Fa-
101 cit, ꝙ S. Tho. in eadẽ diſt. 17. q. 3. art. 4. dixit, † pœnitentẽ, qui probabiliter timet periculum peccandi ex confeſſione obuẽturũ cõfeſſario, vel ſibi,

non

non teneri ad confitendum ei: etiam ſi non fiat facultas confitendi alteri
102 ab ipſo, vel à Superiore: & ſentit † eum ſola contritione, confeſſione non præmiſſa, poſſe caſu illo cõmunicare, tanquã qui nõ habet confeſſarij facultatem, iuxta gloſ. cap. de homine. de celebr. miſſ. quanto magis ergo poterit illo ſolo peccato cęlato, eiuſq; confeſſione in aliud tempus opportunum dilata, alijs confeſſione apertis communicare, vt Thomę à Vio ratione vtar? Quod enim dicitur, confeſſionem peccatorum omnium debere eſſe, ac integram; veriſſimũ eſt de ſe ac ſecundũ confitentis propoſitum: per accidens autem non diſconuenit eſſe partialem; vt puta per obliuionẽ, & alios modos, quos dicemus infra eod. verſ. *Cautus*. Denique facit, quod Thomas à Vio in verbo, Confeſſionis decima conditio. pag. 4.
103 dixit, † non eſſe confitendum peccatum cũ reuelatione confeſſionis, aut cum famæ, vel vitæ alienę periculo: & ait tunc fieri poſſe confeſſionem aliorum peccatorum omiſſis illis, quorum confeſſio alijs eſſet damnoſa. Poſtremo moueor, quòd Palud. quem poſteriores ſecuti ſunt, diſſentit à Richardo dicẽte, ob vtilitatem ſuam poſſe confitentem detegere tertiam, cum qua peccauit, perſonam. Diſſentit autem ea ratione; quia cõſilia præceptis cedunt. quę ad vtilitatem ſpiritualem; non autem ad neceſſitatem pertinent, conſilia ſunt. Cum igitur non lædere alium ſit præceptum. §. iuris præcepta. Inſtit. de iur. natural. gent. & ciuil. & in proœmio Gregorius. ſequitur pœnitentem nõ poſſe iuſte propter ſuam ſpiritualem vtilitatem proximi lædere famam. Hęc argumentatio paulum mutata concludit, noſtram propoſitionem eſſe veram. quemadmodum enim conſilia præceptis cedunt, ita minora præcepta maioribus. at conſtat maius & antiquius eſſe præceptum de non lædendo alium, quàm de confitendo circunſtantiam.

Illa etiam argumenta, quæ tradit Adrianus in 4. de Confeſſ. quæſt. 1. tribus col. poſtremis, & quæ Iacobus Almayn. in 4. diſt. 17. quæſt. 1. col. 25. docet, pro Altiſiodorenſi ſatisfaciunt pro noſtra parte, quamuis con-
104 cluſioni aduerſæ ſubſcribant. † Et hanc noſtrã concluſionem tenet Innocen. in cap. omnis. col. 2. de pœn. & remiſſ. & ſatis illam ſentit Hoſt. ibidẽ col. 4. dum dixit, eum qui proprio ſacerdoti iuſta de cauſa non vult cõfiteri; neque reperitur alius, cui confiteatur, & neceſſitas vrget, debere illi confiteri omiſſis circunſtantijs, vnde periculum, vel damnum ſequi poſſet. Et nos certe ſecundum opinionem Innocentij contra communem nõ ſemel conſulimus conuicti ſuperioribus rationibus, per quas facile ſoluas, quæ pro communi, attuleris argumenta.* quod & poſt hæc ſcripta firmiter aſſeruimus in Man. Cõfeſſ. cap. 7. nu. 2.* & ſeq. Hactenus de principio quoad textum.

In gloſſ. verb. oportet

Memorabilis eſt hæc gloſſ. & cui raro ſimilem inuenias in eo, quod aſſerit, circunſtantiam ſolam illam, quæ peccati ſpeciem mutat æfficere, vt pec-

peccatum, quod ſemel ſumus confeſſi, denuo con fiteamur. quod in primo notab. latius declaratum eſt.

Colligitur ſecundo ex gloſſ. teneri nos ad confitendam circunſtantiam quę peccatum auget, licèt non mutet ſpeciem: quamuis, ſi eam obliuione omittamus, non teneamur iterum confiteri. Quę tamen concluſio falſa eſt, aut certe intelligendo, vt procedat de bono conſilio, nõ autem de pręcepto, per ea, quę dicta ſunt in not. illo primo.

Hic tamen occurrit quęſtio parum & paucis tractata, an qui oblitus eſt confiteri circunſtantiam neceſſario confitendam, teneatur iterum confiteri peccatum cum illa circunſtantia: an verò ſufficiat, eam ſolam confiteri non aliter peccato aperto. Verbi gratia, Iuraui me non percuſſurum quendam ſacerdotem, aut, Iuraui, vel voui me non blaſphematurum, aut non fornicaturum. Sacerdotem illum poſtea percuſſi, fornicatus ſum, vel blaſphemaui contra iuramentum; confeſſus item ſum percuſſionem clerici, confeſſus item fornicationem: ſed tacui circunſtantiã illam, videlicet, ꝙ iuramentum fuerim tranſgreſſus. Quęritur nunc, ſufficiat dicere, Accuſo me, quod ter licitum & ſacroſanctũ iuſiurandum fuerim tranſgreſſus, an oporteat aperire, ſemel fornicãdo, ſecundo percu tiendo clericum, tertio blaſphemando ſacroſanctum violaſſe iuſiurandum. quod ipſum in aliis ſexcentis caſibus paſſim occurrit dubitandnm. Et, quòd non ſufficiat ſolam circunſtantiam ſine peccato confiteri, reperio tenuiſſe Prieratem, verbo, Confeſſio. 1. quæſt. 10. ſub finem. vbi ait, quòd ſi teneremus circunſtantiam feſti neceſſario confitendam, non ſufficeret dicere, *Decies vel cẽties peccaui diebus feſtis.* ſed oporteret addere, *Talia decem, vel centum peccata feſtis peccaui.* & addit magnum errorem eſſe dicere contrarium. Pro quo facit, quòd oportet ſpecies peccatorum ſpecialiſſimas confiteri, hoc eſt, peccati in ſpecie, quam Dialectici ſpecialiſſimam, Iurſperiti autem, vt plurimum vocant genus inferius, vel infimum per l. legato generaliter. ff. de legat. 1. & per l. 2. §. appellata. cum gl. & ibi traditis. ff. de rebus cred. quod tradidimus ſupra in notab. 2. & circunſtantia neceſſario confitenda infinite grauans mutat peccatum de vna in aliam ſpeciem, ſecundũ omnes: ergo peccatũ illud, omiſſa tali circunſtantia, non cenſetur ſufficiẽter patefactum, etiam ſi circunſtantia illa per ſe poſtea patefiat.

101 Contrariam tamen concluſionem tenet Angelus verbo, Interrogationes. §. 6. dum ait pęnitentem interrogandum, an diebus feſtis peccarit. & ſi reſpõdeat, peccaſſe, interrogandum, quot feſtis id fecerit. quod ſi neſciat determinate dicat, an diebus feſtis ita peccauerit, ſicut aliis, & ſufficit, ꝙ memorandum eſſe ait. In quibus verbis quod ſentit Angelus, alterum eſt circunſtantiam feſti neceſſario con fitendam, cuius contrariũ ſupra oſtendimus eſſe tenendum: alterum eſt, ſufficere, ſolam circunſtantiam ſine peccato confiteri, quando per obliuionem omiſſa fuit, dum peccatum ipſum prius confeſſario fuit alias legitime detectũ. cuius concluſio mihi vera videtur, & quæ Dei timentes non parum conſoletur. Pro qua primo facit

106 facit, † quòd in gratia reformatoria non eſt neceſſarium exprimere ea, quæ fuerunt expreſſa in gratia reformata. Verbi gratia, quiſpiam à ſede Apoſtolica impetrauit aliquod beneficium, nulla mentione facta de lite, quę ſuper eo pendebat; facta tamen de beneficijs, quæ obtinebat. deinde mortuo collitigante, facit ſe in eius ſubrogari ius, nulla de beneficijs facta mentione. & ita in prima gratia expreſſit beneficia, & non litem: in altera litem & non beneficia. Reſponſum eſt in prætorio Rotę ſubrogationem valere, quod habetur in deciſ. 274. Licet in ſubrogatione. in nouis. quę in noue rub. eſt 18. de pręben. ſequitur Fel. tametſi rem plus ſatis confundat in cap. in noſtra. corollario 16. de reſcrip. Cuius ratio eſt, ꝙ expreſſio illa prior beneficiorum facta principali; & poſterior illa litis facta eidem, expreſſionem ſatis plenam efficiunt; ergo & expreſſio peccati facta confeſſario ſemel, & expreſſio circunſtantiæ poſtea addita, plenam & integram reddent Confeſſionem.

Nec obſtat, ſi dicatur in caſu Rotæ eidem ſedi Apoſtolicæ ambas illas expreſſiones factas fuiſſe; in caſu vero noſtro diuerſis confeſſarijs fieri: nō
107 inquam, hoc obſtat, † quoniam etiam in noſtro caſu eidem Deo, licet corā diuerſis miniſtris, fit expreſſio. & in caſu Rotæ illo ſufficeret expreſſionem illam diuerſis Romanis Pontificibus fieri, vel eidem coram diuerſis miniſtris & datariis, vt quotidie fit, dum gratia facta per vnum Pontificem mandatur reformari per alium. Secundo facit, ꝙ ſola circunſtantia patefacta in caſu noſtro legi de confitendis peccatis fit ſatis. Quandoquidem aperta ſunt omnia, quæ oportebat aperiri: quoniam apertum eſt peccatum, & aperta circunſtantia. Tertio facit, ꝙ nulla reperitur lex, quæ probet peccatum cum circunſtantia eidem confeſſario eſſe aperiendum, niſi quando memorię occurrit vtrumque, dum alterum prima vice confitebatur. Quarto facit, ꝙ peccatum uere vna res eſt, quamuis varijs, quæ neceſſario confitendę ſunt, circunſtantijs ſepiatur, vt tradunt Richard. & alij in 4. diſt. 19. Et quamuis in genere morum propter multas deformitates multiplex dici poteſt: tamen per confitendi modum prædictum, quo primum ipſe actus; deinde circunſtantia patefit, illi duplicitati, videtur ſatisfactum. Quinto facit, ꝙ ſi quis faceret actum ſuo quidem genere bonum, ex ſola vero circunſtantia malum, quales ſunt multi. cap. uenerabi-
108 libus. §. fin. de ſenten. excom. lib. 6. † ſatisfieret Confeſſioni, ſiquis actum in genere confiteretur, & circunſtantiam in ſpecie. Verbi gratia, largitus eſt quis eleemoſynam propter vanam gloriā mortalem: ſatisfacere videtur, qui fecit illam, ſi confiteatur feciſſe quiddam de ſe bonum, & propter vanam gloriam tantum malum, puta conſtituēdo in illam finem vltimū. Nec enim videtur neceſſum confiteri, eum actum fuiſſe eleemoſynæ largitionem: quoniam ſiue fuerit eleemoſynæ largitio, ſiue alius actus bonus ſiue indifferens; modo aliunde non eſſet malus, nihil adijcit peccato. & ita non oportet id neceſſario confiteri per dicta in notab. primo. Et peccatum Confeſſione ſine circunſtantia apertum tale videtur: quoniam cum iam,

quoad malitiã, quam habet ex parte obiecti, fuerit confeſſario patefactũ, alia malitia per obliuionẽ omiſſa, quoad illam, nõ oportet iterũ patefieri. at quoad malitiã circunſtantiæ ſatisfit ita cõfitendo, *Feci pater quiddã in ſe malum, quod iam fui confeſſus, contra iuramentũ.* Sexto facit, quòd alioqui bis teneter confiteri vnũ & idem peccatũ, propter eundem reſpectum. quod eſt contra receptã ſentẽtiã, de qua in glo. 3. cap. fin. infra diſt. 6. tractamus.

Nec dicas receptam ſententiam eſſe veram, quando quis eſt ſemel legitime confeſſus: quia negari non poteſt, legitime confeſſum eſſe qui peccatum confitetur aliquod, omiſſa per obliuionem circunſtantia: ſicut & legitime dicitur confeſſus, qui omiſſis per obliuionem alijs, alia, quæ meminerat, eſt confeſſus, per cap. omnis. de pœnit. & ibi annotata. Septimo facit, quòd ideo peccata in ſpecie confitenda ſunt, vt eorum agnoſcatur grauitas, & peccatoris ſtatus, ſecundum omnes, in illo cap. omnis. & in illa diſt. 17. Sed qui confitetur peccatum non recordatus circunſtantiam illius peccati, quatenus ex obiecto erat Dei offenſiuum, aperta eſt grauitas, & etiam ſtatus peccatoris, quoad illud peccatum, inquantũ erat malum ex parte obiecti. Quando vero poſtea in genere manifeſtatur actus & circunſtantia in ſpecie, patefacta eſt grauitas ipſius & peccatoris ſtatus, quantum ad illam. Cui conſequens eſt, totam illius peccati malitiam eſſe confeſſario penitus patefactam.

Neque obſtat dicere, neceſſarium eſſe peccatoris ſtatum ita confeſſario palam fieri, vt talis appareat, qualis apparet, ſi omnia ſimul eius peccata manifeſtarentur; quoniam hoc non eſt verum, quando aliquid per obliuionem omitteretur. Alioqui enim, qui aliquod peccatum oblitus eſſet, oporteret omnia, quę confeſſus fuit, repetere in oblito illo confitendo. quod tamen omnium vno conſenſu falſum eſt. ergo etiam in oblita circũſtantia confitenda, non erit neceſſarium confiteri peccatum, cuius erat illa circunſtantia iam antea quatenus erat peccatum ex parte obiecti, legitime patefacti. Hanc concluſionem mihi videtur ſentire Thomas à Vio, 109 cum ait, † poſſe me vno verbo centum periuria, & altero centum furta confiteri, vt dicemus in cap. falſas. infra ead. diſt. & tamen in tot periurijs & peccatis multa inuenientur cum circunſtantijs neceſſario aperiendis. Et ita vir doctus ſatis ſentire videtur ſufficere, quod ſeparatim peccatum, & ſeparatim circunſtantias confiteamur.

Ex cuius mente in illo verbo Confeſſionis cõditio ſeptima. & in quæſt. 110 3. de Confeſſ.* aliàs to. 1. trac. 5. quæſt. 3.* iunctis prędictis, primo infertur legitimam Confeſſionem eſſe illius, qui ſic confiteretur, *Centies blaſphemaui, centies fornicatus ſum, centies item rem notabilem furatus ſum, & horum omnium fere decem admiſi contra iuramentũ, quod de his non faciendis vnquam, vel vſq; ad certum tempus feci: decem admiſi eo fine, vt mœcharer, decem, vt malefacientes in ſuo peccato fouerem.* non aliter expreſſo, an de illorum triginta numero eſſent fornicationes ſolæ, vel blaſphemiæ ſolæ, vel furta ſola, vel quædam ex illis cum alijs mixta,

Infertur

111 Infertur ſecundo † ſufficienter confiteri illum, qui prædicta peccata feciſſet, ſi priori confeſſario dixiſſet ea, omiſſis per obliuionem circunſtantijs; & poſtea illi vel alteri confeſſario diceret, ſe triginta peccata mortalia, quæ iam confeſſus fuit, contra iuramentum perpetraſſe, quod confiteri antea fuit oblitus. Immo ſufficeret dicere, *Tricies iuramentum licitum fui tranſgreſſus, quod oblitus alteri non fui confeſſus.*

112 Tertio infertur, † facile ac neceſſarium remedium illis, qui circunſtantias neceſſario confitendas per ignorantiam, vel obliuionem tēpore multo tacuerunt. poſſunt enim ſupputatione ſecum facta ſecundum hunc modum confiteri, *Quaſi centies loco ſacro reuerentiam neceſſario debitam violaui. Aliquando per ea, quæ de ſe ſecluſa circunſtantia loci nō fuiſſent peccata: qualia ſunt iudicia ſæcularia, & magnæ occupationis contractus, iuxta tex. & gloſſ. in cap. decet. de immuni. Eccleſ. lib. 6. Aliquando per ea, fuiſſent peccata, ſed venialia: qualia ſunt prædicta ob gloriam venialem facta. Aliquoties per ea, quæ mortalia erant: qualia ſunt furta, fornicationes, & confugientium ad ea loca exemptiones, & extractiones; quæ tamen aliàs arbitror me, quoad ſui obiecti malitiam, legitime confeſſum antehac fuiſſe.* Si autem quis contendere velit noſtrā concluſionē limitandā eſſe vt procedat, quando circunſtantiæ illæ omnes ſunt eiuſdē ſpeciei, & eiuſdē deformitatis, vt quia omnes ſunt circunſtātię violationis Eccleſię per effuſionē ſanguinis; vel omnes ſunt violationes Eccleſiæ per effuſionē ſeminis. Sed quòd quando circunſtantiæ illæ variæ ſunt ſpeciei, vt quia pars eſt violatio per ſanguinis effuſionē; pars per ſeminis; pars per hominū confugientiū exemptiones vel extractiones, vt tunc oporteat omnes, quæ ſunt eiuſdē generis, cōiungere, & in ſua ſpecie palā facere. Si quis inquā, hoc contenderit, nō repugno illi: ſicut nec hoc dictū meæ concluſioni repugnat: quamuis corollariū hoc ſecundum
113 aliqua ex parte limet. † Ipſe tamen arbitror, vtile quidem eſſe ac ſanctū, deſcendere ad has ſpecies ſpecialiſſimas ſacrilegij & ſimiles: non tamen omnino neceſſarium, quando illæ, vt plurimum non diſcernuntur; immo
114 vix à doctis aliquando ſatis intelliguntur: † prǽſertim ſi parum referat, an huius, vel illius generis ſiue ſpeciei, ſint, quoad iudicium à confeſſario de pœnitente proferendum, quod vtiliter & erudite de more docuit ipſe Tho. à Vio ibidem. Pro quo vltra ipſum facit, quòd niſi hoc dicamus, vix fere vllū inuenias, qui multa peccata peccarit, & ea legitime ſit confeſſus. Quis enim inuidię, gloriæ vanæ, ſuperbiæ peccata in ſpecie ſpecialiſſima
115 confiteatur? Quin & nonne luxuriæ plures ſunt, quam ſex illæ † vulgatæ ſpecies, & rurſus illarum alię ſpecies ſpecialiores, quàm ſint illę, inueniuntur? vt Martinus in quæſt. 2. de luxuria demonſtrat. & late Tho. à Vio tractat. 2. 2. q. 154. & tamen ſecundum omnes ſufficit luxurię peccata ita exprimere, vt ad illas ſex ſpecies deſcendatur: immo, quod ſuperius dicebamus, nonnumquam vitio vertitur ad inferiora deſcendere.

116 Quarto infertur † remedium confitendi circunſtantiam ſcandali, quā multi tenent neceſſario confitendam, quod diſputabitur infra eod. cap. §.

animaduer-

animaduertere. nam ſi multis annis illa omiſſa fuerit, remedium erit ei, qui omiſerit ſupputare ſecum, quoties veriſimiliter nunc dictis, nunc factis, nunc hoc genere peccatorum, nũc illo publice coram alijs, omnibus illis annis deliquerit, vel quoties aliquid, ſiue de ſe bonum ſiue malum, ſiue indifferens, quo alium ad peccandum mortaliter prouocaret, fecerit aut dixerit: & confiteatur ſe plus minus centies, aut millies, aut alio numero ueriſimili peccaſſe, quo veriſimilis occaſio delinquendi alijs præſtita fuit. Quod ſi teneatur, ut infra in d. §. animaduertere. diſputabitur, ſcandalum tunc demum eſſe circunſtantiam neceſſario confitendam, quando eſt ſcandalum formale; hoc eſt, ea mente dictum, vel factum, quo alius ad peccandum mortaliter prouocetur faciat, reputet ſecum, quoties hęc veriſimiliter fecerit, & tacitis alijs peccatis dicat, ſe toties veriſimiliter id admiſiſſe.

117 † Videtur tamen non ſolum eſſe confitendum dictum, aut factum aliquod ea mente, vt alius ad mortale peccatum prouocaretur: ſed etiam addendum genus peccati, ad quod prouocare intendebat, vt ſatius exprimatur ſpecies ipſa per prędicta. Quandoquidem acta non ſolum ex obiecto; ſed etiam ex fine ſuam ſpeciem in genere morum ſortiuntur, ſecundum S. Thom. 1. 2. q. 18. ar. 4. 6. 7. Pro quo bonus text. in cap. cum miniſter. 23. quęſt. 5. & cap. cum uoluntate. de ſent. exc. & l. uerũ. ff. de furtis.

Poſtremo in hac circunſtantiarum materia illud memorandum, eam, quæ actum de vna in aliam ſpeciem mutat, pręſertim mortalem, in genere moris non eſſe propriè circunſtantiam ſecundum S. Tho. 1. 2. quæſt. 88. ar. 5. & in 4. diſt. 16. quęſt. 3. ar. 2. q. 4. Vnde infert, ex veniali fieri non poſſe mortale per circunſtantiã proprie accipiendo illam: dici tamen poſſe circunſtantiam, quo res clarius doceatur. Et quia quoad conſulendum & iudicandum nihil refert, an ſic, an aliter dicatur, ideo vulgatiore modo ſemper loquuti ſumus, ſemperq. loquemur.

In gloſſ. verbo meretricis.

Gloſſ. innuit, eum qui rem cum muliere habuit aliena, teneri ad confitendum an eſſet pulchra, an deformis. nam gloſſ. ęquiparat hanc circũſtantiam alijs duabus; ſcilicet, an eſſet coniugata, vel voto alligata. Et conſtat, has duas eſſe neceſſario confitendas, quippe quæ peccati ſpeciẽ mutant; argumento cap. vouentibus. 17. quęſt. 2. & cap. adulterij. 32. q. 7.

118 Quæ concluſio falſa eſt, quia † licet deformitas mulieris augeat culpam iuxta gloſſ. illam celebrem. 14. quæſt. 6. cap. fin. quod intellige, cęteris paribus, non tamen mutat ſpeciem. & ita licet fuerit bonum confiteri, non tamen neceſſarium iuxta ea, quæ dicta fuerunt ſupra n. 88, notab. 9.

In gloſſ. verbo Modo.

Colligo ex gloſſ. copulam carnis quamlibet habitam cũ muliere, ſiue ordinario, ſiue extraordinario modo eſſe peccatũ. pro qua eſt tex. in cap.

119 meretricis. 32. quæſt. 4. Cui adde primo, † ꝓ hęreticum eſt tenere fornicationem

cationem etiam ſimpliciſſimam, non eſſe peccatū. textus nouus in clem. ad noſtrum. de hæret. docet S.Thom.in 4. diſt.33. quęſt.1.& 2.2.quęſ. 154.ar.4.vbi probat vna via illam eſſe contra naturę legem. Quod ipſum alia via deducit Maior in 3.diſt.27. quæſt.26. & concordat Thomæ Ioan. And. in regula, ſine culpa.col.11. Mercurialis.tradit & S.Antoninus 3. par.tit.1.cap. 1. §. 4. Adde autem ſecundo, quoad concluſionem gloſ. quatenus loquitur de ordinaria carnis copula, intelligendam eſſe,quoad mulierem,quæ non eſſet vxor eam cognoſcentis.quoniam inter maritum & vxorem copula ordinaria licita eſt & ſancta.cap.Nicęna.31.diſt.& cap. quidquid.32.quæſt.2.& gloſſ. notabilis in Summa. 13.diſt. Adde tertio,
120 etiam † quoad copulam extraordinariam differũt.nam omnis extraordinaria copula eſt peccatum mortale inter non coniugatos. inter coniugatos tum demum,cum fit extra vas naturale,vt latius dictum eſt ſupra in notab.7.nu.83.

In gloſſ.verbo,perſeuerauerit.

Gloſſ.colligit ex textu,cęteris paribus, eo eſſe maius peccatū,quo continuatius:non enim ſubleuat ſchiſma, ſed magis auget,diu reſtitiſſe.cap.
121 ſchiſma.24. quæſt.1.cap.fi.de conſuetud. & clericus † propter fornicationem continuatam deponitur etiam hodie; propter momentaneam non deponitur,gloſſ.memorabilis 1.cap. presbyter.82.diſtin.Facit,quod ſupra dictum eſt de peccato iterato, ſeu de illius multiplici executione; & quod gloſſ. ſingularis ait in cap.imitare. 6. quæſt. 1. quæ habet toties nouam pęnitentiam imponendam, quoties quis fornicatus eſt cum eadē muliere.Et ebrietas, ſi aſſidua eſt, peccatum mortale fit.25.diſt.§.criminis. quem commendat Pan. in cap. à crapula.de vita & honeſt. cleric. Et quamuis prędicta,& quę communiter doctores noſtri in hoc citant, magis pertineant ad iterationem delicti & numerum peccatorum,quàm ad perſeuerantiam, & continuationem eiuſdem peccati : tamen concluſio gloſſ.vera eſt etiam,quando ſolum eſt continuatio,& non iteratio delicti, vt annotauit Panor.in cap.cum haberet.col.2.de eo,qui duxit in matrim.
122 † magis enim peccat, qui voluntatem peccandi ſine interruptione per horam continuauit, quàm qui per mediam horam: & qui, vt occideret alium, toto die huc illuc ſine interruptione obambulauit, & tandem oc-
123 cidit:quam,qui momento temporis & voluit occidere, & occidit.† Et tamen prior non peccauit niſi vnum tantum peccatum, etiam ſi actus interior interruptus fuerit nō interrupto exteriori, ſecundū ea, quæ ſcripſimus ſupra in notab.5.

Contra tamen hanc gloſſ.facit l.ſi diutino.ff. de pœn. vbi Modeſtinus ait, *Si diutino tempore aliquis in reatu fuerit,aliquatenus pœna eius ſubleuanda erit.* & iterum,*Conſtitutum eſt non eodem modo puniendos eos eſſe, qui longo tēpore in reatu agunt,ſicut eos,qui in recenti ſententiam accipiunt.*Secundo facit l. adulter. C. de adult. quę habet accuſationem adulterij quinquennio

tolli.

tolli. Facit. l. querelam. C. de falſis. quæ habet, accuſationẽ falſi, & alias criminales viginti annis tolli.

Ad horum primum reſpondeo, quidquid multi in multis locis dicant,
114 l. illam ſi quis diutino. non agere de delicto † multo tempore continuato, ſed de delicto momentaneo pridem facto. Et ſenſus eſt, eum qui occidit hominem ab hinc decem annos, leuius eſſe puniendum, quàm, qui hoc anno occidit, vt gloſſ. frequentius recepta ſenſit in primo intellectu illius 1
legis. Ex quo quidam recentior vir non contemnendę eruditionis infe-
115 rebat, † non eſſe talem homicidam decapitandum: quoniam pœna homicidę ordinaria mors eſt. l. 3. C. de epiſco. audien. & ille leuius punien- 2
dus eſt: ergo non morte.

Ad illas leges adulter. & querelam. prędictas, reſpondeo in illis ſolum
116 probari † antiqua delicta ob diuturnitatem temporis aliquando impunita relinqui: quod nulla ex parte cõtra noſtrã cõcluſionẽ eſt; quę habet per continuationem augeri delictum. quidquid Andr. Sicul. in cap. fin. col. 3. de cõſuet. inuoluat. Fateor tamen in tali crimine antiquo puniẽdo fo-
117 rum conſcientię à foro exteriori differre: † nam in foro conſcientiæ non imponetur minor pœnitentia pro antiquo, quàm pro recenti. quod annotauit Pan. in dicto cap. cum haberet. immo & in hac re forum exterius ſpiritale à foro exteriori temporali differt: quia etiam, quoad pœnas ſpiri- 3
tales fori exterioris, non tolluntur crimina temporis diuturnitate ſecundum gloſſ. 8. ſub finem. cap. admonere. 33. quęſt. 2. quam commendauit Feli. in cap. cum nobis. col. fin. de præſcriptio. & Baldus in eod. tit. 4. part. q. 2. col. fin. & Decius in cap. licet. de probat. col. 15. & videtur hoc voluiſſe Roman. ſing. 182. vbi tenuit, quoad Eccleſiam, non pręſcribi crimina, allegando Speculatorem.

§. *Defleat virtutem.*

DEfleat virtutem, qua interim caruit. Dolendum eſt enim, & dolore purgandum eſt, non ſolum, quia peccauit; ſed quia † ſe virtute priuauit: nam licet ſperet ſe conſequuturum veniam; dolere tamen poteſt, quia non promeruit, vnde remunerari confidat. Anxietur, & doleat, quòd modo effugiens de præteritis pœnam, miſer tamen non inde expectat gloriam: cuius omne tempus, quoniam breuiſſimum eſt, debuit decertaſſe ad conſequendum præmium.

SVMMARIVM.

1 *Virtus relicta ſummus dolor, & fælicitas amiſſa ſumma infælicitas. n. 2.*
3 *Pœnitenti non neceſſarium de virtute relicta dolere.*
4 *Tempus vitę huius breue, & etiam longum. nu. 8.*

5 *Locationem ad decem annos ad longum dici tempus:immo & locatio ad cuiuſuis hominis vitam.nu.6.*

8 *Pauca,& multa dici eadem reſpectu diuerſorum.*

HÆC eſt ſecunda pars huius cap. ex qua primo nota, ita oportere peccatorem pœnitere peccati, vt non ſolum doleat, quod peccauerit,ſed quòd ſe virtute priuauerit.facit cap.ſunt qui.ſupra diſt. 1. ſub
1 finem ibi, † *Nihil eſt, quod tam ſummi doloris ſit quàm ſi vnuſquiſque poſitus ſub captiuitate peccati recordetur, vnde lapſus ſit,atque vnde ceciderit: & quòd ad corporea atque terrena,ab illa ſpecioſa, & pulchra diuinæ conditionis inten-*
2 *tione defluxerit.* vbi gloſſ.citat illud Seuerini de Cōſol.Philoſop.lib.2.proſ. 4.† *Infœliciſſimum genus infortunij eſt fuiſſe fœlicē.* quod etiā allegauit gloſſ. in cap.conſideranda.86.diſt.facit cap. quia ſanctitas. 50. diſt.dum citat Apocalyp.cap.2.*Memēto, vnde cecideris, & age pœnitētiā,& prima opera fac.*

Contra tamen hanc concluſionem facit,quòd pœnitentia eſt pręterita mala plangere, & plangenda iterum non committere. cap. pœnitentia. ſupra diſt.3.& ita nō videtur de eſſentia pœnitētiæ,dolere de virtute relicta.Secundo facit,quòd fieri poteſt aliquem ſui peccati ſumme pœnitere tamquam rei ſumme odibilis,ac pariter vitabilis,& ſine recordatione virtutis illius,quam per peccatum perdidit,ſed tantum offenſæ Dei, quem
3 diligere maxime debebat. Reſpondeo † verum eſſe id, quod argumenta colligunt,non eſſe,inquā,de eſſentia,& ratione pœnitentię dolere,de virtute relicta.quę magni Auguſtini ſentētia eſt.quod aſſeruit S. Thomas in 4.diſtin.17.q.2.ar.2.q.1.Sed dolor de virtute perdita & relicta impellit hominem, quo grauius oderit peccatū,quod tantum mali ei attulit.quod etiam ſenſerat Perſius ijs verbis.

Magne Pater Diuum ſæuos punire tyrannos,
Haud alia ratione velis,cum dira libido,
Mouerit ingenium, feruenti tincta veneno,
Virtutem vt videant,intabeſcantq; relicta. Et quod ſubijcit,
An mę magis Siculi gemuerunt æra iuuenci?&c. Eſt enim hoc ſimile omnino illi cap. ſunt qui ſupra citato.

4 NOTA ſecundo ex illis verbis, *Omne tempus,quoniam breuiſſimum eſt, debuit decertaſſe miſer ad præmium conſequendum.*† huius vitæ tempus delēdis peccatis,& quærendis virtutibus datū eſſe breuiſſimum.conſonat illud Apoſtoli ad Galat.6.*Dum tempus habemus,operemur bonū.* & illud eiuſdem ad Epheſ.5.*Redimentes tempus, quoniam dies mali ſunt.* Et operæpretiū quidem eſt voluere ſępe nobiſcum illud Maronis:

Sed fugit interea,fugit irreparabile tempus. & illud eiuſdem,
Stat ſua cuique dies, breue & irreparabile tempus,
Omnibus eſt vita. Et quòd bene vel male demerendi tempus ſolum eſt in vita præſenti.13.q.2.cap.in pręſenti. Conuenit etiam meminiſſe illud Pythagoræ relatum per gloſſ.cle.1.de cele br.miſſ.ſcilicet, duorū tēporum curam eſſe habendam,matutini & ueſpertini;hoc eſt, eorū, quæ

egimus;

regimus;& eorum quæ acturi ſumus.Neque ille Hippocratis Aphoriſmus
excidat.*Ars longa, vita vero breuis,iudicium difficile,experimentũ fallax, tẽ-
pus acutum*. quo apertius eſt illud Iob. 13. *Homo natus de muliere breui vi-
uens tempore,&c.*
5 Contra tamen hanc concluſionem facit,quòd† tempus decem annorũ
dicitur eſſe longum, C. de longi temp.præſcrip. & locatio ad decem an-
nos appellatur locatio ad longum tempus, gloſſ. multis putata ſing. quæ
poſtrema eſt cle. 1. de reb. eccleſiaſt.non alie. & recepta per Card.Imol.
Panor.& Rauen.ibi.quæ tamen ſimilem habet in.l.2.ff.ſi ager vectig.vel
emphyt.& communiter ita tenetur ſecundum Bart.in l.1.§.quod autem.
ff.de ſuperficieb. & conſuetudo id ſeruat,vt teſtatur Bald.in l.iubemus.
2.col.3.C.de ſacroſ.eccl.At vita hominis longior tempore decem anno-
rum putatur.l.fi.C.de ſacroſ.eccl. l. hęreditatem.ff.ad l. Falcid.Ergo vi-
tæ hominis tempus non breue,ſed longum potius dici debet.Contra etiã
6 facit,quòd †locatio facta ad vitam alicuius, dicitur facta ad longum tem-
pus,ſecundum Alexan.conſi.119. *Viſis narratis*.in fine lib.3. vbi conclu-
dit emphytheutã,ſicut nõ poteſt emphyteuſim irrequiſito domino alie-
nare,ita neque ad vitam alterius concedere.hæc eadem probat Decius in
conſil.204.*In cauſſa reuerendiſſimi*: Ad hęc reſpõdeo,vera eſſe omnia in ijs
7 duobus argumentis adducta. & ideo concedo † huius vitæ tempus in ſe
quidem eſſe longum; & reſpectu eorum, de quibus in argumentis agitur,
non eſſe breue.at reſpectu futurę,quę infinita eſt & intermina,breue eſſe
& quaſi momentum; reſpectu cuius text.noſter appellat, vitæ hominis
tempus breue. Neque nouum eſt, idem poſſe dici longum & breue, re-
8 ſpectu diuerſorum;† ſicut eadem dicuntur pauca & multa, cum ad di-
uerſa conferuntur ſecundum Ariſt. & gloſſ.iuris optimam, quæ ſecunda
eſt,cap.latores. de cleric.excom.miniſtran. cui fere ſimilis eſt gloſſ.pen.
cap.diſciplina. 45. diſt. Confirmantur hęc per illud Hieronymianum
ſuper Hieremiam, *Aeternitati collatum omne tempus breue eſt*. Gloſſas, quia
nihil dignum explicatione habent,non tango.

§. Ingratus.

INgratus enim extitit, qui plenus virtutibus Deum non omnino timuit. In hoc enim quiſque peccator fit culpabilior, quo eſt Deo acceptior: ideo enim Adam plus peccauit: quia omni bono abundauit. Etiam alio modo offendens in uno reus eſt omniũ: quia omnes virtutes patiũtur detrimentum ab vno vitio: nam ſi quis cadit in auaritiam, cũ largitatem deſtruit, & etiam caſtitatem minorauit. amore enim pecuniæ vel violaret caſtitatem, vel ſaltem minus amaret. ſi enim tanta propter Deum adhuc caſtitas ineſt, vt nolit eandem perdere: tamen ſaltem minori gaudio minore affectione tuetur eam, vbi videt inde procedere

damnum pecuniæ.ſic quoque & in alijs,quæ etſi non expellantur, tamē perceptione vnius vitij vel ſatis,vel parum minuuntur,vel intentione deteriorantur.vnde omnis virtus amiſſa cuicunque crimini eſt deſlenda,& de omnibus indulgentia petenda eſt.

SVMMARIVM.

1 *Peccat magis qui melior, & quare.num.3.*
2 *Maior qui melior.*
4 *Virtus ſua nemini nocet ſed eius non vſus.*
5 *Circunſtantia bonitatis peccantis non confitenda.*

1 HÆC eſt tertia pars huius cap. ex qua primo † nota, cęteris paribus, peccatum eo grauius eſſe,quo peccans melior eſt. & ita dicit gloſ. in verb. ideo. *quo quiſq; perfectior eſt,eo grauius delinquere.* Facit, quod magnitudo perſonę grauat peccaū, cap.homo Chriſtianus. 40. diſt. dū facit illud Iuuenalis,quod retulit gloſſ.in verb. tamquā cap.2.de trāſlat. pręlat.

Omne animi vitium tanto conſpectius in ſe
2 *Crimen habet,quanto qui peccat maior habetur*. At † qui maiore virtute eſt & maiore ſcientia, maior eſt.cap.quāquam.2.q.7. & Eccleſiaſt. 25. *Quàm magnus eſt,qui inuenit ſapientiam,& ſcientiam,ſed non eſt ſuper timen-*
3 *tem Deum.* † Facit quia quo quiſque eſt maior virtute & ſapientia, facilius peccato reſiſtere poteſt, ingratior eſt Deo, qui maioribus eum ornauit, plus ſuo malo exemplo alios deſtruit.Ergo plus peccat.quod S. Tho.cōcludit 1.2.q.73.ar.fi.pro quo eſt caſus hic.& faciunt,quæ ſupra in princ. cap.in not.6.diximus.

Contra tamen hanc concluſionem facit, quòd nemini ſua bonitas nocere debet, neque cuiquam ſua malitia prodeſſe. cap.1. col. 3. de poſtul. pręlat.2.q.5.cap.quanto. l.itaque fullo.ff.de furtis. Ergo neque bonus, quia bonus magis peccat:neq; malus; quia malus minus. Pręterea,apud Deum non eſt perſonarum acceptio, ad Roma.2.& cap.nouit.de iudic. Ergo bonum idipſum,quod malus peccat, peccantem non debet magis punire.

4 Ad horum prius,concedo † nemini ſuam virtutem nocere debere; neque dico peccatum melioris ex maiore illius virtute creſcere, ſed potius ex illius abuſu.quo enim quiſque melior eſt & peccat, magis abutitur ijs, quæ Deus ei dedit,bonis. Ad poſterius concedo, Deum non eſſe perſonarum acceptatorem; ſed nego eſſe perſonę acceptionem, quando melior magis punitur; quam alius, eo quia ingratior fuit, & magis peccauit.

Hęc tamen concluſio moderanda eſt in eo meliore;qui ex contemptu, vel coram alijs, aut contra ſuum votum peccaret:nam ille melior, qui ex igno-

ignorantia, vel ſubreptione, ac in occulto in alijs, quæ contra ſua vota nõ ſunt, peccat, leuius cęteris paribus delinquit; quàm alius malus vel minus bonus: quoniam, vt S. Thom. 2. 2. quæſtio. 186. art. 1. aiebat in hęc ferè verba, *Peccatum eius ſi leue ſit, quaſi abſorbetur à multis operibus bonis, quæ facit. Et ſi ſit mortale, facilius ab eo reſurgit propter intentionẽ, quam habet in Deum erectiorem, quæ quamuis ad horam intercipiatur facile ad priſtina reparatur.* Vnde ſuper illud Pſal. 36. *Cum ceciderit, non collidetur*. dicit Origenes. *iniuſtus, ſi peccauerit, non pœnitet, & peccatum ſuum emendare neſcit: iuſtus autem ſcit emendare, ſcit corrigere. Sicut ille qui dixerat, Neſcio hominem.* 1 paulo poſt, *Cum reſpectus fuiſſet à Domino, flere cœpit amariſſimè, & ille, qui de tecto mulierem viderat, & concupierat eam, dicere voluit, Peccaui, & malũ coram te feci*. Non tamen hęc circunſtantia eſt neceſſariò confitenda, niſi †quando, vt dictum eſt in not. 5. ſuper princip. cap.

Secundò nota, per vnum peccatum mortale, perdi omnia bona præterita: & collige declarationem illius Iacobi 2. *Delinquens in vno, factus eſt omnium reus*. quod ne nimium oneret hoc cap. declarabitur in cap. fin. huius diſtinct.

§. *Animaduertere.*

Animaduertere etiam oportet, & animaduertendo deflere animam proximi, quam Deo fornicator eripuit, vel ereptam in malo confirmauit: etiam quod exemplum extitit mali in operatione ſui criminis, cui magis profuiſſet, ſi alijs fuiſſet cauſa conuerſionis. Gemat itaque aliorum vitam in ſua corruptam, vel incorruptam non conſeruatam; & proximi commodum, quod dediſſet exemplo boni. De triſtitia doleat, quam bonis peccando intulit: & de lætitia, quam eis nõ adhibuit. Et non ſolum cogitet, quid & qualiter fecerit; ſed quàm iniuſtè Deum, vt diximus, peccando offenderit. Timeat illam veritatis ſententiam, Non poteſtis duobus dominis ſeruire. Timeat ergo, ne omnia bona, quæ fecit, dum in vno peccato perſeuerauerit, excõmunicatione mali perdiderit: vt qui ſeruiuit diabolo per crimen, Deo quas obtulerit, amiſerit virtutes. Pium tamen eſt credere, vt recepta Dei gratia, quæ in eo deſtruit omnia mala, etiam priora remuneret bona: vt cum deſtruxerit quod ſuum non inuenerit, amet & diligat bonum, quod etiam in peccante plantauit.

SVMMARIVM.

1 *Peccatum quò manifeſtius, eò grauius, ſi cætera ſunt paria. nu. 3.*
2 *Peccata notoria, grauia etiam poſt pœnitentiam, miſſare impediunt.*
3 *Scandalum quid.*

5 *Scandali circunſtantia duobus caſibus confitenda ſecundum omnes.*
6 *Peccat quæ mulier leuiter ſe conſpectui obiectat illius, quem credit ob hoc in peccatum ruiturum.*
7 *Peccat qui honorem, vel famam ſine animo tollendi tollit. & ſeq.*
9 *Scandali circunſtantiam confitendam, quando etiam ſine propoſito inducendi ad peccatum, veriſimilis ruendi occaſio datur.*
10 *Pænitentiam bona mortificata reſtituere, non autem mortua.*

1 NOTA primum, † cęteris paribus, grauius eſſe peccatum, quod coram pluribus fit: tollerabilior eſt enim culpa, ſi lateat. 32. quæſt. 4. cap. nemo. quod enim coram pluribus fit, plus ſcandali & nocumēti pręſtat, glo. in d. cap. nemo. & cap. de homine. de celebra. Miſſar. tradit Panor. in cap. cum quidam. de iureiur. nu. 3. quia vna ouis morbida totum gregem inficit, cap. ſed illud. 45. diſt. & vno peccante cæterorum corda infirmorum percutiuntur, cap. ſi mala. 2. q. 5. & cęteris paribus quo peccatum eſt nocentius, eo eſt & grauius, vt ſentit Auguſtinus in 3. de Lib. Arbit. illis verbis, *Quia vitium naturæ aduerſatur, tantum additur malitiæ vitiorum, quantum integritas naturarū minuitur.* & tradit S Tho. 1. 2. q. 73. ar. 8. Ad idem facit cap. præcipue. 11. q. 3. in illis verbis, *Tot mortibus digni ſunt Prælati, quot perditionis exempla tranſmittunt.* & in art. 8. pręd. col. 2. Thomas ait, eū qui publice fornicatur, quia plus ſcādalizat, plus peccare. quamuis neque mentem in id intendat; neque præuideat illud. Vnde & fur non manifeſtus dupli, manifeſtus autem quadrupli punitur. §. pœna. Inſtit. de obligat. quæ ex delict. naſcunt. & vi rapientis pœna ſemper eſt quadrupli. Inſtit. vi. bonor. rapto. in princip. facit l. 2. §. at generaliter. ff. eod. ex quo Barto. colligit, grauius peccare, qui publice, quàm qui clā de-
2 linquit. † Et peccata grauia impediunt à celebratione poſt pœnitentiam, ſi ſunt notoria. quod quidam parum, quod dolendum eſt, aduertunt: non autem regulariter, ſi occulta cap. fin. de tempo. ordi. facit cap. veſtra. cap. fi. de cohabitat. cleric. & mul.

Non obſtat l. fin. ff. de rit. nupt. quę habet, minus puniendum eſſe illū,
3 qui clam cum collaterali conſanguinea contrahit, quàm qui palā. † quia ibi non erant cætera paria: quoniā qui clā contrahit præſumitur contrahere ſciens, qui vero palam ignorans: at ignorantiam, ſi modo non eſt affectata, minuere peccatum, dictum fuit in princ. cap. nor. 8.

Eſt tamen non mediocris difficultas, an huiuſmodi circunſtantia neceſſariò ſit confitenda. Et pro parte affirmatiua facit, quòd publice peccare videtur circunſtantia, quę prohibetur ſpeciali pręcepto de non ſcandalizando alium, quod habetur Matth. 18. & cap. nihil. de pręſcript. & cap. 2. de noui operis nunciat. quoniam omne publicum peccatum eſt ſcan-
4 dalum. † Scandalum enim eſt dictum, vel factum minus rectum præbēs occaſionem ruinę, ſecundum Hierony. ſuper Matth. 15. & tradit S. Tho. 2. 2. q. 43. art. 1. Archid. in cap. licet. 45. diſtin. & omne peccatum coram alijs factum præbet eis occaſionem ruinæ. Secundo facit, quòd ſcanda-

lum eſt ſpeciale peccatum, ſecundum S. Thomam in præd. quæſtio. artic. 3. & omnia peccata ſunt in ſpecie ſua confitenda, ſecundum quæ ſupra in not. 3. principij cap. diximus. Tertio facit, quòd opus in ſe bonum, propter ſpeciem mali tranſiens in ſcandalum, quod ſit peccatum mortale, neceſſario eſt confitendum: quia tale peccatum ſub nulla ſpecie alia continetur, ſub qua poſſit confeſſario aperiri: ergo à fortiori, quod eſt de ſe peccatum capitale, ſi tranſeat in ſcandalum, debet neceſſario ſacerdoti manifeſtari.

Pro parte vero negatiua facit primo, quòd ſcandalum paſſiuum, quod eſt ruina in peccatum ex facto, vel dicto minus recto alterius, non eſt peccatum ſpeciale; quia cadere in peccatum ex dicto vel facto alterius, non addit ſpecialem deformitatem; ſcandalum autem actiuum poteſt eſſe ſine intentione & propoſito faciendi alterum ruere, & quę præter intentionē agentis ſunt non dant ſpeciē peccati arg. cap. de occidendis. 23. q. 5. cap. de cętero. cum ibi notatis de homicid. ergo neutrū ſcandalum eſt neceſſariò confitendum, neque actiuum neque paſſiuum.

5 Reſpondeo dicendum †duobus caſibus neceſſario hanc circunſtantiā eſſe confitendam ſecundū omnes. prior eſt, quando qui publice peccat, ea mente id facit, vt aliū in peccatum mortale inducat; quia hoc eſt verū ac formatū ſcandalum, & directo contra præceptum de non ſcandalizando, Mat. 18. & hoc concludit primum argumentum pro affirmatiua parte factum, quod inter omnes conuenit. Secundus caſus eſt, quando quis opere, quod ſuo genare bonum eſt, aut indifferens; ſpeciem tamen mali habente, ruinę occaſionem pręſtat: huiuſmodi enim peccatum ſub nulla alia ſpecie locari poteſt, quàm ſub ſcandalo, & ideo ſpeciale ſcandali peccatum. quod diligenter annotauit Thom. à Vio in 2. 2. q. 34. ar. 1. ſub finem addit. 1. Tertius autem & dubius, & frequentior caſus eſt quando aliquis mortaliter corā alijs peccat: non tamen ea mēte, vt alijs delinquēdi anſam præſtet. In hoc etiam caſu circunſtantiam ſcandali confitendā aſſeruerunt multi, & in his Adrianus in 4. de cōfeſſione. q. 4. col. 4. & Maior in 4. diſt. 38. q. 3. & Syluester in verb. ſcandalum. q. 2. in fine, carpens Summā Piſanellā, quæ habet B. Tho. 2. 2. q. 43. art. 5. tenere nō eſſe peccatū ſcādali ſpeciale, peccatū illud mortale corā alijs factū, per quod, qui peccat, alterius videntis ruinam non procurat. Palud. etiam in 4. diſ. 38. q. 6. col. 2. verſ. 3. concludere videtur, paria eſſe facere aliquid, quo cures aliū ad mortale ducere; & facere aliquid, ꝙ ſuapte natura eſt ad illud inductiuum. quod ipſum ait S. Anto. 2. parte tit. 6. cap. 3. §. 4. col. 1. & in col. 6. di-
6 cit † eam fœminam mortaliter peccare, quæ credens & aduertens, aliquē eius viſu cadere in eius concupiſcentiam, parui facit illud, & ſe illius aſpectui indifferēter offert; non vt inducat illum in eam concupiſcentiam, ſed vt ſatisfaciat ſuę voluntati, & leuitati, excurrens forte per vias, manens in oſtio, aut in feneſtra, quo ſua pulchritudo laudet, vel ob aliā vanitatē. Facit, quod qui dicit aliquam contumeliam alicui, non quo ipſum deho-

neſter; ſed quò forte corrigat, vel cum eo iocetur, ſequatur dehoneſtatio, contumelia eſt, ſecundum S. Tho. 2.2.q.72.art.2. ſimiliter & qui alterius malum ex animi leuitate, ſine animo illum infamãdi profert, ſi ex hoc ſequatur infamia, peccatum detractionis committitur, neceſſaria eſt famæ
7 reſtitutio. S. Tho. 2.2.q.73.ar.2. Ex quibus colligitur id, quod eſt detractio materialiter, & per accidens, reduci ad detractionis ſpeciem, ſi fama lædatur: ſimiliter & contumeliam, ſi honor lædatur. Ita ergo ſcandalum per accidens, ſi inde ſequatur ruina alterius, ad ſcãdali ſpeciem reducitur. Tertio facit, quòd definitio ſcandali tota conuenit peccato mortali publico, licèt ſine inducendi alios ad peccatum animo fiat. Quarto facit, quòd ſtat aliquid eſſe accidens alicui vno reſpectu, & eidem eſſentiale alteri; vt coloratum accidit homini inquantum homo eſt; eſſentiale vero eſt, inquantũ eſt album: pari ratione licet peccato publico eius, qui non prætendit ſcandalizare, ſit accidẽs ſcandalizari, inquantũ eſt aliud peccatum quam ſcandalũ; inquantum tamen eſt publicum malũ, videtur ei eſſentiale. Perquę videtur concludendum non ſufficere confiteri peccatum, ſi eſt publicum, vel coram alijs factum, niſi & hoc ipſum confiteare.

8 Contra tamen hanc concluſionẽ facit ꝙ ait S. Tho. 2.2.q.43.ar.3. peccatum publicum, quo alterius ruina non quæritur, grauius quidem eſſe; quia grauius eſt peccare manifeſte, quã ſecrete, vt ille ait, & ſupra cõcluſũ eſt: non tamẽ in ſpeciale ſcandali pecatũ tranſire, quod ex Tho. à Vio ibi probat; & idem repetit in ſumma. verb. ſcandalum. Facit, quod idem in prædicto ar. 1. ponit differentiam inter ſcandalizare per actionem ſecundũ ſe malã in publico factã; & ſcandalizare per actionem mali ſpeciẽ habentem: quoniam harum prior nec formaliter, nec reductiue ſortitur ſpeciem ſcandali: quia manifeſte peccare eſt circunſtantia grauãs, non variãs ſpeciem. Poſterior verò actio reductiue ſpectat ad ſpeciem ſcandali, quia nullam aliam rationem peccati habet, & tamen conſtat eſſe malam.

In hac re valde quotidiana, nec minus dubia nihil occurrerat in lectionis curſu, ꝙ aſſerere auderem: at eam nunc, quamuis raptim, recognoſcẽti
9 videtur, ſalua, quæ iuſtior ſit ſentẽtia, dicendũ † quoties peccatũ à tali perſona fit, & corã talibus, quibus probabile eſt, ac veriſimile nouã occaſionẽ ruinę per illud dari, toties circunſtantiam ſubeſſe neceſſariò confitendã, vt prioris partis aſſertores aiunt. quando vero corã talibus peccatur, quibus non eſt probabile, neque veriſimile dari per illud nouam ruendi occaſionẽ, tũc circunſtantiã huiuſmodi nõ adeſſe, vt poſterioris partis aſſertoribus placet. Verbi gratia, fornicatur quis corã eis, qui ad fornicãdum parati erãt: vel ferit aliquis enſe alterũ corã viris egregie mãſuetis, de quibus credere par eſt illiuſmodi percuſſione nõ eſſe ad percuſſionẽ alliciendos: aut caſtrametatus eſt alicubi exercitus quiſpiã, milites paſſim vineas ingrediuntur, & vuas edunt alienas, & quæ forte ſunt amicorũ. Sexcenta id genus alia exempla proponas, in quibus adeo, qui videt, ad peccãdum eſt illectus, vel à peccando ſemotus, vt alterius exemplo, nil moueatur.

Ex qui-

Ex quibus infero ad conſtituendum aliquid in vera ſcandali ſpecie non ſufficere actionem ex ſe malam, & ſuapte natura occaſionem ruendi alij præſtantem; niſi & qualitas illorum, coram quibus ea fit, veriſimile faciat viro prudenti occaſionem cadendi dediſſe, licet forte ipſi non cecidiſſent.

Secundò ſubinfertur, verbum illud *Præbens occaſionem ruinæ*, in definitione ſcandali ſuprà poſitum, non eſſe ita exponendum, id eſt, ſuapte natura malum; ſed, quòd ſcandalizandi mente fit, aut veriſimiliter, ac probabiliter ad ruinam, & peccatum videntem prouocat.

Contra tamen hoc facit, quòd Petrò dictum fuit à Chriſto, *Scandalum mibi es.* Matth. 16. at non erat veriſimile Chriſtum ſcandalizandum. Reſpondeo primo aliquibus videri illud peccatum Petri non fuiſſe ſcandalum: ſed hoc verbis Euangelij repugnare videtur: habent enim illa ſic, *Vade retro me Satanas; quia mihi ſcandalum es.* Quare dicendum primo, illud Petri peccatum verum ſcandalum fuiſſe; quia per illud curabat Chriſti paſſionem impedire: & ita erat ſcandalum formale, ſiue formatum. Secundo reſpondeo, quòd Petro, vt erat tunc affectus, qui nondum tunc Chriſti diuinitatem nouit, veriſimile debuiſſet eſſe, quod ipſe dicebat, ſcandalizare potuiſſe Chriſtum.

NOTA ſecundo ex illis verbis, *Dei gratia quæ in pectore dictauit omnia mala etiam priora remunerat bona.* per pœnitentiam reſtitui pœnitenti omnia bona, quę fecerat ante peccatum. quòd eſt verum † de bonis mortificatis per peccatum mortiferum; quę videlicet facta fuerunt in gratia, & aliquando vixerunt: non tamen de bonis factis in peccato mortali; & ideo ſemper mortua fuerunt. quod copioſe tradit Gabriel in 4. diſt. 16. quæſt. 3. & preſſius Maior in eodem 4. diſt. 22. q. 1. & ante illos S. Thom. in 3. par. q. 89. ar. 5. quod latius expreſſimus in cap. pium eſt. ſupra diſt. 3. vbi tenuimus peccatorem ſemper ad maiorem reſurgere gratiam.

§. *In his.*

IN his omnibus dolens aut relinquat ſeculum, aut ſaltem illa, quæ ſine admiſſione mali non ſunt adminiſtrata, vt mercatura, & militia & alia, quæ vtentibus ſunt nociua; & adminiſtrationes ſecularium poteſtatum; niſi his vtatur ex obedientiæ licentia.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitenti conſulendum, vt à periculoſis officijs abſtineat.*

1 EX ijs verbis nota † eum, qui ex animo pœnitet, abſtinere debere ab officijs, etiā licitis, ſi ſunt periculoſa, ita vt difficile ſine peccato exerceantur: qualis eſt mercatura, & qualis militia. quod verum eſt de conſilio, non tamen de præcepto, vt dicetur in duobus cap. ſequentibus, quorum eſt hæc dos peculiaris.

§. Ponat.

Ponat ſe omnino in poteſtate iudicis, in iudicio ſacerdotis, nihil ſibi reſeruans ſui: vt omnia eo iubente paratus ſit facere pro recipienda vita animæ, quæcunque faceret pro euitanda corporis morte; & hoc cum deſiderio, quia vitam recuperat infinitam, vt Deus. cum gaudio enim facere debet immortalis futurus, quæ faceret pro differenda morte moriturus.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitens pœnitentiam impoſitam ſibi ſuſcipiat de conſilio, non de præcepto, nu. 6. ſi diſcreta eſt, nu. 7. niſi talis præcipiatur, quę etiam non iubente confeſſario ſubeunda ſit. nu. 9. & 13.*
2 *Omnino, hæc vox quid ſignificet.*
3 *Peccat mortaliter, qui ſuperiori non paret.*
4 *pœnitentia qualis nimium melancholico non ſubeunda.*
5 *Pœnitentia condigna minor peracta non liberat in totum.*
8 *Pœnitentiæ parum diſcretæ exempla.*
10 *Peccatum de non peccato efficit contemptus.*
11 *Confeſſario cur non parendum neceſſario; iudici autem exteriori ſic.*
12 *Pœna cum varia eſt, cuius optio.*
14 *Pœnitentia ingrediendi religionem non neceſſario acceptanda.*
15 *Pœnitentiales canones ad quid ſtatuti.*
16 *Intellectus cap. 1. de pœnit. & remiſſ. tangitur.*

1 NOTA primo ex hoc §. pœnitentem † ad acceptandam totam pœnitentiam ei à confeſſario impoſitam teneri: quod colligitur primo ex illis verbis, *Ponat ſe omnino in poteſtate iudicis.* ponderando primũ illam
2 dictionem, *omnino*, † ſiue ſignificet ſine aliqua pactione, conditione, vel modo, iuxta gl. memora. quæ eſt prima cap. ex parte. 1. de offi. deleg. ſiue ſignificet ipſo iure, iuxta glo. in l. 1. §. ſi pecuniam. ff. depoſ. verbo *omnino* putatam ſingul. à Ludouico Roma. ſingul. 1. cui talem ſimilis eſt in authen. qui rem. C. de ſacroſanct. eccleſ. ſiue, quod germanius eſt, huic tex. taliter, ſiue in totũ iuxta tex. iuncta expoſitione Archid. quẽ alij ſequũtur in cap. ſi beneficia. de pręb. lib. 6. Ponderando ſecundo, quod ait, *Nihil ſibi reſeruans.* Tertio, quod ait, *Omnia eo iubente paratus ſit facere.* & quarto, quod ait, pœnitentem debere ſuſcipere tantam pœnitentiam, ſi ei imponatur, quantam ſuſciperet pro euitanda corporis morte, &c. confirmatur per illud, *Si quis principi non obediat morte moriatur.* c. 2. de maior. & obedi. & 1. Reg. 15. Deut. 17. 11. q. 3. cap. abſit. iuncto cap. per venerabilẽ. col. fi. qui
3 filij ſint legit. Per quæ cõcluditur, † peccatũ mortale peccare, qui Superiori non paret: at confeſſarius ſuperior & præfectus, confitentis eſt, etiam ſi cõfitens fuerit Papa. gl. putata ſing. in cap. ſane 2. de offi. dele. quę ſimilem habet in cap. nemo. 9. q. 3. Facit tertio, quod iudici parendum eſt, niſi

niſi ab eo iuſte appelletur. cap. vt debitus honor. cum ſimilibus. de apell. Facit quarto, quòd ſi pœnitenti, qui tenet domi concubinam aut famulã, cui periculoſe conuiuit, confeſſarius præceperit, vt eam à domo eijciat; tenetur confitens eam eijcere ſecundum Richard. receptum in 4. diſtin. 18. ar. 8. q. 5. Facit quinto, quod confitens tenetur obedire confeſſario iubenti reſtitutionem male ablatorum ſecundum omnes, & ſatis probatur arg. cap. ſæpe. de reſt. ſpoliat. & eorũ, quæ ait S. Tho. 2. 2. q. 62. ar. fi. Facit ſexto, q̃ hæc eadem verba text. refert Magiſter, & ita ſimpliciter intelligit in 4. diſtin. 18. vbi etiam alia ſanctorum dicta in hoc ipſum citat. Facit ſeptimo, quòd hanc partem etiam ſimpliciter tenet S. Anto. 3. part. tit. 14. cap. 19. §. 18. & ante illũ S. Tho. & Palud. in 4. diſt. 20. q. 2. verſ. 3. & clarius prædictis Maior diſt. 17. q. 2. qui mouetur per cap. ſtatuimus. de maled. quod habet, ei, qui pœnitentiam renuerit ſuſcipere, interdicendum ingreſſum eccleſiæ. Latius, quàm Maior, tenet Almaynus in diſt. 18. 4. lib. col. 4. quod etiam ſentit Roffenſis artic. 5. contra Lutherum. vbi multa in hoc dicta Sanctorum citat. & licet non tractet quæſtionem ex profeſſo, attamen hoc videntur ipſius verba ſonare. Facit octauo, vltra prædicta, dictum Rabani de collatione Synodorum antiquarum ijs verbis. *Pœnitens debet quidquid iniunctum ei fuerit, ita cautè ſeruare, tanquam ab ipſo Dei ore fuerit prolatum*. Facit nono, quòd poteſt confeſſarius abſoluere, quoad culpam: ergo etiam quoad pœnam ligare; quia Euangelium non minus loquitur de pœna, quàm de culpa. Ioan. enim 2. vt legis, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis*. ita etiam audis, *Quorum retinueritis, retenta ſunt*. Facit l. qui condemnare. ff. de reg. iur. & glo. cap. cum inferior. de maio. & obed. cap. inferior. 21. diſt. Et ita nuper longo tempore poſt hæc edita declarauit Conc. Trid. hæreticum illum, qui dixerit non eſſe datam ſacerdotibus poteſtatem ligandi, ſicut ſoluendi, in ſeſſ. 14. cap. 8. & can. 15.

Contra tamen hanc concluſionẽ facit primo, q̃ fieri põteſt, vt à cõfeſ-
4 ſario pœnitentia imprudenter imponatur † confitenti; puta ſi melancholico, & ad deſperationẽ prono imponantur ea, quę augmentent melãcholiam & triſtitiam: quale dicitur eſſe panis & aquę tantum ieiunium, qualis & vitatio honeſtarum recreationũ cum honeſtis perſonis. Secundo facit cap. ſignificauit. de pœnit. & remiſſ. quod habet propter auſteras pœnitẽtias non eſſe pœnitentes à ſeruitio eccleſiæ retardandos. Facit, quod ait Hoſtien. in ſumma. de pœnit. & remi. §. & an ficte. verſ. quid de operibus. potius ſolam orationem dominicam iniungendam eſſe pœnitenti, quàm dimittere illum inſolutum. quin & Tho. à Vio, in ſumma, verb. ſatisfactio. ait tantam poſſe pœnitentis eſſe indiſpoſitionem, vt ſine vlla penitus pœnitentia poſſit abſolui, modò pœnitens velit ſaltem in Purgatorio ſatisfacere. Facit etiã cõſuetudo tam confitentiũ, quàm confeſſariorũ, neq;
5 imponẽtium neque acceptantiũ pœnitentias peccatis condignas. Facit, q̃ † pœnitentia iniuncta à ſacerdote, ſi nõ eſt tanta, quantã peccata confitentis exigunt, non erit ob eam peractam abſolutus à tota pœna, ſecundũ

S. Tho.

S.Tho.& alios in 4.diſt. 20.& eſt gl.8.in extrauag.1.de pœnit.& remiſſ. inter communes contra gl. in cap. menſuram. de pœnit.diſt.1.quam ibi alias reprehendimus.eſt & contra multos noſtros doctores,qui eam male probarunt. Sicut ergo pœnitentia iniuncta. & acceptata,& peracta nõ liberat penitus à purgatorio,; ita videtur ęquũ, ne quis cogatur illã iniũctam ſuſcipere.

6 Per hæc videtur tenenda hæc pars poſterior.ſ.confeſſum peccata ſua † optime quidem facturum;ſi pęnitentiam diſcrete illi taxatam acceptauerit;& acceptatam peregerit: non autem ad id vllo pręcepto obligari:ſed ſatis eſſe,quòd ea ſit mente,quo velit in hoc ſeculo, vel in purgatorio de eis ſatisfacere ſaltem ad hoc,vt poſſit iuſte à ſacerdote abſolui,ſi voluerit eum abſoluere, vt latius ſucci plena breuitate declaraui in Manu.confeſ. cap.26.num. 20.ſi tamen noluerit eum abſoluere,niſi totam,quam iuſte illi imponit, pœnitẽtiam acceperit, iuſte poterit ei negare abſolutionẽ.iu-
7 ſte quoque poterit pœnitens alium adire confeſſarium,cui confiteatur ex integro,quem minorem ei pœnitentiam impoſitum ire credat. Adde hic ea, quæ addo in cap.contrarium.num.17. Non dixi tamen ſupra otioſe;
8 *Diſcrete taxatam.*quia ſi indiſcrete iniungeretur, † vt; valde melancholico ieiunium panis & aquæ,aut vitatio recreationum honeſtarum imponeretur,melius facies,ſi eam non acceptes ſecundum Rich.in.d.diſt.18.ar. 5.Eiuſdem generis eſſe ipſe arbitror,ſi quis debiliſſimo multa ieiunia iniunxerit, aut lectionibus faciẽdis,vel reddẽdis,& precibus horarijs multis dicendis occupatiſſimo,pſalterij, vel magnæ illius partis, vel multarũ aliarum precationum onus impoſuerit.Facit,quòd tãta poteſt eſſe confitentis contritio,vt nulla penitus ei ſatisfactio & pœnitẽtia ſit imponenda cap.menſuram.de pœnit. diſt. 1. Neque poteſt vllus præter Deum pœnitentiam penitus æquam,& quæ non ſit maior condigna,vel minor,arbitrari,vt ſatis probatur in illo cap.menſuram.

9 Non obſtant in contrarium adducta.nõ.n.primum,ſcilicet,hoc noſtrũ cap.Reſponderi enim primo poteſt, huius cap. auctorem in hac quoq; parte ſicut in alijs multis conſulendo agere,nõ præcipiendo,etiam quãdo pœnitentia prudenter imponitur:quippe imprudenter impoſita etiam de conſilio nõ eſt ſuſcipięnda ad ſenſum proxime dictum. Secundo reſponderi poteſt intelligendũ eſſe de his, ad quæ confeſſus tenetur, ſecluſo confeſſarij pręcepto: qualis eſt reſtitutio, quę ceſſatio quædam à peccato eſt,vt exorditur Adrianus in 4. de pœnitentia.& probatur in cap.ſæpe. de reſtitu. ſpoliat. qualis item eſt euitatio conuerſationis illarum perſonarum,quæ dant ei proximam delinquendi occaſionem, ſecundum Richard.in diſt.18.ar.5.Tertio reſponderi poteſt exponẽdo verba illa, *Ponat ſe, &; Paratus ſit,*pro non contemnat: † contemptus enim efficit, vt
10 peccatum ſit quod,alioqui non eſſet, qualis eſt contemptus conſiliorum Chriſti Saluatoris noſtri,gl.celebris, & communiter recepta in cap. quis autem.10.diſt. Primus tamen intelligendi modus germanior videtur.

Ad

Ad ſecundum reſpondeo, illud, *Si quis principi nõ obedierit, morte moriatur.* cum ſimilibus intelligendum eſſe de his, quæ etiam volenti, nolẽti iuberi poſſunt, non de his, quæ volenti tantum; qualis eſt hæc pœnitẽtiæ in-
11 iũctio. Et ſi quis dicat quæ fuerit ratio, ꝙ iudex exterioris fori delinquẽti velit, nolit, pœnam meritam imponere poteſt: iudex autẽ interioris hoc non poteſt? Reſpondeo, † ꝙ forum internum tantum animæ pœnitentis vtilitatem reſpicit: & ita pœnitentia in eo foro iniuncta, quaſi mandatũ in ipſius vtilitatem factum in conſilium tranſit iuxta l. 2. §. fi. ff. mandat. quamuis differat ab illo; quia hæc pœnitentia acceptata neceſſariò adimplenda eſt. argum. cap. tempora. iuncta 1. glo. & iuncto cap. ſeq. & precedent. 26. q. 7. illud autem mandatum etiam poſt acceptatum non ligat. d.
12 l. 2. Eſt & alia ratio; quia diuina clementia videtur ob fragilitatem noſtrã dediſſe nobis optionem ſatisfaciendi ei vel hic, vel in purgatorio, vel ad arbitriũ alterius confeſſarij, iuxta ea quę proxime dicta fuere nu. 6. † & quando in pœnis datur optio per verbum ad ipſum reum relatum, ſatisfacit ſubeundo illã, quam elegerit. glo. in l. quicunq. C. de ſer. fug. Bart. in l. 1. §. expilatores. ff. de effi acto. Pan. in cap. inter cæteras. de reſcr. vbi late Fel. col. 4. Non dixi, quando pœna alternatiue imponitur, ſed quando pœnæ optio reo datur: qm̃ non ignarus cõiter teneri, electionẽ pœnæ alternatiue poſitæ ad iudicẽ regulariter pertinere. gl. & Dom. in cap. fraternitatis. 34. diſt. glo. 5. & Archid. 1. q. 2. in ſum. glo. Panor. & Imol. in cap. à crapula. de vita & hone. cle. glo. fin. Panor. & Anania in cap. ſicut. de Iudęis. quãuis Bar. in illo §. expilatores. cõtradixerit, quãdo verba nec ad iudicem referuntur, neque ad partẽ. Ad tertium eodẽ modo rñdetur, quoad ſecundũ.

Ad quartum concedo, pœnitentem ad acceptandam pœnitentiam teneri, † quando illa eſt talis; ad quam faciendam obligatur pœnitens ſine
13 vllo confeſſarij iuſſu; qualis eſt malarũ, & periculoſarum conuerſationũ vitatio; qualis eſt male ablati reſtitutio. Per quod ſoluitur & quintum. Ad ſextum eo modo reſpondetur, quo ad primum.

Ad ſeptimum concedo, graues auctores eſſe pro contraria ſententia: graues item eſſe pro noſtra, & præterea conſuetudinem generalẽ, quæ legum optima eſt interpres. cap. cum dilectus. de conſuetud. l. minime. ff. de legib. Et ad cap. illud ſtatuimus. de maledicis. reſpondeo, non agere illud de pœnitẽtia interioris fori; ſed exterioris. quod facile colligas ex illis verbis, *Per epiſcopum ſuũ pœnæ ſubdatur inferius annotatæ.* Immò & ex iiſdem verbis, quæ Maior citabat, videlicet, *Si renuerit recipere, ac perficere pœnitẽtiã ſupradictã, eccleſiæ interdicatur ingreſſus, & in obitu eccleſiaſtica careat ſepultura.* nam non eſt muneris, & poteſtatis confeſſarij ingreſſu eccleſiæ interdicere pœnitentem, qui noluit pœnitentiam ſuſcipere, vel iniunctã implere, neque eccleſiaſtica illum priuare ſepultura, neque ad hunc modum reuelare confeſſiones. Idem colligitur etiam ex ſecunda parte illius cap. ibi, *Coactione epiſcopi adhibita.* Et quidem demiror, Maiorem virum, alioqui doctum, & canonũ non penitus ignarum ad hoc illud cap. citaſſe.

Ad octauum reſpondeo, illud Rabani de pœnitentia iniuncta, & acceptata intelligendum; ſicut & pleraque alia ſanctorum dicta.

Ad nonum concedo, confeſſarium poſſe quidem ligare ad pœnam, ſicut & abſoluere à culpa: ſed conſtat inter omnes non poſſe abſoluere nolentem, ſed tantum volentem. Et ita concedo, poſſe ligare quidem eum volentem, & pœnitentiam acceptantem, ſed non conſequitur, hoc poſſe etiam nolentem, & in purgatorio, vel per alia opera bona ſatisfacere pro peccatis deliberantem: aut certe volentem iterum alteri confeſſario, à quo minorem expectat pœnitentiam, confiteri.

14 Ex quibus infertur primo, † non teneri pœnitentem ad acceptandum religionis ingreſſum in pœnitentia ſibi iniunctum: quia religionis ingreſſus voluntatis eſt, & præcipi non poteſt. cap. integritas. 32. q. 1. neque tex. noſter, qui aliquos in diuerſam partem videtur mouiſſe, contradicit in verſ. præced. *In his*, vt per ſe patet: non enim ſimpliciter ait, *Relinquat ſeculum*. ſed ſubijcit, *Aut ſaltem illa quæ ſine admiſtione mali nō ſunt adminiſtrata.*

Neque obſtant canones illi, qui citantur à gloſ. 1. cap. ſicut. 20. q. 1. ſcilicet, cap. ſi ille. 50. diſt. & cap. dictum. 81. diſt. & cap. de lapſis. 16. q. 6. cap. admonere. 33. q. 2. cap. tuæ. de pœnis, quibus cauetur, aliquem eſſe in monaſterium ad agendam pœnitentiam recludendum: quia primo illi textus in foro exteriori loquūtur, nos de interiori agimus, quæ in hoc differre ſupra diximus, & quæ diuerſitatis ſit ratio oſtendimus. Secundo, quia diuerſa ſunt, aliquē effici religioſum, ſiue monachum, & ad agendā pœnitentiam intra monaſteriū includi. Hanc concluſionem tenet Card. ſupra §. dolendum. col. 3. & S. Thom. in 4. diſt. 16. in expoſitione litteræ.

Infertur ſecundo, non eſſe verum, quod Card. ait hic colum. 4. ſcilicet, ſacerdotem poſſe iniungere alicui pœnitenti quiddam grauius, quàm ſit religio; ſcilicet carcerem perpetuum, quo ſemper ſolo pane veſcatur, & aquam ſolam potet.

15 Infertur & tertio † canones illos 47. pœnitentiales, quos colligit Hoſtienſis in ſumma de pœnit. & remiſſ. non eſſe in hoc inſtitutos, vt pœnam in eis contentam pœnitenti volenti, nolenti confeſſarius imponat; ſed vt volenti tantum iniungat: aut iudex eccleſiaſticus in foro pœnitentiali exteriori, id eſt, cum agitur ad pœnitentiam, tantum eam ſubire præcipiat.

16 Infertur & quarto, cap. 1. de pœnit. & remiſſ. quod habet † *Manifeſta peccata non eſſe occulta correctione purganda*. non habere locum in foro conſcientiæ penitus interiori: quoniam pœnitens non poteſt à confeſſario cogi, vt etiam pro publico peccato pœnitentiam publicam ſubeat. quod ſentit Ant. in cap. 1. dum allegat Specul. in titul. de pœnit. qui ſub finem ait, pro certo peccato occulto nō eſſe pœnitentiam certam infligendam, prout faciunt religioſi. hoc ideo, ne peccatū percipi poſſit: allegat conſtitutionem quandā Alexand. quam tamen ſuo tempore non haberi aſſerit: in cuius additionibus Ioan. And. clarius hoc decidit. Monal. item in titulo de pœnitentia publica, & priuata. & D. Anto. 3. parte. tit. 14. cap. 17. §. 6. quod

tamen

tamen latius tractabitur in cap. 1. infra diſt. ſeq. Adde ijs ea, quæ de penitentia iniuncta à confeſſario adduntur infra diſt. ſeq. cap. 1. à num. 35. vſque ad nu. 50.

§. ſemper deprecetur.

SEmper deprecetur Deum certus de venia, qui omnibus modis, & ſine omni tædio dubius rogaret poteſtatem terrenam, abſtineat à multis licitis, qui in libertate arbitrij commiſit illicita. Semper offerat Deo mentem, & cordis contritionem: deinde & quod poteſt de poſſeſſione: tunc quod offerat Deo, ſecurus offerat. Reſpexit enim Dominus ad Abel, & ad munera eius: ſed prius dicit ad Abel, quàm ad munera eius. ſumens enim mentem, quam cognouit humilem & puram, remunerauit eius largitatis munera. Ad Cain verò non reſpexit, neque ad eius munera. mentem enim eius, quam viderat, quoniam non cognouit, eius munera non recepit. In iudicio itaque cordis conſideranda eſt eleemoſyna tribuentis: nec iam conſiderandum eſt quantum; ſed qua mente, qua affectione dat, quod poteſt. vidua enim duobus, quæ habuerat, minutis larga, plus omnibus poſuit. Qui ergo ſua peccata redimere vult temporalium oblatione, caueat prius offerat mentem.

SVMMARIVM.

1 *Offerre ſe Deo quid.*
2 *Pænitere ſemper peccati admiſſi conſilij, & non præcepti. & ſeq.*
5 *Semper indeſinenter, & aliæ ſimiles voces, quomodo intelligendæ.*
6 *Deus omnia nouit notitia ſimplici, non item approbatiua.*

1 NOTA primo ex illis verbis, *offerat mentem.* † mentem & animam ſuã offerre Deo eſſe agnoſcere eum ſuæ creationis principium, & ſuæ beatificationis finem: atque ideo ſuam ei, præceptiſq; ipſius voluntatem ſubijcere, iuxta mentem S. Thomæ 2. 2. quæſt. 83. ar. 2. quod vtinam frequenter non tam verbis, quàm mente ac pectore integro agamus; rem veluti omnium ſententia pijſſimam, & totius triſtitiç delendæ antidoton aptiſſimum, ac Chriſtiano digniſſimum. Ad quod ethnicus ille Perſius veluti è longinquo rem non ſatis ſibi notam ſpeculatus inuitare videtur, cum ait,

Diſciteq. ò miſeri, & cauſas cognoſcite rerum,
Quid ſumus, & quidnam victuri gignimur, ordo
Quis datus, aut metæ quàm mollis flexus, & vndæ,
Quis modus argento, quid fas optare, quid aſper
Vtile nummus habet? quæ ponit Auguſt. lib. 2. de ciuitate Dei cap. 6.

2 NOTA ſecundò ex illis verbis, *Semper offerat Deo cordis contritionem,* cum

eum,qui mortaliter peccauit,ſemper in hac vita debere illius peccati pœnitere,& illud ſemper conterere. Facit cap. pœnitentia. 2. ſupra, diſt. 3. ibi, *Continue eſt dolendum de peccato.* & ibi, *Pœnitere enim eſt pœnam tenere, vt ſemper puniat, &c.* Facit cap. ſi Apoſtolus. ead. diſt. 3. ibi, *Pœnitẽti quid præter plorare reſtat? quid, niſi ſemper dolere in vita? vbi enim dolor finitur, deficit & pœnitentia.* Facit & cap. pœnitentiam. eadem diſt. ibi, *Canis reuerſus ad ſuum vomitum, & ſus lota in volutabro luti.* quorum adagiorũ prius ponit Prou. 26. cap. poſterius verò in 2. Petri 2. cap. & utrumque dilatatur in Chiliadibus, & facit cap. Iudas. eadem diſt. 3. ibi, *Nullum inuenitur delictorum tale remedium, ſicut eorum continua memoria.*

3 Contrarium tamen tenendum eſt †. pro quo eſt illud Nahum 1. cap. *Non iudicabit Deus bis in idipſum.* habetur in cap. quid prodeſt. 23. q. 5. Facit cap. at ſi clerici. §. de adulterijs. de iudic. Facit quòd ſupra in gl. Summæ huius diſt. eſt dictum, non teneri quem ad conterendum iterum vnũ peccatum mortale ſemel contritum: neque ad conterendum non contritum, niſi certo tempore. Facit, quod Paludanus ait in 4. diſtin. 17. quæſt. 1. col. 4. non teneri peccatorem ad ſemper dolendnm de peccato; ſed ſatis eſſe quod ſemel conterat illud; & numquam ſibi iterum complaceat.

Non obſtat hic verſ. quia primo reſpondeo, eum procedere de conſilio ſicut pleraque alia huius cap. quin & videtur laudabile, non ſe in his oc-
4 cupare † illum, qui ſcrupuloſa phantaſia cum mentis inquietudine timẽs, ſe nõ eſſe contritum, id faceret, per illud, quod in ſimili Thomas à Vio dixit, in 5. conditione confeſſionis, ſcilicet confeſſionis ſacramentalis frequentationem rem quidem de ſe optimam eſſe regulariter, ac medicinam magnopere quem in timore Domini conſeruantem. at cum fit ex ſcrupuloſa, & inquieta phantaſia conſcientiam iterandæ ac reiterandæ confeſſionis concipiendo, maximè nociuam eſſe: ac talem ſcrupuloſum credere debere ſe confeſſum peccata, etiam ſi certo non meminerit: modo neque contrarium recordetur, & ſciat, ſe mediocrem diligentiam in reminiſcendis peccatis poſuiſſe. quod memoria tenendum commendo. Secundò
5 reſpondeo † illam vocem, *Semper*, exponi debere temporibus à iure determinatis. quod in ſimili facit gloſſ. in cap. numquam de manu tua pſalterium cadat. de conſecrat. diſt. 5. ibi enim gloſſ. in verbo, numquam ait, ideſt, horis ſtatutis, & glo. cap. ſi quis. 36. diſt. verbum, indeſinenter, exponit. ideſt, horis ſtatutis, & gloſſ. in cap. hi qui. 23. q. 3. verbis illis, die noctuq. addit, horis interpollatis. & l. ſi quis ita. ff. de condit. & demonſ. quę habet, eum, cui legatum eſt aliquid, vt cum filijs habitet, nõ teneri ad eis omnibus momentis commanendum.

NOTA tertio verba illa, *Mentem Cain Deus non cognouit.* quæ videntur innuere eſſe aliqua, quæ Deus minime nouit. Facit illud Matth. 6. cap. *Nõ noui vos.* & refertur in cap. prophetauit. 1. q. 1. Facit & illud Pſalm. 1. *Nouit Dominus viam iuſtorum* quaſi non nouerit viam impiorum.

Sed contra hoc eſt cap. nouit ille, qui nihil ignorat. de iudici. & illud ad

Hebræos,

ad Hebræos 4. *Omnia nuda, & aperta ſunt in oculis eius.* & refertur in cap. Deus omnipotens. 2.q.1. Hanc difficultatem latius tracto in repetit.d. cap.nouit.de iudic.huic loco ſatis eſt dicere verbum illud *non cognouit.* non accipi pro ſimplici notitia & cognitione; ſed pro notitia commendatiua & approbatiua; qua Deus pſalmo 1. dicitur peccatores minime noſſe. qua itē dicitur haud noſſe fatuas virgines Math.25. & in illo cap. prophetauit. quod glo ibi pulchra declarat, & in præſenti inſinuat. Nouit ergo Deus omnia, & in his Cain, & alios peccatores notitia & cognitione ſimplici: nō nouit autē Cain, neque malos alios noſcit notitia probatiua.

§. cautus.

CAutus ſit pœnitens, ne verecundia ductus diuidat apud ſe confeſſionem, vt diuerſa velit diuerſis ſacerdotibus manifeſtare. Quadā enim vni cælat, quæ alijs manifeſtanda reſeruat; quod eſt ſe laudare, & ad hypocriſim tendere, & ſemper venia carere; ad quam per fruſta totam putat peruenire.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſio vt debet eſſe integra omnium peccatorum. & nu. ſeq.*
4 *Confeſſio quæ facta ſine contritione, & attritione non iteranda.*
5 *Confeſſionis integritatis cur ratio humana nulla reddi poteſt. & ſeq.*
6 *Morbi corporis, & vitij animi medela conditio longe diuerſa.*
9 *Peccata venialia difficilia intellectu, & cognitu.*
10 *Peccata, quorum ſolutio ſuperiori reſeruatur, confitens hæc faciat. & ſeq.*
17 *Peccata reſeruata confitens ſic interrogetur.*
18 *Confeſſio legitima per accidens aliquando non integra.*
19 *Abſolutio vna ſacramentalis quæ ex pluribus conflatur. & ſeq.*
20 *Sacramentum vnum à multis perſonis, & diuerſo tempore conficitur.*
23 *Abſolutio reſeruatorum ſuperioris ſacramentalis.*
24 *Excommunicatus prius ab excommunicatione, quàm peccatis ſoluendus.*
25 *Excommunicati profeſſio, matrimonium, nu.26. miſſa 27. confirmatio.28. ordinatio.29. confeſſio, & abſol. valida.31.*
30 *Confeſſio, & abſolutio informes validæ.*
32 *Peccata reſeruata vt deſinunt eſſe talia.*
1 33 *Abſoluo te in nomine patris, & filij, & ſpirituſſ. etiam cenſuras includit.*

NOTA confeſſionem † eſſe debere integram: ſimilis tex. in cap. fi. infra eadem ibi. *Falſa pœnitentia eſt, cum ſpretis pluribus de vno ſolo agitur pœnitentia.* Facit cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. ibi, *Omnia peccata ſua.* Facit cap. *Non poteſt quis gratiā Dei cæleſtis accipere, niſi prius purgatus fuerit ab omni ſorde peccati.* ſupra diſt.1. *& quadā impietas infidelitatis eſt ab illo, qui iuſtus eſt, & iuſtitia, dimidiā ſperare veniam.* cap. ſunt plures. ſupra diſt.3. vbi adducitur illud miraculum, Matthæi 12 relatum, quo Saluator noſter ſurdū, mutū, & à dæmone vexatū penitus ab omnibus liberauit.

2 Intelligenda tamen eſt hæc concluſio primo † quo ad peccata mortalia,
non venialia. gloſſ. 2. recepta in illo cap. omnis. de pœn. & remiſſ. Intelli-
3 genda item eſt ſecũdo de peccatis, † quæ aliàs nõ fuere legitime confeſſa-
tio manifeſtata: nam quæ quis ſemel legitime confeſſus eſt, & ab eis ab-
4 ſolutus, non tenetur illa vmquam iterum confiteri, † etiam ſi forte, quã-
do confitebatur, iuſtam contritionem non habebat, neque attritionem
talem, quæ virtute ſacramẽti in contritionem transiret per ea quæ infra,
in ſolut. ſeptimę difficultatis dicentur.

Circa tamen hanc concluſionem multæ incidunt difficultates. Prima, quód nulla ratio, quæ neceſſario concludat, adduci poteſt probans, omnia peccata vni ſacerdoti neceſſario confitenda. Secunda, ꝙ text. hic nihil probat, niſi de illo, qui ex propoſito diuidit confeſſionem ob verecundiam, vel ob alium finem: Sed neque cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. ad hoc cogit. Tertia, quòd Pſaltes ait Pſal. 9. *Delicta quis intelliget?* quaſi dicat, *nemo*. at, quod quis non intelligit, non poteſt confiteri, arg. l. Labeo. ff. de ſupellec. leg. & cap. is autem. 22. quæſt. 2. Quarta, quòd pœnitentia eſt ſecunda tabula poſt naufragiũ, ſupra diſt. 1. cap. ſecunda. quæ ſunt verba Hiero. ad Demetria. ſed per peccata venialia nemo naufragatur. cap. tres ſunt. ſupra diſt. 1. aptior textus in cap. de quotidianis. ſupra diſt. 3. Ergo non tenemur confiteri venialia. Quinta, quòd eſt dare caſum, in quo pœnitens omnia vni confitendo daret occaſionem peccãdi confeſſario; vt ſi mulier probabiliter putaret ſe ſolicitatum iri à confeſſario, ſi ſe fornicatam fuiſſe confiteatur: vel probabiliter arbitretur, eum ad luxũ mouendum, ſi ei ſuam turpitudinem patefaciat. Sexta, quòd ſunt caſus, in quibus nõ poteſt abſoluere confeſſarius, iuxta gl. ſing. cap. 2. de pœnit. & remiſ. lib. 6. in verb. *Reſeruantur*. & ita tunc fruſtra fieret confeſſio ipſi confeſſario. Septima, quòd conſtat frequenter quem oblitum eſſe aliquod peccatum ex multis; & ita illud non confiteri: at ipſum compellere ad reiterandam aliorum confeſſionem durum videretur. Octaua, quòd ſunt circunſtãtiæ aliquando tales confitendæ, quarum confeſſione detegeretur alia perſona. quo caſu non videtur debere, neque poſſe talis detegi, neque manifeſtari.

5 Pro primę difficultatis ſolutione dicendũ videtur primò, † quòd nulla
ratio humana reddi poteſt, quæ ſola neceſſariò concludat, hanc integri-
tatem confeſſionis eſſe omnino neceſſariam: quoniam illa, quam reddit
S. Tho. in 4. diſt. 17. q. 3. ar. 4. quęſt. 2. videtur eſſe omnium optima, vt Pa-
lu. & Adria. oſtendunt. quę tamen non concludit neceſſariò; quoniam
illa talis eſt: ſicut corporali medico omnem ęgroti morbum notum eſſe
oportet, quo recte poſſit illi mederi; ita medico ſpirituali omne animi
vitium oportet eſſe cognitum. Quam tamen rationẽ Durandus eneruat,
6 pie conſiderans, † medelam animæ & corporis longe differre: quoniam
medela corporea, quæ vnum morbum fugat, alium auget: medela verò
animæ, quæ ſola contritio, & diuina gratia eſt, æque valet contra vnum,

ac con-

ac contra alium. Sed neque Durandi, quam ſubdit, ratio concludit: ait enim ille, confeſſionem reſpondere contritioni; & ideò, quemadmodum contritio non poteſt eſſe, niſi omnium peccatorum, ita neque debet eſſe confeſſio. Quæ ratio concludit quidem omnia peccata eſſe confitenda; non tamen concludit omnia vni, & ſimul eſſe confitenda; nam & ſatisfactio reſpondet contritioni: at poteſt pœnitens ſatisfacere de alijs vno tempore, dilata in aliud tempus aliorum ſatisfactione. Et omnes quoque aliæ, quæ redduntur, non videntur concludere. quod videre facile fuerit in ſcriptis Paludani, & Adriani concludentium tandem, S. Thomæ rationem huius integritatis congruitatem perſuadere: nõ item neceſſitatẽ, eo quòd alia peccata, ſcilicet priora reddũt grauiora, alia ſcilicet poſteriora, & congruum eſt, licèt non neceſſarium, omnes circunſtantias grauantes confiteri; & ideo congruum, vt omnia peccata confiteamur vni. Quare concedendum videtur, nulla ratione humana neceſſariò concludi
7 poſſe confeſſionis integritatem omnino neceſſariam; † ſed lege id cautũ eſſe iuſta & æqua.

Ad ſecundam reſpondeo, concedendo hunc tex. qui allegatur præcipuus, non probare neceſſariò, confeſſionẽ peccatorum ſemper debere eſſe integram: ſed quòd non debeat illa diuidi ex verecundia, vel hypocriſi. Et ad cap. omnis, de pœnit. & remiſſ. quod non ſatis hanc concluſionem fundat dum ait; *Omnia ſua ſolus peccata confiteatur proprio ſacerdoti*, quoniã ante illud fundauit eam cõſuetudo iam inde ab Eccleſiæ incunabulis
8 in hunc diem ſeruata, † quæ à Chriſto in Apoſtolos, & ab eis in alios, & ab illis in alios, quaſi per manus deriuata eſſe merito credatur.

9 Ad tertiam reſpondeo, Pſalmiſtam de peccatis venialibus agere, † quę difficile quis intelligat; ſiue quoad eorum ſubſtantiam; ſiue quoad quãtitatem & numerum: concluſionem autẽ noſtram de mortalibus tantum intelligendam iuxta glo. quæ recepta eſt & ſecunda dicti cap. omnis. quę cognoſci poſſunt, & aliquo numerari modo, qui licet non ſit exactus, erit tamen Domino clementiſſimo gratus; modo bona fide, ac mediocri diligentia fuerit collectus.

Ad quintam, neminem teneri ad confitendum confeſſario, quod peccatum illi manifeſtari non poteſt ſine veriſimili confeſſarij, vel alterius, vel ſuę periculo animæ, vel corporis. Quod latius diſputatum eſt in prima parte huius cap. not. 9. in prin. & quid agendum ſit eo caſu, ibi dictum fuit.

Ad ſextam concedo, eſſe aliqua peccata, quorum abſolutionem non poteſt facere parochus: ſed nego, pœnitentem illis & alijs infectum non teneri ad confitendum omnia parocho propter conſuetudinem, & legem prędictam. quamquã Io. Gerſonus 2. parte, fol. 186. col. 1. ſub cap. glorificante: & fol. 191. col. 1. ſub cap. quęritur nõ putauerit hoc eſſe neceſſáriũ. cuius dictum non eſt auſus reprobare Maior in diſt. 15. lib. 4. q. 5. Quãdo igitur pœnitens habet aliquod peccatum, à quo nequeat abſoluere pa-

10 rochus ſecundum ſententias receptiores, & Eccleſiæ receptũ vſum, † poteſt & debet facere vnũ ex infra ſcriptis. Primo adeat ſuperiorẽ Epiſcopũ, vel proepiſcopũ, vel alium ad quem ea res pertineat, puta Pœnitentiariũ
11 Romanum; † & confiteatur omnia peccata, à quo ab omnibus abſoluetur.
12 Secũdo autẽ, ſi ille ſuperior nolit audire omnia, † poteſt confiteri ſola ea reſeruata: & poſtea ea & omnia alia confiteatur proprio confeſſario; qui poterit eum abſoluere ab omnibus, etiã ſi ſuperior à reſeruatis nõ abſoluiſſet, ſecundum Paludanum receptum, & qui teſtatur ita ſeruari ab Eccleſia Romana. Tertio vero, ſi prius adierit inferiorem, qui nequeat eum
13 à reſeruatis abſoluere, † omnia illi fateatur; qui abſoluet eum à quibus poteſt, ſi modò non eſt excommunicatus: & pro abſolutione caſus reſeruari remittet ad ſuperiorem, cui confitebitur ſolum illud reſeruatum; & ab eo ſolo abſoluetur. Poteſt & quarto ipſe pœnitens per ſe, vel alium ſuperiorem adire, & ab eo impetrare commiſſionem ſecretam verbo, vel ſcripto, qua generatim ipſius pœnitentis confeſſario, quicumque fuerit ille, facultatem faciat eum ab illo peccato abſoluendi. Sed hic modus periculoſus eſſe poteſt, quoniam peccatum extra confeſſionẽ detegitur.
14 Quinto, † quod frequenter conſului, poteſt pœnitens ſuo confeſſario cõfiteri omnia peccata ſua, & abſolui ab eo de his, qui ſuæ ſubſunt poteſtati: & deinde confeſſarius per ſe, vel alium, ſeu epiſtolam petere à ſuperiore, vt faciat facultatem ſibi abſoluendi quendam hominem in genere, nullo penitus expreſſo, qui ei confeſſus eſt tale peccatũ, cuius abſolutio eſt illi reſeruata: quam facultatem, qui noluerit facere ſuperior, rarus erit, & plus ſatis moroſus; ſi quis tamen adeo difficilis reperiatur, vtendum
17 erit modo ſecundo. † Confeſſarius verò antequam in hæc remedia deſcendat, interroget pœnitentem, an habeat aliquã ſui Pontificis, vel Romani bullam, quæ ipſius confeſſario à caſu illo abſoluendi faciat facultatem. Circunſpiciat etiam ipſe confeſſarius, an ſit eorũ de numero, quibus ipſi caſus de more conceduntur reſeruati, quibus facultas ſit abſoluendi à peccatis reſeruatis; ne corde forte perfecto pœnitentem difficultatibus illis offendat, & retrocedere faciat, quæ addenda ſunt illis, quæ ſummatim tradimus in Man. Confeſſ. cap. 26. à nu. 6.

18 Ex quibus omnibus infertur primo, quòd plerique oẽs cõcedunt † Cõfeſſionem quidem per ſe integram eſſe debere: per accidens tamen, ſeu propter aliqua, quæ illi accidere queunt, aliquando fieri poſſe non integram; quando ſcilicet confeſſus parocho, & ab eo quo ad aliqua ſolutus, confitetur alia Epiſcopo, vel Pœnitentiario Romano, vel alij ſuperiori, ad quem ea res pertinet. Vel contra, quãdo Pœnitentiarius prius reſeruata ſola audiuit, & ab eis vel abſoluit, vel abſoluendum inferiori remiſit.
19 Infertur & ſecundo, † ex duabus abſolutionibus, vnã integrã ſacramẽtalẽ conſtitui: quod Palud. & cõmunis ſequitur. Ex quo tertio ſubinfertur
20 † duas perſonas, diuerſo tẽpore, & multis forte diebus, & actionibus in-
21 teriectis altera poſt alterã abſoluẽtes vnicũ perficere ſacramẽtũ. Ex quo † ſub-

ſubinfertur quarto, gratiam illam ſacramentalem, quam ex opere, quod operatum appellant, ſacramentum confert; tum demum pœnitenti conferri, quando à ſecundo perficitur abſolutio, ſiue is ſuperior ſit, ſiue inferior. Quinto infertur ad illam quæſtionem, quam à quodam meo auditore non obeſæ naris interrogatus fui: cum hæc prolocutus de cathedra deſcendiſſem; nempe, quid faciendum ſit ei, qui confeſſus inferiori, & ab eo de non reſeruatis abſolutus, dum ad ſuperiorem pro reſeruatorum abſolutione habenda vadit, inciderit aliquod mortale. Et videtur debere illum, ſi ſuperior non reſeruata voluerit audire, confiteri ei, etiã illud: alioqui cõfitebitur ſuperiori reſeruatum, & poſtea illud inferiori. Quo caſu
22 quem non memini legere vnquam, & tamẽ eſt quotidianus, † arbitrarer dici poſſe, vnam ſacramentalem & integram abſolutionem fieri ex illa triplici abſolutione particulari. Quod, ſi verum eſt, poteſt idem aliquando dici de quadruplici, puta, ſi iam ſecundo ſuperiori confeſſus; & vadens ad confitendum tertio inferiori aliquod reſeruatum admittat ob quod oporteat, eum ad ſuperiorem redire quarto ab eo abſoluendum.
23 Poſtremo infertur † non videri verum, quod ait Adrianus de confeſſ. q. 4. col. 9. illam abſolutionem, quam facit is, cui ſola deteguntur reſeruata, non eſſe ſacramentalem. cuius contrarium & Paludanus tenet, & firmat Caietanus.

Aduertendum tamen quod non otioſe ſupra dixi, pœnitentem ab inferiore, cui primum confeſſus fuit, abſolui à non reſeruatis poſſe, modo
24 non eſſet excommunicatus: quia, † ſi eſſet excommunicatus, non deberet illum vllatenus abſoluere, ne grande ſacrilegium committrat, argum. cap. ſi celebrat. de cler. exc. miniſtr. & cap. ſacris. de his, quæ vi. & tradit Palud. in prædicta diſt. 17. q. 5. col. 4. quem D. Anton. & Syl. probant: neque immerito, quia per iura ſupra dicta excommunicatus eſt excluſus à diuinis; & preſertim à ſacramentorũ perceptione ꝑ illud cap. ſi celebrat. quãquã in hoc vir alioqui doctus & pius Angelus à Clauaſio contra tenuerit in verbo Confeſſio. §. 10. ſequutus in hoc Monaldum, & quoſdam alios: quamuis Richardus, quem pro ſe allegat, contra illum mihi videatur tenere in 4. diſt. 18. ar. 9. q. 5.

Quotidiana tamen, & vtilis quæſtio incidit; an abſolutio ab excõica to lata teneat ipſo iure, licet dari non debeat. Pro parte affirmatiua facit, ꝙ
25 † profeſſio ab excommunicato facta tenet. cap. cum illorum. de ſent. ex-
26 com. † Matrimonium item ab excõmunicato contractum tenet. cap. ſignificaſti. de eo, qui duxit in matrim. quã poll. per adul. quod in hoc ſingulare putatur à multis; & in his à Feli. in rub. de ſponſal. col. 5. & Peruſ.
27 in cap. 1. col. 3. de excep. lib. 6. † Euchariſtia per excommunicatum conſecrata, verum eſt ſacramentum, argum. cap. de homine. de celebr. miſſa.
28 & cap. intra catholicam. 1. q. 1. tradunt omnes in 4. diſt. 13. † Confirmationem etiam pari ratione non audeat quis iterare illi, qui excommuni-
29 catus confirmaretur. † Qui etiam excommunicatus ordine inſignitur, ve-

rum ſuſcipit ordinis ſacramentum; licet illius non accipiat executionem. cap. 1. de eo, qui furt. ord. ſuſcip. Et hãc partem aſſeruit Angel. & ante illum Monald. in loco præcitato: eandem Thom. à Vio fortiter affirmat verb. Confeſſio iteranda. Faciunt, quæ late ipſemet tradit in quæſt. de valore confeſſionis informis ſine iuſto dolore factæ, in paruis opuſculis, to. 1. tract. 5. q. 5. vbi ſequutus S. Thom. in 4. diſt. 17. q. 3. art. 4. tenet & pro-
30 bat, † confeſſionem, & abſolutionem informes ſine contritione, & attritione, iuſta validas eſſe, modo integra ſit peccatorum confeſſio, quod cõmuniter receptum eſt.

31 Neque videtur obſtare, † quod excommunicatus à perceptione ſacramentorum ſit ſeparatus: quoniam illud verum eſt in eo ſenſu, quod male facit ſciens & prudens ea percipiendo: nõ tamẽ in hoc, quòd ipſo iure ſint ea nulla, neque ſemper malefaciat, vt patet per ſuperius adducta, tam in iterabilibus; quorum de numero eſt matrimonium & Euchariſtia, quàm in non iterabilibus; quorum de numero eſt Cõfirmatio & Ordo. De qua re & de octaua difficultate, quando, ſcilicet aliquod peccatum per obliuionem tacetur, in præſentia non dicemus latius id poſtea facturi in cap. fin. huius diſt. ne plus ſatis hoc oneremus.

32 Illud vnum tantũ nunc addam, dignũ quod memoriæ mandetur perpetuæ; nempe, eum, qui confitetur alicui confeſſario poteti ipſum ab omnibus ſuis peccatis, & cẽſuris abſoluere, vel ratione bullæ alicuius, vel ratione temporis; quia cõcedebatur iobelæum, & per obliuionem, vel inaduertentiam, ſeu inſcitiam; qua neſciebat id eſſe peccatum, omiſerit confiteri aliquid, quod reſeruatum erat ſuperiori, vel cenſura innodatum eccleſiaſtica à ſolo ſuperiori delebili, & fuerit abſolutus per talem cõfeſſarium ab omnibus is adeo ab illo abſolutus maneret, vt licèt teneretur illud confiteri, cum memoriæ occurrerit, vel cum aduerterit & ſciuerit eſſe peccatum, poterit tamen de illo abſolui à quocunque inferiori, ita ſingulariter determinat Palud. in 4. diſt. 18. quæſt. 5. col. pen. quem citauit in genere, & ſequitur Ang. & Syl. Gabriel quoque. diſt. 17. q. 1. ſub finem. locum tamen prædictum vbi hoc dicit Palud. non ſine labore inueni. quem etiam ſequutus eſt Adrianus in 4. q. 4. col. 10. de confeſſ. allegando etiam Palu. ex relatione, vt puto, aliorum ſola: quia nec ipſe ſignificat locum vbi hoc dicat. Intelligo tamen illud dictum, quoad cenſuras, modò confeſſarius vltra ſolutionem peccatorum ſacramentalem præmiſiſſet à cenſuris abſolutionem, quatenus opus eſſet, & ipſe poſſet. quod ferè ab omnibus paſſim fit confeſſarijs, in Caſtellæ quidẽ regno omnium trium cenſurarum: in hoc vero tantum excõmunicationis. Quæ moderatio eſt vera intelligendo de abſolutione expreſſa, vel ſaltem tacita, propter illud ſingulare Ioan. Gerſonis in 2. par. fol. 183. col. 1. ſub cap. confeſſio. & cla-
33 rius fol. eod. col. 3. ſub cap. excommunicationum, videlicet † confeſſariũ, qui recta intentione ſuper pœnitentem dixit, *Abſoluo te in nomine patris, &c.* non ſolum à peccatis, ſed etiam à cenſuris abſoluiſſe iudicandum.

Ex quo infertur, Palud. dictum procedere, etiam quando confeſſarius non abſoluiſſet expreſſe à cenſuris; ſed ſolum generaliter dixiſſet, *Abſoluo*, ſi modo id recta intentione dixiſſet. Rectam vero intentionem illam arbitror eſſe, qua cõfeſſarius abſoluere proponit à neceſſarijs; qualẽ puto vel expreſſam, vel virtualem omnes habere confeſſarios, de quo latius in cap. 1. not. 1. diſt. ſeq. dicetur.

§. *Caueat.*

CAueat † præterea, quem vera delectat pœnitentia, vt non prius ad Domini corpus accedat, quàm confortet illum conſcientia bona. Sed in hac ſeparatione tremendum iudicium cogitet, vbi & maius, & terribilius impœnitentes ſeparabit in ignem: doleat, quod nondum audeat ſumere, quem multum deſiderat, cibum ſalutarem. Iſti ſunt digni fructus pœnitentiæ animam captiuam illaqueantes, & in libertate ſeruantes. Cohibeat ſe præterea à ludis, à ſpectaculis ſæculi, qui perfectam vult conſequi gratiam remiſſionis: nã Dina Iacob filia, ſi ſe cohibuiſſet, & inter ſuos remanſiſſet, ab extraneo raptore corrupta non eſſet. † al. paueat.

SVMMARIVM.

1 *Communicare non decet ſtatim poſt confeſſionem annalem.*

2 *Pœnitenti quantum licet ludere.*

NOTA primo communicaturũ Euchariſtiæ ſacramento bona cõſcientia debere accedere. Facit cap. quottidie. de cõſecr. diſt. 2. q̃ habet mentẽ ſine affectu peccandi tunc eſſe debere. quæ verba gl. ibi declarat. quã quia nos latius ibi enarrauimus, ideo hic non tractamus; quãuis illud ſilere nequeã nõ nimiũ honeſtã videri mihi cuiuſdã ciuitatis cõſue-
1 tudinem; † qua, qui per annum non eſt confeſſus, ſimul ac confitet, quocunque id die Quadrageſimę faciat, ſtatim à confeſſione corpus dominicum aſſumit iã nõ iterũ toto anno ſequẽti confeſſurus, nec cõmunicaturus: nã primum violatur ille canõ, omnis. de pœnit. & remiſſ. quo cautum eſt, vt omnes in Paſchate communicemus. Etiam, vt dicamus, illũ canonẽ ſublatum eſſe conſuetudine, quę in illa ciuitate plus quadraginta annis forte viguit, rogo tamen, quis eſt tam felici memoria, qui ſe putet omnia peccata per annum admiſſa vna hora ſola integre confeſſum fuiſſe confeſſario? An non deceret potius confiteri ſemel: & deinde dilata in Paſcha communione, quę oblita in mentẽ venirent, cũ alijs, ſi qua interim peccare contingeret, fateri, & ita cõicare? Num aream, quam toto anno non verriſti, prima vice ſatis verres? Quare merito Auguſt. apud S. Tho. in 4. diſt. 17. dixit, non ſtatim à confeſſione ad Euchariſtiam accedendum.

2 NOTA ſecundo ex illis verbis, *Cohibeat ſe à ludis, & ſpectaculis*, pœnitentem nõ debere ludere. Facit illud Eccleſia. cap. 3. *Tempus lugendi, & tempus ridendi.* & cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. quod habet, *Diſtingue tempora, & concordabis ſcripturas.* & omnia debet cõuenire ſuis tẽporibus cap. quis

ignoret. & cap. ſeq. 32. q. 4. Tempus autem pœnitentiæ tempus luctus eſt & non riſus. cap. pœnitentia. ſupra diſt. 3.

Contra tamen hanc concluſionem facit illud, *Quod caret alterna requie durabile non eſt*. & Augu. in 2. lib. Muſic. *Volo tamen tibi parcas, nam ſapientē decet interdū intermittere aciem rebus agendis intētam*. Facit, quod ſicut homo indiget quiete corporali ad refocillationem corporis, quod non poteſt continuo laborare, quia virtutem habet finitā, ita etiam eget quiete animę cuius quoque virtus finita eſt. Quies autē animę eſt delectatio, quæ ex ludicris factis, vel verbis, quæ ludi ſunt, deſumitur. quæ omnia tradit S. Thom. 2. 2. q. 168. ar. 2. Ad hęc omnia reſpondeo, non eſſe intelligendum textum noſtrum de omnibus ludis; ſed de his tantum, qui non ſunt neceſſarij ad animi recreationem, neque ad lenem eorū, quibus cōuiuimus, conuerſationem. quod declarat S. Tho. in 4. diſt. 16. q. 4. ar. 2. Et ita intentio tex. eſt, vt quo pœnitentia maior eſt facienda, magis etiam à ludis abſtineamus: numquam tamen ab omnino neceſſarijs. Pro quo facit id, quod eccleſia in Quadrageſima tota facit.

Vtamur ergo parcius
Verbis, cibis, & potibus,
Somno iocis, & arctius
Perſtemus in cuſtodia. Pondera, quod ait, *Parcius*, non dicit, *Nullatenus*. Arbitror autem non eſſe peccatum mortale, ſi quis eo die, quo confeſſus fuerit, & etiam communicarit ludis ſe immiſcuerit alioqui honeſtis in quibus nil aliud, quàm luderet, vel ſaltem non aliter capitaliter delinqueret. quinimmo id ſine vllo peccato etiam veniali puto fieri frequenter à ſacrificis, qui eo ipſo die, quo confitentur & celebrant, ludis honeſtis cum ſocijs & alijs viris honeſtis honeſte ludunt: etiā ſi paulo laxius, quàm animi recreatio neceſſaria requirat, id faciant, ratione vel cōuiuii, vel ſocietatis: argum. illius Apoſtoli, *Flere cum flentibus, & gaudere cum gaudentibus.* ad Roma. 12.

§. *Tanto.*

Tanto itaque magis ſibi caueat, & cohibeat ſe anima, quæ ſæpe, vel ſemel rapta, & corrupta eſt. Timeat iam docta experimento, quod ignorauit virgo. Eligat quem imitetur: vt non ſequatur, quem animus ſuus damnat. Se enim iudicat qui pœnitentiæ fructus non habentem à ſe non elongat. Quærat fructos dignos, & ſi non dignos pœnitentiæ: ſūt enim fructus digni, virtutum fructus, qui non ſufficiunt pœnitentibus. Pœnitentia enim grauiores expoſtulat, vt ſi pacetur Eccleſia, vt pacata dolore, & gemitibus mortuis impetret veniam.

SVMMARIVM.

1 *Peccat grauius, qui condonatum iterat.*
2 *Gratia, qua condonatur delictum non facta mentione ſimilis condonati, nulla.*
3 *Peccat magis innocens quàm alius. & 4.*
5 *Pœnitens vere melior eſt ſeipſo innocente.*
6 *Maius eſt quo ſtamus, quàm quo lapſi erigimur.*
7 *Peccatum vt conſuetudine augetur, & conſuetudine minuitur.*
8 *More diuino diuinam, & more humano humanam legem tolli.*

1 NOTA primo,† grauius peccare, qui poſt condonatum ſibi peccatū iterum peccat illud. facit tex. in l. 3. C. de epiſcop. aud. quę in fine habet, veniam conceſſam ſimpliciter deliquentibus, non videri conceſſam ijs, qui delinquere conſueuerunt, vbi ait Bald. in 4. notab. *Qui geminat delictum, veniam ſperare non debet.* & ante illum Guliel. de Cun. ſing. determi-
2 nauit † nō valere indultum, quo princeps delictum ſecundum condonat: niſi mentionē de altero ſimili antea condonato faciat. quod à multis cōmendatum eſt, & in his à Feli. in cap. poſtulaſti. col. 4. de reſcript. Facit quod ait Auguſt. in cap. vnum. col. 2. 25. diſt. nullum peccatum eſſe adeo veniale, quod non fiat criminale, dum placet, ideſt, dum contemnitur, & in conſuetudinem accipitur, ſecundum vnum intellectum gloſſ. per quæ verba videntur venialia tranſire in mortalia per conſuetudinem.

3 Contra tamen hanc concluſionem facit, † quòd magis peccat, cęteris paribus, innocens peccando, quàm alius, quia ingratior videtur: quippe qui ad maiorem gratiam tenetur, cæteris paribus, quàm pœnitens ſecundum ea, quæ tradit vterq. Tho. 2. 2. q. 106. ar. 2. Secundo contra hoc facit cap. denique. 4. diſt. quod habet, veniā eſſe dandā peccantibus propter cōſuetudinem. & ibi gloſſ. verb. conſuetudinē, annotat, cōſuetudinē excuſare à delictis. Tertio facit cap. obijciūtur. 32. quęſt. 4. ibi, *Quādo mos erat, crimē non erat.* Facit quod annotat S. Tho. 1. 2. q. 88. ar. 4. vbi determinat ex peccato veniali propter ſolam conſuetudinem numquam fieri mortale.

4 Ad horum primum concedo, primo cęteris paribus, † innocentem magis peccare, quàm pœnitentem: quia bonitas innocentiæ magnitudinis, vt quatuor, maius bonū videtur quàm bonitas pœnitentiæ, vt quatuor: & ita magis peccaret, quia ingratior eſſet, quàm pœnitens. Sed bonitas innocentiæ, & bonitas pœnitentiæ in eodem homine nō ſunt æquales; quoniam quicunq; à peccando reſurgit, ad maiorem gratiam, quam vnquā habuit, reſurgit, vt in cap. 1. & cap. pium. ſup. diſt. 3. & ſup. in hoc eod. cap. 5. animaduertere. diximus. Et ita vnus & idem homo idem peccatum peccans in ſtatu pœnitētiæ & innocētię, magis peccat in ſtatu pœnitentiæ, quàm innocētiæ, cæteris paribus. Secundo reſpondeo negando, cæteris paribus, magis innocentem, quàm pœnitentem peccare: immo contra, magis pœnitens peccare videtur, quia ingratior apparet: quoniā licèt innocentia maius in ſe donū ſit, quàm pœnitentia: tamen quia pœnitens primū accepit innocentiā; deinde pœnitentiam, duo dona ſuſcipit:

&ideo

& ideo plus donanti tenetur, arg. cap. 1. de treuga, & pace. & auth. itaque. C. cõmun. de ſucceſ. Quare, ſi eum iterum offenderet, ingratior fieret, & ita magis peccaret, arg. cap. homo Chriſtianus. 40. diſt. Quamquam re-
6 plicari poteſt †, maius donum eſſe, quo ne cadas cauetur, quàm quo iam lapſus erigeris. l. fin. C. in quibus cauſ. in integ. reſtit. non eſt neceſſaria. Et maius eſt ipſo iure, quàm exceptionis ope liberari, vel per ſententiam. l. ſi vnus. §. pactus. ff. de pact. cap. commiſſa. de elect. lib. 6. cum ſimilibus. Et altius dicitur redempta Virgo mater illa dux noſtra clariſſima, quę, ne caderet in peccatum originale, fuit ſeruata, quàm alij, qui iam lapſi erepti fuimus. Et ita, cæteris paribus, innocenti maius eſt donum, quo quis nõ cadit, quàm cadenti erectio. quare prior ſolutio planior videtur.

Ad ſecundũ reſpondet primò gloſſ. in illo cap. denique. 4. diſt. conſuetudinem excuſare quidem à pœna temporali; non tamen à pœna æterna. quamquam ego arbitror, eam ſemper excuſare, etiam à pœna æterna non tota, ſed tanta, & aliquando à tota. Reſpondeo tamen ſecundo, aliud eſſe dicere peccatum factum ab aliquo propter conſuetudinem † terræ, quæ ei
7 permittit, eſſe minus, quàm alioqui eſſet, quod habet illud cap. denique. & aliud eſt dicere peccatum eo reddi grauius, quod ſemel deploratum & condonatum iteratur: quod noſter tex. ait. Et ita dicendum eſt, conſuetudinem terræ quæ habet, vt quod vere peccatum eſt, pro peccato non habeatur, de peccati magnitudine aliquid tollere, iuxta præfatum cap. denique. cum hoc tamen ſtat peccatum in conſuetudinem tractum grauius eſſe, quàm ſemel admiſſum. cap. fin. de conſ. & cap. ſicut tribus gradibus ſupra diſt. 1. quia multiplicatum grauius eſt ſimplici, iuxta principium huius cap. & quę illi adiecimus in not. 5. Stat item, quòd peccatũ per cõſuetudinem redditur grauius: non quia multiplicatur, ſed quia primo iã fuerat condonatum, & nunc cum ingratitudine iteratur. quod text. noſter innuit, & probant in ipſius confirmationem adducta.

8 Ad tertium reſpõdeo, illud Ambroſij in d. cap. obijciuntur. 32. q. 4. intelligendum de more licito, per quem ſublata eſt iam lex contraria, ſiue is mos contra legem ſit diuinam; auctoritate tamen diuina inductus, vt in illo cap. obijciuntur. ſiue contra legem humanam auctoritate iuſta inductus, vt habetur in cap. fi. de conſuet. Et ita argumentum ſolum concludit, eum morem, qui efficit, vt quod ante illum peccatum erat, iam nõ ſit peccatum, excuſare peccatum; quod omnino concedimus neque noſtram lędit concluſionem. Addo tamen huic notabili hanc circunſtantiam non eſſe neceſſariò confitenda: quoniam illa non mutat peccati ſpeciem, neque habet ſpecialem cum ratione repugnantiam, neque præcepto prohibetur ſpeciali, iuxta illa, quæ ſupra in not. primo dicta fuerũt. quamuis contrarium nonnullis placuerit; ſcilicet eum, qui confiteretur aliquod peccatum teneri ad patefaciendum ſe antea ſimile peccatũ peccaſſe, quod iam fuit confeſſus. Pro quibus tamen quia nulla ratio neruoſa videtur facere, quod prius diximus, tenendum cenſeo.

Cap. II.

Leo I.Epiſt.90.al.92.ad Ruſticum Epiſc.cap.9.

QValitas lucri negotiantem aut excuſat, aut arguit; quia eſt & honeſtus quæſtus, & turpis: veruntamen pœnitenti vtilius eſt diſpendia pati, quàm periculis negotiationis adſtringi; quia difficile eſt inter ementis, vendentiſque commercium non interuenire peccatum.

SVMMARIVM.

1 *Negotiator qui peccat iterando negotiationem.n.13.& 14.*
2 *Cauſæ malæ malus effectus.nu.9.*
4 *Mercandi ars vitijs carens vtilis, nu.5.nulla lege vetita.nu.6.digna mercede.nu.7.ſine honeſtari poteſt honeſto.n.9.*
8 *Mercandi duo genera.*
10 *Negotiatio actus indifferens bonus & malus eſſe poteſt.nu.11.& ſeq.*
15 *Arguere ſignificat reprehendere, oſtendere, in periculum ducere.*
16 *Leo vir elegantiſſimus.*
17 *Cap.qualitas.conſilium non præceptum continet.*
18 *Dubio peccandi ſe obijciens vt peccat.& nu.ſeq.*
22 *Conſcientiam, vel animi dubietatem generalem qui non offendit.*
23 *Mala multa eſſe ob ſolam loci, & perſonæ circumſtantiam.& ſeqq.*
26 *Decipere ſe inuicem contrahentibus vt licet.& nu.ſeq.*
29 *Mendacium quod mortale, & quod veniale.*
32 *Iuſtitia commutatiua æqualia requirit extrema.*
33 *Auguſtini exemplum imitatione dignum.*
34 *Pretium rei iuſtum habet latitudinem, & eſt triplex. & n ſeq*
38 *Pretium rei quid minuit, vel auget.*
39 *Doctoris dictum ſecundum legem, quam allegat, intelligendum.*
42 *Intellectus nouus l.in cauſæ.3.§.idem Pomponius.ff.de minorib. & l.ſi pretio.§.fin.ff.locat.nu.45.*
43 *Differentia inter vtrunque ius raro admittenda.*
44 *Natura pro inclinatione, & impulſu naturæ.*
46 *Intellectus ſeu ratio cap.cum dilecti, de empt.*

DIuiditur in duas partes. prior determinat an licita ſit negotiatio, ſiue mercatura, poſterior vero an .ſ. vtile ſit pœnitẽti negotiationem relinquere. Nota ex priore parte, quatenus continet verbum accuſat ſecundum antiquā litterā, ſiue verbum excuſat ſecundum nouam, quod omne lucrum mercatorum, qui vendunt rem carius, quàm emunt, videtur illicitum. quod ſignificat primo in quantum innuit, quod ſiue lucrum honeſtum ſit, ſiue turpe, ſemper dignus eſt mercator, qui accuſetur,

vel reprehendatur. Secundo, quod hæc ars mercandi pœnitentibus prohibetur. Tertio, in quantum ait, inter ementis, vendentisq. commerciũ difficile non interuenire peccatum. ergo peccatum erit tali arte vti: quia qui ſe exponit periculo peccãdi peccat, iuxta illud Eccleſiaſt.3. Qui amat periculum peribit in illo. & iuxta cap. ad audientiam. de homici, & cap. iuuenis. de ſponſal. Quarto pro hac parte facit illud Matt.21. *Eiecit ementes, & vendentes de templo.* Quinto, ait Hieronymus ad Nepot. de vita cleri. *Negotiatorem clericum, & ex inope diuitem factum, & ex ignobili glorioſum quaſi quandam peſtem fuge.* cap. negotiatorem. 88.diſt. Sexto illud Pſalm. 70. *Quia non cognoui litteraturam, introibo in potentias Domini.* vbi alia littera, pro litteraturam, habet, negotiationẽ. Septimo facit illud Ioan. Chry. homil.38.ad cap. Matth.21. relatum in cap. eijciens. 88. diſt. primo ibi,
2 † *Mercator numquã Deo placere poteſt.* Secundo ibi, *Nullus Chriſtianus debet eſſe mercator.* Tertio, *Mercator ſine mendacio & periurio eſſe nõ poteſt.* Quarto in ea ſimilitudine, qua dicit, *Quemadmodũ omnia grana tritici paulatim defluunt ex cribro, ſi diu id in eo verſes, & tandẽ nihil remanet niſi ſtercus: ſic ſubſtantia mercatorum tandẽ perit, & nihil eis prɇter ſtercus ſupereſt.* Octauo principaliter facit cap. quoniam. 85.diſt. quod habet, *Merito dictum eſt negotiũ, quia negat otium, quod malum eſt: neque quærit veram quietem, quæ eſt Deus.*

Pro contraria vero parte, ſcilicet, quòd negotiatio, qua quæ vilius emũtur, ob lucrum carius venduntur, ſit licita, facit primo hoc ipſum cap. quatenus ſecundum nouam litteram habet verbum excuſat pro accuſat. Secundo quòd de duobus negotiationis quæſtibus fit mentio; de turpi ſcilicet, & honeſto. Datur ergo quæſtus honeſtus in negotiatione: ergo & ne-
3 gotiatio honeſta. † A turpi namque cauſa non poteſt immediate honeſtus produci effectus: arbor enim mala non facit fructus bonos. Matth. 12. Facit cap.1.de ſchiſ. lib.6.& cap.licet.2.de teſti. & atteſta. Et in cauſato, vt verbis Bald. vtar, non poteſt eſſe plus virtutis, quàm procedat ab influentia & potentia cauſæ. Bald. in l. 1. ff. de ſenat. facit egregie §. hoc autem notandum. de his, qui feud. dar. poſ. & l. quod ſi nolit. §. qui mancipia. ff. de ædil. edict. Dixi, immediate; quoniam mediate, nil vetat id fieri: vt ex illicito & nefario coitu, quandoque viri incomparabiles naſcuntur. cap. naſci. cap. vndecunque. 56. diſt. Secundo pro hac parte facit. cap.
4 quoniam. 88. diſt. in illis verbis, *Negotiatio me non facit malum; ſed iniquitas mea, & mendacium meum.* & paulo ſuperius, dum innuit vitia, quibus negotiantes inuoluuntur, non eſſe artis, ſed hominum illam exercentium. Tertio facit cap. quid eſt aliud. eadem diſt. 88. quod habet, eos negotiatores eſſe damnandos, qui merces ſuas polluũt, plus mendacijs & periurijs quàm pretijs onerando. ergo à contrario illi, qui hoc non faciunt, non damnan-
5 tur. Quarto facit, † quòd ars mercãdi vtilis eſt Reipub. adeo, vt vix ſine illa ſuſtentari poſſet, teſte Cic. lib.1. de Offic. & ipſa experientia, quɇ rerum eſt magiſtra, cap. quàm ſit. de de electio. lib.6. copioſe docet. Quinto, quòd negotiatio nullo iure diuino, vel humano prohibetur, ſi enim ob

aliquem reſpectum prohiberetur, maxime id eſſet: quia, quod vilius emitur, carius venditur: id enim dicitur negotium, vt Caſſiodorus ait in d. cap. quid aliud. 88. diſt. Sed hoc videtur eſſe licitum; quia dignus eſt operarius mercede ſua. Luc. 10. 13. q. 2. cap. 1. col. 2. & ſeq. At mercator, qui adit loca remota; qui cum ſtudio emit; qui ſeruat cum periculo in tempus venditioni & hominum neceſſitati conueniens; qui ſe mille, quo hæc fa-
7 ciat, ſollicitudinibus implicat; non mediocriter operatur: † ergo dignus eſt aliqua mercede: at nulla illi alia merces aſſignatur præter id, quod vilius emendo, & carius vendendo lucratur: ergo id poterit ſancte facere.
8 Poſtremo facit, quod † negotiationum, quæ duę videntur, prior, qua quis res quibus abũdat, dat alteri, quo ab eo res, quibus eget, accipiat, honeſtior eſt; & iam inde ab exordio mundi probata. l. 1. ff. de contr. emp. quam etiam in hunc vſque diẽ inter quoſcunque magnates exerceri videas: ſunt enim, qui pecunia numerata nullatenus res aliquas ſui vſus alijs vendant: quas tamen libenter cum alijs eiuſdem valoris permutãt. Poſterior vero, de qua loquimur, qua ſcilicet vilius emptum carius ad lu-
9 crum venditur, ſpeciem præ ſe fert cupiditatis: † Quoniam tamen illi lucro ſuus honeſtus poteſt pręſtitui finis; puta ſuſtentatio ſui ipſius, ſuæ domus, pauperum; & alia id genus opera bona, vel pia; facile illam cupiditatis ſpeciẽ tali boni finis adiectione tollas, vt S. Thomas ait in illa quęſt. 77. ar. 4. at hoc fere ab omnibus hodie fieri videmus. ergo negotiatio hæc licita eſt & ſancta. & ita tenendum eſt per prædicta.
10 Ex quibus infertur primo, † negotiationem de ſe neque bonam, neque malam; ſed mali, nempe cupiditatis ſpeciem præ ſe ferre. Secundo infer-
11 tur † negotiationem, ſi eius vltimus finis ſolum ſit lucrum, & diuitiarum augmentum, non eſſe licitam. Tertio, illos negotiatores maxime probandos, qui ſuæ, vel alienę Reipubl. neceſſaria cauſſa illi principaliter prouidendi è longinquo deportant: quoniam bonum publicum diuinius eſt, vt ait Ariſt. 1. Ethic. quàm bonum priuatum. cap. licet. de regul. cap. ſcias. 7. q. 1. & §. ſancimus. in auth. de reſt. & ea, quæ parit vltimo menſe.
12 collat. 4. Cum igitur negotiationis laus tota ex illius fine pendeat, † quo melior erit finis, ea quoque laudabilior erit. Cui conſequens eſt, negotiationẽ cauſſa Reip. principaliter aſſumptam Deo, & hominibus gratio-
13 rem eſſe, quàm quę ob priuatũ bonum ſubitur. Infertur quarto, † honeſte negotiantibus lucrum moderatum eſſe pro laboris ipſorum ſalario;
14 debereque illos eo contentos gratias Deo agere. Infertur quinto, † eum qui hanc mercandi artem in hoc principaliter aſſumpſit, quo ſibi & ſuis victum quæreret; & ope diuina tantum bonorum quæſiuit, quo iam fine tali negotiatione vitã honeſte agere valeat, prudenter facturum, ſi ab ea deſiſtat: niſi mutato ſui propoſiti fine, quod ante pro ſe ſuiſque ſuſtentandis faciebat; nunc pro Reipubl. prouiſione, vel pro pauperibus alendis, aut alijs operibus pijs facere pergat.

Non obſtant, quæ pro cõtraria citauimus parte: nõ primo cap. noſtrũ.

quoniam

quoniam, quod in eo innuitur, honeſtum quæſtum arguere negotiantem, non ſignificat reprehenſibilem illum facere: ſi enim ita intelligeretur, ſecum pugnaret text. quoniam dicit, quæſtum eſſe honeſtum, & eum, qui illum quæreret, ob hoc ipſum eſſe inhoneſtum; ſed ſignificat illum quæſtum honeſtum oſtendere negotiantem, quaſi diceret quamlibet honeſtus ſit quęſtus, negotiatio tamen, qua ille quęritur, oſtendit eſſe nego-
15 tiantem, qui eum quærit; nam arguere non ſolum † reſpondere; ſed etiā oſtendere, ac monſtrare ſignificat iuxta illud Maronis:

Degeneres animos timor arguit.

Qui modo intelligendi belle, quę ſequuntur, quadrant, *Veruntamen*, &c. quaſi dicat, quamquam, cum honeſtus quæſtus quęritur, negotiatio nō ſit mala, vtilius tamen, &c. Fuit auditor doctus iuxta, ac bene moratus, qui me à prælectione moneret, illam vocem, *arguere*, ſignificare nonnūquam in diſcrimen, periculúmque adducere, & ita poſſe in noſtro cap. accipi. Sed mea ſententia huic intelligendi modo repugnat primum ea vox *Honeſtus*, quoniam ſola lucri honeſtas ſaluat à vitio negotiantem.
16 Et ita non eſt veriſimile, quòd † Leo vir eleganti ſtylo diceret id, quod ſaluat, ducere in periculum negotiantem. Prętereà quòd ille meus auditor animaduerterit, aduerſatiua illa veruntamen repugnat: quia ſi arguere ſignificaret in diſcrimen, & periculum adducere, aptius fuiſſet ponere dictionem illatiuam, & ideo, vel ſimilem, quam aduerſatiuam, verunta-
17 men. Eſt igitur † ſenſus huius cap. numquam à me hactenus ſatis intellecti, quęſtum quidem in genere præſe ferre quandam mali, ſcilicet cupiditatis ſpeciem: quęſtum autem malum accuſare, hoc eſt, damnabilē reddere negotiantē; quęſtū verò honeſtū ſolū arguere, hoc eſt, oſtendere, ſeu iudicare, eum, qui taliter quęrit, negotiantem, & induſtrium in negotiandi arte hominem eſſe, & nil aliud mali. Veruntamen pœnitenti meliùs eſſe ab illa, quamuis bona; quia tamen valde implicat negotijs, à pœnitentia alienis, abſtinere. Ex quo tollitur etiam ſecunda ponderatio huius cap. Concedimus enim vtile pœnitenti ab hac arte abſtinere, non quia mala; ſed quia periculoſior alijs ſit.

18 Ad tertium concedo eum, qui amat periculum, in illo periturum; ſiue, quod item eſt, eum qui exponit ſe periculo peccandi probabili, peccare, & tale quidem peccatum, quale periculum eſt, mortale, ſi mortale; ve-
19 niale ſi veniale, S. Thom. quodlib. 8. ar. 13. † Quod tamen videtur verum, ſi in ſpecie & aliquo particulari caſu periculum illud occurrat; non tamē ſi in genere & vniuerſaliter, ſiue in aliquo vniuerſo id contingat. Quod licet nouum ſit; tamen verum eſſe oſtenditur: quoniam alioqui, & qui epiſcopatum, & qui regnum, & qui officium quodlibet Reipub. adminiſtrandæ, immo & quamlibet artem priuatam, & qui monachiſmum rem à peccatis maxime alienam acciperet, peccaret. quis enim tanta ſuperbia eſt, qui putet, artem aliquam etiam de ſe facillimam, ita diu exercituum, vt nulla ex parte in ea peccet? monente Ioanne in primo epiſt.

ſuę cap.

ſuę cap. relat. in cap. ſi enim. in princip. de pœnit. diſ. 2. *Si dixerimus, quòd*
peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus. Et ne cauilleris illud Ioannis de
peccato veniali accipiendum, audiamus Inn. oc. iiij. receptum, qui in cap.
20 omnis. de pœnit. dicebat † *ſuperbiæ cuiuſdam eſſe pœnitentis credere ſe num-*
quam amplius capitaliter peccaturum: quamquam eo animo debeat eſſe, vt
numquam peccet: & quamquam, Deo iuuante, numquã ſit peccaturus.
21 Pro hac concluſione facit etiã illud ſimile, † quod in dubio de quolibet
proximo in ſpecie bene pręſumere oportet. cap. fin. de preſumpt. cap. 1. de
ſcrutin. l. ſuper ſeruis. C. qui milit. lib. 12. At licitũ eſt in dubio pręſumere
aliquos in populo eſſe malos. cap. Oſius. de elect. quod in hoc mirabile
Panorm. & Rauen. ibi dixerunt. Facit etiam, quod ſingulariter ait Tho-
mas à Vio in libello 17. Reſponſorium reſp. 13. verſ. Septimum dubium.
22 alias in paruis opu. tom. vlt. eum, † qui putat in genere aliquid non lice-
re, ſi tamen, cum ſe operi faciendo applicat, non aduertit illud, & bona
fide id facit, non peccare propter conſcientiam illam generalem, ſi alio-
qui, quod facit, non eſt peccatum. Eodem ergo modo videtur non pec-
care, qui non ſolum dubitat, an in officio aliquo ſit peccaturus, immo &
credit ſe in genere, in aliquo illius exercitio peccaturum. Et tamen non
dubitat; immo credit, ſe, ope diuina, quemlibet illius actum ſine pec-
cato efficere poſſe: quod memorabile ac quotidianum duco in ſe, ac etiã
pro declaratione illius, *Tene certum, dimitte incertum.* cap. 3. infra diſt. 7. in
cuius comment. ſine hoc meminerimus.

Ad quartum concedo, eos, qui in templo vendebant, quoſque inde
Dominus eiecit, male feciſſe: non tamen quia vendebant, ſed quia in lo-
23 co Deo & orationi ſacro id faciebant: † multa enim, quę ex ſe non ſunt
mala, immo bona, ob circunſtantiam loci reprobantur, text. & ibi gloſſ.
in verbo, proceſſus, cap. decet. de immu. eccle. lib. 6. vbi multa de hoc
exempla reperias.

Ad quintum concedo negotiationẽ clerico illicitã, non quia de ſe mala
24 ſit, ſed quia clerico prohibita. Et ſic ex circunſtantia perſonę, † ex qua mul
ta improbantur; quæ alioqui bona eſſent, aut certe non mala cap. 1. & ſe
cundo. cap. non magnopere. cap. ſententiã & per totum ne cler. vel mon.

Ad ſextum reſpondeo in eo Pſal. 70. *Litteraturam.* vel ad vim dictionis
Sephoroth, quæ Hebręis ſonat, Litteraturas, numeros, ſiue negotiatio-
nes pro arte negotiandi ſimul, & vitijs illa vtentiũ coniunctis capi, quaſi
diceret, *Quoniam litteraturam, ſiue negotiationem non cognoui, id eſt, hanc*
artem cum vitijs ſolitis illa vtentium non exercui. Eo modo etiã capitur ver-
25 bum, *Mercator,* in illo cap. eijciens. 88. diſt. cum ait, † mercatorem num-
quam Deo placere: is enim, qui hac arte, & vitijs ea vtentium vtitur
non placet Deo per quod ſoluitur ſeptimum, cum ſuis quatuor membris.
Pro qua expoſitione caſus eſt in cap. quoniam. eadem diſt. 88.

Ad octauum reſpondeo in fine illius cap. quoniam. eodem modo ac-
cipi verbum, negotium, quo diximus accipiendum in dicto cap eijciens.

In gloſſam.

In gloſſam vltimam.

16 EX hac gloſſ. colligo non eſſe peccatum,† contrahentes ſe inuicē decipere. gloſſ. enim ait, naturale eſſe hoc contrahentibus.& l. illa in cauſſæ. 2. §. idem Pomponius. ff. de minor. expreſſius ait; naturaliter licere contrahentibus ſe inuicem decipere; quod ipſum habet & l. item ſi pretio. §. fin. ff. locat. & glo. in cap. cū dilecti. de emp. & cap. in ciuitate. de vſur. Quod autem lex naturæ concedit, non eſt peccatum, cap. 1. diſt. 1. & §. fin. 6. diſt. & Plato Polit. lib. 2. cap. 2. quem refert Lucas in l. retractare. C. ne fiſc. rem quam vend. col. 2. *Natura*, inquit, *eſt Dei voluntas, & Dei bonitas ac ſapientia.* Facit ad hoc l. 2. C. de reſcind. vend. & cap. cum dilecti. de emp. iuncto cap. cum cauſſa. eod. ti. quibus omnibus cauetur, nō licere contrahentibus ſe mutuo vltra dimidium iuſti pretij decipere: & ita innuit à contrario id intra dimidiū iuſti pretij licere. Tertio facit vna omnium conſuetudo, qua empturus, quàm viliſſime poteſt, emit; & venditurus, quàm cariſſime poteſt, vendit. Et quamuis non omnes emant & vendāt, ſaltē fere omnes homines eo animo eſſe reperias, vt & vili emere & care vendere velint, quod non obſcure ſignificat illud Prouerb. 22. cap. *Malum eſt*, inquit, *omnis emptor, & cum receſſerit, gloriabitur.* quoniā & experentia conſtat ei ſuam emptionem maxime gratam, qui putat rem maioris pretij, minoris, quàm valeret, emiſſe.

His tamen non obſtantibus contrarium videtur verius nempe peccatum eſſe, proximum in contractibus decipere. Primo, quòd alteri non eſt faciendum, quod tibi fieri non vis. in prin. Decreti. & gloſſ. ſolennis & recepta. l. ſemper in contractibus. ff. de reg. iur. determinauit non eſſe
27 honeſtum, † nec viro bono licitum decipere. bonus autem vir, & conſcientia idem ſunt. Bald. in cap. cum cauſſam. 2. in fi. de teſtib. & cum, qui contra honeſtatem facit, excommunicari poſſe aiebat Lucas in illa. l. retractare. col. 1. C. ne fiſc. rem quam vend. Facit cap. in ſancta. 92. diſt. & veritatis & iuſtitię amica eſt ſimplicitas. cap. veritatis. de iureiur. ergo dolus & deceptio inimica erunt illis. Facit cap. Beatus. 22. quæſt. 2. quod
28 ſatis probat, † fallere proximum eſſe peccatum & S. Tho. 2. 2. quæſt. 77. ar. 1. ad. 1. aiebat, omnem illum, qui cum notabili alterius damno emit, vel vendit; teneri ad reſarciendum illud damnum, etiam ſi non excesserit iuſti pretij dimidium.

Ex quibus infertur primo, quàm patens peccatum fuerit, venditorem vel emptorem periurio, vel certe mendacio vti, quo carius vendat: quā-
29 doquidem † omne mendacium eſt peccatum. cap. primum. 22. queſt. 2. cap. ſuper eo de vſur. & capitale, quando id, quod prætenditur damnum eſt proximi notabile, iuxta illud Sapient. 1. *Os, quod mentitur, occidit animam.* Raro autem, quod dolendum eſt, contingit, vt res maioris vel minoris, quàm valeat ematur, vel vendatur nullo intercurrente mendacio.

Infertur

Infertur ſecundo, quod quàmuis nullum intercurrat mendacium ſi pro re valenre decem, viginti petiero, & octodecim à te mox tradita ſuſcepero, peccare me capitaliter; ſi ſcirem ipſe rem illam tãtum decem valere:
30 † immo & ſi ſolum accipere, ſi dederis, voluero. quoniam actus exterior interiori, cæteris paribus neque bonitatem neque malitiã addit. cap. magna. ſupra, diſtinct. 1. vbi dixi, & tradit S. Thomas 1.2. quæſt. 20.
31 Infertur & tertio, quòd † etſi forte putarem illam octodecim valere, & poſtea comperirem multo minoris pretij eſſe, ad reſarciendum id damnum me teneri. quod clare habetur apud S. Thom. in illo articul. 1. ad 1. quæſt. 77. 2.2. & dilucidius apud Maiorem in 4. diſtinct. 15. quæſt. 40. 8.
32 arg. quod & oſtenditur, † eo quòd Ariſtoteles in hoc ab omnibus receptus 5. Ethic. ait, iuſtitiam commutatiuam extrema ęqualia requirere. at cum merx, valet decem, & pretium octodecim, extrema ſunt inæqualia: ergo quo iuſtitia ſeruetur, ad æqualitatem ſunt reducenda. Noſter etiam
33 pater Auguſt. 13. lib. de Trinit. aiebat, † ſcire hominem, qui cum ei oblatus eſſet codex per pretij eius ignatum & venditorem cerneret exiguum petere, quod multo amplius erat, vẽditori dedit inopinanti. opinari licet ipſummet Auguſtinum fuiſſe, qui tam iuſtum agebat emptorem. ipſe quoque olim, cum in Gallijs agerem, ſcio me riſui fuiſſe ſocijs, quod, cũ venderem equum emptori parum id aduertenti, dixiſſem. *Caue quia monophtalmos, ſiue, quod aiunt, monoculus eſt.* Hæc tamen intelligenda ſunt,
34 quando iuſti pretij latitudo exceditur: † verum enim & iuſtum mercis pretium eſt indiuiſibile, ſed in quandam protenditur latitudinem, cuius ſupremam partem rigoroſum pretium appellant, quod aptius dicamus ſummum; infimam vero pium, quod aptius dixeris infimum; mediam autem moderatum, puta moderatum pretium vnius mercis ſunt viginti; pium, ſiue infimum vnde viginti, & rigoroſum, ſiue ſummum viginti vnum. quæ tamen omnia iuſta ſunt pretia. quod communiter receptum eſt.
35 Ex quo intelligendi modo infertur primo †, fieri poſſe, vt alius vendat aliquid viginti: & alius decem & nouem, ſiue vnde viginti, & alius vigin-
36 ti vno, & omnes iuſto pretio. Infertur ſecundo † fieri poſſe, vt quam rem nunc vnus viginti emit; mox vendat viginti vno, & ſine ſuæ animę detri-
37 mento. Tertio infertur † iuſte aliquem vendere vni numerata pecunia vnde viginti; & alij viginti vno habita de pretio fide. quæ ante nos eruditus annotauit Thomas à Vio 2.2. quęſt. 72. art. 1. qui etiam ſubtiliter & docte diſquirit, an modus vendendi diminuat aliquid de iuſto pretio, iuxta illud vulgare, *Vltroneę merces vileſcunt pro tertia parte.* An item cauſa vendendi, puta, quia ob neceſſitatem vel abundantiam venditur. qui tan-
38 dem videtur concludere † neque per vendendi modum, neque per vendendi cauſſam iuſtum diminui pretium: ſed per copiam emptorũ vel penuriã. quod maxime videtur memorandũ. Nec ſemper ſatis ſeruatur ab illis qui nũquã emunt, niſi ab ijs, qui quęrũt emptores: ſiue id neceſſitate

coacti agant, ſiue alia de cauſſa. Emunt autem multo minori pretio, quàm
ſit moderatum vel pium ſiue infimum: nam qui medio illo moderato, vel
infimo, ſiue pio pretio emeret, nullatenus peccaret: immo neque qui eme
ret eo minore, ſi attenta emptoris penuria, quæ cum res venditur eſt, illud
efficiatur medium vel pium pretium vt ex eodem Thom. à Vio colligas.
Non obſtant, quæ pro contraria parte citabantur, non primum gloſſ.
39 noſtra: nam primo † ſecundum iura, quæ allegat, intelligenda eſt illa iux-
ta illud Bartol. in l. non ſolum. §. ſi liberatio. de liber. leg. ff. quod ante ip-
ſum annotauit Ioan. And. in cap. cum nuntius. de teſti. Secundo, ſi glo. ſa-
40 tis perpendatur, & ad textum referatur † potius ſentit illicitam eſſe de-
ceptionem & animæ damnoſam; quàm contrarium: ſi enim Gloſſator vo-
luiſſet pronunciare, licitam eſſe deceptionem citra dimidium iuſti pre-
tij, non dixiſſet; ideo mercandi artem eſſe periculoſam, quia liceat illã
exercentibus ſe decipere. Cum ergo gloſ. propoſuerit reddere rationem,
quare negotiatio periculoſa eſt, & dixerit ideo, hoc eſſe quia naturale eſt
contrahentibus ſe mutuo decipere; conſtat eam vel inepte loquutam, vel
certe ſignificare huiuſmodi deceptionem parum iuſtam eſſe.
41 Ad ſecundum ſcilicet leges hoc dicentes, & in glo. allegatas videtur re-
ſpõdere S. Thom. in eo art. 1. q. 77. in. 2. 2. verſ. ad 1. quod iura dicentia
contrahentibus licere ſe mutuo decipere, intelliguntur de licentia & per-
miſſione non approbatiua, ſed diſſimulatiua: quam appellat Gregorius
in cap. denique. 4. diſt. veniam, ſcilicet pœnę temporalis, non culpæ ſecun
dum gloſſ. ibidem ſuper verbo. *venia*. de qua pulchre Ioan. And. in Mercu
riali, reg. ſine culpa. lib. 6. hoc eſt, quòd cõtrahẽtes in foro quidẽ exterio-
ri nõ caſtigãtur, nec ad aliquid coguntur propter huiuſmodi deceptionẽ;
ſed in foro animæ digni ſunt pœnitentia, & tenentur reſtituere: alioqui
caſtigabuntur à iuſtiſſimo Deo, qui nil relinquit inultum. Quam ſolutio
42 nem ſemper ſequutus ſcrupulum nunc habere ſentio: quoniam † §. idem
Pomponius l. in cauſſæ. ff. de minor. non ſolum ait licere contrahentibus
ſe circunuenire; ſed naturaliter licere. Qualiter autem illud aduerbium,
naturaliter, cohærere põt illi verbo, licere, ſi licere ſignificat impune eſſe,
& lex diuina naturalis punit? §. etiam finalis. l. item ſi pretio. ff. locati
habet in emendo & vendendo naturaliter conceſſum, quod pluris ſit, mi
noris emere, quod minoris ſit, pluris vendere; & ita inuicem ſe circunue-
nire. Audis ibi naturaliter conceſſum, non ita audis ciuiliter conceſſum?
Quod autẽ legibus ciuilibus impune fit, lege naturę & diuina caſtigatur,
quomodo dici poteſt naturaliter conceſſum? Non ſum ignarus, Hoſtien-
ſem in ſumma de contrah. emp. §. qualiter reſcindatur. col. 2. verſ. Sed ſi.
quem ſequitur noſter Fortuni. ingenio, vita & moribus, meo iudicio, be-
ne fortunatus de vlti. fine. illat. 17. expoſuiſſe illam dictionem naturaliter
pro bona fide: quaſi diceret, tunc eſſe licitam deceptionem, quando non
ex propoſito; ſed re ipſa venditor credens mercem tanti eſſe, quantum
petijt, decepit ementem. Quod & Paulus Caſtren. in illo §. fin. ſentire
vide-

videtur, dum loquitur de ruſtico, qui vendit doctori librum, cuius pretium ignorat.

Sed contra expoſitionẽ hanc facit primo, quòd extraria valde videtur illa expoſitio verborum: *Naturaliter licet contrahentibus decipere.* quoniam expoſitum, ſcilicet, naturaliter qualificat illam vocem, licet, & expoſitio eius, ſcilicet bona fide, qualificat verbum, decipere. Et ita ſi ſatis perpendatur, expoſitum adhęret vni verbo, & expoſitio alteri. Secundo contra expoſitionem hanc facit, quòd ſecundum illam, qui bona fide rẽ, quæ minoris eſt, pluris vendiderit, non tenetur reſtituere: cuius tamen contrariũ & S. Tho. & omnes alij diuini iuris interpretes tenẽt. Quare ſunt alij, qui dicant, licitam quidem eſſe huiuſmodi deceptionem iure ciuili, non autem iure Pontificio.

Contra tamen hoc facit primo, quòd leges illæ dicunt, naturaliter hoc licere. & ita ſecundum legem naturæ, à qua ius canonicum non deuiat, immo conſonat. cap. qualiter & quando. de accuſ. cap. Deus omnipotens. 2. q. 1. Secundo facit, quòd illæ leges videntur eſſe lege canonica probatę per cap. cum dilecti. & cap. pen. de empt. & vendi. Tertio facit quòd hæc
43 ſolutio ponit differentiam inter ius canonicũ & ciuile, † quæ ſine maxima neceſſitate ponenda non eſt, ſecundum Inno. receptum in cap. 1. de oper. nou. nunt. facit cap. ſi in adiutorium, 10. diſt.

Fuer mihi auditores pręſtanti ingeniq viri, quibus videbatur reſpõde-
44 deri poſſe, † illam vocem, naturaliter, accipi pro quodam inſtinctu, & impulſu naturę, & ex ſenſualitate proueniente, iuxta gloſ. 1. cap. ius naturale. 1. diſt. vt ſit ſenſus, naturam, hoc eſt, ſenſualitatem inclinare homines, vt ſecum contrahentes decipiant. Et is quidem ſenſus in ſe verus eſt; & arbitror fuiſſe de mente gloſſ. noſtræ. Sed contra hos facit, quòd parum recte chohæret ſecũdũ hunc ſenſum illud verbũ, naturaliter, cũ illo verbo licet. nã ſi hæc inclinatio ſenſualitatis ad illicitũ mouet, quomodo dicetur naturaliter licere, niſi dicamus ſecundũ inclinationẽ ſenſualitatis eſſe licitã? In quo ſenſu verum fuerit dicere naturaliter licere fornicari, adulterari, mentiri, quæ iuriſconſultus minime conceſſiſſet.

45 Poſttemo ergo & ſecure intelligi poſſunt illæ leges † de deceptione, ſiue ex propoſito, ſiue reipſa: quæ fit citra dimidiũ iuſti pretij, & intra latitudinẽ eius. Vt ecce latitudo pretij iuſti ſunt centum ducati plus vel minus quinq; aut decẽ. peto ego, & aſſero valere centũ & decem, aut quinque: & verũ dico, quia ſecundum rigorosũ ſiue ſummũ extremũ iuſti pretij tãti valet. Alter forte putat illud eſſe iuſtum pretium; ſed mõderatũ, ſiue medium, vel pium: & ita dat mihi cẽtum & decem aut quinque, hoc caſu deceptio eſt & naturaliter, ſiue per leges naturales licita.

Ad tertium concedo, decepto citra dimidium iuſti pretij non dari remedium in foro exteriore, vt habetur in illa l. 2. C. de reſcind. vendit. & in
46 illo cap. cum dilecti. & cap. pen. de empt. † ſed illud non ideo ita ſtatutum eſt, quòd omnis alia deceptio ſit licita, ſed ne lites multiplicent, & eis

Reſpublica obruatur, dum ſuper quolibet emptionis contractu allegatur ab altera parte ſe deceptã, & ideo ab altera ſibi ſatisfaciendum. Quod fuſiùs explicat Maior in d. q. 40.8. argum. & nos neruoſe probamus in repet.cap.nouit.de Iud.notab.6.poſſe huiuſmodi deceptum, per denunciationem euãgelicam adire præſulem, qui ad reſtitutionem cogat decipientem, id quod latiſſime proſequimur à nu. 46.in 115.

Ad quartum negamus bonorum, qui emunt, vel vendunt, conſuetudinem eſſe velle vẽdere, vel emere merces extra iuſti pretij latitudinem, & ita pluris vel minoris, quàm ſunt. Fatemur tamen, vt plurimum emptores etiam, qui virtuti ſtudent, cupere merces iuſto pretio rigoroſo vendere, & alienas iuſto pretio pio, ſiue infimo emere quod nulla ex parte peccatum eſt. quãquam maioris virtutis arbitror eſſe cupere ſuas vendere, & alienas emere pretio iuſto temperato, nempe medio inter iuſtũ pretiũ rigoroſum, ſiue ſupremũ, & inter iuſtũ pretium pium, ſiue infimum. Et ad hoc reducendum videtur illud prouerb. 2. *Malum eſt malum eſt, dicit omnis emptor, &c* quædam alia huc pertinentia videri poſſunt apud Couarruuiam.cap. 3. variarum reſolutionum, lib. 2. vbi nos quoque citat.

Cap. III.

Idem Leo in ead. Epiſt.90.cap.10.

Contrarium vero omnino eſt eccleſiaſticis regulis, poſt pœnitentiæ actionem redire ad militiam ſecularem; cum Apoſtolus dicat, Nemo militans Deo implicat ſe ſecularibus negotijs. Vnde non eſt liber à laqueis diaboli, qui ſe militiæ mundanæ voluerit implicare.

SVMMARIVM.

1 *Militiam in armatam vt pœnitens non redeat. & nu.* 8.
2 *Militaris ars non mala. ſi ab his abſtineat. nu.* 3.
4 *Bellandi cauſæ tres, & quod bellum eſt iuſtum. nu.* 5.
6 *Miles qui mala mente peccat ſed non reſtituit.*
7 *Omnino, hæc vox multa ſignificat.*
9 *Militare an liceat.*
10 *Gladium quis dicitur accipere.*
11 *Maxilla vt altera parenda non reſiſtendo.*
12 *Defendere ſe non debere vt vere intelligatur.*
13 *Pax non virtus, ſed virtutum reginæ opus vt non contraria bello. &* 14.
15 *Torneamenta quæ, & quæ præ exercitamenta bellica licent.*
16 *Rex Nauarrorum quis Gallis præfectus.*
17 *Pœnitentiam acceptare voluntatis, acceptatam complere neceſſitatis* 18.
18 Negligentia grauis non leuis eſt mortalis.
18 *Confitenda pœnitentiæ acceptatæ omiſſio, ſed non ipſa peccata* 21. 24.
22 *Paludanus non ſenſit, quod ei cum Antonino complures tribuunt.*
23 *Pœnitentia ſacramentalis efficacior non ſacramentali.*

Capit-

CApitulum hoc tres habet partes, dictum, rationem, & illationem: ſecũda ibi, *Cum Apoſtolus.* tertia ibi, *Vnde.* ſumma eſt in rubro. Poſt pœnitentiam ad militiam ſecularem redire non licet. Ratio dubitandi huius cap. illa videtur fuiſſe, quòd negotium, quod ante conuerſionem ſine peccato extitit, hoc etiã poſt conuerſionẽ repetere, culpa non eſt. cap. negotium. inf. ead. diſt. At militare non eſt delictum. cap. militare. 23. quæſt. 1. ergo poſt pœnitentiam ad id redire licebit. Ratio vero deciden di videtur eſſe periculum peccãdi, quod ſecũ habet ars militaris & ip ſius exercitium: ſicut & ars mercandi, ſeu negotiandi & ipſius exercitium.

1 Ex qua ratione videtur inferri primo, quòd † quemadmodum nõ eſt præceptum, ſed conſilium poſt pœnitentiam non negotiari, vt colligitur in cap. præcedenti in verb. vtilius, & ibi dictum eſt: ita etiam cõſili-
2 um videtur continere hoc cap. Ex quo iterum ſubinfertur, † artem militarem non eſſe malam, neque militare peccatum. Pro quò facit cap. noli. 23. quæſt. 1. *Noli exiſtimare,* inquit ibi Aug. *neminem Deo placere poſſe, qui armis bellicis miniſtrat. In his erat ſanctus Dauid, cui Dominus tam magnum perhibuit teſtimonium. In his erat Centurio ille, qui Domino dixit; Non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum.* facit cap. quid culpatur. ead. quæſt. 1. in illis verbis, *Neque Ioannes ab armis iubet diſcedere milites, & Chriſtus tributa Cæſari monet reddi: quia propter bel la neceſſaria militi ſtipendium tribuitur.* Ioannes enim Baptiſta interrogantibus militibus, quid facerent, quò ſal-
3 ui fierent, non ait, *Relinquite militiam.* † ſed, *neminem concutiatis, neque calumniam faciatis, & contenti eſtote ſtipendijs veſtris.* Lucę cap. 3. facit cap.
4 militare, non eſt delictum. ead. cau. & quęſt. † Iuſtum enim bellum fit, cũ homines inuaſores propulſantur, vel cum res ablatæ repe tuntur. cap. iuſtum. 23. quęſt. 2. vel cum tranſitus innoxius negatur cap. notandum, 23
5 quęſt. 2. & alijs nouem de cauſis, quas explicat Maior in 4. diſt. 15. q. 20. † Facit, quod S. Thom. 2. 2. q. 40. ar. 1. ait, iuſtã bellãdi cauſam cum principis auctoritate & intentione, ſeu animo & modo bellandi recto, iuſtũ efficere bellum. Quin & in eodem ar. annotauit alter Thomas illud quo-
6 tidianum; ſcilicet, † quòd quemadmodum lictores, ſiue ſententiarum criminalium executores, ſi iuſte damnatos, odio, vel feritate occidunt, peccant quidem mortaliter. cap. cum miniſter. 23, quęſt. 5. non tamen tenentur reſtituere quidquam his, qui ob hoc ſunt lęſi, neque etiam veſtes ipſas: ita qui praua mente, intẽtioneve occidũt inimicos, & prædas eorũ diripiunt, peccant quidem grauiter: at reſtituere minime tenentur.

Contra tamen hunc intelligendi modũ, facit primo, quòd text. habet contrarium eſſe omnino regulis eccleſiaſticis, poſt pœnitentiam redire ad
7 militiam ſecularem. † Siue ergo eam vocem, omnino, exponas pro totaliter, ſeu in totum, quod facit Archid. communiter receptus in cap. ſi beneficia. de præbend. lib. 6. ſiue pro ſine modo, pacto, & cõditione, q̃d facit gloſſ. in c. ſane. 2. de offic. deleg. ſiue alijs modis, quos ibi Fel. refert, certe nullatenus ſibi cõſtare videt᷑ dicere, textũ cõſulẽdo loqui; & dicere illud,

à quo dehortatur, eſſe omnino contrarium regulis eccleſiaſticis. Secundo facit, quòd ratio textus eſt, quòd militare negotium ſit ſeculare, à quo Apoſtolus iubet Deo militantem ſecedere. Tertio facit, quòd finis habet non eſſe à diaboli laqueis liberum, qui ſe mundanæ addixerit militiæ: & ita videtur innuere negotiū militiæ non fieri ſine peccato, & per conſequentiam intelligendus eſt textus præceptiuè, non conſultiuè. Per quas ipſas rationes videtur diſcedendū à primo intelligendi modo gl. noſtræ per ipſam tacto in principio, & in fine explicato, ſcilicet, quòd loquitur de pœnitentia iniuncta & acceptata: hoc enim non poteſt eſſe verū: quia primo id diuinatio quædam eſt: ſecundo ratio tex. alia exprimitur: tertio illatio textus inepta eſſet, vt de ſe patet. non etiam intelligi poteſt tertio, eo modo, quo gloſ. ſecundo intelligit in his verbis, *Vel deliquit in ipſa militia.* vt ſcilicet, loquatur ſolum, quando quis confitetur aliquod peccatū in militando admiſſum: nam primo id diuinatio fuerit: ſecundo ratio textus, neque illatio vllatenus patiuntur: tertio, quòd neque principium hoc patitur: quandoquidem pari ratione, qui deliquit in ſacrificando, non deberet amplius ſacrificare. Neque etiā intelligi poſſe videtur quarto modo, quem tangere voluiſſe videri poteſt gloſſator, dum pœnitentiæ ſolemnis meminit, vt ſcilicet intelligatur de pœnitente ſolemniter: nam primo hoc etiam eſt diuinare: ſecundo neque ratio, nec finis textus illi modo intelligendi quadrare poteſt. Præterea hoc cap. hodie penitus eſſet inutile, maxime ſi aduertas hac ætate tales ſolemnes pœnitentias, de quibus in illo cap. in capite. 50. diſt. non eſſe in vſu. Quare planius intelliga-
8 tur quinto modo; ſcilicet † hic militiam accipi pro militari exercitio, & arte virijs militū peculiaribus fœdata; non pro ipſo nudo exercitio, neq; pro ipſa nuda arte: Vitia enim militū nō ſunt artis & exercitij; ſed hominum in eam illa inuehentiū. cap. noli. 23. q. 1. facit cap. quando. 88. diſt.

9 Contra etiam corollarium, quo aſſeritur † militare licitum eſſe, facit primo illud Matth. 26. *Omnis, qui accipit gladium, gladio peribit.* & Matth. 5. *Ego dico vobis, non reſiſtere malo.* & ad Roma. 12. *Non vos defendentes chariſſimi; ſed date locum iræ.* & habetur 23. q. 1. in princip. facit, ꝙ nihil eſt virtuti contrariū, niſi vitium. cap. cum renuntiatur. 32. quæſt. 1. ſed bellū paci contrarium eſt. cap. noli. 23. quæſt. 1. pax autem virtus videtur iuxta illud Pſalm. 121. *Fiat pax in virtute tua.* & illud Pſal. 118. *Pax multa diligētibus legem tuam.* facit, ꝙ torneamēta prohibentur. cap. 1. de torneam. ſed torneamenta ſunt præexercitamenta bellica: ergo à fortiori ratione, ipſa bella prohibita ſunt arg. authēt. multo magis. C. de ſacroſ. eccleſ. & cap. cum in cunctis. de electione.

10 Ad horum primum reſpondeo, † illum dici accipere gladium Matth. cap. 5. qui nulla ſuperiori, ac legitima poteſtate, vel iubente, vel concedente in ſanguinem alicuius armatur, vt exponit Auguſt. in 2. lib. contra Manichæos, & refert Gratianus in illo egregio cap. ille gladium accipit. 23. quæſt. 4. quē modum accipiēdi gladium eſſe prohibitū concedimus:

negamus

negamus tamen eos, qui iuſta bella gerunt, ita gladium accipere.

11 Ad ſecundum concedo, † non eſſe malo reſiſtendum, immo potius alteram maxillam, quo feriatur, parandã, quando ita opus eſſet facto; nõ autem quando bonum publicum, vel illorum, qui malum inferunt ſaltem ſpiritale contrarium exigit, vt eleganter declarat Auguſtinus in Sermone de puero Centurionis; & late refertur in cap. paratus. 23. q. 1. Et nos hoc poſteriore caſu dicimus, malo eſſe reſiſtendũ, & iniuriam vindicandam; ne bonum noſtrum publicum pereat, neque bonum ſpiritale inimicorum.

12 Ad tertium dico † per illud Apoſtoli, *Non vos defendentes*, vltionem iniuſtam, & non defenſionem iuſtam prohiberi: vnde nouus interpres in illo cap. 12. ad Rom. pro defendentes, poſuit, vlciſcentes, & merito: quia, vt ipſe annot. ait, Græcis eſt ἐκδικοῦντες quod eſt, vlciſcentes, vel vindicantes: nam & interpres antiquus paulò inferius Græcam vocem ἐκδίκησις vindictam vertit, rectius vindicta vel ſurus in nominandi caſu.

13 Ad quartum nego primo † pacem eſſe virtutẽ; ſed potius virtutis illius quę omnium regina eſt, charitatis opus, ſecundum S. Thom. 2. 2. q. 29. art. 3. iuxta illud Pſal. 118. *Pax multa diligentibus legem tuam*. Secũdo reſpondeo, concedendo, bonam pacem malo bello eſſe contrariã: nec nos

14 tale bellum licere concedimus. † Belli autem boni non contraria, ſed finis eſt pax bona; mala vero contraria: bonum enim bellum gerimus, vt pacem habeamus. Non pax quæritur, vt bellum exerceatur: ſed bellum geritur, quo pax quæratur. cap. noli. 23. q. 1.

15 Ad ſextum concedo, † illicita eſſe torneamenta, & alia præexercitamẽta bellandi; in quibus, vt plurimum notabiliter læduntur ſe exercentes: non eo quod torneamenta ſunt præexercitamenta bellica; ſed quia periculoſa. Vnde alia præexercitamenta, in quibus raro, vel numquam tales accidunt læſiones, licita ſunt: qualia ſunt, quę nunc dicuntur, haſtiludia, in quibus haſtę ſine mucrone ſunt in vſu, & alię digladiationes, in quibus gladij ſine acumine accipiuntur. quod probatur in illa Extrauag. Ioan.

16 xxij. de torneamen. petente id † rege Nauarrorum tunc Galliam gubernante condita. & ſentit ſenior Thomas in 2. 2. quæſt. 40. ar. 1. d. 4. vbi iunior dilucidius loquitur.

In gloſſam Primam.

Quæ ad hanc gloſſ. pertinent ſuper tex. ſunt explicata, excepto illo, quod ait, pœnitentem obligari ad eam pœnitentiam, quæ ipſi iniungitur, adimplendam. pro quo facit cap. 1. §. ponat ſe. ſupra ead. Ex dictis tamen

17 ibi hoc limitandum eſt procedere, † quando iniunctam pœnitentiam acceptauit, vel non tenuit, nec ad alium confeſſarium, à quo abſolueretur, refugit, vt ſupra dictum extitit in cap. 1. §. ponat ſe. nu. 6. ſupra ead. diſtin. quoniam neminem ad acceptandum compelli poſſe, ſi non vult abſolui ibi probatum fuit. Ratio vero diuerſitatis illa eſt, quod, quemad-

modum vouere conſilij eſt; reddere tamē votū præcepti. cap. magnę. de voto. ita pœnitentiam acceptare, ſi non abſolutus abire velit; liberum videtur pœnitenti, modò velit ipſe aliter, quàm per pœnitentiam iniunctam ſatisfacere hic, vel ſaltē in purgatorio: acceptam verò tenetur adimplere, non tantum ea ratione, quod acceptauit; quantum ea, quòd à confeſſario ad id ligatus fuit, tamquam à iudice, qui perinde habet poteſtatem ligandi ac abſoluēdi iuxta cap. 8. Con. Trid. nuperrimi ſeſſ. 14. & can. 15. quæ citauimus ſupra in prædicto §. ponet ſe. nu. 3. quamquam Scotus in 4. diſt. 18. q. 2. putauit, confeſſarium nō poſſe ligare pœnitentem inuitum ad illam pœnitentiam ſine ipſius acceptatione, * de quo latius diximus in Manuali Confeſ. cap. 26. nu. 20.

18 Ex quo infertur, † peccare mortaliter illum, qui per contemptum vel negligentiam notabilem non adimplet pœnitentiam impoſitam: ſi modò ita ſit iniuncta, vt præciperetur. Non otioſe addidi per contemptū, vel negligentiam notabilem: quoniam ſi per obliuionem aliquando id cōtingeret, vel per negligentiam leuem, non eſt putandum illud mortale, arg. gloſ. 1. cap. dictum. 81. diſt. & quę tradit Fel. in cap. irrefragabili. de off. ordi. per quæ gloſ. illā putātā ſing. quę quarta eſt. cap. ea quæ. de off. Archid. quæq; habet negligentiā eſſe peccatū mortale, declaratur procedere in negligētia notabili, nō in qualibet leui. Et quòd de obliuione dixi, probat per illa quę pulchre ſcribit Thomas à Vio 1. 2. q. 77. ar. 4. de ignorātia. & quę ſcripſit Gerſon. 2. parte. 33. alphab. ſub litera l. & ſub litera M.

19 Sed quotidiana quęſtio eſt, an ei, qui non egit pœnitentiam acceptā, ſufficiat confiteri omiſſionis peccatum; an vero reiterare oporteat confeſſionem peccatorum, propter quam talis ei fuit impoſita pœnitentia. Et multis viſum eſt ad eam iterandam teneri, in quibus eſt Richard. in 4. diſt. 17. ar. 2. quæſt. 8. in arg. 4. In ea videtur etiam eſſe Paludanus in 4. d. 17. quęſtio. 5. quem ita tenere refert, & probat eius opinionē diuus Anto. in 3. parte. tit. 14. cap. 19. §. 19. Sylueſter etiam verbo, Confeſſio. primo. quæſt. 5. Pro quibus facit illa Richard. ratio, Pœnitens tenetur ſatisfacere pro peccatis ad arbitrium confeſſarij. cap. 1. §. ponat. ſupra, ead. Facit cap. menſuram. ſupra, diſt. 1. at confeſſarius non poteſt arbitrari quidquā, niſi peccata nouerit. l. de qua re. ff. de iud. aptiſſimus in hoc text. in extrauag. quia quorundam. Ioan. xxij. col. 4. & 5. de verb. ſignif. noſſe autem nequit, niſi iterato ſibi confiteatur pœnitens, ſi eſt alius confeſſarius, vel prior, qui ſit peccata iam oblitus: igitur propoſitio vera. Verius tamē eſt

20 ſt, † eum peccare quidem: at nō teneri ad reiterandum. Primo quia qui ſemel cōfeſſus eſt legitime peccata ſua, nulla humana auctoritate cogi poteſt, vt eadem ſemel recte confeſſus iterum confiteatur. Tho. quolib. 1. ar. 12. Secundo quod nullo iure hoc probatur: ergo non eſt id aſſerendum cap. legatur. 24. quæſt. 2. §. conſideremus. authen. de trient. & ſemiſſ. col. 3. Facit cap. 2. de tranſlat. Prælat. & cap. cōſuluiſti. 2. quęſt. 5. niſi Deo per pœnitentiam ſacramentalem ſatisfacere vellet.

Non

Non obſtat argumentum Richardi; diſtinguo enim quod ille aſſumit, ſcilicet, teneri pœnitentem ad arbitrium confeſſarij ſatisfacere: quoniã
21 † aut vult ſacramentali pœnitentia, quæ multo eſt efficacior, ſatisfacere aut non. ſi nõ, nego illud; quoniã ſicut non tenetur omnem pœnitentiam acceptare, ita neque pœnitentia ſacramentali pro omnibus ſatisfacere. Si autem velit ſatisfacere pęnitentia ſacramentali; tenebitur iterum confiteri, ſi confeſſarius ille, cui fuit confeſſio facta, non inuenitur; vel iam ille oblitus eſt peccata, quæ illi fuerunt patefacta, & pænitentiam nullatenus recordari poteſt. Et hanc concluſionem ſentit Thom. in illo ar. 12. & in
22 4. diſt. 17. q. 3. ar. 3. q. 5. & intrepide affirmat Thom. à Vio in verb. Confeſſio iteranda. & Maior in eadẽ d. q. 6. Neque Palud. † in 4. d. 17. illa q. 5. determinat aliud; quàm diximus ſi bene perpendatur, licet errandi anſam diuo Anto. pręſtiterit. & rurſus is errare fecerit Angelum & Sylueſtrum. Et cum frequenter ita conſuluerim, & dixerim, Paludanum illud nunquã dixiſſe, gauiſus ſum valde reperiſſe Adrianum, qui hoc ipſum, quod nos de Paludano ſentiens in ea, quam defendimus, opinione fuit in 4. de Confeſſione. quæſt. 6. col. pen. in fine. Eſt ergo concluſio in hac materia certa; & ſine ſcrupulo, meo iudicio, tenenda, confeſſionem legitime factã non eſſe reiterandam ex eo capite ſolo, quòd pœnitentia iniuncta non fuerit adimpleta: ſiue id contigerit ex cõtemptu, ſiue negligentia, ſiue obli-
23 uione; niſi pœnitens conſiderans † maioris efficaciæ ac virtutis eſſe pœnitentiam ſacramentalem, ſiue illam, quę à confeſſario pręcipitur; quàm illam, quæ ſponte à pœnitente ſumitur; & mente reuoluens maiorem forte pœnam à Deo condonari ob vnius diei ieiunium à confeſſario pręceptũ, quàm quattuor dierum ab ipſo pœnitente aſſumptum, velit Deo ſuo pœ-
24 nitentia ſacramentali ſatisfacere * ſufficit etiam, † quòd confiteatur obliuionem, negligentiam vel contemptum, quo pœnitentiã acceptam adimplere omiſit, vt pręfati Caietanus, & Adrianus vbi ſupra dixerunt. quin etiam addo, quod ſi oblitus pœnitentiam vellet ſequi opinionem contrariam, non teneretur ſecundum omnium mentem iterare totam confeſſionem; ſed tantum illius peccati pro quo pœnitentia oblita fuit iniuncta. Quare quidquid in plurimis, qui confitendi modum continent libellis reperiatur; & quidquid Summiſtæ dicant, quod diximus cũ grauiſſimis auctoribus (neruoſis rationibus freti) firmiſſime tenendum eſt.*

Cap. ſi qui verò.

Ex Niceno Concilio cap. 12.

SI qui verò per gratiam Dei vocati, primo quidem oſtenderunt fidẽ ſuam depoſito militiæ cingulo. & reliq.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitens non verbo, ſed opere confeſſionem oſtendit.*
2 *Pœnitentiæ ſolennis veſtigia, & quæ mireris apud Saxones.*

EX hoc cap. ſola verba ſunt, *non verbis tantum; ſed opere & virtute conuerſationem ſanctam à pœnitentibus demonſtrandam.* Facit illud Act.9, 1. *Cœpit Ieſus facere & docere.* præmiſit facere, & poſtpoſuit, docere. facit illud Matth. 7. *Non omnis, qui dicit, domine, domine, intrabit in regnum Dei.* & illud S. Annæ apud Bapt. Part. Mar. lib. 2.

De virtute loqui, minimum; virtutibus vti.

Hoc Sanſonis opus. & illud facete dictũ; quod in illis verbis, *Cœpit IESVS facere & docere.* penultima verbi facere deberet eſſe longa, & penultima verbi docere breuis. In qua re illud notandum, virtutis ſtudiũ bonorum exẽplis facilius, quàm verbis diſci, iuxta illud Senecæ, *Longum iter per præcepta: breue autem & facile per exempla.* & illud Innocentij; *Exempla ſanctorum perſpicaciter recordanda* cap. de quibus. 20. diſt. Alia verò, quę in hoc & ſeq. cap. tractantur, quia de ſollenniter pœnitentibus dicuntur, & vix in vſu occurrent, miſſa facio, cõtentus viua voce retuliſſe, quæ habentur in cap. in capite. 50. diſt. quod habet illã formã pœnitẽtiæ ſolẽnis antiquæ. Quibus addo eius quędã veſtigia reperiri apud Saxones in eo ſacello, quod Alberſtardi eſt virgini matri ſacrum, quod prophanis non patet; ſed tantum initiati ſubeunt: inducitur enim vnus aliquis è populo cineritio die hominum opinione nequiſſimus; hunc velato capite, pulla veſte ſacris admouent, quibus rite peractis templo eijcitur: eiectus toto ieiuniorum tempore nudis calcibus vrbem pererrat Diuorũ templa viſitabundus, ſacerdotes illi victum ſuggerunt. Mox in dominica cena iterum in templum inductus poſt olei conſecrationem ab vniuerſo clero expiatus dimittitur, eleemoſyna prius accepta; quam pie offert templo. Hunc Adamum vulgo vocant: quia, vt protoplaſtos ille, omni vacet crimine; per eumque ciuitas credit ur expiata. quod teſtatur Ioannes Bohemus Aubanus lib. 3. cap. 13. de Ritu omnium gentium.

Cap. de his.

Ex Conci. Aurelianenſi. cap. 13.

IN hoc cap. pro repetitis habeo, quæ in ſuperori dicebam.

Grego. vij. in ſynodo Rom. celeb. an. 1078. cap. 6.

FAlſas pœnitentias dicimus, quæ non ſecundum auctoritatem ſanctorum patrum pro qualitate criminum imponuntur: ideoq; miles & negotiator, vel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poſſit; ſi culpa grauiore irretitus ad pœnitentiam venerit; vel qui bona alterius iniuſte detinet; vel qui odium in corde gerit, recognoſcat

ſcat ſe veram pœnitentiam non poſſe peragere, per quam ad æternam vitam peruenire valeat: niſi negotium relinquat, vel officium deſerat, vel odium ex corde dimittat, bona quidem, quæ iniuſte abſtulit, reſtituat; arma deponat, vlteriuſque non ferat; niſi conſilio religioſorum Epiſcoporum pro defendenda iuſtitia. ne tamen deſperet; interim quidquid boni poterit facere hortamur, vt faciat, vt omnipotens cor illius illuſtret ad pœnitentiam.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentia falſa ſine auctoritate Patrum impoſita. & nu. 10.11.15.*
2 *Pœnitentia ſeptennis pro quouis mortali ſecundum communem.*
3 *Pœnitentiales canones 47. an conſcientiam ligent. nu. 16. & 18.*
4 *Fornicanti presbytero quæ pœnitentia, & quæ ſpecialis quibuſdam alijs.*
5 *Pœnitentia quæ vere falſa. & nu. 21.24. & 25.*
7 *Pœnitentia maior iuſta, non vana.*
8 *Pœnitentia Patrum decretis taxata non ſemper peccato æqua.*
9 *Pœnitentiæ minuendæ multæ cauſæ, & vna nouiſſima. nu. 10.*
12 *Pœnitentis imprudentis eſt gaudere parua pœnitentia.*
13 *Pœnitentia, quæ iuſta eſt ſimpliciter, ſecundum quid nonnumquam falſa.*
14 *Pœnitentia ſeptennis an pro quouis letali imponenda.*
16 *Pœnitentiam ſeptennem ad forum exterius pertinere.*
17 *Capit. quæ ipſis. 38. diſt. an Auguſtini.*
19 *Pœnitentia quoad Deum æqua, & interdum non, quoad confeſſarium.*
22 *Ideo vox illatiua.*

TRes partes habet. prima definit pœnitentiam falſam. Secunda ibi; *Ideoque.* infert. Tertia ibi, *Nec tamen.* vnum documentum ponit.

1 Ex principio ergo colligitur definitio falſę † pœnitentiæ, eſſe videlicet pœnitentiam, quę non ſecundum auctoritatem Patrum pro qualitate criminum imponitur. pro qua facit, quòd menſura dicitur falſa, quæ nõ eſt iuſta; ſed maior, quàm par ſit vel minor. l. in dardanarios. ff. de pœnis ibi, *Propter falſum menſuræ modum.* & cap. 2. cum ei annotatis de empt. & moneta falſa eſt, cum deeſt, vel pondus, vel materiæ pretiũ. l. lege Cornelia. l. qui aureos. ff. ad l. Cornel. de falſis. facit cap. non afferamus. 24. q. 1. &. cap. omnis, qui ſtateram. 45. diſt. & cap. 1. de re iud. lib. 6.

2 Contra quam tamen falſæ pœnitentiæ definitionem † ad manum eſt argumentum illud fortiſſimum, quòd nulla fere hodie pœnitentia pœnitentibus à confeſſarijs ſecundum Patrum antiquorum auctoritatem imponitur: nam recepta eſt pleriſque omnibus ſententia pro quouis mortali peccato ſeptennem imponendam eſſe. cap. hoc ipſum. 33. quęſt. 2. & clarius in §. ſeq. gloſſ. cap. admonere. 33. q. 2. & glo. in cap. prędicandum. 22. q. 1. & in illo cap. hoc ipſum. & cap. ſunt plures. de pœnit. diſt. 3. tradit Hoſtien. de pœnit. & remiſ. §. quæ pœna. Antoninus. 3. par. tit. 17. cap. 20 & Pa-

& Paludanus in 4.diſt.20.q. 3. & hoc plerique omnes aſſerunt. at hodie
vix vllum confeſſarium reperias, qui ſeptennem alicui, etiam pro centum
mortalibus peccatis, iniungat, vix pœnitentem, qui hanc acceptet: ergo
omnis, quę hodie agitur, pœnitentia eſt falſa. Quod tamen, quis audeat
dicere?

3 Secundo contra definitionem prędictam facit, ꝙ † quadraginta ſeptem
ſunt canones, quos pęnitentiales vocant, quoſque collegit Hoſtien. in
ſumma de pœnit. & remiſſ. §. quę pœna. verſ. Vt autem. quoſque ab om-
nibus ſacerdotibus neceſſariò addiſcendos eſſe habetur in cap. quę ipſis.
38.diſt. quibus pro certis peccatis taxatur pęnitentia certa, quā nulli aut-
audimus hodie imponi; nam presbytero fornicario decennalis mandatur
iniungi pœnitentia magna cum auſteritate agenda in cap. preſbyter. 82.
diſt. At quis audit presbyterum propter fornicationem ſimplicem decem
annis pœnitere? Eum, qui filiam ſuam ſpiritualem ſiue baptiſmo, ſiue cō-
firmatione, ſiue confeſſione ſibi habitam carnaliter congnouit, duode-
cim annis pergrinando pœnitere oportet, & poſtea in monaſterium ſem-
per ibi ſeruiturū ingredi. cap. ſi ſacerdos. 30.q. 1. l. qui cum brutis, vel cum
conſanguineis & affinibus, & qui contra naturam peccauit, ſeptem annis
pœnitere debet. cap. hoc ipſum. §. 1. 33.q.2. At quotus quiſque hodie eorū
qui in eiuſmodi decidunt crimina, talem agit pœnitentiam? Igitur aut
falſus eſt Gregorius, aut falſa fere omnis quæ hodie imponitur pęnitētia.

4 Tertiò contra Gregorium facit, † quia quę iniungitur pœnitentia, aut
ideo eſt falſa: quia non eſt penitus iuſta & ęqua pœna, quę peccatis con feſ
ſione apertis debetur delendis. Et ad hunc ſenſum etiam, quę pœniten-
tia iuxta ſanctorum patrum regulas imponitur, frequenter falſa eſſe po-
teſt; quia maior vel minor, quàm oporteat: nam, quę ſeptennis pœniten-
tia vnum periurium iuſte delebit, illa non poterit aliud multo grauius de-
lere, & alij multo minori & leuiori maior, quàm par ſit, erit.

5 Pro reſolutione omniū dico, † hunc textum primo intelligi poſſe de
pœnitentia, id eſt, pœna, quę pœnitenti à confeſſario iniungitur: quod in
nuit textus in verbo illo, *imponuntur*. Facit etiam, quia verbum, *pœnitentia*
in hoc text. non videtur ſumendum pro ſacramento pœnitentię, neque
pro pęnitentia virtute ſeu contritione. Illę namque non imponuntur; ſed
aut miniſtrari dicuntur, aut quęri. At in textu eſt verbum *imponuntur*. Fa-
cit & illud verbum *Secundum auctoritatem patrum*. per quod innititur Gre-
6 gorius agere de pœnitētia taxata, & à patribus, vel in ſpecie depicta, vel in
genere delineata, dum aut ſpeciatim dicunt, Tantum tempus, tali modo,
talem peccatorem pęniteat: aut generatim aiunt, Pęna maior, vel minor
imponatur peccatori, ſecundum quod varijs circunſtantijs inſpectis aut
maius, aut minus fuerit illius peccatum. Et in hunc ſenſum intellexit Ma
giſter in 4.diſt.16. & gloſ. 1. huius cap. & Maior in 4. diſt.20. & Hoſtien.
tit. de pœnit. & remiſſ. §. quę pœna. in principio.

7 Quo modo intelligēdi retento, dico ſecūdo mentem Gregorij in hoc †

cap.

cap. non eſſe dicere pęnitentiam, quæ à confeſſario imponitur minus ſufficiens, eſſe falſam; id eſt nullius effectus: quoniam etſi non tollat totam peccato debitam pęnam; tollit tamen partem aliquam maiorem, vel minorem pro ſua qualitate; ſi alioqui rite ac legitime fuerit pœnitens confeſſus. cap. nullus debite. ſupra diſtinct. 1. cũ his, quæ aliàs ibi dixi & ſcripſi. & ab omnibus Theologis in 4. diſtinct. 20. tenetur & à noſtris in cap. ſignificauit. de pęnit. & remiſſ. & gloſſ. 8. extrauag. 1. de pœnit. & remiſſ.

8 Tertio dico Gregorii II. mentem non eſſe dicere, † pęnitentiam illam eſſe omnino iuſtam; id eſt, neque maiorem, quàm par ſit; neque minorem, quæ ſecundum Patrum decreta taxatur: ut enim tertium argumentum efficaciter concludit, interdum erit maior, quàm par ſit, & interdum minor; quoniam ſtat dare peccata eiuſdem ſpeciei, quibus eandem pęnitentiam imponi mãdant ſancta patrum decreta; quorum tamen alterum primo longe grauius erit, & tertium vtroque, & quartum tribus. & ita pœnitentia non eodem modo erit omnibus illis iuſta & æqua omnino: nam etſi, vt nouiſſimi dixerunt, in illa diſtinct. 20. credendum eſt

9 † diuinam bonitatem, & amplitudinem non in diuiſibili pęnitentię quãtitate illam æqualitatem repoſuiſſe; ſicut pretium iuſtum mercium non eſt in indiuiſibili ſitũ, vt diximus in glo. cap. qualitas. ſupra ead. tamen vnius ſpeciei peccatum, tanta poteſt aliud eiuſdẽ ſpeciei grauitate ſuperare, vt quæ pœnitentia debetur alij, multò excellat iuſtę pœnę latitudinem alij debitam, ſicut & pretium vnius mercis multò ſolet ſuperare latitudinem iuſti pretij alius mercis eiuſdem ſpeciei. Paſſim enim reperies equũ viginti ducatorum, ac equum centum, ac ducentorum; immo mille ducatorum: paſſim pannum vnius ducati, & alium eiuſdem ſpeciei duorum, trium, & quatuor ducatorum.

Quarto dico, non fuiſſe ipſius Gregorii mentẽ falſas appellare pœnitentias illas, quę prudenter à confeſſario imponetur. Quod patet ex gloſſ. noſtra in verbo, *auctoritatem*, ſecundum quam pœnitentia, quæ iuſta minor à confeſſario imponitur ex cauſſa iuſta, non dicitur eſſe falſa. Cauſſas autem iuxta minores imponendi multas & varias eſſe diximus & ſcri-

10 pſimus in cap. menſuram. ſupra diſtinct. 1. † ſcilicet debilitatem, ægritudinem, magnamq́ contritionem, & aliquando paruam deuotionem, timorem item, ne iuſtam pęnitens reſpuat, vel acceptam parum impleat.

11 Addo item aliam nulli, † quod ſciam hactenus conſideratam, quòd hodie omnes confeſſarii in pœnitentiam iniũgunt pœnitentibus, quidquid boni fecerint, & mali ſuſtinuerint. per quam clauſulam, etſi non alliget eos ad bona peragenda, efficiunt tamen, vt quæcunque peregerint, in pœnitentiam eis cedant ſacramentalem. Et ita totum vitę tempus quodammodo pœnitentiæ agendæ à quolibet confeſſario cuilibet pœnitenti, quatenus opus eſt, videtur conſtitutum, & taxatum. De quo dicemus etiã aliquid in cap. 1. infra diſtin. 6. in ſexto dicto.

Quinto autem dico, illas videri Gregorium appellare pœnitentias falſas,

12 ſas, † quę ſine cauſſa minores iuſta à confeſſario, imponuntur, vel ob ignorantiam, vel amicitiam, vel ſocordiam; & denique ob aliquem minus iuſtum reſpectum: vel ſi ob iuſtum, non tamen pęnitentem admonet, eam, quam illi taxat, non eſſe iuſtam, quo pro peccato ſufficienter ſatisfaciat; ne ipſum contriſtet, ſiue moleſtet, & ne ipſius humanum amorem perdat. Cui conſiderationi conſonat illud, quod Pariſienſes in 4. diſtin. 20. col. 5. dixerunt, imprudentiæ pœnitentis eſſe gaudere ob paruam pœnitentiam ſibi conſtitutam: neque veræ amicitiæ ſignum eſſe paruæ pœnitentię impoſitionem.

Sexto videtur illa quoque pœnitentia dici poſſe falſa, quæ iuſta minor eſt, quanuis ſancte à confeſſario impoſita, nec minus recte à pœnitente
13 accepta. † Illa enim quanquam ſimpliciter iuſta dici poſſit, ſecundũ quid, tamen etiam poteſt appellari falſa. Primo, quia illa menſura dicitur eſſe falſa, quæ licet aliquam patrem debitæ quantitatis contineat; non tamẽ integram continet. l. in Dardanarios. ff. de pœn. cap. 2. de emptio. At pœnitentia, quæ iuſta minor ob quemcumque bonum reſpectum imponitur, quanuis aliquam partem quantitatis pęnæ ad ſatisfaciendum contineat: nõ tamẽ integram; neque per illam integre liberabitur à pœna purgatorij, ſecundum pleroſque omnes in 4. diſtinct. 20. quod multis argumẽtis efficaciter ibi à docentibus probatur; quidquid glo. dicat in cap. menſuram. de pœnit. diſtin. 1. & quidquid etiam gloſ. extraua. 1. de pœnit. & remiſſ. quãuis paulo moderati⁹ loquat, quã altera: & quidquid Pan. in cap. Deus qui. de pœnit. & remiſſ. & Burgenſis in cap. 2. de emp. determinent.

Septimo dicimus, hos duos intellectus proxime relatos, ſaltem in ſe veros eſſe; quanquam forte non plus ſatis textui conueniunt, de quo mox dicam. Hoc igitur intelligendi modo priori, qui ſecundũ hos duos intellectus defendi poteſt, & qui videtur communis, retento, non obſtat, quæ contra concluſionem ex hoc textu elicitam allegabantur. Non pri-
14 mum. negari enim poteſt primo † cuilibet capitali peccato ſeptennem pœnitentiam iniungendam eſſe: nullibi enim ego inueni legem, quæ hoc ſtatuat, quanuis gloſſ. illę tres in argumento allegatæ id aſſeruerint, & Gratianus in cap. hoc ipſum. 33. quæſt. 2. id, ſine vlla tamen lege, docuerit ab Eccleſia vſurpatum & vſu receptum. contra quam ſententiam eſt cap. menſuram. ſupra diſt. 1. vbi Hieronymus ait, menſuram temporis in agenda pœnitentia non eſſe à canonibus pro vnoquoque crimine pręfixam. Et huius ſententię videtur eſſe S. Thom. in 4. diſt. 20. quæſt. 1. ar. 2. ad 2. vbi ait, *Non eſt vniuerſaliter verum pro quolibet peccato ſeptennem pœnitentiam exigi, &c.* Secundo reſponderi poteſt, quod poſito & non conceſſo, cuiuis mortali peccato ſeptennem pœnitentiam iniungendam eſſe, id tamen intelligendum eſt; niſi aliud iuſta cauſſa facere ſuadeat. quod ſupra dicebam. Et ita non ſequitur, omnes, quæ hodie imponuntur, pœ-
15 nitẽtias falſas eſſe †: quoniã ſatis imponunt ſecundum auctoritatem patrum, ſi eis docentib⁹, diminuant, præſertim quãdo, quod fere ſemper fit, addi-

additur illa clauſula; *Per quã, quidquid boni feceris, vel mali ſuſtinueris, in pœnitentiam tibi cedat ſacramentalem.* vt ſupra eſt dictum. Tertio reſponderi
16 poteſt, † illam ſeptennem pœnitentiam non pertinere ad forum conſciẽtiæ purum & ſolum; ſed ad forum, quod appellant mixtum; nempe, quando non ad puniendum peccatum; ſed ad corrigendum peccatorem in exteriore foro proceditur, in quo foro etiam procedere cap. primum. de pœniten. & remiſſionibus nobis videtur.

17 Ad ſecundum reſpondemus, † negando pœnitentias in canonibus pœnitentialibus contentas locum habere in conſcientiæ foro. Contra quod tamen grauiter vrget cap. illud, quæ ipſis. 38. diſt. quod habet, vix pro ſacerdotibus habendos, qui canones pœnitentiales ignorarint. vrget etiã priſca indulgentiarum forma, tot dies, tot annos, tot quadrageſimas de pœnitentijs iniunctis relaxandi, quę non obſcure demonſtrare videntur, multos olim annos; multas quadrageſimas; plures dies pœnitentibus, quo in illis pœnitentiam agerent, iniungi ſolitos.

Ad horum tamen primum reſponderi primo poteſt illud cap. cuius ſit,
18 non conſtare, † quando eius ſuperſcriptio ſolum indicat ex dictis eſſe Auguſtini. Secundo reſponderi poteſt, non ideo in parochis canonum illorum ſcientiam requiri, quod pœnitentias in illis contentas oporteat eos in foro conſcientiæ imponere: ſed quia illis doceri poſſunt, quæ pœnitentiæ qualitas cuiq; peccato magis conueniat; inſtar enĩ illarũ à iure pro exteriori foro præfixarum, debẽt ſuas imponere parochi ſecundũ omnes.

Ad poſterius autem negari poteſt, ex illa indulgentiarum forma concludi canonum illorum pœnitentialium pœnitentias imponi ſolitas in confeſſione, quis enim audeat dicere pœnitentiam illam primi canonis pœnitentialis nempe, cap. presbyter. 82. diſtinct. imponi ſolitam fuiſſe à confeſſario alicui? Quid enim illud aliud eſſet facere, quàm detegere confeſſionem? quem canonem in foro exteriori loqui, ſatis innuit ibi Alexandrinus, & in ſimili ſentit Anton. in cap. 1. de pœnit. & remiſſ. Cõcludit tamen illa priſca indulgentiarũ conſuetudo, multò maiores olim à confeſſarijs pœnitẽtias imponi, & à pœnitentibus accipi ſolitas, quàm hodie; & multũ diuerſas. quod libenter concedimus. ſed ex eo nõ ſequitur, quas hodie Chriſtiani accipiunt pœnitentias fere omnes eſſe falſas per ea, quæ ſupradicta ſunt.

19 Ad tertium reſpondeo primo, † per pœnitentiam falſam Gregoriũ intellexiſſe pœnitentiam minorem illa, quàm vir prudẽs imponere debuiſſet; vt in quinto dicto ſupra dicebã: ſiue illa eſſet illi peccato æqua, ſiue iniqua aut inęqualis; quia licet illa vera eſſet ante Deũ & æqua; tamẽ quod imponentẽ, qui nõ erat diuini iudicij cõſcius, poterat eſſe falſa & male impoſita. Secundo reſpondeo concedendo, quòd argumentum nititur probare, intelligendo per falſam pœnitentiam, quod ſupra in ſexto dicto intelligebamus; nempe illam, quæ maior vel minor ante Deum eſſet, quàm ea quę delendo penitus peccato ſufficeret, eſſe aliqua parte falſam.

Con-

Contra tamen hunc intelligendi modum, & ita quòd textus non agat de pœnitentia, quæ pro peccati ſatisfactione imponitur; ſed de pœnitẽtoria virtute ſiue cõtritione, quæ eius eſt actus, efficaciter facit † primo, 1
20 quòd verba quæ ſequuntur, plane demonſtrant, Gregorium agere de illa pœnitentia, quæ ideo eſt falſa; quia non receditur à peccato: Ait. n. *Miles & negotiator, vel alicui officio deditus, quod ſine peccato exerceri non poteſt.* Et iterum, *Qui bona detinet alterius, vel qui odium in corde gerit.* Quæ
21 plane omnia non obſcure oſtendunt, † eum non agere de pœnitentia, quę a confeſſario iniũgitur: ſed de illa, quam ipſe facit; nempe contritione, quæ pœnitentiæ virtutis actus eſt; quęque dolore præteritorum peccatorum, & propoſito futura vitandi conſtat. cap. pœnitentia, 1. & 2. ſupra
22 diſtinct. 3. Secundo facit, quòd illa dictio † *ideo*, quæ cauſſalis, & illatiua eſt ſecundum Bartolum in l. demonſtratio. §. quod autem. nu. 9. ff. de cõd. & demonſt. & quæ ex dicto priori cap. noſtri infert ad prædictos, qui toto corde peccata omnia non exuunt, nullatenus apta videri poteſt, intelligendo principium de pœnitentia falſa per confeſſarium iniuncta. Quoniam ex pœnitentia falſa à confeſſario iniuncta, nullatenus inferri poteſt ad pœnitentiam falſam, quam ipſe pœnitens affert & facit: quoniã illa penitus ſeparata ſunt per prædicta, & à ſeparatis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minor. cap. 2. de tranſlat. prælat. Tertio, contra hunc intelligendi modum facit cap. fin. infra ead. quod iiſdem fere verbis vtitur excepto verbo, *imponuntur*, & de eadem penitus materia agit. Et tamen clare demonſtrat per pęnitentiam falſam intelligere pœnitentiam illã, quã quis de vno, vel de pluribus agit peccatis; non tamen de omnibus. & ita non intelligit de pœnitentia confitenti à confeſſario iniuncta; ſed de illa, quam pœnitens ad cõfeſſarium defert. Quarto facit finis capituli noſtri, quod pręſupponit, eum, de quo agit, pęnitentẽ extra ſalutis ſtatum eſſe. ait, enim, *Ne tamen deſperet interim, quid quid boni operis faciat, vt omni-*
23 *potens Deus cor illius illuſtret ad pœnitentiam* † ſed quòd pœnitentia impoſita confitenti à confeſſario ſit iuſta, & ſatis æqua peccatis aut non; neque in ſalutis ſtatu ponit pęnitentẽ, neque ab eo tollit per prædicta. ergo cap. noſtrum non agit de illa.

His argumentis difficile meo iudicio fuerit plene ſatisfacere: Ideo alter intelligendi modus eſt, vt intelligatur totum cap. de pœnitentia falſa, hoc eſt, facta ex parte pœnitentis: quod in cauſſa fuit, cur Cardi. hic de confeſſionis veræ conditionibus ageret. quod tamen parũm vtiliter facit,
24 & ipſe dicendum in cap. fin. reſeruo. Quare tertius, idemque nouus † occurrit intellectus, nempe textum hunc in princi. generatim agere de omni pœnitentia falſa, ſiue illa ſit falſa ex parte pœnitentis; quia non omnino eum pœnitet: ſiue ex parte confeſſarij; quia non omnino iuſtam, vel non qualem prudens imponere debuit, imponat. Facit cap. fin. infra eadem, quod huiuſmodi pœnitentiam appellat falſam. Facit etiam, quòd pœnitentia, quę iniungitur impęnitenti; & ei, quem non omnium pœniter,

nitet,& abſoluitur cum illa,non imponitur iuxta Patrum decreta,quibus ſtatutum eſt,ne talis abſoluatur.cap.quod quidam.de pœnit.& cap. ſunt plures. ſupra d.3. cap.legatur.24.q.2.cap.ſi quis contriſtatus. 92. diſt. & ita ſalſa dicitur. Per hunc intelligendi modũ omnibus argumentis tam pro primo dicto adductis,quæ ſecundum intellectum expugnant,quàm alijs,quæ priorem deſtruunt, facile reſponderi poteſt.& ideo in ſingulis diluendis non morabor.

Cap. negotium.

Gregorius in homilia 24. Euangeliorum ſtatim in princ.

N*Egotium,quod ante conuerſionem ſine peccato exſtitit,hoc etiam poſt conuerſionem repetere culpa non fuit.Sunt enim pleraque negotia,quæ ſine peccato exhiberi aut vix, aut nullatenus poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt; vt poſt conuerſionem animus non recurrat.*

S V M M A R I V M.

1 *Officijs ab illis,quæ vix,aut nullatenus ſine peccato exercentur, abſtinendũ.*
2 *Ars,quæ illicita;& vt venialiter & vt mortaliter 4.& 5.*
3 *Arte omni & officio bona hominum pars abutitur.*
6 *Ars,quæ ſine veniali non exercetur: venialiter mala.*
7 *Præceptum non omne obligat ad mortale.*
8 *Ars,cuius operibus homines & bene & male vti poſſunt,licita.Licet:vt plurimum male vtantur,idem.n.10.& 23.nam & naturæ legibus maior hominum pars abutitur.num.9.*
10 *Lex de continentia ſacerdotum honeſtiſſima.*
11 *Vix pro nullatenus,& pro difficile,nu. 12. Vtroque modo in hoc textu capi poteſt nu.13. Sed planius priori.nu.15.*
14 *Vox eadem ad diuerſa relata diuerſa ſignificat.*
16 *Artis malæ operum quandoque bonus vſus, artem malam alterum è duobus facit.n.17.eſt mala venialiter,& mala mortaliter nu.18.*
20 *Thomæ Illyrici Franciſcani mira perſuadendi vis,& ſuadela,& mirum auditorium.nu.21.*
22 *Ars chartarum luſoriarum in ſe non mala ſaltem mortaliter. Neque illam exercentes mortaliter peccare,licet hodie extirpanda. nu.26.*
24 *Sacramentis etiam maiorem Chriſtianorum partem male vti.*
25 *Veneni negotiationem quandoque licitam.*
26 *Monachis,ne delicatiſſima opera quibus vt plurimum ad vanitatem homines vtuntur faciant,eſt conſulendum.*

1 NOTA, ex hoc penitentem ab illis negotijs abſtinere oportere, quę vix,aut nullaten⁹ ſine peccato exerceri poſſũt. Ad idẽ cap.cõtrariũ, & c.qualitas. & cap.cõſideret.§.in his:ſupra ead.diſt. Et cũ à nullo negotio abſtinere de pręcepto debeat pœnitẽs,à quo nõ debeat ali⁹ Chriſtianus,

per ea, quę in cap. prædictis dicta fuerunt; ſequitur abſtinere debere om nes homines ab eiuſmodi officijs. Facit, quod definit S. Thom. 2. 2. quęſt.
2 169. ar. 2 ad 4. † eam artem, cuius operibus homines ſine peccato vti nequeunt, eſſe illicitam, qualis eſt ars idolorum faciendorum ſecundum eundem: quamuis nonnunquam etiam idolis, quis bene vtatur, ea ſcilicet infrigendo: & ars fœnerandi eadem ratione; eas item artes quarum operibus homines vt plurimum male vtuntur, extirpandas è Repub. eſſe.

Contra tamen hanc concluſionem oppono; quia ſequeretur ex hoc, omnem ferme artem, omne officium illicitum eſſe; & ita nullis eorum
3 homines vti poſſe: omni enim † arte genus humanum hodie vt plurimũ male vtitur, iuxta illud Pſal. 51. *Omnes inutiles facti ſunt; non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum.* & illud, *Saluum me fac, quoniam defecit ſanctus.* Quod late quidam vanus, & malus oſtendit in libello illo infami, quem de vanitate ſcientiarum inſcripſit, & quidam alius ante illum in illa ſua Moria monſtrauit. & vulgatum eſt illud: *In ſuo quiſque fur officio*, & illud, *Plus aloes; quàm mellis habet.* conſtat item experientia: nam ſi quis mortales omnes orthodoxos, hæreticos, Iudæos, Saracenos & Ethni-
4 cos, ſiue gentiles è ſpecula veluti quadam contempletur, facile animaduertet Theologia plures male, quàm bene vtentes. Iuris item peritia, Medicina, liberalibus artibus, atq; alijs mechanicis multò plures abutẽtes, quàm eas in Dei verum cultum, quod omnino faciendum erat, conuertentes. Neque mihi dicas, Gregorium hic de arte illa, vel officio agere, quod ſine peccato nequeat exerceri: agit enim & de illo, quod vix ſine peccato exerceri poteſt. & ita de illo, quod poteſt quidem; ſed difficile à peccato ſeperari per cap. 2. de cognat. ſpiri. lib. 6. & l. vix. ff. de iudic. Secundo contra eandem concluſionem facit, quòd ſecundum illam ad officium faciendi chartas luſorias, pœnitens redire nequiret, neque alius ea vti: quia maior pars hominum hodie male chartis illis vtitur. quod ipſum de arte faciendi fucos, & alia vana, quibus mulieres fucantur & ornantur, dicendum videretur. Facit tertio, quòd ſequeretur, peccatum eſſe fabris lignarijs, & cæmentarijs, Iudæorum reparare ſynagogas. quod contra cap. conſuluit. de Iudæ. videtur eſſe. Peccatũ itẽ eſſe lupanaria, in quibus meretrices proſtẽt, cõſtruere: quod tamẽ videtur eſſe falſũ. Cõtra tamẽ hunc intelligẽdi modũ facit, quæ primũ dictũ ſupra poſitũ firmãt.

Pro reſolutione horum dicendum primo, pœnitentes redire non poſſe, neque alios accedere ad illam artem & officium, ſiue negotium,
5 † quod ſine capitali peccato exerceri nequeat: qualis eſt ars faciẽdorum idolorum, & ars fœnerandi, ars necromantiæ, & id genus alia.

Secundo dico oportere quidem non redire neque accedere ad illam, quæ ſine veniali peccato exerceri non poſſit, & non ſolum conſilium ſed
6 etiam præceptum eſſe: non tamen ad ſalutem neceſſarium. † quia non eſt neceſſariũ ad ſalutẽ peccato veniali abſtinere, iuxta illud Apoſtoli. 1. ad Corint. 3. & cap. aliàs. 25. diſt. *aliàs cap. vnum. §. aliàs.* *Qui ſuperædificat*

lignum

lignum, fœnum, & ſtipulam, quaſi per ignem ſaluus erit. quod explanando
tradit S. Thom. ab omnibus receptus 12, quæſt. 89. art. 2. Redire autem
vel accedere ad officium, quod ſine veniali exerceri non poteſt, redire ad
veniale peccatum eſt; ergo non plus repugnat hominum ſtatui eiuſmodi
officium, quàm peccatum veniale. Pro quo eſt deciſio mihi ſingularis
Thomę à Vio 2. 2. quæſt. 69. art. 2. in fine ſui Commenti, vbi clare ſen-
tit, peccatum veniale tantum eſſe arte illa, vel officio vti, quod ſine ve-
niali peccato exerceri non poteſt: idque officium, vel artem ſine veniali
exercendi non poſſe, cuius operibus vt plurimum homines ad veniale pec
catum vtuntur. Quę forte definitio nimium ampla eſt, & ad ea, cuius
operibus ſemper, vel quaſi ſemper venialiter peccatur, reſtringenda, per
ea quę mox dicam.

Dicat tamen hic aliquis, quomodo, ſi pręceptum eſt artē, quæ ſine ve
niali peccato exerceri nequit, non habere, tali vti ſolum veniale fuerit, cū
præcepti tranſgreſſio mortale ſit? cap. nam. de conſtit. cum multis, quæ
7 Feli. ibi congeſſit. Reſpondeo, non † omne præceptum inducere pec-
catum mortale. Præceptum eſt, ne mentiamur: at non omne mendaciū
eſt peccatum mortale, licet peccatum ſit, vt late Auguſt. docet in lib. de
Mendacio, & in cap. primum. 22. quæſt. 2. & Alexander iij. in cap. ſuper
eo. de vſur. & alibi ſępe habetur & tradit vterque Thomas 2. 2. quęſt. 110.
ar. 3. & multa eſſe præcepta, contra quæ qui facit, ſolum venialiter peccat,
neruoſe probat Tho. à Vio in libro vigintiſeptem quęſtionum. quęſt. 21.
aliàs in paruis opuſ. tom. 1. tract. 25. q. 1. cuius doctrina nobis valde
placuit, & exemplificari poſſe videtur in præcepto de benedicenda men-
ſa clericis facto in cap. non liceat. 44. diſt. & alijs noſtræ regulæ, nempe Au
guſtini Magni pręceptis nō paucis moralibus & alijs, quę non dantur de
his, quę neceſſario pertinent ad charitatem Dei, vel proximi: his enim
exemplis reſponderi non poteſt per illud S. Thomę in illo ar. 5. ad 2. qui
ſentire alicui videri poteſt, non omne mendacium eſſe contra pręceptū;
non enim ſentit illud; quia vir doctus non ait, non eſſe contra præceptū,
ſed non eſſe contra præceptum Decalogi: quoniam nihil eſt contra pręce-
ptum Decalogi, quatenus eſt Decalogi præceptum, niſi quod contra
charitatem Dei vel proximi.

8 Tertio † dico, illā artē & officiū, cuius operibus homines tā bene, quàm
male vti poſſunt, licitā eſſe; quāuis, vt plurimū male illis vtātur. quod pro-
batur primo argumentis contra concluſionē ex tex. noſtro elicitā ſupra for
matis. Et præterea, quòd S. Thomas in illo ar. 2. q. 169. non dixit, artem
illam illicitam eſſe, cuius operibus vt plurimum homines male vtantur,
ſed extirpandam eſſe, & à Repub. tollendam per eum, qui illi præeſt,
quaſi diceret non eſſe illicitam, donec à Reipub. principe prohiberetur.
Vbi etiā Thomas à Vio magis in hanc partem inclinat ea potiſſimum ra-
tione, quòd priuatus artifex communis boni curam non habet: ea enim
cura ad pricipem ſpectat, & ita ſatis videtur artifici, quod ſuis operi-

bus, vt male, ita bene poſſunt homines vti. Ego verò quarto illa ratione
id mihi perſuadeo, quod non eſt illatio ſolida, Tali re bona, maior pars
9 hominum male vtitur; ergo mala eſt & improbanda †. Bona enim ho-
minum pars etiam ipſis naturę legibus male vtitur. Naturę lex dictat
pręceptum de vno vero Deo ſine ſuperſtitione colendo, at ſoli Chriſtia-
ni orthodoxi, & hi nõ omnes debita cum religione illum colunt. Lex
naturę dictat, ſine debita reuerentia, iudicio & iuſtitia non iurare, id
eſt, Deum in teſtem non adducere. at quotuſquiſque illa non abutitur?
Quod ipſum in lege de non fornicando, de non furando, & aliena illici-
te non vſurpando, non mentiendo, & alijs Decalogi pręceptis facile
videas. quę tamen omnia præcepta iuris eſſe naturę conſtans fere omni-
um opinio habet cum S. Thoma 1.2. quęſtio. 95. ar. 1. Idem eſt de ſex-
centis humanis legibus; quę ſanctę quidem, & honeſtiſſimę ſunt: eis ta-
10 men maior eorum, quos ligant, hominũ pars abutitur: qualis eſt lex † illa
nunquam ſatis laudata de continentia ſacerdotum, ſine cuius vtinam
ſublatione inter Chriſtianos vera contingat concordia. Multa in hoc
mutuari poſſent à Iodoco Clichthoueo in libello de Continentia Sacer-
dotum. Quinto facit, quòd ipſe Iodocus non citat cap. de occidendis.
23. quæſt. 5. in illis verbis, *Abſit vt ea, quæ propter bonum, ac licitum*
facimus aut habemus, ſi aliquid per hæc præter noſtram voluntatem cuiquam
acciderit, nobis imputetur, & paulo poſt: *Quid eſt in vſu hominum bonum ac*
licitum, vnde non poſſit pernicies irrogari?

11 Quarto dico tex. noſtrum in illo verbo, † *Vix*. poſſe intelligi pro nul-
lo modo, ſicut in l. ſi iure. ff. de leg. 3. vbi Dynus, & Bartol. ita expo-
nunt, & in l. tutor papilli. ff. ad S. C. Velleia. Quem intelligendi modũ
tenendo dicendum eſt, vocem illam, quæ ſequitur, aut disiungere tantum
verba, & non ſenſum, & accipi pro, *ſiue*, de qua eſt gloſ. quæ ſingularis
putatur in l. ad protegendum. C. de in litem dand. tutor. & ita intelligen-
do, textus eſt planus: pro quo intelligendi modo videtur caſus in cap. fin.
infra eo, in illis verbis, *Falſa eſt pœnitentia, cum pœnitens ab officio, vel*
curiali negotio non recedit, quod ſine peccatis agi nullatenus præualet.

12 Poteſt † etiam exponi vox illa *vix*, pro *difficile*, ſiue cum difficultate,
iuxta l. vix. ff. de iudic. & iuxta text. in iure optimum in cap. 2. de cognat.
13 ſpirituali lib. 6. Quo intellectu retento, dicere † oportet, partem huius cap.
præceptũ inducere, partem vero conſilium: quatenus enim habet, pœni-
tentem redire non debere ad negotia, quę ſine peccatis mortalibus, vel ve-
nialibus exerceri nullatenus poſſunt, præceptũ continet: quatenus autem
habet, nõ debere redire ad negotiũ, quod ſine peccato vix exerceri poteſt,
de conſilio intelligendũ eſt iuxta illa, quæ ſcripſimus in cap. qualitas. & in
cap. contrarium. ſupra ead. Neque demireris eundem textum quoad alia
conſilium, & alia continere præceptum: id enim frequens eſt, vt in cap.
14 conſideret. ſupra ead. diſt. Facit, † quòd in multis iuris patribus eadem
vox eiuſdem legis ad varia relata varie accipitur. l. 2. ff. de offic. procõſul.

cap. ab excõmunicato. de reſcrip. à quibuſdam in hoc laudatiſſimo. cap.
cum dilectus. de conſuetud. & alijs multis, quæ poſt alios congeſſit Dec.
in cap. quoniam Abbas. de off. deleg. Facit tertio, quòd, quomodocunque
capiatur illa vox, *vix*, in hoc cap. diuerſo modo capiatur oportet: quoad
illa enim officia, quę ſine mortali exerceri poſſunt, non tamen ſine venia-
li, præceptum continet non obligans ad mortale. quoad illa verò, quæ ſi-
ne mortali exerceri nequeunt, præceptum continet obligans ad mortale,
15 per ea, quę ſupra diximus. † Planior tamen videtur prior intelligẽdi mo-
dus, ſcilicet vt ea vox, *vix*, pro nullatenus accipiatur.
16 Quinto dico mihi non videri eadem eſſe, artem † vel officium ſine mor
tali peccato exerceri non poſſe, & illius operibus homines niſi male vti
nõ poſſe: eſt enim dare artẽ, cuius operibus vel effectis homines bene vti
poſſunt: quę tamen ars improba eſt & mala. Diuinandi artes malæ ſunt.
26. q. 3. cap. 1. At multis, quæ per illas artes ſciuntur & noſcuntur, homi-
nes bene vti poſſunt; puta re, quę perdita fuit per illam artem inuenta, the
ſauro item Dæmone monſtrante inuento.
17 Ex quo infertur, † alterum ex his duobus ſufficere, quo ars aliqua dici-
tur reprobata, vel quod ipſius operibus homines, niſi cum peccatis vti
non poſſint, vel quod ſine peccato in ſe nequeat exerceri. Sub priore mẽ-
bro continetur ars idolorum faciendorum & ſimilium. Sub poſteriore
vero ars diuinationis cum ſpeciebus ſuis, ſcilicet Geomantia, Hydromã-
tia, & alijs, de quibus in cap. 1. 26. q. 3. ars fœnerandi, & aliæ id genus ar-
tes. quarum opera quidem bona ſunt, vt ars ſanandi per ſuperſtitiones &
carmina: quarum de numero videri poteſt ars quoq; alchimiæ, iuxta ex-
18 trauag. 1. de crim. falſ. Infertur ſecundo, † artem reprobatam; ſcilicet offi
cium, vel negotium duplex eſſe, reprobum ſcilicet venialiter tãtum, & re-
19 probum mortaliter. Infertur & tertio, † non omnem illam artem eſſe re
probam, cuius operibus homines, vt plurimum male vtuntur: quamquã
ſi nõ eſt de neceſſarijs, iuſte illam princeps tollat. Quarto infertur ſolutio
eorum, quæ pro vtraque parte fuerunt allegata, quibus ſigillatim diſſol-
uendis non eſt cõſilium immorari. ſolum illud ſpeciatim tangam, quòd
ad officium faciendi chartas luſorias tactum eſt. Memini abhinc fere
20 viginti annos † fratrem Thomam Illyricum inſtituti Franciſcani mirum
in perſuadendo concionatorem apud Tholoſates, cum in eorum inſi-
gni Academia prælegerem; prima ſuarum concionum Conſulibus vr-
bis, ac toti populo perſuaſiſſe, officium prędictas chartas excudendi re-
probum eſſe; & ideo artifices illos peccare mortaliter. Et quoniam palã
erat, octo, vel decem homines cum multis ipſorũ famulis illi arti operam
in illa frequenti & populoſa ciuitate dare, ex eaque viuere, perſuaſit quo-
que mortaliter peccare conſules, qui eos in ea patiebantur. Et adeo
quidem id perſuaſit, vt poſt ſecundam concionẽ formæ, ſiue characteres
illi, quibus illę chartæ excudebantur, publice comburerentur, & artifices
derelictis ſuis artib⁹ è publico ali cœperint, donec alio vitæ genere honeſto

Reſpub. illis prouideret. Nec ab eo die in ea ciuitate, quæ caput eſt linguę Occitanę, & omnium, quæ Francorum parent imperio poſt Pariſios prima, nuſquam illus, ſaltem publice, ludebat; cum tamen antea nemo non id faceret, tanta eſt verbi diuini energia per virum, qui Dei ſeruus habetur, propoſita. Ea omnia, quæ concionator ille dicebat & faciebat, tunc mihi viſa fuere iuſtiſſima: nunc autem rem altius perpendenti, zelus
21 quidem illius viri heroici, † quem ſeptem horis continuis media hyeme, mediaque platea, quam S. Georgij vocant, à decem fere hominum millibus, quæ nulla eccleſia capiebat, audiri vidimus, & auditorum de numero fuimus. Zelus inquam illius pius, vtilis, & laude dignus fuiſſe vide-
22 tur. † extirpatio item illorum officiorum res ſancta, nec minus Reipub. vtilis. At artem illam reprobam eſſe capitaliter in ſe, & eam exercentes mortaliter peccare, nō ſatis videtur expeditum: nam & Thomas à Vio in
23 illo ar. 2. non audet id definire. Pro qua parte vltra prędicta facit, † quòd ars illa, cuius opera neque in ſe mala ſunt, neque ad malum per ſe ordinata; immo in bonum & vtilem finem primum inuenta fuerunt, non videtur eſſe mala per cap. de occidendis. 23. quæſt. 5. ſupra citatum, & in duobus locis ponderatum. Quibus addi poteſt & ille tertius, qui habet, *Alioqui nec ferramenta domeſtica, aut agreſtia ſunt habenda ne quis ex eis vel ſe, vel alterum interimat, nec arbores plantandæ, ne quis ſe inde ſuſpendat: nec feneſtra facienda ne per hanc ſe quiſquam præcipitet.*

Neque reſpondeat aliquis, Auguſtinum de illis operibus agere, quibus hominū bona pars bene vtitur: nam primo Auguſtini ratio locum ſibi vendicat etiam in illis, quibus maior hominum pars male vtitur. Secundo, quæ, te rogo, dabis opera, quibus hominum bona pars non male
24 vtatur? † Vtinam etiam ipſis ſacramentis operum omnium ſanctiſſimis, in finem omnium ſanctiſſimum ordinatis, bona Chriſtianorum pars nō male vtatur; quibus omnes hæretici, omnes fere orthodoxi male morati, multi etiā bene morati frequenter male vtūtur. Quotus. n. quiſque hodie matrimoniū cū ſuorum peccatorū contritione contrahit? quod tamē facere debere ſupra in rub. monſtrauimus, & probatur in cap. illud. 95. diſt. & opinio receptior habet. Quot aſpernantur confeſſionē? Quot ſine contritione confitentur? Nonne Thomas à Vio arbitratur, bonā Chriſtianorum partem ſine iuſto peccatorū dolore illa confiteri, in quæſt. 5. de cōfeſ.* al. in paruis opuſ. tom. 1. tract. 5. quæſt. 5.* quod mihi adeo perſuaſū habeo, neque id temere, vt cū propheta clamare cogar, *Saluos nos fac Domine, quoniā defecit ſanctus.* Quare igitur chartarū faciendarū, cuius finis eſt honeſta hominum recreatio, in quem multi etiam hodie vtuntur, reproba iudicabitur, licet chartis vt plurimum homines abutantur? Facit
25 l. quod ſępe. §. veneni. ff. de contrahend. empt. quæ habet etiam † veneni negotiationem licitam eſſe, quando illud tale eſt, quod alij admixtum vſui hominum vtile poſſit eſſe. Tertio facit, quòd Innoc. à Panor. & alij, ibi receptus in cap. multa. ne cleri. vel monac. dicebat licitū

eſſe

eſſe fingere, ac vendere ornamenta, quibus ſe ornare mulieres, vt ſuum ſtatũ decet, valeant; & etiam quo ſuis maritis magis placeant. quem etiã Io. And. ſequitur in illa rub. & in Mercuriali regula, ea quæ. lib. 6. Et tamen conſtat bonam partem mulierum; aut vltra quàm illas deceat; aut vt alijs quàm ſuis maritis placeant, aut certe ob leuitatem, quo formoſiores, vel quo maiore honore dignæ videantur, ornari. Non igitur facile 26 † artes huiuſmodi, & qui eis vtuntur homines reprobi penitus . n dicandi ſunt; quamuis qui Reip. curam gerit, eas & earum exercitores à ſua Repub. quoties ei viderit expedire, pellere poſſit & explodere.

Ex quibus infertur ad illius quæſtionis, quam nuper interrogabar, deciſionem, an ſanctimoniales ſiue monachę illæ peccatent, quę ornamẽta mulierum delicatiſſima, idonea potiùs laſciuiæ ac vanitati; quàm grauitati & charitati fingerent. In qua re in præſentia tria breuiter dicenda 27 occurrunt. Primum, † me non audere facile pronunciare illas in hoc peccare propter prędicta. Secundum, eas etiam ſi peccant, venialiter tamen tantum peccare: quoniam quæ huiuſmodi ornamentis, vt plurimũ & principaliter vtuntur, ad vanitatem & venialia peccata vtuntur. & ideo ars illa tantum venialiter ad ſummum poteſt eſſe mala. Tertium eſt meo conſilio, quæ aliàs ſuſtentari poſſunt, ab his operibus abſtinere debere.

Cap. fratres.

Innocentius Papa I I. in concilio Rom. Cap. XXII.

FRatres noſtros epiſcopos, & presbyteros admonemus, ne falſis pænitentijs laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur. Falſam autem pænitentiam eſſe conſtat, cùm ſpretis pluribus de vno ſolo pænitentia agitur; aut cùm ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio. Vnde ſcriptum eſt, Qui totam legem obſeruauerit, offendat autem in vno, factus eſt omnium reus; ſcilicet quantum ad vitam æternam: ſicut enim, ſi peccatis omnibus eſſet inuolutus; ita ſi in vno tantum maneat, vitæ æternæ ianuam non intrabit. Falſa enim eſt pænitentia, cum pænitens ab officio vel curiali negotio nõ recedit, quod ſine peccatis agi nullatenus præualet: aut ſi odium in corde geſſerit; aut ſi offenſo cuilibet non ſatisfaciat: aut ſi offendenti offenſus non indulgeat: aut ſi arma quis contra † Eccleſiam ferat. Iaco. 2. †*al. iuſtitiam*

S V M M A R I V M.

1 *PRæceptiua verba conſilium, & conſultiua præceptum inducere ob materiã ſubiectam, alioqui minime.*

2 *Confeſſionis legitimæ, ſexdecim conditiones: quattuor qua parte eſt virtutis opus n. 3. tres quã parte eſt actus pænitentiæ num. 4. quattuor inq. antum eſt confeſſio n. 5. tres inquantum eſt pars ſacramenti. nu. 6. qua de bene eſt c. nu. 7.*

7 *Virtutis operi quattuor conditiones neceſſariæ.*

8 *Simplex, hæc vox, quid Iuriſperitis ſignificet.*

9 *Confeſſio peccati alternatiua, vel generica, quæ de veniali æque, ac mortali poteſt intelligi non ſatis ſimplex. Et tunc quid agendum nu. 10.*

11 *Humilitas, ſiue modeſtia exterior non videtur ſubſtantialis confeſſioni.*

12 *Puritas quid.*

13 *Confeſſionem non efficere inualidam extraria, nec aliena peccata.*

14 *Confitentis mendacium, ſi eſt de mortali nondum detecto, mortale eſt. nu. 15 non de veniali, aut de mortali prius detecto; quia confiteri propoſuit. nu. 16, & nu. 17. niſi propoſitum mutet. nu. 18. quod ſatisfacere videtur, qui in ipſa confeſſione illa negat nu. 20.*

19 *Propoſitum ſolum neminem obligat.*

21 *Mendacium omne in iudicio dictum mortale in pertinentibus ad iudicium non in alijs, ſiue iudex ſit, ſiue pars, quæ mentitur & 22. & tria quotidiana corollaria nu. 23. 24. 25.*

26 *Confitens, quæ non peccauit, vel de quibus dubitat, an peccarit, noue ac capitaliter peccat; niſi bona fides excuſet nu. 27.*

28 *Confiteri frequenter laudabile ſiue eadem, ſiue diuerſa, numer. 29. modo id fiat ex deuotione cum quieta conſcientia ſine inquietudine ſcrupoloſa num. 30.*

31 *Confeſſionis iteratio ex vno quinque fontium oritur; & quando ex defectu poteſtatis naſcitur, ſola illa ſunt iteranda, ad quæ illius poteſtas non ſe extendebat num. 32.*

33 *Confeſſio ex defectu contritionis iteranda; Et ratio pulchra huius. num. 34. Niſi dolor ſit de omnibus cum propoſito futura vitandi n. 35. Et ita non omnis informis confeſſio iteratur. nu. 36.*

37 *Confitens ſcit ſe legitime confeſſum, neſcit tamen ſe contritum.*

38 *Excommunicatus ſe prius abſolui à peccatis permittens, quàm ab excommunicatione ſoluatur, peccat, niſi ignorantia excuſet. num. 45. Si tamen ſe poſſe abſolui putet, abſolutus eſt. nu. 47. non autem ſi ſe palàt non poſſe abſolui nu. 48.*

39 *Excomunicato etiam quoad Deum abſoluto Eccleſia non communicat.*

40 *Sacramenta permiſſa hæretico etiã relapſo. Non tamen ante abſolutus erit ab excommunicatione nu. 41.*

42 *Abſolutio nullius excommunicationis alteri excommunicationi repugnat: ſed omni excommunicationi repugnat omnis abſolutio à peccatis.*

43 *Excomunicatio tollit omnem communionem exteriorem, & aliquam interiorem, niſi ſit iniuſta. nu. 44.*

46 *Excommunicati, qui ſe probabiliter ignorat excommunicatum, impetratio valida.*

49 *Abſolutus ſanctè à peccatis tenetur quandoque Superiorem pro excommunicationis abſolutione adire.*

50 *Confitentium in excommunicatione conſolatio.*

Adrianus

51 *Adrianus labitur.*
52 *Nudum non dicitur caput reticulo cinctum.*
53 *Confeſſio diſcreta ſit, quoad verba, quoad circunſtantias, & narrandi modum etiam, quoad idoneum confeſſarium nu. 54.*
55 *Confitens principaliter, vt veniam impetret, ſatis confitetur lubens, quanuis, timor infamiæ ad id faciendum eum adigat.*
56 *Simoniam non committit, qui principaliter propter Deum miſſat, licet preces, aut pretium ad id allexerint. Neque qui ob Deum principaliter vadit ad matutinum officium, non iturus, niſi ſpe lucri allectus nume. 57.*
58 *Confitenda omnia peccata etiam cordis. Et quare. nume. 60. Etiam reſeruata nu. 61. Modo ſint, vel dubitentur eſſe mortalia. num. 62. Nondum per confeſſionem detecta. nu. 63. Quorum habetur memoria, & ſcientia num. 64. Obliuio enim probabilis & ignorantia excuſat, non alia nu. 65.*
59 *Occulta ſuapte natura, Eccleſiæ poteſtati non ſubiacere.*
66 *Pænitens quantum vigilabit in reducendo ad memoriam peccata.*
67 *Gabriel in intelligendo, Auguſtino lapſus.*
68 *Confeſſurum peccata in memoriam reducere oportere, nullo iure cauetur expreſſo: ratione tamen conuincitur aliquantam diligentiam in hoc adhibendam, num. 69. Ab alio maiorem, ab alio minorem nu. 71. Nimiam tamen malam 72. Quanta igitur erit? num. 73. & 80. Quid quando confitens ait ſe non ſatis cogitaſſe? num. 83. Quid ſi hoc confeſſarius ſuſpicetur? num. 84. id ipſum de ignorante, qui peccauit, an ſint peccata, dicendum num. 85.*
70 *Curam iuſtam omni negotio adhibendam.*
74 *Cura, quam innatus affectus promouet, vt plurimum maior.*
75 *Triſtitia omnis ſimpliciter malum, aliqua ſecundum quid bonum.*
79 *Confeſſio integratur confeſſarij percunctationibus.*
81 *Confitentis vulgi confeſſiones ob indiſcuſſionem conſcientiæ nō tam frequenter, quàm ſcrupuloſi putant, iterandas.*
82 *Confitentem à confitendo excuſat ignorantia, quæ à peccando non excuſauit.*
85 *Confiteri ſua peccata nemo per interpretem tenetur, quanuis aliquando poſſit, neque mutus per ſcripturam: licet poſſit. nu. 86. Neque ad ſcribenda peccata ob memoriam. nume. 87. niſi veriſimile illi eſſet, ſe illa poſt non recordaturum, & nollet ſtatim confiteri. 88. Vtile tamen id valde. nume. 89.*
90 *Fama propria magis, quàm aliena ſeruanda.*
91 *Confiteri nemo tenetur peccata ſua publice, etiã publica; occulta verò neque poſſe, niſi tali caſu nu. 92.*
93 *Confitendi pudorem minuit pudor grauiſſimus mali facti.*
94 *Confeſſio peccatori perſonalis.*
95 *Sacramenta omnia perſonalia præter matrimonium.*
96 *Confitentis diſplicentia quanta debeat eſſe.*
97 *Confitenti, cui non ſatis peccata diſplicent, quid faciendum.*

Con-

98 *Confeſſionis acceleratio commiſſo peccato conſilium, niſi neceſſitas vrgeat. num. 99.*

100. *Thomas à Vio carpitur.*

101 *Confeſſio fortis eſto adeo, vt pudorem vincat, & pudore victus ſuam captiuitatem fateatur. nu. 102. quod admoneat confeſſarius. 103.*

104 *Confitens ſibi peccata imputet, non alij, quod ſic intellige. nu. 105.*

106 *Peccans in vno reus eſt omnium. quadrupliciter exponitur. 111. & ſeq.*

107 *Virtutes omnes connexæ in prudentia. nume. 116. modus compendioſe eas omnes quęrendi. num. 117. & ideo dolendum, quòd eo non vtamur. num. 118.*

108 *Peccare plura peius, quàm peccare pauca, & hæreticum dicere omnia peccata eſſe paria. n. 109. nec peccata connectuntur, vt virtutes.*

121 *Mortalia omnia in auerſione à Deo conueniunt.*

123 *Virtutes omnes labefactantur per vnum peccatum: quod duobus modis verificatur. num. 114. & num. 115.*

IN hoc vltimo cap. Innocentius huius nominis II. exhortatur presbyteros, ad quos ſpectat iniungere pœnitentias, ne falſis pœnitentijs laicorum animos decipiant. Et diuiditur in tres partes. Prima facit, quod dictum eſt. Secunda oſtendit, quę ſit falſa pœnitentia. Tertia per quędam exempla, quę ſit falſa pœnitentia explicat. ſecunda ibi, *Falſa autem.* tertia ibi, *Falſa enim eſt pœnitentia.*

NOTA primo, verbum, admonere, inducere prçceptum. Facit clem. 1. de teſtib. in verbo, *hortamur.* quòd ibi prçceptum importat ſecundum glo. communiter receptam. Facit cap. ad aures. verbo; *conſilio.* vbi glo. memorabilis à pleriſque commendata dixit verbum, *conſilium*, importare ibi neceſſitatem. quę ideo vera ſunt, quoniã ex materia ſubiecta id colligitur: nam ex proprio ſignificato, & in dubio exhortatio liberam voluntatem excitat. cap. denique. in fin. 4. diſtin. & etiam conſilium. cap. quiſquis. 14. q. 1. & monitionem à prçcepto differre palam declarat cap. litteris. de reſcrip. iuncto cap. mandatum. cum illi annotatis eiuſdem tit.
1 In qua re illa eſt reſolutio, † verba conſilium denotantia prçceptum inducere; & è contrario, verba præceptiua conſilium, quando id materia exigit ſubiecta. Quod probat gl. & ibi aliàs diximus, clem. 1. de teſt. coniuncta glo. cap. rogo. 11. q. 3. & in cap. 1. 12. quęſt. 1. verbo, præcipimus, tradit Fel. in cap. nam. de conſt. Alioqui in dubio, verba præceptiua præceptum, & conſultiua cõſilium inducunt. Si quis autem contendat cum Philip. Dec. tenendum eſſe in illo cap. nam. col. 5. verba conſultiua non perdere ſuam proprietatem ob materiam ſubiectam: quoniam nulla eſt repugnantia hortari quem ad prçcepta, & à prohibito dehortari: & quod ſatis eſt per alia iura id prçcipi, quamuis per ea, in quibus verba conſultiua ponuntur, id non dicamus prçcipi, ſi quis inquam contendat ita dicendum, ego cum illo non contendam; quandoquidem idem effectus ex

vtroque

vtroque dicendi modo colligitur:& vt primum frequentius docetur, ita ſecundum paulo ſubtilius videtur.

NOTA ſecundo, pœnitentiam dici falſam, quando quem vnius, vel aliquorum peccatorum, & non omnium pœnitet:& pari ratione cõfeſſio falſa dicetur, quæ ſimilis fuerit tali pœnitentiç. Et quoniã in cap. falſas. ſupra ead. promiſeramus tradere hic, & declarare, quas qualitates
2 oporteat habere confeſſionem ſacramentalem, ideo dicendũ † ſexdecim conditiones eam deſiderare, iuxta illos quattuor verſiculos.

Sit ſimplex, humilis confeſſio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, diſcreta, libens, verecunda:
Integra ſecreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis, & accuſans, & ſit parere parata. Quos declarat Thom. in 4. d.17.q.3.art.3.quçſt.4.& Antoninus 3.par.tit.14.cap.1.§.2.& alij alibi. Nos vero, etſi non breuius, vtilius tamen quàm omnes alij ſperamus aperire modo prius explanationem S.Thomæ ſubijciamus. quæ talis eſt, *Dictarum conditionem; inquit; quædam ſunt de neceſſitate confeſſionis, quædam ſunt de bene eſſe ipſius. Eæ autem quæ ſunt de neceſſitate confeſſionis, vel competunt ei ſecundum quod eſt virtus, vel ſecundum quod eſt pars ſacramenti. Si primo, aut ratione virtutis in genere, aut ratione ſpecialis virtutis, cuius eſt actus,*
3 *aut ex ipſa ratione actus virtutis. Virtutis † autẽ in genere ſunt quattuor cõditiones, vt in 2. Etich. habetur. Prima eſt, quod quis operetur ſciens. & quantum ad hoc confeſſio dicitur diſcreta: ſecundum quod in actu omnis virtutis prudentia requiritur. Eſt autem hæc diſcretio, vt maiora cum maiore pondere confiteatur. Secunda conditio eſt, quod ſit eligens, quia actus virtutum debeat eſſe voluntarij: & quantum ad hoc dicit, Libens. Tertia conditio eſt, quòd propter debitum finem operetur: & quãtum ad hoc dicit, quòd ſit pura, vt ſcilicet recta ſit intentio. Quarta conditio eſt, quòd immobiliter operetur: quantum ad hoc dicit, quòd debet eſſe*
4 *fortis, vt ſcilicet propter verecundiam non dimittat. † Eſt autem confeſſio actus pœnitentiæ virtutis quę quidem principium ſumit in horrore turpitudinis peccati: & quantum ad hoc confeſſio debet eſſe verecunda; vt ſe non iactet de peccatis propter aliquam ſæculi vanitatem admixtam. Secundo progreditur ad dolorem de peccato commiſſo: & quantum ad hoc debet eſſe lacrymabilis. Tertio in abiectione ſui terminatur: & quantum ad hoc debet eſſe humilis; vt ſe miſerum confi-*
5 *teatur & infirmum. Sed † ex propria ratione huiuſmodi actus, qui eſt confeſſio, habet, quòd ſit manifeſta: quæ quidem manifeſtatio per quattuor impeditur. Primo per falſitatem: et quantum ad hoc dicit fidelis, vera. Secundo propter obſcuritatem: & contra hoc dicit, quòd ſit nuda, vt nõ inuoluat obſcuritatem verborum. Tertio per verbũ multiplicationẽ: & cõtra hoc dicitur, quòd ſit ſimplex, vt non recitet in confeſſione, niſi quæ ad quantitatẽ pertinent. Quarto quòd non ſubtrahatur*
6 *aliquid de his, quæ manifeſtanda ſunt, & contra hoc dicit, integra. † Secundũ autem, quod confeſſio eſt pars ſacramenti, ſic concernit iudicium ſacerdotis, qui eſt miniſter ſacramenti: vnde oportet, quòd ſit accuſans ex parte confitentis parere parata per comparationem ad ſacerdotem, ſecreta, quantum ad conditionem fori, in*

7 *i, in quo de occultis conſcientiæ agitur,† ſed de bene eſſe confeſſionis eſt, quòd ſit re quens, & quòd ſit accelerata, vt ſtatim etiam confiteatur.*

8 Cui addendum primo, quòd verbum, † *ſimplex* Iuriſperitis ſignificat ſine plica. gl. putata ſing. in cle. ſæpe. verb. ſimpliciter. de verb. ſignif. bonus tex. in cap. firmiter. de ſumma Trini. & fid. cath. Et ideo, quod ſub códitione fit, nó dicitur ſimpliciter fieri. l. 1. §. ſi quis ſimpliciter. ff. de verb. obligat. Ideo conditio prima confeſſionis, quæ ſimplicitas dicitur, iuxta ordinem verborum prædictorum carminum denotare videtur quòd cófeſſio taliter fiat, quo clare, qua tenus materia patitur, intelligatur à confeſſario peccatum. Quæ expoſitio germanior videtur illius verbi ſenſui, quàm illa S. Thomæ communiter recepta; ſcilicet, vt non recitentur in cófeſſione, niſi quæ ad quantitatem pertinent: niſi dicamus eum, qui verborum multitudine veritatem tegit, veluti grana palearum multitudine tegũtur in area, nó dicere illam ſine plica & explicite, ſiue ſimpliciter. quod viſus eſt ſentire doctiſſimus ille Thomas.

9 Ex quo infertur, † eum, qui peccatũ ita confitetur, vt confeſſarius percipere nequeat, an ſit mortale, an veniale: quia non ſatis intelligit confitétis verba inuoluta, generica, diſiunctiua, & implicita, non ſatis ſufficienter confiteri. Et ideo confeſſarius debet tunc eum monere, quatenus magis ſuorum verborum plicas explicet. Verbi gratia, ſunt, qui diſiunctim confitentur, ſe deliberate, vel motu primo deſideraſſe res turpes: alij generatim; ſed non debita cum attentione preces horarias dixiſſe; alij ſe moroſa, vel alia carnis delectatione detentos fuiſſe. Quæ omnes confeſſiones mihi videntur inuolutę & plicatæ: quoniá ęque de ve-
10 niali poſſunt intelligi, ac mortali. † Quo caſu pœnitentem à confeſſario interrogari debere arbitror, vt ſimpliciter ſua peccata declaret omiſſis plicis illis generalibus, quæ confeſſionem reddunt ambiguam: declaret ſimpliciter, id eſt nomine illo ſpecifico, quod ſufficiat ad intelligendum ipſius peccati quantitatem, vtrum mortale ſit, an veniale, & cuius ſpeciei.

Secunda conditio eſt, ***humilitas***, ideſt modeſtia, quá ſe confitens agnoſcat miſerum & infirmum. Ex quo infertur, eum, qui confitetur, veluti ſe de peccato iactans, non ſatisfacere: eum item, qui confitetur ſine cauſſa capite non aperto, aut genu non flexo, minimum abeſſe à confeſſione ficta, qualis erat quem audiui ſedentem, & virgam manu tenentem, illaque veluti ludentem confeſſum fuiſſe ſacerdoti pariter cum eo ſedenti: qualis item alius, qui coequitans confeſſario capite confitebatur cooper-
11 to, & erecto ſine vlla quę id ſuaderet, iuſta cauſſa. † Hęc autem quamuis ſine peccato eſſe nequeant, ſaltem veniali; non tamen per illa puto confeſſionem vitiari, ſi cętera omnia, præter hanc humilitatem, ſiue modeſtiam exteriorem concurrant.

12 Tertia conditio eſt, † *puritas*, ideſt múditia ab impertinétibus: id enim Latinis puritas ſignificare videtur iuxta illud Perſij, *Purum & ſine labe ſalinum*

linum.Facit cap.pura.3.quæſt.9.& cap.ſtatutum.§ inſuper.de reſc r.lib.6. peccatum enim, ſaltem veniale eſt,eiuſmodi extrarijs & impertinentibus confeſſionem confuſaneam facere. Præſertim autem debet eſſe pura à peccatis alienis;ne in eo loco & tempore detractionis, vel ſuſurrationis peccatum peccetur; in quo & quando omnium peccatorũ purgatio quæ-
13 ritur. Arbitror tamen neque† impertinentia prædicta,neque aliena peccata manifeſtata efficere,quo minus illa confeſſio ſit valida,præſertim,ſi nõ aduerteret confitens ſe in eo peccare vel ſi aduerteret ſe peccare,pœniteret eum illius peccati,& ſufficienter id palam faceret cõfeſſario . quem tamẽ talia miſcentem illico debet confeſſarius,vt taceat monere,& vt pœniteat rogare.arg.cap.1.col.3.infra.diſt.6. Si autem occurrat aliqua ſui peccati circunſtãtia confitenda,quæ ſine alterius perſonæ manifeſtatione aperiri nequeat confeſſario,eo caſu quid eſſet agendum,diximus in cap. conſideret.ſupra ead.diſt.in princip.in not.9.nu.95.

Quarta eſt fidelis,id eſt, digna;cui fides habeatur, hoc eſt,verax. Ex
14 quo infertur,quòd cum† mendacium ſemper ſit peccatum,cap. primum. 22.quæſt.2.cap.ſuper eo.de vſur.in confeſſione tamen dictũ grauius eſt. immo aliquibus viſũ eſt ſemper eſſe mortale;pro quibus facit ꝙ S. Thomas ait 2.2.q.69.ar.1. omne mendaciũ in iudicio dictũ, peccatum eſſe mortale.facit,ꝙ Pal.in 4.diſt.21.q.2.art.1.ait,ſiue cauſſa humilitatis, ſiue hypocriſis deliberatæ in cõfeſſionis iudicio mentiri,irreuerentiã quãdam eſſe ſacramenti,& ita videri mortale. S. Thomas item in illo art. 1. ſub finem ait, confitentem quidem abſtinere poſſe à confitendo venia li; at ſi confiteatur,& mẽtiatur,mortaliter peccare:quoniã, ſicut vis iuramẽti mendacium ex ſe veniale facit mortale: ita vis & calor iudicij de veniali efficit mortale.Et D.Anto.3.part.titul.13.cap.18.in cõditione ſexta ait,pœnitentem,qui aduertens in iudicio cõfeſſionis mentitur, præcipue de mortali,peccare mortaliter.Facit,quòd concionator aſſumens aliquod miraculũ,vel aliud factum alicuius Sancti falſum,tamquã ſuæ concionis materiã,mortaliter peccat,ſi mentiatur, ex mente S.Thomæ 2.2.q. 110.ar.4.ad.5. vbi clarius id Thomas alter aperit. Nos tamen cum alijs
15 putamus primum,† eum qui de mortali peccato nondum per confeſſionem confeſſario aperto mentitur, peccare mortaliter ſecundum omnes.
16 Deinde idẽ putamus de mentiente † ſuper peccato veniali,quod cõfiteri proponit:quia quod ait Thomas ipſe à Vio, ſuo confitendi propoſito fecit illud peccatum veniale iuſtã confeſſionis materiam; & ita tenetur id, quod ſuper ea dicit,efficere verum.
17 Ex qua ratione facile inferas † idem eſſe,ſi quis mẽtiatur ſuper peccato mortali iam confeſſione aperto,quod tamen cõfiteri proponebat.Ter-
18 tio vero credimus,† mendacia confeſſioni extraria & impertinẽtia, mendacia item circa venialia,quæ quis non propoſuit confiteri; vel ſi propoſuit, & illud propoſitum reuocauit, nõ peccare mortaliter. Idem autem arbitror dicendum de illo,qui intra confeſſionis actionem mutauit illud

pro-

propoſitum,quod de illo,qui ante confeſſionem:quoniam in his, quæ à
ſola noſtra voluntate pendent, donec in aliam tranſeant obligationem;
puta voti,vel cõtractus,vel delicti,vel aliam,pro libito noſtro mutari poſ
19 ſunt. cap. cum Marthę. de cel.miſſ.l.4.ff.de adimen.legat. † Propoſitum
autem Archid.in cap.qui bona.17.quæſt.1.col.2.& ſentit. S.Tho.2.2.q.
88.ar.1.& Abbas,quem ſequitur Panor. in cap.litterarum.de vot. col.1.
quidquid glo.3.illius cap.qui bona.dixerit.

20 Ex quo infertur,rarum eſſe,†qui de veniali,vel mortali antea legitime
detecto mentitur,mortaliter peccet;quoniam aut non propoſuit illa cõ-
fiteri,& non peccat mortaliter per prædicta; aut ſi propoſuit, potuit re-
uocare propoſitum per proxime dictum. Et qui nunc mentitur ſuper illis
quia non vult confiteri,mutat propoſitum, vt palam eſt. Facit pro prędi-
ctis,quòd mendacium in iudicio dictum,tunc demum eſt peccatũ mor-
tale,quando ad illud iudicium pertinet. quod ſentit Thomas ſenior, &
ibi explicat clarius iunior 2.2.quæſt.90.art.4.ſub finem;dum ait menda-
cium contra iudicium,vel doctrinam,eſſe peccatum mortale: ponderan-
dum enim eſt non dixiſſe,quæ in iudicio & docendo dixit mendacia eſſe
peccata mortalia;ſed quæ contra iudicium & doctrinam ſunt. Ex quibus
21 verbis non minus ſubtiliter,quàm vtiliter alter Thoma infert,† iudicem
qui dum iudicat,miſcet aliquot mendacia, non tamen contra iudicium,
ſed circa impertinentia peccare quidem;ſed non mortaliter.Et ita in ſpe-
22 cie docuit idem Thomas in 4.condit.confeſſ.Ex quo ipſe infero, † idem
eſſe dicendum de partibus,quæ ſuper impertinentibus mentiuntur,eadẽ
omnino ratione.

Non obſtant pro contraria parte adducta:nam quod ait S. Thomas in
illa quęſt.69.art.1.intelligi poteſt primo de mendacio illo in iudicio di-
cto,quod pertinet ad illud:& non de illo,quod ei eſt impertinens. Eodẽ
modo dolanda ſunt alia elogia doctorum pręcitatorum.Secundo reſpõ-
deri poteſt S.Thomam intelligendum eſſe ſecundum ea,quæ alibi,nem-
pe quæſt.70.ar.4.ipſemet dixit; ſcilicet mendacium in iudicio eſſe morta
le ſuo genere,ſicut quælibet alia iniuſtitia:per quod tacite ſignificabat,in
ſpecie nonnumquam eſſe veniale. Et quidem, niſi tanta eſſet Thomæ à
Vio auctoritas,mallem tenere mendacia in iudicijs ſuper leuibus eſſe tan
tum venialia.cui conſequens eſſet, idem dicendum eſſe de mendacijs in
confeſſione dictis,quamuis de rebus ad confeſſionem pertinentibus dice
rẽtur:cum enim in omni materia ſubreptio,& rei leuitas à mortali excu-
ſent,vt probat textus,ſi bene ponderetur in cap. vnum.col.fin.25.diſtin.
& tradit. S.Thom.1.2.quæſt.88.art.5.&6.& 2.2.q.35.art.3.& quæſtio.
59.ar.4.& quæſtio.66.ar.6.non video, quare non etiam in iudicijs tam
interioris,quàm exterioris fori excuſent.Mouet ad hoc etiã,quod niſi ma
gnus ille Thomas Aquinas hoc dixiſſet,Thom. à Vio id non aſſeruiſſet;
& Aquinas hoc non videtur ita dixiſſe,vt germana expoſitio ex ipſiuſmet
dictis non colligatur:quod ſupradictum eſt.

Ex prædictis tamen, etiam retenta opinione Caietani, quæ mihi non
23 adeo placet, infertur primo, confitentem interrogatum, an cum mulieribus leuia quędam & ludicra; non tamen de ſe ad libidinem mouentia loquutus fuerit, ſi reſponderit non eſſe loquutum; vel quia iam inde à principio propoſuerat id non confiteri, quia iudicabat eſſe veniale; vel ſi ſaltē cum interrogaretur, tacite reuocauit propoſitum id confitendi, ſciens ſe ad id non teneri, non peccare mortaliter.

24 Infertur ſecundo, † eum, qui interrogaretur, an aliquando rem in vita ſua cum muliere habuiſſet aliqua, & ille ſciens ſe non habuiſſe rem quam iam antea non eſſet confeſſus, reſpondere non habuiſſe vmquam eo quod propoſuerat, quæ ante legitime confeſſus fuerat, iterum non confiteri, non peccare mortaliter, quod ipſum de id genus alijs dicendum eſt.

25 Infertur & tertio, † interrogatum à confeſſario, num pater, aut auus ipſius talia, aut talia geſſiſſent, quod olim ipſe puer interrogatus fuit, & reſponderet neſcire; cum ſciret, vel non geſſiſſe, cum geſſiſſent, minime ipſum mortaliter peccaturum.

26 Infertur autem & quarto, † eum, qui confiteretur ſe peccaſſe aliqua mortalia; quæ tamen ſcit non peccaſſe. qui etiam dubitat an peccaſſet, &
27 fatetur ſe certo peccaſſe, peccare mortaliter. † Quod tamen molliendum videtur, ne procedat in eo, qui non eo animo illa fatetur, vt ſacerdotem decipiat: ſed quia putat ſe benefacere, dum tutiorem videtur ſibi viam eligere, vel dum arbitratur ſe fortiter accuſare, ſanctum eſſe: quoniam huiuſmodi pœnitens non mentitur ſaltem pernitioſe, etſi falſum dicat. cap. animaduertendum. 22. quęſt. 2. quod habet, mendacium eſſe falſam vocis ſignificationem cum intentione fallendi. Quod maxime confirmatur per eam opinionem, quam contra Thomam à Vio paulo ante defendebā. Qui caſus, vt arbitror, multis contingit frequēter, ſicut olim mihi puero dum confiteri peccata per formulas impreſſas conabar, & omnia in eis ſcripta fere peccata, putans ita faciēdum eſſe, confitebar. Illud autem occurrit addendum opinionem Thomæ à Vio veram videri, & quod proxime dicebamus, limitandum eſſe, quando pœnitens nullum peccatum veniale, vel mortale haberet, quod cōfiteri oportet, neque confitetur vllum quod vere peccaſſet: ſed aliquod veniale, quod non peccaſſet, confitendo mentiretur: is enim hoc faciendo capitaliter peccaret: non quia mentiretur; ſed quia, quod non eſſet ſacramenti materia, pro illa ſubſtitueret & veluti propinaret. quod vir quidam ad vnguem doctus docte conſiderans mihi dicebat, magna enim irreuerentia fieri videtur tanto ſacramēto, facere vt illius forma incaſſum ſuper eam, quæ non ſit apta, materiam proferatur. & grandem irreuerentiam non ſolum ſacramentorum: ſed omnium ſacrorum, quod ſacrilegium eſt, capitalem oportet iudicari, per ea, quæ vterque Thomas ſcribit 2. 2. quæſt. 99. ar. 1. 2. & 3. quę annotat glo. in cap. ſacrilegium 17. quæſt. 4. Neque dicas eadem ratione igitur

pecca-

peccaturum mortaliter qui cum alijs peccatis mortalibus, vel venialibus per ipſum admiſſis, mentitur aliquod veniale, quod non admiſſit, peccaſſe, quando de toto ad partem argumentum valet.l. quę de tota.ff.de rei vendic.& cap.paſtoralis §.item cum totum.de off.deleg. Et qui hoc facit videtur efficere, vt forma illa ſacramentalis incaſſum, & inaniter pro parte aliqua materiæ applicetur idoneæ. Ne, inquam, hoc dicas, conſidera, horum duorum caſuum non eſſe eandem rationem: quoniam in priori nulla eſt collata materia, quæ pœnitentiæ ſit idonea; in poſteriore vero confertur. Et quia pœnitens ea mente accipit pœnitentiæ ſacramentum, ſiue abſolutionem illam ſacramentalem, vt valeat modo, quàm poteſt aptiſſimo: & ita vult ſaltem implicite, vt illa forma ſuper eam materiam, vel totam, vel particularem cadat; ſupraquam aptius cadere poteſt: Sicut & qui ſuper panem, qui non ſo lum ē tritico; ſed alia minus apta Euchariſtiæ materia eſſet confectus, verba proferret ſuper aptá partē; & nō ſuper ineptá pronuntiare videretur uerba conſecratoria.

Quinta conditio eſt frequentia, quæ tangitur in illo verbo, *frequens*, duobuſque modis intelligitur: altero, ut qui frequenter cadit, frequenter confiteatur: altero, vt eadem peccata pluries, quàm ſemel in anno cō

28 fiteatur. Prior modus intelligendi eſt uerus † de conſilio. & hoc eſt quod S.Thomas ait in diſt.17.q.3.ar.3.q.4. hanc conditionem de bene eſſe cōfeſſionis eſſe, & non neceſſitatis. Eſt autem de bene eſſe: quoniam confeſſio medicamentum eſt maxime Dei timorem conſeruans: præcepto autē nemo pluries, quàm ſemel in anno regulariter tenetur confiteri, ut diximus in ſumma huius diſt. Alter eſt modus intelligendi, ut eadem peccata

29 pluries, quàm ſemel confiteamur. † Et ſecundum hunc intelligendi modū etiam continet conſilium, iuxta illud Auguſtini, *Quanto pluribus confitebitur turpitudiuem criminis, tanto facilius inueniet gratiam remiſſionis.* cap. quē pœnitet. ſupra diſt. 1. quamuis enim per primam confeſſionem & contritionem peccatorum, peccata illa quoad culpam condonentur: pœna tamen & ſatisfactio temporalis pro illis ſubeunda, in quam pœna ęterna commutata fuit, minuitur; tum propter verecundiam, quam confitens patitur: tum propter abſolutionem ſacramentalem, per quam non ſolum augetur gratia; ſed etiam minuitur pœna in purgatorio ſuſtinenda ſecundum ſententiam receptam, quæ diligenter diſcutitur per Thomam à Vio. 2. tom. quæſt. 4. in materia confeſſ. Et is ſenſus eſt germanus contextui illius cap. quem pœnitet. quamquam memini Panor. in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs col. 3. de iudic. & Fel. in cap. ſicut dignum col. 1. de homi. ad aliud propoſitum non ita illi textui germanum, illum putaſſe ſingularem.

30 Hoc autem ſanctum eſſe ac vtile, intellige, † quando quis confitetur ex deuotione pluries eadem peccata cum quieta conſcientia, ſine moleſtia confeſſariorū, nō conterendo in hoc tempus alijs magis pijs, aut vtilibus operibus impendendum, & breuiter ſeruatis prudentiæ conditionibus

tionibus:aliàs autē vituperab le eſt. Qua de re Thomas à Vio in hęc verba
prudenter ſcribit: *Ex ſcrupuloſa & inquieta phantaſia, cadere in conſcientiam*
interandæ & reiterandæ pluries confeſſionis, vituperabile eſt: Quoniam procurā-
da eſt pax animæ & conſcientiæ, quæ cum huiuſmodi interationibus non ſtat.
Et quando hoc accidit, in veritate deberet talis, poſt quam ſemel ita confeſſus
eſt & abſolutus, vt tam ipſe, quàm confeſſarius doctus ſufficientem iudicet con-
feſſionem quieſcere. Et ſi poſtea ſcrupulus aliquis occurrit de aliquo, tam-
quam non confeſſo, ſi ſibi videtur, quod fuerit confeſſus, quieſcat, & non amp-
lius confiteatur. Nec propterea exponit ſe iſte periculo, quia non eſt certus ſe
confeſſum: quoniam hoc putandum eſt huic viro infirmo, vt certum, quod apud
alium eſſet opinio: Etenim paſſio hæc infirmitas corporalis, tollēs ſeu impediens
in illo tempore firmitatem iudicij, & timor, & motus phantaſiæ intantū operātur
vt, niſi quieſcat, conſurgent tot ambigua, vt numquam videatur confeſſus. Cu-
ius ſignum eſt, quod idem centies confitentur, & quod iſti ſemper in du-
bium redeunt confeſſionis, qui forte diligentius cæteris confeſſi fuerint.
Nec eſt in poteſtate talis retinere motum phantaſiæ, niſi in principio cō-
primatur, vnde ſequuntur pericula corporis, & animę ad tollendum, vel
impediendum vtriuſque bona. Dixi autem, *in veritate*, propter perſonas
iterantes confeſſiones: non quod in veritate ſcrupuloſę ſint, ſed quia nū-
quam in veritate confitentur, ita vt ſemper confitentur, & numquam ſint
confeſſę, tamquam dæmones ſemper pœnitentes, & numquam ſe corri-
gentes. Quod autem ſecundum hunc inteligendi modum non contineat
pręceptum, facit quòd nemo auctoritate vlla humana cogi poteſt ad con
fitendum iterum, quę peccata legitime ſemel confeſſus eſt; quod Thom.
aſſerit quolib. 1. q. 12. Quia, inquit, confeſſio peccatorū quiddam ſacra-
mentale eſt, diuino imperio, non humano ſubiacens. quod in cap. fi. in-
31 fra, diſt. ſeq. latius diſcutietur.

Sunt tamē caſus, in quibus neceſſaria eſt iteratio, qui ex vno quinque
fontium oriuntur; videlicet ex defectu confeſſarij, vel contritionis. vel cō
feſſionis, vel ſatisfactionis, vel inhabilitatis. Primus ergo caſus colligitur
ex parte confeſſarij, quando in eo fuit defectus. vel poteſtatis, vel ſcientiæ
vel voluntatis: quando ſcilicet confeſſarius, vel non erat ſacerdos, vel non
habebat iuriſdictionem ſuper confitentem, vel neſciuit, aut noluit facere
abſolutionem, vel non erat tanta eruditione, quanta neceſſario exigeba-
32 tur in confeſſario ſaltem reſpectu talis confitentis. De quibus omnibus,
& etiam † quando cōfeſſarius erat excommunicatus, dicemus in cap. 1.
§. laboret. infra diſt. ſeq. vbi etiam tractabimus, quòd quando cōfeſſarius
habebat poteſtatē abſoluendi à peccatis: ſed non ab omnibus, iterāda eſt
33 confeſſio tantum eorum, quibus non potuit abſoluere, non autē aliorū.

Secundus caſus colligitur ex defectu contritionis, puta quando ſine
vllo dolore peccatorum facta eſt: uel cum dolore quidem prætęritorum,
ſine tamen propoſito vitandi futura, quamuis habeat qualequale abſti-
nendi deſiderium: qualis eſt, qui dolet, ſe furatum, non tamen habet ani-

mū reſtituendi: qualis item, qui dolet ſe fornicatum; non tamen habet animum relinquendi concubinam deliberatum. Per talem enim contritionis defectum, pœnitentia redditur non vera, de pœnit. & remiſſ. cap. ꝗ quidam. quo caſu abſolutio neganda eſt, vt ibi habetur: huiuſmodi enim pœnitens, ſi tacet propoſitum eiuſmodi, non confitetur integre. Si autem cum alijs peccatis illud quoque propoſitum confiteatur, inhabilem
34 ſe proponit abſolutioni: quia † peccati venia non datur, niſi correcto. regu. peccati. lib. 6. cap. legatur. 24. q. 2. & ideo ſi abſoluatur, ſacrilegium committit confitens ſuſcipiendo, & confeſſarius dando abſolutionē propter irreuerentiam, quam ſacramento faciunt. arg. cap. illud. 95. diſt. cap.
35 per Eſaiam. 1. q. 1. † Si tamen diſplicent preterita, & futura proponuntur vitanda: licèt non tam diſpliceant: nec tam vitanda proponantur, vt ex his conflétur contritio delendis peccatis ſufficiens; neque attritio talis, quæ per ſacramenti adiunctionem fiat contritio, non oportet confeſſionē ite-
36 rare. Primum † quod alioqui nemo ſciret, ſe vere confeſſum; quia nemo ſcire poteſt, an ſit in ſtatu gratiæ, iuxta illud Eccleſiaſt. 9. cap. *Nemo ſcit, an ſit odio, vel amore dignus*. cap. fi. de purg. can. Ergo nemo ſcit etiam, an ſit contritus: quoniam qui ſciret ſe contritum, ſciret vtique ſe Dei amicum.
37 cap. dixi. cap. magna. ſupra diſt. 1. Secundò, † quòd confeſſio non eſt iteranda eo ſolo nomine, quod fiat ſine gratia & charitate, hoc eſt ſit informis, ſecūdū S. Thomā in 4. ſen. diſ. 17. q. 3. art. 4. & late tradidit alter Thomas q. 5. in materia confeſſionis. Tertio, quòd alia omnia ſacramenta poſſunt vera eſſe, dante & accipiente illa capitali peccato infectis, & nullibi reperitur contrarium in pœnitentiæ ſacramento ſtatutum. ergo & hoc ſacramentum poteſt reperiri verum, ſine gratiæ productione.

Tertius caſus eſt, ex defectu ipſius confeſſionis: quando ſcilicet, confeſſio non fuit integra omniū peccatorū: vel quia præ verecundia tacetur aliquid neceſſario dicendū; vel tam craſſe de confitendis cogitat, vt omittat ea, quæ communiter omnes confitentur; puta, ſi non haberet animum abſtinendi à mortalibus, quod etiam mulierculæ ſolent explicare. Facit lex lata culpæ. ff. de verb. ſignif. de quo aliqua dicta fuerunt in cap. conſideret. §. cautus. ſupra, ead. & latius dicam in conditione decima.

Quartus caſus naſcitur, ſecundum multos, ex inhabilitate pœnitentis ad ſuſcipiendum ſacramentum propter cenſuras eccleſiaſticas. Aiunt enim, excommunicationem pœnitentis efficere, vt abſolutio facta nō teneat ipſo iure. Pro quorum opinione, quę faciunt cum his quæ illam impugnant, adduximus in cap. conſideret. §. cautus. ſub fi. verſ. quottidiana.
38 ſupra eadem diſt. Quia † tamē ibi promiſimus nos hic addituros aliqua, ſit prima propoſitio; Sacrilegium quidem committere pœnitentem, qui ſciens ſe excommunicatum ſiue maiore, ſiue minore excommunicatione ſe abſolui à peccatis patitur; & confeſſarium etiam eum abſoluentem. Et de pœnitente quidem patet; quoniam excommicatus etiam minori excommunicatione à participatione ſacramentorum excluſus eſt. cap. ſi celebrat.

celebrat. de cler. excom. miniſt. De confeſſario item; quia miniſtrat ſacramentum illi, qui ab eius eſt participatione ſemotus; & ita abutitur ſacramento; quæ ſpecies eſt ſacrileg ij cum primis magna, ſecundum S. Thom. 2.2. quæſt. 99. art. 3. Facit cap. quicunque. 24. quæſt. 1. quod haber eos, qui ab vnitate Petri Apoſtoli quolibet modo ſemetipſos ſegregauerunt: neq; nunc vinculis peccatorum abſolui; neque ianuam poſſe regni cœleſtis ingredi. Ille tamen text. non concludit, quoniam intelligendus videtur de his, qui in ſua diuiſione perſiſtunt. Efficaciter tamen cõcludit illud, quod excommunicatus à diuinis adeo eſt ſegregatus, vt quamlibet eum peccati pœnituerit, non poſſit eis intereſſe. cap. ſacris. de his, quæ vi. & colligitur ex ipſa definitione, de qua per Pan. & alios in rub. de ſent, excom. Et ſacramentorum perceptio præ omnibus alijs diuinis videtur inhibita excommunicato: alijs enim diuinis intereſſe poteſt excõmunicatus minore; ſacramenta vero percipere non poteſt d. cap. ſi celebrat. & cap. Engeltrudam. 3. q. 4. Ergo, qui ei ſacramenta miniſtrat, capitaliter peccat: ergo, & qui eum 3. abſoluit. quandoquidem abſolutio illa eſt ſacramentum, de quo agimus, pœnitentiæ. Probatur & irrefragabiliter hæc cõcluſio in. ca. à nobis. 2. de ſent. excõmun. quod probat excommunicatum, qui cum cõtritionis ſignis moritur, haberi quidem, quoad Deum pro abſoluto à peccatis: ſed donec ab excommunicatione abſoluatur, non eſſe illi cõmunicandum. Facit etiam, quòd hæc eſt communis opinio, quã Roſella, Syluestrina. & cæteri ſequuntur.

39 Contra tamẽ hæc facit, quòd Angelus à Clauaſio vir, vt fertur, miraculis clarus, in verb. Confeſſio. 5. §. 10. dicit probe facturum confeſſarium, ſi confeſſum, quem ab excommunicatione ſoluere non poteſt, prius à peccatis abſoluerit: & deinde ad habendam excommunicationis abſolutionẽ ad Superiorem dimiſerit. Allegat pro ſe Richard. in 4. diſt. 18. art. 9. q. 4. qui tamen mihi potius contrarium ſignificat. Adde quod idem tenet ſupplementum verb. Confeſſio 1. §. 4. Pro hac opinione facit, quòd hæreticus eſt excommunicatus. cap. excommunicamus de hæret. & quotanis in
40 bulla cœnæ Domini excommunicatur: & † tamen ſacramenta non negantur, quoties ad Eccleſiæ gremium redire voluerit, etiam ſi fuerit relapſus. cap. ſuper eo. de hæret. lib. 6. Secundo facit, quòd abſolui quis poteſt ab vna excommunicatione abſolui, & manere alia ligatus. cap. cum pro cauſa. de ſent. excom. cap. ex parte. de offi. ord. Tertio facit, quod, qui ex animo cupit ab excõmunicatione, & ex animo de peccatis dolet, abſolutus eſt coram Deo à peccatis, & diuinæ gratiæ reſtitutus: & ita videtur reſtitutus etiam Eccleſiæ ſacramentis, ſaltem quoad forum conſcientiæ, de quo hic diſputam*, arg. c. põderet. 50. diſt. cap. dixi. & cap. magna. ſupra. d. 1.

Hæc autem non videntur obſtare. non primum, ſcilicet. cap. ſuper eo. de hæret. lib. 6. concedo enim, hæreticum ſi conuertatur, à peccatis ſolu-
41 dum eſſe; † non tamen antequam ab excommunicatione ſoluatur. neque aliud habet illuc cap. ſuper eo.

Non obſtat ſecũdum, ſcilicet cap. cũ pro cauſſa. quoniam vni excõmu-
41 nicationi † non repugnat abſolutio alterius excõmunicationis, ſicut abſo
lutio peccatorum repugnat excommunicationi: quoniam abſolutio ab
excommunicatione non eſt de numero diuinorum excommunicato pro-
hibitorum, ſicut abſolutio à peccatis; quippe quæ vnum ex ſeptem ſacra-
mentis eſt, & ideo non ſequitur, Excommunicatus pluribus excommu-
nicationibus abſolui poteſt ab vna tantum. ergo & qui peccauit, & ex-
communicatus eſt, abſolui poteſt à peccatis, licet ab excommunicatione
non ſoluatur.

Ad tertium concedo, eum, quem ita ſuorum peccatorum pœnitet, vt
ad contritionem eorum peruenerit, diuinæ gratię & amicitię reſtitutum:
ſed nego id ſufficere, vt à peccatis abſolui poſſit. Primo, quòd ſcire non
poteſt, ſe ad eum gradum reſtitutum eſſe, iuxta illud Eccleſiaſt. 9. *Nemo*
43 *ſcit an ſit odio, vel amore dignus.* & cap. fi. de purg. canoni. Secundo † quòd
excõmunicatio non tollit omnem communionem; nõ enim illam, quam
immediate operatur charitas vniens mẽbra Chriſti capiti, alijſque ipſius
membris ſimilibus. Tollit autem externam, & etiam internam, quæ me-
diante inſtitutione fit Eccleſię, vt erudite declarat eruditus Tho. à Vio in
Opuſc. 17. quæſtionum. q. 13. fol. 57. * aliàs in paruis Opuſculis tom. 1.
tract. 31. quæſt. 13. * Ideo ſtat, quem iuſta de cauſſa excõmunicatũ fuiſſe,
non autem in charitate manere: & tamen qui non eſt abſolutus, ſeparatũ
manere ab externa cõmunione, & etiã interna, quæ mediãte inſtitutione
fit Eccleſię; qualis eſt cõmunicatio in ſacramentis miſſę, & alijs precibus,
vt eleganter demonſtrat prędictus Tho. & multo ſubtilius declarat, quã
gloſſ. in cap. quodcunque, 24. quæſt. 1. & alij multi. Opinio tamen An-
geli vera eſſe poſſet in excõmunicato, qui ſine cauſſa iuſta eſſet excõmuni
44 catus: is enim, † quoad exterius tantum forum, & quoad externam tantũ
communionem ſeparatus videtur; vt ibidem probat Tho. & conuincunt
argumenta Fel. in cap. fi. de teſt. cogen.

Secunda principalis, quoad noſtrum propoſitum, propoſitio fuerit
45 eum, † qui excommunicationem, qua erat notatus, iuſte ignorans, vel eã
oblitus à peccatis abſoluitur, vere abſolui, neque ad iterandam confeſſio-
nem teneri, primo quòd *rem, quæ culpa caret, in damnum vocari nõ conuenit.*
cap. 2. de conſtit. cap. ſine culpa. de regul. iur. lib. 6. Secundo, quòd cautũ
46 eſt in cap. Apoſtolicæ. de cleric. excom. miniſt. † eum excommunicatũ,
qui ob iuſtam ignorantiam diuina celebrauit, excuſatum eſſe. Tertio, ꝙ
nullo iure neque vlla ratione contrarium perſuaderi poteſt. Mouet me
item, quòd ſine vllo ſcrupulo id aſſeruit Thom. à Vio, verbo abſolutionis
impedimenta. & verbo confeſſionis iteratio. & in q. 1. de qualitate con-
feſſio. & ſatis conſonat doctrinę S. Thomę. di. 16. Facit, quòd impetratio
beneficij ab eo, qui ſe probabiliter ignorabat excommunicatum tenet.
gl. 2. illius c. Apoſtolicæ. putata ſing. a Fel. in c. ſicut tuis. co. 2. de ſimo. &
pro-

probata per Card. in conſil. 40. Neque dicas me argumentari à ſeperatis: quia immo argumentor à fortiori: ſi enim extante lege, quæ declarat, collationem beneficij excommunicato factam non valere, cap. propoſuit. cũ gloſ. de cler. excõ. miniſtr. valet facta probabiliter ignoranti: à fortiori valebit abſolutio à peccatis excõmunicato facta; cũ nulla extet lex, quæ habeat abſolutionẽ à peccatis excõmunicato factã eſſe ipſo iure nullam.

47 Tertia propoſitio principalis fuerit, † eum, qui ſciret ſe, ac fateretur excommunicatum, & ſiue iuſte, ſiue iuris, vel facti errore ductus, putet ſe poſſe à confeſſario abſolui: ſi ab eo abſoluatur à peccatis priuſquam ab excommunicatione, ſiue quòd non poſſet, ſiue quòd non meminiſſet, vere à peccatis abſolutum eſſe: immo & ſancte, ſi putabat ſe abſolui ab eo confeſſario poſſe, ipſum autem confeſſarium male facere. quę per ſuperiora patent, & per illa, quę multa citauimus in cap. conſideret. §. cautus. ſupra ead. Pro valore ſacramentorum aliorum, quæ vel ab excommunicato dantur, vel ſuſcipiuntur. facit & illud, quòd excommunicatus preces horarias perſoluens ſatisfacit. gloſſ. in cap. preſbyterũ 28. diſtinct.

48 Quarta principalis propoſitio fuerit, huiuſmodi pœnitenti & excommunicato, ſi ſciret, aut ſcire deberet ſecundum qualitatem ſuã à confeſſario ſe abſolui non poſſe, abſolutionem futuram inutilem: non ea ratione, quòd excommunicatio reddat excommunicatum huiuſmodi abſolutionis incapacem, ſed quia huiuſmodi pœnitentis non eſt integra confeſſio; aut ſi eſt integra, abſolutione indignum ſe proponit: quoniam aut non confitetur illud peccatum, quod peccat, volens abſolui ab excommunicatione, & eſſe particeps tanti ſacramenti, cum maneat ab omnium ſacramẽtorum participatione excluſus: & tunc confeſſio ipſius non eſt integra, & ita reiteranda eſt. Aut confitetur illud peccatum; & tamen vult abſolui, & ita non habet propoſitum à peccatis futuris abſtinendi, & id palam facit confeſſario. Ergo ſe indignum abſolutione proponit, & ita quæ illi fuerit abſolutio data, inutilis eſſet ipſo iure per ea, quæ in priore caſu de contritionis defectu ſupra diximus. Hæc quæ pulchra eſt, ratio Gerſonis fuit, in ſecunda parte. fol. 191. cap. quæritur. col. 2. quamuis a recentioribus eo non citato adducta fuerit, ſicut & pleraque illius video adduci. Neque mirum: quandoquidem nonnumquam citationes auctorum, aut nil promouent, aut lectorem remorantur, pręſertim, quando ſunt nimiæ.

Ex quibus infertur primo fieri poſſe, quem vere ac ſancte abſolutum
49 eſſe à peccatis, † & tamen eum adire oportere ſuperiorem ad adipiſcendam excommunicationis abſolutionem.

50 Infertur & ſecundo medicamentum, † quo multorũ Deum ex animo timentium animabus medearis, & eaſdem conſoleris, omnium, inquam, illorum, qui excommunicati confeſſi ſunt ignorantes ſe excommunicatos, vel quod non putabant excommunicationem infligi ob percuſſionem clerici minoribus tantum ordinibus; aut ſola prima tonſura inſigniti: vel quia non aduertebant, ſe ob aliqua furta fructuum, vel aliorum ſimiliũ,

ſuper quibus excõmunicatio fuit generalis promulgata, excommunicatos: vel alijs ſexcentis de cauſſis, quæ quottidie contingũt. His enim, ſi cõ feſſi ſunt bona fide peccata ſua, neque tunc meminerunt excommunicatione ſe vlla teneri, & abſoluti fuerunt, conſulendum eſt, vt ab excommunicationibus quidem abſoluantur. Propter autem habendam peccatorum abſolutionem ad confeſſionem iterandam minime ſolicitentur.

Infertur & tertio id quod Palud. ait in quarto. d. 22. q. 3. per excommunicationem fieri quem abſolutionis incapacem, temperandum eſſe multis modis: immo ſi omnia ſuperiora ſatis perpendas, ſimpliciter id eſſe falſum inuenies. Quæ omnia ſuperaddenda ſunt his, quæ in illo §. cautus. ſcripſi & econtrario illa his, quę hic ſcribo adiungenda.

Quintus caſus, in quo ſecundum multos iteranda eſt confeſſio, fuerit quando pœnitentia iniuncta non impletur. Sed hoc eſſe falſum late oſtendimus in cap. contrarium. ſupra eadem. in gloſ. 1. Vbi dictis adde vnum ſubtile Adriani in quarto. q. 4. ſub finem de confeſſione, ſcilicet, eum, cui pœnitentia priuſquam abſoluatur, imponitur, & non curat illam, quam acceptat, pœnitentiam memoriæ mandare, ac veluti contemnit, teneri poſtea, ſi eam non implet, ad confeſſionem iterandam. In quo caſu, inquit ſaluari poſſe opinionem aliorum, qui dicunt, confeſſionem eſſe iterandã propter pœnitentiæ obliuionem. Hoc Adriani dictum verum eſſe, nemo neget: quoniam, qui hoc agit, peccat mortaliter, antequam abſoluatur, & cum illud peccatum non confiteatur, confeſſio deſinit eſſe integra, quã rationem etiam ipſemet ſentit. Ex qua ſequitur primo, hanc iterationem non naſci ex pœnitentiæ obliuione; vel ex eo, quod illa non impletur: ſed ex defectu integritatis. Ex quo iterum ſequitur hanc iterationem nõ pertinere ad hunc quintum fontem, vnde confeſſionis iteratio naſcitur: ſed ad illum tertium ſuprapoſitum, ſcilicet, defectum ipſius confeſſionis. Ex
51 quo ſequitur tertio, incaute Adrianum dixiſſe, † opinionem dicentium confeſſionem iterandam ex obliuione, vel non complemento pœnitentiæ hoc caſu ſaluari poſſe.

Sexta conditio eſt nuditas, quæ tangitur in illo verbo, *nuda*, quod plerique omnes exponunt pro non veſtita coloribus; aut iocis, quæ operiant grauitatem peccati: & minus his, quę peccatum ita obſcurẽt, vt nõ perci-
52 piatur, aut minus conſideretur grauitas, aut turpitudo ipſius. † Nudum enim dicitur quòd non eſt veſtitum, vt nudum pactum. l. iuriſgentium. §. ſed cum nulla. ff. de pactis. &. l. legem. C. eod. Vnde & qui filum, ſiue reticulum portat in capite non dicitur nudum habere caput, text. in cap. cleros. §. Põtifex. 21. diſt. quod ibi annotauit glo. in verb. *nudis*. quam in hoc ſingul. dixit Ludo. Roma. ſing. 654. quamq; ſequitur ibi Dom. & Alexãd. & Dom. in capitulo 1. §. præſenti. de pœnit. lib. 6.

Ex quo infertur, quòd qui vel circunſtantijs vel ambagibus, vel verborum obſcuritate ſuũ peccatum ita contegit, vt confeſſarius non ſatis intel

ligat,

ligat, quæ ſibi dicuntur, non ſatisfacit. Facit l. de ætate ff. de interrog. actio. §. *Nihil intereſt, an quis taceat interrogatus, an obſcure reſpondeat, vt incertum dimittat interrogatorem.*

Septima conditio eſt, *diſcretionis*, quę tangitur in verbo, *diſcreta*: debet
53 enim fieri prudenter confeſſio.† Primo in verbis, vt ſcilicet honeſtis vocibus explicentur peccata præſertim carnis. Facit, quod etiam ioca redduntur illicita ex verborum, quibus luditur, turpitudine ſecundum Cic. Offi. 1. & tradit Thom. 2. 2. q. 168. art. 3. Deinde oportet, eam eſſe diſcretam quoad circunſtantias, vt in peccatis venereis ſolæ neceſſariæ explicentur ſi pœnitens ſciat neceſſarias ab his, quæ non ſunt neceſſariæ diſtinguere. Tertio quoad modum narrandi, ne quę peccata ſimul exprimi poſſunt, diuiſim dicantur. Verbi gratia; Potuit quis centum periuria vno verbo fateri dicens; Centies peieraui. is ſi dixerit; Semel peieraui ſic & ſic, & iterum; Peieraui taliter & taliter, imprudenter fecerit. Fruſtra enim fiunt per plura, quæ poſſunt fieri per pauciora, ſecundum Philoſophum, & gloſ. 3. & pen. cle. 1. de ſum. Trinit. & fid. Cath. quarum poſteriorem multi commendarunt, & in his Bonif. in cle. 1. col. 2. de cauſ. poſ. facit cle. auditor. de reſcript. & l. dominus teſtamento. ff. de condi. indeb.
54 Quarto † quoad idoneum confeſſarium, de quo text. in cap. 1. infra diſt. 6. vbi dicetur.

Octaua conditio eſt, vt ſit lubens, hoc eſt, vt voluntarie propter Deum confiteatur omnino, vel ſaltem principaliter propter ipſum: licet verecundiæ vel infamię timore minus principaliter ad id impellatur.

55 Ex quo ſequitur, eum ſatisfacere pręcepto de confitendo, qui principaliter id facit, quo veniam à Deo indipiſcatur: quamuis forte non fuiſſet cōfeſſurus, niſi timor infamię ipſum ad id impuliſſet. Quoniā ſecundū id, quā principaliter proponitur res eſt iudicanda. l. ſi quis nec cauſſam. ff. ſi cer. pet. cap. non dubium. de ſent. excommu. ſecundum cōmunem intellectum. Quem tamen in cap. fin. in pręſentia. de probat. hoc anno reprobabamus, & eſt gloſſ. memorabilis, quæ ſexta eſt, cap. ſtatuiū de prębend. lib. 6. Facit illud quottidianū, quod aiunt Pariſienſes in 4. diſt. 25. quęſt.
56 2. col. 2. ſcilicet, † non committere illum ſimoniam, qui dicit miſſam principaliter propter Deum; quam tamen non dixiſſet, niſi precibus, vel pretij ſpe fuiſſet ad eam dicendam inuitatus. Non enim valet illa conſequutio: ſi hoc non interueniſſet, illud nō feciſſet: ergo hoc eſt principalis cauſſa, cur id fecerit. Niſi enim impudens illa Calphurnia cauſſam dediſſet, vt mulieres à poſtulando pro alijs prohiberentur, id non fuiſſet, tam mature ſaltem ſtatutum: at cauſſa principalis & finalis ſtatuti non fuit Calphurniæ impudentia & improbitas; alioqui ea mortua; vel quoad aliam honeſtam feminam, mortuum quoque fuiſſet edictum. Quod tamen falſū eſt, vt omnia hęc in l. 1. §. ſexū. ff. de poſtulan. iuncta gloſ. verbo, origo, probantur. Propono aliud exemplum quottidianum; Oportebat me adire plateā ob certum negotiū; non tamen decreueram hodie mane id facere,

ſuperuenit deinde negotiolum aliquod propter quod plateam adire mihi hodie mane conueniret:& eo principaliter quidem propter negotium illud prius;minus autem principaliter propter hoc negotiolum, propter quod ſolum non adiſſem.Id tamen alteri adiũctum efficit, vt prius quam aliàs eſſem aditurus, adeam. Ad hunc modum eſt temperanda gloſ. illa celebratiſſima,quæ penultima eſt cap.1.de cleric. nõ reſident. lib.6. quę cõmendatur à multis, & in his à Pan.in cap.ex parte. 1. de offi. deleg. & cap.conſuluiſti.de celeb.miſſ.& à Felin.in cap.ſuam.de ſimo.ſed à nemine ſatis declaratur.Habet enim illa,eum canonicum,qui principaliter ad preces horarias it, vt diſtributiones lucretur quotidianas, ſimoniam ſaltẽ mentalẽ committere.Debet enim intelligi, vt ipſamet explicat,de illo, qui principaliter ob hoc it. Nõ autem dicitur principaliter ob hoc ire omnis canonicus,qui non eſſet ad eas iturus,niſi eas diſtributiones eſſet lucri facturus, ſed is ſolum, cuius præcipuus finis & maxime ab eo æſtimatus eſt lucrum illud, & non diuinum obſequium. ſic in propoſito,quamuis Titius non fuiſſet peccata confeſſurus,niſi pudor, aut timor ad id eũ impuliſſet:ſi tamen his impulſus ea mente principaliter cõfiteatur, vt pareat præcepto: & vt ſua ſibi peccata condonentur, ſufficienter confitetur, ſi cetera interueniant.

Nona conditio, *verecundia*, quę tangitur in verbo, *verecunda*. Debet enim verecundiam pœnitens & intus habere, & præ ſe quoad confeſſarium ferre.

59 Ex quo infertur eum,qui confitetur peccata, quaſi narrãdo hiſtoriam, vel ſe de illis iactando,nulla ex parte erubeſcens,quoad confeſſarium,neque quoad ſe,non ſatisfacere.cap.quem pœnitet.ibi,*Per nos erubeſcatis.* & rurſus: *Erubeſcentiam vincit.* & col.2.§.tanta. ibi:*Non poteſt verecundari.* &c. ſupra diſt.1.

Decima,*intregritas*, quæ tangitur in verb.*integra*.de quo vltra ea quę ſcripſimus in d.cap.conſideret.§.cautus.ſunt annotanda ſequentia, Primum,eum,qui confitetur,debere confiteri omnia peccata ſua, non ſolũ, quę dicto aut facto foras prodierunt: ſed etiam quæ ſola interiori voluntate admiſit, text.in illo cap.omnis.de pœnit.& remiſſ.ibi, *Omnia peccata ſua ſolus proprio confiteatur ſacerdoti.* Clarior text. & à paucis allegatus in Concilio Florentino in.§.quartum eſt.ſub decreto Eugenij,qui habet ad confeſſionem pertinere,quòd omnia peccata,quorum memoriam habet, ſuo ſacerdoti cõfiteatur integraliter. * Clarior autem eſt definitio Conc. Trid.ſeſſ.14.cap. 5.Vbi habẽtur hęc verba:*Ex iis colligitur,oportere à pœnitentibus omnia peccata mortalia, quorum poſt diligentem ſui diſcuſſionem conſcientiam habet, in Confeſſione recenſeri, etiam ſi occultiſſima illa ſint, & tantum aduerſus duo vltima Decalogi præcepta commiſſa,quę nonnumquam animũ grauius ſauciãt, & perniculoſiora ſunt ijs quæ in manifeſto adimittũtur.* Quæ plane omnia repetuntur in can.7.eiuſd.ſeſſ.in hæc verba;*Si quis dixerit,in Sacramento Pœnitentię ad remiſſionem peccatorum neceſſarium nõ eſſe iure diuino* con-

confiteri omnia & ſingula pecata mortalia, quorum memoria cum debita, & diligenti præmeditatione habeatur, etiam occulta, & quæ ſunt contra duo vltima Decalogi præcepta, & circunſtantias, quæ peccati ſpeciem mutant; anathema ſit.

Contra tamen hoc facit illa concluſio, quam ſupra in declaratione primæ partis gloſſ. tenuimus, ſcilicet, eccleſiaſticam poteſtatem non extendi ad ea, quæ ſuapte natura ſunt occulta; id eſt, ad ea, quæ mente tantũ côcipiuntur, & nullatenus foras prodeũt. Et ita videmur per illa capitula, quę ab eccleſia ſunt facta, non teneri nos ad cordis peccata confitenda. Neq; argumentum tolleret, qui concederet, eccleſiã non poſſe quidem aliquid ſuper his interioribus directo ac per ſe ſtatuere: oblique tamen ac veluti per accidens poſſe. Et ita quia eccleſia præcipere poteſt confeſſionem de externis, & confeſſio debet eſſe integra: ratione integritatis illud præceptum etiam ad interiora extendi. Non, inquam, hęc ſolutio eneruaret argumentum: quia ſecundum hanc ſolutionem ſequeretur eum, qui ſolũ haberet cordis peccata, & nulla exteriora, ad ea confitenda non teneri. quod concedi nequit. Reſpondeo igitur concedendo, eccleſiam non habere poteſtatem directo & per ſe de interioribus diſponendi: habere tamen poteſtatem determinandi tempus, quo Chriſti ſui ſponſi præcepta ſint adimplenda. Et ita concedendum eſſe per illud cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. nihil noui, quoad confeſſionis integritatem inductum: ſed ſolum, quę, fuerit voluntas illa Ieſu diuina declaratum. Tempus autem,
60 quo fieret confeſſio noue determinatum. Et ita non † humanum, ſed diuinum eſſe præceptum, quo peccata omnia, quęcunque illa ſint, fateri tenemur, vt etiam in cap. conſideret. §. cautus. ſupra diximus, & ita etiam peccata cordis confitenda eſſe.

61 Secundo annotandum eſt etiam peccata reſeruata, quorum abſolutionem confeſſarius præſtare non poteſt, eſſe illi aperienda, iuxta illa, quæ latius in illo §. cautus, diximus. quãuis contra dixerit vir ille doctus Ioannes Gerſonus in 2. parte. fol. 186. col. 1. quę cum alijs, quę tangunt reſeruata plene ſunt in illo §. cautus. tractata.

62 Tertium eſt; hæc intelligenda eſſe primo † de mortalibus, non de venialibus ſecundum gl. 2. illius cap. oĩs. de pœn. & remiſ. ibi, & vbique receptã, intelligenda de mortalibus: in quã, quæ vel confeſſurus nouit eſſe mortalia, vel certe dubitat eſſe talia ſecundum omnes: quamuis qui dubitat vel opinatur eſſe mortalia pro dubitatis, vel opinatis confiteri debet, non pro certo mortalibus ſecundum omnes.* Quod autem venialia non ſint neceſſario confitenda, licet vtiliter, & ſancte confiteri poſſint, definit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. in hęc verba, *Nam venialia, quibus à gratia Dei non excludimur, & in quæ frequentius labimur, quamquam recte, & vtiliter, citraq. omnem præſumptionem in confeſſione dicantur, quod piorum hominum vſus demonſtrat; taceri tamen citra culpam, multiſque aliis remedijs expiari poſſunt.*.* Intelligendam item ſecundo eſſe de mortalibus

non-

nondum legitime confeſſione apertis: quia talia non tenetur iterato con fiteri. Quod Thomas receptus in quolibet. 1. quæſt: 12. docuit.
63 Tertio intelligenda eſſe † de mortalibus, quorum memoriam habet
64 vt habetur in illo Conc. Floren. præcitato. Intelligenda & quarto † de his, quę putat & aduertit eſſe mortalia: aliàs ſecus, ſecundum mentem omniũ: quod expreſſius alijs tradit Gerſon 2. par. fol. 191. cap. quęritur. ſub finem.

Quartum eſt id, quod proximo loco dictum eſt de obliuione & igno-
65 rantia & inaduerteutia, † intelligendum eſſe de probabili; alia enim nõ excuſat. Vnde ſi quis diligentiam debitam non adhibuit, quo ſua peccata memoriæ occurrent, vel ſi craſſe ignorat, vel non dubitat eſſe mortale, quod deberet ſcire, vel dubitare tale eſſe, confiteri tenetur, non ſolum ea, quæ oblitus fuit, vel ignorauit eſſe peccata: ſed etiam ea quæ cum tali obli uione ac ignorantia confeſſus fuerit. Determinatio eſt Richardi in illa d. 17. ar. 2. q. 6. quæ vt plurimum à poſterioribus eſt recepta. Et per Conc. Trid. vbi ſupra approbata.
66 Quintum eſt, † illam eſſe in præſenti negotio diligentiam ſufficientẽ, quæ talis eſt, qualem pro re ardua in memoriam reducenda pœnitens adhiberet; ſecundum Scot. vt plurimum receptũ in 4. d. 27. q. 1. vbi Palud. q. 2. ar. 1. col. 2. ait, debere facere, quod poteſt. & Gabriel. q. 1. col. 8. dixit confiteri debere omnia, quæ recordari poteſt. Et Maior ibidem. q. 3. dicebat, hominem, qui confeſſurus eſt, talem debere præmittere diligentiam, quo ſua omnia peccata occurrant, qualem adhiberet, ſi quam orationẽ latinam ad eruditos eſſet habiturus: aut ſi de multa & longo tempore im penſa pecunia domino vigili ac auaro rationem eſſet redditurus. Immo eſt, qui dicat eum, qui ad Confeſſionem accedit non pręmiſſa, quę ſufficiens ſit, peccatorum recogitatione peccare; etiam ſi nullum peccatum omitteret confitendum: quoniam ſe periculo commiſſit aliquid omittendi; & ita peccat iuxta illud Eccl. 3. *Qui amat periculum peribit in illo*. cap. 3. infra diſt. 7.

Contra quæ tamen facit primo, quòd nullibi text. inueniatur, qui hoc
67 determinet. Secundo, † quòd nemo poteſt adhibere tantam diligentiã, qua maiorem adhibere nequeat: ergo non tenetur adhibere quantam poteſt; quia quacunque adhibita maiorem poteſt. Sicut in ſimili, nemo Deum tenetur amare de præcepto, quantum poteſt: quia quocunque gra du amoris dato adhuc magis poteſt, ſecundum Pariſienſes in d. 27. q. 2. Tertio facit, quòd cõſuetudo maioris partis plebis habet parum, vel nihil de peccatis præcogitatis eodem fere die confiteri, quo deliberauit, vel quo à parocho monetur id facere. Quarto quòd expreſſe Ioannes Gerſonus contrarium tenet in loco præcitato, dum ait, fictionem quidem per niciofe mentientem, dolose dimidiantem, & pro poſito non abſtinendi ſuam confeſſionem inſufficientẽ efficere, quo iterari debeat confeſſio. Fictionem autem inſufficienter conſcientiam diſcutientem non efficere il-

lud:

lud: ſiue indiſcutio proueniat ex recogitatione peccatorum minus ſufficienti: ſiue quia ignoratur peccatum eſſe ſaltem mortale; vel quòd ſic expreſſè confitendum ſit; ſiue quod ignorat, an ſatis diſpliceat peccatum, & an potius pigeat ob pudorem & pœnę timorem, quàm ob Dei amorem: ſiue quia ignorat, an obex ponatur abſolutioni ex propoſito nõ
68 abſtinendi. Quamquam ipſemet Gerſonus in eadem 2. par. fol. 183. prius dixiſſet, peccata oblita per abſolutionem ſacramentalem tolli, quando confitens ſufficientem in eis ad mentem reducendis diligentiam adhibuiſſet; quia nemo inquit obligatur ad impoſſibile. Quibus verbis contradicere videtur ſuperioribus à ſe poſtea ſcriptis. Tho. item à Vio in ſũma verb. Confeſſio. fol. 4. ait eum, qui credit, ſuam peccatorum inquiſitionem eſſe ſufficientem, quamuis vere talis non ſit: & ob hoc aliquod tacuerit peccatum, non teneri ad iterato confitendum priora. Et idem ait in q. 5. col. 4. in materia confeſſionis, tunc demum ex integritatis defectu iterandam eſſe confeſſionem, quando ex propoſito dimidiatur confeſſio; vel adeo craſſa & ſupina ſit conſcientiæ diſcutio, vt materialis illa integritatis violatio in formalem reducatur, quaſi dimidiatio illa fuerit veluti tacite affectata, eo quod tam parum de integritate curauit. Pro hac parte facit §. ille. Quartum eſt Conc. Floren. qui ſolum ait, eſſe confitendà peccata, quorum habetur memoria, & nil de diligentia reducendi ad mentem peccata declarauit.

69 Pro reſolutione & concordia omnium prædictorum dico primo, Gabrielem in loco pręcitato allegare Auguſt. de vera & falſ. pœn. cap. 15 vbi ait *Paratus ſit facere pro recipienda vita animæ, quæcunque faceret pro euitanda corporis morte.* & alia verba, quæ habentur in cap. conſideret. §. ponat ſupra ead. diſt. Sed hic text. incaute fuit ab eo meo iudicio allegatus: quia Auguſtinus non agit ibi de pręcogitandis peccatis: ſed de adimplenda, quam confeſſarius iniunxerit, pœnitentia.

Secundo igitur dicendum, nullum fuiſſe in iure textum ante Conc. Trid. vt prædictum eſt, qui expreſſè de hac ad memoriam peccata reducendi diligentia loquatur: fuiſſe tamen rationem naturalem, quæ id concludebat ſecundum Richardum in illo ar. 6. quę ratio pro lege habetur cap. conſuetudo. 1. diſtinct. 1. cum ratio. ff. de bonis damnat. Rationem autem, quam ille non aperit, arbitror deſumi poſſe ex Cic. Officior.
70 lib. 1. † nempe, iuſtam curam, & neque maiorem, neque minorem, quã oportet, vnicuique adhibendam negotio. Cum igitur Confeſſio peccatorum præteritorum negotium ſit ſatis notabile, quo diligentiam exigat aliquantam ſuper eorum ad memoriam reductione, conſequens eſt, vt qui confiteri tenetur iuſtam negotio tali curam adhibeat.

71 Ex qua ratione infertur primo, eum, qui crebro confitetur, non teneri tantam, vice qualibet, curam adhibere quantam qui raro: neque illum qui paucis vel paruis implicatur negotijs, quantam qui multis & magnis: neque idiotam qui neſcit perſcrutari, quantam doctus, qui no-

uit

uit loca, ſpecus & latebras vbi peccata inueniat.

72 Infertur ſecundo, poſſe quem peccare, quod frequenter ſaltem venialiter faciunt ſcrupuloſi in maiore quàm oporteat huic rei adhibenda cura, contra illud Delphicum: *Ne quid nimis.* Quoniam puritati conſcientię iudicium non debet rationis deeſſe. cap. non ſolum. de regular. lib. 6. & in omni virtute morali per defectum peccatur, & per exceſſum, ſecũdum Ariſt. receptum in 2. Ethic. & tradit Thomas 1. 2. quæſt. 64. art. 1.

73 Infertur tertio concordia eorum, quę ſupra ſunt allegata, videlicet, vt quod aiunt Richard. Scotus, Palud. Gabriel, Maior & Adria. Immo & Cancellarius & Thom. à Vio, ob diligentiam inſufficientem iterandam eſſe Confeſſionem, intelligatur de tam tenui diligentia, & ita inſufficienti, vt merito ab omnibus illius pœnitentis conditionis viris credi debeat inſufficiens. Quod autem aiunt Ioan. Gerſonus, & Thomas à Vio. videlicet, propter diſcuſſionem inſufficientem non eſſe iterandam confeſſionem, intelligatur de diſcuſſione conſcientiæ, quę inſufficiens quidem eſſet reſpectu aliquorum diligentiſſimorum: non autem reſpectu eorũ, qui eam adhibuerunt. Quamquam ſatis video, Scotum, Gabrielem & Maiorem quiddã paulo rigidius ſentire, quàm concordia hęc inſinuat: quoniam Maior curam recogitandi peccata æquat cum ea, quàm oratio Latina coram eruditis habenda: & ratio de multa pecunia pridem impẽſa vigili & auaro domino redẽda exigit. quod ipſum fere ſignificant Scotus & Gabriel. Quę tamen opinio nimium videtur dura. Primo, quod etſi

74 velimus, vix tamen poſſumus has curàs æquare. † Iuuat enim ad habendam curam orationis Latinæ pronuntiandę & rationis, quę ſupradicta eſt, redd ẽdæ appetentia ſiue appetitus ipſe ſenſitiuus potentiæ, quam vocant iraſcibilem; quæ ſuapte natura in hęc ardua fertur. Iuuat & inclinatio naturalis, ſiue appetitus innatus honoris & diuitiarum, iuxta proœmium Decretalium & Sexti, & cap. omnis ętas. 12. quęſt. 1. & cap. omnes dilectores. 47. diſt. Contra vero minuit curam peccata recogitandi appetitus ipſe ſenſitiuus potentię, quam concupiſcibilem vocant; quippe qui fugit triſtitiam & dolorem ex eiuſmodi recogitatione naſcentem, tamquam quoddam malum. Quoniam omnis triſtitia in ſe quoddam malum eſt, quamuis nonnunquam ſecundum quid bonum, vt probat Thom. quæſt. 39. ar. 1. Facit, quod præſentia ardentius mouent. l. cum hi. iuncta gloſſ. ff. de tranſact. Et quę videtur & palpantur, magis ſentiuntur, quàm quæ audiuntur, ſecundum gloſſ. & multa, quæ allega t illa in princip. arboris. Facit etiam Conc. prædictum Floren. quod tam moderate declarauit, teneri confitentem ad confitendum omnia peccata, quorum memoriam habet, & non dixit; habere poteſt. Facit, quod valde difficile eſt tantam pro peccatis in memoriam reducendis ſubire curam, quanta pro oratione Latina habenda ſubiri ſolet. Denique ſi verum eſſet, quod ipſi facile definiunt, quorumſquiſque vulgi confeſſiones, quas hactenus fecit, iterare non tenebitur? Tenendum ergo videtur in hac re valde quottidiana, tantam

tam

tam diligentiā eſſe neceſſariā & ſufficere, quanta viro prudenti humano
75 more rem extimanti neceſſaria videbitur: vel quanta videtur ſufficiens,
vt plurimum hominibus, qui eiuſmodi ſunt conditionis; cuius eſt is, qui
illam diligentiam adhibet, cū bona fide putet eſſe pro ſua fragilitate me-
diocrem. Pro qua concluſione pondero text. in cap. 1. inf. diſt. ſeq. in §. di
ligens. qui habet confeſſarium, diligenter interrogare debere confitentē.
76 † Et ita innuit, interrogationes illas prodeſſe confitentis confeſſioni; ſi-
gnificatque confeſſionem quādoque integram effici per interrogationes
confeſſarij; quæ tamen non fuiſſet integra ex ſola confitentis recogitatio-
ne. Facit & quod ibi dicemus ex communi ſententia deſumptum, nempe
confeſſarium teneri frequenter ad interrogationes tam præambulas con-
feſſioni, quàm ei ſubcutaneas & intrinſecas. Quod non in alium finem
eſt neceſſarium; quàm, vt confeſſio ſit integra.* Satis concordat huic
noſtræ declarationi definitio illa nuperrima Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. in
hæc verba: *Conſtat nihil aliud in Eccleſia à pœnitentibus exigi, quàm ut, poſt-
quam quiſque diligentius ſe excuſſerit, & conſcientiæ ſuæ ſinus omnes, & late-
bras explorauerit, ea peccata confiteatur, quibus ſe Dominum, & Deum ſuum
mortaliter offendiſſe meminerit: reliqua autem peccata, quæ diligenter cogitanti
non occurrunt, in vniuerſum eadem confeſſione incluſa eſſe intelliguntur* * Quæ
definitio ſicut per hæc quę hic dicuntur declaranda eſt; ita ea quæ hic di-
cuntur, illi debent reſpondere. *

80 Ex quo infero, vnum maxime quottidianum, † ſcilicet, aliquam pœni-
tentis confeſſuri diligentiam per ſe non eſſe ſufficientem; ſed fieri coniun
cto illi propoſito & voluntate obediendi & reſpondendi cōfeſſario: quo-
niam ſcit de more illum interrogaturum, pręſertim, ſi nouit, vel putet ip
ſum in hac re virum dexterum.

Ex quo iterum infero (ꝙ me conſolatur, lenitque dolorem & timorē,
quo antehac frequenter angebar timens, raros eſſe homines gregales, qui
81 ſufficienti cum indagine confiterentur,) diligentiam aliquantulam cum
prædicto propoſito & voluntate ſimul ac bona fide, qua putant ſe ſa-
tisfacere, ſufficientem debere putari; maioremque diligentiam apponen-
dam eſſe per eum, qui adeo dextere proponit confiteri, vt confeſſarium le
uet interrogandi onere, & putat ſe nil, vel parum ab eo interrogandum;
quam eum, qui bonam partem ſpei integre confitendi in percunctationi-
bus confeſſarij ponit. Quod ideo facit, quia neſcit aliter ipſe, quæ pecca-
uit, per loca illorum propria quęrere. quod mihi videtur, quaſi toti vulgo
commune ac frequens.

82 Infertur tertio, † aliquando excuſari quem à confitendo peccato ob
ignorantiam, qua putat id non eſſe peccatum, qui tamen ob eandē à pec-
cando non fuit excuſatus. quod expreſſim Prieras ante nos annotauit
& Cancellarius cū Adriano tacite ſenſit. Quod autē ſequatur, ex dictis
patet: quoniam ſequuti omnes & pręſertim Cancellariū, diximus ſupra,

igno-

ignorantiam, qua quis putat aliquid non eſſe peccatum; excuſare confeſſionem, ne dicatur minus integra: & tamen illa ignorantia non excuſauit à peccando. Cuius tamen dicti rationem nemo, quem meminerim reddit, quæ mihi videtur eſſe illa, quod, quæ ignorantia non reddit actū peccandi inuoluntarium, poteſt reddere ommiſſionem illius confitendi inuoluntariam, iuxta illa, quę vterq. Tho. ſcribit in 1.2.q.76.ar.3. & 4.

83 Quarto infertur, quid faciendum ſit, quando confitens ait, ſe non, vt debeat, ad memoriam ſua reduxiſſe peccata, quod quotidie ſacrifici fere faciunt, & ab alijs eruditis etiam fieri audimus. In qua re Cancellarium & Adrianum ex parte ſequutus diſtinguendum duco: aut confeſſarius coniectat id à confeſſuro dici, non quod credat non adhibuiſſe illam, quam integritas confeſſionis neceſſario exigit, diligentiam: ſed quia bonarum mentium eſt timere culpam, vbi non eſt. cap. ad eius. 5. diſtin. bonarum item vereri omnia opera ſua cum Iobo cap. 9. vel quod ideo ait, illam inſufficientem, quod per eam, omnia vel maiora venialia in mentem non reduxit; quod tamen non eſt neceſſarium. Et hoc caſu ſine ſcrupulo confeſſurus auditur, & auditus abſoluatur. Aut confeſſarius coniectat, illum non adhibuiſſe, quam neceſſario tenebatur adhibere, diligentiam peccatis memorandis. Quo caſu, aut neceſſitas vrget; nempe morbus, bellum, naufragium, vel alia id genus: & hoc quoque caſu audiendus ſimul & abſoluendus eſt. Idem videtur, ſi inſtet communio; quæ ſine ſcandalo differri nequit, vt dicam in cap. 1.5. diligens. infra, diſt. 6. nu. 15. Aut nulla vrget neceſſitas. & hoc caſu perpendat confeſſarius, an ea, qualem qualem adhibuit, diligentia cum interrogationibus à ſe faciendis mediocrem conſtituat diligentiam: & idem, quod ſuperioribus duobus caſibus, fiat; ſcilicet audiatur & abſoluatur: pręmiſſis tamē, quæ videbantur neceſſarię, interrogationibus. Aut confeſſarius videt, confeſſurum nolle interrogari: vel et ſi velit, adeo tamen nil pręmeditatum venire, vt etiam cum interrogationibus & ſuis reſponſionibus confeſſio non ſit integra: & hoc quarto caſu non audiatur, ſed blande alliciatur & perſuadeatur, vti prius quā confiteatur, pro ſua fragilitate præmeditetur, ſaltem tantum, quantum ad integrandum confeſſionem cum interrogationibus opportunis ſufficiat.

84 Quinto infertur, quod eſt frequentiſſimum, confeſſarium, qui ſuſpicatur, confitentem ſine iuſta peccatorum præmeditatione ad confeſſionem accedere, debere ſuper hoc interrogare ac facere, quę prædicta ſunt in corollario pręcedenti. Pro quo facit primo, quòd iudex ex ſuo debet officio ſupplere ne iudicium reddatur nullum. cap. cauſſam quæ. de iud. Secundo facit, quòd cauere oportet, ne margaritas ante porcos mittamus. Matth. 7. & multo magis indagandum, qualis ſit, cui verba immortalitatis committimus ſecundum Origenem in cap. in mandatis 43. diſt.

85 Sexto infertur, idem per omnia dicendum de illo, qui confitetur, ſe putare multa ideo non confeſſurum: qui multa ſe putat ignorare, pecca-

ta eſſe; quæ tamen ſunt. Quod etiam Adrianus dub. 6. poſt. 5. quſt. 5 de Confeſſ. tradit.

Vndecima, *ſecreta*, quod tripliciter intelligi poteſt: primo, quod nemo tenetur ad confitendum ſua peccata palam, tertio audiente. Secundo, quod non poteſt id licite facere, etiam ſi velit. Tertio, quod debet fieri à pœnitente ipſo ipſi confeſſario. De primo intelligendi modo bonus textus in cap. quis aliquando. verſ. ſecreta, ſupra diſt. 1. facit cap. lacrymę. iun. glo. fin. ſupra diſt. 1. & cap. omnis. ibi, ſolus, de pœnit. & remiſ.

Ex quo intelligendi modo infertur, neminem teneri ad ſua peccata per interpretem confitenda, quamuis id facere poſſit, quando confeſſarius confitentis idioma non intelligit, ſecundum Scotum in 4. diſt. 17. q. 1. col. 2. per quod conciliari poſſunt Tho. in 4. d. 17. q. 3. ar. 4. qui ſentit, confeſſionem per interpretem aliquando faciendam, & Maior in ead. diſt. q. 1. col. penul. qui negare illud videtur. Conciliari, inquam, poſſunt; ſi quod ait Thom. intelligatur de potentia confitendi, ſcilicet, quod po-

86 teſt, ſi uoluerit: † quod vero Maior de neceſſitate id faciendi cum Scoto conſentit Tho. à Vio in conditione. 11. confeſſionis, & addit idem dicendum de muto ſcribendi perito, nimirum poſſe quidem confiteri per ſcripturam, quam in ſuis manibus legendam exhiberet confeſſario: non tamen ad id teneri, ſed ſatisfacturum, ſi nutu, quo meliori modo poteſt, confiteatur.

87 Infertur & ſecundo, neminem teneri ad conſcribenda ſua peccata, quo memoriæ ſuccurrat, quamuis liceat illud, dum cautiſſime fiat. Et ad hunc modum temperandus eſt intellectus cap. qualis. 30. q. 5. quem vltimo loco vltima illius gloſ. illi tribuit, & glo. 4. cap. quem pœnitet, ſupra d. 1. quamquam illud aptius de pœnitentia fori exterioris intelligi poſſe oſtendabamus in illo cap. quem pœnitet. Ad hunc etiam modum eſt quod ait Maior in dicta diſt. q. 2. colum. 4. ſcilicet, aliquãdo teneri Chriſtianum ad ſcribendum peccata ſua, vel ad confitendum ante Quadrage-

88 ſimam, quamuis illud, vt iacet, intelligi poteſt in eo, qui aduertit ſe uериſimiliter non recordaturum in Quadrageſima, neque poſtea vmquam tempore opportuno illa peccata, niſi ſcripta habuerit, de tali enim homine plane dicendum videtur teneri, vel ad ſtatim confitendum, vel ad

89 ſcriptura memoriæ ſuccurrendum, antequam ea obliuiſcatur. Quod etiam Thom. à Vio ſenſit; ſed alibi, & non in hac 11. conditione. vbi tamen addit laudabile eſſe habere peccata ſcripta ad ſuccurrendum memoriæ confitentis: & eadem de ſcripto integre, ac ordinatim per ſe fateri. Tradit etiam ibidem modum exquiſitum, quo mutus legendi peritus integre ſimul ac clare omnia peccata ſua confiteatur. Quem tamen idẽ nõ refero; quoniam à nemine hactenus factitatum eſſe, ac à paucis poſthac vmquam factitandum arbitror. Mutus autem à natiuitate, aut alius imperitus legendi tenetur quidem cõfiteri nutu, & ſigno quam optimo modo poteſt, hactenus de primo intellectu.

Pro

90. Pro ſecundo vero intelligendi modo; ſcilicet quòd non poteſt quis
licite peccata ſua fateri, tertio audiente, facit etiam ille verſ. *ſecreta*, &
paulo ſuperius verſ. *Non tibi dico, vt te prodas in publicum.* ſub cap. quis
aliquando, ſupra diſt. 1. Facit quod ſicut grauius eſt occidere ſe, quàm oc-
cidere proximum. cap. ſi non licet. 23. q. 5. ita non eſt minus traducere ſe,
ac infamem facere, quàm alium. cap. non ſunt audiendi. 11. q. 3. & 12. q.
1. cap. nolo. hoc tamen temperandum eſt per ea quæ ſcripſimus in rep.
cap. inter verba. 11. q. 3. in 6. concl. Quia ſecũdum Apoſtolũ 2. ad Corin.
8. Non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus prouidenda ſunt
bona, & curam de nomine bono habendam docemur. Eccl. 41. Ergo qui
vadit ad dolenda peccata ſua, non debet illa multiplicare, dum ſe palam
confitendo traducit & infamat.

Ex quo ſequitur primo Ioan. And. in cap. omnis de pœnit. & remiſſ.
91 verum dicere, † quatenus ait, neminem teneri ad confitenda ſua pecca-
ta, etiam manifeſta publice confeſſario; tamen ſi vult poſſe, * quod intel-
ligendum eſt eo modo quo dicitur ſupra in gloſſ. ſummę huius diſtin. nu.
92 94. uerſ. quod autem. * In eo † uero, quod ait etiam occulta licite palam
aperiri poſſe, limandum videtur, vt procedat, quando pœnitentem ex
eo contritione magna, & in terra aliena, dum feruet inter homines pœ-
nitentia, contigit id facere, vt in anno centenario Romæ, de quo ibi Ioan.
Andr. loquitur, aliquando contingit.

Infertur & ſecundo, prouide fuiſſe cautum in cap. quamuis. ſup. diſt.
1. quo Leo Papa abſtulit conſuetudinem, qua pœnitentes publice confi-
teri cogebantur. Ex quo tamen cap. colligi poteſt, quando in pretio erat
olim confeſſio, quam parum pudebat homines fateri, quod male fe-
93 ciſſent. Nec mirũ, † quoniam grauiſſime pudebat eos malefaciſſe.
Per hæc ſane intelligi poteſt illa definitio nuperrima Conc. Trid. ſeſſ. 14.
cap. 5. ſicut & hæc per illam confirmantur. Eius verba ſunt hæc:
*Ceterum, quo ad modum confitendi ſecreto apud ſolum ſacerdotem, etſi Chriſtus
non vetuerit, quin aliquis in vindictam ſuorum ſcelerum, & ſui humiliationem,
cum ob aliorum exemplum, tum ob Eccleſiæ offenſæ ædificationem, delicta ſua
publice confiteri poſſit: non eſt tamen hoc diuino præcepto mandatum, nec ſatis
conſulte humana aliqua lege præciperetur, vt delicta, præſertim ſecreta, publica
eſſent confeſſione aperienda.*

Pro tertio intelligendi modo eſt caſus in illo cap. quẽ pœnitet. in prin-
94 cip. ibi, † *Corporali præſentia ſunt confitenda peccata, non per nuntium, non
per ſcripturam manifeſtanda.* Pro hoc etiam facit abſolutionis forma, quæ
habet: Abſoluo te. quæ præſupponit abſoluendum eſſe præſentem.

Ex quo ſequitur, neque per procuratorem, neque per ſcripturam, ne-
que per nuntium confeſſionem fieri poſſe, neque abſolutionem. Ne-
95 que mirandum, quoniam † omnia ſacramenta perſonæ propriæ actio-
nem exigunt, cum ſuſcipiuntur, excepto matrimonio, quod per procu-
ratorem contrahi poſſe non eſt dubium. cap. fi. de procur. lib. 6.

Duo-

96 Duodecima conditio; *lacrymabilis*. Debet enim fieri confeſſio neceſſa-
rio cum diſplicentia omnium peccatorum mortalium præteritorum, &
propoſito neque illa iterum, neque alia committendi. cap. pœnitentia. ſu-
pra diſt. 3. Quantus vero, & qualis debeat eſſe hic dolor, & horror, quo va
leat confeſſio, dictum eſt ſup. in 5. condit. in caſu primo confeſſionis ite-
randę. Non enim exigitur vt tantus ſit & talis, quantus & qualis ad con-
tritionem eſt neceſſarius. Illud autem meminiſſe oportet, non eſſe pœnitē
97 tes in tentationem præcipitandos à confeſſario ſcrupuloſiore, & impru-
dentius inueſtigāte: an diſpliceant ei commiſſa ſuper omne odibile parti-
culari, puta mortē, paupertatem, &c. aut, an proponat vitare mortalia ſu-
per omne vitandum; puta direptionem, occiſionem, &c. Multos huiuſ-
modi interrogatio induceret in tentationem; ſed ſi merito dubitat de ni-
mium tenui pœnitentis diſplicentia, vel propoſito vitandi, declaret ipſi,
peccare mortaliter idem eſſe ac Deum à ſe repellere. Deum autem à ſe re
pellere, vt vltimum finem perinde quoad factum, quamuis non quātum
ad affectū, eſſe, ac reijcere Deum, vt Deum. Ac proinde videat, quantum
doleret, ſi dixiſſet regi; Nolo te regem. quantum item caueret iterum id
regi dicere, ſi ſemel ab eo veniam impetraret, & quàm fortiter ac conſtan-
ter proponeret, ſe omnem diligentiam adhibiturum, vt poſtea in tantum
crimen non incideret. Eodem igitur propoſito coram Deo comparere de-
bere veniam poſcendo: eo quod toties ipſum, vt vltimum finem, & ita vt
Deum à ſe reiecit, qui tamen ob ſuam deitatem vltimus eſt omnium etiā
ciuium cæleſtium finis & portus, conſtituereque debere ſimilem iniuriā
poſt hac Deo ſe non facturum. Hortetur item eum ad Deū præ omnibus
diligendū, vt ex huiuſmodi amore de pręteritis doleat, & talia futura fu-
giat; ſcriptū eſſe charitatē operire multitudinem peccatorum. Et ſic tali-
bus & alijs quę ſpiritus ille diuinus ſimul & blandiſſimus docebit, calefa
cerę poterit & accendere cor pœnitentis; & non obijciet periculo tenta-
tionis. Quod ſatis monuit ante omnes Innoc. in cap. omnis. de pœnit. &
remiſſ. dum ait: *Licet quiſque teneatur potius omnia mala ſuſtinere, quàm malo
conſentire*. 32. quæſt. 5. cap. itane. tamen ad hanc conſiderationem non de
ducatur pœnitens, &c.

Decimatertia conditio eſt; *accelerata*. Hanc conditionem de bene eſſe
confeſſionis eſſe dixit Thomas in 4. diſ. 17. q. 3. art. 3. q. 4. & quidē, ſi hæc
vox; *accelerata* exponatur, id eſt, ne mortali peccato admiſſo & data confi-
98 tendi opportunitate differatur† quoad executionem conſilij eſt hæc con-
ditio, non præcepti. Quoad propoſitum autem confitendi conſilij eſt
etiam: ſed vitandi periculi, ne ſcilicet, morte ſubita occupato pœnitendi
ſpatium deſit, iuxta illud Apoſtoli ad Gala. 6. *Dum tempus habemus opere-
mur bonum*. & iuxta illud Auguſtini de Verbis Domini. Sermone 16. *Bre-
uis eſt vita, & ipſa breuitas ſemper incerta. Nihil enim certius morte, & nihil
incertius hora*. l. 1. ff. de condi. & demon. Et quamuis ad vitandum pericu-
lum neceſſarium ſit confitendi propoſitum ſaltem virtuale: quia ſine illo

99 contritio non contingit: non tamen incurritur nouum peccatum, † niſi ar
ticulus neceſſitatis occurrat prȩterquam ſemel in anno, modo non con-
temnat confiteri, & proponat id facere, vel verius non proponat omittere
quando neceſſitas vrſerit, hoc eſt, quando tenetur peccata cõterere. Quod
quando fuerit, in ſumma huius diſt. ſupra dictum fuit. Vbi etiã diximus,
confeſſionem actualem neceſſariam eſſe, quoties ſacroſancta Euchariſtia
ſumenda eſt, modo ſacerdotis non deſit copia, iuxta gl. ſing. cap. de homi
100 ne. de celeb. miſſ. † quamuis non ſine multorum offendiculo Thom. à
Vio in hac conditione, & in verbo, Communio. & ſuper cap. 11. primȩ
ad Corinth. & in 3. part. q. 80. art. 4. contrarium aſſeruerit. Quod tamen
eſſe falſum neruoſo argumento ibi oſtendimus. * Et nuper Conc. Trid.
hoc adeo eſſe verum definiuit, vt excommunicauerit eos, qui contrarium
docere, prædicare, vel in ſcholis defendere prȩſumpſerint. ſeſſ. 13. cap. 6.
& can. 11. *

101 Decimaquarta conditio: *fortis.* † Tanta enim animi conſtantia confeſ-
ſio facienda eſt, & tanta ſufficit, quo recte fiat, vt nulla verecundia, nullus
timor dehortetur pœnitentem à confitendo.

Ex quo ſequitur eum, qui nullatenus per ſe ſolũ confeſſurus fuiſſet pec
cata, ob ruborẽ fortaſſis ipſum vincentem: ſi tamen interrogationib* con
feſſarij pulſatus omnia peccata confiteretur, ſatisfactũ ire confeſſioni,
arg. cap. 1. col. 3. verſ. diligens. infra diſt. 6. ibi, *Diligens inquiſitor ſapienter,*
& quaſi aſtute interroget peccatorem, quod forſitan ignorat, vel verecũdia vult
102 *occultare.* † Eo tamen caſu confeſſarius pœnitentem monere deberet, vt
eum pœniteat eius puſillanimitatis, qua deterrebatur à confitendis neceſ
ſarijs: & ita ſuadeat ei, vt illud quoque peccatum, quod commiſit volen-
do aliqua occultare, cum alijs confiteatur. Quis enim dubitat, ſacrilegiũ
eſſe capitale, velle aut proponere dimidiatam facere confeſſionem? cap.
ſunt plures. ſupra diſt. 5. Neque vllus ambigit, omnia peccata mortalia eſ-
ſe confitenda dict. cap. omnis, immo & venialia, ſi meminit ſecundũ In-
103 noc. ibi. col. 2. in quo tamen non tenetur. Ergo & illud malum ac ſacri-
legum propoſitum palam faciendum eſt confeſſario, & ab eo pœnitens,
ſi hoc non aduertit, admonendus per illum §. diligens.

104 Decimaquinta conditio, *accuſans,* † quod ſit, ſi peccata ſibi imputet, nõ
diabolo, non mundo, non carni, ſecundum communem mentem docen-
tiũ. Pro quibus eſt cap. non eſt. 15. quæſt. 1. cuius verba ſunt, *Non eſt, quod*
cuiquam noſtram adſcribamus ærumnam, niſi noſtrȩ voluntati. & paulo poſt,
Voluntarium ſibi militem eligit Chriſtus, voluntarium ſeruum ſibi diabolus au-
ctionatur: neminem iugo ſeruitutis aſtrictum poſſidet, niſi ſe illi prius pecca-
105 *torum ære vendiderit.* A quo tamen non videtur mihi alienum dicere, †
ſufficientem eſſe accuſationem, qua principaliter ſibi peccata imputat,
quamuis minus principaliter eadem imputet diabolo, iuxta illud: *Omne*
peccatũ ex diabolo eſt. ſup. diſt. 2. cap. ſi enim, vel ſenſualitati iuxta cap. om
nis ætas. 24. q. 1. & cap. ſicut trib* gradibus. ſup. diſt. 1. vel aliquib* alijs.

Qui etſi non potuerunt dare iuſtam peccandi cauſſam; dederunt tamen nonnullam occaſionem.

106 Decimaſexta eſt; *parere parata*, hoc eſt, vt pœnitens habeat animũ Deo pro peccato ſuo ſatisfaciendi iuxta confeſſarij arbitriũ. Quod vt conſiliũ eſt optimũ, modo ſacerdotis arbitrium ſit æquum, ita nõ eſſe præceptum neceſſarium, late oſtendimus in cap. conſideret. §. ponat ſe. ſupra ead.

Qui offendit in uno, factus eſt omnium reus.

107 Similis textus in cap. conſideret. verſ. defleat etiam. ſup. ead. diſt. vbi promiſimus nos in cap. præſenti hoc declaraturos. Similis item text. in cap. defleat. de reg. iur. & originaliter habetur Iacobi 2. cap. Facit quod ſententia tam philoſophorum, quàm Catholicorum recepta eſt, virtutes omnes, ſaltem morales, eſſe connexas, vt tradit Ariſtot. Ethic. 6. & Auguſtinus in 6. de Trinitate, Gregorius 13. Moralium, & Marcus Tullius 2. Tuſculan. quæſt. Facit. 24. q. 1. cap. vbi ſana. & gl. hoc annotauit in cap. niſi cum pridem, in verbo, *flore*, de renun. Pan. item & Dec. in cap. cauſſam matrimonij. de probat. Cum ergo cõtrariorum eadem ſit ratio. cap. ſciendum. 8. q. 1. l. et ſi contra tabulas. ff. de vulgar. conſequens videtur vitia quoque eſſe annexa. facit illud Ciceronis paradoxum; Hoti iſa ta hamartemata, ſiue æqualia eſſe peccata; Facit, quia tantum & tandiu viſione illa diuina eademque beatifica cariturus eſt, qui cum vno tãtum mortali peccato deceſſerit, ſicuti qui cum mille, vel ſexcentis myriadibus, arg. cap. maiores. §. ſed adhuc. de baptiſ. facit tex. cap. firmiſſime. de conſecr. diſt. 4. Facit, quod per vnum contritionis actum omnia peccata condonãtur. c. dixi. cap. magna. ſup. diſt. 1. Immo & omnia bona priſtina, quę peccatũ occidit mortale, per illũ vnicũ contritionis actum reſtituuntur. cap. piũ ſupra di. 3. & cap. conſideret. §. animaduertere. verſ. pium. ſupra ead. Ergo & per vnum peccatum capitale omnia, quę per gratiam condonata fuerunt, redeunt, iuxta illud Euangelicum: *Serue nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.* & paulo inferius. *Iratus dominus tradidit eum tortoribus, quouſque redderet vniuerſum debitum.* Matth. 18. & habetur ſupra diſt. 4. in princ. iuncta gl. Quod tractans Rabanus ait; *Conſiderandũ quia non ſolum peccata, quæ poſt baptiſmum homo egerit, imputabuntur ei ad pœnã, verum etiam peccata originalia, quæ in baptiſmo ei dimiſſa ſunt. cap. ſi Iudas, quod eſt primum. ſup. diſt* 4.

108 Contra tamen hunc tex. & concluſionem ex eo decerptã facit primo, quòd non ſunt paria vnum peccatum, & plura peccare. cap. falſas. in fi.
109 ſup. eadem, † & hereticum fuerit dicere, omnia peccata eſſe paria. eſt. n. cõtra illud: *Qui me tibi tradidit, maius peccatum habet.* Io. 18. & probat Tho-
110 mas 1. 2. q. 73. art. 2. † Prꝯterea peccata non ſunt cõnexa; nam multa vitia mutuo ſibi repugnãt, vt prodigalitas & auaritia, ſecundum Philoſophum. 2. Ethic. Et diuina clementia dimiſſa peccata in vltionẽ vlterius redire non patitur. cap. diuina, ſupra diſt. 4. & cap. ſi illic. 23. q. 4.

Pro concordia omnium prædictorum dicendum videtur primo dictū illud Iac. 2. Qui offendit in vno, factus eſt omnium reus. multis modis intelligi poſſe. Primus, & qui omniū planiſſimus eſt, ponitur hic in textu,
111 ſcilicet, quòd nec plus, nec minus à gloria æterna quis arcetur propter vnum mortale peccatum, quàm propter ſexcenta millia. qui modus intelligendi veriſſimus eſt. Quoniam ita in perpetuum viſione Dei carebit propter vnū damnatus, ſicut & propter multa. cap. maiores. §. ſed adhuc, de baptiſ. Beatitudo autē hominis & gloria æterna in viſione conſiſtit diuina, iuxta illud Ioannis 17. *Hæc eſt vita æterna, vt cognoſcant te ſolum verum* Deū, & Ioan. 3. *Cum apparuerit, ſimiles ei erimus & videbimus eum ſicuti eſt ipſe.* & tradit Thom. 1. 2. quęſt. 3. art. 4. & 8. Qui tamen modus intelligendi: etſi verus ſit in ſe, non tamen videtur Iacobi mentem prorſus explicare: quia Iacobus non loquitur de vita vel morte æterna, ſed de gratia potius & peccato. Hic tamē ſenſus coniunctus ei quē mox aſſignabimus quartum, aptus eſt. Secundo modo exponitur in princ. illius. §. defleat.
112 etiā cap. conſideret. ſupra ead. ſcilicet, factus eſt omnium reus, † id eſt, ingratus, quoad omnia beneficia ſibi à Deo collata. Qui modus intelligēdi verus eſt in ſe. Quo enim quiſque maiora beneficia à Deo percipit, eo grauius, ceteris paribus, peccat, cap. homo Chriſtianus. 40. diſtin. quòd latius in princ. illius cap. conſideret. probauimus. Et facit optime. §. ille defleat ibi; *Ideo Adam plus peccauit, quia omni bono abundauit*; vbi gloſ. hoc annotabat. Is tamen intellectus non videtur ſatis germanus litteræ illius cap. 2. Iac. quod habet: *Quicunque totam legem ſeruauerit offendat autem in vno, factus eſt omnium reus.* Nullatenus ibi Apoſtolus agit de ingratitudine; ſed de legis trāſgreſſione. Sequitur enim, qui dixit; *Non Mœchaberis, dixit & non occides. Quod ſi non mœchaberis: occidas autem, factus es tranſgreſſor legis*, per quæ verba clare monſtratur, Apoſtolum intellexiſſe eum qui vnam partem legis tranſgreditur, totius legis tranſgreſſorem conſtitui.

113 Tertius modus intelligendi † ponitur in illo. §. defleat. vt ſit ſenſus, factus eſt omnium reus, ideſt omnium virtutum diminutionem patitur. Ex quo modo intelligendi ſequitur primo, per vnum actum peccandi, qui ad vnum pertinet vitium, omnes virtutes labefactari & diminui. Quæ cō
114 cluſio vera eſt primo iuxta ſententiam illorum, qui tenent virtutes omnes cōnecti in prudentia: ratione videlicet recta rerum agibilium: quoniā qui peccat vnum peccatum; non ſolum diminuit habitum bonum, cui peccatum, illud opponitur; ſed etiam alias omnes virtutes, quoniam aſſuefacit ſe ad eligendum male, vel diminuit, quem bene diligendi habebat habitum & conſuetudinem.

116 Vera eſt etiam ſecundo, † ſecundum intellectum, quem ille textus illius. §. defleat. etiam tradit, ſcilicet, quod deditus vni vitio facile in aliorū vitiorum peccata flectetur. Auarus enim, & ſi fortaſſis ob delectationem veneream non fornicetur, neque propter vini ſaporem inebrietur; neque

ob

ob guſtum cibi ſuauem nimium edat;neque timore mortis fugiat, tamen ſi magna ei pecuniæ moles offeratur,quo hæc, aut aliquid horum faciat, facile caſtitatem,temperantiam & fortitudinem violaret.

117 Ex quo infertur ſecundo,† eum qui volet virtutes omnes ſibi compendioſe quærere,eo animo debere operari; quæ ad vnam virtutem ſpectāt, vt non ſolum propter vitia extrema illius virtutis ab ea non diſcedat: ſed neque ob aliarum quarumcumque. Verbi gratia;Continet ſe quis à fornicatione & reſiſtet appetentiæ,quæ eum inuadit, beſtiali, parui faciens voluptatem illam momentaneā, quam appetentia promittit. Is ſi hoc reſpectu ſolum reſiſtit,quod recta ratio prohibeat à tali turpitudine abſtinere:caſtitatis habitum ſibi quærit,& etiam prudentiæ, quia aſſueſcit & venereæ voluptati reſiſtere, & recte deligere. Sed ſi eo animo ei reſtiterit, vt non ſolum propter talem voluptatem non conſentiret, ſed neque propter vllas alias,quæ ex cibotū guſtu naſcerentur;ſed neque propter pecuniam vllam,quæ ei daretur; ſed nec propter cruciatus & mortem ipſam euitandam;talis non ſolum caſtitatis virtutem,ſed & temperantiam, ſobrietatem,liberalitatem & fortitudinem ſibi adquireret. Imo & iuſtitiam ſi adderet,ideo etiam ſe non fornicari, quod reddendum eſt vnicuique, quod ſuum eſt,& per conſequens Chriſtiano corpori, quod ſecundum Apoſt.ad Corint. 13. templum quoddam Chriſti eſt,ſua immunitas ſeruanda,ne ſcilicet violetur.

118 Ex quo tertio ſubinfertur;maximam nos virtutum omnium nobis adquirendarum opportunitatē perdere,dum ſi quid rectum operamur, vix illud facimus,quo virtutem,cuius illud opus eſt quęramus. Tantum abeſt,vt iuſtam de omnibus quęrendi curam habeamus.

Is tamen tertius intelligendi modus extrarius videtur illi Iacobi dicto primo propter rationem, quam contra primum intellectum formabamus. Deinde quod fieri poteſt,vt is:qui peccat mortaliter, nullam adhuc habeat adquiſitam virtutem:quod patet in eo,qui cum primo prudentiā ſufficientem ad bene,vel male merēdum adeptus eſſet,peccauit. Certum enim eſt illius virtutes adquiſitas;quæ nullę erant, nullum paſſas detrimētū;niſi plus ſatis ſubtilem ſe quis pręſtans dicat, virtutibus quęrendis impedimentum parari. Pręterea fieri poteſt, immo vero in omnibus fere fit,vt qui non habeat virtutes omnes connexas, immo & qui omnibus vt ijs irretitus eſt mortaliter peccet. Quę,te rogo, tunc virtutes adquiſitę per huiuſmodi hominis actionem malam detrimentum patiuntur?

119 Rectius ergo intelligetur illud Iacobi quarto modo,quem Richard. ſcribit in 4. diſt. 22. ar. 1. q. 7. & Tho. 1.2. q. 23. art. 1. quorū expoſitio ſatis cum ea,quam noſter text. habet, concordat, nempe q̃ tantum per vnū peccatum mortale quis à Deo, & ipſius charitate auertitur, quantum per multa,vel omnia:& ita penitus alienus ſit à Dei amicitia,& ita damnabitur penitus propter vnum,ac propter multa. Nam Deus vel in totum diligitur,vel in totū odio habetur,iuxta illud. 1. Ioan. 3. *Qui natus eſt ex Deo,*

non peccat. Iuxta item illud 1. Ioan. 3. *Omnis, qui non diligit, odit*; quod habetur in cap. omnis. ſup. diſt. 1.

Ex quo infertur omnia peccata & vitia mortalia coniuncta eſſe ac paria quoad auerſionem peccatoris à Deo : quamuis ſeparata ſint & imparia quoad conuerſionem, qua in obiecta conuertuntur iniqua, è quibus ſuã recipiunt formam & ſpeciem. Hæc expoſitio litteræ Iacobi eo ſolo nomine aptior videtur, quod verbis illius conueniẽtior eſt: quamuis in effectu & ſententia eadem videatur, vt dixi in prima expoſitione.

120 Quinta expoſitio, quam Paraphraſtes ibidem poſuit, hanc videtur etiã continere. Adiungit tamen & nonam, ſcilicet quod offendens in vno omnium reus efficitur, quatenus in ipſo eſt. Idque facit verbis, quæ ſequuntur, de more ſelectis & ad mouendum aptis. Neque vero, inquit, ſibi quiſquam ita blandiatur : leue eſt admiſſum ; hac parte dumtaxat lex violata eſt. Cũ enim ſumma totius legis contineatur in charitate Dei ac proximi, quiſquis excidit à charitate, quæ radix eſt totius legis, nimirũ totam legẽ violauit; & legis auctorem offendit. Cui hactenus factus eſt omniũ reus. Quod qui ſemel aberrauit à ſcopo totius legis, quoad quidem in ipſo eſt, aberraturus videatur, quoties ſe dederit occaſio : veluti quiſquis in tenebris ambulat, non defert in dextrum aberret, an in ſiniſtrum. Certe cuilibet errori expoſitus eſt, qui ſemel excidit à luce.

Diſtinctionis quintæ, finis.

DI-

DISTINCTIO SEXTA.

GRATIANVS.

CVi autem debeat fieri confeſſio, vel qualem illum oporteat eſſe, qui aliorum crimina iudicat, ex eodem lib. de pœnitẽtia docetur, cum dicitur.

SVMMARIVM.

1 *Confitendum optimo conſilio, non præcepto. num. 3.*
2 *Nemo tenetur præcepto dominum diligere, quantum poteſt.*

GLOSSA prima huius principij diuidit hanc diſtinctionem in tres partes. Quarũ ſecunda incipit in §. *caueat.* ſub cap. 1. in fine. Tertia vero in §. *quod autem.* qui ponitur ſub cap. ſacerdos. In prima determinat, cui oporteat pœnitentem confiteri. Illa vero concluſio gloſſ. † confitendum eſſe
1 ſacerdoti meliori, quàm poteſt, confirmatur per cap. 1. in princ. infra eadem, quod habet eadem verba quæ gloſ. hęc. Facit, quòd pro corporis ſanitate medicum optimum quęrimus: at animę ſalus corporis ſanitati pręſtat. cap. itane. 32. q. 5. cap. cum infirmitas, de pœnit. & remiſſ.

Contra tamen hanc concluſionem facit primo conſuetudo multorũ doctorum ſua peccata minus doctis confitentium, cum illa confiteri doctioribus poſſent. Secundo quòd ſufficit proprio confeſſario cõfiteri. cap.
2 omnis. de pœnit. & remiſſ. Tertio, quòd † nemo tenetur de præcepto diligere Deum quantum poteſt: quia quantacunque dilectione data magis adhuc poteſt. Quod demonſtrãt Pariſienſes in 3. diſt. 27. q. 2. ergo neque diligere confeſſarium omnium optimum. alioqui quolibet electo, teneretur adhuc confiteri meliori, quia melior inueniri poſſet. Et hanc partem tenet Archid. in cap. 1. infra eadem ſuper prædictis verbis reſpondens, illi textui comparatiuum illud meliori, poſitiuo poni.

Contra quod tamen facit, quia, quod ſequitur; *quam poteſt*, non quadrat vllatenus poſitiuo. † Quare verius fuerit reſpondere, Auguſtinum,
3 conſulendo dixiſſe hoc, non præcipiendo: ſicut & in pleriſque alijs in hoc pœnitentiæ tractatu facere, ſupra in cap. conſideret. monſtratum

 eſt.

eſt. Addenda tamen hic videntur, quæ dicemus inf. ead. cap. 1. num. 98. & in §. quod autem. infra eadem. nu. 3.

Cap. I.

Aug. cap. 10. lib. de vera & falſa pœnitentia.

QVi vult confiteri peccata ſua; vt inueniat gratiam; quærat ſacerdotem ſcientem ligare & ſoluere: ne cum negligens circa ſe extiterit, negligatur ab illo, qui eũ miſericorditer monet & petit; ne ambo in foueam cadant, quam ſtulti euitare nolunt. & infra. Tanta itaque vis confeſsionis eſt, vt ſi deeſt ſacerdos, confiteatur proximo. & infra. Sæpe enim contingit, quod pœnitens non poteſt verecundari corã ſacerdote, quem deſideranti nec locus nec tempus offert: & ſi ille cui confitebitur, poteſtatem ſoluendi non habeat; ſit tamẽ dignus venia ex deſiderio ſacerdotis, qui ſocio confitetur turpitudinem criminis. Mundati enim ſunt leproſi, dum ibant oſtendere ſe ſacerdotibus, antequã ad eos peruenirent. Vnde patet, Deũ ad cor reſpicere, dum ex neceſsitate prohibetur ad ſacerdotes peruenire. Sæpe quidẽ eos quærunt, ſed ſani & læti, dum quærunt, antequam perueniãt, moriuntur, ſed Dei miſericordia eſt vbique, qui iuſtis nouit parcere, etſi non tam cito, ſicut ſoluerentur à ſacerdote. Qui ergo confitetur, omnino confiteatur, & ſacerdoti meliori, quàm poteſt confiteatur: & ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam ſacerdotis; vt grata ſit oblatio muneris.

SVMMARIVM.

1 *Abſoluendi & ligandi poteſtas ſacrificorũ indelebilis eſt, ſicut character, & conſecrandi poteſtas. nu. 2. & 3.*

4 *Sacerdos non abſoluit confitentem ſibi non ſubiectum; non quia poteſtas, ſed quia materia deeſt. nu. 5.*

6 *Materia ſacramenti pœnitentiæ quæ.*

7 *Scientia ligandi quæ.*

8 *Scientia abſoluendi quid; Et quòd abſolutio debet eſſe indicatiua. nu 9.*

10 *Abſolutiones non eſſe, quas multi tales putant.*

11 *Abſoluens publice pœnitentiam iniungere nequit, niſi iuriſdictionem in foro habeat exteriori. nu. 12. Eam tamen iniungendo vix venialiter peccat. nu. 13. niſi ſacramentaliter abſoluere intenderet. nu. 14.*

15 *Abſoluit Deus vt auctor, confeſſarius vt miniſter.*

16 *Abſolutio ex ſe, ac quatenus à ſacerdote manat efficax, quamuis aliũde quandoque vana.*

17 *Abſoluens plus aliquid habet in abſolutione, quàm baptizans in baptiſmo.*

Ab-

18 *Abſolutio ſacramentalis ex illis ſolis verbis, abſoluo te, vel ſimilibus conſtat: Neque debet addi auctoritate Epiſcopi, vel alterius nu. 19. Neque Papæ. n. 21. In abſolutione autem voti, vel iuramenti ſic. nu. 22. Qui tamen id pio animo addunt, non peccant. num. 23.*

20 *Papa quare ſe cõfeſſario ſubijcere poteſt.*

24 *Confeſſarij vtplurimum tria præmittunt abſolutioni.*

25 *Abſolutio à cenſuris non eſt quid ſubſtantiale ſacramentali: ſed aliquando præcepta, nonnunquam conſulta. nu. 26. Interdum in abſolutione ſacramẽtali ſubintelligitur. num. 27. Et ita vna ſolutio duas diuerſi generis cõtinet. num 28.*

29 *Manus impoſitio ſuper abſoluendi caput, neque ſubſtantialis, neque præcepta, interdum mala.*

30 *Abſolutionem, quæ præcedit, precatio non neceſſaria; ſed conueniens.*

31 *Abſolutioni ſacramentali ſubſtantiali aliquid bene, aliquid addi male.*

32 *Abſolutio etiam, ad oblita protenditur, ſed non tã efficax ac ad alia. n. 33.*

34 *Abſolutionem ſacramentalem quæ tria conſequuntur, non neceſſaria, ſed ſancta.*

35 *Pœnitentiam æque poſt abſolutionem, ac ante, iniungi poſſe.*

36 *Satisfacere magis bona in pœnitentiam ſacramentalem iniuncta: & pure impoſita magis, quàm quæ ſub conditione voluntaria. nu. 38. Et per illam clauſulam. Quidquid boni feceris, &c. ſub conditione voluntaria iniungi. num. 37.*

40 *Opera debita pro pœnitentia præcipi & aſſumi poſſe.*

41 *Opus idem eo melius, vel peius, quo pluribus de fontibus manat: Et maiore de charitate manans magis ſatisfacit. nu. 42.*

43 *Peccatori in ſatisfactionem per claues eccleſiæ applicari poſſe quidquid per pœnitentem fit.*

44 *Satisfactio quæ ſola iuſtitia nititur longe à ſatisfactione, quæ amicitiæ naturam ſapit, differt.*

45 *Pœnitentiam in mortali factam ſatisfactoriam eſſe, quoad forum militantis eccleſiæ, & etiam triumphantis. nu. 46. nam & veniale ſine mortali condonatur. nu. 47. Secundum multos fictione præſertim recedente, ſecundum plures, nu. 48. Quia tunc tantum operatur, quantum, ſi fuiſſet in charitate factum. nu. 49.*

50 *Confeſſarius pœnitentem, audita confeſſione, quæ doceat, ad quæ hortabitur. nu. 51. aliquando nil dicto abſoluet. nu. 52.*

53 *Pœnitentis refert ſua opera bona peccatorũ ſatisfactioni deſtinare.*

54 *Abſoluens excommunicatum quatuor ſeruet: Quorum tamen omiſſio abſolutionẽ non vitiat. nu. 56. Et frequenter ſeruanda non ſunt. num. 66. Et nullum eorum eſt de forma ſubſtantiali. nu. 69.*

55 *Excommunicatus mortuus quomodo abſoluitur.*

59 *Abſolutioni ab excommunicatione nulla verba præſcripta. Nam & iniuſta valida. nu. 58.*

60 *Ab-*

60 *Abſoluens quem non poteſt, certificet illum erroris.*

61 *Abſolutio ab omni excommunicatione commiſſa non continet, quam in ſpecie non commiſiſſet ſuperior.*

62 *Abſolutio ab ex communicatione non fiat ſub conditione;ſcilicet propria,quæ de futuro eſt. num, 63. Sed facta tenet.num. 64. Et erit efficax illa impleta. num. 65.*

67 *Abſoluendo ab excommunicatione incerta quandoque petenda de conſilio ſaltem cautio;exigenda vero numquam.*

68 *Abſoluitur ante ſatisfactionem nonnumquã excommunicatus pro manifeſta offenſa, etiam cauſſa non manifeſtata num.70.*

71 *Confeſſarius quis ligare ſcit & ſoluere.*

72 *Confeſſio quandoque fit ei, qui non eſt preſbyter;immo & mulieri. nu. 74. de conſilio.num.75.*

73 *Mortis in articulo conſtitutus quilibet à quolibet presbytero, à quibuſlibet abſoluitur. Et huius ratio.num.86. Niſi alia ratione ſit prohibitus.nu.87.*

76 *Verba ſubiunctiui modi potentiam quandam frequenter denotant.*

77 *Confeſſarius, etiam laicus confeſſionem celet.*

80 *Detrahere non videtur, qui pro futuro, vt poſſit, alterius crimen detegit.*

82 *Ignorantiam iuris diuini poſitiui probabilem dari,& excuſare.*

83 *Confeſſus laico, etiam in articulo mortis, iterum confiteatur.*

84 *Abſoluere non poteſt laicus ab excommunicatione, etiam in mortis articulo. Et ita neque ſic abſolutus in loco ſacro ſepeliri poteſt.nu. 85.*

88 *Sacerdotalibus de officijs laico ſola expreſſa etiam inſtante neceſſitate conueniunt.*

89 *Confitenda publice non ſunt peccata publica. Neque pro illis neceſſario publica pœnitentia ſubeunda. num.90. Sed faciendum, vt publice appareat emendatus .nume. 91. Alioqui Euchariſtiam non accipiet .nume. 92. & 93.*

94 *Intellectus cap.1.de pœnit.& remiſſ.*

95 *Eccleſia vna vnius debet eſſe ſacerdotis. Et raro penes multos eius cura ſolida.nume.96.*

97 *Confeſſio raro, aut numquam iteratur ob ignorantiam confeſſarij.*

98 *Confeſſarij plures Chriſtiano cuilibet.*

99 *Licentiam confitendi facile à parocho dandam.*

CApitulum hoc primum idemque longe locupletiſſimum diuiditur in ſex partes, ſecundum quod ſex ponit qualitates; quas debet habere confeſſarius. Prima eſt, vt ſciat ligare & ſoluere. Secunda, vt ſit intra vnitatem eccleſiæ, non hæreticus, non ſchiſmaticus, degradatus, aut excommunicatus. Tertia, vt ſit iuſtus, & mundus à peccato. Quarta, vt ſit doctus. Quinta, vt inueſtigator ſit & interrogator. Sexta vt ſit dulcis & beneuolus erga pœnitentem; quodque ſit conſtantiſſime in bona & exemplari vita perſeuerans. Secunda ibi *Laboret.* tertia ibi, *Sacerdos itaque.* quarta ibi, *Caueat.* quinta ibi, *Diligens.* ſexta ibi *Quibus cognitis.*

NOTA primo ex illis verbis: *Sacerdotem ſcientem ligare , & ſoluere*, neceſſariam eſſe ſimul & ſufficere ſacerdoti ſcientiam ligandi & ſoluendi. Contra quod facit primo, quòd non ſolum ſcientia , ſed etiam poteſtas ſoluẽdi atque ligandi exigitur. In omni enim operatione oportet primũ adeſſe potentiam & voluntatem. l. Gallus. in prin. ff. de libe. & poſth. cap. cum ſuper. de off. deleg. Pręterea non ſolum ſoluendi & ligandi potentiam , quæ ex presbyterio naſcitur : ſed etiam iuriſdictionem debet habere. cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. & cap. fi. inf. ead. Immo nec iuriſdictio in habitu illi ſufficit. §. ecce. ſub cap . adijcimus , & § . ecce. ſub cap . generaliter. 16. quæſt. 1. Secundo contra hoc principium facit , quod in verſ. caueat. infra eod. ait: *Ne ſacerdos careat munere ſcientiæ*; & ita vel eſt inutilis inculcatio, vel hic non loquitur de ſcientia, quam debet habere confeſſarius.

Ad horum poſterius , quia leuius eſt , reſpondeo prius , quòd in huius textus principio agitur de ſcientia ſola , quam ad ligandum & ſoluendũ debet habere confeſſarius. in §. autem, caueat, agitur de ſcientia , quam ad diſcernendum inter lepram & lepram , &c. debet habere.

Ad prius autem argumentũ reſpondeo, concedendo poteſtatem vltra ſcientiam eſſe neceſſariam: ſed nego textum noſtrum contrarium innuere : immo præſupponit hoc in eo, quod ait, hunc ſcientem ligare & ſol-
1 uere debere eſſe ſacerdotem. Fieri enim non poteſt, † vt quis ſit preſbyter, & non habeat illam poteſtatem ; quoniam illam à Deo immediate accipit. Vnde ſingulariter dixit Palud. in 4. diſt. 22. quæſt. 3. imprudentię ſacerdotis eſſe ei, quem à peccatis abſoluit , dicere , auctoritate Epiſcopi , vel Papæ , vel alterius hominis te abſoluo. Quoniam , vt ille ait, auctoritate à Deo ſolo mediante ordinis ſacramento accepta abſoluit. Facit
2 quod † character animę illius incuſſus indelebilis eſt . cap. licite. 32. quęſt. 7. & illi characteri eſt poteſtas illa ligandi & ſoluendi annexa. Fa-
3 cit etiã † quòd poteſtas conſecrandi adeo ab eo tolli non poteſt, vt etiã, ſi excommunicatus, & depoſitus, & curiæ ſæculari traditus, & in ſcalis iam iam ſuſpendendus ſubuectus , ſuper materiam debitam verba conſecratoria Euchariſtiæ diceret, verum conficeret ſacramentum, ſecundum Paludanum in 4. diſt. 13. quęſt. 1. col. 3. Cui priores & poſteriores omnes conſentiunt , licet id non tantum alij , vt plurimum amplificent. Ergo idem dicendum eſt de poteſtate ligandi atque ſoluendi , quæ vna cum ipſa conſecrandi poteſtate à ſummo Deo accipitur. argumento cap. tranſlato. de conſtit. cap. ſuper eo. de pręb end. lib. 6.

Contra tamen hoc facit, quod ſecundum omnes , & in his ipſummet
4 Paludanum in 4. diſt. 17. quæſt. 3. col. 2. qui † ſacerdos abſoluit eum , qui ſuæ iuriſdictionis non eſt, nihil agit : ergo licet ſacerdos omnis poteſtatem habeat conſecrandi; non tamen habet abſoluendi. Sed hoc non ob-
5 ſtat, quia id non euenit ex poteſtatis defectu , † ſed ex materiæ. † Mate-
6 ria enim huius ſacramenti eſt confeſſio peccatorum legitime facta ab il-

lo,

lo, qui ſubeſt confeſſario. Itaque textus in eo verbo, *Sacerdotem*, intellexit poteſtatem abſoluendi habentem. Quæ tamen non ſufficit, niſi qui vult confiteri, ſit illi ſubiectus auctoritate ordinaria, vel delegata. §. ecce. ſub d. cap. adijcimus. 16. quæſt. 1. §. ecce. ſub cap. generaliter. eadem cauſ. & quæſt. Immo non ſufficit, quoad aliqua eſſe ſubiectum, quo ab omnibus peccatis abſoluatur: ſed oportet confitentem, quoad omnia confeſſario ſubijci. Si qua ergo habuerit peccata ſuperioris arbitrio reſeruata, non poterit ab eis abſolui: ſed oportet, eum ad illum, cui ſunt reſeruata ſuperiorẽ confugere. per gloſſ. ſingu. in cap. 2. de pœniten. & remiſſ. lib. 6. & per ea, quæ dicta ſunt in cap. conſideret. §. cautus. ſupra diſtinct. 5.

Secundo colligitur ex eiſdem verbis, quòd præter poteſtatem & iuriſdictionem, debet habere confeſſarius etiam ſcientiam ligandi & ſoluen-
7 di. Ille vero videtur † habere ſcientiam ligandi, qui monere nouit pœnitentem, à quibus debeat ſecedere, & à quibus abſtinere neceſſario, qualem item & quantam pro peccatis ſibi apertis pœnitentiam agere debeat; arg. cap. quę ipſis. 38. diſt. & cap. quod quidam. de pœnit. Quamuis enim pœnitens non teneatur ſuſcipere pœnitentiam à confeſſario iniunctam; niſi vt diximus in cap. fin. ſupra proxima diſt. in vltima confeſſionis conditione, & in cap. conſideret. §. ponat. ſupra diſt. 5. tamen debet eum illius admonere, niſi quando deſperatio in eo timeri poſſet, vt diximus in cap. menſuram. ſupra diſt. 1. Addo tamen his omnibus duo: alterum eſt, hāc pœnitentiæ iuſtæ, quæ ſecundum canones pœnitentiales imponenda eſt, ſcientiam non eſſe adeo in confeſſario neceſſariam, vt ſine illa non poſſit ligare pœnitentem: quia hoc nullo iure cautum eſt. Alterum eſt, quod videtur mihi ætate noſtra, in qua raro, vel numquam in foro conſcientię pœnitentiæ illorum canonum imponuntur, non eſſe eorum ſcientiā neceſſaria ita vt peccet, qui audit confeſſiones ſine illorum ſcientia, præſertim quod ſupra in cap. falſas. diſt. præced. diximus eſſe probabile, illos canones pœnitentiales non uendicare ſibi locum in conſcientiæ foro. Quæ tamquam quotidiana & ęqua memoranda puto pro liberanda confeſſariorum bona parte, quæ illos canones neſcit. Pro quibus facit, quod fruſtra videtur illud exigi, cuius nullus, vel paruus ſequitur effectus. cap. cum contingat. de officio deleg. l. ad probationem. C. de probat. & ex hac canonum pœnitentialium ſcientia parum certe, vel nullum fructū video in foro conſcientiæ prouenire. Et quod dixi in cap. menſuram. ſupra. diſt. 1. confeſſarium, etiam ſi non imponat pœnitentiam in canonibus taxatam; debere tamen illi pœnitenti notificare: poteſt tẽperari, quod ſufficit illi palàm fieri multo maiorem pœnitentiam ipſius peccato eſſe debitam, quàm ſit illa per eum tunc impoſita.

8 Scientiam vero † ſoluendi is videtur habere, qui formam abſolutionis facere nouit: Illa vero quæ ſit, tam in ſe, quàm quoad tria ipſius præambula, & tria ipſam conſequentia, declarabitur his, quæ ſequuntur tex.
9 dictis. Primum eſt † abſolutionem debere eſſe indicatiuam; *Abſolua te.*

& non

& non optatiuam: *Abſoluat te Deus* per illud Ioannis 20. *Quorum remiſeritis peccata: remiſſa ſunt.* & declaratum fuit in Concilio Florentino ſub Eugenij decreto. §. quartum ſacramentum. Pondera, quod ait, *Remiſeritis*, non *Optaueritis remitti.* Matth. etiam 16. legitur, *Quodcunque ſolueris ſuper terram.* Docet hoc Tho. communiter receptus 3. par. q. 84. art. 3. Non tamen neganda eſt iuſta eſſe forma illa: *Ego tibi remitto peccata.* quód ſatis ibi vterque Th. ſentit in illo art. 3. in reſp. ad 3. Quinimmo Scot. in 4. d. 14. q. 4. dixit ſufficere qualiacunque verba exprimi, dummodo ſententiam contineant abſoluentis. Qui tamen nimium laiè videtur Thomę à Vio loquutus. quod non eſt conſilium hic tractare, quia raro is caſus, aut numquam vſu veniet.

10 Non obſtat, quod in abſolutionibus, † quę publice fiunt in eccleſia ad Primam & ad Completorium & in Cœna Domini, abſoluens non oratione indicatiua, ſed optatiua, ſ. *Miſereatur*, vti ſoleat. Non item, quod cõfeſſarij fere omnes dicunt: *Dominus noſter Ieſus te abſoluat.* Omnes item his verbis pręmittunt; *Miſereatur tui omnipotens Deus*, &c. Non, inquam hæc obſtant. Non primum, quia illæ abſolutiones, quę publice fiunt in eccleſia ad Primam, & Completorium, & in Cœna Domini, & ſimiles non ſunt proprie abſolutiones, ſed preces pro abſolutione à Deo imponenda emiſſæ.

Ex quo infert Palud. in 4. d. 22. quæſt. 3. errare parochos, qui in Confi-
11 teor miſſæ, vt eius verbis utar, iniungunt † pœnitentiam. Quamuis dicat in abſolutionibus, quæ publice fiunt in Capitulis, eam imponi poſſe, licet neque illæ ſint ſacramentales. Cuius tamen hęc verba intelligenda & declaranda ita videntur, vt intelligamus errare quidem parochos, ſi putant confitentes generaliter illa eorum impoſitione pœnitentiæ ligari, vel ad id ſine ſuo facto, ſine conſenſu poſſe obligari: impoſitionem ve
12 ro pœnitentiæ factã in Capitulo ligare. Diuerſitatis ratio eſt † quia quæ fit in Capitulo, fit à Superiore iuriſdictionem etiam in exteriori foro habente, & ideo, quamuis non ſit ſacramentalis, ligat; quæ vero fit à parocho, fit ab eo, qui nullam habet poteſtatem in foro exteriori; & ideo quia non ſit interiori, quia non eſt ſacramentalis, nullatenus ligare poteſt.
13 Non tamen arbitror Palud. ea mente fuiſſe, vt iudicaret † peccare parochos, qui talia iniũgunt his, qui confeſſionem generalem faciunt ſiue in miſſæ introitu, ſiue in eius medio, ſiue in concionum fine. Craſſius tamẽ arbitror eſſe, quód etiam nonnumquam ab eruditis in Concionibus, & medio Miſſæ video dici, ſcilicet, dum abſolutionis formam vobis facio, vel dum vos abſoluo dicite, vel facite hoc, &c. Doctius enim & pientius dicerent: dum pro veſtra venia Deum ipſe precabor, dicite, vel facite hoc, aut illud, &c. Quamquam hic error, licet craſſior, nullam, vel ſaltem venialem culpam continere mihi videtur, modo pium ſit hęc dicẽtis pectus. Hos tamen prædictos omnes arbitrarer peccare etiam mortali-
14 ter, ſi eo animo eſſent, † vt abſolutionem ſacramentalem facere intẽderent,

rent; quippe, qui forma tanti ſacramenti grauiter abuterentur, dum, confeſſione legitima & integra non præmiſſa, multos ſimul abſoluere tentarēt ſacramētaliter: at nemin ē arbitror tā craſſā ac ſtupida eſſe Minerua.

Non obſtat etiam ſecundum; quia confeſſarius neque abſoluit, neque abſoluere intendit per illa verba, *Dominus noſter Ieſus te abſoluat*. neque per illa: *Miſereatur tui: &c.* ſed illa præmittit, non tamquam neceſſaria, ſed veluti quædam pia præambula abſolutioni, quam mox facit per illa verba, *Et ego te abſoluo, &c.*

Non etiam obſtat, ſi quis tertio dicat, ſolum Deum peccata dimittere
15 vt ait Auguſt. Quia id verum eſt auctoritatiue; † miniſterialiter autem etiā ſacerdos à peccato abſoluit, & peccatū remittit. De vtroque eſt text.* in iure optimus in cap. remittūtur. 23. quæſt. 5. verba enim ſacerdotis nō minus in hoc ſacramento; quàm in alijs per virtutem operantur diuinā.

Non obſtat quarto, quòd frequenter ſacerdos pœnitentem non abſoluit propter aliquod impedimentum ipſius, vel quia iam per contritionem ſolam abſolutus fuerat: & ita frequenter falſum dicat, cum pœni-
16 tenti ait; *Abſoluo te*. Non, inquam, hoc obſtat. Quoniam † abſolutio, inquantum exit à ſacerdote, ſemper eſt efficax & certa; licet quandoque ex parte illius cui fit, inefficax maneat. Omnia enim ſacramenta ex ſe ſunt ſigna & cauſſa certiſſima, iuxta definitionem ſacramenti, de qua in cap. ſacrificium. de conſecrat. diſtin. 2. quamuis ſæpius quàm oporteat, propter indiſpoſitionem ſubiecti vana fiant, immo & noxia ſuſcipienti. cap. quod quidam. col. 4. §. ipſa enim ſalus. cap. omnia. 1. q. 1.

Non obſtat quinto, quòd in baptiſmo admittitur forma baptizandi optatiua. Græci enim ita baptizant: *Baptizetur ſeruus Chriſti*. ſecundum Inno. in cap. 1. de baptiſ. ab omnibus receptum. Non inquam hoc obſtat,
17 quoniam abſolutio † à peccatis ſecundum Palud. virtute clauium fit; nō autem baptiſmus. Quamquā interrogari poteſt Paludanus, quare, quod virtute clauium fit, per orationem indicatiuam potius dici debeat; quàm quod non fit virtute clauium: cum vtrobique tam, qui abſoluit, quàm qui baptizat, miniſterialiter tantum operetur: Deus autem auctoritatiue. Sed reſponderi poſſet, eum qui claues habet, & earum virtute abſoluit, plus aliquid habere in abſoluendo, quàm alius in baptizando: quāquam vtriuſque poteſtas intra miniſterialis poteſtatis latitudinem concludatur.* Quare nuper longo tempore poſt horum excuſſionem Concilium Trid. definiuit, ſeſſ. 14. can. 9. eum eſſe hæreticum, qui dixerit confeſſarium non eſſe iudicem, nec eius abſolutionem eſſe actum iudicialē, ſed nudum miniſterium pronunciandi, vel declarandi remiſſa eſſe peccata confitenti.* Quod ipſum ſatis inſinuat in ead. ſeſſ. cap. 6. & aliquid cap. 5.* Hactenus de primo dicto.

Secundum dictum principale, quo abſolutionis ſacramentalis forma noſcatur eſt ex dictis Thomæ non colligi vllum aliud verbum, præter il-
18 la verba; † *Abſoluo te*, de abſolutionis ſubſtantia eſſe. Quem ibi alter

Thomas

Thomas ſequi videtur. ſequuntur &. quidam alij recentiores. Cancellarius etiam Pariſien. in ſecunda parte, fol. 183. col. 1. nil aliud, niſi Trinitatis inuocationem, addit. Quia alibi, ſcilicet in eadem parte fol. 184. in cap. nota. clare dixit illa verba; *A peccatis tuis*, non eſſe neceſſaria, ſed ſatis eſſe conuenientia. quod ipſum dixit in fol. 183. col. 3. ſub cap. excommunicationem. Paludanus autem in quarto, diſt. 22. quęſt. 2. addere videtur verbum: *A peccatis.* Concilium autem Florentinum in eodem §. quartum ſacramentum rem dubiam reliquiſſe videtur, cum ait formam eſſe illam: *Ego te abſoluo*, nihilo alio adiecto expreſſe.

Non eſt tamen arbitrandum, Thomam ea mente fuiſſe, vt non idem ſentiret de illis; *Remitto tibi*, vel *Condono tibi*: per ea quæ in primo dicto fuerunt annotata.

19 Tertium eſt † inepte ab aliquot confeſſarijs addi, *Abſoluo te auctoritate epiſcopi vel parochi.* Primo quod auctoritatem illam ſoluendi à ſolo Deo, cum ordine ſacrorũ maximo, nempe presbyterio inſigniti fuerunt, acceperunt, & non quando audiendi confeſſionem copia, ſiue licentia eis facta fuit: & tamen per illud additamentum contrarium ſignificare videtur. Ergo, etſi non male, certe inepte agunt. arg. cap. fin. de ver. ſignif. l. legata inutiliter, ff. de ad. leg. Secundo, quòd omnium in foro conſcientiæ abſoluentium vna eſt poteſtas, ſcilicet miniſterialis diuinitus cum ordine presbyterij collata, quamuis diuerſorum diuerſa eſt materia ſubdita. Ergo & omnium vna debent eſſe verba illius poteſtatis ſignificatiua, argumentum l. ſi idem. C. de codicil.

20 Ex quo infertur primo ratio, quare ſimplex ſacerdos Papam ſe ipſi ſubijcientem à peccatis abſoluere poteſt, iuxta gl. ſing. in cap. nemo. 3. q. 9. & cap. ſane. 2. de. off. deleg. Quoniã ſacerdos quãlibet ſimplex auctoritate diuina in abſoluẽdo nititur: & illi, quia diuina eſt, poteſtati Papa ſubijcere ſe ſine alterius conſenſu poteſt: quippe qui nullũ habeat ſuperiorẽ cuius conſenſũ requirat, neque dedeceat eum diuinę ſe ſubdere poteſtati.

21 Secundo ſubinfertur etiam, † eum, qui virtute facultatis à Papa factæ abſoluit, inepte illa verba: *auctoritate Papæ*, ſuæ abſolutioni addere: quia par eſt etiam de illo, ac de alio ratio. Reperio tamen, Cancellarium Pariſienſem in ſecunda parte, fol. 184. col. 1. in cap. nota. dicere addi poſſe: auctoritate eccleſiæ, vel ordinis. Quod ſi eſt verum, non video, quare non poſſet addi etiam auctoritate Papæ, & etiam Epiſcopi ordinantis. Quæ omnia humane accepta vera ſunt, vt mox dicam. Tertio ſubinfer-
22 tur ratio, quare † aliud in voti, vel iuramenti, excommunicationis & id genus ſimilium abſolutione ſeruari quotidie videamus. Nam & ſcimus Romæ Pœnitentiariũ dicere ſolitum: *Auctoritate domini noſtri Papæ, cuius pœnitentiariæ curam gerimus.* Quoniam hęc iuriſdictionis ſunt, & non ordinis, neque talis iuriſdictionis, quam ordo neceſſario requirat, & ita non à Deo immediate cum ſacramento aſſumuntur: ſed à ſummo Chriſti vicario, vel alijs inferioribus cõmunicantur. cap. ita dominus. 16 diſt.

23 Et quamquam hæc vera iudico, † nullius tamen criminis reos eſſe ar bitror cenſendos, qui talia verba: Auctoritate Papæ, vel Epiſcopi, vel parochi, &c.dicunt. Non enim taliter abſoluentes per ea verba volunt ſignificare ſe tunc, & non antea accepiſſe abſoluendi poteſtatem, quando illis particularis poſt ordinationem fit ad id facultas, ſed potius nouam ſibi tunc ſubijci materiam: vel clarius videntur ſignificari poteſtatem, quam in habitu ante habebant, redactam fuiſſe tunc in actu, exercendam illa Superioris auctoritate, iuxta illa, quę docuit Panor. in Cle. 1. de priuil. emendans, quæ olim dixerat in cap. ſignificaſti. de for. compet. qui à poſterioribus in varijs locis eſt receptus. Quos vtrobique pridem bis citauimus & ſcribenda dictauimus.

Quartum dictum principale, quo prædicta forma noſcatur, fue-
24 rit † tria præambula præmitti, vt plurimum confeſſarijs, ante abſolutionem peccatorum, ſcilicet, relaxationem à cenſuris; precationem, quo à Deo abſoluatur; & manus impoſitionem. Et horum primum, relaxatio-
25 nem ſcilicet cenſurarum, ſi quibus pœnitens eſt nodatus, non eſſe † quidem ſubſtantiale abſolutioni peccatorum: eſſe tamen neceſſarium neceſſitate præcepti, ſi confeſſarius videt, eum eſſe illi nodatum per ea, quę diximus ſupra in cap. fin. in 5. cond. Per quæ eadem apparet, quod ait Paludan. in quarto diſt. 22. quęſt. 3. per excommunicationem fieri quem abſolutionis incapacem: temperandum eſſe multis modis, qui ex ibi dictis colligi poſſunt. Quando vero neſcit confeſſarius an pœnitens vllis
26 cenſuris ſit implicitus, tunc non præceptum; † ſed conſilium eſſe arbitror, abſoluere illum ad cautelam prius à cenſuris. Et non ſolum prudés conſilium fuerit abſoluere ab excommunicatione maiore, vel minore: ſed etiam ab omni cenſura, ad quam ſua poteſtas extenditur. Quod rogo atq. hortor confeſſarios omnes, vt maxima cura faciant. quod etiam in Caſtellæ, Francię & Nauarrę regnis fieri à multis ſcio: à paucis vero in Portugallia factitatum hactenus didici. Quod in cauſſa quoque fuit, quare ſacrifici aliquot in irregularitatem inciderint. Quamuis, ſi ſacer-
27 dos dicens †; *Abſoluo te*, ea mente ſit vt velit eum abſoluere ab omnibus, à quibus ipſe iuſte poteſt, ſiue cenſurę ſint illæ, ſiue peccata: ſufficeret ſecundum illud Gerſonis ſecunda parte fol. 183. col. 1. ſub cap. confeſſio. quod etiam citauimus in cap. 1. §. cautus. ſupra diſt. proxima. Mente auté prædicta videtur eſſe ſacerdos, qui rectam intentionem faciendi, quod debet, habet, vt ſentit Gerſonus. Cuiuſmodi animum habere fere omnes, qui abſoluunt, viſum fuit nobis in illo §. cautus.

Ex quo inferri videtur, non eſſe neceſſarium, quod tantopere ipſe paulo ante, vt fieret rogabam. Et faterer hoc corollarium, ſi confeſſarij ſolum dicerent, *Abſoluo te in nomine Patris & Filij & Spiritusſancti.* non adderent, quod fere omnes faciunt: *Ab omnibus peccatis tuis*. Nam per hanc additionem videtur eorum intentio ad ſolam peccatorum abſolutionem reſtringi, adeo quidem, vt ſi qui taliter abſoluit, rogaretur: nū

ea mente fuerit, vt etiam à cenſuris abſoluere voluerit, fortaſſe reſponderet non fuiſſe. Adde, quod quamuis confeſſarius illo propoſito forte fuerit: confitens tamen, cui abſolutio reſtricta de peccatis lata eſt, quomodo credet ſe à cenſuris etiam abſolutum? Quandoquidem abſolutio à peccatis, alia longe ſit ab abſolutione cenſurarum. Quia illa ſacramentalis: hęc non. Illa fit poteſtate immediate à Deo accepta: hęc vero alia, vt ſupra dictum fuit. Facit, quod ipſemet Cancellarius in ead. 2. parte fol. 184. col. 1. dixit abſolutionem, quæ fit de peccatis contritis ad peccata non contrita non extendi. Quamobrem ab exhortatione prædicta non diſcedo; niſi & confeſſarij additionem prędictam; ſcilicet, à peccatis, ea mente addant, vt velint facere omnem, quam iuſte poſſunt, abſolutionē.

28 Ex his infertur vnum mirabile, nempe fieri poſſe, vt per hæc ſola verba: *Abſoluo te.* fiat vna abſolutio ſacramentalis: & alia alius generis. Pro quo facit, quod idem verbum ad diuerſa relatum diuerſimode capitur, cap. ab excommunicato. de reſcr. cap. cum dilectus. de conſuet. l. 1. ff. de off. proconſul. & leg.

An autem virtute bullarum Apoſtolicarum, quibus poteſtas conceditur abſoluendi ab omnibus cenſuris: non ſolum poſſit pœnitens abſolui ab illis, quę ſacramentorum ſuſceptionem impediunt, quales ſunt maior & minor excommunicatio: quale item interdictum perſonale; qualis & ſuſpenſio ab aliquo ſacramento ſuſcipiendo, an etiam ab omni alia ſuſpenſione, non tractabo in pręſentia: ſed alibi occurret locus tam grandi & tam quotidianę quęſtioni commodus.

Secundum autem præambulum, ſcilicet, manus impoſitio ſuper capite, quod maxima cura quoſdam etiam cum duabus manibus ſeruare video, adeo non eſt abſolutioni ſubſtantiale, † vt neque ſit de neceſſitate

29 præcepti faciendum ſecundum Tho. tertia parte, quęſt. 84. ar. 4. Immo aliquando facere malum eſt, puta cum pœnitens eſt femina, & forte molli pulchritudine ac molliter ornata. Quoniam vt ait Hieronymus lib. 1. aduerſus Iouin. relatus in cap. hoſpitiolum. 32. diſtinct. *Si bonum eſt mulierem non tangere, malum eſt ergo tangere.* Quod ipſum Palud. vir in huiuſmodi rebus expertus in illa quæſt. 3. annotauit. Accipio etiam quoſdam monachos riſui fuiſſe nonnullis monialibus, qui ad abſoluendum illas magna cum difficultate parique curioſitate manus per cancellos ferreos immitebant, quo eas in earū capitibus ponerent, & ſic abſoluerent.

30 Tertium autem pręambulum, ſcilicet precatio, quo pœnitens à Deo abſoluatur, quę, vt plurimum fit per: *Miſereatur tui,* &c. vel per, *Dominus noſter Ieſus te abſoluat.* vel per vtrumque, non eſt quidem de ſubſtantia, ſed neque de præcepti neceſſitate: congrua tamen eſt, & conueniens.

31 Quintum ad prædictam formam cognoſcendam dictum fuerit, † addere ipſi formę abſoluendi illa verba; *Ab omnibus peccatis tuis.* conueniēs eſſe, vt etiam Cancellarius ait in ſecunda parte. fol. 184. in cap. nota. Sed nō aduertit id inconueniens, quod conſequi diximus in fine primi dicti,

niſi abſolutioni a peccatis abſolutio a cenſuris præmittatur. Addit item idem Cancellarius in Sũma hæc, quæ ſequuntur non ſatis digeſta. Quorum primũ eſt id, quod addi ſolet, & circũſtantijs eorum, omnino eſſe ſuperfluum. Nam, inquit, aut circunſtantia eſt peccatũ, aut non: ſi ſic, comprehenſa fuit in illo verbo; *A peccatis tuis.* ſi vero non eſt peccatum, non cadit ſub abſolutionem. Secundum, quod addere: de contritis. eſt periculoſum, quia primo nedum contrita, ſed etiam attrita peccata poſſunt per abſolutionem deleri, ſecundum opinionem magis receptam. Hoc autem verbum, contritum, omnino excludere videtur attrita, ſicut album nigrum. Secundum, quod hoc eſt inijcere ſcrupulum deſperationis, præcipue in mortis articulo exiſtentibus. Nulli enim conſtare poteſt ſe, vere peccata contriuiſſe. Tertium quod addere, de oblitis, ſimiliter eſt ſuperfluum. Quia, inquit, non poteſt confitens de peccatis oblitis ſic abſolui, quin teneatur confiteri, ſi in futurum recordetur. Quartum, quod non prodeſt quidquam dicere, quę libenter confitereris, ſiue, quę velles confiteri, ſi eorum haberes memoriam. Quia ſtaret confitentem velle, quando confiteretur, & nolle, quando recordaretur: aut forte voluntatem habet bonam in generali de confitendo omnia, quę occurrunt, quã non haberet de confitendo, ſi in ſpeciali aliqua occurrerent. Quintum, quod male exprimitur: Si & in quantum poſſum & debeo. Quia primo, inquit, ſi non poteſt, nõ debet ſe ingerere ad audiendum, & ſi forte occurrit caſus, qui ad ſe non pertineat, debet remittere ad Superiorem. Secundo ſufficit, intentionem confeſſarij eſſe bene regulatam. Eæ tamen rationes mihi non cõcludunt hoc male fieri, ſed ſuperfluo exprimi. Sextum, quod ſuperflue additur. De non confeſſis. illud item. *Et reſtituo te vnitati ſanctæ Eccleſiæ & ſacramenti eius.* Si enim abſolutus eſt, quia fidelis eſt, iam de ſe reſtitutus eſt. Septimum, quod illud: *Quam gratum in conſpectu diuinæ maieſtatis fuerit.* non eſſe addendum. De his ſeptem Cancellarij dictis ſecundum videtur neceſſario ſeruandum: quintum autem non videtur verum. Non enim peccare videtur, qui confeſſarius candido animo ait, *Abſoluo te, ſi & inquantum poſſum.* neque rationes ipſius oppoſitum concludunt. Nam fieri poteſt vt pœnitens hæc verba dicat, non quia dubitat de caſu ſibi patefacto, an ſit reſeruatus: ſed quia pœnitenti eſſe poſſunt aliqua peccata, quæ oblitus eſt, a quibus confeſſarius abſoluere nequiret. Quamquam fateor, ſatius eſſe illa verba omittere, quam addere. Cetera vero quinque vera eſſe videntur, qua parte continent non eſſe quidem addendum illa, quę in eis continentur, neceſſario, neque neceſſitate præcepti, neque ſacramenti; qua parte vero continerent ea eſſe omnino ſuperflua, quo ad tertium, negari poſſent. Illa enim forma; Abſoluo te ab omnibus peccatis tuis, quę mihi confeſſus, quæque oblitus es cum omnibus circunſtantijs, vtilis eſſe poteſt quo ſimpliciores cõfeſſarij admoneantur, non ſolum eorum mentis eſſe debere, vt a peccatis ſibi palam factis abſoluant confitentem: ſed etiam ab omnibus, quę ille pœnitẽs

palam

palam feciſſet, ſi ea cum ſuis circūſtantijs fideli tenuiſſet memoria. Quid-
quid enim aliqui, & in his Cancellarius ſecunda parte, fol. 183. col. 5. di-
32 xerint: receptior & verior ſententia eſt pœnitentem † etiam ab his, quæ
oblit⁹ fuit, abſolui. Pro quo vltra vulgata facit, quod ab hinc quinque an-
nos oppoſui cuidam viro pio iuxta ac docto, qui cõtrariam affectabat opi-
nionem, ſcilicet, quod peccatum reſeruatum, vel cui cenſura erat anne-
xa, probabiliter obliuioni traditum deſinebat eſſe reſeruatum, & diſſol-
uebatur ab illa cenſura: quando confeſſarius poteſtatem habebat abſol-
uendi etiam a talibus, & abſoluiſſet, ſi ei fuiſſent confeſſione aperta, iuxta
illud Palud. quod retulimus ſupra in cap. 1. §. cantus. proxima diſt. Quod
dictum cum ille conceſſiſſet, non potuit efficaciter negare illationem quæ
inferebatur: ergo abſolutio ſacramentalis extenditur ad ea, quæ per obli-
uionem tacita fuerunt. Addo tamen hic vnum ſingulare Cancellarij Pa-
riſienſis in ſecunda parte, fol. 183. col. 2. ſub cap. Confeſſio. ſcilicet, abſo-
lutionis ſacramentalis virtutem, qua magna pœnæ pars peccatis in Pur-
33 gatorio debitæ condonatur, † non tam efficaciter peccatis obliuioni tra-
ditis, ac alijs applicari: ideoque obliuionem peccatorum noxiam eſſe.
Quæ alio quoque nomine noxia eſt, eo ſcilicet, quod, quando in memo-
riam redierint, confiteri tenebitur, vel cum primum redierint, vel tempo-
re ad id deſtinato. Quod latius in gloſ. ſummæ huius diſt. tractauimus.
Facit etiam pro communi opinione, quod indulgentias a Sede Apoſtoli-
ca his, qui confitentur, conceſſas; etiam pœnæ peccatorum per obliuio-
nem omiſſorum delendæ prodeſſe plerique omnes aiunt. Facit etiam l.
Aquiliana. cum ibi per Bart. & alios annotatis. ff. de tranſact.

34 Sextū eſt † tria illa, quę confeſſarij poſt abſolutionem faciunt, ſcilicet,
Trinitatis inuocationem per illa verba, *In nomine Patris & Filij & Spiri-
tus ſancti.* ſignum crucis, quod faciunt, dum illa proferuntur, & pœniten-
tiæ iniunctionem non eſſe quidem de abſolutionis ſubſtantia & eſſentia:
apta tamen eſſe & merito frequentanda. Inuocatio enim illa ſacroſanctiſ-
ſimæ Trinitatis quædam proteſtatio eſt confeſſarij non ſe ſua virtute, ſed
diuina: non auctoritate ſua ſeu auctoritatiue; ſed miniſterialiter tantum
abſoluere confitentes. Quod eſſe verum & plenum ingenui pudoris con-
ſtat ex cap. remittuntur. 23. q. 5. Signum autem crucis adeo eſt in abſolu-
tione illa res apta, vt Stephanus Papa in cap. numquid. de conſec. diſtin.
5. dixerit omnia chriſmata ſacerdotalis myſterij crucis figura perfici. Nã
& matrimonij ſacramentum cum inuocatione Trinitatis, & ſigno crucis
perficitur, attenta nubentium benedictione, quæ illud conſequitur cap.
ſponſus. 23. diſt. & cap. aliter. 30. q. 5. ſecundum Palud. quamquam hoc
non de omni matrimonio, ſed de primo intelligi debet. Quoniam ſecun-
dæ nuptię non benedicuntur. cap. 1. & cap. vir autem. de ſecund. nup.

De pœnitentię autem iniūctione, quæ tertia eſt ſupra in cap. cõſideret.
ver. *Ponat ſe.* dictum eſt. Ibi tamen dictis addenda occurrunt, quæ ſe-
35 quuntur, quottidiana. Primum † non referre, an pœnitentia iniungatur

ante, an poſt abſolutionem ſacramentalem, an in abſolutione ipſa. Quia quomodocunque horum trium iniũgatur, ſemper & ęque ſacramentalis eſt. Quæ.n. incontinenti fiunt, ineſſe videntur. l. lecta. verſic. dicebam. ff. de reb. credit. l. legem C. de pact. cap. pręterea. de teſtib. cogen. quod communiter receptum eſt, & tradit Cancel. in 2. par. fol. 183. litera cap. d. Ego vero ante abſolutionem iniungere ſoleo, quando, quod raro facio, confeſſiones audio.

Secundum eſt vtile valde eſſe, vt confeſſarius iniũgat pœnitenti bona, 36 quæ fecerit in remiſſionem peccatorum. † Quoniam bona ſatisfactoria per confeſſarium in ſatisfactionem iniuncta, cæteris paribus, plus de pœna in Purgatorio luenda tollunt: quàm alia, quæ propria voluntate à pœnitente ſuſcipiuntur, arg. cap. quem pœnitet. col. 2. ſupra diſt. 1. & receptum eſt ab omnibus.

Neque mihi dicas per hanc iniunctionem, *Quidquid boni feceris, &c.* nihil faciendum neceſſario pœnitenti præcipi, ſed totum ipſius voluntati relinqui: & ideo per illa non magis fieri ſatis, quàm per omnino voluntaria. Ne, inquam, hoc dicas conſidera, quod licet per illam iniunctionē nil neceſſitatis aliquid faciendi adijciatur, & licet nõ ſit ibi iniunctio pænitentię pura: eſt tamen cõditionalis. Quia relatiuũ tempori adiunctum futuro conditionem denotat. l. Stichum, qui meus erit. ff. de leg. 1.
37 † Neque videtur verũ, quod Prieras ait, per eã formulã pœnitentiã videri pœnitentis arbitrio relictã: quoniã potius ſub illa conditione, ſi fecerit. nullo ipſi⁹ arbitrio expectato, ſatisfactioni videt᷑ applicatũ. Quia ſecũdũ Prieratis opinionē pœnitens ad ſatisfactionē iuridicam teneretur. Quod enim arbitrio patris relinquitur, quoties id fieri poteſt, arbitriũ boni viri videt᷑ electum l. 1. ff. de leg. 2. l. fidei commiſſa §. quamquam. ff. de leg. 3. Et tamen vna eſt omnium, & etiam ipſiuſmet Prieratis concluſio, ſcilicet per eam iniunctionem ad nihilum pœnitentem obligari. Facit etiam cõtra illum, quod Palud. monebat, vt iniunctioni tali modus adijciatur ille: quatenus, ſcilicet, peccatis tunc per confeſſionem apertis ſufficiant, vt reliqua peccatis alijs delendis proſint. Quamquam & hoc Paludani nimium videtur curioſum. Quis enim confeſſarius adeo eſt craſſus, vt eo ſit animo, quo ex bonis operibus per pœnitentem faciendis, pluſquam oporteat, applicare velit peccatorum per eius confeſſionem apertorum delendę pœnæ? Quare potius videtur dicendum, modum illum, quem Paludanus ait adijciendum, videri potius tacite ſubintellectum, ſcilicet, quàm per illam iniunctionem: *quicquid boni &c.* tantum & non amplius pure, uel ſub conditione applicari videtur pœnæ peccatorum confeſſorũ delendæ quantum ſufficit. Et quia hęc clauſula quotidie additur, & vt plurimum homines multa bona faciunt, vel multa ſuſtinent, ideo arbitror, inoleuiſſe morem pœnitentias minuendi, quod ſupra in cap. falſas. num. 10. tactum fuit. Duo tamen videtur in hac re omnibus adden-
38 da. Alterum eſt, tantum † operari ſolam illam clauſulam: *Quidquid boni feceris*

feceris. ac illas duas, *Quidquid boni feceris, & mali ſuſtinueris.* Quoniã quis
dubitat mala ſubſtinere bonum eſſe opus, iuxta illud Iacobi, cap. 1. *Patiẽ
tia perfectum opus habet.* & illud Prudentij: *Nam vidua eſt virtus, quam non
patientia firmat?* Facit cap. tolerandi. cap. tu bonus. cap. quid ergo. 23. q. 4.
39 Alterum † eſt, bona illa ſic generatim ſub illa tacita conditione iniuncta
non eſſe tam ſatisfactoria, ſicut illa, quæ ſpeciatim iniungerentur, & pure.
Quia quo magis quis ſe ad aliquid faciendum obligat: tanto illud, ceteris
paribus, eſt melius, & Deo gratius. gloſ. recepta in Cle. 1. de reliq. & vene-
rat. Sanct. verbo ſeipſum: quæ habet bona ex voto facta, cęteris paribus,
alijs, quæ voluntarie fiunt, eſſe meliora. Tres ergo gradus ſunt bonorum,
quibus ſatisfacimus: primus eorum, quæ pure ac ſpeciatim nobis impo-
nuntur à confeſſario, & is eſt maxime ſatisfactorius. Secundus eorum,
quæ ſub conditione, Si ea fecerimus, imponuntur, & is minus. Tertius
eorum, quæ nos ipſi aſſumimus, & hic multo minus ſatisfacit: quia nul-
latenus eſt ſacramentalis.

Tertium, quod addendum occurrit his, quæ in illo §. ponat ſe. dicta
40 fuerunt, eſt † quod opera ratione alia debita, ſatisfactoria ſunt pro pec-
catorum pœna in Purgatorio delenda. ſi ad eum finem fiant, vel applicen
tur, & ideo poſſunt, & aſſumi & accipi pro illius ſatisfactione. Quod
pulcherrime Thomas à Vio de ſatisfact. quęſt. 1. demõſtrat. * aliàs in par.
41 opuſ. tom. 1. tra. 6. qõ. 1. * Pro quo facit primo, † quod vnum & idem
opus à vario procedẽs principio variũ habet effectum & variæ virtutis fit
actus. Verbi gratia: Ieiuniũ, quo vereris, ne plus ſatis comedas, abſtinen-
tia eſt: idẽ, ſi eo vtare, vt libidinẽ reprimas, caſtitas: ſi autẽ, quo Deo te ho-
ſtiã exhibeas, religio & ſacrificiũ: ſi vero quo pro peccato ſatisfacias, pœni
tentia. Quę omnia colliguntur ex Thoma 2. 2. q. 85. artic. 3. Nam & mala
peiora ſunt, cæteris paribus, quo pluribus fontibus manãt. Si enim forni-
ceris, quo & delecteris ſimul & fureris: fornicatio & furtum erit, vt ſupra,
in cap. conſideret. abũde dictũ eſt in princip. ſicut & qui patrẽ ſepelit, &
ſeruos hereditarios paſcit, nonnũquã operatur pietatẽ tantũ, nonnũquã
etiam pro herede geſtionem & hereditatis aditionem. l. pro herede. ff. de
adquir. heredit. Simile in l. Labeo. & l. poſtquam. ff. de pact. & cap. cũ M.
de conſtit. & cap. Cumana. de election. cum cap. cum eccleſia Sutrina. de
42 cauſ. poſſeſſ. & propriet. Secundo facit, quod † eadem pœna procedens à
maiore charitate magis eſt ſatisfactoria. Ea enim ratione, quam Chriſtus
aſſumpſit in ſua ſacratiſſima paſſione, pœna fuit maxime ſatisfactoria.
Quia ex illius excellentiſſima charitate promanauit, ſecundum omnes.
Facit tertio quod vnum & idem opus aliàs debitum Deo, ſufficit ad exſol
uendum illud, & ad bene merendum vitam æternam. ergo maiore cum
ratione poteſt eſſe ſatisfactorium pœnę pro peccatis debitæ. Aſſumptum
patet: quia honorando parentes, quod opus pręceptum eſt, mereor, ſi ex
charitate illos honoro, iuſte vitam ęternam, ſecundum omnes. Illatio
vero probatur ex eo, quod ratio aliàs debiti nõ minus officit cõſtitutioni,

iuris futuræ mercedis, quàm iuris penſandi & ſatisfaciendi pro debito præterito. Nam ſi per opus aliàs debitum, & ſolui poteſt debitum, & ſimul effici, vt exigente iuſtitia merces ei debeatur tam excellens, qualis eſt ęterna felicitas: multo magis ſufficiet, vt conſtituat ius ſoluti ptetij debiti tam exilis, qualis eſt pœna tẽporaria in Purgatorio loco luenda. arg. cap. cum in cunctis. de elect. cle. 1. de reliq. & vener. Sanct. in prin. Auth. Multo magis. C. de ſacroſanct. eccleſiis. Facit quod, ſi ſufficit ad ipſam vitam æternam promerendam, à fortiori ſufficiet ad tollenda impedimenta ipſius adipiſcendæ. Confirmatur quarto diſcurrendo per conſilia, quando
42 ſunt in pręcepto. In caſu enim, quo tenetur eleemoſynam facere pænitẽs, cur non poteſt illam in ſatisfactionem pœnitentialem dirigere? Et qui teneretur alteram maxillam parare, vel eſurire, aut ſitire, aut penuriam pati, aut huiuſmodi aliquid caſu aliquo eſſet in præcepto, quis ſapiens prohibeat hæc Deo in ſatisfactionem offerre, aut neget per hęc pœnam debitam pro peccatis ſolui? Quis item dicat huiuſmodi opera debita, & ex præcepto poſſe quidem ab ipſo pœnitente in ſatisfactionem pœnitentialem aſſumi: per confeſſarij autem miniſterium non poſſe illę eadẽ
43 in pœnitentiam dari? Quandoquidem hoc eſſet eccleſiæ clauibus † derogare; maioremque virtutem humanæ menti & præſtitutioni, quam Chriſti clauibus tribuere: quia ſecundum hoc humana intentio aliqua poſſet pto ſatisfactione aſſumere, quæ per eccleſię claues non poſſent iniungi, quod à fideliũ opinione longe abeſſe debet. Corroboratur quinto, quod multorum laudanda confeſſariorum antiqua conſuetudo habet, vt abſoluto dicatur, *Quidquid boni feceris, & facere proponis, & propoſueris: & mala quæ ſuſtines et ſuſtinebis, ſint tibi in remiſſionem peccatorum &c.* & non dicit; *Quidquid ſupererogationis boni feceris, & mali ſuſtinueris.*

Non obſtat quod pro decem, quę Titio debeo ex emptione, non poſſum ei ſatisfacere per decem, quæ mutuo ab eodem accepi, l. 1. ff. de ſolutio. ergo neque ieiunio, quod alia ratione debeo, potero pro peccatis
44 ſoluere. Non inquam hoc obſtat, † quia ut Thomas à Vio ait, aliud eſt loqui de ſatisfactione intra limites puræ iuſtitiæ: & aliud eſt loqui de ſatisfactione magis naturam amicitiæ quàm iuſtitię ſapiente: quia illa ius attendit, hæc aũt voluntatem offenſi & offendentis. Quod amicitię magis eſt, quàm iuſtitię.* Confirmat hæc Conciliũ Tridentinum nuperrimũ, ſeſſ. 14. cap. 9. & can. 13. per hæc verba: Tanta eſt diuinæ munificentię largitas, vt non ſolum pœnis ſponte à nobis pro vindicando peccato ſuſceptis, aut ſacerdotis arbitrio impoſitis, ſed etiam temporalibus flagellis à Deo inflictis, & à nobis patienter toleratis apud Deum patrem per Chriſtum Ieſum ſatisfacere valeamus.*

Non obſtat etiam, quod ritus eccleſię habet, vt pœnitentias iniungat alias ab orationibus & ieiunijs debitis: quoniam eccleſiaſticus miniſter homo eſt, qui non intuetur cor, et quę latet pœnitẽtis charitas. Proinde ad tutiorem partem iudicium ſuum inclinat, idque, quod eſt amicitię

prę-

prçteriens, ad id, quod eſt iuſtitiæ, ſe conuertit. Et quoniam ex parte iuſtitiæ ineſt ſatisfactioni, vt ex aliàs non debitis fiat: ideo confeſſarij non imponunt ieiunia aliàs debita: ſed opera ad quæ aliàs pœnitens nõ tenetur. Cum quo ſtat, quòd ſi opera, ad quę aliàs pœnitens tenetur, imponeret in ſatisfactionem peccatorum, prodeſſet ſaltem virtute clauium pœnitenti huiuſmodi ex charitate adimpleta ſatisfactio.

45 Quartum, quod addendum eſt dictis in illo §. ponat. tale eſt, omnem pœnitentialem ſatisfactionem à confeſſario impoſitam, etiam ſi extra charitatem fiat, ſufficientem eſſe, quoad forum militantis eccleſiæ, ita vt non teneatur eam iterare. Quod aſſerit Scotus in 4. diſt. 15. quęſt. 1. & frequẽtius recipitur in diſt. 16. quod videre eſt ibi per Durand. & Ticinenſes. quęſt. 2. dub. 2. Pro quo facit primo, quòd ſatisfactio huiuſmodi ſacramentalis eſt; quippe quę tertia pars eſt ſacramenti: ac per hoc ſatisfacit eccleſię ſi eſt informis, ſicut confeſſio informis, per quam ſatisfieri prçcepto tactum eſt in cap. fin. ſupra, diſt. 5. conditione 12. Secundo facit, quod non ſolum ieiunia & eleemoſynas: verum neque orationes eſt ſolita eccleſia iterum imponere pœnitentibus, qui eas ſemel ſoluerunt. quamquam in hac re Alexander Alenſis, 4. parte, quæſt. 85. membro 3. artic. 1. quẽ Thomas & Bonauentura ſequũtur in 4. diſt. 16. cõtra ſentiat.

Ex quo infertur, parum ſalis habere nouitiorum illum quorundam confeſſariorum morem, qui timore trepidantes, vbi non eſt timor, quãdam momentaneam ſatisfactiunculã pro pœnitentia iniũgunt ſacramentali, quam exoluat pœnitens antequam iterum recidat: & deinde arbitrãtur quaſi condignam pœnitentiam. Quoniam illa, quam pro condigna imponunt, pœnitentia ſacramentalis eſt ſecundum omnes eruditos. Et tamen ipſi eam quodammodo efficiunt non ſacramentalem. Præterea id nuſquam à ſancta, quæ catholica eſt, eccleſia edocetur. Magis ergo reprehenſione, quã imitatione ſunt digni. Quia: *quod non eſt ſanctorũ Patrum decretis ſancitum, non eſt ſuperſtitioſis adinuentionibus inducendum.* cap. cõſuluiſti. 2. q. 5. cap. 2. col. 2. de tranſl. prçl. & ita firmat Thom. à Vio in illa q. de ſatisfactione. *aliàs in paruis opuſcu. Tom. 1. tract. 6. q. 1.*

Quinto, quod occurrerit addendum, eſt nullam ſatisfactionem ſacramentalem extra charitatem factam, quidquam prodeſſe ad expiationem pœnæ pro peccato apud Deum debitæ. Pro qua concluſione faciunt multa, quę allegat Magiſter Sent. ex ſacris auctoribus. in 15. d. quarti. Facit, quod illam tenent Thomas, Bonauentura, Richard. & communis in 4. di. 16. in quam tandem etiam Durandus inclinat. Thomas item à Vio id tenet in illa q. 1. de ſatisfactione cum omnibus aſſeclis Aquinatis. Fundamentum horum omnium illud eſt, quod opera illius, qui mortali culpa eſt infectus, ac per conſequutionem eſt Dei hoſtis & inimicus non acceptat ipſe in ſatisfactionẽ culpæ illius. Sed quoniam hoc nulla ſcriptura probari poteſt efficaciter, cõtra tenuit Scotus in eodẽ 4. d. 15. q. 1. ſcilicet, exiſtentẽ in peccato mortali poſſe pro tẽporali pœna ſuis peccatis per-

contritionem deletis debita ſatisfacere. quem ſequuti ſunt Pariſienſes in illa d. 15. q. 1. multa in hoc grauia & friuola congerẽtes. Eum etiã ſequuti ſunt Ticinenſes in illa d. 16. q. 2. dub. 2. Quibus ipſe quoq; adhæreo ea potiſſimum ratione, quod eorum opinio miſericordiam diuinam amplificat, quam ſuperexultare iudicium, auctor eſt Iacobus cap. 2. & extollen-
47 da ſuper omnia opera Dei uſque ad cælos, Pſa. habet 56. Faciunt, † quæ in ſimili de peccato veniali dicem us in hoc cap. 1. §. Sacerdos. hac d. contra gl. & Tho. nempe donari poſſe id ſine mortali.

Sextum additamentum fuerit etiam ſecundum Thomæ opinionem
48 pœnitentiam, † ac ſatisfactionem ſacramentalem extra charitatem factã validam fore, quando recuperata charitate pœnitens ad cor redierit. Nã regulariter opus ſacramentale; vt pote opus Dei recedente fictione ſortitur effectum, vt de baptiſmo eſt caſus in cap. tunc valere. de conſec. diſt. 4. & pari ratione de Confirmatione, Ordine, Confeſſione, & extrema Vnctione idem eſſe iudicandum, ibi late tradidimus. Satisfactio autem ſacramentalis pars ſacramenti eſt, vimque habet ex clauibus ſecundum omnes: ergo ſi contingat informis, ſortietur effectum poſtea veniente forma, nempe charitate, & per eam fugata fictione.

An autem totum effectum ſortiatur poſtea, quem ſortita fuiſſet, ſi in charitate peracta eſſet: viſum eſt Thomę à Vio ibi ſupra non totum ſortiri qui eo potiſſimum mouetur, quod ſacramentalis ſatisfactio plus ſe tenet ex parte humani operis, quàm diuini, ſcilicet, ſacramenti. Cuius oppoſitum eſt in alijs; vt in baptiſmo accidit, in quo totum eſt opus Dei, & hominis eſt ſolum miniſterium. In ſatisfactione vero ſacramentali opus eſt pręcipue pœnitentis, & tam parum habet ſacramenti, vt nonnulli Doctores negent ipſam eſſe partem ſacramenti. Et propterea rationabile viſum eſt ei, vt ſatisfactio ſacramẽtalis informis aliquẽ effectũ poſtea ſortiatur ex illa parte, qua ſacramẽtalis eſt: non autẽ totum ex illa præcipua ſui parte, qua humanum opus mortuum habuit. Quę conſideratio tametſi æqua videtur: nullo tamen ſcripturę teſtimonio nititur. Quare verius videtur dicere totum ſuum ſortiri effectum: quia magis, vel minus eſſe ſacramentale, parum videtur facere, modo ſit ſacramẽtale, arg. l. fi. ff. de fundo inſt. Verius, inquam, videtur hoc dicere tenendo, quod omnia ſacramẽta & ſacramentalia fictione recedente ſortiuntur effectũ: quod ipſe tenet, & multi negant, vt in illo cap. tunc valere diximus.

Hactenus de pœnitentię iniunctione, & quæ tertium erat è conſequentibus abſolutionem: nunc vero dicamus. quę ſunt confeſſarij partes, in
50 ligando atque ſoluendo, per quinque monitiones. Principio † docebit pœnitentem ea, in quibus viderit eum errare, dum putat aliqua eſſe peccata, quæ nõ ſunt: aut econtrario aliqua nõ eſſe quæ ſũt. Dum itẽ credit aliqua eſſe peccata mortalia quę venialia ſũt: vel è cõtrario venialia, quæ ſunt mortalia, præſertim in his, quæ pœnitens ſcire tenetur. Docebit itẽ, ſi viderit errãtẽ circa cenſuras eccleſiaſticas, per princip. cap. noſtri. quod

hoc

hoc videtur ſentire in illis verbis: *Ne ambo in foueam cadant.* Facit cap. om
nis. §. ſacerdos. de pœnit. & remiſſ. Deinde pro qualitate pœnitentis, aliũ
ad contritionem maiorem ſuorum peccatorum hortabitur: alium conſo-
51 labitur: alij humilitatem, ſiue modeſtiam ſuadebit: alium, vt bene de
Deo ſperet, eriget: alium, quod iuſtam curam & diligentiam peccatis
memoriæ mandandis, iiſdemque ordine pulchro aperiendis adhibuiſſe
videatur, laudabit, ad gratiaſque ob id altiſſimo, à quo bonum omne di-
52 manat, hortabitur. † Aliquando vero nihil monebit. Imprudentis enim
confeſſarij fuerit, viro ſe multo eruditiori multoque meliori magna cum
diligentia ſua peccata confitenti, ſermone longo & inepto prædicare. Prę
ſertim, quando qui confitetur, eſt ſacrificus eruditus, qui crebro celebrat,
& crebro confitetur. Cauere namque debet confeſſarius, ne illi iuſte obij
ci poſſit illud; *Sus Mineruam.* prudentiuſque aget, ſi vel nil dixerit, vel
modeſte monuerit ſupervacaneum ſolem facibus adiuuare, noctuas A-
thenas portare, prædicandum non eſſe peccandum, grauius eſſe illi, quã
alij peccare: Turpe eſſe Doctori, cum culpa redarguit ipſum; ideoque
meminiſſe illum oportere, quod quę docet faciat. Tertio pœnitentiam in
iugat ei ſalutarem eo modo temperatam, quem ſcripſimus in cap. men-
ſuram. ſupra d. 1. Quam tamen etiam poſt abſolutionem imponi poſſe
iuxta illa, quæ ſupra diximus in primo dicto, nõ negamus. Et ſi ob ali-
quem iuſtum reſpectum iuſta & debita minor imponatur, quod fere ſẽ-
per contingit in his, qui multis peccatis obnoxij ſemel in anno tantũ cõ
fitentur, remedium fuerit vtile: immo & reſpectus comminuendi nõ mi
nimus, iniungere, vt quæ bona fecerit, quatenus ad peccatorum tunc
confeſſione apertorum pœnæ ſolutionem neceſſaria fuerint, in illorum
ſatisfactionem congruam cedant. Quæ iniunctio quantæ ſit vtilitatis;
aliàs clarius dixiſſe nos arbitramur, ſupra in 2 dicto. Roget item illum
moneatque, meminerit omnia opera quæ fecerit, bona peccatorum ei
53 condonatorum pœnæ delendæ applicare: niſi aliorum amicorum, vel vi-
uorum, vel mortuorum pœnæ delendę applicare ipſum oportuerit, vel
iuſta ratio id facere ſuaſerit. Quoniam dubij, quod in præſentia non de-
cido, fuerit: num bona opera noſtra in ſatisfactionem peccatorum no-
ſtrorum cedant, ſi ea in illam non deſtinemus vel actu, vel virtute.

Quarto abſoluat illũ à cenſuris, ſi quib⁹ eſt ligatus, à quib⁹ ipſe abſolue
re valet, & ſiquidẽ eſt certo aliqua excõmunicatione nodatus, abſoluet eũ
ab illa, ſeruãs quattuor, quæ in tali abſolutione ſeruãda ſunt. Primũ acci-
piat iuramẽtũ, qđ ſtabit mãdatis eccle. cap. 1. cap. ex tenore. cap. de cetero
de ſent. excom. Secundũ, ſi eſt excõmunicat⁹ pro offenſa notoria, præmit-
tatur ſufficiẽs emẽdatio, ſiue ſatisfactio. c. ex parte 1. de verb. ſign. etſi pro
cõtumacia notoria, prius ſoluat impẽſas. c. venerabilib⁹. §. porro. de ſent.
exco. lib. 6. Si aut offenſa, vel cõtumacia, pro qua eſt excom. dubia fuerit,
ſufficiet idoneã cautionẽ dari per pdicta iura. Si vero nec ſatisfacere poſſit
in duob⁹ caſib⁹ priorib⁹, nec idoneã cautionẽ dare in duobus poſterioribus

prçſtet iuratoriam. Tertium, quod ſeruari debet eſt, vt abſoluatur per eum, qui tulit ſententiam, vel per Superiorem eius, vel alium, cui ſit ab excommunicatore, vel Superiore facta facultas. cap. paſtoralis. §. prçterea. de offi. ordina. Quartum, vt abſolutio fiat cum Pſalmo, oratione & prçſcriptis precibus. cap. nobis 2. de ſent. excom. Pſalmus autem erit quinquageſimus, ſcilicet; *Miſerere mei*, vel alius pœnitentialis ſecundum Guliel. Oratio; *Deus cui proprium*, &c. ſed in ea parte, quæ dici conſueuit: *Quem delictorum catena conſtringit.* loco Catena, ponatur, *Excommunicatio*, Prçmittitur autem poſt Pſalmum cum Gloria. *Kyrie eleiſon, Chriſte eleiſon, Kyrie eleiſon, Pater noſter. Saluum fac.* verſ. *Nihil proficiat inimicus in eo. eſto ei.* verſ. *Domine exaudi orationem meam, & Dominus vobiſcum.* Poſt ipſam autem orationem prædictam: *Deus, cui proprium*, &c. dicendum eſt. *Auctoritate omnipotentis Dei, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & eccleſiæ ſanctæ eius, & noſtra, vel mihi commiſſa, abſoluo te à tali ſententia, vel ab excommunicatione, quam incurriſti propter talem et tale cauſſam, & reſtituo te communioni & participationi eccleſiæ & omnium fidelium & eccleſiaſticis ſacramentis.* d. cap. à nobis. de ſent. excom. Verberabit autem abſoluens virgis, vel corrigijs excommunicatum nudas habentem ſcapulas, dum dicit omnia prædicta ſecundum Antoninum tertia part. tit. 24. cap. 77. §. 1. & alij ſequuntur. Quod autem de verberibus ait, & de nudandis ſcapulis, nullo iure probari video. quare in abſolutione mulieris vel ob alium iuſtum reſpectum omittendum cenſeo.

Quartum eſt, vt poſtmodum abſoluens faciat illi mandata iuſta & rationabilia, aliàs appellare poſſet, extra de appella. cap. vt debitus. ſecundũ Ant. quem alij ſequuntur. quod verum eſt in exteriore foro. in interiore autem ſatis eſt non acceptare illa, quia in eo foro non appellatur, quippe quod ſecretum eſt. cap. ſi ſacerdos, de off. ord. Inter mandata iuſta erit, ſi excommunicato à iure iniungatur principaliter, ne contra illum canonẽ vmquam veniat: puta incendiario, vt numquam incendat: percutienti clericum, vt numquam percutiat; & ſimilia. 23. q. 8. peſſimam. Aliquando etiam requiritur cautio, quod de cętero talia non faciet, extra de ſent. excom. grauem. Si autem ſententia apparet iniuſta, nullum mandatum fiat abſoluto, arg. cap. ſacro. de ſent. excom. Defunctus autem excommunicatus, & ſepultus in loco ſacro, cum abſoluitur, † non exhumetur, ſed ſepulchrum eius verberetur, vt fit circa viuos, extra de ſent. excom. à nobis.

55

56 Eſt autem notandum, quod quamuis abſolutio excommunicati regulariter debeat fieri cum forma prçſcripta, quando commode poteſt: tamẽ etſi non ſeruetur illa, etiam ſi abſque iuſta cauſa omittatur, & ſimplici ac nudo verbo fiat, tenet abſolutio, ſecundum gloſ. communiter receptam, quæ poſtrema eſt. cap. cum deſideres. de ſent. excom. vt ſi dicat *Abſoluo te*
57 *ſolum ab excommunicatione vel rebenedico te*, † vel quodcunq; aliud tale. intendens per illud abſoluere. arg. extra de regul. iuris. omnis res. diſt. 50. cap. ponderet. ſecundum Raymundum, quem fere omnes doctores

ſequun-

ſequuntur & referunt,licet Hoſtienſis dicat contrarium. Facit,quod ſicut
58 excõmunicatio iniuſta tenet.cap.primo.11.q.3.† ita etiã abſolutio iniuſta.text.in iure optimus in cap.venerabilibus.§.vbi. de ſent. excom. lib. 6.vnde Antoninus ait beatũ Thomã dicere, abſolutionem ab excommunicatione non eſſe ſacramẽtalẽ; ſed magis quiddã conſequens iudiciariã
59 iuriſdictionem,† & ideo ipſa verba efficaciam habere ab intentione dicẽtis;nec referre, quibus verbis vtatur ad ſuam exprimendam ſententiam. Quod tamen apud Thomam in 4.diſt. 18.non inuenio: ſed illud aſſerit ibi Richard.art.10.quæſt.5. dum pronunciat in abſoluendo excommunicato ſufficere quæcunque verba ſignificantia remotionem excommunicationis.In abſolutione autem peccatorũ, quę ſacramentalis eſt,nõ ita.

Declarationes neceſſariæ, quarum prima ſit.

60 Cum contigerit quem † ex facto abſoluere alium ab excommunicatione,de qua non poteſt, cũ poſtea aduerterit, debet, ſi poteſt certificare abſolutum de errore ſuo, hoc eſt,dicere illi, ſe eum, cum non poſſet,abſoluiſſe. Debet & ei conſulere, vt impetret abſolutionem,& interim habere illum, ac ſi non abſoluiſſet. quia ſtultus non debet eſſe melioris conditionis, quàm ſapiens. cap. eum qui.de prębendis. lib. 6. & cap. 1. de poſtul. pręlat.

Secũda declaratio, quod ſi Epiſcopus committit alicui abſolutionẽ ab
61 omni excõmunicatione ſimpliciter; † non propter hoc poterit abſoluere illum excommunicatum ab excommunicatione,cuius abſolutionem nõ commiſiſſet in ſpecie. Forte,quia erat excommunicatus propter damnũ illatum Epiſcopo vel aliquid huiuſmodi, arg. regulę, in generali.lib.6. Quod tradidit Antoninus in illo cap.77.§.1.& ſatis placet,quamuis iure non probetur ſtricto.

62 Tertia declaratio, quod abſolutio † non debet fieri ſub conditione, puta ſi ſatisfecerit. Nam taliter abſolutus non eſſet ſimpliciter abſolutus cap.actus.de reg.iu.lib.6.Antoninus,vbi ſupra. Quod tamẽ primo limi-
63 tandum eſt, † ut non procedat in conditione rei prętéritę,uel prǽſentis: quia illa non eſt proprie conditio l.cũ ad prǽſens.ff.ſi cert.peta.notat Panor.in cap. 2.de baptiſ. vbi text. aptus propoſito. Habet enim, eum, de quo dubitatur an iure vel facto ſit baptizatus: poſſe ſub ea conditione, ſi non eſt baptizatus,iterum baptizari.

64 Secundo † videri poſſet alicui hæc cõcluſio ſimpliciter eſſe falſa: quoniam excõmunicatio ſub vera conditione fieri poteſt. cap. prǽterea.2.de appel.etiam ſi tempus in ea incertum contineatur, vt cum Dec. contra Bald.in illo cap.prǽterea.tenuimus.Quare ergo nõ abſolutio,quę fauore maiore digna eſt?regula,fauorabiliores.ff.de reg. iur. Et illud cap.actus cum l.actus.ff.de regul.iur.ſolũ ſunt intelligenda de actis in illis expreſſis,non de alijs:excommunicatio autem non eſt de illorum numero. Facit, quod ſicut ſupradictum eſt, abſolutio ab excommunicatione, licet in-

iniuſta ſit, valere tamen poteſt. Quare igitur, licet ſub conditione fieri non debeat, facta tamen non ualebit? Et ubi eſt text. qui hunc caſum à regula excipiat? & ſi nuſquam eſt, quare non ſtamus regulæ contra glo.
65 l.omnis definitio.ff.de reg.iur. & glo.rub.de reg.iur.lib.6.† Quamquam & illud certum habeo, abſolutionem ſub conditione de re futura factã nihil profuturam donec ea impleatur, argumento eiuſdem cap.præterea 2.de appellat.cap.ſi pro te.de reſcrip.lib.6.l.cedere diem.ff.de verb.ſign.

Quarta declaratio, id quod ſuperius addidi, quod nemo animaduer-
66 tit, † ſeruanda eſſe illa quattuor, ſi conſtat certo, pœnitentem aliqua excommunicatione nodatum eſſe: nam non otioſe addidi, Si neſciretur, & abſolutio veluti ad cautelam fieret, quod fere ab omnibus fit confeſſarijs: nullum quattuor prædictorum videtur ſeruandum: ſed ſimpliciter facienda eſt abſolutio ſub hac, vel ſimili formula; *Auctoritate, qua fungor, ſiue iure communi, ſiue priuilegio tibi vel mihi vndecunque ad id conceſſa, abſoluo te ab omnibus cenſuris excommunicationis maioris, vel minoris, interdicti, & ſuſpenſionis, ſi quib' quomodolibet ligatus extiſtis, quaten' iuſte poſſũ.*

Pro qua concluſione omnium, quæ allegari poſſunt, optimum videtur mihi conſuetudo diu ſeruata.arg.cap.fi.de conſuetud. & l.de quibus ff.de leg. Deinde facit, quod rem, quæ culpa caret, in damnum vocari nõ conuenit. cap.2.de conſtitut.cap.1.de poſtulat.prælat. At frequẽter quis cum iuſta cenſurarum, quibus ligatur, ignorantia, vel obliuione, perficit ſuam confeſſionem. Poſtremo, quod facienti, quod in ſe eſt, in hoc foro numquam eſt venia deneganda.cap.primo.14.q.6.at is laborauit, quod ſatis erat, vt memor eſſet peccatorum & cenſurarum: eo item eſt animo, vt ſtatim ſatisfaceret, ſi meminiſſet oportere, vt id ſtatim fieret. non eſt igitur illi venia peccatorum deneganda: ergo neque abſolutio. at hæc abſolutionem à cenſuris præexigit. facit cap.ſi presbyter. 26. quæſtio. 6.

Non obſtat huic concluſioni, quod abſolutio ab excommunicatione non eſt ſub conditione facienda: quoniam primo illam concluſionem minime concedo, vt in tertia declaratione dicebam: deinde conditio hæc de re præterita eſt: & ita non proprie conditio l. cum ad præſens. ff. de reb. credit. cap.2.de baptiſ. vbi Pan. In qua concluſionem Antonini non procedere ſupra diximus. Non obſtat etiam quod obliuioſus & indiligens conditionis melioris eſſe nõ debeat, quã memor, & vigil: & quod memori ac vigili & diligenti quattuor hæc prædicta iniũguntur. Ergo à fortiori obliuioſo & indiligenti ſunt iniungenda. Non inquam hoc obſtat, quoniam primo nos loquimur de illo, qui, & ſi non ſit diligentiſſimus: eſt tamen ſatis diligens. Deinde non eſt fauor: immo damnum, vel certe non tantum meritum animæ confitentis, de cuius ſolius vtilitate in hoc foro agitur, quod ita ſimpliciter abſoluatur, ac cum illa forma. Simile in eo, qui mortale aliquod peccatum obliuiſcitur, aut non aduertit, abſoluitur ab eo ſecundum communem nulla pro eo pœnitentia, ſaltem ſpeciatim, iniuncta; non tamen hoc illi eſt vtilius.

Pro

Pro concluſione noſtra facit,quod frequenter cõtingit, vt ex iſtis quat tuor ea, quæ maioris ſunt momenti, peracta ſint; puta,quod reſtitutio facta eſt vel cum parte compoſitum: vel certe non habet quod reſtituat,neque quo cautionem pręſtet idoneam. Et ita vel tunc non leuatur ab omnibus quattuor prędictis, quatenus poteſt is, qui abſoluitur ad cautelam neſciens ſe vlla excommunicatione teneri. Poſſet tamen, ſi vellet, mea ſententia cautior confeſſarius petere ante abſolutionem à pœnitente iuramentum de faciendo, quidquid facere deberet quamcitiſſime & com mode poſſet, poſteaquam in notitiam ipſius venerit aliqua cenſura, qua
67 teneremur. † Quod conſulerem præſtari ab his,qui raro confitentur, & veriſimile dubium eſt,eos aliunde incurriſſe cenſuras: ab alijs autem neque arbitror præſtandum,neque conſulo peti: ſed nec ab his id exigi con tra conſuetudinem iam pridem receptam, ſi lubenter præſtare nollent.

Ex quibus inferri videtur primo, eum,quia iuſta cura ſuis peccatis ad
68 memoriam reductis, & ſub prædicta forma abſoluitur, videri abſolutũ: ſi erat excommunicatus ob aliquam notoriam offenſam, pro qua priusquam abſolueretur, facienda erat reſtitutio, modo ea mente pœnitens eſſet,vt ſtatim & ante abſolutionem reſtiturus eſſet, ſi poſſet, & ſatisfacturus, quod pro illa offenſa deberet, ſi eius meminiſſet. Pro qua vltra prędicta facit quod hæc abſolutio tantum in foro conſcientiæ prodeſt.
69 Secundo infertur, † quattuor illorum prædictorum nullum eſſe de abſolutionis ſubſtantia, vt ſupra eſt tactum.

Tertio infertur, verum eſſe,quod Palud. quem ſequuti ſunt Poſterio-
70 res, dixit in 4. diſt. 18. q. 5. col. pen. † eum,qui confeſſus eſt alicui potenti,eum ab omnibus ſuis peccatis & cenſuris abſoluere, & quædam reſeruata oblitus fuerit, poſſe poſtea ſolui ab eis à quouis inferiori. quod ſupra in cap. conſideret. §. cautus. ſub finem memini me prędicere: vbi etiã alios,qui Palud. ſequantur, citauimus.*adde ijs quædam quæ de hac ma teria ſatis nouè tradimus in Man. confeſſ. cap. 27. a nu. 272.*
71 Quarto infertur, eum, ſacerdotem, † qui hæc prę oculis habuerit, dictum iri ſcientem ligare ac ſoluere bona ex parte: & ita futurum talem, qui huius textus principio merito comprehendatur.

NOTA tertio ex illis verbis: *Si deeſt ſacerdos, confiteatur proximo,*
72 poſſe nos & debere † laico, vel clerico,qui non eſſet ſacrificus confiteri. Similis text. cap. quem pœnitet ſupra d. 1. & apud Magiſtrum in 4. d. 17. Facit, quod vrgente neceſſitate laicus baptizat, etiam femina cap. conſtat. cap. mulier de conſecrat. d. 4. etiam Iudæus, & quiuis alius infi-
73 delis cap. à quodam. & alijs ſequentibus de conſecrat. d. 4. Facit † quod in mortis articulo conſtitutum,quiuis ſacerdos, quamlibet alienus, à quibuſuis peccatis,quamlibet reſeruatis, & à cenſuris illis annexis abſoluit. arg. cap. quod de his. de ſent. excõ. & cap. paſtoralis. §. præterea. de offic. ordin. & cap. ſi quis ſuadente 17. q. 4. & latius dicemus in cap. 2. infra d. 7. probabile quidem eſt, vt ait Palu. in 4. diſt. 17. q. 3. col. 2. ea mente Papã

eſſe,

eſſe, vt velit mortis agonia laborantem, in extremiſque agentem, à quolibet, cui hoc committi poterat abſolui: & ita vel tacite, velle cuiuis presbytero commiſſam eſſe iuriſdictionem ſuper quolibet in extremis cõſtituto: eadem igitur rationem etiam laico videtur id conceſſum. Facit, quod Hoſtienſis tit. de pœnit. & remiſſ. §. cui confitendum. in princip. verſic. Septimo tempore. addit etiam mulieri huiuſmodi confeſſionem fieri poſſe, ſi uiri deeſſent. Equidem conſulerem mulieribus, ut potius confiterentur mulieribus, quam viris laicis: ſi tantum verecundię, vel conſilij, vel exhortationis ab eis: quantum à viris, ſperarent.

Contra quam tamen concluſionem facit gloſ. memorabilis in illo. §. præterea. verb. prętęrquam; quæ habet, confeſſum laico etiam tempore neceſſitatis, ab ipſo abſolui non poſſe. Facit item quod abſolutio peccatorum ab eccleſiæ clauibus pendet. Extrauag. quia quorundam. Ioan. xxij. §. quod autem. de verb. ſignif. at claues ſoli habent presbyteri, vt probatur in eodem §. Facit denique cap. firmiter. §. fin. de ſumma Trinit. nec illarum eſt mulier capax. cap. noua. de pœnit. ergo laicus abſoluere nõ poteſt, & minus femina.

Ob hęc & alia dicendum eſt primo, textum noſtrum & concluſionem ex eo deceptam, ſcilicet, ſaltem laico eſſe in mortis articulo confitendũ,
75 ſi presbyter deſit, † de conſilio tantum intelligendum, non de pręcepto, ſecundum Scotum in 4. diſt. 17. quæſt. 1. col. 10. & Card. in cap. quem pœnite t. ſupra diſt. 1. & eſt communis. Pro qua pondero hunc tex. qui nõ habet confitendum proximo: ſed tantam eſſe uim confeſſionis, vt ſi de-
76 ſit ſacerdos, confiteatur proximo. † Quę verba ſubiunctiui modi potentiam quandam ſignificant iuxta illud Perſij,

Dicat hic aliquis de gente hircoſa centurionum.

Et apud Maronem,

Quid faciat latas ſegetes, &c.

Cap. dicat. 23. q. 4. & hoc innuunt illa verba, quæ præcedunt; *Tanta eſt vis* quaſi diceret, ea vi confeſſionem eſſe, vt etiam laico facta proſit. Secundo facit, quod nullibi eſt textus iuris, vel diuini, vel humani, quo ad id teneamur: ergo id non eſt affirmandum. cap. legatur. 24. quęſt. 2. §. conſideremus. authen. de trien. & ſemiſſ. col. 3.

Non obſtat hic textus in prędictis duobus locis repetitus: quoniam potentiam confitendi, & non neceſſitatem id faciendi denotat, vt ſupra eſt tactum. Vnde Beda in gloſ. cap. 5. Iacobi; *Minora*, inquit, *id eſt venialia æqualibus, immunditiam lepræ ſacerdotibus pandamus.* & Richard. in 4. d. 17. ar. 2. q. 1. de congruitate, inquit, eſſe hoc intelligendum. Cui Scotus, Palud. & Gabriel. q. 2. ſub finẽ conſentiunt. Quamuis Thomas ibidẽ d. 17. q. 3. ar. 3. q. 2. contra ſentire videatur, & contrariũ teneant Dominicus & Card. Alexandrinus in. §. criminis 25. d. Quod tutius arbitratus eſt Felin. in dicto §. præterea, ſed humanius & verius eſſe, quod ſupra dixi-
77 mus, ſentit ibidem. Quamquam parum placet, quod † ipſe ait, laicum, cui

cui fit confeſſio, non teneri ad eam celandam ex ſigillo confeſſionis; ſed ſolum ex ſigillo ſecreti; cum id falſum ſit, ſecundum Palud.& omnes in 4.lib.ſen.diſt. 21.quorum neminem ab eo lectum demiror.

78 Dico ſecundò, nō eſſe mentem textus conſulere alicui, quod ei, qui nō eſt presbyter, eo animo confiteatur, vt ab eo abſoluatur: ſacrilegij enim crimen eſt, abſolutionem peccatorum accipere ab illo, qui non eſt poteſtatis id faciendi capax: immo & ab illo, qui eiuſmodi poteſtatem non habeat. Eſt enim irreuerentia facta rebus ſacris, quã ſacrilegiũ eſſe cõſtat. cap.ſacrilegiũ.cum illi annotatis per glo.17.q.4.& Tho.2.2.q.99.art.3.

79 Tertio dicendum, † non eſſe conſilium confiteri ei, qui non eſt presbyter, etiam in mortis articulo peccata mortalia, niſi fuerit perſona prudens, taciturna, & quæ profutura ſit, & non obfutura. Pro priore parte concluſionis facit, quod ſicut magis tenemur noſtram, quam alienam vitam ſeruare cap.ſi nō licet. 23.quæſtio. 5.ita, ceteris paribus grauius fuerit noſtram lædere famam, quàm alienam, arg. cap. non ſunt audiendi. 11.q.3.& cap.nolo 12.q.1.iuncto cap. *Summa iniquitas eſt detrahere*.6.q. 1.Facit & illud cap.ſi non licet. 23.q.5. At confiteri laico tali, qui nō prodeſſet, qui non eſſet taciturnus, nihil aliud eſſet, quàm ſibi detrahere. Facit illud Scoti in loco præcitato, virum eruditum, qui tantum poteſt apud ſe verecundari de peccato, quantum coram alio laico, prudentius facturum, ſi etiam tempore mortis Deo ſoli confiteatur. Hanc concluſionem aſſerit & tribuit illam ibi Guidoni Card. in d.cap. quem pœnitet.iar.7. quã quam Guido id in meo libro non dicat. Pro poſterioris concluſionis par-

80 te facit cap.hoc videtur 22.q.5.† Quod habet non detrahere illum alteri, qui crimen illius, etiam occultum ei, qui prodeſſe poteſt, & veriſimile eſt non nociturum, in hoc tantum ei detegit, vt profit.

81 Arbitror tamen † eum, qui iuris ignarus putaret, quod multi putant, eſſe in articulo mortis cuilibet laico poteſtatem audiendi confeſſiones, & abſoluendi confitentes; & ideo eo iuuente laico confiteretur, vt ab eo abſolueretur: immo & abſolutionem reciperet, non peccaturum, ſaltem mortaliter. Quoniam ignorantia iuris, quoad illum obſcuri, eum excuſaret: præſertim, quod error eſt illiuſmodi, qui nemini noceat, præterquam ipſum habenti; & plus quam debet pio propoſito facienti. Quod etiam Scotus ſenſit, & Gabriel vnico verbo in illa quęſtio. 2. probat. Neq; dicas ius hoc eſſe diuinum, & iuris diuini non dari probabilem ignoran-

82 tiam. 1.qõ.4.§. notandum. Quoniam reſponderi poteſt, † iuris quidem diuini, quod naturale eſt, non dari probabilem ignorantiam: iuris tamẽ diuini poſitiui, quale eſt, hoc dari poſſe. quod etiam in hac ipſa materia in alio propoſito aſſeruit Thom.à Vio in q. 5.col.3. de confeſſione. *aliàs in paruis opuſc.tom.1.trac. 5.q.5.*

83 Ex quibus infertur primo, eũ, qui etiam in articulo mortis confeſſus eſt laico, vita poſtea durante, teneri ad confitendum eadẽ peccata presbytero proprio, ſecundum pleroſque omnes, Pro quibus eſt glo.putata ſing.

à mul-

à multis in cap. paſtoralis. §. præterea in gl. ſuper verbo, Pręter quam. de offic. ordi. Cui tamen ſimilis eſt gl. quæ poſtrema eſt cap. 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 6.

Secundo infertur ad illam quæſtionem; An laicus poſſit abſoluere ab excommunicatione in mortis articulo. Et videtur poſſe, pri mo per cap. ſanctum. de conſecr. diſt. 4. quod habet quendam laicum pœnitẽtem ab alio laico, quem tunc ipſe baptizaret, fuiſſe reconciliatum eccleſiæ, & id laudat ibidem Auguſtinus. Secundo facit. quod ideo quiuis ſacerdos quemuis in articulo mortis conſtitutum à quouis peccato, quamlibet re ſeruato, abſoluere poteſt: quia præſumitur Summus Pontifex facere facultatem abſoluendi in eo articulo ei, cui talis facultas dari poteſt, vt Palud. omniũ pulcherrime in 4. d. 20. q. 3. col. 2. tradidit, & ſupra eſt tactũ: at laico communicari poteſt à Papa facultas abſoluendi ab excommunicatione. gl. eſt memorabilis & recepta in cap. præter. verbo *ducibus*. 32. d. quæ habet, laicum de Papæ mandato excommunicare poſſe: ergo à fortiori abſoluere, cum hoc ſit fauorabilius. l. Arianus ff. de actionib. & obligationib. regula cum ſint iura parium. lib. 6.

Tertio facit gloſſ. quę hoc in proprijs terminis ponit in cap. à nobis. 2. de ſent. excom. ex quo videtur inferre ibi Panor. & Felin. cautelam eſſe, quando aliquis eſt excommunicatus, vt ab aliquo laico abſoluatur: ne poſt mortem oporteat adire illum, cui ea conueniebat abſolutio.

84 Contrarium † tamen tenendum uidetur primo, quod nuſquam efficaciter probatur pars contraria, ut ex ſolutione eorum quæ pro illa citata fuerunt apparebit. Secundo, quod gl. in illo. §. pręterea. oppoſitum tenet, & eam ſequuntur omnes ibidem. Quin & Imol. in l. 1. col. 3. ff. de publ. iud. dixit, illam ſingularem pro hac, quam defendimus, parte: ad

85 dens † excommunicatum, qui laico in articulo mortis confiteretur; ſiue ab eo abſoluatur, ſiue non, in loco ſacro ſepeliri non poſſe; donec propter cõtritionem illam, quam confitendo monſtrauit, abſoluatur ab illa excommunicatione. Facit, quod laicus non habet claues cap. verbũ, ſupra. de pœnit. diſt. 1. Facit, quod eleganter ſcribit Palud. in 4. d. 17. q.

86 3. col. 2. quod † ideo ſacerdos non proprius poteſt abſoluere in articulo mortis tam à peccatis, quam à cenſuris; quia veriſimile eſt, Papam velle, vt tali tempore abſoluere poſſit à peccatis quiuis, cui talis poteſtas communicari poteſt. At quia peccatorum abſolutio præxigit abſolu ionem à cenſuris; ideo per quandam conſequutionem videtur ei etiam commiſſa abſolutio à cenſura. Quæ ratio ceſſat in laico, cui peccatorum abſolutio etiam à Papa committi non poſſet, vt per eundem ibidem verſic. tertia concluſio. quamuis in verſic. Propter hoc. parum vitiata ſit littera. Non obſtant in contrarium allegata: non primum; ſcilicet cap. ſanctum. de conſecr. diſt. 4. quoniam illud cap. de pœnitentis reconciliatione; & non de excommunicati abſolutione agit, quod etiam glo. prędicta illius cap. à nobis. clare ſignificat.

Non

Non obſtat ſecundum, quia concedo laicis dari poſſe a Papa poteſtatem excommunicandi & abſoluendi ab excommunicatione: ſed nego videri datam tacite vbicunq; mortis articulus inſtat, & deeſt ſacerdos, propter diuerſitatem rationis ſuperius allatã. Secundo reſpondeo, quod etiã
87 † ſacerdotibus hæreticis, ſchiſmaticis, excõmunicatis, ac alijs alia ratione ab abſoluẽdo prohibitis, quam ex iuriſdictionis defectu, nõ communicatur illa poteſtas; vt tradit Palud. in illa diſt. 17. quæſt. 3. col. pen. prope finem. Facit tex. in cap. noſtro. §. ſeq. & eſt glo. in dicto cap. præter verbo, per manus; quam cõmendant Pan. & Prep. in cap. nõ eſt. de ſponſal. ſub finem, vbi eſt glo. contraria, ſed cõmuniter reprobata. Super qua ſe fundans Sylueſter in verbo, Confeſſor. 1. aliter dixit. Non obſtat etiam gloſſ. illa. c. a nobis. quia nullo iure probatur, & habemus glo. contrariam c. fin. 24. q. 1. quæ eſt Ioannis maiore multo auctoritate viri, quam Laurentius,
88 cuius eſt illa gloſ. cap. a nobis. quæ gloſſ. prædicti cap. fin. ait ex omnibus, quæ ſpectant ad officium ſacerdotis illud tantum licere laicis, etiam in neceſſitate, quod expreſſum eſt. Quam gloſſ. inter alios multos etiam commendauit Dec. in cap. 2. col. 17. de iudic. & quãuis eam ibi mordere videatur, eandem tamen ſimiliter probat in eodem cap. 2. col. 20. Non obſtat etiam, quod Paludanus ait in illa diſt. n. 17. q. 3. col. fin. priuatum, qui non eſt iudex, neque ſacerdos, poſſe in morte abſoluere ab excommunicatione. Quia primo, vt prædixi, contrarium tenuit ſolidius in eadem q. col. 2. Secundo, quod ex prauo intellectu illius cap. ſanctum. id videtur dixiſſe, quod, vt ſupra dicebam, loquitur de reconciliatione ſolenniter pœnitentis, non de abſolutione excõmunicationis. An autem per Concil. Trid. ſit tradita poteſtas abſoluendi ab excommunicatione in articulo mortis ſacerdoti etiam excommunicato, & denunciato heretico dicimus in Manual. Confeſſ. cap. 27. nu. 271.

NOTA Quarto ex illis verbis, *Sacerdoti meliori quem poteſt confiteatur.* pœnitentem eligere debere optimum, cui confiteatur, ex his, quos poteſt, ſacerdotibus: ſed hæc verba conſilium, & non preceptum denotare diximus in glo. ſummę huius diſt. Quod hic pro recepto habeo & pro addito, quod addam infra, nu. 98.

NOTA Quinto ex illis verbis: *Et ſi peccatum occultum eſt, ſufficiat referre in notitiam ſacerdotis.* eum, qui publice peccauit, non ſatiſfacere ſecrete confitendo. Pro quo facit cap. 1. de pœnit. & remiſſ. ibi, *Manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda.* Facit, quod ait Ioan. Andr. in cap. omnis. verb. Solus, de pœnit. & remiſſ. quæ latius in cap. fin. ſupra diſt. 5. in vndecima conditione confeſſionis ſcripſimus, dum concluſimus aliter poſſe quem manifeſta confiteri, quam occulta.

Contra tamen hanc concluſionem facit illa vndecima conditio, ſcilicet, quod ſecreta debeat eſſe confeſſio: vbi tenuimus etiam peccata notoria non eſſe neceſſario palam confitenda, & allegauimus textum optimũ in cap. penult. in ꝓ ſupra diſt. 1.

Pro prædictorum concordia dico primo, textum hunc ſatis difficilem
89 eſſe: ſed nullatenus ita intelligendum, vt per illud nobis ſignificentur †
peccata publica eſſe publice confitenda. Nec rurſus ita, vt pro peccatis pu
blicis publica pœnitentia ſit neceſſario pœnitenti à confeſſario imponen-
90 da: † quamuis, ſi velit ſuſcipere, illa imponi poſſit. Sed ita intelligi poſ-
91 ſe, † vt non ſufficiat eiuſmodi occulta confeſſio, & occulta abſolutio: &
denique talis occulta pœnitentia ad hoc, vt talis pœnitens tractetur in ſa-
cramentorum adminiſtratione, veluti abſolutus; Pro quo intellectu fa-
ciunt, quæ ſequuntur verba: *Vt grata ſit oblatio muneris*. Facit, quod ait Pa-
92 lud. in 4. diſt. 9. q. 4. col. 2. † ſcilicet, antequam publicę meretrices, vel pu-
blici vſurarij, vel alij peccatores publici admittantur ad Euchariſtiam pu-
blice ſuſcipiendam, neceſſarium eſſe, vt vel eos publice pœniteat, vel pu-
blicandum eſſe per parochum eos pœnituiſſe. Quod tamen de licentia il-
lorum & non aliter faciendum eſſe, dicemus in capitulo ſequenti infra ea-
dem. Facit illud ſingulare Antonini tertia parte tit. 14. cap. 17. §. 6. non te-
neri quidem peccatorem pro quolibet peccato manifeſto, quo aliàs offen
dit, pœnitentiam ſuam manifeſtare aliquàm ſacerdoti: teneri tamen eum
ad bonum exemplum de ſe præbendum: & talem conſeruationem exhi-
bendam, vt qui antea per illius mala publica paſſi fuerunt ſcandalum; per
contrariam nunc eius conuerſationem poſtea facile præſumant ipſius e-
mendationem.
93 Ex quo infertur † meretrici publicæ, vel alij publico peccatori, quam-
libet amare illum pœniteat intus, & quamlibet ſancte ſua peccata omnia
confiteatur: non tamen ei publice dandam Euchariſtiam, donec vel per
pœnitentiam, vel per bonam conuerſationem contrariam; vel aliquo alio
legitimo modo publice conſtet eum pœnituiſſe. Pro qua concluſione po-
teſt ſignari hic textus, & per illam dari pulcher intellectus ad cap. 1, de pœ
niten. quamquam alios ibi aliàs tradidimus.

In gloſſam ſecundam.

Pro intellectu huius gloſ. oppono contra tex. ſic: Quilibet Chriſtianus
tenetur confiteri ſuo proprio parocho. cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. nul
lus autem regulariter habet duos parochos. cap. placuit. infra ead. cap. 2.
de paroch. ergo nullus regulariter poteſt ſibi eligere confeſſarium: quod
tamen textus is præſupponit. Confirmatur, quod fruſtrà precibus impe-
tratur, quod iure communi conceditur. l. 1. C. de theſauris. lib. 10. & cap.
in ijs de priuileg. at quotidie à Romano Pontifice impetramꝰ priuilegia,
quo liceat nobis confeſſarium eligere: ergo id iure communi haud licet.
male igitur dicit textus debere quem eligere confeſſarium optimum.
94 Huius oppoſitionis metu gloſſ. reſtringit hunc textum ad eos Chri-
ſtianos, in quorum eccleſijs parochialibus ſunt multi ſacerdotes, qui ta-
men intellectus nimium uidetur reſtringere litteram. Quia primo pau-
cę ſunt eccleſię habentes plures ſacerdotes proprios reſpectu earum,

quæ

quę ſingulos tantum habent. Secundo, quod etiam in eccleſijs, quę multos habent ſacerdotes, penes vnum eorum eſt animarum cura. † Quia
95
vna eccleſia vnius debet eſſe ſacerdotis. cap. cum non ignores. & cap. pręcedenti de præben. † & rariſſimæ ſunt eccleſiæ, in quibus collegium ſacerdotum ſit ſine capite, & penes quemuis eorum ſit animarum cura, iuxta id, quod contingere poſſe ſingulariter dixerat Innoc. cõmuuiter receptus in illo cap. cũ non ignores. & ita ſecundum hunc intellectum vix vnquam eſſet locus huius textus conſilio. Quare gloſſ. dat alium intellectum; ſcilicet, quod textus loquatur de illo, qui iam ſemel ſua peccata cõfeſſus eſt proprio ſacerdoti, & quia ille ignarus erat, vult nũc alij cõfiteri.
96

Sed contra hunc intellectum facit primo, quod vel proprius ſacerdos non erat adeo ignorans, vt confeſſio & abſolutio eſſent ipſo iure nullę: & tunc non eſt neceſſarium iterare confeſſionem. Et intelligendo de tali paucis hoc conſilium prodeſſet, quippe, quod pauci confeſſiones legitime factas iterant. Aut adeo ignorans erat proprius confeſſarius, vt confeſſio & abſolutio eſſent nullę ipſo iure: & hoc caſu etiam raro proderit hic textus. Quandoquidem ætate noſtra raro deputantur in parochos, qui non ſint ea ſcientia præditi reſpectu ſuorum parochianorum, quę ſufficiat ad eſſentiam ſacramenti pœnitentię. Et, vt vt res habeat, raro, aut numquam audimus confeſſiones ob ignorantiam confeſſariorum iterari. Secundo contra hunc intelligendi modum facit, quod etiam data ignorantia parochi tanta, non poteſt parochianus alteri confiteri, niſi petita & obtenta licentia parochi proprij cap. omnis, de pœnit. & remiſſ. vel ſaltem petita iuxta illa, quæ ſcribimus in cap. fin. infra ea.
97

98 Tertio modo reſponderi poſſet ad oppoſitionem, † negando Chriſtianos regulariter non habere multos proprios ſacerdotes. Quoniam habent primo ſuos parochos: ſecundo proepiſcopos, ſiue antepiſcopos, ſiue epiſcoporum vicarios; tertio epiſcopos, quarto Papam, quinto Dominicanos & Franciſcanos, qui præſentatur epiſcopis, iuxta Cle. dudum, de ſepult. & hodie omnes alios medicantes, qui ratione ſuorum priuilegiorũ in priuilegijs Dominicanorum & Franciſcanorum communicant. Habent & alios, quos nominabimus in cap. fin. infra eadem. habent & multos alios illi, quibus eſt ius eligendi confeſſarios per bullas Apoſtolicas & priuilegia. Quale hodię bona pars Chriſtianorum habet, inſtituto iam vbiq; ſodalitio, ſiue confraternitate ſacroſancti Euchariſtię ſacramenti, quam Dominus noſter Paulus Papa III. nuper conſtituit.

Contra tamen hunc intelligendi modum facit, quod tempore Auguſtini, neque Medicantes erant, neque alij monachi tale priuileguim habentes, vt colligitur ex cap. legi. 16. q. 1. & cap. alia. cap. ſic viue. cap. adijcimus. eadem cauſ. & quęſt. Quod ſi neges hunc textum Auguſtini eſſe, vt aliqui, quos in prin. diſt. pręced. retulimus, male dixerunt: negare tamẽ non potes, hunc auctorem, quiſquis fuerit, fuiſſe antiquum, qui Clemẽtinam Dudum, de ſepult. pręceſſerit.

Quartus ergo & verus intellectus huius cap. fuerit, vt ſignificet auctorem huius cap. conſuluiſſe, vt qui poteſt eligere confeſſarium, eligat optimumq; eorum quos eligere poteſt: ſiue illa poteſtas conueniat ei iure communi, ſiue iure peculiari: ſiue quod parochus libenter ei facultatem facturus ſit, ſi petierit, ſiue quod ob tuam ignorantiam illam facere debeat,
99 ſiue quod licet non teneatur: tamen ſua ſponte libenter id faciat. † Nam parochos non debere ſe in ea facienda difficiles præſtare, ſed potius facillimos, receptior habet opinio. Et is ſenſus planus eſt, & plane toti conuenit texui, & ſecundum illum quotidianum eſt ipſius conſilium & optimum, quod etiam infra in. §. quod autem. breuius & clarius explicatur.

§. L A B O R E T.

Laboret itaque pœnitens in eccleſia eſſe, & ad eccleſiæ vnitatem tendere. Niſi enim vnitas eccleſiæ ſuccurrat: niſi quod deeſt peccatori, ſua operatione compleat; de manibus inimici non eripietur anima mortui. Credendum eſt enim, & pietas fidei expoſtulat credere, quod omnes eleemoſynæ totius eccleſiæ, & orationes, & opera iuſtitiæ & miſericordiæ ſuccurrant recognoſcenti mortem ſuam ad conuerſionem! Ideoque nemo digne pœnitere poteſt, quem non ſuſtineat vnitas eccleſiæ. Ideoque non petat ſacerdotes ob aliquam culpam ab vnitate eccleſiæ diuiſos. Iudas enim, qui pœnitens iuit ad Phariſæos relinquens apoſtolos, nihil inuenit auxilij, niſi augmētum deſperationis. Dixerunt

Ma'th. 27. *enim: Quid † ad nos? Tu videris. ſi peccaſti, tibi ſit, non tibi ſuccurrimus; non peccata tua charitatiue ſuſcipimus; non comportanda promittimus; non qualiter deponas onus docemus. Quid enim nobis & miſericordiæ, qui nec opera ſequimur iuſtitiæ? Iſſet ad fratres; iſſet ad illos, qui orauerant pro ſocru Petri fabricitanti, qui Cananæam improbam miſericordiæ obtulerant. Interrogaſſet Petrum pro ſe effundentem lacrymas, non fugiſſet Mariam & Martham, quæ vitam Lazaro impetrauerant: non turbam plorantem, quæ filium vnicum acquiſierat viduæ. Iuit ad diuiſos, & diuiſus perijt.*

S V M M A R I V M.

1 *Confeſſarius eſſe nequit ab eccleſia diuiſus, etiam in articulo mortis num. 2. Si eſt hæreticus. num. 7. aut vere ſchiſmaticus. num. 8. Vel non ſeruans canones, quaſi non ligent. num. 9. Aut fornicarius denuntiatus. nu. 10. Vel excōmunicatus, vel interdictus, vel ſuſpenſus notorius, ita,*

vt nulla tergiuerſatione celari poſſint. num. 2. & 22. & 25. Nec refert, an generatim, an vero ſpeciatim ſit quis cenſura notatus. num. 23.

3 *Euchariſtiam, hæreticus non miniſtrat.*

4 *Baptizat hæreticus, conſecrat item. num. 5.*

11 *Extrauagantis,* Ad vitanda. *tenor, cuius tenor varius. nume. 12. Et extendenda. num. 24.*

13 *Exceptio, regulam firmat, non in caſu ſimili. num. 14. Et etiam ſi per dictionem loquatur taxatiuam.*

16 *Exceptio, qua in antiquum ius reditur, amplianda: qualis videtur omnis exceptionis veræ exceptio. nu. 17.*

18 *Excommunicatum non vitare regulariter leuius, quam non vitare interdictum, vel ſuſpenſum, in quibus vitandi ſunt.*

19 *In notorijs neque citatio, neque ſententia neceſſaria.*

NOTA ex hoc §. vſque ad §. Sacerdos, confeſſariũ talem eſſe oportere, qui non ſit ab eccleſiæ vnitate diuiſus. ſic enim habet.

Non petat ſacerdotes per aliquam culpam ab vnitate eccleſiæ diuiſos.

1 Ergo † confeſſarius eſſe non poteſt, qui ab eccleſia diuiſus eſt. Facit,
2 quod etiam in extrema neceſſitate non licet confiteri hæretico. cap. præter. verſ. ſciendum. 32. diſt. iuncta gloſſ. ſuper verb, *per manus*, cuius ſecundum intellectum ſequitur Pan. & Præpoſ. in cap. non eſt. ſub finem de ſponſal. reprobantes gloſſ. penul. illius cap. quæ contrarium aſſeruit.
3 Facit, † quod Ermigildus rex maluit oppetere mortem, quàm communionem ſacram e manibus epiſcopi Ariani ſumere. cap. fin. 24. quæſt. 1. Facit, quod non licet Miſſam publici concubinarij audire. cap. fin. de cohab. cleri. cap. nullus 32. diſt. Facit, quod moriendum eſt potius, quàm excommunicato in diuinis participandum. cap. ſacris, de his, quę vi met. cauſ. ſecundum communem illius cap. intellectum. Facit quod Cyprianus eruditione ac pietate inſignis, & martyrio glorioſus, cum ſexaginta
4 epiſcopis, baptiſma † hæreticorum lauacrũ diaboli appellauit. dict. cap. præter, verſ. *ſciendum.* Facit quod ſubditi poſſunt auctoritate propria ab hæretico prælato deficere. cap. ſane. quæſtio 7.
5 Contra quod tamen facit primo, † quod licet ab hæretico in neceſſitate baptiſmum accipere, vt Stephanus, Cornelius, Auguſtinus, & tota eccleſia contra Cyprianum definiuit. quod teſtatur Gratianus in cap. præter, ſub finem 32. diſtin. Secundo facit, quod presbyter, quamlibet ab eccleſia pręciſus, etiam realiter exautoratus, ſiue degradatus, & in ſcalis e quo ſuſpendatur, poſitus conſecrat. Palu. cum prioribus & poſterioribus ibi ſcribentibus. in 4. diſtin. 13. quæſt. 1. colum. 3. & tenet gloſ. in cap. 2. de cleric. excommu. miniſt. quidquid gloſ. fin. ſenſerit in c. degradatio. de pœnis. lib. 6. Thomas etiã in tertia parte. quæſt. 82. art. 8. hoc

tenuit, licet ipſe, nec alij hoc ita, vt Paludanus, amplificauerint. Facit tertio cap. nonne. 8. quæſt. 4. quod habet à nullo recedendum prælato, donec a ſua deponatur eccleſia, & cap. cum non liceat. de præſcrip. quod habet non obſtante præſcriptione ſuperiori ab inferiore obediendum eſſe. Facit, quod titulus & error communis efficiunt, vt auctoritate publica geſta valeat. l. Barbarius. ff. de offi. Prętor. cap. ad probandum. de re iudi.

6 Quo hęc omnia ſibi conſonent dicendum eſt primo, † confiteri nos iuſte poſſe regulariter malis ſacerdotibus, quod probant iura poſterius

7 allegata: † textum autem noſtrum intelligi primum de ſacerdote hæretico iuxta glo. 1. cap. cum non liceat de præſcr. Is enim per culpam eſt ab eccleſiæ vnitate diuiſus. cap. ſane. 16. q. 7. Facit ca. quia diligētia. de elect.

8 Secundo † intelligitur de ſchiſmatico illo, qui putat, eccleſiam alibi eſſe, vel eſſe poſſe, quàm penes Petri ſucceſſorem. Is enim hæreticus eſt. cap. ſchiſma. 24. q. 1. Non autem in illo, qui bona fide, ſe vel alium eſſe putat Papam, cum non ſit; & ideo apud ſe, vel illum alium credit eſſe Papatum. is enim non eſt hæreticus. gloſſ. putata ſing. in Summa. 24. quęſtio 1. optimus textus in cap. ſi duo. 79. diſt.

9 Tertio † intelligi poteſt in ſacerdote, qui non ſeruat canones. gloſſ. in cap. ſacerdotes. 2. quæſt. 7. multis putata ſing. & in his Pan. in cap. ego N. de iureiur. & Felin. cap. 1. colum. 3. de conſt. Quæ tamen intelligenda eſt quando ex contemptu eos non ſeruat, credens, ſcilicet, Romanum Pontificem eorum auctorem non habere legem condendi poteſtatem, ſecundum eoſdem vbi ſupra, & ſecundum Pan. in cap. cum non liceat. colum. 1. quem ſequitur etiam Card. Alexandrinus poſt Dom. in illo cap. ſacerdotes. de quo eſt glo. multis putata ſing. & in his Felin. vbi ſupra in cap. generali, de electio. lib. 6. verbo. *Inhibemus.*

10 Quarto intelligi poteſt † de notorio fornicatio iuxta. cap. nullus. cap. præter. 32. diſt. cap. veſtra. & cap. fin. de cohabita. cler. & mulier. Quem tamen textum hodie non procedere, vel ſaltem temperatum eſſe, ne procedat, niſi poſtea quam ſuſpenſio huiuſmodi fornicarij denunciata fuerit & publicata, tenuit Diuus Antonin. 2. part. titu. 9. cap. 10. §. 1. verſ. Sextum. quem multi Summiſtę ſequuntur. Et idem tenet Maior in 4. d. 9. in fine. & Syluester verb. Miſſa. 1. quæſtio 3. per Extrauag. ad euitanda ſcandala Martini V. Cuius tenor, vt ſcribitur in ſtatutis eccleſiæ Gallicanæ eſt hic. Ad vitandum ſcandala & multa pericula, ſubueniendumque conſcientiis timoratis, ſtatuit etiam, quod nemo deinceps à communione alicuius in ſacramentorū adminiſtratione, vel receptione, aut aliis quibuſcunque diuinis, vel extra prętextu cuiuſcunque ſententię, aut cenſuræ eccleſiaſticę, ſeu ſuſpenſionis, aut prohibitionis ab homine, vel à iure generaliter promulgatę teneatur abſtinere, vel aliquem vitare, aut interdictum eccleſiaſticum obſeruare: niſi ſententia, prohibitio, ſuſpenſio, vel cenſura huiuſmodi fuerit in vel contra perſonam, collegium, vniuerſitatem, eccleſiam, aut locum certum, aut certam à iudice publicata, aut denun-

denunciata ſpecialiter & expreſſe: aut ſi aliquem ita notoriæ excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe, quod nulla poſſit tergiuerſatione celari, aut aliquo modo iuris ſuffragio excuſari; nam a communione illius abſtineri vult iuxta canonicas ſanctiones. Per hoc tamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari.

Quem ideo operæpretium fuit referre, quoniam quis fuit illius conſtitutionis tenor, dubitauit Felin. in cap. Rodulphus. colum. 24. de reſcrip. Nam alio modo retulit Antoninus, cuius relationi omnes Summiſtæ poſteriores aſſenſerunt, & alio refertur in ſtatutis eccleſiæ Gallicanæ. Cõcordatis inter Leonem Papã II. & regẽ Franciæ Franciſcũ, titulo de excom. non vitand. tenor enim præfatus, vt vides, habet illa verba: *Aut ſi aliquem ita notoriæ excommunicationis ſententiam conſtiterit incidiſſe.* Quę ipſa eadẽ habent ſtatuta eccleſiæ Gallicanę, & etiam concordata. Apud Antoninũ autem pro illis verbis, ſunt illa: *Saluo ſi quem pro ſacrilega manus iniectione in clericum ſententiam latam a canone adeo notorie cõſtiterit incidiſſe.* Quæ ipſa eadem ſunt etiam apud Decium. in cap. à nobis. col. 2. de excep. qui & ipſe ex Anton. & Angelo Clauaſienſi deſumpſit.

Sunt tamẽ hic mihi duo dubia minime diſſimulanda. Alterum eſt, an prædicta exceptio locum habeat in ſuſpenſione & interdicto adeo notorijs, vt nulla tergiuerſatione celari poſſint. Alterum, an hęc cõſtitutio ſe extendat ad excommunicatos ſpeciatim, & nominatim nõdum publicatos. Hęc duo dubia ſemper fui arbitratus eſſe grauia, nunc autẽ ea gſtimo grauiſſima. Primo, quod Felinus vir eruditione integra, alterũ illorũ nõ fuit auſus definire in illo c. Rodulphus. Secũdo quod in eo ipſo, quod ille non decidit, dubio Coſmã gloſſematarium Pragmaticę, & Adrianũ conſummata eruditione viros video ſecũ mutuo pugnare. Tertio, quod circa illa neſcio quare pauci dubitare voluerũt; cum tamen ſint quotidiana. Nam neque videntur dubitaſſe Diuus Anton. & communiter Summiſtę, ſed neque Pariſienſes in 4. diſt. 9. ſed & neſcio quare diſſimulauit illa, qui nuper prædicta concordata gloſſis illuſtrauit eruditis. Quod ipſum Tho. à Vio in verbo, Excommunicatio minor. facit ad verbum referens prædictam extrauagantem ſecundum relationem diui Anton.

In priore igitur dubio quilibet aſpectu primo dicat, finem illius Extrauagantis ſolum excipere notorie excommunicatum: non autem notorie ſuſpenſum, vel notorie interdictum. Quoniam a verbis non eſt recedendum. l. nõ aliter. ff. de leg. 3. cap. ex literis. 1. de ſponſalib. At verba ſolam excõmunicationem notoriam excipiunt. Facit, quod exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis. 32. quęſt. 7. dominus. cap. 1. de coniug. leproſ. cum ſimili. & argumentũ a ſpeciali valet, cap. pręſenti de pręben. lib. 6. & caſus omiſſus relinquitur diſpoſitioni iuris. l. ſi cum dotem. ff. ſolut. matrim. c. ſuſceptum. de reſcrip. in 6. Hoc autẽ ius à principio vult ſuſpenſos & interdictos non eſſe neceſſario vitandos: ergo ſeruandum

eſt, niſi in caſu excepto ad hoc. cap. nonne, cum ibi notatis, de præſumpt. Facit quod ſecundum Antonini relationem, quæ videtur eſſe ſecundum litteram, quæ à Martino V. in Concilio Conſtantienſi prodijſſe dicebatur, habet, *Saluo, ſi quem pro ſacrilega manuum iniectione in clericum, in ſententiam latam a canone adeo notorie conſtiterit incidiſſe: vt factum non poſſit aliqua tergiuerſatione celari, nec aliquo ſuffragio excuſari.* Nam a communione illius, licet denuntiatus non fuerit, volumus abſtineri, &c. & ita littera tantum de excommunicatione agit, & vna ſtrictius, quàm altera. Quia ſecundum relationem Antonini, de excommunicatione tantum. Facit quod Felinus, vbi ſupra, & Decius in dicto cap. a nobis. de excep. aſſerere videntur. quod ſi littera Extrauag. eſſet illa, quam Antoninus refert, & quæ communiter inter auctores, qui non viderunt exemplaria habetur, ſolum de notorio excommunicato ob manuum violentarum in clericũ iniectionem intelligenda eſſet. Ergo à fortiori, ſi loquitur generatim de notorie excommunicato, non debet intelligi & extendi ad notorie interdictum, vel ſuſpenſum.

14 Pro contraria tamen parte, facit, quod † caſus exceptus a regula ob rationis identitatem extenditur ad ſimilem. textus eſt in cap. cum dilecta. de confirmat. vtil. in illis verbis: *Eiuſdem æquitatis ſimilitudine*, quẽ in hoc commendat Pan. ibi. & in c. ad audientiam. de cleric. non reſiden. & in c. iurauit. de probat. vt tradit ibi Andr. Sicul. col. pen. & Felin. in c. quoniã frequenter, in princ. vt lite non conteſt. & qui poſtillas ſcribunt ad Panor. & in his Bart. Belenz. in loco proprio, putauerunt ſingularem, Corſetus etiam in ſing. verbo, Extenſio, cui ſimilis textus. Vbi Bald. hoc annotauit

15 in cap. poſt tranſlationẽ. verſ. Quamquam. de renuntia. † Quæ concluſio procedit etiam caſus ille excipiatur per dictionem taxatiuam tantum, vel ſimilem ſecundum Pan. in illo cap. cum dilecta. de confir. vtil. textus eſt coniuncta glo. 2. l. ſerui. vbi Bart. hoc annotauit. ff. de vſu cap. irrefragabilis item tex. in l. fin. C. de reuocat. donat. verſ. Tantummodo. coniuncta gloſ. verbo, *Voluerit.* At eadem penitus ratio eſt in notorio interdicto, & in notorio ſuſpenſo, quæ in notorio excommunicato. Nam omnes euitandi erant iure antiquo, etiam ſi non eſſent denuntiati: omnes euitandi ſunt iure nouo, ſi ſunt denuntiati: nulli euitandi, ſi generaliter ſunt ligati, & non alia ratione, quàm, quia in dubium verti poteſt, ſint necne ligati. Si ergo notorium eſt eos omnes ligatos eſſe, quare alium vitabimus,

16 alium autem admittemus? Facit † quod per hanc exceptionem redimus ad ius antiquum, & ita fauorabiliter & late interpretanda eſt, cap. ab exordio. 35. diſt. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. Nam ea, per quæ ad ius priſtinum redimus, late accipimus. Verbi gratia, Statutum inferioris confirmatum à Papa eo caſu, quo confirmatio erat neceſſaria, non poteſt per inferiorem tolli. efficiuntur enim Papalia, quando ſaltem eſſent talia, quæ ſine confirmatione Papæ inutilia forent, ſecundum Bal. in l. ex placito. C. de rerum permutat. Quando tamen ita illud ſtatutum

tolleretur,

tolleretur, vt ad ius antiquum & priſtinum rediremus, tolli poteſt per inferiorem. Caſus videtur in cap. cum acceſſiſſent. de conſt. declarando illum textum, vt per Feli. ibidem col. 3. quod tamen iuſta ratione non omnino ſequemur in c. dilecto. de præbendis, licet ſecundũ ipſum, etiam in cap. cum omnes eo tit. probatur, quod licet ſoli canonici ſine conſenſu epiſcopi nõ poſſunt ſtatuere regulariter ſuper his, quæ ſtatũ totius eccleſiæ tangunt: poſſunt tamen, quãdo per huiuſmodi ſtatutũ reditur ad ius cõmune. Quod cõfirmat multis, quæ pulchra ſunt, ibidem ipſe col. 3. Facit propius glo. illa ſolennis. in cap. ſtatutum. verb. numerandũ. de præb. lib. 6. quæ habet conceſſionem, per quam a iure ſpeciali in ius commune redimus fauorabiliter eſſe accipiendam. Facit optime cap. 1. de pact. lib.
17 6. facit illa concluſio; quam aſſeruimus in cap. 1. de probat. ſcilicet, † exceptionem regulæ irregularis, ideſt exceptionis exceptionẽ eſſe fauorabilẽ, quod exceptio exceptionis ſub antiquiore regula cõtinetur. At finis huius Extrauagantis exceptio eſt regulæ irregularis, vel exceptio exceptionis. Quoniã antiqua regula cõtinet omnẽ excõmunicatũ vitandũ eſſe, vitandũ item interdictũ & ſuſpenſum, in quibus rebus eſt interdictus vel ſuſpẽſus. Huius antiquæ regulæ nouã exceptionẽ continet hęc Extrauag. nempe vt non procedat in excõmunicato generaliter à lege, vel ab homine. Rurſus ab hac noua regula excipitur denuntiatus & notorie excõmunicatus. Et ita hæc exceptio, non eſt exceptio regulæ regularis, ſed irregularis, illius nempe, quę eſt antiquę regulæ exceptio. Ergo fauore digna eſt & digna, quæ amplietur. Facit glo. illa trita. cap. 1. de tempor. ord. lib. 6. verb. *Italiæ*, putata ſing. Dominico ibidẽ, & Pan. c. ſacris. quod met. cauſa, & in proœmio Decreta. col. 14. & in c. fin. col. 3. de reſcrip. quę tamen habet ſimilem in cap. ſi poſt quam. de electio. lib. 6. & ſatis in Cle. 1. ver. Eligatur. quas cum illa citabat Dec. in cap. ſecundo requiris. de appellat. quæ probant ſecundum aliquos cõſtitutionem etiam pœnalem ex rationis vnitate ad ſimilem caſum extendi. Secundum autem alios probat nõ eſſe vllam extenſionem, quando eadem ratio in caſu, a quo, & in caſu ad
18 quem extenditur, ſubeſt. Facit, quod † grauius videtur, non vitare interdictum vel ſuſpenſum, in quibus rebus interdictus eſt, aut ſuſpenſus: quàm non vitare excommunicatum. Quoniam non vitare excommunicatum regulariter eſt peccatum veniale, vt poſt Ioan. Andr. communiter concludunt omnes in cap. ſacris, quod met. cauſa. & Thomas & alij in Quarto. diſtinct. 18. non euitare autem interdictum, vel ſuſpenſum, in quibus eſt ſuſpenſus, nemo dixit, non eſſe mortale. Ergo eadem, vel maior ratio eſt, quare interdictum, vel ſuſpenſum notorium euitemus, quàm quæ huiuſmodi excommunicatum vitare ſuaſit. Facit, quod notorium non indiget denuntiatione. tex. in cap. quoniam. de filijs presbyter. & per illum ibi Pan. col. 2. in cap. peruenit. de appell. & ideo neque ad illam ferendam eſt neceſſaria vocatio partis: quando ſaltem conſtat, nullam eſſe parti abſenti defenſionem. Hoſtien. per illum textum in cap.

reprehen-

reprehenſibilis. eodem titulo. idem Panor. in illo cap. peruenit 2. & in cap. parochianos. col. 1. de ſent. excom. Quin & ſententia in notorijs propriè non requiritur, ſecundum Innocent. in cap. ex parte 1. de verbor. ſignific. quę omnia videtur fuiſſe ratio excipiendi caſum illum excõmunicationis notoriæ; quę eadem eſſe conſtat interdicto & ſuſpenſione.

19 Hę † me rationes, maxime in hanc partem inclinant; nec me parũ mouet, quod Coſmas vir canonum egregia peritia, in dict. Pragmat. de excõmun. non euitand. idem affirmat.

Non obſtãt pro contraria parte adducta. Non primum: nam l. illa. non aliter. ff. de legat. 3. habet à verbis litterę diſcendendum eſſe, quando de diſponentis mente aliud apparet: in noſtro autem caſu ex mente diſponẽtis ob rationis vnitatem, vel parilitatem apparet ſub illo caſu excommunicationis notoriæ excepto, alias quoque cenſuras notorias cõprehendi.

20 Non obſtat etiam ſecundum, quoniam illud iuris principium; *Exceptio firmat regulam in caſibus non exceptis*, intelligendum eſt, de caſibus nõ exceptis diſſimilibus his, qui excepti ſunt, non de ſimilibus, vt annotauit Dominicus in cap. qualis 25. diſt. facit gl. 1. cap. ſi tibi abſenti de prębẽd. lib. 6. Et eodem modo reſpondendum eſt illi, quod obijcitur: qui de vno dicit, & cap. nam intelligendum eſt negare quidem de alio diſſimili, non de alio ſimili, etiam ſi per dictionem taxatiuam loquatur per ea, quę pro noſtra parte ſunt citata.

21 Non obſtat tertium, quia non ſequitur Bis facta eſt conſtitutio hæc, & ſemel ſtrictius concepta fuit, ergo ſtricte interpretanda eſt. Quia ſi prius ſtrictius fuit concepta, & poſterius largius, potius eſſet arguendum large interpretandam eſſe. & hoc contigit in hoc caſu. Nam Antoninus habuit illam, vt à Martino fuit lata: & tunc ſtrictius fuit concepta, quam poſtea in Conc. Bituricen & ſtatutis eccleſiæ Gallicanæ. Et quamuis dicas acta illius Conc. & prędicta ſtatuta nõ ligare vniuerſos: negare tamẽ non potes, patres illos eruditiſſimos, qui eis interfuerunt, late illam intellexiſſe. & ita hoc tertium argumentum pro nobis neruoſius adſtringit, quam pro parte aduerſa.* Quamuis autem hæc omnia ſupra dicta iuſtiora nobis viſa fuerit tempore, quo hæc ſcribebantur: poſtea autem cum Manuale Confeſſariorum Latinitate donaremus, & iam in Germania catholici communicarẽnt, vti & in hunc diem communicant hæreticis notorijs quos plane conſtat eſſe excommunicatos; idemque faciant Galli, Scoti, quinimmo & Belgę addidimus ijs quædã neceſſario vidẽda in prædicto Manuali c. 27. à n. 35. & plura in Enchirid. de oration. cap. 22. n. 5.*

22 Ex quibus videtur † dicendum, eum ſacerdotem, qui eſt denuntiat* fornicarius, excommunicatus, ſuſpenſus vel interdictus, aut notorie talis eſt, non eſſe idoneum confeſſarium.* quod hactenus non arbitror fuiſſe ita diſcuſſum.*

In poſteriore aũt dubio primo aſpectu facile quis dixerit, excommunicatum ſpeciatim eſſe euitandum ante denuntiationem, ab eo, qui ſcit illum

illum excommunicatum. Qnamuis id non ſit notorium: primo quod
à lege antiqua non eſt recedẽdum, niſi quatenus in lege noua id exprima-
tur. l. præcipimus. C. de appel. cap. cum expediat. de electio. lib. 6. Facit il-
lud ſingulare, iura non eſſe corrigenda per ſubanditos intellectus. glo. in
cap. cupientes. §. quod ſi per viginti. de electio. lib. 6. verb. negligenter.
Quam ſequuntur, & ſingularem putanę fere omnes, & in ijs Felin. in cap.
ad audientiam. in 1. col. penul. de reſcript. & Iaſ. in authen. nouiſſima. C.
de in officioſ. teſt. & Ange. in §. in perſonam. Inſti. de actio. in fin. quę ta-
men ſimilem habet in eodem §. verbo. priuatus. Sed antiqua iura clare
ſtatuerunt, excommunicatum, interdictum & ſuſpenſum vitandos eſſe à
quocunque qui id ſciret: ſed alio & alio modo, publice quidem ab eo,
qui ſciret publice: ſecreto autem ab eo, qui ſciret ſecrete. cap. cum non ab
homine. de ſenten. excom. Hęc autem lex antiqua ſolum corrigitur, quo-
ad generaliter cenſuris ligatos, vt ex littera patet: ergo hæc correctio non
habet locum in ſpeciatim cenſura aliqua ligatis. In hanc partem inclinat
Felin. in cap. Rodulphus. col. 24. de reſcript. & eam aſſerit Adrianus in
4. de confeſſ. dubio. 9.

23 Contrariam vero partem, nempe † idem eſſe hoc caſu de ſpeciatim ac
generatim excommunicato, tradidit Coſmas in gloſſ. illa illius Extrauag.
ad vitanda. verbo, *Generatim*. ait enim idem eſſe, ſi ſpeciatim: niſi ſenten
tia fuerit publicata. Pro hac parte faciunt omnia, quæ ſuperiore articulo
præallegata fuerunt ad probandum illius Extrauagãtis exceptionẽ, quæ
de excommunicatione notoria ſtatuit ad omnes alias extendi cenſuras.
Addo quod fere omnium vſus habet, neminem ob excommunicationem
etiam ſpeciatim in eum latam vitare; donec denuntietur vitandus. Quin
& memini, me ſæpe ſubolfacere parochum, cui tradita iam erat denun-
tiatoria ſcriptura, quo ſpeciatim excommunicatum denuntiaret, monuiſ-
ſe illum, vt mox ſolueret, & ita denuntiationem impediret, & per conſe-
quens vitationem. At conſuetudo dubiorum interpres eſt optima. cap. cũ
dilectus. de conſuetud. l. minime. ff. de legib. Facit, quod fieri poteſt, vt
certius a me ſciatur Titius excommunicatus eſſe, qui tantum eſt genera-
tim excomnunicatus: quàm Caius, qui ſpeciatim eſt excommunicatus.
Fieri enim poteſt, vt Caius alleget mihi aliqua, quæ ſi vera eſſent, quoad
Deum ſaltem non eſſet excommunicatus. Titius autem nulla, quibus à
ſententia generali eſſet excluſus. Pręterea ſtat, quod eſt frequentiſſimum,
nec vnde me ſcire ſocium meum excommunicatum, niſi quod ille ait, ita
eſſe. Quo caſu, rogo, quid refert: an generali; an ſpeciali ſententia ligetur:
quandoquidem æque mihi eſt certum, illum eſſe excommunicatum in
24 altero caſu, vt in altero, & in neutro eſſe denuntiatum. Adde quod † Ex-
trauag. illa ad vitanda conſcientiarum timoratarũ ſcandala inuenta fuit.
Et ideo res veluti fauorabilis extendenda eſt argumento glo. cap. ſciant
cuncti. de electio. & gloſſ. in cap. quamquam. ſub finem de vſur. lib. 6. &
eorũ quæ annotauit Bart. in l. quemadmodũ. C. de agric. & cenſ. lib. 11.

Adde ꝙ humana verecũdia non minus deterret a ſpeciali excõmunicato vitando, quàm ab eo, qui generatim eſt excommunicatus, donec denuntietur & publicetur. Ergo tam excuſandus videtur, qui non euitat ſpeciatim excommunicatum: quàm qui non vitat generatim innodatum.

Scio quidem his rationibus reſponderi poſſe: ſed neque ignoro contra dilui facile. Hanc tamen Coſmę opinionem, & conſuetudini & rationi legem illam ferendi amiciorem arbitror, quàm alteram, quę verbis nititur potius, quàm ratione. Et quoniam tacito vſu ipſe Coſmæ opinionem ſeruari video, ideo illi magis adhæreo.

Epilogus.

Ex his multa colligi poſſent; ſed quoad propoſitũ noſtrum colligitur: primo idem eſſe dicendum de ſuſpẽſione & interdicto notorio, quod de excommunicato notorie. Secundo idem eſſe dicendum de ſpeciatim interdicto, ſuſpenſo, vel excommunicato; & de generatim ligato. Tertio ꝙ confeſſio fieri non poteſt ei, qui notorie adeo concubinam tenet, vt nulla tergiuerſatione celari queat. Quarto poſſe tamen confiteri illi, quem pœnitens ſcit excommunicatum, ſuſpẽſum, vel interdictum; etiamſi ſpeciatim ſit taliter nodatus, modo non ſit aliter denuntiatus.

Porro ex fine extrauagantis prædictæ colligitur, excommunicatos omnes etiam nondum denuntiatos peccare; ſaltem regulariter communicando aliis, qui eis abſque peccato communicant. Illius enim Extrauag. verba poſtrema ſunt hęc: *Per hoc tamen huiuſmodi excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, ſeu prohibitos non intendit in aliquo releuare, nec eis quomodolibet ſuffragari.* At conſtat ante illam extrauag. omnem illum, qui proximum excommunicatum eſſe noſſet, etiam ſi nondum eſſet denũtiatus, & illi communicaret, peccaturum fuiſſe. cap. cum non ab homine. de ſent. excomm. cum ei annotatis. Conſtat item grauius eſſe peccatum excommunicato, ſi alios non vitauerit, quàm alijs; ſi eum non fugerint, textus omnium optimus in cap. illud. de cleric. excomm. miniſ. Facit quod excommunicatus communicando perſonis ſibi ſubiectis, peccat, licet illæ ipſi communicando non peccent, iuxta gloſ. memorabilem & receptam in cap. quoniam. 11. quęſt. & Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 4. Non otioſe tamen vtrobique addidi, regulariter. Multi enim in ea opinione ſunt, vt aliquor in caſibus liceat; puta quando alioqui ſecretiſſimum aliquod crimen palam fieret, & ſcandalum generaretur acerbius; ſuper quo tamen in pręſentia nihil pronũtio. Quamquam illud certum eſſe arbitrer, excommunicatum licite perſonę ſubiectæ communicare in eis, ad quę illi tenetur, iuxta doctrinam Thom. in 4. ſent. diſt. 18. q. 2. art. 4.

§. SACERDOS.

Auguſtinus cap. 20. de vera & falſa pœnitentia.

Sacerdos itaque, cui omnis offertur peccator, ante quem ſtatuitur omnis languor, in nullo eorum ſit iudicandus, qui in alio iudicare eſt

promptus

promptus. Iudicans enim alium, qui eſt iudicandus, condemnat ſeipſum. Cognoſcat igitur ſe, & purget in ſe, quod alios ſibi videt offerre; caueat, vt a ſe reyciat quidquid damnoſum in alio reperit. Animaduertat, quod dicitur; † Qui ſine peccato eſt veſtrum, prius in illam lapidem mittat. Ioan. 8. ideo enim liberauit peccatricem, quia non erat iuſte, qui proyceret lapidem: quomodo lapidaret qui ſe lapidandam cognoſceret? nullus enim erat ſine peccato. in quo intelligitur omnes fuiſſe reos. Nam venialia ſemper remittebantur per caremonias. Si quod ergo in eis peccatum erat, criminale erat. Deteriores itaque in hoc ſacerdotes ſunt, ſe prius non ædificantes illis, qui Dominum obſeruabant inſidijs. In hoc ergo patentiſſimum eſt crimen ſacerdotum; & vltra modum deteſtabile, qui non prius ſe iudicant, & alios alligant. Deberent enim in ſe timere crimen, quod in alijs timuerunt, & deteſtabile eſſe iudicauerunt, & ſenſuerunt. Illi quidem adeo erant caci, quod ſummã ſapientiam ſperabant capere ſuis inſidijs: quod illis patuit, quod tunc quiſque vitauit, vitet ſacerdos, qui in hoc errore illis Iudæis peior extitit.

SVMMARIVM.

1 Confeſſarius ſine crimine eſto; confeſſio tamen ei facta, vt plurimum valet.

2 Prædicans, ſiue concionans in mortali peccat.

3 Baptiſmus Iudæ baptiſmo Ioannis Baptiſtæ præfertur. num. 4.

5 Sacramentum à miniſtro malo eccleſiæ tolerato ſuſcipiens, eccleſiæ communicat, non malo miniſtro; qui tamen miniſtrando ſemper peccat. nu. 10.

6 Sacramentum, vt conferat, nullus peccator inducendus, præterquam in duobus caſibus. nu. 7. Ergo qui peccatorem ad miſſandum impáratum ad id incitat, peccat. nu. 9.

7 Peccato alterius ad bonum vti licet; immo neque mortale fuerit eo ad veniale malum vti. nu. 8.

11 Peccator vtens ſpiritualibus, id eſt orans, corrigens, iudicans, nouene peccett concluditur non peccare noue. nu. 12. Niſi quod eſt peculiare alicuius ordinis, exerceat. num. 13. Ergo peccator prædicans peccat. num. 14. Ergo & ſubdiaconus cantans epiſtolam. nu. 15. Et ſacerdos aquã benedicens, vel baptizans, tamquam ſacerdos. nu. 17. & 18. Abſoluens item confeſſum, & quoduis aliud ſacramentum miniſtrans. nu. 19. & 20. Non autem preces horarias ſoluens. nu. 16. Quæ de peccatore ſciente ſe talem, vel debente ſcire dicuntur. nu. 21.

22 Sacramentum adminiſtraturum ob hoc ſolum non oportet eſſe confeſſum, ſed ſatis eſt, vel probabiliter credere ſe contritum. 23.

24 Peccatum veniale ſine mortali condonari verius. num. 28. licet contrarium credere vtilius, num. 29.

Priorã

25 *Priori ſublato poſterius tollitur.*
26 *Qualitas ſine ſubiecto non eſt.*
27 *Peccatum veniale vnum ſine altero ſine gratiæ infuſione, ſine peccato originali condonatur.*
28 *Peccatum veniale ſine mortali condonari verius.*

IN hoc §. ſic fingi poteſt caſus: viſum eſt in principio, confeſſarium debere eſſe ſacerdotem, & ita habentem poteſtatem ligandi & ſoluendi a Chriſto cum ordine ſuſceptam. item ſcientem ſoluere & ligare, id eſt, habentem ſcientiam, quæ docet quomodo qui confeſſus eſt, ligandus & ſoluendus eſt. In §. laboret. viſum eſt confeſſariũ præter prædicta debere eſſe talem, vt non ſit ab eccleſiæ vnitate diuiſus; quæritur nunc an debeat eſſe talis, qui ſine vllo ſit crimine, reſpondet auctor talem debere eſſe.

1 Ex hoc §. nota primo, †eum, qui aliena iudicaturus eſt crimina, immunem eſſe debere a crimine. Facit illud Catonis; *Turpe eſt doctori, cum culpa redarguit ipſum.* Ad quod alludit l. 2. §. Seruius. ff. de orig. iur. Facit illud Luc. 6. *Quid vides feſtucam in oculo alieno; trabem autem in tuo non conſideras?* & illud, quod ibidem eſt; *Hypocrita, eijce primum trabem de oculo tuo, & tunc proſpicies, vt educas feſtucam de oculo alieno.* Facit illud; *Loripidem rectus derideat; Æthiopem albus.* & illud gloſ. l. quoniam. C. de hæret. *Nil Iudæus Iudæo, nil Catelina Cethego.* Denique cap. qui ſine peccato eſt. 3. quæſt. 7. & cap. ſeq. quod incipit: *Iudicet ille de alterius errore, qui non habet in ſeipſo, quod condemnet.* & in cap. infames. verſ. fin. habetur illud Pſalmi 49. *Peccatori autem dixit Deus; Quare tu enarras iuſtitias meas?* Facit quod miniſter ſacramenti ſciens ſe conſtitutum in mortali peccato. mortaliter peccat adminiſtrando ſacramentum. c. omnia. 1. quęſ.
2 1. tradit Thomas. 3. part. qō. 64. ar. 6. Facit † quod ibi concludit alter Thomas; nimirum qui concionatur in mortali exiſtens peccato, peccare. Quod ipſum latius affirmauit 2. 2. quęſt. 187. ar. 1. quamuis in quolib. de vſu ſpiritualium addubitauerit. Facit illa, quę olim non parum me terruit Adriani ſententia in 8. quolib. in 1. quęſt. ſine argumentis. qui ait, eum, qui dicit, pronuntiat, recitatve preces horarias, quas iure pronunciare tenetur, ſciens ſe mortali obnoxiũ peccato, peccare mortaliter: quod ante illum aſſeruit Thomas in 4. diſt. 5. & diſ. 19. ar. 1. q. 2. & d. 24. Facit & illud Eccleſ. 34. *Ab immundo quis mundabitur?*

3 Contra tamen hanc concluſiionem facit c. intra catholicã. 1. quæſt. 1. quod habet in ſacramentis nihil a bono maius, nihil a malo minus perfici ſacerdote. Facit cap. ſi iuſtus. ead. cauſ. & quęſt. in illis verbis. *Per malum miniſtrum non contaminatur donum Chriſti: Quia per illum purus fluuius tranſit, & venit ad fertilem terram; ſicut per lapideos canales tranſit aqua in areolas.* Bonus text. in cap. dedit. eadem cauſ. & quęſ. *Dedit,* inquit ibi Auguſtinus, *baptiſmum Iudas, & poſt non eſt baptizatus: dedit baptiſmum*

Ioãnes, & poſtea iterum baptizatus eſt. nõ Iudam Ioanni. ſed baptiſmũ Chriſti etiam per Iudæ manus datum, baptiſmo Ioannis recte præponimus. Facit & cap. ſi celebrat. de cleric. excom. miniſtr. Iuuãt & quę in §. pręced. allegauimus ad probandum, iis qui ab eccleſia eſſent aliquo modo pręciſi, fieri poſſe confeſſionem ſacramentalem.

3 Quo hęc omnia concilientur dicendum primo, † crimen, vt plurimũ confeſſarij non efficere, quominus confeſſio illi facta, & abſolutio ab eo lata teneat. Quod probant poſteriore loco adducta, & ea, quæ latius allegata fuerunt in §. 1. ſupra eo cap. niſi in caſibus ibi relatis. Dicendum deinde, neque peccare pœnitentem, qui ei confiteretur, & ab eo abſolutionem acciperet, per eadem ipſa prædicta, & per id, quod ait Thomas 3. par. q. 64. art. 6. ad ſecundum, ſcilicet licite accipi à peccatore ſacramen-

4 ta. † Quoniam, inquit ille, qui ad ſacramentum accedit, ſuſcipit ſacramenta à miniſtro eccleſiæ, non inquantum eſt talis perſona: ſed inquantum eſt miniſter eccleſiæ: & ideo, quamdiu ab eccleſia toleratur in miniſterio, ille, qui ab eo ſuſcipit ſacramentum, non communicat peccato eius, ſed communicat eccleſiæ, quæ eum, tamquam miniſtrum exhibet. Si vero ab eccleſia non toleretur, puta, cum degradatur, vel excommunicatur vel ſuſpenditur, peccat, qui ab eo accipit ſacramentum; quia cõmunicat peccato ipſius. Quod eſt intelligendum de tali excommunicato & ſuſpenſo, de quo ſupra. in §. laboret. ead diſt. ſumus loquuti.

5 Tertio dicendum † regulariter non licere inducere aliquem peccatorem, quo ſacramenta conferat: quia qui cauſſam peccandi dat, peccare videtur. cap. fin. de iniurijs, & non ſolum, qui faciunt; ſed & qui conſentiunt, digni ſunt morte. cap. 1. ad Romanos. cap. 1. de off. deleg. cap. no-

6 tum. 2. quæſt. 1. † In duobus tamen caſibus licet inducere indignum miniſtrum ad exhibendum ſacramentum, ſecundum alterum Thomam in illo articulo 6. Primus eſt, quando ad id miniſter tenetur; quia nemo peccat petendo actum ſibi debitum à ſuo debitore. cap. intelleximus. de iudic. cap. ſi uere. de ſentent. excom. Et hac ratione excuſantur, qui à ſuo paſtore habente concubinã ſacramenta petunt: ſi modo non vſqueadeo notorie teneat, vt nulla tergiuerſatione celari queat, iuxta quæ ſupra latius in §. præcedẽti tractauimus. Secundus eſt, quãdo ſubeſt articulus neceſſitatis ex parte petentis, quia eget illo & miniſter eſt paratus miniſtrare ſacramentum. Eadẽ ſiquidẽ ratione, qua licitum eſt indigenti petere mutuũ ab vſurario, licitũ quoque eſt indigenti petere ſacramentũ ab indigno parato ad miniſtrandũ. Faciunt quę habẽtur in cap. in ciuitate. de vſur. vbi Innoc. Card. Panor. & Rauen. cõcludunt, eũ qui vſuras accipit ab eo, qui parato erat animo ad mutuãdũ ſub illis, nõ peccare.

7 Facit qđ Tho. ait. 2. 2. q. 78. art. 4. † ſcilicet, vti peccato alterius ad bonũ, licitum eſſe, quia & Deus vtitur omnibus peccatis ad aliquod bonũ. Ex quolibet enĩ malo elicit aliquod bonũ, vt dicit Aug. epiſt. 154. in qua quęrẽti Publicolæ, an liceret vti iuramẽto ei⁹, qui p̃ falſos Deos iurat, in quo manifeſte

manifeſte peccat, eis diuinam reuerentiam adhibens, reſpondit in cap. mouet. 22. quæſt. 1. eum, qui vtitur fide illius, qui per falſos Deos iurat, non ad malum, ſed ad bonum, nõ peccato illius ſe ſociare, qui per Demonia iurauit; ſed pacto eius bono, quo fidem ſeruauit. Facit, quod ibi alter
8 Thomas annotauit, nempe, † licere alterius peccato vti ad bonum neceſſarium, vel vtile: immo neque mortale peccatum eſſe, ſi quis vtatur alterius peccato ad bonum delectabile; ſi modo illud veniale tantum peccatũ fieret.
9 Ex quo infertur, † eum peccare, qui ſacramentum peteret, vel miſſam ab eo, quem ſcit in mortali peccato exiſtere, & non eſſe paratum id facere.
10 Quarto dico ſacerdotem † tamen qui ſacramentum miniſtrat in mortali peccato, peccare mortaliter. quod probant textus noſter, & multa quæ pro ipſius corroboratione fuere adducta. quod ipſum annotauit & gl. noſtra in verbo iudicandus.

Eſt autem vir apprime doctus, qui pro contraria, in quam inclinat, parte conſiderabat primo, quod huiuſmodi ſacerdos & eccleſiæ miniſter nulli nocet: immo adeo bonum ſacramẽtum miniſtrat, ac ſanctus. cap. intra catholicam. 1. quæſt. 1. Secundo, quod non ſeruare illa, quę ſp ectant ad decentiam tantum, & non ad neceſſitatem, non eſt mortale. c. a. magnę de voto. & ſentit. glo. putata ſing. ibi à Panor in Cle. 1. verb. Canonicas. de celebrat. miſs. Tertio, quod talis miniſter ad miniſtrandum ſacramentum teneretur confiteri: quoniam ſecundum nos debet eſſe in gratia. At id non conſtat probabiliter, ſi non præmittatur confeſſio. Quarto, quod ſequeretur ex noſtra opinione, ſacerdotem dicendo miſſam in mortali, duplex peccatum peccare, alterum ſacramẽtum conficiendo, alterum illud ſumendo. Quinto, quod ſequeretur contrahentes matrimonium peccare mortaliter, cum non ſit alius miniſter deputatus ad illud ſacramentum. Sexto, quod nuſquam videatur inueniri præceptum, quod talis miniſter taliter adminiſtrando, tranſgrediatur. quoniam etſi prohibitiones in ſacris inueniantur, non videntur præceptum inducere, ſed conſilium & quandam decentiam.

11 Equidem vellem hanc ſententiam eſſe veram, eam tamen ipſe affirmare non auſim propter prædicta: quæ tametſi vrgere videantur, concludũt tamen minime. Ad primũ enim reſpondeti poteſt, concedendo eiuſmodi miniſtrum nemini efficaciter nocere, at non ſequitur; Nemini efficaciter nocet, ergo non peccat mortaliter: quia ſatis eſt, eum quoad ſe attinet, nocere ſacramẽto, cui facit irreuerentiam, nocet & Eccleſiæ ac Deo, quatenus irreuerentiam facit grandem agens ipſorum miniſtrum, indignus. qui talem agat. Quoniam, vt vterque Thomas in illo ar. 6. declarat, actio ſacramentalis poteſt ſumi dupliciter: vel ſecundum rationem operis operati: & ſic non exigit bonitatem, vel malitiam miniſtri, niſi ſecũdum quãdam decentiã, & propterea ſiue bonus, ſiue malus homini ſſet, ſacramẽtũ

verum, & efficax eſt. Vel ſecundum rationem operis operantis: & ſic exigir neceſſario bonitatem in miniſtro ad hoc, vt recta ſit. Et ratio eſt, quã aſſignat Aquinas in eod. art. verſ. ad primum; ſcilicet, quòd ſacramenta non ſunt, vt aliarũ virtutũ opera: ſed in ſe ipſis ſanctificationem quandam habent per myſticam conſecrationem; & ideo præexigitur in miniſtro ſanctitas iuſtitiæ, vt congruat ſuo miniſterio. Quare incongrue agit, & peccat ſi in peccato exiſtens ad tale miniſterium accedat.

Ad tertium negatur illatio; quia ſine actuali confeſſione poteſt quis probabiliter putare ſe in gratiæ ſtatu eſſe, arg. cap. *Dixi confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam domino; & tu remiſiſti impietatem peccati mei*, ſupra diſt. 1. cum ijs, quæ fuſius ibi & in cap. magna, & in ſumma eiuſdem diſt. diximus.

Ad quartum concedo illationem.

Ad quintum etiam concedo illationem, quam ſupra quoque in ſumma diſt. 5. tenuimus.

Ad ſextum reſpondeo non eſſe præceptum ſpeciatim ſuper hoc expreſſim datum: eſſe tamen generatim & implicite viua ratione è ſacris auctoribus collectum, vt videre eſt in hoc textu & apud Dionyſium cap. 1. eccleſ. hierar. declinan. ad fi. & in epiſt. ad Demophilum, quæ incipit, Hebr. hiſtoriæ tradunt. parũ ante medium, citatum à Thoma in præcitato ar. 6.

11 Ex quibus infertur ad illam quæſtionem, † an vtens ſpiritualibus in peccato mortali mortifere peccet. Et pro parte quidem affirmante videtur facere hic tex. cum glo. & ea, quæ pro ipſius corroboratione adducta fuerunt: præſertim illud Adriani, cui Thomam multis in locis conſentire, addidimus. Facit etiam, quod cum is, qui diſplicet, ad deprecandum, vel intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur ſecundũ Greg. cap. 11. primæ partis paſtoralis, & cap. 6. præfationis in Iob. relatũ in cap. hinc etenim. 49. diſt. & cap. in grauibus. 3. q. 7. at qui huiuſmodi ſpiritualibus vtitur, & orat Deũ, intercedit: ergo ad deteriora ipſũ prouocat; & ita facit actũ contrariũ ei, quem ipſum facere oportebat: nẽpe diuinam placare irã, & populo pro quo intercedit, & cuius legatus exiſtit, veniã impetrare. cap. ipſi ſacerdotes, coniunct. gl. 1. q. 1. & cap. ſacerdotes. 2. q. 7. Facit quod qui bene docet, & male viuit, Deũ quomodo cõdemnare debeat, inſtruit cap. multi. 40. d. Facit, quod in ſpecie ait Tho. in 4. d. 5. & 19. & 24. ſcilicet, eum, qui peccato mortali maculatus, aut corrigit alium ex officio; aut facit aliquid aliud, quod ſui muneris, ſiue officij ſpiritualis ſit, mortaliter peccare. Facit item illud Pſal. 49. *Peccatori autem dixit Deus; quare tu enarras iuſtitias meas: & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Vbi Caſſiodorus ait: *Hinc interdicitur peccatoribus, ne ſe immiſceant ſermonibus diuinis.* Facit & illud Eccle. 15. *Non eſt ſpecioſa laus in ore peccatoris.* & ad Rom. 2. *Inexcuſabilis es, o homo, qui iudicas. quia in quo alium iudicas, te ipſum condemnas. Et Iſidorus de ſummo bono: Non debet aliorum vitia corrigere, qui vitijs eſt ſubiectus.* Facit & illud

Auguſtini in ſermone de verbis domini in monte: *Accuſare vitia aliorum officium eſt bonorum, & beneuolorum, quod cum mali faciunt, alienas partes agunt*. Per quæ plane omnia videntur peccatores, ſiue Deum laudent, ſiue alios doceant, ſiue corrigant, vel iudicent peccare. quod fuit propoſitũ.

12 Contrarium tamen videtur dicendum, † primo, quod ſi hoc eſſet verum, ſequeretur, quod Epiſcopus, vel alius Prælatus Præfectus, vel Præpoſitus, ſiue ſimplex alius clericus mortifere peccaret, quoties exiſtens in lethali peccato, vel ſententiam diceret, vel decimas peteret, vel præciperet alicui, vel eccleſiam quampiã viſitaret, quoties itẽ vel pſalleret in choro, vel preces horarias pronunciaret: & denique quoties quiſq; quod ſui muneris eſſet, ageret. quod durum valde videtur, & abſonum. Secundo quod idem Tho. inquit 2.2.q.33.ar.5. peccatorem Prælatum iuſte poſſe alium cum humilitate, & charitate corrigere. Et in ead. 2.2.q.60. art. 2. concludit, Prælatum, qñ non eſt in peccato publico, & ita qñ ex ſuo iudicio non ſequitur ſcandalum, poſſe iuſte cum humilitate iudicare. Et in

13 3.par.q.64.ar.6. concludit, † duo eſſe neceſſaria, vt miniſter eccleſiæ, vtẽs ſpiritualibus, dicatur ob hoc ſolum peccare: alterum, vt id faciat tamquã eccleſiæ miniſter: alterum, vt actus, quem agit, ad conſecrationem pertineat. Ad conſecrationem autẽ pauca pertinere videntur reſpectu eorum multorum, quæ ad iuriſdictionem, & alia innumera ſpectant. cap. tranſmiſſam. cum gl. de elect. Ea. n. vir ille doctiſſimus, itidemq. ſanctiſſimus ad conſecrationem pertinere arbitratus videtur, quę alicui ordinum peculiariter non ſunt deputata iuxta illud ſing. Inno. in cap. fi. de exceſſ. prę lator. nempe non incurrere quẽ irregularitatem per exercitium actorum ſpiritualium tempore interdicti; niſi quando aliquid alicui ordini peculiariter deputatum exercetur.

Non obſtant quę pro altera parte allata ſunt. nõ primũ ſ. textus noſter cũ gl. quia loquitur de adminiſtratione eorũ, quę in ſe ſancta, & cõſecrata ſunt, & quorũ adminiſtratio rõne cõſecrationis cõuenit adminiſtranti. Nõ obſtant illa dicta Tho. in 4.d.5.& d.19.& 24. quorũ ſolo tertio mot⁹ fuit Adrian. in illo quodlib. qm̃ temperata ſunt per ipſũmet Tho. in trib. locis ſuæ ſũmæ, quæ poſterior, & reſoluitur ipſius eſt doctrina, ſcilicet 2.2.q.33.ar,5.& q.60.ar.2.& 3.par.q.64.ar.6. vbi declarat hoc alter Tho. & ẽt in illo ar.5. ſatis idẽ innuit. & paulo latius in 4. q. de vſu ſpiritualiũ 2.tom.fol. 93.& 2.2.q.187.ar.1.

Nõ obſtãt oĩa alia; quia nõ probãt, peccatorẽ ob id ſolũ peccare, quod exerceat ſpiritualia: ſed quia exercet illa cũ ſcãdalo, vel cũ ſuperbia, uel cõtemptu, cũ quib⁹ etiã ſi alia opera bona efficeret, peccaret. unde ſi cũ humilitate, ſiue modeſtia id faciat, nõ peccabit: niſi virtute cõſecratiõis id faciat.

14 Ex quibus infertur primo † peccare, qui prædicat in peccato mortali: quoniam prędicandi actus, quamuis lege diuina non ſit alicui ordini deputatus, eſt tamen legẽ canonica, nempe diaconatui. cap. cleros. 21.d. & cap. perlectis. 25.d. tradit Tho. à Vio in illa q. 187. & illa q. 64. art. 6.

15 Secundo infertur, eum, qui tamquam ſubdiaconus apparatu ſubdiaconali epiſtolam can tat, peccare mortaliter, ſi hoc in peccato egerit mortali: ſecus autem ſi in choro tamquam quilibet laicus illam cantet.

16 Tertio infertur, ſacerdotem peccatorem non peccare, quando preces horarias, vel ſimpliciter pronuntiat, vel in choro cantat; quia is actus ne-
17 que eſt vlli ordini peculiaris, neque peculiariter deputatus. † ſi autem aquam, vt ſacerdos, benedicat, peccat. quia is actus ordini eſt ſacerdotali deputatus. Facit pro corollario, quod priorem actum faciens, tempore interdicti nō incurreret irr egularitatem; poſteriorem vero faciens incurreret ſecundum Innoc. in illo cap. fin. de exceſſibus Prælat.

Infertur & quarto, peccatorem ſacerdotem, qui tāquam ſacerdos baptizat, peccare: qui vero ſimpliciter tamquam quiuis laicus, in neceſſitate non peccare. * Hęc ipſa probauimus poſtea in Enchirid. de orat. ſiue rep. cap. quando. de conſ. diſt. 1. c. 6. n. 40. quib. addenda eſt ſequentis nu. declaratio.*

In gloſſam verbo, iudicibus.

Gloſſa hęc duas partes habet: poſterior ibi: *quid Ergo?* Ex priori parte gl. nota confeſſarium omnem, qui in mortali peccato exiſtens confitentem abſoluit, mortaliter peccare. & quia id non alia ratione contingit, niſi, quia ſacramentum adminiſtrat, ex ea elicitur alia generalior, videli-
20 cet, † omnem peccatorem in peccato exiſtentem lethali lethaliter peccare, ſi quod adminiſtrat ſacramentum. Qu od late probatum & diſputatū eſt ſuper tex. ſuper quo concluſum fuit, idem eſſe dicendum etiam de omni eccleſię miniſtro, qui ratione ordinis, vel conſecrationis ſuæ aliquem actum ordini, vel conſecrationi alicui peculiariter deputatū agit. Omnibus tamen ſuper tex. ſcriptis addendum eſt prædicta in eo pecca-
21 tore procedere, qui nouit, aut credit, ſe in peccato manere mortali. Nam qui ſe probabiliter contritum eſſe putat, etiamſi coram Deo reus ſit mortis ſpiritalis; tamen neque adminiſtrando peccat, ſicut neque peccaret ſuſcipiendo & miſſando per text. à contrario ſenſu in cap. quotidie. de conſe. d. 2. & tenent omnes in 4, d. 9. præſertim Palud. q. 2.

Ex poſteriore autem gloſſę parte nota remedium, quo ſubito ſe mini-
22 ſter paret ad miniſtranda ſacramenta, † ſcilicet, vt ſatagat peccatorum
23 ſuorum contritionem habere. Nam, quamuis ad ſuſcipendum ſacramenta frequenter oporteat quem eſſe vere cū effectu confeſſum, vt dictū fuit in ſumma diſt. quintæ: non tamen inuenio caſum vllum, in quo miniſtrum ſacramenti oporteat eſſe confeſſum actu ob id ſolum, quod miniſtrat illud. Non dixi otioſe; *ob id ſolum, &c.* Nam qui ordine inſigni-
24 tur presbyterij, & qui etiā intermiſſandum alteri communionem impartitur, oportet eſſe confeſſum. Non quidem quia miniſtrat, ſed quia miſſat, & conſequenter ſacramentum tenetur ſuſcipere. cap. comperimus. de conſecrat. d. 2.

In gloſſ. verbo, Semper remittantur.

25 Ex hac gl. nota † veniale ſine mortali peccato non condonari, gl. eſt huic ſimilis in prooemio Sexti verbo, *Benedictionem*. Pro quibus facit primo illud Matth. 5. *Amen dico tibi, non exibis inde*, ſcilicet, ex carcere, in quem conijcitur homo pro peccato mortali *donec reddas nouiſſimum quadrantem*. per quem ſignificatur veniale peccatum. Secundo facit, quod nulla culpa condonatur, niſi per gratiæ virtutem: quia ſecundum Apoſtolum ad Rom. 4. ad gratiam Dei pertinet, quod Deus alicui non imputat peccatum. quod gl. ibi exponit de veniali. At qui mortali eſt infectus, gratię nitore caret 32. quęſt. 1. cap. cum renunciatur. Aptior text. in cap.
26 ſi enim. col. 2. diſt. 2. & cap. omnis. ſupra. diſt. 1. † Et quia ſublato fundamento & priori tollitur ſuperędificatum & poſterius, gl. ſingul. illo verbo, *Benedictionem*, in prooemio Sexti. Facit tertio, quod veniale peccatum per charitatis feruorem tollitur, ſecundum omnes. Feruor autem charitatis ſine charitatę non poteſt haberi. argu. l. ſi ſeruum. §. 1. ff. de actio. emp. & l. eius ff. ſi cert. pet. facit cap. 2. de cognat. ſpirit. lib. 6. quę probāt
26 † qualitatem ſine ſubiecto eſſe non poſſe. Quarto facit, quod pœna, niſi Deo grata ſit & accepta, nō ſatisfacit illi. argum. l. inuito. ff. de regul. iur. & l. hoc iure. §. non poteſt. ff. de donatio. & cap. geſta. 74. diſt. at pœna pro veniali aſſumpta ab exiſtente in mortali, nō poteſt gratior eſſe Deo quā ipſe, qui patitur illi exoſus. Quinto facit, quod veniale mentem, veluti quędam nubes obſcurat: at obſcuritas non tollitur, niſi luce adueniente: ergo nec veniale ſine gratiæ nitore. Hanc partem aſſerit vterque Thom. 3. par. q. 87. ar. 4. & Richardus à Sancto Victore in quodam libello ſuper hoc compoſito. & Palud. poſt Thomam in 4. diſt. 16. quęſt. 1.

Contra tamen hanc concluſionem facit primo hic textus ibi; *Nam venialia remittebantur per cæremonias*; qui tamen pręſupponit eos, cum illa venialia remittebantur eis, in mortali manere. facit gloſ. cap. 8. Ioannis,
27 vnde verba hęc fuere deſumpta. † Secundo facit, quod vnum veniale ſine alio remittitur, ſecūdū omnes. Tertio, quod venialia ſine noua gratiæ in fuſione omnium conſenſu condonatur, quod aſſerit etiam Thomas in illa quęſt. 87. art. 4. Facit, quod pœna veniali debita temporaria eſt, ſicut & pœna mortali iam cōdonato pręſcripta: ſed ſuper principio huius cap. tenuimus per pœnitentiam in mortali actam non ſolum præcepto confeſſarij fieri ſatis: ſed etiam pœnam temporariam debitam peccato condonato tolli. Quinto, quod veniale à puero nondum baptizato admiſſum, ſi moriatur, antequam baptizetur, & mortaliter peccet, non caſtigabitur pœna perpetua Inferni, ſecundum omnes. Immo ſecundū Paludanum ipſum, poteſt in hoc ſęculo abſque originali remitti. Poſtremo faciunt iura citata per gl. illam ſing. in prooemio Sexti, in verb. *benedictionem*, quæ probare videntur ſex modis remitti peccata venialia. In quibus tamen nihil de ſimul delendo peccato mortali habetur.

Hanc partem etiam multi tenet, quamuis pauciores, quam alteram, quæ communis eſt: & in his ſunt Pariſienſes in 4. d. 22. qō. 1. & VVendelinus
28 ad Gabrielem d. 46. ſub littera, h. col. 3. † quę illo nomine mihi magis arridet, quod diuinam exaltat miſericordiam, quodq; ſciam diuinitatis naturam eſſe clementem, & piam, magiſque ad parcendum, quam ad vlciſcendum pronā. cap. quia diuinitatis. ſupra diſt. 1. Et quia miſerationes eius ſuper omnia ipſius ſunt opera, vt habetur Pſalm. 144. *Et miſericordia ſuperexaltat iudicium, Iacobi* 2. Et quicunque hanc partem tenuerit, oportebit ipſum conſequenter ſecundo tenere, temporariam pœnam peccato condonato debitam deleri per ſatisfactionem in mortali factam Et tertio veniale ſine mortali tam in hoc ſęculo, quam in inferno condonari. Eos autem, qui contrarium in horum trium aliquo tenent, in om-
29 nibus tribus etiam oportet tenere contra. † Quod mihi videtur vtilius creditu, licet contrarium verius cenſeam, vt dum cogitauerimus nullo modo venialia condonari; niſi omnia mortalia quoque condonētur: dū cogitauerimus venialium pœnam illi, qui Deo inimicus moritur, perpetuam futuram & ęternam: dum contemplati fuerimus noſtras pœnitentias minores eſſe, immo penitus inutiles, quando eas in mortali peragimus: maiore odio in mortalia peccata, in monſtra veluti horrenda quędam, feramur, & longius ab eis, veluti à Baſiliſci facie, fugiamus; fiatque Dominus Ieſus turris fortitudinis à facie horum inimicorū. Argumētorū ſulutiones, ne plus ſatis in hoc morer, ſufficiat voce dixiſſe.

§. CAVEAT.

CAVEAT ſpiritalis iudex, vt ſicut non commiſit crimen nequitiæ, ita non careat munere ſcientiæ. Oportet vt ſciat cognoſcere, quidquid debet iudicare. Iudiciaria enim poteſtas hoc poſtulat, vt quod debet iudicare, diſcernat.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius doctus eſto: Immo & vt abſolutus ſit, Theologiam moralem, iura Pontificia & Cæſarea cum particularibus prouinciæ ſuæ ſtatutis calleto. num. 9.*

2 *Iudicaturus præcognoſcat: Cui poteſtas eſt iudicandi, ei eſt etiam quoq; cognoſcendi non contra, num 3.*

4 *Peccat clericus, quæ ad ſe pertinent, ignorans, ſi poteſt diſcere, & non diſcit.*

5 *Scire melius de ſe parum, quā nihil, ſicut melius eſt parū lucis quā nihil. nume. 6. Nam & qui nihil ſcit, nihil dubitat, nec conſulit. num 7. Quamuis per accidens nonnumquam peius fuerit parum, quam nihil ſcire. num. 8,*

10 *Iniuſtitia omnis peccatum mortale, niſi imperfectio, vel paruitas excuſet.*

11 *Concionatores legum peritos facile deprimentes mouentur.*

12 *Theologus non deſpiciat legum peritum, à quo non parum iuuatur.*

13 *Confitens, quo doctior, doctiorem requirat confeſſarium. quo item purior, puriorem. num. 15. Quod verum eſt, quantum ad ipſum confeſſarium. num. 16. Quoniam hi ſubtiliora & obſcuriora fatentur. num. 14. & 16. Quo item parochiani ſubtiliores ſunt, & ſubtiliora tractant, ſubtilior & doctior debet eſſe parochus. num. 17.*

15 *Confitens, quo purior, eo exiliora fatetur.*

18 *Oppidi muris cincti parochus qualis erit.*

19 *Confeſſario non ſufficit ea eruditio, quæ presbytero.*

20 *Confeſſarius omnia ſcito, quæ mortalia ſunt peccata, & quæ venialia: ſaltem quæ vt plurimum ſciuntur, & ſuo genere ſunt talia num. 21. Scito circumſtantias neceſſario confitendas. num. 22. Nec refert, in qua illa dixerit lingua nu. 23. Excommunicationes à iure latas cum alijs quinque nu. 24. Irregularitates quoque num. 25. Periculum vnum confeſſariorũ. nu. 29. Scienda hęc; ſed non in promptu habenda. nu. 30.*

26 *Irregularitate non ſublata peccatum tollitur.*

27 *Thoma à Vio bis cum reuerentia relinquitur.*

31 *Scientia neque eminens, neque mediocris, ſed ſufficiens omnibus ſufficit.*

32 *Confeſſario etiam ſcientia medicatiua neceſſaria, neque per remiſſionem ad alium ſatisfacit. num. 33.*

HIC paragraphus protenditur vſque ad verſiculum, *Diligens* Cuius prima pars ponit vnum dictum, ſecunda illius rationem, tertia rationis illius confirmationem. Secunda ibi, *oportet*. Tertia ibi, *iudiciaria.*

1 Summa huius §. eſt † iudicem ſpiritalem confeſſarium doctum eſſe
2 oportere. Quod probatur primo per rationem ipſius tex. quoniam † eum, qui aliquid iudicaturus eſt, oportet prius illud cognoſcere. l. de qua re. ff. de iudic. Facit illud Ariſt. Ethic. 1. *Cæcus male de coloribus iudicat, quoniam illos non percipit.* Facit, quod cum alicuius cauſę, decidendæ poteſtas conceditur; cognoſcendi quoque de ipſa videtur facta facultas, quãuis non contra, cui facta eſt poteſtas cognoſcendi, cenſetur facta decidendi. textus iuris optimus paucis notus in extrauag. quia quorumdam Ioãnis xxij. colum. 5. de verb. ſign. Confirmatur ſecundo, quia etiam iudex ciuilis ſaltem experientiam habere debet cauſſarum. l. certi iuris. C. de iudic. & in cap. 1 de conſangui. & affinit. ſcribitur eum, qui de matrimonio cognoſcit, canonum debere habere ſcientiam. Quin & cauſſam illitterato non eſſe committendam, dixit glo. in cap. ſciſcitatus, de reſcript. Confirmatur & tertio hæc concluſio per illud Oſeæ 4. *Tu ſcientiam repuliſti, & ego repellam te, ne ſacerdotio fungaris mihi.* & habetur in cap. niſi cum pridem, de renun. & in cap. omnes 38. diſt. quod etiam habet, omnes pſallentes repromittere Deo. *In iuſtificationibus tuis meditabor, non obliuiſcar ſermones tuos.* Quod omnes Chriſtianos ſeruare ait eſſe ſaluberrimũ: neceſſarium vero illos, qui eccleſiaſticam ſunt dignitatem adepti. Facit & cap. cum in cunctis de elect. in principiò, quod cum ætatis maturitate, & morum honeſtate, litterarum quoque requirit ſcientiam in cunctis ec

clesiæ

3 cleſiæ miniſtris. Confirmatur † & quarto, quod regula eſt iuris, lib. 6.
Non eſt ſine culpa, qui ſe rei ad ſe non pertinenti immiſcet. Nam & Lamec re-
prehenditur, quod cæcus iacularetur, & ita iaculando Cain occiderit.
cap. illud. §. ſed obijcitur. 15. quęſt. 1. at non magis pertinet ad ignoran-
tem, confeſſionem audire peccatorum, quam ars iaculandi ad cæcum.
Facit illud Perſij.

Lex hominum naturaque continet hoc fas,
Vt teneat vetitos inſcitia debilis actus.
Diluis Helleborum certo compeſcere puncto
Neſcius examen? vetat hoc natura medendi,
Nauim ſi poſcat ſibi peronatus arator
Luciferi rudis exclamet Melicerta periſſe
Frontem de rebus.

4 Facit illud Panor. † in cap. venerabilibus. de pręben. ſub fi. aientis, illũ
clericum, qui ſuo neceſſaria officio neſcit, peccare, ſi non ſtudeat, niſi
pręmatur inopia. Quin & ipſemet in cap. extirpandę. in princ. eod. tit.
5 ait † melius eſſe nihil ſcire, quam parum, quia nihil ſciens aliàs con-
ſulit, ſciolus autem id dedignatur facere.

6 Quæ concluſio poſtrema mihi non videtur vera. † ita enim ſe habet
ſcientia, quoad faciendum, ſicut lumen corporale, quoad ambulandum.
tex. in dict. extrauagan. quia quorundam. col. 4. Facit illud Saluatoris
noſtri Matth. 15. *Si cæcus cæcum ducat, ambo in foueam cadent*: at melius eſt
lucis parum habere, quam nihil; iuxta illud eiuſdem Saluatoris. Ioan.
12. *Adhuc modicum lucis in vobis eſt: ambulate dum lucem habetis, vt non vos
tenebræ comprehendant.* audis enim modicum lucis fuiſſe tunc Apoſtolis;
& audis eo modico duci potuiſſe: cum tamen, ſi nihil habuiſſent, am-
bulare non potuiſſent.

7 Neque obſtat, † quod qui nihil ſcit, conſulit, & qui parum, id dedigna
tur facere. Nam primo nego illud, nihil ſcientem conſulturum; quoniam
illuſtre eſt illud Ariſtotelis; *Qui nihil ſcit, nihil dubitat.* At qui nihil du-
bitat, quid, te rogo, conſulet? Reſpondeo ſecundo, exiguam ſcientiam
non eſſe cauſſam, quod qui habet illam, peritiores non conſulat: ſed
ſuperbiam mentis, in qua illa exigua ſcientia inuenitur. Vnde & magna
ſcientia nonnumquam per accidens nocet, iuxta illud Apoſtoli. 1. ad
8 Corin. 8. *Scientia inflat,* & refertur in cap. niſi de renuntiat. In ſe igitur, † &
ſimpliciter melius eſt ſcire parum, quam nihil: quamquam forte per ac-
cidens ob mentis, in qua eſt, ſuperbiam nocere poteſt.

Si quis autem me interroget; Quantum oportet ſcire confeſſarium?
9 Reſpõdeo primo, confeſſarium undecunq; abſolute oportere, quod † to-
tam Theologiam moralem, & canonica iura ſimul cũ ciuilibus calleat.
quinimmo etiam conſtitutiones ſynodales, & leges ciuiles particulares
illius, in qua confeſſiones audit, prouinciæ, vel diœceſis probe teneat.
Mirabere forſan, lector, me hoc dixiſſe; & aies, vt canones calleat iu-

ſtum ſatis videri, & facere cap. qui epiſcopus. 23. d. & cap. quæ ipſis 38. diſtin. at quorſum legum ſapientiam in confeſſario requiram? Quorſum?
10 dic mihi, amabo te, quicunq; hoc miraris: † nonne omnis iuſtitia mortale peccatũ eſt, niſi ſurreptio, vel imperfectio, vel paruitas excuſet. quod Thom. receptus docet 2. 2. q. 59. ar. 4. at leges omnes, quid aliud continent, quàm quod illud; Aut illud eſt iuſtum in illo, aut in illo caſu? Quo modo ergo illorum caſuum tenetur? Deinde, quæ, te rogo, qõnes magis confeſſarios, & eos, qui ab illis conſuluntur, viros doctos torquẽt, quam illæ, quas pœnitentes mouent dicentes ſe habere ſcrupulũ ſuper talibus bonis, quæ ſic, vel ſic empta; ſic vel ſic permutata; ſic vel ſic ex teſtamento, vel ab inteſtato obuenientia tenent? Quas item mouent; an primo genitus ex primogenio, protogenio, vel maioricatu teneatur iuſto matrimonio locare ſorores & fratres, an teneatur ſoluere, quę debita ipſius præceſſor contraxit; an teneatur conferre impenſas, quas in rebus maioricatus, ſiue protogenij præceſſor fecerat, & ſexcentas alias quęſtiones, legum etiam, & canonum doctiſſimos torquent.

11 Quam ob rem demirari ſoleo Theologos aliquos, etiam è ſuggeſtis de ſacrarum legum facultate tam fere humiliter, ne dicam probroſe, pronũtiare, quam de alea ludendi, ſeu ſcortandi arte. quarum tamen ſingulas ſingulos conſcientiæ caſus decidere, compertiſſimum eſt erudito, qui facultatem illam ſacrã ac ceteras in hoc addiſcit, vt licitum ab illicito; equum ab iniquo diſcernat. Quod munus eſſe legum peritorum iuriſconſultus etiam ethnicus ait in l. 1. ff. de iuſt. & iur. De Iuſtitia enim Theologi generatim dicere ſciunt, quid illa eſt, & quotuplex; an ſit virtus cardinalis, an omnium moralium potiſſima; in qua potentia locanda, & alia id genus, quæ parum, aut nihil confeſſario conferunt. Quod item iniuſtitia ſit peccatum mortale, facile definire norunt: at definire quando, in iudicijs in contractibus, in vltimis voluntatibus, & nonnumquam in delictis committatur iniuſtitia in caſibus innumeris, qui præter legẽ naturæ occurrunt, vires Theologi excedit, niſi legum quoque ſe peritũ
12 fecerit. Quæ plane dicta eſſe velim, † non quod litteras velim cuipiam contemni ſacras, & à Theologia omnium facultate principe lectorem dehortari. quandoquidem palam eſt plurimos hortatu noſtro ſe litteris deuouiſſe ſacris; & plurimos eorum partem moralem canonicæ adiunxiſſe ſapientiæ, ac legali. In hoc vero ea dixerim, vt ſicut canonum legũmq. periti reginam hanc veluti à dextris ſuperni regis conſidentem ſuſpicimus, adoramus, ac veluti attoniti demiramur: ita quoque Theologi arbitrentur, non eam conſidere nudam; ſed veſtitu deaurato, & circundatam varietate; & ſapientiam canonicam & legalem adeo non renuere, vt ſibi ornandæ, & à frigore rerum agendarum ignorantiæ ſimul & calore ſcientię plus ſatis curioſe tegendæ illam paſſim requirere, maximeque deſiderare, & venerari tamquam alterum Neptunum, qui opiniones aduerſas, & fluctus veluti furentes, viſceraque diſcerpentes ipſius

com-

componat menteſq; glorię appetentiſſimas ſub põdere cõtineat ac ſedet.

Secundo dico, tanta eruditione, vel tam recta vita eſſe poſſe confitentem, vt ſufficiat confeſſario ſcientia tantum formæ abſoluendi eũ. de qua in princip. cap. agimus, ſecundum mentem Thomæ à Vio, & quorundã aliorum. Quod etſi aliàs mihi placuerit, nunc tamen non penitus pla-
13 cet. † Primo enim, quo pœnitens eruditior eſt, eo confitetur peccata ſubtiliora & obſcuriora, quęque alij minime putant eſſe peccata: & ideo, niſi confeſſarius ſit eruditus, vix intelligit, quid eſt illud, cuius ſe cõfitens accuſat, adeo longe aberit ab intelligenda peccati, quod ſibi aperitur, qualitate ac quãtitate. quod mihi confitenti nõ ſemel contigiſſe teſtor dum cogitationis peccata confiterer, dum dicerem: Vindictam de lædente non ſumpſi, non propoſui ſumere appetentię, quam ſenſualitas propinabat, non conſenſi: ſed illud non ea vi, quę me, quæ profeſſionẽ meã decebat, repuli. Dũ itẽ confiterer: Miſſam tali die feſto audiui, neque me nõ auditurum propoſui: ſed neque tandiu manè litteris incubui, vt me periculo eam non audiendi expoſuerim: at dum illam in vna eccleſia non inueni, conſtitui mecum ad aliam non ire, ad quam ſi non iuiſſem, non audiuiſſem: ſed quia tardius, quã par erat illuc iui, immo & putans me nõ inuenturũ, non adire decreui: ideo confiteor me peccaſſe. Fuit enim confeſſarius qui mihi hæc & id genus alia cõfitenti reſponderit; Nos eiuſmodi peccata fugiunt, neque horũ vlla ex parte mordet cõſcientia. Secũdo facit,
15 quia quo quiſq; à peccato eſt purior, eo exiliora confitetur: & ita ei, qui ipſum audit, intellectus ſubtilior videtur neceſſarius, quã alij. Nã & me audientẽ puræ vitæ hominũ cõfeſſiones nõ parua tenuit dubitatio neſcientem, an mortale eſſet, quod fatebãtur, an vero veniale, quo illos ab eo tam quã à mortali, vel tamquã à veniali dehortarer. Quare videt mihi, ſalua,
16 quæ verior fuerit ſentẽtia, † optimorũ doctiſſimorũq; confeſſarijs aliquot de reſpectibus ſufficere minorẽ doctrinã, aliquo tamẽ reſpectu maiorẽ eſſe neceſſariã. Et quo ad cõfitentẽ quidẽ, minor in confeſſario ſciẽtia ſufficit, quoad vero ipſum cõfeſſariũ quo recte ſuo munere fungat, maior videt neceſſaria, niſi cõfitentis illũ ſciẽtia iuuerit, quod tamẽ frequẽter fit.

17 Tertio dico, non tanta eruditione debere eſſe confeſſarium vnius loci, quanta alterius. Confeſſarius enim illius oppidi, cuius parochiani ſubtiliore ſunt ingenio, vel portum maris, vel curiam regiam, vel maritima loca, vel emporium aliquod inhabitant, vel contractus ſubtiliores conficere ſunt ſoliti, maiore indiget & prudentia & doctrina. Facit cap. opor-
18 tet. 8. q. 1. & quod in ſtatutis eccleſiæ Gallicanæ habetur, † in oppidis muro cinctis non eſſe cõmittendã animarũ curam eis, qui non ſtuduiſſent tres annos Theologiæ, vel alteri iurium, vel artium non eſſent magiſtri.

Quarto dico, eandem eruditionem, quæ ſufficit, vt quis fiat presbyter
19 nõ ſufficere, vt ei animarũ cura permittatur. Vt enim idoneus ſit presbyter ſufficere videtur, quod cantare ſciat, legere, ac conſtruere verba illius idiomatis, in quo eſt miſſaturus, iuxta gloſ. 1. receptã Clem. 1. de conceſſ.

præb.

præb. immo & duo poſteriora, ſcilicet, legere & conſtruere videntur ſufficere, ſecundum Domi. in cap. ſi pauper. de præbend. lib. 6. at eum, qui iuſtā de animabus curā habiturus eſt, oportet earum ſcire regimen: quod artem artium eſſe definit doctiſſimus ille Innocētius III. in cap. cum ſit. de ætat. & qual. Hinc illud Imolen. quod refert Domin. cap. ei cui. col. 8. de præbend. lib. 6. poteſt eſſe quis bonus ſacerdos, qui tamen non erit ad curam aptus. quibus ibi conſentit etiam Peruſinus. Quę concluſio vtinam quotidie prædicaretur ijs, qui per vicarios ſuis parochialibus ſacerdotijs inſeruiunt, quotidie, inquam, prędicaretur & inculcaretur. Eius enim ignorātia in cauſſa eſt, vt fere omnes ſinē vllo alio delectu cuilibet, quamlibet ignoranti modo presbyter ſit, animarū ſibi cōmiſſarum vicariatum concedant, neque requirant, quis doctior ſit: ſed quis minore mercede inſeruiat. quo fit, vt aliquando miſelli vicarij pro dimidio inſeruiāt oblationum. O parochorum auaritiā: O Commēdatorum, pręſertim coniugatorum, incogitantiā; Pondus diei ac æſtus vicarius portat, vos vero nec digito illa tangitis; Vobis mille pauca vidētur, & vicario decem inuidetis?

20 Quinto dico, cuiuis cōfeſſario, qui audiendis generatim confeſſionibus præficitur, eſſe neceſſariam ſcientiam iudiciariā, qua iudicet primū quæ hominum acta peccata ſint, & quæ non. quę item peccata mortalia, & quę venialia, & quando in aliquo fuerit dubitatio, ſciat dubitare, quo peritiores cōſulat, ſecundum Thomam in 4. diſt. 17. in expoſitione litterę. Pro quo facit cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. verſ. *Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, vt more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias & peccati, quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & huiuſmodi remedium adhibere diuerſis experimentis vtendo ad ſeruandum ægrotum.* Concluſio

21 tamen hęc quinta intelligenda eſt de his, † quæ vt plurimum ſciuntur eſſe peccata; & ex genere ſuo eſſe mortalia vel venialia, vt declarat Antoninus 3. par. titulo 17. cap. 16. §. 1. Pro quo facit, quod alioqui rariſſimus

22 reperiatur, qui confeſſarius idoneus ſit. Scire item debet circunſtantias peccatoris & peccati: eas, inquam, quæ neceſſario ſunt aperiendæ. de qui-

23 bus in cap. 1. ſupra diſt. proxima in principio dictum eſt. Non refert autem, an illa Græce nouerit, an Latine, an Luſitane, Caſtellane, an Gallice vel Italice; praxi, an theorica, modo nouerit. argument. l. 1. §. fin. ff. de verb. oblig. cum ei annotatis.

Ex quo infertur primo cum Caietano, neceſſarium eſſe confeſſario co-

24 gnoſcere quinque. Primum, † an peccator ſit excommunicatus. deinde an teneatur ad reſtitutionem, tertio, an ſit in damnationis ſtatu; puta in voluntate perſeuerandi in peccato mortali, & quidquid aliud ſimile his inuenias, Quarto, an peccatum habeat reſeruatum. Quinto, an ſit, quoad hoc ei ſubditus.

25 Secundo ex his, neceſſariam itē ſexto eſſe illi, qui clericos audit, ſcien-

tiam

tiam caſuũ, in quibus iure inducitur irregularitas. Quãquam Thomas à Vio in illo verbo contra ſentit, eo motus, quod irregularis à peccato abſolui poteſt, non deleta irregularitate. Cui conſentio in hoc poſterio re dicto. Quamuis extrauag. inter cunctas, de priuileg. cõtrarium determinaſſet, & contrarium ſenſiſſet Calderi. conſil. 19. de regular. & Card. in Cle. 1. de priuileg. q. 37. verius tamen puto, quod ait Thomas à Vio, ſcilicet, peccatum ſine irregularitate tolli poſſe. Quod recentiores quidã alij aſſerunt, & ante illos etiam Card. in Cle. dudum. de ſepult. q. 8. affirmauit. Et probatur, quia ſacerdos ſimplex abſoluitur ab homicidio iure communi ſolo attento. cap. Deus qui. de pœnit. & remiſſ. non tamen ab
27 irregularitate, quam ſolus Papa tollit. cap. 1. de re iudic. lib 6. † in priori vero dicto, ſcilicet, confeſſario non eſſe neceſſariam ſcientiam caſuũ, in quibus irregularitas contrahitur, non illi omnino aſſentior. Arbitror enim, ſaltem illum confeſſarium, qui clericos freque nter audit, debere id ſcire, vel ſaltem de illo ſcire dubitare, quo doctiores conſulat. Quoniam muneris confeſſarij non ſolum eſt peccatorem abſoluere: ſed etiam illi, à quibus debeat abſtinere, conſulere, per principiũ & finẽ huius ca. & per verſic. ſacerdos. illius c. omnis. de pœnit. & remiſſ. Si ergo clericus caſum, per quem eſt factus irregularis, cõfiteatur mihi quomodo conſulã, ne amplius celebret, vel ne ſuis ordinibus alijs vtatur, donec ab illa irregularitate liberetur? Quomodo item conſulam vt, quod beneficium irregularis quęſiuit, relinquat, ſi neſciero, quibus caſibus quis ſit irregularis? Quomodo item eum monebo, vt peritiores conſulat, vel ipſe con ſulam, ſi de caſu illo neſcio ſaltem dubitare? Præterea ipſemet Thomas à Vio habet neceſſarium eſſe confeſſario ſcire, num confitens in damnationis ſtatu maneat. Ergo tenetur quoque ſcire, an presbyter ipſi confeſſus ſit irregularis, præſertim ſi beneficium habet in irregularitate quęſitum. Cum enim habeat voluntatem celebrandi, & retinendi beneficiũ illud, in ſtatu malo perſeuerat. arg. cap. ſępe de reſtitut. ſpoliat. cap. ſicut tuis. de ſimonia. regula peccatum. de regulis iuris. lib. 6. & cap. pœnitẽtia. 1. & 2. ſupra d. 5. Quo fit, vt non ſemel indoluerim aureę illi ipſius ſummæ non adidiſſe Thomam irregularitatis incurrendæ caſus. *Quos tamẽ poſtea poſt primam editionem horum commentariorum, nos noſtro Manuali hac de cauſſa addidimus in cap. 27. à num. 191. ad num. 247.*

Tertio infero prędictorum ſex, cum talia ſint, quibus ignoratis oportet ignorare quoque illa quę neceſſario ſunt facienda, vel de neceſſitate pręcepti, vel neceſſitate ſacramenti per ea, quę ſupradicta ſunt in princip. huius cap. tria quidem prima, & ſextum omnibus confeſſarijs, etiam ſummis eſſe neceſſaria: quartum vero, videlicet, caſuum reſeruatorum cognitionem non ei, qui poteſt ab omnibus reſeruatis abſoluere: neq; quintum ei, qui vniuerſalis eſt totius mundi cõfeſſarius, quales rari ſũt.

Quarto infertur, eum, qui tertium & quartum neſcit, & aliàs eſt idoneus; antequam audiat pœnitentem, debere illi prędicere, vt doctiores

res conſulat. an in aliquam inciderit excommunicationem, & vt quærat ipſi & faciat copiam, caſuum in ea diœceſi reſeruatorum, ſecundum Thomam à Vio. quod tamen parum placet, primo, quòd hoc raro, vel nuſquam fit. Secundo quòd non videtur ſufficere id confeſſario, præſertim illi, qui toti vni parochiæ ſe præfici paſſus eſt. Primo, quòd hoc eſſet cogere parochianum ad ſua peccata bis confitendum, ſaltem indirecte: ſemel quidem erudito illi, quem eſt conſulturus, deinde parocho huic ignaro, à quo eſt abſoluendus. Quomodo enim eruditus ſciat, an pœnitens ſit excommunicatus, niſi omnia illi peccata, ſaltem exteriora narrentur? Secundo, quod per hanc diligentiam confeſſario non ſatis fidei fiat, niſi etiã fides fiat omnia illi erudito, qui dicit confitentem non eſſe excõicatum, aperta fuiſſe, quod nullatenus arbitror faciendum. Tertio, quod hoc eſſet dare anſam, quo illius conſeſſuri occulta crimina palã fierent. Quarto, quòd
28 ob hanc moleſtiam multi à confitendo retraherentur. Quare, † ſalua, quę viro illi ſummo debetur reuerentia, nulli eſt conſulenda hęc diligentia.

29 Quinto infertur, eum, qui hac diligentia non facta, & ſine hac excommunicationum ſcientia confeſſiones audit, mortaliter peccare: niſi per accidens excuſetur, puta, quia pœnitens ſupplet ſcientiam. Quia ſcilicet eſt vir doctus, & nouit prædicta: aut quia tali eſt animę puritate, vt præſumatur ab huiuſmodi laqueis liber. Facit quia exponens ſe periculo peccandi mortaliter, peccat mortaliter, iuxta illud Eccle. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo.* & latius trado in cap. 3. infra d. 7. At qui ſine huiuſmodi ſcientia confeſſiones audit, periculo ſe male abſoluendi probabili obijcit, vt palam eſt.

30 Hæc autem ſcientia non eſt ita exigenda, † vt omnia peccata, & excommunicationes, & circunſtantias in promptu habeat confeſſarius: ſed ſatis fuerit, quod audiendo confeſſionem ſciat dubitare de excommunicatione, de reſeruatione, de ſtatu, reſtitutione, & quod habito cõſilio, vel
31 recurſu ad libros ſciat recte iudicare. Facit, quod † Innocentius receptus in cap. cum in cunctis. de elect. ait, eminentem ſcientiã, quæ ſine ſtudio in promptu concluſiones omnes ſoluit, non eſſe neceſſariam: immo neque illam, quæ mediocris dicitur, per quam in promptu concluſiones difficiles ſoluũtur: ſed ſatis eſſe habere ſufficientem, per quam cũ ſtudio & librorum reſolutione concluſiones ad ſuum pertinentes officium explicare valeat. Addo, quoad propoſitum vel perquam peritorum, quos mediocri facilitate inuenire poteſt, conſilio adiutus idem efficere queat. Hactenus de priori ſcientia.

32 Septimo dico, vltra prędictam ſcientiam iudiciariam neceſſariam eſſe confeſſario ſcientiam medicam, qua ſcilicet ęgrotanti animæ medeatur. Facit §. cognitis. infra ead. d. textus nimirum iuris optimus in cap. omnis. §. ſacerdos. de pœnit. & remiſſ. Hæc autem ſcientia talis ſaltem eſſe debet ſecundum mentẽ vulgaris ſententię, quam Tho. à Vio colligit, vt ſciat oleo diuinę miſericordiæ vel vino diuinę iuſtitiæ impœnitentem emol-

emollire, deſperantem erigere, puſillanimẽ confortare, vt habet §. quibus cognitis infra eod. cap. aut ſaltem ad meliorem confeſſarium mittere. Et ita vel per ſe, vel per alium, mendicamenta illi ad tantam duritiã
33 emolliendam neceſſaria opponere.† Quamquam, quod de alio ait Thomas à Vio, & de remiſſione ad alium non facile mihi videtur affirmandũ arg. cap. qualis. & cap. licet. 8. q. 1. & quod paſtor non videatur ſuo muneri facere ſatis, ſi ouem à ſe paſcendam alteri remittat. Nemo enim creditori nolenti alium debitorem delegare poteſt, & ſe liberare. l. ſi Stichũ §. ſi. ff. de nouat. & deleg. Præſertim, vbi hominis induſtria electa eſt. l. inter artifices. ff. de ſolut. cap. fin. §. fin. de. off. deleg. cum his, quę ibi anno ſuperiore extraordinaria prçlectione diximus. Quod autem Thomas, & communis videtur admittere, procedere poſſet in aliquo impœnitente raræ duritiei. non enim videtur neceſſarium, vt parochus ſciat facere illa, quæ rariſſime inter homines illius conditionis, cuius ſunt ipſius parochiani, contingunt. l. ſed & ſi. §. quæſitum. ff. ſi quis caut. aptior huic propoſito textus in l. fiſtulas. §. frumenta. ff. de contrahend. empt.

§. Diligens.

Diligens itaque inquiſitor, & ſubtilis inueſtigator ſapienter, & quaſi aſtute interroget à peccatore, quod forſitan ignorat, vel verecundia velit occultare. Cognito itaque crimine, varietates eius nõ dubitet inueſtigare, & locum, & tempus, & cetera, quæ ſupra diximus in exponenda eorum qualitate.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius interrogato, ſed non de minus pertinentibus. nume. 2. Non de incõſuetis peccatis. num. 3. Non de Venereorum circunſtantijs non neceſſarijs. num. 4. Alioqui contaminator confeſſionis erit. num. 5. Immo confitentem à talibus prohibeat. nu. 6. Nec ante interroget, quam penitens, quæ meminit, offerat. nu. 8. Interroget, an ipſi ſubſit. num. 10. Non tamen, qui ſit. nu. 11. Poteſt, non tamen tenetur præinterrogare an ſit in malo ſtatu. n. 12. & n. 13. Præinterroget & de peccatorum præmeditatione. nu. 14. interrogationes qui ſcripſerint. nu. 15.*

7 *Confeſſarius mortaliter peccat, quoties putat confitentem tacitum ire quid neceſſarium, niſi interrogetur, & non interroget.*

9 *Confeſſioni quaſdam interrogationes eſſe præambulas: quaſdam ſubcutaneas.*

15 *Peccatoris præcogitatio quandoque omittitur.*

1 EX hoc paragrapho nota primo † interrogationes à confeſſario eſſe faciendas. Hic ipſe textus refertur etiam à Magiſtro ſenten. in 4. diſt. 19. cap. fin. conſentit cap. omnis. de pœn. & remiſs. ibi; *Diligenter inquirẽs & peccatoris circunſtantias & peccati.* Facit, quod contingere poteſt, vt confeſſarius intelligat pœnitentem ex obliuione, vel verecundia omittere aliquod peccatum. quo caſu, niſi interrogaret, mortaliter peccaret confeſ-

confeſſarius, ſecundum Angelum verb. interrogationes. Contingit etiã aliquando, vt confeſſario ipſius conſcientia dictet faciendas eſſe interrogationes: ergo tenetur cap. fin. de præſcrip. Facit, quod multi vadunt ad confitendum peccata tali præmeditatione præmiſſa, quę ſine interrogatione confeſſarij quidẽ non ſufficiat: cum illa vero eſſet ſufficiens, quod ſupra latius in cap. fin. in 10. conditione iuſtæ confeſſionis dictum fuit.

Contra tamen hoc facit primo, quod ſi ex obliuione, vel ignorantia tacet peccata pœnitẽs, nullatenus peccat, & ita non confeſſis alijs poteſt abſolui per ea, quę diximus in cap. cõſideret. §. cautus. ſupra diſt. pręcedẽti. Secundo facit, quod ſi ex verecundia tacet, peius erit, ſi poſtea interrogatus mentiatur. Quod inter eos, qui neceſſario vni confitentur, frequenter factitari quidam auctor eſt. Tertio, quod tametſi non mentiatur; tamen iam peccauit deliberans præ verecundia tacere: radix enim peccati in uoluntate conſiſtit. cap. nam concupiſcentiã: de conſtitut. cap. qui vide rit. 32. q. 5. Quarto facit, quod pœnitens interrogatus peteſt multa peccata per interrogationem dicere, quod ei noceret. Et ita confeſſarius eſſet cauſſa peccandi. cap. fi. de iniuriis. Quinto ex interrogationibus circa Venerea poteſt periculum naſci, & pœnitenti & confeſſario: quod vitandum eſt Eccle. 3. cap. & cap. iuuenis. de ſponſalibus.

Pro concordia horum dicendum primo, confeſſarium tria debere
2 ſeruare in interrogando. primum † vt interroget de peccatis, & non de fabulis, vel alijs mundanis. Facit cap. de teſtibus. de teſti. quod habet teſti ſuper vno articulo inducto non credi ſuper alio. Facit ẽt gl. recepta, quæ poſtrema eſt. l. ſi quis. §. fin. ff. de petit. heredit. quæ habet, teſtem ad vnũ articulum præſentatum non debere ſuper alio interrogari. Facit & l. fin. §. idem Iulianus. ff. de iureiur. quæ putatur ſing. in eo, quod probat iudicẽ non debere admittere articulos impertinentes. Pari ratione igitur, qui venit ad confitendum peccata, non eſt ſuper ijs, quæ ad ea non pertinent interrogandus.

3 Secundum † vt non interroget, niſi de peccatis conſuetis, & quæ cõmuniter ſunt nota explicet. Quærere enim de peccatis inconſuetis, & enormibus, niſi generatim & e longinquo, aut veluti aliud agendo, & per quandam circunloquutionem, nocet, confitenti, quia ſępe diſcit mala, quæ neſcit. Propterea dicitur Prouerb. 11. *Qui inueſtigator eſt malorum, opprimetur ab eis.* & in l. 1. ff. de quęſtio. prohibetur fieri quęſtio ſpecialis in damnum alterius.

4 Tertium eſt, vt non deſcendat nimis ad particulares circunſtantias peccatorum carnalium: quia vt dicit Philoſophus 3. Ethic. *Delectabilia quanto magis conſiderantur, tanto magis ſunt apta mouere.* Et ideo talis interrogatio & confeſſario & confitenti noceret. Sufficit enim habere vltimã ſpeciem peccati in huiuſmodi, & circunſtantias quę cadunt ſub ſpecialẽ prohibitionem, & ẽ longinquo & cum verbis honeſtis, vnde nullo modo deſcendat ad alia ſpecialiter, puta, mulier confitetur, quod fuit cognita

5 gnita extra vas debitum, non quæretur poſtea vbi, vel quomodo, & alia huiuſmodi, ſicut quidam faciunt, quos Angelus contaminatores potius confeſſionis, quàm confeſſarios appellat, eoſdemq; ait, ſæpiſſime mortaliter peccare, huiuſmodi ſe interrogationibus oblectantes, ob idque illas facientes. Adde illud Thomæ à Vio ſingulare prædicto caſui, confeſſariũ prudenter facturum, ſi non permittat pœnitenti explicare longius illas pollutiones: ſed dicat ei, vt ſecum cogitet veriſimilem numerum, quoties extra vas naturale fuerit polluta, & vno verbo explicet, Toties in hunc modum peccaui. quod ipſum in peccato mollitiei, & alijs ſimilibus caſibus faciendum eſt.

6 Neque vero quis dicat, † pœnitentem putaturum ſe non ſatisfeciſſe, & ideo mœſtum ac deſolatum ſine conſolatione vacuum rediturum. Quoniam ſi confeſſarius docuerit ipſum, ſufficere, quòd peccatorum ſpecies exprimatur, neque oportere, modos illos peccandi obſcœnos aperire, deſeret illum ignorantia, vnde naſcebatur deſolatio, ſiue triſtitia; & conſolatio amplectetur dulciſſima.

7 Secundo principaliter dicimus † toties confeſſarium mortaliter peccare non interrogando, quoties credit aliquid neceſſario confitendum taciturum confitentem, niſi interrogetur. Facit cap. *Iudicantem cuncta rimari oportet, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere.* 30. quæſt. 5. & l. vbicunque. ff. de interrog. actio. Quando vero bona fide credit, nil de neceſſarijs à pœnitente omiſſum: ſiue quòd omnes peccatorum locos ordine ſuo attigerit, ſiue quòd paruo ante tempore confeſſus fuerit; ſiue, quòd cum ſciat vita eſſe rectiſſima, parumque ac raro à Dei via deflectere, non tenetur interrogare, immo nonnumquam id faciendo imprudenter ageret, & venialiter ſaltem peccaret.

8 Tertio principaliter dicamus, confeſſarium permittere debere pœnitenti, vt ſine vlla interrogatione confiteatur, quæ meminerit, quæque ad confitendum recogitarit, ſiue ordinate, ſiue confuſe illa narret. Primo quòd confeſſio quodam modo magis ſpontanea videtur, quę ſine interrogatione fit. Secundo, quòd ex illius relatione docebitur confeſſarius, quas partes interrogando debet attingere.

9 Quarto principaliter † dicamus, quaſdam eſſe ad confeſſionem præambulas interrogationes, quaſdam vero confeſſioni ſubcutaneas & in-
10 ternas. Præmbula eſt interrogatio & neceſſario faciẽda, † an confeſſurus confeſſarij iuriſdictioni ſubſit, quando id ignoratur. Quare ante omnia confeſſarius ignotum interroget: cuias ſit, & cuius parochiæ, an diplomata & bullas habeat Apoſtolicas, vel Ordinariorum, quibus electio confeſſariorum ſit ei conceſſa. Quoniam per illa, quæ in princ. cap. præ diximus, abſolutio illius, qui iuriſdictionem in abſoluendum non habet cum exercitio, ipſo iure nulla eſt. Quia nulla eſt ſententia à non ſuo
11 iudice lata. C. ſi à non compet. per totum. cap. at ſi clerici. de iudic. Si † tamen confeſſario aſſerat confeſſurus ſe, vndecunque ſit, poſſe ab eo, vel iu-

re com-

re communi, vel particulari abſolui, rogareque illum, ne velit cuias ſit, vel quis cognoſcere, ſatisfactum eſt confeſſario. qui caſus nobis iam contigit, & ponetur in cap. fin. infra eadē. Præambula eſt etiam interrogatio & neceſſaria, ſi multis credimus, quorum de numero eſt & Thomas à
12 Vio, † an confeſſurus aliqua teneatur excommunicatione, à qua confeſſarius abſoluere nequeat: an item in tali ſit malitię ſtatu, quem deſerere nolit, puta ſi eſt vſurarius, qui ab vſuris exercendis non ſit abſtenturus: concubinarius, qui concubinam non ſit abiecturus: tyrannus, qui tyrannidem non ſit depoſiturus: occupator alienorum, ſine illorum reſtituendorum voluntate: multa ſine cauſſa obtinens ſacerdotia, quibus animarum regendarū cura ineſt, qui tamen nullū ſit illorum relicturus.

Pro hac opinione facit, quod huiuſmodi homines fruſtra quis audiat. Fruſtra enim expectatur euentus, cuius nullus ſequatur effectus. c. cum cōtingat de offi. deleg. at huiuſmodi homines confeſſarius nequit abſoluere: igitur fruſtra eos audiet. Facit, quod nihil eſt cum ſcandalo faciendum. cap. nihil. de præſcrip. cap. 2. de oper. noui nun. ſed ſcandalum eſt confitenti, ſi poſteaquam totam ſuam vitam confeſſario aperuerit, audiat ab eo: *Non poſſum te abſoluere.*

Contra tamen hanc concluſionem facit cap. quod quidam de pœnit. quod habet confeſſionem illius, qui à peccato recedere nolit, nō eſſe reſpuendam, ſed audiendam. Facit & §. ſeq. qui totus videtur eſſe in docendo confeſſario & exhortando, quo peccatorem nondum ſatis contritum in contritionem ducat peccatorum. Facit, quod ſupra in. §. caueat. diximus, ſacerdotem egere ſcientia curatiua, ſiue medicatiua. Facit, quod frequenter fit, vt monitionibus & exhortationibus ſacerdotis, quæ poſt confeſſionem fiunt, pœnitens conteratur: quod ſubindicat §. ſequens. Adde, quod experientia docet, eum, qui confeſſus eſt peccata ſua, multo ſollicitiorem eſſe, quo abſoluatur, ne pereat illi labor ille grandis in præmeditandis & confitendis peccatis ſuſceptus, quam ante confeſſionem. Facit, quod confitens integre omnia peccata ſua ſine pœnitudine & ſine voluntate ſuſcipiendi abſolutionem, ſatisfacit præcepto de confitendo, quod probabile putat Adrianus in 4. de confeſſ. dubio 4. ergo audienda eſt cōfeſſio huiuſmodi. Hoc tamen fundamentum poſtremum fragile arbitror & falſum, vt infra ead. cap. fin. nu. 183. dico. Per alia † vero ſupradicta fun
13 damenta non auderem dicere, hanc interrogationem eſſe neceſſario à cōfeſſario faciendam: quamuis eam fieri poſſe licite non denegem. negarem tamen reſpuere debere confeſſarium illum, qui vellet confiteri, non obſtante comminatione de non abſoluendo illum, ſi ſaltem eſſet ipſius parochus, & tempus Quadrageſimę.

14 Præmbula eſt etiam & neceſſaria interrogatio, qua quęrendum eſt, an iuſta diligentia pręmeditatus fuerit pœnitens peccata ſua. Nam fieri non poteſt humanitus, vt qui longo iam tempore non eſt confeſſus, & aſſuetus eſt frequenter peccare, ſi ſubito nil pręmeditatus ad confeſſionem

nem veniat, ſatis integre ſua peccata confiteatur, etiam ſi confeſſarij iuuetur interrogationibus. Et ita, ſi comperit pœnitentem confeſſarius ſua peccata minime pręcogitaſſe, debet eum dimittere, quo ante pręcogitet, quam confiteatur, modo neceſſitas aliud non ſuadeat, vt quia mors aut
15 naturalis, aut violenta imminet, † aut ſine ſcandalo nequit differri communio. Tunc enim ſufficeret pœnitentia omiſsæ prædiſcuſſionis cum ea, quæ illi fuerit poſſibilis peccatorum recordatione, argumento cap. 1. infra, diſt. ſeq. & tradit Adrianus de confeſſ. dub. 6. poſt quintam quæſtionẽ.

Quid tamen agendum, ſi non habet compertum confeſſarius: ſed ſolum ſuſpicatur, pęnitentem non adhibuiſſe iuſtam in reminiſcendo peccata diligentiam: Quid item, ſi pœnitens confiteatur ſe non ſatis conſcientiam examinaſſe, quod fere omnes confitentur, diſtinguendum eſt, vt ſupra in decima conditione confeſſionis in vltimo cap. eſt dictum.

Quinto principaliter dico, alias eſſe interrogationes, quæ ipſi confeſſioni ſubcutaneæ ſunt & intraneæ, quas vnuſquiſque pænitens ſibi antequã confiteatur facere debet; ſaltem quando multo iam retro lapſo tempore non eſt confeſſus. Quę conſcriptæ fuerunt primum ab Hoſtienſi tit. de pęnit. & remiſſ. §. Quæ interrogationes. Deinde multo diligentius ac ordinatius ab Angelo in verb. Interrogationes. Poſt eos Thomas a Vio perſpicacius tractauit eas, quæ ad decem pręcepta pertinet: non tamẽ eas, quæ ad alia vitia, & quæ ad perſonarum ſtatus attinent. Quæ, quoniam vtrobique videri poſſunt, hic eas non attingo, neq; alios, qui hoc ipſum fecerunt nomino. * Poſtquam tamen hæc edidimus, ſcripſimus illud longius & explicatius alijs in Enchiridio Confeſſ. & Pœnit. a c. 12. uſque in 16. *

§. *Quibus cognitis.*

Quibus cognitis, adſit beneuolus, paratus erigere, & ſecum onus portare. Habeat dulcedinem in affectione, pietatem in alterius crimine, diſcretionem in varietate. adiuuet confitentem orando, eleemoſynas & cetera bona pro eo faciendo. ſemper eũ iuuet leniendo, conſolando, ſpem promittendo; & cum fuerit opus, etiam increpando. Doleat loquendo, inſtruat operando: ſit particeps laboris, qui particeps vult fieri gaudij: Doceat perſeuerantiam, caueat ne corruat, ne iuſte perdat poteſtatem iudiciariam. licet enim pœnitentia poſsit ei acquirere gratiam, non tamen mox reſtituit in dignitatem primam. Et ſi enim Petrus poſt lapſum reſtitutus fuerit: & ſæpe lapſis ſacerdotibus reddita dignitatis ſit poteſtas: non tamen neceſſe eſt, vt hoc omnibus concedatur, quaſi ex auctoritate. Inuenitur enim auctoritas, quæ concedit, & quaſi imperat. Inuenitur alia, quæ minime concedit, ſed vetat; quæ ſcripturæ non repugnant, ſed concordant, ſi.

locus & tempus & modus pœnitentiæ pacem adhibeant. Cum enim tot ſunt,† qui labuntur,vt priſtinam dignitatem ex auctoritate defendãt, & quaſi vſum peccandi ſibi faciant, reſcindẽda eſt ſpes iſta. Si vero locus eſt,vbi iſta non concurrant,reſtitui poſſent, qui peccãt. Itaque pontifex iuſtus et perfectus atque diſcretus nõ cogitur ſuos ſacerdotes ſemper abijcere,nec mox reſtituere; niſi ſtatutum fuerit à Romano Põtifice.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarij octo conditiones, earum aliquot neceſſariæ. nu. 2.*
3 *Confeſſarius onus pœnitentis de conſilio tantum portat.*
4 *Pœnitens vere an ad priſtinam dignitatem reſtituatur,diſputatur,nu. 5. & 6. Concluditur eum reſtitui filiorum Dei numero honeſtiori:non autem ad innocẽtiam.nu. 7. Neque in eccleſiaſticam dignitatem, ſi nullatenus; vel negligenter eum pœnitet, vel irregularitatem contraxerit,niſi diſpenſatio accedat, alioqui ſic. nu. 8. Et niſi diſpenſatione ſcandalum obuiet.nu. 11.*
10 *Irregularitas omnis iure poſitiuo.*

HIC Paragraphus duas partes habet:prior enim vſque ad verſic. *Et ſi.* docet confeſſarium,qualem ſe in pœnitentem confeſſurum exhibere debeat:poſterior vero,nempe ab illo verſiculo,*Et ſi.*in finem vſque docet,non ſemper reſtituendum eum,qui peccauit.

1 Ex priore parte videtur colligi,† verum eſſe,cõfeſſarium habere debere octo conditiones,quæ in illis duobus verſic. a Thoma in fin.diſt. 17. relatis continentur.

Confeſſor dulcis,affabilis atque ſuauis,
Prudens,diſcretus,mitis,pius atque benignus.

Quæ omnes, quamuis explicite in hoc §. non probentur; ſatis tamẽ
2 implicite continentur. † Earum illæ ſolæ videntur neceſſarię, quas in principio huius c.& aliis §§.diſcuſſimus,ſcilicet,tam inquiſitiua,quam iudicatiua prudentia & bonitas;obſeruantia item ſecreti,de qua in c.penul. infra eadem diſt.dicemus.aliç autem tantum ad maiorem confeſſarij perfectionem pertinent.

3 Ex quo infertur,id quod in hoc §.continetur,ſcilicet,† quod confeſſarius iuuet pęnitentem,quo portet onus,hoc eſt quod oneris partem ſumat non eſſe neceſſarium: niſi forte alioqui videret fratrem periturum,ſecundum quod & omnia conſilia, quoad animi præparationem neceſſaria dicuntur.c.paratus.23.q.1.

Ex poſteriore parte colligitur, penitentem ad priſtinam dignitatem non ſemper reſtitui.Pro quo facit primo illud Hieronymi 50.diſt. *Quicunque dignitatem diuini gradus non cuſtodiunt, contenti fiant animam ſaluare. reuerti enim in priſtinum gradum difficile eſt*, Facit & illud Innocentij in cap. canones.infra eadem diſt. 50. *Apud Nicæam conſtituti canones, pænitentes,*

etiam.

etiam ab infimis officiis excludunt. Et illud Ezechielis 44. *Leuitæ, qui receſſe-*
runt a me, nunquam appropinquabunt mihi, vt ſacerdotio fungatur. Facit & cap.
hi qui. eadem 50. diſt. *Hi, qui ſancto altari deſeruiunt, ſi ſubito in flenda carnis*
fragilitate corruerunt, & Domino reſpiciente dign'e pœnituerunt, officiorum ſuo-
rum ſic loca recipiant, vt non poſſint ad altiora officia vlterius promoueri. Quod
5 autem † aliquando ad priſtinam dignitatem redeant, facit illud Lucæ 15.
Gaudium erit ſuper vno peccatore pænitentiam agente magis, quam ſuper nona-
ginta nouem iuſtis, qui non indigent pænitentia. Facit & quod de errante oue
ibidem dicitur pij paſtoris humeris ad ouile reportāda, etiam nonaginta
nouem, quæ perditæ non fuerant, in deſerto relictis. Facit & quod Grego-
rius ait in ca. quia ſanctitas. 50. diſt. ibi; *poſt dignam ſatisfactionem credimus*
hominem poſſe redire ad ſuum honorem. Facit & c. contumaces. eadem. diſt. in
illis verbis, *Contumaces clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis cor*
rigantur ita, vt, cū eos pęnitentia correxerit, gradū ſuum dignitatemque recipiāt.
Quo hæc omnia concilientur, & ſciatur, quando & ad quam priſtinā
6 dignitatem a lapſis redeatur: dico primum, † peccatorem per veram pœ-
nitentiam ſemper redire ad illam priſtinam dignitatem, qua inter Dei fi-
lios per gratiam computabatur. Quod ſignificat parabola illa Lucæ 15.
quæ habet, filio prodigo pœnitenti patris iuſſu ſtolam primam fuiſſe re-
ſtitutam. Immo ſemper redit ad maiorem, quia ſemper ad maiorem gra-
tiam reſurgit. quod copioſe tradunt Ticinenſes eruditi. in 4. d. 22. & pręſ-
ſius; non tamen hebetius Pariſienſes ibidem. Quamquam nonnumquam
ad æqualem tantum reſurgere opinio habeat Thomæ. quę omnia latius
diſcuſſimus in c. pium. ſupra, d. 3.
7 Secundo vero dico non reſtitui ad ſecundariam dignitatem, ſcilicet, in-
nocentiam, de qua in eadem parabola gloriabatur filius ſenior dicens:
Ecce tot annis ſeruio tibi, & mandatum tuum numquam præterini. pro innocen-
tię ſiquidem ſtola byſſina veſtietur pœnitentiæ ſtola pellicea, ſed pura.
8 Tertio vero dicamus, eos, quos errorum non pœnitet, in priſtinam eccle
ſiaſticam dignitatem non reſtituendos. c. domino. 50. diſt. neque item il-
los, qui negligenter pœnitentiam agunt. cap. ſi quis diaconus. ead. diſt. Ne
que item, quos perfecte pœnitet, ſi peccata eorum irregularitatē habebāt
annexam. cap. ſi quis viduam. ead. diſt. & cap. fin. de tempo. ordin. Neque
ſi ſcandalum inde oriatur. c. de his. 50. diſt. & prędictum c. fin. quod ha-
bet omne crimen graue notorium, etiam poſt pœnitentiam, impedire ce-
9 lebrationem, † alioqui autem redire poſſunt, & redeunt etiam ſine diſ-
penſatione. Nam cum diſpenſatione ſaltem Papæ omnes redire poſſe non
10 eſt dubium, † cum irregularitas iure ſit inducta humano ſecundum In-
noc. receptum in c. ad audientiam. de homicid. quod late tractauimus in
§. 1. de conſecrat. diſt. 1. Quamquam propter ſcandalum, cuius tollendi
poteſtas apud Papam non eſt. c. cum teneamur. de pręben. c. ſi quando. cū
ibi annotatis, de reſcriptis. nonnumquam lapſi aliquot & impœniten-
tes redeunt quidem ad priſtinam dignitatem ſecuri, quoad forum exte-

rius, Papa in hoc leges ſuas remittente, non tamen iudicio meo ſine aliqua offenſa maieſtatis diuinę, quoad forum interius, niſi cauſſa iuſta id ſuadente fieret.

Cap. Sacerdos.

Gregorius 2. par.

Sacerdos ante omnia caueat ne de his, qui ei confitentur peccata ſua, alicui recitet, quod ea confeſſus eſt, non propinquis, non extraneis, neque (quod abſit) pro aliquo ſcandalo. Nam ſi hoc fecerit, deponatur, & omnibus diebus vitæ ſuæ ignominioſus peregrinando pergat.

SVMMARIVM.

1 *Confeſſarius peccata celato, ratio huius prima. nu. 2. ratio ſecunda nu. 31. tertia. num. 32.*

3 *Peccat contra legẽ naturæ, qui vitiũ ſecretum in dedecus alterius palam facit: ſiue illud naturale ſit, ſiue voluntarium, ſiue verum, ſiue falſum. nu. 4. Ergo qui ſchedulam aliena peccata continentem vulgat. nu. 8. Immo & nonnumquam, qui eam legit. nu. 9. & qui alienam epiſtolam clauſam aperit. num. 10.*

5 *Libellum famoſum componere, aut repertum palàm facere, graue peccatum: & grauius famam læſam non reſtituere. num. 6. Non tamen violat ſecretum, qui talem libellum repertum publicat. nu. 7.*

11 *Litteras alienas aperiens peccatum iniuſtitiæ admittit, & violat legatos mutos. nu. 12. Et capitaliter peccat, ſi vt noceat grauiter id facit. nu. 13. vel ſi noceat. num. 14. non tamen ſi de conſenſu mittentis id faciat. num. 16. Saltem tacito. nu. 17. Nec ſi publica id auctoritate fiat. nu. 18. Exempla alia. nu. 19. Venialiter peccat curioſus. nu. 20. Capitaliter autem qui malo animo aperit. num. 21.*

15 *Adultera olim adulterium confiteri cogebatur.*

22 *Epiſtolam, cuius tenorem neſcias, deferre, nonnumquam ſtulti; eam vero, ſi acceptas, aperire perfidi.*

23 *Crimen qui nouit committendum, quid faciat.*

24 *Anima peccaturi, illæſa ipſius fama, ſeruanda eſt, ſi fieri poteſt; corpus item & res proximi ſine alterius famæ læſione ſaluanda.*

25 *Lex minor, etiam naturæ, maiori cedit: & ideo lex de vita proximi ſeruanda legi de fama ipſius non lædenda, idem. nu. 30.*

26 *Geneſius a Sepulueda laudatus omittitur.*

27 *Matrimonium contrahendum teſtimonio vnius impeditur.*

28 *Opinio Maioris laudati omittitur.*

29 *Leges aliquot naturæ diuinitus Hebræis emollitæ.*

33 *Statuto aliquo etiam ea, ſine quibus id commode ſeruari nequit, ſtatuta videntur.*

34 Con-

34 *Confeſſionis ſecretum maius, quam aliud; quia lege duplici ſeruandum.*
35 *Sigillum confeſſionis quid & quare ſic dictum. nu. 36.*
36 *Sigillum ſecreti naturæ ſigillo ſecreti confeſſionis ſuperius; hoc illo maius num. 37.*
38 *Sigilla hac violans capitaliter peccat: ſed magis, qui maius, quæ circunſtantiæ neceſſario patefacienda. 39. Quod tamen cuiquam dicitur: hoc tibi in confeſſione dico, non eſt ſigilli confeſſionis. num. 39. at qui hoc dicit, non peccat. num. 40.*

1 NOTA primo, † ſacerdotem teneri ad celandum peccata ei confeſſione ſacramentali detecta, ſimilis textus in cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. verſic. *Caueat autem omnino, ne verbo, aut ſigno aut alio quouis modo aliquatenus prodat peccatorem.*

Prima decidendi ratio.

2 Prima ratio † decidendi huius cap. eſt, ꝙ naturæ iura præcipiunt, vt
3 † quis ſeruet ſecretum, quod ei committitur, iuxta illud Prouer. 11. *Qui ambulat fraudulenter, reuelat arcana, qui autem fidelis eſt, ſeruata amici commiſſum.* cap. qui ambulat. 5. quæſt. 5. Nam & iure naturæ debemus proximo, quæ nobis ab eo fieri volumus. 1. diſt. in princ. & Matth. 7. at quis non magnopere deſiderat ſecretum quod alij committit, non publicari? ergo & debet ipſe, quod ſibi commiſſum eſt, ſeruare. Ex qua ratione de-
4 cidendi ſequitur primo, † contra legem naturalem peccare illum, qui ſecretum alterius in ipſius dedecus reuelat: ſiue illud vitium ſit naturæ, ſiue à voluntate pendens, ſiue verum ſiue falſum.

5 Infertur & ſecundo, ſecundum aliquos, † eum, qui libellum famoſum repererit, & quæ in illo continentur, publicarit, contra legem eandẽ naturę peccaſſe. Pro quo facit cap. 1. 5. quæſt. 1. ibi. *Qui prius eam inuenerit, rumpat.* & cap. fi. vbi refertur ad verbum lex illa rigida, quæ prima eſt C. de libell. famoſ. & habet, eum, qui libellum contra famã proximi ſcriptum, ſimul ac reperit, non abſcondit, aut non rumpit, immo dolo pa-
6 lam facit, perinde ac illum, qui eum compoſuit, † capitali pœna plectendum eſſe. Quod multi parũ animaduertentes grauiter in hac re diuinam ſimul & humanam offendunt maieſtatem, & ſuas ipſorum animas graui æris alieni mole; nempe reſtituendi famam, quam denigarunt, miſere onerant, & quod plorandum eſt, vix vnquam eas exonerant. Hoc tamen corollarium non videtur efficaciter ex hanc decidendi ratione inferri; quia qui talem libellum efficit, & in publicum locum eiecit non eo animo, vt res maneat ſecreta, fecit, ſed potius, vt palam fieret. et ideo dicendum videtur, eum, qui talem non abſcondit libellum, peccare quidẽ aliud peccatum, nempe detractionis. cap. ſumma iniquitas. 6. quæſt. 1. reuelationis autem ſecreti crimen non admittere; modo is libellus eo animo eiectus fuiſſet, vt in eo contenta palam fierent.

8 Infertur & tertio, eum, qui reperiſſet ſchedulam, quæ alterius pecca-

ta cauſſam memoriæ iuuandæ ſcripta teneret, illa vulgando peccare: quoniam illa eo animo ſcripta erant, vt clam tenerentur. Quo fit, vt iuſte reſponderimus olim, eum, qui libellum peccata omnia cuiuſdam aduocati continentem ipſo ſubita morte arrepto, in arcula eius reperit aſſeruatiſſimum, grauiter peccaſſe: non quidem eo nomine, quod dixiſſet ſe talem reperiſſe libellum, ſed quod in eo contenta omnia, vel partem illorum amiculis quibuſdam palam feciſſet.

Infertur & quarto, eum in hanc legem peccare, qui legeret ſchedulã
9 alterius peccata continentem, cuius initium id indicaret, quia forte ſic incipiebat: *Memoriale pecatorum meorum, quo illa facilius olim, cum opus fuerit, recorder.* nouit enim, vel certe noſſe debuit, id eſſe ſecretum, & eũ, qui confecit illam, nemini palam fieri voluiſſe.

10 Quinto infertur, † eos, qui alienas litteras, quę clauſę ſunt, aperiunt, contra hoc præceptum peccare. Vnde gl. 3. cap. cum olim. 2. de off. deleg. probata per Pan. definit, falſarium eſſe, qui litteras alienas aperit. Facit, quod regulariter omnis iniuſtitia eſt peccatum lethale ſecundum Tho-
11 mam receptum 2. 2. quæſt. 59. art. 4. † At qui aperit litteras alienas, peccatum iniuſtitiæ committit, tollit enim ius alterius, ſcilicet aperiendi litteras tam mittendi, quã ei, cui mittuntur. Tollit item cuſtodiã, quæ vtriq; illorum conuenit. Facit etiam, quod iuris gentium eſt, ne legati violen-
12 tur cap. Iuſgentium. 1. diſt. † at litterę quidam legati muti ac inanimes ſunt, Adde, quod publicæ fidei expedit, litterarum ſigilla inuiolata eſſe.
13 Et quidem hoc certiſſimum eſt, † ſi eo aperias animo, vt nocumentum
14 notabile ex eo proximo inferas. arg. cap. cum miniſter. 23. q. 5. † certum quoque, ſi aperias ſine tali quidem animo, ſi tamen nocumentum fiat: quia paria, quoad hoc, illa videntur eſſe. argu. cap. ſi quis aperuit ciſternam. & cap. ſi bos alienus. & cap. ſi egreſſus. de iniur.

Contra tamen hanc concluſionem & corollaria eius facit primo, quod frequenter alij aliorum litteras aperiunt, neque talia peccata confitentur, immo ſtultus habetur qui litteras, quarum tenores, neſcit, ad alium defert, deferens forte litteras Vrię. cap. cum olim. 2. de off. delegat. Secundo facit, quod tenemur aliorum mortem & periculã, ſi poſſumus vitare Prouer. 24. *Erue illos, qui ducuntur ad mortem.* cap. non in inferenda. 23. quæſt. 3. Facit cap. quantę. de ſent. excom. & §. 1. 83. diſt. at nonnunquam aliquis ſecreto alteri dicit. vrbem eam ſumus hac, quæ ſequitur, nocte incendio ſubiecturi; illum, vel illum ſumus occiſuri; tale vel tale malum ſumus admiſſuri, quæ mala impedire nequit, niſi reuelet ſecretũ: ergo id ei licet, immo neceſſe eſt facere. Tertio facit, quod iudici me interroganti, & præſertim adiuranti ſuper crimine, cuius ipſe ſolus ſum conſcius, teneor reuelare. argumento cap. 2. de maior. & cap. debitores de iureiur. & tenent in ſpecie Panor. in cap. dilectus. de exceſſib. prelat. ſub fin. & cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. col. pen. Quarto facit, quod qui ſolus ſcit, eum, qui cum Berta contrahere proponit, prius cum ipſius cõ

ſanguinea occulte rem habuiſſe, ac proinde affinem eſſe illi, cum qua vult contrahere, tenetur illud impedimentum reuelare: & per conſequutionem illud crimen occultum, arg. cap. ſuper eo. de conſan. & cap. præterea. 2. de ſponſal. Quinto facit cap. in libro 2. quæſt. 5. vbi refertur
15 lex illa rigida, capit. 5. Numerorum, † quę habet eam vxorem, cuius maritus zelotypus eſt, ipſo volente teneri palam facere adulterium, quod admiſit, quamlibet ſecretum fuerit: vel certe bibere aquas illas imprecationibus multis ſubiectas, quibus ſi verum eſt, moriatur. Sexto Danie. 3, legitur ipſum reuelaſſe crimen illud horrendum; ſecretum tamen, quo ſenes illi peſtilentes, candida illam caſtitate Suſannam falſo adulterij accuſarunt. Poſtremo, ſi quis ſciat crimen cuius accuſatur Ioannes, contra que eum probatur, à Petro fuiſſe admiſſum, tenetur reuelare iudici, Petrum illius fuiſſe auctorem, quo Ioannes innocens liberetur. arg. illius facti Danielis. & cap. non in inferenda. 23. quæſt. 3. Adde quod noſter pater Auguſtinus in ea regula, quam nos ipſius Canonici profitemur, ait, illius crimen, qui monitus ab eo non vult deſiſtere, alijs teſtibus oſtendendum, quibus conuinci valeat. ergo non videtur verum contra legem facere naturæ, qui ſecretum reuelat.

16 Ad ſoluendum horum primum, dicendum occurrit in primis, † illum qui alterius aperit litteras, non peccare, ſi ex conſenſu expreſſo, vel
17 præſumpto mittentis, vel eius, cui mittuntur, id faciat. Quo fit, † vt ille ſocius, vel amicus non peccet, qui litteras ad ſuum amicum, vel ſocium delatas in hoc aperit, ne illius negotia iacturam patiantur grauem, vel vt melius fiant; bona fide interim credens, neque vllum eſſe in eo loco à quo is, ad quem mittuntur, malit eas aperiri, quam ab ipſo: bona item fide credens ratam habitum iri eam litterarum apertionem ab illo, cui
18 mittebantur. Idipſum videtur dicendum, ſcilicet, quod non peccet, † qui actoritate publica id facit. quod bellorum tempore in regnorum confinijs factitari videmus. Ob publicam enim vtilitatem, auctoritate publica iuſta de cauſſa etiam prędijs & alijs bonis quis priuari poteſt. l. Lucius. ff. de euict. l. item ſi verberatum ff. de rei ven. tradit. Innoc. per omnes re-
19 ceptus in cap. quę in eccleſiarum. de conſt. Hac eadem ratione fit † vt nō peccet etiam monachis vel Canonicis regularibus præfectus, vel præfecta, dum aperit eas litteras, quas ſui ad alios mittunt, vel alij ad ſuos, quoniam lege publica id ei licet. cap. nō dicatis. 12. quæſt. 1. Neque maritus dum litteras vxori miſſas, vel contra reſerat. ſed neque pater, quando in filiorum ſuæ poteſtati ſubiectorum epiſtolis id facit: quoniam marito & patri hęc & alia maiora iura ſunt ſuper vxorem & filios. cap. duo iſta nomina. 23. q. 4. l. 1. & 2. C. de patria poteſtat.

20 Occurrit ſecundo dicendum, peccare venialiter eum, qui ob ſolam curioſitatem, ſine vllo lædendi animo in hoc ſolum aperit, vel quo rideat phraſim barbarā, vel dictione delectetur eleganti, vel quæpiā noua nullius nociua diſcat; nullatenus aperturus, ſi præuideret inde damnum

aliquod notabile alicui obuenturnm.

21. Tertio vero dico, capitaliter peccare illum, qui eo animo aperuit, quo alicui grauiter noceat: vel certe apertis illis grauiter nocet, vt etiam ſupra dictum eſt.argum.cap.pœnale.24.q.5.

Non obſtat pro contraria parte citata. Non primum, ſcilicet, illud 22 cap.cũ olim.2.de off.delegat. quia fateor † ſtultum quidem eſſe, litteras quarum tenorem neſcias, deferendas accipere, niſi ſcribenti fidas: acceptas tamen aperire, malæ fidei & falſarij eſt hominis, vt ibidem docetur.

Ad ſecundum reſpondeo, negando me in eo caſu abſolute poſſe, vel 23 teneri ad reuelandum illa crimina committenda. † primo enim debeo dare operam, quo facturis illa diſſuadeam. Quod ſi fecero adeo, vt rimedari nõ oporteat, neq; debeo, neq; poſſum ſine ſecreti violatione reus reue 24 lare. quod ſi diſſuadere nequiuero, at occurrere.† illa enim lex inuiolabilis eſſe omnibus debet, vt quoties anima cuiuſpiam ſeruari poteſt, illæſa ipſius fama: & quoties corpus & res familiaris proximi ſeruari poſsũt, alterius fama ſalua, id omnino fiat. arg.eorum, quæ Saluator docuit Matth.18.dũ modum corrigendi proximũ ſe dignũ docet. Argumento item eorũ, quæ noſtri ſuper eo tradunt in cap. ſi peccauerit.2.q.1.& cap.nouit. de iudic.tradit Thomas 2. 2.q.33. & ante noſter pater Auguſtinus in Regula noſtra cap.3.in eis verbis: *Magis quippe nocentes eſtis, ſi fratres veſtros, quos indicando corrigere poteſtis, tacendo perire permittitis.* quaſi diceret vir pius: *Si tacito alterius crimine alijs obuiare poteſt damnis, nullatenus ea reuelentur.* & paulo ſuperius ibi, *Statim admonete.* & paulo inferius ibi: *Ne fortè ſecretius correctus poſsit non innoteſcere ceteris.* Et è duobus pœnę malis minus eligendum eſt. cap.duo mala.13.d. Si vero nullatenus occurrere valeo crimini committendo, niſi peccatum reuelauero, tunc demum id facere & poſſum & teneor, per ea omnia, quæ proxime citabam. At nego illo caſu, legem illam de ſeruando ſecreto habere locum, quoniam concurrit cum illa lege alia etiam naturæ: *Eripe illos qui ducuntur ad mortem*, quæ fortior eſt lege illa de ſeruando ſecreto. Et per ea, quæ late tra 25 didimus in cap.ſicut. de conſecr.diſt.1.† conſtant concurrentibus duabus naturę legibus contraria in aliquo caſu dictantibus, ſtandum eſſe illi, quæ fortior eſt. Fortiorem autem eſſe legem de eruendo quopiam à ſpiritali, vel temporali morte, quam legem de ſeruando famam, ex eo vel maxime conſtat, quod ſicut bona famę bonis fortunæ pręſtant: ita bona famę à corporis excelluntur bonis.l.in ſeruorum.ff.de pœnis.conjunctis, quę tradidit gl.in l.penul.§.ad crimen.ff.de public.iud.

26 Ad tertium nego, me in eo caſu teneri ad reuelandum crimen illud, quod nemo alius à me nouit, ſi ſaltem me vere illius pœniteat: nego item id in ſpecie dicere Pan. in locis in argumento citatis. Quia licet de occulto loquatur, poteſt tamen intelligi de occultis, prout ſunt contraria manifeſtis, quemadmodũ frequenter ſumuntur, iuxta quæ Antonius annotauit in repetit.cap.veſtra, de cohabit.cleric. Scio tamẽ in hac re con

trarium

trarium nuper non minus eleganter, quam copioſe ſcripſiſſe in eo libello, quem dialogum de ratione dicendi teſtimonij inſcripſit, Geneſium à Sepulueda virum eruditione varia & profunda, olim in Philoſophia rationali, naturali, & morali in Complutenſi Academia noſtrum condiſcipulum, nunc vero multis nominibus, & in his, ꝙ multis litteris eum Italia ornauit, & vtriuſque linguæ peritia illuſtrauit, ſuſcipiendũ. A quo tamen non ſtudio diſſentiendi, cum ei per omnia conſentire cupiam, ſed veritatis ni fallor, pondere victus, diſcedam in ea repetitione, quam in cap. 2. de confeſſ. quem cum titulo de probat. prælectione hoc primariæ hoc anno interpretor, ſum habiturus.* & poſt illam habitam diſceſſi breuiter in Man. confeſſ. cap. 18. num. 61. & cap. 25. num. 43.*

Ad quartum concedo, me debere illam affinitatem, & per conſequẽs crimen, vnde illa manauit, occultum reuelare, ſi ipſe à me monitus à cõtrahendo illo matrimonio noluerit deſiſtere, etiam ſi illam probare ne-
27 quiuerim: quamuis id Maior in 4. d. 21. neget: quoniam † ad impediendum matrimonium nondum contractum, vnius viri de impedimento teſtimonium ſufficit, caſus ſing. ſecundum Aret. ibi in cap. præterea. ſecundo reſponſo de teſtib. & eum comendat Romanus ſing. 616. Dictum vnius. Nam & ſola fama id efficit. caſus in cap. ſuper eo. de conſang. putatus ſingul. Ludo. Roman. in illo ſuo ſing. & Dec. cap. 1. de ap-
28 pellat. col. 4. Maior autem, † vir alioqui eudit⁹ & acer, quia hoc iuris ſecretũ ignorauit, ideo in materia ſecreti erraſſe videtᷣ: nõ erratutus certe, ſi aduertiſſet vnius ſolius dictũ ad probationẽ plenã in hoc caſu ſufficere.
29 Ad quintũ reſpondeo, olim † Hebreis fuiſſe illam legem duriſſimã, quibus Domini benignitate ob eorum duritiam & alios reſpectus aliæ quoque leges conceſſæ fuerunt; quibus lex naturę per quandam diſpenſationem temperata fuit: qualis erat lex libellum repudij permittens, qualis item lex de multis vxoribus vno tempore habendis. Hodie vero illa lex, quippe, quæ iudicialis erat, ceſſauit. 6. diſt. §. fi. & ita non obſtat.
30 Ad ſextum reſpondeo, quemadmodum & ad primum; † ſcilicet, legem de ſecreto ſeruando non ligare, quando cum alia lege ſe fortiore cõcurrit: qualis eſt de innocente tuendo.

Et eodem modo reſpondetur ad poſtremum, ſimiliter & ad ipſius additionem, quę in regula noſtri patris Auguſtini fundatur: quoniam lex de anima proximi ſeruanda arctius ligat, quam de illius fama tuenda: & ideo, quando iam proximi fama ſeruari nequit, cum ipſius anima; curandum eſt, quo potius fama pereat, quam anima Chriſti ſanguine redempta. arg. cap. ſancimus 12. q. 1. Quia de duobus malis, vt ſupra tangebam, minus eſt eligendum. cap. duo mala 13. diſt.

Secunda ratio decidendi text.

Hactenus de ratione prima decidendi, & de concluſione, quę ex illa inferebatur, cum ipſius confirmatione & confutatione ſit dictum. Altera

ra ratio decidendi eſt, quòd confeſſarius vices Dei gerit: & ideo, quod Deus ipſe faceret, ipſe quoque facere debet, iuxta illud. *Quæ ratio mouet delegantem, eadem & delegatum mouere debet.* cap. ſuper litteris. de reſcript. at Deus peccata vult occultari; quoniam quę condonat, tegere dicitur, iuxta illud: *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates, & quorum tecta ſunt peccata*: igitur & confeſſarius illa celare tenetur. Hęc tamen ratio fragilis videtur, primo, quòd multi alij pręter confeſſarium tenentur celare peccata, vt poſtea dicetur, qui tamen locum Dei non tenent. Secundo, quòd multorũ confeſſio eſt celanda, quibus neque condonata ſunt peccata, neque abſolutio à confeſſario pręſtita, vt paulo poſt dicetur.

Tertia decidendi ratio.

Tertia ratio eſt, quòd qui inſtituit aliquid, omnia illa cenſetur inſtituiſſe, ſine quibus illud conſiſtere nequit. arg. cap. præterea. de offic. deleg. &
33 l. 2. ff. de iuriſd. omn. iud. † Immo & illa ſine quibus id commodè fieri nequiret. tex. l. pen. ff. de vſufruct. & in l. quicunque. §. ſi ei, qui ad vẽdendũ. ff. de inſtit. actio. Per quos ita tenet Aretinus in cap. de teſtib. colum. 3. de teſti. quem in multis locis probat Decius. At ſupra in ſumma diſt. 5. probauimus confeſſionem & eam faciendi neceſſitatem inſtitutam eſſe ab ipſo Saluatore Chriſto: ergo ſaltem tacite, & per quandam conſequentiã videtur etiam ea inſtituiſſe, ſine quibus confeſſio, vel fieri non poſſit, vel ſaltem non commode. at confeſſio à nemine fieret, à nemine amaretur; immo eſſet omnibus exoſa, niſi ſumme ſecreta ſeruaretur, vt experientia docet: quinimmo & iugum quoddam importabile eſſet contra illud: *Iugum meum ſuaue, & onus meum leue.* Matth. 11. Et ideo lex de celanda illa, per ipſummet Saluatorem lata videtur. quod tenet Thom. in 4. diſt. 21. q. 3. art. 1. quæſtiuncula 1.

34 Ex qua ratione decidendi ſequitur primo, maius eſſe confeſſionis ſacramentalis ſecretum, quàm aliud quodlibet: quoniam ad illam celandam tenemur tam lege naturæ, quàm lege diuina poſitiua; ad alia verò ſecreta lege naturę tantum.

Infertur ſecundo, verum eſſe, quod quidam ait, ſigillum ſecreti naturæ
35 ſuperius eſſe ad ſigillum ſecreti confeſſionis ſacramentalis. † Sigillum enim in hac materia nil aliud eſt, quàm debitum, vel obligatio celandi aliquid, ſecundnm Tho. in 4. diſt. 21. q. 3. art. 1. quæſtiunc. 3. Appellatur autem ſigillum per metaphoram. Quemadmodum enim ſigillum rem celatã tenet, quo nõ aperiatur, nec palã fiat, quod ſigillo clauditur. l. 1. §. fin. & l. cũ ab initio. & l. ſi quis ex ſignatoribus. ff. quemad. teſt. aper. ita debi-
36 tum, vel obligatio tenẽdi aliquid ſecretũ efficit, ne res aperiatur. Et ita † ſigillum ſecreti naturę nil aliud eſt, quàm debitum, vel obligatio celandi aliquid iure naturæ inducta. & ſigillũ confeſſionis nil aliud quàm debitum, vel obligatio celandi confeſſionẽ. Et ita omne ſigillũ confeſſionis eſt ſigillum ſecreti naturæ; non tamen contra omne ſigillum ſecreti naturę

eſt

eſt confeſſionis ſigillum. quod conſequitur ſigillum ſecreti ſuperius eſſe ſigillo confeſſionis.

37 Infertur & tertio ſigillum ſecreti confeſſionis non pati exceptiones, quas ſigillum ſecreti nudum. Non enim pro neceſſitate ſpiritali eius, qui confeſſus eſt, vel pro ſcandalo euitando licet detegere, vt eſt caſus in hoc cap. ſacerdos, ibi; *Neque pro aliquo ſcandalo*, ſicut licet, quando nudum occurrit ſecreti naturę ſigillum, etiamſi veſtiatur iuramento de nō referando, ſeu reuelando illo per multa, quę ſupra diximus.

38 Quarto infertur, quòd quamquam franges quodcunque horum ſigillorum mortaliter peccet: grauius tamen, qui ſigillum confeſſionis rũpit, quàm qui ſigillum ſecreti: ſicut grauius peccat, qui iurauit celare, quàm, qui ſolum promiſit. cap. 1. 22. quęſt. 1. & gl. in cap. iuramenti. ead cauſ. & quæſt.

39 Quinto infertur, circunſtantiam neceſſario confitendam eſſe illam, qua violatio ſecreti naturæ in violationem ſecreti confeſſionis tranſit. Omnis etenim illa circunſtantia, quę ſpeciali prohibetur præcepto, eſt huiuſmodi, vt late dictum fuit in cap. conſideret, in princip. ſupra diſt. pręced. at hęc circunſtantia ſpeciali prohibetur pręcepto; nempe lege diuina poſitiua de celanda confeſſione tacite lata.

Infertur & ſexto, eum, cui aliquid dicitur cum proteſtatione, Hoc tibi dico in confeſſione, vel quaſi in confeſſione, non teneri confeſſionis ſigillo, licet teneatur naturę ſecreto, ſecundum Innoc. in cap. omnis, prope finem, quem Pan. cum communi ibi ſequitur de pœnit. Et quamuis Palud. in illa diſ. 21. quęſt. 3. & Adrianus in illo dubio 10. col. 4. poſt quintam quęſtionem de confeſſione videantur contradicere: tamen per ea, quę paulo poſt dicunt, apparet eos in hac eadem eſſe opinione, dum aiunt, eum, cui aliquid cum illa poreſtatione commiſſum eſt, teneri quidem ſecreti ſigillo: non autem confeſſionis; & ideo ſi ſuperior præcipiat, ad reuelandum teneri. Et merito quidem: nam aliud eſt dicere; *Hoc tibi dico in confeſsione*, & aliud longe cōfiteri peccata ſuam culpā agnoſcēdo.

40 Infertur & ſeptimo, ſecundum Palud. in illa diſt. 21. quæſt. 3. † irreuerentiam videri facere ſacramento eum, qui tradit, vel recipit in confeſſione illud quod non eſt confeſſum: cum nihil ſit æque celandum, atque id quod confeſſione ſcitur. Sed videtur illud nimis ſcrupuloſe dictum, primo quia non eſt mens hominum dicere, vel facere per hoc confeſſionē, vel confeſſionis ſigillum, ſeu etiam obligationem celandi ęqualem illi, quæ per veram confeſſionem contrahitur: ſed ſolum eſt mens obligādi ſub graui peccato ad celandum, ſicut & ſub graui per confeſſionem eſſet obligatus, quamuis non ſit par grauitas in traſgrediendo. Simile huic eſt quod quidam dicunt: *Nolo vt mihi iures, ſed promitte te ſeruaturum, ac ſi iuraſſes*. Secundo nimium ſcrupuloſum videtur illud Paludani, quia quamuis cuperent ęqualitatem eſſe vinculi; non propter hoc videntur minus ſacramentum reuereri. Quemadmodum ſi quis in ſæculo manēs

ad

ad caſtitatem pari ſe vinculo cuperet obligatum, ac ſi votum ſolenne feciſſet; nullam certe iniuriam voto ſolenni faceret: immo potius reuerentiam illi exhiberet. Magni enim facere caſtitatem voto ſolenni debitam, ſpecies eſt reuerentię & honoris: pari ergo etiam ratione magnificare cōfeſſionis ſecretum, ſpecies erit reuerentiæ, non iniuriæ ſacramenti pœnitentię, quod & Adrianus ſentit.

Quæſtio prima textus Interpretatiua.

SVMMARIVM.

41 *Vna de re dicens de alia negat; ſcilicet diſſimili, non de ſimili, immo neque de diſſimili; ſi tamen in eo, quod dicitur, ſimilis ſit. nu. 47. Neque ſi de vno ideo dicitur, quia frequentius id contingit. num. 48.*

42 *Confeſſionem ſacramentalem, qui nouit omnis eam celet: etiam qui caſu vel aſtu nouit. nu. 43. Etiamſi, qui dixit, velit id palam fieri. nu. 45. Quia præceptum hoc non ſuper perſonam; ſed ſuper rem ipſam, ſcilicet, confeſſionē cadit. num. 46.*

44 *Onere cum ſuo res tranſit.*

49 *Lex ad alium caſum cum ſua pœna extenditur.*

50 *Intellectus nouus huius cap. & cap. omnis. de pœnit. & remiſſ.*

51 *Confeſſionis ſigillum multa, quæ non ſunt peccata, continet: Et non ſolum verbalem & directam; ſed etiam aliam quamuis relationem. nu. 52. Ex quo multa inferuntur in ſequentibus, continet etiam tertiam perſonam in confeſſione licite, vel illicite nominatam. nu. 160.*

53 *Confeſſionem reuelat, qui ait;* Peccatum reſeruatum habes. *Et qui ait grauia peccata committi in ciuitate, vbi confeſſiones audiuit, malefacit. num. 54. Et qui ait, Grauia mihi confeſſus eſt ille, reuelat. n. 55. Et qui conſulit ita, vt conijci queat, de cuius peccato conſulit. nu. 57. Et qui ait, ſe abſoluiſſe, & c. n. 58. Et qui iocatur de peccatis in cōfeſſione auditis. nu. 59. Et qui ait;* Tales non confitentur niſi venialia, *malefacit, licet non reuelet. nu. 60. & qui ait: Illum non abſolui. num. 61. & 63. Et qui publica peccata publicum peccatorem dicit, ſibi confeſſum nu. 62. & 66. Confeſſionis reuelatoris definitio nu. 68. Quæ non continet eum, qui ait, Illum a ſuis peccatis abſolui. num. 69, Is tamen violaret quandoq. ſecretum naturæ. nu. 71. & 73. Reginaldus non reuelauit Thomæ confeſſionem. nu. 73. Non item alius quidam num. 74. Neque qui ait;* Tale peccatum didici in confeſſione. *nu. 75. & 78. Immo quandoque cum fructu fit nu. 80.*

63 *Opinio Thomæ a Vio relinquitur: ratio item ipſius. nu. 66.*

64 *Abſolutio multis de cauſſis poteſt non dari ex animo pœnitenti.*

65 *Confeſſarius publicos peccatores, quomodo ab Euchariſtia repellat, ſine confeſſionis detectione.*

67 *Peccator publicus ante publicam emendationem abſoluitur.*

76 *Opinio Pan. relinquitur: vt plurimum tamen ſeruanda eſt alio reſpectu.*

77 *Confeſſarius raro ſine peccato de his, quæ per ſolam confeſſionem nouit,*

loquitur

loquitur: Rariſſime ſi leuis eſt opinionis .nu. 81

79 Intellectus cap. noſtri & cap. omnis de pœnit. contra Panor.

83 Exhortatio ad confeſſionem celandam.

84 Confeſſarius Euchariſtiam occulta tantum confeſſo, & non abſoluto negare publice non poteſt.

85 Pœnitenti dicenti ſe confeſſum credendum.

86 Epiſcopis ac proepiſcopis rectius eſſet, caſtigare in malo ſtatu perſeuerantes etiam, qui confeſſi communicarunt; quam ſcrupuloſe quærere, cui ſint confeſſi, qui in bono manent ſtatu.

87 Intellectus cap. 1. de pœnit. & remiſſ. quæritur: primus eſt; quod ad exterius tantum forum pertinet. nu. 88. ſecundus, quod ad vtrunque. num. 100. primus defenditur & fortificatur. num. 93. & 94. & 95. Volenti tamē ob publica peccata publica imponitur num. 98. Sed noua ratione. num. 108. Tertius intellectus verus, ſed non litteræ germanus nu. 100.

89 Publica peccata ſemper publice in foro exteriori ſunt caſtiganda, etiam ſi ſolum ſit famoſum. num. 98. Quod temperatur nu. 99.

90 Peccatorum caſtigatio exterior ad aliorum magis ſit exemplum, quam ad delinquentis correctionem.

94 Excommunicationis abſolutio non eſt ſacramentalis, & ideo quiuis clericus eius capax. nu. 95.

97 Confitens nullam, vel minimam tenetur acceptare pœnitentiam.

101 Peccator publicus ſecrete pœnitens ante publicam vitæ emendationem ad ſecretam admittitur communionem, non ad publicam nu. 102.

103 Pœnitentia grauis poſt confeſſionem ſtatim adimplenda imponi non debet, ſi ea neſcientibus alijs implere nequeat, paruæ autem ſic. 105. Et etiam magnæ, vbi tales pro paruis ſubiri ſolent. 106 quæ huiuſmodi. nu. 108.

104 Opinio Thomæ Aquinatis in dubium vocatur: ſed declaratur. num. 105.

107 Feſta violans ſtulte, veniam publice petit.

109 Confeſſarius multos ſimiliter pueros audiens errat.

110 Iocari non licet habitu monachali, nec verbis ſacris, neque concionando. nu. 111. Paſquinus Romanus & alij multi errant. nu. 112.

113 Cōfeſſionē alterius audiēs aſtu peccat: eā alijs poſtea reuelās magis. n. 114.

115 Confitens taceat, quæ dicta confeſſarium dehoneſtarent.

116 Confeſſio, an vllo caſu reuelari valeat, & concluditur, quod nullo. 117. Etiamſi ſit de hæreſi committenda. 119. Neque aliud crimen committendum, etiamſi non pœniteat confitentem 120. & 121. Etiamſi de occidendo Papa decretum. 125. Et in huiuſmodi caſibus quid agendum. 124. Nam neq; diſpenſatio prodeſt. 130. Neq; mortis euidens periculū. 135.

117 Opinio Panormitani, & communis noſtrorum omiſſa.

118 Confeſſionem odioſam fieri peſſimum.

122 Confeſſio etiam ſine propoſito emendandi ſacramentalis, neque, vt celanda ſit; oportet eſſe ſacramentalem. 123.

126 Licentia reuelandi confeſſionem non datur, niſi iuſta de cauſſa & vtili ac bono-

honorifica confitenti.

127 *Intellectus cap. ſignificaſti, de adulter. quoad vnum propoſitum, & iterum quoad alind nu.* 167.

128 *Intellectus cap. nemo. de ſimonia, & reconciliationes omnes non eſſe confeſſiones, neque per eam fieri.*

131 *Papa iubere non poteſt non obſtante ſcandalo, & licet diſpenſet ſuper voto & iuramento.* 132. *non tamen ſuper confeſſionis ſecreto.* 133.

134 *Lege quæſita non tam adhærent, ſicut quæ facto noſtro quæruntur.*

136 *Opinio Adriani, Maioris, & aliorum relinquitur.*

137 *Circunſtantijs ſeptem ſignificat, quod ab eis abſolutum non ſignificaret.*

138 *Opinio Adriani rem parum expendentis.*

139 *Lex diuina poſitiua quandoque præſtat diuinæ naturali.*

140 *Confeſſionis reuelatio ex ſe mala, vt mendacium.*

141 *Confeſſarius in teſtem productus ſe nil ſcire dicere poteſt, non quia neſcit, vt homo.* 142. *ſed quia neſcit ita vt reuelare poſſit.* 143. *Etiamſi Superior præcipiat ſub cenſuris, vt omnes de ea re aliquid ſcientes id manifeſtent.* 168.

144 *Confeſſarius matrimonio iungere poteſt eos, quos nouit ad contrahendum illud impeditos, & ei, quem nouit excommunicatum, communicare, etiam iure antiquo.* 145.

146 *Confeſſarius non tenetur ſe ad confitentem perinde habere omnino, ac ſi eum non audiſſet. Immo quoad ea, quæ ad ſolum Deum & confeſſarium & confitentem pertinent, perinde ſe debet habere, ac ſi aliunde ſciret, immo & quoad alia iuuat.* 150.

147 *Eligens eum, quem ſola confeſſione nouit indignum, vt peccat, ita peccati pœnas luat.*

148 *Opinio Paludani & Adriani omiſſa.*

151 *Confeſſio de confitentis licentia reuelatur: Non quia per illam confeſſarius incipiat eam ſcire, vt homo contra communem, ſed alia noua ratione.* 155. *Quia non detrahitur quidquam confeſſioni.* 156. *Licentia tamen ſit ſpontanea.* 157. *Et ad vtilitatem temporalem, vel ſpiritalem grauem ſuam vel alterius præſtita.* 158. *Non ad iocum.* 159.

152 *Confeſſionis probandæ neceſſitati non fit ſatis per reuelationem peccati extra confeſſionem factam, contra Card. S. Xiſti & multos alios: immo eſt periculoſum* 153. *Et falſum noua ratione.* 154.

155 *Opinio Thomæ ac communis omiſſa.*

161 *Confeſſarius teſtimonium ferre poteſt de his, quæ per confeſſionem nouit, ſi ea illi alia patuerunt via.*

162 *Lex ratione ſola diſtinguitur.*

163 *Confeſſionis reuelatio facile probatur.*

164 *Pœna delicti præſumptione probati extraordinaria.*

165 *Pœna ordinaria huius cap. & cap. omnis de pœnitent. ſoli confeſſario.*

165 *Probare quod nequis, dicere non teneris.*

Pœnitentiæ

169 *Pænitentiæ aptior diuiſio quam communis, & vniuſcuiuſque membri definitio.*
170 *Intellectus cap. placuit. 6. quæſt. 2.*
171 *Peregrinationis pęna huius cap hodie non imponenda.*
172 *Peregrinatio clerico ignominioſa impedienda.*

VISIS igitur decidendi rationibus, quęro primo, quis hoc ſigillo, ſiue obligatione debiti celandi confeſſionem teneatur? Et videtur, quod ſolus confeſſarius. De nullo enim alio iure diuino, vel humano, cauetur ipſum hoc ſigillo teneri. cap. enim pręſens de ſolo ſacerdote ait: & nulli eſt dubium, quin de ſolo ſacerdote confeſſario intelligi debeat. Illud item cap. omnis, de pœn. & remiſſ. de ſolo proprio ſacerdote loquitur. neque citare quis alium textum poteſt, qui de alio id ſtatuat. Secũdo facit quod, qui de vno dicit, de alio negare videtur. cap. nonne. de pręſumptio. l. cum prætor. ff. de iudic. at capitula prædicta ſacerdotibus ſilentium huius rei imponunt: ergo alios ab onere illo abſoluunt. Neque mihi reſpondeas illud Dominici in cap. qualis. 25. diſtinctio. nempe
41 † qui de vno dicit, de alio diſſimili negare: non autem de alio ſimili, argumento cap. ſi tibi abſenti. coniuncta gl. 1. de præben. lib. 6. quoniã nemo negauerit, diſſimiles eſſe confeſſarium & alium, qui caſu, vel aliàs confeſſionem alicuius audiuit. Primo quod confeſſarius eam, vt Deus nouit: alij vero, qui caſu vel aſtu, vel illicita relatione didicerunt, non vt Deus nouerunt, ſed vt homines. Secundo, quod ſacerdoti confitetur quis ipſius taciturnitati fidens: & ideo magis tenetur, quam alius, cui non ea fiducia reuelatur: immo quandoque illi in hoc panditur, quo magis euulgetur. Facit etiam, quod Hoſtienſis, quem Collectarius ſequitur, & à quo nemo quem viderim, recedit, in prædict. cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. col. penul dixit, ſoli ſacerdoti imponendam pœnam ordinariam huius cap. & illius cap. omnis, alijs autem arbitrariam: & ita ſentit, eos diſſimiles eſſe.

Contrariam tamen partem docuerunt Thomas, Palud. & ad vnum
42 omnes in 4. diſtin. 21. Adeo, vt eorum ſententia † omnis, qui alicuius confeſſionem ſacramentalem nouerit, ſiue clericus fuerit ſiue laicus, & ſiue licite, ſiue illicite, ſiue immediate, ſiue mediate id didiſcerit, vt ad celandam illam hoc ſigillo teneatur.

Ex quo infertur quod non ſolum ſacerdos, cui fit confeſſio, & laicus, cui propter neceſſitatem aliquis confitetur iuxta c. 1. in princ. ſupra ead. & interpres, per quem linguę ignarus confitetur ſacerdoti, cõfeſſionẽ
43 tenetur celare: ſed etiam † is, qui caſu, vel aſtu alicuius confeſſionem audiuit. item is, cui cauſſa conſilij petendi reuelata eſt. quin & etiam is, cui cauſſa detrahendi & infamandi confeſſum, panderetur. Pro qui
44 bus omnibus facit, † quod res, ad quemcunque tranſeat cum onere ſuo tranſit. cap. ex litteris. de pignori. cap. paſtoralis. de decimis. l. 2. & 3. C. quibus cauſ. pignus tacit. contr. at confeſſio ſimul ac facta eſt

ita,

ita vt formam habeat ſacramentalis: habet illud onus annexum, quo taceri debeat omnino & ſileri. ergo ad quemcunque perueniat, cũ onore ſuo peruenit.

Contra quæ videtur facere id, quod ſuperius dicebamus, ſigillum ſecreti naturę ſuperius eſſe quam ſigillum ſecreti confeſſionis, ita vt, quod non cadit ſub ſigillum ſecreti naturæ, non cadat ſub ſigillũ ſecreti confeſſionis: ſicut, quod non eſt animal, neque homo eſt. Si igitur confeſſarius, vel quiuis alius dicat alicui: Hoc & illud didici ab hoc & ab illo per eorum confeſſiones ea tibi reuelo, non quo celes, ſed, quo magis publices; is non tenetur ſigillo ſecreti naturę. ergo neque confeſſionis.

45 Sed reſpondeo ad hoc, negando in eo caſu eum, cui ſic reuelatur confeſſio, non teneri ſigillo ſecreti naturę: quoniam tenetur, non quidem ex modo reuelantis, ſed ex ipſa rei natura, quæ ſecretum expoſcit, velit nolit, qui reuelat; & velit nolit, cui reuelatur.

46 Non obſtant quę pro contraria parte allegabantur. non † primum: nego enim nulla lege diuina, vel humana prohiberi alium, quam ſacerdotem à reuelanda confeſſione. Nam, quod memorabile duco, lex illa diuina, quę tacite colligitur ex confeſſionis inſtitutione, non continet illud ſcilicet ne ſacerdos eam reuelet: ſed ne vlli reueletur alicuius confeſſio ſacramentalis, ita vt obligatio ſecreti ſeruandi non in perſonam primarie cadat; ſed in rem ipſam, ſcilicet confeſſionem. Sicut ius pignoris nõ cadit in perſonam rem ipſam pignori tradentem; ſed in rem ipſam pignori traditam; vt ad quemcunque perueniat, ſemper cum ſuo pignoris iure ac onere tranſeat, quod prędictis iuribus probatur.

Non obſtat etiam ſecundum, cui ſatis eſt in ipſo argumento reſponſum vſque ad replicationẽ. Ad quam dico, quod etſi ſacerdos confeſſarius & alij non ſint omnino ſimiles quoad omnia: tamen quoad rem & qualitatem primariã ſimiles ſunt: quia ad omnes pariter illa confeſſio tranſit, ſuo ſecreti onere onuſta: & hoc ſufficit iuxta illa, quæ annotat Panor. per illum tex. in cap. quemadmodum. de iureiur. & cap. conſtitutus. de appellat.

47 Si vero quis dicat, quare cap. hoc. & cap. omnis. de pœnit. potius de ſacerdote, quam de alijs ſtatuit? Reſpondeo, quia frequentius contingit ſacerdotibus reuelandi potentia, quam alijs. Raro enim alijs confeſſio aperitur. Ex quo etiã deſumi poteſt alius ſoluendi argumẽti modus; videlicet, quod hæc duo capita, quę de ſacerdote loquũtur, non excludunt alios. † Quoniam, quando de vno ideo expreſſe ſtatuitur, quia frequentius illud contingit, tunc non videtur excluſum aliud. gloſſ. recepta ibi per omnes in clemen. 1. de teſcrip. verbo pręſidentes, putata ſing. mulcis, & in his Iaſoni in l. certi conditio. §. ſi nummos. ff. ſi certum pet. col. 5.

48 Ad tertium concedo primo grauius puniri confeſſarium, qui confeſſionem reuelauit, quam alios qui celare illam tenẽtur. Sed ex hoc non infertur alios non teneri; ſed ſolum non tantum teneri: argumento cap.

non

non afferamus. 24.q.1. Facit ad hoc illud Ioan. And. cap. diſpendia. de re-
ſcrip. lib.6. legem quidem aliquando ad vnum caſum extendi : non au-
tem ipſius pœnam.

Contra quam tamen ſolutionem facit, ꝙ Pan. in cap. ſi. de reſcrip. col.
49 3, reprehendit illud dictum Ioan. Andr. dicens. † Quoties lex de vno ad
alium caſum ex rationis vnitate extenditur, pœnam quoq; eius extendi
per l.2.§. quod ſi pater. verſ. quid ſi. ff. ad Tertullian. & l. liberum. §. ſena
50 tus. ff. de ritu nuptiar. † nouiſſime tamen; &, ni fallor, veriſſime dici
poteſt per hoc cap. & illud cap. omnis. de pœniten. quatenus humana iu-
ra ſunt, ſolum quidam confeſſarium ad celandum teneri, & eundem ſo-
lum eorum pœnis ligari. Quatenus autem ius diuinum poſitiuũ cõtinẽt,
nullã quidem pœnam continere determinatã: ſed omnẽ illam cõprehen-
dere, ad quem confeſſio peruenit, quia cũ onere illo ſecreti; quocunque
vadat, vt ſupra dictum eſt, pergit. Et ita pulcherrime ſeruatur illa Hoſtien
ſis & Collectarij determinatio, quod veluti rẽ longe veriſſimã & ſubtilẽ
hactenus intactam cõmendo. Facit pro his illud Ioannis And. in cap. ſi-
gnificaſti, de for. compet. in verb. *Iuriſdictioni* : recepti per Pan. & omnes
ibi, ſcilicet, Romanũ Pontificẽ non ligari quidem per illud cap. omnis. de
pœnit. quatenus eſt lex poſitiua, & ideo illius pœna nõ teneri. Quatenus
autẽ legem implicat diuinã, ſcilicet, de cõfitendo aliquãdo per ea teneri:
quamquã Pariſienſi ſcholæ, quæ multum tribuit Cõcilijs, prior pars hu-
ius dicti diſpliceat, ſecundũ Iacobũ Almaynum in 4. diſt. 17. col. 32.

Quæro ſecundo, quid cadat ſub confeſſionis ſigillum, hoc eſt, ſub de-
bitum vel obligationem tacendi & tegendi confeſſionẽ. Et videtur, quod
nihil aliud præter peccata detecta. Textus enim is ſolum ait : *Reticeat
peccata ſua*; ſcilicet quæ pœnitẽs eſt confeſſus. Textus item in illo cap. om
nis. de peccatore ac peccato tacendo ait, de alijs autem nihil ſtatuit.

51 Contra tamen dicendum eſt, ſcilicet, † non ſolum peccata mortalia &
venialia, ſed & eorum circunſtantias ſiue neceſſario confitendas, ſiue
alias. Alia item omnia, quæ peccata quidem non ſunt : ſed eis detectis
directe, vel indirecte adduci poſſet auditor, quo agnoſceret confeſſum
aliquod certum peccatum perpetraſſe. Quæ concluſio probatur in illo
52 cap. omnis. in illis verbis: *Caueat autem, † ne aut verbo, aut ſigno, aut alio
quouis modo prodat peccatorem.* At qui circunſtantias, vel alia prædicta pa-
lam faceret ſigno, vel alio modo, peccatorem proderet. ergo id vetitũ eſt.
53 Ex quibus inferuntur multa, primum illum parochum, & ipſius de-
canum erraſſe, qui putabãt non fuiſſe reuelatam confeſſionem, eo quod
parochus ſuo parochiano publice conquerenti, quod ſibi Euchariſtiam
non traderet, non minus publice dixiſſet : *Ne querere amice : quoniam ideo
tibi non trado quod peccatum aliquod habeas, à quo te abſoluere nequeo: &
ita epiſcopum adire negligis.* Nam is reuelator fuit confeſſionis : quippe
qui detegebat pœnitentem confeſſum fuiſſe ipſi aliquod peccatum mor-
tale; quoniam non niſi mortalia reſeruari ſolent, argumento gl. cap. 2.

de pœnit. & remiſſ. lib. 6. quod Palud. affirmauit in illa diſt. 21. q. 5. col.
1. & probat Adrianus.

Secundum, quod infertur eſt, malefacere illum, vt quidam ait, qui in
54 ea ciuitate, vel oppido, vbi audiuit cõfeſſiones, dicit grauia peccata cõmit
ti. Qnia licet per id non reueletur confeſſio: tamen ſcandalizantur ſimpli
ces, qui putant eis verbis illam reuelari: & ita offenduntur, fitque contra
cap. nihil cum ſcandalo. de præſcrip. cap. cum teneamur. de præbend. &
cap. cum ab omni ſpecie mali. de vita & honeſt. cleric. vnde ſi aliunde il-
la grauia committi ſciebat, non tantum contra legem de ſecreto ſeruan-
do committit, quantum contra legem de non ſcandalizando Matth. 18:

Tertium, quod infertur, eſt, eum, qui dicit: *Ille mihi confeſſus eſt mul-
ta & magna peccata*, reuelatorem eſſe confeſſionis, ſecundum Palud. di-
cta quæſt. 3. Sic & is, qui duobus, vel tribus auditis viris, vel fœminis de
vna illorum dicit: *Hæc eſt virgo, vel hæc nullum mortale habebat.* palam fa-
cit confeſſionem: quippe qui ſignificat, alias non eſſe virgines, vel alios
mortaliter peccaſſe, arg. cap. nonne. de præſump.

57 Quarto infertur, errаſſe † illum, qui cum, me cernente, audiſſet cuiuſ
dam confeſſionem, ſimul ac eum audiuit, venit ad me conſulendum de
quodam caſu confeſſionis: & mox accepto conſilio reuerſus pœnitentẽ
abſoluit. Quis enim non videt, hunc, feciſſe aliquid, quo intelligerem ab
illo pœnitente fuiſſe illud commiſſum?

58 Quintum, quod infertur eſt, ad hunc modum erraſſe etiam illum, qui
alteri confeſſus fuerat, ſe abſoluiſſe quendam à ſimoniæ peccato in con
feſſione; ex cuius narratione & qualitate audientis, qui ſciebat, cuius erat
ille cõfeſſarius, facile potuerat cõijcere, quis eſſet is, qui fuerat abſolutus.

59 Infertur ſexto, merito carpi ab Hoſtienſi in Summa de pœnit. & re-
miſſ. §. in quo teneatur. confeſſarios aliquos, quos ſe vidiſſe affirmat ridẽ
tes & iocantes conferre mutuo confeſſiones auditas ad hunc modum,
Quidam miles, quædam mulier venit ad me hodie, et hoc & illud confeſſa eſt.
Qui, quamuis perſonas non nominarent: facile tamen conijci poterant;
quoniam facile alteri confeſſario erat ſcire, qui & quales alteri confeſſi
eſſent illo die: & ita eorum qualitate attenta conijceret, quis eorum ta-
lia peccata eſſet confeſſus. Et ſubdit Hoſtienſis ibidem, ob talia ſe quoſdã
à confitendo retractos aduertiſſe. Damnat item ibidem quam plurimos
qui aiunt, *Is optime confeſſus eſt: Illius confeſſio mihi non ſatisfecit.* Quo-
niam per hæc omnia ſignificatur, eum, qui confeſſus eſt capitalia pecca
ta commiſiſſe. Quale viſum fuit, quod mihi olim dixerat quidam: *Tales
60 parochię meæ homines ſola venialia confitentur*: † cuius tamen contrarium
nunc ſentio. Quoniam qui dicit: *Ille non eſt mihi confeſſus, niſi venialia*,
non reuelat confeſſionem vt dicam in corollario vndecimo. Et quam-
uis ille, qui mihi dixit: *Tale genus hominum ſola venialia confitetur*, ſignifica
re volebat ineſſe illis mortalia grauia: tamen non ſignificabat illa ſibi cõ-
feſſa fuiſſe: & ita non reuelabat confeſſionẽ; ſed ſuã malã licet probabilẽ

ſuſ-

ſuſpicionem. Quapropter forte peccatum detractionis peccabat, reuelationis vero ſecreti minime; quoniam à ſeparatis non fit illatio. l. Papinianus. ff. de minori. cap. 2. de tranſlatio. prælat.

61 Septimo infertur, errare parochum, qui confeſſione ſui parochi audita, cum fortaſſis propter defectum de ſe emendando, vel dimittendo malo ſtatu non abſoluerit, poſtea publice denegat Euchariſtiam, eo quod nõ ſit confeſſus. cui replicanti; *Nonne tibi confeſſus fui?* reſpondet: *Verum eſt, ſed ego vt non potui, ita te non abſolui*. Nam qui publice concubinario ſibi confeſſo denegat Euchariſtiam publice petenti, eo quod non eſt ita confeſſus, vt eum abſoluere potuerit, reuelator eſt confeſſionis ſecundum omnes: quãuis denegari poteſt eo, qđ in publico eſt peccato, vt poſtea dicã.

62 Octauo infertur cum Caietano, reuelatorem eſſe confeſſionis illum, qui diceret, Magdalenam concubinam alicuius publicam, confeſſam eſſe ſibi ipſius concubinatum. Quia concubinatus, vt cognitus per confeſſionem, manifeſtatur. & ſimile eſt de vſurarijs, & alijs peccatoribus publicis. De quibus licet omnes ſciant, eos tales eſſe: neſciunt tamen eos id confeſſos fuiſſe: & ita confeſſarij, qui reuelant illud merito confeſſionis factæ dicuntur reuelatores. Quamobrem vtiliter conſuluit Thomas à Vio, vt confeſſarius, qui audit confeſſionem publicorum peccatorum, licentiam petat à pœnitentibus loquendi de peccatis ipſorum publicis. Quod limitandum eſt, ad dicendum eos confeſſos eſſe talia peccata, & illa reliquiſſe, veniamque de ſcandalo petijſſe, ac mandata reſtituendi feciſſe: quę omnia in eorum honorem & proximorum cedunt vtilitatẽ. Quo caſu de confitentis licentia reuelari poſſe confeſſionem cum communi opinione tenebimus paulopoſt in hoc eod. cap.

63 Infertur & nono, eum videri confeſſionis reuelatorem, qui dixit: *Illum mihi confeſſum non abſolui*. Quia ſuſpicionem non irrationabilem impœnitentiæ confitentis, vel excommunicationis, aut alterius cenſuræ ex his verbis in animo auditoris oriri palam eſt. arg. à frequenter contingẽtibus, quod eſt validum, ſecundum gl. l. neque natales. C. de probat. Quamuis in hoc Reuerendiſſimus contradicat Caietanus eo motus argumento, quod hæc negatio: *Non abſolui* nullum manifeſtat peccatum

64 confitentis, † quia poteſt ex pluribus cauſſis prouenire. Primo ex parte quidem confeſsionis, puta quia confeſsio non eſt completa, vt contingit in producentibus vnã confeſsionẽ per multos dies, & alijs cauſſis. Secundo ex parte confeſſarij, vt quia noluit abſoluere. Quod cõtingit ijs, qui proprij capitis ſunt. Tertio ex parte pœnitentis, vt quia illius cõfeſſarius non ſatisfacit, & ex pluribus alijs cauſsis. Sed hoc non obſtat: quoniã, fateor, multis alijs de cauſsis, quã propter peccatũ contingere poſſe, quare cõfeſſarius nõ abſoluat confeſsũ, etiã ex animo pœnitentẽ: ita oportet, vt Caietanus fateatur id noſtra ætate raro cõtingere, frequentiſsime autẽ ob impœnitentiã, vel ob excomunicationem maiorem. & ita in earum ſuſpicionem auditores mouet, qui dicit ſe non abſoluiſſe talẽ ſibi confeſsũ.

Procul autem ab omni dubio eſt, illum reuelatorem eſſe, qui diceret: *Nõ abſolui, ſub iecta cauſa, quia nõ vult reſtituere, quia eſt impœnitens, ſeu obſtinatus, quia nõ vult relinquere concubinam.* Per hoc enim manifeſtè confeſſionem reuelat.

65 Infertur & decimo, parochum, quando ad communicandum Euchariſtiam concubinarijs, vſurarijs & huiuſmodi peccatoribus publicis vocatur, nõ debere petere à confeſſario, an ſit abſolutus: ſed etiã ſi ipſemet illius confeſſionẽ audiſſet, & non abſolniſſet, habeat ſe, tamquã ſi nihil in confeſſione ſciret & dicat; *Quia iſte hactenus fuit, & eſt, quantũ paret, in tali peccato publico, & peccatũ publicum debet publica pœnitentia apud homines purgari propter ſcandalũ: ideo, niſi publice conſtet te, vel illũ reliquiſſe peccatum, nolo communionem dare, nec ad eccleſiaſticam ſepulturam admittere;* & ſic nõ reuelabit confeſſionem, & iuſte ac ſanctè negabit communionem per ea quę in princi. cap. 1. ſupra ead. notab. 5. diximus. Si etiã diceret: *Ego non poſſum aut non potui ipſum abſoluere quia non uideo pœnitentiam publicam de peccato publici concubinatus, apoſtaſię, vſuræ.* non reuelat confeſſionem ſecũdum Thomam à Vio. Quia primo, nil dicit, quod ſciat per confeſſionem, ſed, quod tam ipſi, quam alij vident, ſcilicet, eum non pœnitere publice peccati publici. Secundo, quod ſecundum ipſum pœnitentia publica præcedere debet abſolutionem, ſi peccatum eſt publicum, ita vt ſaltem pœnitens publice ſatisfaciat publico eccleſiæ ſcandalo, vulgando ſaltem facto ipſo ſe reliquiſſe concubinam, ſe reſtituiſſe, quę male ablata publice detinebat, & ſimilia per ea, quę dicemus infra, corollario 18. diſputando ſuper intellectu. cap. 1. de pœnit. & remiſſ. Tertio facit, quod aliud eſt dicere, *Iſte non facit;* aut *non fecit pœnitentiam publice;* & aliud dicere: *Iſte non vult pœnitere, iſte eſt obduratus in peccato ſuo.* Hoc. n. confeſſarius per confeſſionem ſcit, quia ille confitendo dixit: *Ego nolo relinquere ſtatum meum malum.* Illud vero confeſſarius videt, vt ceteri, & ideo

66 hoc tacendum: illud vero dici poteſt, ſecundnm ipſum. † Quę doctrina tamen, ſalua illius pace, non placet, primo, quia ſecundum ipſum & omnes, vt ſupra relatum eſt in eo corollario 8. confeſſarius non poteſt reuelare etiam peccata publica publice peccantium, nec dicere: *Ille mihi ſuum illud peccatum publicum eſt confeſſus.* At qui dicit, *Non poſſum, nec potui abſoluere illum, quia publci peccati non pœnitet publice.* clare ſignificat illud peccatũ notũ fuiſſe ipſi in cõfeſſione. Alioqui enĩ, quamlibet ille confitẽs eſſet in quamlibet publico peccato, ſi tamen illud non confiteretur confeſſario ſuo, non poſſet illi ob hoc abſolutio denegari, ſecundum omnes. Secundo moueor, quia falſum aſſumit ratio ipſius ſecunda, nempe non poſſe publice peccantem ante pœnitentiam publice factam abſolui. Quia primo id falſum eſt, ſi ille non fateatur illud publicum pec

67 catum, vt ſupra eſt dictum. † Secundo, quia ſufficit ſaltem pro prima vice oſtendere propoſitum id faciendi firmum. Quoniam regulariter, neque reſtitutio, neque alia publica pœnitentia debet abſolutionem prę

cedere

cedere. Quia pœnitentiæ iniunctio, vt late in cap. 1. notab. primo, fuit di-
ctum, non de preambulis, nec de concomitantibus pœnitentiæ ſacramen-
tum eſt: ſed de ipſius eſt conſequentibus, Allego in ſpecie Paludanum re-
ceptum in quarto. diſtinct. 9. quæſt. 4. dicentem, meretrices publicas poſt
confeſſionem poſſe ad communionem admitti in ſecreto: etiam ante vitæ
aliam mutationem publicam, quod infra corollario 19. repetam.

Neque tertium ipſius argumentum ipſum iuuat: nam fateor aliud eſſe
dicere: Hunc non pœnituit publice. & aliud; Hic obſtinatus eſt. Fateor itẽ
hoc poſterius didiciſſe in confeſſione, & prius ſcire extra confeſſionem;
nego tamẽ eum, qui ait: Non poſſum, vel non potui talem abſoluere, quia
non pœnitet eum publice, non dicere aliud, quam: Hunc non pœnituit
publice. Quia immo ait, eum confeſſum ſibi fuiſſe peccatum illud publi-
cum per id, quod mox dicebam. Alioqui enim, quare non potuiſſet eum
abſoluere, cum confeſſarius ſolum de peccatis ſibi confeſſis, & nõ de aliis
debeat iudicare ſecundum omnes?

Vndecimo contra infertur, eum non eſſe confeſſionis reuelatorem, qui
diceret, Ego audiui Petri confeſſionem, audiui eius peccata, abſolui ip-
68 ſum a ſuis peccatis. † Is enim ſolus videtur confeſſionis reuelator, qui ſi-
gnificat, eum, qui confeſſus eſt ſibi manifeſtaſſe peccata mortalia in gene-
69 re, vel venialia in ſpecie. † At qui aliquid trium ſuperiorum diceret, ne-
que ſignificat mortale vllum eſſe ſibi detectum in genere, neque vllum ve-
niale in ſpecie: igitur non eſt confeſſionis reuelator. Præterea, nemo eſt
mortalium, qui diu ſine aliquo viuat veniali. arg. cap. ſepties. cap. de quo
tidianis. ſupra d. 3. & qui venit ad confitendum, ſaltem venialia, debet fa-
teri ſecundum communem in 4. diſt. 17. ad quod tamen nulla lege cogi
70 poteſt: nam & vana & frigida eſt ſententia dicentium, Virginem matrem,
quæ ab omni immunis fuit peccato, confiteri ſolitam ſæpe ſibi Ioanni, vt
nouiores annotarunt in illa diſt. 17. Facit item, quod qui dicit: Eius pecca-
ta audiui: Eum a peccatis abſolui, nihil ait, quod neceſſario non ſequatur
ex eo ſolo dicto: Ille mihi confeſſus eſt. Illud autem licuit dicere: quia non
ſolum id mihi, ſed & aliis patere potuit: ſicut & quod eum abſoluerim, nõ
per eius confeſſionem ſcio, ſed vt quiuis alius, qui eum vidit confitentem
& me abſoluentem. At inter pleroſque omnes conuenit, quod poſtea di-
cam, confeſſarium poſſe dicere peccatum, quod in confeſſione didicit, ſi
etiam alia via id nouit, dum non dicat ſe per confeſſionem noſſe.

71 Hanc autem illationem nouiſſime ac ſingulariter limito procedere †
quando quis alicui adeo ſecreto confeſſus eſt, vt nolit ſciri ab aliquo ſe il-
li cõfeſſum. Quod non ſine cauſſa frequenter contingere audio in eis, qui
habent peccata, quæ cõfeſſariis ſuis peculiaribus cõfiteri nolunt: & ideo
confitentur aliis omnia peccata ſua confeſſuris, poſtea iterũ reliqua ſine il-
lis parochis ſuis: qui ſi ſcirent eos aliis cõfeſſos ante fuiſſe, ſuſpicarẽtur ali
qua de illis mala. Exemplum in feminis affinibus parochorũ, qui ſi ſcirent
eas alteri confeſſas, etiam bullę virtute, vel petita licentia ſuſpicarentur in-

maritos ſuos conſanguineos peccaſſe: & ita dicendo: Eius cõfeſſionem audiui, duceres parochum in peccatorum tibi detectorum ſaltem ſuſpi-
72 cionem, quod per ſuperiora non licet. Poſſet tamen dici hoc caſu † confeſſarius teneri quidem ſigillo ſecreti naturæ, quia rogatus fuit expreſſe à pœnitente, ne cui illum ſibi confeſſum diceret: vel tacite, quia confeſſus fuit in habitu ſimulato, indicans facto ipſo nolle, vt ab alijs neque forte ab ipſo confeſſario ſciretur, ſe illi confeſſum, non autem teneri eiuſmodi confeſſarium ſigillo ſecreti confeſſionis, quod memorabile duco.

Infertur & duodecimo, non reuelaſſe confeſſionem illum, quem audiui dicere; Vado ad audiendam reconciliationem talis, qui ſuis minutiſſimis peccatis, vt ſolet, me onerabit: quia is ſolum venialia peccata illius in genere reuelat.

73 Infertur & decimotertio, non fuiſſe reuelatorem confeſſionis Rynaldum Beati Thomę ſocium, qui poſt mortem eius vt ferunt, dixit, ſe plu ries in vita, & tunc in mortis articulo eius confeſſionem generalem audiuiſſe, & numquam in eo repeciſſe vel vnum conſenſum mortalis peccati, ſignificans ſe venialia ab eo audiuiſſe; quod licet facere in genere, vt ſupra dictum eſt.

74 Infertur & decimo quarto, non eſſe reuelatorem confeſſionis, qui electione prælati occurrente, ideo alicui ſuum denegaret ſuffragium, quod ſola ipſius confeſſione illum criminoſum eſſe noſſet. Neque item abbatẽ, qui monacho denegaret copiam adeundi oppidum, in quo ipſius ſola cõfeſſione nouit eum ſolitum labi. neque qui ob eandem cauſſam tolleret monacho prioratum penitus manualem. neque illum, qui ſecreto moneret confeſſum, quæ viderit ei profutura, vt magni nominis viri docuerunt. Modo hæc omnia tanta cautione fiant, vt nullatenus per ea iuſta ſuſpicandi ratio præbeatur.

75 Infertur & decimo quinto, non eſſe confeſſionis reuelatorem, qui diceret; Tale, vel tale peccatum mortale audiui in confeſſione, modo tanta id cautela faciat, vt nullatenus in notitiam eius, qui peccauit deueniri poſſit: ſecundum Palud. & communem in illa diſt. 21. & Adrianum in diſt. dub. 10. Pro quibus facit cap. officij. de pœnit. & remiſſ. in quo confeſſarius reuelauit Papæ ſe audijſſe quoddam peccatum in pœnitentia. Facit, quod cauſſa finalis quare prohibitum eſt, ne prodatur peccatum in confeſſione detectum, eſt ne cognoſcatur, qui id peccauit: at dicendo: Tale peccatum in confeſſione audiui, cum cautela prædicta non cognoſcitur: ergo prohibitio ceſſat. arg. cap. cum ceſſante. de appellat. & l. adigere. §. quamuis ff. de iure patron. Tertio facit, quod viros graues frequenter audimus talia dicentes, quos errare, & confeſſionis ſigilli recluſores eſſe quis dicat?

76 Contrariam tamen partem † tenuit Panor. in illo cap. omnis. notab. vlt. Pro quo vrget primo illud cap. omnis, ibi: *Qui peccatum in pœnitentiali indicio ſibi detectum præſumpſerit reuelare, non ſolum à ſacerdotali officio*

decer-

decernimus deponendum, ſed in arctum monaſterium detrudendum. In quibus verbis nil de peccatore audis: ſed de peccato. Secundo facit illud idem cap. in illis verbis; *Et ſi prudentiori conſilio indigeat, illud abſque vlla expreſſione perſonæ caute requiret.* Speciale igitur eſt, quod id alicui propalare poſſit, quando conſilium à prudentiore petendum eſt, & tunc debet id facere abſque vlla perſonæ expreſſione. ergo id aliàs non licet. Tertio facit cap. hoc noſtrum, quod prohibet confeſſario reuelare peccata illi detecta de peccatore nihil dicens. Quarto neruoſe vrget illud Palud. in d.
77 diſt. 21. quæſt. 3. † raro poſſe contingere, ne ſermonem de peccatis, quę aliter, quam per confeſſionem ignorantur, non ſequatur aliquod inconueniens; vel vt veniatur in cognitionem, vel dubitationem confitentis; vel ſaltem in ſcandalum audientium; vel vt confeſſio nō reddatur paulo grauior; vel odioſior, vel non habeatur aliqua ſuſpicio de ipſo loquente, quod ſit pronus ad detegendam confeſſionem. Quod ipſum annotauit diuus Antoninus tertia parte tit. 17. cap. 22. §. 3. Sed & Prieras, qui pro noſtra eſt concluſione, ait eſſe periculoſum, & quandoque ſcandaloſum dicere: Tale, vel tale peccatum in confeſſione habui. Vmbertus item magiſter docuit, cauendum eſſe, ne quis vmquam pro concione, vel in ſermone familiari dicat; Hoc, vel illud audiui in confeſſione, & Hoſtienſis in Summa in dicto. §. in quo tenetur. conſuluit penitus ab his abſtinere. Quinto facit, ꝙ quæ nil vmquam proſunt, & ſæpiſſime obſunt, aut nociua dicentur, aut certe otioſa, de quibus ratio redenda eſt Matthæi 12.

78 Quamquam hæc valde vrgeant, non tamen à communi opinione diſcedo, neque illi adhęreo propter illud cap. officij. de pœnit. & remiſſ. quod maxime illos, qui hanc partem tenuere, mouit. Nam fateor ibi, Legatum quod in pœnitentia ſuſcepit à quadam muliere reuelaſſe Papæ: ſed cauſa reuelandi fuit, vt conſuleretur ei, quid faciendum erat in dubio caſu: quod ſpecialiter permittit d. cap. omnis. magnopere tamen me mouent alia duo fundamenta ſupra pro parte noſtra poſita.

Neque obſtant quæ pro Panor. ſunt citata: non primum, ſecundum
79 & tertium: † quoniam fateor hoc cap. noſtro. & illo cap. omnis. de pœnit. prohiberi peccati confeſſi reuelationem: ſed illud intelligendum eſt, per relationem ad confitentem: quando, ſcilicet, ita reuelatur, vt ipſe quoque qui peccauit, cognoſcatur. Neque dicas hanc ſuppletionem ex priuato capite fieri: quoniam ex ratione textus deſumitur. Quid enim refert dicere: Tale vel tale peccatum inter homines aliquando contingit, vel: Quidam mihi tale peccatum confeſſus fuit, ſi tanta id cautela dico, vt nullatenus in cognitionem eius, qui confeſſus eſt, veniat auditor?

Non obſtat quartum, ſcilicet determinatio Pal. Anto. & Vmberti. Illa enim procedit quando aliquod ex malis in illa nominatis ſequitur: noſtra vero concluſio, quando nullum tale conſequitur: vt ſi confeſſarius in Gallis educatus in Luſitania dicat: Tale mihi olim peccatum in Gallia fuit confeſſione apertum. quod ipſum in ſimilibus eſt faciendum.

Ad quintum reſpondeo, concedendum huiuſmodi relationem, quādo ſine vllo fit fructu, peccatum eſſe ſaltē veniale: non tamen ideo quia
80 confeſſio reuelatur: ſed quia omne verbum otioſum eſt peccatum.† Nego autem numquam id cum fructu fieri. Fit enim primo cum fructu, quoties aliquis in ſui excuſationem, vel aliorum accuſationem contēderet talia, vel talia peccata, vel tales circunſtantias non ſolere à tali, vel tali hominum genere per confeſsionem detegi. Tunc enim, qui affereret, immo id ſolitum eſſe: ſibique illa frequenter aperta fuiſſe, cum fructu loqueretur. Cum fructu etiam hoc aperiret, quando de aliquo peccato enormi, vbi, quando, & apud quem dicendum occurreret alicui honeſto viro, cui dedecus eſſet illud peccatum ſcire aliter, quam per confeſsionē. Tunc enim, ne quis per eiuſmodi ſcientiam offenderetur, & malum de ipſo præſūmeret, ſancte ac honeſte dicere poſſet: Hoc olim in confeſsione accepi, ſi modo verum eſſet, & cum prædicta diceretur cautela.
81 Fateor autem, raro id faciendum eſſe a viro grauiſsimo: rarius autem à viro graui: rariſsime vero à viro leui, quoniam facilius de hoc præſumi poteſt, minus fidum ſecreti confeſsionis cuſtodem eſſe, quam illos.
82 Et ita Panor. opinio † fere ſemper eſt ſeruanda; quamquam & altera nō numquam habeat locum, quando videlicet nulla conſequentur mala talem reuelationem, & aliqua iuſta perciperetur vtilitas.
83 Quare per Deum immortalem obſecro vos, ò confeſſarij, vt nullatenus; aut certe quam parciſsime verba faciatis de his, quæ, aliter, quam per confeſsionem minime noueritis. per ſuperiora enim patet, quanti referat digito in his compeſcere labellum. Eſtote etiam in petendis conſilijs, & in confitendis peccatis, quę in audiendis abſoluendiſque pœnitentibus commiſeritis, cautiſsimi, ut illud cap. omnis. iubet, quoniā ſcio, non paucos apud me errâſſe. Quocirca prudenti fuerit petere facultatem à pœnitente petendi conſilium, ita vt perſona nominari poſsit. Quādo pro perſonę, & peccati grauitate, & qualitate; neque ſcandaloſum, neq; nociuum eſſet perſonam expresſiſſe illi conſultori.
84 Infertur decimoſexto ad illam quæſtionem: An parochus negare poſſit Euchariſtiam in Paſchate parochiano ſuo publice illam petenti, qui ſolis occultis teneretur peccatis, & ſolum occulta eſſet confeſſus illi, nec fuiſſet ab eodem abſolutus? & videtur non poſſe. Nam primo, negando videtur dicere, ſe negaſſe illi abſolutionem, quod ſupradictum fuit non licere. Deinde quod nil poteſt aliud obijcere illi, niſi quod non abſolutus ab eo receſsiſſet. Nam ſi obijceret ei, quod nō eſſet confeſſus, poſſet ille reſpondere. Immo tibi confeſſus ſum. Cui tamen non poſſet replicari id eſſe falſum, quoniam verum eſt. Neque reſpondere poſſet: Confeſſus es frater, ſed ego nō te abſolui. Quia ſatis reuelat illū nō obtuliſſe ſufficientē dolorē, vel caſum aliquē, vel cenſuram reſeruatā habuiſſe. & ita reuelator eſſet cōfeſſionis. Tertio, quod huiuſmodi Euchariſtiæ petitor
85 poſſet dicere, ſe legitime cōfeſſū, † cui credendū eſt: etiā ſi nullā ſchedā,

vel

vel teſtem eius rei demonſtret ſecundum Thomam quodlibet. 1. art. 2. pro quo textus in extrauag. inter cunctas. col. 3. verſ. ſuper confeſſione, de priuileg. Et merito: nam ſi verum dicit, bene ſe res habet; ſi autem falsū, vt illud fingit; ita ſi confiteatur de nouo, ſolum dicere poterit quæ ſibi libuerint. Et fruſtrà expectatur euentus, cuius nullus ſequitur effectus. cap. cum contingat. de off. deleg. l. ad probationē. C. de probatio. Non obſtat, quod ſuperius dicebā, nēpe publico peccatori negandā eſſe Euchariſtiā, ſi confiteretur, & nō abſolueretur. Quoniam id verum eſt, ſi ſtatim ille ſtatū viuendi publice malū non deſeruerit. Et ratio eſt, quia dicere illi poterit: Tu non videris pœnituiſſe, quia in publico peccato manes, quod occulto peccato ri etiam tibi confeſſo, & non abſoluto nequis obijcere.

86 Ex quo ſubinfertur primo, † epiſcoporum vicarios, bono quidem zelo, non tamen ſecundum ſcientiam agere, cum plus ſatis ſcrupuloſe inquirunt, an & qui confeſſi fuerint, quos conſtat Euchariſtiam in Paſcha te perijſſe, dicentes ſe ad id paratos venire: quia primo, nullo id iure cautum video. Secundo, quod vix ſcio, quo iure caſtigare poſſunt eos propter præcepti de confitendo tranſgreſſionem, cum de ea vix conſtare poſſit eccleſiæ, vt deducit Durandus in 4. diſt. 17. quęſt. 14. niſi per ipſorum confeſſionem. Quare multo certe vtilius facerent, ſi in publico peccādi ſtatu menantes, etiam ſe confeſſos & communicaſſe probantes caſtigarent. Non tamen inutile arbitror, neque ulli iuri contrarium, petere parochos à ſuis parochianis ſchedulam, vel aliam probationem vel indicium, quo id credere poſſint: quamuis ſi cauſentur ſe perdidiſſe, vel aliquid aliud, quod non penitus à vero abhorreat, tandem eis credere debeant iuxta Thomæ doctrinam, & præfatæ extrauag. determinationem. qua cōſideratione ſaluabis receptam fere ab omnibus conſuetudinē eiuſmodi ſchedulas, vel indicia petendi.

Secundo ſubinfertur, caute facturos parochos, ſi denegent Euchariſtiam eiuſmodi peccatoribus publicis, etiamſi ab ipſis fuerint abſoluti. Non eo nomine, quod eum ſtatum malum, vel publicum peccatum nō fuerint eis confeſſi: ſed quod palam ſit eos manere in peccato. Quod vt ſupra tetigimus, ſenſiſſe videtur Auguſtinus, in cap. 1. in princip. ſupra. eod. quod ibi not. quinto declarauimus.

87 Infertur & decimooctauo, non abs re dubitari † de intellectu textus cap. 1. de pœn. & remiſſ. & §. ſecreta de pœn d. 1. qui cū eo concordat à cōtrario ſenſu, quibus probatur pro manifeſtis peccatis pœnitentiā debere iniungi manifeſtā. Nam cōfeſſarij, qui id faciūt, videntur reuelatores eſſe confeſſionū; qui etſi non verbo: ſigno tamen, vel alio modo eā reuelare videntur. Per illā enim pœnitentiæ publicæ impoſitionem ſignificant, grauia ſibi pœnitentem peccata confeſſum fuiſſe. Qua in re demiror, neminem in illis locis hoc tetigiſſe. Archid. enim & Cardin. in illo. §. ſecreta. id tacent. Conticuerunt etiam Hoſtien. Ioan. Andre. Collectar. Anto. Petrus. & Card. cū Panor. & Rauen. in illo cap. 1. de pœn. & remiſſ.

Quod

88 Quod tamen omniſcius † ille Thomas in 4. d. 14 q. 1. artic. 5. tetigit, nec omiſit Paludanus. q. 6. nec Monaldus titul. de pœnitent. priuat. & public. nec diuus Antoninus. 3. parte titul. 14. cap. 17. §. 6. Quibus duobus poſterioribus videtur ille textus non eſſe intelligendus de ſacramentali, ſed de ea; quæ in foro exteriori imponitur, pœnitentia. De illa enim vere intelligitur, ſed raro in vſu habetur, quoniam omnia peccata publica
89 caſtiganda ſunt † correctione publica; adeo, vt non poſſit illa in ſecretã per iudicem commutari, ſecundum Antoninum ibi, quem ſequitur Felin. cap. accuſaſti. de accuſat. col. fin. à quo diſcedit Dec. in cap. at ſi clerici. §. de adulterijs. de iudic. col. 3. Et bene in quantum male vterque intelligebat dictum cap. 1. loqui de pœnitentia ſacramentali: quamuis male, ſi de exteriori loquatur correctione, niſi iuſta id cauſſa ſuaſerit. Primo pet illud 1. ad Timotheum 5. *Peccantem coram omnibus argue, vt ceteri metum habeant.* Vbi gloſ. interlinealis, peccantes intelligit conuictos vel manifeſtos. & Lyranus addit, vt ſicut notum eſt peccatũ; ita & punitio ſit nota. Gloſ. item ordinaria ſic habet: *Aliquando peccatum eſt corripiendum occulte, nempe, quando eſt occultum: interdum publice, nimirum, quando eſt publicum.* Secundo facit, quod Hieronymus in cap. ſed illud. 45. diſt. inuehitur in prælatos, qui peccata publice non caſtigant in hæc verba; *Quæ eſt iſta miſericordia, quæ iſta benignitas, vni peccare, & omnes in diſcrimen adducere? Polluitur enim ex vno peccatore,* intellige publico, *populus ſicut ex vna oue morbida vniuerſus grex inficitur.* Ioannes item Theutonicus in ſcholijs illius capituli ſic loquitur: *Nota eum, qui publice peccat, publice arguendum eſſe, & non occulte: vt ſic ceteris metus incutiatur, & ſcandalum auferatur.* Super quibus verbis quærit etiam Archidiaconus; Pone aliquem publice peccaſſe, qui monitus à Prælato occulte ſatisfacit, num ſatis eſt illud? & reſpondet non eſſe. Cuius reſponſum uterque Cardinalis cum
90 Dominico probat. Facit quod peccatorum † caſtigatio exterior non eſt tantum inducta, vt caſtigetur ipſe, qui peccauit, quantum, vt incutiatur alijs metus, ne ſimilia faciant. textus eſt in cap. quapropter, 2. quæſt. 7. & in l. aut facta. §. fin. ff. de pœnis. Quantum item, vt ſcandalum aliorum, qui ad peccandum, vel tacite inuitantur, tollatur. cap. non ſunt audiendi. cap. præcipue. 11. quæſt. 3. Sed ſi publicus peccator ſolum ſecrete ſatisfaceret, non attingeretur ille, in quem leges tendunt, finis: ergo id
91 non ſufficeret. Adde † etiam fortius, quod non ſolum quando de peccato conſtat, ſed etiam fama eius probatur, publica debetur ſatisfactio, nempe vt ſe purget publice, toto titulo de purgat. canonica. Et Rhemotũ epiſcopus Iſmatus, aliàs Imarus 2. q. 4. in cap. ſi mala. dicebat: *Si mala fama de presbyteris exierit, & teſtes & accuſatores legales defuerint; ne contra Apoſtolum infirmorum corda percutiantur, & ne vituperetur miniſterium noſtrum: cum ſibi vicinis presbyteris, quos ſcimus ſe nolle peierare, ſacramento famam ſuam purgent.* quod ipſũ probat cap. presbyter. ead. cau. & quæſt.
92 Arbitror † autem hęc omnia iura & dicta prædicta intelligenda eſſe, niſi quando

quando peccati publice facti circunſtantijs recte penſatis vtilius Reibu-
blicę iudicandum fuerit, emendationem quidem ita fieri, vt de illa publi-
ce conſtet: ita tamen vt qui peccauit, neque in carcerem conijciatur, ne-
que alia pœna pro tribunali damnetur. argumento cap. quid prodeſt. 23.
quæſt. 5. & eorum, quę in cap. ſi peccauerit. 2. quęſt. 1. annotabat Archid.
quod frequenter à iudicibus eccleſiaſticis factum prodeſſe vidi.

93 Alius tamen intelligendi modus habet tam illud ca. primum. de pęnit.
quam §. illum ſecreta. a contrario ſenſu de ſacramentali pęnitentia intel-
ligenda eſſe. quod videtur placere doctoribus vtrobique, & etiam Thomę
in illa diſt. 14. q. 1. ar. 5. Pro quibus facit & conſuetudo pœnitentiariorum
Papæ, & quorundam Epiſcoporum, qui peccatores ſibi confeſſos peccata
grauia reſeruata, quandoque in publico ſpectaculo verberant. Tertio fa-
cit, quod in illo titulo de pœnitent. tractari videtur ſolum de pœnitentia
ſacramentali, vt patet in cap. ſignificauit. cap. quod quidam. cap. Deus. ca.
officij. cap. omnis. cap. cum infirmitas. cap. finali.

Sed hæc facile confutantur: nam qui per alium facit aliquid, ipſe vide-
tur id facere. cap. mulieres. de ſent. excom. regula iuris, qui per alium. lib.
6. ff. ad l. Aquil. l. liber homo. in principio. & ideo, qui per pœnitentem re-
uelat, cogendo illum publice pęnitere, per ſe videtur reuelare. Neque ob-
ſtat quod de pęnitentiariis ac vicariis prædictis dicitur: nam illi non ver-
64 berant ob peccata, ſed ob excommunicationem, † cuius abſolutio non eſt
ſacramẽtalis: ſed potius exterioris fori, per ea, quæ traduntur in cap. tranſ-
65 miſſam. de electio. ca. duobus. de ſent. ex com. † atque ideo per clericos mi
norum Ordinum fieri poteſt, vt tradit Thomas in 4. diſt. 18. art. 2. quæſt.
2. licet noſtri non ſatis aperuerint. Quod ſi pro peccato eis clam aperto il-
lud ſine facultate id publicandi faciunt, videtur mihi cum Durando in-
caute factum, quoniam negari non poteſt per talem pænitentiam, ſaltem
indirecte prodi pęnitentem a confeſſario. quod non licet per cap. omnis.
de pęnit. & remiſſ. & cap. noſtrum.

96 Ad hunc modum intelligendi † reiiciendum magnopere me mouet pri
mo, quod, ſi verus eſſet, errarent omnes fere confeſſarij, quos quotidie vi-
demus pro publicis criminibus, ſecretas imponere pęnitentias. Deinde
quod pęnitentia illa, de qua cap. 1. agit inuito imponitur, ſecundum om-
97 nes: at communiori calculo receptum † eſt, abſoluendum illum, qui alias
legitime confeſſus eſt: quamuis nullam vel non niſi paruam pęnitentiam
velit acceptare, modo proponat ſe aliter, vel hic, vel in purgatorio Deo ſa-
tisfacturum, vt poſt Hoſtienſem, Panormitanus, & alij tradiderũt in d.
cap. ſignificauit. & poſt alios Theologos non ſemel docuit Caietanus.
quod & nos ſupra tenuimus in cap. conſideret. §. ponat ſe. Si igitur in eo
foro non tenetur ad acceptandum id quod imponitur ei ſecretiſſimum,
quomodo tenebitur ad acceptandum publicum? Igitur id cap. 1. de pœni-
tentia fori exterioris loquitur. Tertio mouet, quod multa illius tituli ca-
pitula loquuntur etiam de ſatisfactione non ſacramentali, vt cap. 2. cap.
quod

quod autem. cap. licet. cap. quæſitum. cap. cum ex eo. cap. pen. Facit quar-
to, quod etiam Paludanus ipſe in fine illius quæſtionis 6. diſt. 14. ait pu-
blicæ pœnitentiæ iniunctionem ad forum contentioſum pertinere: nec
loquitur de ſolenni, de qua in cap. in capite. 50. diſt. ſed de alia publica; de
qua illud cap. 1. loquitur. Tenendo tamen ſententiam, quę mihi vero pro
98 pior viſa eſt, poſſe confeſſionem reuelari de confitentis conſenſu: † ve-
rum crediderim ſponte ſuſcipienti, poſſe pro publico peccato publicam
99 iniungi pœnitentiam: † non ea ratione qua mouentur alij, ſed quod ea ſuſ-
cipiens expreſſe vel tacite conſentiat ſuæ confeſſionis publicationi ex iu-
ſta cauſſa; nempe Deo & populo, quos ſcandalizarat ſatisfaciendi; quod tē-
perandū eſt, dummodo ea pęnitentia fiat corā eis, quibus ille erat infamis.
100 Intellectus ergo verus † illius cap. & illius §. ſecreta. ille fuerit, manife-
ſta peccata purganda correctione manifeſta in foro, ſcilicet exteriori, non
interiori: & etiam in interiori, ſi vel ſponte petat, vel ſuſcipiat pęnitens il-
lam. Tertio poſſet intelligi de vitæ mutatione eccleſię publicę manifeſtan-
da: quod ſupra eſt tactum; & ibidem alias latius per nos declaratum: ſed
hic tertius intelligendi modus non videtur ſatis germanus.
101 Infertur decimonono, ſatis eſſe quoad confeſſarium ſolum, quod is,
qui publice peccauit, ſecretam agat pœnitentiam. Quod & Paludanus cō-
ceſſit in 4. diſt. 9. q6. 4. pronuntians, publicas meretrices, & publicos vſu-
rarios poſſe admitti ſecrete ad communionem poſt ſecretam pœnitentiā,
102 etiam ante publicam vitæ mutationem: † quoad eccleſiam vero & pu-
blicam ad communionem admiſſionem, quamuis nō ſit neceſſarium prę-
cedere publicam pœnitentiam, oportere tamen, vt publice conſtet, eum
mutaſſe vitam. Quod clare ſenſit Palud. d. diſt. 9. quęſt. 3. dum ait, mere-
trices, ac vſurarios prędictos poſſe admitti publice ad communionem,
poſtquam pœnitentiam fecerunt publicam, vel poſtquam ſacerdos ipſe
publicarit, eos vere pœnituiſſe, quem etiam diuus Antoninus & alij ſequu
ti ſunt. A quibus tamē diſcedo in eo quod ſentiunt, id fieri poſſe per eiuſ-
modi confeſſarij enuntiationem: niſi intellexerint cum confitentis facul-
tate factam, per ſuperius dicta.
103 Infertur & vigeſimo, incautos eſſe confeſſarios complures, qui ieiunia
& alias graues pœnitentias, quæ aliis neſcientibus adimpleri nequeunt,
ſtatim, vel paulo poſt confeſſionem adimplenda iniungunt peccatoribus
pro peccatis. Quę licet aliquibus nota ſint: non tamen ſunt notoria: immo
ignota his, coram quibus eas ſunt adimpleturi. Attēto enim, quod noſtra
ętate, vel duo, vel nemo graues facit pœnitentiās, nec eas ſponte, ſed iniun
ctas a confeſſario peragit, in ſuſpitionem alios ducunt eiuſmodi pœniten-
tes grauia commiſiſſe. quod non licet per ſupradicta.
104 Vigeſimo primo ſequitur, in dubium vocari poſſe, quod ait Thomas
in 4. diſt. 17. q. 3. arti. 4. q. 4. ad quartum. quod licet confeſſio in occulto
fieri debeat, ne ex peccati auditione alij ad malum inclinentur: pœniten-
tia tamen in publico fieri poteſt. Pro quo, quamuis faciant, quę latius ad

ducebam

ducebam in ſecunda ad primam partem difficultate: tamen repugnare videtur. primo, quod qui iniungunt eiuſmodi pœnitentias pro peccatis occultis, cauſſam reuelandæ confeſſionis, & inſinuandi pœnitentis præſtare videntur: atque ideo reuelare eam & eos infamare, arg. l. qui occidit. in fine. ff. ad l. Aquil. & cap. fin. de iniur. Deinde quod ipſimet, qui eam implent, ſe infamando, vel alios in ſuſpicionem de illis malam inducendo peccare videntur per cap. non ſunt audiendi. 11. q. 3. & quæ late ſupra diximus. Tertio, quia §. ille, ſecreta. directo & cap. 1. de pœnit. a contrario ſenſu, quoad peccata occulta, ei reſiſtunt.

105 Quamobrem dictum † Thomæ vnguentis ſubiectis molliendum putarim quoad peccata occulta iuxta intentionem ſuam, quam exprimit, cum ait: *Quia quandoque pro paruo, vel nullo peccato ſimilia opera ſatisfactoriæ fiunt.* quaſi dicat: Talia opera publice adimplenda poterit iniungere, qualia etiam pro paruis ij, quibus ea imponuntur, ſolent facere. Licebit igitur confeſſario iniungere pœnitenti, vt ſtatim abſolutione accepta, Virginem matrem ſalutet, aut aliquem pſalmum coram ſacroſancta Euchariſtia genibus deflexis dicat, quæ forte facere ſtatim nequibit; niſi populo toto ſpectante: quia talia etiam a nemine præcepta ſolent fieri, & etiam

106 pro paruis præcipi. Olim item, quãdo pro paruis, vel nullis erratis grauior ſubibatur etiam ſponte pœna, poterat illa iniungi. Quod ipſum dixerim, & hodie fieri poſſe inter illos, qui ſunt in monaſterijs, collegiis, vel aliis ſodalitiis, in quibus etiam non errantes pro ſe & aliis ieiunare, orare, vigilare, & ſe ſolent verberare. Poterit item & iniungere, vt die cœnæ domini ſe iis, qui ſe verberant, inſertum verberet. quia eam verberationem, quamplurimi ex deuotione ſubire ſolent. Nec illa & alia prædicta arguunt, peccaſſe eum grauiter, nec peccata grauia confeſſum fuiſſe. Contra vero non poſſet iniũgere, vt capite & pedibus nudis cereum in Miſſa coram populo teneat. quod factum vidimus. Non poſſet iubere, vt vecte onuſtus ferreo, aut armatus nocte tali, vel tali pernoctet, ſi vel ex qualitate, vel ex cõſuetudine perſonæ facile coniici poſſet, ob peccata detecta ſibi illud iniunctum.

107 Vigeſimoſecundo infertur, † ſtulte ac miſere errare parochos illos, qui ſtatuunt, vt is, qui die feſto opus fecerit ſeruile, veniam publice alio die feſto in miſſa petat: ſtultius vero, qui tales cogunt occultas violationes feſti ſibi per confeſſionem apertas palam pandere: ſtultiſſime autem, qui putat ſatisfeciſſe illius peccati confeſſioni per illam publicam. Non item probo morem illum confeſſariorum, qui viris, & quod peius eſt, feminis vix præcepta ieiunia ſeruantibus, ob aliqua forte carnis occultiſſima peccata, vnum & aliud & plura ieiunia ſtatim poſt Paſcha adimplenda imponunt. Quis enim non videt, confeſſarium reuelandæ confeſſio-

108 nis cauſſam dare eo maiorem, quo eruditior eſt & pientior? Denique † licebit imponere ob occulta peccata eas publicas pœnitentias, quas vir prudens arbitrari debeat eſſe tales, quæ pœnitentem in ſuſpicionem grauis

criminis

criminis minime inducant: alias vero, ſi impoſuerit, errat.

109 Infertur vigeſimotertio, ſacrilegam eſſe conſuetudinem parochorũ, qui audiunt ſimul plures pueros doli capaces, nulla ad id eos neceſſitate adigente. iniuriantur enim ſanctiſſimo pœnitentiæ ſacramento, eo ad iocum & riſum abutendo, primo arg. l. minime. C. de epiſ. aud. & §. fin. authentic. De ſanctiſ. Epiſcopis. collat. 9. & gloſ. in cap. cum decorem. de
110 vita & honeſt. cleric. quæ habent † monachorum veſtibus, aut monacharum ad ioca vtentes grauiter eſſe caſtigandos. Secundo facit, quod nec aliquam ſacram ſcripturam ad iocandum trahere licet, vt grauiter Thomas definit 2. 2. quæſtio. 168. arti. 2. ad primum. * & grauius poſt primam horum commentariorum editionem * Concil. Triden. vetuit in ſeſſ. 4. §. fin. Nam quamuis iocari aliquando liceat: tamen id verum eſt, niſi rei dignitas iocãdi facultatem adimat, vt Tullius admonet in 1. Offic. Sacra autem Scriptura eiuſmodi eſt, quippe quæ Prouerb. 8. ait: *Audite, quoniam de rebus magnis loquutura ſum.* Facit tertio, ꝙ alter Thomas in eo
111 articulo dixit, verbi Dei concionatores, † cum aliquid ridiculum cauſa recreandi animos auditorum proponunt in ſuis concionibus, peccare. quod, etſi delicatiori cuipiam ſubdurum videatur: tutum tamen eſſe nemo negarit, quando eo loco ſatius fuerit rerum ipſarum magnitudine &
112 tremore, quam ludicris attẽtionem quærere. Vnde † qui Paſquillos componunt, & aulici aliquot item, aliquot item ſcholaſtici coniicere poſſunt, an recte faciant ſacris dicterijs in viros, præſertim graues, iocando, ne dicam, eos notando. Facit & pro corrollario, quòd infamant illi pueri, vt aliquando ſe, ita frequenter parentes & alios domeſticos, quorum errata facile narrare ſolent. cuius infamiæ cauſſa ſunt ſacerdotes eiuſmodi: quoniam, qui cauſſam damni dat, damnum dediſſe videtur. c. fin. de iniur. l. qui occidit. ff. ad l. Aquil. ſed & ipſi pueri poſtea confeſſiones ſodalium auditas aliis reuelant contra pręcepta, quæ in c. omnis. de pœnit. & in diſt. 21. quarti habentur.

113 Infertur vigeſimoquarto, peccare grauiter, † qui aduertenter & ex propoſito confeſſionem clanculariam eo neſciente, qui confitetur, audit. Ante n. quam quis vocetur, ad conſilium non debet accedere, & qui alterius ſecreta male conatur diſcere, peccat. iuxta illud; *Non quæras impietatẽ in domo iuſti.* Prouerb. 14. Sic qui didicit teſtimonia, etiamſi nondum erant publicata, non producit alios teſtes. §. quia multi. in authent. de teſti. collat. 7. & qui litteras alterius clauſas aperit, peccat, vt ſupra eſt dictum. Præterea incidit in vitium curioſitatis, vt docet ſanctus Doctor 2. 2. quæſt.
114 167. artic. 2. in fine. Peius tamen arbitror facere, † qui confeſſionẽ ita auditam alijs reuelat. Nam præter ea, quæ ſupradicta ſunt, vaſſallus, qui ſecreta domini ſui reuelat, grauiter errat. cap. de forma. 22. quæſt. 5. cap. 1. de forma fidelitatis in vſibus feudorũ. cap. ego. de iureiur. Cũ ergo omnes in Dei verba iurauerimus. cap. prima. cap. vos. de conſecratione, diſt. 4. atq; ideo eius clientes, ſiue, vt nunc loquuntur, vaſſalli ſimus, & quidẽ inutiles,

inutiles, ſi quis noſtrum, quod in noſtri principis curia pœnitentiæ abditiſſima audierit, reuelet, proditor erit profecto inſignis.

115 Infertur & vigeſimoquinto, † etiam confitentes teneri ad celāda, quæ ipſe confeſſarius dixerit: quoniam & illud ad forum ſpectat Dei. Proinde confitens ille peccare videtur, qui detegit conſilium, vel pœnitentiam, vel alia ſibi a confeſſario iniuncta, quæ talia ſunt, quibus iure ridiculus efficiatur, qui ea iniunxit, aut conſulit, ſecundum Paludanum in illa q.3. Quod ipſum videtur de omnibus alijs, quæ confeſſarius confitenti ea mēte dixit, vt eſſent inter ipſos ſecreta ſecundum Adrianum in illo dubio 10.colum.13.poſt quintam quæſtionem de confeſſione.

116 Tertio principaliter † quæro, an ſit aliquis caſus, in quo liceat cōfeſſario auditam confeſſionem reuelare? & videntur multi eſſe. Primus, quando crimen hęreſeos detegitur, iuxta illum verſic. antiquum:

Eſt hæreſis crimen quod nec confeſſio celat.

Secundus, quando crimen committendum aperitur, ſecundum Panorm. & cōmunem in illo c. omnis. de pœniten. quod omnes alij tribuūt Innoc. quem etiam in hoc ipſo citat, & ſequitur Decius in cap. cum non ab homine. de iudic. colum. 3. Facit quod qui confitetur, ſe cum alijs hoſtibus decreuiſſe incendio ſupponere ciuitatem, aut hæreſi quadam inficere populum, neque illum huius mali propoſiti pœnitet, non eo modo confitetur, qui ad abſolutionem proſit. cap. quod quidam. de pœni. & remiſ. ergo non eſt cur eius confeſſio celanda fuerit. Præterea facultate id faciendi a pœnitente ſuſcepta, poteſt confeſſarius confeſſionem reuelare ſibi detectam; quod paulo inferius oſtendetur. At aliquando ipſemet cōfitens tenetur ad ſecretum illud confeſſario detectum reuelandum; nempe, quando non niſi reuelaret, conſequerentur multa mala & peccata, vt Reipub. deuaſtatio, vel mors aliquorum innocentium, argum. 83. diſt. in princ. c. quantę. de ſenten. excommun. ergo & confeſſarius idem poterit facere. Facit pręterea. c. officij. de pœnit. & remiſſ. vbi habetur, quendam detexiſſe peccatum in confeſſione ipſi patefactum. Facit & c. ſignificaſti. de adulter. quod habet presbyterum detexiſſe quandam mulierem ipſi confeſſam feciſſe adulterium. Facit c. Matthæus. de ſimonia, quod habet, Matthęum Cardinalem pro conſilio habendo peccatum & peccatorem reuelaſſe Papę. Facit & c. nemo, eo titulo, quod habet, confeſſarium poſſe de recōciliatione teſtimonium ferre. Facit cap. exhibita. de homicid. ibi: *Tibi & presbytero, cui ſuam conſcientiam aperuit confeſſus*, &c. Facit & c. lectę. de tenūriat. quod habet archiepiſcopum quēdam reuelaſſe Papę peccatum & peccatorem, qui ipſi humiliter fuerat confeſſus.

117 His tamen non obſtantibus tenenda eſt concluſio contraria, nempe nullo alio caſu, niſi vno, licitum eſſe reuelare confeſſionem. Pro quo facit hic textus, dum ait, et pro ſcandalo vitādo id fieri nō debere: at euitatio ſcandali quā plurima permittit iuxta ea, quę late tradit Felinus, in ca.
118 nihil cum ſcandalo. de pręſcript. Secundo facit, † ꝙ nil mali adeo graue

occur-

occurrere poteſt, quo non ſit grauius & peius eccleſiæ Chriſtianæ confeſ-ſionem Chriſtianis exoſam fieri & abominabilem: at ſimul ac conceſſeri-mus confeſſionem contra confitentis voluntatem reuelari poſſe, exoſa fiet illa & toti eccleſiæ moleſta: ergo ob nullam cauſſam id fieri poteſt. Tertio facit, ꝙ ſi aliquo in caſu confeſſio reuelari poſſet, nemo eo caſu cõ-fiteretur, & ita nihil prodeſſet hoc aſſerere, vt per confeſſionis reuelatio-nem malis occurreretur futuris.

Ad primum ergo, pro contraria parte adductorum reſpondeo, negan-
119 do † etiam hæreſim ſiue iam commiſſam, ſiue committendam, in con-feſſione detectam reuelari poſſe; & illum verſiculum: ***Eſt hæreſis crimen, quod nec confeſſio celat***, in argumento citatum peſtilentem eſſe, merito di-xere Pariſienſes in illa diſtinct. 21. quæſt. 3. colum. 2. quam ſententiam probant omnes Theologi in illa diſt. 21. & Adrianus in illo dubio 10. & Thomas a Vio. quæſt. 15. in Opuſculo vigintiſeptem quæſtionum. * alias tom. 1. tract. 21. q. vnic. *

120 Ad ſecundum reſpondeo, concedendo, Panor. cum communi ſen-tentia & cum Angelo in Summa tenere in illo c. omnis. crimen commit-tendum, cuius non pœnitet confitentem, reuelari poſſe. Immo & ante il-lum idem voluit Alexander 4. parte. quæſt. 78. membro 2. artic. 2. & Ho-ſtienſ. cum Ioan. And. & Petro ab Ancharano in dicto cap. omnis. & poſt eum Syluester verbo, Confeſſio. 3. quæſtio. 5. & Dec. in cap. cum non ab homine. de iudic. colum. 3. & Barb. in cap. iurauit. colum. 18. de probat. Cuius opinionis auctorem aiunt eſſe Innocentiũ ibi: qui tamen Mihi con-trariam ſententiam tenere videtur. Poſtea enim, quam dixit crimẽ, quod confitetur pœnitens, committendum reuelari poſſe illi, qui prodeſſe va-leat, &c. ſubiicit & rationem, Quia, inquit, in hoc fuit miniſter Dei, quia tunc dicitur confeſſio fieri tamquam Dei miniſtro, quando confiteiur, vt pœniteat. poſt quæ ſcribit illa: ***Hæc ratio non placet, quia bene credimus, quod, vt miniſter recipiat, etiam ſi in peccato remanere proponat***. cap. quod quidam. ſupra eo. Audis Innocentium virum oculatiſſimum reprobare rationem illam, qua maxime nititur opinio aduerſa: & per conſequens videtur etiã ipſam opinionem corrigere, quando ratione legis correcta, lex quoque ipſa correcta videtur. cap. miramur. de ſeruis non ordinand. iunct. cap. a multis. de ætat. & qualit. gloſ. & Bart. in l. 2. ff. de legit. tut. quem ſequitur Felinus, in cap. tua. de iureiur. col. 2. & cap. 1. num. 5. de ſponſal. Quare contrarium cum Thoma, Scoto, Paludano, ac aliis omnibus fere ſcripto-ribus in illa diſt. 21. teneo, non poſſe reuelari eiuſmodi confeſſionem pec-
121 catorum, quorum nondum pœnitet confitentem. Et ad rationem † quæ in argumento inſinuatur, concedo eiuſmodi confeſſionem non eſſe talẽ,
122 quæ abſolutionem mereatur: ſed nego † illam nõ eſſe ſacramentalem, & talem quæ ſigillo ſecreti confeſſionis ſigillata non ſit. Primo quia, vt confeſſio tali ſit obſignata ſigillo, non oportet, quod ſit talis, quæ abſolu-
123 tionem mereatur. nam confeſſio laico facta † ſecundum omnes eſt celã-

da;

da; quam tamen clarum eſt, non poſſe abſolutionem mereri per ea, quæ dicta ſunt ſupra eadem diſt. cap. 1. in princip. not. 3. Secundo, quia licet illa confeſſio non mereatur abſolutionem, durante illa cordis duritia: tamen adueniente, quæ illam comminuat contritione poteſt abſolutionem mereri. & ita, vel eſt, vel apta eſt eſſe ſacramentalis.

Ad tertiũ nego illam illationem; Confitens ipſe tenetur confiteri: ergo & confeſſarius poterit illius confeſſionem reuelare. quia is lege prohibetur diuina, ne id faciat, vt ſupra eſt dictum, ille autem lege diuina id facere iubetur. Caſu itaque huiuſmodi occurrente, confeſſione vide
124 licet deliberationis diſſeminandæ hęreſeos, † vel aliorum criminum committendorum quamlibet magnorum; à qua forte nolit, qui confeſſus eſt, deſiſtere; immo forſitan proponit cum alijs ſocijs ea peragere. Primo fateamur cum omnibus, confeſſarium monere debere epiſcopũ, pręſidem, vel alium, cui ea res curę fuerit, vt inuigilet ſuper gregem ſuum, eo quod eum lupus rapax tentet inuadere. Secundo fateamur etiã cum omnibus, huiuſmodi confeſſarium debere facere omnia, quibus obuietur delicto committendo ſine aliqua eius, qui confeſſus eſt, ſignificatione. Tertio tamen negemus contra prędictos, reuelandam eſſe perſonam, etiamſi ſola illius expreſſio ſit remedium illi hęreſi fugandę, vel impediendæ, vel alijs delictis reprimendis, nilque aliud ſufficiat. Quod, vt omnes poſt Thomam in dicta d. 21. affirmarunt, ita multi Cardinales ei ſubſcripſerunt. Primus beatiſſimus ille Bonauentura in illa diſt. 21. Hoſtienſis item; nam illum Cardinalem fuiſſe conſtat, quod epiſcopus Hoſtienſis Cardinalatus titulus ſit, vt prodidit glo. regulę 7. cancellar. in ſumma de pœnit. §. in quo. Cardinalis item Florentinus in dicto cap. omnis. Cardinalis etiam ſancti Xiſti, qui & à Turrecremata, in hoc cap. noſtro. Cardinalis item ſancti Xiſti cognomento Caietanus non in vno tantum loco: pręſertim autem vbi ſupra. vbi ro-
125 gatus ab altero Cardinali, reſpondit † confeſſarium, cui manifeſtata eſt in confeſſione deliberatio occidendi Regem, vel Pontificem Summum, cum propoſito id ad effectum ducendi, non poſſe illud reuelare. Vbi etiam vir oculatus vidit, Innocentium non dicere, quod vulgus putat. Cuius hęc cẽſura iucunda fuit nobis, qui antequam illam videremus, idem, veritate cogente, diximus. Addo & aliam rationem valde neruoſam, quod eiuſdem rationis & fori eſt, cognoſcere peccatum vt abſoluendum, & impedimentum abſolutionis faciendæ. ad eundem enim ſpectat condemnare, ac ideo cognoſcere ea per quæ condemnari debeat, & abſoluere & cognoſcere, per quæ id faciendũ eſt. l. qui condemnare. ff. de re iudic. cap. cum inferior. de maior. & obedr. & in propoſito, nempe conſcientiæ foro caſus eſt, in cap. verbũ. ſupra de pœnit. d. 1. vbi Ambroſius: *Dominus par ius eſſe voluit & ligãdi & ſoluendi.* & Ioannis 20. ſimul data fuit poteſtas ligandi confitentẽ, cũ poteſtate abſoluendi, cũ dicit. Quorũ remiſeritis peccata, remittũtur eis; & quorũ retinueritis,

retenta ſunt: at ſicut manifeſtatio peccati cum contritione eſt cauſſa abſoluendi, ita manifeſtatio cum animi obſtinatione eſt medium condemnandi: ergo ſicut vnum recipit, vt miniſter & vicarius Dei in conſcientiæ foro, ita & alterum, ac ideo eadem eſt vtriuſque celandi ratio. Cum ergo Innocent. qui maxime noſtros omnes mouit, hoc non dicat cum horum ratiò falſo nitatur fulcro; teneamus hanc quę inter Theologos communis eſt, quam mutato propoſito idem Hoſtienſis tenuit in illo .§. in quo peccato. quam tot Cardinales tenent, quam etiã Papa Innocentius IIII. ſi bene ponderetur ſentit, & Adrianus VI. affirmat.

Ad quartum igitur argumentum reſpondeo, in illo cap. officij. de pœnitent. & remiſſ. confeſſarium detexiſſe quidem peccatum, non tamen ipſum peccatorem; neque peccatum ita, vt peccator cognoſci valeret, quod licitum eſſe ſupra tutati fuimus.

126 Ad cap. vero, ſignificaſti de adulter. facile quis diceret cum Panor. & communi ibi factum fuiſſe de confitentis licentia. Pro quo facit, quod ipſemet pœnitens palam etiam fatebatur, non inquam, ſolũ peccatũ: ſed quod etiã peccatum ipſum fuiſſet ſacerdoti confeſſus. Qui modus intelligendi, licet olim placuerit nobis: nunc tamen diſplicet. nam primo tũc demũ dicimus, de cõfitentis licentia licere aperire cõfeſſionẽ, quãdo ea licentia præſtatur ex cauſſa iuſta; & quæ honori, vel vtilitati cõducat ipſius cõfitentis, vel alterius. quã tamen cauſſã in illius cap. caſu ceſſare conſtat. Quoniã non honori, ſed infamiæ: non vtilitati, ſed detrimento ipſius mulieris illa detectio cedebat. Deinde adultera illa dixit, tã ſe, quã adulterum presbyterũ confeſſos fuiſſe illi ſacerdoti. Quod ſi accipias de ſacramentali confeſſione, illa nullatenus ſcire potuit: quoniã nequiuit, adulterũ audire confitentẽ, quia ſinguli ſingulatim cõfitemur, & ita confiteri oportet ſacramentaliter. cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. ibi, *Solus*. Poſtremo, quia non ſatis cõſtat ideo ſacerdotẽ reuelaſſe peccatũ adulteræ, quia illa dedit licentiam id faciendi. Aliud enim eſt dicere: Hoc peccatũ feci: Hoc peccatũ illi ſacerdoti confeſſus fui, aliud: Confeſſionẽ meam reuelandi, licentiam illi ſacerdoti concedo. Facit, quod ſecundum Scoti, Durãdi, Gabrielis, & aliorum multorum opinionem, qui putant de licentia confitentis confeſſionem reuelari non poſſe, illud cap. neceſſario venit aliter

127 quam communis intelligit, intelligendũ. † Quare planus illius cap. ſenſus fuerit, quod adultera illa confeſſa fuerit, & adulterum cuidam ſacerdori fuiſſe confeſſos confeſſione extraiudiciali, quod fecerunt aliqua de cauſſa tunc occurrente; puta, quia forte illos in eccleſia inuenit, & forte adiurauit tamquam amicos, quo dicerent ipſi veritatem, ne ſe pollueret in polluta eccleſia celebrando, ſiue quia ſacrilegij pœnas timentes ei ſe commendarunt tamquam interceſſori, ſiue alia quauis de cauſſa.

Neque obſtat illud, quod Panor. et communem mouere potuit, nempe quod ſacerdos ille cui adultera dicebat ambos delictum confeſſos fuiſſe, nomen adulteri celaſſet, quando teſtatus fuit, verum eſſe, illã adul

teram

teram ſibi delictum illud confeſſam fuiſſe: quoniam id multis de cauſſis contingere potuit. Forte. n. non fuit interrogatus illud, & forte poſtea vel ante quam ambo illud delictum confeſſi fuiſſent, extra iudicium illi ſacerdoti, idem presbyter ille ſacramentaliter fuit confeſſus. Et ideo putabat ſe non poſſe detegere peccatum illud, quod in pœnitentia ſuſcepit, licet alia via id noſſet, iuxta multorum docentium opinionem. Quæ tametſi falſa eſt, tamen in hunc vſque diem ita multorum oſſibus hæret, vt non paucos decipi audiamus. Neque abſimile vero eſt, illum presbyterũ illi ſacerdoti ſacramentaliter confeſſum fuiſſe, quo miſſaret diebus ſequentibus. Denique alijs id de cauſſis contingere potuit: nam neque cõmunis ſatis oſtendit, ideo non detexiſſe illud, quia detegendi licentiam non haberet. immo neque ideo detexiſſe confeſſionem adulterę, quia id faciendi facultatem ab illa ſuſcepiſſet.

Ad cap. Matthæus. reſpondeo, nullũ eſſe in illo cap. verbũ. quo ſignificetur Matthęus ſuſcepiſſe illud in pœnitentia, ſed ſolum ſecrete id retuliſſe Papę. quæ longe ſunt diuerſa.

128 Ad cap. vero nemo. † reſpondeo, concedendo ibi probari poſſe quem dare de alterius reconciliatione teſtimonium: ſed ex hoc non ſequitur poſſe reuelare confeſſionẽ. Primo, quia non omnis reconciliatio eſt confeſſio peccatorũ, vel fit per eã: immo aliqua eſt exterioris fori, nẽpe reconciliatio ſolenniter pænitentiũ. gl. poſtrema cap. in capite. 50. d. textus in cap. in capite. in duobus locis. & in cap. Aurelius. 29. q. 6. & cap. ſanctũ. de conſecrat. d. 4. reconciliatio item excommunicationis. gloſ. in illo cap. 1. 26. q. 6. Secũdo reſpondeo, nõ ſatis conſequi eã illationẽ, quoniam aliud eſt reuelare confeſſionem, aliud eſt dare de reconciliatione teſtimoniũ.

129 Ad cap. Exhibita, reſpondeo † ibi nil aliud probari, quã quod quidã morti proximus dixit ſe cuidam ſacerdoti, qui præſens erat ſuam aperuiſſe conſcientiam. Quod autem ſacerdos aliquid reuelarit, vel dixerit, nullo verbo ibi ſignificatur.

Ad cap. autem lectæ, de renuntiat. reſpondeo primo illum text. non loqui de peccati confeſſione, ſed de renuntiationis cuiuſdam manifeſtatione. Secundo reſpondeo, nullum eſſe verbum ibi, quod ſignificet abbatẽ de quo iſte text. agit, confeſſum fuiſſe ſacramentaliter archiepõ: ſed ſolũ confeſſum fuiſſe humiliter ſecrete ac reuerenter, vt quemlibet aliquod crimen coram ſuperiore confitentem decet.

Ex his omnibus infertur primo, longe ſtrictius eſſe ſigillum ſecreti cõfeſſionis, quam ſigillum ſecreti naturæ. Hoc enim multis caſibus ſine vlla diſpenſatione vel licentia, licet reuelare, quod ſupra monſtratũ fuit. Illud vero nullo niſi vno & illo cõtrouerſo, quem paulo poſt diſcutiemus.

130 Infertur ſecundo, etiam Papam, etiam propter maximam Reipub. vtilitatem non poſſe diſpenſare cum confeſſario, vt confeſſionem reuelet. Primo, quia Papa non poteſt ſuper ſcandalo diſpenſare. c. ſi quando, cum ibi notatis. de reſcrip. Aptior text. cap. cum teneamur. de præbend.

131 † Non enim poteſt mandare, vt non obſtante ſcandalo fiat aliquid, quod lege Dei non eſt neceſſarium, ſecundum Innoc. in cap. inquiſitioni. de ſent.excom.& annotauit expreſſe Pan.in illo cap.cum teneamur. de præbend.aiẽs non eſſe obediendum Papæ, ſi ſcribat: *Non obſtante ſcandalo*, propter poteſtatis defectum. Quod etiam annotarunt nouiores in ca.ſi quando.de reſcript. At confeſſionem etiam pro vitando ſcãdalo nõ licere reuelare, caſus eſt in cap. noſtro.ergo minus poterit ſuper hac reuelatione; quam ſuper ſcandalo diſpenſare. Facit, quod lex, quæ iubet, confeſſionem teneri ſecretam, diuina eſt, vt ſupra eſt dictum: at circa legẽ diuinã Papa nõ diſpenſat, licet illã aliquando declaret nõ habere in aliquo caſu locũ, Tho.1.2.q.100.art.8.communiter à Theologis receptus.

132 Contra tamen hoc ſecundum corollarium facit, † quod Papa diſpẽſat ſuper iureiurando.cap.1.& cap.2.& cap. verum.de iureiuran. & ſuper voto c.magnæ.de uoto. traditur 2.2.q.88.art.10.& quæſt. 89.art. 9. Ad hoc reſpondeo concedendo aſſumptum: nempe Papam in iura-

133 mento & voto ex iuſta cauſſa diſpenſare. † in hoc autem præcepto non poſſe, quia nulla poſſet ad id faciendum reperiri cauſſa, vt in confirmatione noſtræ concluſionis tangebatur. Poſſet etiam reſponderi, aliud eſſe in iuramento & voto, in quibus nemo ſine animo ſe obligandi obligatur: aliud in hoc ſecreto, ad quod ſine vllo ſuo facto vincitur & ligatur, vt Adrianus aiebat. Faciunt quæ nos latius ſcripſimus in ca.ſicut de

134 conſecr.d.1.Facit quod, quę † nobis facto noſtro quærũtur, fortius adhærent, quã quę alieno, vel lege ſola.l.cum pater.§.ſurdo.ff.de leg.2.l. a Titio.ff.de furt.iuncta.l.ſi ſponſus.§.ſi maritus.ff.de donat.inter vir.& vxo. optimus text. probans vtrunque in l.ſi tibi homo.§.cum ſeruus.ff. de leg.1.quę habet, legatum quęri etiam ignoranti, ſola legis diſpoſitione, quęri etiam acceptatione legatarij. At poſteriorem acquiſitionem irreuocabilem eſſe, priore vero reuocabilẽ facit.l.qui Romę.§.Flauius.ff. de verb.obligat. cũ his, quę ibi Bartol.q.1.& cõmunis determinat de donatione rei facta cuipiam ea lege, vt poſt certũ tempus ad eccleſiam perueniret; quę poteſt reuocari ſola donantis, vel vtriuſque voluntate in eccleſiæ pręiudiciũ: quia eccleſia non facto ſuo, ſed alieno id ſibi quæſiuit. Cum igitur obligatio celandi confeſſionẽ quęratur Deo contra eum, qui eam nouit per ſuam legẽ ſolam, difficilius poterit illa per Papã tolli, quã voti & iuramenti obligatio, quę mediante noſtra voluntate quęruntur. Et ne dicas confeſſionis quoque celandę obligationem, ex facto confeſſarij, nempe confeſſionis auditione naſci; conſidera confeſſionis auditionẽ non principaliter, ſed obiter, ac ſecundario hunc effectum parere. Iuramẽtum autem & votum de aliquo faciendo in obligationem principaliter tendere: & quod principaliter agitur, attendendum potius eſſe probat lex illa vulgata, ſi quis nec cauſſam.ff. ſi cert. petat. & cap. non dubium.de ſentent.excommunicat.ſecundum vnum intellectum.

135 Tertio infero, intrandam eſſe ſiluam, & in ea moriendum illi ſacerdoti

doti, cui vnus è comitibus confitetur in ipſo ſiluæ ingreſſu ſe cum alijs ſuis comitibus de occidendo eo, eiuſque diripiendis ſpolijs conueniſſe: ſi modo nullam inuenire poteſt occaſionem, quo tollatur comitibus ratio iuſta credendi, eum ideo redire, quia confeſſus fuit ille comes, & conſiliū illud arcanum patefecit.

Contra quod tamen facit ratio, qua motus Maior aliud tenebat in illa diſtinct. 21. quia redditus ille vel redeundi actus, ſuapte natura non eſt alicuius talis arcani ſignificatiuus: ergo per illum redditum non videtur vllatenus ſignificare illam confeſſionem. Facit & alia ratio, qua motus Adrianus etiam contra tenebat in illo dubio 10. nempe, quod ille presbyter ſic rediēs nil palam facit alijs, quod non cederet in honorem & decus ipſius confitentis. Alij enim comites ſciebāt illam conſpirationem, & eam non patefecit illis: pœnit. vero & confeſſio, quam eis patefacit, in decus & honorem ipſius cedit. Facit & tertio, quod lex de ſe tuendo ſeruandoque eſt lex diuina à natura data, iuxta illud Marci Tul. Offic. lib. 1. *Principio generi animantiū omni eſt à natura tributū, vt ſe, vitam corpuſq; ſuū tueatur.* l. vt vim. ff. de iuſtit. & iure. cap. olim. de reſtit. ſpoliat. lex autem de cōfeſſionis ſecreto ſeruando, lex eſt diuina: ſed non naturalis; immo, quæ cum noua lege cœpit: ergo fortior eſt illa, quam hæc. ſ. d. in prin. ergo hæc debet illi cedere. arg. cap. quanto. de conſuetud. & eorum, quæ ſcribebamus hoc anno, in cap. ſicut. de conſecr. diſt. 1.

136 † Ad priorem Maioris rationem reſpondeo, concedendo, illum reditum ſimplicem, & ab alijs circunſtantijs abſolutum ſuapte natura non ſignificare, pœnitentem illud arcanum peſſimum patefeciſſe: negando

137 † tamen, ſi accipiantur cum circunſtantijs illis, de quibus in corollario, ſcilicet; cum illa confeſſione in ſiluæ ingreſſu facta, & tali tempore quando nulla erat ſpes, vel ſuſpicio ſacerdotis regreſſus, neque ille vllatenus ante ſignificauit, Immo fortaſſe ſua iocunditate & alacritate monſtrabat, ſe plus alijs & cupere & ſperare illam ſiluam ingredi. Quis enim conſciorū criminis adeo hebes eſſet, vt non intelligeret, illum in redeundo ſignificare, ab illo pœnitente accepiſſe grande aliquod periculum, ob quod regreditur? Et quis eorum, qui conſpirationis fuere participes, non intelliget ei per illam confeſſionem ſuam de occidendo illo conſpirationem patefactam eſſe? Facit pro his illud ſimile: Tenere in manu enſem ſtrictum non eſt ſignum homicidij, ſed neque cum eo ſtricto currere: at ſi ea circūſtent alia, videlicet enſem eſſe cruentum, latorem illius exire domo quadā, in ea reperiri recenter occiſum, occiſo vulnus eſſe incuſſum, neminem aliū in illa domo agere, ſigna ſunt & indicia homicidij certiſſima, ſecundum Ioan. Andr. ad Specul. tit. de probatio. §. fi. verſic. 13. nu. 19. quem ſequitur Panor. in cap. tertio loco, de probat. col. 4. quod ibi hoc ipſo anno diximus & ſcripſimus.

138 Ad poſteriorem vero Adriani rationem reſpondeo concedendo, nullum peccatum per illum redditum patefieri comitibus, quod eis non eſſet,

antea notum. At patefit confeſſio peccati; & patefit peccatum, & peccator, quæ ipſe per ſolam confeſſionē noſcebat. & hoc eſt ſatis, quo reuelator ſit confeſſionis: nam ab omnibus eſt receptum, confeſſarium, qui meretricis palam, publice ac notorie quæſtum facientis confeſſionem audit, non poſſe dicere; Hæc mihi mulier confeſſa eſt, ſe eſſe meretricem. Contra omnes item eſt, confeſſarium palam facere poſſe confeſſionem ſine confitentis licentia, etiamſi manifeſtatio illarum in illius honorem
139 cedat & lucrum. Præterea hoc caſu, quod † vir ille alioqui occultiſſimus non vidit, eiuſmodi reditus, & eiuſmodi cõfeſſionis manifeſtatio occaſio eſſe poſſet mortis illius patefactoris; quem fortaſſis alij comites ob eam ſuſpicionem ſiluam ingreſſi occiderent, eo quod ipſos prodiderit; & ita non, vt ille ait, illa reuelatio in ſolum decus & honorem ipſius confitentis cedit. Poſtremo, ſi hæc Adriani opinio vera eſſet, ſequeretur, confeſſarium poſſe patefacere pœnitentem ſibi confeſſum eſſe hoc & illud peccatum, quę nouit is, cui ea pateſiunt; quod contra omnes eſſe conſtat.

Ad tertium concedo, legem de ſe tuendo naturalem eſſe; legem vero de confeſſionis ſecreto ſeruando diuinam poſitiuam. Concedo item, ceteris paribus, diuinam & naturalem præſtare diuinæ poſitiuæ: at hic non ſunt cetera paria: nam illa naturalis de ſe tuendo propter propriam eius, qui ſe tuetur, vtilitatem eſt lata: hæc vero de confeſſionis ſecreto ſeruando propter vtilitatem publicam; nempe ne confeſſio fiat Chriſtianis odioſa; immò in dies magis amabilis & gratior. Quód confirmatur ſimilitudine ſatis congrua; Lex de ſecreto ſeruando naturalis eſt; lex autem de ſecreto confeſſionis ſeruando partim naturalis eſt, partim diuina poſitiua: & tamen, qua parte eſt diuina poſitiua, fortior eſt & rigidior; quam qua parte eſt naturalis, vt clare per ſuperiora colligitur. Et non alia ratione, niſi quia, qua parte eſt diuina poſitiua, totius Chriſtianiſmi decus & vtilitatem reſpicit: qua vero naturalis ſolum decus & vtilitatem illius, qui ſecretum commiſit. Quare teneo corollarium, quando vt in eo dicitur, nulla ſe iuſta offerret occaſio alia redeundi, quo iuſte credendi arcanũ eſſe patefactũ occaſio tolleretur illis coniuratis. Et cum Scoto beatum illũ appello confeſſarium, qui ſibi Chriſtum, qui priuatæ publicam, qui temporarię vitę pręferret ęternam; martyr, ac corona glorioſa dignus, ſi talium coniuratorum manibus mori ei contingat.

140 Infertur & quarto, non eſſe contra charitatem celare confeſſionem; qua non patefacta non ſolum priuata res: ſed & publica periclitatur. Sicut non eſt contra charitatem, non admittere adulterium, vel non mẽtiri, quando per vitium adulterij, vel mendacij Reſpub. in tuto locari poſſet. Non enim ſunt facienda mala, vt inde bona ſequantur. ad Rom. 3. & cap. fin. 46. diſt. cap. forte. 14. q. 5.

Infertur & quinto, reuelare confeſſionem, niſi quando id de licentia fieret confitentis, rem eſſe per ſe malam perinde, ac fornicationem & mẽdacium: & conſequenter dari aliquid, quod per ſe peccatum eſt, & nulla

humana

humana diſpenſatione iuſtificabile, quod tamen ſola lege diuina poſitiua, & non naturali eſt prohibitum, ſcilicet reuelationem, qua maxima Reipub. damna impedirētur. Quamquam dici poteſt, naturalem quoque cum diuina poſitiua hoc caſu concurrere, illam ſcilicet, ne fiat id, quo res populo ſeruando neceſſaria fiat eidem exoſa.

141 Infertur & ſexto, confeſſarium in teſtem præſentatum & iuratum dicere poſſe nihil ſe ſcire, vel audiſſe; ſi de his, quę per ſolam ſacramentalem confesſionem nouit, interrogetur, iuxta illud Bernardi: *Nihil minus ſcio, quam quod per confesſionem ſcio.*

Opponat hic aliquis, verum eſſe, confeſſarium audiſſe: ergo falſum, non audiſſe: Quia fieri non poteſt duas contradictorias per vllam potentiam dari ſimul veras. cap. ſi Paulus. 32. quæſt. 5. Neque videtur reſponderi poſſe; Sciuit aut Deus, neſcit vt homo. Nam primo quomodocunq;
142 ſciat, verum eſt eum ſcire: ergo falſum eſt eum non ſcire. † Secundo quia immo ſcit, vt homo, quoniam auribus carnis audiuit: immo & forte illicite audiuit, puta ob malum finem, vel excommunicatus. Præterea laicus, cui loco ſacerdotis fit confesſio, vt homo audit. Quod ſi negas, negare certe non potes de illo qui caſu, vel dolo confesſionem, quę alij fiebat, audiret; nam ille, vt homo audit: tamen idem de illo, ac ſacerdote, dicendum ſupra in prima quęſtione concluſum fuit.

Reſpondeo igitur ad argumentum concedendo, duas contradictorias per nullam potentiā dari poſſe ſimul veras. Concedendo item, hunc ſcire, & hunc non ſcire contradictoria eſſe, ſi abſolute & abſque ulla capiātur additione: ſed non, ſi vna illarum ſimpliciter, & altera cum additione, quomodo in propoſito noſtro capiuntur. Dicimus enim, confeſſarium ſcire, ſcilicet, ſimpliciter aliquo modo, quicunque fuerit ille?
143 † dicimus autem, eundem confeſſarium non ſcire, tali videlicet ſcientia, quæ ad reuelandum ſufficiat. Simile deſumi poteſt ex Archidiacono in præſenti, qui allegat illud Matth. 13. vbi de illo nouisſimo ac tremendo die habetur, Saluatorem illum diem, quando erit, minime noſse. At conſtat, eum optime illum noſſe, quippe qui omnia pręterita & præſentia cum futuris, immo posſibilibus nouit: vt eſt vna omnium Catholicorum ſententia in tertio diſt. 13. per illud Ioan. 1. *Plenum gratiæ & veritatis.* Sęd illa non contradicunt: quia illud; Saluator illum diē nouit, ſimpliciter & abſolute ſumitur, & verum eſt: illud autem, Saluator illum diem non nouit, non ſimpliciter ſumitur, ſed cum additione ſub intellecta, videlicet ad reuelandum alijs. & ideo verum eſt. Sęd illa ſic diſpariter ſumpta nullatenus contradictoria ſunt, vel contraria.

144 Infertur & ſeptimo, poſſe quem licite fœdere matrimonij coniungere illos, inter quos impedimentum nouit eſſe legitimum; puta ſi quis confeſſus fuerit ſuo parocho rem habuiſſe cum aliqua, cum cuius intra quartum gradū cōſanguinea nunc contrahere delibetat matrimoniū. Huiuſmodi enim inpudicū virum & canonum irreuerentem poteſt quidem

parochus, ne id faciat, ſecreto monere ac deterrere. at ſi publice petat à parocho, vt ipſos fœdere matrimonij coniūgat, neceſſario tenebitur id facere. argumento cap. ſi ſacerdos. de offic. ordin. Pari ratione dicendum
145 parochum teneri † aliquando ei, quem ſcit excommunicatum, etiam in diuinis, etiam in ſacroſanctæ Euchariſtiæ ſacramento communicare; quando videlicet is, quem per ſolam confeſſionem excommunicatum nouit, audet publice, & aperte coram alijs petere ſacramenta. In qua re, quidquid Scotus & Adrianus eum reprehendens dicat, cōſtat primo, talem parochum poſſe illum in ſecreto, dum ſolus eſt, ſolum vitare. Secundo non poſſe coram alijs, etiam ſi extra confeſſionem ſecreto id noſſet. cap. cum non ab homine. de ſenten. excomm. & in dicto cap. ſi ſacerdos. de offic. ord. Hodie vero excommunicatum, donec denuntiatus fuerit, vitari non poſſe, late diximus in cap. 1. §. 1. ſupra ead. diſtinct. nu. 18. 19. & 20.* vbi ad alia loca neceſſario videnda remittimus lectorem.*

146 Infertur & octauo, † non eſſe omnino verum, quod quidam pro indubitato conſulunt: nempe confeſſariū quoad confitentē, perinde ſe extra confeſſionem gerere debere, qualem ſe geſſiſſet, ſi eum nullatenus audiuiſſet. Nam primo, ſi nullatenus audiuiſſet excōmunicationem, de qua in hoc corollario agimus, vel impedimentum, de quo in præcedenti agebamus, non poſſet eum, vel ſecreto monere, vel in ſecreto euitare: & tamen audita confeſſione id efficere poteſt. d. cap. cum non ab homine. de ſentent. excommu. Secundo, ſi quis per confeſsionem ſolā ſciret, aliquem eſſe malū virum, quāuis per omnes alias vias eum haberet & coleret vt optimum, occurrente tamen prælati electione, in ea eundem, ſi non audiuiſſet ipſius confeſſionē, & poſſet & deberet eligere: propter tamen illā ſcientiam in confeſsione quæſitam, neque deberet, neque poſſet illi ſuffragari. argumen. cap. cum in cunctis. §. fin. de elect. & cap. perpetuo. eodē tit. lib. 6. cōiuncto c. ſi ſacerdos. de off. or. & §. fi. c. 5. ead. diſt.

Illud tamen memorabile fuerit, quod in hac re annotauit Paludanus
147 in illa quæſt. 3. † nempe illum, qui eligit indignum, quem ſola confeſſione talem eſſe nouerat, non incurrere pœnā ſuſpenſionis, de qua in cap.
148 cum in cunctis. §. fin. de electio. † Quod tametſi probet Adrianus, mihi non videtur expeditum: nam §. ille iuncto cap. cum Vintonienſis. pœnam illam eligenti ſcienter indignum imponit. at is ſciens eligit indignum, & tali ſcientia ſciens, quæ facit ipſum peccare ſecundū ipſoſmet. quare igitur illam pœnam nō incurrat? Facit quod tam efficax eſt illa ſciētia in negotio, quod inter Deum ſolum & hominem agitur, quam alia, immo efficacior; quippe quæ in ipſo Dei foro eſt quæſita: ergo ſi alia facit incurrere hanc pœnam, faciet & ea, argumento l. illud. ff. ad. l. Aquil. & cap. inter ceteras. de reſcrip.

Neque obſtat, ſi dicatur agi ibi de pœna, & pœnam in foro Dei non incurri, licet in foro debeatur exteriori. gl. ſingul. in cap. fraternitas. 12. quæſt. 2. Non, inquam, hoc obſtat, quia primo illa gl. nō habet locū in

cenſuris, quæ nulla indigent executione alia; præter illam, quam ſecum ferunt. quod late etiam Thomas iunior probat 22. quæſt. 62. art. 3. & ille. §. de ſuſpenſionis pœna agit, quæ vna eſt de cenſuris. cap. quęrenti.
149 de verb. ſignific. Quare verius fuerit reſoluere † in his, quę ad ſolum Deum pertinent colloquia, tantę virtutis eſſe hanc, de qua loquimur, per confeſſionem quęſitam ſcientiam, quantæ aliam ſecretam. Tertio pro corollario noſtro facit, quod licet recepta ſit illa ſententia, quæ habet ſecundum allegata & probata iudicandum, & non ſecundum propriam ſcientiam cap. paſtoralis. §. quia vero. de offic. deleg. cap. iudicet. 3. quæſt. 7. l. illicitas. §. veritas ff. de off. pręſid. ſcientia tamen priuata multum iuuat iudicem, quo diligentius rem perſcrutetur, ſecundum
150 omnes. † Ita etiam ſcientia, quam quis vt confeſſarius habet, multum luminis prębebit in alijs rebus agẽdis. Facit & quarto, quod ſecundũ omnes iuſte quis poſſet electoribus diſſuadere alicuius in prælatum electionem, ob ſolam per confeſſionem de ipſo ſcitam malitiam, modo ita rem gereret, vt nullo modo peccatum ipſius proderet vlli.

Octauo ſubinfertur, vtile fore delinquenti, ſi recuſatione, vel alio iuſto modo illius iudicis, cui crimen confeſſus eſt, iudicium declinari poſſit. quoniam non mediocriter illa priuata ſcientia illum iuuabit ad inquirendum diligentius veritatem, immo & ad confirmandum contra eũ iudicium per ſupradicta.

Caſus vnicus, in quo reuelatur iuſte confeſſio.

151 Reſtat diſcutiendus ille caſus vnicus, in quo licet confeſſionem reuelare; ſcilicet cum confitentis licentia: qui mihi admittendus videtur. primo, quod Tho. ita definit in 4. diſt. 21. quem ſequuti ſunt Palud. & alij ipſius ſcholæ viri. Et hoc tenet Roſella, ſupplementum Piſanellæ, & Syluester in titulis ſuis: hoc etiam diuus Antoninus tertia parte, titul. 22. §. 1. quod ipſum noſtri vtplurimũ probant. Quorũ de numero ſunt Archid. & Alex. cap. ipſi Apoſtoli 2. q. 7. Card. S. Xiſti in pręſenti. Ioan. And. in cap. lectæ. de renuntiat. Pan. & alij in c. ſignificaſti. de adulter. Felin. in cap. teſtimoniũ de teſtib. in cap. 1. de excep. cap. nemo. c. in tantũ c. Matthęus. de ſimo. & Lapus allegat. 94. Pro quibus faciũt primo c. prędicta, lectę. de renunciat. cap. nemo. & cap. Matthęus. immo cap. ſignificaſti. de adulter. & cap. officij. de pœniten. & remiſſio. Quorum maxime vrget illud cap. ſignificaſti, quod clare probari videtur ſacerdos reuelaſſe adulteriũ ſibi confeſsione patefactum, & non punitur. Quod nõ po
152 tuit fieri alia ratione, † niſi quia ex licentia ipſius mulieris adulterę reuelaſſet. igitur propoſitũ. Hoc tamen argumentũ dilui poteſt per illum intelligendi modum, quo noue interpretrabamur illud cap. ſignificaſti, ſupra eod. nu. 127. Secũdo facit, quod probari poteſt in foro exteriori, quẽ eſſe emendatũ, & purgatũ à criminis per eum cõmiſſi labe. cap. at ſi clerici. §. de adulterijs. ibi: *Poſt pęnitentiam peractã.* de iudic. c. teſtimoniũ, ibi;

ducto renuntiare. cap. ſi diligenti. de foro competenti. l. ſi quis in ſcribendo. C. de pactis. Sigillum autem confeſſionis, hoc eſt debitum eam celandi non ſolum eſt inductum in cõfitentis fauorem, ſed totius populi Chriſtiani, ne ab antidoto cõfeſſionis ſaluberrimo ſumendo detrahatur. Quid ergo priuatus conſenſus agit ad tollendum eiuſmodi ius publicum? Tertio, quod iudices paſſim compellerent captos in Quadrageſima, vel alio tempore ſuis confeſſarijs confeſſos ad dandam licentiam confeſſionis eis reuelandæ: & ita facile poſſent condemnari. qua ratione non parum nititur Maior.

Hæc tamen non videntur tanti æſtimanda, vt in ſuam partem nos trahere debeant. Non primum, nam primo dici poteſt, quod per eam licentiam nunc præſtitam incipit ſcire confeſſarius vt homo, quod ante ſciebat ſolum vt Deus, quod communis opinio habet cum Thoma in 4. diſt. 21. quæſt. 3. art. 2.

Contra tamen hanc ſolutionem in hunc, quem hactenus non legi, modum replicari poteſt: quod ex ea ſequitur, cõfeſſarium dicere permiſſum ad vnum effectum, poſſe cogi ad alium; nam quod ſecretum quis ſcit, vt homo etiam ſi reuelatum eſt ei dicendo; Hoc dico in confeſſione: & iuratus fuerit ſe non reuelaturum: tenetur de illo, ſi ducatur in teſtem, deponere ſecundum Innocentium communiter receptum in illo cap. omnis. & ſupra fuſius relatum: at is a data & accepta facultate illa ſcit vt homo. Igitur propoſitum. Præterea Thomam cum communi concedere oportet, laicum, & quemuis alium, qui quomodolibet confeſſionem audiſſet poſſe illam de confitentis licentia reuelare, quod ſine illa facere nequeunt.

155 Quibus tamen hęc Thomæ ſolutio † non quadrat, idcirco aptius arbitror reſpõderi poſſe, negando quod ille ſacerdos neſciat, vt homo. Scit enim, ſed tali via, quę non ſufficit ad reuelandum illa cuiquam, lege diuina id vetante; ſicut & laicus, cui facta eſſet confeſsio, & quiuis alij, qui cũ non eſſent ſacerdotes, licite, ſiue illicite audierunt alicuius confeſsionem ſacramentalem. Illi enim, etſi vt homines ſciant, nullo caſu debent, aut poſſunt manifeſtare, niſi de licentia confitentis, & ad eum finem ſolum, ad quem licentia data eſt.

Ad ſecundum autem fateor, hoc ſigillum principaliter inductum in fauorem publicum, ne ſcilicet retrahantur mortales à confitendo: nec cõ-
156 fitentem huic fauori renuntiare poſſe: at nego † per hunc permittendi modum huic fauori detrahi: immo ſi bene perpendis, additur. Quis enim non videt proniores fore homines ad confitendum, ſi certo ſciuerint, ſuam confeſsionem nunquam alicui ſine ſuo conſenſu detegendam? Immo neque cum ſuo conſenſu, ſi aliqua ex parte fuerit confitenti damnoſum: manifeſtandam autem, quoties ei expedierit ad eum ſolum finẽ ad quem ipſe volet, & ad quem ipſi eſt vtilis, & non ad alium.

157 Ex quo infertur ſolutio tertij argumenti, † nempe non ſufficere illum cõſenſum captorum coactum, & contra eorum decus & vtilitatẽ præſtitũ ad reue-

ad reuelandam cõfeſſionem. Ecquis tam dormitantem imaginatur Thomam vigilantiſſimum, cum tot clariſſimis eruditione viris, vt putarent eiuſmodi coactum conſenſum in tam grande eorum detrimentum præſtitum ſufficere ſacerdoti, vt reuelare cõfeſſionem poſſit? Præſertim quod Palud. in d. diſt. 21. & diuus Antoninus tertia parte. titulo. 17. c. 22. expreſſerunt eiuſmodi coactam licentiam non ſufficere, & iudicem male facturum, qui aliquid præſumeret contra captum, qui nolit dare licentiam illam confeſſario: & eam, quamlibet vniuerſaliter & ſpeciatim datam, nõ extendi, niſi ad manifeſtationem ipſi vtilem. Quocirca firmandum potius eſt eius & eorum, quos ſupra citauimus, Theologorum & Canoniſtarum propoſiti & mentis fuiſſe; vt tunc demum facultatem reuelandi, con-
158 fitentis licentia confeſſario præſtet, quando ſponte penitus data eſt † ad ſuam, vel alterius non contemnendam vtilitatem ſpiritalem, aut temporalem. Ad ſuam quidem temporalem, veluti cum agitur de ipſo criminoſo ad ſuos ordines reſtituendo, vel ad quampiam dignitatem promouendo. cap. domino ſancto. 50. diſtinct. tradunt Archid. Dominicus & vterque Cardinalis in cap. ipſi apoſtoli. 2. quæſt. 7. Ad alterius vero temporalem vtilitatem; veluti cum producitur in teſtẽ in cauſſa ciuili, & obiecto in ipſum crimine ac probato allegatur eſſe emendatus. Ad ſuam autẽ ſpiritalem; veluti cum caſus eſt perplexus, nec ſatis aperte ſine perſonæ, quæ confeſſa eſt, expreſſione ſolui poteſt, vt cum agitur de pluralitate beneficiorum, quam conſtat in vna perſona licitam, in altera illicitam. Quo
159 fit, † vt ſi facultas ei fieret publicandi in ſuam, vel alterius perniciem ſiue ad iocum & animi ſolatium tantum, nullatenus liceat eam pandere confeſſario: abſit enim, vt ſacramenti ſacramentalibuſve iocemur per ea, quæ ſupra diximus. In hoc ergo vno caſu ad hunc modum temperato licita eſt confeſſionis reuelatio, non in alio.

Duo additamenta.

160 Poſtremo loco dicenda ſunt duo. Alterum † quod tacenda eſt etiam tertia perſona, cuius nomen, à confitente fuit iuſte, vel iniuſte in confeſſione expreſſum, ſecundum Palud. & Adrianum, qui nimium meo iudicio in hoc morantur, quoniam ad hoc confirmandũ, & ad omnia contraria diluenda ſufficit omnia illa, vt prædiximus, ſub ſigillum cadere confeſſionis; quæ vel confitens, vel confeſſarius iuſta de cauſſa voluerit, eſſe ſecreta; quæque directe, vel indirecte ad cognitionem peccatoris ſpectant, quorum de numero conſtat eſſe tertiam perſonam, cum qua confitens
161 peccauit. Alterum eſt, † confeſſarium dicere poſſe, immo & Superiore iubente teneri ad dicendum, quæ per confeſſionem nouit, ſi alia via didicerit: modo ita illa proferat, ac ſi nullatenus per confeſſionem noſſet; ſiue illa nouerit, antequam ei confeſſio fieret, ſiue poſtea. Hæc eſt ſententia Thomæ in illa d. 21. quam omnes ad vnum poſt eum ſequuti ſunt. Et probatur, quia niſi hoc dicamus, & veritati fiet præiudicium, & copia probatio-

162 bationũ tolletur, contra. l.quoniam.C.de hęretic.& cogetur quis mentiri.contra cap.primum.2 2.quęſt.2.& fraus & dolus maligno patrocinabuntur,contra cap. ſedes. de reſcript. quin & innocens damnabitur cõtra. l.abſentẽ.ff.de pœnis.Nam ſi duobus,quorum alter ſit ſacerdos,vidẽtibus,quiſquam delinquat,& mox ſacerdoti,qui viderat eum delinquentem,ea mente cõfiteatur, ne teſtari poſſit,niſi dicamus illum ea de re ſtari poſſe, veritati ſit præiudicium primo;deinde cogetur mentiri, nam quando deponit, & dicit; *Nil ſcio*,ſiue intelligat,vt Deus,ſiue,vt homo, falſum dicit. fraus item & dolus patrocinabuntur delinquenti. Quod autem innocens quandoque punietur. ſi contrarium teneamus patet in eo caſu. quo quis tribus, quorum vnus eſt ſacerdos,videntibus,deliquit, & mox illi ſacerdoti,qui vnus eſt de tribus teſtibus, confitetur. Nam ſi ſacerdos iuratus dixerit ſe id neſcire,aliorum duorum teſtimonio periurij conuincitur,& punietur.

163 Neque obſtant cap. noſtrum.&cap.omnis. de pœni.& remiſ.quæ ſine vlla diſtinctione iubent confeſſario, vt omnino confeſſionem, peccatum,& peccatorem celet : quoniam propter prædicta,quæ maxime ſunt abſurda vitanda,debent intelligi ac limitari,vt procedant, quando ſola confitentis manifeſtatione ea nouit confeſſarius,neque replices : Nullus eſt textus qui hoc diſtinguat,nam ſatis eſt eſſe,quæ id perſuadeat,rationẽ omni iuri conſonantiſſimam, iuxta gloſſam primã in principio l.de pretio.ff.de public.in rem actione.& cap.conſueto.1.diſt.& cap.Marchion. 1.quęſtione prima.

Modus probat reuelationem.

In calce autem omnium admonendi ſumus, nos confeſſarij omnes reuelatores confeſſionum nos iudicandos eſſe,ſi quis noſtrum delictum eu iuſpiam,quem in confeſſione audiuit, propalet;& confeſſus aſſerat, ſuam cõfeſſionem eum reuelaſſe. & a Deo quidem iudicabimur, vt merito cõdemnemur,niſi probemus nos id aliunde didiciſſe,ſecundum Hoſtienſẽ, quem Cardinalis Panor. & communis ſequitur in illo cap. omnis,ſub finem.non autem,vt eidem Hoſtienſi placet, ordinaria caſtigabimur pœna,ſed extraordinaria, Pro quo facit illud Innocentij in cap. quia veriſimile.de præſumpt.col.2.verſic.*Nota tamen*, ſcilicet,quod delicto non ali-
164 ter, quã pręſumptione probato non debet delinquenti ordinaria pœna imponi.

Ex quo infertur quam periculoſum eſt confeſſarijs de peccatis eorum, quos in pęnitentia ſuſceperunt,colloqui.

Huic vltimo affine eſt illud,quod Hoſtienſis primum,ac deinde Colectarius & communis determinant,in illo cap.omnis,nempe tantum confeſſario eſſe imponendam pœnam huius cap. & illius cap. omnis. de pœnit. & remiſſi. non autem alijs, ſaltem laicis; quippe qui eius pœnæ non ſunt capaces. Carens enim ordine ab eo deponi nequit, argumẽto l.decem,

ff.de

non ſpecies oppoſita. Porro pœnitentia priuata eſt, quæ non, vt publice impleatur, iniungitur. de qua cap. quis aliquando. §. ſecreta. ſupra diſt. 1. Publica vero eſt illa, quę publice adimplenda imponitur, de qua cap. 1. de pœnit. & remiſſio. Solemnis autẽ publica eſt illa, quę peragitur cum ſolemnitate, de qua in cap. in capite. 50. diſt. Publica vero non ſolemnis, quæ publice ſine tamen illa ſolemnitate peragenda eſt. Quales ſunt, quæ in foro ſaltem exteriore nolente peccatore, vel in interiore, volente ipſo, imponuntur. iuxta cap. 1. de penitent. & quæ de illius intellectu ſupra diximus. Hæc quoniam omnium opinioni conſona ſunt & vera, ideo aliter non probamus.

Ex eadem gl. colligitur ſolutio illius oppoſitionis, quæ contra hoc ca. ex cap. placuit. 6. quæſt. 2. formari poteſt in hunc modum. Ibi; *Reuelanti confeſſionem tandiu ſolum tollitur communio, quamdiu ipſe reuelans confitenti abſtulit*. Ergo non omnibus diebus ſuæ vitæ pœnitere debet. quod hic ſtatuitur. Gloſſa tribus modis ſoluit, vltimus eſt verus: quoniam
170 illud † cap. non agit de epiſcopo reuelante confeſſionem ſubditi ſibi confeſſi: ſed de epiſcopo obijciente ſubdito crimen ſecretum, quod probare nequibat; & ob id communionem tollenti, vt ex illius littera ſatis conſtat.

Alteram tamen oppoſitionem illa fortiorem omiſit. gl. nempe, quę in illo cap. omnis de pœnitent. & remiſſ. fundari potuit. Pœna enim, quę ibi confeſſionis reuelatori ſtatuitur, partim conuenit cum ſtatuta in hoc cap. quia vtrobique iubetur deponi, ſed partim eſt penitus contraria. Ibi enim, cum fuerit depoſitus, iubetur in monaſterium ad agendam pœnitentiam detrudi: hic autem iubetur per orbem ignominioſus peregrinari.

Hanc oppoſitionem. Hoſtienſis ibi, quem videtur probare Anton. ſoluit vno modo, quod hoc cap. intelligitur ſecundum illud, & illud ſecundum hoc iuxta l. non eſt nouum. & l. ſed & poſteriores. ff. de leg. ſcilicet, vt talis reuelator primo deponatur, quod in vtroque cap. ſtatuitur: deinde per ſeptennium vel aliud tempus, quod iudex arbitrabitur peregrinando pœniteat, quod in hoc cap. ſcribitur: poſtremo illo finito in monaſterium detrudatur, quod illo cap. cauetur. Neque, inquiunt obſtat, quod hic dicitur: *Omnibus diebus vitæ ſuæ*. Quia ſubaudiri debet, durante ſeptennio, vel alio tempore ad pœnitentiam conſtituto. 1

Contra tamen hũc intelligendi modum facit, quod illa verba; *Omnibus diebus vitæ ſuæ*, non patiuntur illã expoſitionẽ. Facitq́ quod difficile poſt tã longam peregrinationem talis reuelator in epiſcopi poteſtatem redibit, quo in monaſterio includatur. Quare verior & germanior intellectus videtur, quem ſequitur gloſſ. poſtrema illius cap. quem etiam non reprobãt 2
171 Hoſtienſ. & Anton. & ſequitur Cardin. & Pan. nempe † hodie non eſſe huic cap. locum qua parte peregrinationem hanc ignominioſam infligit.

Pro

Pro qua opinione facit, quod lex noua, qua parte contrariũ ſtatuit legi veteri, derogare videtur ipſi etiãſi de illa nõ meminerit. cap. 1. de conſtitut. lib. 6. at illud cap. in hoc contrarium ſtatuere nemo non videt: ergo huic per illud derogatur. Facit etiã, quod peregrinatio per orbẽ clerici ignominioſa, non illi ſoli eſt dedecori, ſed etiam toti clero. cap. diaconi. v. 93. diſt. annotabat. Calderinus conſil. 1. de vita & honeſt. cleri. quæ ratio, vt arbitror fuit in cauſa, quare conciliũ illud catholicum peregrinationem hanc in illam detruſionem monaſterij commutaret.

§. Quod autem.

QVod autem dicitur, vt pœnitens eligat ſacerdotem ſcientem ligare & ſoluere, videtur eſſe contrarium ei, quod in canonibus inuenitur; vt nemo videlicet parochianum alterius iudicare præſumat. Sed aliud eſt fauore, vel odio proprium ſacerdotem comtemnere, quod ſacris canonibus prohibetur, aliud cæcum vitare, quod hac auctoritate quiſque facere monetur; ne ſi cæcus cæco ducatum præſtet, ambo in foueam cadant.

IN hoc §. Gratianus conciliat cap. ſeq. cum cap. 1. ſupra eadem, in hunc modum; ſcilicet, cap. ſequens, quod habet, ne quis ſacerdos alienum parochianum ad pœnitentiam ſuſcipiat, intelligendum eſſe; quando ille parochianus, vel odio ſui parochi, vel amicitia parochi alieni ductus eum adiret: caput autem primum ſupra eadem, quod habet, vt pœnitens eligat optimum ſacerdotem, intelligendum eſſe, quando proprius eſt ignorans.

1 Hæc tamen † conciliatio non eſt ſufficiẽs: quia primo non conciliat, quoad omnes caſus. nõ enim quoad illum, qui frequentius occurrit, quãdo alienus parochianus, neque odio proprij, neque ob ipſius ignorantiam neque amore alieni vadit ad alienũ. Secundo quod cap. ſequens nimium reſtringitur, dum datur intelligi, quod non eſt locus ei, quando ſine vlla tali cauſa itur ad alienũ, quod eſt falſum, ſecundum omnes per cap. omnis. de pœni. & remiſſ. Et quamuis poſſent conſiderari aliqua, per quę addita, vel ſubaudita hęc Gratiani ſolutio defendi poſſet: quia tamen nõ puto, eam fuiſſe ipſius mentem, non duxi operępretium illa ſcribere. Aliter igi-
2 tur hęc capitula conciliari poſſunt: † aliud fuiſſe tempore Beati Auguſtini cui aſcribitur cap. 1. ſupra eod. ſeruandum, aliud tempore Vrbani II. cui tribuit cap. ſeq. & ideo nõ repugnare; quoniam Auguſtinus ſub annũ Domini circiter quadringentiſimum floruit, Vrbanus vero II. ſub annum Domini circiter milleſimum. & ita nulla eſt repugnantia, tempore Auguſtini nondum eſſe vetitum ſacerdotibus audire alienos parochianos; tempore autem Vrbani ſic.

3 Non obſtat, ſi dicatur illud cap. primum ſupra ead. non eſſe Auguſtini, licet illi tribuatur: per ea quæ in principio diſtinctionis quintæ dixi, quoniam contrarium eſſe verum ibi noue addidimus.

Contra tamẽ hanc ſolutionẽ poteſt replicari ex alijs quibuſdã capitib. quę dilui quoque poſſunt, vt in primo notabili ſuper ei ſequẽs apparebit.

Poteſt & dari tertius modus conciliandi hæc capitula, nempe, illud primum intelligendum eſſe, vt ſeruatis ſeruandis, & eo modo optimo, quo iure poteſt, eligat optimum; puta, ſi multos habet parochos, penes quorum quemuis ſit eius confeſſionis audiendę poteſtas, optimũ ex illis eligat. Si autem non habet, niſi vnum, & iuſta de cauſſa non vult illi confiteri; & ob id ab eo impetrat confitendi licentiã confiteatur optimo. Itẽ quando ſeſe illi offert aliquis confeſſarius optimus; & nullam habet aliam alij confitendi cauſſam, niſi quod tam pius & doctus confeſſarius tunc occurrit, petat licentiam id faciendi, & ſi eam impetret, confiteatur illi. Ita vt ſẽſus cap. 1. ſupra eadem ſit conſulere, vt quoquo modo iuſte poſſit pœni-
4 tens, quærat ſacerdotem optimum. † Non enim continet præceptum, quia ſufficit eligere idoneũ, argumento l. cum quidã. 2. ff. de leg. 2. & eorũ, quæ late tractat Thoma, à Vio, ientaculo. 12. quæſt. 4. dum concludit ſufficere
5 † eligere dignũ, etiã ad dignitates quãdo ſolus habetur reſpectus ad ipſorum onera: licet non quãdo habetur reſpectus ad ipſorum honores & cõmoda. Hęc tamen adde, quę ſcripſi in cap. 1. ſupra eadem, num. 98. & quę ſcribentur in cap. fin. infra eadem notab. primo.

Vrbanus Papa ij.

Placuit, vt deinceps nulli ſacerdotum liceat quemlibet commiſſum alteri ſacerdoti ad pœnitentiam ſuſcipere ſine eius conſenſu, cui prius ſe cõmiſit; niſi pro ignorantia illius, cui pœnitens prius confeſſus eſt. Qui vero contra hæc ſtatuta facerę tentauerit, gradus ſui periculo ſubiacebit.

SVMMARIVM.

1 *Confiteri non licet alieno parocho, quod eſt verum hodie, olim contra nu. 2. & 11. & 28. confirmatur multis num. 5. quoad effectum abſoluendi alioqui ſic. num. 33.*

2 *Parochias, ſiue regiones parochorum Dionyſius Papa diuiſit, & ante illum Calliſtus diæceſes. ſaltem epiſcoporum. num. 4.*

6 *Confeſſario neceſſaria iuriſdictio actualis, ſine qua nulla eſt abſolutio. 7. etiã extra Quadrageſimam, nu. 8. Neque ſufficit illa, quam accipit à confitente 20. & 26.*

9 *Papa confitetur & abſoluitur ab inferiore: Non quia in eo ſpecialis ſit*

Dei vicarius. num. 15. neque quia iuriſdictionem habeat ex parte illius, qui iudicandus eſt. nu. 17. Ecquis auſit dicere ab eccleſia, quæ ſupra Papam ſit illi iuriſdictionem tribui? 18. Ratio ergo ſit quia quilibet preſbyter eſt iudex veluti chartularius Dei, & ab ipſo Deo iuriſdictionem accipit. num. 19. contra quod neruoſe quiddam oppoſitum diluitur. nume. 20. & 21.

10 *Peccata venialia ſola qui habet, cuilibet ſacerdoti confitetur. De quo nullus textus. nume. 22. ſed tacita id licentia operatur; vel quia numquam ea poteſtas fuit ſublata. num. 23. Vnde & ab excommunicatione ſoluet. 25.*

12 *Confitebātur presbyteri oēs omnib. presbyteris venialia 30. Et etiā mortalia ante conc. Trid. inf. 43. relatum quia forte quoad illos conſuetudo valere potuit. 31. Vel melius, quia tacite illis concedebatur facultas. 34.*

13 *Confeſſarium eligendi conſuetudo inualida.*

14 *Conſecrandi poteſtatem neque tolli, neque minui poſſe ab vlla creatura pura. Cuius vna ratio. num. 44. Quæ confutatur. num. 45. & 46. altera ratio. num. 48.*

16 *Iuriſdictionis poteſtas dupliciter habetur.*

17 *Opinio Thomæ à Vio omittitur.*

24 *Ratio vnica textus pro expreſſa eſt.*

26 *Thomas a Vio laudatus omittitur.*

27 *Iuriſdictio nulla ſumitur a partibus contra Thomam à vio.*

29 *Confeſſarium eligunt epiſcopi & prælati exempti, & idem num. 38.*

31 *Intellectus cap. 2. de pœnit. & remiſ. lib. 6. diſcutitur: melius. nu. 36. Datur primus. num. 39. Secundus. num. 40. Tertius. nu. 43.*

32 *Negatiuæ natura & ſignificatio illius vocis, Aliquis.*

35 *Licentia, & gratia mortuo concedente non moritur.*

37 *Priſtinum in ius facilis regreſſus.*

41 *Qui dictauit cap. 2. de pœnit. & remiſ. lib. 6. Videtur fuiſſe in opinione olim communi; ſed falſa.*

42 *Confitendi licentiam dari parochiano, & eius confeſſionem audiendi poteſtatem alij presbytero paria.*

47 *Quia clauis, & idem. nu. 50.*

48 *Papa non tollit ſacrificis poteſtatem abſoluendi, nec minuit, ſed materiam id faciendi ſubtrahit.*

49 *Confeſſarium cuilicet eligere. is eum qui non exercet curam, eligere poteſt. Quod ſine licentia parochi facere valet. 58.*

51 *Excommunicatus parochus vicarium dat ad audiendam confeſſionem, idem 55.*

52 *Sacerdos quiuis aliorum hominum confeſſionem iure communi antiquo audire poteſt. Et ita quilibet habet iuriſdictionē, etiam actu quodam modo. 53.*

54 *Iudices chartularij qui.*

Palu-

55 Paludanus inconſtantia inſolita, vt etiam Antoninus, laborauit num. 57.
57 Antoninus laudatur, & collector potius Paludani, quā examinator habetur.
59 Priuilegium ita interpretandum, vt aliquid contra ius operetur, dato tamen effectu aliquo in alijs ſtringendum nu. 61.
60 Iudicium, quib iuriſdictio in ſolidum eſt, quilibet poteſt, quod omnes.
62 Confeſſarium eligere poteſt peregrinari permiſſus, non tamen ab eo poterit a reſeruatis epiſcopo abſolui. Etiam ſi ab epiſopo fuerit peregrinari permiſſus. nu. 63.
63 Opinio Paludani & Antonini confutata.
64 Opinio noua Thomæ à Vio, quæ tamen relinquitur. n. 66. & concluduntur, licentiam tacitam & expreſſam in hac re eſſe pares.
65 Confeſſio & Euchariſtia ſumi poſſunt ab his, qui loci, vbi ſe illi reperiunt, incolis conferunt.
67 Peregrinis plus quam viatoribus ſacramenta concedi. Si cum facultate peregrinandi hoc faciunt. nu. 68.
69 Vicariorum quatuor genera, & quorum quilibet confitendi licentiam præſtat. quod declaratur. nu. 72. Non tamen idem de coadiutoribus dicendū. num. 73.
70 Delegatus inferioris ſubdelegat, ſi facultatem habet ſubdelegandi, quod ampliatur. nu. 71.
73 Intellectus cap fin. §. ceterum. de off. deleg.
74 Opinio Syluestri laudati omittitur & ſaluatur.
75 Confitetur quis parocho alieno in octo caſibus. ſecundum communem, quorum ſecundus ineptus eſſe oſtenditur. nu. 76. Quartus ad tertium reducitur. n. 82 Quintus reijcitur. nu. 83. Sextus limitatur. nu. 97. Octauus a viris magnis repulſus ſaluatur. nu. 103. 104. & 105.
77 Domicilium cumulare & mutare diuerſa.
78 Opinio Paludani & Antonini, qui aiunt, habentem duo domicilia parocho illius confiteri debere, cuius inhabitat parochiam, omittitur.
79 Vagabundus quis cuilibet ſacerdoti confiteri poteſt. num. 80.
81 Parochiani vt parocho tenentur confiteri: ſic parochus parochianos audire.
83 Conſcientiæ forum nemo ſortitur ratione delicti, neque per ſolam ſine domicilio habitationem etiam annalem, vt quia ob bella in alio loco habitat. 89. Nam neque, quaſi domicilium quærit. nu. 90. Si modo alibi domicilium habet nu. 91. Et non longe ab illo habitat. 92. Reſoluuntur omnia. num. 96. Quod nullo iure. ſed ſola conſuetudine probatur nu. 100.
84 Confiteri quis poteſt parocho ſuo in aliena parochia, ſiue regione.
85 Confeſſionis in negotio pares ſunt ſcholaſtici. mercenarij. negotiatores, viatores & peregrini. ſi cetera ſunt paria, quoad licentiam & habitationem 87.
90 Opinio Pauor. omiſſa.
91 Intellectus cap Queſti. 16. quæſt. 1.
93 Intellectus cap. 1. de celebrat. miſſar. quoad propoſitum huius capit.

94. *Conſitentur & decimant mercenarij alibi, vbi inſeruiunt; alibi, vbi domicilium habent: ſed vbi iure debeant, deciditur. num. 95.*

97 *Intellectus verus gloſſ. Clem. de priuileg.*

98 Locorum diſtantia non pauca operatur.

99 *Intellectus l. 1. C. vbi de crim. agi oportet.*

Sacramentum à principio inutile nulla ratificatione, etiam Papæ ſit vtile, quia iure diuino ſuam materiam habet, & formam; ſine quibus conſtare nequit nu. 104.

105 *Opinio conciliatiua Prieratis vix intelligibilis dilucida redditur.*

106 *Gloſſa prima emendatur.*

107 *Confiteri non tenetur proprio ſacerdoti prius quis, vt alieno legitime confiteri poſſit.*

107 *Confiteri bis ſua peccata num poſſit quiſpiam lege humana obligari: & prius affirmatiua defenditur, & negatiua tenetur. nume. 111. niſi ad id conſenſu aſtringas. nu. 115.*

108 *Prædicare, non teneri parochianos ſaltem in Paſchate parochis confiteri malum.*

109 *Confiteri tenētur bis peccata ſua fere omnes monachi Ciſtercienſis ordinis propter ſtatuta ſua, quæ defenduntur propter tacitum illum ordinem intrantium conſenſum.*

110 *Confiteri tenētur ſingulis menſibus monachi, etiamſi nulla mortali teneantur culpa,*

112 *Ioannes Gerſon laudatus.*

113 *Eccleſia non ligat quem ad nimis difficile.*

114 *Opinio, ſiue error Ioanis Poliaci tria dicta hæretica continens,*

116 *Lege humana non poteſt quis obligari ad omnia, ad quæ voto poteſt teneri.*

117 *Intellectus gloſſæ. 6. cap. omnis de pœni. & remiſ. a multis perperā excuſſæ*

119 *Statuti cuiuſdam ordinis Ciſtercienſis mutatio deſideratur.*

120 *Opinio Maioris noua; ſed frigida ſuper defenſione cuiuſdam determinationis facultatis Pariſienſis.*

121 *Intellectus germanus cuiuſdam determinationis Pariſiacæ.*

122 *Intellectus pulcher Clem.* Ne in agro. *§. ſane. 2. de ſtatu monach. Et alter tangitur. num. 110.*

123 *Gloſſa ſecunda emendatur.*

124 *Confeſſarij tres cuilibet Chriſtiano; præterquam in epiſcopatu Romano ſpeciali 125. & intellige epiſcopum, vel quaſi epiſcopum. 126. Excipe item Papam 127. Sunt & alij multi nu. 128.*

129 *Intellectus cap. fin. de pœnit. & remiſſ.*

130 *Proprius, vox hæc quomodo in cap omnis, de pœnit accipitur: & quod communiſſime, communiter & proprie accipi ſoleat nu 131. quod æquiuoce capitur in illo cap. omnis. ſecundum communem nu. 134. quod efficaciter confutatur. 135.*

132 *Intellectus cap. omnis. de pœnit. quoad vnum propoſitū & quoad alium.*

Præ-

133 *Præceptum de confitendo proprio ſacerdoti diſiunctiuum. idem num. 136.*

137 *Confeſſarius ordinarius quilibet presbyter eſt, ſed non proprius, id eſt, ordinarius actu iuriſdictionem habens.*

138 *Intellectus Concilij Florentini, & decreti Eugenij in §. quartum eſt.*

138 *Confitetur quis alieno ſacerdoti, ſi proprius eſt ignarus ſine ipſius licentia, quando non poteſt obtineri à parocho, neque Superior adiri ſine periculo nu. 141. Vel quãdo iuſta cauſſa cõfitendi alteri naſcitur ex parochi culpa. 144. & 145. Tunc enim petita licet non obtenta, licentia poteſt 146. ſecus quando ex alia cauſſa, uel nulla. 143.*

139 *Confiteri non poſſumus alij ſine licentia, noſtro parocho mortuo, vel excõmunicato.*

140 *Negligentia cuiuſpiam non parit ius collegæ; vel ſuperioris.*

142 *Superior compellit inferiorem facere, quod debet. Non tamen illud ipſe facit, niſi ſit immediatus. 143.*

147 *Intellectus cap omnis. de pæni. & remiſ. ſecundum quem illud poſterius limitatur per prius.*

146 *Lex poſterior limitatur nonnumquam per priorem.*

149 *Confitendi alteri, iuſta cauſſa non eſt erubeſcentia; Niſi quando timetur periculum tacendi aliquid neceſſarium num. 150.*

151 *Confitendi alij licentia facile concedenda.*

152 *Confesſiones parochianorum; quoties illi volent, audiat parochus, niſi alijs æque iuſtis impediatur, vel videat eis id non prodeſſe. Quia Vicarius dominum imitari debet 153. Et quia paſtor paſcere, & cap. 154.*

155 *Confesſio præſidium ſingulare conſeruandi, præmuniendi, & recuperandi gregis.*

156 *Mortem proximi veriſimilem tam ſpiritalem; quam corporalem impedire tenemur.*

157 *Euchariſtia olim de præcepto ter in anno ſumenda, quam quouis die dominica conſilium eſt ſumere. 158.*

159 *Confiteri ante quadrageſimam tenemur ea, quę ita credimus oblituros, vt tunc ea non recordemur.*

160 *Opinio Richardi & Sylueſtri omiſſa in re quotidiana.*

161 *Licentia confitendi an morte concedentis moriatur. Concluditur non mori. nu. 162.*

162 *Opinio Panor & Sylueſtri omiſſa in re quotidiana.*

163 *Licentia confesſionum audiendarum, ſtudendi & ordines accipiendi & celebrandi in loco non ſacro, & indulgentia non expirant morte concedẽtis, neque vlla gratia facta.*

165 *Sententia odioſa ſine cauſſæ cognitione lata morte ferentis moritur: non autem confesſio fauorabilis.*

166 *Confeſſarij eligendi licentia electione prima non finitur? num. 168.*

1.17 *Sermo ſimpliciter prolatus de actu primo intelligendus.*

168 *Patronus laicus poteſt multos vna, vel altera vice præſentare cumulando, ſed non tertia, vel vlteriori. & defenditur pro communi contra Decium num. 170.*

170 *Opinio Decij contra communem omiſſa.*

171 *Pænitenti dicenti ſuum parochum eſſe ignarum credendum; ergo & alij affirmanti 172. & aſſerenti ſe habere licentiam communicandi. 173. Et affirmanti ſe confeſſum & abſolutum, niſi in duobus caſibus. 174.*

175 *Confeſſio alieno ſacerdoti ſine licentia facta nulla: ergo iteranda. 176. Qualis eſt, quæ ſit parocho ſine vlla Superioris auctoritate intruſo. 177. Qualis, quæ parocho poſſeſſionem nondum adepto. 178. Qualis quę parocho notorie à iure, vel ab homine priuato. 179. Secus ſi nō notorie, quãuis id poſtea ſciatur. 180. Qualis quæ incluſis. quamuis bona fide durãte ab iteranda excuſentur. 181. Qua ceſſante licet teneantur peccata illis dicta iterum confiteri; non tamen quæ medio tempore alijs fuere confeſſi. 182.*

183 *Confeſſus non abſolutus, iterum confiteatur.*

184 *Confiteri monachis non licebat olim: hodie tamen frequenter id licet. 185. quod tamen probandum eſt. 187.*

186. *Canonici ſanctę Crucis Conimbricenſis laudati Maris magni participes ſunt.*

188 *Doctori etiam illuſtri de conſuetudine affirmanti non creditur. Neque gloſſæ. 189. Neque maiori parti Doctorum. 190*

HOc capit. quod à Gratiano hic ponitur, ad verbũ habetur pro Palea in cap. placuit. 9. q. 2. & tres partes habet. Prima determinat vnam quæſtionem, & ponit vnam exceptionem. Secunda ibi, *Niſi*, ponit aliam exceptionem. Tertia ibi; *Qui vero*, ponit pœnam in contrafacientes.

Summa eſt. *Nullus ſacerdos alienum parochianũ ad pænitentiæ ſacramentũ ſucipere poteſt, niſi de ipſius conſenſu; vel niſi quando proprius eſt ignorãs; & contrarium faciens eſt caſtigandus.*

1 NOTA primo ex hoc textu, licuiſſe ante Vrbanum II. cuilibet Chriſtiano eligere quemlibet ſacerdotem. Hæc enim dictio; *Deinceps* & ſimiles, denotant conſtitutiones, in quibus ponuntur, præterita non comprehendere. cap. ſi quis. 16. quæſt. 7. Procœmio Clementinarũ iuncta gloſ. verbo; *De cetero*. Pro quo facit cap. 1. ſupra eadem. in quo electio ſacerdotis

2 tribui videtur confiteri volenti. Facit, quod omnes teſtantur omnibus ſacerdotibus licuiſſe olim in eccleſia primitiua omnes audire Chriſtianos. qui eis confiteri vellent; idque iure diuino, vt in corollario primi ſuper textum notabilis monſtrabitur.

3 Contra tamen hoc videtur cap. 1. 13. quæſtio. 1. quod habet, Papam † Dionyſium primum, qui annum circiter 250. eccleſiæ Chriſti præſedit, parochias diuiſiſſe, ac vnicuique parocho ſuam plebem commiſiſſe, prohibuiſſeque, ne quis alterius parochiæ terminos, aut ius inuaderet. At

con-

conſtat Vrbanum II. cuius eſt hoc cap. ſub annum circiter milleſimum
4 centeſimũ floruiſſe. Secundo, contra hoc facit cap. 1. 9. q. 1. † vbi Caliſtus
Papa I. ſtatuit, vt nullus alterius parochiam uſurparet, neque alterius pa
rochum iudicaret. & conſtat Calixtum annum circiter 228. floruiſſe, &
ita multo ante Vrbanum II. quod nõ ſolum ex Platina, ſed & ſecundo
Tomo Conciliorum noue impreſſorum, & ex auctoribus allegatis in eo
dilucide apparet. Et quamuis hoc Caliſti dilui poſſet eo, quod de diœ-
ceſibus & Epiſcopis loquitur, non autem de parochis, ſiue regionibus
parochorum inferiorum; tamen illud Dionyſii per hoc non confutatur,
quippe quod ſpeciatim de his parochijs agit. Tertio facit illud cap. in do-
minicis. ex concilio Meldeſi deſumptũ, prædicta cauſa nona quæſt. 3. & c.
item nullus. ex Concilio Nãnetenſi alias Manatenſi deſuptum, quorum il
lud prius ponitur etiam in cap. 2. de paroch. quibus prohibetur vni pa-
rocho, ne alterius parochianum ad miſſam admittat diebus Dominicis.
Quæ Concilia quibus temporibus conuocata fuerint, nõ inuenio: antiqua
vero fuiſſe credibile fuerit.

Reſponderi tamen poteſt, ſtatutum quidem fuiſſe ante Vrbanum Pa-
pam à Caliſto & Dionyſio, ne quis iudicaret alium, niſi ſuum ſubditum,
neque item ordine inſigniret: id tamen non fuiſſe receptum, & ideo per
Vrbanum renouatum eſſe. Pro quo facit, quod non video vllum alium sẽ
ſum, qui germanus omnino ſit litteræ cap. 1. ſupra eadem, niſi, quod tem-
pore Auguſtini auctoris cap prędicti, qui medius fuit inter Dionyſium &
Caliſtum ex parte vna, & Vrbanum II. ex altera licebat adhuc eligere cõ
feſſarium, iuxta ſola iura Euangelica; cum non eſſent recepta illa Caliſti
Dionyſij ſtatuta. Leges enim, quæ non ſunt receptæ, non ligant. §. leges. 4.
diſtinct. Vbi pulchre Dominic. hoc tractat & integrius Felinus in cap. 1.
de treug. & pace. Poſt tamen Vrbanum quia eius hoc ſtatutum rece-
ptum fuit, nõ licuiſſet id facere. * Occurrit autem nunc alius intellectus:
nempe quod ſtatutum Dionyſij procedat quoad parochias, quas ille diui-
ſit: non autem quoad alias, quarum bona pars nondum à Chriſtianis ſuo
tempore colebatur.

NOTA ſecundo ex illis verbis: *Nulli ſacerdoti liceat quemlibet com-
miſſum alteri ad pœnitentiam ſuſcipere.* ſummam huius capitis princi-
5 palem præſcriptam. Pro quo facit primo, & principaliſſime † cap. omnis.
de pœnit. & remiſ. in illo verſicu. *ſi quis autem.* cuius verba ſunt: *Si quis au-
tem alieno ſacerdoti voluerit iuſta de cauſſa ſua confiteri peccata, licentiam prius
poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit abſolue-
re, vel ligare.* Facit ſecundo cap. quod autem de pœnit. & remiſs. quod ha-
ber, illis tantum indulgentias prodeſſe, quibus, vt proſint, proprij iudices
ſpecialiter indulſerunt. Facit tertio tota quæſtio ſecunda nonæ cauſę, &
pręſertim cap. 1. vbi citatur illud Prouer. 22. *Non tranſgrediaris terminos,
quos poſuerunt patres tui.* Facit & 6. q. 3. cap. 1. vbi ponitur illud moraliter
expoſitum Deuteronomij 23. *Per alienam meſſem tranſiens: falcem mittere*

non debes, ſed manu ſpicas conterere & manducare. Confirmatur hęc quarto
6 ratione efficaciſſima; Concluſum fuit ſupra in cap. 1. huius diſt. in confeſſario neceſſariam eſſe poteſtatem ſoluendi & ligandi; cum iuriſdictione in actu & ipſius exercitio: ſed alienus ſacerdos, licet habeat iuriſdictionem in habitu; non tamen habet ipſam in actu, & cum ipſius exercitio, vt habetur in. §. ecce ſub cap. adijcimus, & §. ecce ſub cap. generaliter 16. quæſt. 1. Confirmatur quinto per illud decretum Eugenij Papæ factũ in Concilio Florentino in §. quartum. qui ſic habet: *Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos habens auctoritatem abſoluendi ordinariam, vel ex commiſſione Superioris.* Confirmatur etiam, quia ſacramentum pœnitentiæ ſuapte natura eſt iudiciale.* Id quod dilucide poſt primã horum commentariorũ editionem declarauit Conc. Trid. ſeſſ. 14. can. 6. & can. 9. ergo neceſſaria eſt iuriſdictio, quia ſine illa nemo eſt iudex, Cle. 1. cũ glo. 1. de of. deleg.

Ex quibus infertur, verum eſſe, quod Thomas à Vio concludit in 2.
7 Tomo, fol. 41. *alias 1. tom. tract. 7. q. vnic.* † nullum ſacerdotem abſq; iuriſdictione poſſe hoc ſacramentum pœnitentiæ miniſtrare.

Infertur & ſecundo, verum eſſe, quod Adrianus ſentit in quarto de confeſſione. 8. dubio, & Panorm. expreſſe annotauit in illo cap. omnis.
8 notab. 7. in † nulla parte annialij, quam proprio ſacerdoti confiteri licere: quamuis multi etiam docti parum hæc conſiderantes, contrarium facere ac errare ſoleant.

Contra tamen hęc omnia ſunt aliquot difficultates: quarum prima
9 eſt ꝙ † Romanus Pontifex abſolui tur quotidie à ſuo, cui ſe ſubijcit, confeſſario. glo. putata ſing. in cap. ſane. de offi. dele. quæ tamen ſimilẽ habet in cap. nemo. 9. q. 3. at ſuper Papã nemo habet vllam iuriſdictionem neque actu, neque habitu. cap. nemo. cap. cuncta per mundum ead. cauſ. & quæſt. Facit cap. 1. de conſtit. & cap. propoſuit. de conceſſ. prębend.

10 Secunda circa hęc difficultas eſt, ꝙ † qui ſolum venialia peccara peccat, poteſt ſecundum communem ſententiam, cui voler, ſacerdoti confiteri, & ab eo abſolui: & tamen ſecundum omnes verum ſacramentum eſt abſolutio illa, quæ venialia tantum confeſſo miniſtratur: ergo ſacramentum hoc miniſtrare poteſt etiam alienus ſacerdos, qui nullam habet iuriſdictionem.

11 Tertia eſt, quod communis doctrina eſt, † quemlibet eccleſiæ primitiuæ presbyterum potuiſſe abſoluere quẽuis Chriſtianum, quod noſter textus probat ponderando eum in verbo, *deinceps*, vt ſupra ponderabatur. & tamen non omnes ſuper omnibus habebant iuriſdictionem.

12 Quarta vero eſt, † quod vſq; ad Conc. Trid. rela. infra. n. 43. omnes & ſinguli presbyteri paſſim eligebamus, quibus confiteremur, presbyteros: quorum tamen multi non habent in eligentes iuriſdictionem vllã.

13 Neque dicas id facere conſuetudinis ratione, † cum conſuetudo, vt quis poſſit eligere cõfeſſariũ, nõ valeat cap. 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 6. in hoc ſolum conſtituto.

Quinto

4 Quinto facit, quod omnis ſacerdos † ſimul & ſemel recipit conſecrā-
di poteſtatem, ſuper corpus Chriſti uerum: & poteſtatem abſoluendi,
ſuper corpus Chriſti myſticum. poteſtas autem conſecrandi neque tolli
ei neque limitari poteſt, quo minus conſecratio per eum ſuper materiā
debitam facta teneat, ſecundum veram & communem, quam Thomas &
poſteriores probant in 4. diſtinct. 13. & Thomas tertia parte. quæſt. 82.
artic. 8. & gloſ. Ioannis 9. q. prima in ſumma, & glo. Bernardi cap. 2. de
cleric. excom. licet gloſ. poſtrema cap. degradatio. de pœnis. lib. 6. cōtra-
rium ex illo cap. colligat. pari ergo ratione neque abſoluēdi, vel ligādi po-
teſtatē tollere, vel minuere vllus poterit. Igit. & noſtra ætate, ſicut in eccle-
ſia primitiua, quilibet ſacerdos, quēlibet ſibi cōfiteri volentē audire pōt.

Ad harum primam difficultatem reſponderi poteſt, primo ex mente
glo. 2. cap. ſane 2. de offic. deleg. & Panor. ibidem. quod etiam ſentit Palu
15 danus in 4. diſt. 17. q. 3. col. 3. † confeſſariū in ea confeſſione particularem
poteſtatem recipere a Deo; & ita eſſe maiorem in ea re, quam ſit Papa,
qui recipit poteſtatem vniuerſalem.

Contra quem tamen intelligendi modum facit primo, ꝙ ibi anno ſu-
periore in prælectione extraordinaria dicebam, ſcilicet quod glo. & præ-
ſertim Panorm. innuunt in vniuerſali Papę iuriſdictione, illam quoque
cauſſam contineri. Qquod falſum eſt, quia Papa non accipit ſuper ſeip-
ſum iuriſdictionem, arg. l. pen. ff. de recept. arbit. quia neque ſuper ſuc-
ceſſorem. cap. innotuit. de electio. Secundo, quod aut ille confeſſarius eā
iuriſdictionem ſpecialem recipit ab ipſo Pontifice Romano aut à Deo;
non a Romano Pontifice; quoniā ipſe non habet ſuper ſe iuriſdictionem
dicta. l. pen. ff. de recept. arbit. & c. innotuit de electio; Ergo neque alteri
poteſt delegare ſupra ſe vllā. quia nemo dat, quod nō habet. c. quod autē.
de iure patro. l. ſi vniuerſæ. C. de leg. Neq; videtur accipere à Deo, quia
ex hoc ſequeretur dari aliquā in eccleſia iuriſdictionē ſpiritalem aliā à Pa-
pæ & vniuerſalis eccleſiæ, quæ immediate à Deo manauit. quod videtur
periculoſū in fide, & contra cap. ita dominus. 19. diſt. Quare ſecūdo ad
16 eandē difficultatem tollendā ait Thomas à Vio vbi ſupra, † dupliciter cō-
tingere haberi poteſtatē iuriſdictionis; primo ex parte principij iudican-
di, ita vt poteſtas ipſa iuriſdictionis ſit principiū iudicij: ſicut in naturali-
bus calor eſt principiū calefaciendi, & in politicis poteſtas Principis prin-
cipiū puniendi. cap. regū. & cap. rex. 23. q. 5. & in eccleſiaſticis poteſtas pō-
tificia principiū excommunicandi. cap. viſis. in fine. 16. q. 2. & ita in alijs.
Alio modo inuenitur iuriſdictio ex parte eius, qui iudicandus eſt: ſicut
contigit in iudicio arbitrorum à partibus tantum poteſtatē habentium
ex hoc ipſo, quod illis ſe ſubmittunt in illa cauſſa. l. ſi ſocietatem. §. arbi-
trorum. ff. pro ſoc. cū ibi per Bartol. annotatis. in miniſtro vero ſacramen-
ti pœnitentię miniſter eſt, qui habet ordinariam, vel delegatam à ſupe-
riore poteſtatem. Et licet non inueniatur poteſtas iuriſdictionis priore
modo ad adminiſtrandum ſacramentum pœnitentię: ſufficit tamen po-

teſtas

teſtas iuriſdictionis poſteriore modo inuenta. Et ratio eſt, quia ſacramentalis abſolutionis principium non eſt poteſtas iuriſdictionis; ſed ordinis. Poteſtas autem iuriſdictionis concurrit, quoad hoc ſolum, quod facit de peccatore ſubditum, vel ſimpliciter; vel quoad talia peccata. Et hinc fit, ut in eum qui poteſt ſe ſubijcere in foro pœnitentiali, cui vult, non ſit neceſſaria iuriſdictio miniſtrantis hoc ſacramentum. Et per hoc reſpondit ad hoc argumentum, quod ſummus Pontifex nulli in terris ſubditus eſt; & ideo poteſt ſeipſum ſubdere in foro pœnitentiali cuilibet ſacerdoti: nec confeſſarius ille habet proprie loquendo poteſtatem iuriſdictionis ſuper Papa pœnitente à Chriſto, vel eccleſia, vel ab ipſo Papa, tamquam à Superiore, ſed ex hoc ipſo, quod Papa ſe ſubdit illi. Et hic modus iuriſdictionis reductiuæ ſpectat ad iuriſdictionem delegatam ſecundum ipſum, quamuis proprie non ſit delegata.

17 Contra tamen hanc illius reuerendiſſimi viri conſiderationem facit primo, quod falſum eſt arbitros voluntarios, de quibus ille loquitur, vllam habere iuriſdictionem, ſed ſolum notionem. l. ait prætor. cum gloſ. quantum ad hoc omnibus recepta. ff. de re iud. l. notionem. ff. de verb. ſig. Secundo facit, quod priuatorum conſenſus non poteſt dare iuriſdictionem ei, qui nullam habet. l. priuatorum. C. de iuriſdict. omn. iudic. cap. P. & G. iuncta gloſ. in fine de offi. delegat. Tertio facit §. ille quartum eſt. Concilij Florentini. qui habet, miniſtrum huius ſacramenti eſſe illũ, qui habet abſoluendi auctoritatem ordinariam, vel ex commiſſione: arbitri illarum neutram habent. Confeſſarius item is Papæ, neque ordinariam habet ſupra Papam auctoritatem, neque ex commiſſione. & ita illa Thomæ à Vio conſideratio, ſi ad viuũ excutiatur, frigida eſt, & multa falſa continet. Quare tertio Iacobus Almaynus in 4. diſt. 17. colum. 32. verſi. *Ad argumentum*, fatetur, Papam non teneri ad confitendum proprio ſacerdoti ordinario, neque delegato ab ordinario: ſed ſacerdoti libere à ſe delecto. At non conſiderauit ille ſuperiora, neque §. illum Concilij Florentini, quo declaratum eſt, miniſtrum huius ſacramenti egere auctoritate ordinaria, vel commiſſa. Quarto igitur loco dico, facile tolli poſſe hanc difficultatem, ſi teneremus illam Pariſienſis facultatis, & fere omnium Gallorum opinionem; ſcilicet, Concilium eſſe ſupra Papam, & iuriſdictionem non Papę immediate à Deo dari, ſed eccleſię toti Chriſtianę, cuius ille ſummus & miniſter & rector eſt. Diceremus enim ſacerdotem in confeſſarium à Romano Pontifice delectum habere ſuper illum iuriſdictionem ex tacita, vel expreſſa totius eccleſiæ commiſſione, eo quod nullum alium habeat in eccleſia ſuperiorem præter ipſam eccleſiam. Et faceret ſecundum hęc cap. fin. de pœnit. & remiſſ. per quod omnibus prędatis exemptis, & immediate Papæ ſubiectis licet eligere libere confeſſarium.

18 Sed quia opinionem † hanc magnis viribus euertit Thom. à Vio; cui quamquam vnus e Sorbona Theologus reſponderit; non tamen deſue-

tunt

runt neruoſæ replicationes; licet alter ex eadem Sorbona ſuper Matth. cap. 16. eas meo iudicio conetur euertere. & vt quia item audio pleriſque omnibus Italis, præſertim Romanis, prędicti Thomę à Vio placet opinio. in pręſentia neutram, niſi quatenus debeo, affirmans, vel refellẽs paratus vtram Romana eccleſia elegerit, ſuſcipere ac tutari, hunc ſoluẽ
19 di modum non probo. Quinto modo reſpondeo, quemlibet ſacerdotẽ cum ordine inſignitur, iuriſdictionem accipere in habitu abſoluendi, atque ligandi illos omnes, qui ei ſe legitime ſubiecerint, eſſeque omnes ſacerdotes veluti iudices chartularios, id eſt iudices, quibus conceſſa eſt poteſtas iudicandi volentium ſe illis ſubijcere cauſſas, de quibus Bart. & alij in l. 1. ff. de iud. agunt. Pro quo facit. §. ecce. ſub cap. adijcimus 16. q. 1. & §. ecce. ſub cap. generaliter. eadem cauſſa & quęſtione. & tradit in ſpecie Pan. in Cle. 1. de priuileg. per quod corrigit illa, quæ olim dixerat in cap. ſignificaſti, de foro competenti. de presbyteris aliàs non exercẽtibus curam animarum in confeſſarios electis. Et quia Papa nõ habet Superiorẽm, poteſt ſe, cui volet talium ſacerdotum ſubdere & ab eo abſolui.

20 Contra tamen hanc ſolutionem † eſt replicatio fortis, nempe quod aut illa iuriſdictio habitualis ſacerdotum, quam cum ordine inſigniũtur, ſuſcipiunt, immediate à Deo deſcendit, vel à iuriſdictionum omnium ſpiritalium fonte qui penes Papam eſt, manat. Si horum prius fatearis, fateri quoque te oportet, omnem omnium ſacerdotum non ſolum ordinem; ſed etiam iuriſdictionem, qua in foro vtimur conſcientię, immediate à Deo accipi, quemadmodum & ſuam omnem vicarius Chriſti ab ipſomet ſuſcipit: & ita ſequitur illud abſurdum, quod primam ſolutionẽ conſequi videbatur; nempe iuriſdictionem ſpiritalem aliquam eſſe in ec
21 cleſia, quæ immediate deſcendit à Deo, & nullatenus à Papa & tãto copioſius hanc ſolutionem, quam primam conſequi videtur primo hoc abſurdum; quanto plures ſunt ſacerdotes; quibus Papa non confitetur, & vel alios audiunt, vel audire poſſunt, ſi eis ſe legitime ſubiecerint. Si autẽ fateare poſterius; nempe ſacerdotibus cũ ordine inſigniũtur, tribui quidem iuriſdictionem illam habitualem: ſed non à Deo immediate; ſed à Romano Pontifice illo omnium iuriſdictionum ſpiritualium fonte manare, tunc quæram ex te; Cum Romanus Pontifex nullam habeat ſuper ſe iuriſdictionem, neque habere poſſit præcitata. l. pen. ff. de recept. arbit. cap. innotuit. de electiõ. qui fieri poteſt, vt ulla iuriſdictio ab eo promanans eum includat & ſudat? ſed reſponderi poteſt eam iuriſdictionẽ accipi quidem immediate ab ipſo Chriſto omnipotenti Deo, ſicut & Ordinis characterem, ac conſecrandi poteſtatem & abſoluendi: ſed quia ille ordo & illa iuriſdictio miniſterio Romani Pontificis, vel epiſcoporũ ab ipſo, vel ipſius auctoritate conſecratorum quæritur, ſatis dici à Romano Pontifice manare.

22 Ad ſecundam difficultatem principalem dico primo, nullibi † me videre textum, quo probetur, eum, qui ſola venialia peccauit, cui voluerit

con-

confeſſario confiteri poſſe: at ſi, vt multi affirmant, id receptum eſt, cõcedo. Sed nego illos presbyteros. quibus talis confitetur, nullam habere in confeſſum iuriſdictionem. Habent enim illã habitualem, de qua
23 in proxima ſolutione dixi, † quæ in actualem reducitur per legitimam confitentis ſubiectionem. Confitens autem legitime ſe illis ſubijcit, ſi cũ licentia expreſſa, vel tacita proprij ſacerdotis id faciat. & eos, qui ſola venialia peccarunt, habere hanc licentiam à lege, vel legiſlatore tacitam credendum eſt. Immo dicebam, quod ſubtilius videtur, numquam id fuiſſe presbyteris ademptum: quoniam ad medicandum & ad conſulendũ, ei, qui ſolis tenetur venialibus, nulla eſt opus eruditione, nulla prudentia: ſed ſola verba ſacramentalia pronuntiandi ſcientia. Quoniam neque contritio de his habenda eſt neceſſario, neque confeſſio facienda, vt omnium fere vna eſt ſententia in illo cap. omnis. & in illa diſt. 17. & tradit, Thomas tertia parte. quæſt. 87. art. 1. dum definit ad eorum deletionem ſufficere quandam virtualem pœnitentiam, etiam talem, quæ ad deletionem mortalium non ſatis eſſet. Quoniam igitur ratio, quare prohibitum fuit ab Vrbano in cap. noſtro, ne quiuis cuiuſuis audiret confeſſionem, illa fuit, quia non quilibet presbyter idoneus ad id erat propter ea, quæ ſcire oportere confeſſarium diximus in cap. 1. §. caueat. ſupra eadem diſt. & quia multo facilius, vt plurimum, id diſcernet proprius parochus, qui mores & ingenium confitentis nouit, quam alius. Et cum hæc ratio non ſe protendat ad habentem venialia tantum, textus hic non videtur extendendus ad illum: quia tam debet ſtringi, vel ampliari lex, quam ampla, vel ſtricta eſt ipſius ratio. cap. ſuggeſtum. adiuncto cap. meminimus. de appellatio. & quæ in eis & in cap. fin. de reſcript. annotarũt Pan.
24 & alij alibi ſæpe. Etiamſi ratio non ſit in textu expreſſa, † tamen coniectura conſequimur, illam ſolã conſtitutionis cauſſam fuiſſe, ſecundum glo. quæ putatur ſing. in. l quamuis. vbi Baldus. C. de fideicommiſſ. quã commendant multi, quos referunt recentiores in l. Gallus. §. quidam. ff. de libe. & poſthumis. & in §. omnium. inſtitut. de action. col. 7. & Decius in cap. ſuggeſtum. de appellat. col. 2.

25 Ex quo infero, non videri verum, quod Thomas à Vio in loco præcitato dixit nouiſſimum, ſcilicet parochum alienum alterius parochianum audire quidem poſſe, & abſoluere à peccatis eum, ſi tantum habet venialia peccata: ab excommunicatione tamen minore non poſſe; quoniam, inquir, excommunicatio iuriſdictionis eſt, quare & abſolutio à iuriſdictione manare debet. Nos enim omnes preſbyteros iuriſdictionem iam inde ab ordine ſuſcepto accipere aimus, ſaltem in habitu, cum Hoſtienſi in ſumma de pœnitentia & remiſſ. §. 3. & cum Panorm. in illa Clem. 1. de priuileg. cum Collectario in illo cap. omnis. verbo, *Proprium*. quæſt. 12. quod communiter teneri teſtatus eſt Stephanus in addit. Capellæ, deciſio. 221. cum multis item alijs, quos anno ſuperiore prælectione ordinaria primariæ cathedræ in cap. ſignificaſti. de foro compet. retulimus.

Et cum

Et cum iiſdem dicimus, illam habitualem inefficacem in actualem &
efficacem per legitimam ſubiectionem reduci. Et ideo quemadmodum
ſacerdos delectus ab eo, qui tantum venialia peccauit, abſoluere ab eis
illum poteſt: ita & ab excommunicatione minore, quam propter illa ve
nialia incurrit. Et equidem demiror Thomam à Vio virum magnę apud
26 me auctoritatis, cuius acumen & eruditionem ſuſpicere ſoleo, dixiſſe
ibidem, confeſſario ſufficere ſolam, quam à confitente, qui ſibi ſubij-
citur, accipit poteſtatem, ſine alia iuriſdictione: adeo vt iuriſdictionis
defectu, neque à minore excommunicatione abſoluere queat. Tũ quod
prædictum Conc. Florentinum, quod ipſe optime viderat, habet, mini-
ſtrum huius ſacramenti eſſe ſacerdotem, qui habet auctoritatem abſoluẽ
di ordinariam, vel ex cõmiſſione. quod ipſe aliter, & fortius contra ſe
retulit, quaſi Concilij verba interpretans iuriſdictionem ordinariam,
vel delegatam. Tum quia non iuuat illum dicere, quod illa poteſtas à par
te accepta ad iuriſdictionem delegatã reducatur. Quoniam, vt ſuperius
probabam, illa non eſt iuriſdictio; ſed notio: nam a partibus non ſumitur
iuriſdictio: ſed à lege, vel ab homine, qui publica fungitur auctoritate. l.
priuatorum. C. de iuriſd. om. iud. gloſſ. in cap. P. & G. de offic. deleg. Fa-
cit. l. more, & l. & quia ff. de iuriſd. om. iud.* Quod autem per præfatum
Conc. Trid. non tollatur regularibus facultas eligendi confeſſarios ſæcu-
lares, quos ante illud eligere poterant, diximus poſt hæc ſcripta in Ma-
nual. Confeſſ. cap. 4. nu. 2*.
27 Ad tertiam difficultatem concedo, presbyteros omnes primitiuæ ec-
cleſiæ potuiſſe tunc omnes, qui eis confiteri vellent, audire: non tamen
hodie id facere poſſe, ſed ſolum illos, qui legitime illis ſubduntur. Quia
tunc accipiebant iuriſdictionem in habitu & actu, hoc eſt, nulla lege &
nullius Superioris imperio ab exercitio impeditam: hodie vero eam ac-
cipiunt impeditam per hoc cap. & alia ei ſimilia. Quod tamen impedi-
mentum tollitur per legitimam confeſſuri ſubiectionem, quę ſcilicet, cũ
facultate ſit legis, vel hominis iuri conſona.
28 Ad quartum concedo, † presbyteros omnes vbique fere Chriſtianorũ
deligere ſolitos confeſſarios, quos voluerint presbyteros alios: ſed nego,
illos nõ habere iuriſdictionẽ in ipſos deligentes. habent enim ratione prę
dicta. Sed difficile videtur explicatu, qua eis auctoritate liceat deligere:
cõſuetudo enim nõ videtur ſufficere; quia ea poteſtatẽ cõfeſſarij deligẽdi
dare nequit. c. 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 6. Lex autẽ nulla eſt, qua id eis cõ
cedatur. Immo eſt textus cõtra id, per locũ à contrario ſenſu, vel a ſpeciali
29 ſatis apertus, in c. fin. de pœnit. & remi. † quod habet epiſcopos & ſupio-
res pręlatos, necnõ & inferiores Sedi Apoſtolicę immediate ſubiectos eli
gere ſibi poſſe pro arbitrio ſuo cõfeſſarios. ergo alij clerici ſiue dignitate or
nati ſiue alio nomine ſint clari, eligere nõ poterũt. arg. c. pręſentis. §. loca
de præbẽd. lib. 6. 32. quęſt. 7. c. dominus. l. qua ſitũ. § fin. ff. de fund. inſtr.
30 Ad hęc reſpõdeo primo, † eos presbyteros poſſe deligere confeſſariũ,

qui ſola venialia peccarunt. hi enim pari ratione, ac alij omnes id facere poſſunt. Et certe arbitror, hunc morem, quo presbyteri eligunt confeſſarios ſibi, quos volunt, originem habuiſſe ab eo, quod presbyteri frequentiſſime ſola venialia confiterentur; quippe qui frequentiſſime ad confeſſionem accederent. quod & multi noſtra ætate faciunt.

Sed contra ſolutionem hanc facit primo, quod ſecundum id nil eſſet præcipuum presbyteris. Secundo, quod conſuetudo non valet, vt peccantes quoſcunque voluerint, confeſſarios eligant, per illud cap. ſi epiſcopus.de pœnit.& remiſſ.lib.6.

31 Quare ſecundo reſpondeo, illud cap.† ſi epiſcopus, quod eſt ſecundũ de pœnit.& remiſſ.lib.6.limitandum eſſe, quoad presbyteros, qui quẽadmodum ſunt, vtplurimum doctiores & mundiores, ita in deligendis confeſſarijs præſumuntur futuri cautiores. Pro hoc facit, quod Thomas ait in 4.diſt.17.quæſt.3.art.3.quæſt.4.ad quartum.cum dicit, quod Prælatis incumbit ſacramenta diſpenſare, quæ non niſi mundi tractare debent. Ideo conceſſum eſt eis à iure, vt poſſint ſibi eligere proprios confeſſarios, qui quantum ad hoc, ſunt ſic ſuperiores, ſicut vnus medicus ab alio curatur: non inquantum medicus, ſed inquantum infirmus.

32 Contra hoc tamen facit, † quod hanc limitationem non patiuntur verba illius, textus, quæ ſunt: *Nulla poteſt conſuetudine introduci, quod aliquis præter ſui Superioris licentiam confeſſorem ſibi eligere valeat, qui poſſit eum ſoluere & ligare.* In quibus verbis pondero primo illam negationem *Nulla*, cuius natura eſt oppoſitum omnium, quę ſequuntur, inducere, ſecundum gloſ. memorabilem in cap.cum dilectus. de conſuetud. Pondero ſecundo, dictionem, *Aliquis*, quæ facit propoſitionem etiam in re minima verificari.gloſ. memorabilis, & putata ſing.in Clem.1.verbo, aliqua parte, de for.comp. & ita cum ei negatio illa, nulla, præponatur efficit, vt nullus penitus id conſuetudine quærere poſſit. Tertio facit, quod ratio illius dicti videtur eſſe, quod talis electus non poteſt accipere poteſtatem abſoluendi, vel ligandi ab ipſo eligente. quod innuit textus in illis verbis: *Qui poſſit eum abſoluere vel ligare*, & gloſ memorabi-

33 lis in verbo, *Ligare* idem ſenſit, cum ait: *Cuicunque † volo confiteri quidem poſſum peccata mea, petendo etiam animæ ſalubre conſilium: ſed non ut abſoluar, vel liger.*

Quare tertio reſpondeo, hoc facere presbyteros de facultate tacita, vel expreſſa Superiorum. Vides enim hoc Papa, videntes epiſcopi, archiepiſcopi & eorum vicarij, videntes item alij Pręlati & parochi ſacerdotes omnes deligentes ſibi paſſim confeſſarios; qui eos & ligent & abſoluant, neque vllatenus repugnantes, tacite videntur velle, vt id fiat.

34 Neque obſtat, † quod aliquando huic ſolutioni opponebam, quod ergo epiſcopo mortuo, & ſede vacante id facere nequirent: quoniam primo dico, epiſcopo mortuo, uiuere adhuc parochum, qui eam facultatem facere poſſit, & etiam Papã. Secundo reſpondeo, copiam, quę ſemel

data

data eſt, eligendi tacitam, vel expreſſam non expirare morte concedentis illam. cap. ſi ſuper gratia. de offi. deleg. lib. 6. cap. ſi cui nulla. de prębend. lib. 6. vt licentia & facultas ordines ſuſcipiendi, à quo maluerit antiſtite, morte concedentis minime moritur, Cardin. receptus in Clem. fin. de electio. q. 5. Et de huius generis licentia caſus ſingularis eſt, & paucis notus in extrauag. inter cunctas. de priuileg. §. duos. quod tamen infra eodem cap. num. 161. & alijs ſequentibus diſputo.

56 Circa tamen deciſionem prædictam † illius cap. 2. de pœni. & remiſſ. lib. 6. maxima mihi dubitatio eſt. nam conſuetudo iuriſdictionem dare poteſt etiam aliàs nullam habenti. cap. cum contingat. de foro compet. vbi ab omnibus hęc concluſio recipitur. quare igitur conſuetudo hâc iuriſdictionem dare nequit? Deinde Papa concedere poteſt, immo quotidie per bullas ſuas, quæ paſſim ab eo manant, concedit cuilibet & quã libet ruſtico & monticolæ homini, vt ſibi confeſſarium, quem volet, deligat: ergo & conſuetudine hoc ipſum induci poteſt: nulla enim inter hęc diuerſitatis ratio apparet. Nam, ſi cõtra legem diuinam eſt illud, neque priuilegio concedi poteſt. cap. ſunt quidam. 25. quæſt. 1. Et ſi contra ſolam legem eſt humanam, conſuetudo ei derogare valet. cap. fin. de cõ-
57 ſuetud. l. 2. C. quæ ſit longa conſuetudo. Tertio facit, † quod facilis eſt & pronus in ius antiquum reditus. cap. ab exordio. 35. diſt. l. ſi vnus. §. pactus ne peteret. ff. de pactis. & quæ multa congerit Felinus in cap. cum omnes. & in cap. cum acceſſiſſent. de conſtitut. per talem autem conſuetudinem in ius antiquum reditur. Ante enim cap. noſtrum, vt in eo per verbum, *deinceps*, ſignificatur, alia iura ei conſonantia, licebat unicuique confeſſarium deligere: ergo facilis deberet eſſe in illud regreſſus.
58 Denique omnis conſuetudo, † quæ non eſt contra legem diuinam neq; naturaliter, neque per reuelationem datam, modo alioqui ſit rationabilis & præſcripta, legem vincit, & tollit contrariam. cap. fin. de conſuetudine: at hæc conſuetudo talis eſt, vt patet ſingula perpendenti: non enim eſt contra legem diuinam, vel naturalem; alioqui numquam potuiſſet eſſe iuſta: quam tamen vt iuſtam etiam tempus illud Apoſtolorum iuſtiſſimum coluit, neque negari poteſt eſſe rationabilis, quam tota eccleſia primitiua ſeruauit. Poſtremo lege lata quilibet epiſcopus & ſuperior & quilibet prçlatus immediate Sedi Apoſtolicæ ſubiectus, confeſſarium ſibi eligere poteſt. cap. fin. de pœnit. & remiſſ. quare igitur idem conſuetudine induci non potuerat? Quod ſi hoc ipſum conſuetudine induci potuit; quare non & vt omnes presbyteri poſſent idem? Et ſi hæc quoque induci potuit; quare non vt etiam omnes homines vnius pagi, vel oppidi? & per cõſequutionem, quare non etiã, vt oẽs homines Chriſtiani?

In hac, quæ mihi magna eſt difficultas, duo in præſentia occurrunt
59 reſpõdenda: † prius eſt, quod hęc cõſuetudo ideo induci non põt, quia Romanus Pontifex reprobat illam; neque patitur, vt ea inducatur. Contra quod tamen facit, quod non habet textus, Romanum Pontificem

eiuſmodi

eiuſmodi conſuetudinem reprobare, vel nolle iam induci, ſed nõ poſſe il-
lam vllatenus introduci. & ita quiddam multo maius illo ait.
40 Poſterius, quod occurrebat; † eſt mentem Romani Pontificis eſſe, dice-
re non poſſe induci conſuetudine, vt quis eligat confeſſarium, qui eum li-
get & abſoluat virtute illius electionis; niſi aliunde poteſtatem ad faciendi
habeat. Pro qua conſideratione facit illa opinio Pauli à Lazaris in Clem.
1. de priuileg. quam plerique omnes ibi vſque ad Panorm. excluſiue ſunt
ſequuti, & etiam deciſ. Capellę. 221. nempe, quando parochus parochia-
no ſuo facultatem facit confitendi ſimpliciter, non poſſe deligere confeſſa
rium, qui nulli pręſit iuriſdictioni. Quando vero non ſolum ſimpliciter
facit eiuſdem facultatem; immo vero ſuas vices committit ei, quemcunq;
delegerit; tunc poſſe deligere etiam illum, qui nulli iuriſdictioni præſit. ſi-
ue quod idem eſt, illum, qui nullam exercet actu animarum curam. Et vt-
cunque res habeat, ipſe maxime arbitror hunc intelligendi modum eſſe
41 germanum illi. cap. 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 6. Quin & ſuſpicor, † eum qui
dictauit illud in ea fuiſſe opinione, in qua fuerat Bernardus, & plerique
omnes antiquiores in illo cap. omnis. ſcilicet, quod habens deligendi fa-
cultatem non poterat quẽlibet eligere: ſed ſolum eum, qui actu iuriſdi-
ctionem exercet. Pro qua opinione omnium, quę adduci poſſunt, vrgen-
tiſſimum argumentum videtur deſumi poſſe de illo cap. 2. in hunc mo-
dum. Nulla quę ſufficiens ſit, decidendi ratio reddi poteſt illi cap. 2. ni-
ſi hæc ſupradicta: at illa pręſupponit illam opinionem eſſe veram: ergo
eſt vera.

Contra quem tamen intelligendi modum facit opinio Panor. in illa
Clem. 1. de priuileg. communiter ab omnibus poſterioribus recepta, de
qua paulo poſt dicemus; ſcilicet eum, cui facta eſt deligendi confeſſarij fa-
cultas, poſſe deligere ſibi, quem voluerit, ſiue habeat exercitium curę ani-
42 marum, ſiue non. & ita paria eſſe dari parochiano à parocho licentiam de
ligendi confeſſarium, & committi a parocho poteſtatem audiendi ei, quẽ
parochianus ſuus elegerit. Quare illi capitulo, inquantum habet, nulla cõ
ſuetudine induci poſſe, vt aliquis eligat ſibi confeſſarium, qui eum ligare
43 poſſit & ſoluere, † ſubaudiendum eſſe arbitror; niſi etiam eadem conſue-
tudo expreſſe, vel tacite tali electo facultatem fecerit abſoluendi actualẽ,
ſupra illam, quam habet ab ordine ſuſcepto habitualem. Pro hac ſupple-
tione facit, quod illi dicto. *Contra ſubſtantiam appellationis eſt quod ad parem
vel minorem appelletur. & ideo neque conſuetudine induci poſſe* iuxta gloſ. me-
morabilem, in cap. 2. de conſuetud. lib. 6. Addi ſolet. *Niſi illa eadem conſue
tudo illum iudicem, ad quem appellatur de pari, vel minori, quoad illum ſaltem
articulum, efficiat maiorem*; ſecundum Panor. in cap. fin. 2. notab. de dilat.
Peruſ. & Dec. in rubrica de appellat In dubio autem, quando vel a lege,
vel ab homine fit facultas eligẽdi confeſſarium, videtur quoque data po-
teſtas electo abſoluendi ſecundum communem. * Poſt editionẽ autem
primam horum commentariorum in Concilio Tridentino ſtatutum eſt

in

in hæc verba poſita ſeſſ.23.cap.15. Decernit ſancta Synodus, nullũ, etiã
regularem, poſſe confeſſiones ſæcularium, etiam ſacerdotum, audire;
nec ad id idoneum reputari, niſi aut parochiale beneficium, aut ab Epiſ-
copis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium, aut alias idoneus iu-
dicetur, & approbationem, quæ gratis detur obtineat: priuilegijs, & con-
ſuetudine quacunque, etiam immemorabili, non obſtantibus. Per quod
deceretum videri poteſt alicui ſublata neceſſitas diſputandi de his, quæ
olim hic diſputauimus. at non eſt ita. Tum quia per prędictum decretũ
ſolum eſt ſublata poteſtas deligendi ſæcularibus clericis nõ regularibus.
Tum quia nec ſæcularibus adimitur deligendi confeſſariũ probatũ, vel
curæ animarum prȩfectum, quãuis alioqui eſſet alienus.
44 Ad quartam difficultatem concedo, † non poſſe Papam, neque omne,
quod ſub Deo eſt coniunctum, poteſtatem conſecrandi ſacerdotibus tol-
lere, vel ita impedire, vt per eos facta conſecratio non efficiat verum cor-
poris Domini ſacramentum: ſed nego illud idem dicendum eſſe, de ab-
ſoluendi poteſtate. Ratio diuerſitatis quædam datur, quod hæc iuriſdi-
ctionem exigit & ſuperioritatem aliquam ſuper eo, in quem eſt exercen-
da: & omnis iuriſdictio a Romani Pontificis auctoritate pendet. c. pro-
poſuit. de conceſſ. præben. cap. quodcunque 24. q. 1. Ideo poteſt & illam
ita impedire, vt abſolutio ipſo iure non teneat.
45 Sed contra hoc facit, quod omnis ſacerdos † claues ambas cũ ipſo ſu-
ſcipit ordine; clauem ſcilicet poteſtatis, & clauem ſcientiæ, quæ non eſt
ſcientia, ſed poteſtas cognoſcedi; & ita iuriſdictio quędam, vt decla-
ratur in extrauag. Ioan. xxij. quia quorundam. colum. 4. & 5. de verbor.
ſignifi. & ſatis ſignificat Concil. prędictum Trid. in d. cap. 15. ſeſſ. 23. Et
ideo ex ipſa ordinis natura eſt iudex omnium, qui voluerint illi confi-
teri, quemadmodum & ex ordinis natura habet conſecrandi poteſtatem.
Ergo non poteſt Papa, vel alius Prælatus alteram harum poteſtatum ma-
gis, quam alteram reſtringere. Facit, quod Paludanus ait in 4. d. 22. q?
46 3. colum. 2. † nullum confeſſarium, quicunque ſit ille, cum abſoluit, dice-
re debere; *Auctoritate epiſcopi, vel curati*, &c. in hęc verba: Eo modo,
quo eſt auctoritas in homine, apud omnem perȩque eſt ſacerdotem: ſcil.
Superior dat ſibi materiam; non tamen aliquam poteſtatem, niſi quãdo
primo ordinat eum. Sicut enim princeps dat alicui artifici licentiam vtẽ-
di arte ſua, puta medicina, quod non eſt ei dare artis poteſtatem; ſed lax-
are materiam: ſic conferuntur ordines, & audiuntur confeſſiones in paro-
chijs aliorum de licentia eorum. Qui idem in diſtinct. 17. quæſt. 3. col.
7. verſic. *Tertius*. dixit hæc, quæ ſequuntur, verba: *Omnis ſacerdos eſt;
ſicut erant olim iudices chartularij, qui a principe erant iudices ſubijcientium
ſe eis, ita; quod priuatorum conſenſus non dabat eis iuriſdictionem. Sic &
poteſtatẽ ordinis & iuriſdictionis habet ſacerdos ex ſua ordinatione, ſed ſubditos
ſolum habet eos, qui ſe ei ſubmittunt; niſi quod ſecundũ iura is, qui ſe ſemel ali-
cui ſubmiſit, factus eſt eius parochian⁹, nec poteſt ſe alteri ſubmittere, quouſq; ſe*

primo ſubtrahat ſimpliciter, niſi de voluntate illius. Vnde dicitur de pœnit. & re-miſſ. cap. vltimo, Permittimus eligere. *quaſi dicat, iure communi diuino licebat eis eligere; ſed electione eis ſubtracta permittimus relaxantes retentionem, quod*
47 *poſſint eligere*. Facit definitio clauis, † quæ fertur à Ioan. 22. in Extrauag. quia quorundam col. 4. de verbor. ſignif. eſſe facultas ſpiritalis ligandi & ſoluendi, qua iudex eccleſiaſticus dignos recipere, & indignos excludere poteſt a regno. quam etiam referam in notab. ſequenti, veluti rem vtrique propoſito maxime congruam. vbi etiam alia ponentur, quę ſuperiora cõfirmant, ſicut & his illa corroborantur.

Contra hoc tamen facit Concilium Florentinum in §. quartum eſt. ſub Eugenij decreto in illis verbis: *Miniſter huius ſacramenti eſt ſacerdos habens auctoritatem abſoluendi ordinariam, vel ex commiſſione*. ſed reſponderi poteſt quod infra eo. num. 138. ponitur.

48 Aliter ergo reſpondeo ad prædictam quartam difficultatem, † nempe Romanũ Pontificem non poſſe quidem iuriſdictionem, vel poteſtatẽ abſoluẽdi ipſis presbyteris tollere, ſed poſſe ſubtrahere illis materiã, in qua illã exerceant. Et ſicut vino & pane ſubtractis presbyter non conſecrat, neq; ſine aqua baptizat: ita ſubtracto populo à ſubiectione alicuius presbyteri, ſubtrahitur quoq; illi materia, in quam ſoluendi poteſtatẽ exerceat, & ita non abſoluit. quod commune omnibus alijs eſt ſacramentis.

49 NOTA tertio ex illis verbis: *Sine eius conſenſu cui prius ſe commiſit*. ſufficere cõſenſum parochi, quo alius ſacerdos ipſius parochiani cõfeſſionem audiat. Nil enim aliud legis in textu exigi, niſi ipſius conſenſum.

Ex quo ſequitur, eum, qui facultatem eligendi cõfeſſarium habet, poſſe ſibi eligere quencunque ſacerdotem, etiamſi nullam animarum curã actu exerceat. Facit cap. omnis, de pœnit. & remiſſ. quod habet, eum qui alij ſacerdoti, quam proprio, vult confiteri, prius debere petere & obtinere licentiam à proprio. Ecce quod nil aliud exigit; quam licentiam & facultatem. Facit & tertio, conſuetudo & obſeruantia, quam vbique videmus, & eam vbique ſeruari, ait Adrianus in quarto de confeſſ. dubio primo poſt. quęſtionem quintam. Nam, vt ille ait, *vigore facultatis eligendi confeſſorem idoneũ indifferẽter adeunt quẽcunq; ſacerdotẽ*. Quarto, quod in conſecratione cuilibet ſacerdoti traditur clauis poteſtatis, quæ definitur vt ſu-
50 pra diximus eſſe † ſpiritalis facultas ligandi & ſoluendi, qua iudex eccleſiaſticus dignos recipere & indignos debet excludere à regno. verba ſũt textus in Extrauaganti Ioan. 22. quia quorundam. col. 4. de verb. ſignif. Cui ſatis conſonat Concil. Trident. ſeſſ. 14. cap. 15. & can. 10. quam clauẽ omni ſacerdoti, quo ad forum dari conſcientiæ probatur ibidem, & communiter ab omnibus tenetur in 4. diſt. 18. & in cap. noua. de pœnit. & remiſſ. quilibet igitur ſacerdos habet claues; ergo quilibet eſt iudex eccleſiaſticus. quoniã in definitione clauis illud dicitur. At oĩs iudex iuriſdictionem habet. Cle. 1. de offi. deleg. cũ gloſ. 1. & ita habet ſaltẽ iuriſdictionẽ ſpiritalẽ, quę pro clauis exercitio ſufficiat: modo habeat materiam debitã.

Facit

Facit quinto, quod parochus excommunicatus dare poteſt vicarium ad
confeſſionem audiendam parochus item non ſacerdos, ſecundum Palu-
51 danum in 4. diſt. 17. q. 4. in fine: & tamen excommunicatus nullam po-
teſt in alium iuriſdictionem transfundere, cap. 1. de offi. vicarij lib. 6. Et
ideo talis licentia potius eſt ceſſio iuris ſibi competentis, quam iuriſdictio
52 nis cõmiſſio. Facit ſexto quod † quiuis ſacerdos poteſt alium ſacerdotem
abſoluere, ſecundum ea, quæ diximus in not. præcedenti, epiſcopos itẽ &
prælatos exẽptos. cap. ne pro dilatione. de pœnit. & remiſſ. poſitos item in
articulo mortis, vt late Palud. declarat illa d. 17. q. 3. col. 2. ſola itẽ venia-
lia habentem, vt ſupra dicebam. Septimo denique facit illa, quæ de omni
bus prædictis colligitur cõcluſio; ſcilicet quemuis ſacerdotem habere iu-
riſdictionem in pœnitentiali foro: immo eam annexam ordini conferri,
licet exercitium illius non habeat, niſi ſuper eis, qui legitime ipſi ſubdun-
tur. Immo etiam videtur habere cum exercitio in aliquod genus hominũ
ad hunc ſaltem ſenſum, vt ſine vlla cuiuſpiam licentia poſſet eos audire
ac abſoluere & ligare; puta in eos, quos extremus vitæ articulus præmit.
In eos item, qui ſola venialia poſt vltimam confeſſionem peccarunt. In
epiſcopos etiam, & eorum ſuperiores ac alios immediate Papę ſubditos
prælatos, vt in ſexto argumẽto allegabam. & ita ſunt iudices veluti chartu
larij, quorum iuriſdictionem prorogari poſſe conſtat per l. 1. cum ibi an-
tatis per Bart. & oẽs. ff. de iudi. Quod procedit etiã in ſpiritalibus cũ licẽ-
tia ſuperioris. c. ſignificaſti. de for. compet. ergo & hæc prorogari poteſt,
quamuis aliam animarũ curã non exerceat. Quod per ea, quæ diximus in
fine notab. præcedentis confirmari põt, ſicut & illa per hoc corroborari.
53 Hanc concluſionem reiecta Pauli à Leazaris diſtinctione † tenet Pan.
in d. Cle. 1. corrigens, quę antea ſcripſit in cap. ſignificaſti. de for. compet.
vt ibi anno ſuperiore prælectione ordinaria primæ tradebamus. Et eam
communiter teneri teſtatur Stephanus ad Capellam Tholoſanam, deciſ.
221. & Andr. Sicul. in cap. poſt ceſſionem col. 11. de probat. eandem te-
net Palud. in. 4. diſt. 17. quæſt. 4. idẽ Angelus verbo confeſſio. 3. §. 4. Syl-
ueſter verbo confeſſor. 1. quæſt. 5.

Contra tamen hanc concluſionem, & quod vltra licentiam eligenti datam exigatur in electo quoque ſacerdote, vt curæ animarum exercitium habeat, tenet gloſſ. c. omnis vtriuſque. de pœnit. & remiſſ. verbo, *Alieno.* Pro qua facit §. ecce in cap. adijcimus 16. q. 1. vbi dicuntur monachi, & cæteri ſacerdotes in ordinatione ſacerdotij accipere quidem ſacerdotis poteſtatem, &c. ſed executionem poteſtatis nõ habere, niſi a populo electi, & ab epiſcopo cũ licentia abbatis ordinati fuerint. Facit gloſ. in verbo, *Speciali,* ſuper Cle. 1. de priuileg. quæ dicit, pœnitentiam de licentia ſacerdotis proprij recipi non poſſe a presbytero non habente curam. Facit quod prorogari non poteſt id, quod nõ eſt. l. ſed ſi manẽte. ff. de preca. at ſacerdos, qui nõ exercet curã, nullam habere videtur iuriſdictionẽ. ergo. Quarto facit, quod priuilegia principum ſine tertij prę iudicio intelligẽda

ueniunt. l. 2. §. ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publ. cap. ſuper eo. de offi. deleg. Ergo & licentia deligendi confeſſarij a Papa, vel epiſcopo conceſſa ſine præiudicio parochi eſt intelligenda.

Sed hæc non obſtat: & primo ad gloſſas illas duas reſpondeo, eas olim fuiſſe, vt plurimum, probatas a doctoribus tamquam coloratas: ſed nunquam fuiſſe vſu receptas, vt pote falſas.

Ad §. illũ, ecce. reſpondeo monachos & alios, qui actu & exercitio curę animarum nõ incũbunt, non habere quidem executionẽ, hoc eſt, exercitium iuriſdictionis regulariter in aliquos, quoad omnes caſus, vt ibi dicitur: ſed nego eos non habere iuriſdictionem quamdam habitualẽ, qua-

54 lem habent iudices, quos chartularios appellant, illi videlicet † qui conſtituuntur iudices ab Imperatore, vel alio sũmo principe, quo inter eos, qui eis ſe legitime ſubiecerint, iudicẽt; quorũ iuriſdictionem prorogari poſſe. l. 1. ff. de iudic. probat. & Bartolus ibi cum omnibus aliis affirmat.

Ad tertium argumentum concedo, quod nõ eſt, prorogari non poſſe: at nego, ſacerdoti, qui curę animarum particulari non pręeſt, non eſſe vllam iuriſdictionem; quoniam, vt prædiximus, eſt habitualis illa, quę quo in exercitium exeat, ſola legitima cuiuſpiam eget ſubiectione. Habet item ſaltem quodammodo actualem, quoad certa hominum genera in certis caſibus, vt ſupra monſtratum eſt.

55 Ex his infertur primo, † parum conſtanter contra ſuum morem ſcribere Paludanum in illa diſt. 17. quæſt. 4. in eo quod col. fin. recte ait parochium excommunicatum, vel qui adhuc non eſt presbyter, poſſe dare hanc de qua loquimur, confitendi licentiam; quæ & quotidie datur: quia inquit, non eſt illa iuriſdictionis commiſſio, quæ ab excommunicato fieri nequiret. cap. 1. de offic. vicar. lib. 6. ſed conceſſio quædam, quo electus ille ſuo iure confeſſionem audiat, quam audire antea non poterat propter diuiſionem parochiarum, & eccleſiæ prohibitionem. Et ita clare habet, quemlibet ſacerdotem iure diuino habere iuriſdictionem: iure autẽ humano ab ea exercenda impediri. Idem ait paullo ſuperius. col. 7. verſic. primus caſus. ijs verbis: *Nam omnis ſacerdos eſt. ſicut erant olim iudices*

56 *chartularij,* † *qui a principe fiebant iudices eorum, qui ſe illis ſubijciebant*; *ita quod priuatorum conſenſus non dabat eis iuriſdictionem. Vnde dicitur de pœnit. & remiſſ. cap. vltimo*; Permittimus eligere. *quaſi dicat, Iure cõmuni diuino licebat eis eligere: ſed electione eis ſubtracta permittimus, relaxantes retentionem, quod poſſint eligere.* Quod dictum etiam in notabili pręcedenti relatum non piguit hic quoque referre, veluti omnium, quę allegari poſſunt, longe pulcherrimum. Idem tamen in col. antepen. eiuſdẽ quęſt. verſic. quinta cõcluſio. clare ſentit per hanc de eligendo confeſſario licẽtiam, eum, qui eligitur, effici de nõ iudice, iudicem. Et clare affirmat ſimplicem ſacerdotem habere quidem ordinem: iuriſdictionem vero non habere. Inconſtantia pari labitur Antoninus tertia parte. titul. 17. cap. 9. col. pen. tenens hoc poſterius Palud. dictũ. in col. vero fin. tenẽs illud pri-

Vir

Vir enim ille pius & eruditus, maiore cura fuit ſemper in colligendis,
quæ Paludanus ſpargit, quàm in eis examinandis.
57 Secundo, ex hoc ſecundo notab. infertur, eum † qui à Pontifice Ro-
mano, vel ſuo epiſcopo facultatem habet eligendi confeſſarium, poſſe id
facere nulla parochi ſui licentia petita. Sufficit enim, vt habet noſtra con-
cluſio, conſenſus proprij ſacerdotis: at ſecundum Hoſtienſem & omnes
alios in cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. tres ſaltem ſunt cuiuſque Chriſtia
ni proprij ſacerdotes, nempe Papa, Epiſcopus & Parochus: ergo vniuſ-
58 cuiuſque horum licentia ſufficit. Facit, quod priuilegium ita eſt interpre-
tandum, vt aliquid præter ius, immo & contra ius cõmune largiatur. c.
ſi Papa. de priuileg. l. 6. l. ſi quando. ff. de leg. 1 Et caſus noſtro propoſito
egregie deſeruiens in cap. in his. de priuile. quod habet, Prædicatores &
Minores, quibus conceſſum erat, cum altari viatico, vbi vellẽt celebrare,
poſſe id facere, etiam ſine prælatorum licentia: *quoniam*, inquit, *alioqui nil
ea indulgentia ſpeciale concederet.* Cum igitur nil tacet licentia de cõfeſ-
ſario eligendo a Papa, vel epiſcopo conceſſa, ſi neceſſaria eſſet parochi
quoque licentia, cum hæc ſola ſufficeret, conſequitur, illã non eſſe neceſ-
ſariam. Facit cap. 2. de pœnit. & remiſſ. lib. 6. per quod Domin. & Peruſ.
ibi affirmant, hanc eligendi licentiam poſſe concedi ab epiſcopo ſolo,
59 ſine vllo parochi conſenſu. Facit quod quoties aliqua iuriſdictio in ſoli-
dum eſt penes multos, ita vt quilibet eorũ ſine alio procedere poſſit, tũc
vnus poteſt cõmittere ſine altero, & facere alia omnia perinde, ac ſi alius
cũ eis in illa iuriſdictione nõ concurreret. l. 1. ff. de offic. cõſul. cum anno-
tatis ibidẽ, & in cap. prudentiam. in princip. de offi. delegat. per Panor.
& alios: at ligandi abſoluendique in foro conſcientię poteſtas, penes tres
60 prędictos inſolidum eſt: ergo quilibet eorum abſoluere, & abſolutionem
poteſt committere & cetera omnia facere, quæ poſſunt omnes coniuncti:
ergo & hanc licentiam dare. Quambrem hęc opinio communiter recepta
eſt in 4. diſt. 17. præſertim à Paludano in illa quæſt. 4. col. 3. & contraria
reprobata. Eandem etiam tenuit Felinus in cap. 1. col. 6. de reſcript. di-
cens ita fuiſſe per Eugenium declaratũ. Idem tenet etiam Adrianus. de
confeſſione. dubio 1. poſt quæſt. 5. Et pro hac parte glo. eſt memorabilis,
quę prima eſt cap. 2. de pœni. & remi. lib. 6. cum qua omnes ibi tranſeunt.
Contra tamen hanc concluſionem facit gloſ. 6. illius cap. omnis. quæ
determinat contrarium. Facit etiam quod Ioan. Andr. & Panorm. ibi di-
cunt non teneri ad iterato parochis confitendum eos, qui ſine licentia
eorum confitentur Prædicatoribus & Minoribus, quibus audiendi pote-
ſtas facta fuit, per cle. dudum. de ſepultur. quam extenſam fuiſſe ad Au
guſtinianos per Clementem V. & ad Carmelitas per Ioãnem xxij. atteſta-
tur Ioan. Andr. in illo cap. omnes. cum quo Collectar. Anton. Cardinalis
& Panor. trãſeunt. et ita innuunt hi patres contrarium dicendum in alijs,
quibus non habentibus curam ex generali cõfitentur licentia. Facit quod
ecclesia per Papam data & vnita monaſterio alicui, non poteſt illius,

poſſeſſio ſine licentia epiſcopi accipi. cap. paſtoralis. de priuileg. facit & cap. quam ſit laudabile. de Iudæis. quod habet, epiſcopum qui gentibus eſt prędicaturus, poſſe accipere clericos aliquot & monachos, qui ſe in il lo munere iuuent: ſed id facere debere de prælatorum illorum conſenſu.

His tamen non obſtantibus ſuperiori opinioni adhęreo, & ad glo. ſextam illius cap. omnis. & his, qui ſequuntur illam; reſpondeo, textum noſtrum & rationes prædictas, præſertim per viros graues & conſuetudinē receptam, maioris eſſe auctoritatis, quàm illorum. Pręterea illius gloſſæ opinionem damnatam fuiſſe per Clementem iiij. in quodam priuilegio Prædicatoribus conceſſo, cuius caput eſt; *Quidam temere ait*, ſecundum Diuum Antoninum tertia parte. titul. 17. ca. 9. col. 2.

Ad cap. paſtoralis. reſpondeo, gratiam illam Papę, qua vna eccleſia vni tur monaſterio, magnę vtilitatis eſſe, quamuis per ea non cenſeatur in du bio poteſtas ei facta, quo auctoritate ſua poſſeſſionem accipiat, vt nemo non videt, qui ſcit, proprietatem a poſſeſſione diſtingui. l. naturaliter. §. nihil commune. ff. de acquiren. poſſeſſ. & rubrica ipſa de cauſſa poſſeſſio. & proprietat. illud ſignificat. Et quãuis priuilegium aliquid contra

61 ius commune operari debeat: † dato tamen quopiam, quod operetur in alijs ſtringi debet ſecundum Panor. in cap. certificari. col. 3. de ſepult. & alios multos, quos refert, & ſequitur Decius in cap. 1. col. 5. de reſcript. & ideo in cap. paſtoralis. vnio illa non debet operari effectum capiendi poſſeſſionem propria auctoritate: in noſtro autem caſu nil operaretur pri uilegium, ſi parochi licentia eſſet habenda.

Ad cap. quàm ſit laudabile. reſpondeo, non fuiſſe ibi datam licentiā, vt quos ſecum ducere vellet, eligeret: ſed cum eo ire volentibus fiebat eundi facultas; modo requirerent prius & impetrarent ſuorum prælatorum licentiā. & ita illud cap. licet id parum aduertant aliqui, rem noſtrā minime tangit.

Ad quartum reſpondeo primo, non tam prędiudicari parocho per eiuſmodi licentiam, quàm onus auferri, ſecundum Thomam in tractat. cōtra impugnantes religionem. Secundo reſpondet ipſe Thomas in 4. diſt. 17. quæſt. 3. art. 3. quæſt. 4. ad primum in hæc verba: *Praiudicium non fit alicui, niſi ſubtrahatur alicui, quod eſt in fauorem ipſius indultum: iuriſdictionis autem poteſtas non eſt commiſſa alicui homini in fauorem ſuum ſed in vtilitatem plebis & ad honorem Dei, & ideo, ſi ſuperioribus expedire videatur ad ſalutem plebis & ad honorem Dei promouendum, quod alijs, quæ ſunt iuriſdictionis, committant, nullum fit præiudicium inferioribus prælatis: niſi illis qui quærunt, quę ſua ſunt, non quæ Ieſu Chriſti, & qui gregi præſunt non vt paſcant, ſed vt paſcantur.*

Contra quam tamen ſolutionem facit cap. ad hæc ſumus. & cap. non nulli. in principio & §. ſunt & alij. de reſcript. quę cum ſuis ſimilibus habent iuriſdictionem delegatam ideo eſſe odioſam; quod per eam iuriſdictioni ordinariæ præiudicatur. Facit c. peruenit. 11. quæſt. 1. quod habet,

eccle-

eccleſiaſticum ordinem confundi, quando ſua vnicuique iuriſdictio nõ ſeruatur. Facit cap. mandatum. cum duobus capp. ſeqq. de reſcriptis, quæ probant mandata de prouidendo, per quæ ordinariorum collatorum minuitur poteſtas, eſſe odioſa & reſtringenda.

Quare tertio reſpondeo, illam conclusionem, principem nõ videri tertio præiudicare, eſſe limitandam, vt non intelligatur de preiudicio, de quo princeps cogitauit: ſiue de præiudicio, quod ex conceſſione ipſa colligitur, ſecundum ea, quę tradit Alexander lib. 2. conſil. 215. *Nec arguendi ſumus* col. 8. verſic. *Decimo conſidero.* & Decius conſil. 113. & in cap. ſuper eo. de offi. delegati. vbi hoc latiſſime anno ſuperiore prælectione veſpertina extraordinaria tractauimus. Et quando alicui conceditur licẽtia confitendi alieno parocho, ſatis in illa conceſſione exprimitur & ex ea colligitur prȩiudicium, quod parocho fit proprio.

Infertur & tertio, idem eſſe de his, qui facultate a proepiſcopo, ſiue vicario epiſcopi, vel legati accepta confitentur: quoniam & hos proprios eſſe confeſſarios eorum, quibus præſunt, nemo negat, arg. cap. 1. de offi. leg. cap. 2. eod titulo lib. 6. & cap. 2. de conſuetu. & cap. Romana. in principio de appellat. eodem etiam lib. 6.

Infertur & quarto, peregrinos, qui cum facultatem parochorũ peregrinãtur, poſſe confiteri his, quibus confitentur illius oppidi, vel pagi homines, in quẽ ſe receperint. Faciens enim peregrinandi facultatẽ, ea quoque videtur cõcedere, ſine quibus ea peregrinatio fieri nequit, argumẽto l. ad legatum. & l. ad rẽ mobilẽ. ff. de procur. imprio & illa, ſine quibus cõmode fieri non poteſt. per l. pen. ff. de vſufr. & l. quicunque. §. ſi ei quẽ. ff. de inſtitor. & annotauit Aret. in c. de teſtibus. col. 3. de teſti. quẽ nõ ſemel probat Decius: at qui peregrinatur, commode ſaltẽ peregrinari ſine ſacramentorũ refectione non poteſt: ergo illorum ſuſcipiendorum facultas videtur eſſe *facta* cum peregrinandi licentia. Facit quod regulariter tantũ operatur tacitum, quantum expreſſum. l. Labeo. ff. de pactis. l. cum quid ff. cert. peratur. cap. ſignificaſti. de electio. cap. relatum ſecundum cõmunem intellectum de præbend. at qui peregrinatur cum epiſcopi, vel parochi licentia, tacite videtur permiſſus eligere confeſſarium.

Adde, quod ſi epiſcopus fecerit peregrinandi facultatem, videtur quo
63 que feciſſe, vt ab epiſcopalibus caſibus abſolui poſſit † ſecundum Palu-
danum in illa diſt. 17. quęſt. 4. col. 7. verſic. *Quartus caſus.* quem ad litte-
ram ſequitur Antoninus, tertia parte titul. 17. cap. 4. verſ. *Quartus caſus*:
non autem ſi a parocho ſecundum eoſdem. Quę tamen diſtin. diſplicet:
nam expreſſa eligendi confeſſarium facultas ab epiſcopo conceſſa non
includit caſus reſeruatos. textus expreſſus eſt & ſingularis in illo cap. 2.
de pœnit. & remiſſ. lib. 6. primo reſponſo: ergo a fortiori neque tacita.
quem textum, ſi meminiſſent patres illi, numquam hoc dixiſſent.

64 Aduertendum † tamen, quod inter hanc eligendi tacitam & illam expreſſam licentiam, ſecundum Thomam a Vio magna eſt diſtantia. Pri-

mo quod habens expreſſam deligere poteſt ſacerdotem quemlibet idoneum, etiamſi alioqui animarum curam non exerceat: qui vero tacitam, minime. Deinde quod qui tacitam habet, ſolum eligere poteſt eis temporibus, quibus iure tenetur confiteri, vel communicare; vel quibus ſolitus eſt id facere: non tamen alijs. Pro Thoma facit, quod ait, alicubi ſe
65 legiſſe viuę vocis oraculo declaraſſe Eugenium, † viatores eo loci, quo inuenirentur, quoad ſacramenta Euchariſtiæ ac pœnitentię cenſendos eſſe tamquam incolas illius loci. Cum igitur incolę non alijs, quã ſuo parocho, confiteri poſſent, ſequitur neque peregrinis aliud concedendũ. Facit etiã, quod conceſſio implicita non eſt adeo late, ac explicita extẽdenda. Pro quo, licet ille nil alleget, cito glo. a multis in hoc putatã ſingularem, & pluribus memorabilẽ in Cle. ſæpe. de verb. ſignific. ſub finẽ verb. parti
66 bus. Has tamen huius viri doctiſſimi † nouas licentię de confeſſario eligẽdo limitationes, & nouas inter expreſſã & tacitã conceſſionẽ differẽtias non ſatis probare poſsũ. Primo quia nouæ ſunt, & nullo ſolido fundamẽto nitũtur; nullus enim eſt pro illis textus, nulla irẽ, quæ illas neceſſario ponẽdas, cõcludat ratio. Facit quod ipſe ſubdubitare de illis videri poteſt, dũ de illarũ altera dixit, ſe illã intelligere partẽ amplectẽdo tutiorẽ.
Neque obſtat, quod de Eugenio ſe legiſſe ait: nam illud de viatoribus
67 fuit declaratum: nos vero † de peregrinis, qui facultate ad id faciendum accepta, in loca ſanctis ſacra ea viſitandi gratia concedunt, loquimur. Nõ
68 ergo mirum quod minus viatoribus liceat, quàm peregrinis. † nam & peregrinis nil eſſe priuilegij, niſi quando cum facultate epiſcopi, aut parochi peregrinãtur, ipſemet Paludanus cum Antonino & alijs eſt teſtis.
Non obſtat, quod tacita facultas non operatur quantũ expreſſa: quia id regulariter eſt falſum, ſaltem vbi ratio par inuenitur, ſicut in caſu noſtro. Quamquam vbi diuerſa ratio militat nonnumquam plus expreſſum quàm tacitum, & e contrario tacitum plus operetur expreſſo, iuxta reſolutionem Philippi Decij in regula expreſſa. ff. de regul. iur. & gloſ. illã cle. ſæpe. de verb. ſignifi. non probare id, ad quod vulgus allegat, dilucide oſtendi in repetit. cap. fin. de for. compet. quam ſuperiore anno pronuntiauimus. quod ex eadem glo. facile quiſque perpendere poteſt. Cum igitur nulla ratio diuerſitatis in hoc caſu reddi poſſit, iuſtum fuerit, ne diuerſũ quoque ius in eo ponamus. l. illud ad Leg. Aqu. c. dudũ. 2. de elect.
Infero quinto, eos, qui cum licentia vicarij alieno ſacerdoti confiten-
69 tur, legitime confiteri, † ſiue is ſit vicarius perpetuus, qui ponendus eſt in eccleſia parochiali alteri annexa, iuxta c. extirpandę. §. qui vero. de prębend. De illis enim & de parocho, ſiue rectore principali eadẽ cẽsẽt iura. cle. 1. de off. vicar. Siue de licentia vicarij generalis epĩ, cuius tribunal vnũ & idem eſt cum epiſcopi tribunali. c. 2. de conſuetud. lib. 6. & cap. Romana. de appellat. eod. lib. Siue de licentia vicarij temporalis, qui propter abſentiam rectoris ab epiſcopo ponitur iuxta cap. cum ex eo. de elect. lib. 6. gl. memorabilis in ſimili, in cle. 1. de priuil. ſuper verb. presbyteri.

Siue

Siue etiam vicarij ab alio rectore, vel vicario perpetuo ad modicum tem
pus poſiti, iuxta ea, quæ ſcribit Petrus ab Ancha. iu clemen. 1. de off. vi-
car. notab. 4. Quæ quatuor probantur, primo quod omnibus his caſibus
confeſſio fit alieno ſacerdoti de conſenſu proprij, ergo ſatisfit huic cap.
& etiam cap. omnis. de pœnit. Secundo quia, vt prædiximus, per huiuſmo-
di licentiam nulla delegatur vel ſubdelegatur poteſtas alieno ſacerdoti,
qui ſuo iure, nempe iuriſdictione, quam cum ordine iure diuino accepit,
eum audit: ſed tantũ ſoluitur confeſſurus a vinculo, quo tenetur ſuo ſa-
cerdoti cõfiteri per ea, quę dicta ſunt, nu. 47. 48. & 49. Tertio, quod licet
delegatus inferioris, vel delegati a principe ſubdelegare regulariter ne-
70 queat. l. a iudice. C. de iud. cap. cum cauſſam. de appel. fallit tamen † quã
do inferior ſubdelegandi facultatem concedit. glo. 5. putata ſing. in cap.
is cui. de off. deleg. lib. 6. at his caſibus omnibus videtur implicite ac ta-
cite conceſſa facultas agendi omnia illa, quę ipſe rector, vel committens
ibi tamquam rector agere poſſet. Ea enim eſt omnium, qui hoc faciunt
mens, vt experientia monſtrat. & ita communis vſus hanc concluſionẽ
ſeruat, & eam affirmat Adrianus in 4. de confeſſ. dub. 2. poſt quæſtiones.
Ex qua ſexto longe pulcherrima ampliatio ſubinſertur ad illam gl. 5.
71 cap. is cui. de off. deleg. lib. 6. † vt. ſ. procedat non ſolum quando ex-
preſſa daretur ſubdelegandi facultas: ſed etiam, quando tacita. Quę ta-
men non videtur concedi, niſi quando ex vſu, vel coniecturis ſufficienti
bus id appareret. quamquã dici poteſt hoc caſu non ſubdelegari iuriſdi-
ctionem: ſed ſolum tribui quandam ſe alij ſubijcendi licentiam. Poſtre-
mo facit, quod niſi hoc dicamus, non poſſet aliquis vicarius, ſiue paro-
chus in illius abſentia alteri vices committere, neque in feſtis ſollennibus
alios ſimplices ſacerdotes in partẽ curæ vocare, contra generalem conſue
72 tudinem eccleſiæ. Quare reſoluendum videtur † quod vbi mens parochi
eſt vices plenas ſuo vicario committere, quoad ſacramentalium admi-
niſtrationes, etiam quoad delegandam & dandam facultatem, quam
ipſe pręſens daturus eſſet, ſi in agenda cura reſideret; tunc æque ſufficit
vicarij licentia, ac principalis parochi. quod ita regulariter contingit, vbi
parochi iuſta de cauſſa non reſidentes, vicarios inſtituunt. Quando ve-
ro perſonæ induſtria, quoad miniſterium aliquod eligitur ſine animo tã
plenę conceſſionis faciendæ; tunc dicamus eius fidei nil aliud committi,
quàm miniſterium illud, in quod eſt electus vel ſubſtitutus.

Contra tamen hanc concluſionem facit cap. fi. §. cęterum. de offic. de-
legat. qui habet, pœnitentias iniungẽdi poteſtatem, etiam a Papa conceſ-
ſam, ſubdelegari non poſſe. Secundo facit, quod delegatus ab ordinario
non ſubdelegat. l. a iudice. C. de iud. cap. cum cauſſam. de appel. Tertio,
quod Syluester in verbo excõicatio 7. caſu 14. dubio 11. tenet cõtrariũ in
eo, quod dixi de vicario ad modicũ tempus a rectore conſtituto. Facit &
quarto, quod Richardus Anglicus in quodlibetis ait, ſacerdotem haben
tem auctoritatem ordinariam poſſe alteri eam delegare. poſſe quoque,

ſi habet

ſi habet commiſſam à Papa iuriſdictionem ; non autem ſi nudum officiũ ſeu miniſteriũ, veluti audiendi confeſſiones. poſſe item, ſi habet cõm miſſionem ab inferiore; puta epiſcopo, vel huiuſmodi ad vniuerſitatem cauſ ſarum, vt officialis, uel generalis pœnitentiarius poteſt particularem cauſ ſam committere, niſi ei fuerit ſpecialiter interdictum : ſi uero habet particularem commiſſionem , non poteſt. Ex quibus infert, ſacerdotem, qui conductus eccleſiæ parochiali deſeruit, cum non ſit ordinarius illius eccleſiæ parochus, non poſſe delegare. & ita dicit d.cap. fin. de offi. deleg. in §. cæterum. interpretandum eſſe.

73 Ad horum primum reſpondeo,† §. cæterum. agere de ſubdeleganda poteſtate iniungendi pœnitentias : nos vero de danda licentia ſubdito, vt cui volet, confiteatur. in illo caſu aliqua ſubdelegatur poteſtas; in hoc vero nulla. Nam facultas illa eligendi confeſſarium non eſt poteſtas, quæ reſidet in ipſo, qui eam facit, & quæ transferatur de illo in confeſſurum: ſed quædam declaratio, qua declarat ſe nolle vti iure, quod ad ſe pertine bat. Quod ex ſuperius tam in principio huius notabilis, quàm in fine præcedentis ſcriptis patet.

Secundo dico, illum §. procedere quando tacite negatur ſubdelegãdi poteſtas, propterea, quod perſonæ induſtria videtur electa. in caſu autẽ noſtro agimus de illo, qui ea mente alij ſuas vices plene committit, ut circa ſacramentorum adminiſtrationem omnia gerat, quæ ipſe poteſt.

Ad ſecundum concedo, delegatum ab inferiore, quam principe, ſubdelegare non poſſe : ſed non ſequitur ex hoc, vicarium hanc licentiam dare non poſſe: etiam ſi concederetur ille vicarius eſſe delegatus ; quia date hanc de qua loquimur, licentiam, & delegare, vel ſubdelegare ſeparata ſunt, vt ſupra eſt dictum. & ideo ab altero ad alterum non infertur efficaciter. l. Papinianus. ff. de minor. cap. 2. de translat. prelat.

74 Ad tertium reſpondeo, Silueſtrum , tametſi mihi ſemper viſus ſit doctus & reſolutus auctor : tamen non eſſe apud me tanti, vt ipſius me contra rationes efficaces trahat auctoritas : præſertim q me Adriani viri vtique doctiſſimi iuuet determinatio. Secundo reſpondeo, Sylueſtri dictum procedere poſſe, quando, qui ad modicum tempus vicarium poſuit, non erat ea mente, vt concederet ſuas vices etiam, cum oporteret, ad delegandum & vocandum alios coadiutores : non autem, quando de huiuſmodi mente, vel per coniecturas, vel ſuam in hoc, vel aliorum priſtinam conſuetudinem ſatis apparet.

Ad ea Richardi reſponderi põt primo, omnia illa de ſubdelegatione procedere, noſtra uero de conceſſione licentię rei longe ab illa diuerſæ. poteſt & ſecundo reſponderi, quemadmodum ſecundo modo fuit ad primum reſponſum.

Ex quo infero, quòd ſi rector accerſat aliquem ſacerdotem, vt ſe iuuet
75 in audiendis confeſſionibus, is non poterit eiuſmodi licentiam tribuere: quia de prædicta mente non apparet, & per regulam iuris tacite videtur

agi

agi contrarium, per illum §.ceterum.

Secundo infertur, eum, qui de Papę, vel epiſcopi licentia aliàs legitime ſua peccata eſt confeſſus non teneri, vel ſemel in anno ad parocho ſuo confitendum. quod latius in gloſſa prima oſtendo.

75 NOTA quarto ex his verbis: *Niſi pro ignorantia illius, cui pœnitens cõfeſſus eſt*, vnum caſum, in quo nolente parocho ipſius parochianus alteri confiteri poteſt; quod latius cum glo. declaro. Ponuntur & alij ſeptem caſus, in quibus id licet ab Hoſtienſi in ſumma de pęnit.§.Cui confitendum, in hæc verba: *Secundo fallit, quando alienus parochianus trãſtulit domicilium ſuum*. Raym. & Goff. Sed certe iam non eſt alienus, ſed proprius, ſupra de paroch. cap. fin. Tertio, cum quis uagabundus exiſtit. l. heres abſens. ff. de iud. Quarto cum quis quęrit domicilium quo ſe conferat, proprium relinquens iter faciendo, uel nauigando. Nam & is ſine domicilio eſt. ff. ad muncipal. l. Labeo. in princ. & l. eius. §. Celſus. Quinto, ratione delicti infra propriam parochiam ab extraneo parochiano commiſſi, ſupra de rapt. cap. 1. 6. quæſt. 3. cap. placuit. Sexto, ratione ſtudij, quod dic, vt notatur ſupra de paroch. §. quis intelligatur. verſic. Quid de ſcholaribus. Septimo, tempore neceſſitatis. 26. quæſt. 6. ſi presbyter. de pœni. diſt. 3. quicunque presbyter. Octauo ſi ponat ſpem ſuam in ſacerdotem proprium, ut ratum habeat. argum. 9. qũ. 3. cap. Lugdunenſis.

76 Quibus ſeptem caſibus, addo aliqua non floccipendenda. Et primo quidem caſui, qui eſt ſecundus Hoſtienſi, addo, quod etiam ipſemet Hoſtienſis ſentit, hunc non eſſe caſum exceptum. Quia, cum ſimul ac domicilium tranſtulit, efficiatur parochianus ipſius parochi, ad cuius parochiam migrauit, confitendo ipſi, proprio ſacerdoti confitetur, & non alieno, per cap. fin. de parochijs. Facit l. cum quędã puella. ff. de iuriſd. omn.

77 iudicum. & cap. propoſuiſti. de for. competen. Secundo, quod ſi non mutat domicilium, ſed cumulat: vt quia in utraque parochia ex æquo habitat; puta, quia in altera hyemat, in altera æſtiuat, tunc vtriuſque parochię parocho confiteri poteſt. Quia vterque ſuus eſt, argumento l. aſſumptio. §. fin. ff. ad municip. & cap. cum quis. ſecundo reſponſ. de ſepult.

78 lib. 6. Addo tertio, quod † Paludanus ait in 4. diſt. 17. quæſt. 3. hoc caſu confeſſionem illi parocho eſſe faciendam, in cuius parochia, quando confitetur, habitat. quod tamen nullo iure vir doctus fundat. Quare, licet eum ad verbum ſequatur diuus Anton. in tertia parte, tit. 17. cap. 9. tamen contrarium videtur dicendum. Pro quo allego caſum in hoc mihi ſingularem, in cap. cum quis. in ſecundo reſponſo, de ſepult. lib. 6. Quod habet mortuo eo, qui in duabus parochijs ſe collocabat ęqualiter ſi ſepulturam in loco elegiſſet tertio, quartam canonicam vtrique parochiali deberi. Audis ergo vtrique deberi, & non illi, in cuius parochia degit, quando mortem obijt: ſic igitur, qui ex æquo eſt parochianus duorum, vtrique confiteri poteſt, etiam quando in altera degit.

Neque

Neque obſtat, ſi dicatur illud ſecundum reſponſum intelligendum de illo, qui æqualiter eodem tempore habitat in duabus parochijs. Quia in altera vno die, in altera altero: quoniam neque id vmquam contingit, neque vmquam talis declaratio recepta eſt. Pręterea, quo die in vna parochia degeret, in ea confiteri deberet in illo: & quo die in altera; in ea in altero, quod ridiculum videtur. Quamuis iuri ſatis arbitrer conſonum, huiuſmodi duarum parochiarum ex ęquo parochianum, in illius loci eccleſiæ ſepeliendum, in quo eſt mortuus ſine ſepulturæ electione: niſi alia monſtretur voluntas, vel coniectura, qua contrarium voluiſſe iuſte credatur.

79 Secundo vero caſui addo primo, quod † vagabundus eſt, qui nullibi certum habet domicilium. glo. memorabilis in l. heres abſens. §. proinde. verſ. at ſi quo. ff. de iudi. Secundo addo, † talem vagabundum non ſolum poſſe confiteri parocho, in cuius parochiam peruenerit: ſed etiam cuilibet alij ſacerdoti, quem elegerit. ſecundum Palud. & Antoninum. Quod ea ratione probatur, quia cap. hoc, & cap. omnis. de pœnit. & remiſs. cum ſimilibus de illo tantum diſponunt, qui alicui parocho ſubeſt. Quod clare colligitur in hoc cap. ex illis verbis: *Cui prius ſe commiſit.* & in cap. omnis, ex illis verbis: *Proprio ſacerdoti.* & ex illis; *Alieno ſacerdoti*: ergo quoad alios, qui nulli iure committuntur, antiqua iura & antiqua

80

81 conſuetudo ſeruanda eſt, vt ſcilicet, confiteantur, cui volent. Facit, † quod quemadmodum parochiani tenentur confiteri parocho: ita econtrario parochus parochianorum ſuorum confeſſiones audire tenetur, vt omnes concludunt in cap. omnis. de pœnit. & remiſs. & in gloſs. putata ſingul. in Cle. dudum. de ſepult. verbo, *Impendunt*. Cum igitur nullus parochus teneatur vagabundum audire, niſi, qui volet: ſic ille nulli tenebitur confiteri, niſi ei, quem eliget.

82 Tertio caſui addo, † idem de hoc mihi videri iudicandum, quod de vagabundo: quia nullum habet is domicilium. l. eius. §. fi. ff. ad municip.

83 Quarto vero caſui, qui eſt quintus Hoſtienſi, addo, quidquid inuoluant Paludanus & Antoninus, † neminem ratione delicti ſortiri forum conſcientiæ, ſecundum glo. quæ penul. eſt & putatur ſingul. cap. placuit. 1. 16. quęſt. 1. quam cum communi probat Pan. in cap. cum contingat. de for. comp. num. 29. & eam, vt ibi, ita & in cap. 1. de raptor. ſing. ait

84 & in cap. quod autem. de pœnit. & remiſs. commendat. † Nam & parochū extra ſuam parochiam licite ſui parochiani confeſſionem audire poſſe, auctor eſt Hoſtienſis receptus in illo §. cui confitendum. col. 1. Quia illa iuriſdictio eſt voluntaria, non contentioſa. argumento l. 2. cum ibi notatis. ff. de offi. proconſ. & cap. nouit. cum gl. de off. legati. Rationem vero diuerſitatis, quare quoad forum conſcientiæ non ſortiatur quis forum ratione delicti, quoad forum exterius ſic; dilucidiorem, ni fallor, reddidimus anno ſuperiore in repetit. cap. fin. de foro competent. quam vllus ad hunc diem reddiderit.

Quinto

Quinto caſui, qui eſt ſextus Hoſtienſis, ſcilicet, ratione ſtudij, addo
primo, hunc articulum difficilem explicatu eſſe, vt colligere eſt de ſcri-
ptis Panor. poſt Inno. & alios, cap. omnis. de pœnit. & remiſs. & in cap.
85 ſi, de paroch. & aliorum, qui poſt eos confuſius eis ſcripſerunt alibi. Ad-
do ſecundo, idem eſſe dicendum † de ſcholaſticis, mercenarijs, negotiato
ribus & alijs viatoribus, quod dictum eſt ſuperius de pergrinis, ſi ſunt pa-
res in licentia. Nam ſi de licentia ſuorum parochorum, vel epiſcoporum
ad ſcholas, emporia, & alia loca vadant, licentiam quamdam ſumendi
ſacramenta tacitam & implicitam ſecum deferunt. alioqui ſi abſque illa
86 Superioris licentia id faciunt, nulla neque expreſſa, neque tacita huiuſ-
modi licentia perfruentur, etiam pergrini, vt ſupra numero 67. eſt dictũ.
Cum igitur de omnibus eadem ſit ratio, ergo & ius idem, argumento
l. illud ad leg. Aqui. & capit. 2. de tranſlat. prælat. Addo tertio id,
87 † quod proxime dixi, limitandum eſſe, dummodo cetera ſint, quoad
habitationem paria; puta quod nulli eorum domicilium, aut omnes ha-
bitationem contraxerunt aliquam. Pro quo eſt primo, quod nullo iure
88 probatur † per huiuſmodi nudam habitationem ſortiri quem forum cõ-
ſcientiæ. Secundo, quod ipſe Innocentius, qui pro contraria parte al-
legatur, ſatis aperte ait in cap. omnis. nu. 6. ſub finem de pœnit. & remiſſ. tu-
tius eſſe, vt huiuſmodi homines licentiam ſumendi ſacramenta petant
à proprio parocho. Facit, quod Ian. And. ibi, quem ſequitur Dominicus ait
89 in cap. is, qui. de ſent. excom. lib. 6. † Quod ſi quis hoſtium incurſus fu-
giens in ciuitatem quampiam de pago aliquo ſe recipiat, & ibi moriatur
cum eſſet animo ad pagum redeundi finito bello, eccleſia illius pagi, vbi
domicilium habebat, & non ciuitatis, vbi habitat, dicetur parochialis:
cui quarta ſolum debeatur de funeralibus. Quam deciſionem ab impu-
gnatione Lapi pulchre defendit Peruſ. ibidem. Facit illud cap. is, qui. de
ſepultur. lib. 6. quod habet, eum habere duas eccleſias parochiales, qui
æque in duabus parochijs habitat, & in vtraque habet domicilium:
ergo à contrario ſenſu, ſi in alterius tantum eccleſia domicilium
haberet, altera in cuius parochia aliquando habitaret; non eſſet ipſi-
us parochialis: neque per conſequutionem parochus ipſius eſſet ſa-
cerdos.

Contra quam tamen concluſionem facit primo cap. quod clericis. de
foro competenti. in eis verbis; *Pariſiis commorantes.* Per quem ibi Pa-
norm. col. 1. concludebat ratione huiuſmodi habitationis quæri habitan
ti quoddam quaſi domicilium, ratione cuius ibi conueniri poſſet de ali-
90 bi geſtis. † Sed contra illam Panorm. determinationem ibidem anno ſu-
periore determinauimus cum Bartol. in l. heres abſens. ff. de iud. §. proin
de. ſub finem, & cum Aret. in illo cap. quod clericis. Secundo facit cap.
quæſti. 16. quæſt. 1. quod habet, decimas perſonales ſoluendas, ubi per
circulum anni quis eas ſoluturus miſſas audiuit: ſed reſponderi poteſt, il-
91 lum textum † intelligendum de illo, qui nullum habet alibi domicilium:

noſtra vero concluſio de illo, qui alibi domiciliũ habet, & alibi ad tẽpus
92 ex aliqua cauſſa degit: vel de illo † qui tam longe a domicilio ſuo habi-
tat, vt non poſſit a domicilij parocho neceſſaria ſacramenta ſuſcipere:
nã tunc ab habitationis parocho ſuſcipiet. Tertio facit, quod per cap.
queſti. Inno. in illo cap. omnis. num. 6. dicebat, ſcholares & alios anna-
les habitatores illius ſacerdotis eſſe parochianos, cuius parochiam inco-
lunt. Sed reſpondetur, eundem Innocentium paulo poſt ſignificare con-
trarium eſſe verius. Facit quarto quod Fredericus ſed Senis conſi. 53. qui-
dam puer col. 3. dixit, eum, qui cũ habeat domicilium in vna parochia
& domum apte inſtructã, ſi conduxerit domum in alia; vt ibi alicui forte
ſcholaſtico cõuiuat, illius parochiæ parocho cõfiteri debere, ac decimas
ſoluere perſonales, etiã ſi domicilium non transferat. Non enim trãsfer-
tur, niſi cũ animo ibi perpetuo manendi. l. eius. §. Celſus. ff. ad municip.
l. 2. cum gloſ. & ibi annotatis. C. de incol. lib. 10. Reſpondeo, Fredericum
in hoc nõ eſſe tenendũ; quippe qui innitatur dicto Inno. paulo poſt ſatis
ſe corrigẽtis, & per textũ prædictũ ca. queſti. nõ ſatis germane intellectũ
93 Quinto facit cap. 1. de celebratione miſſæ. † quod habet, parochum
vnius eccleſię prouidere debere peregrinis, hoſpitibus & alijs commean-
tibus de ſacramentis neceſſarijs. Sed illud intelligi poteſt de his, qui cum
parochi licentia peregrinãtur, vel iter faciunt, aut commeant. Poteſt itẽ
intelligi de his, quos articulus neceſſitatis premit, qui eſt ſeptimus caſus
Hoſtienſis, in quo quiuis ſacerdos quibusuis ſacramenta pœnitentiæ cõ-
ferre poteſt quãlibet enormibus & reſeruatis peccatis ſint pleni, vt dicam
in cap. 2. infra d. ſeq. Denique text. ille nõ probat plus priuilegij eſſe his,
qui habitationẽ aliquam in loco contraxerunt; quã his, qui nullã. Immo
potius innuit in eo agi de trãſeuntibus tantũ, ac nullo modo de habitãti-
bus. & ita ille textus potius pro noſtra; quam pro contraria parte facit.
94 Sexto contra concluſionem facit, † quod videmus mercenarios famu
los de mercede ſua ſoluere decimas eccleſijs, in quarũ parochijs inſer-
uiũt: non autẽ illis, in quarũ habẽt domicilia & ſuorũ parẽtum domum.
95 Ad hoc etiam reſpondeo, † quod vt hoc alicubi contingit: ita contra-
riũ alibi obſeruari, debereque illa ita concordari primo, vt prior conſue-
tudo procedat, quando nullibi haberet alibi domicilium eiuſmodi mer-
cenarius: quod vero nos dicimus, quãdo haberet alibi domiciliũ. Secun-
do, concordari poſſent, vt prior cõſuetudo procedat, quãdo mercenarius
huiuſmodi ita longe a domicilio habitat, vt cõmode non poſſit ſacramẽ-
ta neceſſaria de manu parochi domicilij ſuſcipere. Nã tunc ratione habi-
tationis, vbi habitat, ſortietur conſcientiæ forũ. quod latius mox dicam.
96 Itaque reſolutio ſit, quod ratione habitationis, ſiue annalis, ſiue anna-
li maioris, vel minoris non ſortitur forum quis, etiam conſcientiæ, quã-
do alibi habet domicilium, & commode poteſt parochũ domicilij, quo-
ab eo ſacramenta neceſſaria ſuſcipiat, adire. Si autem alibi non habet do
micilium habitationis, uel illius parochum pro ſacramentis accipiendis

adire commode non poteſt, tunc ibi ſortiatur forum.

97 Ex quo infertur primo, verus modus intelligendi gloſ. Clem. 1. verb. *Parochialis*, de priuileg. quæ habet, ſcholarium presbyterum parochialē eſſe illum, cuius habitant parochiam. Debet enim intelligi de illis ſcholaſticis, qui nullum alibi conſtituerint domicilium, vel certe parochum illius pro ſacramentis ſuſcipiendis commode adire non poſſunt.

Neque obſtat, ſi dicas, illam gloſſam, vt plurimum ſimpliciter approbari, quod facit Pan. in cap. extirpādę. §. qui vero, col. 3. de prębēd. putās, eam eſſe ſingularem. Quod ipſum latius facit in cap. cum contingat. col. 12. de for. compet. & in Cle. dudum. de ſepult. col. 12. & in loco proprio. Quin & Card. in illa Cle. 1. quęſt. 15. dixit, quemlibet hominem ſimul ac tranſit ad aliā parochiā, eius effici parochianū, modo id non faciat cauſſa recreationis, vel aliquid aliud tēporale faciēdi, vt cum animo ſtatim ad propria redeūdi. Quod ipsū iterū repetit in illo c. omnis, col. 2.

Ad hoc reſponderi poteſt primo, ſatis eſſe, quod Pan. ſua dicta ita declarauit in cap. in noſtra. ſub finē, de ſepult. & etiam in illo cap. omnis de pœnit. & remiſſ. col. pen. in quibus latius & altius id tractat. Secundo quod, vt plurimum, ſcholaſtici, & mercenarij aut non habent habitationis domicilium, quia nondum conſtituerunt, vbi ſint perpetuo ſedes poſituri, iuxta l. 2. C. de incol. lib. 11. & l. eius. §. Celſus ff. ad municip. aut ſi habent, longe tamen ab eo vel litteris incumbunt, vel heris ſuis inſeruiunt, vt commode non poſſint inde ſibi ſacramenta petere.

98 Infertur ſecundo, diſtantiam locorum, quę rei gerendæ commoditatem tollit, ſæpe operari multa. In noſtro enim propoſito operatur, vt qui non haberet ſuper me iuriſdictionem in conſcientiæ foro, propter illam habeat. Quod confirmari poteſt per l. ſi longius §. 1. ff. de iud. & cap. cū longe. 63. diſt. ca. ſi quis incognitus. 17. quęſt. 2. l. 1. C. ſi per vim. vel alio modo. cap. tum ex literis. vbi gl. iuris optima, de in integrum reſti. Facit. cap. nihil. de electio. & cap. 1. ne ſed. vacant. lib. 6.

Fateor tamen, quod hæc omnia non conuincunt neceſſario, hoc corollarium eſſe verum, neque concluſionem noſtram, qua parte illud ex ea infertur. Propius facit. l. 2. C. vbi de crimine agi oport. in illis verbis: *vbi degit* Per quam Baldus Paulus & communis ibi tenent ratione ſolius habitationis ſortiri quē forum, vt de geſtis etiam alibi conueniatur ibi. & idem per illam legem tenet Bartolus in l. 2. C. vbi ſenat. vel clariſſ.

99 Sed neque illæ duę leges hoc probant: quoniam intelligendæ † ſunt de his, qui vixerunt, vel conuerſati ſunt vltra decennium, vt Cyn. in illa l. 2. C. vbi ſenat. vel clariſſi. dilucide affirmauit: vel intelligi poſſunt, quoad illa, quę ibi geſſerunt iuxta l. heres abſens. §. prouide. verſi. fin. ff. de iud. vt Bart. ibi concludit, & nos cum illo ibidem, & Aretin in cap. quod clericis de fo. compet. anno ſuperiore concludebamus, ni fallimur efficaciter contra Pan. & alios prædictos.

100 Fateor item, † non videre me vllum aliud in iure argumentum efficax,

cax,quod noſtram concluſionem neceſſario probet,qua parte hoc corollarium ex illa fluit, niſi conſuetudinem vbique Chriſtianorum ſeruatam, quæ poteſt iuriſdictionem tribuere etiam alioqui non habenti.cap. cum contingat.de for.compet.& ita videtur, quod non tam iuris,quàm conſuetudinis ſit hoc corollarium & concluſio,qua parte illud parit, hoc eſt, qua parte continet ob abſentiam parochi domicilij nimiam poſſe quem ab alieno parocho, cuius regionem ſeu parochiam inhabitat, ſacramenta ſuſcipere.

101 Ex quo tertio ſubinfertur † quod, ſi conſuetudo haberet, vt ratione habitationis, etiam minoris annali, quæreretur parocho parochianus, qui ei quo ad ſacramenta, ſubijceretur, illa eſſet ſeruanda. Quod etiam Cardin.clare ſentit in Clemen.1.de priuileg.quæſt.14.& multis alijs quę prætereo,comprobari poſſet.

102 Infertur & quarto, † quando in eadem ciuitate quis habet domicilium habitationis in vna parochia, & in altera ad aliquod tempus habitationem, ab eo parocho ſumere debere ſacramenta, & in illa eccleſia debere ſepeliri; & illi eccleſiæ deberi quartam de funeralibus canonicam; in cuius parochia domicilium habet; & non illi, cuius parochiam incolit.

Ex quo ſubinfertur illud Fede. Senenſis conſ. 53. non eſſe verum. hactenus de additione caſus quinti.

Sexto verò caſui;ſcilicet,quod ratione neceſſitatis ſacerdos aliquis poteſt alienum parochianum ad pœnitentiam ſuſcipere, adde,quæ ponam in cap.2.infra diſt.ſequenti.

Septimo autem caſui, qui eſt octauus Hoſtienſi, ſcilicet,quod ratione ſpei ratificationis alienum parochianum quis audire poſſit, addo primo pro hac concluſione facere illam regulam, lib.6. *Ratihabitionem retrotrahi,& mandato non eſt dubium comparari.* Secundo, facit cap.Lugdunenſis. 9.quæſt.2.quod habet ſanctum Epiphanium ordine inſigniuiſſe quoſdã clericos diœceſis Ioannis Chryſoſtomi,quod nulla ratione ſaluari poteſt, niſi quia id fecit pro comperto habens, illud Ioanni viro pientiſſimo, & ſibi amiciſſimo placitum & gratum fore. Facit tertio,& reconciliatio eccleſiæ ab eo, qui eã facere non poterat,facta; & ita nulla ratificari poteſt, cap.aqua.de conſecratione eccleſiæ.

Hunc tamen caſum valido argumento reijcit Palud.nempe illo,quod

103 † ſacramentum à principio nullum per nullam ratificationem etiam Papę poteſt eſſe validum: quoniam, cum ſacramenta iure ſint diuino con-

104 ſtituta, vt communis in 4.diſt.1.concludit, † & ſua peculiari materia & forma conſtent, non poſſunt ſine illis conſiſtere. Et neque Papa in alia materia & forma conficere illa poteſt,quam in ea, quę eſt à Saluatore inſtituta.Cum item de ſubſtantia ſacramenti huius ſit miniſter, qui eſt ſacerdos iuriſdictionem habens actualem, iuxta Concilium Florentinum & Eugenij decretum in eo conſtitutum,in §.quartum eſt. id quod magis

declarat

declarat Conc. Trident. nuperrimum. ſeſſ. 14. cap. 5. & 7. ſequitur abſolutionem ſacramentalem à miniſtro, qui iuriſdictionem in actu non haberet, eſſe nullam: & per conſuetudinem, neque per Papam ratificari poſſe. tam longe abeſt, vt ab alio ſimplici parocho ratum haberi valeat. Palu-
105 danũ ſequutus eſt Antoninus: † at Prieras eruditione nõ vulgari in hac re conciliat eos. ita in verb. Cõfeſſor. 1. quæſt. 6. col. 2. vt quod Paludanus cum ſuis ait intelligatur, quando ſacerdos pœnitentem abſoluit ſpe ratificationis futuræ; puta ſi parocho proprio id placuerit: Hoſtienſis vero dictum procedat, quando ſpem ponit in ratificatione præſenti, ſcilicet, quod ſacerdos ille alienus putat proprium contentum eſſe illo tempore, quo ipſe parochianum eius abſoluit. Ego ſemper magnifeci hanc concordiam: quæ tamen difficile ab auditoribus meis intelligebatur, neque ipſe ſatis explicare poſſum, niſi reducamus eam ad eum caſum, qui exprimitur in textu; ſcilicet, quando parochianus conſentit intelligendo textum de conſenſu tam expreſſo & formali, quàm tacito & æquipollenti. Verbi gratia; Sunt duo ſacerdotes, quorum alter eſt meus parochus; alter vero parocho ſatis, vel fama vel conſuetudine cognitus: & ita illi affectus, vt tantum, vel plus ei placeat ſaltem tacite, vt illi alieno confitear, ſi quam ſibi. ſi ergo ego tali confeſſus fuero, tenebit confeſſio, nõ, propter ratificationem futuram, ſed præſentem. Vel certe clarius dici poteſt, confeſſio alieno parocho in prædicto caſu facta valere, propter licentiam parochi mei non expreſſam; ſed tacitam. Facit quod ſuperius diximus, ſacerdotes omnes ſibi mutuo confiteri: non tam ob conſuetudinem, quæ dat confeſſarium deligendi facultatem; quam ob licentiã prælatorũ & parochorum tacitam.* quod tamen ſublatum eſſe per Concilium Tridentinum ibi diximus; & melius in Manua. cap. 4. nume. 2.* Facit quod etiam ſupra ſcripſimus peregrinos, ſi peregrinationis inſignibus de manu parochorum deſumptis cum eorum licentia peregrinẽtur, poſſe in peregrinatione confeſſarios eligere; quia tacitam videtur ad id accepiſſe licentiam. Sic igitur & qui confitetur tali ſacerdoti alieno, cui eum confiteri proprius tacite, vel expreſſe vellet, valide dicetur confiteri; quia etſi non expreſſe, certe tacite ad id videtur ei facta facultas.

In Gloſſam primam.

106 Hæc gloſſa ponitur ſuper verbo *Prius*, priori loco poſito, ſed debet poni ſuper verbo, *Prius*, quod ſecundo loco in textu ponitur. Ex qua iuncto textu videtur colligi duo: alterum eſt, eum, qui vult alieno ſacerdoti confiteri debere illum fateri prius proprio parocho, deinde alieno: alterum quod ex hoc ſubinfertur, eſt, poſſe quem lege canonica ad bis
107 eadem peccata confitendũ aſtringi.† Horũ prius falſũ eſt, primo quod nullo iure id cauetur, *& quod non eſt ſanctorũ patrum decreto ſancitũ, ſuperſtitioſis adinuentionibus non eſt præſumendũ.* cap. 2. de tranſlat. prælat. & 2. q. 5. cõſuluiſti. Secũdo, quod totius eccleſiæ conſuetudo eſt huic cõcluſioni

contraria. at conſuetudo eſt optima legum interpres. cap. cum dilectus.
de conſuetud. l. minime. ff. de leg.

Non obſtat gl. quippe quæ textu decepta hoc dixit. Non item textus:
quia non eſt illius ſenſus is, quẽ gl. indicat: ſed quod vt plurimũ ignorãtia
parochi deprehenditur ex cõfeſſione illi prius facta, & ex abſolutione, &
alijs ab eo acceptis, vel factis & dictis. Et ita illa verba. *Niſi pro ignorantia
illius, cui prius confeſſus eſt*, ſignificant niſi pro ignorãtia parochi, quæ vt
plurimũ ex confeſſione prius ei facta deprehenditur. Facit ad hoc, quod
vulg⁹ tũc demũ vt plurimũ ait: O quã dexter confeſſarius eſt ille, & quam
ineptus ille cum iã experimento didicit vnius peritiã, & alteri⁹ imperitiã.

107 Alterum vero, quod ſentit gl. † poſſe quem humana lege obſtringi
ad eadem peccata bis cõfitenda, videtur confirmari ex eo, ꝙ quis voto
ſe ad id obligare poteſt: quoniam res de ſe bona & laude digna eſt cap.
quem pœnitet. col. 2. ſupra diſtinctio. 1. limitando eo modo, quo ſupra in
cap. falſas. diſt. 5. eſt dictum in quinta confeſſionis conditione. num. 2.
Secundo confirmatur, quod omnes ſaltẽ ſemel in anno tenẽtur proprio
parocho confiteri. cap. omnis. de pœn. & remiſſ. etiamſi alij confiteantur
intra annum. quod ſentit Archid. hic in verſ. *Et conſulo*, & cet. facit glo.
6. cap. omnis. quæ ſentit, eum, qui confeſſus eſt habentibus facultatem
audiendi parochianos alienos, teneri ad confitendum iterum parocho:
quam Ioan. And. Panorm. & alij limitant non procedere in his, qui confi
tentur fratribus mendicantibus. Qui per hoc videtur, velle eos qui alijs
confitentur, teneri ad confitendum iterum parocho, etiamſi alia pecca-
ta non admiſerint: ergo debent confiteri eadem, quæ alijs confeſſi fue-
rint: & ita lege humana eadem peccata quis bis tenetur confiteri. Ter-
tio facit textus ſing. & paucis cognitus in extrauagan. vices. de treug. &
108 pace. quę habet † mendicantes religioſos non debere prædicare, quod
parochiani non tenentur, ſaltem in Paſchate proprio confiteri ſacerdo-
ti. quia de iure tenetur parochianus, ſaltem in Paſchate, proprio confi-
teri ſacerdoti. In quibus verbis audis, mendicantes male agere conciona-
do parochianum, non teneri ſaltem in Paſchate proprio ſacerdoti con-
fiteri. Audis item illa verba; *Quia de iure parochianus tenetur proprio ſa-
cerdoti confiteri ſaltem in Paſchate*. Et ita ſentit ibi Sixtus eum, qui fratribus
confitetur, teneri iterum in Paſchate ſuis parochis confiteri.

109 Quarto facit, quod ſtatutum eſt inter Ciſtercienſes monachos, † vt
omnes ſemel in anno ſuis Abbatibus confiteantur ea, quæ alijs confeſſa-
rijs etiam ſui ordinis a ſuperioribus deputatis, prius confeſſi eſſent, &
ab ijſdem abſoluti. Quod ſtatutum ſeruandum eſſe affirmat & conten-
dit Maior in 4. diſt. 17. quæſt. 6. vbi etiam teſtatur, quendã fratrẽ Ioannẽ
Angeli prædicaſſe Tornaci aliquot propoſitiones, & in his, quod paro-
chianus confeſſus fratribus mendicantibus ſatisfacit Decretali, omnis
vtriuſq;. nec tenetur cõfiteri proprio parocho ſemel in anno, nec ab eo fa-
cultatẽ petere. Et cũ variæ illius viri ꝓpoſitiones ad facultatẽ Pariſienſem

mitterẽ-

mitteretur aut approbandæ, aut caſtigandę, ſic prædicta moderata eſt & qualificauit facultas. *Hæc propoſitio ſcandaloſa eſt, & iuri contraria, & pro ſubditorum ad prælatos debita obedientia & reuerentia publice reuocanda.* Vbi etiam ſubdit, Martinum V. in quadam extrauaganti, quæ incipit, ad uberes fructus. ſimile dixiſſe.

110 Quinto facit Clemen. ne in agro. §. ſane. de ſtatu monach. qua monachi ad confitenda peccata ſua ſemel in menſe iubentur. Per quam Caiet. aſſeruit tomo. 2 de confeſſ. q. 1. * alias in paru. opuſ. tom. 1. tra. 5. q. 1. * monachos, etiam nulla mortalia, quæ confiteantur habentes, ad id teneri, & oportere illos eo caſu venialia confiteri, vel mortalia pridem detecta confeſſario. Sicut igitur nemo tenetur venialia confiteri, ſi ius diuinum tantum attendas, ſi tamen humanum, tenetur; ſequitur pari ratione teneri nos poſſe iure humano ad bis eadem confitendum; quamuis iure diuino ad id minime teneamur. hanc opinionem tenet Maior in illa q. 6. & ſentire videtur Thom. à Vio in illa q. 1.

111 Sexto facit extrauagans inter cunctas. Ioan. xxij. in §. certum. de priuileg. qui. ſingulis & paucis notus, habet monendos eſſe fratres, vt in ſuis concionibus populum exhortentur, quo ſuis parochis ſaltem ſemel in anno confiteantur, aſſerendo id ad animarum profectum proculdubio pertinere.

112 His tamen non obſtantibus † contrarium arbitror verius; ſcilicet neminem ſine ſuo conſenſu ab homine aliquo quantalibet iuriſdictione illuſtri obligari poſſe ad confitendum iterum peccata, quæ legitime confeſſus eſt, & ab eis abſolutus. Hanc concluſionem affirmat Gerſon vir omnium conſenſu pius iuxta ac doctus in lectione 2. ſuper Marcum. Hoc Paludanus in 4. diſtin. 17. q. 5. col. 2. & Iacobus ibidem. colum. 44. quę eſt penul. Dionyſius item, quem ibi citant Maior & Iacobus. Idem tenet etiam Adrianus de confeſſ. quæſt. 5. colum. 3. Pro qua facit primo

113 † quod eccleſia non obligat ad nimis difficile, argumento cap. tua de iureiur. facit cap. alligant. 26. queſtio. 7. Sed hoc eſſet valde difficile: ergo. Secundo facit extrauagans, vas electionis. de hæret. Ioan. xxij. quæ cōti-

114 net † tria illa dicta Ioánis Poliaci hæretica eſſe. Quorum primum erat, quod confeſſus fratribus tenetur eadem peccata proprio ſacerdoti confiteri. Secundum, quod ſtante ſtatuto cap. omnis utriuſque ſexus. & cet. non poteſt Summus Pontifex facere, vt parochiani non teneantur confiteri proprio ſacerdoti, ſeu parocho eccleſiæ, immo nec Deus, immo implicat contradictionem. Tertium, quod Papa non poteſt dare licentiā ſiue facultatē audiēdi confeſſionē, immo nec Deus, quin confeſſus habēti generalē licentiā, teneatur eadē peccata iterū proprio parocho fateri. Sed reſponderi poſſet, illam extrauagantem nil ad rem noſtram pertinere: quia ille Ioannes aiebat confeſſionem huiuſmodi fratribus factā, nō eſſe legitimā, & ideo iterandā: nos autē de legitima cōfeſſione ſimilique abſolutione loquimur. Replicari tamē poſſet, ꝙ poſt omnia, prędi-

ƈta continētur ibi verba ſequentia, ſcilicet qđ illi, qui prædictis fratribus confitentur, non magis teneantur eadem peccata iterum confiteri, quàm ſi ea alias confeſſi fuiſſent eorum proprio ſacerdoti, iuxta Concilium generale: at nemo vnquam dixit, confeſſum parocho teneri poſſe ad iterū alteri confitendum ea, de quibus ab eo fuit abſolutus: ergo propoſitum. Facit quod etiam ipſe Maior, qui maxime contendit contrarium defendere, non audet affirmare hoc ſtatui poſſe, quoad totum populum: ſed ſolum quoad religioſos. Poſtremo facit extrauagans illa inter cunctas.§. ceterum.de priuile.quæ habet eorundem peccatorum confeſſionem non eſſe de neceſſitate iterandam.

115 Dixi in conclusione; Sine ſuo conſenſu.nam voto ad id obligari poſſet. Verbi gratia; Si quis ad euitandum aliquod peccatū voueret ſe quoties id admitteret, bis confeſſurum. Si etiam ei hoc præciperetur pro pœnitentia & eam acceptaret iuxta ea, quæ dicta fuerunt in cap. contrarium. ſupra diſt. 5.

Non obſtant in contrarium adducta. Non primum, quia concedimus 116 poſſe quem ſe ad id obligare voto: ſed † non infertur ex eo, lege vlla hominum ad id aſtringi poſſe. Quemadmodum & quis obligare ſe poteſt ad caſtitatem & virginitatem ſeruandam: non tamen humana lege ad id obſtringi. cap. integritas. 32. quæſt. 1. *Quia*, vt ibi Ambroſius ait, *res magis uoti, quam præcepti eſt.*

Ad ſecundum nego, iuxta iura omnium communia eum, qui ſemel aliqua peccata legitime confeſſus eſt, & ab illis legitime abſolutus, teneri amplius eadem illa confiteri, ſiue illa ſuo parocho fuerit confeſſus, ſiue fratribus, ſiue alijs quibuslibet, neque ullo textu, neque vlla, quæ vrgeat, ratione id probari poteſt. nam Archidiaconus hic non ait, id eſſe neceſſum: ſed conſulit. & qua facilitate id ſentiret, quod tamen non facit, eadem ab eo diſcedi poſſet. Gloſſ. vero. 6. illius cap. omnis. non tenet 117 neque ſentit † id, quod multi putant, ſcilicet, confeſſum legitime alijs teneri ad confitendum iterum parocho: ſed quod nemo ſine licentia parochi confiteri poteſt fratribus, vel alijs habentibus licentiam audiendi aliorum confeſſiones: & ideo ſi quis eis confiteretur, quia illa confeſſio eſſet illegitima, & etiam quæ illam conſequeretur abſolutio, talem cōfeſſionem eſſe iterandā. Quod ipſum etiā Ioannes And. Panormitanus & omnes alij ſenſerūt. ex quo tamen nil cōtra noſtrā cōcluſionē infertur.

Ad tertium reſpondeo, extrauagantem illam vices. de treug. & pace nil aliud probare, quam cap. omnis. de pœnit. & remiſſ. & ita concedo teneri eos iure communi ad proprio ſacerdoti confitendum, intelligendo illud eo modo, quo cap. omnis. intelligēdum eſt. Illius namque pars ſunt prædicta verba, quæ Sixtus in illa extrauagan. refert: at illud cap. omnis. qua parte habet, vt oīs vtriuſque ſexus, & cet. ſemel in anno confiteatur ꝓprio ſacerdoti. debet intelligi de ſacerdote, qui poteſtatē habet eū a peccatis abſoluēdi, vel de parocho: ſed cū additione, vt tex. paulo poſt aperit, videli-

videlicet, niſi de ipſius conſenſu confiteatur alteri, vt etiam in noſtro textu eſt. Et rurſus hoc, quod dicitur; Niſi de conſenſu parochi, ſupplendũ: Vel de ipſius parochi, ſeu proprij ſacerdotis ſuperioris licentia per ea, quæ mox in glo. ſequenti dicemus perſcrutando, quis ſit proprius ſacerdos, & quot ſūt vbi magis, quoad hoc explanabimus, c. prędictũ, omnis.

118 Ad quartum reſpondeo, † Dionyſium ordinis & ſodalitij Ciſtercienſis, quem ipſe non vidi, ſed à Maiore & Iacobo in illa quæſt. 17. locis ſupracitatis refertur, inuectum fuiſſe ob hoc ſtatutum in ſuos prælatos, qui ſubditos alijs ordinis ipſius confeſſarijs ſemel confeſſos, iterum ſibi eadē peccata confiteri cogebant. Cuius ſi opinionem cum prædicto Iacobo ſequamur, facile fuerit negare id in ſodalitio ipſius ſtatui poſſe: at ipſe memini, me in illius ordinis priuilegijs nuper legere, id ſtatutum à duobus Romanis Pontificibus confirmatum fuiſſe. Ideo dicendum videtur primo, ſatis certe duram, & vtinam non plus ſatis, eſſe illam legem. Deinde dico illam, niſi verba palam repugnent, intelligendam eſſe de his, qui alijs quam ſui ordinis confeſſarijs confitentur. Quia tamen arbitror huic moderationi verba illius ſtatuti repugnatura, dico tertio; id euenire propter ipſorum monachorum conſenſum expreſſum & explicitum, vel implicitum & tacitum. Quoniam qui ordinem illum profitentur, tacite videntur, ſe velle ſubijcere omnibus ordinis ſtatutis; ideo tacite ſaltem conſentire videntur, ſe ſua peccata bis confeſſuros. Sicut qui ſe ordine ſacro initiari permittit, tacite ſe ad caſtitatem ſeruandam obligat; ſiue id votum appellemus tacitum cum alijs, vel legis obligationem ex illo conſenſu tacito reſilientem cum alijs, iuxta varias, quæ in hoc verſantur, opiniones relatas per gloſ. cap. de illo. 32. diſt. * Admoneo autem lectorē, quod ſupra tribuo Ioanni Maiori de Dionyſio Ciſtercienſi, non reperiri in ſuo quarto libro, quem nunc hic Romæ habeo; quamuis eſſet in eo, quem habebam Conimbricæ, dum hęc ſcribebam. *

119 Ego † vero, ſi tanta eſſem apud illius ordinis abbates auctoritate, quãta me ſcio eſſe, ac fuiſſe erga illorum pleroſq; obſeruãtia & pietate ꝓ virili conarer, vt talia ſtatuta, quæ noſtra ætate magis nocere, quam prodeſſe arbitror, vel penitus abrogarent, quod videtur vtilius; aut certe vt illis derogarent, quoad eos, qui de ſuorum Superiorum licentia alijs cõfiterentur. Quando nemo vnquam dixit, de licentia parochi alteri confeſſum, debere iterum ipſi parocho confiteri. Facit, quod Thomas in quarto diſtinct. 17. quæſt. 3. art. 3. quæſt. 4. ad ſextum, in hæc verba dixit: *Peccaret ſacerdos, ſi non eſſet facilis ad præbendam licentiam confitendi alteri: quia multi ſunt adeo infirmi, quod potius ſine confeſſione morentur, quam tali ſacerdoti confiterentur Vnde illi, qui ſunt nimis ſolliciti, vt conſcientias ſubditorũ per cõfeſſionē ſciant, multis laqueum damnationis inijciunt, & cõſequenter ſibi ipſis.*

Ad illud vero quod tangitur, de reuocatione & palinodia fratris Ioannis Angeli, reſpondendum cenſet Maior in illa diſt. 6. col. 3. quod quilibet

quamlibet legitime alteri, quam parocho confeſſus, tenetur illi confite-
ri, hoc eſt, facere de confeſſione alteri facta fidem. quod, inquit, laxa-
120 to vocabulo confeſſio dici poteſt. † Hęc tamen interpretatio, quam
ſit a mente illius fratris & iurium quibus ille nitebatur aliena, nemo nō
121 videt. Ideo reſpondeo, † concluſionem illius fratris ſine alia ſupple-
tione falſam eſſe, & dignam quę reuocetur, & contradictoriam illius,
quam illud cap. omnis. continet. Concluſio enim illius & propoſitio ex
tribus partibus copulatur, quarum duæ ſunt falſæ. Eſt enim illa, Pa-
rochianus confeſſus fratribus mendicantibus ſatisfacit decretali, omnis
vtriuſque. neque tenetur confiteri proprio parocho ſemel in anno, nec
ab illo facultatē petere. & conſtat has duas poſtremas falſas eſſe, ſi nil
aliud addideris.

Ad quintum autem reſpondeo negando primo hanc illationem; Sta-
tui poteſt, vt quis confiteri teneatur ſola venialia: ergo etiam conſtitui
poteſt, vt quis bis mortalia confiteatur. Quis enim non videt, quanto du
rius eſt bis mortalia & omnia confiteri, quam venialia, & eorum ea, quæ
122 volueris tantum? Quod enim ſubtiliter Thomas a Vio annotauit, † il-
la Cle. ne in agro. §. ſane non habet, vt monachi ſua omnia peccata con-
fiteantur ſemel in menſe, vt illud cap. omnis. Sed ſolum habet, vt ſemel
in menſe ad confeſſionem accedant, & ita, vt confiteantur mortalia om-
nia, ſi habent aliqua, & ſi talia non habent, venialia, quę voluerint. Nam
in confeſſo eſt, neminem teneri; immo neque obligari poſſe ad omnia
venialia confitenda, iuxta illud: *Delicta quis intelliget?* Pſalmo 18. Et
quoad obligationem expreſſit Conc. Trident. ſeſſ. 14. cap. 5.

Ad poſtremum reſpondeo. §. illum ceterum. ſolum probare, vtile qui
dem eſſe peccata eadem bis confiteri: non tamen neceſſe, quod & nos
confitemur.

In gloſſam ſecundam.

123 Hęc glo. in meo libro vitiata eſt in verbo; *Ab illo*, quod poſitum eſt
in ea pro verbo; *Ab alio*.

Ex hac gloſſ. iuncto textu & iuncto cap. *omnis*. de pœnit. & remiſſ. col-
ligo, idem ſignificari per ſacerdotem, cui aliquis commiſſus eſt, & per
ſacerdotem proprium. Nam hæc verba; *cui ſe cōmiſit.* exponit hęc glo.
per illa; Cuius parochianus eſt. & ſacerdos ille dicitur proprius, qui eſt
prę fectus parochię, iuxta cap. illud, omnis.

Contra quā tamen concluſionē facit primo quod ſecundū Hoſtienſē
124 & omnes in illo cap. omnis † quilibet Chriſtianus habet ſaltem tres
proprios ſacerdotes: parochū de cuius eſt parochia, epiſcopū de cuius eſt
diœceſi, & Papam vbicunque ille ſit: quia eſt Pontifex non ſolum vrbis,
ſed etiam orbis. Quę tamen doctrina, quamuis nemo id animadue-
125 tat, intelligenda eſt primo † extra epiſcopatum Romanum. Illam,
inquam diœceſim, cui Papa ſolus & nullus alius epiſcopus prę eſt. In ea

enim

enim diœceſi non eſt vllus alius epiſcopus, neque prelatus, qui quaſi epiſcopalem habeat iuriſdictionem præter Papam. Et ita ibi non concurrũt tres prędicti. Item quod nemo aduertit, intelligendum eſt ſecundo il-
126 lud verbum, † epiſcopum, vel quaſi epiſcopum prælatum, ſcilicet aliquem, qui habet ſuper eum iuriſdictionem quaſi epiſcopalem. Quorum de numero ſunt omnes monachi & alij, qui ſubijciuntur non epiſcopis vllis: ſed alijs prælatis, qui vel immediate Romano Pontifici ſubſunt, aut mediantibus alijs prælatis, qui tamen non ſunt epiſcopi, vt in his Luſitanię Caſtellæque regnis ſunt omnes, qui ordinibus militaribus Chriſti, ſancti Ioannis, ſancti Iacobi, & alijs id genus cognomentis dicũtur,
127 ſubiecti. Tertio † excipiendus eſt ab hac vniuerſali ipſemet Papa, qui neminem habet ſuperiorem, niſi quem ipſe delegerit, cap. nemo. cum gloſſ. & cap. aliorũ. 9. quęſt. 3. Cum igitur verum ſit, quẽlibet Chriſtianũ vt plurimum ſaltem, tres habere proprios ſacerdotes, non tamen niſi vni commiſſus eſt, ſequitur, conclusionem ex glo. exceptam falſam eſſe. Secundo contra concluſionem hanc allego illud communiter receptum ex Pan. & alijs in cap. omnis, col. 2. de pœni. & remiſs. & latius ex multis verſiculis Hoſtienſis in ſumma de pœnit. §. cui confitendum. & aliquid ex Car. in Clement. dudum. de ſepult. ver. ſi vero. ex Pal. in illa diſt. 17.
128 quęſtio. 3. & ſequent. quod † multo plures, quam tres ſunt proprij ſacerdotes: primus, Papa in toto mundo, ſecundus Legatus in ſua prouincia, tertius Pœnitentiarius Papæ, & Legati in ſua prouincia, quartus Archiepiſcopus dum viſitat prouinciam, eſt proprius ſacerdos ſubditorum ſuorũ ſuffraganeorum, & eos abſoluere poteſt. cap. noſtro. de pœnitentia & remiſſio. quintus, epiſcopus in tota ſua diœceſi, ſextus, archipresbyter eccleſiæ cathedralis, ſeptimus vicarius generalis epiſcopi. Iſti enim poſſunt audire omnes in diœceſi. arg. l. cum prætor. ff. de iudic. & cap. officium. de offi. archid. octauus presbyter parochialis in tota ſua parochia, nonus vicarius prælatorum, decimus omnes habentes licentiam ab aliquo prędictorum, vndecimus ſacerdos ille, qui eligitur à Papa in ipſius confeſſarium, & qui ab epiſcopis, archiepiſcopis, patriarchis, cardinalibus, & ſimilibus prælatis epiſcopis, ſuperioribus & etiam ab inferioribus prælatis, dummodo ſint exempti, vt patet in cap.
129 fin. de pœnit. & remiſſio. † Quod poſtremum eſt verum, ſi tria in his, qui non ſunt epiſcopi, vel ſuperiores concurrant, ſcilicet, ꝗ eiuſmodi eligens ſit prælatus & exemptus à iuriſdictione ordinaria, & immediate Papæ ſubiectus, quod poſt Paludanum omnes probarunt, & probatur in illo cap. fin. de pœnitentia & remiſſio. quamuis Panorm. ibi tertium non meminerit.

Ad hæc duo argumenta contra concluſionem ex gloſſa erutam facta reſpondeo; omnia, quæ aſſumuntur in argumentis eſſe vera, limitãdo ea illo modo, quo in illis ſunt limitata: ſed ex illis nil ſequitur contra concluſionẽ ex gl. exceptã. Debet enim intelligi de ſacerdote proprio, id eſt

ordinario, ſiue ſpeciali, ſiue generali; & de ſacerdote, cui aliquis ſecūdū poteſtatem ordinariam, ſiue generaliter, ſiue ſpecialiter committitur.

Pro cuius declaratione annotandum eſt primo, ſi ponderetur virtus vocabuli, *Proprius*, vt dicatur, *Proprius*, qui ſolus & nullus alius, vel quia iſtius & non alterius, neutro modo poteſt accipi in illo cap. quia plures ex ęquo poſſunt pręfici vni parochię, & unus ex æquo abſoluit omnes ſuos; immo de facto multi ex ęquo habent poteſtatem abſoluēdi eoſdē, vt duo argumenta pręd*i*cta probant: & ita nulli fere habent proprios ſacerdotes. Ideo ſecundum Bonauenturam in illa diſt. 17. art. 5. quæſt. 2. tres ſunt ſignificationes huius nominis, *Sacerdotis proprij*. Cui ſatis cō-

131 cordant Scotus & Richardus eadem diſt. art. 3. q. 1. † Accipitur enim communiſſime, communiter & proprie. Communiſſime proprius ſacerdos dicitur, quicunque poteſt confitentem abſoluere ſiue propria poteſtate, ſiue commiſſa: & ſiue commiſſio fiat ab homine, ſiue a iure; vt ſunt delegati a iure. cap. ad abolendam. de hæretic. cap. irrefragabili de offi. ordin. & hoc modo eiuſdem confitentis ſunt multi proprij ſacerdotes tam ordinarij, quam commiſſarij vices eorum habentes; ſcilicet Papa, epiſcopus ſacerdos, parochus, & eorum cōmiſſarij. Communiter autem dicitur proprius ſacerdos ordinarius, id eſt, qui propria auctoritate, vel officio, tamquam prælatus ordinarius, poteſt abſoluere, vt Papa omnium fidelium, epiſcopus omnium diœceſanorum, ſacerdos parochianus omnium ſuorum parochianorum. Proprie autem dicitur ſacerdos, cui commiſſa eſt ſpecialis cura in certa parochia, qui adminiſtrat ſacramenta populo ſuo, quem habet in eccleſia.

132 Secundum annotandum eſt, quod illa Decretalis, quoad propoſitum ſufficit, tres partes habet, ſecundum aliquos. Prima eſt hæc: *Omnis vtriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis peruenerit, omnia ſua ſolius peccata, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur proprio ſacerdoti, & iniunctam ſibi pœnitentiam propijs viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reuerenter in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum.* Hęc pars habet vim præcepti; quia materia eſt tamen neceſſaria & ſalubris: nam ſine ſtatuto quilibet tenetur confiteri ex lege diuina, vt ſupradictum eſt: & per ſtatutum eccleſię ſolum limitatur tempus, intra quod quiuis debet confiteri. Secunda pars eſt, *ſi quis alieno ſacerdoti voluerint iuſta de cauſſa confiteri peccata, licentiam poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote.* Et hæc eſt diſpenſatiua ſiue relaxatiua primę partis. Quia caſum ponit, in quo non ligat prima pars, in quo ſcilicet diſpenſatur ſuper prima parte. & per hoc implens ſecundam partem non tenetur implere primam.

133 Ex quo ſequitur, pręceptum ſiue ſtatutum de confeſſione ſemel in anno facienda proprio ſacerdoti eſſe diſiunctiuum, ſcilicet, ut fiat proprio ſacerdoti vel de licentia proprij ſacerdotis alteri.

Tertia pars, quę eſt clauſula adiecta ſecundę parti ſcilicet: *Cum aliter ipſe ſcilicet alienus ſacerdos illū nō poſſit abſoluere, vel ligare.* Hæc eſt pars defini-

definitiua definiens, quod licentia proprij ſacerdotis ſit neceſſaria & ſuf
ficiens ad hoc, vt alienus poſſit abſoluere. Tertio annotandum, quod
134 ſecundum Bonauenturam & Paludanum, qui uidentur, ut plurimum
recepti, illa vox, *Proprius ſacerdos* non poteſt in eo capi vniuoce. Nam
in prima de neceſſitate capienda videtur, prout complectitur tam ordi-
narium, quam cōmiſſarium. Alioqui prima pars eſt falſa, ſcilicet, quod
quiuis fidelis teneatur proprio ſacerdoti ſemel in anno confiteri: quo-
niam ſufficit, vt confiteatur proprio ſacerdoti, vel ipſius delegato. Sed
in ſecunda parte non poteſt capi proprius ſacerdos, niſi pro ordinario:
nam habetur in illa; *Quod ſi alieno voluerit confiteri, petat a proprio
licentiam*: quia non ſufficit eam petere à commiſſario; alias fratres
mendicantes haberent poteſtatem committendi. quod eſt falſum. In
ſuper, ſi habeam licentiam a proprio, ille quem virtute illius licen-
tię delegero, nō erit alienus, ſed proprius: ergo videtur, quod proprius ſa-
cerdos in iſto capitulo in prima & ſecunda partibus capiatur æquiuoce.
135 Contra tamen hūc intelligendi modum facit, quod lex debet eſſe cla
ra. cap. erit autem lex. 4. diſt. cap. fi. de cōſtitut. & ęquiuocatio mater eſt er
roris. l. in ambiguo. & quod ibi Bart. annotauit. ff. de rebus dub. Secūdo fa
cit, quod intelligēdo ſic primam partem, ſecunda eſſet ſuperflua, quia qui
de parochi licentia confeſſionem audit, ſacerdos eſt proprius ſecundum
illam ſignificationem; quoniam poteſtatem habet audiendi & abſoluēdi.
Quarto annotandum, aptius eſſe dicere, quod in quauis iſtarum par-
tium capitur proprius ſacerdos vniuoce, pro habente ordinariam pote-
136 ſtatem iure communi. Et pro ſolutione contrarij dici poteſt, † præce-
ptum illius cap. omnis. eſſe diſiunctiuum: nam hæc pars; *Cum ad annos
diſcretionis peruenerit, ſolus ſua peccata proprio ſacerdoti confiteatur.* non
ſola eſt præceptum; ſed ſub diſiunctione coniuncta ſecundæ, ſcilicet,
quod ſi voluerit alieno confiteri, petat licentiam à proprio: ergo illud
pręceptum in illo cap. eſt diſiunctiuum ita, vt ſufficiat adimplere pri-
mam partem, vel ſecundam: nam confitendo ordinario adimplet primā
partem, & confitendo commiſſario, adimplet ſecundam. Papa enim, &
epiſcopus, & parochus ſunt tres ordinarij reſpectu pœnitentis, & ita pro-
137 prius in quauis illarum partium valet tantum, ſicut ordinarius. † Or-
dinarius; inquam, qui iure cōi ordinario; ſine alterius licentia & electione
habet actu iuriſdictionem in conſcientię foro & cōfeſſionē audire poteſt.
Hoc audiderim, qm̄, quod demiror neminē aduertiſſe, quilibet ſacerdos
ordinariā habet in abſoluēdo à peccatis poteſtatē. Neq; ullus abſoluit tā-
quā delegatus, proprie ſumendo delegatū per ea, quę ex Palu. & alijs ad-
duxi ſupra eodē c. n. 47. 48. 50. 51. 52. & 53. & per licentiam parochi pro-
prij nullā alienus ſuſcipit iuriſdictionē: ſed ſolū illam exercendi materiā,
vt in prædictis locis dictum fuit. Itaq. proprius in illo cap. non pro quo-
libet ordinario; ſed pro ordinario, vt ſupra dicitur, qualificato accipitur.
Ex quo inferri poteſt intellectus verborum in Concilio Florentino

in decteto Eugenij.§ quartum eſt poſitorum ; ſcilicet : *Miniſter ſacramenti pœnitentia eſt ſacerdos auctoritatem abſoluendi habens ordinariam, vel ex commiſſione ſuperioris*, Illud enim verbum; *Ex commiſſione*.accipi debet pro licẽtia & facultate id faciendi,& non pro iuriſdictionis, vel poteſtatis abſoluendi translatione.

In gloſſa tertia.

Prima pars huius glo.allegat: ſecunda ibi, *Sed nunquid*, quærit & ſoluit, tertia ibi, *Sed nunquid*, iterùm quærit, & ſoluit,& infert.

138 Ex prima parte glo.colligitur ; † poſſe quemlibet ſine parochi licentia confiteri,quando ignatus eſt ille.Pro qua concluſione videtur hic text. irrefragabilis.In eo enim dicitur, nullum ſacerdotem alterius parochiani confeſſionem audire poſſe ſine conſenſu proprij parochi, niſi propter ipſius ignorantiam:ergo quando is eſt ignarus,non eſt neceſſarius eius cõſenſus. Facit & §. præcedens, in quo ait Gratianus poſſe parochianũ de ligere confeſſarium ſibi, quem maluerit, quando parochus eſt cęcus, ſiue ignarus.

Contra tamen hanc concluſionem videtur caſus in illo cap. omnis. quod habet,eum, qui iuſta de cauſsa vult alij confiteri, debere prius pe-
139 tere & obtinere licentiam à proprio ſacerdote. Secundo facit, quod † mortuo vel excommunicato proprio parocho nõ poſſet quis alteri ſine licentia confiteri, quia id nullo iure permiſſum videtur. Quod affirmat & Palud. in illa diſt. 17. quæſt. 3. ergo neque ipſo, quæ oportet, ignorante.

140 Tertio facit,† quod culpa,vel negligentia inferioris non tollit ius collegæ,vel ſuperioris.cap.cum in cunctis. §.fin.de elect. cap.2.de conceſſ. prębend. ergo licet parochos propter ignorantiam, vel aliam cauſſam fiat ad confeſſionem audiendam inhabilis, non propterea ius ſuum perdit epiſcopus vel alius illius ſuperior,vel collega. Nam & ab omnibus receptum eſt,enm,cui collata eſt parochialis, ſi nondum eſt presbyter, audire quidem confeſſionem non poſſe : faculatem tamen, quo ab alijs audiantur,& poſſe & debere ſuis parochianis facere, argumento cap. ſuffraganeis.de elect.

Reſpondeo primo ad hæc ex mente Hoſtienſ.in illo cap.omnis, quem
141 videtur ſequi Antonius.col.6.& Collectarius. 10.†.cap.noſtrum.procedere,quando neque obtineri poteſt a proprio ſacerdote licentia,neq;alius ſuperior,qui hoc concederet, poſſit ſine periculo adiri.tunc enim alieno ſacerdoti parochianus confiteri valeret.

Contra quam reſponſionem facit primo,quod cap.hoc nimium reſtringitur. Secundo, quod clare innuitur in eo, ſine vllo conſenſu parochi,
142 quando ille ignorantia laborat † poſſe alteri confiteri. Tertio quod innuunt ſuperiorem poſſe hanc licentiam,quam parochus negat, concedere : cum tamen regula ſit ſuperiorem poſſe compellere inferiorem, vt

quod

quod facere tenetur, faciat: non autem quod ille facere debebat, conficere, ſecundum Ioann. Andr. Card. & Panor. in cap. paſtoralis. de offic. ordin. ſuper gloſ. 2. & in cap. ſi quis contra. de for. compet. Hoc tamen tertium parum me moueret: quia primo videtur illi reſpondere Antonius in illa col. 6. intelligendo, quod ſuperior debet parochum compellere, vt det licentiam, non autē ipſe dare. Secundo quod doctius ſenſit Collectarius in illa col. 11. quod ſuperior mediatus, qualis eſt archiepiſcopus reſpectu ſubditorum ſuffraganei compellere tantum regulariter poteſt: immediatus vero, quales ſunt epiſcopus & Papa reſpectu ſuorum ſubditorum, & compellere & efficere quod ipſi effeciſſe debebant. Duę tamē priores conſiderationes ſatis videntur impugnare ſolutionem Hoſtienſis prędictam: quæ tamen in ſe videtur vera.

143 Quare aliter & ſecundo reſponderi poſſet ex † mente Panorm. in illo cap. omnis. num. 17. quem videtur ſequi Adrianus de confeſſ. poſt quæſ. 5. dubio 8. col. 2. ſub finem; ſcilicet, ꝙ licentia ſit petenda & obtinenda, ſi fieri poteſt, vt ibi dicitur: ſi autem obtineri non poteſt, confeſſio fieri alteri poterit, vt hic ſcribitur.

Contra tamen hunc intelligendi modum facit primo, ꝙ ſecundum illum, verbum, *Obtineat*, in illa decretali poſitum nil in effectu operaretur. Secundo, quod, hoc cap. innuit neque obtinendam, neque petendam eſſe licentiam, quando propter ignorantiam parochi ab eo receditur. Hoc enim cap. habet, ſacerdotem alienum poſſe audire confeſſiones alterius, ſine ipſius parochi conſenſu pro ignorantia illius cui prius confeſſus eſt. & ita poteſtatem audiendi confeſſionem non fundat in petita, neque obtenta licentia: ſed in ſola illius ignorantia.

144 Quamobrem tertio reſpondeo, † illam decretalem poſteriorem per hanc prioram limitari, ex eaque conſtitui regulam; ſcilicet, parochianū, etiam iuſta de cauſa, non poſſe alieno ſacerdoti regulariter confiteri; niſi ab eo petita licentia. Sed eā regulam illius c. per exceptionem huius limitari, quando quis ob ignorantiā parochi, cui prius confeſſus fuit, ab eo diſcedit. Ratio autem limitandi ſit, quod cauſſa illa, qua parochianus a tali recedit parocho, in culpa eius fundatur: & ita ſcire debet, iuſtam eſſe illi cauſam ab eo diſcedendi.

Ex quo infertur idem eſſe, quando ideo ab illo diſcederet, quia eius confeſſionem reuelauit, vel aliàs eum ad malum incitauit: quoniam hæ omnes cauſæ in eius culpa fundantur. Quem intellectum tenuerunt quidam, quos refert & videtur ſequi Paludanus in 4. diſt. 17. quæſt. 3. col. 7. & in diſt. 16. quæſt. 3. ſub finem.

Contra tamen hunc intellectum facit, quod nimium eneruatur illa decretalis, & ꝙ datur occaſio omnibus à ſuis parochis facile diſcedendi: præſertim tenēdo, quod gloſ. tenet in ſecunda parte, credendum eſſe parochiano ſuper iuſta cauſa confitendi alteri. Quarto igitur reſpondeo, tēpore huius capit. non fuiſſe neceſſarium nec peti, nec obtineri licentiam

quan-

quando pro ignorantia, vel alia cauſſa, quæ de parochi culpa manaret,
146 is omittebatur. † Hodie autem etiam in hoc caſu oportere peti, licet
non obtineri, per illud cap. omnes. vt hoc cap. non corrigatur & illud ſit
efficax. Dicendo enim, quod dicimus, hoc cap. manet incorrectum: quia
147 non eſt neceſſarius parochi conſenſus, vt in eo dicitur, † & illud cap.
qua parte huic non obuiat, ſcilicet, quoad petitionem licentiæ, manet
efficax. & ita ille Panormitæ intellectus non eſt omnino explodendus;
ſed amplectandus, quando parochianus ob cauſſam de parochi culpa ma
nantem petit licentiam, quia non poteſt eam obtinere. Eſt autem relin-
quendus, quatenus Panor. ſentiebat, omni de cauſſa iuſta id eſſe facien-
148 dum. Pro intellectu hoc facit, † l. ſed & poſteriores. ff. de leg. & gl. in l.
ſciendum. ff. qui ſatiſdare cogantur, & gloſ. in authent. offeratur. C. de
litis conteſtat. inquantum illæ aſſerunt Authent. illam, offeratur. multo
poſteriorem limitari, & reſtringi per l. illam antiquam, ſciendum.

149 Ex quibus infertur, ratione fortiori, † eum, qui ſine iuſta cauſſa vo-
luerit alieno ſacerdoti confiteri, licentiam petere debere & obtinere. Id
autem annotatu dignum reperio apud quoſdam, erubeſcentiam non eſ-
ſe cauſſam iuſtam, quo quis ſuo parocho non confiteatur: quia, quo
plus verecundiæ patitur, eo plus ſatisfacit. cap. quem pœnitet. col. 2. ſu-
pra. diſt. 1. & vna de conditionibus bonæ confeſſioni neceſſarijs verecun
dia eſt, vt proxima d. in cap. falſas diximus. Hoc tamen limitandum ar-
150 bitror, † quando illa erubeſcentia tanta eſt, vt pœnitens vereatur, ne
ſe in periculo tacendi aliquod peccatum, vel aliquam eius circunſtantiã
neceſſario confitendam conſtituat. Tunc enim iuſtam eſſe cauſſam arbi-
tror iuxta illud, ***Qui amat periculum peribit in illo.*** Eccleſiaſtici 3.

151 Secundo infertur, facilem ac miſericordem eſſe debere parochum in
eiuſmodi licentia concedenda. quod tenet Thomas & communis in 4.
diſt. 17. Quia primo, ſi petitam non conceſſerit, poterit tamen multis ca
ſibus alij confiteri, quod ſupra diximus. Secundo, quia vt ait Thomas in
illa d. quęſt. 3, art 3. quæſt. 4. ad ſextum. & in libro. contra impugnantes
religionem. cap. 4. quamuis ex tali licentia nonnulla mali occaſio naſca-
tur: per eam tamen multo maioribus malis occurritur. Quę verba cum
alijs retuli etiam ſupra eodem cap. ad aliud propoſitum. num. 119. Ter-
tio facit, ꝙ aliqui non ſolum erubeſcunt ſuis parochis confiteri; ſed etiã
alijs. quin & verecundantur alios ſuis parochis id ſcientibus adire; un-
de & quandoq; in habitu vadunt ſimulato, vt Palu. in 4. diſt. 17. quęſt. 6.
ſub finem teſtatur,

152 Infertur & tertio, toties parochum teneri ad confeſſiones parochia-
norum audiendas, quoties illi confiteri uelint; niſi per hoc à maioribus
vel æque neceſſarijs curæ oneribus annocetur, vel probabili ei ratione, ſeu
conjectura conſtet, ꝙ non expedit illos tam frequenter audire. Per quod
proximis diebus reſponſum fuit, obligatos fuiſſe parochos ad audiendas
confeſſiones, quæ ad conſequendam indulgentiam Iobelęi proxime lapſi

neceſſario

neceſſario faciendę fuerunt. & hanc partem tenet Adrianus de confeſ. ſ.
153 8. dubio poſt. quæſtio 3. Pro corollario facit primo, quod † quotieſcunque vult peccator ad dominum conuerti, & a peccato recedere, paratus eſt dominus in gratia eum recipere. Ezechiel. 18. & 33. *Bonus namque eſt omnibus, & aperta ſunt viſcera eius omni homini petenti.* 1. quæſt. 7. ſiquis omnem: ſed in miniſterio ſacramentorum parochus eſt Chriſti vicarius, & eius vices gerit: ergo quoties ſubditus voluerit, tenetur illum audire, & ſacramentum pęnit. miniſtrare. Illatio tenet ex eo, ꝙ
154 habetur in cap. ſuper litteris. de reſcrip. quod eadem ratio debet mouere delegatum, quæ delegantem. Secundo facit, quod colligitur ex c. 34. Ezechielis. paſtorem ſpiritalem, qualis eſt parochus, ita teneri ad paſcendum gregem, vt quod pingue eſt non occidat; infirmum cõſolidet; quod ægrotum ſanet; quod confractum alliget; quod abiectum reducat; & quod perierit, quęrat: nec grex domini fiat in rapinam & deuorationem omnium beſtiarum agri, ſeu dęmonum. Pondera verbum, *quærat*, quaſi dicat: Non expectet, donec per ſe veniat. Quanto ergo magis per ſę venientem debet recipere? Facit ꝙ non eſt iuſta paſtoris excuſatio, ſi lupus oues comedat eo neſciente, cap. quamuis. de regul. iur. tenetur enim prę-
155 munire, & latratus pręſidijs ab inuaſione gregis lupos arcere. † Cum ergo admodum ſingulare pręſidium recuperandi oues perditas; & confortandi ac præmuniendi cõtra & aduerſus luporũ inuaſioně ſit ſacramẽtum confeſſionis, eo quod multi via contritionis, nõ adhibito ſacramẽto, remiſſionem aſſequuturi non eſſent; quã per confeſſioně, vel aliorum ſacramentorũ miniſterium aſſequerentur; probabile videtur, quod parochi eos audire tenentur, quoties petierint. Facit quod lege charitatis quiſque tenetur proximo, non ea tantum, ſine quibus euadere mortẽ nõ
156 poteſt: ſed ſine quibus veriſimiliter eam nõ euitabit; mortẽ namque languentibus probatur infligere, qui hanc, cum poſſit, non excludit. 83. diſt. in princip. cum concordant. ergo qui ad huiuſmodi onera obligatus dignoſcitur, tenetur non differre, quoaduſq; viderit proximũ in hãc neceſſitatẽ incidiſſe: ſed vigilanter cum diligentia occurrere, ac curare, quo in tempore medeatur; vel ſeruet a lapſu. argumento l. fin. C. in quibus cauſ. in integ. reſtit. non eſt neceſſ.

Facit, quod olim omnes tenebantur ter ſaltem in anno communica-
157 re. cap. etſi non frequentius. de conſecrat. diſt. 2. ergo † tenebantur ſaltẽ ter confiteri. cui conſequens eſt parochos ad ter confeſſiones audiendum obligatos olim fuiſſe: at nulla lege remiſſa videtur eis illa obligatio. Nam relaxatio cap. omnis. in fauorẽ & exortationẽ facta eſt pœnitentiũ: & ideo in odium eorum non eſt retorquenda. l. ꝙ fauore C. de leg. regula, ꝙ ob gratiam. l. 6. Facit quod Auguſt. hortatur nos, vt quolibet die
158 dominico † cõmunicemus. cap. quotidie. de conſecrat. diſt. 2. Ecquis audeat communicare, niſi confeſſus, tranſlata iam ogdoade octoque dierum ſpatio? iuxta gloſſ. ſing. in cap. de homine. de celebrat. miſſarum.

Mouet

Monet & illud grauiſſime, quod quoties quis putat ſe non recordaturũ
159 peccati mortalis, quod admiſit, in Quadrageſima, vt illud tunc † confiteatur, tenetur illud antea confiteri. Quod memini dicere in ſumma diſtin.5. ſupra. & tradit Maior in 4. diſtinctio. 16. quæſt. 2. & Thómas à Vio verbo, Confeſſionis. & etiam Adrianus in illo dubio. 8. Quis ergo peccator volens confiteri non poſſit vere dicere, *Timeo, ne quod peccatum nunc optime fateri poſſum, poſtea per obliuionem in Quadrageſima non fatear, & ideo nunc fateri volo?* & hoc modo de caſu congruitatis poteſt efficere caſum neceſſitatis, quoad confeſſarium ſaltem.

Contrarium tamen, ſcilicet quod debito neceſſitatis, ſolis illis temporibus tenetur parochianum audire parochus, quibus parochiani ſibi cõfiteri obligantur, tenuit Ricard. in 4. diſt. 18. art. 2. quæſt. 5. quem ſequi-
160 tur Syluester verb. Confeſſor. 1. q. 18. Pro his facit, quod nullo iure cauetur, parochum teneri pluries, quam ſemel in anno ſuorum parochianorum confeſſiões audire. cap. omnis. de pœnit. & remiſs. Facit item quia multi ob inanem forte gloriam plus ſatis confeſſionem frequentarent, alij ſolum venialia, vel iam ſemel confeſſione legitima detecta aperire vellent, & parochi nil aliud vnquam, quam confeſſiones audirent. Sed hæc non obſtant: quia cap. illud omnis. non dicit illud, quod argumentum innuit; ſed ſolum ait, parochianos ſemel ſaltem in anno ad confitendum ſi peccarunt, teneri. An autem parochi eos pluries volentes confiteri teneantur audire, necne: nil aperit: quod tamen iura & rationes pro noſtra parte adducta ſatis aperiunt ad eos audiendos teneri.

Non obſtat ſecundum: quoniam de nemine eſt præſumendum, ad cõfeſſionem; qui præcipuus eſt modeſtiæ actus, ſuperbia incitari; quamquam id aliquando contingat. l. merito. ff. pro ſocio, regula eſto te. de regulis iuris. & eos, qui quæ ſemel ſunt confeſſi; vel venialia tantum tam ſæpe confiterentur; niſi communicare velint, poſſunt, ne id toties faciant moneri: tametſi potius deſiderandi erant, qui hoc facerent. Quod autẽ de auocatione ab alijs neceſſarijs tangit argumentum: per corollarium modificationem tollitur ſupra, num. 152.

An licentia morte concedentis moriatur.

161 Ocurrit tamen hic quæſtio † non contemnenda, immo quotidiana, an licentia eligendi confeſſarium ſiue à Papa, ſiue ab epiſcopo, ſiue à parocho, ſiue à quolibet ordinario alio, qui eam conferre poteſt, conceſſa moriatur, mortuo concedente. Pro parte affirmatiua facit, quod mandatum re integra morte mãdantis moritur. cap. gratum. & cap. relatum. cum ibi annotatis de offic. deleg. l. mandatum. C. eo. Secundo facit, ꝙ ſentẽtia, qua excommunicantur omnes furtum committentes, expirat morte illã proferentis. glo. recepta in cap. à nobis. 1. de ſent. excommun. Facit tertio, quod licentia cuipiam de non reſidendo conceſſa, morte concedentis expirat. gloſ. cap. penul. de cleri. non reſiden. putata quibuſdam ſingul.

Facit

Facit quarto, & ꝙ Card. ait in cle. dudum. §. deinde. not. 5. de ſepul. ſcilicet, licentiam à prælatis datam Prędicatoribus & Minoribus vſque ad beneplacitum ſedis ſuę eſſe duraturam, etiam poſt eorum mortem. Si autem vſque ad ſuorum; ſcilicet ipſorum prælatorum beneplacitum, non duraturam, argum. ęnto cap. ſi gratioſe. de reſcript. lib. 6. Facit l. fin. ff. de pœnis, quæ habet inhibitionem artis exercendę alicui factam morte vel depoſitione inhibentis expirarę. & hanc partem in ſpecie aſſerit Panor. in cap. fin. de offi. legat. col. 2. addens ſe ita in quæſtione facti reſpõdiſſe. Idẽ videtur ſentire Antoninus tertia parte titul. 17. cap. 9. ver. fi. eam affirmat Syluest. verb. confeſſor. 1. quęſt. 7.

162 Contrarium tamen nobis videtur verius, quod ſatis videtur tenere Palud. in quarto, diſtin. 17. quæſt. 3. col. 5. Pro hac parte facit, quod licet mandatum de aliquid faciendo morte mãdantis expiret: nõ tamen gratia facta, Caſus in cap. ſi cui. de præbend. lib. 6. quod habet poteſtatem alicui collatam de conferendis aliquibus beneficijs nulla perſona expreſſa, non expirare morte concedentis. Secundo eſt caſus in cap. ſi ſuper gratia. de offi. deleg. lib. 6. Tertio facit gloſs. memorabilis in clemen. dudum. de ſepult. §. ſtatuimus. verſi. ac deinde, in verb. conceſserunt. quæ habet,

263 † licentiam fratribus præſentatis conceſsam non expirare morte concedentis, immo neque reuocari poſſe, qđ eſt maius. pro qua eſt textus in extrauag. inter cunctas. §. duos. de priuileg. Quarto facit gloſs. illa celebrata. cap. cum ex eo. de electio. lib. 6. verbo, ſeptennium: & ſing. putata à Romano ſing. 517. an diſpenſatio, quæ habet diſpenſationẽ ab epiſcopo factam parocho ad ſeptennium, quo à reſidendo ſolutus ſtuderet, reuocari per eum non poſse. Et facultas ordines accipiendi, à quocunque malueris epiſcopo, non expirat concedentis morte. Cardinal. receptus in clemen. fin. de electi o. quæſt. 5. Et licentia conceſſa cuipiam de celebrando in domo ſua, non expirat morte concedentis. Rota in antiq. de-

164 * ciſio. 580. Camerarius quæ in noue rubr. eſt 86. de reſcrip. * & Rota in ijſdem antiquis. 882. Nota, * quæ in nouę rubricatis eſt 87. de reſcript. quod qui habet gratiam à Papa factam, ſimulac ipſius manu ſignatur, perfectam eſſe, nec morte illam facientis expirare. Denique Innoc. receptus in d. cap. quod translationem. de off. leg. ait, indulgentias à legato conceſſas finita eius legatione durare.

Non obſtant, quæ pro contraria ſunt parte adducta. Nõ primum, quia aliud eſt in mãdato de faciendo aliquid, de quo iura in eo citata loquũtur: aliud de gratia, licentia, vel facultate cuipiam facta, de qua nos agimus.

165 Non obſtat ſecundum: † quia aliud eſt de ſententia odioſa & conditionaliter ſine cauſsæ cognitione lata, aliud de conceſſione fauorabili & gratia, vt expreſſe annotat Panorm. in illo. cap. penul. de cleric. non reſident. Hoc ipſo modo diluitur etiam lex illa fin. ff. de pœnis. Loquitur enim de iudicis præcepto inhibitorio ſine cauſsę cognitione lato, quod inhibentis officio finito, ipſum quoque finitur.

Non

166 Non obſtat etiam, gloſſ. pen. de cleric. non † reſident. quia primo illa ipſa in fine videtur in contrarium inclinare, dum ait, eiuſmodi licentiam de non reſidendo ab epiſcopo conceſſam, poſſe per ſucceſſorem reuocari: & ita innuit, eam morte concedentis non eſſe reuocatam. Secundo dico, eam gloſſ. quatenus contrariũ ſentire poteſt, per Ioan. And. Card. Panor. & communem reprobari.

An licentia primo actu conſumatur.

Occurrit & alia difficultas, an 4 licentia de eligendo confeſſario per 167 primam electionem finiatur? Et videtur finiri: nam † ſermo ſimpliciter prolatus de primo actu verificatur. l. dotis promiſſio. ff. de iure dot. l. bonues. §. hoc ſermone. ff. de verb. ſignifi. vt ſecuritas veniendi data bannito, de primo veniendi actu intelligitur, Bart. in l. 1. ff ad l. Iul. de adult. & Panor. in cap. 2. de treug. & pace. Et poteſtas arbitro data in cõpromiſſo de prorogando termino compromiſſi, ſi non eſt dictum: *Semel, vel pluries.* intelligitur de prima prorogatione & vnica. Quod amplificat Felin. in illo cap. 2. de treug. & pace. & Rochus de iure patron. verb. *honorificum.* quęſt. 10. dum diſputat, an gratia conceſſa patrono laico, vt poſt vnum præſentatum poſſit alium præſentare, per cap. quod autem. de iure patronatus. debeat intelligi de prima vice tantum. In qua quæſtione Cald. conſi. 16. an laicus. de iure patro. reſpondit non poſſe. Quem ſequuti ſunt prædicti & in pręcitatis locis, & etiam idem Felin. in cap. omnes leges. 1. diſt. col. 4.

168 Secundum quos † patronus poteſt quidẽ ſemel, aut iterum, quot volet cumulando præſentare: non autem tertia, vel quarta. Contrarium tamen

169 † in noſtra quæſt. tenet Palud. in illa diſtin. 17. quæſt. 3. colum. 5. aiens eum, qui facultatem habet eligendi confeſſarium, poſſe nunc eligere vnũ & nunc alium, toties, quoties voluerit.

Non obſtat illa regula cum ſupra citatis, ſcilicet, quod ſermo ſimpliciter prolatus intelligi debeat de primo actu. quoniam illa procedit in odioſis & oneroſis; puta cum diſpenſatus cum aliquo, ut poſſit duo beneficia obtinere, intelligitur de duobus primis. cap. non poteſt. de præbend. lib. 6. Et idem quando † quis promittit alicui dotem, cum nupſerit, de pri-

170 mis tantum nuptijs accipitur. d. l. dotis promiſſio. ff. de iure dot. Secus autem in parum oneroſis & ſatis fauorabilibus. l. placet. ff. de lib. & poſthu. Quod tradit Oldr. conſi. 32. Anan. conſi. 14. Alexan. conſi. 170. uiſo proceſſu. colum. 2. Nouiſſimi in illo §. hoc ſermone. & Decius in cap. quanto. de iudic. & quod notat Panorm. de caritatiuo ſubſidio, in cap. cum Apoſtolus. col. 1. de cenſib. cum ſimilibus.

Ex quo infertur, illam determinationem Calderini in illo conſil. 16. ſatis periclitari: quoniam fauor eccleſiarum videtur eſſe, vt laicus cumulando multos poſſit præſentare, quia illorum optimum poterit admittere.

Qua ſola conſideratione à communi opinione receſſit Dec. in illo cap. quanto.

quanto.col. 3. Quamuis ob eam ipſe non diſcederem, vt quo primo anno in hanc veni academiam; dicebam in illo cap. quanto. Quoniam poteſtas illa variandi etiam cumulatiue laicis patronis conceſſa, non tam reſpicit eccleſiæ vtilitatem; quam gratiam quandam & fauorem ipſorum patronorum. etſi nonnumquam vtilis ſit eccleſijs eiuſmodi cumulatio; tamen frequenter eas lædit. Quandoquidem non eſt rarum patronum qui aliquem valde idoneum præſentauit, poſtea in alicuius amici gratiam præſentare alium eo multo inferiorem. Gratia vero, de qua loquimur, eligendi confeſſarium nemini videtur oneroſa; & tota eſt fauorabilis, & in animæ fauorem conceſſa, quo poſſit conſilium de optimo confeſſario deligendo poſitum in cap. 1. ſupr eadem liberius exequi. & ob hanc conſiderationem ipſe quoque hanc partem ſequor. Quod, vt quotidianum, ita memoriæ mãdandum arbitor.

Ex ſecunda parte gloſſæ.

Commendanda eſt memoriæ ſingulariter gloſſ. concluſio: nempe credendũ eſſe † pęnitenti aſſerenti ſuum parochum eſſe ignarum; ad effectũ, vt ab alieno eius poſſit audiri confeſſio. & ponderanda ratio, ſcilicet; quia non eſt veriſimile venire quem cum mendacio ad confeſſionem.

171

172 Ex qua ratione infertur id, quod ait gloſ. de ignorãtia confeſſarij: affirmandum eſſe de qualibet etiam alia iuſta cauſſa: quandoquidem omnino par ratio, immo maior in alijs inuenitur. Quoniam cauſſa ignorantiæ cõfeſſarium veluti ſugillat: quia eum ignorantię & culpæ arguit, quod non omnis alia cauſſa facit: ideo minus videbatur credendum, iuxta gloſſ. 1. cap. innocens. 22. quæſt. 4.

173 Infertur & ſecundo, veram eſſe gloſſam ſingularem ſecundum Car. ibi ex clem. 1. de priuileg. per quam ſuperiora confirmãtur, † quæ habet, nil peccare monachum, ſi a ſe communionem petenti, & affirmanti ſe licentiam parochi habere crediderit, & communionem impetierit. eam glo. valde commendat Rauen. ibi & ſequitur Card. q. 15.

174 Infertur & tertio, quo prædicta confirmantur, verum eſſe illud ſingulare Thomæ, quolibet. 1. art. 12. ſcilicet parochiano dicenti iam ſe confeſſum, & communionem petenti habendam eſſe fidẽ. Pro Thoma eſt text. ille vnicus in extrauagn. inter cunctas. verſi. ſuper confeſſione. de priuileg. vbi concluſio illa duobus caſibus limitatur, quando videlicet excommunicatus eſſet pęnitens, vel notarius peccator.

Ex tertia parte gloſſ.

175 Colligitur, † cõfeſſionem alieno ſacerdoti ſine licentia proprij factam eſſe inutilem, & ipſo iure nullam. Quod irrefragabili, argumento ſic probatur: quoties actui ſua ipſius ſubſtantialia deſunt, non poteſt ille conſiſtere. cap. detrahe. 1. quæſt. 1. cap. cum delicta. de reſcript. cap. quia propter. de elect. l. Iulianus. §. ſi quis rẽ. ff. ad exhibend. facit glo. l. pacta cõuẽ

182 qui ob pueritiã, † vel aliam ruſticitatem errarunt, teneri quidem iterare confeſſiones illas; quas eiuſmodi alienis ſacerdotibus fecerunt: non autem alias, quas poſt eas ſuis parochis, vel aliis ſuper eis iuriſdictionem habentibus. Quamuis cum eas facerent, meminiſſent peccatorum, quæ illis alienis antea fecerunt, nec illa veris parochis confeſſi fuiſſent, eo quod bona fide putarent, ſe illa legitime confeſſos fuiſſe. Qua deciſione non ſemel viros vere pios conſolari memini, qui dum pueri eſſent, & in hoc errarent, & ſuum errorem tarde iam 30. vel 40. annos nati didiciſſent; reſpondi teneri quidem illos iterare, quas confeſſiones alienis parochis in pueritia feciſſent: non autem quas poſtea proprijs ſacerdotibus in adoleſcentia & iuuentute.

183 Ex quibus infertur ſexto, eum, qui confitetur peccata ſua in Quadrageſima, ſine tamen dolore; & ob id non abſoluitur, teneri ad iterandam confeſſionem, quo abſoluatur quamuis teneremus illam opinionem, quæ habet, confitentem integre ſua peccata in Quadrageſima ſine iuſto dolore ſatisfacere pręcepto de cõfitendo. Cuius tamẽ contrariũ nobis veriſimilius eſt iuxta ea, quæ poſt alios ſcripſit Adrianus in quarto de confeſſione dubio 4. poſt quæſt. 5. Quoniam præceptum de confitendo ſemel in anno non ſolum confeſſionem faciendam iubere videtur: ſed etiam abſolutionem ſuſcipiendam, vt ex mente illius cap. omnis. de pœnit. & remiſs. colligitur.

In finem gloſſæ.

184 Poſtremo hæc gloſſ. carpit † ſcholaſticos, qui ſua peccata confitentur incluſis, hoc eſt monachis. Et recte quidem carpit, ſi tempora gloſſematarij perpendas, quando nondum facta erat clem. dudum. de ſepultur. neque alia iura extrauagantia, quæ illam præceſſerunt. Hodie vero non procedit eius reprehenſio, primo in fratribus Prædicatoribus & Minoribus, qui ſeruata forma illius clem. dudum. confeſſarios agunt. Quod ipſum eſt dicendum de eremitis S. Auguſtini. ad quos prædicta clem. per Clementem V. extenſa fuit. Et idem de Carmilitis, ad quos eadem per Ioan. xxij. prorogata fuit ſecundum Ioan. And. in illo cap. omnis. col. pen. ſub fin. quem Anto. & cõmunis ſequitur. Idem hodie arbitror dicendum, de omnibus illis monachis, quibus conceſſum eſt vti priuilegijs illis multis &
185 magnis, quę appellatum Mare magnum continet. † Quorum de numero ſcio eſſe reuerendos admodum & ſuſpiciendos mihi patres Canonicos ſanctę Crucis maximum huius ciuitatis, immo & totius noſtri ordinis decus: & alios multos. Quibus tamen incumberet onus probandi, ſi res in dubium verteretur: quia non habent illa priuilegia in corpore iu-
186 ris clauſa, ſicut Prædicatores & Minores. † Nam etiam ſi Auguſtinianis eremitis, & Carmelitis negaretur talis eſſe facultas, arbitror eos debere probare. Quamquam enim multi tenuerint illuſtri doctori de conſuetudine teſtanti credendum eſſe, cum Bartol. in repetit. l. de quibus. ff.

de legi. in 4. quæſt. princ. num. 21. & alijs, quos retulit Iaſon in illa eadem l. col. penul. & Rochus in cap. fin. de conſuetud. fol 16. col. 4. verſ.
188 Quinto quæritur; † communis tamen Doctorum opinio contraria eſt & probatur. Quia conſuetudo quid facti eſt; & in his quæ facti ſunt, etiã princeps errare poteſt. cap. 1. de conſtit. lib. 6. Vnde Bald. in l. ſi quis §. 1. ff. de pignori. in lectura antiqua dixit conſuetudinem, quæ contra ius eſt,
189 probandam, etiamſi gloſ. de illa teſtetur. † Et Alexander in l. poſt doté. vltima charta in princ. ff. ſolu. matr. dicebat, probandam eſſe conſuetudinem, etiamſi plures doctores in ſuis commentarijs de illa teſtarentur. Et Aretinus ille doctiſſimus in conſ. 132. In cauſa, quæ vertitur. pronuntiauit etiam maiori parti doctorum de conſuetudine teſtantium non credi. & merito; quia primo illi non iurati teſtantur, & teſti non iurato non creditur. cap. tuis. de teſtib. Secundo, quod per ſcripturam deponere non licet. cap. teſtis. 3. quæſt. 8. Quamuis ergo Ioan. And. & communiter omnes de priuilegio in hac re Auguſtinianorum eremitarum & Carmelitarum atteſtentur: non tamen videtur eis neceſſario credendum. neque mihi omnium minimo de priuilegio ſanctę Crucis teſtanti credendum eſt: & ideo alio modo probari oporteret. Nam, vt conſuetudo, ita & priuilegia ſunt facti, niſi, quę iure continentur communi.

Diſtinctionis ſextæ finis.

DISTIN-

DISTINCTIO SEPTIMA.

GRATIANVS.

Tempus vero pœnitentiæ eſt vſque ad vltimum articulum vitæ.

SVMMARIVM.

1 *Gloſſa emendatur.*

Hic incipit ſeptima diſtinct. huius tractatus, in qua de pœnitentia finali, id eſt, quæ fit in fine vitę, agitur, & quæritur vſque ad quod tempus peccator ſit recipiendus. Et an pœnitentia talis, quæ iniungitur in mortis articulo, valeat ad vitam conſequendam, an non. Diuiditur quoque hæc diſtinctio in tres partes. In prima, dicit vſque ad terminum vitę peccatorem recipiendum ad pœnitentiam. In ſecunda, argumentatur in contrarium Beati Auguſtini auctoritatibus. In tertia, ſoluens prædictam contrarietatem oſtendit, quare Auguſtinus viſus ſit dubitare de pœnitentibus in mortis articulo, Secunda ibi, §. *Quamquam.* Tertia ibi, §. *Hoc autem.*

In gloſſam ſummæ.

Huius gloſ. pars prior tractat quęſtionem à Gratiano propoſitam. Poſterior vero ibi, *Procedit*, & cet. ponit ordinem, quo illam tractat. Ex priore parte colligitur illa concluſio catholica, ſaluari poſſe quem per pœnitentiam in vltimo vitæ articulo factam, quam mox in cap. 1. diſcutiam. Vitiata eſt tamē gloſſ. dum pro illo dicto, *In quacunque hora.* allegat Euangelium. quoniam debuit allegare Ezechiel. 33. aut 18. cap.

Cap. nemo.

Leo Papa 1. epiſt. 90. ad Ruſticum. Epiſc.

Nemo deſperandus eſt, dum in hoc corpore conſtitutus eſt, quia nō nunquam quod diffidentia ætatis differtur, conſilio maturiore perficitur.

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentiæ tempus in finem vſque vitæ durat.*

2 *Deus natura clemens bonos vltra condignum remunerat; malos citra condignum caſtigat.*

3 *Orare licet priuatim pro ſe interimente; licet is extra ſacrum ſepeliatur.*
4 *Pœnitentię libellum eſſe Auguſtini.*
5 *Dolor peccatorũ timore pœnarum principaliter conceptus peccata non delet.*
6 *Peccatum aliquod quare ad mortem appellatur? Non quia durat ad mortẽ vſque corporalem incluſiue, num. 7. Neque quia mortem infert ſpiritalẽ, nu. 8. Sed quia per ſe mortem animæ machinatur cum ex propoſito abijcit vitam. nu. 9.*
10 *Oratio, quod non præſumit, quando miſericordia adijcit.*

HOC cap. etiam citatur à Petro Lombardo in 4. ſent. diſtinct. 20. Citatur & in cap. ancillam. 32. q. 2.

1 Ex eo colligitur † illa concluſio ſupradicta, durante vita durare quoque tempus bene de Deo merendi: & animam, dum eſt in corpore, ſaluari poſſe. quæ ſententia fundatur in hoc cap. 1. à Leone papa dictato. Secundo in illo Ezechiel. cap. 33. *Impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuerſus fuerit ab impietate ſua.* Quod per alia verba refertur in c. ponderet. 50. diſtinctio. & ſub cap. fin. infra eadem. per illa videlicet, *Peccator in quacũque hora conuerſus fuerit, & ingemuerit, omnium iniquitatum eius non recordabor.* Tertio facit, quod Lucę 23. Latro ille, qui conuerſus Chriſto morienti dixit: *Memento mei, cum veneris in regnum tuum*, audire meruit: *Amen dico tibi, hodie mecum eris in Paradiſo.* Morti propinquus erat hic latro, iam pendebat e cruce mox moriturus, in illum vſque articulum in malo perſeuerauit: & tamen ſaluatus fuit; tanta eſt clementia Dei, quem colimus clementiſſimũ. Quarto facit, quod contrariorũ eadẽ eſt diſciplina. l. 1. ff. de his, qui ſunt ſui vel alie. iu. Et de cõtrarijs contraria dicuntur. cap. ſciendum. 8. quęſt. 1. at homo dum viuit, peccare poteſt, & male mereri atque damnari, iuxta ipſummet Exechiel. in eodẽ cap. 33. *Iuſtitia iuſti non liberabit, cum in quacunque die peccauerit*: ergo & peccator bene mereri põt, dũ viuit. Et ratione fortiore: quia diuinitatis natura clemẽs eſt ac pia, & magis ad ignoſcendum, quam condemnandum prona. cap. quia diuinitatis. ſupra diſt. 1. Nã & malos citra condignum punit, bonos vero plus merito remunerat, auctore Thom. recepto in 4. diſt. 46. quæſt. 2. art. 2.

2 Quinto facit cap. ſi presbyter. 26. quęſt. 6. *Si presbyter pœnitentiam morientibus negauerit, reus erit animarum: quia Dominus dixit: Quacunque die conuerſus fuerit peccator ad pœnitentiam, vita viuet, & non morietur.* Facit, quod ſequitur: *Vera enim confeſſio in vltimo tempore eſſe poteſt*: quia Dominus non ſolum temporis: ſed etiam cordis inſpector eſt. Sicut latro vnius momẽti pœnitentia meruit eſſe in paradiſo, in hora vltimę confeſſionis. Facit & illud cap. cum Marth. e. de celebr. miſſ. *Deambulatoria eſt hominis voluntas vſque ad mortẽ*: Facit & illud ſingul. Paludani in 4. d. 20. q. 1. col. 1. ſcilicet,

3 quod licet † ſeſe interimentes neque in ſacro ſepeliri debeant, neque publice pro illis orari permittat eccleſia. cap. placuit. 23. q. 5. Quia tamen potuerunt in vltimo vitę articulo conuerti, iuxta illud: *Dum occidebat eos conuertebantur*, licere pro illis priuatim orare illi, qui putaret eos ad Dominum,

num, antequam vitam finirent, reuerſos fuiſſe. quod veluti quotidianum & raro deciſum memorabile duco.

Contra tamen hanc concluſionem facit cap. ſi quis poſitus. infra ead. quod habet, Auguſtinum dubitare de ſalute illius, qui in fine vitæ conuertitur, & in fine dicitur: *Si autem vis facere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te demiſerunt, non tu illa.* Facit cap. idcirco. infra ead. in illis verbis: *Nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum.* Facit & illud Senecę epiſt. 63. ab Archid. ibi relatum: *Iuuenis diſcebam bene viuere, ſenex bene mori diſco.* ergo ante mortem, & non in morte bene mori diſcitur. Facit illud de Antiocho 2. Machab. 9. cap. *Orabat ſcelestus Dominum, à quo non eſſet miſericordiam conſequuturus.* & Matth. cap. 27. Iudas mox moriturus pœnitentia ductus, triginta illos argenteos retulit in templum: at non eſt miſericordiam conſequutus. Tertio & neruoſe facit illud 1. Ioan. 5. *Eſt peccatum ad mortem. non dico, vt quis oret pro illo.* & refertur ſub cap. importuna. ſupra diſt. 1. igitur eſt genus aliquod peccatorum, pro quibus orandum nō eſt. Cui conſequens eſt, deſperandū eſſe de illis, antequam moriantur. cuius contrarium ait Leo noſter.

4 Ad horum primum reſpondeo primo, quoſdam dicere cap. illud, † neque libellum de pœnitētia, eſſe noſtri patris Auguſtini, per cap. nullus. infra eadem. verſ. *Quod quamuis.* vbi allegatur Auguſtinus. Sed quia contrarium in dicto principio diſt. 5. tenuimus, reſpondeo ſecundo, Auguſtinum dubitaſſe quidem de talium ſalute, ſcilicet an ſaluarentur: non tamen, an ſaluari poſſent: & concedo, dubitaſſe illum, an talibus contingat contritio: non autem, an contingere poſſit.

Ad ſecundum, ſcilicet cap. idcirco. infra eadem ibidem reſpondebitur. Illud vere Senecæ continet conſilium optimum & exhortationem maxime amplexandam: non tamen obuiat concluſionis noſtrę veritati. quandoquidem dicere ante mortem mori, non eſt contra id, quod dicimus, diſcere in morte mori.

Ad illud 2. Machab. 9. reſpondeo non ideo, Antiochum non fuiſſe veniam adeptum, quod in vitę vltimo articulo eam peteret: ſed quod male peteret. Non enim eum pœnitebat Dominum offendiſſe ob eius amorem; ſed ob pœnarum quas patiebatur, quaſque timebat, dolorem, & ter-
5 rorem. † Qualis dolor vim delendorum peccatorum minime habet, id quod latius diximus in cap. perfecta. infra diſt. 1. Et eſt textus in cap. idcirco. ſupra ead. in eis verbis. *Quia rogare illos non delicti pœnitentia. ſed mortis vrgentis admonitio compellit.* & in cap. nullus. infra eadem ibi; *Non in ſolo timore viuit homo.* Per quem textum ſupradicta intelligo de dolore, qui ex ſolo timore vel principalius ex illo, quam ex amore naſcitur: non autē de dolore, qui principaliter ex Dei amore, licet timore pœnarum ad id impellente producitur, iuxta ea, quæ latius ibi dicam, & in illo cap. perfecta. ſupra, diſt. 1. dixi. * & poſt primam horum commentariorum editionem tradidimus late in cap. 1. Manualis confeſſariorum, num. 11. *

Ad tertium autem, ſcilicet, illud. 1. Ioannis 5. *Eſt peccatum ad mortem. non dico, vt quis roget pro eo.* reſpondeo magna ingenia in intelligendo illo ſudaſſe, vt patet ex glo. fin. cap. ſi ſacerdos. ſupra diſt. 1. & ijs, quę ibi multa diximus. Et Auguſtinus quidem cum multis, vt apparet ex illo cap. ſi ſacerdos. accipiebat illud pro peccato in ſpiritum Sanctum. De quo Saluator Matth. 12. aiebat; *Neque in hoc ſeculo neque in altero remittendum.* Per peccatum vero in ſpiritum Sanctum, intelligebat impœnitentiam finalem, peccatum, ſcilicet, obſtinationis horrendum, quo infelix ante mortem nullatenus vult pęnitere; pænitentiam poſtea in æternum ſine vtilitate facturus. Et vt clare de hac re dicamus, illis quæ in illo cap. ſi ſacerdos. diximus, adde, quæ ſequuntur ex auctore non contemnendę auctoritatis excerpta pauculis adiectis & mutatis; ſcilicet, difficultatem hâc
6 tangere differentiam † inter peccatum ad mortem, & peccatum non ad mortem; eſſeque dubium, an ſit ſermo de morte corporis, an de morte animæ. Nam, ſi de morte corporis accipiatur, peccatum ad mortem intelligitur finalis impœnitentia, hoc eſt, quando homo moritur in mortali peccato abſque pęnitentia interiori. hoc enim eſt peccatum durans vſque ad mortem corporis incluſiue, & propterea ducens ad mortem ęternam. Si autem de morte animę accipias, vocatur peccatum ad mortem omne peccatum mortale, quia mors animæ eſt. cap. reſuſcitatus. & duo-
7 bus capp. ſequentibus ſupra diſt. 1. † Et quidem contra primum ſenſum militãt verba ipſius textus, qui dicit: *Qui ſcit fratrem ſuum peccare.* De finali ſiquidem impœnitentia non poteſt aliquis dum viuit ſcire, quod peccat huiuſmodi peccatũ ſolũ, poſt mortem põt ſciri, quod peccauit finali impœnitentia. Quoniam quandiu viuit, poteſt pœnitere, per c. noſtrum & prædicta; ac per hoc non eſt adhuc finaliter impœnitens. & propterea dę hoc peccato non eſſet dicendum, qui ſcit fratrem ſuum peccare: ſed qui
8 ſcit, fratrem ſuum peccaſſe. † Contra ſecundum vero ſenſum, iuxta quem ſolummodo peccatũ veniale eſt peccatum non ad mortem, militant duo verba textus. Alterum eſt: *Et dabitur ei vita.* nam peccans ſolum venialiter nõ eget, vt detur ei uita, cum habeat ſpiritalem vitam per charitatem quæ ſtat cum peccato veniali. cap. de quotidianis. ſupra, diſt. 3. & ita ex hoc, quod dicit; *Et dabitur ei uita peccanti non ad mortem,* ſignificat, talem peccantem non ad mortem egere vita, vtpote, qui non habet illam, ſed expectat, vt ipſi detur. quod non conuenit peccato veniali; ſed mortali. Alterum quod ſecundo ſenſui prædicto repugnat, eſt quod ait: *Non pro illo dico vt roget quis.* Nam ſi pro peccato veniali acciperetur, & illud eſt peccatum non ad mortem: ſequeretur, Ioannem docere, ne rogetur pro peccantibus mortaliter. Cuius contrarium dominus docuit, qui Matth. 5. ait; *Orate pro perſequentibus uos.* & pro crucifixoribus ſuis orauit, Lucę 23. Quod ipſum & Stephanus pro lapidantibus Actorum. 7. cap. fecit. Conſtat autem hos omnes peccaſſe mortaliter. & non eſt par credere, Ioannem Euangeliſtã diſcordẽ fuiſſe à doctrina & exemplis Chriſti &

ſancto

ſanctorum. Diſcors autem eſſet, ſi doceret orandum non eſſe pro irretitis peccatis mortalibus. Quare dicendum tertio, † per peccatum ad mortem
9 intelligendum eſſe peccatum, quod per ſe machinatur mortem animę; hoc eſt ex propoſito abijcit viam animæ: vt cum quis ex propoſito non curat de ſalute animę ſuæ, de paradiſo, & huiuſmodi. Dixi; Ex propoſito, propter eos qui non ex propoſito: ſed ex conſuetudine deliciarum & luxuriarũ & vſurarum, & alijs id genus de cauſſis viuunt, tamquam non curãtes de ſalute animæ ſuæ. Tales enim non ex propoſito peccant contra vitã animę ſuę, ſed ex affectibus vel infirmitatibus. Proponit ergo Ioannes Euãgeliſta differentiam inter peccatores ex contemptu propriæ ſalutis peccantes: & inter alios, qui ex ingnorantia, aut affectu & huiuſmodi, incurrunt peccata mortalia; & inſtruit Chriſtianos cum viderint aliquos peccare ex ignorantia, aut infirmitate, aut alijs id genus cauſſis, orent pro illis cum fiducia. Cum viderint autem peccantes ex contemptu propriæ vitę, non prę ſumant petere pro eis veniam; ſed relinquant eos in curſu ſuo, vel vt Bernardus inſinuat, gemant, ſi forte, quod eccleſia canit † diuina miſeri-
10 cordia adiiciat, quod oratio non præſumit. Aduertendum autem, quod Ioannes non affirmat, repellendam eſſe orationem pro talibus; ſed nõ audet dicere, vt orent pro talibus, tanquam petitio videatur prę ſumptuoſa. Ait enim: *Non dico, vt oret quis.*

Pro intellectu hoc facit, quod is conſonare videtur non ſolum toti cõtextui, ſed etiam geſtis ſanctorum. Nam dominus orans pro crucifixoribus, adiecit cauſam ignorantię *Qua neſciunt quid faciunt.* Lucę 23. & Paulus, pro quo exauditus fuit Stephanus, teſtatur, ſe miſericordiam conſequutum, quia ignorans fecit. 1. ad Timotheũ. cap. 1. Et ita illud Ioannis nullatenus noſtro obſtat propoſito.

Cap. II. ſi quis.

Auguſt. Homil. 41

SI Quis poſitus in vltima neceſsitate ſuæ ægritudinis voluerit accipere pænitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis non illi negamus quod petit: ſed non præſumimus, quod bene hinc exit. ſi ſecurus hinc exierit, ego neſcio, pœnitentiã dare poſſumus, ſecuritatem autem dare non poſſumus. Nunquid dico damnabitur? ſed non dico, liberabitur. Vis ergo a dubio liberari? Vis quod eſt incertum, euadere? Age pœnitentiam, dum ſanus es. Si ſic agis, dico tibi quod ſecurus es, quia penitentiam egiſti, eo tempore, quo peccare potuiſti. Si autem vis agere pœnitentiam, quando iam peccare non potes, peccata te dimiſerunt, non tu illa.

SVM-

SVMMARIVM.

1 *Pœnitens in uitæ fine an damnari præſumatur? concluditur non præſumi. n. 2.*
3 *Sepelitur in loco ſacro nemo, qui damnatus præſumitur, neque pro eo publice oratur.*
4 *Intellectus communis huius cap. efficaciter confutatur, & etiam intellectus gloſſæ. num. 6. accomodatur tertius nouus, ſed germanus. num. 10. ſcilicet verbum, Præſumimus, pro, Certo credimus, poni quartus accommodatur. num. 15.*
5 *Pœnitentem etiam ante vitæ finem ſaluari nemo humanitus nouit.*
7 *Mendacium quid, & nullam ob cauſſam mentiendum.*
8 *Præſumptionem aliud eſſe a ſcientia, & præſumptionis multos eſſe gradus, & multas ſpecies.*
9 *Suſpicio minor opinione, opinio minor fide, ſiue credulitate, & credulitas ſcientia; & in quo, & minima eſt omnium dubietas.*
11 *Præſumptio alia ſine coniectura minor eſt alia.*
12 *Intellectus illius Euangelici,* Nolite iudicare, & non iudicabimini. *Quo fit vt ſuſpicio, vel opinio de aliquo mala, quamuis illegitime concepta, non ſit mortale. 13. Et ſicut a male concipiendo cauere ſanctum; ita omnem talem malum conceptum credere, mortalem, peſtilens eſt. num. 14.*
16 *Gloria de æterna ſecura tria hominum genera moriuntur.*
17 *Gloria non datur niſi gratiam habenti, quam nemo nouit humanitus ſe habere. 18.*
19 *Hilarionis iamiam morituri verba.*
20 *Fides ſiue credulitas etiam ſine ſcientia certitudinem parit.*
21 *Peccare non potuerunt Chriſtus, & Virgo mater, neque Apoſtoli mortaliter poſt hauſtum Spiritum Sanctum.*
22 *Peccare omnis homo, dum viuit, poteſt ſi purus homo eſt; ſi gratia diuina non ſit in bono confirmatus. 28 & 29. Poteſt item & bene mereri. n. 23.*
24 *Peccare poteſt homo ex ſolo arbitrio libero: bene autē mereri minime.*
25 *Exteriora non augent, neque minuunt bonitatem, vel malitiam interiorum.*
26 *Morte inſtante cacodæmones infeſtare.*
27 *Intellectus nouus vnius particulæ huius cap.*
30 *Mortis in articulo conſtituto intimanda eſt pœnitentia, non imponenda; immo imponenda. num. 33.*
31 *Satisfacere poſſumus per opera alias debita, & ea, quæ ſubire cogimur.*
32 *Indulgentias his tantum prodeſſe, qui Deo in hoc ſæculo ſatisfacere vere proponunt, opinio non contemnenda.*
33 *Opinio noua, ſed uera de iniungenda pœnitentia in mortis articulo cōſtituto.*

1 NOTA primo ex illo verbo: *Non præſumimus*, eccleſiam præſumere damnari eum, qui in vitæ fine agit pœnitentiam. Pro quo facit cap. ſi quis. infra eadem in illis verbis: *Agens pœnitentiam ad vltimum & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit; ego non ſum ſecurus.* Et ruſus in fine; *Tene certum, dimitte incertum.* Facit & cap. nullus. infra ead. Facit

& ratio

& ratio illa neruoſa. præſumendum eſt pro frequenter accidentibus. gl. in l.neque natales. C. de prob.facit cap. illud.& cap.literis.de præſump. at frequenter eiuſmodi homines damnantur, & raro vt oportet, eos ſuorum errarorum pœnitet.cio nullus.inf.ead. in illis verbis: *Quoniam vix, vel raro eſt tam iuſta conuerſio timendum eſt de ſero pœnitente*.& paulo poſt, *Multos ſolet ſerotina pœnitentia decipere.* igitur verum eſt propoſitum.

2 Contraria tamen concluſio eſt vera & catholica. Pro qua eſt primo c.

3 1.ſupra eadem. Secundo facit, quod † eccleſia neminem in ſacro loco ſepelri permittit,niſi eum, de quo præſumit ſaluari: immo neque publice orare pro illo cap.placuit.23.q.5.cap. fures. de furtis. Hinc mortuum cũ peculio monachum in ſterquilinio ſepeliri iubet.cap.cum ad monaſteriũ de ſtatũ monac.Et excommunicatum adeo arcet a ſepultura eccleſiaſtica, vt eum pro excommunicato habeat, qui talem ſepelierit. cle.1. de ſepul.& generaliter omnem illum a ſepultura excludit, qui mortali peccato infectus præſumitur mortem obijſſe,gl.memorabilis, in cap.ex parte 2.de ſepult.cui ſimilis eſt gl.cap. monachi. verbo ſepulturam. & cap. cum ad monaſterium.de ſtatu monach.verb.*Sterquilinio.* & cap.quia in omnibus.de vſuris. Quæ communiter ſunt receptæ & commendatæ à Panor.conſil.81.2.vol.vbi addit etiam, illam illius cap.neque apud. 88. diſt.at eccleſia non tollit ſepulturam his,quos in vitæ fine pęnitet, vt in hoc ipſo tex.& cap.ſi quis autem. infra ead.ſatis habetur: ergo non pręſumit illos damnari. Facit, quod etiam excommunicatus, qui ante abſolutionem moritur,modo contritionis ſigna moriens oſtenderit, etiam poſt mortem abſoluitur, & loco ſacro ſepelitur.cap.a nobis.2.de ſent.ex comm.Facit cap.fin.de ſepul.cum ibi late per Panor. annotatis.

Ad textum noſtrum ex mente Archid. & Card. reſpondetur illi verbo *Præſumimus*, ſupplendum eſſe, *Aſſerere*: quaſi diceret, mentem auctoris eſſe dicere,ſe non præſumere aſſerere,ꝙ bene hinc exit,quamuis præſumat bene hinc exire.

4 Contra tamen hunc † intelligendi modum occurrit primo, ꝙ a propria verborum ſignificatione & phraſi non eſt diſcedendum. l. non aliter. ff.de legat.3.& hæc ſuppletio ſermonis proprietatem videtur tollere. Secundo facit,quia vel per illud, *Aſſerere*, intelligis, quaſi ſcias il-

5 lud, & hoc nil eſt dicere. nã neque de illo,qui in fine vitæ pœnitet,† neque de alio, cui tota vita pœnitentia fuit, auctor huius capitis, vel quiuis alius ſalua reuelatione diuina,quod raro fit,potuit, vel poteſt aſſerere,quod bene hinc exeat,quaſi illud ita eſſe ſciat. Cum igitur de nemine ſciret auctor,quod bene hinc exiret, & de quolibet contritionis ſigna in vitæ finem monſtrante præſumendum ſit, quod bene hinc exit; quomodo auctor non præſumit bene hunc exire, vel non præſumit aſſerere; ita de his, quos in uitę fine pœnitet, ſicut de alijs, quos ante pœnituit?

6 Secundo ex mente glo. in ſumma ſupra,eadem diſt.reſponderi poteſt, Auctorem his verbis voluiſſe nos terrere potius, quàm dubitationem,

quã

quam in mente non habebat, exprimere. & ita potius ad terrorem dixiſſe, ſe non præſumere; ſed dubitare, & id genus alia in hoc & in cap. ſi quis autem. & cap. nullus. infra eadem, quam quia ita vir eruditus ſentiret. is tamen intellectus mihi non placet, quoniam hoc tribuere aucto-
7 ri, eſt dicere, illum mentitum fuiſſe. quandoquidem † mendacium eſt falſa vocis ſignificatio cum voluntate fallendi. cap. beatus. ſub finem. 22. q. 2. & ſecundum hunc intelligendi modum verba illa: *Non præſumimus, non ſum ſecurus, dubito,* & ſimilia, falſam continent vocis ſignificationem cum fallendi voluntate. Quia ſecundum hunc intelligendi modũ aliud per illa verba ſignificabat alijs & foris auctor; & aliud ipſe concipiebat intus, & uolebat auditores terreri, & conſequenter decipi: at contra doctrinam Auguſtini eſt, vllam ob cauſſam mundi mentiri. cap. primũ. 22. quæſt. 2. Neque etiam cauſſa humilitatis, ead. cauſ. & quæſt. cap. cũ humilitatis. Neque pro redemptione captiuorum, vel pro morte vitanda. cap. ſuper eo. de vſur.

8 Tertio igitur reſpondeo, aliud eſſe ſcientiam, aliud præſumptionem, vt colligere eſt ex Bartol. in l. admonendi. num. 21. in fine. ff. de iureiur. Præſumptionum autem multæ ſunt ſpecies & multi gradus, vt ait Pano. in cap. fin. §. 1. de iureiuran. col. 2. num. 7. Alia quidem leuis, quæ ſolam ſuſpicionem parit, de qua in l. in lege Aqui. ſi deletum. ff. ad l. Aquil de qua dicitur in l. abſentem. ff. de pœnis. neminem per ſuſpiciones eſſe condemnandum: alia vero grauiorem, quæ opinionem parit, quę ſuſpicione maior eſt; minor tamen fide ſiue credulitate, de qua. l. 1. §. eiuſdem. ff. de teſt. ibi; *Quid credas, aut parum probatum opineris.* Alia & tertia, quæ fidem integram & credulitatem producit, vt patet per illum eundem. §. eiuſdem. Et eleganter de more docuit Bar. in. l. illa admonendi. ff. de iure iur. num. 21. quæ frigidius retulit Panor. in cap. tertio loco. ſub finem, de probatio: vbi hoc anno lectione ordinaria primæ ſuper hoc ſcripſimus.

9 † Itaque ſuſpicio qua leuiter incipit quis vni parti adhærere, minor eſt opinione, qua quis adhæret vni parti; cum ſcrupulo tamen & formidine an pars altera ſit vera. Opinio autem minor eſt, quam fides firma & credulitas, qua quis firmo credit ita eſſe. cap. firmiter. de ſumma Trinit. Fides autem & credulitas, licet in certitudine æquiparentur ſcientię, tamen in modo differunt: quia ſcientia per ſenſum, vel alium modum euidentem quæritur, fides autem obſcurioribus argumentis. Quod in libris Poſteriorum analyticorum docetur a nouioribus. & in prologo Magiſtri Sẽten. a Theolog. & Bartol. in d. l. admonendi. Omnium autem minima eſt dubietas, qua in neutram partem animus inclinat. gloſ. in l. de ſtatu ſuo dubius. ff. de teſt. & gloſſ. in rub. ff. de iuris & facti ignor. & Bartol. in lo-
10 co pręcitato. Textus † igitur noſter, cum ait: *Non præſumimus, in fine vitæ pœnitentem ſaluari.* Intelligendus eſt ita, vt certo credamus, licet ſuſpicemur, & forte ita eſſe opinemur: de alijs autem, quos ante mortis periculum pœnituit, præſumimus, hoc eſt certo credimus ſaluari.

Ex

11 Ex † quibus infertur primo, eſſe coniecturam, quę ſufficiat ad certo credendum aliquem ſaluari, & aliam, quę non ſufficit ad tantam fidem faciendam: ſufficiat tamen, vt ita dixerim, ad ſemifidei quamdam ſuſpicionem vel opinionem, propter quam quis ad ſepulturam admittitur eccleſiaſticam. Pro quo vltra prędicta facit, quod diuerſi gradus pręſumptionis dantur. Datur enim gradus, qui ſufficit ad condemnandum definitiue reum: & datur alius, qui non ſufficit quidem ad condemnandū reum: ſufficit tamen ad deferendum actori iuramentum. Alius vero gradus, qui ad hoc non ſufficit, ſed mouebit iudicem ad deferendum reo iuramentum, quo purgetur. Alius vero, qui neque hoc operabitur, vt vtiliter docet Panorm. in illo cap. fin. §. 1. de iureinr. Vnde & aliam appellamus præſumptionem violentam. cap. afferte mihi, de pręſumpt. aliam probabilem. Pœnitentia igitur in fine vitę facta facit præſumere ipſum ſaluari ad hoc, vt peccator abſoluatur, & pœnitentię ſacramentum ei cō cedatur, vt habetur in hoc tex. & multis alijs in cap. 1. ſupra eo. citatis. & per conſequens viaticum. cap. quod in te. de pœnit. & remiſſ. ſepultura etiam cap. fin. de ſepul. cap. à nobis. 2. de ſentent. excommunic. cap. fures, de furtis. cap. placuit. 23. quęſt. 5. iuncta gloſſ. Non tamen efficit pœnitentia talis, vt certo credamus, eum ſaluari; ſed ſolum, vt vel ſuſpicemur, vel opinemur.

12 Infertur ſecundo, quiddam moribus apprime conducens † illud Saluatoris Matth. 7. *Nolite iudicare, & non iudicabimini.* intelligendum eſſe de iudicio fidei, & credulitate certa de argumentis & coniecturis ad illud probandum non ſufficientibus procedente, iuxta ea, quæ Thomas declarat. 2. 2. quæſtion. 60. artic. 3. Vbi eleganter alter Thomas tradi-
13 dit, † ſuſpicionem & opinionem ex minus legitimis argumentis manātem, non conſtituere mortale peccatum. Quod maxime memorabile duco pro his, qui ſe mortaliter peccaſſe putant, ſi qualemcunque de proximo malam opinionem ſine grauibus indicijs concipiunt: quoniam vt perfecti hominis eſt de proximo ſemper minus mali concipere: & mino
14 rem mali opinionem, quam argumenta ipſa iuſta producant; ita † credere, omnem eiuſmodi opinionem eſſe peccatum mortale, quidam error animæ bonæ peſtilens eſt, quo frequēter mortaliter peccat, alioqui nō peccatura. quoniam, qui contra conſcientiam facit, ad gehennam ædificat. cap. fin. de præſcript. ad Roman. 14. & cap. ex his. 28. quæſt. 1. Ex quibus deſumitur illa regula, omnem hominem, qui credit aliquid eſſe peccatum mortale, & facit illud, mortaliter peccare: quamuis vere ſolum eſſet veniale, vel nullum peccatum. de quo late dicam in cap. ſi quis. infra
15 eadem. Quartus intelligendi modus deſumi poſſet † ex his, quę late dicam in cap. ſi quis autem. numero 103. & ſequentibus, vbi concludam poſſe credere quem aliquid in alium finem, & non credere in alium. Et ita dicamus, præſumendum quidem & credendū eum, qui in vitæ fine pœnitet ſeu pœnitentię ſigna oſtendit, ſaluari ad effectum ipſum ſepelien-

liendi, pro ipſo publice orandi, & id genus alia: non tamen ad effectum toto corde & iam integro affirmandi vere ipſum eſſe ſaluum, ac ſi ſanum pœnituiſſet.

NOTA ſecundo ex illis verbis: *Dico tibi, quod ſecurus es.* eum, quem ſanum pęnitet, ſecurum eſſe de gloria æterna. Confirmatur per ca.
16 ſi quis autem, infra ead. quod habet, tria genera perſonarũ † ſecure hinc ad gloriam exire. Nempe baptizatum, qui mox a baptiſmo moritur; baptizatum, qui non peccauit; qui peccauit etiam, ſed ſanus pœnitentiam egit. Faciunt & verba illius cap. poſtrema: *Tene certum, & dimitte incertũ.* quoniam per certum intelligit pœnitentiam in ſanitate factam, per incertum pœnitentiam in graui morbo aſſumptam.

17 Contra tamen hanc concluſionem facit, † quod nemini dabitur æterna gloria, cui non prius conceſſa fuerit ea, quæ gratum Deo facit, gratia, iuxta illud Pſalmi 83. *Gratiam & gloriam dabit dominus.* Prius ait gratiam, & poſtea gloriam. Facit illud Apocal. *Beati mortui, qui in Domino moriuntur.* hoc eſt, in gratia & amicitia Domini, quaſi dicet, alios non eſſe beatos. Facit ad hoc 40. d. cap. *Qualibet occulta loca ſine gratia Dei hominem ſaluare nequeunt.* Optimus textus ad Romanos 6. *Gratia Dei vita æterna.* Per quem Thomas 1. 2. quæſtio. 114. articulo 2. concludit, neminem ſine gratia mereri vitam æternam, in quæſtio. 111. articulo 3. concludit e quinque gratiæ effectibus, quos ibi enumerat, eſſe ad gloriam perducere. Et 1. part. quæſt. 23. art. 5. in fin. corporis quæſt. habet gloriam ex meritis, merita
18 ex gratia, gratiam verò ex diuina manare voluntate. † At nemo nouit ſe, vel alium gratiam illam, quæ gratum Deo facit hominem, habere iuxta illud Iob. cap. 9. *Et ſi ſimplex fuero. hoc neſcit anima mea.* Quod refertur in cap. fin. de purg. cano. & illud Apoſtoli, 1. ad Corinth. 4. *Nihil mihi conſcius ſum; ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum:* Et illud Eccleſiaſti. 9. *Nemo ſcit, an ſit odio vel amore dignus.* Per quem ita determinat Thomas 1. 2. quæſt. 112. art. 5. Quo ergo modo audet auctor huius cap. dicere illi, qui ſanus pœnitentiam agit, ſecurum eſſe? Ad quod beatus ille Hilarion, Hieronymo auctore, iamiam efflaturus animam dixit ei: *Egredere, quid times? Egredere: quid dubitas anima? Septuaginta prope annos ſeruiſti Chriſto, & mortem times?* Per quod conſtat, etiam virum illum ſanctiſſimum poſt tot annos pœnitentię, vel potius bene meritorum. de ſuę animę ſalute, de ſua æterna gloria non omnino ſecurum fuiſſe.

Ad hoc argumentum concedo, neminem, qui ſine gratia prædicta moritur, ſaluari. Concedo, item neminem de ſe vel alio ſcire, an gratiam prę fatã habeat, vel cum ea moriatur, ſalua, quæ pauciſſimis fit reuelatione
19 diuina. † Sed nego ad certitudinem de aliqua re habendam, neceſſariam eſſe ſcientiam, ſiue aſſenſum euidentem; ſed ſatis eſt firma fides, vel credulitas, vt patet per ea quę dicta ſunt in annotatione proxima numero octauo, & numero nono. Iudex enim, vt quempiam, etiam ad mortem corporalem ſubeundam damnet, non indiget huiuſmodi ſcientia & cognitione

euidenti:

euidenti: ſed ſatis eſt ei fidem fieri firmam, vt pulchre colligitur ex Bart. in illa l. admonendi. numero. 21. & pulchrius clariuſque aperit Thomas à Vio 2. 2. quæſt. 60. arti. 3. & ipſa rei experientia, quæ omnium eſt magiſtra, conſtat. Et auctor huius cap. cum dixit, certum eſſe illum, qui ſanus pœnitentiam agit, ſaluari, eundem qui hinc ſecurum exire, non intelligit de illa ſecuritate, vel certitudine, quam ſcientia euidens præſtat: ſed quam fides, ſiue iuſta credulitas efficit. Complura vero ſunt quibus mente humili credere licet cuiquam, ſe Deo gratum eſſe. quæ tractat Antoninus quarta parte. titul. 9. cap. 4. §. 4.

NOTA tertio ex illis verbis; *Vis agere pænitentiam quando peccare nō potes?* Dari poſſe aliquod tempus, in quo non poſſit homo in uiuis agens peccare. Facit, quod infans & furioſus & dormiens non peccant, cap. aliquos. 15. quæſt. 1. & adeo nō peccant, vt etiam ex homicidio nullam irregularitatem incidant. clem. 1. de homicid. Beatos item peccare non poſſe conſtat. quia beatitudo perdi non poteſt, iuxta illud Matthæi 27. *Ibunt iuſti in vitam æternam.* Et tradit Thomas receptus. 1. 2. q. 5.
21 art. 4. & Antoninus quarta parte, tit. 7. cap. 7. §. 9. Chriſtus item † & illa illius parthenomitir ſiue Virgo mater admiranda peccare non potuerūt. Ille quidem per naturam; hæc vero per gratiam. Quod poſt alios explicant Pariſienſes in tertio diſt. 12. quæſt. 1. Apoſtolos etiam non potuiſſe mortaliter peccare, poſt Spiritum ſanctum die Pentecoſtes hauſtum cōmunis tenet opinio. Facit glo. pen. in cap. omnes 47. diſt. quæ habet, poſſe quidem ſemper quem in bonitate creſcere, in malitia non item.

22 Contraria tamen concluſio, † ſcilicet, hominē in quocunque tempore quamlibet paruo peccare poſſe ac perire, uidetur eſſe vera & catholica.
23 Primo, quia, hæreticum eſt dicere, poſſe quem † ad eum meritorū gradum peruenire, quo nō poſſit amplius bene de Deo mereri. cle. ad noſtrū. de hæret. ergo etiam nullus peccandi gradus dabitur, in quo nō poſſet adhuc plus peccare, argumento cap. ſciendū 8. q. 1. & l. etſi contra tabulas. ff. de vulgari. Secundo facit cap. 1. cū omnibus ibi citatis ſupra eadē, per quæ probatur, quolibet vitæ ſuæ momento poſſe hominem ſuorū peccatorum pœnitere: ergo & pari ratione, immo maiore peccare poterit.
24 Tertio, quod † homini ad peccandum quæ, noſtra miſeria eſt, ſufficit liberum ſolum arbitrium, ſecundum Magiſtrum, & omnes in ſecundo ſēt. diſt. 28. ad bene merendū autem non ſufficit ſine gratia. cap. fin. & præcedentibus duobus de conſecrat. diſt. 4. at ſupra diximus in cap. 1. §. ead. bene mereri quem poſſe quolibet tempore: ergo & male mereri poterit.
25 Quarto facit quod, ceteris paribus, † actus exterior non adijcit, neque minuit bonitatem, vel malitiam actus interioris. quod probat Thomas receptus 1. 2. q. 20. & diximus in cap. magna. vbi ſelectus in hoc textus ſupra diſt. 1. at in vitæ fine poteſt ægrotus vota peccandi habere peſſima, non ſolū circa ſpiritalia; ſed etiā carnalia peccata: ergo quamlibet morti propinquus peccare poteſt. Facit quod omniū vna & cōſtās opinio eſt,

tunc militem Chriſtianum maxime à cacodęmone bellis, quibus ſubuertatur, impeti. quod ille dolo plenus & arte Pelaſga, ſiue maligna nullatenus tentaret, niſi, quem inuadit, miles peccare poſſet & cadere.

27 Ad textum ergo noſtrum reſpondeo primo, intelligi poſſe illum de peccatis exterioribus, quæ ſine corporis viribus, quę deſunt ęgroto, cõmitti nequeunt. Secundo, intelligi poteſt de actu peccandi cum oblectamento, vel de actu peccandi ſolito modo.

28 Ad alia vero textum confirmantia reſpondeo, † primum eorum procedere in his, quibus nullus rationis eſt vſus, quos certum eſt non magis, quam bruta peccare, per ea, quæ allegantur in argumento: at auctor de talibus hic non agit.

Ad tertium concedo, Chriſtum peccare non potuiſſe, quippe qui non purus homo; ſed etiam Deus & eſt & erat perfectus, Deus autem, cum omnia poſſit, peccare tamen non poteſt. §. fin. ſupra diſt 2. Beati autem non eſſent beati; ſi certi de ſua beatitudine perpetuo futura non eſſent. & ita ſecundum legem illi peccare non poſſunt. Virgo vero illa mater, quæ peccatorum eſt patrona, in gratia confirmata erat, & etiam apoſtoli

29 ſaltem in hoc, ne mortaliter peccare poſſent. Itaque † verum eſt, neminem in viuis agere, qui peccare nequeat, præter eos, qui rationis vſu carent, & præter quos Deus ſua, quę maxima eſt, miſericordia, & munificentia in ſua ira fixit amicitia, vt ab ea nequeant auelli.

In gloſſam primam.

Hęc gloſſa ſoluit vnam oppoſitionem: Textus habet, in vitæ fine conſtituto pœnitentiam dari poſſe, & ab eo illam accipi: at in cap. 1. 26. q. 7. Theodorus ait infirmis in periculo mortis conſtitutis non eſſe imponendam pœnitentiam; ſed ſolum notificandam.

Gloſſa ita contraria hęc componit, vt hoc cap. ſecundum illud intelli-

30 gamus, nempe † quod ęgrotus pœnitentiam accipit tamquam notificatam, non vero tamquam iniunctam. Poſſet & aliter ſolui, per illud verbum *Pœnitentiam*, in hoc textu poſitum, intelligendo pœnitentiæ ſacramentum, id eſt, abſolutionem illam ſacramentalem, immo quæ ſacramentum ipſum eſt, qua ſacerdos pœnitentem a peccatis abſoluit. Per verbum autem, *Pœnitentia*, in illo cap. 1. 26. quęſt. 7. poſitum intelligendo ſatisfactionem pro peccatis faciendam. illa enim in articulo illo conſtituto non eſt imponenda; ſed notificanda.

31 Contra tamen hunc intelligendi modum, & ita, quod † pœnitentia etiam ſatisfactoria non ſolum nota fieri poteſt; ſed etiam imponi. facit primo, ꝙ nulla huius differentię alia ratio reddi poteſt, quam, ꝙ illã viuens implere nõ poſſet Sed hęc ratio propter multa eſt inefficax. Primo quod ſatisfacere poſſumus Deo noſtro miſericordiſſimo, per opera, quæ nobis ſubeunda ſunt neceſſario, vel lege id iubente, vel natura ipſa cogente; qđ late oſtendimus ſupra cap. 1. in prin. n. 40. & ſeq. & probat Thom.

a Vio de ſatisfactione. quęſt. 1. & Adrianus de pœniten. & remiſſ. q. pen. Id, qđ nuper approbauit Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 7. & can. 13. iuxta fragmentum, qđ in d. cap. 1. in princ. n. 44. inſeruimus: ergo & dolor quē patitur ægrotus, & mors ipſa, quam eſt paſſurus in ſuorũ peccatorũ ſatisfactionem iniungi poteſt. Secundo quod qui ſacerdos iniungit ægroto pœnitentiam, iniungere poteſt illam, vt impleat, ſi a morbo illo conualuerit. Tertio quod illa per amicos impleri poteſt cap. 1. 26. quæſt. 7. Quarto, pœnitentia iniuncta infirmo eam efficere non potenti nil nocet: prodeſt autem eam perficere, ſi poſſet, volenti. ergo vtile fuerit infirmis & iamiā morituris pœnitentiam iniũgere ſatisfactoriam. Quinto multorum, in
32 quibus eſt Thomas a Vio, eſt non contemnenda opinio, indulgentias a ſummo Pontifice cōceſſas tunc demum his, quibus conceduntur prodeſſe, cum ipſi eo ſunt animo, vt pro virili Deo ſua oberrata ſatisfacere proponant: at multis multę indulgentię in mortis articulo lucrifaciendæ cōceduntur. Ergo tunc maxime videtur imponenda pœnitentia & iniungēda ſatisfactio, vt dũ ægrotus illā acceptat, & illam, ſi ſanari contingat, aut ſi poſſet, perficere proponat, ſi aliũde nō diſſoluatur, ſecure lucrifaciat in
33 dulgentias. Et † per hanc ipſe rationē à cōmuni ſententia diſcedo; & credo vtile ac ſalubre ægrotis eſſe, vt eis iniungatur pœnitentia. Nō quidē, tunc tũc per ipſũmet ſubeunda, ſi aliud ab eo, quem patitur, vel paſſurus eſt, morbi, vel mortis dolere imponatur: ſed vel per amicos ante ipſam mortem perficienda, vel per indulgentias tollenda, vel poſt morbũ expulſum ſuſtinenda. Neq; obſtat cap. 1. 26. quęſt. Illud enim intelligendum eſt de iniunctione pœni. mox ab ęgroto implendæ, quod fieri nō debet.

Cap. 3. qui Egerit.

Auguſt. Homil. 41.

QVI egerit pœnitentiam veraciter; & ſolutus fuerit a ligamēto, quo erat aſtrictus, & a Chriſti corpore ſeperatus, et bene poſt pœnitentiam vixerit; ſicut ante pœnitentiam viuere debuit, poſt reconciliationem, quandocunque defunctus fuerit, ad Deum vadit. ad requiē vadit, regno Dei non priuabitur, a populo diaboli ſeparabitur

SVMMARIVM.

1 *Pœnitentiam iniunctam, qui peragit, Purgatorium euadit, modo pœnitentia æqua fuiſſet peccatis delendis num. 2.*
3 *Opinio gloſſæ & noſtrorum communis relicta.*

EX hoc textu, in illis verbis *Ad Deum vadit; ad requiem vadit; regno Dei non priuabitur; a populo diaboli ſeperabitur.* coniunctis,
1 quæ præcedunt, colligi videtur, quod aſſeruat glo. 1. nempe illum, † qui pœnitentiam pro aliquibus peccatis egit, pro illis nullam eſſe in Purgatorio paſſurũ pœnā. facit §. fin. infra ead. qui habet, eũ, quem in vitę fine

pœnitet, licet veraciter pœniteat: non tamen omnem euaſurum pœnam: ſed igne purgatorio purgandum. Quod non alia ratione dicitur; niſi quia pœnitentia illi nõ potuit iniungi, vel iniuncta nõ impleri. Hæc tamen cõ-
2 cluſio intelligenda eſt, † dummodo quã pro illis ſubiuit, pœnitẽtia æqua fuiſſet peccatis illis, pro quibus imponitur, penitus delendis, non autem alias. Vnde ſi ob imminentẽ mortẽ, vel aliquam aliã ob cauſam minus ſufficiens pœnitentia fuit iniuncta, illã perficiat pœnitens, non tamẽ ob hoc a purgatorio liberabitur igne ſecundum Thomam, Palud. & omnes alios
3 in 4. diſt. 20. Quamuis gloſſ. hæc contra ſentire videatur. & etiam glo. in cap. menſuram. ſupra d. 1. & Pan. in cap. Deus qui. de pœnit. & remiſſ. & in c. 2. de emptio. cum aliquot alijs, quos retulerat ibi Burgenſis. quam opinionem eſſe falſam, monſtrauimus in illo cap. menſuram. & in extrauag. 1. de pœnit. & remiſſ. quando illã Salmanticæ intermiſſo tantiſper. §. in Leuitico. de pœnit. diſt. 1. interpretabamur. vbi gloſſ. S. mihi ſingularis verius loquuta fuit, conſentiens Thomæ ac alijs præcitatis.

Cap. iiij. Si quis autem.

Auguſt. Homil. 41.

SI quis autem, &c. & infra, Baptizatus ad horam ſecurus hinc exit. fidelis bene viuens ſecurus hinc exit. agens pœnitentiam & reconciliatus, cum ſanus eſt, & poſtea bene viuens, ſecurus hinc exit. agens pœnitentiam ad vltimum, & reconciliatus, ſi ſecurus hinc exit, ego non ſũ ſecurus. Vnde ſecurus ſum, dico & ſecuritatem do. vnde ſecurus non ſũ, pœnitentiam dare poſſum; ſecuritatem dare non poſſum. Et poſt pauca: Sed vnde ſcis, inquit, ne forte Deus dimittat mihi? Verum dicis; Illud ſcio. hoc neſcio. Nam ideo do tibi pœnitentiã, quia neſcio. Nam ſi ſcirem nil tibi prodeſſe, non tibi darem. Item: Si ſcirem non tibi prodeſſe, non te admonerem, non te terrerem. Duæ res ſunt aut ignoſcitur tibi, aut non ignoſcitur. Quod horum futurum tibi ſit, neſcio. Ergo tene certum, & dimitte incertum.

SVMMARIVM.

1 *Gloria de æterna ſecura tria hominum genera mori, non ſecuritate, quam ſciẽtia parit: ſed quam fides & credulitas. nu. 2.*

3 *Certa pro incertis non omittenda, hoc eſt, clara & indubitata pro dubijs & obſcuris nu. 22. Quod eſt verum in bonis & non malis. nu. 24. Verum etiã, quando certum cum minus certo concurrit. nu. 25. Modo ſint paria. nu. 7. Regulariter autem hoc conſulitur; non præcipitur. n. 30. Etiam quoad caſũ ſpecialem huius ca. ſi ius tantum diuinum attendas. n. 32. Quamis iure humano attento quandoque ſic. nu. 33.*

Dubio

4 Dubio peccandi, qui ſe exponit peccat. & ideo, quod dubitatur, an ſit mortale an veniale, confitendum eſt. nu. 5.

5 Scrupuloſus quandoque credit, ſe aliquod peccatum confeſſum vel preces horarias dixiſſe: quæ tamen an fecerit, neſcit. Quod declaratur, & ampliatur nouiſſime & vtiliter. nu. 76. & 77.

7 Opinio Doctoris excuſat.

8 Appellatio vere iniuſta; probabiliter tamen habita pro iuſta excuſat ab excommunicatione & irregularitate.

9 Scire quid, credere quid nu. 10. opinari quid. n. 11. Dubitare quid ſcrupulus ſeu ſcrupulum habere quid. nu. 13.

14 Scientia & fides, ſiue credulitas in quo differunt, & in quo conueniunt. In quo item fides, & opinio. nu. 15. Opinio item & dubitatio in quo n. 16 Et ideo hæc quatuor contraria ſibi eſſe mutuo: non autem ſcrupulus, idem. 20.

18 Certum nobis, quod credimus & ſcimus, incertum quod dubitamus, vel opinamur.

19 Hæreticus non eſt quis ob dubitationem ſubitam, ſiue ſubreptitiam, ſaltem hęreticus mortaliter.

21 Opinio Scoti laudati, declarata.

22 Certum quid ſignificat in hoc capit. & quid incertum.

23 Certum & incertum nomina generalia varijs de rebus dicuntur.

26 Reſtituere plus debet, qui nocuit rei productę, quam producendæ: lucro quæſito, quam quęrendo.

28 Pretium rei litigioſę ob dubium litis euentum minuitur, & magis, quo magis eſt dubius.

29 Intellectus verus illius verſiculi; Ad præſens oua, &c. & ſimilium.

31 Bona temporalia maiora nemo, vt plurimum, tenetur minoribus præferre, quamuis poſſit.

34 Tutior pars in rebus agendis eligitur, conſilium eſt non præceptum regulariter, quod in vtroque foro tenendum. num. 35. Quę concluſio differt ab illa: In dubijs pars tutior eligitur. 26. Quæ ſemper eſt in vtroque foro pręceptum in caſibus, in quibus id iura declarant. nu. 41. Et quando vera dubietas eſt in re, mores vel fidem tangente Catholicam. nu. 42. Et 56. Ergo non in Grammaticis. n. 43. Non quo ad diſputationem. nu. 44. Quod poſtremum in concionibus cauendum. nu. 45. Immo & in diſputationibus & prælectionibus. 46. Et aſſuetudo id faciendi mala nu. 47. Adde, quę habentur nu. 57.

35 Opinio Panor. parum exacta, quę tamen ſaluatur n. 40.

37 Forum exterius duplex, penitus exterius & mixtum.

38 Intellectus dicti Innocentij in cap. ad audientiam. de homicid. parum a Panorm. & alijs poſterioribus intellecti.

39 Irregularitatis contrahendę caſus.

43 Tutiorem partem eligere, non eſt pręceptum in Grammaticis, & alijs animam non tangentibus.

48 *Dubietatis ratione non peccat, qui credit, quam ſequitur opinionem eſſe veram; licet alio reſpectu frequenter peccet. 52. Nam & veram eligens aliquando peccat. 51. Excuſatur autem, qui falſam ſic & ſic eligit.*
49 *Intellectus cap. 1. de hæretic.*
54 *Pœnitentis iudico confeſſarius non numquam acquieſcit.*
55 *Fidei ac morum error coæquatur.*
57 *Peccat, qui facit quod magis, vel æque putat eſſe peccatum ac contrarium eius. Immo & qui facit, quod magis putat, ſiue opinatur non eſſe peccatum.*
58 *Non tamen qui credit aliquid licere, licet ſcrupulum habeat in contrarium. 64.*
59 *Peccatum euentus rei non auget, niſi præuiſus eſſet, vel præuideri debuiſſet. vel niſi vt fertur ſupra in cap. aut facta. §. euentus.*
60 *Opinio Cancellarij Pariſienſis omiſſa.*
61 *Dubietatis, vel formidinis ratione tunc demum peccatur, quando illæ in ſpecie & in ipſa operatione occurrunt: non tamen refert, an ex parte appetentiæ, vel ex parte rationis naſcatur. num. 63.*
62 *Iuſtitiæ definitionis vera & clara interpretatio vbi.*
65 *Scrupuloſis contra ſcrupulos frequenter & fortiter agere ſalubre, modo id faciant animo prius a dubio, licet non a ſcrupulis liberato. nu. 78.*
66 *Confeſſarius pœnitenti contrarius in opinione abſoluet ne ipſum? abſoluet. 67.*
68 *Tolerare verbo plus, quam tolerare facto.*
69 *Intellectus communis cap. quia circa. de conſang. confutatur efficaciter, & verus ac germanus accommodatur. nu. 73.*
70 *Matrimonium nullum ratificatur ſola diſpenſatione legitimâ ſuperueniēte.*
71 *Monere nemo tenetur eum, qui peccat ob ignorantiam iuris ſaltem humani, quæ ipſum a peccato excuſat, ſi tertij præiudicium non vertitur, immo aliquando monere malum eſſet. nu. 72. Idem de ignorantia facti probabili. num. 73.*
74 *Peccati originalis expers fuit Virgo mater.*
75 *Medicus, qui non poteſt conſulere quiddam ægroto, poteſt ei dicere ſine peccato ſe aliorum opinioni adhærere poſſe.*
79 *Peccat alter frequenter propter dubietatem, vbi alter non peccat. Et ideo in rebus controuerſis neminem facile damnandum. nu 80.*
81 *Dubitantem non excuſat ſuperioris præceptum, ſi dubietatem cum credulitate non commutat.*
82 *Conſcientiam qui contra ſuam, vel animi dubietatem agit, legē tranſgreditur naturalem, & quomodo id deducatur. num. 83,*
84 *Vxoris de ſeruitute probabiliter dubitans etiam præcipiente eccleſia non reddit debitum.*
85 *Intellectus nouus illius Apoſtoli;* Omne, quod non eſt ex fide, *& cap. ſi de reſcript.*

Con-

86 Conſcientiam contra ſuam etiam erroneam nemini, vllo caſu agere licet, etiam prælato præcipiente. nu. 95.
87 Vxor non tenetur marito furioſo reddere debitum, ſi mortem probabiliter timet corpoream, neque quoties timetur magna deformitas fœtus. nume. 88.
89 Bonam fidem dicitur habere, qui malam non habet.
90 Intellectus cap. dominus. de ſecund. nup. ab Adriano accommodatus confutatur. alius item coloratus confutatur num. 93. Tertius item coloratus ponitur n. 99. Sed confunditur. 101. Quartus nonus & verus. nu. 102.
91 Conſcientiæ forũ tangit c. Inquiſitioni. de ſent. excom. & etiam cap. Dominus. de ſecund. nup. contra Adriauum. nu. 92.
93 Dubius an licite agit vnũ è duobus contrarijs, de quorum quolibet dubitat, an liceat? concluditur nõ poſſe. n. 94. Niſi prius depoſita dubietate. n. 99.
96 Dubietas animi æque, ac conſcientia erronea deponi poteſt, immo ceteris paribus facilius. n. 97. & ideo non excuſat à præcepto ſuperioris implẽdo, licet illa durante non poſſit illud iuſte impleri. num. 100.
98 Docere rudem facilius, quam docere vera eum, qui falſa eſt doctus.
103 Credere quis poteſt aliquid ad vnum effectum, & non ad alium, quod ſeptẽ probatur exemplis vſque ad nu. 109.
110 Excommunicatum peccatorem, vel irregularem putare ſe, & quoad alia poteſt & non quoad alia.
111 Opinionum grauium Doctorum noua concordia.
112 Credere quis poteſt aliquam ſuam eſſe coniugem, quoad reddendum debitum, & non quoad exigendum; ſed non contra, ſaltem iuſte.
113 Re ſua quis etiam abuti poteſt, quoad forum exterius, non interius.
114 Dubia in re Superiori parendum quidem, ſed niſi dubietate reiecta, ſaltẽ ad illum effectum non pareri iuſte.
115 Conſcientia dupliciter deponitur.
116 Intellectus c. inquiſitionis. quoad vnum propoſitũ, & quoad aliud. n. 117. & aliud. nu. 122. & ad aliud. nu. 125. & ad aliud. nu. 126.
118 Sciens impedimentum matrimonij à dubitante ſuper illo differt & non differt, & idem fere. 121.
119 Credens aliquid eſſe peccatum, non poteſt illud iuſte agere, etiam Superiore præcipiente.
120 Conſcientia erronea ſemper ligat, vel ad ſui deſpoſitionem, vel ad ſui executionem.
122 Sciens matrimonij impedimentum à credente illud differt & non differt.
123 Fides: vel credulitas ſola voluntate perditur; licet non ſola voluntate, ſed adiuncto illi aliquo motiuo quæratur. num. 124.
127 Intellectus cap. laudabilem. vt lit. pend.
128 Conſcientiam contra ſuam iudex nunquam iudicat, licet receptius videatur iudicem aliquando aliter iudicare ſecundum ſcientiam publicam, quã iudicaret ſecundum ſcientiam priuatam. nu. 129.

130 *Peccant iudices, qui ob opinionum varietatem dubitantes alteri parti gratificantur, vel pro fauorabili cauſſa pronuntiant, niſi prius illa dubitatio de animo expellatur.* 132.

131 *Inſtrumentum pro dote præſumitur altero prius.*

133 *Iudicem non ſemper oportet credere ius eſſe parti, pro qua pronuntiat, ſed ſatis eſt, quod credat pro eo pronuntiandum eſſe: quamquam, vt amico gratificetur, vtrumque neceſſarium eſt.* 134.

135 *Conſcientiæ offenſæ, vel dubietatis animę exequutę circunſtantia confitenda ſecundum Adrianum, immo non confitenda ſaltem expreſſim.* 136.

137 *Miles quis & negotiator licite ſit.*

1 NOTA primo, tria eſſe † hominum genera, qui ſecuri & de ſua ęterna ſalute certi moriuntur: nempe qui a baptiſmo ſtatim moriuntur, & qui a baptiſmo ſemper vixerunt innocentes; & qui poſt baptiſmũ peccauerunt, ſed ſani pœnitentiam egerunt. Quartum autem genus, ſcilicet, eorum, qui poſt baptiſmum peccauerunt, & in vitę finem pœnitentiam diſtulerunt, parum ſecuros & parum certos mori. Et quoad prio-

2 ra quidem tria hominum genera † intelligi debet textus, de certitudine ac ſecuritate, quam iuſta præſtat fides, ſiue credulitas: non de illa quam ſcientia & euidens notitia. Quartum vero genus de illa incertitudine, quam ſuſpicio vel opinio parit; non autem de illa, quam pura dubietas producit. iuxta quę in cap. ſi quis poſitus. nu. 20. latius dicta ſunt. & quę docet gloſſ. in l. de ſuo ſtatu dubius. ff. de teſtament. ſcilicet, illum eſſe in aliqua re dubium, cuius animus in neutram partem contradictionis inclinat: de quo copioſus infra eodem tractabitur.

3 NOTA ſecundo ex illis verbis: *Tene certum, dimitte incertum* † certa pręferenda incertis, & indubitata, bona dubitatis. Facit quod tutior in dubio pars eligenda eſt, cap. iuuenis. de ſponſal. ꝙ ſecundum cõmunem opinionẽ habet, in dubio præſumendum eſſe, ꝙ ſponſus tentauerit cognoſcere ſponſam, etiam ſeptennio minorem, ſi eam habebat in domo traductam: quo impedimentum publice honeſtatis inter illum & ſponſę conſanguineas inducatur. Facit cap. ad audientiã. de homicid. quod habet, eum ſe debere putare irregularem, a quo percuſſus quis mortuus eſt, ſi dubitatur, an illius vulneris occaſione mortẽ obierit. Is etiam qui cum alijs percuſſit alium, ſi neſcitur, cuius ictu occiderit, irregularis eſt iudicandus. cap. ſignificaſti. 2. de homicid. Facit cap. ſicut. 14. diſt. & quod in re dubia certa non fertur ſententia, cap. graue. 11. quęſt. 3. Facit ille vulgaris adagio: *Vtilior eſt in manu paſſer, quam vultur volans.* Et ille apologus Aeſopicus, quo videtur canis relinquens fruſtum carnis, quod ore gerebat, vt vmbram illius, quæ maior in flumine videbatur, caperet. Facit l. cum hi. ff. de tranſact. adiuncta gloſſ. 1. quę habet: *Ad præſens oua cras pullis eſſe meliora.* Et illud Claudiani lib. 2. in Eutr.

-Omne futurum.
Deſpicitur, ſuadentque breuem præſentia fructum.

Facit

Facit & ille alter adagio Hoſt. *Fugienti pons argenteus,* quia *vtilius eſt, licet gloria minor, vincere ſine pugna, cuius varius eſt euentus.* 2.Reg.11. Facit & illud Eccleſi.3. *Qui amat periculum peribit in illo.* Per quod communis opinio habet, eum, qui facit aliquid, de quo eſt dubium, an ſit peccatum mortale, necne, mortaliter peccare ſecundum Tho. receptum quolibet.8.ar.13.
4 Vnde communis opinio in 4.diſt.17. docet, † teneri quem ad confitendũ peccatum veniale, quando dubitat, an ſit mortale, necne. Facit, quod qui ſcit, famam eſſe de ſe, quod excommunicatus eſt, debet ſe excommunicatum putare. cap. illud. de cleric. excom. miniſtrãte. Fortiſſime vrget, quod Tho. in illo articulo 13. expreſſe ait, eum, qui ſequitur opinionem magiſtrorum peccare, ſi eorum opinio falſa eſſet: quia ſe, inquit, periculo committit peccandi.

Contra tamen hæc facit cap. ex litteris. de prob. & cap. cum ſint. de reg. iur. lib.6. quæ habent in dubio pronuntiari pro poſſeſſore. Secundo facit, quòd Innoc. receptus in cap. ad audientiã. de homicid. in fine, dicit neminem in dubio eſſe iudicandum irregularẽ. Facit illud ſingulare Tho-
5 mæ à Vio in verbo, Confeſſionis. 5. conditio. † ſcrupuloſum, qui neſcit an aliquod peccatum fuerit confeſſus anno ſuperiore, ſi mediocrem diligentiã tunc adhibuerit, debere, & poſſe credere, ſe fuiſſe illud cõfeſſum. quod ipſum repetit in verbo, Scrupuloſorum. Facit & illud Maioris in 4. diſt. 12. quæſt.7. col.2. eum, qui cœpit preces horarias, quas Laudes vocant, pronuntiare & cõtemplatione diuinorum, vel aliorum raptus aduertit, ſe verſum poſtremum illarum pronuntiantem, nec recordatur, quę inter-
6 media pronuntiarit, † poſſe & debere credere ſe omnia illa pronuntiaſſe; ſi ea memoria teneat, & ſolitus eſt ſine libro integra dicere. Facit glo. ſingularis, quæ ſecunda eſt cap. capellanus. de ferijs, quę habet, non eſſe peccatum adhęrere opinioni, quamuis illa eſſet falſa, quando ſunt contrarię
7 doctorum † ſententię. Quæ gloſ. multis commendatur & in his Alexandro. conſil.1.2. vol. Facit glo. memorabilis, quæ pen. eſt c. ſolet. de ſent.
8 excom. lib.6. quæ habet, eum, † qui poſt appellationem excommunicatus celebrat, ſi fidit appellationi, ſecure celebrare, etiamſi forte appellatio ipſius non erat legitima: ſed ipſe putabat eſſe legitimam, neque incurrit irregularitatem, licet poſtea conſtet, illum fuiſſe iuſte excommunicatum, ſecundum Peruſinum ibi & Panor. in cap. paſtoralis. §. quia vero. col.4. de appell. Facit, quod in dubio miles ſub principe ſuo iuſte belligeratur, & iuſte occidit hoſtem. cap. quid culpatur. 23. quęſt.1. Poſtremo facit, quod dubia in melioem partem interpretamur. l. merito. ff. pro ſocio. & cap.2. de regul. iur. Tandem facit quod niſi hanc partem teneamus, mille opiniones ad ſalutẽ neceſſarias iampridem receptas, quibus tota vtitur eccleſia, explodere oportet ab ea. Recepta.n. eſt à Richardo & ab alijs, vt plurimũ opinio Thomę in 4.d.17. q.3. ar.1. q.3. nõ teneri quẽ ſtatim poſt lapſũ in peccatũ mortale illud ore cõfiteri, ſub noui pœna peccati: at contra tenuit ibidẽ diuus Bonauentura, quẽ aliqui ſunt ſequuti. Cõſtat antẽ hãc

poſteriorem opinionem eſſe tutiorem: ergo ſi tutior eſt tenenda, priorē pua fere tot a ṽtitur eccleſia, explodere oportet. Beatus item Raymundus in ſumma tenuit communicare excommunicato, etiam extra ſacra, peccatum eſſe mortale: at Thomas in 4. diſt. 18. receptus ab alijs ibidem & à Ioan. Andr. Panor. & comuni in cap. ſacris. de his, quæ vi. ait, eam cō municationem regulariter eſſe veniale peccatum: at conſtat tutiorem eſſe Raymundi ſententiam. Recepta eſt etiam, vt plurimū opinio Thomę de non confitendis neceſſario circunſtantis omnibus; ſed tantum illis, quæ numerum, aut ſpeciem mortalis peccati mutant, vel augent, vt ſupra in cap. 1. d. 5. notab. primo diximus: at conſtat, tutiorem eſſe alterā opinionem: ergo vel non ſunt ſemper eligenda tutiora, vel mille veras eaſdemque receptas ſententias ſumus ab eccleſia exploſuri.

Quo hæc omnia concilientur, dicendum arbitror primo, aliud eſſe ſcire, aliud credere, aliud opinari, aliud dubitare, & aliud ſcrupulum habere.
9 † Scire eſt veritatem viſu perceptam in mente retinere. gl. mihi ſing. in l. 2. §. antep. ff. de aqua pluu. arcend. per viſum autem in hoc propoſito intelligendus omnis ſenſus. Quod ſentit Bartol. allegando illam glo. in l. 1. col. 2. ff. de interrogat. action. ab omnibus receptus. Ego autem intelligo etiam viſum interiorem animæ: ſiue ille fiat per argumentationem ſciētificam & demonſtratiuam, quæ ſcire facit, l. ſcire. ff. de legib. & docet Ariſtot. receptus in libris Poſteriorum. ſiue id fiat per notitiam intuitiuā mēte ſola ſine ſenſu perceptam, qualem Beati de Deo habent; qualem damnati de ſua pœna; qualem & anima carcere hoc incluſa, de ſe ſuiſque mul
10 otis actis, ſecundum ea quæ omnes tradunt in prologo Sētentiarum. †. Credere autē eſt firmiter adhærere alicui iudicio: non eo, quod vidit, ſed ob aliorum relationem ſecundum Bartol. ibidem ab omnibus receptū. quod etiam ſatis ſentit glo. in d. §. antepen. Cui tamē definitioni addendū eſt propter proxime dicta, Neque ideo adhæret, ꝙ argumentatione demonſtratiua, vel mentis intuitu à viſu corporeo & alijs ſenſibus ſemotis per-
11 cepit. † Opinari vero eſt adhærere vni parti cōtradictionis, non tamen firmiter, ſed cum formidine, ne pars altera ſit vera. Facit glo. prędicta & glo. in l. ſi duo. § penul. ff. vti poſſi. tradit Bartol. in l. admonendi. ff. de
12 iureiur. nu. 21. † Dubitare vero eſt animū applicare ad plura, & nihil eligere, gloſ. recepta in l. de ſtatu. ff. de teſtament. & in rub. ff. de Iuris &
13 fact. quę dubitationem appellauit titubationem. † adde, ꝙ aliud eſt ſcrupulus; eſt enim habere argumentum, vel apparētiam aliquam contra id quod vel ſcit, vel credit, opinatur, vel dubitat ſecundum mentem Cancellarij Pariſienſis in tit. de regul. moral. qui eſt primus ſecundæ partis operum eius, col. 2. Et tradit Adrianus quolibet 2. fol 28. pagina 2.
14 Ex quibus infertur, ſciētiam & fidem, ſiue credulitatem conuenire in eo, quod vtraque eſt certa & firma ſine vlla vacillatione. cap. firmiter. de ſumma Trinit. Differunt tamen, quod ſcientia eſt clara; quippe quę ex viſu vel alio ſenſu, vel alio mentis intuitu manat, & ita eſt clara. Fides autē

obſcura; quippe quæ ex auditu eſt. Quod eleganter explicat Paulus primæ ad Corint. 13. cum ait, *Videmus nunc per ſpeculum & in ænigmate; tunc autem facie ad faciem*. quaſi diceret vir ſpiritu Dei plenus: In hoc ſæculo fidem, ſiue credulitatem habemus, certam quidem notitiam, ſed obſcurã; tunc autem in alio ſęculo ſcientiã habebimus eorũ, quæ nunc credimus. quia tunc videbimus, quod nunc audimus. Facit cap. in domo de pœnit. diſtinctio 4. iuncta gloſſ. 7. quę citat illud Gregorij: *Fides non habet meritum, vbi humana ratio præbet experimentum.*

15 Infertur † ſecundo, quod credulitas & opinio conueniunt in eo, quod vtraque obſcura eſt: at differunt, quia fides, ſiue credulitas certitudinem habet & firmitatem: opinio vero incertitudinem & infirmitatem. quod docet Bart. in illo nu. 21. & probare videtur textus in l. 3. §. eiuſdem. ff. de teſtib. in illis verbis: *Quid cui credas, aut parum probatum opineris*: & noſter

16 patet Auguſtinus in lib. de Mendacio col. 1. docet. † Opinio vero & dubitatio conueniunt quidem in vacillatione & infirmitate: differunt autẽ, quod opinio magis adhęret vni parti, quã alteri: dubitatio vero minime.

17 Ex quibus infertur tertio, hæc quatuor ſibi mutuo eſſe contraria, neq; in eodem poſſe conſidere ſubiecto: ſcrupulum autem, quia non eſt iudicium, ſed potius apparentia & argumentum contra iudicium, vel pro iudicio, concurrere poſſe cum quolibet eorum quatuor. quod magis apparebit ex his quæ in ſeptimo dicto infra ponentur.

18 Infertur & quarto, quod ſcitur, vel creditur, certum eſſe, quoad ſcientẽ vel credentẽ: quod vero in opinione ſola eſt, vel dubitatione incertũ: ſcrupulũ autẽ neq; tollere, neq; addere certitudinẽ, vel incertitudinẽ: ſed ſolũ ſollicitare mentẽ, quod vel iudiciũ cõceptũ exuat, vel nouũ induat.

Quinto infertur, in hoc cap. dici certum non ſolum, quod ſcitur; ſed etiam quod creditur; vel quod credi a viro prudente debet.

Contra hæc tamen omnia facit, quod Ioan. And. & Pan. recepti dixerunt in cap. 1. de hæret. eum dici dubium in fide, qui contrarium eius, qđ dictat fides, credit firmiter, vel pertinaciter: non autem illum, qui in tali dubitatione non perſeuerat ergo dubitatio cum fide ac credulitate conſidere poteſt. Et Scotus in 3. diſt. 23. dixit, fidem non excludere omnem dubitationem: ſed dubitationem vincentem & trahentem in oppoſitum credibilis. Qui etiam in diſt. 24. dixit notitiam Prophetarum ideo fidem certiorem fuiſſe; quia hæc aliquam admittit dubitationẽ: illa vero nullã.

Ad horum primum reſpondeo, Ioan. Andr. & Pan. dicta reducenda

19 eſſe ad intellectum prædictum, vel verius intelligenda eſſe † de ſubita & ſurreptitia dubitatione, quã fides catholica ſatis admittit, quoad hũc effectum, vt non dicatur hæreticus mortaliter, vel fidelis, cui contingit illud. & hanc eſſe illorũ mentẽ conſtat ex his, quę in illo cap. primo, ipſi de primis motibus dicunt. Non autẽ ſunt vera, quantũ ad hoc; vt uno eodẽque momento actualẽ fidem quis habeat vnius cõcluſionis, & dubitationem etiam actualem eiuſdem. Quia ſecundum Hugonem de ſancto

Victore.lib.1.de Sacrament.par.10.quęſtio.2.Fides eſt certitudo animi de rebus abſentibus ſupra opinionem, & infra ſcientiam conſtituta.Certitudo eſt,quia, vbi adhuc dubitatio, ibi fides non eſt. Et iterum ibidem ait; Plus eſt fide ſtare, quàm mutare exiſtimatione. Et Auguſt.8 de Trinit.cap.5.vult in ijs, quæ ſunt fidei, non eſſe licitum dicere: *Forte, quia dubitationem importat*: Vnde ait; *Salua fide licet dicere*: *Forte virgo Maria talem faciem habebat*: *Forte autem de vigine Maria natus eſt Chriſtus, nemo ſalua fide Chriſtiana dixerit*. Colligitur etiam ex Bartol.in l. admonendi.
20 ff.de iureiur.nu.25.† non ſolum dubitationem; ſed neque ſuſpicionem, neque opinionem de vno concurrere poſſe cum credulitate & fide oppoſiti, immo neque de eodem haberi opinionem & fidem; ſed hac veniēte illam ceſſare. Quod erudite ſenſit Iuriſconſultus in illa l.3.§.eiuſdem. ff.de teſtib.in verbis ſupra relatis. Dicta vero illa Scoti ita ſunt accipien-
21 da, vt non putemus, † virum, cuius animi ſubtilitatem & acrimoniam iure mireris, tam craſſe putaſſe, vt ſentiret fidem & dubitationem eiuſdem ſimul in eodem intellectu poſſe conſidere; ſed ſolum credidiſſe, fidē eius, quod eſt credendum cum dubitatione modi; quo id debeat intelligi,frequenter conuenire. Sicut dicit Ambroſius illud Marię ad Angelū: *Quomodo fiet iſtud*? non fuiſſe verbum dubitantis, ſed modum inquirentis eius, quod credidit. Reuelatio autem Prophetarum ita manifeſta erat,vt neque in dicto, neque in modo illius intelligendi ullam relinque-
22 ret dubitationem. Et ita † declarat Scotum Adrianus quolibeto 2.fol. 29. pagina 2.

Ex quibus omnibus habetur,certū, in text.noſtro accipi pro eo, quod ſcitur, vel creditur,probabiliter:incertum pro eo, quod dubitatur, vel eſt in opinione tantum.Nam & Latinis certum à cerno,quod eſt video,dicitur,clarum & indubitatum eſt.

Ex quo iterum infertur, certum non accipi in hoc cap.pro tali & tāto conſtituto, id eſt pro re determinata in quantitate & qualitate, vt capitur in l.certū.ff.de rebus creditis, & in l.1. C. de ſentēt. quæ pro eo,quod intereſt prof.

23 Secundo dicendum, † certum,& incertum generalia nomina eſſe, va-
24 rijſque de rebus dici; & tam de malis, quàm bonis.† & ideo,textum noſtrum intelligendum eſſe in bonis tantum,vt ſit ſenſus; Certa bona & clara & indubitata,ne deſeras pro dubijs & obſcuris: non autem eſt intelligēdus in malis.Cum enim certa, ceteris paribus, vt mox dicemus, maiora ſint incertis: & conſequenter mala certa maiora ſint malis incertis: & de duobus malis minus ſit eligendum.cap.duo mala.13.diſt.conſequens eſt incerta mala potius eligenda, quàm certa.

25 Ex his duobus dictis infertur primo, nō ſolum certa bona incertis pręferenda:ſed etiam certiora minus certis,id eſt,bona ſcita,& quę videtur. Probatur,quoniam per ea,quæ ſcripta ſūt in primo dicto,quod ſcitur,licet in certitudine cōueniat cū eo, quod creditur:tamē in claritate differt.

& quia

& quia clara ſunt obſcuris præferenda, ideo, quæ videmus bona veluti indubitata & clara, præferre debemus creditis. Quę licet indubitata ſint, non tamen clara & viſa, & ideo, ceteris paribus, minora: at conſtat minora bona poſtponenda maioribus. cap. non mediocriter. de conſecrat. diſtinct. 5.

Secundo infertur, textum noſtrum procedere etiam in fortunæ bonis, vt conſilium prudentię ſit, ne certa pro incertis omitamus: quod confirmant adagiones in argumento allati, & ratio manifeſta oſtendit. Nō enim valet, ceteris paribus, tantum quod incertum eſt, quantum, quod certum.

26 Vnde & ſingulariter Thomas determinauit in 2.2. quæſt. 62. arti. 4. † longe diferre, an lædas aliquem in eo, quod iam habet quęſitum, an in eo, quod ſperat quęrendum, cuius acquiſitio multis de cauſſis impediri poteſt. Pro quo caſus optimus in l. quemadmodum. §. item Labeo. ff. ad Leg. Aqu. Facit §. illud quęſitum. Inſtitut. de rerum diuiſ. Ex quo infert, eum, qui alterius ſatis nocuit, forte illa effodiendo, non teneri ad reſtituendum omnem illum fructum, quem ex illis ſperare licebat. Sed neque illum qui alterius pecuniam vltra terminum pręſtitutum detinet, ad ſoluendum tantum teneri quantum ille lucrari potuiſſet. quia non tulit lucrum quęſitū, ſed quęrendum.

27 Tertio infertur, quę diximus in duobus proximis corollarijs, intelligē da eſſe, quando certum & incertum paria ſunt, vel quando non adeò incerti magnitudo certum ſuperat, vt ipſius ſpes apud virum prudentem certum vinceret. Nam tunc, ſi nil aliud obſtet, prudenter commutatio fiet l. ſi iactū retis. ff. de act. empt. Et prudentia eſt vendere menſe Octobri frumentum, quod in menſem Maium ſeruaturus eras, Maij pretio illius menſis incerto, quam minori Octobris certo. cap. fin. de vſur. Et imprudentię fuerit multa, quæ ſpero in futurum, alimenta eo nomine tantum incerta, quod incertum eſt me victurum, remittere modico, quod nunc offertur certum. l. cum hi. de tranſactio. Nam & ſecundū veriorem opinionem reſtitutioni propter deceptionem vltra medietatem iuſti pretij, locus eſt etiā in tranſactionibus iuxta l. 2. C. de reſcindend. vendit. & cap. cum dile-

28 cti. de emptio. † Non quidem conſiderato rei, ſuper quo litigatur, pretio: ſed tantum determinato, quanto minoris valet propter litis illius euentum magis, vel minus dubium, ſecundum Bar. in illa l. 2. Panor. Imolenſ. & Burgenſ. in cap. cum cauſſa. de empt. contra gloſſ. poſtremam illius cap. quod latius tradunt nouiſſimi repp. in illa l. 2. extenſ. 10. Et bona, quæ nō videmus, ſed credimus, & quæ non habemus, ſed ſperamus alterius ſęculi, præferenda ſunt his, quæ habemus & videmus huius ſæculi, iuxta illud eccleſiæ catholicæ, *Sic tranſeamus per bona temporalia, vt non amittamus æterna.* Quod quia, proh dolor, multi male ſeruam⁹, ideo à Gregorio appellamur huius ſæculi dilectores, in terrenis fortes, in cæleſtibus debiles. cap. omnes. 47. diſt. & longe abſumus ab illis altilibus, quæ dum gratiam internæ pinguedinis percipiunt, ęternis deſiderijs innitētes, quaſi contem-

platio-

plationis penna ſeſe ad ſublimia ſubleuant. cap. cum in lege, 23. quæſt. 4.

29 Non obſtat ille verſiculus,

Ad præſens oua cras pullis ſunt meliora,

Quia neque verum continet, neque id affirmauit Accurſius: ſed quod ita parum prudentibus videtur. Nam & illud Claudiani.

Omne futurum

Deſpicitur, ſuadentque breuem præſentia fructum.

Non eſt ita intelligendum, vt ita debeat æſtimari: ſed quod ita fere ab omnibus fit. Nam & quod dolendum eſt, gaudia illa ſumma & ęterna Paradiſi, voluptatulę minimę ac temporarię nō numquam, quę noſtra ſtultitia eſt, poſponimus. Et contra parū pœnę temporarię illi æternę tartarorū ac maximæ, quæ noſtra eſt dementia, pręferimus. Quia, vt Claudianus ait; *omne futurum deſpicitur, tametſi deſpici non deberet.* Non enim quid fiat: ſed quid fieri debeat, attendendum eſt. cap. cum cauſſam. de electíon.

30 Quarto infertur, textum hunc regulariter continere conſilium, non pręceptum. Et quidem, ſi generatim illum quoad omnes materias capi-
31 as, ſatis ſupra probatum eſt, Et adde, quod regulariter † nemo tenetur, quamuis poſſit, temporalia bona maiora relictis minoribus ſectari & quærere. Immo ea omnia deſpicere ſimul & abijcere conſulit ipſe conſul totum maximus & optimus Ieſus, Matthęi 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habet, & da pauperibus & ſequere me.* Et tradit Thomas 1. 2. quęſt. 186. ar 3. quin ſolicitudine illorum habendorum nos voluit eſſe vacuos. Matthæi 6. *Nolite ſolliciti eſſe*, & cet. Facit cap. Monachi. & cap. cum ad monaſterium. de ſtat. monach. Conſilium igitur prudentię non pręceptum eſt, certa bona temporalia pro incertis eligere. Dixi regulariter, quoniam nonnumquam præceptum eſt, quando ſcilicet, quis niſi hoc faceret, periculo mortis probabili ſe, vel ſuos obijceret, argumēto cap. paſce. 86. diſt. & illius Apoſtoli, 1. ad Timoth. 5. *Qui ſuorum & maxime domeſticorum curam non habet, fidem negat, & eſt infideli deterior.* quod citat Ambroſius in cap. ſicut hi. col. 3. 47. diſt. & archid. in cap. animaduertendum 22. quæſt. 2. Dicebat etiam, eum, qui iurauit, vel operas ſuas alteri non locare, vel feudum ab alio non accipere, debere id facere, ſi ſe vel ſuam familiam non poſſet aliter alere. Adde item, quod multa ſunt bona ſpiritalia certa; quæ tamen pro incertis omittere licet, quando vtrumque coſulitur: & neutrum pręcipitur. Certiora enim ſunt bona religionis & bona caſtitatis, quam bona vitæ ſæcularis & matrimonij. cle. exiui. de verbo. ſignific. in princip. cap. nuptiæ. 32. quęſt. 1. Tradit Thomas 2. 2. quęſt. 184. at licet illa ei, qui nondum eſt voto aſtrictus relinquere propter iſta. cap. integritas. 32, quęſt. 1. cap. geſta. cum glo. 74. diſt. ſi autem ſpeciatim ad caſum, de quo auctor loquitur, textum re-
32 feras, † idem videtur dicendum iure diuino attento. Nam etſi pœnitere peccati mortalis ante vitę finem optimum fuerit conſilium & longe ſaluberrimum omnique affectu amplectendum: tamen, vt id faciamus, nullo

cauetur

cauetur præcepto diuino iuxta illos,quos in ſũma ſupra diſt. 5. ſequuti tenuimus,lapſum etiã in peccatũ mortale non teneri ſub noui peccati pę na ad conterendũ illud ſtatim: *ſed neque ad illud vſque tempus, in quo vel moriendi, vel aliquod ſacramentum ſumendi neceſſitas ad id hominem adigit.*

33 Quinto infertur, iure humano attento,prædictam noſtri capituli ſententiam pręceptum continere,ſi ante vitæ finem Paſcha incideret: quoniam tunc pœnitentię ac Euchariſtiæ ſacramenta neceſſitate præcepti ſumuntur.cap.omnis.de pœnit.& remiſſ. Immo & olim Auguſtini tempore præceptum continebat,ſi ante vitæ finem natale Domini, vel Pentecoſte incidiſſet. quia Fabiani præcepto,quod Auguſtini tempora longo interuallo præceſſit,ſtatutum erat, vt his ſaltem feſtis Chriſtiani omnes communicarent.cap.etſi non frequentius.de conſecrat.diſt.2.

34 Sexto infertur, per hunc textum minime probari teneri nos, ſed tantum conſilio regulariter ad eligendum in rebus agendis tutiorem partẽ, niſi aliud ad id nos urgeat præceptum. Infertur autem in hunc modum: nam omnia iura, quę habent in rebus agendis partem eligendam eſſe tutiorem ſignificant, vt partem illam eligamus, quæ animę vtilitati eſt certior:at ſupradictum eſt conſilium tantum eſſe etiam in ſpiritalibus, vt certiora minus certis præligamus: ergo conſilium tantum & non pręceptum fuerit tutiorem partem eligere.

35 Septimo † infertur, minus exactam eſſe illam differentiam, quam in hac re Panor.n.2,cum communi inter conſcientiæ forum & exterius facit in cap.ad audientiam. de homicid. dicens,dictum illud: Tutior pars eſt eligenda, locum habere in interori foro, non autem exteriori: &ita intelligendum Inoncentium ibidem dum in finalibus verbis ait, in dubio iudicandum non eſſe quem irregularem: quod autem hęc differentia minus perpenſa ſit, oſtenditur primo;quoniam illud dictum in neutro foro de pręcepto eſt verum: ſed tantum de conſilio per ſupradicta: ergo in neutro eſt neceſſario ſeruandum.d.cap.denique.ſub finem.4.d. cap.fin.14.quęſtio 1.Oſtenditur & ſecundo,quia Panor.vir alioqui ocu-

36 latiſſimus pariſicat illa duo † in dubijs eligendum eſſe, quod certum eſt, & in rebus agendis partem eligendam eſſe tutiorem. quod conſtat eſſe falſum per ſupradicta: quoniam etiam in rebus indubitatis altera pars poteſt eſſe tutior & animę vtilior. & ita generalior eſt illa concluſio; Tutior pars eſt eligenda, quam illa;In dubijs certum eſt tenendum.

Quęſtionem tamen pulchram arbitror eſſe, an vera ſit differentia Panormitæ in rebus dubijs, quod ſcilicet, in foro interiori pars ſit eligẽda tutior: in foro vero exteriori pars mitior. Et quod non ſit vera facit primo, quod regulariter pœnitentiæ forum & exterius pariſicantur.cap.vt animarum. de conſtitut.lib.6.cap.cum quidam. de iureiurãt nulla vrget hoc caſu ratio,nullus textus. Non dictũ Innocentij, quo ille nititur, vt mox oſtẽditur:ergo nõ eſt differẽtia ponenda.Secũdo facit,quod cap. illud ad audiẽtiã.in foro exteriori loquitur,Legis enĩ in ipſius initio: *Ad*

audien-

audientiā Apoſtolatus noſtri peruenit. Et poſtea in parte 2. legis: *Te conuenit iniungere presbytero memorato.* Attamen ibi Clemens iij. ideo ait, illum iudicandū irregularē, quia in dubijs pars eſt amplectenda tutior: ergo etiā in foro exteriori iudicandus eſt quis irregularis in eo dubio, in quo talis iudicaretur in foro interiori. Tertio facit ca. ſignificaſti. 2. de homic. quod etiam in foro exteriori videtur loqui, & in re dubia ibi cenſetur irregularis. & difficile videtur dare vllum caſum, in quo, ceteris paribus, hoc eſt ſi tot & talia probetur in foro exteriori, quot & qualia in foro interiori conſtant, non iudicētur irregulares in foro exteriori, qui tales in interiori iudicari debent.

Non obſtat, ſi dicātur illa duo capit. ad audientiam. & ſignificaſti. 2.
37 non procedere in foro exteriori, † quod penitus eſt exterius: ſcilicet & contentioſum, vbi accuſator, uel denunciator interuenit: ſed in foro exteriori, quod non eſt contentioſum: ſed quiddam mixtum ex interiori, vt poſt alios ait Felin. in illo cap. ad audientiam. Non, inquam, hoc obſtat primo, quod nulla eſt ratio, quare aliud ſtatuamus in in foro penitus exteriori; & aliud in illo foro mixto: an hoc ſaltem caſu, cum nullibi hoc reperiatur expreſſum. Secundo ꝙ probatis in exteriori penitus foro his quæ in illis capitulis fuere probata in illo mixto, æque iudex pronūtiaſſet irregularem. & dubio procul in illis caſibus & illis ſimilibus, iudex exterior ęque pronūtiare teneretur, irregulares eſſe huiuſmodi percuſſores, ſicut in foro conſcientię, vel alio mixto. Quarto facit, ꝙ illa ratio decidēdi poſita in illis duobus textibus, ſcilicet in dubijs tutiorē partem eligendā eſſe, etiam in foro exteriori locum habet. quod probatur cap. iuuenis. de ſpon. & ibi in illius gloſ. citata. cur ergo & deciſio locum non habebit?

Non obſtat, ꝙ Panor. & poſt eum communis opinio contra teneat: quia illa ideo eſt communis, quod alius poſt alium ita dicere Innocentiū credit. Ille autem non illud; ſed longe aliud & ſua eruditione dignus
38 ait, † ſcilicet, *Pro his, qui in caſibus dubijs aſſerunt iudicandum, non eſſe irregulares. facit quod irregularitas eſt iure poſitiuo & non diuino inducta.* In quo illorū, te rogo, inter fora illa tangit differentiā? Nonne ratio illa, irregularitatē iure humano & nō diuino inductā, ęque in altero foro, ſicut in altero militat; immo, ſi rem ſatis perpendas, magis facit, vt parcius dicamus, quem in conſcientiæ foro irregularem, quam in foro exteriori: quoniam iura humana rarius in foro interiori, quam exteriori ligant. cap. is qui. c. tua. de ſpon. gloſſ. in cap. fraternitas. 12. quęſt. 2. cum alijs ſimilibus. Et in ſpecie frequentius quem in foro exteriori irregularem iudicari, quam in foro interiori, late concludit Cancell. Pariſienſ. 2. par. tract. quidam folio 187. Opinio autem & differentia Panormitani ſaluari poſſet in eo caſu, in quo res adeo eſſet dubia, vt fundamenta vnius partis alterius argumentis non præſtarent: ſed rem in æquilibro ita ponerent, vt iudex, vel is, cuius de conſcientia tractatur neutri parti plus adhærent, quam alteri. Tunc enim per ea, quæ poſthac dicam putare quis ſe

debet

debet in conſcientiæ foro irregularem : & qui ab eo conſuleretur, idem ei
conſulere deberet. at iudex in foro exteriori neminem deberet, vt talem
caſtigare. Diuerſitatis ratio ſit illa, quod, vt poſtea dicemus, nemo ſe pec-
candi periculo exponere debet, neque alteri conſulere, vt illi ſe exponat.
& iudici conuenit potius abſoluere nocentem, quam condemnare inno-
centem. l. abſentem. ff. de pœnis. ſenſus autem clarus & indubitatus ver-
borum Innocentij ille eſt, quod nemo eſt iudicandus irregularis, niſi
quibus caſibus id exprimitur iure. qđ etiã habetur in cap. is qui de ſentẽ.
excommunic. lib. 6. Ratio huius dicti eſt, quia omnis irregularitas iure
humano eſt inducta: & ideo in quocunque foro in dubio caſu dicendum
eſt, in illo non incurri irregularitatem. quia, vt illemet ſubijcit, pœnæ
ſunt molliendę cap. pœnæ. ſupra diſt. 1. Itaque non eſt mens Innocentij
dicere, an quis in dubio ſit iudicandus irregularis necne in caſu, in quo
40 non eſt dubium, irregularitatem incurri: † ſed eius mens eſt dicere in eo
caſu, de quo dubium eſt, an ſit vnus eorum, in quibus irregularitas incur
ratur, iudicandum non eſſe. Verbi gratia, Dubium erat olim, an cele-
brare in loco polluto eſſet vnus de caſibus, in quibus irregularitas incur-
ratur. Et in hoc dubio iudicandum fuit non eſſe, vt iudicatum fuit in cap.
is qui. de ſent. excommun. lib. 6. Illud autem videtur certum ſine vlla ex-
41 ceptione, † tam in foro conſcientiæ, quam exteriori in dubijs vi præcep-
ti partem eligendam eſſe tutiorem in omnibus illis caſibus, in quibus id
faciendum iura pręcipiunt, vt in cap. iuuenis. de ſponſal. & in illis cap.
ad audientiam. & cap. ſignificaſti. & alijs ſimilibus.

42 Septimo addendum illud in dubijs † tutiorem partem eligendam, etiã
extra caſus, in quibus id faciendum iura exprimunt, duobus concurren-
tibus eſſe præceptum. Alterum eſt, ꝙ caſus ille dubius rem tangat animę
ſaluti neceſſariam: alterum, quod res vere ſit dubia. exemplum poteſt de-
ſumi ex Thoma quotidianum in quodli. 8. ar. 13. de illo, qui plures pręben-
das obtinet exiſtens dubius vtra opinionum cõtrariarum, quę in hac
re verſantur, ſit vera.

43 Octauo infertur ex hoc proxime dicto & † alijs, eum, qui in Grammaticis & alijs artibus liberalibus opinionem minus tutam eligit, non peccare, argument. cap. quamuis. 38. diſt. Et facit cap. ſiquis artem Grammaticam. 37. diſt. Quod affirmauit Thomas tertio quodlib. ar. 10. In qua materia dicit eſſe locum illi Pauli ad Rom. 14. ***Vnuſquiſque in ſuo ſenſu abundet.*** & habetur in cap. vtinam, 76. diſt.

44 Nono infertur, neque illos peccare † qui in agendis, aut credendis ſola
diſputationis gratia partẽ eligunt minus tutã: quod frequẽs eſt in ſcholis
Quia diſputando hoc, vel illud exercẽdi animi cauſſa defendere, vel re-
probare animi ſalutẽ minime tãgit. hinc noſtri doctores ſoliti ſunt dicere;
A tali opinione in iudicando & conſulendo non eſt recedendũ, in diſpu-
tando autem recedi poteſt & defendi facile contrarium. Quod tamen
45 intelligendum eſt primo, niſi † ea diſputatio pro qualitate loci, temporis,

materię,

materię, aut perſonarum ſcandalo eſſe puſillo Chriſti gregi, arg. cap. nihil cum ſcandalo. de pręſcript.& cap.2. de oper.noui nuntiat.& Matth.18. vnde illa deſumpta fuerunt. Quapropter concionatores illos à peccato non excuſo, qui quo ſuam, quam forte non habent eruditionem populo venditent, in ſuggeſtis opniones falſas defendunt, monitione tamen præmiſſa, quod id gratia diſputationis faciunt. Fateor autem, hoc peccatum contingere, non quia in re dubia pars minus certa eligatur: ſed alio reſpectu, nempe, ob ſcãdalum, quod frequenter actiones etiam bonas
46 inficere ſolet per iura prędicta. Quod ipſum fere arbitror dicendum † de his, qui partem falſam multis corroborant argumentis: quoniam pro ingeniorum & negotiorum audientium varietate alij dormiunt; alij exeũt alij parum ſunt attenti: & frequentiſſime contingit à multis falſa quidẽ intelligi; vera autem non percipi, vel quia non audiuntur, vel parum aduertuntur. Eiuſdem fere generis videntur eſſe diſputationes aliquot & prælectiones coram magna audientium & eruditorum corona factę; immo & lectiones in auditorio ſcholaſticorum frequentiſſimo habitæ. Expertus enim ſum Salamãticę, cum ordinarie Decretum interpretarer in auditorio octingẽtorum circiter ſcholaſticorum, complures eorum à lectione affirmare, me dixiſſe omnino contrarium eius: quod aſſeueratã, immo & ſcripſiſſe oppoſitum penitus eius, quod ipſe dictaram, & alij promptiores & eruditiores ſcribebant, adeo in auditorijs frequentibus, præſertim illis, quorum magna pars eſt rudium, caute loquendum & do
47 cendum eſt. Id quoque prælectores nouitios † omnes moneo, ne ſe ob oſtentandam eruditionem nimium falſis opinionibus ſuſtentandis etiã gratia diſputationis aſſuefaciant: quoniam ille habitus adeo poſtea dæmone vires ipſius augente ad talia defendenda inclinat animum, vt non raro verum poſtea videatur, quod eſt falſiſſimum. quod & tale dixiſſet ipſe; niſi ea ipſum cõſuetudo excęcaret. Quod arbitror in cauſſa fuiſſe, quare multi noſtrorum illuſtri eruditione viri, poſteris negotium fecerint ad veram deligendam opinionem non paruum.

48 Decimo infertur, † eum non peccare ratione dubietatis, qui de duabus opinionibus alteram eligit, eo quod bona fide credit eſſe veram: huiuſmodi enim homini res illa non dubia eſt. Nam dubitare dicitur ille, cuius animus ſe applicat ad diuerſa, & neutrum eligit. gloſ. recepta in l. de ſtatu. ff. de teſta. & in rubr. ff. de iur. & fact. igno. quę dubitationem appellauit titubationem. quæ cum alijs in primo dicto allata fuerunt. & Bartol. in l. admonendi. ff. de iureiur. nu. 21. aiebat, iudicis animum tũc eſſe dubium; quando pro neutra parte habet, vel ſuſpicionem: is autem de quo loquimur animum eius alteri opinioni adeo applicat, vt eam credat eſſe veram: ergo non eſt ei res dubia. Facit, quod dubius quidem in
49 fide infidelis eſt. cap. dubius. de hæretic. † a t qui iudicio pleno omnia fidei catholicæ vera eſſe credit, quamuis aliquem ſcrupulum aliquando moueant argumenta contra illam occurrentia, non ideo eſt infidelis,

ſecundum

ſecundum Andr.& Panor.communiter receptos ibidem.Sed neque is d u
bius eſt in fide,vel infidelis,qui quoties iudicio pleno aduertit oĩa, credẽ
da credit:quamuis hæreſis nonnumquam ſurreptitia ipſius mentem velu
ti furtim inuadat.quod pulchre declarat Maior in 3.diſt.25.q.4. col.3.igi
tur qui de duabus opinionibus alteram eligit, & eam bona fide firmiter
credit, non dicetur dubius in illa.

Hanc vero illationem non ita intelligo, vt excuſandus mihi videatur a
50 peccato is, † qui quomodolibet quamlibet opinionem ſibi deligit, & eã
credit eſſe veram:ſed ſolum illum, qui in materia, in qua non eſt vllum
ſcripturæ teſtimonium apertum,neque hactenus eſt eccleſiæ auctoritate
declarata.Primo,quia ſcriptum eſt Matthæ.15. *Si cæcus cæco ducatum præ-*
ſtet ambo in foueã cadent. & habetur in c.quæ ipſis. 38. diſt. Quod tamen
verum non eſſet,ſi omnis, qui alteram de duabus opinionibus credit eſſe
veram,ea vtens excuſaretur.Secundo facit, quod Thomas ille doctus ac
pius aiebat in illo,quodlibeto 8. art.13. eum, qui magiſtri opinionem in
his,quę ad fidem & mores pertinent, ſequitur, non excuſari, quando id
eſt contra manifeſtum ſcripturę teſtimonium,vel contra id, quod publi-
ce tenetur ſecundum eccleſiæ auctoritatem.Facit etiam,quoniam alioqui
vt ille ait,excuſarentur a peccato, qui impiëtiſſimi Arij & Neſtorij hære-
ſiarcharum dogma ſequuti fuiſſent:quod nemo non reſpuat.Adde, quod
51 arbitramur † non numquam peccare illum, qui veram eligit opinionem
& exuit falſam,quando videlicet eam temere dimittit: quam probabi-
liter credebat eſſe veram. quod erudite, vt alia, ſenſit Cancellarius Pari-
ſienſis de natura & qualit.conſcient.col.9.169.2.partis.Quamquam cre-
dimus,prędictos errantes & temerarios non ratione dubietatis peccare,
52 ſed temeritatis craſſæ,vel affectatæ ignorantiæ,inobedientię, infidelitatis
aut alia ſimili.

53 Ille autem† excuſandus videtur,qui cum eruditus ſit,& vtriuſque opi
nionis argumenta librare potens bona fide illam ſibi deligit.Excuſamus
item illum,qui cum non ſit ea eruditione,vt per ſe opinionum fundamẽ
tá librare valeat:tamen bona fide ac ſerio virum aliquem eruditionis &
pietatis fama clarum conſulit,ac illius auctoritate motus alteram opinio
nem veram eſſe credit. Non otioſe addidi, *ſerio*:quoniam multi præſer-
tim magnates, velut aliud agentes & quaſi ludentes & ſuper re nihili lo-
quentes interrogare ſolent,quæſtiones grandes, quibus quaſi leuibus ẽt
cauti ſolent nonnumquam incaute reſpondere. Quod etſi non ſatis me
mini, timeo tamen aliquando feciſſe,antequam illum interrogandi mo-
dum multis eſſe animaduerterem.quod omnes præmoneo eſſe periculo
ſum & interroganti & interrogato,nec minus frequens.

Pro excuſatione prędicta prędicto modo limitata facit glo.illa ſingul.
quæ ſecunda eſt cap.capellanus,de ferijs.in argu.allata.Facit textus mi-
hi mirabilis in cap.fi.iuncto cap.licet.de ſponſa duor.cum his,quæ alias
ibi iam bis diximus. Facit, ꝙ Vlricus ab Antonino relatus & probatus,

ait, eum, qui ſuper agenda re aliqua dubia peritiores conſulit, ſi de illa nullam habet expreſſam, quę neceſſario tenenda ſit, auctoritatem, dum modo formet ſibi bonam cõſcientiam, etiamſi res aliter ſe habeat, quàm id quod ſentit, & quod ſibi conſultum, fuerit, excuſari: quia fecit, quod potuit & Deus plus non requirit. Facit, quod Albertus reſpondiſſe fertur: poſſe quemlibet cum animę ſalute in conſilijs ſequi quamcũque opinionem, dummodo alicuius doctoris magni auctoritatem ſequatur. Hoſtiẽſis etiam de cognat. ſpirit. ſuper cap. ſi vir. dicebat, inter diuerſas opiniones diuerſa iudicia ſemper humaniorem eſſe præferendam & æquiorem Gulielmus etiam in gloſſ. Raymund. aiebat in apicibus iuris, vbi etiam ſapientes dubitant, excuſabilem eſſe ignorantiam. vnde ſi aliquis bona fi
54 de partem hanc, vel illam elegerit, non debet † ſuper hoc habere conſciẽtiã nimis ſcrupuloſam. Et Paludanus in 4. diſt. 17. quem refert & ſequitur diuus Antoninus. 1. part. tit. 3. cap. 10. §. 10. col. 10. dicit, confeſſarium, qui dubitat, num illud, cuius confitentem non pœnitet, ſit mortale, quod pœnitens negat eſſe; quinimmo ait, ſe conſilio peritorum illud feciſſe; de quibus ob eorum vitam & eruditionem probabile eſt bene cõſuluiſſe, iudicio pœnitentis ſe poſſe confirmare. Dixi de confeſſario dubitante: quid autem de credente contrarium eius, quod penitens credit, diſputabitur num. 66. Facit & illud Thomæ octauo quodlibeto, art. 13. infra nu. 58. referendum. Pro his omnibus facit cap ſane. 9. d. ꝙ habet, rationem etiam exemplis anteponendam eſſe. Facit & cap. inquiſitioni. de ſent. excõ. dictans, conſcientiã leuem de impedimento matrimonij conceptam, ad conſilium paſtoris eſſe deponendã. Facit & ratio illa Can
55 cellarij Pariſienſis, ſcilicet, quod non minus nocet † homini errare in articulo fidei, qui nondũ eſt declaratus ab eccleſia, ꝙ ſit articulus de neceſſitate credendus, quã nocere poſſet error in moribus, de quibus non conſtat irrefragabili ſcripturę teſtimonio, aut eccleſiæ determinatione, quod ſit illicitus. Nam fides tã neceſſaria eſt, ſicut virtutes morales, aut certe magis. cap. *Vbi ſana fides non eſt, non poteſt eſſe iuſtitia.* 24. q. 1. & cap. in mãdatis. 43. diſt. Sed vt plurimum inter omnes Theologos conuenit in his, quę ad fidem pertinent, & ſunt inter doctos controuerſa licere ante determinationem eccleſiæ, illã vel illam partem bona fide amplecti, ꝙ ſatis ꝓbatur in c. damnamus. de ſumma Trin. & fid. cath. vbi reprobata eſt opinio Abbatis Ioachim, qui tenebat contrariam eius ꝙ Magiſter Sentent. dixerat in lib. 1. nec tamẽ ob id ille Abbas hæreſeos macula notatus fuit: quia dicta ſua correctioni eccleſiæ ſubiecerat: ergo pari ratione neq; is peccauerit, qui bona fide in agendis vnam opinionem ita ſequitur, vt paratus ſit eccleſiæ obedire ac ſcripturæ, & ſi ei errorem explicuerit, credere.

56 Vndecimo infertur reſolutio, non ſolum illum peccare, qui in re ad fidem vel mores pertinente, in qua iure declaratum eſt, tutiorem partem eligendã eſſe minus tutam eligit, vt dictum eſt in corollario ſeptimo: ſed

& eum

& eum, qui in re adeo ſibi dubia, vt neque probabili auctoritate credit, alteram partem eſſe veram, adhęret illi parti, de qua eſt dubium, an liceat, ſi ſaltem poteſt adhærere contrariæ ſecure: quia de illa nõ dubitatur, an liceat. Pro quo principalia fundamenta ſunt illud Eccle. 3. cap. *Qui amat periculum peribit in illo*, & cap. hoc intellectum modo prædicto. Et ratio illa naturalis, qua conuincitur quis plus amare Petrum, quàm Ioã nem, qui potens agere, quo vtrique ſit grauatus; agit tamen propter Petri amorẽ id, de quo dubitat, an ex eo ſit inimicitiã Ioannis incurſurus: pari ergo ratione, qui dubitat, an tali facto ſit gratiam Dei amiſſurus et facit illud ob ſui, vel proximi gratiam, plus amare ſe, vel proximum, quam Deũ conuincitur. Auctoritas principalis in hoc eſt Thomæ quodlib. 8. art. 13. & Cancell. Pariſienſis. 2. par. tit. 1. de reg. mor. col 2. vbi ponit illã regulam: *Exponens ſe periculo peccandi mortaliter, mortaliter peccat: & exponens ſe periculo peccandi venialiter, venialiter peccat*; quę Thomæ concluſio a nemine non eſt recepta. & pro ea faciunt, quæ ſcripſimus ſupra num. 4. & infra num. 81. Quid autem dicendum ſit, quando quis de vtraque parte contradictionis dubitat, an liceat, dicam infra. corol. 22. num. 93.

57 Duodecimo ſubinfertur, eum ętiam peccare, qui facit aliquid, ꝙ magis, vel æque ab ipſo putatur eſſe peccatum, quàm non eſſe, quod aſſeuerat Cancellarius in illo tit. de reg. mora. col. 2. Probatur, quia eadem om-
58 nino eſt ratio: immo † & qui facit aliquid, quod opinatur non eſſe peccatum: hoc eſt, magis inclinat eam partem, quod non ſit peccatũ quàm in contrariam; cum formidine tamen, ꝙ altera pars ſit vera; & ita non credit certo non eſſe peccatum. Probatur primo, quia eadem videtur omnino ratio; Nam ratio principalis, quare qui dubitat, an aliquid ſit peccatum & nihilominus illud facit eſt; quia periculo ſe peccandi exponit, vt dictum eſt in corollario 11. & ſupra num. 4. & qui opinatur, aliquid non eſſe peccatum; cum tamen certo non credat ita eſſe, immo timet & formidat, illicitum eſſe, periculo ſe peccandi exponit, animi ſui conceptu attento; igitur eadem ratio: ergo idem ius. cap. dudum 2. de elect. l. illud, ad Leg. Aqu. Secundo probatur per illud Thomæ quodlibeto 8. ar. 13. de illo, qui plures prębendas obtinet, in hęc uerba ſcribentis; *Si opinio, quã ipſe ſequitur, vera eſt, diſtinguendum eſt: quia vel habet conſcientiam de contrario, & peccat contra conſcientiam, quamuis non contra legem aut non habet conſcientiam de contrario: ſed certitudinem de eo, quod ſequitur: attamen in quamdam dubitationem inducitur ex contrarietate opinionum, & tunc ſi manente tali dubitatione plures præbendas habet, periculo ſe committit. & ſic proculdubio peccat magis amans beneficium temporale, quàm propriam ſalutem. Si vero ex opinionibus contrarijs in nullam dubitationem inducitur, ſic nõ committit ſe diſcrimini, nec peccat.* Ex quo manifeſte videtur, ꝙ iuxta Beati Thomæ ſententiam quamuis magis credat vel exiſtimet partem quam ſequitur, eſſe veram: ſi nihilominus ob contrariam opinionem

aliqua dubitatione moueatur, non licere ſibi propter diſcrimen hoc operari, ſuppoſito etiam, quod nullū ibi ſit diſcrimē ex parte rei, ſed veritas. Tertio cōfirmatur hoc ſimilitudine illa, quod medicus, qui magis exiſtimaret ægroto vinum mortē inferre non poſſe: at propter aliorū contrariam opinionē dubitat, & nihilominus, vt illud experiatur, vinū ægroto propinat, & ob hoc ille moriatur, peccat. argumēt. §. 1. 83. diſt. & nō alia ratione quam quod ægrotum periculo mortis expoſuit: ergo propoſitū.

59 Neque me quis putet ſentire, huiuſmodi medicum, ſi mors conſequuta non fuiſſet, non peccaturū: quia nihilominus peccat. quoniam † euentus non auget, vel minuit peccatum, niſi quatenus præuiſus erat, vel præuideri debuit, quod tradit Thomas 1. 2. q. 20. art. 5. ergo non licet agere partem quæ magis exiſtimatur vera, quando formidamus, ne alia quoque pars vera ſit: ſed oportet certo credere id licere, quo à peccato excuſemur. Facit, quod in probabilibus dubijs quęlibet pars eſt veriſimilis, ſicut & probabilis; licet altera pars ſit probabilior, & veriſimilior: ergo qui agit, quod probabilius eſt, cum formidine tamen & timore deliberato, quòd pars contraria vera ſit, probabili, ac veriſimili peccandi periculoſe exponit: ergo peccat per prędicta.

60 Non obſtat, quod † Cancellarius prædictus in pręfato loco ſentit a contrario ſenſu, eum non peccare ratione dubietatis, qui agit; quod magis putat eſſe agendum, quam contrarium. primo quia id non ait expreſſe. Secundo contra prędicta loqueretur, niſi certo crederet id quod agit agendum eſſe: quem etiam ante nos taxauit Adrianus non citato, vbi hoc diceret loco.

61 Decimoquarto infero, vel potius declaro, quę diximus, † procedere quando dubitatio, vel formido euenit in ipſa operatione, & in ſpecie cū contrario iudicio: non autem ſi alterum in genere, & alterum in ſpecie. Nam licet in genere habeam dubitationem, an aliquid liceat, in ſingulari autem operatione nō dubito, immo certus operor illud, tunc ratione dubitationis in genere, non incuritur peccatum, ſecundum Thomam à Vio lib. 17. reſpon. quæſt. 13.* alias in paruis opuſc. tom. 1. tract. vlt. quæſt. 3. * Verbi gratia, Si iuriſperitus dubitaret in genere, an iuriſconſultis die feſto liceat conſulere; nulla tamen tenet eum dubitatio, an hoc die feſto, hoc conſilium, huic, & a ſe dari liceat, nullum admittitur ex parte dubitationis peccatum. Econtrario autem, ſi quis arbitraretur, licere generaliter iuriſperitis diebus feſtis conſulere: dubitet autem, an nunc hic, & hoc cōſilium ſibi liceat dare, peccatum eſſet ex capite dubitationis. Facit pro declaratione hac, quod in propoſito conſcientia non ſignificat ſcientiam; ſed applicationē ſcientiæ ad opus exercendum, ſecundū Thomā 1. 2. q. 19. ar. 5. Quod pulchre declarat Cancellarius prædictus tit. de eſſe natur. & quali. cōſcien. qui eſt in 2. par. fol. 167. Et propterea quādo per ſe oponitur conſcientiæ, in ipſa applicatione cōſiſtit. Ideo q̄ dubitatio vel formido ad ipſā applicationē non ſe extendit, cōſcientię non opponitur. Facit, quod

ꝙ vacillatio conſcientiæ in applicatione conſiſtens, ideo deformem reddit actionem, quoniam fit applicatio modo, quo non debet. Quia enim potentia rationalis debet determinari ad vnum, vt recte in actum exeat, ſecũdum Ariſtotelicam, quę recepta eſt doctrinam. 2. Et hic. *Qui non ſe determinat, ſed fluctuat, non operatur, vt debet.* Facit illa definitio iuſtitiæ, in verbo, *Conſtans & perpetua voluntas.* poſita in §. 1. Inſtitut. de iuſt. & iure. &
62 declarata per Thomã ſecunda ſecundæ. quæſtio. 58. articu. primo. † Vnde neſcio, quare legum periti nondum ſint mutuati veram illius interpretationem & facilem. Facit illud Iacobi. 1. *Qui enim hęſitat, ſimilis eſt fluctui maris, quia vento mouetur & circunfertur.* Facit cap. qui bona. 17. quæſtio. 1.

Neque dicat hic aliquis, fieri non poſſe, vt quis aliquid credat in genere verum eſſe, in ſpecie autem dubitet, vel econtrario: quia immo id paſſim occurrit. Nam quilibet Chriſtianus omnia in Biblijs contenta generatim credit, an vero Tobias canem habuerit ſpeciatim multi dubitant, licet Tobiæ 5. id ſcribatur. Sic etiam in agendis innumera ſunt dubia, quorum alteram partem ſic amplectimur, vt abſque ſcrupulo operemur, & tamen, an veritatem ſpeculatiue euidenter habeant, non firme affirmamus. Quot ſunt, qui ſine ſcrupulo die feſto iter faciunt? at ſi proponatur eis, an liceat die feſto iter facere, mox dubitabunt. Ex quo ſubinfero, eam mulierem, quę audiuit à concionãte, aliquid eſſe peccatum mortale, qđ nõ eſt, vt capillis vti alienis; & tamen appetit illos ferre, ſi liceret: & quamuis neſciat ſoluere rationem pro illa concluſione. vel conſcientia erronea deductam: tamen appetitu id agente, cum vtitur alienis capillis, non putat ſe male facere, non peccat. Ita erudite ſimul & acriter Thomas à Vio 1. 2. quęſt. 19. ar. 5. ꝙ in ſua ſpecie quotidianum & alijs multis applicabile duxi memorandum. Subinfertur etiam, non referre
63 an dubitatio, vel formido hæc naſcatur ex parte appetentiæ, vt contingit in timentibus peccare, ſiue ex parte rationis, vt contingit ijs, qui ex aliqua ratione magna, mediocri ſcilicet, vel leui fluctuant. Vndecunque enim occurrat, ſi ſolũ eſt ſcrupulus, licebit contra illũ agere, vt mox dicã. Si vero formido, quæ opinionẽ de cõtrario formet, nõ licebit iuxta, quæ ſupradicta fuerũt. Vndecũque itẽ euenerit, diſtinguere oportet: an huiuſmodi hæſitatio, ſeu vacillatio, ſiue formido & dubitatio ſit modo ſpeculatiuo, vel modo practico; hoc eſt, an dubitat de licito, vel illicito ſecũdũ ſe, vel vt eſt ratio operis ſui hic & nũc, vt patet in exemplo cõſulendi prædicto. Et poteſt reddi aliud exemplũ de pręlegẽdo ſcholaſticis in die feſto ſit licitũ, an illicitum. Et tamẽ non dubitaret quis, ſibi tũc eſſe licitum prælegere, hic non peccaret prælegens, quãtumcũque magna dubitatio eſſet apud eundem de actu prælegendi ſecundum ſe; an licitus ſit, an illicitus die feſto. & ſimiliter quantumcunque eſſet magnus timor de eodem. Et per oppoſitum ſi quis eſſet certus de actu prælegendi ſecundũ ſe, quod eſt licitus in die feſto & tamen fluctuaret de faciẽda tũc à ſe prælectione ira,

vt ratio applicandi ſe ad prælegendum cum ambiguitate ſe applicaret, illicite quis prælegeret. Facit ꝙ ſi certitudo ſpeculatiua exigeretur, non ſolum rudes, qui ſola certitudine ab alijs accepta ſunt contenti; ſed etiã doctores paſſim ſe periculo exponerent.

64 Decimo quinto infertur, ratione dubietatis non peccare illum, qui qđ facit, credit licere, quamuis contra ſuam credulitatem, ſiue fidem habeat ſcrupulum: quia primo, qui credit aliquid certus eſt, licet habeat ſcrupulos in contrarium, vt prędictum eſt. nu. 13. & 17. & ita non eſt eis res dubia: cui conſequens eſt, talem non ſe exponere periculo peccandi ratione dubietatis. Secundo facit, ꝙ Adrianus quolibeto. 3. fol. 28. pagina 2. tradit ſuper ſcrupuli definitione, & Cancellarius in prędicto titulo de regul. moral. & Pariſienſes in 3. diſt. 25. quęſt. 4. colum. 3. dicunt, ſcrupulum nil aliud eſſe, quam motiuum, contra quod ſentis, conceptum. Et ideo, vt in primo d. nu. 17. dicebam, ſcrupulus concurrere poteſt cũ credulitate, vel fide aut ſcientia oppoſiti: quæ tamen fides vel ſciẽtia excludit omnem dubitationem & formidinem oppoſiti. verbi gratia, Credo Mathematicis affirmantibus, demonſtratum eſſe triangulum habere tres angulos æquales duobus rectis. Contra qđ etſi adduceretur ratio, quam ſoluere non poſſem: non tamen propter hoc minus id crederem. Sic & in propoſito, ſi credo doctoribus affirmantibus mihi aliquid licere, etiãſi emergat in me ratio probans non licere, quam ſoluere neſciam, ſi dictis eorum fidẽ habeo, licite ago; hoc eſt ex parte dubitationis ſaltem nõ pecco faciendo contra illam apparentiam, vt contra ſcrupulũ. Sic pati poſſumus multas apparẽtias cõtra fidei articulos nobis ſæpe inſolubiles: ex quibus tamen nequaquam reuocamus in dubiũ, quę credimus, alioqui enim fieremus infideles: dubi⁹ enim in fide infidelis eſt. de hæretic. ca. 1.

65 Tertio pro corollario facit, ꝙ tã † Cãcel. in pđicto titulo de regul. moral. corollar. 2. & 3. & diuus Anto. cũ Adriano & Tho. à Vio & alijs quãpluri mis cõſulit, vtile quidẽ & ſãctũ eſſe ſcrupuloſis, frequẽter & fortiter cõtra ſuos ſcrupulos agere tutiorẽ partẽ omittẽdo; quo animę trãquillitate ſibi quęſita, ſedato & integro pectore Chriſto ſeruiant, Chriſtũ amẽt & colãt.

66 Decimo ſexto infertur ad illam † quæſtionem, an cõfeſſarius poſſit abſoluere confitentem, qui non vult parere confeſſario, eo ꝙ ipſe confitens ſequitur alios doctores, contrarium eius ꝙ confeſſarius tenet, opinantes & credentes; puta confeſſarius eſt in ea opinione, quod non licet alicui, etiam Papa id permittente, habere plura beneficia, ſiue ſacerdotia, quorum vnum eſt ipſius ſtatui ſufficiens: qui vero confitetur, in contraria eſt opinione, ſequutus alios doctores, qui contrariũ tenẽt, & ideo non vult illi parere. Et quod cõfeſſarius eo caſu nõ debet eũ abſoluere; immo ꝙ abſoluendo peccet, facit primo, quod confeſſarius interrogat⁹ a confitente, an hoc ei liceret, nõ poſſet illi iuſte reſpondere, id ipſi licere. Quia ita reſpõdẽdo contrã cõſcientiã cõſuleret, quod non licet, ad Rom. 14. & cap. fin. de præſcript. Secũdo facit, quod niſi hoc dicamus, ſequeretur,

con

conſulere ipſum poſſe, agendum, quod maxime crederet, eſſe contra legem Dei & illicitum. quod videtur abſurdum: ergo & id, ex quo ſequitur. cap. dudum. de prębend. lib. 6. l. nam quod abſurdum. ff. de bonis liber. Tertio facit, quod medicus opinans aliquid maxime ęgroto noxium & toxicum eſſe, non poſſet propter aliorum contrariam ſententiam ſuadere illi, ſeu conſulere, vt id ſumat, quaſi conuenientem medicinam.

67 His tamen non obſtantibus contrariam videtur reſpondendum, primo per cap. quia circa. de conſang. quod habet, diſſimulari poſſe cum his, qui bona fide putant, legitimum eſſe inter ſe matrimonium, ſi ex ſeparatione graue ſperaretur ſcandalum.

Nec reſpondeas, id ibi licere, ob tolerantiam Papæ ex certa ſcientia manantem, quæ vim diſpenſationis habet, ſecundum gloſ. poſtremam illius cap. quæ ſingularis eſt ibidem in hoc Panor. & commendatur pluri-
68 mum Præpoſito. † Aliud enim, vt ipſi aiunt, eſt impunitate ac facto tolerare, aliud reſpondendo dicere, toleramus, vel toleratur. Nam priore caſu, vt plurimum nō inducitur diſpenſatio. cap. cum iam dudum. de præbend. poſteriore autem inducitur, quod illud cap. quia circa. coniuncta gloſ. probat ſecūdum prædictos, & etiam ſecundum Pan. in cap. niſi. col. pen. de præbend. & Dec. in cap. 1. de exception. col. 1. Non, inquam, hoc reſpondere potes. nam primo is intelligendi modus non eſt litteræ illi germanus, quæ nil aliud habet, quam quod epiſcopus diſſimulare poteſt vt remaneant in copula mediante diſpenſatione ſurreptitia contracta, ſi ex ſeparatione graue immineat ſcandalum. Secundo, quod eum intelligendi modum conſequeretur, quod in caſu ſimili ei, in quo Papa ibi cōſulitur, non poſſet fieri, quod ibi reſpondet eſſe faciendum. & ita illud cap. fere inutile maneret. Tertio facit, quod Goffredus, quem ibi retulit Hoſtienſis, ita intelligit illum textum, vt in argumento noſtro præſupponitur. Quarto & neruoſe facit, q; ratio illa, per quam Hoſtienſis Goffredum confutat, & ob quam Ioan. And. Anto. & omnes alij Hoſtien. ſunt ſequuti, falſa eſt. Aiunt enim cum Hoſtienſi ob id verbis illis, *Diſſi-*
69 *mulare poteris*, addenda eſſe illa verba & ſupplenda; *Ex ſcientia & licentia noſtra, quam auctoritate pręſentium impartimur.* Quia ſtultum eſſet ſentire Papam velle permittere, vt in adulterio manerent illi, & ita peccarent. hæc inquam, ratio falſa eſt, & omnes hos patres fefellit. Primo quia etiamſi diſſimulatio illa vim diſpenſationis obtinuiſſet: non tamen propterea matrimonium illud, quod nullum erat, roboratur ſine animo
70 de nouo contrahendi. † Non enim ſufficit, quo matrimonium inter aliquos conſanguinitate iunctos roboretur, diſpenſationem ſuperuenire legitimā: niſi matrimoniū quoque noue cōtrahatur. quod clare probatur in cap. 1. coniuncta gloſ. poſtrema de eo, qui duxit in matr. quam pol. per adul. neque hoc vllus negarit: ergo diſſimulatio epiſcopi etiam cū expreſſa diſpenſatione Papæ non effeciſſet matrimonium ſine nouo conſenſu: igitur multo minus cum diſpenſatione Papæ implicita. Item irrefragabi-

liter probatur prædicta ratio falſa;nã fieri poteſt, immo frequẽtiſſimum eſt, nõ eſſe verũ inter aliquos matrimoniũ;immo & filios legitimos naſci cap.penul.qui filij ſint legiti.& cap.cũ inhibitio.§.1. cum ibi annotat.de clandeſt.deſpõs.cũ his,quę Decius in c.inter ceteras.de reſcrip.tradebat.

Neque vero dicas. ꝙ licet illos,de quibus in illo cap.quia circa,ignorantia excuſaret a peccato: Papam tamen,vel epiſcopum, qui ſciebant, matrimonium eorum inualidũ eſſe, non excuſaſſet a peccato negligẽtiæ monendi eos; quia hoc eſt falſum. Quoniam cum quis ob ignorantiam
71 probabilem iuris ſaltem humani bona fide facit aliquid, qđ nõ prçiudicet tertio, faciendo illud non peccat: neque tenetur parochus, epiſcopus, vel quiuis alius eum illius erroris admonere, vt erudite determi-
72 nat Adrianus in 4.de confeſſ.dub.7.poſt quintam quęſt. † immo male faceret, ſi moneret & ex hoc aliquod ſcandalũ immineret. Vnde Adrianus ibidem colũ.4.ſub finem ſingulariſſime determinat, eum ſacerdotem,qui ſolus nouit, quod mariti vxor propria viuebat, quando hęc ſecunda, quę ipſi confitetur, ei nupſerat ignorans,quamuis ſciat, eam cõfitentem verbis ſuis fidem habituram,non teneri tamen ei hoc indicare, immo,ſi hoc indicaret malefacturum:cum in detectione nulla ſit vtilitas, & ex apertione illius ſecreti perplexitatem, vel difficultatem incurreret illi. Mulier namque ſciens;eum verum maritum ſuum non eſſe,forte volet diſcedere cum ſcandalo mariti ignorantis; vel forte volet adhęrere,& maritus nolet de nouo conſenſũ in matrimonium præbere.

73 Nos quoque vidimus † diſpẽſationes aliquot in varijs materijs,quas, quorum erant illę, ſine vllo ſcrupulo de peritorum conſilio putabant eſſe legitimas;quæ tamen profecto non erant: ſed quia circa ius erant humanum,& nulli prçiudicabant, timuimus veritatem propalare illis, nequos ipſorum iuſta ignorantia excuſabat, auctoritate noſtra crederent, eas non valere & nihilominus eis vtentes peccarent. Hoc eſt,ꝙ ſingulariter & eruditiſſime eruditiſſimus ille Innocentius iij. prætendit in dict. cap.quia circa.parum hactenus intellecto. Quod tamen ita nil prędictorum allegato intellexiſſe videtur Adrianus de confeſſ.dub.7.poſt 5.quęſtio.col.1.Eſt igitur in illo cap.quia circa.caſus,in quo, qui credit, matrimonium inter aliquos non valere,cum eis diſſimulare poteſt; etiamſi ſit ſuperior, & eis dicere in bono ſtatu uiuere: immo & debet, quãdo ſcandalum ex contrario facto naſci ſperaretur. Cui conſequens eſt,etiam cõfeſſarium poſſe abſoluere confitentem,quem videt ignorantia iuris humani probabili a peccato excuſari, prçſertim ſi ſuſpicaretur,eum veritatem monitum illam nõ amplexurum. Facit qđ ſupra nu. 54.retuli ex Paludano & Antonino deſumptum; ſcilicet confeſſarium de aliquo dubitantem pœnitentis opinioni acquieſcere nonnumquam poſſe.

Non obſtant in contrarium adducta.Non primum;nam nego, ꝙ non poſſit confeſſarius pœnitenti conſulere, vt ſuam opinionẽm ſequatur. neque illud eſt contra conſcientiam agere:aliud enim eſt, me credere ali

quid

quid eſſe faciendum, aliud te contrarium agentem excuſari. Exemplũ longe pulcherrimum deſumi poteſt de extrauagant. graue. de reliq. & venerat. Sanct. Poteſt enim quis, quod ego facio, firmo credere, Virginem matrem redemptionis & mundiciei humanæ quodãmodo initiũ a labe
74 etiã originali fuiſſe omnino immunẽ, vt latius pridẽ dixi cõtra gloſſam ibi in cap. 1. de conſecrat. d. 3. At contrariũ tenens non eſt dãnandus: immo poſſẽ ei cõſulere, vt ſua opinione vtatur. Exemplũ etiã aliud deſumi poteſt ex eodem Adriano in dubio illo. 7. col. pen. in illo, qui facti ignorãtia probabili laborat. Nam ſi ſacerdos ſolus nouit affinitatem impedientem matrimonium eſſe inter confitentem & Bertham, quamuis matrimonium ſit inutile: tamen ei licite conſulit & ſuadet, vt eam pro vxore maritali affectu tractet. Eodẽ fere modo ſecundum argumentũ diluitur.

Ad tertium nego eſſe ſimile: quia in caſu noſtro nullum eſt periculum agenti, aut conſulenti, cũ dicatur iuſto errore excuſari a peccato: ibi mortis periculum eſt ægroto ex medici conſulentis opinione. & ita nõ poteſt illi periculo, quamuis ſolum ſit opinatum, & fortaſſis a veritate alienum
75 cauſſam dare. Poſſet tamen dicere ægroto, † eũ, ſi alij fuerint eo doctiores & magis periti, ſequendo eorum conſiliũ non peccaturũ; quãuis fuerit contra ſuam ſententiam & opinionem ſecundum Adrianum.

76 Decimo ſeptimo infertur vera ratio † & verus intelligẽdi modus eorũ quæ Maior ſupra relatus dicebant in 4. diſtinctio. 12. q. 3. nempe, illum, qui memoria tenet quinque pſalmos ad precationes illas horarias, quas Laudes vocant, pertinentes, & recordatur, ſe primũ illorũ cœpiſſe, & ſe aduertit in fine poſtremi, licet nõ recordetur ſe intermedios dixiſſe, non teneri ad iterũ eos pronuntiandũ: quoniã hoc eſt intelligendũ, dummodo credat ſe illos omnes pronuntiaſſe, quãuis aliquem ſcrupulũ habeat eo quod talem pornuntiationem non meminerit. Nam ſi dubius eſſet, neq; magis vni parti, ſcilicet, quod pronuntiaſſet adhæreret, quã alteri, ſcilicet, quod non pronuntiaſſet, illius dictum non eſſet verũ. Immo neque ſi magis opinaretur, ſe pronuntiaſſe, ſi modo non crederet, per ea, quæ ſupra contra Cancellariũ ex Adriani doctrina dicta fuerunt illatione 12. Attamen, qui pſalmos illos ſolutus eſt frequenter memoria dicere, iuſtã habet credendi cauſſã ſe, vt pronuntiare illos cœpit, ita & pronuntiaſſe. vnde de dubio fieri poteſt certus, & ita ad vlteriora procedere. Quæ memoriæ cõmẽdanda ſunt, quo in ſimilibus ac quotidianis quæſtionibus pie nos & alios explicemus & caute. Quales ſunt, quod nonnũquam veſpertinas preces dicturi vix meminimus, an ſextæ, vel nonæ horæ deputatas pronuntiauerimus: & unum pſalmum vel nocturnũ dicturi vix meminimus, an præcedentẽ dixerimus. Et intra miſſæ actionẽ non ſatis recordamur, an omnia præcedentia ſigna crucis, & id genus alia, vel fecerimus, vel dixerimus. Ad vlteriora enim proceſſuri prius occurrentibus de cauſſis credere debemus nos illa feciſſe. non enim ſufficeret nobis mens dubia, immo neque opinio, ſi non perueniret ad fidem & credulitatem. Quãuis

ſcru-

ſcrupulus ille, qui fidei ac certitudini repugnat, quemque ſupra definiuimus, minime noceat. * Admonemus tamen lectorem in 4. ſent. præfat Maioris, quem nunc hic Romæ habemus non expreſſe ſcribi de quinque pſalmis laudibus deputatis, vt exprimebatur in libro quem Conibricæ habebamus, cum hæc ſcriberemus, quamuis exprimatur de duob⁹ pſalmis, quod tamen ſufficit noſtro propoſito. *

Decimooctauo infertur, ſic eſſe intelligendum illud Thomæ à Vio ſu-
77 pra relatum de ſcrupuloſo† qui non meminit, an ſuperiore anno tale peccatum confeſſus eſſet necne: quòd non tenetur hoc anno illud confiteri. Hoc enim ita eſt accipiendum, vt eiuſmodi ſcrupuloſus primo credat, ſe illud confeſſum fuiſſe argumēto ille motus, quod anno ſuperiore mediocrem in recogitandis peccatis adhibuerit diligentiam, & quod pauca ſoleat ex recogitatis per obliuionem cōfitēda omittere. & quod leuiori fundamento talia credere poſſit & debeat ſcrupuloſus, quam alius Nam ſi dubia ſemper mens maneret; immo etiamſi magis opinaretur, ſe confeſſum fuiſſe, modo illa opinio ad fidem & credulitatem vſque non pertingeret, iterum confitendum eſſet. Non eſt autem putandum dubiam eſſe mentem, eo quod ſcrupulo angatur prędicto. Sic non ſępe conſuluimus illis, qui euangelium dicturi non ſatis meminerunt, an epiſtolam, vel graduale, vel quiduis aliud pręcedens dixiſſent necne. His etiam, qui iam orationem dominicam in miſſa dicturi, vel iam communionem ſumpturi nō meminerunt, an verba conſecratoria ſuper panem, vel calicem dixiſſent, conſuluimus, inquam, his vt animoſe crederent, ſe dixiſſe, & ita ad ſequētia pergerent.

78 Decimonono infertur id,† quod affirmant Cancellarius, diuus Anton. Prieras, Thomas a Vio & alij quamplurimi, quos referebamus in corollario 15. ſub finem, ſcrupuloſos exercere ſe debere in deligenda parte minus tuta in his, quæ ſunt dubia: ita intelligēdum eſſe, non, vt quod minus eſt tutum faciant, animo ſuo dubitante, an id ſit tutum necne: ſed quod primum credant, illud minus tutum eſſe ſatis tutum, quamuis aliud ſit tutius, & quamuis ſcrupulum habeant contra illud, & deinde animo per fidem & illam credulitatē ab ambiguitate liberato, quod iam credunt eſſe ſatis tutum, efficiant. Neque curent, quod ſcrupuli, hoc eſt argumenta & apparentiæ aliquot eis in contrarium occurrant, etiamſi ea ipſi diſſoluere nequeant: ſatis enim eſt, quod ita eſſe doctorum idoneorum ſcriptis, vel dictis credant.

79 Vigeſimo infertur, licitum † eſſe vnifacerē aliquid, quod aliis eſt dubium, an ſit mortale necne: quia per prędicta fieri poteſt, vt idem ab vno credatur eſſe peccatum, & ab altero non eſſe, & a tertio dubitetur, ſit necne peccatum: & omnes tres iuſte id iudicent: quamuis non uere.

80 Vigeſimo primo infertur, errare † multos in rebus valde apud auctores controuerſis, dum eo quod ipſi ſunt in ea opinione, qua iudicetur ali-

quid

quid eſſe peccatum mortale, pronunciant capitaliter alios, qui contra ſuã opinionem faciunt, peccare. Pro corollario eſt caſus in extrauag. graue. de relinq. & venera. ſanctor.

81 Vigeſimoſecundo infero contra pleroſque omnes, † neminem licite agere, quod ipſe dubitat, an ſit mortale peccatum necne, etiam ſuperiore præcipiente, durante illa dubitatione. quod multis modis probatur. Primo quia nullum ſuperioris præceptum liberat, ſeu eximit hominem ab obſeruatione iuris diuini, vel naturalis cap. non ſemper. cap. ſi dominus.
82 cap. Iulianus. 11. quæſt. 3. † Sed agere contra conſcientiam dubiam peccati mortalis, eſt naturæ lege prohibitum, ſicut agere contra conſcientiam peccati mortalis: quia primo circunſcripta omni lege Dei & hominum poſitiua, quodlibet talium eſſet mortale peccatum. ergo contra ius naturale, argumento cap. ius naturale. prima diſt. Secundo quia illud præceptum de non faciendo, quod animæ periculum continet iuxta illud Eccleſiaſt. 3. *Qui amat periculum, peribit in illo*, iuris eſt naturæ. quia per ſe notum eſt, vel deducitur ex per ſe notis, quę eſt definitio, vel declaratio definitionis iuris naturalis iuxta ea, quæ late ſcripſi in reperit. illius cap. ius
83 naturale. † Quod autem hoc deducatur ex per ſe notis, patet: Omnibus eſt per ſe notum, Deum ſuper omnia eſſe diligendum ac colendum. Per ſe notum item eſt, eum, qui aliquid ſuper omnia diligit, non debere facere quidquam propter amorem alterius, quo illius ſuper omnia diligendi amorem perdat, aut periculo illum perdendi probabili ſe exponat; quoniam alioqui non eum ſuper omnia diligeret. Per ſe notum item eſt, eum qui amore Ioannis aliquid facit, per quod ſe exponit periculo perdendi amicitiam Petri, pluſquam Petrum diligere Ioannem; ergo & qui amore alicuius etiam ſuperioris præcipientis facit aliquid, quod dubitat, an ſit mortale, necne, plus ſuperiorem vel alium diligit aut colit, quam Deum; quandoquidem per mortale peccatum Dei amor amittitur. cap. omnis.
84 de pœnit. diſt. 1. Secundo pro corollario noſtro facit, † quod qui probabiliter dubitat de ſeruitute vxoris, non tenetur ei etiam iubente eccleſia reddere debitum, vt dicit Thomas in 4. diſt. 36. in expoſitione litteræ, & Vuędelinus ibidem colum. 14. Quod ipſum videntur tenere Innocentius, & Ioan. And. Panor. & Præpoſ. in cap. propoſuit. de coniug. ſeru. quamuis gl. pen. ibi ſentiat contrariũ in illo cap. & Palud. in illa diſt. 36. ſed in eo caſu non agitur, niſi de pręiudicio tẽporali: nam ſi vellet eã cognoſcere vxorio affectu, poteſt ſine peccato debitum reddere: ergo quando de pręiudicio animæ agitur, minus poterit id facere. Tertio facit illud Apoſtoli ad Rom. 14. *Omne, quod non eſt ex fide, peccatum eſt.* ponderatis illis verbis. *Quod non eſt ex fide*: quaſi diceret, non ſolum id eſſe peccatum, quod eſt cõtra conſciẽtiam, ſiue fidem, qua creditur aliquid eſſe peccatum: ſed etiam quod non procedit ex fide, ideſt, iudicio, quo actu, vel virtute putat id licere per ea, quæ dicta ſunt in primo dicto: ergo propoſitum. Addidi autẽ, *virtute*, quia ſatis aſt, vt aliquid iuſte fieri poſſit, eum, qui facturus eſt illud.

lud,eſſe licitum actu iudicare; aut certe ita iudicaturum eſſe,ſi interroga-
retur, an liceret. Quarto facit cap. dominus. de ſecund. nup. t. reſpon-
ſo,quod habet,maritum de prioris vxoris vita dubitantem,nō magis poſ-
ſe alteram ducere quam ſi priorem ſciret viuere.Facit & cap. in præſen-
tia.de ſponſal.quo declaratur,quę ſemel nupſerunt mulieres,quandocun-
que tempore mariti abſint,& de illorum morte dubitetur,non poſſe alijs
nubere,etiāſi iuuētute,carnis fragilitate,& alijs id genus occaſionibus in
peccatū eas delapſuras iuſte timeri poſſet. Quinto & neruoſe facit, quod
ſicut facere contra conſcientiam;ita & exponere ſe dubio peccandi morta
liter,lege ipſa naturæ vetitum eſt,iuxta illa, quæ allata ſunt in primo argu
8 mento:† ſed nullo caſu licet contra conſcientiam etiam erroneam facere,
conſcientia illa manente, vt habetur in locis pręallegatis,& in c.per tuas
2.de ſimonia. vbi hoc annotauit Panor.ergo nullo etiam caſu dubio pec-
candi probabili ſe exponere cuiquam licebit.

Nec dicas,grauius eſſe facere contra conſcientiam,qua quis credit ali-
quid non licere,quam contra dubietatem,qua neque putat licere, neque
non licere.Quoniam,licet hoc verum ſit:quoad augendum peccatum;ta-
men nil facit ad excuſandum penitus ipſum:quia tantum, vel magis ſcié-
tia diſtat a fide vel opinione,quantum fides,vel opinio à dubietate. Et ita
quamuis peccatū contra ſcientiam maius ſit,quam quod peccatur contra
credulitatem, vel opinionem:non tamen propterea, quod contra hæc fit,
peccatū deſinit eſſe:quia immo eſt, eo quod contra conſcientiam fit: ergo
pari ratione,licet peccatum contra fidem, vel opinionem maius ſit, quā
quod contra dubietatem fit, non tamen ideo hoc deſinit eſſe peccatum.
quia contra legem de non exponendo ſe dubio peccandi eſt. Sexto facit,
quod ſecundum omnes, qui ſe exponit dubio peccandi, faciens id de
quo dubitat eſſe peccatum,ſemper peccat,ſi certum eſt,quod non facien-
do illud non peccaret:ſed propter hoc ꝙ non facere illud ſit peccatum, vel
non,nil minuitur de ratione,qua concluditur,peccatum eſſe facere id, de
quo dubitatur eſſe peccatum; quia tota ratio peccandi cōſiſtit in eo,quod
peccandi periculo exponit,& ideo quod non facere illud ſit peccatū nec-
ne nil minuit de ratione peccandi:ergo cōtra eiuſmodi dubietatē factum
peccatum erit,etiamſi non feciſſe illud peccatum ſit. Septimo facit quod
faciens contra cōſcientiam erroneam, peccat, etiamſi non faciendo illud
peccaret;quia facit contra conſcientiam,licet erroneam. cap. per tuas. 2.
de ſimon.ſic igitur agens contra dubietatem animæ peccat:quia ſe pericu
lo peccandi exponit,quamuis non faciendo illud propter aliam rationē
peccaret. Octauo confirmantur hæc,quia paria ſunt ſcire, ſe eſſe ſeruum,
vel dubitare,quantum ad hoc,quod peccat,ſi ſe in libertatem recipit. Nā
ſiue vere liber ſit,ſiue ſeruus,dolo malo dicitur eſſe in libertate, ſi de illa
dubitans ſe in eam receperit.l.igitur,§.infans.ff.de liberali cauſſā. Facit,
quod nemini licet iurare ſuper eo,quod dubitat.l.Marcellus.ff.de action.
rer. amor.l.videamus.§.1.ff.de in lit.iuran.Nono facit,quod dubius in-

fide infidelis eſt, licet non tantum, quantum ſicut is qui contrarium fidei credit. cap. 1. de hæret. ergo & faciens contra dubietatē peccat, licet nō tantum, ſicut qui contra conſcientiam operatur. Decimo, pro hac parte facit, ꝙ paria videntur eſſe, facere iubente ſuperiore contra id, quod credis non licere, & facere contra id, quod dubitas an liceat necne: quamuis non ſit idem facere contra, quod ſcis non licere, vt colligere eſt ex illo cap. dominus. de ſecund. nupt. coniuncto illo cap. inquiſitioni. de ſent. excom. ergo vel oportet concedere, licitum eſſe facere contra credulitatem, vel non licere agere contra dubietatem. Confirmatur hoc, quia nulla ratio reddi poteſt quare liceat agere contra rationem reclamantem et in aurem gannientem, neminem ſe dubio peccandi exponere debere in caſu dubietatis, quam contra eandem rationem dictantem neminem debere agere contra conſcientiam, quæ ex credulitate naſcitur: ſed quod contra hanc liceat agere, nemo dicere audebit: ergo neque dicere audendum eſt, ꝙ contra illam liceat. Duodecimo facit, quod votum, aut iuramentum non ligat minus, quam ſuperioris præceptum, argumento cap. debitores. de iureiur. & cap. magnæ. de voto. ſed illa non ligarent adueniente diſcrimine vitæ corporeæ. gl. in cap. ſi vero. de iureiur. recepta ab omnibus: neque cum diſcrimine vitæ animæ. ſi enim dubietas de impedimento matrimonij ſuperuenerit illi, qui ob ſucceſſionem habendam ſingulis quibuſque menſibus iuraſſet, vouiſſet ve ſuam vxorem cognoſcere, donec prolem ex ea ſuſciperet; nemo diceret, eum ad id complendum teneri: ergo nec ſuperioris præceptum ligabit exiſtente animi dubietate. Decimotertio facit, quod facilius quis poteſt ſe morti corporeæ, vel periculo illius probabili exponere; quam peccato mortali, vel periculo in illud cadendi probabili, argumēto cap. itane. 30. quæſt. 5. & ca. ſacris de his, quæ vi metuſ. cauſ. ſed ad nullius ſuperioris præceptum, niſi pro publica vtilitate id fieret, mortem quis debet ſubire corpoream: neque ſe illius periculo probabili exponere, argumento cap. ipſa pietas. 23. q. 4. ergo multo minus periculo peccandi probabili, ſicut & multo minus morti peccati, arg. cap. itane. 32. quæſt. 5. & cap. ſacris. de his quę vi. Con-
87 firmatur † quod vxor non tenetur marito furioſo debitum reddere, ſi mortem probabiliter timet, ſecundum Richar. in 4. 32. diſt. ar. 4. quęſt. 2. Immo neque quoties probabile fuerit fœtum extingui, abortum fieri, aut fœtum deformem valde agnaſci, ſecundum Scot. ibidem. Si ergo probabile dubium prædictorum periculorum efficit, vt quis non debeat reddere debitum: nonne maius periculum multo homicidij ſpiritalis, quando anima corpori pręfertur. cap. præcipimus. 12. quęſt. 1. §. fin. Inſtit. de iure natur. gent. & ciuili.

Contra tamen hoc corollarium faciunt multa. In primis cap. dominus. de ſecund. nupt. quod habet, eam, quæ nupſerit ſecundo marito non habita certitudine de prioris morte; licet de eius morte dubitet, reddere poſſe debitum; non tamen petere, at eo caſu dubium eſt, an ille actus

futurus

futurus adulterinus ſit, necne, nam ſi prior maritus viuit, adulterinus eſt, ſi non viuit, vxorius, & tamen non ſolum eſt: ſed etiam debet reddere debitum: ergo licite parere poteſt quis faciendo actum, de quo dubitar, an ſit mortale peccatum. Secundo facit cap. inquiſitioni. de ſent. excom. quod continet, eam, quæ non habet ſcientiam; ſed iuſtam fidem, ſiue credulitatem de impedimento matrimonij, ſtante illa credulitate ac fide reddere quidem debitum & poſſe & debere: non autem exigere: & tamen dubium eſt eo caſu, an ille actus ſit peccatum mortale, necne.

88 Tertio facit, ꝙ auctoritate publica † licet occidere hominem caſu; quo dubium eſt, an liceat. cap. quid culpatur. 23. quæſt. 1. quod habet, rege hoſtibus bellum indicente, ſubditos, etiamſi dubitent, an iuſta ſit bellandi cauſſa, poſſe iuſte belligerare ac hoſtem occidere: & tamen dubium eſt an id liceat, pari ergo ratione, ſi ſuperior aliquid præcipiat, quod ſubdito dubium ſit, an liceat id agere necne, propter obedientiæ bonum poterit illud efficere.

Quarto facit illud cap. inquiſitioni. aliter inductum. Habet enim illius tertium reſponſum, eam, quę iuſta cum cauſſa credit ſubeſſe matrimonij impedimentum, ad reddendum debitum teneri, iubente ſuperiore: ergo à fortiori contra dubium conſcientiæ id facere poterit iubente prælato.

Quinto induco eundem textum aliter: Habet enim ſecundum ipſius reſponſum, eam, quæ leui de cauſſa credit ſubeſſe impedimentum, explo ſa conſcientia, poſſe debitum & reddere & exigere & ita ſufficit explo ſio conſcientiæ, qua creditur ſubeſſe impedimentum: ſed illa poteſt expelli ſine conſcientia, qua credatur non ſubeſſe, puta per dubietatem, vt palam eſt: ergo cum dubietate animi poteſt reddi debitum, & ita fieri: quod dubium eſt facienti, an ſit mortale: quod eſt propoſitum.

Sexto facit, quod non ſunt paria contra conſcientiam facere & con-
89 tra dubium eiuſdem: † nam bonam fidem habere dicitur non ſolum qui credit rem eſſe ſuam; ſed etiam qui dubitat, & non credit eſſe ſuam. Facit textus in l. qui ſcit. §. bonæ fidei. ff. de vſur. qui videtur probare, eum habere bonã fidem, qui malã nõ habet. aptior text. in cap. ſi virgo. 34. q. 2. in illis verbis: *Tamdiu quiſque bonæ fidei poſſeſſor dicitur, quãdiu ſe poſſidere ignorat alienũ.* Per quem Pan. in cap. fin. nu. 4. de præſcrip. tenet, dubitãtẽ, an res ſit ſua, dum tamẽ ſciat, ſe poſſidere recte præſcribere, & in bona fide eſſe: nec agere contra conſcientiam. quæ communis opinio eſt, quam etiam tenet gloſs. poſtrema in illo cap. fin. & gloſs. verbo, bonæ fidei. cap. ſi diligenti. eiuſdem tituli, & glo. in l. 3. §. genera. ff. de adquir. poſſeſs. verbo, non bonæ fidei: quamuis & in contrarium induci poſſit. Facit glo. fin. cap. non debet. ff. de dolo. quæ habet, bonam fidem per abnegationem male dici: & inuitus dicitur, qui non conſentit: licet non contradicat. l. filiusfamilias. §. inuitum. ff. de procurat. ergo dubietas, quę nõ

iudicat

iudicat eſſe malum, quod agitur, & conſcientia, quæ iudicat illud eſſe malum, longe differunt; cui conſequens eſt, facilius confitendum eſſe eum, qui iudicat, quod facit, eſſe malū, peccare; quàm eum, qui dubitat.

Sexto facit d. cap dominus. de ſecun. nup. aliter inductū: probat enim eam, quæ contraxit dubia de impedimento, teneri ad debitum reddendum; quę tamen certa eſt de impedimento, minime. cap. inquiſitioni. 1. reſponſo de ſen. excom. cap. litteras. ver. ſ. ꝙ ſi non habet. de reſtitut. ſpoliat. ergo inter dubitantem, & credentem, & ſcientem, aliquid eſſe malum, plurimum intereſt: & nil aliud videtur intereſſe, niſi quod dubius reddit debitum, & non exigit, ſciens vero neque reddit, neq; exigit: ergo propoſitum.

Septimo facit illa concluſio: *In dubijs parendum eſſe ſuperiori*. Quæ probatur in cap. quid culpatur. 23. quæſt. 5. in illis verbis: *Si non eſſe contra Dei præceptum certum eſt, vel vtrum ſit, certum non eſt*. Et hoc ibi glo. fin. annotauit. Aptus in hoc textus in cap. contra morem. 100. diſt. & in cap. in memoriam. 19. diſt. Facit cap. quid ergo. 10. quęſt. 3. Facit, quod ſubditorū eſt obedire. cap. omnis anima. de cenſibus, cap. 1. 11. quęſt. 3. vbi probatur ſententiæ, etiam iniuſtæ parendum: & in illo cap. contra morem. probatur, correctionem etiam iniuſtam patienter ferendam.

Difficilis profecto eſt hic articulus, propter argumenta ſuperiora multa & neruoſa pro vtraque parte adducta; neque vmquam antehac ipſius perplexitatem perpenderam: ſed diuino implorato ex animo auxilio, et re coram me a quibuſdam meis auditoribus eruditis diſputata, concluſionem prædictam ſuſtentare nitar, & contraria prædicta diſſoluere, quandoquidem corollarij fundamenta firma mihi videntur & ſolida, & in eo contenta Deo gratiſſima veritas.

90 Ad horum primum igitur, ſcilicet cap. dominus. de ſecun. nup. † reſpondet Adrianus in quodlibero prędicto ſecundo, illud in foro exteriori ſeruandum, non in foro conſcientię.

90 Contra quam ſolutionem facit primo † cap. inquiſitioni. vbi in caſu ſimili idem reſpondetur in foro conſcientię. Secundo quod nulla ratio aſſignari poteſt, quare in his caſibus aliud ſeruandum ſit in interiori foro: quàm exteriori, ſi modo tantum de hoc dubio conſtet exteriori iudici, quantum interiori. Tertio ꝙ omnes doctores intelligunt illa capp. procedere in vtroque foro. Facit, ꝙ eccleſia non cogit ad peccandum, vt ait Thomas quodlib. 2. ar. 10. Ex quo infert, eum, qui poſt votum caſtitatis ſimplex reddit vxori debitum, non peccare, quia hoc pręcipit eccleſia. Quarto irrefragabiliter, probo capp. illa inquiſitioni. & dominus. etiam in foro animæ habere locum. Nam neque Adrianus, neque vllus alius audeat negare, illa duo capp. in eodem foro accipienda. Rurſus nemo audeat negare, in eodem foro debere intelligi. 2. & 3. reſponſum capituli,

91 inquiſitioni. in quo intelligitur primum. † Quod vt primum palam fiat, verba illius memoria digna ſubijcio: *Inquiſitioni tuæ reſpondentes credimus diſtin-*

Deinde nonne cuiuis erudito cap. hoc in eodē foro loquitur, in quo illud cap. inquiſitioni? Nimię igitur facilitatis Adriani fuit dicere, illa cap. exterioris fori metas nō tranſire. Facit, ꝙ tam difficile eſt reſpōdere cap. quid culpatur, 23. quæſtio. 1. quam illis duobus prædictis capp. tamen certū eſt, illud in conſcientiæ foro maxime locum habere.

93 Quare rem altius conſideranti † viſum fuit primo aliter dicere, ſcilicet, concluſionem noſtri corollarij procedere, quando dubium eſt, an ſit peccatum, quod præcipitur, & certum non eſſe peccatum illius contrarium: quem intellectum a contrario ſenſu ſignificant, quę in corollario vndecimo ſcribebamus: at in caſu illius cap. dominus. vtrumque eſt dubium: nam ſi reddatur debitum, & vere prior maritus viuit, luxuria eſt: ſi non reddatur, & maritus non viuit, iniuſtitia. Vtroque igitur dato dubio præceptū ſuperioris excuſare videtur, vt docet Paludanus in 4. diſtinctio 36. quæſtio. 2. ar. 3. Quæ quidem ſolutio multis confirmari poſſet, quę includuntur in illo generali. Poſitis in neceſſitate ſubueniendum eſſe. cap. ad limina. 30. quęſtio. 1. in illis verbis: *Inculpabile iudicandum, quod neceſſitas intulit.* cap. 1. 34. qō. 1. cap. ſicut. de conſec. d. 1. cap. ſi quis propter neceſſitatem. de furt. clem. 1. de homicid. l. ſcientia. §. qui cum aliter. ff. ad l. Aqui. l. rem legatam. ff. de ad. leg. l. fidei cōmiſſa. §. ſi rem. ff. de leg. 3. & §. ſi rem. Inſti. de leg. at cum oportet quem alterum e duobus facere, etiamſi dubius, vtrum ex illis ei liceat, merito videri poteſt in neceſſitate alterum faciendi poſitus, & ita poſſe facere id, quod ei præcipitur: ſecus vero, ſi conſtat ei alterum licere, & de altero, an liceat, eſt dubius: quia tūc nulla eum premit neceſſitas alterum faciēdi.

Hæc ſolutio primo aſpectu arridebat: at rem altius perpendenti non
94 ſatisfacit: † quia per argumenta ſuperius formata confunditur. Nam tametſi alterum cogitur agere: nihilominus tamen, quod dubium eſt, an ipſi capitale futurum ſit, agit, & ita ſe dubio mortis animę obijcit.

95 Deinde † qui conſcientiam de aliqua re facienda erroneam habet, puta de implendo iuramento non parendi prælato ſuo, in neceſſitate poſitus eſt faciendi alterum e duobus: videlicet, vel contra votum non parere, vel contra conſcientiam erroneam agere: & tamen peccat, etiamſi prælato præcipiente alterum illorum faciat: ergo etiam, qui dubitat, vtrum ſibi liceat, quamuis alterū præcipiēte ſibi prælato fecerit, peccabit. Neque dicas, hanc, de qua loquimur, conſcientiam erroneam ab eo, qui eam habet, exui poſſe, & ita ſe a neceſſitate, qua tenetur, abſol-
96 ui. Nam replicari poterit, † poſſe item eum, qui dubitat, dubietatem illam exuere credendo alteram partem eius, quod dubitat: & ita ſe a neceſſitate abſoluere.

Neque rurſus dicas, dubietatem aliquando ex cauſſa probabili naſci: quoniam idem contingit de conſciētia erronea. Quēadmodū enim quis dubitare poteſt de morte coniugis propter alicuius viri fide digni nuntium: ita credere quis poteſt, peccatum eſſe non adimplere iuramentū,

etiã illicitũ ex prędicatione viri eruditi. & id Herodi viro crudeliſſimo illius pientiſſimi Ioãnis occiſori perſuaſum fuit. cap. cum iuramento. de homicid. Conſtat item leui de cauſſa vtrumque, ſcilicet, conſcientiam erroneam & animi dubietatem contingere poſſe.

Neque dicas, difficilius animi dubietatem, quam conſcientiam erroneã
97 deponi: † quia immo, ceteris paribus, difficilius deponitur conſcientia erronea, quam dubietas: ſicut facilius eſt, virtuem quampiam quęrere illi, qui nondum vitium contrarium imbuit, quam illi, quem vitium iam quęſitum oportet ex animo prius abradere, vt illi virtutem contra-
98 riam inſerere incipiat. † Sicut etiam difficilius eſt docere quempiam recta, qui iam falſa eſt doctus; quam rudem, qui nondum verum, vel falſum agnouit Aptiſſimus in hoc text. cap. reperiuntur. de pœnit. diſt. 3. in illis uerbis. *Facilius inueni, qui recte ſeruauerit innocentiam, quam, qui congrue egerit pænitentiam.* Vbi gloſ. poſtrema rationem huius dicti ſubiungens ait; *Nam pœnitentem oportet mutare vitam, quod ſumme difficile eſt*, authent. de mõachis §. hinc autem collat. 1. Cũ ergo illũ qui habet cõſcientiã erroneam duos oporteat ſubire labores: tollẽdi, ſcilicet illã, & formãdi cõtrariã: eum vero, qui dubius eſt, nil deponere oporteat, ſed alterũ, de propoſitis credere, cõſequẽs eſt, difficilius eſſe deponere cõſciẽtiã erroneam eo modo, quo depõenda eſt, nempe induendo iudicium cõtrarium, vt poſtea dicam; quam depõere dubietatem. Facit, quod, eũ qui habet cõſcientiam erroneam de altero extremo, ad alterum tranſire oportet: qui vero dubitat ſolum de medio, ad unum extremum quorum duorum poſteri us difficilius eſſe, & ad ſenſũ conſtat & probatur in illo c. reperiũtur.

99 Tertio igitur reſpondeo, concedendo illud cap. dominus. de ſecund. nupt. continere eam, quę dubitat de prioris mariti morte, pręcipiente id ſuperiore, immo & ſola lege id iubente, ad marito poſteriori debitũ reddendum teneri: negando tamen, quod id facere poſſit, dubietate illa in ipſius animo durante: ſed prius depoſita, & prius de morte prioris mariti concepta credulitate. hanc quoque ſolutionem probat Adrianus. Pro qua facit primo quod conſcientia erronea, quæ dictat aliquid mali faciendum, non excuſat hominem à peccato, ſi ſecundum illam operetur, Thomas 1. 2. quęſt. 19. art. 6. ab omnibus receptus: nam, qui occidebant apoſtolos, benefacere ſe putabant teſtante illud domino, Ioannis 16 *Venit hora, vt omnis, qui intefecit vos obſequium ſe arbitretur præſtare Deo.* & tamẽ grauiſſime peccabãt. Quamquã autẽ conſcientia erronea non excuſet: tamen eadem cõſcientia efficit, vt ſi contra illam fiat, peccetur, ſecundum Thomam in loco pręcitato ar. 5. quod receptum eſt. Remediũ ergo fuerit deponere prius illam conſcientiã erroneã, deinde operari cõtra id, quod illa dictabat: ita & in propoſito videtur, quod dubietas quidẽ
100 animi non excuſat quem à faciendo illo, quod pręcipitur: attamen ſi quis contra illam fecerit dubietatem peccat, quare remedium fuerit illam dubietatẽ prius deponere, deinde id, quod ante dubitabat, operari.

Contra

101 Contra tamen hanc ſolutionem facit † primo, quod qui ex cauſſa
probabili & vrgenti dubitat, neque debet, neque poteſt illam dubietatē
exuere. Immo ſi exueret, male faceret: ſicut & qui alicui adhæret opinio
ni, non poteſt illam quolibet deponere: ſed re diligenter pro negotij qua-
litate a ſe diſcuſſa, & contrario ſibi bona fide perſuaſo, ſi eruditus eſt;
vel conſilio ab alijs petito, ſi non eſt eruditus, ſecundum ea, quæ dixi-
mus in illatione nona, num. 51. Da igitur aliquam, quæ ex probabili cauſ
ſa de prioris viri morte dubitet, vt in caſu illius cap. dominus, tunc argu-
mentabor ſic; Eiuſmodi mulier non poteſt, neque debet hanc animi du-
bietatem deponere, & tamen tenetur debitum reddere? ergo hæc ſolu-
tio non ſatisfacit.

Secundo, hanc ſolutionem ita confundo, cap. illud, dominus. differen
tiam facit inter reddere & exigere debitum: inter quæ tamen ſecundum
hanc ſolutionem nulla eſſet differentia; nam ſecundum eam mulier, quæ
animi dubietatem de prioris mariti morte conceptam, non exuit, & nouā
de ipſius morte credulitatem non concepit; reddere debitum non poteſt:
at quæ fecit illa, non ſolum reddere, ſed etiam exigere valet: ergo nulla
erit inter illa differentia.

Tertio, contra ſolutionem hanc facit, cap. illud, inquiſitioni, quod po-
nit differentiam inter credulitatem leui de cauſſa conceptam, & inter cō
ceptam ex graui & probabili: nam priore caſu ait, deponendam eiuſmo
di conſcientiam; & ea depoſita, reddi debitum & exigi poſſe: poſteriore
vero nō depoſita illa reddendum; ſed exigi non debere: pari ergo ratione
qui ex cauſſa leui dubitat, dubietate illa exploſa & reddere poterit & etiā
exigere: quæ vero ex cauſſa probabili dubitat, ea dubietate non exploſa,
poterit quidem reddere, non autem exigere. Illatio vero, quam facio de
conſcientia erronea ad hanc dubietatem probatur; quoniam ſecundum
hanc conſiderationem, idem eſt in hoc de conſcientia & dubietate con-
ſcientię iudicandum.

Quarto igitur noue ac, ni fallor, vere reſpōdeo, præmiſſa tamen una
concluſione, quam noue quidem ipſe diuulgo & emitto: illa tamen pri-
102 dem implicite ſaltem & obuolute tradita eſt; ſcilicet poſſe † quem cre-
dere aliquid ad unum effectum, non credendo idem, quoad alium.
103 Quod uarijs exemplis demonſtro. † Firmiter & ſine ulla condicione
ſaltim expreſſa credo, quam hoſtiam presbyter in altari eleuat, adoran-
dā, eſſe conſecratā, & ibi realiter adeſſe uerū Chriſti corpus: & ita abſo-
lute & ſine ulla conditione adoro. quod faciendū eſſe Thom. quod lib. 5.
ar. 12. ſentit & expreſſius tradit in 3. ſen. d. 9. q. 1. ar. 2. & q. 6. ad ſecundū:
at non credo ibi eſſe corpus Chriſti ad effectū ſuper hoc martyrium ſu-
beundi, pro illius veritate teſtanda: quoniam hæc concluſio; Corpus
eſt ſub hac panis ſpecie, non eſt de fide catholica: tametſi de illa ſit, cor-
pus Chriſti ſubeſſe illius panis ſpeciei, ſuper quo verus ſacerdos verba
cōſecratiua cū intentione debita protulit. c. firmiter. §. fi. de ſum. Trinit.

& fide catho. Vnde concluſionem hanc poſteriorem credo eſſe veram, & ita credo, vt pro aſſerenda illa mortem oppetere ſim paratus: illam vero priorem, ſcilicet; corpus Chriſti eſt ſub huius panis ſpecie, credo; ſed nõ ita credo, vt pro aſſerenda illa mortem oppetere velim: quia neque ad id teneor. quod Pariſienſes tradiderunt in 3. ſent.d.23.q.10.col.4. Secũdo
105 facit, quod iudex † iuſtam præſumptionem, de crimine conuictũ credit & iudicat feciſſe illud ad eum aliqua pœna extraordinaria condemnãdum: non autem ad condemnandum pœna mortis, auctore Innocentio recepto ab omnibus in cap. quia veriſimile. de præſump. per c. afferte eod. tit. inducendo eo modo, quo in illo cap. quia veriſimile inducebat ipſemet Innocentius. Nam per illã præſumptionẽ, de qua in illo cap. afferte. credidit & iudicauit Salomon puerũ illũ, nõ eſſe filiũ illius mulieris, quæ petebat eum diuidi: eſſe autem illius, quæ rogabat eum non diuidi, credidit, inquam, hoc ad effectum alteri ex illis adiudicandi filiũ: non autem ad damnandũ mortis illam, quæ furata fuit matri filiũ. Tertio, quod iudex per ſummariam informationẽ credit alicuius intereſſe, quo talis ſententia non ita daretur ad effectum admittendi eum ad appellandum. cap. ſuper eo. de off. deleg. cap. cum ſuper, de re iudic. nõ autem ad effectũ adiudicandi ei, quod petit. Quarto, per ſummariã informationẽ credit iudex, ſententiã ſuper matrimonio latã, iniquã fuiſſe ad effectum admittẽdi partem ad agendum: non autem ad effectũ pro illo pronuntiandi. cap. lator. & quod ibi ait Innocent. de re iudic. Quinto omnes homines in dubio credo veridicos eſſe ac bonos. cap. 1. de ſcrutin. cap. fi. de præſump. ad effectum ne male de illis opiner: ſed ad effectũ, quo eis committã pecuniã meam, negotia mea, ſecreta mea, & uitam meam: quo item illos eligã ad aliquam dignitatem, non omnes, immo vero, raros eſſe puto veros & legales. cap. poſtquam cap. innotuit. cap. nihil de electione. Denique legi-
106 mus † apud Apoſtolum, 1. ad Corint. 13. *Charitas omnia credit*: & tamen non credit omni ſpiritui. Ioan. 4. Sic innocens, omnes credit eſſe veraces. cap. innocens. 22. qõ. 4. non tamen quoad omnẽ effectũ. cap. ſi quid vero 86. diſt. Confirmãtur hæc omnia per illa, quæ dicam in corollario ſequẽti in reſponſione ad ſecundum, vbi dicetur, ſcientiam non ſubiacere noſtræ voluntati, & quare: credulitatem autem ſic, & quare.
107 Hoc prænotato & eo † ad propoſitum vtendo, dico, mulierem aliquã credere, vel dubitare poſſe, aliquem ſuum eſſe maritum quoad vnum effectum; & credere non eſſe, quoad alium: & ita quoad effectum reddendi debitum, quando de prioris viri morte dubitat, credere poteſt, eũ eſſe ſuum maritum, quoad vero exigendum, dubitare, iuxta cap. illud dominus, de ſecund. nup. quę concluſio tametſi a nemine, vt dixi, eſt
108 ita clare & explicite aſſerta, nõ tamẽ te deterreat. Quoniã & vltra † prædicta Ioannes Gerſonus vir omniũ conſenſu pientiſſimus in 2. par. ſuorum operum, fol. 188. in cap. quidam ſcholaris. in pulchra qõne de illo, qui vnam litteram in bullis Apoſtolicis emendauit, reſpondit, eũ de quo-

quære

rum operum, fol. 188. in cap. quidã ſcholaris. in pulchra quæſtione de il lo, qui vnã litterã in bullis Apoſtolicis emendauir, reſpondit, eũ, de quo quærebatur, non debere, ſe excommunicatum putare, neque irregularem ad effectum ceſſandi à miſſarum celebratione: ea tamen mente debere eſſe, vt data opportunitate, abundantem cautelam nõ ſpernat. Facit,
109 quod iura ipſa, † eum, qui poſt appellationem eſt excommunicatus, in omnibus extraiudicialibus admittunt: in iudicialibus autem al ijs ab his in quibus agitur de illa excommunicatione, non admittunt. cap. ſolet. de ſen. exc. lib. 6. Facit, quod iuſti fere omnes, quoad effectum ſuſcipiendi & adminiſtrandi ſacramenta, credunt ſe Deo acceptos; quoad effectum tamen dolendi de peccatis ſuis præteritis, peccatores ſe exiſtimant. Vnde Tho. à Vio in cap. 1. libelli. 17. Reſponſorum contra miſerum Luthe- * alias in par. opuſ. to. 1. tra. 1. * concludit, poſſe quem vere à peccatis ab-
110 ſolui, qui tamen, an abſoluatur, ſubdubitet. Quoniã, inquit, licet † nõ dubitet ex parte ſacramenti vllum ſubeſſe defectum: poteſt tamen pie dubitare an ſit ex parte ſua vllus. & ita præſupponit, poſſe pœnitentem credere ſe idonee diſpoſitum ad ſuſcipiendum pęnitentiæ ſacramentum, quoad tamen certo credendum ſibi peccata eſſe dimiſſa, minime. Quod etiã in cap. fi. inf. eod nu. 21. repetemus. Facit pro his; quoniam & in naturalibus aliquid ſubijcitur alicui, quoad vnũ effectum: non tamen, quoad alium. Lignum humidũ paruo igni ſubijcitur, quoad hoc vt calefiat: nõ tamen quoad hoc, vt vratur, Tho. 2. 2. quæſt. 104. art. 1.
111 Ex his ſequitur primo, conciliari poſſe † quod Innocentius & Thomas dicunt cum eo, quod Paludanus & alij contradicunt ſuper eo, quod in argumento ſecundo pro noſtra concluſione ſupra formato eſt dictum, videlicet, virum dubium de ſeruitute coniugis, quam, cum contraxit, putabat eſse liberam, poſse quidem reddere debitum, ſecundum Paludanũ & ſuos, ſi crediderit quantum ad hoc, eam eſse ſuam non tamen poſse ſecundum illos, ſi uel quantum ad hoc id credere nolit.
112 Sequitur ſecundo, † poſse quem credere eſse aliquam ſuam coniugẽ quoad reddẽdum ei debitum, & non quoad exigendum: non tamen econtrario credere, quoad exigendum, & non quoad reddendum. Cuius ratio palam eſt, quia in non exigendo nullum eſt periculum, nulli fit iniuria: in non reddendo vero alteri fieret iniuria, ſi vere coniux eſset. Et ideo facilius credere poteſt ea, quibus ſibi, quam quibus alij præiudicatur: quia re ſua cuilibet pro ſuo libito licet vti. l. in re mandata. C. de man. modo ea non abutatur. §. ſed hoc tempore. Inſtitur. de his, qui ſunt ſui, vel alie. iur.
113 & gl. in cap. ſicut hi. verb. aliena. 47. diſt. † Immo & abuti poteſt. l. ſed & ſi, §. conſuluit. ff. de petit. heredit. qđ intellige verum, quoad forum exterius; non quoad interius.
114 Tertio ſequitur, id quod dicitur in his, quæ dubia ſunt, an ſint bona, an mala, ſuperiori parendum, intelligendum eſse parendum quidem ſed iuſte pareri nõ poſse nisi prius inferior credat id, quod ſibi precipitur

bonum eſſe, vel abſolute, quoad omnes effectu s, vel ſaltem, quoad illum effectum, quoad quem ſibi præcipitur. Hactenus de ſolutione primi arguměti, cuius me prolixitatis vix arguet, qui ſummā illius difficultatem perpenderit. Nunc ad ſecundum reſpondeo, illius ſolutionē ex dicendis corollario ſequenti pendere.

Ad tertium eo modo, quoad primum reſpondendum eſt, videlicet, ſubditum parere quidem debere regi bellum indicenti, quando non eſt certus de iniuſtitia licet de iuſtitia certus non ſit: non poſſe tamen iuſte niſi aduenienre regis præcepto, credat bellum iuſtum eſſe ſaltem quoad illum effectum parendi regi.

Ad quartum eo modo reſpondendum, ſicut ad ſecundum.

115 Ad quintum reſpondeo, † multipliciter conſcientiam explodi poſſe. Primo per aduentum iudicij contrarij. ſecundo per ſolam illius depoſitionem contrario iudicio non concepto. Et concedo, conſcientiæ depoſitionem ſufficere in ſecundo reſponſo illius cap. inquiſitioni. ſi fiat

116 priori modo, non aliter. † Quod autem illud reſponſum intelligi debeat de depoſitione priori modo facta; patet ex eo, ꝙ ait, exploſa conſciētia, poſſe illam, de qua loquitur ille textus, & redere & exigere debitū. Quod tamen non poſſet, ſi ſolum conſcientia illa exploſa, mens ramāſiſſet dubia, per illud cap. dominus, de ſecund. nup.

117 Ad ſextum concedo, longe differre † ſcientem a dubitante in caſibus illorum duorum capitulorum dominus. de ſecundis nupt. & inquiſitioni. de ſent. excom. non tamen in hoc, vt ſciens, durante ſcientia, neque redere debitum valeat, neque exigere: dubius autem valeat reddere, du-

118 rante illa dubietate. † Sed in hoc eſt differentia, ꝙ ſciens non poteſt deponere iudicium, quod euidenter nouit: credens vero, quia non nouit euidenter, accedente legis, vel ſuperioris præcepto, dubietatem ſuam deponere poteſt, ſaltem ad effectum illum ad quem iubetur id facere.

Ad ſeptimum eodem eſt reſpondendum modo, quo ad tertium.

119 Vigeſimo ſecundo infertur, ex hac illatione † vigeſima ſecunda, neminem poſſe agere licite etiam ſuperiore præcipiente, quod ipſe credit eſſe malum & peccatum, durante illa credulitate, etiamſi peccatum ipſi non facere, qnod vt faciat, præcipitur. Infertur autem argumento a fortiori: Si enim quod dubium eſt mihi, non licet, durante dubietate, etiā ſuperiore pręcipiente & præcepto ſuo me obligante, vt ſupra eſt dictū, quod eſt minus: à fortiori non licebit, quod credo eſſe malum, durante illa credulitate. Facit, quia vniuerſaliter & ſine vlla exceptione dixit Apoſtolus ad Rom. 14. *Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt*: ergo vniuerſaliter eſt intelligendum cap. ſi Romanorum. 19. diſt. cap. ſolitæ, de maiori. Facit, quod omnes doctores ſine vlla exceptione ita inrerpretati ſunt. Facit caſus, vt aiunt rotundus in c. per tuas. 2. de ſimo. quod probat, eum, qui putat, aliquē epiſcopū ita ſimoniacū, vt nemini liceat ordine ab eo inſigniri, etiamſi per nimiū ſcrupulum & errorem id credat, non poſſe ab

illo

illo aſſumere; niſi prius eum deponat errorem.

Dicat tamen aliquis, illum textum in illo caſu loqui, in quo non peccabatur ordinem ab illo epiſcopo non ſuſcipiendo. Nam poterat licite ordines ab illo epiſcopo non ſumere, vt quia non tenebatur ad ſuperiores aſcendere: vel quia poterat eos ab alio accipere; & ita ſolum probare, non poſſe quem, quod credit eſſe malum, facere, quando non faciendo illud non peccaret.

Sed hęc ſolutio non tollit argumentum: nam qui ſic reſponderit, conſideret primo, illũ textum de monacho agere, qui vt plurimum iuſſus ordine ſolet, inſigniri. Conſideret ſecundo, fuiſſe forte illi pręceptum, vt ab illo epiſcopo ordines acciperet. Quod ſi nolit hoc cõcedere, fingat, fuiſſe illi hoc præceptum: certe tunc caſus eſt contra ſic reſpondentem. Neque audebit confiteri eo caſu licere illi accipere ordines ab eo, quem credit ita ſimoniacum eſſe, vt nemini liceat ordine ab eo inſigniri. Quarto
120 facit, † quod conſcientia erronea ſemper ligat, vel ad ſui depoſitionem, vel certe ad faciendum, quod illa dictat. Thomas 1.2. quæſt. 19. ar. 5. ab omnibus receptus, præſertim a Ioanne Gerſone, ſecunda parte in illo titul. de natur. & qualit. conſcient. Quinto facit, quia qui ſcit impedimentum matrimonij, etiamſi ob hoc excommunicetur, neque reddere poteſt debitum, neque exigere. cap. inquiſitioni. primo reſponſo de ſent. excom. & tamen; qui ſolum credit, etiamſi hoc ex cauſſa probabili faciat,
121 reddere poteſt: licet non exigere, † & hoc non alia ratione, niſi quia ſciens, quod ſcit, non poteſt neſcire: credens vero poteſt, quod credit, non cedere: ergo contra credulitatem illam duratem non licet agere.

Contra hanc illationem vigeſimam ſecundam facit primo caſus in illo cap. inquiſitioni. 3. reſponſo, quod habet, eam, quę ex probabili cauſſa credit impedimentum aliquod eſſe inter ſe & ſuum maritum, teneri quidem reddere debitum, exigere vero non poſſe. Et oportet illud intelligere, quando non deponitur credulitas: nam, ea depoſita, poſſet etiam exigere, ſecundum omnes. Secundo facit illud cap. inquiſitioni, quo probatur diſtare multũ inter ſe an coniũx ſciat, an credat matrimonij impedimentum: quia priore caſu non poteſt reddere, vel exigere debitum poſteriore vero poteſt: & hoc non contingit alia ratione, niſi, quia cum ſcientia impedimenti reddere non poteſt, cum credulitate autem ſic: ergo. Tertio facit illud ipſum cap. aliter inductũ: nam palã ponit differentiã inter credulitatẽ leuiter conceptã, de qua ſecundum reſponſum agit, & inter credulitatem probabiliter inductã, de qua tertium reſponſum tractat: quia ſcilicet priore caſu deponere poteſt; non autẽ poſteriore: igitur pręſupponit poſteriore caſu contra credulitatẽ non depoſitã licere agere. Quarto facit illud ipſum cap. aliter inductũ. Habet enim, credulitate, quę leuiter concepta eſt, depoſita, poſſe petere & exigere debitũ: quãdo autẽ probabiliter eſt concepta, ſolum poſſe reddere, et non exigere: ergo tertium reſponsũ agit, quando credulitas non deponitur, nã ſi deponeretur,

 poſſet

poſſet vtique ſicut reddere, ita exigere. Quinto facit cap. laudabilem. v. lit. pen. quod habet, alterutro coniugum matrimonium accuſante, non debere alterum accuſatum ante probatam accuſationem iure, quod habet in accuſante priuari. Ex quo tex. infert. Pa. quod ait ſingulare, ſcilicet, lite pendente, nemini interdicendum poſſeſſionis vſum, etiam in coniugijs. Ibi ergo habemus caſum, in quo accuſans matrimonium, & ita credens illud non valere, reddit debitum coniugale, & ita contra conſcientiam facit, quod credit malum. Sexto facit, quod licite iudex contra conſcientiam iudicat, ſecundum glo. poſtremam. cap. paſtoralis. § quia vero. de off. deleg. cui alias. 27. ſimiles ibi allego. & tradit Thomas, vt plurimũ receptus. 2. 2. quæſt. 67. ar. 2. & 64. ar. 9. vbi hoc ipſe dicit de miniſtro licere ei contra conſcientiam ſuam iudicis exequi ſententiam. Pro quo eſt caſus iuris optimus in illo. §. quia vero. vbi etiam hoc ipſe Hoſtienſis, Car. Pano. & multi alij tam ibi, quam alibi ſæpe tenent, vt ibi latius dico in repetitione illius puncti ſuper eo §. breui ſtylo conſcripta.

Ad horum primum reſpondeo concedendo, eum qui probabiliter credit impedimentum matrimonij, quod probare non poteſt, ad reddendum debitũ teneri: non tamen, durante illa credulitate, ſed prius ea depoſita, & concepta credulitate contraria, ſaltem, quoad illum effectũ reddẽdi iuxta ea, quæ dicta ſunt in quarta ſolutione primi contrarij. nu. 102.

122 Ad ſecundum concedo, † differre multum ſcire impedimentum matrimonij, vel credere illud: non tamen in hoc, vt ſciens, durante illa ſcientia, non poſſit reddere, vel exigere debitum coniugale: credens vero ſtante & durante credulitate, hæc facere, poſſit. Sed in hoc, quod ſciens non poteſt neſcire ea ſola cauſſa, quod velit neſcire: quia ex euidenti manat notitia, quæ cogit intellectum aſſentiri etiã nolente voluntate, vt dictum eſt in primo dicto ſuperioris corollarij. Dixi, autem, ex ea ſola cauſſa, quo velit neſcire, quia per obliuionem, furorem, vel alias id genus cauſſas amitti poteſt: nos autẽ hic de amiſſiõe, quę ſola fit volũtate, loquimur.

123 Credens † autẽ poteſt non credere ſola voluntate; nam per quaſcũq; cauſſas res naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. cap. 1. de reg. iur. l. ab emptione. ff. de pact. at credulitas ex motiuo probabili & voluntate noſtra producitur, vt docetur in prologo Senten. vbi cõmuniter id tenetur. Et poſt

124 alios per Pariſ. clare determinatur. & in 3. d. 23. q. 11. cõcluditur, † fidẽ, vel credulitatẽ, neque a ſola voluntate, neque a ſolo motiuo: ſed voluntate & motiuo, non naturaliter, vt ſcientia; ſed libere produci. Facit ꝙ tenemur credere ad Hebræ. 11. *Accedentem ad Deũ credere oportet.* Et Marc. vlt. *Qui nõ crediderit, condemnabitur.* & 1. Ioan. 4. *Nolite credere omni ſpiritui.* Ex quibus apparet credere, vel non credere in noſtra eſſe facultate ac voluntate poſitum: quandoquidem non præcipimur facere, niſi quæ a noſtra uoluntate pendent: neque peccamus in alijs, quam in ijſdem. 15. quæſtio. ſub finem prin. Et ideo eruditiſſimus Innocentius erudite aliud de ſciente, aliud ſtatuit de credẽte; hic enim ſola voluntate poteſt neſcire.

Ad

125 Ad tertium reſpondeo, † concedendo in cap. illo inquiſitioni. probari, credulitatem, quæ ex leui cauſſa manat, & quæ ex graui, differre: non tamen in eo, ꝙ contra natam ex graui liceat agere: contra natã vero ex leui, minime: nã hoc penitus contra rationem eſſet: Quia ex hoc infertur, efficaciorem eſſe credulitatem ex leui cauſſa datam, quã genitã ex graui. Eſt autem in hoc differentia, quod genita ex leui facilè ac penitus omitti poteſt & debet: nata vero ex graui difficilius tollitur: & aliquando non expedit, nec deponi debet in totum: ſed ſolum quoad illum effectum, quoad quem uel iuſta lex, vel iuſtum ſuperioris præceptum id requirit.

126 Ad quartum reſpondeo, † concedendo ſecundum reſponſum illius cap. inquiſitioni. habere conſcientia leui de impedimento exploſa, exigi poſſe ac reddi debitum: tertium vero habere reddi tantum poſſe, quãdo cõſcientia ex graui cauſſa viget: ſed nego illum textum per hoc ſtatuere., vt quis non depoſita illa credulitate, ſaltem quoad illum effectum, poſſit reddere debitum: ſed ꝙ eo caſu non debet quidem exui credulitas illa, quo ad affectum exigendi, ſed quoad effectum reddendi, vt ſupra eſt dictum.

127 Ad quintum ſcilicet, cap. laudabilem. ut lit. pend. eodem modo reſpondeo, eum, qui accuſat matrimonium, ſi ſolum credit impedimentũ, & neſcit poſſe quidem reddere debitum, depoſita, quoad id conſcientia, non autem exigere: quia quantum ad id, matrimonium, quod accuſat nõ ualere credit.

128 Ad ſextum reſpondeo, ꝙ adeo iudici non licet contra conſcientiam iudicare, vt cuidam non contemnendæ auctoritatis viro hæreſis videatur id dicere. Neque Tho. vel aliquis alius id umquã dixit in ſenſu, in quo
129 in argumento accipis. Dixerunt quidem † multi, licere iudicare aliter propter ſcientiam, quam habet, vt iudex, quam iudicaſſet ſecundum ſcẽtiam, quam habet, vt priuatus: & nemo umquam dixit, ꝙ ſua cuipiam contrarium dictante conſcientia, eſſet ipſi licitum hunc, vel illum damnare: qui enim iudex ſcit vt priuatus, tibi ſoluta decem, quæ Petro mutuaras, illo non probante ſolutionem, poteſt quidem pro te, ſecundum Thomam & frequentius receptam opinionem pronuntiare: & ita non contra conſcientiam, immo ſecundum illam iudicat, quia non facit contra id, quod ei conſcientia dictat faciendum, immo quod ipſi dictat eſſe faciendum. quæ tamen altius, licet breuiter in illo §. quia vero, tractaui.

130 Vigeſimo quarto infero, † peccare iudices omnes illos, qui opinionũ varietati confiſi, pronuntiant pro amiciore, volentes ei in dubio gratificari. Conſtat enim, eos contra dubietatem animi agere, & exponere ſe periculo tollendi ius ſuum alteri parti; ac conſequenter mortaliter peccandi per prædicta. facit cap graue 11. quæſt. 3. quod in hoc caſu intelligi poteſt, dum ait: *In re dubia certa non detur ſententia.* Facit cap. paſtoralis. de fide inſtru. quod habet, iudicem non debere iudicare ſecundum Decretalem, de qua merito dubitet, num ea ſit iuri conſona.

Contra tamen hanc illationẽ facit regula; *Cum ſint iura partiũ obſcura*

reo

reo potius fauendum eſt, quam actori. de regul. iur. lib. 6. Facit tex. in l. *In ambiguis, pro dote reſpondere melius eſt*. ff de regul. iur. Cui ſimilis eſt in l. in ambiguis. ff. de iure dotium. facit l. 1. ff. ſolut. matrim. In cuius ini-
131 tio Bar. ait, † inſtrumentum faciens pro dote præſumi prius factum, quam inſtrumentum faciens contra illam: licet vtrumque eodem die cõſtet eſſe confectum. Facit ꝙ in omnibus cauſſis fauorabilibus, in dubio pro illis eſt pronuntiandum. cap. fin. de re iudic. Facit, qđ tradit Roman. de cauſſa pia in repetit. authen. ſimiliter. C. ad l. Falcid. in 13. ſpeciali, & quod tradit Bald. de fiſco in l. 1. C. de hered. vel Falci. col. fi. verſicul. Item in dubio. Facit etiam contra id, quod vulgo dicitur, in dubio pro amico conſuli poſſe, ac iudicari.

Ad hęc omnia reſpondeo, quod & Adrianus ſenſit in quolib. 2. ea †
132 intelligenda eſſe, dummodo illa dubietas ab animo ante ſententiam expellatur: & qui iudicaturus eſt, prius quam iudicet, credat ius eſſe eccleſiæ, doti, cauſſæ fauorabili, vel amico ſuo; vel ſi hoc non credit, ſaltem certo credat eo caſu pro illis eſſe iudicandum. Non enim nunc arbitror oportere iudicem, ſemper credere ius eſſe illi, pro quo iudicat: ſed ſatis eſt credere pro illo eſſe iudicandum: quoniam, qui ſcit aliquid ut priuatus, quia uidit, & contrarium probatur in actis, non credit ius verum eſſe, quod probatur: & ita eſſe ius illi, qui falſum illud probat: credit tamen pro illo eſſe iudicandum, ſecundum ea, quæ ſuperius in re
134 ſolutione ſexti argumenti dicta fuere illatione proxima. † quamquam ut pro amico iudicetur, non arbitror id ſufficere, quia iura non iubent in dubia re iudicari pro amico, qđ iubent fieri pro dote & pro alia cauſſa fauorabili. & ideo, qui in dubio pro amico iudicare voluerit, prius, me iudice, certo credere debet illi eſſe ius, vel ſaltem ſecundum cauſſæ acta ſic eſſe credendum ab eo, qui neſciret contrarium, ſi peccatum vitare voluerit. Quod ſi credere id nequit, neque profecto iudicare iuſte poterit, contra iura noſtram illationem confirmantia. quod multos parum animaduertere, & ideo male de Deo mereri dolendum eſt; cum facile, qđ faciunt, agere poſſent de eo bene merentes.

Vigeſimoquinto infertur illa concluſio Adriani in 4. de confeſſione.
135 q. 4. col. 4. quæ habet, non ſolum illam circunſtantiã eſſe neceſſario cõfitendam, qua ideo peccatum eſt grauius, quia factum eſt contra conſcientiam: ſed etiam, quando peccatum eſt contra dubietatem animi, exponendo ſe dubio peccandi. Pro qua concluſione facit, ꝙ omnis circumſtantia, quę ſpecialem habet repugnantiam cum ratione; ſiue quæ lege prohibetur ſpeciali; ſiue quæ ſola facit actum eſſe malum capitaliter, etiã ſi aliunde non eſſet malus, eſt neceſſario confitenda, iuxta tradita in illo cap. conſideret notab. 1. Sed per ſuperiora patet, ꝙ quemadmodũ, quod agitur contra conſcientiam, ob id ſolum peccatum eſt, quia contra conſcientiam agitur: & ita contra legem illam ſpecialem, qua vetamur contra conſcientiam quidquã facere, quæ habetur ad Rom. 14. & in cap. fi.

de

de præſcript. in cap. omnes. §. illud. 28. q. 1. ita & facere contra dubietatem animi, ſpecialem repugnantiam habet contra rationem, & eſt contra legem illam ſpecialem, qua, ne quod eſt dubium, an ſit peccatum faciamus, vetamur. Quę habetur Eccleſiaſtici. 3. cap. & in cap. ad audientiã. & in cap. ſignificaſti. 2. de homicid. Per quam legem ita id eſt peccatũ, vt ſi aliunde non eſſet, ex hac tamen radice ſola peccatum eſſet mortale.

Et quamquam hæc opinio ſpeciem veritatis habeat: tamen contrariũ in vtroque, videlicet circunſtantiã conſciẽtiæ offenſę, vel dubietatis animę exequutæ non eſſe confitendam, ſaltem expreſſim, magnis viribus tutati fuimus in cap. conſideret. not. 6. ſupra diſt. 5. non ſine piarum animarum conſolatione grandi.

136 Vigeſimo ſexto inferre poſſet quiſpiam ex prędictis, eum, qui mercandi ſe arti addicit, peccare mortaliter. Eum item, qui ſe militiæ adſcribit armatæ: quoniam illæ artes adeo ſunt omnium conſenſu periculoſæ, vt nemo, aut certe rarus ſit, qui eas ſine peccato exerceat mortali. c. qualitas. cap. contrarium. cap. negotium. cum ibi annotatis ſupra diſt. 5. ergo, qui ſe ad artibus illis vtendum ornat, periculo probabili & dubio

137 peccandi mortaliter exponit. Hanc autem † concluſionem non probo. primo, quod ſi eam ob rationem prædictã affirmas, oportebit te conſequẽter affirmare, nos omnes mortaliter peccare, qui qualecũque munus & qualecunque artem primum aggredimur, immo & qui iam aggreſſi

138 non relinquimus. Quando dubium † profecto probabile ac veriſimile fuerit, in quocunque nos munere mortaliter peccaturos, arg. cap. ſepties. ſupra diſt. 3. & 1. Ioan. 1. cap. & eius, quod dixit Innocen. in cap. omnis poſt princip. de pœnit. & remiſſ. Secundo moueor, quod ars mercandi & militandi licitæ ſunt. quod monſtrauimus in c. qualitas. & cap. contrariũ. ſupra diſt. 5.

139 Non obſtat fundamentum † contrariæ partis, quoniam videtur id tolli poſſe per ea, quæ ſupra in illatione 14. ſcripſimus, nempe tunc dubietatem animi, vel conſcientiam erroneam inducere mortale peccatum, cum illa dubietas, vel conſcientia in ſpecie, & operis applicatione occurrit: ſecus, quãdo in genere, vt ibi latius dictum eſt: & in illo cap. qualitas, declarauimus.

Gratias tandem ago Domino meo Ieſu Opt. Max. qui me hunc certi, atque incerti ſpecum, longe, quam putabam, incertiorem & tenebroſiorem locũ penitius, quã propoſuerã, ingreſſum, errantemque latę ſuæ lucis radijs adiuuit, in lumenq; reuocauit nõ omnino, ni fallor, ſpernendũ.

Cap. idcirco.

Cyprianus epiſt. 2. lib. 4. ad Antonianum.

IDcirco, fratres cariſſimi, pœnitentiam non agetes, nec in dolore delictorum ſuorum toto corde manifeſtam lamẽtationis ſuæ profeſſionem

nem teſtantes, prohibendos omnino cenſuimus à ſpe communionis & pacis, ſi in infirmitate atque periculo cœperint deprecari: quia rogare illos non delicti pœnitentia; ſed mortis vrgentis admonitio compellit, nec dignus eſt in morte accipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum.

SVMMARIVM.

1 *Communio & ſepultura impœnitenti negatur, etiamſi contritionis aliqua ſigna oſtendat, modo per alia eius verba, vel ſigna eũ non omnino, vel non amore Dei pęnitere appareat.*

2 *Intellectus Cardinalis cap.* idcirco. *olim probatus, nunc omiſſus. nu. 3.*

4 *Mortis cogitationem vtilem eſſe plurimis probatur teſtimonijs.*

Cardinalis hic ait, hoc cap. ſi bene illud perpendatur, parum ſe ruire propoſito. Pro cuius ſententia facit; quod concluſio à Gratiano propoſita habet, pęnitentiam etiam in vitæ fine habitam prodeſſe. Cypriani autem hæc auctoritas habet, non pænitentibus non eſſe communionem concedendam. Quę concluſio neque repugnat priori, neque illi cõſentit: ſed eſt ſeparata: quandoquidem aliud eſt non pænitere, aliud in fine uitę pænitere. Ei enim quẽ credim⁹ nõ pænitere, nec in fine vitæ nec ante, communionem concedimus corporis domini, neque etiam ſepulturã cap. placuit. 23. quæſt. 5. gloſſ cap. ex parte. 2. de ſepulturis cũ alijs in c. 2. ſupra eadem latius citatis. Quod autem hoc de non pænitente loquatur, patet ex illo verbo: *Pænitentiam non agentes*. & ex illo: *Nec in dolore delictorum ſuorum toto corde, & cet.*

His tamen non obſtantibus contrarium videtur verius, ſcilicet; hoc cap. deſeruirę propoſito, quoniam ex eo deſumitur forte argumentum contra concluſionem ſuperius poſitam. Lego enim in illo poſt verba prædicta, eos, qui pœnitentiam, dum ſani erant, non egiſſent, non eſſe audiendos, ſi in infirmitate & periculo cœperint deprecari. Et rurſus legis, quod eiuſmodi homines non delicti pœnitentia; ſed mortis vrgentis admonitio rogare compellit.

Ex quibus verbis colligitur, eum, qui ægrotus ſibi dari communionẽ pacis rogat, non eſſe audiendum, ſi ſanus pænitentiam non egit. Colligitur item; eum, qui antequam ægrotaret, non egit pænitentiam, in ægritudine poſitum non præſumi ex animo & Dei amore pœnitere: ſed ficte ac timore tantum & horrore pęnæ: et tamen ſupra diximus etiam, eum qui nil verbis rogat; ſed tantum penitudinis ſigna demonſtrat, ad communionem & ſepulturam, eſſe admittendum, & ita extendendum cap. 1. ſupra eadem. Et certe † quidquid Cardinali viſum fuerit, quod etiam antehac ipſe probaui; nunc tamen rem ipſam penitius conſideranti, vix vllum aliud argumentum neruoſius contra concluſionem à Gratiano in principio huius diſtinctionis propoſitam, & à nobis in cap. 1. varie confirmatam occurrit, quàm hæc Cypriani auctoritas, quam nulla ex parte 2

violata littera, difficile fuerit diluere. Quod tamen in pręſentia vero propius occurrit, dicendum eſt, Cyprianum agere de his, quos conſtat, neque dum ſani erant, feciſſe pœnitentiam; neque in ægritudine conſtitutos ex animo contrito communionem petere. Quos item per ea verba, quæ proferunt, conſtat non toto corde ad Deum conuerti, ut quia delictorum aliquorum pœnitudinem quidem oſtendunt: non tamen omnium. & ſe ab aliquibus ceſſaturos promittunt: non tamen ab omnibus,
3 † vel etiam ſuis verbis & nutibus ſignificant pœnarum tantum timore, non etiam Dei amore ita eos pœnitere. Et in ſumma Cyprianus de illis loquitur, quos conſtat non vere ac ex animo pœnitere: Leo vero Papa & auctor aliorum capp. huius diſt. & Gratiani concluſio, ac noſtra de his, quos videmus quidem in vitæ fine pœnitere; contritionis ſigna oſtendere; & ſcimus id ab eis ex toto animo & Dei amore agi: vel certe ignoramus eorum animum, & neque ſcimus eſſe ſatis pœnitentia dignum, neque indignum. idcirco etſi non penitus credimus eos ſaluari: opinamur tamen, & in dubio eorum pœnitentiam in meliorem partem interpretamur; ſaltem ad effectum eis ſacramenta & ſepulturam tradendi; iuxta ea quæ fuſius in cap. 2. nu. 15. dicta fuerũt, exponendo verbum illud: *Nõ præſumimus*. ibi poſitum.

4 NOTA ex illis verbis: *Nec dignus eſt in morte ſuſcipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum*, periculoſum eſſe non cogitare ſe moriturum, & mortis cogitationem vtilem. Pro qua eſt illud Eccle. 6. *In omnibus operibus tuis memorare nouiſſima, & in æternum non peccabis.* Illud itẽ Euangelicũ Matth. 14. *Vigilate, quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* Audis ipſummet Saluatorem, noſtræ ſalutis viam mortis cogitationem eſſe ſignificare. Sed & Hieronymus inter alia, quę in hoc citat in epitaphio Marcellæ epiſt. ſæpe & multum. non tacet illud Satyrici.

Viue memor lęti, fugit hora, quod loquor inde eſt,

Et ad Heliodorum epiſt. grandes materias; ait: ſententia Platonis, oĩum ſapientum vitam meditationem eſſe mortis. Ideoq. debere nos animo præmeditari, quid aliquando futuri ſimus, & quod velimus)(nolimus lõge abeſſe non poteſt. Audiamus etiam patrem noſtrum Auguſtinũ lib. 2. de doctrina chriſtiana: *Timor, inquit, de morte futura mentem neceſſario concutit, & quaſi clauus, carnis omnes motus ſuperbiæ ſigno crucis affligit.* Sed & Seneca Lucillum epiſt. 25. admonebat, incertum eſſe, quo loco mors ipſum expectaret: itaque eum illam omni loco expectare debere: & eũ, qui didicit mortem, ſeruire didiciſſe. Poſſidonius item in vita Auguſtini teſtatus eſt, Auguſtinum, quem vtinam aliquando miſeri uel in hoc incipiamus imitari, ijs maxime dum viueret fuiſſe amicum, qui mori ex animo cupiebant. Nam Seneca epiſt. 43. quem etiam Archid. hic meminit, de ſe teſtabatur, ante ſenectutem curaſſe, vt bene viueret, in ſenectute; vt bene moreretur. bene autem mori eſſe libenter mori. Quod poſtremũ conſiderãti videri poteſt veluti e longinquo & per tenebras vidiſſe

diſſe illud Paulinum ad Philip. 1. *Cupio diſſolui & eſſe cum Chriſto.* Hinc illa ſaluberrima eccleſiæ, quæ mater eſt pia, monitio: *Memento homo, quia cinis es, & in cinerem reuerteris.* Ante quod inſtitutū Eccleſiaſtes docuit de terra eſſe facta omnia, & in terra reuerſura. Eccleſiaſtes. 3. & Eccleſiaſtici 40. Et alibi: Terrā terris, terram geris, & in terram conuerteris, qui de terra ſumeris. Eccle. 17. relatum in c. in eccleſiaſtico. 13. q. 2. Meminerimus ergo mortem Chriſtiani, qui cum Hieronymo credimus & confitemur ſiſtendos nos ante tribunal Chriſti, vbi apparebit, qua quis mente vixerit, verſemusq. animo elogium hoc Cypriani: *Non eſt dignus in morte ſucipere ſolatium, qui ſe non cogitauit moriturum,* quo tandem mortem hāc temporariam cum gloria commutemus æterna. Amen.

Cap. ultimum.

Auguſt. cap. 17. de vera & falſa pęnitentia.

NVllus expectet quando iam peccare non poſſit: arbitrij enim quærat libertatem vt delere poſſit commiſſa, non neceſſitatem. Qui prius itaque à peccatis relinquitur, quam ipſe relinquat ea, non libere, ſed quaſi neceſſitate condemnat. Licet enim latro veniam meruiſſet in fine de omni crimine, non tamen dedit baptiZatis peccandi, & perſeuerandi auctoritatem; tunc enim baptiZatus eſt, qui tunc primum in cruce, Chriſtum confeſſus eſt: pænitentia enim ſi in extremo vitæ hiatu aduenerit, ſanat & liberat in abſolutione baptiſmi, ita quod nec purgatorium ſentiunt, qui in fine baptiZantur: ſed ipſi ditati bonis ſanctæ matris eccleſiæ, recepturi ſunt multiplex bonum in vera beatitudine. Illi autem qui cum potuerunt, numquam conuerti voluerunt, confitentes, cùm iam peccare nequeunt, non ſic facile acquirunt, quod volūt. Oportet enim, vt pænitentia fructificet in bonis operibus, vt vitam mortuo impetret. ſcriptum eſt enim, ſine charitate neminem ſaluum eſſe. non itaque in ſolo timore viuit homo. Quem ergo ſero pænitet, oportet non ſolum timere Deum iudicem, ſed & iuſtum diligere: non tantum pænam timeat; ſed anxietur pro gloria. debet. n. dolere de crimine, & de omni prædicta varietate eius.

SVMMARIVM.

1 *Libero arbitrio caret quis in mortis articulo, etiam penitus quandoque. nu. 3. Sicut ſemper impeditur valde. nu. 4.*

2 *Libero arbitrio carens, nec bene, nec male de Deo meretur. & adeo debile poteſt eſſe, vt mortifere peccare nequeat. nu. 3.*

3 *Intellectus huius cap. vno verbo enucleatus.*

Peccata

6 *Peccata neque relinquere, neque relinqui poſſunt, niſi per pœnitentiam ſaltem virtualem & generalem. nu. 7.*
8 *Intellectus illius dicti*, Peccata te derelinquunt, non tu illa.
9 *Baptizatus in vitæ fine ſaluari creditur, non ita in vitæ fine pœnitens: quia non eſt æque verſimile. nu.* 10.
10 *Intellectus contextui germanus ac verus.*
11 *Charitas, quæ ad ſalutem neceſſaria, et in beatitudinem via, num.* 12. *Sine illa ſaltem habituali, neque infantes baptizatos ſaluari.* 14. *Nec ſine illius infuſione peccata remitti. nu.* 13. *Quam tamen etiam paruulis baptiſmo infundi eccleſia declarauit catholica.* 15. *charitatem autem et gratiã eandem eſſe, vel neutram ſine altera vmquam haberi. nu.* 16.
17 *Peccatorum diſplicentiam, niſi ex amore Dei natam, non eſſe contritionem.*
18 *Peccatorem duabus molis molendum, timoris ſcilicet, & ſpei, quæ cantho charitatis ſunt voluendæ. nu.* 19.
20 *Abſoluitur quis à peccatis ſuis, etiamſi certo ſe abſolui non credat, modo ſe ad ſacramentum illud percipiendum credat idoneum. nu.* 21.

ETIAM cap. hoc apud Magiſtrum in 4. diſt. 20. reperias.

NOTA primo, ex illis verbis: *Quãdo peccare non poteſt*, hominem in vitæ fine peccare nõ poſſe. Quod in cap. 2. ſupra eadem. nu. 22. vbi ſimilis textus, extenſum fuit & declaratum.

NOTA ſecundo ex illis verbis: *Arbitrij quærat libertatem, non neceſſitatem*, eum, qui ad mortem ægrotat, carere arbitrio libero. Facit
1 ꝙ mors eſt maximum terribilium, ſecundum Ariſtotelem. lib. 3. Ethic. & multa morte minora tollunt liberum arbitrium; puta ira, quando tãta eſt, vt mentis alienationem inducat, cuius meminerunt Ioan. Andr. et communiter alij in cap. dudum. de conuerſ. coniugat. Facit l. hac conſultiſſima. C. qui teſtamenta. ibi; *Cum humana fragilitas mortis præcipue cogitatione perturbatur, minus memoria poſſit.* Faciũt etiam, quæ dicentur in §. quod quamuis. infra eadem.

2 Contra tamen hanc concluſionem facit, ꝙ † nemo poteſt de Deo bene, vel male mereri, niſi liberum arbitrum habuerit & rationis vſum. cap. firmiſſime. cap. aliquos. cap. inebriauerunt. 15. quęſt. 1. at in cap. 1. ſupra eadem concluſum fuit, hominem vſquequo exhalet effletque animam, bene ac male de Deo mereri poſſe. igitur ad mortem vſque libertatem habet arbitrij.

Propter hęc & huiuſmodi alia, noſter textus dupliciter poteſt intelligi
3 Primo, ꝙ ęgrotus libertatem arbitrij penitus perdit. † quod eſt quadoque verum. Secundo ꝙ non habet expeditam, ſed impeditam, quod ſemper eſt verum. Nam, vt ait Bonauentura in 4. diſt. 20. quando materia ſurſum rapitur, & impedit diſcretionem, delirant homines, & extra iudicium ponuntur. Impeditur quando violentia morbi auertit & retrahit & hoc ſemper fit in infirmis. Hęc enim eſt natura potentiarum animę ꝙ

quando

quando vna eſt in vehementi actu, altera diſtrahitur ab actione, iuxta illud:

Pluribus intentus minor eſt ad ſingula ſenſus.

Cap. diuerſis, de cleric. coniug. vbi gloſs. hunc verſicul ſcribit. quod facit
4 etiam gloſs. in l. fin. C. de offic. aſſeſs. Cum ergo in infirmis ſit vehemens 9
dolor in ſenſu, impeditur liberum arbitrium à iudicio diſcretionis peccatorum. Et hoc modo intelligitur, quod hic ait auctor illis verbis: *Arbitrij quærat libertatem*; addendum eſt expeditam, ſcilicet, & non violentia morbi ſiue ſenſibili dolore impeditam.

5 Addo quod eſt ſingulare, nonnumquam neque omnino perdi liberum arbitrium & rationis vſum; neque in eo gradu haberi, vt peccare 10
mortaliter poſſit; ſed ſolum venialiter. Quod teſtatur Adrianus quolibet. 2. fol. 30. pagina 2. & memini me legere apud Cancellarium Pariſienſem, quamuis locus nunc non occurrat, quod etiam in imperfecta vigilia contingere palam eſt, necnon in ætate infantili & in valde ſenili. quod etiam valido morbo turbatis fere ſemper euenire arbitror,

NOTA illa verba; *Prius ipſum peccata relinquunt, quam ipſe relinquat ea.*

6 Contra quam concluſionem facit, † q̃ peccata neque peccatorem relinquunt, neque ab eo reliquuntur, niſi per veram pœnitentiam. cap. omnis. de conſec. diſt. 4. & ſecundum Hierony. in epiſt. ad Pammachium ſecunda: *Poſt naufragium tabula eſt culpam ſimpliciter confiteri.* & habetur in cap. ſecunda. de pœnitent. diſt. 1. Immo nec adulti peccata ſine aliqua pœnitentia per baptiſma tolluntur. cap. firmiſſime. 15. quæſt. 1. & Lucæ vltimo Dominus ait, oportere prædicari pœnitentiam in remiſſionem peccatorum. Et Eccle. 21. ſcribitur: *Fili mi peccaſti, non adijcias iterum,*
7 *ſed pro priſtinis deprecare, vt tibi dimittantur.* Nam & qui per dilectionem Dei ſuper omnia ſine vllo peccatorum dolore explicito, & per martyriũ pro Chriſti amore aſſumptum, condonari peccata tenent, hoc ideo aiunt quia eiuſmodi amor, etſi non particulariter & explicite, certe implicite ac generaliter peccatorum diſplicentiam & dolorem continet. Quod docent Pariſienſes in 4. diſt. 14. quæſt. 1. col. 4. Per quæ ac alia confutatur illa miſeri Lutheri propoſitio: *Summa pænitentia eſt non amplius peccare, & optima pænitentia noua vita;* quod Caietanus facit ſecundo tomo cap. 1. ſeptemdecim reſponſionum.* alias. 1. tom. tract. vlt. quæſt. 1.

Ad hanc oppoſitionem reſpondeo, concedendo peccata iam admiſſa non relinquere peccatorem; neque à peccatore relinqui; niſi per pœnitentiam, neque contrarium ſentire noſtri textus auctorem. Cui conſequens eſt. appellatione peccatorum in hoc textu non eſſe intelligenda quæcunque peccata: ſed exteriora tantum committenda, vel potius peccandi ea
8 poteſtatem, ita vt ſenſus ſit: † Peccata te dimittunt, & non tu illa; id eſt, peccata exteriora, quæ nondum ſunt admiſſa, & poteſtas illa committendi te relinquunt: non autem tu illa, vel illam relinquis. Faciunt pro hac

ſolutione,

ſolutione, quę in cap. 2. ſupra eadem diximus, exponendo illud verbū: *Peccare non potes,* vbi eſt ſimilis textus noſtro, & vbi hoc aliud hic explicandum reliquimus.

NOTA illa uerba: *Illi autem,* &c. Per quæ innuere videtur auctor,
9 † eum, qui in fine vitę baptizatur, certo ſaluari; non ſic quem in vitæ fine pœnitet. Contra quod facit, quia ſi vterque ex ſolo timore, & non vere pœnitet, neuter ſaluatur. Etſi uterque ex amore & vere pœnitet, vterque ſaluus erit, per ſupradicta, & quę mox dicentur inſequen. notab.

Ad hoc uidetur reſpondendum, vera eſſe omnia, quæ in argumento aſſumuntur, neque auctorem contra ſentire: ſed ſignificare velle, ꝙ veriſi
10 milius eſt, eum, qui in vitę fine conuertitur & baptizatur, cum antea nō eſſet baptizatus, animo bono conuerti, & pœnitere, quam qui cum baptizatus eſſet, & antea potuiſſet pœnitere, & noluit, in ultimum vſque ſuę vitę articulum id facere diſtulit. Et quia illud eſt veriſimilius, ita & poteſt & debet a nobis ceteris paribus, certius haberi. argumento cap. quia non eſt veriſimile. de præſumpt. & l. fin. ff. quod met. cauſ. quæ ueriſimilitudo ex eo maxime conijci poteſt, quod non requiritur tanta contritio ad ſuſcipiendum legitime ſacramentum baptiſmi, quanta ad ſuſcipiendū ſacramentum pœnitentiæ, quod innuit Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 6. & nos latius & clarius alijs reſoluimus in Manu. Confeſſ. cap. 1. nu. 38. & duobus ſeqq. Eſt etiam alia differentia inter eum, qui in vitę fine baptizatur, & eum quem ſub vitę finem pœnitet: quoniam ille recta in cęlum volat, hic vero in purgatorio purgabitur. quod infra latius declarat idem auctor. Quam differentiam etſi etiam hic tangat: tamen neceſſaria eſt prior; quoniam, niſi & illam demus, & ponamus, non conſtat ſibi textus.

NOTA quarto ex illis verbis: *Scriptum eſt, ſine charitate neminem ſaluum fieri*: quod hæc, de qua textus loquitur, ſcriptura in cap. 13.
11 primę ad Cor. inuenitur. Vbi Paulus; † *Si linguis hominum loquar & angelorum, charitatem autem non habeam, factus ſum tamquam æs ſonans & cymbalum tinniens.* Et rurſus; *Et ſi habuero prophetiam, & fidem ita, vt montes transferam: charitatem autem non habeam, nihil ſum.* Subdit & tertio; *Et ſi diſtribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & tradidero corpus meū ita, vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt.* Huc tendit illud Proſperi ca. 13. lib. 3. de vita contem. relatum in cap. charitas. 2. ſupra d. 2. *Charitas eſt ſalus morum, finis cæleſtium præceptorum; mors criminum, vita virtutum, virtus pugnantium, palma victorum, anima ſanctarum mentiū, cauſſa meritorum bonorum, præmium perfectorum.* Sine igitur charitate nulla ſunt merita, nulla mors criminum, nulla morum ſalus: ergo neque vl-
12 la ſaluatio. Facit, ꝙ paulo inferius idem Proſper ait, † *Sicut ſine via nullus peruenit, quo tendit: ita ſine charitate, quę dicta eſt via, non ambulare poſſunt homines, ſed errare.* Huc tendit & illud Apoſtoli ad Roma. 3. *Iuſtificati gratis per gratiam ipſius.* per quod Thomas receptus. 1. 2. q. 93. con-
13 cludit, † remiſſionem peccatorum ſine gratię infuſione minime fieri.

Yy Neque

Neque obſtat, ſi dicantur paruuli baptizati, qui antequam ad iuſtam per-
ueniant ætatem, moriuntur, ſaluari. cap. maiores.de baptiſmo.& per
locum à contrario.ca. firmiſſime.de conſecrat.diſt.4.Non, inquam, hoc
14 obſtat, quoniam † etſi non actualem: habent tamen habitualem charita-
15 tem illi. Nam in baptiſmo tam paruulis, quam adultis conferri † gratiã
informantem & virtutes, declaratum eſt in clemen. 1. §. fi.de Summa
16 Trinit. & conſtat, † vel charitatem & gratiam eandem rem eſſe, quod
Scotus & multi alij tradunt: vel certe neutram ſine altera conſiſtere, vt
Thomas & eius aſſeclæ aſſerunt. Quam opinionum diuerſitatem narra-
bat gloſ.in illo.§. fi.verb. *informans.* & nos latius in explanatione defini-
tionis ſacramenti tradidimus, in repetit, cap.ſacrificiũ.de cõſecrat.diſt.2.

NOTA quinto ex illis verbis: *Non in ſolo timore viuit homo.* Et rurſus;
Non ſolum oportet timere dominum iudicem: ſed & iuſtum diligere: me-
moriæ commendandam eſſe hanc, quæ iuris optima videtur, autorita-
17 tem, ad probandum dolorem & diſplicentiam peccatorum, vt vera di-
catur contritio, ob amorem Dei eſſe debere conceptam, & non ob ſolum
timorem. Facit ſupra, diſt. 1. ca. *Nemo poteſt bene agere pœnitentiam, niſi*
ſperauerit indulgentiam. Facit gloſſ. mihi ſingularis in ca. ſerpens. ſupra,
18 diſt.1. quæ habet, † peccatorem molendum eſſe inter duas molas, timo-
ris nempe & ſpei. vnde dictum eſt: *Noli pignorare ſuperiorem molam, neque*
inferiorem; quoniam tamen aliud eſt ſpes, aliud charitas per hunc tex-
19 tum, illi gloſſæ addi forte poſſet, † molas item illas duas, quibus pecca-
tor molitur, circunducendas eſſe charitatis cantho ſiue ferro, quo extre-
mitates vinciuntur, vt fiat farina bona, quæ Deo placeat. Et quamquam
charitas & ſpes, ac conſequenter fides in iuſtificatione peccatoris neceſ-
20 ſaria ſint: † non tamen eſt neceſſe, vt peccator firmo credat ſibi eſſe re-
miſſa peccata, quando à ſacerdote abſoluitur: quoniam licet credere de-
beat ex parte ſacramenti, nullum eſſe defectum: pie tamen dubitare po
teſt, an ex parte ſua obex aliquis fuerit, quo ſacramenti efficacia impe-
diat. Quod contra Lutherum pulchre iuxta ac breuiter Thomas à Vio a-
perit in cap. 1. ſeptemdecim Reſponſionum. * alias Tom. 1. tract.vlt.q.
1. in parte. opuſ.* quod facit etiam ad ea, quæ ſupra cap. 2. nu. 114. di-
21 ximus. Et per ea, quæ ibi dicta fuerunt, addendum videtur, † hoc Tho-
mæ à Vio dictum verum eſſe, modo is, qui ſe abſolui permittit, credat
ſe ad pœnitentiæ ſacramentum ſuſcipiendum accedere idoneum. Alio-
qui enim cum dubietate animi aggrederetur opus, qd ſibi poſſet eſſe capi
tale: & ita peccaret mortaliter iuxta illud Eccleſiaſtici 3. *Qui amat periculũ,*
&c.& ea, quę late ante & poſt illũ numerũ 110. in illo cap. 2. tradidimus.

NOTA ſexto illa verba: *Varietate prædicta*, quibus addendum ſcili-
cet, in cap. conſideret. ſupra diſt. 5. quoniam enim hæc quinq; capp.
deſumpta ſunt ex illo libro Auguſtini, qui inſcribitur De vera & falſa
Pœnitentia, cuius etiam pars eſt cap. illud conſideret. non eſt mirum, ꝙ in
hoc cap. tam ſeparato ab illo dicatur varietas prædicta, eo ꝙ ibi fuerit

de illa diſſertum: quando quidem omnia ſunt ab eodem auctore in eodẽ libro conſcripta, quem libellum eſſe Auguſtini dictum fuit ſupra in ſum ma diſt. 5. & mox in §. ſequenti dicemus.

1. §. *Quod quamuis.*

Quod quamuis de eius ſalute Auguſtinus potuit dubitare: credo quidem illi, qui dixit: Quacunque hora ingemuerit peccator, & conuerſus fuerit, vita viuet, & non morietur. † *Dixit conuerſum,* Ezech. *non tantum verſum, vita viuere. verſum quidem viuere puto, qui* c. 33. *dolet de crimine: conuerſum qui dolet de omni eius, quam expoſuimus, varietate. vertitur à peccato, qui iam vult dimittere peccatum, conuertitur qui iam totus & omnino vertitur, qui iã nõ tantũ pœnas nõ timet, ſed ad bonũ domini feſtinas tẽdere. quæ cõerſio, ſi contigerit alicui, etiã in fine deſperandũ non eſt de eius remiſſione. Sed quoniam vix, vel raro eſt tam iuſta conuerſio: timendum eſt de pœnitente ſero: quem enim morbus vrget, & pœna terret, ad veram vix ueniet ſatisfactionem, maxime, cum filij, quos illicite dilexit, ſint præſentes, vxor & mundus ad ſe vocent: Multos enim ſolet ſerotina pœnitentia decipere. Sed quoniam Deus ſemper potens eſt, ſemper etiam in morte iuuare valet, quibus placet. Cum itaque opus ſit non hominis: ſed Dei fructifera pœnitentia, inſpirare eam poteſt, quandocunque vult ſua miſericordia, & remunerat ex miſericordia, quos poteſt damnare ex iuſtitia. ſed quoniam multa ſunt, quæ impediunt & languentem retrahunt, periculoſiſſimũ eſt & interitui vicinum ad mortem protrahere pœnitẽtiæ remedium: ſed magnum eſt, cui Deus tunc inſpirat.*

SVMMARIVM.

1 *Intellectus huius §. olim probatus omittitur, & etiam communis: at nouus & clarus annectitur.*
2 *Auguſtini ſunt verba huius §. atque libellus, qui ei tribuitur, de Pœnitentia.*
3 *Conuerſum à verſo differt, ſicut totum à parte, quod non eſt vſquequaque verum. nu. 4.*
5 *Pœnituit quem non ſanum, raro pœnitebit ægrotum.*
6 *Pœnitentiæ, immo neque vllius virtutis actus eſt, ſi libertate caret.*
7 *Triſtia magis, quam læta mouent: & teſtamentum, quod metu foctum non valet, blanditijs attractum valeret. 8.*
9 *Gaudio cum nimio facta non valere.*
10 *Circunſtantias omnes bonas, præſertim finis adeſſe oportet, quo actus ſit bonus ſeu virtutis opus.*

5 NOTA tertio ex illis verbis; *Vix vel raro eſt tam iuſta conuerſio*, quem ſuorum erratorum non pœnituit, dum ſanus eſſet, raro in uitæ fine bene pænitere. Facit quod paulo inferius ſcribitur: *Quem morbus vrget & pœna terret, ad veram vix veniet ſatisfactionem.* Et quod ſubditur: *Multos ſolet ſerotina pœnitentia decipere.* Et paulo poſt: *Periculoſiſſimum eſt ad mortem protrahere pænitentiam.* Et mox: *Magnum eſt, cui Deus tunc illam inſpirat.* quod tribus rationibus ſatis neruoſis confirmatur. Prima eſt quoniam antequam aliqua deteſtatio ſiue peccatorum diſplicē-
6 tia ſit vera, requiritur, vt libere, eliciatur: † immo hoc ad omnem actū virtutis requiritur. cap. merito. 15. quæſt. 1. ſed in extremis illa libertas aut non habetur, aut certe impeditur, vt in principio huius cap. eſt di-
7 ctum, & ibi probatur. Facit quoque, ꝙ paſſiones, quę a terrentibus, ſiue moleſtantibus & contriſtantibus manant, ſecundum Auguſtinum plus mouent, quam paſſiones, quæ a delectantibus & blandientibus. Bonus tex. in l. fi. C. ſi quis aliū teſtari prohib. & l. non enim. ff. de inoff. teſt. & l. fi.
8 ff. ſi quis aliquem teſt. Quibus probatur, & teſtamentum a prouocato per blanditias factum, etiam in fauorem blandientis valere: cum tamen a prouocato per terrorem non valeret. l. 1. & 2. C. & ff. ſi quis aliq. teſt. prohib. Tradit Ioannes Lupus de donatio. fol. 51. col. 1. & fol. 99. col. 2. Aretinus in l. 2. ff. de teſt. & l. qui a latronibus. eod. tit. vbi etiam Bar. Nam & immaniſſimæ beſtiæ retrahuntur timore, vel triſtitia ita, vt ceſſent a proſequutione delectabilium, propter timorem terribilium & triſtabilium.
9 Sed paſſiones delectabilium frequenter † abſorbent vſum rationis. textus cum gloſ. 2. cap. vnuſquiſque. 22. quæſt. 4. & gloſ. 2. in verbo, *Balneum*, coniuncto textu in §. ſerui. Inſtit. de libert. Per quæ aiebat glo. prœm. reg. Cancel. gratias a Romano Pontifice electionis ſuæ die intra conclaue factas non valere: quia nimio gaudio iudicium ipſius abſorptum quodammodo videri poteſt. Facit quod tradit Panor. in cap. ſicut. 2. de iureiur. & Felin. in cap. 1. col. 4. de probat. ergo a fortiori plus abſorbent paſſiones prouenientes a contriſtantibus: at in mortis articulo conſtituto complura occurrunt maxime triſtia; nempe ipſa mors res omnium terribiliſſima, morbus & ex eo dolor prouēniens. Nonnumquam etiam filiorum, vxoris & mundi, quæ illicite dilexit, præſentiū deſertio, vt paulo inferius habetur in textu: ergo cum difficultate poteſt haberi vera deteſtatio in extremis, quaſi actus liber. Secunda ratio, quare rarus ſub vitæ finem recte pœnitus inueniatur eſt, quia vt peccatorum deteſtatio ſit ſufficiens ad veram pœnitentiam, neceſſe eſt concurrere in ea omnes bonas circunſtā-
10 tias, † quia id in omnib⁹ virtutū actibus requiritur, quod docet Tho. 1. 2. q. 7. ar. 2. Facit cap. decet. de immunit. eccleſ. lib. 6. cap. negotiatorē. 88. diſt. Textus iuris optimus in cap. non ſatis. cum gloſ. 4. & quatuor capp. ſeqq. 86. d. pręcipue circunſtantiam finis. ca. illo, non ſatis. & cap. cum miniſter. 23. q. 5. C. cū volūtate. de ſentent excom. Tradit Tho. 1. 2. q. 18. ar. 6. ſed in extrema neceſſitate vix habētur illæ, pręcipue circūſtātias finis.

Nam tūc maximus eſt damnationis metus ijs, qui male uixerunt, & grauiter triſtātur, ſed ex timore: illa vero pœnitentia, quæ ex timore manat, non eſt debito fine circundata. Oporteret enim pœnitere ob amoré Dei ſuper omnia dilecti, ut ſupradictum eſt in princ. huius cap. num. 17. ergo illam pœnitentiam, vt plurimum, non circunſtant ea omnia, quæ oporteret. Adde quod illa pœniten. propter periculum mortis æſtimatæ
11 fit: at quod efficere non potes, libertatem tollere videtur. † Nam qui proijcit merces propter tempeſtatem, quæ nō eſt in poteſtate eius, nō videtur libere agere, ſecundum Ariſt. Facit totus titulus ad l. Rhod. de ia-
12 ctu. Facit illa noua concluſio Decij in l. eius. ff. de reg. iur. † ſcilicet, voluntatem coactam non eſſe ſimpliciter voluntatem ſed cum adiunctione coactam: quam pridem in cap. cum locum. de ſponſal. tenuimus, cum certa declaratione deſumpta ex cap. merito. 15 q. 1. ergo a ſimili, qué in extremis pœnitet, propter periculum, quod non eſt ſibi liberum tollere, non videtur ſatis libere pœnitere quo illi peccatum condonetur. Immo nec moraliter bona videtur illa pœnitentia. Tertia ratio, qua idem probatur eſt: quoniam qui continue vixit in peccatis vſque ad mortem, habet habitum quo inclinatur ad peccata. c. repertūtur. ſupra diſt. 3. in Authēt. De monachis. §. 1. col. 1. Facit. §. pauonum. Inſtit. de rer. diuiſ. & etiam regula, ſemel malus. lib. 6. Et non ſolum inclinat ad peccandum, ſed etiā
13 retrahit a bono: † quia omnis habitus inclinans ad malum, etiam retrahit ab oppoſito illius mali, ad quod inclinat, & reſiſtit, ne eliciatur actus oppoſitus. Quoniam quod operatur propoſitū in propoſito, operatur oppoſitum in oppoſito cap. ſciendum. 8. q. 1. l. et ſi contra tabulas. ff. de vulgari: at talis, qui male vixit vſque ad mortem, prope illam habet habitum intenſum valde, ad peccandum: ergo habet habitum valde intenſum retrahentem a deteſtatione ſiue abominatione peccati: ergo, & difficile habere poteſt deteſtationem talem ſatis circunſtantiarum habentem.

Ex quibus infero, nimis facile aliquos, quibus antehac conſentiebam
14 pronuntiare, omnes fere illos, † qui auctoritate publica, vel ſuſpenduntur, vel iugulantur, vel alio mortis genere occiduntur, ſaluari; quamuis pœnitentiā protraxerint in illam vſque horam, qua eis ſententia dānationis contra eos lata notificatur. Quamquam enim fateor, eis gradem pœnitudinis ſuorum peccatorum occaſionem offerri ex eo, ꝙ ſe tam vicinos morti vident: quia tamen eorū animus hinc mortis corporalis rerum omniū terribiliſſimę timore concutitur: illinc gehennæ perpetuæ metu cruciatur: aliunde amor vitę huius quam ſumme dilexit, tenetur, & ad eam amandam & mundum & amicos mundanos valde ab habitib⁹ in eo diutina conſuetudine radicatis abſtrahitur; difficile profecto fuerit ſatis libera mente oculos interiores in Dei bonitatem attollere ac figere: tantum in eum amoris concipere, quo propter eum ſumme dilectum ſuorum, quæ ſumme ac diu amauit, peccatorum tamquā ſumme odibilium pœniteat. Nonne ab extremo in extremū difficilis eſt tranſitus ſecūdū Ariſtotelem?

Nonne

Nonne difficilis vitæ mutatio? authen. de monach. §. 1. cap. charitas. 3.
15 §. fi. de pen. diſt. 2. cum ſeq. Quis ergo non dicat, mutationem ſolius de-
xteræ excelſi, qua in temporis momento, dum à lictoribus in crucem tra-
hitur latro hic, vel homicida, qui diu & ſũme dilexit ſũmos Dei hoſtes,
nunc repẽte ſumme Deum diligat, & ob illius amorẽ ſumme illos oderit?
Infertur ſecundo, eorum, qui talibus adſiſtunt, confeſſariorum mu-
neris eſſe præcipui, primo ſedare illorum animos, & perſuadere tranquil
16 litatem: deinde bonitatem & miſericordiam, quę immenſa eſt, diuinam
proponere; ac paulatim in eorum mentem amorem illius ſumme ſum-
mum introducere: Mox ob eum ſumme dilectum, malam ſuam vitam
malos mores in vniuerſum tamquam ſummos hoſtes odijſſe. Poſtremo
ad ſingula errata & odio habenda & confitenda deſcendere.
17 Tertio infertur, prudenter agere illos, qui a conſpectu iamiam mori
turorum abſentes faciunt vxores & filios, quorum deſertione triſtatur
moriturus: prudentius autem, qui concubinam & filios ex ea natos, quo-
rum præſentia non ſolum triſtitiam producit; ſed etiam ad amandum,
quod male amauit, non parum inclinat.

§. *Si quis.*

SI quis enim, qui per veram pœnitentiam expectat Dei clementiã, maiorem ſentit Dei bonitatem ſua nequitia. ſed ſi etiam ſic conuerſus fuerit, vita viuet & non † morietur. non promittimus tamen, quod euadet omnem pœnam. Nam prius purgandus eſt igne purgationis, qui in aliud ſæculum diſtulit fructum conuerſionis. Hic autem ignis, etſi æternus non ſit, miro tamen modo grauis eſt; excellit enim omnẽ pœnã, quam vmquam aliquis paſſus eſt in hac vita, licet mirabilia martyres paſſi ſint tormenta, et multi nequiter quanta ſuſtinuerunt ſupplicia. Studeat ergo quiſque ſic delicta corrigere, vt poſt mortem non oporteat talem pœnam tolerare: quædam enim peccata ſunt mortalia, quæ in pœnitentia fiunt vitalia; non tamen ſtatim ſanantur: ſæpe enim eſt qui moreretur, niſi medicaretur: non tamen ſtatim ſanatur: languet victurus, qui prius erat moriturus: qui autem impœnitens moritur, omnino moritur, & æternaliter cruciatur: qui impœnitens finitur, ſi ſemper viueret, ſemper peccaret. At Dei eſt miſericordia, quod operatur finem peccandi, ob hoc etiam ſine fine torquebitur: quia numquam virtute ditabitur, ſemper plenus iniquitate, ſemper ſine charitate torquebitur ſine fine.

Ezech. 33.

SVMMARIVM,

1 *Pœnitens etiam vere non omnis recta in cælum volat.*

2 *Peccato cum primum per contritionem condonatur, pœna æterna pro temporali commutatur: quamuis contritio poſtea quam cœpit eſſe contritio cōtinuata, vel intenſa; totam non numquam deleat. num. 3.*

4 *Baptizari cupiens: ſi moriatur ſine baptiſmo ob materię, vel miniſtri defectū recta in cælum volat: & ita baptiſmus flaminis nō numquam totam delet pœnam. num. 5.*

6 *Purgatorium peccatorum locum poſt hanc vitam eſſe, probatur ratione. nu. 7. Sacris litteris. nu. 8. Et 10. Et alijs auctoritatibus. nu. 9. Vnde qui hoc negat, vel non credit, hæreticus eſt num. 11.*

12 *Bona nulla, quamlibet magna, damnato pœnam æternam differre: mala vero quamlibet parua gloriam. cap. fi. §. Siquis d. 7. n. 12.*

13 *Purgatorius locus duplex: alter ſpecialis, alter generalis: ille indeterminatus, hic prope terræ centrum. num. 14. Superior loco damnatorum, inferior vero puerorum. num. 15.*

16 *Purgatorij pęnam maiorem ea, quam Chriſtus ſuſcepit: quia illa lædit ipſā animam, hæc lædebat corpus. num. 18.*

17 *Dolor non eſt læſio, ſed illius ſenſus.*

19 *Idem ignis purgat & cruciat damnatos, frigore quoque purgari veriſimile. num. 20.*

21 *Chriſtus non omne genus paſſionis eſt paſſus in ſpecie; ſed in genere ſic. 22.*

23 *Chriſti dolor duplex fuit, & vterque maximus omnium huius vitæ non futuræ. num. 24.*

24 *Purgandarum animarum pœna quodammodo voluntaria.*

1 NOTA primo ex illis verbis: *Expurgandus eſt igne purgationis qui in aliud ſęculum diſtulit fructum conuerſionis*, non omnem, qui vere pœ-
nitens moritur, recta in cælum volare: quod confirmatur primo, quia
2 concluſio eſt catholica † peccato mortali per contritionem à Deo condo-
nato condonari quidem ſemper illam æternam pœnam, quæ illi mortali
peccato ante culpæ condonationem debebatur: non autem omnem pœ-
nam. Non enim illam temporalem, in quam illa æterna commutatur.
Quam concluſionem S. Tho. & Richardus tenent in 4. lib. ſent. diſt. 13.
vbi per ſe tractat Palud. q. 7. item & Pariſienſes q. 1. & Card. in clem. 1 q.
13. de priuileg. Secundo facit pulcher textus in cap. nullus poteſt. ſupra
d. 1. vbi poſt Card. nos quoque ab hinc biennium latius extraordinaria
prælectione diximus. Habet enim ille textus hæc verba: *Nullus debitæ grauioris pœnæ accipit veniam, niſi qualemcunque, & ſi longe minorem, quam debeat, pœnam ſoluerit*: quaſi diceret. Nullus pœnæ illius æternæ, quæ grauior eſt, veniam accipiet, niſi cum obligatione aliam, uel in hoc vel in alio ſæculo longe illa minorem ſuſtinendi. Tertio facit ratio in illo cap. ſcripta Auguſt. Scilicet, *quia ita impartitur à Deo largitas miſericordiæ, vt non relinquatur iuſtitia diſciplinæ*. At quando duo inæqualiter peccarunt,

ita,

ita, vt alter viginti annis in grauiſſimis peccatis ſit obuerſatus, alter uero ſolo uno periurio maculatus, ſi vtrique habita æquali contritione tota pœna remitteretur, & nulla temporalis ſubeunda reſtaret; ita fieret locus miſericordiæ, vt relinqueretur iuſtitia diſciplinæ. igitur non eſt dicendum. et ita nuper declarauit Conc. Trid. ſeſs. 14. c. 8. & can. 12. hęreticũ eſſe illum, qui aſſerit totam pœnam ſemper remitti pænitenti, cui culpa remittitur. quod ipſum antea determinauit ſeſſ. 6. c. 14. & can. 30.

Contra tamen hanc concluſionem facit, quod tanta poteſt eſſe pœnitentis contritio, vt tota penitus pœna deleatur. gl. in cap. menſurã ſup. d. 1

3 Sed reſpondeo concedendo illã concluſionẽ: † at ex illa nõ ſequitur eodẽ momẽto, quo aliqua peccati diſplicẽtia incipit, eſſe cõtritio, totam penitus pœnam eſſe ſublatã: ſed quod illa diſplicẽtia, poſtea quam facta fuit contritio, cõtinuata vel intenſa, totam deleuerit temporalem pœnã, in quam æterna fuit commutata, cum primum illa diſplicentia cœpit eſſe contritio. quæ conſideratio vti catholica, ita non eſt omnino craſſa.

Ex quo infertur inter verum baptiſma & veram pænitentiam differẽtia illa, quæ ſupra in princ. huius cap. notab. 3. eſt adnotata. quam etiam adnotauit grauiter Conc. Trid. vbi ſupra.

Contra tamen hoc facit cap. debitum. de baptiſ. quod habet, eum, qui ſeſe in neceſsitate baptizauit, quamuis vere baptizatus non eſſet: tamen recta in cælum volaturum fuiſſe, ſi tunc mortem obijſſet. Secundo facit quia tanta poteſt eſſe in vitæ fine pęnitentis contritio, vt omnis pœna, etiam temporalis condonetur, gloſſ. cap. menſuram, ſupra diſtinctio. 1.

Ad horum prius reſpondeo, per illud cap. mihi ſingulariter probari,
4 quod à nemine inuenio ponderatum, † ſcilicet, eum, qui baptizari percupit, & vel ob penuriam materiæ, vel miniſtri; vel alicuius alius rei non baptizatur, & ſine baptiſmo moritur, gratiam ſuſcipere baptiſmalem, qua omnis ei pœna ipſius peccatis debita aboleatur. non quidem propter propoſitum baptizandi tantum: ſed propter propoſitum cum quo, impotentia baptizandi & mors concurrunt. Similis mihi textus videtur in cap. baptiſmi vicem. de conſecrat. diſt. 4. vbi ęquatur baptiſmus ſanguinis & flaminis, quando, vt Auguſtinus ibi ait, ad celebrandum myſterium baptiſmi in anguſtijs temporum ſuccurri non poteſt.

Scio, Paludanum in quarto diſt. 4. quęſt. 3. dicere, flaminis baptiſmũ à fluminis differre: quia ille non figit characterem, vt fluminis, neq. õnem pœnam peccato actuali mortali debitam remittit, quemadmodum hic fluminis. Et Paludanum ſequitur Diuus Antoninus, 3. partit. 14. cap. 13. in princip. Siluester item & Ioannes Tabienſ. Scio inquam, hos patres hoc tenuiſſe, quos etiam ipſe olim fui ſequutus, cum Salmanticæ pręlegerem illud cap. baptiſmi vicem. At arbitror, neque illos, neque alium, quem viderim eruditum; hos duos textus in hoc ponderaſſe, qui bus certe ipſe reſpondere in prçſentia nequirẽ: niſi plane, ꝙ dixi cõcludẽdo & Palud. & prędictorum ſententiam moderando, vt vera ſit in eo, qui

baptizatus

baptizatus eſt quidē baptiſmo flaminis per peccatorum ſuorum cōtritio nem, & baptiſmi fluminis ſuſcipiendi propoſitum. et ita catechumenus mortuus eſt ſine baptiſmo ob mortem forte ſubitam, vel aliam ob cauſſam, quę ipſum à ſuſceptione quidem baptiſmi reali excuſaret: non tamē in eo, qui baptizari percupiens, quærēs, petenſque illud ob defectum miniſtri, vel materiæ, ante ſuſceptum moritur. quam concluſionem, veluti nouam, ſed illis textibus maxime conſonam Eccleſiæ quæ vna eſt, Romanæ dolabræ ſubijcimus.

Ad poſterius autem reſpondeo, textum noſtrum de illo agere, qui contritionem quidem habet, quæ peccatorū culpę delendę ſufficiat: non tamen adeo magnam, quæ totam illorum pœnam abolere omnino valeat.

6 Nota ſecundo ex ijſdem verbis: † eſſe poſt hanc vitam locum purgatio nis peccatorum, ſiue purgatorium, in quo anima, quæ pro peccatis non ſatisfecerit, pœnam luit; quo tandem in cælum viſura Deum, eoque fruitura volet. Pro qua concluſione textus eſt hic omnium vtriuſque

7 iuris optimus. † Ratio vero & argumentum optimum factum eſt in con firmatione concluſionis præcedentis, cuius hoc poterat eſſe corollarium.

8 Sacræ vero Scripturæ auctoritas optima eſt illa Machab. 12. † *Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare*, vt à peccatis ſoluantur. Non enim illud intelligi poteſt de Beatis, quia tales nil indigent: nec de dam natis, quia illius nil prodeſt: intelligitur ergo de his qui ſunt in illo pur-

9 gatorio peccatorum loco. Facit † quia per contritionem, deleta culpa, nō ex toto ſemper reatus pœnæ aboletur, vt in concluſione præcedenti dictū eſt. nec etiam ſemper venialia, dimiſſis mortalibus, tolluntur. Facit, quod iuſtitia Dei hoc exigit, ut per pœnam debitam ordinetur culpa, cap. nul-

10 lus. ſupra. diſt. 1. Facit quòd † eccleſia vniuerſalis pro defunctis vbique chriſtianorum orat, cap. non æſtimemus. cap. pro obeuntibus. cap. ani mæ ſanctorum. & multis alijs. 13. quęſtio. 2. cap. cum Marthę. §. tertio loco. de celebrat. Miſs. Poſtremo facit illud Matth. 12. *Peccatum in Spiritū ſanctum, neque in hoc ſæculo, neque in futuro remittendum.* Quibus verbis veritas ipſa innuebat, aliquod eſſe peccatū, quod poſt hanc remmittitur vitam. & ita verba illa inducit Gregorius in cap. qualis 25. diſt. vbi etiam ait, credendum purgationis ignem, eſſe pro quibuſdam peccatis ante iudicium.

11 Ex quibus infertur primo, eum qui negat, purgatorium locum, vel non credit, cum eccleſię vniuerſali, quæ hoc credit reſiſtat, hęreticum eſſe, ſecundum S. Thomam in 4. diſt. 21. quo ſolo nomine Lutherus cum ſuis hęreticus habendus erat. et ita declarauit Sacroſanctum Conc. Trid. ſeſſ. 6. cap. 8. & can. 30. & ſatis ſeſſ. 14. c. 2. & can. 12. & ſeſſ. 25. in princ.

12 Secundo infertur, † nullum, quamlibet magnum in hac vita factum efficere, quo ei, qui peccato mortali maculatus moritur, miſeria illa in ferorum ſempiterna differatur: mala vero, quamlibet minima efficere,

quo

quo gloria illa ęterna in Domino morienti debita non illico tribuatur. Neque immerito: quoniam bona omnia eius, qui moritur Deo exoſus, aut mortua fuerunt ſemper, aut mortificata, iuxta ea, quæ notantur in gloſſ. poſtrema. cap. quærat. ſupra, diſt. 3. vbi de his latius diximus: mala vero eius, qui in Domino moritur, viuificari quidem non potuerunt; & ideo illa oportet abradi, ac igne abſumi, quo pura & nitens congrediatur, vbi nil coinquinatum admittitur.

13 Locus autem ille purgatorius † duplex dicitur eſſe: alter ſecundum ſpecialem diſpoſitionem, & hic determinatum locum non habet; ſed eſt vel vbi peccauerunt, vel alibi, ubi apparent in aſſumptis corporibus, ſecundum quòd expedit, vel viuis ad ædificationem, vel ipſis mortuis ad ſuffragiorum petitionem, vt Gregorius refert de multis, in 4. Dialogo-
14 rum. Alius locus eſt ſecundum legem communem. † & is creditur eſſe in
15 inferno, circa centrum terrę, † ſuperior tamen inferno damnatorum, & inferior puerorum Limbo: cum peccato actuali proprio, quo purgandi laborant, maior debeatur pœna, quàm peccato originali, quo pueri Limbi laborant. Facit, quòd in pœnam originalis peccati, ſancti patres omnino purgati in quadã inferni parte detinebantur. Multo ergo magis purgandi ſunt in inferno detinendi. De hoc purgatorij loco Baptiſta 2. Parthenices Marianæ canebat.

Alter, ſcilicet locus, *habet Sanctorum animas, quibus igneus ardor*
Eximit infectum ſcelus & telluris odorem.
Hic niſi ſoletur pax expectata quieſque,
Vix tormenta ferunt, tanto locus æſtuat igne.

NOTA illa verba. *Ignis, & ſi æternus non eſt, miro tamen modo eſt grauis: excedit enim omnem pœnam, quam vmquam aliquis paſſus eſt.* Quæ eadem verba referuntur etiam in cap. qui in aliud. 25. diſt. Ex qui
16 bus colligitur, † maiorem eſſe pœnam eorum, qui in purgatorio illo igne cruciantur, quam dolor, quem Saluator noſter, cum pro nobis miſeris pateretur, ſentiebat. Pro quo facit id, quod ſequitur in eodem §. nempe; *Numquam in carne tantam inuentam eſſe pœnam, licet mirabilia martyres paſſi fuerint tormenta.* Facit & illa ratio Aquinatis in 4. lib. ſentem. diſt. 21. di-
17 centis, quod † dolor nõ eſt læſio, ſed ſenſus lęſionis, & ideo tanto magis quis dolet de aliqua læſione, quanto magis eſt ſenſitiuus, cũ læſiones, quæ fiunt in locis maxime ſenſibilibus, maximum dolorem incutiant, &
18 quia totus ſenſus corporis eſt ab anima, † ideo, ſi in ipſam animam aliquid læſiuum agat, neceſſe fuerit maxime affligere. Facit quòd ignis ille, quo ſecundum communem legem animę purgantur, idem eſt in ſpecie cum eo, quo damnati cruciantur, iuxta illud Gregorij; *Sicut in eodẽ igne aurum rutilat, palea fumat: ita ſub eodem igne peccator cruciatur, & ele-*
19 *ctus purgatur.* † Sed an præter pœnam ignis ibi patiantur aliam, ſicut dãnati; de quibus nonnulli putant nonnumquam frigore ſummo puniri, vt per illud Iob 24. dicitur; *Ab aquis niuium tranſiliunt ad calorem nimium:*

incertum

incertum eſt, tametſi dicatur in Pſalmis; *Tranſiuimus per ignem & aquã, & eduxiſti nos in refrigerium.* Et quamuis quædam in hoc mundo lege ſpeciali, non ſemper igne, ſed vel glacie, vel aliter, vt Deo placet, purgã tur: omnis tamen pœna eorum ignis vocatur, quia eſt afflictiua, & cũ hoc purgatiua, ſecundum communem. Facit etiam pro hac concluſione, ꝙ Chriſtus non omnes paſſiones, ſiue omne patiendi genus ſuſtinuit, ſecũdum illud Ioan. 19. *Milites quidẽ primi fregerunt crura & alterius, qui crucifixus eſt cum eo, ad Ieſum autem, cum veniſſent, non fregerunt eius crura.* per quod teſtimonium hoc ait S. Tho. 3. par. q. 46. ar. 5.

Contra tamen hanc cõcluſionem facit illud Threnorum 1. *Attendite,*
22 *& videte, ſi eſt dolor, ſicut dolor meus.* Secundo quòd etſi Chriſtus † non fuit in ſpecie paſſionis omne genus paſſus, vt in confirmatione concluſionis allegabatur: in genere tamen, omne perpeſſus eſt. Quoniam ab omni hominũ genere, & in omnibus bonis: honoris videlicet, corporis, & famæ, & ſecundum omnem ſenſũ. Quod pulchre demonſtrat ſenior Thomas in illo art. 5. & dilatandi latius materiam præbet iunior ibidẽ.
23 Tertio facit, quia, vt S. Tho. ait, in eadem q. 46. ar. 6. † in Chriſto patiente fuit verus dolor & ſenſibilis, qui manat ex corporali nociuo: & dolor interior, qui naſcitur ex apprehenſione alicuius nocumenti, quæ triſtitia dicitur: vtrumque autem fuiſſe maximum dolorem, vir ille doctus pie ac neruoſe probat. Quarto facit, ꝙlicet eorum, qui purgantur, pœna ſi inuoluntaria, ſecundum ſe, id eſt, quia nullum malum ſecundum ſe, & propter ſe eſt, vt ita dicam, volitum, ſed nolitum: at propter aliud ipſa eſt voluntaria. nam primo, ſciunt eam a Deo inflictam, & illi placere volunt. Vnde non murmurant, ſicut nec boni filij contra flagella patris. Secundo, quia ſciunt, flagella eſſe iuſta. Vnde quia charitas congaudet veritati. 1. ad Cor. 13. & ipſi habent charitatem, volunt etiam ſic iuſte pati. Tertio quia ſciunt, ſe aliter non poſſe ſaluari: & amore boni ſperati volunt ſic propter illud affligi. at voluntarium multum de pœnę grauitate minuit, iuxta illud; *Amanti nihil difficile*, quod Bernardus ait in ſermone Mariæ Magdalenæ, & illud Baptiſtæ.

Impatiens maior eſt, maioraq. viribus audet.

Ad horum primum reſpondetur, illud Threnorum; *Attendite, &c.*
24 intelligendum eſſe † de omni alio huius vitę dolore. Dolor enim animę ſeperatæ patientis, vt ait Thomas in illo ar. 6. pertinet ad ſtatum futurę damnationis: quia excedit omne malum huius uitæ, ſicut ſanctorum gloria excedit omne bonum præſentis ſæculi. Vnde, & cum dicimus, Chriſti dolorem eſſe maximum, non comparamus ipſum dolori animæ ſeparatæ. Per hoc ſoluitur ſecundum, & tertium argumentum; quibus ſolum concluditur Chriſti dolorem inter omnes huius vitæ dolores fuiſſe maximum. quod ore plene confitemur.

Ad quartum reſponderi poteſt primo, eorum, qui purgantur, pœnam non eſſe voluntariam ſimpliciter; ſed ſecundum quid, iuxta ea, quæ diximus

mus in .§. quod quàuis. nu. 12. & iuxta ea, quæ in ipſo tanguntur argumẽto. Secundo reſpondeo, etiam eam, quam Chriſtus patiebatur, pœnam voluntariam fuiſſe & ſpontaneam. et tanto magis ſpontaneam, quanto tamquam mortis & vitæ, pœnæ, ac pręmij largitor facilius potuit illam à ſe propellere, quàm anima purganda, quæ nullatenus valet ſe liberare. Vnde illud argumentum ſolùm probat, grauiorẽ multo eſſe damnatorũ, quàm purgandorum pœnam. quod etiam fatemur.

Finis ergo huius ſuper hac ſeptima diſtinctionẽ commenti, fuerit, vt quando pœna illa perpetua damnatorum indicibilis eſt, quippe qui a ltis fornacibus ardent, ſpe vidui, nullamq; audent ſperare ſalutẽ. Quorum vt ille ait, ſæui ſunt vincla dracones.

Tartarus eſt carcer, ſunt verbera, frigus & ignis.

Quando item certum eſt, eum, qui vel vnam, quæ mortifera ſit, culpam admiſerit, in ignem iturum æternum, flamma æterna cruciandum Omnis eiuſmodi culpa pro baſiliſco nobis ſit. Fugiamus illã veluti colubrum, quam ſi (quæ miſeria noſtra eſt) admittere contigerit. polleamus pœnitudine, vt nudis preſſit, qui calcibus anguem, & vt Lugdunenſem rhetor dicturus ad aram. Præterea quando pœna illa in purgatorio loco ſubeunda adeo cruciat, vt non ſolum omnem, quem Laurentius, quem Catharina, quos alij martyres paſſi fuere, ſuperet dolorem: ſed etiam illum omnium vitę huius maximum, quem pro nobis ab hac pœna liberandis ipſe illius Dominus paſſus fuit. Quando item ob quodcunque peccatum quamlibet leue, etiamſi verbi otioſi metas non exceſſerit, illi reddamur obnoxij, & ſtudeamus vigili cura ora noſtra & corda cuſtodire; ne vel leuibus, quæ tãto igne ac cruciatu abradenda ſunt, erratis maculati moriamur. Studeamus etiam & quiſque pro virili ſatagamus, quo pro grauioribus, quæ tot, proh dolor, paſſim admittimus, Deo, dum viuimus, ſatisfaciamus; nunc planctu & fletu; nunc abſtinentia & ieiunio; nũc precatione aſſidua & eleemoſyna dulciter elargita; nunc alijs, qui diuinã placent iuſtitiam, laboribus aſſumptis. Quique ſumus presbyteri, frequẽter miſſemus, alijq. miſſare faciant. Omnes autem condonationes illas iuſta de cauſſa e theſauro eccleſię populo Chriſtiano elargitas pro facultate noſtra quęramus; non tamen eas tam facile, vt vulgus indoctum & credit, & docet, quęri nobis putemus: ne dum credimus nos à Purgatorio liberos mori, maxime illi obnoxij moriamur. Amen.

FINIS.

INDEX RERVM
ET VERBORVM
ORDINE ALPHABETICO
COLLECTVS.

Aron charitatem habuit, & perdidit diſt.2.cap. vt cognouerunt.nu.4. pag.292

Abigeus a fure, vt diſtat diſt.1.cap. aut facta.n.6. 76

Abortiens, abortumve procurãs, vt puniendus. diſt.1 cap.ſi quis necandi.nu.5. 45

Abſoluere qui poteſt, poteſt condemnare, & contra. diſt.1.cap.verbum.nu.1. 162

Abſoluendi poteſtas manet ablata poteſtate damnandi. eod.nu.3. 163

Abſoſui nequit nullum peccatum ſpeciale cõfitens. diſt.1.cap.quẽ pœnitet. nu.10. 245

Abſoluo te in nomine Pat. & fil. & ſpirit. includit cenſuras. eod.cap.1.§. cautus.nu.33. diſt.5.verſ illud. 422

Abſoluo te, non eſt, abſolutum te declaro.diſt.1.cap.multiplex.nu.3. 160

Abſoluit Deus vt auctor, confeſſarius vt miniſter. diſt.6. cap.1.in princ. num.15. 494

Abſoluens publice, vt pœnitentiam non imponit niſi, et cet.diſt.6.cap.1. in princ. nu.11.& ſeq. 493

Abſoluens plus aliquid habet in abſolutione, quam baptizans in baptiſmo. num.17.ibid. 494

Abſoluens excommunicatum quatuor ſeruet.ibid.nu.54.pag.505.quorum tamen omiſſio abſolutionem non vitiat, ibid.nu.56. 506.& ſeq.

Abſoluens quem non poteſt, certificet eum erroris.ibid.nu.60. 507

Abſoluitur vt quis ante ſatisfactionem pro manifeſta offenſa.ibid.n.61. 507

Abſoluitur quis a peccatis ſuis, etiam ſi certo ſe abſolui non credat diſt.7. cap.vlt.nu.21. 706

Abſoluere non poteſt laicus ab excommunicatione, etiã in mortis articulo diſt.6.cap.1.nu.84.& 85. 512

Et ita neque ſic abſolutus in loco ſacro ſepeliri poteſt ibid.

Abſoluere qui poteſt, poteſt & condẽnare; & cõtra.diſt.1.cap.verbum.n.1. 162

Abſoluendi poteſtas manet ablata poteſtate dãnandi.diſt.1. cap.verbum. nume.3. 163

Abſoluendo ab excom. incerta cautio non exigenda.ibid.nu.67. 509

Abſoluendi & ligandi poteſtas ſacerdotum indelibilis.diſt.6.c.1.in princ. num.1. Sicut & character, & conſecrandi poteſtas.nu.2.& 3. 491

INDEX.

Abſolutus ſancte a peccatis quãdoque adit ſuperiorẽ. diſt. 5. c. fratres. n. 49. 469

Abſolutio vna vt ex pluribus conflatur. diſt. 5. cap. 1. §. cautus num. 19. & duob. ſeq. 420

Abſolutio reſeruatorũ ſuperioris ſacramentalis contra Adrianũ. ibid. n. 23. 421

Abſolutio nullius excommunicationis alteri excommunicationi repugnat: ſed omni excommunicationi repugnat omnis abſolutio a peccatis. diſt. 5. cap. fratres. nu. 42. verſ. non obſtat. 468

Abſolutio ſacramentalis fit per verba indicatiua diſt. 1. c. multiplex. nu. 1. 159

Abſolutiones non eſſe, quas multi tales credunt. diſtin. 6. cap. 1. in princ. nu. 10. 493

Abſolutio ex ſe, ac quatenus a ſacerdote manat, efficax. ibid. nu. 16. 494

Abſolutio ſacramentalis, vt illis ſolis verbis, abſoluo te, & ſimilibus conſtat ibid. nume. 18. & ſeq. non autem abſolutio a voto & iuramento nume. 22. & 23. 494. & ſeq.

Abſolutio a cenſuris, vt non eſt ſubſtantialis ſacramentali: ſed aliquando præcepta. ibid. nu. 25. & ſeq. 496

Abſolutionem, quæ præcedit, præcatio non neceſſaria, ſed conueniens. ibid. nume. 30. 497

Abſolutioni ſubſtantiali aliquid bene, aliquid addi male. ibid nu. 31. 497

Abſolutio etiam ad oblita protenditur, ſed tam non efficax. ibid. nume. 32. & 33. 499

Abſolutionem ſacramentalem, quæ tria conſequuntur non neceſſaria, ſed ſancta ibid. num. 34. 499

Abſolutioni ab excommunicatione nulla verba præſcripta. diſt. 6. cap. 1. in princ. num. 58. & 59. 507

Abſolutio ab omni excommunicatione commiſſa, quam non continet. ibid. nume. 61. 507

Abſolutio ab excommunicatione non fiat ſub conditione, & ut facta tenet. ibid. nu. 62. & ſeq. 507

Abſolutio multis de cauſſis poteſt non dari ex animo potenti. diſt. 6. cap. ſacerdos. nu 64. 563

Abſolutio & confeſſio informes validæ. diſt. 5. cap. 1. §. cautus nume. 31. verſ. neque videtur. 422

Abſtinentia vitiorũ cur melior quam ciborum diſt. 1. c menſuram. nu. 11. 226

Abſtinentia vbi minor quã vitij mortificatio. ibid. nu. 10. 226

Achor trinominis in gloſſ. princ. diſt. 5. n. 10. 337

Achor confeſſio iudicialis, non ſacramentalis, ibid. nume. 11.

Actui omni ex charitate nato debetur gratia, ſed nõ ſemper ſtatim infunditur. diſt. 4. c. diuina. §. ſicut ergo. nu. 3. 330

Actum inutilem agens nõ videtur illum agere, niſi, etc. diſt. 1. cap. hæc autẽ verba nu. 3. 63

Actus ab obiecto, & etiam a fine ſortitur ſpeciem in genere morum. diſt. 5. cap. 1. in princ. num. 117. 396

Actus

Actus interior, & exterior eiuſdem malitia & bonitatis. diſt. 1. cap. magna.num 9.& 11. 24
Actus poteſt eſſe bonus & malus ex ſolo obiecto, vel ſolo fine, vel ex vtroque. diſt. 1. eod. cap nu. 10. 25
Actus interior & exterior ſunt duo in genere entis, & vnus in genere moris. eod. nu. 11. 26
Actus interior ſolus tam bonus, quam malus ac comitatus exteriori; quia ceteris paribus hic nihil addit illi, eo. nu. 12. 26
Actus idem cur non poteſt eſſe mortifer & venialis diſt. 1. cap. tres ſunt. num. 8. verſ. ſequitur ſecundo. 216
Actus exterior an quicquam mali vel boni addat interiori. diſt. 1. c. aut facta. §. euentus. nu. 12. 79
Adam & Eua vt ante peccatum ſe nudos non norunt. diſt. 2. cap. vt cognouerunt, nu. 1. 291
Adam frequenter Gratianus meminit. diſt. 1. cap Adam. nu. 1. 213
Adam vox Hebrea ſignificat id, quod homo Latinis. eod. num. 213
Adam creatus extra paradiſum in agro Damaſceno. num. 3. 213
Adam ſine ruber cur dictus protoplaſtus. ibid. 213
Adam creatus in gratia & iuſtitia, & ſaluatus. ibid. nu. 5. 213
Adamo hæc infuerunt vltra ſupradicta. diſt. 2. cap tolle. nu. 3. 286
Aduocatus cauſarum nequit eſſe non baptizatus. diſt. 1. c. nemo. nu. 1. 39
Et qua pœna puniatur, ſi contra fecerit. ibid.
Et qui illum ad aduocandum admiſerit. ibid.
Aduocati cur dicantur togati. diſt. 1. c. nemo. nu. 2. 39
Adultera olim adulterium fateri cogebatur. diſt. 6. cap. ſacerdos. nu. 15. 551
Affectus ſine effectu punibilis varie appellatur. diſt. 1. c. ſi quis tam. num. 3. 48
Alabaſtri vas fractū Chriſtus in Cruce fractus. diſt. 1. c quantuslibet. nu. 2. 167
Alienare conatus non punitur vt alienans. diſt. 1. cap. ſi quis. nu. 11. 35
Angeli boni voluntas confirmata in bono, mali vero in malo. diſt. 2. c. principium. num. 3. 297
Angelos cuſtodes omnes habent præter Chriſtum. diſt. 1. c. ſicut primi. n. 2. 221
Abſtinentia cibi minor, quam vitij mortificatio, diſt. 1. cap. menſura nu. 10. 226
Abſtinentia uitiorum cur melior quam ciborum, ibid. nu. 11.
Anima peccaturi, illæſa ipſius fama ſeruanda eſt, ſi fieri poteſt: Corpus itē, & res proximi ſine alterius famæ læſione ſaluāda. diſt. 6. c. ſacerdos. n. 14. 552
Animæ uita preſtantior corporali. diſt. 1. c. Noli putare. nu. 4. 106
S. Anton. laudatur, & collector potius Paludani, quam examinator habetur diſt. 6. cap. placuit. num. 57. 613
Aphoriſmus & diſtinctio quid ſignificent. diſt. 1. in prælud. nu. 5. 6
Appellatio excuſat ab excommunicatione, & irregularitate. diſt. 7. cap. ſi quis autem. nu. 8. 663
Appellare quando, fidelis ad infidelē poteſt. diſt. 1. c. nemo. nu. 4. 39
Apoſtolicū illud; Non vos defendentes: *noue: ſed vere intellectum. diſt. 5. cap.*

cap.qualitas nu.15. 450
Argumentum a ſimili non valet de lege pœnali.diſ.1.c.pœnæ.n.3. 70
Ars, quæ ſine peccato exerceri nequit, illicita.diſt.5.c.negotium.num.2.
& ſeq. 450
Ars quę ſine ve niali non exercetur, venialiter mala.ibid.nu.6. 450
Ars, cuius operibus bene, & male vtimur licita, licet plures male vtantur.
ibid nu.8. 451
Ars chartarum, vt in ſe non mala, ſed exirpanda; & quid de ludo. ibid. nu.
11. & ſeq. 453
Artis malæ operum quandoque malus vſus.ibid.nu.16. 454
Artem malam duo faciunt.ibid.nu.17.& quæ mala venialiter tantum. n.
18. 453
Attentatio ſola delicti punitur.diſ.1.c.ſi quis.nu.2. 31
Attributa Deo omnia re idem, ratione diuerſa diſt.1.c.quia diuinitatis.n.8. 202
Auguſtinus, & Vrbanus, quo tempore fuere: & noua ex hoc concordia.
diſt.6.cap ſacerdos.§.quod autem.nu.2. 592
Auguſtinus Triumphus ab Ancona ſuſpiciendus diſt.4.§. ſicut ergo. nume.5. 331
Auxilium Dei & eius gratia gratum faciens differunt.diſt.1. in gloſſ.1.c.
conuertimini.nu.1. 129
Auxilium Dei duplex, naturale, & ſuper naturale.ibid.nu.7

B

Baptiſmus Iudæ baptiſmo Ioannis Baptiſta præfertur. diſt.6.cap.1.
§.ſacerdos.nu.3. 526
Baptiſmus ianua ſacramentorum diſ.1.c.Tres ſunt.nu.1. 214
Baptiſmus contra peccatum originale: pœnitentia contra actuale.diſt.1.cap.
ſecunda.nu.8. 209
Baptizat hæreticus.diſ.6.cap.1.§.laboret.nu.4. 517
Baptizata parte aparente infantis, totus baptizatus.diſ. 1. cap. vulgaris.
nu.3. 61
Baptizari volens, qui ſine baptiſmo recta adit cœlum.diſ.7.cap.fi.§.ſi quis.
nume.4. 717
Baptizatus in fine vitæ & pęnitēs ſic diſtant.diſt.7.c.vlt.nu.9. 709
Beatitudinis æternæ notio ſuperat notionem naturalem.diſ.1.c.cogitationis.
nume.4. 53
Beemoth uox hebræa ſignificat Luciferum, et etiam alios. dſt.3. cap. principium.nu.1. 297
Belial quid, & cur Diabolus ſic vocetur.diſ.1.c.reſuſcitatus.nu.6. 133
Bellandi cauſſę tres, & alię nouem allegantur.diſ.5.c.contrarium.nu.4. 437
Bellum iuſtum quod ibid.nu.5. 437
Bona animæ meliora, quam corporis, & fortunæ.diſ.1.c.noli putare.n.3. 106
Bona animæ voluntate ſola perduntur.eod.nu.6. 107
Bona animæ alia gratuita, alia naturalia.eod.nu.8. 107

Bona etiam ob Deum facta non probant quem illi gratum. diſ. 1. c. omnis. n. 7. 157
Bona facta in peccato mortali ad quid proſint. diſt. 1. c. poteſt. nu. 5. 166
Bona in malo ſtatu facta non proſunt ad gratiam, & gloriam, ſed ſic ad alia multa. diſ. 3. cap. quærat. §. quod autem. nu. 1. 324
Bona mortificata cur redeant: pluſquam mala dimiſſa. diſt. 3. c. diuina. §. ſi cut ergo. nu. 1. 330
Bona mortua an proſint ad pœnam dimittendam. eod. nu. 4. 331
Bona nulla quamlibet magna damnato pœnam æternam differunt. diſt. 7. ca. ſi. §. ſi quis. nu. 12 mala vero quamlibet parua gloriam. ibid. 718
Bonam fidem dicitur habere qui malam non habet. diſt. 7. c. ſi quis autē. n. 89. 686
Boni electiores cadendo, ut proſunt alijs. diſt. 2. cap. citius. nu. 1. 296
Bonitas, & malitia actus prius obiectiue in actu exteriori, quam interiori. diſt. 1. cap. ſi cui etiam. §. item. nu. 5. 122
Bonitas & malitia exterior nulli, niſi ob interiorem imputatur. ibid.
Bonorum operum impedimentis gaudere, vt eſt malum. diſt. 1. cap. ſunt qui. num. 1. 169
Bonum diuinum quomodo omne, diligibile. diſt. 2. cap. caritas, nu. 7. 254
Bonum nullum meritorium, niſi ex caritate fluat, eod. nu. 18. 258
Bonum amabile triplex propter ſe tantum, propter aliud, & propter ſe & aliud ſimul. diſt. 2. cap caritas eſt. §. item ergo. nu. 3. 260
Bonum temporale maius, vt non præferendum. diſt. 7. cap. ſi quis autē. nu. 31. 668
Bonus quis populi præſumitur, ſed non oēs. diſt. 5. c qualitas. nu. 21. 431
Bonus nulli, qui ſibi malus. diſt. 1. c. nonnulli. num. 1. 168

C

Canones pœnitentiales multi & aliqui ligant. diſt. 1. c. quem pœnitet. nu. 7. 242
Canonici ſanctæ Crucis Conimbricen. laudati. diſt. 6. cap. placuit. n. 185. & 186. 642
Caim non præſumitur peccaſſe per infidelitatem. diſt. 1. cap. ſerpens. nu. 11. 152
Caim peccauit plus mentiendo, quam occidendo. ibid. num. 6. 151
Charitas male dicitur à gloſ. pœna. diſt. 1. c. neminem. nu. 5. 146
Charitas omniū maxima & perfectiſsima virtutum, cur fide, & ſpe maior. diſt. 1. cap. libenter. nu. 3. 154
Charitatem ſemel quæſitam amitti non poſſe, hæreſis. diſt. 2. in princ. nu. 1. 245
Charitas viæ, cur amitti poteſt. ibid. nu. 2. 245
Charitas & gratia idem, aut inſeparabiles. diſt. 2. c. ſi quis. §. item ſine caritate. nu. 2. 250
Charitas viæ quamlibet magna perdi poteſt. diſ. 2. c. valida. nu. 1. 250
Charitas & gratia diuerſæ: at inſeparabiles. diſt. 2. c. caritas. nu. 2. 252
Charitas res creata. qualitas animæ inhærens, habitus, & virtus ſpiritalis: ſed non de ſeptem donis. ibid. nu. 3. 253
Charitas terrenis inordinatis non ordinatis aduerſa: ibid. n. 5. 254
Charitas non eſt habitus virtute naturali quæſitus: ſed infuſus a Deo, & eſt

ami-

amicitia hominis cum Deo ibid nu.6 254
Charitas vt omni inquinamento extranea. ibid. nu. 12. 255
Charitas non minuitur, licet tota tollatur. ibid. nu. 21. 256
Charitas vt immutabilis, & augentabilis ſine termino: & an per omnem actum, & additionem gradus. ibid. nu. 14. 256
Charitas vt ſuperat omne bonum naturæ. ibid. nu. 15. 257
Charitas figurate non proprie eſt, quę Proſper ait. ibid. nu. 16. 257
Charitas, vt vita animæ, ſicut illa corporis. ibid. nu. 17. 258
Charitas cur dicitur omnium forma virtutum. ibid. nu. 19. 258
Charitas vię nullum facit impeccabilem. ibid. nu. 20. 258
Charitas cur refert in Deum omnia moraliter bona. ibid. nu. 21. 258
Charitas maxima virtutum contra hæreticos. ibid. nu. 22. 259
Charitas cur amicitia creaturæ cum creatore. diſt. 2. c. charitas eſt. §. item ergo. nu. 1. 260
Charitas cur eſt magis amare, quam amari. ibid. nu. 2. 260
Charitas facit diligere Deum propter ſe tantum, ibid. nu. 3. 260
Charitas iuuat ad reſiſtendum peccato ibid. nu. 5. 261
Charitas non eſt Spiritus ſanctus: ſed donum creatum. diſt. 2. c. vnctio. 266
Charitas ficta cur appellatur vera. diſt. 2. c. ficta. nu. 1. 268
Charitas aliter radix bonorũ, quã cupiditas malorũ. diſ. 2. c. quia radix. n. 5. 269
Charitas peccato mortali, non veniali repugnat. ibid. nu. 6. 270
Charitas cur dicitur forma omnium virtutum. diſ. 2. c. charitas eſt aqua nume. 6. 273
Charitas creſcit in uia ſine termino ibid. nu. 7. 273
Charitas maxima patrię non eſt Seraphica. ibid. nu. 8. 273
Charitas Chriſti, & matris eius maior angelica. ibid. nu. 9. 273
Charitas & timor, vt filum & ſeta. diſt. 2. cap. ſicut ſeta. nu. 1. 276
Charitas deficit, aut perficit, non minuitur. ibid. nu. 8. 278
Charitas qua & quot modis perfecta. diſt. 2. c. charitas. nu. 1. 278
Charitas fons, cui non communicat vllus malus. diſt. 2. c. omnis. nu. 9. 237
Charitas vt neceſſaria, & an idẽ quod gratia. diſ. 7. c. vlt. nu. 11. & 716
Charitatem tribulatio non perimit: ſed auget. diſ. 2. c. vnctio. n. 1. 266
Charitas exacta definitio diſt. 2. c. charitas eſt. nu. 1. 252
Charitas amor quis differt ab alio etiam honeſto. diſt. 2. c. charitas eſt. §. diligere etiam. nu. 6. 264
Charitatis ordo habet diligere Deum pluſquam ſe, & ſe pluſquam proximum, & animam proximi pluſquam corpus. ibid. nu. 2. 263
Caſtitas baltheus ſacerdotum. diſt. 1. ca. qui ſanctus. nu. 1. 183
Caſtitas ſanctimonia, ſine qua nemo Deum videbit. ibid.
Caſtitas ſola ſaluat, vt intelligendum. ibid. nu. 2. 184
Caſtitas ob Deum ſeruata has virtutes habet comites, ibid. nu. 3. 184
Caſtitatis agones cur maximi Chriſtianis, ibid. nu. 4. 184
Caſtitas quibus coniugatis grauior, quam cœlibus ibid. nu. 5. 185

Caſtitas vt radix omnium bonorum. ibid.
Caſtitas & inceſtitas radices omnium bonorum & malorum. ibid. nu.7. 2
Caſtitas ni reformetur totus periclitatur mundus. ibid.
Cauſę malę malus effectus, ſi eſt immediatus diſ. 5. c. qualitas nu. 2. & 3. 428
Certum pro incerto an omittendum late. diſt. 7. c. ſi quis autem. nu. 3. & ſeq. 662
Certum vt nobis quod credimus & ſcimus. ibid. nu. 18. 665
Certum quid ſignificet in c. ſi quis autem. diſt. 7. & quid incertum. nu. 22. 666
Chriſtus, an omne genus pœnę paſſus. diſ. 7. c. ſi. §. ſi quis nu. 1. & ſeq. 729
Chriſti dolor maximus omnium huius vitæ, non futurę. ibid. nu. 23.
Chriſtus tres ſuſcitando, quid ſignificauit. diſ. 2. c. ſicut tribus. nu. 1. 280
Chriſtus & Diabolus contrarij non inſunt eidem. diſ. 2. c. ſi enim. nu. 2. 293
Chriſtus, via, vita, & c. pulchro diſticho firmatum. ibid. nu. 4. 293
Chriſtus impeccabilis tripliciter dicitur peccatum. ibid. nu. 5. 293
Chriſtus qua ratione dicitur crucifixus hora tertia, & ſexta. diſt. 1. c. periculoſe. nu. 5. 94
Chriſti anima & apoſtoli, vt repente ſummi. diſ. 2. c. charitas eſt aqua. n. 3. 273
Chriſti fama prędicata cuius odor vnguenti. diſ. 1. c. quantuslibet. nu. 3. 167
Circumſtantia quid, & quotuplex, & quod non eſt numerus peccatorum. & quę neceſſario confitenda. diſ. 5. c. 1. in princ. nu. 1. & ſeq. 359. & ſeq.
Circumſtantia loci, quę confitenda. nu. 15. ibid. 368
Circumſtantia numeri peccati continuati confitenda. ibid. nu. 41.
Circumſtantia ingratitudinis, qua nouum peccatum augeatur obnetus remiſſum, an confitenda. diſ. 4. princ. Grat. nu 5. 328. 378. & 379
Circumſtantia temporis, quæ confitenda. ibid nu. 20. 371
Circumſtantia perſonę, quę confitenda ibid. nu. 49. 381
Circumſtantia conſcientię, quæ confitenda ibid. n. 51. & ſeq. 382
Circumſtantia nota confeſſario non confitenda. ibid. nu. 60. 384
Circumſtantia conſcientiæ, vt impliciter aperitur. ibid. nu. 64. & ſeq. 385
Circumſtantia ſpecialiſſima non ſemper exprimenda. ibid. nu. 67. 385
Circumſtantia ſcientię & ignorantię an confitenda ibid. nu. 72. & ſeq. 386
Circumſtantia tentationis quę confitenda. ibid. nu. 91. 390
Circumſtantia per quam reuelatur tertius, an confitenda. ibid num. 96. & 100. 392. & 393
Circumſtantia bonitatis peccantis non confitenda. diſ. 5. cap. 1. §. ingratus. nume. 5. 405
Circumſtantia manifeſtatio implicita ſufficit. diſt. 7. c. 1. in princ. nu. 58. 383
Circumſtantiæ ſacrilegij confitendę. ibid. nu. 112. 398
Circumſtantię quot remiſſiue, vtrique foro neceſſariæ, potiſſima finis. diſ. 1. cap. aut facta nu. 4. 73
Circumſtantiam quandoque ſubſtantiale actui eſſe, inquantum ille peccatum eſt. diſt. 5. c. conſideret. nu. 3. 360
Circumſtantiam minuentē, tacere nō eſſe mendaciū. diſ. 5. c. 1. in prin. n. 69. 386
Circumſtantiam concubitus vxorij tangentis duo ſingularia. ibid. nu. 83. 390

Circumſtantiam ſcandali omiſſā confitendi remedium.ibid.nu.115. pag. 398
Claues eſſe in eccleſia,& quid ſint illę.diſt.1.c.voluiſſent.§.ex his.n.1.& 2. 175
Claues eccleſię non proprię, & cur metaphoricæ.ibid. nu.3. 176
Claues huiuſmodi negantes cur hęretici.ibid. nu.4. 176
Claues huiuſmodi non fuerunt ante Chriſtum ibid.nu.8. 178
Clauis eſt poteſtas & non vllus habitus vel actus infuſus,vel quæſitus, ſed character ipſe ſacerdotalis.ibid.nu.5. 177
Clauis poteſtatis & ſcientiæ eadem re,ratione diuerſę.ibid.nu.6.
Claues vt in Trinitate, in Chriſto & in miniſtro.ibid.nu.7. 177
Claues interdum ſacerdos remittit ad piam,interdum non ibid.nu.9. 178
Clericos deteriores eſſe laicis,res peſtilens.diſt.1.c.quis aliquando.n.2. 217
Cogitatio ſola eſt impunis ſoli Deo cognita.diſt.1.cap.cogitationis.nu.1. 52
Cogitatio proprie actus potentię cognitiuę, quæ de ſe nec bona, nec mala. diſt.1.cap.cogitationis nu.4.& 5. 53
Cogitatio voluntatis omnino interior impunibilis lege humana,ſecus diuina ibid.nu.5.& 11. 54 & 56
Cogitatio quę punienda.diſt.1. cap.cogitatio. nu.3. 52 & 81
Cogitatio mala etiam confeſſa,cur non punitur in foro exteriori diſt.5.prin. Grat.nu.21. 339
Cogitare de peccato non eſt peccatum, nam etiam ſancti hoc faciunt.diſt.1. cap.cogitationis.nu.1. 52
Comparatiuo pro verbo ſępe ponitur poſitiuum.diſt.2. cap. charitas eſt.§. item ergo.nu.6. 262
Communio & ſepultura cui impœnitenti neganda.diſt.7. cap.idcirco,n.1. 704
Conatus ſemper punitur ſaltim extraordinarie.diſ.1.c.ſi quis n.6.11.&13. 33
Conatus ſolus punitur regulariter,fallit octo caſibus.ibid.nu.3.& 5. 32
Conatus non eſt ſolus actus mentalis. ibid. nu.5. 32
Conatus ſolus pœna etiam infligenda non punitur ibid.nu.12. 35
Conatus ſolus non parit excommunicationem,nec irregularitatem.ibid.nu.14. 36
Conatus vt non punitur breuiſſime reſoluitur an puniantur. ibid.n.18. 38
Conatus ſine effectu punitur, ſed non pœna ordinaria.diſt. 1.c.ſi quis pulſatus.nume 4. 50
Conatum non puniri in ciuilibus, vt intelligendum diſt. 1.cap. ſi quis non dicam. num.16. 36
Conatum non puniri per ſtatuta vt intelligendum. ibid nu.17. 57
Conatum quare non punit ſtatutum, vera & noua ratio, quæ conuincit.idem de lege, quod de ſtatuto dicendum.ibid nu.18. 38
Conatum punientes leges communes derogatę.ibid. nu.18. 38
Concilio Oecumenico neceſſario ſtandum.diſt.1.in glo ſum.nu.4. 9
Concio,ſugeſtum oratio concionantis,& auditorium diſt.1.cap.eccleſia n.1. 192
Concionans in mortali, peccat. diſt. 6.cap.1.§.ſacerdos nu.2. 526
Concionatores legum peritos facile deprimentes monentur.diſt.6. cap. 1.§. caueat nume.11. 536

Conceſſo vno, quæ illi commoda concedantur. diſt. 5. in gloſſ. ſum. nu. 28. 341
Concupiſcentia, ſeu fomes peccati remanet in baptizatis, at non eſt vere peccatum; ſed ex illo & inclinans ad illud diſt. 1. cap. cogitationis. 52
Concupiſcentia ſolum voluntaria prohibita. diſ. 1. cap. ſuper tribus. n. 8. 196
Condemnare non potens abſoluere nequit. diſt. 1. c. verbum. nu. 1. 162
Confeſſarij facultatem is non habet. diſt. 5. c. 1. in prin. nu. 102. 394
Confeſſario cur non tam parendum, quam iudici. diſt. 5. ca. 1. §. ponat. n. 11. 413
Confeſſarij quę tria præmittunt abſolutioni. diſ 6. cap. 1. in prin. n. 24. 496
Confeſſarij officium, audita confeſſione, quod. ibid. n. 50. & ſeq. 504
Confeſſarius quis ligare ſcit & ſoluere. ibid. nu. 71. 509
Confeſſarius etiam laicus confeſsionem celet. ibid. n. 77. 510
Confeſſarij plures chriſtiano cuilibet. ibid. nu. 98. 515
Confeſſarius vt tenetur iuſtam pænitentiam imponere diſt. 1. cap. menſura nume. 2. 223
Confeſſarius in imponenda pænitentia hæc conſideret. ibid. nu. 6. 225
Confeſſarius moneat ſic pænitentias antiquas ibid. nu. 7 225
Confeſſarius eſſe quis nequit, etiam in articulo mortis, diſt. 6. c. 1. §. laboret. nu. 1. & ſeq. 517
Confeſſarius generalis & abſolutus quantum ſcire debet, diſt. 6. cap. 1. §. caueat. nume. 1. 534
Confeſſario non ſufficit ea eruditio, quæ presbytero. ibid. nu. 19. 538
Confeſſarius omnis quid ſcire debet. ibid. nu. 20. & ſeq. 538
Confeſſarius, quæ interrogabit, & quæ non, late eod. cap. 1. §. diligens. nu. 1. & ſeq. 534
Confeſſarij octo conditiones, & quæ neceſſariæ. eod. c. 1. §. quibus. nu. 1. 546
Confeſſarius onus pęnitentis de conſilio tantum portat. eod. nu. 1. 546
Confeſſarius publicos peccatores ſic ab Euchariſtia repellet. diſt. 6. cap. ſacerdos. nume. 65. 564
Confeſſarius raro iuſte loquitur de ſibi confeſſis, ibid. nu. 77. & ſeq. 567
Confeſſarius Euchariſtiam cui non abſoluto dabit ibid. nu. 84. 568
Confeſſarius multos ſimul pueros audiens errat. ibid. nu. 109. 574
Confeſſarius in teſtem productus, vt nihil ſe ſcire dicere poteſt. ibid. uum. 141. & ſeq. 583
Confeſſarius vt interdixerit matrimonio impeditorum. ibid. n. 144. 583
Confeſſarius, an eodem modo quo ante pęnitentem tractabit. ibid. n. 146. 584
Confeſſarius vt teſtari poteſt de ſibi confeſſis, ibid. n. 161. 588
Confeſſario quam neceſſaria iuriſdictio actualis diſt. 6. cap. placuit. nu. 6. 600
Confeſſarium eligendi conſuetudo inualida. ibid. nu. 13. 600
Confeſſariũ eligunt epiſcopi & prælati exempti, ibidem, n. 29. & 38. 605 & 607
Cōfeſſarij electionem habens quem eliget. ibid. nu. 49. 610.
Confeſſarium eligere poteſt peregrinari permiſſus ibid. nu. 61. 614
Confeſſarij tres cuilibet chriſtiano, ſaluis his. ibid. n. 124. & ſeq. 630
Confeſſarius ordinarius, ſed nō proprius vt quilibet presbyter eſt ibid. n. 137 633

Con-

Confeſſarij eligendi licentia electione prima finitur. c. placuit nu. 166. 640
Confeſſarius an confeſſum ſententię aduerſæ abſoluat. diſt. 7. *c. ſi quis. n.* 66. 678
Confeſſarius arbitratur non diſpenſat nec indulget. diſt. 1. *c. quem pænitet. nume.* 6. 241
Confeſſarius vt optimus eligendus. ibid. nu. 11. 241
Confeſſarius optimus pręcepto non eligendus. diſt. 6. *c. ſacerdos. §. quod autem nume.* 4. 593
Confeſſarij publice damnati quod munus præcipuum. diſt. 7. *cap. fi. §. quod quamuis nu.* 16. 715
Confeſſio ſacramentalis inſtituta poſt reſurrectionem per hæc verba. n. 2. 16
Confeſſio ſacramentalis pars ſecunda pænitentię, quid. diſt. 3. *c. perfecta. n.* 8. *verſ. ſexto quod ex prædictis.* 318
Confeſſio ſacramentalis tempore Dauidis non neceſſaria, diſt. 1. *cap. ſacrificium nume.* 2. 19
Confeſſio criminis tollit, vel minuit pœnam, diſt. 1. *c. facilius. nu.* 1. 124
Confeſſio metu probationis, vel præmiſſo proceſſu, licet coacta, vt minuit pęnam. ibid. n. 2.
Confeſſio ſacramentalis, vt requiritur ad iuſtificationem. diſt. 1. *c. ecce. n.* 1. 139
Confeſſio cur liberatio, apertio paradiſi, & ſpes ſalutis. ibid n. 5. 139
Confeſſio peccati prodeſt, negatio obeſt. diſt. 1. *cap. ſerpens. nu.* 1. 149
Confeſſio fidei oris neceſſaria. diſt. 1. *c. poteſt fieri. nu.* 1. 166
Confeſſio ſacramentalis non fuit in paradiſo, nec iure naturæ, ſed à Chriſto iam paſſo inſtituta, diſt. 1. *c. lacrymę n.* 2. *pag.* 8. *& diſt.* 5. *in glo. ſum. nume.* 1. 335
Confeſſio ſacramentalis pars ſecunda pænitentiæ, quid. diſt. 3. *c. perfecta n.* 8. 318
Confeſſio ſacramentalis non eſt iuris naturæ, nec fuit ante Chriſtum paſſum diſ. 5. *prin. Grat. n.* 2. 335
Confeſſio non eſt inuentum Iacobi diſt. 5. *prin. Grat. n.* 12. 337
Confeſſio probatur præcepta. ibid. n. 22. 339
Confeſſio non eſt pars uirtutis pænitentiæ, ſed ſacramenti ibi. n. 6. 337
Confeſſio Achor iudicialis, non ſacramentalis. ibid. nu. 11. 337
Confeſſio vt numquã laico pręcepto faciẽda. diſt. 5. *in gloſſ. ſũ.* 3. *parte, nu.* 5. 346
Confeſſio ſolis duobus ſacramentis neceſſario præmittenda. ibid. nume. 41. 357
Confeſſio integra ſit omnium peccatorum, diſtin. 5. *c.* 1. *§. cautus nume.* 1. 417
Confeſſio non contriti, nec attriti, an iteranda ibid. nu. 4. 418
Confeſſionis integritas vt à Chriſto præcepta. ibid. nu. 5. *verſic. circa tamen.* 418
Confeſſio legitima per accidens interdum non integra. ibid. nu. 18. *verſ. ex quibus omnibus.* 420
Confeſſio, & abſolutio informes validæ. ibid. nu. 30. *&* 31. 422
Confeſſionis legitimæ ſexdecim requiſita, diſtin. 5. *cap. fratres. nume.* 2. 459
Confeſſio quæ generalis, vel alternatiua non ſufficit. ibid. nu. 9. 360
Confeſſio quæ, & quomodo iteranda. ibid. nu. 31. 465

Confeſſio integretur confeſſarij percunctationibus.ibid.nu.79. pag. 477
Confeſſio debet eſſe perſonalis. ibid.nu.94. 480
Confeſſio quam accelerata eſſe debet.ibid nu.98 & 99. 481
Confeſſio raro, aut numquam iteratur ob ignorantiam confeſſarij, diſt.6. cap.1.in princ.nu.97. 515
Confeſſioni, quæ interrogationes preambulæ.eod.c.§.diligens.nu 9. 545
Confeſſionis ſecretum cur alio maius.diſt.6.c. ſacerdos.nu.34. 554
Confeſſio ſacramentalis ab omni, qui, vtcumque nouit celanda.cap.ſacerdos nu.42. 559
Confeſſionis reuelator qui,& qui non late in ſpecie.eod.nu.53.vſque ad 80. 559
Confeſſio ſine propoſito emendandi vt ſacramentalis.ibid.nu.122. 576
Confeſſio nullo caſu ſaluo vno reuelatur,late in ſpecie.ibid.nu.116.vſque ad nume.135. 175 & ſeq.
Confeſsionem odioſam fieri peſſimum. ibid.nu.118. 575
Cōfeſsio quo caſu reuelatur ſeruatis his ibid.a n.151.vſq;ad n.158.581.& ſeq.
Confeſsionē audiendi poteſtas data, neceſsitatem induxit illa faciendi. diſt 5.prin. Grat.nu.2. 339
Confeſsione ſine reali condonari peccatum diſt.1.c.quem pænitet n.3. 240
Confeſsio ſacramentalis vt debet eſſe perſonalis ibid.nu.4. 241
Confeſsionis probandæ neceſsitati per quod non ſit ſatis.ibid n.152. 585
Confeſsionem quamlibet parochiani cur audiat parochus diſt.6.c. placuit. nume.152. 636
Confeſsio quantum præſidium gregis ibid.nu. 155. 637
Confeſsio alieno ſacerdoti facta nulla, et vt iteranda uel ſupplenda, &c. late ibid.a nu.175.vſque ad nu.182. 618 & 620
Confeſſus crimen negando qualitatem eius, non eſt confeſſus, diſt. 1.cap. facilius nu.3. 124
Confeſſus non abſolutus iterum confiteatur.diſt.6. c.placuit nu.183. 645
Confeſſus laico etiam in morte iteret.diſt.6.c.1.in princ nu.83. 511
Confeſsionis conditiones male colligi ex dicto Dauidis. diſt 1.c. magna.n.1.21.
Confirmans& cōfirmandus non contriti vt peccant.diſt. 5.prin. Grat.n.36.355
Confitendi obligatio per nullam cōtritionem, nec ſatisfactionem tollitur diſ. 1.cap. lacrymę, nu.3. 16
Confitētur multi priuſquā contritione condonētur.diſ.1.c. conuertimini.n.5.127
Confiteri nec conteri non oportet ſigilatim peccata.diſt.3.cap. de cotidianis. diſt.1.nu.10. 322
Confeſſurus quantum ſataget memorare peccata,late diſ.5. c.fratres.nume. 68.verſ.contrà quæ tamen. 475
Confitendi facultas extenditur ad audientem diſ.6.c. placuit.nu.42. 608
Confitendi alij licentia facile concedenda.ibid.nu.151. 636
Confitendæ circunſtantiæ nu.4.diſ.5. prin.Grat. nu.4. 346
Confitenda omnia peccata, etiam interna. diſ.5. in glo. Summæ.n. 18. 339
Confitens mendacium quando,& quantum peccat.diſt.5.cap.fratres.n.14. verſ.

verſ. quarta eſt fidelis. 461
Confitens ſcit ſe eſſe legitime confeſſum, neſcit tamen ſe contritũ. ibi. n. 36. 466
Confitens alij, quam parocho vt ſatisfacit diſ. 1. *c. quem pænitet. nu.* 12. 243
Confitentium in excommunicatione conſolatio. ibid nu. 50. 469
Confitens qui a fatendo, & non a peccando excuſatur. ibid. nu. 82. 477
Confitentis diſplicentia quanta debeat eſſe. ibid. nu. 96. 481
Confitens imputet ſibi, & non alij principaliter pecoata. ibid. nu. 104 482
Confitens an quo doctior doctiorem requirat? diſt. 6. *cap.* 1. *§. caueat n.* 13. 537
Confitens quam pænitentiam tenetur acceptare diſt. 6. *c. ſacerdos. n.* 97. 571
Confitens taceat quæ dicta confeſſarium dehoneſtarent. ibid. n. 115. 575
Confiteri an teneatur Papa ſemel in anno diſt. 5. *in gloſſ. Summę. nu.* 32. 343
Confiteri non tenetur qui venialia tantum habet diſt. 5. *in gloſſ. Summæ* 3. *par. nu.* 18. 351
Confiteri tenentur Græci, & confiteri ſunt ſoliti diſt. 5. *princ. Grat. nu.* 1. 345
Confiteri homicidium tacita voluntate id faciendi ſatis. diſtin. 5. *cap* 1. *in princ. nu.* 62. 384
Confiteri voce & habitu ſimulatis licet. ibid. nu. 97. 392
Confiteri quis vno verbo centum peccata poteſt ibid. nu. 108. 397
Confiteri per alium non tenetur quis, licet poſſit. diſt. 5 *cap. fratres nu.* 85. 478
Confiteri, vt non licet alieno parocho diſt. 6. *c. placuit nu.* 1. 598
Confitebantur presbyteri omnibus presbyteris venialia, & etiam mortalia ante Conc. Trid. ibid. nu. 12. 43. & 50. 600
Confiteri, vt licet parocho non ſuo in octo caſibus. diſt. 6. *c. placuit. nu.* 75. *vſque ad* 104. 618. & *ſeq.*
Confitetur quis parocho ſuo extra ſuam parochiam ibid nu. 84. 620
Confiteri & decimare vbi debent mercenarij. ibid. nu. 94. 621
Confiteri bis ſua peccata an poſſit quis lege humana obligari. ibid. n. 107. 625
Confiteri vt ſingulis menſibus monachi tenentur. ibid. nu. 110. 627
Confiteri vt licet alteri, ſi proprius parochus eſt inſciens. ibid nu. 634
Coniũx qui vel quæ non diuertens ob adulterium excuſatur. diſt. 1. *cap. diuortium nume.* 9. 84
Coniugi cui difficilior quam cæli caſtitas diſt. 1. *cap. ſi cui etiam. nume.* 6. 114
Confitenda quæ peccata ante quadrageſimam. ibid nu. 159. 638
Colonienſe concilium nuperrimum laudatur diſt. 5. *prin. Grat. nu.* 17. 338
Conſcientia dupliciter deponitur diſt. 7. *c. ſi quis autem n.* 115. 698
Conſcientia etiam erronea ligat. diſt, 5 *c.* 1. *in princ. nu.* 53. 382
Conſcientię contraueniens cur lege naturali contrauenit. ibid. nu. 77. 3. 88
Conſcientiæ forum qua ratione quis ſortitur. diſt 6. *cap placuit. nu.* 83. 620
Conſcientiæ circunſtantia, an confitenda diſt. 7. *c. ſi. quis autem n.* 135. 702
Conſcientiam contra ſuam priuatam iudex iudicat ibid. nu. 128. 701
Conſecrandi poteſtas non tollitur, nec minuitur a pura creatura. diſt. 6. *c. Placuit. nu.* 14. 601

Con-

Conſuetudo quæ corruptela. diſ. 1.c.quis aliquando.n.18. pag. 233
Conſuetudo legi conſona nihil ei adijcit.diſt. 5.c.1.nu.79. 388
Conſuetudo quid.& quam mortalis uenialis diſ. 2. cap. ſi quis.n.6. 248
Contraria etiam vitia contrarijs curantur.diſ.2.c.ſi quis nu. 7. 249
Contemptus ſummus bonorum mundi, contemptus mortis. diſ.1.ca.importuna nume 5. 171
Contemptus auget peccatum & mutat ſpeciem.diſt. 1.c.Tres ſunt.n.10. 217
Contemptus auget demeritum ut charitas meritum.ibid nu.10. 217
Contemptus quis & quis præſumptus.ibid.n.13. 218
Contemptum verum non inducit conſuetudo.ibid.n.13. 218
Contemptus minus principalis ibid.n.14. 218
Contemptu clauium quis peccet. ibid.nu. 16. 149
Contritio licet interdum deleat peccatum ſine confeſsione actuali, non tamen ſine uoto confitendi, diſt. 1. c.ecce. nu.1. 138
Contritio pœnam & diſciplinam iuſtitiæ continet.diſ.1.c. neminem.n.2. 245
Contritio legitima votum confitendi, & ſatisfaciendi continet, ſed ſufficit virtuale.diſt.1.in gloſ.Sum.nu.6. 11
Contritio etiam iuſta delet peccata.ſed non obligationem confitendi ea, & peccat non confitendo, licet id non contemnat.diſ.1.in gloſ.Sum.n.7. 11
Contritio requirit votum confitendi ſacramentaliter,& non ſufficit non contemnere id facere. diſ.1.c ſacrificium.n.1. 19
Contritio, remisſio, & iuſtificatio vt ſimul fiunt, diſt. 1.c magna n.4. 22
Contritio non requirit vt eam ſtatim confeſſio ſequatur, nec vt quam primum facultas eam faciendi adſit. diſt.1 c.magna n.8. 24
Contritio quorum peccatorum habenda.diſ.5.in gloſ.Sum.3.par.num.10. verſ.quarto pro hac parte. 349
Contritio quid.diſt.3.cap perfecta numero 7. 316
Contritioni nec confeſsioni nullum tempus a Deo præfixum. ibid.nu.27. 352
Contritio & confeſsio iam iammorituro neceſſaria ibid.n.29. 353
Contritio ante quos actus præcepto habenda late.ibid.nu. 29. vſq; ad 39. pag. 353
Contritione ante cõfeſſionẽ nõ delẽtur ſemper peccata.diſt.1.c. omnis.n.10. 137
Contritione ſola cordis legitima tamen remitti peccata.diſt.1.in gloſſ.Sũ.n.2. 9
Contritionem legitimam ſe habere nullus nouit.diſt. 5.princ. Grat.n.11. 348
Contritus de non attrito quis fit per clauem.diſt.1.c.uoluiſſent §.ex ijs n.10 179
Contritus, de attrito quis fit per ſacramentum.ibid.n.5. 10
Conuertitur quõ peccator ad Deũ & ipſe ad illud.diſ.1.c.conuertimini.n.7. 130
Conuerſum a verſo vt differt.diſt.7.c.fi.§.quod quamuis.n.3. 710
Copula coniugum extraordinaria vt differat ab alia.diſ. 5.c.1.nu.120. 400
Cor potius intentionem, quam cogitatũ ſignificat, diſ.1.c.nũquid Caim.n.1. 100
Credere diuinos ſcire longe ſecreta facta ſine ope Dæmonis ſtultum, & ſtultius ſcire illos futura.diſ.1.c.numquid Caim n.4. 101
Credere Deo, Deum, & in Deum diuerſa, diſt.2.c. charitas eſt aqua.n.1. 271

Credere, vt dicuntur Dæmones & damnati, diſt. 2 cap. ſi enim. nu. 3. 193
Credere vt poteſt quis contraria, diſt. 7. c. ſi quis autem. nu. 103. 695. & ſeq.
Credentem quid eſſe peccatum non excuſat præceptum. ibidem, nu. 119. 698
Crimen quadruplex factum, dictum, ſcriptum, & conſultum. diſt. 1. cap. aut facta. nu. 1. 74
Crimen qui nouit committendum quid faciat. diſtin. 6. cap. ſacerdos. nu. 23. 552
Culpa nulla ſine pœnitentia tollitur, & qua mortalis, diſt. 3. cap. de cotidianis nu. 4. 321
Culpa ignoſcitur, pœna indulgetur. diſt. 1. ca. libenter. n. 1. 154
Culpa remiſſa remittatur ne tota pœna remisſiue. diſt. 1. ca. neminem. nu. 6. & cap. ſi peccatum. nu. 1. 220
Curam iuſtam omni negotio adhibendam, diſt. 5. cap. ſi. nu. 70. 475
Cura iuſta quæ nec maior, nec minor conuenienti, diſt. 1. cap. prædixerat. n. 4. 206

D

DAVID charitatem habuit & perdidit. diſt. 2. c. ut cognouerunt. n. 5. 192
Dauidis non omnia imitanda diſt. 5. princ. Grat. nu. 13. 350
Dæmoni dat dexteram, qui vult diſcere ab eo quidquam. diſt. 2. ca. numquid Caim. nu 6. 103
Dæmonis præſens familiaritas initium perpetuæ familiaritatis futuræ. 102
Decipere ſe inuicem contrahentibus vt licet, late, diſt. 5. cap. qualitas. n. 26. 432
Decretum tres partes ſic finitas habet diſt. 1. in prælud. num. 2. 5
Definitur ſæpe cauſſa pro effectu diſt. 3. c. pœnitentiæ. nu. 3. 307
Delectatio moroſa quæ mortifera. diſt. 1. c. cogitationis. nu. 12. 57
Delectatio conditionalis; ſi duxero illam, *an mortalis, diſt. 1. c. ſi cui. nu. 1.* 112
Delectatio venerea præſens non ordinata in generationem prolis ex qualibet re bona, vel mala, ibid. nu. 4. 114
Delectatio maris de femina uiſa, vel econtrario ut peccatum. ibid. nu. 7. 115
Delectatio inſurgens ex tactu feminæ, an letalis? ibid. nu. 12. 117
Delectationis venereæ paruitas, an excuſet a mortali. ibid. nu. 16. 119
Delectari de ſententia data, & de habita copula, ut differunt. ibid. nu 5. 114
Delegatus ſimpliciter abſoluit ad cautelã cõtra gloſ. diſt. 5. in gl ſum. n. 29. 341
Delegatus inferioris. quis ſubdelegat. diſt. 6. cap placuit. n. 70. & 71. 617
Detractio vetatur octauo præcepto. diſt. 1. cap. quis aliquando §. non tibi dico. nume. 12. 231
Detractor non eſt qui profuturo reuelat. diſt. 6. c. 1. nu. 80. 511
Dei dilectio operatur aliquid in dilecto; generalis quidem eſſe, particularis vero gratiam gratum facientem. diſt. 1. c. reſuſcitatus. nu. 7. 133
Dei odium ſuo genere peccatorum maximum. diſt. 1. cap. ſerpens. nu. 7. 151
Dei blaſphemia leuis minus peccatum, quam graue homicidium ibid. nu. 10. 152
Dei potentia ſapientia, iuſtitia, & bonitas (cui tribuitur miſericordia) in quolibet eius opere concurrunt. diſt. 1. c. libenter. nu. 12. 157
Dei tributa re ipſa ſunt idem, ratione tamen differunt. ibid. nu. 13. 157
Dei effectus, cur tribuitur vni attributo, & non alijs. ibidem, nu. 16. 158

Dei

Dei omni operi miſericordia & iuſtitia cur in ſunt, diſt.1. cap.vide benignum. nume.2. 189

Dei cognitio incipit a creaturis, dilectio vero ab ipſo diſt.2.cap.charitas eſt §. item ergo nume.4. 261

Dei dilectionis pulchra deſcriptio, ſed figurata ibid nu.7. 262

Deo attributa omnia infinita diſt.1.cap. quia diuinitatis.nu.6. 202

Deo exoſus quis dupliciter.diſt.2.cap.tolle nu.2. 286

Deum nullo metu licet, etiam ore tantum negare, diſt.1.c.poteſt. fieri n.1. 166

Deum precibus flecti, vt intelligendum remiſſue.diſt.1.cap.importuna,n.2. 271

Deum ſine dono fidei noſſe non ſatis ſaluti, diſ.2.c. charitas eſt.nu.10. 255

Deum non omnes, qui putant diligunt ſuper omnia.ibid.nu.11. 255

Deus poteſt facta ne facta ſint facta in ſenſu diuiſo diſt. 1.cap. ſi quis iratus nume.2.verſ ſed contra 88

Deus aliter dicitur noſſe bonos, & aliter malos, diſt.1.c.& venit.nu.1. 248

Deus iudex, & teſtis noſtra errata puniet, niſi illa præueniẽdo puniamus. diſt.1.cap porro. nume.1. 123

Deus ipſe eſt quiquid in Deo eſt.diſt.1.cap.libenter.num.10. 156

& cap. quia diuinitatis, nume.5 201

Deus omnino ſimplex nullatenus compoſitus, neque pars compoſiti; neque mens mundi.diſt.1. c.libenter nu.10. 156

Deus ſe, omniaque alia nouit per ſemetipſum.diſt.1.cap.nũquid Caim.n.2. 101

Deus omnium factor & finis, nullius forma, vel materia. diſt.1.cap.libenter nume.14. 158

Deus non prius creauit ſpiritualia, quam corporalia.ibidem. nu.15. 158

Deus incommutabilis, vt dicitur mutare ſententiam.diſt.1.cap.nouit.n.1. 180

Deus vt mutat ſententiam præſentis iuſtitiæ.ibid. 181

Deus cur pronior ad veniam, quam ad vindictam.diſt. 1.cap.quia diuinitatis nu.4. 201

Deus ſine dono fidei, vt cognoſcibilis diſt.2.cap.charitas eſt.nu.8. 254

Deus vi naturali vt noſci & diligi poteſt ſuper omnia ibid nu.9. 255

Deus quomodo omnia in omnibus diſtinctio.2.cap.non reuertebantur.n.3. 267

Deus puriſſimus actus potentia actiua, non paſſiua, omnia, quæ ſibi nõ contradicunt agere poteſt. diſt.2. c.principium.§.charitas nu.2. 299

Deus vltra condignum præmiat, & citra punit.diſt.7.cap.1.n.2. 646

Deus omnia nouit notitia ſimplici, non approbatiua diſt.5.c.1.§.ſemper.n.6.verſ nota tertio. 416

Diabolus vt per patientiam illuditur diſt.1.cap poteſt fieri.nu.6. 267

Diabolus qui non ſuggerit omne peccatũ vt cauſat illud.diſt.2.c.ſi enim n.1. 292

Dies artificialis vt diuiditur in horas duodecim.diſt.1.c.pericloſe nu.5. 94

Digreſſio Hierony. gatior, quam recentiorum.diſt.1.in princip nu.1. 13

Dilectio charitatis Dei includit Deum & proximum.diſt.1.c. omnis n.1 135

Dilectio Dei duplex naturaliter quæſita & infuſa ibid.nu.3. 136

Dilexiſſe nos Ieſu vſq; ad mortẽ meminiſſe oportet.:diſ.1.c. pericloſe.n.1. 91

Diſciplina iuſtitiæ ſemper miſcenda miſericordiæ. diſ. 1. c. nullus, nu. 145
Diſciplina vnde, & quid proprie dicitur ibid. nu. 3. 145
Diſciplina in lege odioſa pro ſcientia, vel arte ponitur. ibid. 145
Diſpenſatio voti & iuramenti ob iram facti datur. c ſi quis iratus. n. 4. 89
Diuinos ad caſtigandum exhortatio diſ. 1. c. numquid Caim? nu. 4. 101
Diuiſionis vt bonæ membra ſunt ſibipſis oppoſita. diſ. 1. c aut facta. nu. 2. 74
Diuiſionis membrorum diſunctum conuertitur cum eo. diſ. 1. c. tres ſūt. n. 3. 215
Diuitias nolle ob diſtribuendi laborem, vt malum. diſ. 1. c. ſunt qui arbitrantur nu. 1. 169
Diuertitur iuſte a coniuge mortem machinante. diſt. 1. c. ſi forte nu. 4. 47
Diuortium quid ſtricte, & quid generaliter acceptum. diſ. 1. c. diuortium. n. 1. 82
Diuortium ſecundum iura canonica & non Cæſerea iudicandum. ibid. n. 2.
Diuortium triplex quoad vinculum, torum, & cohabitationem ibid. 83
Diuortium ſic factum quare non valeat. diſ. 1. c. Diuortium nu. 11. 86
Docere rudem facilius, quam falſa doctum. diſ. 7. c. ſi quis autem. n. 98. 694
Doctor qui conſulens debet ſuo conſilio vti contra ſe. diſ. 1. c. hæc. autem verba num. 89. 65
Doctoris dictum iuxta legem citatam intelligendum. diſ. 5. c qualitas. n. 9. 434
Doctori nulli dicenti conſuetudinem creditur. diſ. 6. c placuit. nu. 188. 644
Dolor peccatorum ob metum principaliter conceptus non delet peccata. diſt. 7. cap. 1. nu. 5. 647
Dolor non eſt læſio, ſed illius ſenſus. diſ. 7. c ſi. §. ſi quis. n. 17. 719
Domicilium cumulare, & mutare diuerſa diſ. 6. c. placuit. nu. 77. 619
Dominium duplex deſpoticum & regale. diſ. 1. c ſuper tribus. nu. 2. verſ. pro quo facit. 195
Donatio piæ cauſæ facta quando ſuſtinetur. diſ. 1. ca. diuortium. nu 12. 86
Donationis ſuæ Deum non pœnitet. diſ. 4. in princ. nu. 2. 327
Dubia in re qui parens ſuperiori non peccat. diſ. 7. c. ſi quis autem. n. 114. 697
Dubietas vt conſcientia ligat & deponitur. ibid. nu. 96. 689
Dubius quis non peccat ſequendo quod credit eſſe verum. ibid. nu. 48. 672
Dubitans, an ſit mortale, vt mortaliter peccat. diſ. 5. c. qualitas. n. 18. 439
Dubitans de duobus contrarijs, quid faciet, diſ. 7. c. ſi quis autem. nu. 93. 689

E

ECCLESIA per Bethaniam in quo repræſentatur. diſ. 1. c. quantuſlibet num. 2. 167
Eccleſia vox Græca vnde dicitur diſ. 1. c. eccleſia. nu. 1. 192
Eccleſia proprie vocatio & collectio fidelium; improprie vero & figurate alia multa. ibid. nu. 2. ibidem
Eccleſia in veteri teſtamento dicitur interdum ſynagoga, in nouo vero numquam, & quare. ibidem n. 3
Eccleſia proprie continet militantem & triumphantē. ibid. nu. 4. 193
Eccleſia includit omnes fideles etiam malos. ibid. nu. 5. 193
Eccleſia vna vnius debet eſſe ſacerdotis. diſ. 6. cap. 1. in princ. nu. 95. 515

Eccleſia non ligat quem ad nimis difficile. diſ. 6. c placuit nu. 113. 617.
Eccleſiæ poteſtas non includit penitus interiora, etiam confeſſa. diſ. 1. c. cogitationis nu. 3. 53
Eccleſiæ potior pars iuſtorum, & ita inuiſibilis; de qua nullus eſt mortiferè malus. diſt. 1. c. eccleſiæ, nu. 6. 193
Eccleſiæ qua pars macula & ruga caret. ibid. nu. 7. 194
Effractor eſt, qui frangit aliqua, vt euadat, vel rapiat. diſt. 1. c. aut facta. n. 5. 76
Egenus eſt mediocris, & quandoque etiam diues. diſt. 1. c. quãobrem. n 6. 188
Eleazarus nec ſigno voluit ſe ſimulare gentilem. diſ. 1. c. poteſt fieri. nu. 3. 166
Eleemosyna vnde diducitur. diſt. 1. c. ſi agamus nu. 1. 186
Eleemoſyna quid. declarando definitionem. ibid n. 3. 187
Eleemoſyna quę dicitur fieri propter Deum ibid nu. 7. 188
Eleemosyna cuius virtutis actus. ibid. nu. 8.
Eleemoſyna non ſola. ſed ſic comitata tollit peccatum ibid. nu. 9.
Eleemoſyna maxima partium ſatisfactionis. diſt. 1. cap. medicamentum. n. 1. 210
Eleemoſyna non obligat, ſed incitat ad orandum. ibid nu. 2. 210
Eleemoſyna vt virtualiter ieiunium & oratio. ibid. nu. 3. 211
Eleemoſyna ſine pænitentia non delet peccatum. ibid nu. 4. 211
Eleemoſyna corporalis, vt parit effectum ſpiritalem. diſ. 1. c. medicina nu. 1. 207
Eleemoſyna penſatur ſecundum ſe, ſuam cauſſam, & effectum. ibid n. 2. 207
Eleemoſyna iuſte datur pro ſpirituali minus principaliter ibid nu. 3. 208
Eligere dignum quando ſufficit. diſt. 6. c. ſacerdos §. quod autem nu. 5. 593
Eligere quem ſcit ſola confeſſione dignum, vt peccat. diſ. 6. cap. ſacerdos n. 147. 584
Emendandum vt illud ſingula quæ non proſunt, &c. diſ. 1. c. Tres ſunt. n. 18. 220
Epiſcopi de depoſitione ſolus Papa cognoſcit, & definit. diſ. 1. c. verbum. n. 2. 162
Epiſtolam ignotam non reddens vt peccat. diſ. 6. c. ſacerdos. nu. 22. 542
Eremi vita paucis præſertim iuuenibus apta. diſ. 2. c. primus. nu. 3. 288
Euangelium non continet omnia facta Chriſti. diſ. 1. c. Petrus. nu. 1. 16
Euchariſtia olim de præcepto ter in anno ſumenda. diſ. 6. c. placuit. nu. 157. 657
Euchariſtię communio recte commercium diuinum. diſ. 1. c. nonnulli. nu. 2. 168
Euchariſtiam non decet ſumere ſtatim poſt confeſſionem. diſ. 5. cap. 1. §. caueat nume. 1. 423
Euentus vt facit etiam dementiſſimum puniri. diſ. 1. c. aut facta. §. euentus. n. 8. 77
Exceptio, qua in antiquum ius redditur, amplianda. diſ. 6. cap. 1. §. laboret. nu 16. 520
Expilatio eſt ſubtractio rei hereditatis iacentis. diſ. 1. c aut facta. nu. 5. 76
Excommunicans facientem non includit conantem, nec mandantem etc. diſtinctio. 1. cap. ſi quis non dicam. nu. 17. 57
Excommunico te, ſi appellas, & ſi appellaueris differunt. diſ. 1. c. ſi quis. n. 15. 56
Excommunicatio in hæreticos non includit mentales tantum. diſ. 1. c. cogitationis. nu. 6. 54

Ex-

Excommunicatio, cenſuræ, & irregularitas cur ſola uoluntate non contrahuntur. diſt. 1. c. magna. nu. 20. 28
Excommunicatio quam communionem tollit. diſtinctio. 5. c. fratres. nu. 43. 468
Excommunicatum non facit ſolus conatus percutiendi. diſt. 1. c ſi quis pulſatus. nu. 2. 49
Excommunicatum non uitare, ut peius quam ſuſpenſum. diſt. 6. c. 1. §. laboret. nu. 18. 521
Excommunicatum poteſt quis ſe putare ad hoc, & non ad illud. diſt. 7. cap. ſi quis autem. nu. 100. 694
Excommunicatur cur nemo propter actum omnino interiorem. diſt. 1. c. cogitationis. nu 9. 55
Excommunicationis abſolutio nõ ſacramentalis. diſt. 6. c ſacerdos. nu. 94. 571
Excommunicati profeſsio, & ſacramenta vt ualent. diſt. 5. cap. 1. §. cautus. nu. 25. 421
Excommunicati cuius impetratio valida. diſt. 5. c. fratres. nu. 46. ver. tertia præpoſitio 468
Excommunicatus ſe permittens abſolui peccat, diſt. 5. c. fratres. nu. 58. 466
Excommunicatus mortuus quo modo abſoluatur, diſt. 6. c. 1. in princ, n. 55. 506

F.

FACERE non dicitur proprie, qui conſulit, mandat &c. diſtinct. 1. cap. periculoſe. nu. 3. 92
Fama propria magis, quam aliena ſeruanda. diſt. 5. c. fratres. nu. 90. 480
Famam ſeruare cur melius, quam occulta punire. diſt. 1. cap. quis aliquando. §. non tibi dico. n. 16. 233
Famã fœdans reſtituat, etiam læſa ſua fama diſ. 1. c. quis aliquando. n. 28. 236
Facta ſine perſeuerantia nõ haberi pro factis in malis & in bonis ſic in caute reſoluit Bald. communiter receptus. diſt. 1 c. ſi quis iratus nu. 1. 87
Facta calore iracundiæ quæ uideantur rata. diſt. 1. c. diuortium nu. 10. 84
Facta vere frequenter ficte ſunt facta. diſt. 1. c ſi quis iratus. nu. 2. 88
Fidem negare ſponte peius, quam vi, uel metu. diſt. 1. c poteſt fieri. nu. 4. 166
Fides nec uerbo, nec ſigno, etiam metu neganda diſt. 1. c. poteſt fieri. nu. 2. 166
Fides ut quæritur, & perditur. diſt. 7. c. ſi quis. nu. 123. 700
Filius Dei & natus ex eo cur dicitur omnis iuſtus. diſt. 1. c qui natus. n. 1. 134
Fomes peccati non poteſt omnino humanitus tolli diſt 3. c. ſatisfactio. nu. 7. 308
Fornicationem non eſſe peccatum mortale dicere, hæreſis. diſt. 5. c. 1. nu. 119. & ob eam continuatam eſſe quem deponendum. ibid. nu. 121. 399
Fortuiti caſus interdum cur puniuntur. diſt. 1. c. aut facta. §. euentus. nu. 9. 78
Forum exterius duplex, penitus exterius, & mixtum. diſt. 7. cap. ſi quis autem. nu: 37. 670
Franciſcus a Victoria cum alijs duobus ſui ordinis laudatur. diſt. 5. c. 1. in princ. nu. 32. 174
Frequenter fit quod bis fit. ibid. nu. 43. 378
Furioſus & demens cur interdum caſtigantur. diſt. 1. c. aut facta. §. euentus. nu. 10.

nu.10. 79
Fùrtum non efficit ſolus tactus, vel contrectatio. diſ. 1. c. vulgaris. n. 4. 61
Fùrtum eſt voluuntas faciendi quoad hoc, & non quoad illa. diſ. 1. c. ſi proptea. nume. 1. 111

G

GAVDET, & dolet quis de eadem re diuerſo reſpectu. diſt. 1. cap. ſunt qui. num. 3. 269
Gaudio cum nimio facta non valere. diſtinct. 7. cap. fin. §. quod quamuis. n. 9. 710
Geneſius Sepulueda laudatus omittitur. diſ. 6. cap. ſacerdos. nu. 26. 552
Gladium quis dicitur accipere. c. contrarium diſt. 5. nume. 10. verſ. contra etiam. 428
Gloſſa digna quæ de libro abradatur. diſ. 5. prin. Grat. nu. 15. 338
Gloſſę ſummarum Decreti quæ, & cur ſic dictæ. diſt. 1. in gloſſ. Summæ. n. 1. 8
Gloria de ęterna ſecura tria hominum genera moriuntur. diſ. 7. c. ſi quis. nume. 16. pag. 654. & cap. ſi quis autem. nu. 1. non ſecuritate, quam ſcientia parit, ſed quam fides, & credulitas. ibid. nu. 2. 662
Gloria non datur, niſi gratiam habenti diſt. 7. c. ſi quis. nu. 1. nu. 17. quā nemo nouit ſe habere humanitus nu. 18. 654
Græcos confiteri debere, & ſolitos id facere. diſ. 1. c. quidam. nu. 1. 244
Graſſatura, graſſatio graſſor, & graſſatores quid. diſ. 1. c. aut facta. nu. 5. 76
Gratia, etiam parua præſtantior omni naturali bono. diſ. 1. cap. noli putare. nu. 3. 106
Gratia gratum faciens eſt donum; auxilium tantum motio. diſ. 1. in gloſſ. c. conuertimini. n. 1. 129
Gratia vt cauſſa efficiens pręcedit alia quę ipſam vt cauſſa materialis præcedunt. ibid. nu. 5. 130
Gratia gratum faciens vita animæ ſupernaturalis. diſ. 1. cap reſuſcitatus. num. 3. 133
Gratia gratum faciens quid, & quam pretioſiſsima. ibid. nu. 4. 133
Gratia iuſtificans vt pręcedit, & pręceditur ab alijs. diſt. 1. c. ecce. nu. 3. 139
Gratia præcedit remiſsionem, vt cauſa effectum. diſ. 1. c. non poteſt. nu. 1. 142
Gratia gratum faciens, & auxilium diuinum diuerſa, vtraq. operans, & cooperans, præueniens & ſubſequens ibid. nu. 2. 143
Gratia eadem vno reſpectu operans, altero cooperans, ibid. nume. 3. 143
Gratia vno reſpectu præueniens, & altero ſubſequens. ibid.
Gratia reformans, tacita reformata, vt valet. diſ. 5. c. 1. nu. 105. 395
Gratia delicti tacita ſimili, vt valet. diſt. 5 cap. 1. §. tanto. nu. 2. 425
Gratiam Deus parato non dat neceſſario diſ. 1. cap. conuertimini. nu. 4. 127
Gratianus male intelligitur. diſ 5 princ Grat. nume. 9. 337
Gratianus ſæpe ſenſum, & non verba eiuſdem loci colligit. diſ. 1. c. reſuſcitatus. nume. 1. 132

Gre-

Gregorio in curia librarij tribui. c. cogitatio. nu. 1. 81
Gubernatio miſericordiam & iuſtitiam ſimul requirit. diſ. 1. *cap. vide benignum nu.* 1. 189

H

HAERESIM *falſam imponens, vel diſſimulans, vt excommunicatus. diſ.* 1. *c. cogitationis. nu.* 6. 54
Hæreſis ſola mente perficitur, non ſic regulariter alia mala. diſt. 1. *cap. cogitationis. nu.* 10. 56
Hæretici tepidi confeſſarius hoc roget. ibid.
Hæreticus non eſt dubitatione ſubreptitia. diſ. 7. *c. ſi quis autem nu.* 19. 765
Hæreticus occultus quis excommunicatus. diſt. 1. *c. cogitationis. nu.* 8. 55
Hieronymi phraſis vt valde figurata, in cap omnis. diſ. 1. *in cap. omnis. nume.* 1. 98
Hierarchiæ angelorum tres, quæ hos trinos ordines continent. diſt. 2. *c. principium. nu.* 5. 298
Hilarionis iamiam morituri verba. diſ. 7. *c. ſi quis.* 1 *. nu.* 19. 654
Homicida triplex, vt punitur pari pœna. diſ. 1 *. c. homicidiorum. nu.* 4. 96
Homicida figurate omnis mortifére peccans. diſ. 1. *c. omnis. nu.* 2. 99
Homicida eſt ſuadens malum, quod ſic amplia & limita. diſ. 1. *c. noli. n.* 1. 105
Homicida omnis, qui occidit inordinate, qui conſulit, & mandat ad hunc effectum. diſ. 1. *c. periculoſe nu.* 2. *&* 6. 91
Homicidium large triplex, ſed proprie vnum, diſt. 1. *c. homicidiorum. nu.* 1. 96
Homicidium quare voluntas occidendi, & nocendi perſonæ, licet non eius bonis honoris, & pecuniæ. c homicidium nu. 1. *&* 2. 110
Homicidium pridem factum non eſſe morte dignum. diſt. 5. *cap.* 1. *in princ. nume.* 125. 401
Homo eſt verus nondum natus. diſ. 1. *c. ſi quis necandi. nu.* 3. 44
Homo quilibet etiam infans gratus aut exoſus Deo. diſt. 2. *c. tolle. nu.* 1. 286
Humilitas exterior nõ videtur ſubſtantialis cõfeſſioni. diſ. 5. *c. fratres. n.* 11. 460

I

IDEO *vox illatiua diſ.* 5 *c falſas. nu.* 22. 448
Ieiunium magnum a vitijs abſtinere. diſ. 1. *c. menſuram. nu.* 11. 226
Ignis idem purgat, & cruciat damnatos. diſ. 7 *. cap fin. §. ſi quis. nu.* 19. 719
Ignorãtia quæ excuſat. quæ minuit, & quæ auget. diſ. 1 *. c.* 1. *in prin. nu* 88. *& diſ.* 2. *c. ſciendum. nu.* 4. 282. & 391
Ignorantia, quæ cauſſa peccati, & quæ comes eius. diſt. 2. *c. ſciendum. n.* 2. 281
Ignorantia quæ peccatum, & quæ cauſſa, & quę comes eius, quæ differt ab inſcientia. eod. nu. 2. 281
Ignorantia probabilis, & inuincibilis idem, & quid eod. nu. 3. 282
Imaginem Dei gerit homo ſecundum ſuam eſſentiam, & ſecundum ſuas potentias, & actus interiores. diſt. 2. *cap. illa anima. nu.* 2. 290
Imago Dei cur homo, & cur ſimilis ei, eod. nu. 3. 290
Imago Dei qua in re non eſt mulier ſicut vir. eod. nu. 3. 290

Imago Dei duplex: nulla tamen corporalis.eod.nu.1. 289

Imago Dei ſola creatura rationalis: veſtigium autem etiam irrationalis.diſt. 2.cap principium.nu.2. 297

In, præpoſitio hic non negat, nec auget, ſed minuit. diſ.2. cap.cum ſanctã. num.2. 275

Indefinita, quæ & quando æquipollet vniuerſali.diſ.1.c. lacrymæ nu.4. 17

Indicium & manifeſtum, & intimatum debet eſſe. diſt.1.c.quis aliquando. §.non tibi dico nu.23. 234

Indulgentiæ Iubelæę tractatus auctoris ſumma.diſt.1.cap. quis aliquando. §.item in Leuitico.nu.1. 238

Infamans ſe tormentorum metu vt peccat diſt.1.c.quis aliquando.§.non tibi dico nu.10. 231

Infamia qualis ad inquirendum neceſſaria.eod.nu.20. 233

Infinitatum ſuperius eſt pars infinitati inferioris: diſt.1.c.conuertimini.n.6. 128

Infinitatum non eſt cui prœmittitur negatio.eod.nu.7. 128

Iniuriam facit, qui eam fieri curat.diſ.1.c.ſi quis tam feminam.nu.1. 48

Iniuriam factam collegæ redundare in collegium.diſtinct.1.c.vulgaris nu.2. 60

Iniuriarum tenetur manus leuans; licet non percutiat. diſ.1.c.ſi quis.nu.1. 49

Iniuriam factam monacho remitti a monaſterio: non autem factam canonico.ibid. 60

Iniquitas habitum proprie, & non actum ſignificat.diſ.1.c. omnis nu.1. 98

Intellectus illius; Errunt in inuio, & non in uia,*diſt. 1.c.magna nu.8.* 24

Intellectus inductionis cap.vulgaris, & ipſius cap.diſt.1.cap.vulgaris nume.1.& 4. 60

Intellectus, correctio, & explanatio, cap.aut facta.diſt. 1.c. aut facta.§. euentus.nu.7. 77

Intellectus ſupraſcriptionis, cap cogitatio. diſt.1.cap. cogitatio. nu.2. 81

Intellectus illius D.Chryſoſtomi; Voluntas,non opus remuueratur.*diſ. 1.cap.ſi cui.§ item.nu.4.* 121

Intellectus illius; Cõuertimini ad me,*&c.diſ.1.in gloſ c.cõuertimini.n.4.* 130

Intellectus illius; Surge qui dormis,& exurge a mortuis.*diſ.1.ead.n 8.* 131

Intellectus illius, Nemo ſcit,an odio,an amore dign[9] ſit.*diſ.1.c.oĩs.n.6.* 137

Intellectus cap.ſicut.2.17.quæſt.4.diſ.1.c.ſi quis pulſatus.nu.4. 50

Intellectus c.multiplex.nu.2. 159

Intellectus.§.contra diſt.1.c ſi quis pulſatus.§.contra.nu.1. 51

Intellectus tres illius; Miſericordiam volo, & non ſacrificium. *diſt. 1. c.libenter.nu.8.* 156

Intellectus c.ſuper tribus.diſt.1.c.ſuper tribus.nu.10. 197

Intellectus c.qualiter, & quando.2.de accuſat.diſt.1.c.quis aliquando.§. non tibi dico.nu.29. 237

Intellectus illius; Petro peccante,nõ fuit herba, *diſt.2.c.cum ſanctã n.3.* 276

Intellectus illius; Diligentibus Deum omnia cooperãtur in bonum. *diſtin.2.cap.talibus.nu.1.* 284

Intel-

Intellectus illius; Omnis creatura ſub uitio eſt diſt. 2. c. ſi enim. nu. 9. 295
Intellectus canonum innuentium, pænitentiam non iterari. diſt. 3. in prin. n. 2. 300
Intellectus dicti Apoſtoli idem innuentis. eod. nu. 3. 301
Intellectus c. pœnitentia. 1. diſ. 3. c. pænitentia. n. 1. 302
Intellectus c. quia circa. de conſanguinit. & affinit. in. cap. ſi quis autem. diſt. 7. nu. 69. 679
Intellectus illius, Charitas numquam excidit. diſt. 2. c. charitas. nu. 1. 265
Et alios quadraginta nouem inuenies in alijs verbis.
Inteſtabilis eſt qui & cui non teſtatur diſt. 1. c. pœnę. nu. 4. 71
Interrogari de crimine nemo regulariter poteſt. c. quis aliquando. §. non tibi dico nu. 15. 232
Interrogatus quis non reſpondens excuſatur. diſt. 1. cap. quis aliquando. §. non tibi dico nu. 27. 235
Inuidia quid, & cur vitium. diſt. 2. cap. ſi quis. nu. 1. 247
Inuidia dicitur capitalis, quia parit quinque filias. eod nu. 3. 248
Inuidia peccatum capitale, & de ſe mortale. eod nu. 4. 248
Ira, quæ non alienat a ſenſu facta valent diſt. 1. c ſi quis iratus nu. 3. 89
Ira Dei quid, cum careat ipſe paſſionibus diſt. 3. cap productior nu. 2. 313
Irregularitatis contrahendæ caſus diſt. 7. c. ſi quis autem. nu. 39. 670
Iſraelitici populi exitus de Aegypto quid ſignat. diſt. 1. c ne forſitan. nu. 1. 204
Iudæis ob quod crimen, & quomodo licuit occidere. diſt. 1. cap. periculoſe. num. 4. 93
Iudex interrogans reos crimina occulta, vt peccat. diſt. 1. cap. quis aliquãdo. §. non tibi dico. nu. 7. 230
Iudex qui fit detractor inordinate inquirendo. eod. num. 14. 232
Iudices noſtri non ſumus veri, vt confeſſarij diſt. 1. cap. porro nu. 2. 123
Iudici reus hæc tantum tenetur fateri. c. quis aliquando. §. non tibi dico n. 20. 233
Iudicium duplex, & quod requirit inquiſitio. eod. nu. 21. 234
Iudicium præcedit cognitio diſt. 1. c cogitationis. nu. 1. 52
Iuramentum non delatum remitti poſſe contra gloſſ. diſt. 1. c. magna. nu. 3. 22
Iuramentum tortura ſpiritalis indicia requirit. diſt. 1. c. quis aliquando. §. non tibi dico nu. 17. 233
Iure, quod quis ſtatuit, vti debet diſt. 1 c. hæc autem verba nu. 1. 62
Ius nouum impetratum contra aliquem ſeruandum contra impetrantem. eod nu. 9. in gloſſ. 65
Ius diuinum non omne naturale diſt. 5. in gloſſ. ſum. nu. 7. 337
Ius naturale quid nouæ finitum. ead. nu. 3. 335
Iuſtificatio fit regulariter per motum à peccato in Deum diſ. 1. ca. conuertimini nu. 1. 125
Licet Deus illa poſſit facere ſine illo ibid. nu 2. 126
Iuſtificatio eſt idem quod remiſſio peccati diſt. 1. cap. ecce n. 2. 139
Iuſtificatio cur magis tribuitur miſericordię, quam iuſtitiæ. diſtinct. 1. cap. libenter. nu. 9. 156

Iuſtificatio impij maximum operum Dei.eod.nu.11.& 16. 157

Iuſtificatio per miſericordiam & iuſtitiā ſimul fit.diſt.1.c. vide benignū. nu.1. 189

Iuſtificatio conſtat ex quattuor, & quorum gratia prior natura. diſtinct. 1. in gloſſ.c conuertimini.n.3. 130

Iuſtificatio, & remiſſio peccati idem ſunt.ibid. & diſt.1.c.ecce.nu.2. 130

Iuſtificatio quo ordine requirat quattuor. eod.nu.2. 139

Iuſtificatur nemo poſt mortem. diſt.1.c.multiplex.nu.4. 160

Iuſtitia maxima moralium quod ad proximum.diſ.1.cap.libenter.nu.4. 155

Iuſtitia legalis etiam ad bonum diuinum ſe extendit.eod.nu.7. 156

K

KYRIE Eleiſon quid ſignat, & ut pronunciatur. diſtinctio.1.c.ſi agamus. nu.2. 187

L

LACRYMAE propria interiores, impropriè exteriores. diſt.1.c. lacrymæ.nu.4. 16

Lapſis veniam non eſſe dandam hæreticum diſt.1.c. quantuſlibet.n.1. 167

Lapſi ad veniam benigne ſuſcipiendi. diſt.n.cap importuna nu.1. 170

Lazarus mortuus fœtidus quis diſt.1.c.quantuslibet nu.2. 167

Leo vir elegans.diſ.5.c.qualitas nu.16. 430

Lex humana puniens voluntatem intelligenda eſt de voluntate exterius per aliquem actum vel conatum expreſſa diſt.1.c.quiſquis nu.1. 41

Lex de baptizando diuina, ſed non naturalis.diſt.5.in gloſſ.Sum.nu.8. 337

Lex de baptiſmo non obligat ad ſemper.diſt.5.in.3.par.gloſſ.Summæ.n.8. 347

Lex generalis non addit malitiam peccato ſpeciali lege prohibito.diſt.5.ca. 1.in princ.nu.74. 387

Lex minor maiori concurrenti ſecum cedit, nu.95.ibid. 392

Lex de continentia ſacerdotum honeſtiſſima, diſ.5.c.negotium.nu.10. 452

Lex minor, etiam naturæ maiori cedit, & ideo lex de vita proximi ſeruanda legi de fama ipſius nō lædenda,diſ.6.c.ſacerdos nu.25.& 30.552 & 553

Lex ad alium caſum cum ſua pœna extenditur.ibid.nu.49. 561

Lex diuina poſitiua quandoque præſtat diuina naturali.ibid.nu.139. 582

Lex ratione ſola diſtinguitur. ibid.nu.162. 589

Lex generalis quæ non includit omnes ſpecies.diſt.1.c.lacrymæ.nu.5. 18

Lex dictans, hoc facere illud non excludit alia requiſita.eod.cap.nu.6. 18

Lex etiam odioſa includit omnia,quæ per ipſius verba proprie ſignificātur. diſt.1.c.ſi quis necandi. nu.4. 45

Lex diuina cur neceſſaria homini ob actus interiores. diſt.1.cap.cogitationis.nu.3. 53

Lex æqua; Necis artificē arte perire ſua. *diſ.1.in gloſſ c. hæc autem verba.num.8.* 65

Lex pœnalis nō extenditur ad alium caſum, fallit vno & viginti modis.diſ. 1.c.pœnæ.nu.2. 70

Lex corrigens aliam in vno non extenditur ad aliud. diſt. 1. c. verbum n. 4. 163
Lex diſponens contra ius commune, vt pœnalis reſtringitur. diſ. 1. c. pœnæ. n. 2. 70
Lex pœnalis & odioſa includit omnia, quæ verba eius proprie ſignificant. eod. cap. nu. 4. 71
Lex pœnalis extenditur per eãdem, vel parem rationem vno & viginti modis. eod. cap nu. 5. 71. *& ſeq.*
Lex pœnalis humana non punit ſolam voluntatem, nec attentationem, ad deliquendum pœna temporali ordinaria: ſed extraordinaria ſic eod. cap. nume. 22. 73
Lex puniens homicidam nõ punit infamantem diſ. 1. c. homicidiorum. n. 2. 96
Lex poſterior limitatur nonnumquam per priorem. diſt. 6. c. placuit. nu. 146. 636
Lex diuina more diuino, non humano tollitur. diſt. 5. cap. 1.
Legis auctor legis ſuæ vi directoriæ ſubeſt. diſt. 1. ca. hæc autem verba nu. 8. 65
Legis extenſio & limitatio quædam noua legislatio eſt eodem. cap. nu. 10. 65
Legis pœnalis reſtringendæ triplex ratio. diſt. 1. c. pœnæ. nu. 1. 70
Lege naturali ſumus liberi a fatendo peccata occulta. diſ. 1. cap. quis aliquando. §. non tibi dico. nu. 8. 231
Lege naturali vetamur ſcandalizare, & detrahere eodem. cap. nu. 11. 231
Lege naturæ vetamur peccato conſentire ibid nu 13. 232
Lege naturali defenſio corporalis, & ciuilis competit. ibid. nu. 15. 232
Lege quæſita non tam adhærent, ſicut quæ facto noſtro quæruntur. diſ. 6. c. ſacerdos nu. 134. 580
Lege humana non poteſt quis obligari ad omnia, ad quæ voto poteſt teneri. diſt. 6. cap. placuit. nu. 116. 628
Leges punientes conatum pro facto abrogatæ ſunt hodie. diſ. 1. c. pœnę n. 23. 74
Leges aliquot naturę diuinitus Hæbreis mollitæ diffinitio. 6. c. ſacerdos. n. 29. 553
Libellum famoſum componere, aut repertum palam facere graue peccatum. diſtin. 6. cap. ſacerdos. nume. 5. & grauius famam læſam non reſtituere. nume. 6. non tamen quia violat ſecretum, ſed quia repertum publicat. num. 7. 549
Liber de pęnitentia non nullis male videtur non eſſe B. Auguſtini. diſt. 5. princ. Grat nu. 1. 333
Libero arbitrio caret quis in articulo mortis. diſt. 7. cap. fin. nu. 1. etiam penitus quandoque. nu. 3. ſicut ſemper impeditur valde. nu. 4. 707
Liberum arbitrium quid. diſt. 2. cap. ſciendum. n. 6. 282
Et cap. ſi enim. nu. 6. 294
Liberum arbitrium Dei angeli, & hominis ſic differunt, quod Dei eſt immutabile ante & poſt electionem: angeli ante illam, ſed non poſt; hominis ante & poſt: ante tamen mortem. diſt. 2. c. principium. nu. 4. 298
Licentia reuelandi confeſſionem non datur, niſi iuſta de cauſſa, & vtili ac honorifica confitenti. diſ. 6. c. ſacerdos. nu. 126. verſ. ad quartum igitur. 578
Licentia confitendi an morte concedentis finiatur. diſ. 6. c. placuit. nu. 161. 638
Litteras alienas aperiens, vt peccat. diſt. 6. c. ſacerdos. nu. 11. 550

Locatio ad decem annos, & ad vitam eſt ad longum tempus. diſt 5. cap. 1. §. defleat. nu 5. 403
Lucifer altioris naturæ, quam alij angeli, etiam optimi. diſt. 2. cap. principium nu. 2. 297
Luciferi peccatum primum & præcipuum ſuperbia eod cap nu 6. 298
Luxuriæ plures ſpecies, quam vulgatæ. diſt. 5. cap. 1. in princ. nu. 114. & 115. 398

M

MAIOR qui melior. diſt. 5. cap. 1. §. ingratus nu. 2. 404
Maius eſt quo ſtamus, quam quo lapſi erigimur. diſt. 5. c. 1. §. tanto nu. 6. 426
Maius, vel minus; peius vel melius nihil ſe ipſo. diſt. 1. cap. magna nu. 13. 26
Maleficium genus eſt ad omne peccatum, & delictum. diſt. 1. cap. aut facta. nu. 3. 71
Mali omnes pari pœna durationis et priuationis viſionis intuitiuæ Dei; ſed non intenſionis poſt mortem punientur. diſt. 1. cap homicidorum nu. 5. 97
Mali quidam vt ſunt in conſpectu Dei; quidam vero non. diſt. 1. cap. & venit. nume. 2. 148
Manus impoſitio ſuper abſoluendi caput, quæ bona, vel mala. diſt. 6. cap. in princ. nu. 29. 497
Maria Virgo omnibus Sanctis & Angelis prælata diſ. 2. cap. ſi enim nu. 8. 294
Maris rubri tranſitus, peregrinatio, & cet. quid ſignent. diſt. 1. cap. ne forſitan. nu 2. 204
Maritum, vel prælatum inutilem habere, vt eſt illos non habere. diſ. 1. ca. hæc autem verba. num. 4. 63
Martyrium pati maius, quam velle pati. diſ. 1. cap. magna nu. 7. 24
Martyrij proprij de ratione mors eſt. diſ. 1. cap. importuna nu. 3. 171
Martyr cur teſtis ſummus & perfectus fidei. eod. ca nu. 4. 171
Martyres metaphorice ſunt B. Virgo Maria, Ioannes, & Latro. eod. nu. 7. 172
Martyr abſque ſanguinis effuſione inuenitur. eod. cap. nu. 8. 172
Martyrem non pœna, ſed cauſſa facit. eod. ca. num. 6. 172
Matrimonium diuidi religione, & diſpenſatione quoad vinculum. diſt. 1. c. diuortium. nu. 2. 83
Matrimonium infidelium conſumatum cur, & quando diuiditur eod. cap. nu. 5. ibid.
Matrimonium quoad totum diuidi fornicatione ſæpe, & ipſo iure. eod. cap. nume. 6. ibid.
Matrimonium quoad habitationem diuidi ſæuitia cum ſententia iudicis. eod. cap nu 6. & 7. ibid.
Matrimonium non diuidi ob furorem, nec ob morbum eod. cap. nu. 8. 84
Matrimonium contrahentes non contriti vt peccant diſ. 5. princ. Grat. n. 37. 356
Matrimonium teſtimonio vnius impeditur. diſt 6. c. ſacerdos nu. 27. 353
Matrimonium nullum non ratificat ſola diſpenſatio. diſ. 6. cap. ſi quis autem. num.

nume.70. 679

Medicus contrarius medico quid aget diſt.7.cap.ſi quis autem.nu 75. 681

Mendacium omne peccatum, & quod mortale diſt. 5.cap.qualitas.nu.29. 432

Mendacium omne iudiciale an mortale.diſt. 5.cap fratres.nu.29. 462

Mendacium nulla de cauſſa dicendum.diſt.7.cap.ſi quis.nu.7. 652

Mente ſola credens vſuram licere non eſt excommunicatus. diſ. 1.c. ſi quis. non dicam num.8. 34

Mercandi ars vitio carens vtilis.diſt. 5.c. qualitas.nu.4. 428

Mercandi duo genera.ibid num.8. 429

Mercis in mari iactus quis voluntarius.diſt.7.cap.ſi,§.quod quamuis.n.11. 714

Meremur neque demeremur ſtatibus vel habitibus.diſ. 5.prin. Grat. nu.25. 352

Miles quis & negotiator licet ſit. diſtinctio.7.c.ſi.quis autem.nu.137. 703

Milites a quibus abſtinebunt.diſt. 5. cap.contrarium.nu. 3. 437

Miles in bello iuſto mala mente militans non reſtituit.ibid.nu.6. 437

Miles quis dicatur emanſor & quis fugitiuus. diſt.1.c aut facta.nu.5. 76

Militamus omnes viui ſub duce Chriſto, vel diabolo, diſt.1.c.omnis nu.2. 135

Militare an liceat. diſ.5.ca.contrarium.nu.9. 438

Militia vita hominis ſuper terram diſ 1.c. ne forſitan nu.3. 204

Minori minuitur pœna delicti.diſ.1.cap aut facta. §. euentus.nu.13. 79

Miſericordia non eſt facienda ſine iuſtitia diſciplinę.diſ.1.c. nullus. nu.1. 145

Miſericordia an maior aliјs virtutibus.diſ.1.c.libenter.nu.2. 154

Miſericordia duplex alia moralis communis, quæ eſt in concupiſcibili, altera ſuperior, quæ eſt in appetitu rationali.diſt.1.c. libenter. nu.5. 55

Miſericordia quæ minor, & quæ maior iuſtitia, etiam legali, eod.cap.nu.7. 156

Miſericordia immenſa Dei non tollit iuſtitiam. diſt.1.cap. vide benignum. nume.3. 190

Miſericordia duplex, hæc maior, hęc minor iuſtitia.diſt.1.cap.quia diuinitatis. nu.10. 203

Moneri quis peccans ignorantia iuris huiuſmodi debet.diſt.7.c ſi quis autē. nu.71. 680

Monitio non eſt præceptum iuriſperitis.diſ. 5.in gloſſ. Sum.3.par.nu.42. 357

Monachis an liceant curioſa opera. diſt. 5.cap. negotium nu.25. 455

Morituris abſentia quorum delictorum vtilis.diſ.7. c.fin. §. quod quamuis. nu.17. 715

Morte inſtante cacodæmones inſiſtant.diſ.7.c ſi quis nu. 26. 656

Mortis in articulo quiuis a quouis presbytero abſoluitur.diſ. 6.c.1.in principio. nu.73. & ratio huius.niſi alia ratione ſit prohibitus. nume.73. & 86.& 87. 509.& ſeq.

Mortis in articulo, an pœnitentia imponenda diſ.7.c.ſi quis.1.nu.30. 656

Mortis cogitatio valde vtilis.diſt.7. cap.idcirco.nu.4. 705

Mors, & dilectio quomodo fortes diſ.2.c.valida nu.2. 251

Mortuo non tenemur illico exhibere, quo vitæ reſtituatur, etiam ſi id præſtare poſſemus.diſt. 5.prin. Grat nu.15. 250

Mori ſemper poſſumus, ſed non ſemper in mortalis articulo ſumus. ibid. n. 16. 350
Mors proximi etiam ſpiritalis vitanda. diſt. 6. cap. placuit. num. 156. 637
Morte non punitur puer, qui gladio iratus occidit alium. diſ. 1. c. aut facta. §. euentus. nu. 13. 79
Mortuus triplex, mente, actu, & conſuetudine diſ. 2. c. ſicut tribus. nu. 1. 280
Motus ſenſualitatis in peccatum, an ſit peccatum diſ. 1. c. ſuper tribus. nu 1. 195
Motus primo primus, & ſecundo primus, & deliberatus. quis. eod. c. nu. 6. 196
Moyſes Deo carus, aliquando tamen ſubdubitauit. diſ. 2. c. vt cognouerunt. nume. 2. 291

N

NATVRA pro inclinatione & impulſu naturę. d. 5. c. qualitas. n. 44. 435
Natus ex Deo non peccat manens Dei natus. diſ. 1. c. qui natus. n. 2. 134
Nauarrorum Rex qui Francię gubernator. c. contrarium. nu. 16. diſ. 5. 439
Naui vera verum mare nauigatur, & metaphorica baptiſmi & pęnitentię metaphoricum. diſ. 1. c. ſecunda. nu. 7. 199
Negligentia grauis, non leuis eſt mortalis. diſ. 5. c. contrarium. nu. 18. & 19. 440
Negotiator qui peccat iterando negotiationem. diſ. 5 c. qualitas. nu. 1. 428
Negotiationis malam ſpem quid honeſtat diſ. 5 c. qualitas. nu. 10. 429
Nemeſis indignatio eo quod Deus dat bona malis, diſ. 2. c ſi quis. nu. 5. 248
Nemo repente ſumus acquiſitione naturali, diſ. 2. c. charitas eſt aqua. n. 2. 272
Notorio an citatio, vel ſententia neceſſaria. diſt 6. c. 1. §. laboret. nu. 19. 522
Numerus ſeptenarius laudatus, ſextus perfectus. diſ. 1. in prelud. n. 6. 7
Numeri quę pars dicitur aliquota eod. cap. nu. 7. 7

O

OBLIGATVS *ſimpliciter ſtatim ſoluere debet. diſ. 5. in gloſ. Sum. 3. par. num. 17.* 351
Obligatus ex delicto quid ſtatim reſtituet. nu. 22. 352
Obligatio ex contracto ſecundum mentem contrahentium ligat: obligatio vero legis ſecundum mentem legiſlatoris ibid. nu. 21. 351
Obligatio quę iuxta mentem legis obligat. ibid. nu. 20. 351
Occaſio delinquendi non omnis vitanda diſt. 3. in prin. nu. 5. 306
Occidere quos, & quomodo licuit Iudęis. diſt. 1. §. cap. periculoſe. nu. 4. 93
Occidens fœtum nondum natum, vt concluditur in hoc cap. diſ. 1. cap. ſi quis necandi. nu. 2. 44
Occidit animam, ſed non uere peccatum. diſt. 1. c. noli putare. nu. 5. 106
Occultum duplex per ſe, & per accidens: & occultum per ſe duplex. diſt. 1. cap. cogitationis. nu. 7. 54
Occultum nullatenus probabile caſtigatur contra quoſdam. diſt. 5. in gloſſ. Sum. nu. 27. 340
Occultam ob intentionem tantum malum non punit eccleſia. ibid. nu. 26. 340
Occultum natura mentale non ſubeſt eccleſię diſt. 5. c. fratres. nu. 59. 472
Offerre ſe Deo quid. diſt. 5. cap. 1. §. ſemper nu. 1. 415
Officijs a quibus neceſſe abſtinere. diſ. 5. cap. negotium. nu. 1. 449

Offi-

Officium vnde dicitur, & interdum eſt tota curia diſ. 1. c. nemo n. 3. & 5. 39
Omnino, hęc vox quid ſignificet. diſt. 5. c. 1. §. ponat. nu. 2. 410
& cap contrarium. ead. nu. 7. 437
Onere cum ſuo res tranſit. diſt. 6. c. ſacerdos. nu. 44. 559
Opus idem quo melius, vel peius. diſt. 6. c. 1. in princip. nu. 41. 501
Opus omne ſeruile, manuale, & mechanicum. diſt. 5. cap. 1. in prin. nu. 23. 372
Opus operatum facit quadam, & quędam operans. diſ. 1. c. magna. nu. 17. 28
Opus operationem etiam interiorem ſignificat. diſ. 1. ca. quamobrem. nu. 5. 188
Opus nullum meritorium abſque charitate diſt. 2. cap. vt cognouerunt. nu. 3. 291
Operi omni Dei etiam creationi inſunt miſericordia & iuſtitia. diſt. 1. cap. vide benignum nu. 4. 190
Opera mortificata & non mortua ſuſcitat pænitentia. diſ. 3. c. quęrat. §. quod autem. num. 3. 324
Opera mortua, & mortificata valde differunt. ibid. nu. 4. 325
Opera debita pro pænitentia præcipi & aſſumi poſſe. diſt. 6. cap. 1. nu. 40. 501
Opidi muris cinti parochus qualis erit. diſt. 6. c. 1. §. Caueat. nu. 18. 537
Orans debet Dei voluntatem ſuæ præferre. diſt. 1. c. nouit. nu. 5. 182
Orant male multi, volentes decretum Dei mutare. ibid. nu. 4. 182
Oratio vt ſolum impetrat, quod eſt dari decretum diſ. 1. cap. nouit. nu. 3. 181
Oratio qua ratione ſatisfactoria. diſt. 5. cap. ſatisfactio nu. 6. 309
Oratio quod non præſumit, quando miſericordia adijcit. diſ. 7. c. 1. nu. 10. 649
Orationis vitium maximum rerum inconſequentia. diſ. 1. c. ſi quis pulſatus. §. contra nu. 2. 51
Ordines minores verum ſacramentum eſſe, cur tutius? diſt. 5. in gloſſ. Sum. 3. par. num. 40. 356
Ordo ſcripturæ ſeruandus. diſt. 1. in gloſſ. c conuertimini. nu. 6. 130
Ordo qualis ad iuſtificationem requiſitorum. ead. nu. 9. 131
Oſcula & alij tactus feminæ ſuo genere indifferentes. diſt. 1. c. ſi cui. nu. 14. 118

P

PÆNITEAT eum, qui peccauit lex eſt naturæ, & omni genti communis. diſt. 5. in gloſſ. Summ nu. 4. & 5. 336
Pęnitendi tres modi pro triplici ſtatu. diſ. 1. c. tres ſunt. nu. 1. 214
Pænitere quid, & pęnitentia eſſe verbum latinum diſt. 1. in prælud. nu. 3. 3
Pęnitere vt quis debeat ſemper peccati, diſ. 5. cap. 1. §. ſemper. num. 2. verſ. nota ſecundo. 415
Pænitens qui plus dolet de amiſſo honore quam de amiſſo Deo diſt. 1. cap. quis aliquando. nu. 1. 226
Pænitens qui licite ludit. diſ. 5. cap. 1. §. caueat. nu. 2. verſiculo nota ſecundo. 425
Pænitens in fine vitæ præſumitur damnari diſt. 7. c. ſiquis. n. 1. 650
Pænitens ad quam priſtinam dignitatem reſtituitur. diſ. 6. cap. 1. §. quibus num. 4. 546

Pæni-

Pænitens vere melior eſt ſe ipſo innocente.diſ.5.cap.1.§.tanto.nu. 5. verſ. ſecundo reſpondeo. 426
Pænitentis refert ſua opera ſatisfactioni deſtinare.diſt.6.cap.1.nu 53. 505
Pænitenti dicenti hæc credendum.diſt.6.cap.placuit.nu.171. 641
Pænitentia quid remiſſiue, & quod eſt planctus. diſ.1. cap.ecce.§.pænitentia num.1. 140
Pænitentia cogit ſenſus, voluntatem, & omnia membra ſubire ad veniam neceſſaria eod nu.2. 141
Pæniten ia debet attingere omnia peccata, etiam mentalia.eod.nu.3.
Pænitentia iuſta non eſt ſola noua vita diſt.1.cap non ſufficit nu.1. 179
Pænitentia quę non eſt vera tabula cur ſecunda.diſt.1.cap ſecunda.nu.1. 197
Pænitentia cur quartum ſacramentum.eod nu.2. 198
Pænitentia laborioſus baptiſmus metaphoricos eod.nu.6. 199
Pænitentia virtus,nou ſacramentū præit baptiſmū.diſ 1. cap tres ſunt.n.4. 215
Pænitentia, an vlla proprie parturiat vllum.diſt.1. in gloſſ.cap. tres ſunt autem.nu.17. 219
Pænitentia iuſta quæ ſit ſolus Deus nouit diſt.1.cap. menſuram.nu.3. 223
Pænitentia ſeptennis cuique peccato debita non probatur.eod.nu.4.& diſt. 1.cap menſuram nu 4. 224
Pænitentia quę minuenda confeſſo, & quæ non.eod nu.9. 225
Pęnitentia interior non ſemper eguit exteriori. diſ.3.cap pænitentia.n.7. 306
Pęniten'ia inde incipit eod nu.8. 306
Pænitentia vt iuſtitia metaphorica vindicans.diſ.3.cap.pænitentia.n.1. 311
Pæn tentia cur debet eſſe productior culpa.diſt.3.cap.p roductior n.1. 313
Pænitentia minor tollit venialia, quam mortalia.diſ.3.cap.de quotidianis. num.7. 322
Pænitentia priuata iteratur, ſed non baptiſmus. diſ.3.in priuc.nu.1. 300
Pęnitentia ſollemnis non iteratur. ibid.nu.4. 301
Pęnitentia vt virtus quid.diſt.3.c pęnitentia. numero.2.& 4. 302
Pęnitentia virtus duplex infuſa & acquiſita.eod. nu.4. 3084
Pęnitentia virtus ſpecialis.eod.nu. 5. 3083
Pænitentia verbum ęquiuocum quatuor ſignificat. diſ.1.in prglud.nu.4. 6
Pęnitentia de virtute, non de ſacrameuto eſt diſtinctio prima diſt.1.in pri. nu.2. 13
Pęnitentia virtus vbi definitur, & vbi vt eſt ſacramentum.ibid.nu.4. 15
Pęnitentia interior contritio, & quæ legitima diſ.1.c.quem pænitet.n.1. 240
Pænitentia quas lacrymas neceſſario requirit ibid.nu.2. 240
Pęnitentia non neceſſaria de virtute relicta diſt.5.c.1.§.defleat nu.3. 402
Pęnitentia qualis melancholico non ſubeunda diſ 5.§.ponat.nu.4. 411
Pænitentia ingrediendi monaſterium non neceſſario acceptanda. ibid n.14. 441
Pęnitentia ſacramentalis efficacior alia diſ.5 c. contrarium.nu.23. 441
Pænitentia maior iuſta non uana.diſ.5.c falſas.nu.7. 444
Pænitentia decretis taxata non ſemper ęqua. ibid.nu.8. 445

Pęni-

Pænitentia grauis implenda ſtatim non danda. diſt.6.c ſacerdos nu. 103. 572
Pœnitentia ante abſolutionem ac poſt imponi poteſt diſ.6.c.1.in prin.n.35. 449
Pænitentia in mortali facta vt ſatisfactoria diſ.6.c.1.nu.45. 503
Pœnitentię ſacramentum reędificat non ędificat. diſt.1.c. ſecunda nu.4. 199
Pænitentia ſacramentum & baptiſmus non eſſe idem de fide. eod.nu.2.
Pænitentiæ imponendæ confeſſo arbitrariæ diſt.1.c. menſuram. nu.1. 223
Pænitentiæ in quem finem fuerunt. & ſunt arbitrariæ ibid n.5. 224
Pænitentię minuendę multę cauſæ.diſt.5.cap falſas nu.9.&10. 445
Pænitentię finis in finem vſque vitæ durat. diſt.7.cap.1.nu.1.ibid. & 646
Pænitentia liber tributus Auguſtino eſt eius. diſ. 5.in prin.& diſ.7.c.1. nume.4. 647
Pænitentiæ acceptatio voluntatis, impletio neceſſitatis. diſt. 5.cap contrarium.nu.17. 439
Pænitentiam durare quantum peccatum non neceſſe. diſt.1.cap.vide benignum.num.5. 190
Pænitentiam illam ſeptenuem ad forum exterius pertinere. diſt.5.cap falſas.num.16. 447
Pænitentiales canones quot, & ad quid vtiles diſt.5.c.1.§.ponat.nu.15. 414
Pœnitentias aliquot antiquas reuocare vtile.diſ.1.c menſuram.nu.8. 225
Panormitã caute legendum in cap omnis de Pœn.& rem.col. 5.diſ.5.princ. Grat.num 33. 343
Papa ligari ab alio aliquando poteſt.diſt.5.in gloſſ.Summæ.nu.34. 344
Papa non iubet non obſtante ſcandalo. diſt.6.cap.ſacerdos nu. 131. Et licet diſpenſet ſuper voto.nu.132.Non tamen ſuper confeſsionis ſecreto. num.133. 580.& ſeq.
Papa qua firma ratione abſoluitur ab inferiori diſt.6.c placuit nu. 9. 600
Papa non tollit poteſtatem abſoluendi, ſed materiam id faciendi ſubtrahit. eod cap.nu.48. 610
Parentes primos ſaluatos fuiſſe. diſt.1.cap ſicut primi nu.2. 221
Parricidę qui proprie, & qui plus punitur, diſt.1.c.ſerpens.nu.2. 149
Parricidum cum duplici rr ſcribendum eod.c nu. 5. 151
Parochias Dionyſius, diæceſes Caliſtus diuiſit.diſt.6. c.placuit.nu.3.& 4. 598
Patronus laicus vt poteſt multos pręſentare eodem.cap nu.168. 640
Paſsiones animę, cur dictæ ęgritudines.diſt.2.c ſciendum.nu.6. 282
Pauca & multa eadem reſpectu diuerſorum.diſt 5.c. 1.§.defleat.nu. 8. 403
Pax non virtus, ſed virtutum reginę opus.diſt. 5.c.contrarium.nu.13.non bello iuſto, ſed iniuſto contraria. nu.14. 439
Peccans minus ſępe magis reſtituere tenetur.diſt.1.c.noli putare.n.10. 108
Peccans venialiter ex contemptu, an peccet mortifere. diſt. 1. in gloſ.cap. tres ſunt autem.nu.9. 217
Peccandi venialiter nulla cauſſa iuſta.ibid nu.11. 217
Peccando venialiter qui paraſit peccant mortifere ibid nu 16. 219
Peccat magis, qui magis nocet.diſt.1.cap.ſi puis necandi.nu.2. 44

Peccat magis occidens adultum, quam infantem. ibid.
Peccat mortaliter cui peccatum mortale prateritum placet, diſt. 5. in gloſ. Sum. 3. par. nu. 9. verſ. quarto pro hac parte. 347
Peccato qui mortem interne manantem non vitat. ibid. nu. 14. 350
Peccat mortaliter qui qđ dubitat eſſe mortale, facit. diſ. 5. c. 1. in princ. n 55. 382
Peccat nihil, qui facit tutum tutiore relicto. eod. nu. 38. 376
Peccant bis multi, dum ſe putãt tantũ ſemel peccare. diſ. 5. c. 1. in prin. n. 56. 382
Peccat magis ceteris paribus maritus adulterans, quam vxor. ibid. nu. 89. 391
Peccat magis qui melior. diſ. 5. cap. 1. §. ingratus. nu. 1. & quare. nu. 3. 404
Peccat vt mulier præſentans ſe peccaturo. diſ. 5. c. 1. §. adimaduertere. n. 6. 407
Peccat qui honorem, vel famam ſine animo tollendi, tollit. ibid. nu. 7. 408
Peccat mortaliter qui ſuperiori non paret diſt. 5. cap. 1. §. ponat nu. 3. 410
Peccat grauius qui condonatum iterat. diſt. 5. c. 1. §. tanto. nu. 1. 425
Peccat vt magis innocens, quam nocens. ibid. nu. 3. & 4. 425
Peccat clericus non diſcens neceſſaria. ſi poteſt. diſ. 6. c. 1. §. caueat. nu. 4. 535
Peccat vt contra legem naturæ, qui vitium ſecretum reuelat. diſt. 6. cap. ſacerdos. nu. 3. ſiue illud ſit naturale, ſiue voluntarium: ſiue verum ſiue falſum. nu. 4. 149
Peccat quis per ignorantiam, infirmitatẽ vel ſtudiũ. diſ. 2 c. quia radix. n. 5. 28
Peccat qui ſchedulam alterius peccata continentem vulgat. c. ſacerdos n. 8. immo & nonnumquam qui eam legit. num. 9. 549
Peccat qui alienam epiſtolam clauſam aperit. ibid. nu. 10. 550
Peccat frequenter vnus ob dubietatem, vbi alter non peccat. diſt. 7. cap. ſi quis autem. nu. 79. 682
Peccat iudex, qui dubio non depoſito pronunciat. ibid. nu. 130. 701
Peccare non potuit Chriſtus, nec virgo mater eius, nec Apoſtoli mortaliter poſt pentecoſten. diſt. 7. c. ſi quis. 1. nu. 21. 655
Peccare poteſt homo ex ſolo libero arbitrio. ſed non mereri ibid nu. 24. 655
Peccare poſſe non eſt poſſe; ſed deficere, nihilq. agere. diſt. 2. cap. principium. §. charitas. nu. 1. 299
Peccandi voluntas eo maior, quo magis durat. diſt. 5. c. 1. in princ. n. 122. 400.
Peccans in vno reus eſt omnium, quadrupliciter exponitur. diſ. 5. c fratres. nu. 106 & 107. 483.
Peccaturum ſe non amplius credere ſuperbia quædam. diſ. 5. c. qualitas. num. 20. 431
Peccata venialia per pater noſter, & alia ſeptem remitti. diſt. 3. cap. de quotidianis. nu. 2. 320
Peccata venialia, ut vtile, ſed non neceſſe confiteri. diſt. 3. c. eodem. n. 9. 322
Peccata dimiſſa vt redeant per noua commiſſa. diſ. 4. in princ. nu. 1. 326
Peccatorum genera quatuor cur magis redire videantur. ibid. nu. 4. 328
Peccata publica an publice confitenda remiſſiue. diſ. 1. c. agite. nu. 1. 147
Peccata quædam irremiſſibilia difficile remitti, vel quia nõ implicant cauſſam remiſſionis diſ. 1. c. ſi ſacerdos. nu. 1. 175

Peccata condonandi media non minuit, ſed auxit Chriſtus, in gloſſ. Summæ.nu.4. 9
Peccata omnia eſſe paria aſſerere, hæreticum.diſ.1.c. homicidiorum.nu.3. 96
Peccata ſic bene, ſic male abſconduntur. diſt.1.c ſecunda.nu.3. 198
Peccata non delet ceſſatio peccandi, nec noua vita diſt. 1.cap.tres ſunt autem.nu.5. 215
Peccata venialia quotcumque, non faciunt vnum mortale, niſi diſpoſitiue. ibid.nu.6. 215
Peccata venialia quæ quomodo mortalia.ibid.nu.7. 216
Peccata multa ob circumſtantiam ſolam. diſ.5.c. conſideret. nu.2. 359
Peccata venialia quibus modis remittantur remiſſiue. diſt 1.cap.eod.num.8.verſ nota quarto.ibid. 216
Peccata ſecreta, nec tenetur quis confiteri, nec debet. diſt.1.c.quis aliquãdo.§.non tibi dico nu.5. 230
Peccata multa in proximum maiora, quàm aliqua in Deum.diſt.1.c.ſerpens.nu.8.verſ ſed iure. 151
Peccata cogitationis, vt tolluntur, diſ.1.c ſi cui.§. item.nu.6. 122
Peccata in hac vita non exacte, nec propter ſe puniri in foro exteriori. diſt.5.cap.1.in princ.nu.12. 363
Peccata antiqua interdum cur impunita. ibid n.126.& 127. 401
Peccata notoria grauia poſt pænitentiam miſſare impediunt. diſt.5.c.1.§. animaduertere.nu.2. 406
Peccata venialia difficilia intellectu, ac cogitatu.ibid.§.cautus.nu.9. 419
Peccata, quorum ſolutio eſt reſeruata ſuperiori confitens quid faciet. ibid. nu.10. 419
Peccata vt non relinquunt nos.diſt.7.cap.vlt.nu.8. 708
Peccata venialia omnia vitari nequeunt in ſtatu naturę lapſæ, etiam in gratia: nec mortalia diu ſine illa.diſ.1.cap.de quottidianis.nu.1. 320
Pecata venialia per pater noſter, & alia ſeptem remitti. ibid. nu.2. 320
Peccata venialia vt utile, ſed non neceſſe confiteri. eod.nu 9. 322
Peccatum veniale cur per voluntatem communicandi deletur contra, gloſſ. diſt.1.cap.magna.nu.6. 23
Peccatum eſt legis fractio, voluntas frangendi, & quæ delectatio, diſ.1.c. cogitationis.nu.12. 57
Peccatum triplex, cordis, oris, & operis diſ.1.c.aut facta.nu.3. 75
Peccatum in Deum auget auerſio formalis ab eo.diſt.1.cap.ſerpens.n.9. 151
Peccatum confeſſũ etiam veniale ſatis ſacramẽto.diſ.1.c.quem pęnitet.n.9. 242
Peccatum intentum directe in malum vt peius. diſtinct.1.cap.noli putare. nu.11. 108
Peccatum vt continet tria quæ delentur per tria.diſt.1.cap.eccè. §. pænitentia.nu.5. 141
Peccatum veniale, an confitendum & remiſſiue. 142
Peccati omne ſubiectum non poteſt agere illud.diſ.1.c.ſuper tribus. nu.9. 197

Pec-

Peccati omne ſubiectum non poteſt agere illud. diſt. 1. cap. ſuper tribus n. 9. 197
Peccati commiſſi memoria ad quod bona vel mala diſt. 1. c. quis aliquando. §. nunc autem. nu. 32. 237
Peccatum & delictum, licet origine differant: non tamen ſecundum vſum receptum, qui eſt ſeruandus diſ. 1. c. ſi peccatum Dauid. nu. 2. 220
Peccatum ſuum ſecretum, quod quis debeat fateri octo argumenta. diſt. 1. c. quis aliquando. §. non tibi dico nu. 6. 230
Peccatum pro pœna peccati ſæpe ponitur. diſt. 1. c. medicina. nu. 3. 208
Peccatum veniale triplici ratione remittitur diſt. 3. c. de quottidianis. n. 6. 321
Peccatum venialiale, ſine mortali tolli cur placet. diſt. 3. c. eodem. 322
Peccatum mortale non remittitur ſine veniali. diſ. 3. c eodem nu. 12. 323
Peccatum nullum mortale tollitur, ſine altero diſt. 3. c. ſunt plures. nu. 1. 323
Peccatum nullum cuius venia diſcreto negetur. diſ. 1. c. ſi ſacerdos n. 1. 174
Peccatum non remittitur abſque charitate. diſt. 2. c ſi quis. §. item ſine charitate. nu. 1. 249
Peccatum exterius vix ſine interiori vetatur, diſt. 2. c. quia radix. nu. 7. 270
Peccatum habet cauſſam poſitiuam et negatiuam. diſt. 2. c ſciendum. n. 1. 281
Peccatum mortale rerum dominia non tollit. diſt. 5. c. 1. in princ. n. 35. 375
Peccatum vt conſuetudine augetur, & minuitur, diſ. 5. cap. conſideret. §. tanto. nu. 7. 425
Peccatum veniale ſine mortali condonari verius. diſt. 6. c. 1. §. ſacerdos. nu. 24. & 28. 531
Peccatum aliquod quare ad mortem appellatur diſ. 7. c. 1. nu. 6. 648
Peccatum vt euentus non auget, niſi ſit præuiſus diſ. 7. cap. ſi quis autem. nu. 59. 676
Peccati commiſſi memoria ad quid bona, vel mala diſt. 1. cap. quis aliquādo. §. nunc autem nu. 32. 237
Peccati de eſſentia eſt, vt ſit uoluntarium, diſt. 1. cap. ſuper. tribus. nu. 4. 295
Peccati memoria vt interdum nociua. diſ. 1. c. vide benignum nu. 7. 296
Peccati omne ſubiectum non poteſt agere illud. diſ. 1. c ſuper tribus. n. 9. 197
Peccati ſpeciem confitendam quando vt plurimum eſt nota diſ. 5. c. 1. nu. 16. 368
Peccati originalis expers fuit Virgo Mater. diſt. 7. c. ſi quis autem. n. 74. 681
Peccato de diuturno an diuturne pænitendum. diſt. 1. c. Deus nu. 1. 211
Peccato pro publico an publica pœnitentia, remiſſiuc. diſ. 1. c. iudicet n. 1. 222
Peccato contrito pœna æterna vt fit temporalis. diſ. 7. cap ſi quis autem. §. ſi quis nu. 2. 716
Peccato etiam veniali, vt pæna ineſt culpa ſublata. diſt. 7. c. ſi quis autem. nu. 5. & 8. 663
Peccatum alterius ad bonum vti licet. diſt. 6. cap. 2. §. ſacerdos nu. 7. 527
Peccato in mortali quis agens ſpiritualia peccat. diſt. 6. c. 1. § ſacerdos. n. 11. 529
Peccatorum origines multæ, maxima fomes. diſt. 2. c. quia radix nu. 2. 269
Peccatorum mortalium numerus vt augetur. diſt. 5. c. 1. in princ. nu. 46. 379
Peccator emitur & redimitur tantum metaphorice. diſ. 1. c. medicina. nu. 7. 209

Peccator dum ſe redimit, Deo ſoluit non Diabolo. eod. nu. 8. 209
Peccator ſeruus Diaboli cur non ſoluit illi. nu. 9. ibid. 209
Peccator etiam occultus petat ſuffragia miniſtrorum eccleſię pro venia pœnę de conſilio tantum. diſt. 1. c ſicat. nu. 2. 212
Peccator ſuſpendi poteſt interdum a communione. diſ. 1. c. in actione. nu. 1. 222
Peccator duplici mola molendus, ſuperiori, quæ eſt ſpes veniæ, & inferiori, quæ eſt timor pœnę diſ. 1. c. nemo. nu. 1. 161
Pccator ſine fine punietur, licet ad horam peccauerit. diſ. 1. cap. voluiſſent. num. 1. 174
Peccator vt dicitur Diabolo venumdatus. diſ. 1. c. medicina nu. 5. 208
Peccator Deo & Diabolo diuerſe obligatur. eod. nu. 6. 208
Peccator omnis an ad maius meritum & gratiam reſurgat. diſt. 4. cap. diuina. §. ſicut ergo. nu. 2. 330
Peccator publicus ante publicam emendam abſoluitur. diſt. 6. c. ſacerdos. nu. 67. Sed ad communionem ſecretam admittitur. nu. 101. 564
Peccatorē de grauiori grauius dolere conſilium, diſt. 1. ca. vide benignum. nu 6. 190
Peregrinatio clerico ignominioſa impedienda, diſ. 6. c ſacerdos. nu 172. 591
Peregrino pluſquam viatori ſacramenta conceduntur. diſt. 6. ca. placuit. nume. 67. 616
Peregrini & aduenę cur ſimus viatores. diſ. 1. c. ne forſitan. nu. 4. 204
Petrus non Iacobus ſummus Chriſti Vicarius. diſ. 5 princ Grat n. 13. 338
Petrum Lombar. Theologis & Gratianum iuriſpe. eodem honoris gradu haberi. diſ. 5. prin. Grat. nu. 2. 333
Piaculum pium opus et crimen expiandum. diſ. 1. c. ſi quis necandi. nu. 1. 43
Pœna quod & quid proprie continet. diſ. 3. c. pœnitentia. 11. nu. 2. 311
Petro remiſſum fuiſſe peccatum ſine confesſione non probat, cam non eſſe hodie neceſſariam ad peccati remisſionem. diſ. 1. c. Petrus. nu. 1. 16
Petro ante reſurrectionem, & ante confesſionem inſtitutam fuit remiſſum peccatum. nu. 3. 17
Pœna interior & exterior peccati vt ſe habent. diſt. 1. c. neminem. nu. 4. 146
Pœna non requiritur maior ad veniam, quam ad culpam. ibid nu. 6. 147
Pœna ſenſus, & priuationis viſus Dei differunt. diſt. 4. in princ nu. 2. 327
Pœna demeriti duplex, eſſentialis & accidentalis. diſt. 1. c. magna. nu. 16. 27
Pœna cap. quiſquis, ipſo iure imponitur, diſt. 1. c. quiſquis. nu. 2. & 3. 41
Pęna non cenſetur impoſita, niſi lege exprimatur. ibid.
Pęna ipſo iure impoſita non infertur ab ſolum conatum, immo nec per ſentētiam inferenda, noua ratione. diſt, 1. cap. ſi quis pulſatus. nu. 3. 50
Pœna ſpirituali, nemo pro alio punitur diſt. 1. cap aut facta. nu. 11. 79
Pœnę paritas duplex, durationis & extenſionis & diſt. 1. cap. homicidiorū. numero. 4. 97
Pęna inferni infinita extenſione non intenſione. diſt. 5 cap. 1. in princ. nu. 8. 362
Pęna cum varia eſt cuius optio. diffinictio. 5. c. 1. §. ponat. nu. 12. 413

Pęna

Pœna delicti præſumptione probati extraordinaria. diſt. 6. c. ſacerdos. n. 164. 589
Pœna etiam ipſo iure debita in conſcientiæ foro non debetur. diſt. 5. prin. Grat. nu. 23. 352
Pietas proprie accepta non conuenit Deo. diſt. 1. cap. quia diuinitatis. nu. 1. 200
Pietas parentes, religio Deum colit. eod. nu. 2. 201
Pietas improprie pro miſericordia Deo conuenit. ibid. nu. 3. 201
Pietas prius natura, quam iuſtitia conuenit Deo. eod. cap. nu. 9. 202
Poſitio criminalis, & eam includens non obligant. diſt. 1. cap. quis aliquando nu 19. 233
Poſtulare poteſt Iudæus pro ſe coram iudice eccleſiaſtico. diſtin 1. in gloſſ. c. nemo nu. 4. 59
Poteſtas publica publica ſcientia ducenda. diſt. 1. cap. quis aliquando. §. non tibi dico nu. 24. 235
Præcepta Decalogi eſſe leges naturales. diſt. 1. cap. quis aliquando. §. non tibi dico. nu. 12. 231
Præceptum frangitur neglectu, & conſiliorum cōtemptu. in glo. Sum. nu. 8. 12
Præceptum omnium Apoſtolorum abrogatum. diſt. 5. in gloſſ. Sum. 3. par. nu. 3. 345
Præcepta negatiua ſemper, & ad ſemper obligant. nu. 6. affirmatiua vero ſemper, ſed non ad ſemper. nu. 7. in ead. gloſſ. Sum. 347
Præceptum colendi diem dominicum laxius quam colendi ſabbathum. diſt. 5. c. 1. in princ nu. 30. 373
Præceptum de inimicitia Dei deſerenda nullum eſt ſpeciale. 4. diſt. 5. princ. Grat. nu. 24. 352
Præceptum non omne obligat ad mortale. diſtinct. 5. cap. negotium nu. 7. 451
Præceptum de non lædendo maius quam de confitendo circumſtantiam. diſt. 5. c. 1. in princ. nu. 99. 393
Præcepti finis non præcipitur niſi in iſtis. diſt. 5. c. 1. nu. 28. & 29. 373
Præcepti feſtorum fini magis contrarium mortale peccatū, quam aliud opus ſeruile, non tamen ipſi præcepto. eod. c. nu. 36. 375
Præceptiua verba quando conſultiua. diſt. 5. c fratres. nu. 1. 458
Præcipere quis non poteſt id, cuius tranſgreſsionem punire nequit. & ideo ſicut non poteſt punire. ita neque præcipere ullus homo purus pura interna. diſt. 5. princ Grat nu. 19. & 20. 339
Prædeſtinati ſæpe caritatem amittunt. diſt. 1. c. firmum. nu. 1. 281
Prædeſtinatio nihil reale diſtinctum. ponit. ibid. 284
Prædeſtinatus omnis vt ſaluabitur. diſt. 2. c. nullus. nu. 1. 284
Prædicare, quod non tenentur parochiani ſaltim in paſchate parochis confiteri, malum. diſt. 6. c. placuit. nu. 108. 626
Prælato interroganti occulta non obediendum, diſt. 1. c. quis aliquando. §. non tibi dico. nu. 25. 235
Præmio pari vt boni omnes poſt mortem donandi. diſt. 1. c. homicidium. nu. 5. 97
Præmium meriti duplex, eſſentiale, & accidentale. diſt. 1. c. magna. nu 15. 17

Prępo-

Præpoſitio, per, & in, vt differunt, diſt. 1. cap quamobrem nu. 4. 187
Præſumptio aliud, quam ſcientia, & multæ illius ſpecies. diſt. 7. cap. ſi quis 1. numd. 8. 651
Pretium rei iuſtum ſuam habet latitudinem. diſt. 5. c. qualitas. nu. 34. 431
Pretium rei quid augêt, vel minuit. ibid. nu. 38. 433
Priuilegium interpretatur, vt contra ius operetur diſ. 6. c. placuit. n. 57. & 59. 615
Prioritas eſt multiplex, temporis, naturæ, &c. diſ. 1. c. quia diuinitatis. n. 7. 202
Probare quod nequis dicere non teneris diſ. 6. c ſacerdos nu. 168. 589
Promiſſio, ſi volam, & cum voluero, cur differunt, diſt. 1. ca. hac autem. verba num. 1. 62
Proprius vox hæc quæ ſignificat, & quod varie accipitur. diſt. 6. c. placuit nu. 130. verſ pro cuius declaratione. 631
Protoplauſtus cur dictus Adam ſiue ruber. diſtinctio. 1. c. Adam. nu. 4. 213
Propoſitum in propoſito operatur id quod oppoſitum in oppoſito. diſ. 1. ca ſi quis non dicam nu. 1. 31
Propoſitū non obligat etiam ad veniale. diſ. 2. c. reuertebantur. nu. 1. 266. & 464
Publica peccata publice forum exterius caſtigat, diſ. 6. c. ſacerdos. nu. 89. 570
Publica peccata, an publice confitenda diſ. 1. c. quis aliquando. verſ. ſecreta. nume. 31. 237
Pudicitiæ duo noua exempla, vt excuſanda. diſ. 1. c. ſi quis tam feminā. nu. 2. 47
Pudicitiam attentare quid. ibid 48
Pudicitiam tentat qui formoſam eſſe vel amare dicit. ibid.
Pudicum tentans facere impudicum, quam grauiter peccet. nu. 1. ibid. 47.
Purgandarum animarum pœna vt voluntaria diſ. 7. c. fin §. ſi quis. nu. 6. 720
Purgatio interdum diſpoſitio ad illam dicitur. diſ. 1. c. non poteſt il. 2. nu. 1. 142
Puritas quid. diſ. 5 c fratres. nu. 12. 460
Purgatorium locum eſſe poſt hanc vitam. ibid. nu. 6. & 7. 719
Purgatorij pœnam maiorem ea, quam Chriſtus ſuſtinuit. ibid. nu. 16. 719.
Purgatus interdum pro diſpoſito ad purgandum diſt. 1. c non poteſt. nu. 4. 144

Q.

QVÆSTIO de ſeruis coniugum contra eos habenda. diſt. 1. cap. ſi forte mulier. nu. 1. 46
Quæſtio de ſeruo contra dominum regulariter non habenda. ibid.
Quæſtores criminum cur dicti parricidiorum. diſ. 1. c ſerpens. nu. 3. 150
Qualitas iure inhærens non exprimenda diſ. 5. c. 1. in princ. nu. 59. 384
Qualitas ſine ſubiecto non eſt. diſ. 6. c. 1. §. ſacerdos. nu. 26. 558.

R.

RADIX vera quid, metaphorica quid. diſt. 2. cap. quia radix. nu. 1. 268
Ratio communis cur conatum non puniunt ſtatuta, fragilis. diſt. 1. cap ſi quis non dicam. nu. 17. 37
Ratio vnica cap placuit diſt. 6 pro expreſſa eſt. ibid. nu 24. 604
Re ſua quis abuti poteſt, quo ad forum exterius, non interius diſt. 7. cap. ſi

quis autem. nu. 113. 697
Religio maxima virtutum mortalium diſ. 1. c. libenter. nu. 4. 155
Remiſſio culpę fit per coniunctionem ad Deum. diſt. 3. cap. de quottidianis. num. 3. 321
Reſolutio brevis ſeptem quæſtionum Cardinalis. diſt. 2. c. charitas eſt aqua. nu. 10. 273
Reſtituat plus qui nocet quæſitis, quam quærendis. diſ. 7. c. ſi quis autem nume. 26. 667
Reſtituat qui dolo, metu, vel fraude facit peccare. diſ. 1. c. noli putare. n. 12. 109
Reſtituet cur plus interdum furans quā fornicans. diſ. 1. c. noli putare. n. 13. 109
Reſtitutio bonorum animæ, vt eſt neceſſaria. ibid. nu. 2. & 8. eod. cap. 105
Reſtitutio bonorum animæ cuique a Chriſto parata. eod. c. nu. 7. 107
Reſtitutionem ſola legis iuſtitiæ fractio includit. eod. c. nu. 5. 106
Reſtituendi obligatio, oblato debito, ceſſat. eod. c. nu. 9. ibid. 108
Reuelationis confeſsionis definitio. diſ. 6. c. ſacerdos. nu. 68. 565
Reuelatio confeſſionis ſolo vno caſu permiſſa ibid. nu. 119. 566
Reum ante indicia, nec tormentis, nec iuramento cogendum. diſt. 1. c. quis aliquando. §. non tibi dico. nu. 8. 231
Rex qui ſuos transfugas horret, fit ipſe transfuga Chriſti diſ. 1. cap. ſollicitatores. nu. 5. 101
Rex Luſitaniæ Ioannes III. heroica laude dignus. eod. nu. 7. 104
Romani adhuc Ethnici Caſtitatis cultores. diſ. 1. c. ſollicitatores. nu. 1. 59
Rubricæ decreti non ſunt Gratiani, ſed Cota Peleg. diſ. 1. c. hæc autem verba. in gloſſ. ſumm. nu. 7. 65

S

SACERDOS cur non abſoluit ſibi non ſubiectum. diſ. 6. c. 1. nu. 4. 491
Sacerdos quiuis omnes iure cōmuni audire poteſt. d. 6. c. placuit. n. 52. 611
Sacerdotis officio ſola expreſſa poteſt laicus. diſ. 6. c. 1. nu. 88. 513
Sacramenta quo ordine Magiſter & Theologi tractant in 4. lib. ſententiarū. diſ. 1. in princ. nu. 3. 14
Sacramenta vt permiſſa hęretico, etiā relapſo. diſ. 5. c fratres. nu. 40. & 41. verſ. contra tamen hoc. 467
Sacramenta perſonalia præter coniugium. diſ. 5. c. fratres. n. 95. 480
Sacramentum aut vlla illius pars ſubſtautialis a Iacobo uel alio puro homine inſtitui non potuit. diſ. 5. princ. Grat. nu. 14. 338
Sacramentum danti ſumentique neceſſaria contritio ibid. nu. 30. 353
Sacramentum verbum æquiuocum, & quid ſacramentum. diſt. 3. c. per fecta. num. 2. 314
Sacramentum omne ſignum ſenſibile, & efficax. ibid. nu. 3. & diſt. 1. cap. ſi quis non dicam. nu. 9. 314
Sacramentum vt ex opere operato gratiam operatur. eod. n. 4. 315
Sacramentum pænitentiæ quid. ibid. nu. 5. 315
Sacramentum pænitentiæ a quo, & per quæ verba inſtitutum, differt a baptiſmo etiam in miniſtro. eod. c nu. 6. 315

Sacra-

Sacramentum vt unum a multis & diuerſo tempore conficitur. diſt. 5. cap. 1.§.cautus. nu. 20. 410
Sacramentum a malo ſumens cui communicat.diſtinct.6.cap. 1.§.ſacerdos. nume.5. 527
Sacramentum, vt conferat nullus inducendus. ibid.n.6. 527
Sacramentum a principio inutile nec Papa ratificat.diſt.6.cap.placuit.nu. 103. & 104. 624
Sacramenti pœnitentiæ tres partes integrales.& ſubſtantiales, quaſi materia eius.diſt.3.cap.perfecta nu.7. 316
Sacramenti pars ſubſtantialis non poteſt a puro homine inſtitui.diſti. 5.in gloſſ.Sum.nu.14. 314
Sacramentis etiam maiorem Chriſtianorum partem male vti.diſt. 5.c.negotium.nu.24. 454
Sanguines vel ſanguis mortifera peccata ſignat.diſ.1.c.omnis nu. 3. 99
Sancti veteris teſtamenti nō omnes pares omnibus noui. diſt.2.cap.ſi enim nume.7. 294
Satisfacio quid.diſ.3.c.ſatisfactio.nu.2. 308
Satisfactio quid & c.remiſſiue diſ.1.c.non ſufficit.nu.2. 180
Satisfactionis partes eleemoſyna, ieiuniū & oratio.d.1.ca.medicamentum. nume 1. 210
Satisfactio generaliter continet reſtitutionem, non autem ſtricte, diſt.3.ca. ſatisfactio. nu.1. 308
Satisfactio tertia pars pœnitentiæ quid.eod.c.nu.2. 308
Satisfacit quomodo qui patitur mala a Deo illata. ibid.nu.4. 309
Satisfit per opera alias debita.diſ.7.c.ſi quis.1.nu.31. 656
Scandalum quid.diſ.5.c.conſideret.§.animaduertere.nu.3,& 4. 406
Scandali circunſtantia duobus caſibus confitenda,ibid.n.5. 407
Scandali circunſtantia quæ confitenda.ibid.nu.9. 408
Scientia a quibus & de quibus non quærenda. diſ. 1.c. numquid Cain nume.3. 101
Scientia abſoluendi & ligandi quæ. diſt.6.cap.1. in princ.nu.7. 492
Scientia non eminēs, ſed ſufficiens requiritur. diſt.6.cap.1.§. caueat. numero.31. 540
Scientiam ad quærendam nulla ætas ſera, diſt.1.c.numquid Caim n.3. 101
Scit nulla creatura præter animam Chriſti omnia. ibid. 1
Scit cur nemo eſſe miles Chriſti, niſi eo reuelante.diſ.1.c. omnis.nu.4. 136
Sciunt cur plurimi eſſe milites Chriſti,eod.nu.5.
Scire parum melius de ſe, quam nihil, diſ.6.c.1.§.caueat nu.5. 535
Scire, credere, opinari, & dubitare quid late, diſtinctio.7.cap. ſi quis autem.nu.9. 66
Sciens impedimentum a credente & dubitante, vt differt nu. ibid.numero.118. 698

INDEX.

Scrupuloſus qui credit & neſcit, quid faciet, diſt. 7. c. ſi quis autem nu. 5. 663
Scrupuloſis contra ſcrupuloſos frequenter agere ſalubre, ibid nu. 65. 678
Securitas parit negligentiam, & hæc offenſam, diſt. 1. c. prædixerat. nu. 1. 205
Securitas curę vacuitas bona & mala, ibid. nu. 2. 206
Securitas mala damnatur, bona laudatur, eod. c nu. 3. 206
Semen in ſe puero pelorem, diſticon diſt. 2. c. multi nu. 1. 296
Semper, indeſinenter, & ſimilia vt intelligenda, diſt. 5. c. 1. §. ſemper. n. 5. 416
Senſualitas non tam ſerua ac membra exteriora diſ. 1. c. ſuper tribus. n. 1. 195
Senſualitas vt peccati ſubiectum. eod. c. 195
Senſualitas ſeruat actu nolenne) (volente voluntate. nu. 5. 195
Senſualitas non peccat ſine culpa voluntatis eod. c nu. 7. verſ. ad primũ antẽ. 196
Sententia cauſſa nõ cognita lata, morte ferẽtis perijt. diſ. 6. c. placuit n. 165. 639
Sepelitur in loco ſacro nemo, qui dãnatus præſumitur. diſ. 7. c. ſi quis: 1. n. 3. 651
Seraphim & cherubim cur ita dicti. diſ 2. c charitas eſt aqua nn. 8. 273
Sermo ſimpliciter prolatus de actu primo intelligẽdus d. 6. c placuit n. 117. 628
Seruos non iuuantes dominum morte puniendos diſt. 1. c ſi forte mulier, n. 3. 46
Sica & ſicarius quid ſint. diſ. 1. c. is qui nu. 2. 43
Sigillum cõfeſſionis quid, & quare ſic dictum. diſ. 6. c ſacerdos. n. 35. & 36. 554
Sigillum ſecreti naturæ ſigillo ſecreti confesſionis ſuperius. ibid. nu. 36. 554
Sigilla hæc violans mortaliter peccat ſed magis, qui magis. ibid. nu. 38. 555
Signum exterius doloris ſine interiori parum diſ. 1. c conuertimini. nu. 3. 126
Simonia vt non eſt miſſare prece, vel pretio. diſ. 5. c. fratres. nu. 56. 471
Simplex, hæc vox quid ſignificet. eod. c. nu. 8. 460
Sollicitãs vxorem alienam vt puniendus. diſ. 1. c. ſollicitatores. nu. 1. 59
Solitudo non perficit vitam, & quibus non conuenit. diſ. 1. c. primus n. 2. 288
Solutio ſimplex & compenſatio vt differunt. diſ. 3. c. ſatisfactio. nu. 3. 309
Speciei derogat indiuiduum. diſ. 5. c. 1. in princ nu. 76. 387
Spiritus ſanctus Chriſto ſemper infuit alijs autem omnibus non diſt. 2. cap. quærendum. nu. 1, 265
Statutum in vnum quando includit ęquiparatum diſ. 1. c. verbum n. 5, 164
STANISLAVS HOSIVS Cardinalis ſcriptor celebris diſt. 3. c. perfecta. n. 1. 314
Statum placere non ſtatus, ſed actus eſt. diſ. 5. in gloſſ. Sum. 3. par. n. 26. 352
Statuti cuiuſdam ordinis Cirſterctienſis mutatio deſideratur. diſ. 6. cap. placuit num. 119. 629
Statuto vno quæ alia cenſentur ſtatuta. diſt. 6. c. ſacerdos. nu. 33. 554
Stilum quem omittit auctor nu. 1. 5
Summus nemo repente malus aut bonus. diſt. 2. c. ſi ſermo. §. e contrario. n. 1. 279
Sumantes qui de quibus iniurijs cõniuere videtur. diſ. 1. c. nũquid Caim. n. 4. 106
Superior quis compellit facere. diſ. 6. c. placuit. nu. 142. 634
Suſpenſus proprie celebrans irregularis. diſ. 1. c. ſi quis. nu. 10. verſ. addo ſexto. 35
Suſpenſus non eſt omnis peccato mortiſero infectus. diſt. 1. c. ſi quis. nu. 10. 35

Super-

Superſtitioſa quibus regulis ſecernantur à pijs, remiſſiue. diſt. 1. cap. numquid Caim. nu. 7. 104
Suſpicio vt minor opinione. diſt. 7. c. ſi quis. nu. 9. 651

T

TAbernaculorum habitatio cur ſtatus huius vitæ. diſt. 1. c ne forſitan. nu. 3. 204
Tactus feminæ ob aliud quam libidinem vt malus, diſtin. 1. cap. ſi cui. nu. 11. 116
Tactus feminę frequentiſſime licitus. diſ. 1. c. eod nu. 13. 117
Tactus venereus non per ſe malus, bonus interdum diſ. 1. cap. eod nu. 13. 117
Tactus feminæ ad delectationem honeſtam vt non malus. diſ. 1. c. eod. n. 15. 118
Tangês compreſſus delectando ſe vt non peccat. diſ. 1. c. eod. nu. 16. 119
Tangi dicitur omne totum diſcontinuum, tacta eius parte diſ. 1. cap. vulgaris. nu. 4. 61
Telum a iuriſconſulto melius, quam a gloſ. definitur. diſ. 1. c. is cui. nu. 1. 42
Tempus infra quod ira poteſt allegari pro impunitate, diſ. 1. c. ſi quis iratus. num. 5. 90
Teſtis vnus de crimine, ſed non indicio ſufficit. diſ. 1. cap. quis aliquando. §. non tibi dico. nu 22. 234
Theologus non deſpiciat iuriſperitum, a quo non parum iuuatur. diſ. 6. c. 1. §. caueat. nu. 12. 719
Thomę Illyrici Franciſcani mira vis perſuadendi. diſ. 5. c. negotium. nume. 20. verſic quarto infertur. 453
Thomas a Vio bis cum reuerentia relinquitur. diſ. 6. c. 1. §. caueat. nu. 27 539
Thomas a Vio carpitur. diſ. 5. c. fratres nu. 100. 482
Timeri vt poteſt Deus. diſ. 2. c. ſicut ſeta. nu. 2. 276
Timor filialis, ſeruilis, mundanus, & initialis. diſ. 2. c. ſicut ſeta. nu. 9. 277
Timor de quo ſerulli agit hoc cap. diſt. 2. cap eod. num. 7. 277
Timor mundanus omnis malus, ſeruilis, & filialis non item diſt. 2. cap. eod. num. 4. 277
Timor, qui ſeruilis ſeta charitatis. diſt. 2. c. eod. nu. 7. 277
Timor ſeruilis ſic differt a filiali. diſ. 2. c. eod nu. 5. 277
Timor ſeruilis non omnis donum Dei diſt. 2. cap eod. nu. 6. 277
Tituli qui & ad quid pro legibus ſub eis poſitis allegentur. diſt. 1. cap hæc autem verba in gloſſ. nu. 7. 65
Tolerare verbo pluſquam tolerare facto. diſt. 7. cap. ſi quis autem. nu. 68. 679
Tormenta non ſiut cognitionis principium. diſt. 1. cap. ſi forte. nu. 2. 46
Transfuga quis à Chriſti caſtris in caſtra Diaboli, diſtin. 1. cap. ſi cui. nu. 4. 101
Trinitatis opera exteriora indiuiſa diſt 1 c. verbum nu. 7. 165
Triſtitia de malo alieno multiplex bona & mala. diſt. 2 cap ſi quis. nu. 2. 248
Triſtia magis quam læta mouent. diſt. 7. cap fin §. quod quamuis. nu. 7. 738
Triſtitia omnis vt ſimpliciter mala, & quæ bona. diſt. 5. cap fratres nu. 75. 477
Tutior pars in quibus, & quatenus eligenda. diſt. 7. cap. ſi quis autem. nume. 34. 669

Vaga-

V

VAgabundus quis,& cui confitebitur.diſt.6.c.placuit nu.79. 610
Velle confiteri.& baptizari, communicare, & alia ſacramenta ſumere non æquari ſumptioni.diſt. 1.c.magna. nu.5. 22
Veneni negotiationem licitam.diſt.5.c.negotium nu.25. 454
Veniale peccatum tribus modis dicitur.diſt.1.cap ſerpens.nu.12. 152
Veniale peccatum trifariam dicitur.diſt.1.cap.quem pænitet. nu.5. 241
Veniam quis pænitens & confeſſus quærit.diſt.1.cap poteſt fieri. nu.7. 167
Veniam dimidiam a Deo ſperare impium.diſt.3. cap ſunt plures.nu.2. 323
Verba ſubiunctiui modi potentiam quandam frequenter denotant.diſt.6.ca. 1.in princ.nu.76. 510
Verba ſubiunctiua futuri temporis,an perfectum ſignificent.diſt.1.cap.hæc autem verba.nu.1. 62
Verba cum effectu intelligenda profunde traditur.ibid.nu.6. 64
Verba eſſe intelligenda cum effectu ſignificat eſſe faciendum totum & ſolũ id,quod proprie verba ſignificant. eod. cap.num.11. 66
Verba illa; Faciam id, tripliciter intelligi poſſunt.diſt.2.cap.pœnitentia. num.2.verſ.nam vt ſubtiliter. 267
Verborum ſignificationi non tantum, quantum ipſi rei attendendum.in præ-lud.nu.5. 6
Verbum ſtatuerit,cur hic perfectum ſignificet,ratio noua. diſt 1. cap. hæc autem verba.nu.2. 63
Verbum, omne, ponitur pro ſingulis generum, pro genere ſingulorum.diſ.1. cap.quia radix.nu.4. 269
Verbũ Dei quid,& rectius, quam ſermo dicitur.diſt.1.c.verbũ.n.6.in gloſſ. 165
Verbum idem ad diuerſa relatum diuerſa ſignat.diſt.5.c.negotium.nu.14. 452
Via ſolitaria cur ſimpliciter melior ſociali.diſt.2.c.primus.nu.1. 288
Vicarij quattuor vt dant licentiam confitendi.diſt.6.cap.placuit.nu.69. 616
Vicarius epiſcopi auctus re non augetur nomine.diſt.1.c.ſerpens.nu.4. 151
S.Vincentij pro caſtitate ſalubre conſilium.diſt.1.cap.ſi quis tam.nu.2. 48
Virtuoſus habitus curandi ratio Chriſtiana.diſt.2.c.ſi quis. nu.8. 249
Virtutes morales infundi pueris baptizatis verius.diſt.1.cap.omnis.nu.8. 137
Virtutes omnes theologicæ maioribus moralibus.diſt.1.cap.libenter.nu.6. 156
Virtus nulla ſine caritate ſaluat.diſtinct.1.cap.qui ſanctus.nu.2. 184
Virtus quid,& quæ infuſa, & quæ quæſita.diſtinct.2.cap.caritas eſt aqua. num.4.in gloſſ. 272
Virtus cur communiter ſtat in medio rationis, non rei.eod.cap. nu.5. 272
Virtus vt alia maior in diuerſis,& in eodem.diſt.2.cap.cum ſanctam.nu.1. 275
Virtus infuſa a Deo ſolo, quæſita etiam ab alio.diſt.3.cap.pænitentia.nu.3. 307
Virtus relicta,& felicitas perdita ſummus dolor. diſt. 5.c.1. in principio. §.defleat.nu.1. 452
Virtutis operi quattuor conditiones neceſſariæ.diſt.5.cap.fratres.nu.3. 460
Virtutes omnes connexæ in prudentia.eod.cap.nu.106. & 107. & modis

com-

compendioſe eas quærendi.nu.108. 483
Vidua delectari poteſt actu coniugali præterito dupliciter,ſic bene,& ſic male,contra Caietanum.diſt.1.c ſi cui nu.2. 113
Viſus,nec tactus regulariter per ſe malus,eod.c.nu.7. 115
Viſus feminæ malus,ſed tactus peius.eod.c.nu.8. 115
Viſus & tactus ad delectandum mortiferi ſunt.eod c.n.9. 116
Viſus & tactus vt mortiferi ob delectationem.diſtinct.1.cap.ſi cui.nu.10. 116
Vita carens ſpirituali nequit ſpirtualiter viuere.diſt.1.c.tres ſunt autem.n.2. 215
Vita ſolitaria cur ſimpliciter melior ſociali.diſt.2.cap.primus.nu.1. 288
Vitas duas,naturalem & ſupernaturalem viuit iuſtus. diſt.1.cap. reſuſcitatus.num.2. 132
Vix pro nullatenus.diſt.5.cap.negotium.nu.11.& pro difficile. num. 12. vtroque modo in hoc tex.capi poteſt.nu.13.ſed planius priori. nu. 15. 452
Vnguentum in barbam,barbam autem Aaron quid myſtice.diſt.1.c.quantuſlibet.nu.3. 167
Volitum nihil quod non prius cognitum.diſt.1.cap.cogitationis.nu.2. 52
Voluntarium omne ſtudioſum,ſiue virtuoſum diſt.3.cap.ſatisfactio. nu.4. 309
Voluntas,ſiue uotum quando pro facto habeatur.diſt.1.cap.magna nu.5. 22
Voluntas agendi perfecta,imperfecta,perfectisſima.diſt.1.cap.magna.n.14.27
Voluntas dicta velleitas non habetur pro facto ſed perfecta ſic quo ad præmium uel ſupplicium eſſentiale,ſed non quo ad accidentale diſt.1.c.magna.nu.19. 28
Voluntas ſola interior non æquatur in hoc eid. executæ.diſt.1.c.magna n.21.29
Voluntas ſubeundi martyrium non reputatur pro facto,nec etiam teſtatoris in hoc.diſt.c.magna nu.23. 29
Voluntas ſola non parit excommunicationem,nec irregularitatem. eod.nu. 20.pag.28.& cap.ſi quis non dicam.nu.4. 32
Voluntas peccandi interior,& actus exterior vnum peccatum ſunt. diſt.1. cap.ſi cui.§.item. nu.2. 120
Voluntas efficax ſine epere tantum meretur,quantum cum illo.eod.c.nu.2. 120
Voluntas non habetur pro facto in ſacramentis diſt.1.eod.cap.§.item nu.3. 121
Voluntas radix omnium bonorum & malorum.diſt.1.cap.perfecta.nu.4. 141
Votũ in bonis,& nõ in malis ꝑ facto haberi,male dicit glo.diſt.1.c.is qui.n.2. 43
Votum proprium promiſſum Deo,& improprie velle.diſt.1.cap.magna.nu.2.21
Votum etiam in malis haberi pro facto cõtra gloſſ.diſt.1.c. ſollicitatores. n.2.59
Votum per iracundiam emiſſum quando irritum.diſt.1.c diuortium nu. 15. 87
Vſuram qui vult decies ſibi ſolui, decies peccat, etiam ſi ſemel tantum pecuniam dedit.diſt.5.cap.1.in princ.nu.43.& 44. 379
Virtutes omnes vt tabeſcunt vno peccato.ibid.nu.113. 484
Vxor non tenetur marito furioſo reddere debitum,ſi mortem probabiliter timet:neque diſcreto, ſi timet magnam deformitatem fœtus.diſt.7. cap.ſi quis autem.num.87.& 88. 685.& ſeq.
Vxor de ſeruitute dubitans non reddit debitum.ibidem. nu.84. 683

REGESTVM.

A A B C D D E F G H I K L M N O P Q R S T V Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr
Sſ Tt Vu Xx Yy Zz Aaa Bbb.

Omnes Quaterniones A. prima & Bbb. Duerniones.

ROMAE

Excudebant Alexander Gardanus, & Franciſcus Coattinus. Socij. *M. D. LXXXVI.*

[illegible]
[illegible] 25. 37. lib. 6 c. 2
[illegible]
— [illegible]
Decretales [illegible] [illegible]
Nau. de [illegible] com. in c. placuit [illegible] 2 [illegible] de pe. [illegible]
—— [illegible] [illegible]
— [illegible] [illegible]
— c. [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
Sbrotius de vic. epis. li. 2 q. 19 ~~[illegible]~~ et q. 14 n. 2
— [illegible]

[illegible] ad [illegible] 7 [illegible] 282 [illegible] 184. 185. [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] circa [illegible] ad [illegible] ad [illegible] lec
[illegible] nec [illegible] illa que [illegible] ~~[illegible]~~ [illegible] de [illegible]
[illegible] (formaliter [illegible] nostri [illegible]) [illegible] legis [illegible] in [illegible]
[illegible] in [illegible] ubi ad [illegible] lege de [illegible]
ut est [illegible] non [illegible] in illo [illegible] de [illegible]
[illegible] de [illegible] — unde
colligo [illegible] 16 [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]